KATOLIČKI LIST.

CRKVENO-BOGOSLOVNI ČASOPIS.

TEČAJ TRIDESET DEVETI.

1888.

UREDIO GA

DR ANTE BAUER.

U ZAGREBU.
TISKARSKI I LITOGRAFIČKI ZAVOD C. ALBRECHTA.

Gdje je što?

(Cifra znači broj lista.)

Članci.

Dopisi.

Viestnik.

Zagreb.

Uzoriti g. kard. nadb. Jos. Mihalović 1. 2. 6. 14. 16. 20. 28. 30. 34. 37. 39. 48.
Proslava jubileja sv. Otca Leona XIII. u nadb. sjemen. i u samostanu milos. 1.
Ferdo Kraljević upravitelj župe 1.
† Matija Crnić 1.
Strahinšćak Milan duhov. u zavodu za umobolne 2.
Fišer Karlo duh. u lepogl. kaznioni 2.
† Mijo Sopčić župnik 3.
† Ivan Antunović 3.
† Fra. Spiro Tomić 3.
† Andrija Einšpieler 3.
† Matija Spahija župnik 4.
† Josip Lach župnik 4.
Presv. g. biskup J. Pavlešić 5. 21. 34.
Preuzv. g. biskup Josip J. Strossmayer 5. 8. 12. 13. 18. 26. 34.
† Mikić Gjuro župnik 6.
Hrvatsko hodočašće u Rim. 9.
† Paskval Žuvičić 9.
Agramer Ztng. i vršenja propisa 11.
Duhovne vježbe za kler zagrebački 12.
† Filetić Mijo 12.
Rimsko hodočašće 11. 12. 13. 15. 17.
† Paskal Vuičić 13.
Hrvatska na vatikanskoj izložbi 14.
† Franjo Podvoršak, župnik 15.
Restauracija stolne crkve 16.
Horat Ig., kat. u samost. milosrdnica 16.
† Cipriš Stjepan, klerik 16.
Austrougarsko hodočašće u svetu zemlju 16. 22.
Turčić Luka, župnik u Kalniku 17.
† Molnar Antun, žup. 17.
Karlo Kabaković, podarhidj, 18.
Presv. gospodin Franjo Gašparić, biskup 19. 21. 23. 26. 28. 30. 32. 35.
† Franjo Menner, žup. 19.
† Ambroz Vranjičan, žup. 19.
Dr. Trifo Radoničić, biskup kotorski 19.
† Eduard Sorko, žup. 21.
† Stjepan Haban, klerik 22.
O. Fulgencije Carev, bis. hvarski 22.
Tjelovski obhod 23,
Eranjo Celinić, žup. u Vel. Erpenji 23.
Fr. Ivančić, upr. župe u Ljubešcici 23.
Religiosna odgoja mladeži 23.
† Karlo Herceg i Ante Pavlić kler. 23.
Dolazak Njih. c. kr. Visosti Kraljevića Rudolfa i kralj. Štefanije u Zagreb 24.
† Ivan Mašek, žup. 24.
Dr. Ante Bauer, javni izv. prof. dog. 25.
Ivan Varga, žup. u Prelogu 26.
Franjo Kečkeš, žup. u Pomorju 26.
† Josip Budor župnik 26.
Osnova zakona za pučke škole i učit. 26.
Stjepan Hrgar, podarhidj. 27.
Josip Miljan, podarhidj. 27.
† Ferdo Krajačić umirovljeni žup. 27.
† Stjepan Rožman 30.
Novak Gjuro, upr. župe u Desiniću 31.
† Franjo Babić, župn. 31.
† Eugen Banelly, klerik 31.
Mijo Milković žup. stenjev. 50god. mis. 34.
† Stjepan Jakševac, žup. 35.
Jakov Randić, žup. u Kraljevici 50godmisnikovanja 35.
Eduard Tallián de Vizek, kan. zagreb. 50godišnj. misnikovanja 36.
Matija Stepinac Monsignor 39.
† Vladimir Klopović, klerik 39.
Dr. Josip Volović, surad. Kat. L. 43.
† Zvonimir Rožman, kler. 43.
Josip Nezić, žup. 44.
Dinko Premuž, pravi učitelj vjere na gimaniziju zagreb. 44.
† Ivan Matijević 44.
† Dr. Antun Kržan kan. zagreb. 45.
Restauracija stolne crkve 45.
Dr. Mart. Matunci preds. rač. ureda 47.
Ivan Krapac zam. pred. istoga ureda 47.
Msgr. Iv. Pliverić izvjestitelj prisjednik nadb. duh. stola 47.
Josip Vimmer, upravitelj župe 47.
† Blaž Stembov žup. 47.
† Ivan Sočnić žup. 47.
K četrdesetgodišnjici vladanja Nj. Veličanstva Franje Josipa I. 48.
Juraj Leskovar, žup. 49.
Ivan Gluhak, žup. 49.
Alojsij Hegedić, žup. 49.
Ivan Čavličar, upravitelj župe 49.
† Stjepan Haukovec 49.
† Marko Kalogjera, bis. spljetski 49.

Ugarska.

Predsjed. velik. kuće barun Vay i crkv. polit. prilike u Ugarskoj 4.
† Vitez Antun pl. Lonkay 36.
Barun Hornig, biskup Veszprimski 37.
Znamenit govor biskupa Samasse 44.

Cislajtanija.

Svečani banket na čast sv. Otcu u Beču 7.
Proslava novo-blaženih u Beču 17
† Msgr. Greuter 26.
Petdesetgodišnjica misn. prelata Dra. Sebastijana Brunnera 33.
† Dr. Ernst M. Müller, bisk. linački 40.
Obća skupština katolika u Beču 46.

Njemačka.

Njem. hodočastnici u Rimu 9.
Friedrich III. car Njemački 13.
Napredak katol. crkve u Njemačkoj 20.
† Car Friedrich 25.
Protest pruskih bisk. protiv taljan. kazn. zakona 36.
Put njem. cara Vilhelma u Rim 36.
XXXV. gener. skupština njem. katolika u Freiburgu 37. 39.
Car Vilim i pruski biskupi 47.
Bavarski episkopat 47.
Centrum i izvoz crnaca 49.

Rim i Italija.

Vlada talijan. prema sv. Otcu 4.
Beatifikacija u Rimu 5.
Zadušn. za blagop. Pija IX. u Rimu 7
Propaganda u Rimu 7.
Papina enciklika o slobodi 8.
Poklon sv. Otcu od strane njeg. izpov. 8.
Otac Augustin de Montefeltro 8.
Proslava 10godišnjice vladanja sv. Otca Leona XIII. u Rimu 10.
Aud. kard. sbora kod pape uzk. poned. 14.
Najnovija Crisp. navala na crkvu 17.
Ministar Crispi treba samo svoje ljude 20.
Papin. enciklika „In plurimis" 21.
Spomenik Giordana Bruna 21.
Sv. Otac i Propaganda 22.
Novo neprijateljstvo talj. vlade 22.
Dogovor izmedju sv. stolice i Ruske i bojazan Poljaka 22.
Konsistorij 23.
Biskupi podalpinski i ligurski i novi kaz. zakonik 24.
Hierarhija katol. 24.
Codice penale. Bolonj. sveučilište 25.
Gradski izbori i nove navale na sv. Otca i crkvu katol. 26.
† Monsig. Cecconi 26.
Vatikanska izložba 27.
Grof Castagnetto. Talj. vlada i vat. 28.
Novi atentat na papino suverenstvo. Navala na redovn. škole u izgledu 29.
Ugovor sv. Stolice sa Kolumb. 29. 30.
Službena Italija i misije 35.
Hoće li sv. Otac ostati u Rimu? 36.
Leo XIII. i Armenija 38.
Je li rim. pit. samo interno talj. pit.? 40.
Njemački car u Vatikanu 42.
Poslije careva puta 43.
Rimsko pitanje 44.
Kazn. zak. pred rims. senatom 47.
Zlatna ruža 47.
Dokazano muč. i čudesa. Odl. papin 48.
Nova navala na slobodu sv. Otca 49.

Francezka.

Internacionalni znanstveni kongres katolika u Parizu 9.
Statis. zločin. Vojna dužnost klerika 22.
Družtvo za širenje dobrih knjiga. Kongres katol. Dar sv. Otcu 25.
J. Simon hvali milosrdnice 26.
Vojnički zakon 28.
Kako djeluje zakon o razv. braka? 28.
Priedlog o ukin. mužkih rel. redova 30.
Govor jednog biskupa Carnotu 30.
† P. Franz Ksaver Weninger. S. J. 30.
Narod bez vjere 36.
Dali imadu duvne ili svjetske dvorkinje njegovati bolestnike? 39.
Desetgod. smrti biskupa Dupanloupa 42.

Druge zemlje.

Irska i jubilej sv. Otca 6.
Španjolski učenjaci i jub. sv. Otca 8.
Poslanstvo iz Maroka kod sv. Otca 10.
Što je vjera ruskoj vojsci 14.
Napr. katol. crkve u Englezkoj 14.
Katolički biskupi o prisegi parlamentarnoj u Englezkoj 17.
Rimska crkva i Equator 20.

KATOLIČKI LIST.

Broj 1. U Zagrebu, 5. siečnja 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Proslov

zboren na koncertu u slavu pedesetgodišnjice misničtva sv. Otca Leona XIII.

„. . . . . εἷς κοίρανος ἔστω!"

Novo ljeto svanulo nam sjajno:
Pedeset je godinica prošlo,
Odkad glava katoličkog svieta
Prvu žrtvu prikazavši Bogu
Stupi u red navjestnika vjere,
I ko skroman započevši vojnik
Svojim marom, svojim znanjem mnogim
Krepkom voljom, uzdanjem u Boga
I značajem kao čelik čvrstim
Od stepena do stepena hodeć
Podiže se moći na vrhunac:
Posta glava katoličkog svieta.
Radujmo se svečanome danu,
U veselju spominjimo slavu,
Čestitajmo i crkvi i sebi,
Što je tako dičnu stekla glavu,
Po milosti Boga velikoga
Svetog Otca Lava Trinajstoga.
Uz pozdrave iz cieloga svieta
Šaljimo mu i mi skromne glase
Od sinovskog htvatkoga srca:
„Sveti otče, evo grana jedna
Od velikog slovjenskoga stabla,
Grana vjerna jednoj crkvi Božjoj
I odana Petrovoj stolici,
Danas Tebi svaku sreću želi
I blagoslov Višnjeg Boga moli;
Znamo dobro, koja ti je ljubav
Za slovjensku porodicu našu,
Znamo dobro, i pamtimo bolje,
Što je Rim nam u prošlosti bio;
Znamo dobro, i slutimo bolje,
Što budućnost po namjeri Tvojoj
Slovjenskome svemu nosi svietu.
Sveti otče, — sa svih strana zemlje
Danaas želje vječnom lete Rimu,
Ali eto, — mi smijemo reći, —
Velebnije nema ti od ove:
[illegible] postole naše
Metodija i Ćirila svetog
Nadahnućem božjim uzvisio
I predivnom poslanicom svojom
Orisao svete braće djelo:
Ti, koji si, — ko što knjige kažu —
Ti životom svojim sam svjedočiš —
Luč s nebesa od Boga poslana:
Ti užezi ljubav medju nama,
Ti povrati staru snagu crkvi,
Ti popravi, što je nesporazum,
Što je prošlost sakrivila nama:
Ti prokrči pute i uskori
Da sva djeca roda Slovjenskoga,
Povećaju sjaj priestola Tvoga.
To je naša, Sveti Otče, želja,
I evo Ti o Tvom slavnom godu
Mi Hrvati vjeru zadajemo:
Radi, nastoj u tom duhu dalje:
Mi smo Tvoji vjerni sinci vazda;
A Bog dobri, što je crkvi svojoj
Takvu mudru odredio glavu,
Znat će, kada, kako i po komę; —
Tvoje trude s blagoslovom svojim
Podignut će, privest će u život
Na veselje roda Slovjenskoga,
A na radost cieloga kršćanstva.

Hugo Badalić.

Joahim Pecci — Leon XIII.

(Dalje.)

U domaćem je životu umjeren i priprost Kano biskup navadno ne mogaše dugo zaspati, za to ne ustajaše rano. Sada kano papa ustaje u petoj uri, oko šeste žrtvuje sv. misu, premda je još o pol noći vidjeti svjetlo u sobi. Jestvine su njegove obične; najtečnija mu je juha Ako Pijo IX. bijaše zadovoljan s malim, to je Leon još s manjim. U Perugiji je zimi dosta hladno, ipak Pecci nije ložio u svojoj sobi; dočim ona soba, gdje je primao posjetnike, bijaše dobro ogrijana. Kada je došao u Rim, prenoći u belgijskom kolegiju, u maloj sobici s jednim oknom. U deset pred podne je slobodno svakomu pristupit, tko ima razodjeti kakovu želju. U dva navadno objeduje. Po podne se sprohadjao. Djecu, koju bi susretao, dozivao k sebi, izpitivao iz kršćanskoga nauka, ter jim dielio sličice, ako mu dobro odgovaraju. I s poljodjelci se rado razgovara. S večera voli samotan bivati; tadar čita i piše.

Takav je život vodio Pecci u Rimu, dok ga božja volja nedignu na sv. stolicu.

I sada kano papa nije popustio u svom skromnom životu, već u koliko ga na to sili njegovo uzvišeno zvanje. Za dokolice običaje šetati po vatikanskom vrtu uz kojega kardinala i prima posjete običajnih lica. Tako ga jednom posjeti mala djevojčica, rodjakinja, a on ju srdačno primi i zasladi boravak. Djetetu se htjelo skakat, lovit, skrivača igrat, a sv. Otac prionu uz nju. Napokon sustale starcu noge, dočim u mladjahnom tielu nožice poskakuju. Valjalo je dakle skakanje na drugu zabavu skrenut, za to sveti Otac prizove djevojčicu k stolu i nadvori ju sa sladkišem i svježim voćem.

Tako se sv. Otac još sada u svojoj dobi, prema raznim okolnostim znade ponieti kano mladić i kano muž, kano papa i najbolji otac; on razumije biti zanesen, a opet i ozbiljan: sve prema svomu visoku zvanju. Pijo IX. bijaše otac, i čovjek bi zaboravio, da je pri vladaru; Leon XIII. je vladar, ali čovjek ćuti, da je pri otcu.

IV. Komornik rimske crkve.

Najodličnija služba u sv. stolice jest služba, koju nosi i obavlja komornik (camerlengo) rimske crkve.

Komorniku namjeni zakonodavac riešavanje svih svietskih pitanja i zauzlanih spoljašnjih odnošaja; u apoštolskoj komori komornik je sudištu predsjednik; u rimskom sveučilištu komornik je njegovim načelnikom; u njegove ruke prisizahu rimski župan, papinski namjestnici i drugi viši činovnici; komornik je papinski ministar financija.

Dužnosti komornika ne utrnjuju smrću pape, i preko njegova groba navali zakonodavac na komornika težke i odlične zadaće.

Po smrti pape uz dva kardinala vodi komornik kano vrhovni poglavar sv. crkvu Kristovu sve do izbora novoga pape; on pohranjuje ključeve papinske palače, on potvrdjuje sve odluke i naredbe rimske stolice; njegova je skrb, da se u brzo sastane konklava, koja novoga papu bira; njegova je dužnost da bude savkoliki postupak i vladanje zadahnuto i provedeno prema postojećim zakonskim propisom.

Ovu odličnu službu ili radje ovo dostojanstvo, kojemu se hoće čitav čovjek, povjeri sv. Otac Pijo IX. nakon smrti kardinala De — Angelisa — dne 21. rujna 1877. perugijskomu kardinalu Joahimu Pecciju, koga zamjeni u Perugiji namjestni biskup Karlo Lorenzi. Usljed toga imenovanja dodje Pecci doskora u Rim, ter nastupi svoje dostojanstvo, i započe sudjelovati kano član 5 kongregacija. Sa svih mu se strana nudjao posao, jer ga s Pijom IX., koga su na oko od dana na dan sile slabile, dieliti ne mogaše. Pored toga mu bijaše točno proučiti apoštolske naredbe o konklavi, da ga smrt smalaksaloga starca nepripravna ne zateče.

Pijo IX. osjećaše, da mu je doskora stupiti pred Vječnoga sudca. Stoga, kano i s razloga, što mu bijaše poznana namjera talijanske vlade, da nakon njegove smrti posjedne Vatikan, Pijo IX. prizva u svoju neposrednu blizinu „uzor-svećenika, duboko učenoga i obzirnoga muža“, Peccija.

Pijo IX. odlikovaše Peccija neograničenim pouzdanjem, pa mu stoga — medju ostalim — povjeri i gore pomenuti naum talijanske vlade, kojoj se medjutim pridruži potajice i francezka vlada.

S proljeća g. 1877. dodje u Rim francezki ministar Jules Simon, ter o novom papi vodjaše pregovore s talijanskimi ministri. Isto tako se uplitao njegov nasljednik Waddington u crkvene poslove. Za cielo je Gambeta u Rimu već novoga papu ustolio, premda je još Pijo IX. živio. Vjerojatno, da je mogući Bismarck davao savjete talijanskim i francezkim ministrom.

Sve te spletke je Pecci potanko poznavao. Na sreću rusko-turska vojna pomješa glave europejskim ministrom. Uz to je Njemačka oslabila po kulturnom boju, Francezka se je borila s izbori, a Italija ne mogaše više tjedana naći

novih ministara. K tomu nenadano umrje talijanski kralj, Viktor Emanuel, papin kleti neprijatelj. Obolio je na god sv. triju kralja, 6. siečnja 1878. Svojim je liečnikom više puti naglasio: „Prenesite me odtuda, u Kvirinalu ne mogu umrieti. Bijaše prekasno; umrje 9. siečnja. Nenadana smrt kraljeva dade ministrom toliko posla, da nisu mogli izvesti svojih namjera o papinoj smrti.

Dne 7. veljače 1878. usnu zaista na vječni počinak papa Pijo IX, koji je tečajem 32 godine mudro i obzirno upravljao katoličkom crkvom.

Odmah po njegovoj smrti sazva kardinal Pecci sve kardinale u vieće, da š njimi utanači pogreb preminuloga pape i priprave za konklavu. — Glede konklave valjalo je odlučiti, bude li novi papa biran sa sjedištem u Rimu, ili drugom kojem mjestu (kako n. p. Pijo VII., koji bje izabran u Mljetcih), jer su prietile ozbiljne pogibelji, da će se talijanska vlada sa svojom tajnom družicom izboru pape sa sjedištem u vječnom gradu oprieti. Usljed posredovanja svih evropskih velevlasti, naročito austrijskoga i španjolskoga dvora, izjavila je ipak talijanska vlada svečano svoju privolju, da se bez zaprieke izbor novoga pape sa sjedištem u Rimu obaviti može.

Tim povodom ostadoše sabrani kardinali u Rimu, ter se deseti dan nakon smrti Pije IX. sastadoše u konklavu, da pristupe k izboru novoga pape. Sve priprave, koje toli važni čin hoće, da bude bez zaprieke obavljen, udesi komornik rimske crkve, kardinal Pecci. Po vasionom svietu čulo se tadar jedno pitanje: Tko će biti nasliednikom Pije IX.?

Ime Pecci ozvanjalo se zemaljskom krugljom, a svi, koji Peccija poznavahu, tvrdjahu, da pokojnoga papu od Peccija vriedniji nasliednik zamjeniti ne može.

Znano je uz to i proročanstvo biskupa Malahije, da bude Pijev nasliednik prozvan „lumen de coelo", to jest „svjetlo s neba." I zbilja ima grb Peccijev podugačku svjetlu zviezdu na gornjem polju. Sam pako Pecci, skroman i čedan, kakav bijaše, nije na takav izbor niti pomišljao. Ali već prvo glasovanje uvjeri ga, da je većina kardinala svoj izbor njemu odlučila.

Pecci dobi 18 glasova, kardinal Bilio 6, Franchi 5, Panebianco 2, drugi se glasovi razcjepkaše. Pri drugom glasovanju dobi kardinal Pecci 34 glasa. Još je trebalo njekoliko glasova do dvie trećine. Sav uzrujan podje kardinalu Biliju, pa ga usrdno zamoli, da moćni svoj upliv proti njegovu izboru uloži. „Bojim se, da ne ćete udovoljiti dužnosti svojoj — uvjerava kardinal Pecci — ako mene papom izaberete. Kažu doduše, da sam učen muž, no ja znam, da se varaju; kažu, da me je Bog nadario svojstvi, koje su potrebne papi, no ja znam, da jih u mene nema. Molim Vas dakle, uvažite ove činjenice, pa ne mojte na nevriedna starca navaljivati težko breme papinskoga dostojanstva!"

U predvečerje izbora počeše spremati i uredjivati stan budućega pape — Nad ovim stanom Pecci prebivaše. Kako su obrtnici i njihovi sluge po sobah papinskoga stana ropotali i bučili, Pecci, do kojega roptanje i buka dopiraše, ne mogaše nit oka stisnuti. Zato ustade, ter podje u drugi odjel palače, gdje u jednoj sobi na tvrdo tlo legne i spokojno usne. Ovako prospava noć muž, u kojem sutra dan čitav sviet pozdravljaše Kristova namjestnika!

U sutrašnjem izboru pade na Peccija od 61 glasa 44. Kardinal Donnet, koji sjedjaše Pecciju na dogled, pripovjeda, kako se Pecci, slušajući, da mu kardinali ime ponavljaju, poče grozničavo tresti, kako probljednu, kako mu ruka pusti pero, pa kako poput djeteta briznu u plač.

„Budite jak Pecciju"! dovikivahu mu kardinali. „Ne odlučismo mi tako rad Vaše osobe, već rad ciele katoličke crkve." Izbor i izabranik bje proglašen.

Nakon toga ustadoše tri starješine izmedju kardinala, ter stupiv pred Peccija, upitaše ga: jeda li je voljan primiti izbor? „Nisam vriedan — odgovori Pecci — da budem papom, nu pokoravam se rieči svetoga ovoga sbora, jer osjećam, da me po Vaših glasovih Bog zove na stolicu." Na te se rieči sa svojih sjedala čitav sbor sakupljenih kardinala dignu i pokloni izabranomu papi. Upitan od dekana kardinala, uz koje će ime nositi dostojanstvo pape, odgovori Pecci: uz ime **Leona XIII**.

Žica raznese jošter isti dan širom cieloga svieta najradostniju tu viest i najsretniji taj izbor.

Od svih strana svieta pošiljahu moćni i neuplivni, otmeni i prosti, bogati i siromasi iskrene čestitke novomu papi; od svih strana svieta blagoslovljahu moćni i neuplivni, odlični i prosti, bogati i siromasi sretni izbor u Vatikanu sabranih kardinala.

V. Papa.

Bog odabra Jeremiju svojim prorokom. „Službi, koju mi namjenuješ, Gospode, ja se odužiti nisam vrstan. Diete sam bez sposob-

nosti, koje moraju Tvoje poslanike riešiti.“ Govoraše Jeremija Bogu.

„Ti ćeš poći odpovrnu Bog Jeremiji — kamo Te poslao budem, ter govorit ćeš ljudem, kako Ti zapovjedio budem. Ja ću svoju rieč u Tvoja usta metnuti. Nad narode i kraljestva uzvisit ću Te, da ruješ i lomiš, da treseš i razvaljuješ, da gradiš i zasdajuješ. . . Skupi se i podji, pak jim propovjedaj moju rieč. Ne boj se jih. Dizat će se oni jamačno protiv tebe, nu neće te svladati, jer sam ja uz tebe.“ Govoraše Gospod.

I Jeremija postade prorokom, a Bog upravljaše njegovim djelovanjem.

Kako tadar Jeremiji, godilo se i našemu Pecciju, kad ga sbor kardinala, nakon smrti Pije IX. odlikova svojim povjerenjem, izabrav ga Kristovim namjestnikom na zemlji.

Sviestan, da je kano čovjek slab, odvalivaše od sebe namjenjeno mu breme, moleći usrdno drugove, da vrstnijega od njega podignu na najveću čast zemaljsku.

Nu ne mogući okrenuti volje kardinala, pokori se u iskreno osjećanom uvjerenju, da su glasovi, bacani u korist njegovu u izbornu žaru, glasovi božje providnosti.

I on dakle prihvati papinsku čast „da u narodih i kraljestvih ruje i lomi, trese i razvaljuje, gradi i zasadjuje.“ (Jer. 1. 6—10. 17. 9).

Dne 3. ožujka 1878. bijaše Leon XIII. krunisan. Liepi, baš uznositi obavljaju se obredi uz papinsko krunisanje.

Niti smier ovoga vjekopisa, niti uzane granice ovoga lista ne podnose obsežnoga i potankoga pripoviedanja o papinskom krunisanju. Stoga nanizat ćemo u to ime ovo njekoliko crtica:

Čim bje Pecci izabran za papu, visoki se prozori nad crkvenim predvorjem otvoriše, i siedi starac, kardinal Katerini, najavi silnomu ljudstvu veselu viest: „Najavljam Vam veliku radost: imamo papu, preuzvišenoga i prečastnoga gospodina Joahima Peccija, koji si izabra ime: Leona XIII.“ Po staroj navadi baci sa okna komadić smotana papira, na kom bijahu napisane pomenute rieči. Od ustiju do ustiju predavalo se: „Pecci, Pecci, Leon XIII!“ — Oglasiše se zvonovi sa zvonika svih crkava, a žica raznese tu viest u tili čas po širokom svietu. Poslije podne u 4 sata podieli novi papa apostolski blagoslov i to u crkvi, a ne izvan crkve, kako je to bila nanada do g. 1870. Pecci napusti tu navadu sbog veprijateljske vlade talijanske. Na to zaori iz tisuć i tisuć grla gromoviti „Evviva, živio“! S večera bijaše sav trg sv. Petra razsvietljen. Drugi dan bijaše „Te Deum“ u siktinskoj kapeli. Za tim primaše sv. Otac poslanike: austrijskoga, francezkoga, španjolskoga i portugalskoga, koji mu čestitahu u ime svojih dvorova. O podne primi poslanike iz Bavarske i Belgije i drugih država; a i sa svih strana mu čestitahu; to je trajalo do 3. ožujka.

Krunisanje novoga pape vršilo se u nedjelju. S prva bijaše odlučena za tu svečanost crkva sv. Petra. Već je sve bilo pripravljeno, kad nenadano puče glas, da se bude u Vatikanu obavljala. Leon XIII. nije na ime najavio talijanskoj vladi svoj izbor, kako drugim vladam, s toga uvriedjena, javi papi, da ne može skrbiti za red u crkvi prigodom krunisanja. Papa opet radi toga nije mogao vladi oglasit svoj izbor, da tim ne prizna i ne odobri njezinoga rovarstva i neprijateljstva protiv crkve. I tako se je sva svečanost po staroj navadi obavila u vojvodskoj dvorani, u pavlinskoj i sikstinskoj kapeli.

U veličanstvenom provodu nose izabranika na dragocjenih nosilkah k papinskom priestolu.

U kraljevskom sjaju ljeska se božji poslanik, kano sunčane trake treperi po njem zlato, skupocjeno ruho, a pred njim zapaljuje svećenik predivo, govoreći: „Sveti Otče! Evo ovako prolazi slava ovoga svieta.“ Do tri puta zapaljuje svećenik predivo, do tri puta ponavlja gornju izreku. — Po sv. misi, koja se nakon obreda prikazuje, odpoče krunisanje Leona XIII. Kardinal Di Pietro evo ovako se pomoli Bogu:

„Svemožni i vječni Bože! Iz Tebe crpe duhovni poglavari i svietski kraljevi svoju vlast i moć. Udieli stoga Tvojemu slugi, našemu papi Leonu, milost: a da uharno i blagosovno upravlja Tvojom crkvom, pa daj, da on, koji je po Tvojoj milostti postavljen i krunisan, bude otcem kraljevom, a vodićem svim vjernikom, daj, da vlada po Tvojoj mudroj naredbi.

Iza toga namjesti kardinal papi tijaru na glavu, veleći: „Primi tijaru s trima krunama urješenu, primi ju, pa ne smetni s uma, da si otac knezovom i kraljevom, poglavar na zemaljskoj kruglji, namjestnik našega Spasitelja: Isusa Krista, kojemu budi čast i slava kroz sve vjekove“!

Nakon toga padoše svi slušaoci ničice, a papa se podigne sa svoje stolice, pa prvi put u tom dostojanstvu s trojakim apoštolskim blagoslovom blagosovi vjernike. S tim se dovršiše obredi krunisanja, a Leon XIII. od toga časa upravlja katoličkom crkvom.

U žalostno i dosta neprijazno vrieme zasjednu Leon XIII. stolicu sv. Petra. Dvojakom težinom osjeti on stoga dužnosti i zadaće rimskoga pape.

„Nastupajući vladu — piše sv. Otac — tužan Nam se vidik otvara. Kud godj okom svrnemo, odasvud Nam šalju poruke o nijekanju i priezoru vjekovitih istina crkve; o podkapanju tla, na kojem živi i bitiše ljudsko družtvo. Ljudi su drzki i bezočni, skloni da ruše vlade i vlasti. Otvara nam se zjalo raznolikih priepora, ljutih razpra i krvavih ratova. Ljudsko je družtvo voljno uništiti zakone, na obranu prava i pravice stvorene, da ukrote paklene strasti čovječjega roda. Ogavna čežnja za novcem i uživanjem preote silno mah; preko vječnoga života bačena je koprena zaboravi. S javnim dobrom i obćom imovinom gospodare razkošno i bezsvjestno sljepari, koji imaju srca i obraza, ter željkuju, da jih slave kao domovinske dobrotvore i zatočnike, kao stiegonoše prave i istinite slobode. Poput kužne bolesti razširuju oni krivu svoju nauku i medju puk preko svojih knjiga i pouzdanika. Odakle sve to? Odatle, što odriču vlast sv. crkvi. Znadu oni, da prije svega valja slomiti vlast sv. crkve, a tadar posegnuti za vlašću svjetskom. Odatle navale na crkvu; odatle ona vruća želja, da ju sa školom razstave. . . .

Ne nižemo Vam ovih istina, da Vas raztužimo, već da Vas upozorimo, u kakovih težkih vremenih živimo. Ne klonimo duhom, već branimo srčano i uztrajno istine i pravice crkve. S grieha odpade ljudstvo od Boga; od njega odvraćeno, srće ljudstvo u vremenitu i vječnu propast. Stoga vratimo se k Bogu i vratit će nam se mir i sreća.“ . . .

Vjernije slike o današnjem ljudskom družtvu i vladanju njegovih članova od slike, koju nam ovako sv. Otac nudja, nismo kadri niti poželjeti. U obće opažamo, da se kroz sve djelovanje Leonovo poput crvene niti provlači plemenito pregnuće, da odnošaje ljudi poboljša, da odstrani zlo, da ljude privede k Bogu: e da nadju mir i sreću.

U to ime ulaže sv. Otac tečajem svoga blagoslovljenoga desetgodišnjega papovanja svu svoju duševnu snagu; u to ime govori i uvjerava, uspievajući kao malo tko, učenjake, državnike i podanike; u to se ime uz svoje vjernike vrućom molitvom oglašuje Višnjemu, dobro znajući, da svaki darak, svaki uspieh ljudskoga pregnuća dolazi od sgora: od Otca luči i prave istine.

(Dalje će sliediti.)

Na jubilej pape Leona XIII. 1887.

Govorio u stolnoj crkvi dne 1. siečnja 1888. kanonik Adolfo Veber.

Veselite se i radujte se, jer je plaća vaša obilna na nebesih. (Mat. V. 12.)

Već me evo drugi put zapada bezkrajna sreća, da s ovoga svetoga mjesta govorim u slavu rimske stolice i svietle joj glave. Bezkrajna sreća, velim, jer tko da se nećuti blaženim, što mu je dano, plesti vienac neuveble slave najuzmožnijemu družtvu, koje je ikad osvanulo svietu, družtvu, koje si je steklo silu nedvojbenih zaslugah i za cielo čovječanstvo i osobito za našu hrvatsku domovinu? Tko da se neuznosi svetim ponosom, kad smije danas doprinieti barem nješto k proslavi najugodnijega dana velikomu papi Leonu XIII., dana misničkoga mu jubileja? Ta Bog, gospodar života i smrti, poklonio mu ga je, kako rado vjerujemo, za to, da što duže djeluje za dobro kraljevsta Božjega na zemlji i na nebu! To je zaista tolika veličina, da bi bila kadra stisnuti srdce i najvještijemu govorniku. Kada je najglasovitiji rimski govornik počeo jednom govoriti o velikoj svjetskoj stvari, koja se niti iz daleka nemože uzporediti s današnjom našom zemaljsko-nebeskom slavom, drhtao je, kako nas poviest uči, cielim tielom. Što ja danas nedrhćem, imam zahvaliti jedino svomu neograničenomu pouzdanju u Boga, da neće ostaviti smjernoga sluge svoga, kad počima besjediti o družtvu, što je najmudrijemu ravnatelju svieta po spasonosnom cilju najmilije na zemlji. Veličina, mudrost, dobrotvornost i zahvalnost, to su, bogoljubni kršćani, misli, što treba da zaokupe danas um i osvoje srdce svakomu nas, koji smo se ovdje sakupili, na proslavu toga znamenitoga dana.

* * *

Leon XIII. papa već je tim velik, što je po odredbi Božjoj postao svećenikom. Raznovrstne je moći, često vrlo zamašne i sjajne, podielio Bog raznim oblastnikom i mogućnikom; ali koga je ikad nego li svećenika ovlastio, da smije tvoriti pravo tielo jedinoga mu sina Isusa Krista; koga je ikad nego svećenika ovlastio, da tako odpušta u ime njegovo griehe skrušenim ljudem, kano da nikad sagriešili nisu? Zaista nikomu, nego samo svećenikom rečeno je: To činite na moju uspomenu (Luk. 22. 19.), pak opet: Kojim odpustite griehe, bit će jim odpušteni, a kojim zadržite, bit će jim zadržani (Iv. 20. 23.). Zato s punim pravom tvrdi sv. Ivan Zlatousti (De sacerdotio I. III. 7.) da je Bog zemaljskomu sinu dao moć, kakve neimaju ni andjeli, ni arkandjeli. — Nego ta vanredna veličina nesmije, a i nedjeljuje tako, da bi se svećenici preuzetno uzdizali nad ostale ljude; pače oni se, čim su većma po samom Bogu uzvišeni, tim više ponizuju i tim radje po saviesti svojoj pokoravaju zakonu i zakonodavcu. I blažena djevica Ma-

rija bila je kao mati Božja veća od svih andjelah nebeskih, pak se je ipak rada podvrgla pretežkomu za sebe zemaljskomu zakonu, ter je poslije poroda došla u hram, da se očisti i da prikaže svoje milo rodjenče Bogu.

Nego ako je tolika veličina svećeničkoga stališa, što ćemo kazati o papinstvu, o tom najvišem vršku svećeničtva? U njem se zaista otvara zapanjenu čovjeku nebotična visina! Što rade, kršćanska braćo moja, narodi, kad začuju, da će jih posjetiti prestolni nasljednik njihova vladara? Dižu mu sjajne slavoluke, kite' kuće dragocienimi sazi i piršećimi zastavami, posiplju ulice izabranim cviećem, sa slavom spominju i iztiču svaku, ma koliko neznatnu rieč, koju je on komu milostivo progovorio, riečju, u zviezde ga kuju. Papa pako nije namjestnik zemaljskoga vladara, već je namjestnik samoga Isusa Krista, pravoga i živoga Boga. Nije namjestnik, da usrećuje narode samo na zemlji, već da jih dostojno pripravlja za nebo. Razumijete li sada, bogoljubni kršćani, svu veličinu, koja stoji u papinskoj časti? Ako vam ona, kano više idejalna, nebi možda bila još dosta jasna, pregledajte okom duha svoga ono neizmjerno prostranstvo, na koje se njegova vlast proteže. Nikada nije bilo zemaljskoga vladara, komu bi bila podložna tolika množina različitih narodah. Od iztoka do zapada, od sjevera do juga, neima tako rekući zemlje, u kojoj se nebi osjećala sladka moć njegove vlade. Sladka, velim, jer on vlada samo pomoćju divnoga crkvenoga ustrojstva, po kojem se silni milijuni narodah rado pokoravaju jednoj glavi; vlada u ljubavi samo otčinskom riečju, po čem ga svi podložni mu narodi sa zanosom zovu svojim svetim otcem. Zaista, to je veličina, koja nadilazi sve, što ostali sviet pokazati može. Zato i piše naš zemljak sv. Jeronim papi Damasu: Ti si najveći posrednik medju Bogom i ljudi, zvanje, kojemu po časti i uzvišenosti neima ni na nebu ni na zemlji većega.

Nego je Leon XIII. velik i po načinu, kako izvršuje svoju vladu. Videći sa svoje stolice kao s kakve zviezdarnice, kako je velik dio kršćanskoga svieta zalutao na krive staze materijalizma, ter ako još i vjeruje u osobnoga Boga, nieče božanstvo Isusa Krista; kako poviestnimi izmišljotinami podkapa katoličku crkvu, koja onaj nauk neprestrašno izpovieda, videći, rekoh, sve to, najprije misli, kojim bi se načinom najbolje pobilo to kleto nastojanje. Pa kano čovjek, koji se je sav svoj viek bavio znanostmi, dolazi do uvjerenja, da će u naše racionalističko vrieme, kad se nad čovječjim razumom često nepriznaje nikakav drugi, pa niti vrhunaravni ugled, da će, velim, katolici najshodnije braniti svetinju svoje vjere filozofijom nedostižnoga Tome Aquinskoga, koja je u svoje vrieme izvadjala čudesa svoje djelatnosti. Zato preporuča papa usrdno svećenstvu proučavanje te filozofije, kojoj nova izdanja sam što odredjuje, što podupire. A da se istinitost crkvenih djelah, koja sviet često izkrivljuje, ili zlobno tumači, dokaže, otvara svemu učenomu svietu svoju knjižnicu vatikansku, nebojeći se nimalo, da će se odanle izvaditi išto, što bi bilo jako nepovoljno katoličkoj crkvi. Uzvišeno zaista shvaćanje znanostih, koje velikoga papu još većim čini.

Da je samo to izveo, pak da samo upravlja tako razgranjenim družtvom, kakovo je razsijana po cielom svietu katolička crkva, morali bismo mu se do zemlje klanjati. Nego on, sjećajući se Spasiteljevih riečih: Idite i naučajte sve narode (Mat. 28. 19.), starac, sam što vjernije obavlja dužnost crkvenoga učitelja. Na to ga potiče plačno stanje ljudskoga morala, što je moralo kao pustošeća bujica poteći iz onoga bezvjerja. Ljudi, koji nevjeruju u neumrlost duše, rade, što jim godi, čuvajući se samo, da nepadnu pod mač ljudskih zakonah. Podkapaj temelje državam, tamani ugled crkvam, koje učvršćuju prava vladarah, živi razkošno puteno. Pa kada se iztroše izvori razuzdanosti, varaj i pronevjeruj, robi i umaraj bližnjega, ili ubijaj sam sebe, kano da ljudske glave nisu ničijom krvlju odkupljene i za nebo opredieljene. U toj grozoti, za koju dnevice čujemo, ustaje Leon XIII. kao David na Goliata, pak iz svoje bogodane praće siplje putem enciklikah kamičke kršćanskoga nauka, koji čvrsti u sebi i divno ugladjeni obaraju oholost, preuzetnost i razvratnost. O nedostižne, rekli bismo Ambrosijske veličine, koja, kad se tiče biti katoličke crkve, i mogućnikom dovikuje onu veliku velikoga pape Pia IX.: Nemožemo!

Što, bogoljubni kršćani, imade li još što većega, što bi se moglo reći u slavu Leona XIII.? Ta to je tekar početak njegove veličine! Najveća mu se pokazuje u vanrednoj mudrosti, kojoj se sav sviet upravo divi. Sjeća se on onih premudrih riečih sv. Augustina: U potrebnih stvarih jedinstvo, u dvojbenih sloboda, u svih ljubav, ter je po savjetu sv. Pavla, najvećega crkvenoga umnika, u nebitnih pitanjih svim sve postao, samo da sve predobije Kristu. U tom smislu i sam radi i upućuje svoju braću biskupe, gdje se god porodi kakvo zakučasto, a za crkvu mimogredno pitanje, neka u ljubavi popuštaju, dok se god smije bez povrede crkvene biti. Taj postupak zato držimo znakom vanredne mudrosti, što se njim mogu najshodnije obaći grebeni svakovrstnih zaprekah, kojimi je naježeno more današnjega života; ter bismo nesmotrenim držali krmilara, koji bi se sa svojim brodom hotio zaletjeti na pećine, kada ga gladak put može odvesti u sigurno pristanište. Pak što je, zapitat ćete me možda, bogoljubni kršćani, postigao sveti otac takvim popuštanjem? Utišao je medju ostalim u najnovije vrieme užasnu oluju, koja je prietila pogibeljų crkvi velika i slavna naroda. Ali tim je i tako probudio pouzdanje prama katoličkim ustanovam, da se kod njekih narodah zameće i uspješno brani pitanje o sjedinjenju ili pomirenju s katoličkom crkvom. Ta tko da nepoželi doći pod tako mudru glavu? Na temelju toga povjerenja utječu se na-

rodi i vladari, kad sami neuspievaju razpraviti svojih razmiricah, glavi katoličke crkve za konačnu rješitbu, nadajući se naći u nje savršene mudrosti i pravednosti. Krunjene glave, pak još često inovjerne, mole za sudca rimskoga papu! O ponose, neprestani nikad napunjivati srdce svakoga katolika! — Evo, bogoljubni kršćani, gdje se ono, čemu smo se u poviesti srednjega vieka čudili, i danas pred našima očima dogadja. Jer ponajviše tu, u medjusobnoj zavadi i krivici tadašnjih vladarah, a u mudrosti i pravičnosti papah treba tražiti razloge, da se je njekoč rimskim papam podjeljivala tolika moć u rješavanju istih državnih zapletajah. Tako je Bog, koji neprestano bdije nad svojom crkvom, poslao joj u najzamršenije vrieme najvještijega krmilara, koji će Isusovu ladju za dugo vrieme sačuvati od silnijih olujah i uvesti u luku spasa.

Hoteći govoriti o dobrotvornosti Leona XIII. mimolazimo sbog kratkoće vremena ona velika dobročinstva, što jih je sveti otac izkazao drugim narodom i pojedinim ljudem, pa se stežemo na blagodati, što jih je rimska stolica, a poimence i slavno vladajući papa podielio nam Hrvatom. Hrvati nisu nikada bili osobito velik narod, ali su svako doba imali velikih muževah, koji su se što na književnom i umjetničkom, što na diplomatskom i bojnom polju tako odlikovali, kano da su sinovi največih i najslavnijih narodah. Bilo je vremenah, kad su niti ciele europske diplomacije bile u ruci Hrvatah, koji su zapremali največe časti po europskih vladalačkih dvorovih. A što da kažemo o ratnom polju, na kojem su neprestrašno i dugotrajno djelovali Hrvati? Ta sva jih je Europa u dubokoj zahvalnosti svojoj, premda su bili samo ostanci hrvatske kraljevine, podičila imenom: bedem kršćanstva, kakva naslova nije stekao nijedan drugi narod. Pak i zaista, naši su Utješenići, Vrančići, Ivani Panonski, Boškovići, Jurišići, Frankopani, Zrinski, i sila drugih kao zviezde prve veličine poznati cielomu svietu. Porad tih vrlinah, a poimence porad vanredne hrabrosti u pobijanju najljućega neprijatelja kršćanskoga imena, rimski su pape malene brojem Hrvate upravo na srdcu nosili. Pa kad su se drugi europski vladari kod kuće svadjali i za kraljevinu otimali; dok su malodušno pred vanjskim dušmaninom drhtali; a more je turstva uzelo po susjednih jim zemljah zapljuskivati: tada su jedini rimski pape i preporukom i savjetom i novcem pomagali Hrvate u samrtnom jim boju. Ali to još nije ništa: materijalna se pomoć nemože nikad uzporediti s duševnom utjehom, koju tko komu dragovoljno pruža. Pak i u tom su rimski pape tako usrećili hrvatski narod, kako malo koji na svietu. Mukom mimolazim ovdje, kako je rimska stolica poslala Zvonimiru kraljevsko žezlo, a u najnovije vrieme učinila hrvatsku crkvu neodvisnom, pak ću spomenuti samo neprocjenjivo dobročinstvo, što ga je izkazala hrvatskomu jeziku.

Poznato Vam je, bogoljubni kršćani, kako su slavenski apostoli Cyril i Methodij, s dozvolom rimske stolice, prevedši sveto pismo na staroslavenski jezik, došli u Veliku Moravsku, da pouče i pokrste Slavene. Mudra ta i pobožna braća nisu mogla u tom poslu drugo uraditi, nego poslužiti se darom Duha Svetoga, koji je o Duhovih sašao u slici jezikah na apostole, koji su namah počeli naviestati Isusovu vjeru svakomu narodu njegovim jezikom. Taj bogodani primjer sliedeći, uveli su naši slavenski apostoli u službu Božju staroslavenski jezik. Nego što je u Božjih očijuh mudrost, to se svietu često drugačije prikazuje, pak su cieli narodi i mogućnici tužili naše apostole rimskomu papi, da zato, što služe službu Božju staroslavenski, uče kriv nauk. Da je rimski papa uvažio tu jalnu tužbu, kakvo bi lice bilo današnjemu slavenskomu kršćanstvu? Na to pitanje neznam ni sam odgovoriti, ali to jamačno znadem, da se ni služba Božja naše grčko-iztočne braće nebi danas obavljala staroslavenskim jezikom. Nego što je papa po pravici sudio, ter to mudro Methodijevo djelo potvrdio, učinio je Slavenom neizmjerno dobročinstvo, po kojem je staroslavenski jezik postao svetim. Koliko bi, bogoljubni kršćani, dali drugi i najslavniji narodi, da je takva sreća zapala njihove narodne jezike? Mislim, da jim nikakva žrtva nebi bila za to pretežka, osobito danas, gdje se malone sve stvari po jeziku rješavaju.

Priznajemo sve to, reći će možda tko medju Vami, kršćani; ali što se to tiče nas Hrvatah, koji se u crkvi služimo latinskim jezikom? Tiče se, kršćanska braćo moja, i ticalo se je mnogo. Ta i sami znate, da se je i kod nas Hrvatah po milosti iste rimske stolice obavljala služba Božja istim staroslavenskim jezikom; i sami znate, da se je u najnovije vrieme s dozvolom Leona XIII. i u našem Zagrebu pjevala misa staroslavenski; i sami znate, da je Leon XIII. od ljubavi prama našemu narodu dozvolio Barskoj nadbiskupiji u Crnoj Gori, da obavlja katoličku službu Božju staroslavenskim jezikom. O divne mudrosti sv. otca pape! Zar mislite, kršćani, da se neće sada, kad je ondje pala jedna najočitija razlika medju iztočnom i zapadnom crkvom, približiti srdca zavadjene dosad braće? Ta već nam javljaju pouzdane viesti, da se sada Crnogorci obi-[illegible] medju sobom [illegible], štuju i [illegible] Evo, kako se carstvo ljubavi, koja je najvažniji znak kršćanstva, disciplinarnom ustanovom širi. Pak zar mislite, da se ta ljubav nebi mogla i dalje prenieti? Ta primjeri, kako nas največi mudraci uvjeravaju, više vuku, nego najmudriji nauci.

Što se nas katoličkih Hrvatah tiče, kod kojih vlada latinski jezik u crkvi, nebi bilo mudro nastojati sada, da se isti posve zanemari. Latinski nas je jezik prosvietlio, a njegova kitna djeca još i danas natapaju i naplodjuju naše književno polje. Latinski je jezik diplomatički katoličke crkve, ter se njim najlaglje vanjskim načinom uzdržava divno joj jedinstvo. Pomislite, bogoljubni kršćani, koliko vremena potroše ljudi, koji obće sa svietom, dok se nauče silu

raznih jezikah. Katolički pako svećenik ide od kuće goloruk znajući, da će po cielom širokom svietu naći ljudih, koji će ga latinski razumjeti, i crkvah, gdje će moći prikazati žrtvu Bogu. Nego ako bi se u nas porodila želja, da nam se sve, što se u crkvi pjeva i sve, čim se podjeljuju sveti sakramenti, obavlja živućim hrvatskim jezikom, bila bi po mojem mnienju opravdana. O kako bi na pobožnost našu djelovale one uzvišene crkvene molitve, koje bi svatko nas podpuno razumio! Ta i sami svake godine vidimo, kako se u ovoj našoj prvostolnoj crkvi pobožno skuplja narod, kad se u velikom tjednu hrvatski pjeva muka Gospodnja, tako da niti okom trenu, niti dahom dahnu. Tim bismo se posve približili braći svojoj u Senjskoj biskupiji i po Dalmaciji, koja po milosti rimske stolice od vajkada uživaju tu blagodat.

*

Pak taj velikan, taj uzvišeni glavar, taj neprestrašni branitelj kršćanske istine, taj revni učitelj narodah, taj oprezni blažitelj ljudskih strastih, taj veliki dobročinitelj svih narodah, a osobito Hrvatah, doživio je po milosti Božjoj za nagradu svoga truda riedku, sreću, da može danas slaviti veliki jubilej svoga misnikovanja. Sav se je katolički sviet, bio koje mu drago zemlje i naroda, skupio danas po svojih poslanicih u vječnom Rimu, da što sjajnije proslavi taj znameniti dan, kako bi dokazao zavidnim i kivnim protivnikom, da su svi katolici sa svojom dičnom glavom jedna duša.

A što napose mi katolički Hrvati? Ta i mi smo u znak harnosti prikazali svetomu otcu one darove, što su jih naše vriedne hrvatske kćeri zaista vele umjetno izradile i ono novacah, što se je po narodu našem po mogućnosti sakupilo. Te će novce sveti otac, premda nema drugih vrelah života, nego što mu jih vjerna djeca drage volje otvaraju, upotriebiti na obćenitu korist katolikah. Da smo bogatiji, kako nam zahvalnost silno u srdcu vrije, razsvietlili bismo svoj ponosni Zagreb, da bi mu sjaj dopirao do nebesah, razigrali bismo ga glasbom, koja bi se nadtjecala sa sinfonijom najvrstnijih glasbenikah. Ali ovako, evo nas na koljenih pred tobom o Bože, koji izpituješ samo srdce ljudsko, usliši skrušenu molitvu našu, pa podaj starcu još toliko godinah života, koliko samo može podnieti narav čovječja; blagoslovi hrvatski narod, koji je toliko mukah podnio za vjeru tvoga jedinoga sina Isusa Krista; a blagoslovi i sve narode svieta ovoga, da uzmognemo svi skupa u družtvu do vieka slaviti tvoje presveto ime. Amen.

Papa.

II.

Beatitudo Vestra.

Uprkos tolikih muka čudnim imenom pozdravljaju papu: „Beatitudo Vestra“, Vaše blaženstvo. Pozdravlja se: „Beatus Pater“, da pozdravlja se; „Beatissimo Pater“. Što je to? Zar sprdnja? Ili je tajna? Nekoji misle, da se papa za to nazivlje blaženim, što ga tako nazvao sam Spasitelj, kad je rekao Petru: „Beatus es Simon Barjona:“ — „Blažen si Šimune, sine Jonin“. Drugi opet drže, da se zato naziva blaženim, što ga osobito njegova čast tako uzko spaja s Bogom i blažen je ne gledeć na one progone, koje trpi. Ni jedan od ovih nazora ne čini mi se dovoljno izpravnim. Po mom mnienju zovu ga Blaženim ne usprkos progonom već upravo radi samih tih progona.

Blaženim ga zovu, jer je naš Spasitelj rekao: „Blaženi, koji plaču,“ „Beati qui lugent“ (Mat 5, 5.). Blaženim ga zovu, jer je naš Spasitelj rekao: „Blaženi, koji trpe progonstvo radi pravice.“ Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam“ (Mat. 5, 10).

Blaženim ga zovu, jer Spasitelj naš tumačeći uzvišene one rieči i ovo je rekao: „Blaženi ste, kad vas budu proklinjali i govorili na vas sve zlo lažući zbog mene.“ „Beati estis cum maledixerint vobis, et dixerint omne malum adversum vos mentientes propter me;“ — „gaudete et exultate“ — veselite se i radujte se.“ „Mat 5, 11, 12.)

Blaženim ga zovu, jer sv. Petar kaže: Nego se radujte, što trpite s Kristom.“ „Si communicaveritis Christi passionibus, gaudete.“ (1. sv. Petar 4, 13). Za to ga zovu Blaženim!

Nekoji u progonstvih pape ne vide drugo nego posljedice onih poličkih odnošaja, u koje se je sam zapleo. Dante, taj veliki florentinski pjesnik, puno je dublje pogledao. Njemu su sramoćenja, pljuske, ruganja, kojimi su u njegovo doba obsipali papinstvo, nastavak muke Kristove; zato je i uskliknuo: „U osobi namjestnika vidim zasužnjenoga Krista; opet vidim, kako mu se rugaju; opet vidim teći žuć i ocat, opet ga vidim medju dva razbojnika umirati“ S višjega indi gledišta valja motriti progonstvo papinstva; to je nastavak muke Spasiteljeve. Ponavljam, zovu ga blaženim radi njegovih muka: radi poniženja, radi težkih boli, radi neprestanih muka, ter radi vječnoga progonstva. „Si communicaveritis Christi passionibus gaudete!“

Zna se i dokazano je, da je samo muka slavna i plodonosna; samo ona izpravlja i spasava. Da se uništi zlo, da se ono očisti i da se duh digne do krieposti i poštenja, tomu nije dovoljan veleum ili slava. Za to je potrebna krv. — „Sine sanguinis effusione non fit remissio; — bez krvi nema oproštenja (Žid 9. 22). Katolička religija, koja u životu svom obiluje tolikimi mukami i suzami, kolikimi nijedna druga religija, jedino je za to sve druge pretekla, što je čisti izliev najsvetije i spasonosne, da božanske krvi. Uništite čudesa, proročanstva, dobra djela, kraljevstvo ljubavi, obnovu svieta; zaboraviti sve, što je slavno u kršćanstvu, ovo će ipak ostati čovjeku vječnom njegovom religijom. Uviek će mu

---

Dalje sliedi u prilogu.

Nastavak iz lista.

ostati križ, pokazan, kad je tomu došlo zgodno vrieme, (plenitudo temporis) zaboden posriedi zemlje, a na križu umire Bog čovjek, koj čovječanstvo upravo time spašava, što za nj i trpi i umire U tom ga nedostigne i ništa i nikada.

Nu to čudo, da je po sebi i kako veliko, gledeć kako se dogodilo, nije moglo biti i neprestano i obćenito, za to čujte dvoje, što učini Isus Krist. Prvo:

Katolici znadu, da je Spasitelj naš svoju na zemlji prisutnost po presvetom oltarskom sakramentu učinio i neprekidnom i obćenitom; isto je tako neprekidnom i obćenitom učinio i žrtvu svoju. Dnevice se na naših oltarih prikazuje tielo razlučeno od krvi; tu krv gledaju oči Božje, kako teče. I stari oni umjetnici, koji naslikaše oko križa krasne angjele, da primu onu krv, koja teče iz ruku, nogu i božanskoga srdca, nezaboraviše iste te angjele postaviti i okolo oltara, da primu i tu krv žrtve, ter ju onda razliju na biedne i nevoljne, na griešnike i na plamen u čistilištu. Častne uspomene Olier na jednoj svojoj slici, koju još danas imademo, upravo je majstorski prikazao takovimi angjeli ovu vjersku istinu. Ne smjemo zaboraviti, da ako još uvieke stoji sviet ter ga strasti nemogu podkopati; imade se zahvaliti tomu, što je u svakom gradu i selu jedan oltar, jedan kalež, sveta krv, koja iz ljubavi ključa, i koja pred Bogom vriedi više nego potoci griešne krvi. Svuda je Kalvarija i samo s griehom može nje nestati. Drugo:

Ovo je samo jedan način, po kom je Spasitelj naš učinio svoju žrtvu i neprestanom i obćenitom. Po nauku sv. Pisma veliki umjetnik utemeljio je crkvu takovu, da može dopunjivati Spasiteljeve muke (Kol. 1, 24) t. j. da može božanskim njegovim mukam dodati onaj dio čovječje muke, koj je nuždan, da bude pomirba dovršena. On je dakle svoju crkvu sa sobom na križ povukao. Učinio ju je kraljestvom svojevoljnih muka. Najljepše njegove (Kristove) duše, dakako prema razmjerju vjernosti, prije svega samo za jednim uzdišu: „Trpiti ili umrieti!“ — „Trpiti, trpiti i neumrieti nikada!“ — Svećeničkomu zvanju — dostojanstvu svetišta nuždno je predvorje: odreći se najpravednijih naslada za srdce ljudsko. Redovnički su zavjeti, što ih dnevice hiljade polažu, kano tri čavla, kojimi se redovnik i redovnica pribija na križ dragoga našega Spasitelja. I sami vjernici ako i nesudjeluju tako obilno u mukah njegovih ipak od njih nisu prosti. Ili ovako ili onako i ovi ćute rane Isusa Krista. — I napokon u crkvi, u tom vječnom svetištu, dok ne postignemo blaženstvo, koje neima konca, svaki mora znati, da je najveće blaženstvo, ono blaženstvo suza, koje teku iz pokore ili ljubavi; ono blaženstvo mirne i strpljive pokornosti; ono blaženstvo obećane čistoće; ono blaženstvo križnih muka; i napokon ono blaženstvo požrtvovne ljubavi. To je crkva, druga Kalvarija: muka čovjeka kano veličajna jeka muke Božje:

Na toj Kalvariji, u tom kraljestvu progona naravno da je papa kralj. On je trnjem okrunjeni glavar, kano što je u muci sva pogrda navalila baš na glavu Spasitelja, tako ona pada i na papu. I na njega pljuju i njega pljuskaju, u svakom stoljeću on svoj kalež do dna izpija On je u crkvi kano vječni: „Ecce homo!“ Ljudi svjetovni sablaznuju se nad tim, što Bog dopušta sve ovo raditi sa svojim namjestnikom; nu tko poznaje tajnu križa, neće se sablazniti, već se samo čuditi. On razumije, zašto blaženim nazivlje papu i zašto se svaki viek tolikim počitanjem baca pred noge tomu „Beatitudo Vestra“ nazvanomu mučeniku. J. Šafran.

Iz knjige Vladimira Solojeva: „istorija i budućnost Teokracije.“

Najveća rana zadana kršćanstvu, bilo je odieljenje Istočne i Zapadne crkve. Nepregledne nastale su štete u vjerskom kulturnom i političkom pogledu za jednu i drugu stranu, a i za carstvo božje na zemlji, za Isusovu crkvu, koja bi bila dospjela i do većega proširenja na van, i do bolje radinosti u unutri, da nije bilo nesretnoga razkola. Velika je to rana i dugotrajna. Viekovi su nas utudjili; razvoj neparalelan nadodao je novih povoda medjusobnim tužbam i mržnji. Ima ljudi, koji ciene, da se ta rana neće nikad izliečiti, jer da je neizliečiva; drugi misle, da je izliečiva, al da se ne će izliečiti. treći opet drže, kad je izliečiva, da će se takodjer izliečiti. Mi spadamo medju ove potonje. Našu nadu oslanjamo poslie Boga na okolnosti, što je sada u istočnoj crkvi glavni faktor ruski narod, a ne grčki, pa se nadamo da grčki antagonisam i svadljivost nisu u svoj krutosti prešli na Slavene. Iz ruskoga naroda, u kojem imade toliko pobožnosti i iskrene religiosnosti, dižu se glasovi, koji uzdišu i vape za slogom kršćanstva. Mučenička krv i stradanja patnika imati će takodjer svoje zasluge pred Bogom, pak će Sanguis martyrum opet biti semen christianorum.

Poslie Gagarina, Šuvalova, Martinova, Pirlinga i ostalih pojavio se iz ruskoga naroda u zadnje doba kao zagovaratelj sloge i jedinstva istočne i zapadne crkve svjetovnjak Vladimir Solovjev. Sin znamenitoga sveučilištnog profesora i historika ruskoga, sam sveučilištni profesor, pošto je u Engleskoj, Franceskoj, Italiji i na istoku, lično obćio sa najuglednijimi crkvenimi i religijosnimi ljudi, izašao je prije šest godina na književnom polju razpravljati zamašno ovo pitanje, i uzdržao je više polemika sa drugčije mislećimi, u duhu tako mirnom i eminentno kršćanskom, da su mu sastavke priobćivali časopisi najskrajnijih

protivnih nazora, kao n p „Pravoslavnije obozrenije“ i „Rus.“ Pošto je ovako upoznao sve opreke i protivnosti zasnovao je veliko djelo u tri knjige, od kojih je jednu pred njekoliko mjeseci objelodanio u Zagrebu. Ne ustručavamo se kazati, da će djelo Solovjevo izmedj svih, koja su ob ovom predmetu napisana zauzimati prvo mjesto. tako je obširno, temeljito i cielovito. Predmet razpravljati će Solovjev sa svakoga gledišta sa narodnoga, državnoga i kulturnoga, obazirati će se na stare i nove prigovore, al najviše razmatrati će ga sa najvišega stanovišta, sa potrebe jedinstva u vjerovanju, koje se temelji na jedinstvu božjem i jedinstvenoj upravi božjoj u ljudskom rodu. S toga i nazivlje svoje djelo „istorija i budućnost teokracije“. Dočim pojedini pisatelji pripravljahu pojedino kamenje, Solovjev izvadja sgradu, od koje veličanstvenija neda se pomisliti. Bog ga pratio u njegovoj zamisli i radu! Kakav u ostalom bio da bio uspjeh, sigurno će se ime Solovjevo spominjati, gdje bude govor o učenih, plemenitih ljudih, gdje bude govor o prvacih čovječanstva.“

Iz ove prve knjige donašamo nekoliko odlomaka u prevodu, da si pazljivi čitatelj sam stvori sliku,[1] kojom obzirnošću i temeljitošću znade govoriti g. Vladimir Solovjev, kako je tanke ćudi i pobožna srca.

U predgovoru piše med ostalimi:

Da opravdam vjeru naših otaca izloživ ju u boljem i jačem svjetlu, i da pokažem, kako se ta starodavna vjera, oslobodjena od okova mjestnoga ograničenja i narodnoga samoljublja, podudara sa vječnom i sveobćom istinom — glavna je zadaća mojemu radu.

Izravnom riešenju ove zadaće namjenjena je treća knjiga ovoga djela o Teokraciji. Da pak riešenje ne bude svojevoljno i površno, trebalo je za nj postaviti širok temelj točnom izložbom teokratičkih zgoda u ljudskom rodu, kako se ove prikazuju u svetom Pismu i u povjesti kršćanske crkve. Sadržaj prve knjige, koji sada izlazi, mogao bi se nazvati filozofijom biblijske povjesti; a druga, koja se pripravlja za tisak, sadržava filozofiju crkvene povjesti.

Nu ako i jest glavni dio moje zadaće vezan na obćenita pitanja svete i crkvene povjesti, ipak red ovih pitanja mora poglavito sliediti razvoj naših ruskih narodnovjerskih odnošaja.

Temeljno pitanje, na kojem su radili i na kojem sada rade religijosni umovi u Rusiji, pojavilo se već prije dva vieka. Od velike je važnosti u tom pogledu onaj crkveni razkol, koji je nastao u Moskvi u polovici XVII. vieka. Tumačiti cieli taj dogadjaj neznanjem, i misliti, da je razdor zbilja nastao radi „dvoprstiju“ i „dvostrukoga aliluja“ — bilo bi baš tako skrajno lakoumlje, kao kad bi uzeli, da su dielenju Iztočne i Zapadne crkve uzrokom bile u istinu oni „latinske jeresi.“ koje su navadjali vizantijski polemisti u IX. vieku — u vrieme konačnoga odieljenja. Sigurno glavni predmet razdoru bilo je u to vrieme pitanje o priesnom i kvasnom hljebu, a zatim mnogo druge važne točke, na primjer, što latinski episkopi nose prsten, što Latini puštaju pse u crkve itd. Nema sumnje, da su se tadašnji Grci ozbiljno zanimali svimi ovimi pitanji, no ipak možemo biti posvema uvjereni, da kad toga svega i nebi bilo, kad bi i Latini upotrebljavali kvasni hljeb, kao i Grci, i ne puštali pasa u crkve, kao ni oni, da bi razkol ipak bio nastao: našle bi se bile jamačno druge izlike jednake vriednosti. Tako i u domaćem našem razkolu nije se radilo ob onih pojedinih točkah, koje su protivnici naglašivali (u ostalom sasvim iskreno), već se radilo o jednom obćenitom pitanju odlučne važnosti. Čime se opredjeljuje religijosna istina: da li rješavanjem crkvene vlasti ili vjernošću naroda prema starodrevnom bogoslužju? — eto vrlo važna pitanja, na podlozi kojega nastala je ob onih točkah žestoka i dosada neutišana razpra medju „Nikonijani“ i starovjerci. Obje su stranke priznavale istinu samo u crkvi, ali se pitalo: gdje je ta crkva, gdje se nalazi njezina moć, gdje je u njoj centrum težišta — u vlasti ili u narodu? Sliedi.

---

[1]) Dr. Franjo Spevec, poznati hulitelj Krista Spasitelja, našao je u zadnjem sasjedanju saborskom priliku, da se sa njekoliko rieči nabaci na Vl. Solovjeva. Mladi i bahati profesor zastupnik tjera odlučno svoj zanat (koga da se boji?) — blasphemat quae ignorat. op. pisč.

Dopis.

Varaždin dne 3. siečnja 1888.

U slavu petdesetgodišnjega misničtva pape Leona XIII. sastavio sam uvodni članak za „Hrvatsku stražu“ pod naslovom: „Zlatni dan zlatnoga misničtva pape Leona XIII.“

Urednik je članak primio, no vlastnik lista odbio ga je sljedećim pismom: „To neide, da se o papinstvu tako obširno razpravlja. Ja Vam mogu više gospode navesti, koji su članak o papinstvu glasirali i listu prigovarali, da odviše po klerikalizmu zaudara. U ostalom, što papa na nas spada, ta on naše „Straže“ nečita.“ Ja neću spominjat, da su sve novine cieloga svieta spomenutoj slavi uvodne članke posvećivale, pak ih nitko nije objedio sklerikalizma.

Ja neću opetovati, da su osim katoličkih mogućnika i inovjerski potentati Leonu XIII. čestitali; pak jim nitko nije zamjerio.

Ja neću navadjati, da su isti najveći umnici i diplomati pripoznali, da je Leo XIII. i bez svjetskoga posjeda svojom dubokom učenosti i svojom državničkom mudrosti moć i ugled papinstva do one veličine podigao s kojom cieli sviet obuhvaća, pak jim nitko nije protuslovio.

Ja neću isticati, da Leona XIII. isti najženialniji državnik i umnik, knez Bismark u karolinskom pitanju za sudca postavio, a u pitanju septenata za pomoć zaprosio, pak mu nitko toga nije u grieh upisao.

Ja ću mukom mimoići, da isti japanski car, kineska carica, persijski šah i ćak turski sultan Leona XIII. sjetio, pak jim nitko nije predbacio, što papa na Vas spada.

Sve ću to, velim, prešutjeti, samo moram na vidjelo iznieti, da je vlastnik „Hrvatske straže“ g. Kleinberger jedini na cielom svietu tako drzak, te se osudio napisati, da bi mu list po klerikalizmu zaudarao, kad bi o papi pisao. Mi znademo, da je veći dio štampe u židovskih rukuh, pak je ipak svakolika štampa Leona XIII. liepo spominjala, dočim ga jedini vlastnik „Hrvatske Straže“ g. Kleinberger nije dozvolio spomeniti.

Kad bi ja smio zaključak stvoriti, ja bi po svietu razglasio, da je vlastnik „Hrvatske Straže“ g. Kleinberger gorji od najgorjega židova; riečju on je tolik materialista da mu neima para; on bo traži, da mu papa „Stražu“ čita, buduć piše: Jer papa naše „Straže“ nečita, nedadem ga u mojoj „Straži“ ni spomenuti.

Papa nečita ni „hrvatskih narodnih novinah“ ni „Agramerice“, pak su mu ipak urednici uvodne članke posvetili, prem su inovjerci; jer oni štuju u Leonu XIII. svjetskoga velikana, dočim je vlastniku „Hrvatske Straže“ g. Kleinbergeru više do čega god, nego do svjetskoga velikana, sam bo piše: Što papa na nas spada. To sam napisao zato, da vide klerikalci, komu klerikalizam smrdi i tko klerikalce mrzi. Ako g. Kleinberger proti našoj vrhovnoj glavi tolikim prezirom govori, što si tek o nami misli, i kako mora da o nami govori.

S v e č a n o k r š t e n j e m l a d o g a m o z a i t a. Leopold Klein, dječarac od kakovih 11 godina, sin mozaičkih roditelja, bje odgojen od djetinstva u kršćanskoj kući i u kršćanskom duhu.

U pučkoj školi u Koprivnici slušao bi i učio, a i rado i liepo odgovarao katolički vjeronauk.

Nije indi čudo, da se diete, došav na ovdješnju gimnasiju, kad mu ne milo bilo da uči mozaičku vjeru, uteklo pod okrilje gimnasialnoga katehete, te molilo, da mu se izhodi, da se uči našu vjeru i da se krsti. Odavde se pisalo majci mu, a kad je ova prosvjedovala proti tomu, onda se prijavio čitav slučaj visokoj vladi, i ova sporazumno sa preč. duhovnim stolom dozvolila, da se diete krsti.

Tko veseliji od djeteta, tko radostniji od duhovne mu majke odgojit ljice. Kad to začuli ovdješnji mozaite, posali deputaciju k gimnasialnom ravnatelju s molbom, da krštenje zabrani, no kad im ovaj pokazao vladinu dozvolu, onda pokunjeni odoše. Sveti čin krštenja obavio je na sam Božić gimnasialni kateheta veleč. gdin Ivan Hangi u paulinskoj crkvi uz pripomoć preč. gdina Josipa Lehpamera i velečastne gospode: Kornela Kopčića, Teodora Košiera i Nikole Kamenara.

Svetomu činu pribivala je svakolika gimnazijalna mladež sa učiteljskim sborom i mnogo pobožnoga svieta. Mladi mozaita klečao je u posebnom klecalu pred velikim žrtvenikom. Govor gospodina krstitelja, pa javno izpoviedanje naše vjere, a osobito liepo, polagano i glasno i od srdca moljeni „Otče naš“, a još ljepše po krstitelju tumačene pojedine prošnje, tako su djelovale na sve prisutne, da nisi vidio oka bez suza, dapače muževi najtvrdjeg srdca pripoviedahu, da nisu mogli suza obustaviti.

Poslije krštenja obukla mu se biela košulja i uručila goruća voštenica, s kojom je klečao pod cielom sv. misom. Kod pričesti pričestiše i mladoga krštenika, komu nadjenuše ime: Leopold Gašpar po imenu kuma mu Gašpara Jaklina, ovdješnjega gradjanina i posjednika.

Bilo Bogu na slavu, mladomu kršteniku na spas, duhovnoj mu majci na radost, krstitelju na utjehu, i kumu na veselje! Daj Bog više!

I taj sam članak priredio za „Hrvatsku stražu“, no vlastnik mi ga „Straže“ odbio veleći, da bi to uvriedilo židove, na to sam se ja odrekao uredničtva, a Vi veleuč. g. sudite, je li tu šta uvriedljiva. [1])

Ivan Č a v l i č a r.

[1]) Mi, kad pitate za naš sud, ovaj Vaš čin ne samo da podpunoma odobravamo, već bi se bili čudili, da niste toga učinili, kako smo se onda čudili, kad smo bili doznali, da ste od bivšega urednika primili u baštinu »Hrvatsku stražu«, koja je onako ružila svećenički stalež, a drago nam je što sad poznamo i ljubav gosp. Kleinbergera do naše katoličke stvari. op. ur.

V i e s t n i k.

Zagreb. (Proslava jubileja sv. Otca Leona XIII.) Kako javljaju rimske viesti odslužio je sv. Otac svoju zlatnu misu u crkvi sv. Petra najsvečanije, a da se nije dogodio ni kakav nered. Kad je poslije sv. mise zapjevao „Te Deum“ nastavilo je pjesmu 70.000 grla, hvaleći Bogu, što im je dao tako ljubazna Otca.

Kod nas obavljena je svečanost dostojno. Već u petak sabrala se u školskoj sgradi milosrdnica kita vriednih katolika, da prisustvuju glasbeno-deklamatornoj zabavi, kojom su si i pripravnice i njihove učiteljice osvjetlale lice. Sav se program vrtio oko posvećene osobe Leonove, a najljepše su uspjele žive slike. Povladjivalo se srdačno. U subotu je opet domamio koncerat u zagrebačko sjemenište obilje odličnih gostova. Vidio si tuj i preuzviš. g. bana sa odjelnimi predstojnici i mnogimi drugimi odličnici, vidio si skoro sve zagrebačko svećenstvo i sveučilište zastupano rektorom i liepim brojem profesora. Proslov donosimo na čelu lista. Naši klerici mogu biti zadovoljni liepim uspjehom.

Na samo novo ljeto — na dan papine slave — služio je uzoriti nadpastir svečanu sv. misu, a crkva je bila dubkom puna pobožna obćinstva; u svetištu preuzv. gosp. ban sa tri predstojnika i višim činovničtvom, preuzv. g. general Ramberg s častničtvom. Propoviedao je preč. g. Veber, čijim će se govorom moći nasladjivati i štovani čitatelji.

Uzoriti je gospodin u ime svoje i centralnoga odbora brzojavno čestitao sv. Otcu:

A Sua Santita Leone XIII. Sommo Pontefice Al Vaticano. Roma. Il comitato centrale pel giubileo sacerdotale di Vostra Santita, mette ai piedi del trono augusto i suoi voti, associandoli a quelli che tutto il mondo cattolico e civile inalza per la prolungazione dei preziosissimi giorni del nuovo principe della pace, emulo dei grandi pontefici che han portato il vostro glorioso nome.)

Cardinale Mihalović.

(Centralni odbor za Vaš svećenički jubilej podastire Vašemu uzvišenome priestolu svoje čestitke, pridružujući ih onim svega katoličkoga i izobraženoga svieta za produženje dragocienih dana novoga kralja mira (Princeps pacis), takmaca velikih papa koji su nosili Vaše slavno ime.)

Sliedećega je dana došao ovaj odgovor:

— Il santo padre mi commette di ringraziare la Eminenza Vostra ed il Comitato pel suo giubileo dei voti espressigli e dar certezza della particolare sua benevolenza e pagno della quale imparte affetuosamente la invocata benedizione. Card. Rampolla.

željeni blagoslov. kard. Rampolla.

(Povjerio mi je sv. Otac da zahvalim Vašoj Uzoritosti i odboru za njegov jubilej na izraženih mu željah, i da Uzoritost Vašu i odbor osjeguram o njegovoj osobitoj blagonaklonosti, i kao dokaz tomu podieljuje svim.)

— G. Ferdo K r a l j e v i ć upravitelj župe imenovan je župnikom u Štivici.

— Umro je dne 31. pros. u Karlovcu Matija **Crnić** kapelan u sv. Križu Začretje. R. i. p.

Poziv na predplatu.

Trideset i devet je upravo prošlo godina, što je crkva katolička i svećenstvo nadbiskupije zagrebačke dobilo prijatelja i zatočnika svojih prava, **„Katolički List“**. Sljedećim brojem stupio bi **„Kat. List“** u četrdesetu godinu života svoga, da nije bio usnuo za godinu dana, godine na ime 1853.

Da je „Katolički List“ za svoga obstanka njekoliko koristio i crkvi i njezinim službenikom, ko će zanijekati? Ta on se je borio za kršćanska načela, a pobijao sve, što se je u domovini našoj poduzimalo suprotna istini katoličkoj; on je prijateljem svojim pružao okriepljujuće pouke: on je duhovnim pastirom bio kažiput u težkoj službi; on je proglašivao plemenita djela vrlih radnika u vinogradu gospodnjem, njima na čast a drugim na ponuku.

„Katolički List“ živi i četrdesete godine poslije rodjenja svoga s istim programom; ista mu je svrha, a je li potreba njegova manja? Ko bi to uztvrdio? U 9. broju prve godine života „Kat. Lista“ piše **„jedan župnik biskupije zagrebačke“** (str. 67.): **„Nedaj mi Bože smrti našega katoličkog lista doživiti.“** I eto živi **„Kat. List“** trideset i devet godina, i neka živi, neka častno živi uz mladju braću svoju! Al neka je, kako opet u istom broju veli poštovani K. A. (str. 71.); **„krasno jedno polje, u komu ćemo se duševno sastajati, literarno porazgovoriti, čiste u duhu evangjeoskom misli jedan drugomu priobćiti, sveti Isukèrstov nauk u našem narodnom jeziku obširnije razviti; pak ako od potrěbe bude, i način pokazati, kako ga proti svakom nasrtanju braniti, i kako nepobožne navaljivaoce odbiti treba.“**

Ako je providnost božja dopustila, da „Kat. List“ proživi i ovu godinu života svoga, i još koju, uredjivan našim slabim silama, onda mislimo, da bi baš ova okolnost morala ponukati sve umne svećenike, da nadomjeste i podupru svojim radom slabost našu, a i mi ćeme uz pomoć vriednih suradnika uprieti sve sile, da nam djelo bude valjano. A uzdanje nas naše neće iznevjeriti, kad se nadamo, da će se u istinu u radu s nama sjediniti ne samo dosadanji suradnici, već i mnogi drugi, a mi ćemo drage volje posvetiti listu sve sile naše.

Ovaj prvi broj šaljemo svemu svećenstvu crkvene naše pokrajine, a šaljem ga s tim dodatkom, **da ćemo dalje slati list samo onim, koji se budu predplatili, ili bar javili, da žele list držati,** jer ćemu slati list 400 predbrojnika, od kojih ne plaćaju lista niti 300. Siromašnijim ćemo svećenikom nastojati pribaviti misnih namjena. Dužnike pako liepo molimo, da nam dugovinu namire, jer to i savjest traži.

Ova će uredba tim manje zateći štovane čitatelje, što ovako rade svi listovi.

Moleći štovanu braću svećenike za njihovu pomoć, prosimo i Boga, da rad naš blagoslovi, kad mu je i onako cilj slava Božja.

Dr. Ante Bauer.

Urednik dr. Ante Bauer. **Tiskom C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 2. U Zagrebu, 12. siečnja 1888. **Tečaj XXXIX.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

U slavu

zlatomisnika sv. Otca pape Leona XIII.

spjevao **Petar Marković** prof.

U vieku našem, vieku umlja, znanja,
Gdje mnogi samo *onomu* se klanja,
Što vidjeti se i dokazat može,
U vieku našem mnogi često pita:
„Čudesa zašto sada se ne množe,
U obće ikad bjehu l' istinita?
U svetom pismu čitam o njih *mnogo*,
A valjda Bog bi danas *isto* mnogo!“
Tko *tako* pita, taj je vjernik *mlitav*
Čudesa pravih pun je sviet mu *čitav*.
Al knjigu svieta, ko i sveto pismo,
Pročitat treba znat, al kadri nismo.
Ta evo odmah divna božjeg čuda
Što ruho svoje mienja zemlje gruda
I uvjek istim redom, na izmjence:
Sad sniežni uzme plašt, sad cvietne vience.
I drugih mnogih vidjet je čudesa,
Ta puna su ih zvjezdana nebesa.
Al jedno čudo neprestance traje
Već deset ljeta po milosti Boga,
I cio sviet mu svjedočanstvo daje,
A niekat neće nitko čuda toga.
To čudo divno traje još i sada,
Dà slabi starac cielim svietom vlada.
Je l' zbilja tako? Tko je starac sretni?
To danas misnik jest petdesetljetni!
To papa Lav je, koji, lomna tiela
I krhke snage, širom svieta ciela
Razašilje si zapovjedi svete
Da ljudstvo svoje dohvati se mete.
U starom, novom svietu hiljade ga
Za namjestnika štuju Gospodnjega.
Med crnci, bielci ima vjernih sluga
Na oba pôla ljudi poštuju ga.
I rob i car ga priznaje i časti
A nema vojske, nema svjetske vlasti.
I svaki dan je utjecaj mu veći,
Što pravednošću mudrom znäde steći.
U razmiricah narodi ga svojih
Zamolit znadu, da im pravdu kroji,
Jer on je, vide, pobožan i mudar,
Te pravedno će znat uklonit sudar.
I državnici silni trebaju ga,
Neprilike im pomaže razkidat,
Sirotinji pak smjerni Kristov sluga
Sirota i sam, sklon je rane vidat.
Na srcu svome svaki narod nosi
I za sve ljude milost Božju prosi,
I štogod misli, samo na to smjera,
Da sretni budu ljudi, jaka vjera.
I napredak je svaki mu po ćudi,
Po kom se mogu usavršit ljudi.
U znanju i On vidi moć golemu
Te go,eći ga izišo je učen,
I ništa nije tako mrzko njemu,
Ko duh u bludnje ružni jaram skučen.
Umieće svako, pjesma, slika, knjiga
Leonu papi ugodna je briga.
Al zazoran je napredak mu krivi,
Pa gdje god može on mu se protivi.
I pazi da mu stado ne zabludi,
Već ako može da mu se poveća,
I od sna često njega briga budi,
U molitvi se mahom stada sjeća.
I cielo tako čovječanstvo ima
U papi Lavu otca, dobra svima.
A mi Hrvati i Slavenstvo cielo
Za jedno smo mu plemenito djelo

Zahvalnost dužni, dok je svieta, vieka,
Dok bude nas i naših gora, rieka.
Prodičio je naše apostole
I učitelje, Cyrila Metoda,
Narediv, svi da vjerni im se mole
Pa gdje god bili i ma koga roda.
Od tada svi katolici se sjete
U svojih crkvah naše braće svete.
Prodičiv tako njih uzvisio je
I nas na vidik svem zemaljskom krugu,
Slavenstvo dobi častno mjesto svoje
I premac sad je svakom svome drugu.
I braću nam Bošnjake Hercegovce
Obdario je vlastitim pastirom,
Napojio crnogorske je ovce
Dobrote svoje blagim. bistrim virom.
Pa zato danas, kada Leo slavi
Petdesetljetni spomen misničtva si
Zavapiti će svak katolik pravi
I Hrvat svaki, Slaven svak katolik,
Da do neba se ore gromki glasi,
Da živi dugo dobrotvor nam tolik!
Uzdrži slavno Bog ga još na svietu,
Da štiti, diči našu vjeru svetu.
A kad Te Gospod k sebi zovne, Lave,
U nebu vječne dostao se slave.

Alokucija,
koju je sv. Otac Leon XIII. rekao sboru stožernika 29. prosinca 1887.

Prijašnjih godina običavasmo kad se je približavao sv. božićni blagdan, primati čestitke sv. kolegija i progovoriti pred njim o položaju crkve u svietu a naposeb, što nas se najbliže tiče, u Italiji i Rimu. Ove godine nećemo sliediti prijašnjeg običaja; ali ne za to, kao da ne bismo imali razloga tužbam, ta na žalost se povećavaju, već jer Nam svjetuju inače raditi okolnosti Našega svećeničkog jubileja i sam značaj blagdana.

Medju svimi očitovanji sinovlje odanosti i visokocienjenimi čestitkami osobitim su Nam načinom ugodne one sv. kolegija, koji je pred svimi drugimi pozvan, da s Nama dieli radosti i boli i trude. Izvedbom plemenite i veledostojne ideje[1]) hotio je sv. kolegij ovjekovječiti petdesetu godišnjicu Našega svećeničtva umjetninom u mnogom obziru liepom i skupocjenom, i Mi mu izričemo, ovom idejom duboko dirnuti, Naše podpuno zadovoljstvo. — Ako se u duhu prenesemo u onaj dan, u koji smo iz ruku jednoga od najvrednijih članova vašega sbora, pobožnoga stožernika Odescalchi-a, primili u kapelici posvećenoj angjeoskom mladiću Stanislavu Kostki svećeničtvo Kristovo, kakve sladke i dirajuće uspomene s jedne strane, a kako bolan kontrast sadašnjeg vremena s druge strane! Da samo ob onom govorim, što se Naše osobe tiče, sve je tada za Nas odisalo mirom i spokojem; danas smo postavljeni na krmilo mistične ladjice Petrove, koja, najburnijimi valovi bijena, biva na širokom moru tjerana ovamo i onamo. Medjutim Božja nas je providnost, bez i koje zasluge s naše strane, htjela sačuvati za ovaj dan, i svidjelo joj se, da bude ova jednostavna okolnost našega života na slavu crkvi i papinstvu Jamačno idu više čast, koju nosimo, nego li Našu osobu, mnogobrojni dokazi odanosti, koji nam dolaze iz svih strana katoličkog svieta, i koji čudesnim načinom očituju usrdno ujedinjenje svih uda sa svojom glavom, ljubav i poštovanje, kojim ju paze, interes, koji pokazuju za to, da se uzpostave odnošaji, koji niesu nedostojni njegovog najvišeg dostojanstva.

Neka Nam bude dopušteno u tom nazrievati sretno nagoviještanje budućnosti. Neprekidne molitve katoličkog kršćanstva, koje će se ovom prilikom još umnožiti, napunjaju nas nadom, da će se napokon po njima postići onaj cilj, koji su polučile molitve prve crkve za Petra, koga je Herod držao u zatvoru.

Mi gojimo pouzdanje, da će po tolikih sjajnih dokazih poštovanja, koji rimskomu papi dolaze odasvud, u mnogih duhovih dozoriti uvjerenje, da Bog nije badava u sried čovječanstva postavio ravnajuću vlast, onu vlast, koje upliv može biti samo blagotvoran i spasonosan pod udarci prevrata našega vremena i kod zabrinuta izgleda u budućnost.

S ovim pouzdanjem uzvraćamo sv. sboru najbolje želje za novu godinu i zazivamo za nj iz neba najbogatije milosti. Kao zalog pak toga i kao znak naše osobite ljubavi podjeljujemo svim članovom sv. sbora apostolski blagoslov.

Joahim Pecci — Leon XIII.

(Dalje.)

Učenjak.

Gotovo ti je pred očima, dragi čitatelju, s kakovom su skrbi roditelji Leonovi svoga sina uzgajali, kako marljivo se je kasnije sàm trudio, slušavši slavne učitelje: Ivana Perronea, Franciska Patrizia, Mauera itd., da si nakupi znanja u svih strukah znanosti: mudroslovje,

[1]) Spomen medalja od zlata, srebra i tuča.

crkveno i svjetsko pravo, naravoslovje . . . sve zanimaše nadobudna mladića; u svem je htio biti upućen, da uzmogne braniti znanost svih znanosti — svetu vjeru. I riedko kada vojevahu vjerski neprijatelji tako očito i nesramno, tako napredno i uzpješno, riedko kada tako ustrajno i uplošno, kano baš u naše vrieme, kada je Leon XIII. kano božji namjestnik dužan braniti i širiti sv. vjeru na zemlji. Obćenita je tužba: vjera propada, mlitavost posvuda. Pravom se tuže vjernici. Najviše razširena pak je nevjera medju učenimi ljudmi, ali takovimi, koji misle, Bog zna što su i što znadu. Ti bezvjerski učenjaci prisvojiše si skoro sve više škole, na kojih gospodare po miloj volji, i takodjer u srednjih i nižih školah zadobiše premoć i prevlast.

Vjernici ili malovjerci, pa očiti neprijatelji vjere uzgajaju mladež, a na mladjih sviet stoji. Od tuda ona velika pogibao. koja prieti iz viših škola najprije crkvi, a i državi. I znaci ne varaju. Sjeme je počelo već kliti, očekivat je zao plod bezvjerskoga uzgoja: mladež ne poštuje ni božji i ni čovječji zakon Nije čudo! Skoro sve nauke opiru se danas Bogu; kako bi djaci sačuvali štovanje prama naredbam, prama ljudem, kad ga za Boga ne imaju? To je dobro ćutio Leon XIII. i zato je u svojih okružnicah kušao najprije odstraniti pogibeljan upliv bezvjerske znanosti. Kako? Tim, da je pokazao učenim kršćansku znanost.

Tko pazljivo razmišlja — kaže sv. Otac u okružnici o sv. Tomi Akvinskomu, izdanoj 4. kolovoza 1879 — žalostno današnje stanje, pa se upita, koji je tomu uzrok, spoznat će, da sve zlo, koje nas tare i nam se grozi, ima svoj začetak i izvor u krivih pojmovih i načelih, koja naučaju već dugo učitelji po školah. Iz škole prelaze te krive nauke medju ljude slabiće, kojim to ugadja. Čovjek na ime radi većim dielom, kako drži po svojoj pameti pravo za pravo; ako mu se pamet pomuti, može htjeti i zlo. Mi ne pripisujemo učenosti tolike moći, da bi kadra bila razbistrit i odstranit svaku tamu, jer prva i poglavita je božja pomoć, Ipak znanost, naročito mudroslovna, kaže razumnomu čovjeku put do prave vjere i pripravlja ga na kršćansku vjeru. Bog je na ime objavio mnogu istinu, koju su poganski učenjaci spoznali svojim umom: koliko se više smijemo nadati kod kršćana, koje preporodi milost Gospodnja! Pamet ti sama naprvo kaže, da je Bog, svemogući stvoritelj, stvorio cieli sviet; mnoga druga dokučuje čovjek svojom pameću, ali ne sva. Ima mnogo objavljenih istina, koje će ostati sakrite čovječjemu umu, treba bo priznati, da je naš um omedjašen, da nam se treba klanjati takovim istinam i vjerovati jih. Tko se uz sve svoje učenje i mozganje oslanja na Bogom objavljene istine, on nikada neće svojim razumom zaći na krivi put, jer čim će začet lutati tamom, vidit će, da je pamet nesjegurna i slaba. Tako su radili katolički učenjaci svih vjekova svagdar, tako i sv. Toma Akvinski, koji je stare svete učitelje kano raztepena uda kakova tiela sabrao, njihove nauke uredio i razširio, da se punim pravom može zvati stup i dika katoličke crkve. Bistroga i razumnoga duha, savjestnoga i čistoga života, zauzet jedino za istinu, ogrija sv. Toma poput sunca sviet, žarom svoje čednosti i lučju svojih nauka. . .

Sv. Toma rodio se je u Italiji god. 1224. iz starodavnoga plemena Akvinaca. Bijaše bistrouman i mudar. Slušao je nauke u Napulju, Kolonju i Parizu. Poslije bijaše učitelj u Kolonju i Parizu. Dade se na suzbijanje lažljivih učenjaka. Bijaše najveći crkveni učitelj srednjega vieka. Po svem kolikom svietu poslušaše biskupi Leonov glas. Leon sam utemelji u Rimu akademiju sv. Tome, gdje se mladići po naucih pripravljaju za svećenički stalež. Tako skrbi učeni Leon, da bi se pravo mudroslovje, koje je podloga drugim znanostim, širilo medju učenjaci. Pa i druge znanosti su mu na srcu, naročito poviest, koju već dobrano izkriviše, da bi lahko mogli reći: danas se ne piše poviest nego u svoje svrhe. Kako n. p. nagrdiše povjestničari poviest papa! Stoga dozvoli učenjakom cieloga svieta služit se papinskim arhivom i vatikanskom knjižnicom, koja stoji otvorena. Dva učenjaka, kardinal Hergenröther i Denifle, nadziru taj duševni sklad. — Leon XIII. je sam učen i ljubi svakovrstne znanosti. Na njegove troškove izdaše učeni Dominikanci djela angjeoskoga učitelja sv. Tome. — Franjevci izdavaju spise sv. Bonaventure. — Kardinal Hergenröther izda listine pape Leona X. i pripravljavlja poviest tridentinskoga sabora. — Benediktinci izdadoše poviest Klementa V., francezki učenjaci priredjuju poviest papa 14. stoljeća. — Denifle izda prvi svezak poviesti sveučilišta srednjega vieka; dr. Pastor prvi svezak poviesti papa od 16. vieka napred, i t. d. To sve biva trudom i marom Leona XIII. — Sv. Otac se vrlo zauzima za klasičke jezike ter zahtieva, da kler na to osobitu važnost stavlja kod svoje naobrazbe. U tu svrhu nalaže, da darovitiji mladići rimskoga sjemeništa poslije dovršenih nauka još kroz jedan tečaj izučavaju

talijansku, latinsku i grčku književnost. Isto tako silno nuka Leon XIII. svoje klerike na poučavanje pravoslovne struke i to ne samo crkvenoga prava nego i državnoga, jer su u toj struci Talijani od davnine vještaci.

U svrhu naučanja onih jezika, koji su nuždni u vjeroviestničkih zemljah redovnikom, podignute su učiteljske stolice tih jezika na papinskom velikom gimnaziju sv. Apolinara. Za Njega cvatu razni kolegiji u Rimu, a njeke osnova: kano kolegij za Armence i za Čehe. — Sv. Otac pohvali „družtvo za socijalne i ekonomske nauke“ u švicarskom Freiburgu.

Kad no se lanjske godine (1887.) nadjoše na okupu čuveni učenjaci i slavni astronomi u Moskvi, da proučavaju posvemašnje pomrčanje sunca, posla Leon XIII. o svom trošku učenike veleumnoga astronoma, pokojnoga otca Secchija: Isusovca otca Ferraroga i oratorijanca otca Laisa, na mjesto znanstvenoga proučavanja. Jednaku brigu naklanja sv. Otac sveučilištom kano i pučkim školam, pa se i liepim uspjehom kuša kano pjesnik.

Talijanski ministar Rattazzi ocienio je Peccija kano jednoga od najboljih talijanskih pjesnika tadanjega vremena. Pecci nije samo učen u crkvenih naucih, nego je on proučio i druge znanosti. Starorimskoga pjesnika Vergila, ili talijanskoga pjesnika Danteja, zna većinom na pamet. Danteja n. pr. nosio je navadno uza sebe, kada je ljeti bivao na ladanju; preporučao ga je svakom sgodom svojim bogoslovcem. Peccija bješe veselilo slušati kod raznih svečanostih latinske pjesme sjemeništnih profesora, na koje je kadkada Pecci odgovarao u pjesničkih kiticah. Posebice teče Pecciju gladko latinština. Prvi talijanski latinci, kano: Valanzi u Turinu, Vitrioli u Redžiju (Reggio), Rossi u Faenci dopisivahu sa Peccijem ter si izmienjivahu latinske pjesme. Pecci spjeva mnogo latinskih pjesama, koje se odlikuju čistim jezikom, pravilnimi stihovi i prekrasnimi misli.

Koliko je Leon XIII. zauzet za znanost, toliko radi i za umjetnost. Mnogo bi mogli navesti, koliko sv. Otac skrbi za umjetnost; nu mi ćemo se ograničiti na nekoliko navoda.

Za Njegova vladanja dogradjena je crkva sv. Pavla izvan zidina; obnovljena lateranska crkva, naročito u pjevištu posve novom, i druge crkve, kao sv. Laurencija u Damasu. Poznati umjetnik L. Seitz, koji je slikao prekrasnu crkvu u Djakovu, to remek-djelo našega prvoga sina biskupa Strossmayera, predoči nam svojim kistom u Vatikanu triumf sv. Tome Akvinskoga nad krivim mudroslovjem i bogoslovjem. — Uz slikarstvo promiče i crkvenu glasbu, koju donjekle reformira.

Uz kosu neprijaznim okolnostim, nastavlja Leon o svom trošku izkapanje katakomba, pod neumornim ravnanjem učenjaka de Rossi, ter tako prikuplja gradivo za podzemnu apologiju. Za njega je osnovan kršćanski muzej u prostorijah lateranske crke.

Dne 6. siečnja 1888. otvara Leon XIII. prigodom svoje zlatne mise svečano vatikansku izložbu.

Velikodušno papa podupira učenjake i umjetnike, vabi jih na svoj dvor, odlikuje jih. Leon XIII. — učenjak i skrbi, da se iz Vatikana što ljepše žare učenosti — svjetlo na nebu!

(Dalje će sliedíti.)

Iz knjige Vladimira Solojeva: „Istorija i budućnost Teokracije.“

(Dalje.)

Da uzpostavu crkvenoga jedinstva medju zapadom i iztokom moramo željeti u interesu Rusije i slavenstva — pobijati ovu tezu vrlo je teško i mučno ljudima, koji su i koliko religijozni. S toga postupaju sasvim korektno moji štovani protivnici, kad pitanje: moramo li željeti crkveno jedinstvo, sasvim napuštaju, te se upiru jedino o nemogućnost takva sjedinjenja. „Medju pravoslavnom i katoličkom crkvom ne može postojati ni kakvo jedinstvo, jer je katolicizam jeres i laž. Sa jeresi i lažju ne može biti dopušteno ni kakvo sjedinjenje, ni kakvo suglasje i ni kakav doticaj.“ Ovu zadnju stavku niti je tko branio niti je brani. Suglasja s jeresi, doticaja s lažju, u koliko je meni poznato, nitko nije predlagao. Moramo dakle postaviti pitanje, je li opravdana tvrdnja, da mi moramo a priori, bez svakoga iztraživanja i razsudjivanja okriviti katolicizam sa jeresi i laži? Tu je tvrdnju naročito N. I. Danielovski zastupao.

Svi, što izpoviedaju pravoslavnu vjeru, moraju u dogmatičnim pitanjima neprieporno da prihvate odluke sveobćih sabora, kakovih naša crkva priznaje sedam. S toga kad meni govore o katolicima, da su jeretici, da su izobćeni iz sveobće crkve zbog dogmatičnih razloga, ja ću to samo onda vjerovati, ako mi pokažu, kakovom su odlukom sveobće crkve, na kakvom su sveobćem saboru katolici osudjeni i izobćeni. Ja ne govorim ovdje samo o formalnom izobćenju. Ja znam, da su na primjer protestanti, koji se pojaviše kasno iza sedmoga sveobćega sabora, ipak doista izobćeni, ili bolje rekavši, da su sami sebe izobćili iz sveobće crkve, jer oni ne samo da su izravno ustali proti izvjestnim sabornim dogmatima, već su i isti auktoritet sveobćih sabora sasvim zabacili. Što se pak tiče katolika, nisu oni ni jednoga sveobćega sabora zabacili a dosljedno i nisu ni od jed-

noga zabačeni bili. Ali, vele, oni su jeretici, jer izpoviedaju filioque i nepogrješivost papinskoga auktoriteta. Pripravan sam dopustiti za čas, da oni u tom grieše. Ali svakako valja da znadem, upadaju li oni radi toga u jeres, koju je odsudila sveobća crkva. Upućuju me na drugi sveobći sabor, ali iz crkvene povjesti znamo, da je drugi sveobći sabor odsudio pneumatomache (protivnike sv. Duha), koji su zabacili božanstvo sv. Duha, postavivši ga u posvemašnju ovisnost od Sina i koji su nijekali izlazak njegov od Otca. Protiv njih dakle uglavio je Carigradski sabor, da Duh sv. izlazi od Otca, da On nije podčinjeno biće, već da je božanska osoba, kojoj se moramo klanjati i koju moramo slaviti jednako sa Otcem i Sinom. Ovaj je sabor svakako morao utvrditi imenito istinu: da Duh sveti izlazi od Otca, jer su jeretici upravo ovu istinu zabacivali. Katolici kao što podpuno priznavaju božanstvo sv. Duhu, tako ni ne niječu, da izilazi od Otca, ne stavljaju ga u posvemašnju ovisnost od Sina, jednom rieči ništa ne imaju zajedničkoga sa pneumatomachima; pozivati se dakle protiv njih na drugi sveobći sabor jest bez ikakvoga temelja.

Ali katolici su u bludnji, vele, jer prihvaćaju filioque, kojega nema u symbolu ovoga sabora. Stavimo da su u bludnji. Nu da ovu njihovu bludnju držimo za nesumnjivu jeres, svakako je nuždna odriešita dogmatička odluka sveobće crkve, kojom bi crkva imenito ovo njihovo mnijenje o izlazku sv. Duha odsudila; nu odluka carigradskoga sabora, izrečena u osmom članku njegovoga symbola u svakom je slučaju nedostatna, da se njom odsude katolici, jer je ona naperena proti drugoj bludnji, koja nema ništa zajedničkoga sa učenjem katoličke crkve.

Ali katolici su, vele, dodali symbolu rieč filioque, a sveobći su sabori svaki ovakov dodatak odsudili već u V. stoljeću. Nama je medjutim poznata samo crkvena zabrana, da se vjera nikejska ne mienja i da se ne sastavlja drugi symbol. Pa je li odatle jasno, da se pod ovom zabranom ima razumievati, da ni slovke ne smijemo promieniti u nikejsko-carigradskom symbolu? Kad se govori o petom vieku, nemamo prava govoriti u obće o nikejsko-carigradskom symbolu; jer u to vrieme (u epochi III. i IV. sveobćega sabora) nije još bio bymbol prvoga sveobćega sabora (nikejskoga), rekao bih progutan od symbola drugoga sabora (carigradskoga), već se samostalno upotrebljavao, uzporedo s ovim poslednjim, tako da su bila dva različita symbola — nikejski i carigradski, potonjem pak symbolu nije nipošto bio priznan u crkvi izključiv značaj. Naprotiv, dugo se još držao prvi (nikejski) symbol za tumačenje pravovjerja sveukupne crkve, odkud i sam naziv „nikejska vjera.“ Na trećem sveobćem efeškom saboru, nisu otci symbol carigradski čitali premda je već obstojao; sabor je držao, da je dosta, ako potvrdi samo nikejski symbol. Na četvrtom sveobćem saboru u Chalcedonu čitali su i potvrdili naš carigradski symbol uz ostale vjerske dokumente odmah iza symbola nikejskoga. Chalcedonski otci daju ovom zgodom javno prednost prvobitnom nikejskom symbolu; i dopuštaju, ali ne bez oklievanja, da symbol drugoga sabora stoji uzporedo sa symbolom prvoga sabora. Izjavljuju naime chalcedonski otci u dogmatičkim odlukama, pošto su prije obćenito naredili, neka se čuvaju sve ustanove i odluke pravoslavne vjere, da svim ovim symbolima prednjači tumačenje prave i nepreporne vjere one tristo-osamneastorice svetih i blaženih otaca, što su se sastali u Nikeji za carevanja Konstantina Velikoga, a da imade valjanost dakako i ustanova stopetdesetorice sv. otaca carigradskih. Za tim bio je pročitan i sam nikejski symbol a poslije njega carigradski. Na to primjećuju saborski otci, da bi to dovoljno bilo, da se spozna i utvrdi vjera, ali radi nastalih jeresi da je bilo nuždno ušutkati bezakonje. Za tim izjavlja najprije sabor, neka vjera tristoosamnaestorice svetih otaca ostaje nepromienjena (τὴν πίστιν μένειν ἀπαρεγχείρητον) te potvrdjuje i učenje o bivstvu sv. Duha, koje nam predadoše stopetdesetorica carigradskih otaca. Ovom zgodom primjećuje chalcedonski sabor, naglasivši još jednom neka se mienja prvobitni nikejski symbol, da carigradski otci nisu za to na javu iznieli ovaj svoj nauk (t. j. novi symbol), da prvi kao nedostatan zabace, već za to da razjasne svoju misao o sv. Duhu protiv onih, koji drzovito zabacuju njegovo božanstvo (τὴν αὐτοῦ δεσποτείαν). Za tim prihvaća i potvrdjuje ovaj sabor, protiv Nestorijeva bezbožtva, poslanicu Kirilovu, a protiv nove bludnje Evtihijeve navadja sa prijašnjim vjerskim tumačenjima poslanicu pape Lava, koja se podpuno slaže sa izpoviedanjem velikoga Petra i koja stvara njeki obći bedem proti zlomišljenicima (κατὰ τῶν κακοδοξούντων). Za tim tumače izvadak iz te poslanice pravoslavnoga nauka o jedinom Hristu, koji ima dvie naravi. A nakon svega toga zabranjuje sabor i baca anathemu na svakoga, tko bi uzeo sastavljati drugu vjeru ili tko bi predlagao drugi symbol onima, koji prelaze na kršćanstvo.

Neka sudi sam čitalac, jeli se može ova i ovakva zabrana, kako ju čitamo u djelima crkvenih sabora, protezati na nepromjenljivost pojedinih rieči u symbolu a imenito u carigradskom symbolu. Mi ni najmanje ne sumnjamo, da se ova zabrana — predlagati ἕτερον σύμβολον — može protezati jedino na takovo novo vjerko tumačenje, koje ne bi suglasno bilo s onim, što je prihvaćeno i potvrdjeno na tom chalc. saboru; a prihvaćena su i potvrdjena na njem u svem četiri dogmatička zaključka, a medju ovima i symbol carigradski. Da su chalcedonski otci ovaj naročito symbol imali pred očima, oni bi jamačno kako god upozorili na njegovu osobitu važnost izmedju drugih vjerskih tumačenja. Nasuprot vidimo, da otci sabora chalcedonskoga njeku osobitu važnost medju ova četiri dogmatička zaključka, potvrdjena na tom saboru, pripisuju ne carigradskom

symbolu, već prvobitnom i temeljnom nikejskom symbolu s jedne strane, a s druge strane poslavno vjere, ili po njihovoj vlastitoj izjavi — kao obćenitom bedemu proti zlomislećima. O tom, da se u carigradskom symbolu nesmije ni rieč promieniti, nisu chalcedonski otci ni govorili, zapadni pak kršćani, koji su upotrebljavali carigradski symbol sa filioque, nisu nipošto, kako ćemo odmah vidjeti, imali na pameti sastavljati drugi symbol. U ostalom, kako se god shvatila zabrana chalcedonskoga sabora, ona je svakako disciplinarna a ne dogmatička ustanova. Disciplinarni pak zakoni, ma bili i pod anathemom izdani, obvezuju bezuvjetno samo ona mjesta i ona vremena, za koja su izdani. Tako su na primjer otci sedmoga sveobćeg sabora zabranili pod kaznom anatheme svako učestvovanje svjetske vlasti u namještanju episkopâ za ovu ili onu stolicu. Zar i ta zabrana obvezuje sva mjesta i sva vremena i zar svi narušitelji njezini podpadaju pod anathemu?

(Dalje će sliediti.)

Dopisi.

Iz Požege. G. Uredniče! Od kako je svietom pukla viest, da će se 31. prosinca 1887. i 1. siečnja 1888. slaviti petdesetgodišnjica, kako je sada slavno vladajući naš sv. Otac Leon XIII. rekao svoju prvu sv. misu, Vi ste češće to izticali u svome listu, a po gotovo ciele skoro godine 1887., jedva da će biti koji broj vašega cienjenoga lista, u kojem ne bi ma što o toj svečanosti spomenuli, da ne spominjem one brojeve, u kojima upravo nukate i pozivljete sve katolike Hrvate, da što više sudjeluju kod te zajedničke katoličke svečanosti, onako kako koji može i u koliko mu okolnosti dopuštaju. Glas vaš odjeknuo je širom biskupije naše i probudio katolike Hrvate, da i ovom sgodom pokažu da su vjerni sinovi sv. matere crkve i dobra djeca još boljega sv. Otca Leona XIII., a ne onakovi, kakove bi si želio dopisnik Obzorov pod naslovom „Sinovi Otcu.“

Vi ste već iztaknuli, kako je u glavnom nam gradu Zagrebu ista slava liepo obavljena. Vi će te dobiti sigurno ugodnih viesti o toj slavi i iz drugih krajeva naše domovine, budite dakle dobri pa primite i ovo nekoliko redaka, da se vidi, da se i slavni grad Požega može takmiti sa drugimi — ako i ne kažem vanjskim sjajem — ali svakako ljubavlju i odanošću prema sv. Otcu.

Ciela slava može se podieliti u 2 diela. Jedan službeni, prema odredbi Preč. ordinarijata, a drugi ne službeni, gdje su Požežani dali oduška svome katoličkome čuvstvu.

Već na 29. prosinca 1887. počela je slava u samostanu čč. milosrdnih sestara večernjom zabavom poslije podne u 5 sati. Tu se je govorilo i pjevalo u slavu sv. Otca, a bile su dvie male predstave „Božično drvo“ u 2 čina od Ljud. Varjačića i „Tetin posjet“ od Karla Matice, a priredjena je bila i mala tombola. Sve je bilo liepo i dobro izvedeno, tako da može samo na čast služiti čč. sestram i u pohvalu mladim gospodjicam. —

Na staru godinu na večer u 6 sati oglasila se svečanost sutrašnjega dana ne samo zvonjenjem po svih crkvah i kapelah, nego i pucanjem iz topova sa brda Kalvarije, te obćenitom razsvjetom grada, dočim je glasba gradska obilazila gradom. Vidjet je bilo i liepih transparenata kao na nadb. sirotištu, na samostanu milosrdnih sestara i župskom stanu.

Na samu novu godinu bila je svečana propovied, koju je slovio sâm preč. g. domaći župnik i svečana abacijalna sv. misa, za koje su pjevali na koru pjevači hrv. pjevačkoga družtva „Vienac.“

Poslije podne u 5. sati sakupilo se množtvo odličnoga obćinstva, da prisustvuje glasbeno-deklamatornoj (zabavi) svečanosti u nadb. sirotištu. Tu se je vidjeti moglo, što i u manjem mjestu ljubav i požrtvovnost proizvesti može. Dvorana sama divno upravo ukrašena — već te je sjećala, da su tu o nečem višem radi; a kad si još vidio i čuo da poslije uvoda, koji je sâm g. J. Procházka odsvirao, slovi proslov sâm preč. g. opat i domaći župnik Ivan Bošnjak, već nisi dvojiti mogao — da se tu znamenita slava slavi — da se to štovanje izkazuje nikomu drugomu no samomu sv. Otcu Leonu XIII., kao što to i sâm program pokazuje, tako da samo neke točke iztaknemo. 2) Summo Pontifici Leoni XIII. carmen — 3) Leonova Hymna 4) U slavu zlato-misnika sv. Otca pape 6) Lumen de coelo 7) La vita di Sua Santita 8) Papinska hymna 9) Jubelgreis in Vatican. Medju ove deklamacije i hymne upletene su bile još 3 točke, što no ih je izvodio tamburaški sbor, koji sačinjavaju sami sirotištni učenici. Sve točke bile su upravo kako treba izvedene, tako da će taj večer svakomu ostati u živoj uspomeni dugo i dugo.

Prije nego zaključim dopustite g. uredniče još nekoliko rieči. Rekao sam u početku da je ovu krasnu svečanost samo oduševljenje za sv. Otca proizvelo, ali ipak kako svagdje i uviek, tako je i ovdje sada meni bar neke osobe iztaknuti, koje su sigurno mnogo tomu dopriniele. Iztaknuo sam već preč. g. opata i g. Prohasku, a da je tu i g. Matijević Ivan ravnatelj nadb. sirotištva svoje učinio, mislim ne trebam ni spominjati. A što da reknem istom za pjev. družtvo „Vienac“ — pa za tamburaški sbor? Koliko su oni k slavi doprinieli, to svaki može sam suditi, a osobito oni, koji su s tim kada posla imali. — A kad je govor o pjevačkom družtvu i tamburaškom sboru — tada se ne smije propustiti ime g. Stjepana Kosa, vjeroučitelja na višoj gimnaziji — koji je upravo duša jednomu i drugomu. Za njega je pjevačko družtvo oživjelo na novo, a tamburaški sbor sâm je upravo osnovao, prve mu temelje postavio i evo na noge podigao. Da ne iztičem svih, koji su se tom sgodom iztaknuli, spomenuti mi je samo još gg. gimn.

profesore: Manojlovića, Markovića i Hosta, koji su si takodjer mnogo truda dali.

Iz svega se dakle vidi, da je kod te proslave oduševljeno sudjelovalo sve, što je katoličkoga bez razlike stališa i dobe, veliko i malo, mužko i žensko, staro i mlado, bogato i siromašno, učevno i neuko, svećenstvo i svjetovnjaci. Pa tako i valja, jer je sv. Otac papa svim nama zajednički Otac, On nas sve jednako ljubi, valja da i mi njemu zajednički ljubav ljubavlju vraćamo. — Živjeli dakle dični Požežani — vi ste slaveć sv. Otca proslavili time i sebe i pokazali ste, da ste pravi potomci vaših nabožnih predja. Tom stazom stupajte i dalje, pa ćete sretno proći i ovdje i tamo gore.

Rim 1. januara 1888. *(Zlatna misa sv. Otca.)* *) Na što se je cieli katolički sviet već tako dugo pripravlao, evo dao nam je dobri Bog doživiti; osvanuo nam je dan, kakav riedko osviće, kakvih povjest malo poznaje. Veliki papa Leo XIII. stupio je danas pred oltar Svevišnjega, da mu prikaže nekrvnu žrtvu nakon petdeset godina svoga misničtva. — Onaj, koji je rekao da će biti s crkvom dok bude svieta, pružio je sada glavi njezinoj veliku utjehu u tolikih tjeskobah; pružio je utjehu glavi, al je time priredio triumf cieloj crkvi. Komu je Bog dao, da bude danas u Rimu lako vidi izpunjeno što govori pismo: Reges Tharsis et insulae munera offerent, reges Arabum et Saba dona adducent et adorabunt eum omnes reges terrae etc.[1]) Pune su Vatikanske palače bogatih darova, ulice Rimske vrve stranci; kraljevi i vladari šilju svoja poslaničtva, pastiri stada katoličkoga dolaze sa nebrojenim stadom, da proslave svečanost otca cieloga katoličkoga svieta, pak da time pokažu, da je on zbilja njima otac a oni njemu djeca; da pokažu da je jedna crkva, koja se prostire po čitavom svietu, jedan da joj poglavar; da činom dokažu da je ta crkva nepredobiva, ter da prezrev sva napinjanja neprijatelja, čvrsto stoji — est enim aedificata supra Petram.[2]) — Današnji je dan, dan te utjehe, dan toga triumfa. Koliko je radostnih srdaca zakucalo, koliko li palo suza od veselja, kad su propovjednici po cielom svietu naviještali svetkovinu uzvišenoga zlatomisnika? Al što tek mi, kojim je Bog dao, da budemo danas u Rimu?

Kako se je uhvatio zadnji mrak minule godine, zasvietliše na plavetnom talijanskom nebu nebrojene zviezde, ter mjesec razprostiraše svoje svjetlo daleko po obzorju; narav sama kano da se natjecaše, kako da divotom svojom ukrasi prekrasnu svečanost. Kad kucnu šest i četvrt, prvi je to sat poslije zdrave Marije, prvi sat nove godine po talijanskom računu, razleže se po Rimu glas zvonova. Što je zvonova i zvončića razširuju svoje milozvučne glasove; jeka im se razleže po gradu, da je čuju, kojim je milo i kojim nije. Jedni da se vesele — drugi da vide i čuju, (hoće il neće) slavu vatikanskoga zarobljenika. Cieli sat naviestaše zvona Rimskomu puku, da je došao dan slavlja. Ušutješe zvona, a mi sladkim čeznućem čekasmo sutrašnji dan.

Tko bi mogao opisati ovo veselje, koje nošasmo u grudima, kad se približavasmo danas crkvi sv. Petra. U 9 sati počet će svečanost, al već ranom zorom grnuo je puk hrpimice prema Vatikanu; tuj vidiš ovaj skup gdje hrli žurnim korakom, ondje cieli red kočija, da jedva prolaziš. Bijaše pol osma kad dodjoh na Petrov trg. Velik taj trg bje obkoljen vojničtvom, da drže red. Dodjoh do ulaza. Taj je ulaz u lievom triemu, što no ga zovu portico di Carlo Magno. Jednu uru čekah, tako bijaše već napunjen ulaz. Velika vrata triema svetoga Petra ne bijahu otvorena. Dočekav napokon, dok dodje i na mene red, da unidjem, sav blažen podjem u crkvu. Mnogobrojni narod nadjoh ondje. Tuj čuješ šapat talijanskih glasova, ondje francezkih, španjolskih, magjarskih, tamo njemačkih, englezkih i drugih. Bijaše nas takodjer nešto Hrvata, koji obitavamo u Rimu. Kako da te ne veseli srce, kad vidiš kako ljudi svake dobe i svakoga spola pohrliše s dalekih zemalja, da vide svetoga Otca, da primu blagoslov od njega; kad vidiš starce i starice, kako milo uzdišu, kako orošenih očiju gledaju prema izlazu, kako im je svaka druga rieč: hoće li naskoro doći sveti Otac? hoće li bit naskoro devet? i t. d. Već dosta pobudjeno pobožno čuvstvo prima još jaču silu, ti moraš da zahvališ Bogu dragomu, što je dao svetomu Otcu tako dobru djecu, a tebi takav primjer odanosti koju ti ljudi imadu. — Eto devete — i još koje minute. Na jednom razširi se kao munja glas cielom Petrovom crkvom: ide sveti Otac. Naša srca zakucaše, sve se oči svratiše prema prvoj kapelici desno; odanle će doći sveti Otac. Pokaza se njegova straža, pokaza se sveti Otac. Na tronu sjedi siedi starac odjeven u biskupskoj misnoj odjeći; veličanstvenost odsieva š njegova častna držanja, blaženost i naklonost s njegova lica. Naše čeznuće pretvori se tili čas u sveto oduševljenje. Glas: Viva il santo Padre! Evviva! zagrmi u jedan mah, oduševljenju ne bude granice. Glasove oduševljenja izmieniše glasovi Sikstinskih pjevača, koji zaoriše na kupuli: „ecce sacerdos.“ Medjuto dodje Svečar do oltara, prešav špalir, koji duš crkve učiniše vatikanski vojnici. Odmah započe misa. Nad grobom Prvaka Apostolskih odčita sveti Otac misu; a nad oltarom, u kupuli ukrašavaše Sikstinski pjevači svečanost milozvučnim pjevanjem. — Kraj svega veselja — malo da ti se ipak ne pokazaže suze žalostinke, kad se opomenše, kako riedko sveti Otac na tom mjestu svetu misu služi, kad se opomeneš, gdje je njegova sloboda, kad pomisliš kako se ponaša papinski grad Rim. Nego zamienimo tugu sladkim ufanjem i pouzdanjem u Boga, ter molimo za svetoga Otca. Providni će Bog dati njemu utjehu i crkvi slobodu. — Poslije mise zapjeva uzvišeni Svečar „Te

---

*) Zakasnilo za posljednji broj.

[1]) Ps. 71, 10. 11, — [2]) Matth. 16, 18.

Deum" a ciela crkva prihvati pjevati zahvalnicu Bogu Višnjemu za toliko dobročinstvo. O kakova ti bje to milina slušati, gdje se narodi sa svih krajeva svieta složiše, ter jednim glasom pjevaše Bogu hvalu. Poslije zahvalnice pokaza se sveti Otac u tiari pred konfesijom Prvaka Apostolskih i dade blagoslov Urbi et Orbi. Poslije blagoslova podje istim putem, na kojem smo ga pozdravljali, kad je dolazio. O da ti je bilo, čitatelju dragi, viditi to oduševljenje! Evviva Santo Padre! Viva Leone XIII.! Viva il Papa! Viva il Papa Re! bijahu neprestani povici. Jedni mahaše rubci, drugi dizaše šešire, ciela crkva stade pljeskati rukami, dok nam ne ode sveti otac s vida. — Mršav ti je to opis, čitatelju dragi, nego primi ga kakav jest, a ja završujem moleć se Bogu vječnomu, da uskori vrieme, kad ćemo moći ne samo na temelju prava, nego gledajući na svoje oči izpunjene stvari uzkliknuti ono, što su oduševljena srca sada izrazila Viva il Papa Re!; i da se uskori vrieme kad će iztok i zapad jednim glasom uzkliknuti: Živio sv. Otac Živio Papa! —

Viestnik.

Zagreb. Uzoriti gosp. kard. nadbiskup, J. Mihalović, blagoizvolio je poput prijašnjih godina opet i ove god. družtvu sv. Jeronima, kao njegov dobrotvorni pokrovitelj, pokloniti 300 for. Za koj veledušni dar se u ime družtva najtoplije zahvaljuje predsjednik.

Necrologium

svećenstva nadbiskupije Zagrebačke, koji su od godine 1876. do konca godine 1886. umrli.

1. Kanonika prvostolnog kaptola Zagrebačkog (Izmedju oviuh 1 prosvećeni biskup i veliki predstavnik, 1 naslovni biskup, 3 prelata rimska.)	15
2. Sbora kaptola čazmanskoga kanonici	3
3. Začastni kanonici	4
4. Podarcidjakona	21
5. Nadarbenika kaptola Zagrebačkog	4
6. Nadarbenik kod s. Marka u Zagrebu	1
7. Nadarbenik Jaskanski	1
8. Profesori 1 bogoslovja, 1 mudroslovja	2
9. Župnika	104
10. Upravitelja župa	2
11. Kateketa	2
12. Electus za župnika	1
13. Kapelana	20
ukupno	180

St. Matković k. z.

— *Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj* G. Strahinšćak Milan kapelan Vel. Gorički ide za duhovnika u kr. zemaljski zavod za umobolne u Stenjevac.

G. Fišer Karlo kap. u Subotici imenovan je priv. duhovnikom u kr. zem. kaznioni u Lepoglavi.

G. Nikola Medvedec vjerouč. na puč. školah u Belovaru ide za kapelana u Kutjevo.

— **Šematizam** *nadbiskupije Zagrebačke za g. 1888. se dobiva u nadb. pisarni vezan za 1 f. 10, nevezan za 1 f.*

— **Družtvo sv. Jeronima u Zagrebu** javlja g. p. n. članovom vanjski, da su jim knjige za tekuću godinu pripadajuće poslane na dotične povjerenike, da im je uruče, stoga oni koji ih primili nisu, neka se izvole obratiti na svoga povjerenika, da im je uruči, a ne na odbor družtveni, da im je on pošalje, te tako prouzrokuju i sami sebi troškove za dopisnicu na družtvo a i družtvu, koje ih opet mora odgovorom uputiti na povjerenika. Gospoda se pako povjerenici umoljavaju, da poslane knjige medju članove porazdiele, a ne puste ih kod sebe ležati, jer su njekim povjerenikom knjige već dulje vrieme poslane na razdielenje, a članovi ih danomice reklamiraju. Onim članovom, koji promjenu boravka ne dojaviše za vremena, poslane su knjige po naznaki boravišta prošle godine.

„Danica koledar i ljetopis družtva za god. 1888.:" imade je još te na zalihi, družtvo se ovime utiče i moli sve prijatelje družtva, koji još nisu ni komada koledara ovogodišnjeg razprodali, osobito onu p. n. gospodu, koja su lane istu prodali a ljetos na nju zaboravili, neka pruže družtvu ruku pomoćnicu i neka uznastoje, da se ista medju narod još za vremena razproda, te tako družtvu pomogne, da neostane nerazprodana a i da narod dodje uz jeftin novac do dobrog koledara. Cjena je Danici po komadu 25 nč. tko naruči 25 kom daje mu družtvo 20% popust. i plaća poštarinu.

Rim (Načelnik rimski kod kard. Parocchia). Na badnjak na večer posjetio je načelnik grada Rima duca Leopold Torlonia kardinala Parocchia, generalnoga vikara Nj. Svetosti kao biskupa rimskoga. Priedmet toga posjeta bio je sliedeći. Nekoji gradski zastupnici sjetili su načelnika Torloniu, da je njihova namjera predložili u gradskoj sjednici adresu, koja bi se imala poslati sv. Otcu k njegovoj svečanosti. Torlonia se bojao, da ta stvar dodje do javnoga pretresivanja. Posavjetova se o tom sa spomenutimi zastupnici, i oni ga sklonuše, neka Nj. Svetosti čestita u ime grada bar preko kardinala vikara.

Torlonia govorio je još sa Crispiem i sa Visone-om, ministrom kraljevske kuće, pitajuć ih, ne bi li možda vlada ili dvor imali tomu štogod prigovoriti. Ministar predsjednik Crispi odgovori načelniku, da mu je prosto izvšiti što je naumio, ali neka sam uzme na sebe odgovornost pred gradskim zastupstvom; Visone pako reče, da dvor taj njegov čin drži veoma shodnim i hvale vriednim. Dobiv ovu dozvolu sbilja, kako rekosmo, posjetio je Torlonia kardinala vikara i izrazio pred njim čestitku od strane grada Rima. Koga da ne obuzme žalost kada čuje, da grad Rim kao takov na ovako kukavan način čestita svomu pravomu otcu i najvećemu dobročinitelju! Nu malo za tim ministar predsjednik Crispi, sazvav u vieće i ostale ministre svrgao je Torloniu sa načelničtva. Da laglje izhodi u kralja podpis za taj zaključak, nagovori ministre, da se zajednički k njemu zapute. Kralj se je opirao njihovoj odluci, dok mu se ne zagrozi Crispi, da je gotova kriza ministarstva, ako ne podpiše toga akta.

Izpravak. U I. broju Katoličkoga Lista, str. 7 red. 4. mjesto: često inovjerne čitaj: jedna inovjerna.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 3. U Zagrebu, 19. siečnja 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Joahim Pecci — Leon XIII.

(Dalje.)

Državnik.

Joahim Pecci, kako vidjesmo, kušao se je u raznolikih službah, već za mladosti, još g. 1837. za Gregorija XVI. kano referenat pri crkvenoj seguaturi i član congregazione del buon governo, u svakoj odužujući se savjestno i pravilno namienjenoj si zadaći. Znademo, kako se je plemeniti taj pregalac ponjeo u Beneventu, Perugiji i Bruselju, službujući u tih mjestih kano papinski poslanik.

U Beneventu uredi zanemarenu pokrajinu; u Perugiji nastojaše živo, ter je blagostanje puka procvalo; u Bruselju, na vladarskomd voru zastupaše muževno i umno katoličku crkvu.

Obavljajući riedkim marom i savjestnom pripravom zvanje ovakove ruke, Pecci se uvede u državničke znanosti tolikom temeljitošću, da danas kano državnik križem vasionoga svieta slovi.

U svojoj se državi nije kadar sv. Otac prokušati i odlikovati kano državnik, jer mu na domaćem ognjištu ote vlast i vladu lakomi Piomontežanin, al za to se papa govoreći: „kano otac knezovom i kraljevom, ter poglavar zemaljske kruglje“, oglasuje i prikazuje svietu u svojih okružnicah u slici duboko učenoga, vanredno obzirnoga i okretnoga državnika. — Sv. Otac u prvu ruku nastoji oko duševne sreće i spasa naroda; a duševna sreća i spas tako su uzano privezani uz tjelesnu sreću i spas, da se ne dadu lučiti.

S toga Leon XIII. u okružnici, počimajućoj „Immortale Dei“, evo ovako nauča: Sveta crkva, nezatarivo djelo milosrdnoga Boga, jur prema svojoj namjeni, valja, da pregne: e da njezinu stadu bude u sretnoj vječnosti spašena duša. Nu privezana jedino na tu namjenu, za uzvišenu zadaću, sv. crkva nebi bila kadra dati i nositi svakomu i najneznatnijemu ljudskomu pregnuću blagoslova u onoj punoj mjeri, u kojoj ga odista daje i nosi. . . Kleveću: Crkva je neprijateljica državi; ona svoj postupak udešuje na zator države. Stoga potisnuše vladari crkvu, njezina prava i povlasti u zapećak i ropotarnicu, da iz ovakovih razvalina uzkrise krilatu rieč: Sila je pravica. Tko jači, taj kvači. Posljedci ovakva postupka vrlo su tužni, jer države, ovim načinom vladane, slične su gradinam, zidanim na piesku, koje je jak jutarnji lahorić raznjihati, a vihar razvaliti. — Za to Leon XIII. izda o groznom umorstvu ruskoga cara Aleksandra II. okružnicu: Sva Evropa zadrhtala je od užasi nad groznim umorstvom najmogućnijega cesara. Jošter nas groza hvata, i već se novi propalice dižu na druge vladare. Ove nam tužne istine napunjuju grudi duboko osjećanom žalošću, koju tim teže nosimo, čim bolje uvidjamo, da su propalice, navaljujući na vladare, radi potresti i mirom država i srećom naroda. A ipak nam kršćanska vjera nudi i daje onu nauku, koja nam kaže zamjenite dužnosti gospodara i sluga, preporučujući jim, da složno rješavaju zajedničke razpre. . .

Na ovaj način pokazuje Leon XIII. jedinu pravu podlogu i neslomljivi temelj, koji je podoban narodom mir i sreću vratiti: svetu vjeru na ime i katoličku crkvu. Sav katolički sviet klicaše mislim u ovoj okružnici nanizanim, pa i isti ruski car naloži svojim svećenikom, da istu okružnicu narodu pročitaju i protumače. I sve ove misli, koje je sv. Otac u toj okružnici ovako uz put razpreo bio, razpravlja On obširno, temeljito i jasno u okružnici od 1. studenoga 1885., govoreči o kršćanskom državnom redu.

Tako djeluje Leon XIII. kano državnik, pokazujući k jednu u povjerenom mu izgladji-

vanju oprieka, izmedju država nastalih, vanrednu mudrost i obzirnost.

Liepo se Leon XIII. pazi s našim svjetlim cesarom. Austrijance, koji su za njegova biskupovanja u Perugiji opornjake umirili bili, privinu na nezatarivu harnu spomen sv. Otac k svom srcu. — On živo prionu uz nastojanje, da našoj monarkiji vrati vjerske škole, to jedino i pravo poručanstvo bolje državne budućnosti.

Silnoj Rusiji Leon XIII naklanja svoju pažnju i štovanje, pa kada god uhvati sgodu, On se njezinim stanovnikom ljubeznom riečju najboljega otca oglasuje. — On šilja ka krunisanju Aleksandra III. svoga zastupnika nuncija Vanutellija. — Nagodom 27. prosinca 1882. pomilova Rusija prognane biskupe, a dvanaest bude imenovano novih. — Tko ne zna, kakovom naš sv. Otac laskavom besjedom sudi o Rusih u poslanici o sv. Cirilu i Metodiju? U Vatikanu reče: „Spomen na prošlost Slovjena napunjuje me nadom bolje njihove budućnosti, jer stoji slovo, da su Slovjeni po božjoj odluci posebnoj svrsi stvoreni."

Tko nas Hrvata metnu s uma ona odlikovanja, kojimi sv. Otac udostoja povisiti čast i uresiti čestite grudi pravih kršćanskih učitelja na našem najvišem obrazovanom zavodu?

Navlaš prama Njemačkoj prikazuje nam se sv. Otac mudrim i sretnim diplomatom. Katoličkoj crkvi oteše u Njemačkoj svaku vlast, svako pravo, da izvršuje veličanstveno i sveto svoje poslanstvo: biskupi življahu u progonstvu, svećenici stenjahu po uzah, zatvorena bijahu sjemeništa, prazni samostani; zalud naricahu bolestnici za sv. izpovjedju, zalud jecahu umirući za posljednjom pomašću; od nikuda jim utjehe, od nikuda prigode, da se izmire s vječnim Sudcem. . . U Njemačkoj ne smjede pravi Kristov vojnik božanske te uredbe izvršivati. Kako da se uz ovakav kulturni boj ne napune gorkom žalošću grudi svakoga katolika, navlaš prvoga na zemlji katolika, kojega sam Bog odredi, da mu bude namjestnikom? I sv. Otac pregnu, da vrati sv. katoličkoj crkvi vlast i pravo, da božjom pomoću, plemenitom samozatajom i težkom žrtvom izadje Leon XIII. pobjediteljem iz borbe sa „željeznim kancelarom." — Možni Bismarck, koji u sviet posla oholu poruku: da on nije i neće biti hodočastnikom Canosse; „nepredobivi" Bismarck, koji je po plaćenih svojih novinarih telalio, da se sv. Otcu niti ukloniti, niti pokloniti neće, primivši se s njim u duševni koštac, bijaše svladan: on, željezni kancelar, poniknuo nikom pred velebnim umom i kršćanskom ljubežljivošću Leona XIII.!

I opet imadu katolici Njemačke svoje biskupe i župnike, djeca svoje učitelje, umirući svoje tješitelje, i opet se vrati medju katolike Njemačke mir, na koji vražji sluga baci gorući zublju: neka ta zublja na njegovu garištu digne stieg pakla: razdor i vječitu svadju. . . Kano što sin ruskoga cara, tako i prestolonasljednik njemački posjeti Leona XIII. u Rimu.

U Švicarskoj dugo je bjesnio vjerski boj. Prognani Mermilod vrati se kano biskup u Švicarsku.

Francezom i Talijanom nudi sveti Otac bratsku ruku, spreman u svako ime njihovu korist promaknuti, u koliko to dozvoljuje dostojanstvo i pravo svete crkve Kristove. Na takav se pomirljivi postupak veliki papa daje: e da bi spasio tisuće i tisuće duša, koje uz bezvjerstvo svojih vlada srću u vječitu propast. Ujedno pohvali biskupe i većinu toga naroda sbog odanosti i vjernosti.

Poznavajući Leon XIII. političko stanje u Francezkoj, mudro se je sustezao pristati uz ikoju od monarhičkih frakcija: Bonapartiste, legitimiste i Orleance, ma da mu se i kako nanudjahu; jer nije još nadošlo vrieme, da se uzpostavi monarhija. Leon XIII je pače nastojao, da i sa radikalnimi vladami uzdrži dobar sporazumak. I tako je njegovoj obzirnosti pošlo za rukom odstraniti mnoge napetosti. Ferry i Freycinet branili su proti radikalcem konkordat i poklisarstvo na papinskom dvoru. Koliko bijaše obziran Leon XIII. spram francezke vlade, služi dokazom njegovo vladanje u pitanju papinske nuncijature u Pekingu medju kinezi, kojim se Francezi mrzko omraziše usljed krive azijatske politike njihova pokroviteljstva.

Pravodobno izčekivanje, odmjereno popuštanje, dok je ijole moguće i opet energično djelovanje u zgodno vrieme, to dovede Leona do političkoga uspjeha.

Kad je Leon XIII zasjeo papinsku stolicu, mislilo se, da će prepustiti Rim i papinsku državu talijanskoj vladi. Već u prvoj okružnici izjavi Leon XIII., da će se držati načela svojega predšastnika, Pija IX.: „Non possumus", ne možemo niti ne smjemo. To je on više puti ponovio, da talijanska vlada na ime nema prava na Rim, koji silom ote. Sažaljuje rovarstvo i opisuje tužan položaj rimskoga pape. Vlada ne bijaše zadovoljna sa papinskom državom, nego se pojagmi i za crkvenim i samostanskim imetkom, orobi zavode. n. p. propagandu, koja je promicala misije u dalekih pokrajinah. U Rimu

bi morao čovjek živjeti, da vidi, kako talijanski činovnici zametavaju sv. Otca i kako talijanska vlada zatira crkvene pravice i prieči papino djelovanje. Kada bi htjeo i mogao Leon zadovoljiti talijanskoj vladi, to bi on bio biskup grada Rima i talijanskoga kralja, a ne glavar vasionoga katoličkoga svieta. Ali i po Italiji se širi osvjedočenje, da bi sporazumak s ovim papom bio za talijansku državu od velike znamenitosti, dapače, da je nuždan. Da, korist Italije zahtieva, da se nastoji oko pomirbe, jer ovako ona istom životari.

I tamo u noć iztoka — u Tursku — probila se zraka svjetloga uma Leonovoga. Sultan mu na ime, poklecavajuć s cielom Evropom pred svjetlim umom i vanrednimi uspjesi Kristova namjestnika, posla u iskreno priznanje i duboko štovanje povodom njegova zlatnoga misnikovanja dragocjen prsten, vriedan preko 100.000 forinti, na dar, uz poruku: da mu se nadimlju grudi od veselja, što mu papa posla knjigom izraz zadovoljstva, da u njegovoj državi uz iste povlasti i pravice, koje uživaju Muhamedanci, živu i kršćani.

Na sjever, kojim vladaju ljudi ledena srca: Englezi, svraća papa svoju pozornost, koju na utjehu i sokolenje šalje bjednim Ircem, onim Ircem, koji su divnom uztrajnošću, nezatarivom srčanošću, koju nadahnjuje tvrda vjera u Krista i nesebična ljubav spram drage domovine, znali ko čarobni, nepredobivi amanet sačuvati dvie najljepše krjeposti ljudskoga roda: katoličku vjeru i svoju narodnu osebinu. Sv. Otac opominje porad toga Engleze, da prestanu tlačiti Irce vladom, pod kojom oni jur kroz stoljeća stenju, a u drugu ipak ruku oštrimi riečmi odvraća Irce od krvne osvete.

U Španiji uzeo je u zaštitu Leon XIII. mladoga kralja Alfonza, vjernoga sina katoličke crkve. Iza smrti Alfonza, podigoše se karliste. Papa osudi agitacije naperene proti medjutomnjoj vladi regentice Kristine. Ujedno po nalogu Nj. Svetosti ugledni bogoslov i otačbenik Sanchez sastavi pismo, u kojem je stegnuo zahtjeve Karlista i orisao baš živo grozote gradjanskoga rata. Kada je kraljica na utjehu i radost naroda porodila sina, sam Leon XIII. kumova na krstu priestolonasljedniku, a kraljici, austrijskoj nadvojvodkinji, u znak svoga velepočitanja, prikaza „zlatnu ružu.“ Za mirno svoje stanje, ima Španija zahvaliti mudromu i obzirnomu papi Leonu XIII.

Belgiju bijahu zaokupili slobodni zidari, koji se već popeše i na vladu. Ovi stadoše nanašati povrjede na papinsku stolicu u osobi papinskoga legata. Medjutim, njegovim djelovanjem pade to privremeno liberalno ministarstvo, nesta ga. Tako danas uzkos svim zaprjekam, vlada katoličko ministarstvo sretno i blagoslovno.

(Dalje će sliediti.)

Iz knjige Vladimira Solojeva: „Istorija i budućnost Teokracije.“

(Dalje.)

Ako u djelima sveobćih sabora i ne nalazimo nikakve crkvene presude, kojom bi crkva izravno zabacila pod anathemom onaj dodatak u carigradskom symbolu (filioque), to pobliže poznavanje pokrajinskih sabora iz VII. i VIII. vieka, koji se na naš predmet odnose, neće nam nipošto dopustiti, da sumnjamo o samom faktu napomenutoga d o d a t k a. Mi nikakvoga ne nalazimo traga n a m j e r a v a n o m e u m e t k u — filioque u španjolskim crkvenim spomenicama. Umetak ili dodatak predpostavlja s t a l a n t e k s t, kojemu se dodaje dodatak. Takvoga pak teksta tu nije ni bilo. Latinski prievod carigradskoga symbola bijaše u španjolskoj crkvi u mnogom različit od svoga izvornika. U aktima znamenitoga toledskog (trećeg) sabora g. 589., u kojima se dvaput navadja naš symbol, nabrojio sam d o d v a n a e s t varianta osim filioque. Filioque je najvažniji a uz to i s t a l a n dodatak ovoga španjolskoga symbola iz razne dobe u raznim priepisima. Ovu rieč dakle ne možemo nikako uzeti niti za jednu od s l u č a j n i h varianta u symbolu, niti za namjeravani umetak k a s n i j e g a d o b a. Sve nas odbija od toga, da stavimo, da se u španjolskoj crkvi počelo utvrdjivati čitanje carigradskoga symbola sa f i l i o q u e zajedno sa naukom o izlazu sv. Duha od Otca i S i n a. Pri tom valja uvažiti i to, da se taj symbol s filioque (i drugim razlikama) držao u Španjolskoj za pravi i nepromienjeni symbol carigradskoga sveobćeg sabora i da se sam nauk o izlazu sv. Duha od Otca i Sina uzimao za obćeniti nauk sveobće crkve, a da se ni sumnjalo nije o kakvom neskladu. Tako je na toledskom spomenutom saboru u izpoviedanju kralja Rekkareda, latinski nauk o izlazu sv. Duha (Spiritus aeque sanctus confitendus a nobis et praedicandus est a Patre et a filio procedere) izravno spojen s izjavom, da se imaju obdržavati zaključci obćenitih sabora a medju ovima i carigradskoga sabora: Amplector itaque et teneo fidem CL episcoporum Constantinopoli congregatorum, qnae Macedonium, Spiritus Sancti substantiam minorantem, a Patris et Filii unitate et essentia segregantem, jugulo veritatis interemit. K ovom su vjerskom izpoviedanju kralja Rekkareda priloženi i dogmatički zaključci sveobćih sabora nikejskoga, carigradskoga i chalcedonskoga. Pod naslovom: Fides Sancta, quam exposuerunt CL patres Constantinopolitani Concilii, čitamo naš carigradski symbol

*

sa filioque i sa dvanaest drugih napomenutih razlika, ali bez ikakvoga i najmanjega znaka, da je taj dogmatički dokumenat sa znanjem promienjen. U istim djelima nalazimo u vjerskoj izpoviedi episkopâ, presbitera i poglavica gotskoga plemena, uzporedo sa potvrdom filioque, anathemate proti svim onim, koji odstupaju od obće crkvene vjere i koji ne drže ustanove četirih sveobćih sabora. Tako glasi jedanaesti anathematizam: Quicunque aliam fidem et communionem catholicam praeterquam in Ecclesia universali (u drugim priepisima: praeter ecclesiasticam universalem) esse crediderit, illam dicimus Ecclesiam, quae Nicaeni, Constantinopolitani et primi Ephesini et Chalcedonensis Concilii decreta tenet pariter et honorat, anathema sit. (Svaki, tko bi priznao, da ima druga vjera i katolička zajednica osim one u sveobćoj crkvi (drugčije: osim sveobće crkvene) — govorimo pak o onoj crkvi, koja drži i ujedno poštiva odluke sabora Nikejskoga, Carigradskoga, prvoga Efeškog i Chalcedonskoga — da je izobćen). I dalje dvadeseti anathematizam napose naperen protiv onih koji Carigradski sabor zabacuju: Qui fidem concilii Constantinopolitani CL episcoporum veram non dixerit, anathema sit.[1])

Ako je dakle filioque samo po sebi i bila bludnja, to ovu bludnju nije prihvatila španjolska crkva snamjerom, da svoje posebno mnienje stavi proti sveobćem izpoviedanju. Nasuprot bila je crkva španjolska, izpoviedajuć filioque i čitajući ovaj symbol s ovom rieči, podpuno uvjerena, da to baš i jest sveobće izpoviedanje i pravi symbol carigradskih otaca. Ne smijemo ni na to zaboraviti, da su djela toledskoga sabora, koji se obdržavao zadnje godine pape Pelagija II. bila poznata njegovu nasljedniku, sv. Gregoriju Dvojeslovu, i da su po ovom velikom svetcu bila odobrena.[2]) Kad je tome tako, na što se svadja onaj razglašeni „bratoubojnički akt“ s kojega su njekoji ruski pisci okrivljivali Zapadnu — a napose španjolsku crkvu? Svakako očekujemo, da nam pokažu prvobitni i obće upotrebljivani (u španjolskoj crkvi) točni latinski prievod carigradskoga symbola, u koji su kasnije svojevoljno umetnuli rieč filioque.

Ali čemu i govoriti o točnom prievodu kad ni sam grčki tekst nije bio tako opredieljen i ustanovljen, kako to misle oni, koji brane da se ni slovka u njem ne smije spomenuti. Tako kod gore napomenutoga čitanja nikejskoga i carigradskoga symbola u chalcedonskom saboru, sadržavaju oba ova symbola u djelima sveobćih sabora njekoliko što većih što manjih razlika izporediv ih sa današnjim tekstom. Vele, da ovakove razlike ne mienjaju smisla i ne ruše pravoslavne vjere. To je istina, nu upravo s toga i gledom na filioque nije to važno, što je ta rieč dodana, već to: u koliko ona mienja smisao pravoslavne vjere. Ali ovo će pitanje u bitnosti riešiti samo sveobća crkva. Odsuditi pak katolike radi filioque sa stanovišta, da se ni slovka u symbolu mienjati ne smije, nikako ne odgovara istinitom stanju stvari. Kakovu važnost može imati fakat umetka, kad se ne može konstatovati taj fakat pogledom na ustanovljen tekst? Ta nesavršenost teksta dopuštala je, da su se i u grčkoj crkvi sve do konca VIII. vieka dosta bitno odaljivali od symbolskih rieči. Na zadnjem, sedmom sveobćem saboru čitali su medju ostalim vjersko izpoviedanje, napisano prisutnim patrijarhom sv. Tarasijem pa se i ovdje veli o sv. Duhu kao u našem carigradskom symbolu, ali sa umetkom u 8 članku: δι υἱοῦ — po sinu.[1])

Sv. je Tarasij očevidno shvatio zabranu chalcedonskoga sabora mnogo širje od naših poznijih bogoslova.

S obzirom na sve to, mislili mi što hoćemo o filioque, svakako je sigurno, da sveobća crkva nije niti učenje ovom rieči izraženo, a niti činjenicu, što se ova rieč nalazi u latinskom symbolu odsudila. Isto se mora reći i o usvojenom od katoličke crkve monarhičkom ustrojstvu uprave, a po tom i što papi najveći učiteljski auktoritet pripisuju. Kad bi katolici ovaj auktoritet stavljali naproti sveobćim saborima, koje mi priznajemo i kad bi saborske ustanove zabacivali radi papinskoga auktoriteta, tad bi sami sebe izobćili iz crkve, koja je u tim saborima vjerovanje uglavila. Nu pošto oni toga svega ne čine, pošto sve dogmatičke ustanove prvih sedam sveobćih sabora priznavaju i nepromienjeno čuvaju (jer se ni po katoličkom nauku ne može nikako dokinuti, što je jednom sveobća crkva kao dogmatičku istinu prihvatila), to postaje daljnje medju nama prieporno pitanje o načinu crkvene uprave i o učiteljskom auktoritetu rimske stolice, nutarnjim, crkveno-domaćim pitanjem, radi kojega ne smijemo a priori tvrditi nemogućnost suglasja.

Protivnici crkvenom sjedinjenju okrivljuju u ovom pitanju katolike zbog „jeresi proti crkvi.“ Svaka jeres predpostavlja odgovarajući dogmat, koji zabacuje. U ovom je slučaju nuždan, da možemo katolički nauk smatrati jeresu, neprepořan i podpuno izložen dogmat o naravi i formi crkvene uprave i o organisma učiteljstva za cielu crkvu. Takvog pak dogmata, koji bi katolici zabacivali, ne mogu nam pokazati. Za nas pravoslavne jest u tom pitanju od neprepornо dogmatičkoga značenja jedino — apostolska jerarhija i sveobći sabor, što i katolici priznavaju a k tomu ostaju u ovom predmetu bitna pitanja i medju našim iztočnim bogoslovima, prieporna. Jedni, na primjer, drže, da episkopi upravljaju kršćanske obćine silom svoga episkopskoga zvanja, po božanskom pravu („u njem bo stavi vas sv. Duh episkopima, da pasete crkvu gospodnju i Božju, koju steče krvlju Svojom) drugi nasuprot misle, da ovo upravljanje bitno zavisi od narodnoga izbora. Jedni drže, da episkopi

[1]) V. Djela trećega toledskoga sabora u Mansi, t. IX. coll. 976—988.

[2]) V. Gregorii M. opp. ed. Migne t. III. coll. 496—997, 1056; sr. i 1327.

[1]) V. Mansi t. XII. col. 1122.

na sveobćem saboru ustanovljuju odredbe po božanskom pravu uz osobito sudjelovanje sv. Duha; drugi pak misle, da su episkopi na sveobćem saboru samo pomoćnici vjernoga naroda te da naprosto samo svjedoče, što narod vjeruje u njihovim eparhijama. Ako smo mi i uvjereni, da se ovi nazori dobrohotnim i savjestnim razsudjivanjem mogu u glavnom složiti, to njihovi zagovornici dolaze ipak obično u pregovaranju do neprimirljivih razpra, ali uza sve to jedni druge ne okrivljuju s jeresi. Jasno je medjutim, da je pitanje o samom izvoru episkopske vlasti i auktoriteta mnogo obćenitije i po tom mnogo važnije, nego li pitanje o preimućtvu rimskoga episkoga.

Bilo to kako mu drago, jedno je nedvojbeno: da katolički nauk o crkvenoj vlasti — bio on pravilan ili ne — nikako ne spada u broj jeresi koje je odsudila sveobća crkva. Eto za to su držali i visokocienjeni episkopi ruske crkve, da je nemoguće (ni do vatikanskoga sabora ni poslije) odsuditi katolicizam kao jeres. Da se tu radi o Arijancima i kipoborcima, pravoslavni pisac zaista ne bi trebao osobitoga iztraživanja i razmišljavanja, da njihov nauk kao jeretički odsudi i da a p r i o r i zabaci svaki pokus da se š njima sporazumi: dosta bi bilo za to na prosto pozvati se na presudu sveobćih sabora, koji su pod anathemom zabacili ove krive nauke. S druge strane, da se radi o zabludama, koje navlaš zabacuju istine kršćanske vjere n. pr. o naturalističnom panteizmu, o materialismu itd. to sigurno ne bi trebali, s pravoslovnoga gledišta, tražiti izravne odluke sveobćih sabora, da ih odsudimo, jer pristaše ovih krivih nauka priznavaju i potvrdjuju sami, da su tudji i neprijatni crkvi Hristovoj. Katolicisam ne spada očevidno ni u prvi ni u drugi razred. A kada se radi o velikoj crkvi, koja odavna obuhvaća veći dio kršćanskoga naroda te kojoj i sada pripadaju dvie stotine milijuna kršćana — kad se radi o crkvi, koja ima apostolsku jerarhiju, valjane sakramente i mnoge s nama zajedničke svete i blagodatne — stvari, svakako su nuždni bezprieporni i jasni vjerski razlozi, da ju neštedice odsudimo. Na onim, koji ju okrivljuju, leži veća odgovornost, nego što sami misle. Mi držimo svakako sa Filaretom moskovskim metropolitom, da ova stvar ne podpada riešenju pojedinaca, i sa Platonom kievskim metropolitom smatramo Zapadnu i Iztočnu crkvu kao dvie rodjene sestre, koje se po nesreći žestoko zavadiše, nu koje se mogu i moraju izmiriti, ako i je baš radi njihova srodstva pomirba vrlo teška.

Moji štovani kritici niesu htjeli spomenuti, da je pitanje: sačinjava li katolicizam jeres ili ne, pitanje javnoga crkvenog prava, a nipošto osobnoga mnienja. Radi ovoga nesporazumljenja zadobila je naša razpra malo čudnovat lik. Ja velim: pokažite mi taj akt sveobće crkve, kojim je katolicizam kao jeres odsudjen. A oni mi odgovaraju: da katolicizam začinjava jeres proti pojmu o crkvi, moramo zaključiti iz ovakvih i ovakvih navoda, koji se nalaze u ovim i ovim piscima slavenofilske škole. Koliko ja god uvažavao ove pisce, ne mogu ih ipak držati za sveobću crkvu niti mogu njihovo mnienje o crkvi prigrliti kao sveobći dogmat.

Razpra ova bila je uza sve to koristna i poučna naročito stoga, što je pokazala podpunu nemogućnost, da protivnici crkvenoga sjedinjenja stoje strogo na stanovišju crkvenoga prava. Moji su kritici nastojali na svaki način, da prikažu katolicizam kao nesumnjivu jeres. Ali ipak nisu mogli navesti ni j e d i n o g a dokaza, koji bi pak nuždno bilo navesti ovom zgodom, a naročito nisu mogli navesti presude sveobće crkve, kojom bi crkva o d s u d i l a k a t o l i c i z a m, kako latini vele *lata sententia*, i to s jednostavnoga razloga, jer ovakove presude nije niti bilo.

(Dalje će sliediti.)

I opet riječ o družtvu sv. Jeronima.

Već se više puta u ovom listu preporučivalo družtvo sv. Jeronima veleč. našemu svećenstvu, neka bi ono to družtvo, namienjeno pučkoj naobrazbi, osobito njegovalo i širilo u našem prostom puku. Preporučalo se ovdje prijateljski i smierno molilo, preporučalo po nadpastirih naših, pozivalo se raznimi pozivi na razna družtva i razne korporacije, preporučalo po visokoj našoj zemaljskoj vladi, pak i u najnovije doba obratio se upravljajući odbor njegov na obćine, na razne korporacije i posebnom molbom na sve župnike, ali je do sada svim tim pozivom i molbam slab odziv; jer se družtvo polagano širi u nižih slojevih naroda. Budi nam dozoljeno još ovaj put svrnuti pozornost i brigu našega rodoljubivoga svećenstva na to družtvo.

U z a g r e b a č k o j n a d b i s k u p i j i ima *346* župa, a do skora bit će još dvije nove župe kreirane, dakle možemo reći, u cieloj nadbiskupiji zagrebačkoj ima *348* župa. U d j a k o v a č k o j b i s k u p i j i ima *89* župa, u s e n j s k o j *134*, i u k r i ž e v a č k o j *20*. Svih dakle župa ima u Hrvatskoj i Slavoniji **591**. Kad bi godimice svaki župnik bar *5* članova u kojoj župi sabrao na onaj način, kako je to u svom najnovijem pozivu na sve župnike upravljajući odbor spomenuo, bilo bi u jednoj godini umah *2955* članova družtva sv. Jeronima. A za deset godina bio bi to zaisto zamieran broj. Ovdje ne spominjemo naše Istre, Dalmacije, gdje je družtvo do sada po najbolje zastupano. Ne spominjemo ni Bosne i Hercegovine, gdje ih je priličan broj, premda se i većemu broju nadamo u tih naših zemljah, kad se ondje više pučkih škola uvede. Mnoge velike župe u Zagrebačkoj i Djakovačkoj biskupiji, gdje već dugo postoje pučke škole, i gdje narod materijalno ne stoji baš zlo, imadu veoma malo članova, pače neke i m a d u samo po dva tri člana. Koliko ima po naših gradovih i trgovištih, a i po selih zanatlija svake ruke, koji znadu čitati, pa bi im svetojeronimska knjiga dobro došla; ali nema, ko da ih sjeti i nagovori, da budu članovi svjetojeronimskoga družtva.

Ja sam sam čuo na svoje uši, gdje su mi ljudi govorili: Bilo bi, rekoše, kod nas mnogo članova, ali naš župnik, koji je družtveni povjerenik, ni kada ni kome o tom ne govori. Možda su pretjerali, rekavši: nikada i ni kome ne govori; ali će biti svakako istina, da ne govori često i svakom zgodom. — Po sadašnjem školskom zakonu moraju po selih opetovači marljivo polaziti školu, a po gradovih i trgovištih obrtni naučnici. Ne bi li bilo za te učenike dobro, kad bi postali članovi družtva sv. Jeronima? Ne bi li iz njegovih knjiga liepu nauku za svoje buduće zvanje crpsti mogli? A ne bi li ih to od kojekakve stranputice i bezposlice očuvalo? — Već smo jednom spominjali, da i naši činovnici ne mare dovoljno za ovo družtvo, pače ima i literata, koji mu još niesu članovi. Ako i ne bi činovnici za sebe pouku iz njegovih knjiga crpli, ali bi družtvu materijalno pomogli, pak bi mogli dati knjiga kojemu seljaku ili slugi. — I naša aristokracija kao da ne zna za to družtvo, ili bar dobro ne uvidja njegove potrebe i koristi za naš prosti puk. U našem imeniku članova mnoga još dična boljarska imena manjkaju. Ne dvojim, da bi i slavna aristokracija poduprla ovo liepo družtvo, kad bi ju tko na to zgodno sjetio. To budi dužnost vriednih povjerenika, koji š njom dolaze u doticaj.

Bih li spomenuo, kako rade i dokle dotjeraše naša braća Slovenci sa družtvom sv. Mohora? Kako pouzdano znam, oni štampaju svoje knjige za godinu 1888. u **39 hiljada eksemplara**. Čujte braćo Hrvati, najpače vi braćo svećenici: u **39** hiljada! Zaista to je rodoljubje, to je sveto nastojanje oko pučke prosvjete! A znate, tko je toliki broj članova sv. Mohoru pribrao? Rodoljubivo i požrtvovno svećenstvo. Ako Vam dodje do ruku Koledar sv. Mohora, pregledajte si u njem, tko je povjerenik te družbe, pa ćete viditi, da su to gotovo sami svećenici. Svaki župnik i kapelan govori po više puta puku s propoviedaonice o družbi sv. Mohora, govori svakom zgodom i svakomu, koji zna čitati. Prosti ljudi njihovi tako su već navikli na Mohorove knjige, da ih u jesen jedva dočekaju, da se drži za sramotu, ako koji nije član, a mogao bi biti. I njihova inteligencija mari za to družtvo, pače i oni su njegovi članovi, koji služe u drugih zemljah. Kod njih gotovo svaka služavka odkine si od usta jednu forintu, te ju dade kao članovinu družbi sv. Mohora. Pa to čine one, kad i ne služe više u svojoj domovini. To je liep znak, kako je puku omilila knjiga. A omilila mu je jedino preko vriednih svećenika kao glavnih povjerenika družbe sv. Mohora.

Braća Slovenci osnovaše družtvo sv. Ćirila i Metodija za podupiranje narodnih slovenskih škola kao uztuk njemačkome Schulvereinu, pa da ih vidite, koli zaneseno, koli požrtvovno oni rade za to družtvo, koliko sabiru prinosâ svakom zgodom i kako uspješno to družtvo promiče svoju cielj! To znači biti pravi rodoljubac!

Naša dična „Matica hrvatska“ može se zaisto pohvaliti svojimi povjerenici; jer oni zbilja mnogo rade, sabirući godimice preko 18 hiljada forinti za Maticu. Mnogi od naše gospode spočitavahu odboru družtva sv. Jeronima, da nema dobrih povjerenika. Naši — rekoše — popovi ne brinu se dosta za družtvo sv. Jeronima, kako bi se u puku skroz udomilo. Moramo priznati, da je ovaj ukor na neku našu braću svećenike zbilja pravedno pao; jer ima župnika, koji nisu u 10—15 godina ni jednoga člana našli u svojoj župi. A žalibože imalo je družtvo i tako nehajnih povjerenika, medju braćom svećenici, koji nisu odaslane im knjige po dvie godine članovom podielili itd. Ovo je zaisto za nas svećenike nečastno.

Vazda se tužimo, da se za prosti puk ništa nije do sada uradilo. Evo družtvo sv. Jeronima osnovaše vriedni svećenici upravo za naobrazbu puka; samo treba, da ga braća svećenici u puku šire. Zar smo zbilja mi Hrvati samo kod obilna stola rodoljubci? Zar smo samo imenom rodoljubci a ne i djelima? što mogoše naša braća u Slovenskoj učiniti, za što ne bismo mi mogli u Hrvatskoj? U Koruškoj nemaju ni jedne narodne škole, nego samo njemačke pučke škole, pak pogledajte, braćo svećenici, imenik članova družtva sv. Mohora u cjelovačkoj biskupiji, te ćete se uvjeriti, kolika ih je množina. Ima ih *48 dosmrtnih* i *3070 godišnjih!* sama ta biskupija, u kojoj Njemstvo i te kako davi Slovenstvo, ima ih za polovicu naših članova družtva sv. Jeronima. Ovo smo napisali s plemenite namjere, ne bi li potakli braću svećenike na što veći mar za svetojeronimsko družtvo. Bože sačuvaj, da bi ikoga uvriedile naše rieči! Njegujmo, braćo svećenici, ovo družtvo; pokažimo da smo svomu puku pravi prijatelji. Ta tko će se za pučku prosvjetu zauzimati, ako ne svećenik i učitelj? To će učiniti, da će Vas puk bolje razumjeti, da će se osviestiti i krenuti u svemu na bolju stazu. U to ime Bog vam i duša vam! —**ć.**

Katoličko pastirsko bogoslovje.

Napisao dr. Martin Štiglić, javni redoviti profesor pastirkoga bogoslovja, pedagogike i kateketike na kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu, počastni kanonik sv. Jeronima u Rimu i prisjednik biskupskoga duh. stola senjskoga.[1])

24. Str. 459—463. govor je „o bogoslužnom jeziku u obće i rimskoga obreda napose.“ Razprava je liepa i solidna; na jednom mjestu ipak, čini mi se, manjka konsekventia. Nego obstoji za ocjenitelja neki razlog, da u to sada nedira. — Str. 463—470. govor je „o crkvenoj glasbi i pievu“; opet po navadi liepo i poučno. Ono ipak str. 469. (u glavnom tekstu 5. red. odozdo): „Vide, ut quod corde credis, ore cantes, et quod ore cantas, operibus compleas“; glasi na mjestu,

[1]) Radi obilna gradiva, morali smo prekinuti. V. br. 51. od p. g.

odakle je uzeto: „Quod autem ore legis (ili takodjer „legitis"), corde credas (credatis) et opere compleas (compleatis), quatenus auditores tuos (vestros) verbo pariter et exemplo tuo (vestro) docere possis (possitis)." — U ostalom ono, što g. pisac n. n. mj. o pjevačih kaže, jest liepo i od neizmjerne važnosti. — Na str. 470. iznenadjen sam nepodpunošću u ovoj rečenici: „Vlasti i dužnosti liturgičkih osoba razpravlja dogmatika i moralka." G. pisac stoji bez dvojbe na stanovištu, gdje su bogoslovne discipline razdieljene; ako pak to, onda i jus canonicum i theologia pastoralis radi i to per eminentiam o rečenih osobah. — Na str. 471. po sudu ocjenitelja odviše je neograničen onaj oštri sud o „zvonarih." Ako naime imade vrlo žalostnih slučajeva, gdje je zvonar rek bi najgorji čovjek u župi; ima ih bezdvojbe i takovih, od kojih boljih čitava župa nema. U ostalom da u tom, kako i g. pisac kaže, od župnika skoro sve visi; rado dupuštam. — Osobito pako srdačno i poučno govor je o „Časoslovu" str. 473—509. Tko bi želio još obširnije o tom čitati; toga upućuje pisac na svoje posebno djelce „Časoslov." Ocjenitelj, a s njim možebit i svaki rabitelj knjige, osobito pako svaki kandidat svećeničkoga stališa, želio bi, da je u pastoralku barem još §. 21. iz „Časoslova" metnut, t. j. „Naputak, kako se može najlaglje naučiti „Časolov moliti." — Na str. 489. govor je o molitvi „Sacrosanctae. ." Ocjenitelj bi želio, da se je u rubrici pred molitvom rieč: „defectus et culpas"[1]) tumačio; no upozorujem štovanoga čitatelja, da nebi moju želju uzeo kao prigovor gospodinu piscu. Ide molitva medju ostalim, misli ocjenitelj, za tim, da se molitelju oproste vremenite kazne, zaslužene moljenjem ne dosta savršenim. Tu bi dakle bila „indulgentia poenae temporalis", iza kako se po skrušenosti pred Bogom praštaju „peccata venialia." No tvrde jezgroviti katolički bogoslovi, da crkva nikada neobičaje davati „indulgentia" izrazom „remissio culpae", već drugimi izrazi, n. p. „remissio omnium peccatorum." (V. n. pr. Ben. XIV. de Syn. dioec. l. 13. c. 18. n. 7. Palmieri „Apendix de indulgentiis", k svomu djelu: „Tractatus de poenitentia; str. 445). Zašto dakle ovdje dolazi: „defectus et culpas"? Znao je bez dvojbe Benedikt XIV. za ove izraze; pa je ipak kazao[2]) da „absolutio a culpa et poena" ima se pripisati nekim (nepozvanim) quaestorom, te da ih crkva nerabi, kad je govor ob oprostu vremenitih kazna. — Sad pak valja znati, da crkva nema vlasti praštati griehe („culpae") nego kazne (poenae) izvan sakramenta. Molitvica ova nije sakramenat; čemu dakle dolazi „culpae", što u čistoj crkvenoj terminologii naznačuje „uvrede" a ne kazne? Tu stvar želio bi ocjenitelj naći gdje protumačenu; no nesjeća se, da bi ju igdje našao i tumačenu. Možebit, da će se koji čitalac čuditi inscitii ocjeniteljevoj; no bilo što mu drago, draža mu je istina, nego da si prisvaja čega nema. Ako je komu poznato kakovo dobro tumačenje, neka nam ga svim kaže. Po mnienju ocjenitelja bit će razmjerno malen broj svećenika kod nas, koji bi imali u stvarih ovamo zasjecajućih toliku naučenost, koliku g. dr. Štiglić, naš naime pisac. Ako dakle obstoji gdje takovo tumačenje; bit će vjerojatno, da on za oto znade. To sam imao na pameti, kad sam rekao, da bih želio, da se je „defectus et culpas" tumačio. — Po nemjerodavnom mnienju ocjeniteljevu bit će crkvi na ovom mjestu pred očima dvoje: prvo da se, bivši po skrušenosti Božjim milosrdjem oprošteni molitelju griesi, irreverentiom u izrecitovanoj molitvi časoslova učinjeni obzirom na Gospodina Boga, namah istomu moljitelju namieni i oprost kazne, koja bi postigla inače i iza oproštenih takvih malih grieha; (tu je indulgentia, remissio poenae temporalis); drugo imade crkva na pameti i samu sebe, svoj naime nalog, i svoje povriedjeno pravo; jest naime osvjedočena, da je tu u netočnoj molitvi ne samo culpa contra virtutem religionis, nego i culpa contra virtutem justitiae, ozleda prava crkve, (laesio juris tertii). Od svoga ozledjenoga prava odstupljuje crkva, ako se izmoli po možnosti dobro „Sacrosantae. . . . ." Taj se odstup, misli ocjenitelj, osobito naznačuje izrazom „indulsit defectus et culpas." — Tko zna bolje, rodilo mu polje. Svakako onaj zna najbolje, koji počini čim manje onoga: „defectus et culpas", a koji posve „devote" moli iza toga: „Sacrosanctae. . ." — Sasvim tim doprinosi i pojimanje stvari znatno k tomu „najboljemu znanju."

25. Str. 495. čitamo: „. . ako je tko izpustio n. p. jedno štenje ili jedan psalam, nije dužan čitavu onu polnoćnicu ili čas moliti; dosta je, da izmoli, što je izpustio;" to podupire pisac auktoritetom sv. Alfonsa. „Nu ako se je tko u samih stranah" (t. j. u dielovih) „čina prevario, jerbo je n. pr. dva puta izmolio deveti čas, a šesti nijedan put, tada, kako kaže Scavini, dužan je moliti šesti čas, jerbo bi inače izpustio jedan dio čina, što se nesmije." Ocjenitelj žali, što nije g. pisac u ovom pitanju učinio onako kako malo napred u pitanju: da li se može Matutinum cum Laudibus namah iza Vespera anticipovati. Scienim, da nebi smio izpovjednik svoga poenitenta, obvezana na moljenje breviara, odbiti za to, što se on drži u praksi mnienja: ako čovječjom zaboravnošću uzme dva put Tertiu mjesto da moli Tertiu i Sextu, dva put Sextu mjesto da moli Sextu i Nonu ili obratno da ovu moli dva put mjesto ove i one jedan put, da ga crkva neobvezuje na moljenje izpuštenoga časa. Jer ako se smije reći: officium pro officio; zar je, imajući molitelj nakanu i nalazeći se u misli, da moli pravi čas, reći pars pro parte, Tertia pro Sexta tolika

[1]) Rubrika glasi: „Orationem sequentem devote post Officium recitantibus Leo papa X. defectus et culpas in eo persolvando ex humana fragilitate contractas indulsit." Op. ocj.

[2]) „Nonnullae aliquando occurunt indulgentiae, quibus absolutio, a poena ac a culpa concedicitur. Hujusmodi dicendi formula tribuitur praeteritorum seculorum quaestoribus, quos licet affirmare veros fuisse auctores tempestatum, quas Ecclesia propter Indulgentiarum causam perpessa est." Op. ocj.

razlika od onoga? Naročito pak scienim, da nesmije nijedan auktor tvrditi, da u tom slučaju mora i sve ono opetovati, što je u svih manjih časovih stvar zajednička. Scavini kaže na mjestu od g. pisca citovanom samo „non videtur unum per aliud suppleri;“ osim toga on baš negovori o napomenutih časovih izrikom, već o Completoriu i Vesperah. — Str. 499. (red. 11. odozgo) „podmuklo moli“; riečju „podmuklo“ hoće se reći tiho, (secrete) no — male olet; (tako mnije ocjenitelj). Na istoj strani (r. 4. ozdo u glavnom tekstu): „Jube, Domine, benedicere itd. kano da s drugim moli ..“ nije učinjena distinctia izmedju: „Domine“ i „domne.“ — Str. 509. do konca knjige (520.) radi o javnih pučkih pobožnostih. U razlaganju nekih stvari, osobito „klečanje“ (str. 511.), želio je ocjenitelj veću obilnost.

(Konac će sliediti.)

Viestnik.

Zagreb. Obećali smo u posljednjem broju od prošle godine, da ćemo se vratiti na famozni „Obzorov“ članak: „Sinovi otcu.“ Drago nam je, što toga ne trebamo učiniti, kad je tim „ljubaznim sinovom“ onako liepo i dostojno odgovorio Dr. Conte Vojnović. Mi iz dna duše hvalimo presv. gospodinu, što je On to učinio, čije je domoljublje uzvišeno nad svaku sumnju, da tako znade sav narod hrvatski, da može njeko biti domoljub, dapače i velik prijatelj slavenskog jezika u službi Božjoj, ipak biti drugačiji sin sv. Otca, nego li su Obzorovi pisci „Sinovi otcu.“ Poštovano pak bi Uredničtvo „Obzorovo“ bilo vrlo dobro učinilo, da je izostavilo onu opazku svoju. Ako poštovano Uredničtvo „Obzorovo“ „*ne misli, da je članak zaslužio prikore*“, mora to misliti svaki pravi i iskreni katolik. Za svoju obranu navodi nješto iz „Kat. Dalmacije.“ A zašto nije donielo ciela članka? Kakvim oružjem hoće poštovano uredničtvo „Obzorovo“, da oslabi plemenite rieči Vojnovićeve, kad ovo oružje posudjuje iz „Kat. Dalmacije“, poručuje mu sama „Kat. Dalmacija“ u br. od 12. o. mj., kad pod naslovom „Sudite triezno“ donosi baš glavni dio (više od polovice) Vojnovićeva odgovora od rieči do rieči bez svake opazke, već dapače u uvodu veli, da je Vojnovićev članak *liep i temeljit.*

Što smo još imali ovom prilikom da kažemo tomu će se naći zgode i drugi put.

— Dne 15. siečnja t. g. pregledani su računi dječačkoga sjemeništa za godinu 1887. i u redu pronadjeni.

Izkaz

ukupne imovine dječačkoga sjemeništa koncem g. 1887.

a) u gotovu . . . . 24 for. 43 nč.
b) u vriednostnih papirih . . . 67.650 for.
c) Polica župnika Fr. Pavlovića 2000 for.
d) Dionica Preložke štedione . 100 for.

Dr. Juraj Dočkal v. r.
blagajnik odbora za podignuće dječ. sjemeništa.

— Dne 14. o. mj. umro je Mijo Sopčić, zač. prisjednik nadb. duh. stola i umirovljeni župnik Žakanjski u Metliki. R. i p.

— † (*Antun Antunović, Andrija Einspieler* i *Fra Špiro Tomić*). Ova je godina rano začela zasiecati rane u tielo naroda našega. Hrvati su na ime u Ugarskoj i Dalmaciji, a Slovenci u Koruškoj izgubili ponajbolje svoje prijatelje i dobrotvore. Iz Kaloče na ime javljaju, da je ondje umro dne 14. o. mj. Antun Antunović nasl. biskup, Hrvat dušom i srcem, i pisac hrvatski. Poznato je njegovo djelo „Bog s čovjekom na zemlji“ i u našim stranama, a koliko se opet trudio izdavajući svoju „Bunjevačku i Šokačku Vilu“! Bog mu pomilovao plemenitu dušu!

Iz Splita pak nam jučer doniela žica tužnu viest, da je ondje izdahnuo vrli franjevac dalmatinski i čeličan Hrvat Fra Špiro Tomić.

Iz Cjelovca opet javljaju, da je dne 17. o. mj. u 9 sati u jutru usnuo u Gospodinu Andrija Einspieler u 74. g. života. Ko se ne sjeća, kakvim ga je veseljem pozdravljao prošle godine Slovenski a i Hrvatski narod, kad je služio svoju zlatnu misu! On umrje, a na grobu mu plače mezimče „Družtvo sv. Mohora“ i draga majka domovina, za koju je još na samrti obećao moliti i preko groba.

Prinosi za dječačko sjemenište tečajem god. 1887.

Kotari Glinski 22 for., Lipnički 1 for. 50 novč., Sisački 13 for., Križevački 27 for., Vugrovečki 22 for., Cirkvenski 5 for., Okićki 17 for., Odranski 4 for. Župljani Lipovljanski po veleč. g. Fr. Tadiću 3 for. 80 nč. Presv. g. nadbiskup Dr. Josip Stadler 100 for., presv. Mgr. Dr. Gustav Baron 14 for. Preč. gg.: Franjo Budicki 5 for., Mijo Mikić 6 for., Stjepan Harabajsa 4 for. 25 novč. Veleč. gg.: Franjo Pavlović 58 for. 88 novč., Šultajs 7 for., Franjo Gjurgjina 5 for. 56 novč., Ivan Lisac 5 for., Leder 1 for., Sopčić 50 novč., Stišćak 50 novč., Stjepan Kalamari 10 for., Dominik Premuš 2 for., Matija Rihtarić 5 for., Janko Batušić 5 for., Ivan Krapac 1 for. 50 novč., Stanislav Hegedić 10 for.

— Drugi su broj ovoga lista primila mnoga gg. predplatnici kasno, ali nije na nami krivnje, već na tomu, što su se prekasno prijavili. Mi smo na ime obustavili list svim dužnikom, koji niesu bar prijavili, da žele list držati. Svim kojim šaljemo list, a tražili su misne namjene u ime predplate, poslati ćemo ih, čim ih dobijemo. Onoj pak stotini dužnika, kojim smo bili prisiljeni obustaviti pošiljanje lista, javljamo, da se mogu još u viek predplatiti. Jedva se otesmo napasti, da sastavimo i saobćimo statistiku predplatnika — ali bila bi previše crna. Primili smo i mnogobrojne pohvale i odobravanja pravca, u kojem list uredjujemo od vrlo vriednih i poštovanih svećenika, a mi ih uvjeravamo, da ćemo i dalje stupati istom stazom — ni lievo ni desno nego kako ište dobro vjere i crkve u našoj domovini.

Urednik dr. Ante Bauer.

Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 4. U Zagrebu, 28. siečnja 1888. **Tečaj XXXIX.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Joahim Pecci — Leon XIII.

(Dalje.)

I preko sinjega mora, tamo u Americi čuje se i sluša rieč toga divnoga muža. — U toj česti svieta dao se je sv. Otac na radničko pitanje, ter pregnuo svimi silami, da radnikom izvojšti ljudske pravice, a uporedo s tim, da jih od puta, na kojem se ruke ljudskom krvlju omašćuju, navrne na put prave Kristove vjere i zakona.

U iztočnoj Indiji živi do 1,600 000 katolika, koje poučiše u vjeri franjevci i dominikanci, naročito pak sv. Franjo Ksaverski iz družbe Isusove. Ipak do najnovijega vremena ne bijaše u Indiji pravoga reda. Papa Gregorije XVI. i Pije IX. trudiše se, da urede crkvene odnošaje. Englezi pustiše podpunu slobodu katoličkoj crkvi u Indiji, samo Portugalci se opirahu Leon XIII. lani u dogovoru sa portugalskim kraljem uvede crkveni red.

Leon postigne kod vladara u Turskoj, Kini, Perziji i Japanu, da smjedu misijonari prosto i sjegerno razširivati sv. vjeru.

Križem vasionoga svieta radi i nastoji papa tako: e da ljudskomu družtvu vrati tvrdu podlogu, koju mu je vrstna jedino i izključivo dati katolička vjera i prema njezinim uredbam udešeni način živovanja.

Tako sv. Otac gradi i sadi. Nu on u isti par ruši i razvaljuje, ter, pokazujući bez straha prstom neprijatelje svjetskoga reda i mira, t. z. socijaliste i t. d. razsvjetluje jasno i lahkom riečju njihovu zlobnu nauku i paklenu nakanu, pak opominje ljudsko družtvo, da se sirenskim glasovom ovakovih djavolskih napastnika ogluši: „jer plod njihovih žarkih besjeda jest poput pelina gorak.“

Svi se jošter dobro sjećamo, kako se s rieči Leona XIII., kojom se je, odsudjući slobodne zidare, dne 20 travnja 1884. javio, potresao sav framasonski sviet; svi se jošter živo sjećamo, kako su neprijatelji Kristove vjere, pogodjeni Leonovom riečju živo poput ranjenih bikova rikali, poput napadnutih zmija sikali; svi se jošter živo sjećamo na onaj gnjusni i mrzki lavež židovske štampe, koja jadna i danas možda drži, da će pred njom i njezinimi gospodari pokleknuti prvi katolik, rimski papa Leon XIII., kako pred njom poklecavaju drugi vlastodržci bez srca i ponosa, bez Boga i sv. vjere katoličke.

Ne imamo snage, da djelovanje Leona XIII. u svih potankostih ocjenimo u onoj mjeri, u kojoj to ono po svojoj važnosti za katoličku crkvu, po svojoj neumornosti, po svojoj razgranjenosti i po svojih uspjesih zaslužuje Tko je rad pravedan i izcrpiv sud o djelovanju sv. Otca kano državnika odkrojiti, valja mu i samu biti savršenim teologom i odlučnim diplomatom, valja mu biti neutrudivim književnikom, koji je duševno i tjelesno jak u to ime spisati debelu knjižurinu. Mi, kako rekosmo, ne osjećamo snage, da na se ovakovu zadaću navalimo. Neka je ovo njekoliko redaka spisano, kano tračak, koji, ako i slabo, ipak osvjetljuje stazu i pokazuje put, na kojem će prokušani umnik i sàm naći istinu i odkriti pravo: o sjajnom djelovanju Leona XIII. kano državnika.

Jošter njekoliko redaka u isto ime:

Svi katolici i inovjerci priznavaju u jedan glas, da su mnoga i mnoga stoljeća odmakla, a da od vječnoga grada, sa stolice papinske, neodsjevahu toli zlatne, toli sjajne zrake, koli su ove, polazeće iz svjetloga uma današnjega pape. Na ovih se zrakah grije danas vasioni sviet, na ovih se zrakah, kano na zori, gubi mrak i tmina.

Ugnjetavani narodi traže i nalaze u sv. Otcu pomoć, ugnjetavaoci traže i ne nalaze

njegove naklonosti; sukobe li se probitci država i nadju u protivnih taborih, prije nego li će ljudska krv poteći, šalju vjerujući u njegovo oštroumlje i pravednost, svoje poslanike k sv. Otcu, da on izpita priepor i izreče neprizivnu osudu.

Tako postupaše Njemci i Španjolci u poznatom prieporu o karolinskih otocih.

Videći: kako vasioni sviet poklecava pred svjetlim umom Leona XIII., videći: kako je njegovo djelovanje kano državnika okrunjeno vanrednimi uspjesi: je li čudo, što skrušeno priznavši svoj grieh, devet desetina naroda liepe Italije vruće želi, da nanesenu krivicu papi izgladi, ter se s njim izmiri?

Hoće li dobri Bog najmudrijemu državniku današnjega doba, Leonu XIII. darovati i taj uspjeh, da papinskoj vlasti vrati djedovinu, namrlu namjestnikom sv. Petra?

U taj uspjeh pošljimo i mi Hrvati uz druge katolike k Višnjemu iskrenu molitvu: a da na zlatnom peharu što no ga prvi državnik u svom mudrom djelovanju od samih zviezda skova, zasja najsjajnija zviezda: podpuna vlast i vlada papinska. . .

Javno mnienje o papi, učenjaku i državniku

Svakoga vjernika raduje, kada vidi i sluša, kako i neprijatelji štuju i ciene sbog krasnih sposobnosti Leona XIII., kano što i Piju ne mogoše zaniekati njegovih vrlina. Spomenut ćemo u njekoliko redaka ocienu njegovih neprijatelja. Iz njih upoznat će svaki, da je Leon čist i plemenit značaj, izvanredna bistroumlja, komu se dive svi, pa i isti njegovi protivnici.

Prvi ministar kralja Viktora Emanuela, Urban Ratazzi, kojega je poznati Thier prozvao najbistrijom glavom u Evropi, piše u njekom pismu, koje iznese liberalna „Gazzetta d' Italia“: „Pecci je osobit muž, stalne volje i riedke točnosti u svojoj službi Ujedno je okretan u svih svjetskih prigodah. Dok je bivao u Beneventu, pokazao je veliku snagu i odlučnost, nepokolebiv značaj. Više puti sam govorio o njem s kraljem Leopoldom, koji bistro proniče, kako nijedan drugi kralj u Evropi. Taj ga pobliže upoznao dok je bio nuncij u Belgiji. Govorili smo o njegovoj jakosti, nepodmitljivosti, o njegovoj uzvišenosti, koji naše vladine činovnike napunjuje strahopočitanjem. Neograničena je njegova odanost do svete stolice, nepromienljiva njegova načela i usljed njegove žilavosti niti nije za pomislit na popustljivost i slabost. U istinu moram priznati, da je on jedan od onih duhovnika, koje moramo poštovati i divit jim se, muž bistroga političkoga pogleda i još veće učenosti.“

Ruggero Bonghi, njekadanji talijanski ministar bogoštovja, piše o Leonu: „Bez dvojbe je Pecci medju prvimi veleumi u kolegiju, smjernoga, ali ipak stalnoga značaja, kano malo tko u njegovom zvanju. Učio se je odlično, opravljao svoju službu izvrstno, a bijaše vitežki biskup. Gotovo je uzvišeni uzor kardinalski; o Pecciju smijemo reći, da je dika i ures.“

Liberalni „Avvenire d' Italia“ pisao je o Pecciju iza Pijeve smrti: „Ne samo kano komornik sv. rimske crkve jest Pecci najvažniji član sv. kolegija, nego takodjer po svom značaju, shvaćanju, posebnih sposobnostih i velikih zaslugah, koje si je pribavio za crkvu. Skladno spaja apostolsku prijaznost sa strogošću skrbnika, ter pobudjuje ljubav i strah. Stasom je ovelik, suh kano pustinjak. Glava mu je liepa, potezi živi i oštri, skoro ugljasti. Glas mu je liep, donjekle i ugodan. Priprost, prijazan, duhovit u običnom životu; ozbiljan, častan, uznosit, kada u škrletu i grimizu biskupskim ruhom odjeven obavlja javnu službu. Pozna mu se, da je proniknut dostojanstvom i svetošću svoga zvanja.“

Kad je Pecci postao papom, pisala je o njem „Italie“, glasilo talijanske vlade: „Priznati nam je, da je tiara dan danas mnogo teža, i zadaća novoga pape nije lahka. Leon XIII. je, kako ga svi sude, muž čvrste volje, velike pobožnosti; njegov značaj i čednost svakoga su štovanja.“

„Riforma“ je pisala, da je Leon „pravedan i učen muž, u političkom obziru zaufan, u crkvenom upravljanju zanosan.“ Primetne takodjer želju: „da bi krčio svojim apoštolskim djelovanjem medje vjeri i ljubavi k bližnjemu, a državljanskoj družbi preporučao nove pute znanosti i slobode bez crkvene privole.“ (!)

Medju vanjskimi novinami pisaše londonske „Times“: „Kardinal Pecci bit će najbolji papa na svietu, kada su u čovjeku za uzvišenu službu sposobnosti kano: jakost vladanja, odlučnost, čist život, velika pobožnost, ljubežljivost, nadarenost, znanje, učenost, smjernost i moralne čednosti.“ — Francezkomu listu „Journal de Débats“, pisao je njegov dopisnik iz Rima: „Leon XIII. je velik, koščat. aristokratske spoljašnosti; njegov obraz je odlučan i prijazan. . .

Tvrde, da je novi papa vrlo učen, pravi pjesnik. Njegov značaj je jaklen. a vazda bistar i svjež. Dodao bi toj svjetloj slici nješto sjene; ali badava sam propitkivao kod najvećih nje-

govih neprijateljah, bilo mi je nemoguće naći na njem i najneznatniju ljagu."

Kad su crkveni protivnici i očiti neprijatelji znali toliko liepa kazati o novom papi i mogli ga zvati „svjetlom na nebu", gotovo su bili veseliji katolici u Italiji, Njemačkoj, Austriji, Francezkoj, Belgiji, Španjolskoj, Portugalskoj i Nizozemskoj. I mi Hrvati sa ostalimi katolici cieloga svieta javno priznajemo, da je Leon XIII.: „visok, košćat, vedra lica, njegova rieć promišljena i odlučna, učenost svestrana, život priprost i bez ljage." — Posvud se obdržavahu crkvene svečanosti, i iz svih pokrajina prispjevahu čestitke u Rim, kadno bijaše Pecci izabran za papu. To vanjsko veselje pokazalo je, kako je smješno bilo tvrdit, da je Pije IX. zadnji rimski papa i da bude kraj katoličkoj crkvi. Ne nikada! Gdje kuca toliko milijuna vjernih srdaca za istu misao, ista načela, tuj nema umiranja, već novi život. Istina da su vremena, kad neprijatelji napadaju crkvu i njezine zakone sa svih strana; ali je i velik broj katoličkih, krjepkih i savjestnih boraca, koje vodi lav Leon, koji srčano i odlučno uztraje i obzirno kormanji s crkvenom ladjom posried burnih valova.

(Dalje će sliediti.)

Iz knjige Vladimira Solojeva: „Istorija i budućnost Teokracije."

(Dalje.)

Pošto se je u predgovoru osvrnuo na glavne prigovore i obazreo na preporne točke izmedj jedne i druge crkve, ne da ih sad rieši (riešiti će ih u trećoj knjizi), već da ih potanje označi i od nepotrebitih primjesa očisti, a čitatelja pripravi, na što tekom razprave da obrati glavnu pažnju, prelazi g. Solovjev na svoj predmet, najme na izlaganje uprave božje u ljudskom rodu, kako je ova predstavljene u knjigam staroga zavjeta i u sv. evangjelima, od čovjeka, „u kojem svi sagriešismo", do Bogo-čovjeka, „koji je položio odkup za sve", i do utemeljenja crkve, koja taj odkup nudja i privadja svima, „koji su dobre volje." U pravoj smo neprilici, koju od tolikih liepih i umnih stranica da prevedemo. Izabrasmo nešto iz onoga, što već pri kraju knjige g. Solovjev piše o crkvi.

Carstvo je Božje kao dobar ribolov, a mreža u kojoj ostaju do svršetka vieka dobre i zle ribe, jest vidljiva crkva — prava i stvarna forma Božjega carstva.

Sv. Pismo prikazuje nam ovu formu t. j. crkvu u tri glavne slike, koje su tiesno medju sobom spojene a odgovaraju trima glavnim momentima njezina bitisanja. Crkva mora, prvo na realnom temelju da postoji; drugo, mora da živi i da se razvija; treće ona mora da bude savršena. Sa strane svojega realnog bitisanja prikazuje nam se crkva kao zdanje po Hristu sazdano, kao grad Božji, Novi Jerusalem: ova zadnja slika jest samo razširenje prve. Sa strane svojega života prikazuje nam se crkva kao živo tielo Hristovo; napokon sa strane svoje savršenosti pokazuje nam se kao neporočna nevjesta Hristova.

„Na ovome kamenu sazidat ću crkvu Svoju" rekao je Gospod (Mat. XVI, 18.). „Božje ste zdanje" veli apostol Pavao (I. Korinć. III, 9.) I dalje: „Ne znate li da ste vi crkva Božja i Duh Božji da žive u vama" (ibid. 16.). „Jer ste vi crkve Boga živoga, kao što reče Bog: uselit ću se u njih" (II. Korinić. VI, 16.). „Da znaš kako treba živjeti u domu Božjemu, koji je crkva Boga živoga, stup i tvrdja istine." (I. Timot. III, 15.). „Hrist je kao sin u domu svojemu: kojega smo dom mi." Jevrej. III, 16.). „Jedno smo tielo mnogi" (I. Korinć. X, 17.). „A vi ste tielo Hristovo" (ibid. XII, 27.). „I njega dade za glavu crkvi, nad svima, koja je tielo njegovo, punina onoga koji sve izpunjava u svemu. (Efese I, 22. 23.). „I on je glava tielu crkve, koji je početak i prvorodjeni iz mrtvih, da bude on u svemu prvi." (Kološ. I, 18.) Druga ću mjesta iz Novoga Zavjeta, gdje se crkva prikazuje kao tielo Hristovo, niže navesti. Kao nevjestu pak ili ženu Hristovu i mater vjernika prikazuju nam crkvu: Gal. IV, 26—31; Efesc. V, 23 i slied.; Otkrivenje XII, XXI, 2. 3. 9; XXII, 17.

Jasno se razabire iz ovih teksta temeljna razlika medju ovim trima slikama, a naročito razlika: da Bog *u* crkvi žive, kao u Svome hramu, da živi *po* njoj kao po Svome tielu i da živi *s* njom, kao sa ženom ili nevjestom Svojom. Ali ta je razlika ipak tek relativna i ne ukida analogije, po kojoj možemo uzeti, da je tielo takodjer hram živućega u njem duha, a da se žena ima naprama mužu kao tielo naprama glavi.

Želimo li znati, što nas objava Božja uči u bivstvu crkve, moramo prije svega proučiti smisao ovih slika, jer u sv. Pismu ne nalazimo nikakve abstraktne definicije: što je crkva, konkretne su slike istinitije i izrazitije nego li abstraktni pojmovi. Zdanje Hristovo, tielo Hristovo, nevjesta Hristova — to je najizravnija, najtočnija i najpodpunija definicija crkve.

Prije nego li razmotrimo posebni smisao svake pojedine od napomenutih triju slika crkve, moramo primjetiti, da one imaju nješto zajedničkoga, napose ali, da one sve jednako označuju crkvu ne potanko doduše, već u koliko je izravno i tiesno svezana sa Hristom. Ako je crkva zdanje, graditelj ovoga zdanja jest Hrist, On je po čovječjoj svojoj naravi i temelj i ugalni kamen ovome zdanju; ako je crkva tielo, to ona nije kakovo god, nije tielo u obće, već je tielo Hristovo, a On je glava ovoga

tiela; ako je crkva nevjesta, ona je nevjesta Hristova, nerazdjelivo š njime sjedinjena.

Bitni ovaj vez medju Hristom i crkvom kao formom preporodjenoga u carstvo Božje primljenoga čovječanstva, lakše ćemo pojmiti, ako promotrimo naziv, kojim je sam Hrist označivao svoj odnošaj prema čovječanstvu, a naročito: Sin čovječji, υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Obćenito govoreći, Sin čovječji znači, po duhu jevrejskoga jezika, koji je u mnogom uplivao na jezik Novoga Zavjeta, isto što i čovjek. Ali taj se naziv mora rabiti pod vrlo važnim uvjetom; očito se eto prvi čovjek, Adam, nikako ne može nazvati sinom čovječjim, premda je nedvojbeno bio čovjek. Moramo dakle reći da su sinovi ili djeca čovječja u obće svi ljudi osim jednoga pra-čovjeka, ili da su sinovi čovječji svi potomci Adamovi t. j. potomci onoga čovjeka, koji sam nije sin čovječji. Hrist, nazivajuć se tako Sinom čovječjim pravi razliku, sjedne strane izmedju Sebe i prvoga čovjeka, koji nije čovječji sin, s druge strane nazivlje se Hrist u svim evangjeoskim tekstima, koji se na tu stvar odnose, Sinom čovječjim ne stoga, da pokaže na svojstva, koja on zajednička ima sa svim ostalim potomcima Adamovim, već nasuprot upozoruje On na svoje posebno znamenovanje, koje izključivo njemu pripada; On rabi uviek ovaj naziv kao svoje posebno ime, koje ga luči od sviju ostalih ljudi, a ne koje ga š njima izjednačuje. Tako gl. Mat. IX, 6; X, 23; XI, 19. itd. Mark. II, 10. 28; VIII, 31. 38; IX, 9. 12. 31. i t. d. Luk. V, 24; VI, 5, 22; VII, 34 i t. d. Ivan I, 51; III, 13, 15; V, 27. i t. d.

Takova uporaba ovoga naziva, koji u ostalom već u proročanstvima Danijelovim nalazimo, može imati samo taj smisao, da je Hrist, premda su svi ljudi sinovi čovječji, jedini pravi ili zakoniti sin čovječji. Pa zaista mi svi, začeti i rodjeni u griehu i bezakonju, možemo se u istinu samo nezakonitim sinovima čovječjim smatrati te stoga ni nemamo prava ponositi se imenom svojega praotca Adama. Ali Hrist, jer je rodjen po Duhu Božjemu od Presvete i Prečiste Djevice, u kojoj je čista i neoskvrnuta ljudska narav ostala, može se bez ikakvoga stida nazivati sinom čovječjim: On je Sin čovječje čistoće i istine, kao što smo mi — sinovi čovječjega grieha i bezakonja; mi smo sinovi Adamovi, sinovi grieha, On je sin Adamov, ali nije sin grieha. — Prvi je čovjek, Adam, rodjen sudjelovanjem Duha Božjega i čiste zemlje (t. j. čiste prirodne tvari), dakle on je Sin Božji i sin zemlje. Hrist niti je, niti se nazivlje sinom zemlje, već sinom čovječjim; jer što je za Adama bila zemlja, to je za Hrista čovječja narav. I kao što je njekoć zemlja uz sudjelovanje Duha Božjega iz sebe proizvela, u osobi Adama, vrhunaravno djelo — razumnoga čovjeka; tako je i sama čovječja narav uz novo sudjelovanje Duha Božjega porodila nadčovječje biće, u osobi Hrista. Adam je — sin zemlje, ali nije naprosto zemlja, već rekao bih Bog-zemlja; Hrist je sin čovječji, ali nije naprosto čovjek, već Bog-čovjek. Savršeni plod zemlje — eto savršeniji je od zemlje, savršeni plod čovječje naravi — savršeniji od čovjeka. Zemljana se narav u čovjeku gubi; i u tom jer se gubi pokazuje se njena istina, njezina svrha i smisao; baš je tako i narav čovječja u jedinom zakonitom Sinu čovječjem nadkrilila samu sebe, gubi se u njem, a u tom jer se gubi pokazuje ona svoju istinu, svoju svrhu i svoje znamenovanje. Takav bo je čudan zakon i sveta tajna sveobćega života — obćenite žrtve.

Čovjek, hoteći ostati samo čovjek, hoteći se za uviek stegnuti na granice čovječje naravi, prestaje tim samim biti pravi čovjek, zakoniti sin čovječji, a čim se više uzdiže nad čovječju ograničenost, tim se više približuje pojmu pravoga čovjeka. Pravi bo čovjek i zakoniti sin čovječji u podpunom smislu jest Hrist Bog-čovjek, koji je posvema svladao čovječju ograničenost. Budući da je to svrha i cilj čovječje naravi, Bog-čovjek je upravo tim za nas početak ili opredjeljujući temelj nove nadčovječje tipične forme, u kojoj se čovjek, pošto se uzvisio nad sama sebe, bitno sjedinjuje s Božanstvom i stupa u sustav carstva Božjega. Ova tipična forma čovječanstva, koje prelazi u carstvo Božje, jest crkva. Ona se odnosi prema naravnom čovjeku, kao što se čovjek odnosi prema ostaloj tvarnoj prirodi. U naravnom se čovjeku realizuje ideal tvarne prirode, u crkvi se realizuje ideal čovječanstva.

Crkva dakle, mora realno postojati, Ona mora imati nov poredak i novo ustrojstvo u koje se uvadja čovječanstvo. S te se strane prikazuje crkva kao zdanje a pojedini ljudi kao kamenje od kojega je ono sazidano. „I sami kao živo kamenje zidajte se u hram duhovni, sveštenstvo sveto, da se prinose žrtve duhovne, koje su Bogu povoljne po Isusu Hristu. (I. Petra II, 5.) Ako su ljudi kamenje, od kojega se zidje crkva, forma ili osnova po kojoj se zidje jest od samoga Boga. U zdanju je forma najglavnija, jer se formom opredjeljuje odnosna zadaća svih česti zdanja. Kamenje, od kojega se zdanje zidje, može biti posvema jednako po tvarnoj svojoj sastavini (n. pr. vapnenik, granit), a da se ipak česti zdanja posvema medju sobom razlikuju — ne po sastavini, već po položaju svojem u osnovi cieloga zdanja, — tako ima kamenje u temelju zdanja drugu zadaću, nego li kamenje u zidu ili u svodovima, ako i jest od jedne te iste tvari.

U crkvenom zdanju glavna arhitektonska osnova jest njezino jerarhijsko ustrojstvo. Crkvena se prava svjetovnjaka, sveštenika, archijereja ne opredjeljuju po njihovim osobnim svojstvima, već samo po mjestu, koje zauzimlju u jerarhijskom ustrojstvu crkve: svjetovnjak može biti jednak po svojim osobnim zaslugama najvišem episkopu, ali mu to ne daje nikakvih jerarchijskih prava.

(Dalje će sliediti.)

Katoličko pastirsko bogoslovje.

(Konac.)

26. Još nam se je samo na ono osvrnuti, što je u br. 49. „Kat. L.“ u opazci naviešćeno. — To se nalazi str. 262. ss. „Pouka odmetnikom od katoličke vjere“; ta stvar je osobito znamenita. Ocjenitelj bi želio, da sam g. pisac o stvarih ondje izvedenih napiše posebnu razpravu, koju da si, kao što je govoreći o „bojah“ prije rekao, svaki rabitelj knjige može metnuti na spomenuto mjesto u knjizi. Ja bo mislim, da će se i drugim goditi, kako se meni godi, kad čitam naročito str. 263; krat koća naime neda mi doći do jasnoće. Osim toga scienim, da neke stvari ondje rečene podnipošto nestoje. „U Hrvatskoj valja u tom pogledu jošte uviek drž. zakon od g. 1844. U trećem članku toga zakona naredjuje se, ako bi koji rimo-katolik hotio preći na evangeličko ili koje drugo vjeroizpoviedanje da ima itd.“ Prvo u napomenutom zakonu govor je samo o katoličkoj vjeri i o dva samo („ad alterutram ex evangelicis“, t. j. ili luteransku ili calvinsku) strana vjeroizpoviedanja. Nije dakle točno rečeno: „ili koje drugo nekatoličko vjeroizpoviedanje.“ Za tim ono na istoj str. „Što se tiče djece onih roditelja, kojih jedna samo stranka predje na nekatolički vjerozakon, tu ob odhranjenju djece §. 1. članka 3. ovako naredjuje; ‚Oni, koji su do navršene 18te g. dobe svoje u kat. vjeri odhranjeni‘ itd.“; valja znati, da je rečeno ne za katolike nego za protestante napomenutih dviju izpoviedi. Nadalje ono: „Buduć je pako po starijem zakonu, koga ovaj samo modificira, naredjeno: ‚Ako otac ostaje katolik‘ itd.“ jest argumentatia, ako se nevaram, s više razloga manjkava: prvo naime onaj (stariji) zakon od 1790. (za Leopolda II. malo iza smrti brata mu Josipa) valjaše samo za Ugarsku, a ne za Hrvatsku, Dalmaciju i Slavoniju; drugo ondje je govor ne o slučaju, kad koji od roditelja mienja vjerozakon, što da je s djecom, nego kad je s početka namah matrimonium mixtum. — Medjutim čitamo u Rušnovovu „Obćem austrijskom gradjanskom zakoniku . . .“ str. 41. („§. 140. Zakoni politički ustanovljuju, u kojoj vjeri ima se odgojivati diete onih roditelja, koji nisu iste vjere, i u kojih godinah ima diete pravo preći u vjeru različnu od one, u kojoj je bilo odgojeno.“) „Zakoni valjani u Hrvatskoj, na koje se upućuje §. 140. g. z. u pogledu vjere, u kojoj se imadu odgojivati djeca onih roditelja, koji nisu iste vjere, propisuju, da se pri katoličkom otcu imadu sva djeca to mužkoga to ženskoga spola odgojivati u katoličkoj vjeri, a ako je otac protestant, mati pako katolikinja, djeca sliede spol, to jest mužka djeca odgajaju se u akatoličkoj vjeri, ženska u katoličkoj. (Tako zvani patent o toleranciji od 13. listopada 1781. §. 6.).“ — „Djeca rodjena od katoličkih roditelja imadu se odgajati u katoličkoj vjeri i onda, ako kasnije njihovi roditelji i predju u akatoličku vjeru, nu i djeca vlastna su preći u drugu koju od toleriranih vjeroizpovjesti, čim postignu potrebitu zrelost razsude. (Dvorski dekret od 2. svibnja 1788.) Izjavi li akatolički otac kod krštenja, da je voljan odgojiti svoje diete u katoličkoj vjeri, ima se ovo njegovo očitovanje unieti u knjigu kršćenih uz one opreze, koje propisuje §. 164. g. z. za slučaj, u kojem se radi o upisu otčinstva. Nu slobodno je otcu predati u drugoj obvezatnoj formi katoličkomu dušobrižniku, ter će se onda njegova obveza upisati u knjigu kršćenih. (Dekret dvorske kancelarije od 24. prosinca 1829.) Katolička djeca, koja hoće da predju a akatoličku vjeru, valja da su navršila 18. godinu. (Dvorski dekret od 2. listopada 1816.) To isto valja o akatoličkoj djeci, koja bi bez dozvole vladine htjela preći u katoličku vjeru. (Dekret dvorske kancelarije od 22. ožujka 1834.).“ — Tako čitamo u rečenom djelu. No Concordat od 18. kolovoza 1855. osvrnuo se dostojnim načinom na načela katoličke crkve, koja je bio josefinisam na toliko pogazio, da ih nije mogla i dobra volja osobito nekih potonjih vladara podpuno uzpostavi. Prvi pak articulus Concordata glasi: „Religio catholica apostolica Romana in toto Austriae Imperio et singulis, quibus constituitur ditionibus, sarta tecta conservabitur semper cum iis juribus et praerogativis, quibus frui debet ex Dei ordinatione et canonicis sanctionibus.“ Za tim articulus 35. „Cetera, ad personas et res ecclesiasticas pertinentia‘ quorum nulla in his articulis mentio facta est, dirigentur et administrabuntur juxta Ecclesiae doctrinam et ejus vigentem disc iplinam a sancta Sede adprobatam.“ U množini prepletenih stvari zaboravio je g. pisac na rečene ustanove „Concordata.“ Nam je bezdvojbe žao, što se je to dogodilo. No takova šta može se dogoditi svakomu piscu. S nami žali tu stvar i sam g. pisac; pa je ova primjetba učinjena, kao što je već prije negdje natuknuto, više na njegovu želju nego voljom ocjenitelja. —

Pa sad smo gotovi.

Nastojao sam učiniti shodne primjetbe, pa tim štogod dobroj stvari koristiti. Ako sam učinio, o čem sam nastojao, hvala Bogu; ako su mi primjetbe neumjestne, žalim svoj jalov trud. Dvoje bi mi ipak najvećma žao bilo: prvo ako sam gu. piscu krivicu učinio; drugo, da me štovani čitatelj krivo razumije, zaključujući naime iz mojih primjetaba, da rekši djelo dr. M. Štiglića nije veoma dobro djelo. Moj sud o rečenom djelu nije iza učinjenih opazaka u ničem pomućen od onoga, što sam ga prije rekao. Ocjenitelj pred Bogom može reći, da mu je milo i drago, što je g. dr. Štiglić pružio ovakovo djelo u ruke hrvatskomu svećenstvu; istim načinom od srdca čestita g. piscu i zahvaljuje mu za trud; uz to opet i opet i on putem ovoga crkvenoga glasila preporuča djelo svim hrvatskim svećenikom, i da se oni djelom okoriste, i da se pisac na novi rad obodri, i da nam uzmogne do skora još i savršenije izdanje u ruke pružiti.

27. Scienim, da će biti ne samo izpunjeno moje prije nekom sgodom dano obećanje, nego i vrlo koristno

ako se ovdje metnu preporuke rečenoga djela sa strane crkvenih naših oblasti, kako ih nalazimo u službenih crkvenih glasilih.

U circularih nadb. Zagreb. od 1887. br. VI. čitamo ovo: „Br. 2098. „Pastirsko bogoslovje“ prof. dr. Štiglića.

Dr. Martin Štiglić, kr. javni red. profesor na kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu, napisao je i izdao „Katoličko pastirsko bogoslovje“ u dva svezka, odobreno od svih ordinarijatah hrv. slavon. crkvene pokrajine.

Cielo djelo od 63½ arka ili 1016 stranah u velikoj osmini stoji 6 for. 30 novč., a dobiva se kod pisca i u knjižari Kugli i Deutsch, te ga ovaj nadb. duhovni stol svomu svećenstvu najtoplije preporučuje.

Nadbiskupski duhovni stol

U Zagrebu dne 17. lipnja 1887.“

U Glasniku biskupija Bosanske i Sriemske od g. 1886. br. XXII. čitamo sliedeću okružnicu:

„Mjeseca rujna ove godine izdao je kr. sveučilištni profesor bogoslovnoga fakulteta u Zagrebu preč. gosp. Dr. M. Štiglić prvu knjigu svoga „Pastirskoga bogoslovja“, koja knjiga u velikoj osmini iznaša 520 strana, a stoji 3 fr. 30 nv.

Ovu su knjigu odobrile malo ne sve duhovne oblasti naše domovine; pače kako je od velike koristi za župnike, to su presv. g. nadbiskup Vrhbosanski i presv. g. biskup Križevački svomu župnomu svećenstvu dozvolili, da si smiju to djelo na račun crkvene blagajne nabaviti. — Počem je to djelo, osobito u današnje vrieme, doisto od prieke nužde za svakoga župnika, i počem želim, da ga svaki župnik moje biskupije u rukuh a za svakdanju porabu ima, to dozvoljavam oviem da ga slobodno smije svaka župa, bila ona siromašna ili imućnija na račun crkvene blagajne a od preč. g. pisca iz Zagreba nabaviti. — Samo u tom slučaju, ako djelo crkvena blagajna bude platila, naredjujem, da ga svaki župnik namah netom ga dobije u župsku knjižnicu uvrsti i u dotičnom inventaru pribilježi.

U Djakovu dne 25. studenoga 1886.

Josip Juraj s. r.
biskup.“

U Glasilu biskupije Senjske i Modruške od g. 1886. čitamo str. 31. ovu liepu i nježnu preporuku: „Br. 1440.

Katoličko pastirsko bogoslovje napisao dr. Martin Štiglić profesor na bogoslovnom fakultetu sveučilišta Franje Josipa u Zagrebu. Svezak I. u velikoj osmini str. XVI. i 520. Stoji 3 fr. 30 nvč., s poštarinom 15 spreporučbinom 25 nvč. Obsiže uvod, homiletiku, kateketiku i skromnu obuku. Za tim obću liturgiku i dva odsjeka od posebne liturgike.

Drugi svezak jur je pod tiskom, te će valjda do uskrsa biti gotov.

Djelo ovo nosi na čelu aprobacije i preporuke od nadbiskupskoga duhovnoga stola Zagrebačkoga, od presv. g. nadbiskupa Vrhbosanskoga, od preuzv. i presv. gosppode biskupa Djakovačkoga i Križevačkoga. Uz ovakove preporuke spremno i rado prilažemo i Našu za ove naše dieceze. Imamo i posebni razlog preporuci toj, što je veleučeni gospodin pisac sin naših diecesa i što se je u svojoj knjizi marljivo obazirao na naredbe i običaje Naših dieceza.

Pozdravljamo takodjer s veseljem ovo prvo veće hrv. djelo, koje se rodilo na bogoslovnom fakultetu našega mladoga hrvatskoga sveučilišta. Rodit će se bez dvojbe i druga vrstna djela na onom častnom fakultetu, tim sigurnije i tim brže onda, ako bude hrv. narod, a najpače njegovo svećenstvo pokazalo tvorom, da su mu draga takova djela; ako ne bude žalilo kupiti, makar i nešta skuplje bilo.[1]) Za ovakovu bo hrvatsku knjigu ima razmierno malo kupaca, ne ima, kako u drugih naroda, bogatih nakladnika, tako ne može biti jeftina. I to joj hudi — toj siromašnoj mladoj knjizi hrvatskoj —, što su oni, koji u obće za knjigu mare, obično vikli tudjemu jeziku i tudjoj knjizi, te s toga hrvatsko manje ciene, gdje bi baš imali razloga više cieniti. Ovi bo mogu bolje prosuditi trud i zaslugu hrvatskoga pisca, koji je po tudjih knjigah, što je u njih ponajbolje, trudno pobirao, u hrvatski jezik trudno prelievao, na shvaćenje i potrebe svojih čitalaca brižno se obazirao, i napose onim, koji nisu vješti tudjemu jeziku, ili ne imaju novaca, da svakojako tudje kupuju, dao u ruke dobru hrvatsku knjigu. Tako je evo profesor Štiglić iz ponajboljih inojezičnih knjiga pobrao, liepo razredio i bistro predstavio pastiroslovne nauke. Pa tko kupi ovu jednu knjigu, ne treba mu kupovati onih mnogih; a da i kupi, ima li vremena, da sve ono čita; ima li i znanja, kako jedan profesor, da čitajuć nešta ne shvati krivo? Zato mi braćo svećenici, treba da priznajemo hrvatskim piscem sborom i tvorom njihovu zaslugu, i da se iskreno radujemo svakoj vriednoj novoj knjizi, svakomu vrstnomu novomu piscu.“

Imade ovo djelo i drugih i javnih i privatnih preporuka; no budi dosta još samo to izrikom iztaknuti, da je pastirsko bogoslovje našega pisca bilo takodjer u „Zeitschrift für kath. Theologie“, koji u Innsbrucku izlazi u kratko ocjenjeno i vrlo pohvaljeno.

M. Stepinac.

Na prijateljski upit.

Prijatelj iz vana priposlao mi je sliedeći slučaj, slučaj, moleći me, da ga u Kat. L. riečim.

„Njeki župnik uzkratio je svomu župljanu, koji se je u drugoj župi zaručio, iz zakonitih razloga odpustnicu za vjenčanje. Župljan ne budi lien, ode se potužiti vice-

[1]) Opazka. Premda je, razumjeva se, istina, što čitamo u priobćenoj preporuci preč. ordinariata Senjskoga; to ipak djelo, o kojem govorimo, nije u obće govoreći skuplje nego recimo i njemačka djela. Bit će inojezičnih knjiga, koje su nešto jevtinije; no ocjenitelj znade iz svoga izkustva, da ih imade i znatno skupljih. Dodajem po želji g. pisca, da će se u njega moći djelo dobiti takodjer erga 10—12 Sacrorum persolutionem. Ocj.

archidjakonu, a onaj **bez ikakova upita ili domjenka sa župnikom** izda njegovom župljanu odpustnicu za vjenčanje. Pita se: 1. Da li služba vice-archidjakonalna u našoj nadbiskupiji nosi sa sobom i vlast ordinarnu izdavati odpustnice, gdje to župnik uzkrati? 2. Na čiju odpustnicu smije župnik tudjega župljana vjenčati?"

Odgovor:

Kad su zaručnici iz raznih župa, može ih vjenčati ili župnik zaručničin ili župnik zaručnikov bez odpustnice za vjenčanje od drugog župnika (a bit će po svoj prilici u prijateljevom listu izraz „odpustnica za vjenčanje" error calami). Sabor bo Trientski zahtieva samo, da se ženitba sklopi **pred vlastitim župnikom** a **Naputak još izrično veli: obojice ili kojega od obojice zaručnika**[1]); vlastiti pak župnik zaručnikov in ordine ad contrahendum matrimonium jest ujedno i vlastiti župnik zaručničin i vice versa. Običaj je istina, da obavlja vjenčanje župnik zaručničin prema onomu: **ubi sponsa, ibi nuptiae** ili **sponsa facit nuptias**, ali to je samo običaj, a nije propis. Nu vjenčao koji mu drago župnik, ili zaručnikov ili zaručničin, **ne smije** toga učiniti prije, dok mu druga stranka ne donese **od svoga župnika** potrebite izprave za vjenčanje, a ove su:

a) svjedočba, da je ženitba u njegovoj župi propisanim načinom navieštena, ili da je podieljen oprost od naviešćivanja;

b) svjedočba, da je dotičnik još neoženjen ili ako je bio oženjen, da je vez prve ženitbe zakonitim načinom razriešen;

c) krstni list:

d) svjedočba, da je u kršćanskom nauku dovoljno podučen;

e) svjedočba, da se je izpoviedio i pričestio, quod ex consuetudine introducta apud nos requiritur;

f) svjedočba napokon, da namjeravanu ženitbu ne prieči nijedna crkvena ni zaprieka ni zabrana (impedimentum dirimens nec impediens), isto tako, da ju ne prieči nijedna gradjanska zabrana.[2])

Istom onda, kad ima župnik sve ove izprave pri ruci, smije zaručnike vjenčati. A ove izprave, kao što se vidi iz njihove naravi, **ne može nitko drugi izdati, osim vlastitoga župnika.**

Pita me prijatelj dalje „Je li služba vicearchidjakonalna u našoj nadbiskupiji nosi sa sobom i vlast ordinarnu izdavati odpustnice, gdje to župnik nekrati?" Na to odgovaram jednostavno sa **ne**! Vice-archidjakoni bo mogu: „minoris momenti causas matrimoniales districtus sui per se, vel si expeditius videbitur, in corona districtuali cognoscere et componere modo amico, *non per pœnas aut* **sententiam**, pro hac enim procedura ad s. sedem AEpalem seu judicium Ecclesiastico — Matrimoniale deferendi erunt casus, cum declaratione tentatæ, absque tamen successu amicæ complanationis." I sam vidite prijatelju medju „jus minoris momenti causas matrimoniales — cognoscendi et componendi" ne spada pravo davati odpustnicu za vjenčanje, jer odpustnicu za vjenčanje u pravom smislu može izdati kod nas samo župnik, njegov kapelan i Ordinarij. I u tom ćete ujedno naći odgovor na točku 2).

Kao što dakle vidite iz rečenoga, pogriešio je i župnik, koji je vjenčao na temelju odpustnice (?) vice-archidjakonove, (kako godj uzeli taj izraz „odpustnica", ili kao delegaciju, te bo nije trebalo; ili kao svjedočbu o potrebitih izpravah, jer ove ne može nitko osim vlastitoga župnika izdati), a po gotovo da je vice-archidjakon prekoračio granice vlasti svoje.

Ovo je stvaran odgovor! Na pose valja mi naglasiti, da niti znam župnika, ni vice-archidjakona, o kojima se radi.[1])

Dr. F. Belaj.

[1]) Nap. §. 38. [2]) Sve ovo može sadržavati i jedan spis. Op. u.

[1]) Sravni moj „Tumač" p. 30. sqq. i 80. sqq.

Viestnik.

Zagreb. † Umrli su dne 17. o. mj. Matija **Spahija**, župnik u sv. Gjurgju kod Ludbrega.

Josip **Lach** župnik u Madjarevu, koji je u svom stanu vlastitu tiskaru imao i izdavao mjesečnik „Duhovni govornik." R. i. p.

— Naknadno donosimo još sliedeću gg. koji su darovali za sv. Otca Aleksa dolački 5 for. Stj. Harabajsa 2 for. Janko Štajcar 2 for. Vogrin Ivan u ime župljana u Kotoribi 16 for. 80 nč. Poglavarstvo kr. pl. konvikta 35 fr. u zlatu. Dr. Dočkal Juraj 5 for. Kotlarski Antun 1 škudu. Gašparlin Mijo u ime svoje i župljana 11 for. Ubaldo Koščak 2 for. Franjica Bučar 2 for. Dr. Conte Vojnović 10 fr. u zlatu. Braća Ivo i Lujo Conte Vojnović 10 fr. u zlatu. Neralić Ignjat 1 rubalj. Juraj Forko 8 for. od župljana Pitomačkih. Tomo Fučkan sabrao od župljana 6 for. Kamenar Nikola sabrao od mladeži 50 f.

Ugarska. (Predsjednik velikaške kuće baron Nikola Vay, i crkveno-političke prilike u Ugarskoj). Za nas Hrvate katolike ne može ni kako biti sve jedno, kako stoje stvari u crkvenom pogledu u Ugarskoj; ta u zajednici smo pod jednom krunom, a kako nas opet uči izkustvo, smjer i pravac, koji ondje vlada, rado i k nam prenose. Izvrstan Budapeštanski dopisnik bečkog „Vaterlanda" riše crkveno stanje u ugarskoj u uvodnom članku od 24. o. mj. br. 24. takovimi crtami, koje su vrstne strahom napuniti svakog katolika. Povod je ovog članka, što je za predsjednika velikaške kuće u Marijanskom kraljestvu imenovan kalvin baron Nikola Vay.

Pisac sam priznaje, da je ovo imenovanje samo sobom tek neznatan pojav u procesu razkršćavanja Ugarske, ali se ovakih pojava već toliko nagomilalo, da je očita težnja, kako se nastoji izbrisati ne samo **kato-**

lički, već upravo i kršćanski karakter s Ugarske države.

Protestanti sviju boja niesu ni pošto konservativni kalvinovci ili Lutorani, već su skoro obćenito pristaše modernog poganstva i poganskog židovstva, a što je najžalostnije povodi se za njima i velika množina katolika. Nije li znak ovakvog stanja, kad reformirani „biskup" kod jubilejskog banketa narodnog kazališta sa predstavljačicom oduševljeno pleše čardaš?!

Čemu se dakle može nadati crkva u marijanskom kraljestvu, kad skoro svu vlast imadu u svojim rukama protestanti ovakva kova? To pokazuje dosta jasno čitulja grieha, koje je vlada već počinila ili ih još počinja ili bar sprema. Evo samo njekih: Priedlog za ženitbu sa nekršćani nije još za u viek zakopan; sveučilištu je oduzet katolički značaj; slobodni se zidari pozivaju u komisije za upravu katol. uzgojnih i vjerskih zaklada; svećenici se odpadnici ili zla života zaštićuju i uzvisuju; Trefort ne prestaje raditi na tom, da se školam oduzme svaki religijosni biljeg itd. itd.

A što se čini sa strane katolika? Najžalostnije je što u ovom pravcu odkriva pisac članka. U samom episkopatu dvie su stranke; jedna drži uz katolička načela i svoga primasa, a druga cieni, da još u viek može mirne sviesti ići s ovakovom vladom. Ovako je sve katoličko nastojanje u najviših crkvenih krugovih slomljeno; a i medju niže svećenstvo baca se meka — pitanje o kongrui.

Stanje je ovo zaista žalostno.

Rim. (Vlada talijanska prema sv. Otcu.) Jubilej sv. Otca slavi se sveudilj, a čestitke i hodočastnici ne prestaju dolaziti u Vječni grad. Ministar Crispi misli, da mora i on dosljedno postupati. Kad je skinuo rimskoga načelnika Torloniu, što je čestitao sv. Otcu, zašto bi to smjeli bez kazne drugi činiti. I doista skinuo još trojicu, što su sa svim lojalnim načinom čestitali sv. Otcu. Ali zato pripravlja ministar notu na sva poslaničtva, u kojoj će upozoriti vlasti kako je sv. Otac slobodan, kako se liepo i bez zaprjeke slavi u Italiji njegov jubilej. Njega u tom ne smeta, što novinstvo ne prestaje navaljivati i obruživati sv. Otca i crkvu, kako np. nedavno za kanonizacije svetaca. Ni to ne čini ništa, što profesor Labriola u Scuola populare na sveučilištu uzbudjuje mladež slaveći Giordana Bruno kao „pioniere del libero pensiero", a mladež prati svoga učitelja ulicama vičući: Abbasso il Vaticano! Morte ai clericli itd. pak neprestaju vikati ni kad se kraljica provezla.

Sv. će Otac sigurno otvorenom rieči kazati vlasti kako su istiniti navodi Crispijevi.

Austrijsko-Ugarsko hodočašće u svetu zemlju.

Pod podkroviteljstvom general-komisarijata za sv. zemlju priredjuje se ovo hodočašće, e da se pruži prilika pobožnim kršćanom za razmjerno jeftin novac pohoditi sv. zemlju.

Putnici će krenuti u četvrtak 1. ožujka u 6 sati 55 časaka u jutru iz Beča, te će se hodočašće svršiti 15. travnja.

Ciena je za ovo hodočašće za I. razred 480 for. u zlatu a za II. razred 400 for. U ovom su uračunani podpuno svi troškovi za vožnju, stan, obskrbu, dapače i za napojnice, te hodočastnici neće imati ni kakvih troškova na putu izim ako poduzmu kakav izlet, koji nije u programu.

Ako bi ko želio kakve upute, može je dobiti kod „Leo Woerla" knjižara i nakladnika Wien I. Spiegelgasse 12.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u članove III. reda: Oreb Niko Franjin iz Veleluke — Korčula Dalmacija. Starčević Marija Lukina, u Mrkoplju. Breitenfeld Gustav, kr. sudac u Pakracu. Pučke učione u Selih i Velom Ižu zadarski otoci. Dr. Fran Ivanković, župnik u Bukovici. Morambe Gjuro, župnik u Veliškovcih — Valpovo. Kordić Bruno fr., župnik pomoćnik u Mostaru. Pučka učiona u Veprincu i Poljanah. Borčić Svetoslav, Kinkela Antun, učenici pučke škole na Sušaku. Aljinović Lovro Dujin, učenik u kaštel Sućurcu. Zajc Anselm, kapelan u Zvoneći. Radošević Mato, u Rakovcu. Balia Ivan, Rožić Zvonimir, seljak u Kupeć dolu sv. Jana. Učiona u vojnom Križu. Kuća Matković u Širincu k br. 4. Zubić Joso, učenik IV. raz. Šarutan Pavao, učenik III. razreda u dolj. Zelini. Mašek Hinko vitez Bosnodolski, kr. financ. perovodja u Vukovaru. Vorgić Stjepan, profesor realke, Djanešić Martin, Gjuroci Rudolf, Roksandić Josip, učiteljski pripravnici II. te u Petrinji. Djevojačka učiona u Požegi. Igrčić Franjo, kapel. u Velikom Bukovcu. Deprato Ivan Ivanov, djak u Marčani u Istri. Matiasić Dinko sin Petra, učenik pučke škole u Neresinah u Istri. Čepolo Ive Ivin, težak u Pagu. Barbot Dalmanja. Jakopac Zorica, učenica III. razreda u Samoboru k br. 80. Gašparinčić Ljubica, učenica III. razr. u Zagrebu. Slović Martin, u Zrinju. Obća pučka učiona u Repišću župa sv. Marije Okić, obća pučka učiona u Desincu župe Plešivičke. Šamšalović Marko, Beinšić Stjepan, ekonom u Iloku. Gojtan Josip, duhovni pomoćnik u Mošćinah. Hercelj Antun, župnik Svetokrižki. Babić Mijo, zanatlija u Mostaru. Pančić Mate Pavlov, opetovničar pučke škole u Bribiru selo Ugrin k br. 37. Popović Janko, župnik u Dragi pošta Metlika Gregorić Dane, duhovni pomoćnik u Hreljinu. Polić Martin Lukićev, u Hreljinu. Dorić Juraj, čižmar u Glavičini. Sokol Gjuro, žitelj u Kotoribi Medjumurju. Bunat Josipa, supruga taksatora imovne obćine Gjurgjevačke. Mikulin Filip, lugar u Markoviću. Pučka učiona sv. Petar, Kalnik, Miholec. Cupić Lovro pokoj. Mije, Komin-Opuren. Šagurc Sjepan, iz Repić sela. Čabor Špiro Rokin, poljodjelac u Primoštenu. Brezarić Andro, u Rakovcu. Pučka učiona u Kaniškoivi. Francišković Katica, kći postolara u Praputnjaku. Špeljak Luka, trgovac u Selih kod Siska. Filipović Šandor trgovac u Dubočcu. Kumar Valentin, učitelj c. kr. vadnice u Gorici-Görz.

Urednik dr. Ante Bauer.

Tiskom C Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 5. U Zagrebu, 2. veljača 1888. **Tečaj XXXIX.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Joahim Pecci — Leon XIII.

(Konac.)

Otac katoličkoga svieta.

Nad sve medjutim plemenito nastojanje Leona XIII. diže se, dašto, njegova otčinska briga, da razširi i utvrdi kraljestvo božje na zemlji.

U to ime i riečju i knjigami nastoji „kano gospodar zemaljskoga kruga“ oko boljka čitavoga katoličkoga svieta, a navlaš oko boljka onih, koji lutaju u tmini i samotnoj sjeni, koji ugrezoše u nevjeri i krivoj vjeri. U takovu nastojanju leži uzrok, ter sv. Otac plemenito svoje pregnuće i djelovanje nosi i ulaže u poslanstva (misije).

Uz dobro srce privinula mu se osobito „propaganda“, zavod, koji uzgaja mladiće svih naroda, da svetu Kristovu vjeru i njezine blagodati nose medju krivovjernike i pogane. Odkad talijanska vlada ote tomu zavodu velik diel dohodaka, sv. Otac, odkidajući sebi, dariva milodari taj zavod. Osobito moramo ovdje ma i površno iztaknuti njegovu dobrostivost i darežljivost. Talijani mu oteše njegovu državu, ali mu ne ugrabiše ljubavi iz usmiljena srca. Zatočiše ga u vatikanskom zidovlju, ali i preko toga zidovlja dieli njegova ruka obilne darove. Mora živjeti o milodarih svojih vjernih katolika, pa tom milostinjom uzdržava Leon sebe i svoj dvor, svoje nuncijature, podupira siromake, nesretnike i briše suze nevoljnika. On je pravi otac rimskim siromakom. — Kada je po Italiji, Španiji i Francezkoj morila kolera, dielio je Leon ostalim nesretnikom obilne darove. — U planinskih pokrajinah uništile su povodnje sav usjev i žetvu, Leon ih pomagao novcem. — U Egiptu oplienila vojska kršćane, u Kini i Indiji opustošio katoličke misije glad: Leon jim poslao više stotina tisuća podpore. — U Italiji oglobila vlada samostane, dobrostivi Leon ublažuje nevolju. — Gdje god se u daljnjih pokrajinah medju nevjernici zidaju škole i sjemeništa, posvud pomaže Leon novčanimi podporami. — Onemogli činovnici, stari, izsluženi vojnici prijašnje papinske države, svi kucaju na Leonova vrata. Dan za danom stizavaju sv. Otcu na hrpe molbenica, a Leon jih povoljno rješava, polag rieči sv. pisma: neka ne zna ljevica, što čini desnica. Mi pako Hrvati, nećemo nikada zaboravit na onaj znatan novčani dar, kojim je priskočio sveti Otac u pomoć nastradalim usljed potresa god. 1880., mjeseca studenoga. Tako Leon svoj Petrov novčić upotrebljuje; dočim sàm na sebe najmanje misli. Jedanput na dan jede meso; kod jela pije kiselo vino „asprij“ zvano. Živi kako je kano biskup i kardinal običavao živjeti.

Tko da se u očigled ovih istina čudi, ako, čitajući izvještaje, nailazi na toliki broj Leonom XIII. utemeljenih biskupija i nadbiskupija? Obazreo se prama iztoku i zapadu. Armence združi opet s rimskom crkvom ter imenova njihovoga vjernoga Hasuna kardinalom. U Rimu jim darova poseban narodni kolegij, gdje se armenski mladići pripravljaju za svećenički stališ.

Vidio je Leon XIII. veliki slovjenski narod. Raztužilo mu se srce, da ogromna većina slovjenskoga naroda nije u jedinstvu s rimskom crkvom. Nagovori sve Slovjene u velebnoj okružnici „Grande munus“ o sv. Ćirilu i Metodiju, koju objavi 30. rujna 1880. Ta okružnica glasno govori, koliko se skrbi Leon upravo za Slovjene. Iz zahvalnosti uputiše se zastupnici svih slovjenskih naroda tekom druge polovice g. 1881. u Rim, gdje se u ime svoga naroda zahvališe i prinesoše dragocieni dar. I na pravoslavne Slovjene uplivaše papina okružnica. Sviest jim se uzbudila: kako blude od-

lučeni od Rima. Ufajmo se i molimo Boga po sv. Ćirilu i Metodiju, da se i naša krvna braća povrate u krilo katoličke crkve. Leon dade u spomen slovjenskoga putovanja u Rim, postaviti u crkvi sv. Klementa o svom trošku novi žrtvenik na čast sv. Ćirilu, čiji sveti ostanci počivaju u toj crkvi.

I u Austriji brine se Leon za duševnu sreću Slovjena. U Galiciji živu sjedinjeni Rusi. Ove nastojaše pravoslavni predobiti za se. Leon posla onamo Isusovce, da uzgoje mladi kler u pravom, katoličkom duhu. Obnovi stari red Basilijanaca rusinske narodnosti. Apoštolski vikarijat krakovski bude na novo ustrojen i podignut na redovitu biskupiju.

U Sarajevu ponosne naše Bosne i Hercegovine eto nam vrhbosanske nadbiskupije s nadbiskupom, našim zemljakom, presv. gospodinom drom Josipom Štadlerom; eto nam tamo dolje još tri biskupije s tri naša divna sokola: presv. g. b. Paskval Buconjić u Mostaru, presv. g. b. Marijan Marković u Banjaluci, dočim trebinjskom biskupijom upravlja presv. g. Matej Vodopić biskup u Dubrovniku.

Mjeseca travnja god. 1883. ustanovi Leon katoličkim Bugarom nadbiskupiju u Carigradu i još dvie biskupije u pokrajini.

U kršnoj domovini naše braće, koja su spremna „za krst častni i slobodu zlatnu" umrieti, u kamenoj Crnogori, utemelji sv. Otac usried sliedbenika grčko-nesjedinjene vjeroizpoviesti katoličku nadbiskupiju s dičnim prabiskupom našim presv. g. Šimom Milinovićem u Baru.

Za ovaj nenadani čin, ter svakako po razvitak sv. naše vjere važni uspjeh, od svojih je štovatelja Leon XIII. primao živahne čestitke; neprijatelji pako, u kojih kipi mrzka zavist i živi krivo — ili bezvjerstvo, slahu mu preko svojih novinarskih plaćenika pogrde, odričući mu oholo srce, pa i um. — Jadnici! Neka jih! Čim surovije grokću, tim sjajniji odavaju žig zasluge na pomenuti uspjeh slavnoga pape.

Mi šaljemo sokolom našega juga bratski pozdrav, uz punu i tvrdu nadu, da će jih, divne junake na ruci i oku, ovaj papinski dar utvrditi u sv. Kristovoj vjeri, da jim čista duša slična bude snažnu tielu. Nismo se medjutim pri tom kadri oteti vjeri, da je ovaj, kano i svi ostali uspjesi slavnoga pape, očita svjedočba, kako je upravo on najsretniji pregalac, da se sveta izreka: o jednoj ovčarnici i jednom pastiru — čim skorije nadje realizovana. . .

U mjesto vikarijata ima sada u Bukareštu nadbiskupija. U Škotskoj uredi hierarhiju utemeljivši 6 novih biskupija. Radostan javlja g. 1879. sv. Otac vjernikom veselu viest, da je sretno uklonio razkol Armenaca, uvedši i u njih redovitu crkvenu vladu.

U Portugalskoj uredi poremećene granice biskupijam; u Englezkoj osnova g. 1882. novu biskupiju u Portsmutu, sliedeće godine drugi ap. vikarijat u Kandyju na otoku Ceylonu.

Starodrevnu biskupiju u Kartagi, na sjevernoj afrikanskoj obali, oživi opet. Milijune novaca izda Leon za misije u iztočnih pokrajinah. U Egiptu je sv. vjera mnogo usljed vojna nastradala, zato je opet u dalekoj Australiji katolička prosvjeta vrlo napredovala. U Sidneyu, važnom australskom gradu, dobiše svojega kardinala, a australski biskupi imadjahu prvi svoj crkveni sabor. U Kinu pošilja Nj. Svetost godinu za godinom novih misijonara; u Tongkingu ustroji novi vikarijat kano i u Kansu. G. 1879. u svojoj brizi za iztočne crkve, osobito za kaldejske, potvrdi izbor biskupa Ilije Aboliona Gesirehskoga za patrijarhu u Babilonu i podieli mu plašt. Poslije, kako je utvrdjen ugovor sa portugalskim kraljem, koji je pokroviteljem mnogo prednjoindijskih pokrajina, gdje živi više od poldrugoga milijuna katolika, podigao je Leon XIII. u iztočnoj Indiji hierarhiju i označio, kako da se uredi. I daleka Amerika ima danas novih biskupija: u Nebreskoj, Montani, Montevideju, Tabaccu i Kolini. U sjevernoj Americi imadjahu biskupi na preporuku Leonovu treći crkveni sabor u Baltimoru; nadbiskupa u Baltimoru i Kvebeku imenova Leon za kardinale. — Posvud osnova sv. Otac ili biskupije ili bar uvede redovitu crkvenu upravu i vlast. Na cieloj zemaljskoj kruglji ne ima toli daleke točke, toli zabitnoga kraja, da ga nije potražila, našla i usrećila skrb veleumnoga i najboljega Otca.

Nu Leon XIII. neširi vjere tek medju nevjernici i krivovjerci, on velik trud ulaže, da u pravih katolika utvrdi sv. vjeru i uvede prema njezinim uredbam udešeni način života.

Zato toplo preporuča biskupom nastojanje: e da temeljito uzgojene svećenike medju puk šalju: zato zahtieva od svećenka: „da poput soli trulost iz ljudskoga družtva odstranjuju, da poput luči razsvjetljuju i razgrievaju vjerske slabiće." — Kršćanom dokazuje, da je ženitba sakramenat, svet i nerazrješiv, da je ženitba najzdravija podloga urednomu socijalnomu životu.

Navlaš voli dobri taj Otac mladež, kojoj nudja spasonosne nauke. U jednu rieč: nema potrebe u katoličkoj crkvi, kojoj nije Leon XIII. zadovoljio.

Zar se dakle sv. Otac onako u vjetar moli: Sveti se ime Tvoje! Dodji kraljestvo Tvoje!? Vječni Bože: daj našemu skrbnomu Otcu produlji časove života na slavu Tvoju, na čast Tvoje crkve i spas Tvojih vjernika. . . .

Prijatelj molitve.

Rodjen i odgojen od nabožnih roditelja, Pecci, još kao malen dječak, rado bi uz dobru svoju majku zalazio u crkvu, s kojom se najvolio pred žrtvenikom Bogorodici pomoliti. U kućnoj kapelici sabirala je pobožna majka Ana svoju djecu skupnoj molitvi

Ostavivši Vincencije, kako ga još onda zvahu, otčinski dom, da se dade na nauke, Pecci ponese najbolju u sviet poputbinu: nježnom rukom roditeljskom u srce zasadjenu pravu ljubav i čvrstu vjeru u živoga Boga.

Ove dvie biljke, ovako u mladjahno srce zasadjene, razcvietaše se u bujni i nepovenivi cviet, kad jih Peccijevi pobožni učitelji uzvišenimi svojimi naukami zaljevati stadoše.

Tako je raslo nestašno djače, daleko od grieha, u tihom stanu škole, ter se angjeoskom nedužnošću radovalo onim časovom, kad mu je uredba zavoda dopustila odložiti knjigu, pak po dragoj volji u iskrenoj molitvi porazgovorit se s Bogom, Majkom božjom i božjimi svetci.

Dok je bio pri Isusovcih u Viterbu na početnih naucih, pohadjahu ga roditelji, da se upitaju o njegovom napredku. Na takove dane bio je prost, ter je mogao posjetit grob sv. Roze, hodočastit sat daleko k „Našoj ljubeznoj Gospi hrastnoj“ (Madonna della Quercia). Tako se jačahu pobožnošću čestiti roditelji sa svojim sinkom.

Posvećen duhovnikom, dvojakom pregnu voljom uz molitvu; i podignut na biskupsko dostojanstvo i urešen grimizom ter kardinalskim šeširom, Pecci ne jenjava po svakdanjem svojem običaju posvećivati odredjene časove molitvi. I danas, sjedeći na stolici sv. Petra, i danas papa Leon XIII., kad godj uhvati u razgranjenom svom radu i djelovanju slobodan čas, klekne i moli.

„Exsurge Domine, adjuva nos!“ kažu, da je sv. Otac uzdahnuo, kad bijaše proglašen papom.

Sv. se Otac običaje prije sv. mise — kako jur donjekle navedosmo — polak sata zanieti mišlju u nebeske visine, pak spustiti se na zemaljske nizine, baveći se sobom i vasionim svietom. . . .

Prinesav sv. žrtvu Bogu, nakon sv. mise, vidiš sv. Otca, kako ponizno kleči, kako usrdno zahvaljuje Bogu, kako vruće, kako skrušeno moli. Dnevice potražuje Leon XIII. presveto Tielo u vlastitoj kapeli; svakoga se tjedna sv. izpoviedju izmiruje s Bogom; svakoga mjeseca posvećuje čitav dan molitvi i drugim pobožnim djelima.

Navlaš se bavi i razmišlja o muci Isusa Krista; o žiću bl. djevice Marije i sv. Franje Asiskoga. U jednu rieč: čitav dan dariva sv. Otac u vrućoj molitvi i napornom radu svietu. Jošter kasno u noć razsvjetljeni trepere prozori toga pobožnoga i neutrudivoga muža. U očigled svih ovih istina, ne smijemo se čuditi, da gotovo svako pregnuće sv. Otca nalazi uspjeh.

Al kako, da i ne nadje uspjeh pregnuće, kojemu čudotvornu moć mora udieliti žarka molitva Leona XIII.?

Medjutim, da nam i nije bilo slobodno baciti svoje oko u skrovište našega Otca, da je on prijatelj molitvi, morali bismo se uvjeriti iz sadržaja njegovih uznositih pastirkih poslanica, koje su uploške zadahnute otčinskimi opomenami na stado: neka se moli, moli i neprestaje moliti.

Za devetgodišnjega svoga papovanja oglasi do tri puta sv. godinu: prviput g. 1879., kad nastupi vladu: e da bi Bog djelovanje mu blagoslovio; drugiput g. 1881.: e da se sv. stolica rieši današnjih nesreća i nesgoda; trećiput g. 1886.: e da se narodi vrate k Bogu, a u državah uvedu i strogo vrše uredbe sv. crkve.

Kako da se ovakovo nabožno djelovanje i nutkanje, ovakove opetovane molbe neprobiju kroz oblake do svjetloga priestola vječnoga Boga?

Navlaš hoće sv. Otac, da se molimo uz sv. čislo.

1. rujna 1883. preporuči takovu molitvu posebnom okružnicom; 20. kolovoza 1884. odluči, da se mjeseca listopada dnevice u crkvah moli na čislo; 20. kolovoza 1885. zapoviedi, da se naglašena pobožnost ima mjeseca listopada s v a k e g o d i n e u crkvah vršiti; 31. listopada 1886. oglašuje se posebnim pismom kardinalu — vikaru u Rimu, neka nastoji čislo razširiti medju katolici. Stoga se u rimskih crkvah dnevice čuje molitva uz čislo.

Vidjesmo i dnevice vidjamo, kolikom li ljubavju sv. Otac i sam uz molitvu prianja i kolikom li neumornošću i — reć bi — vatrom molitvu preporuča. „Exsurge Domine, adjuva nos!“

Ovako se sv. Otac moli, i njegova se molitva i uslišava. Kojim se je vanrednim uspjehom vrstan u svojih plemenitih pregnućih izkrenom molitvom dovinuti čovjek: dokazom

nam budi papa Leon XIII., prijatelj molitve.

U nj se ugledajmo, pak molimo, molimo i neprestanimo moliti.

Veselim srcem bilježimo ovu vanrednu ljubav, koju sv. Otac naklanja čislu, s toga, što se u toj ljubavi s njim sastaje naš narod, koji najvoli čislom Bogu se pomoliti.

Ima, Bogu budi hvala, u liepoj našoj hrvatskoj domovini sila obitelji, u kojih se na zvuk zvona, pozdravljajućega Gospu, moli čislo.

O Bože liepa li prizora! U grmu slavulj i milo i ljubko biljiše, uz njega gorski potočić romoni, a iz otvorenih prozora seljačke kolibice čuje se žamor, sveti žamor molitve, na čislo moljene!

Ima li uznositijega skladoglasja?

I dugo i dugo, tamo poniznim našim potomkom, biljisat će slavulj milo i ljubko, i dugo i dugo, tamo našim poznim potomkom, romonit će gorski potočić zvonko: al hoće li se u to biljisanje, u taj romon iz otvorenih prozora naših hrvatskih domova proplitati sveti žamor molitve, na čislo moljene?

O dobri i milosrdni Bože daj, da sveti ovaj žamor u Hrvatskoj, na vasionom svietu, nigdje, nikad ne zamukne. . .

On je odredio, da se i u litaniji lauretanske uzmu rieči: Regina sacratissimi rosarii, ora pro nobis — Kraljica presvete krunice, moli za nas.

Leon XIII. je protegnuo na cielu katoličku crkvu molitve na koncu svake tihe mise, koje su se do sada obavljale samo u Rimu i po njekih stranah Italije. Želi bo, da se tako u tisuće i tisuće crkava svaki dan, pače svaki sat moli Bogu i zazivlje zagovor bl. Djevice za potrebe sv. crkve.

Ima i drugih dokaza njegove pobožnosti. Stoljetnica sv. Benedikta, sv. Franciska Asiskoga, sv. Bonaventure, sv. Terezije, sv. Karla Boromeja dale su Leonu prigodu, da je vjernike, naročito mladež, opominjao na molitvu. O šeststogodišnjici sv. Franciska Asiskoga izda 17. rujna 1882. posebnu okružnicu. U toj okružnici preporuča sv. Otac svim svesrdno treći red sv. Franciska. Da pako svaki uzmogne postati dionikom duhovnih dobara ovoga nabožnoga družtva, preustrojio je treći red. Svrha tomu preustrojstvu je ponajpače razširenje reda ter da mu u obiljnom broju pristupe mužkarci, koji u borbi sa nevoljami ovoga života često zaboravljaju na pobožnost. — 27. svibnja 1884. izda Njegova Svetost breve k svetkovini stogodišnjega jubileja marijanskih bratovština. U njemu hvali učestnike religioznih družtava, a da jih što više ponuka na to, podieljuje oproste.

8. prosinca 1881. uvrsti papa Leon XIII. medju svetce: Ivana Rossija, Benedikta Labra, Klaru iz Montefalka. Svakom prilikom najvruće preporuča družtva. sv. Vinka, pa da ta družtva osobitim načinom odlikuje, apostolskim pismom od 12. svibnja 1885. proglasio je sv. Otac sv. Vinka Paulskoga obćenitim zaštitnikom djela kršćanske ljubavi. Isto tako za zaštitnika bolnica i bolestnika postavi Leon XIII. g. 1886. svetoga Camilla de Lellis i sv. Ivana od Boga.

Preporučio je Leon takodjer hodočašća. Hodočastnike u svete zemlje ili Rim, prima Leon ljubezno i svakoga nagovara otčinski. Tako isto podupira sva katolička družtva toli djačka koli obrtnička.

Leon je dakle učen, a ujedno pobožan. Učenost bez vjere jest luč bez svjetla, koja poput bludećih plamečaka čovjeka zavadja, pomućuje i ubija. U jednoj mu ruci svjetli moć uma, kojim se bori proti krivim naukom; u drugoj mu ruci vienac molitve, kojim diže zidine božjega mjesta.

Zaglavak.

Gdje je kralj židovski, što se je rodio? Jer smo vidjeli njegovu zviedu na iztoku i došli, da mu se poklonimo. Mat. II. 2.

Življaše čovjek bez vjere i Boga, ogrezao u vlastitom griehu i griehu, koji mu namrješe praroditelji. . .

I sinu na zreniku zviezda podugačka i žarolika, a pod njom skrovna, mrka stajica. . .

Silne li oprjeke: tuj zviezdanji sjaj, tamo stajski mrak.

Zašto sjede sjajna zviezda baš porad skrovne staje?

U skrovnoj staji leži u jaslicah, na suhoj slamici, diete sa blaženim smješkom na ustnicama sa čarobitim sjajem u nebesnima očima. . .

Odkud diete?

S neba; dar je to Onoga koji vedri i oblači.

Na što diete? na što dar?

Da u ljudsko srce zasadi vjeru u Boga, da ponesav na Golgotu sveti njezin nakit, za ljudstvo umrje i spasi čovjeka od vlastitoga grieha i grieha, koji mu praroditelji namrješe.

Jel' dakle bez razloga sjela sjajna zviezda ponad skrovne, mrke stajice?

Nije, oh nije!

Ta skrovna i mrka stajica dade prvo zaklonište Sinu božjemu, našemu Spasitelju, Isusu Kristu — Onomu, koji nas s Bogom izmiri i

grieha rieši, Onomu, koji je urezao duboke brazde, po kojih danas dvie sto petdeset milijuna samih katolika stupaju: e da jim vedrim bude slobodno po smrti gledati u vedro lice Vječnoga Sudca. .

I umrje On, razapet, na Golgoti, i dovrši Svoje poslanstvo. . .

Bez namjestnika zar odprhnu pred Otca Boga?

Ne — ostavi On namjestnika: rimskoga papu.

Pred mnogo i mnogo godina vidješe, kažu, tamo u dalekom Carpinetu ponad kuće Peccija sjesti zviezdu podugačku i žaroliku, sličnu onoj nad skrovnom i mrkom stajicom. . .

Vidješe tu zviezdu i uresiše njom grb obitelji Pecci.

I Malahija je vidje i po njoj, po njezinu žaru i sjaju, prozva pred mnogo i mnogo godina današnjega papu, sv. Otca Leona XIII.: Lumen de coelo.

Ante Žugčić.

Iz knjige Vladimira Solojeva: „istorija i budućnost Teokracije."

(Dalje.)

Jerarhijsko ustrojstvo crkve možemo promatrati sa dva oprečna stanovišta: pogledom na ime na njegov obstanak i pogledom na njegov postanak. Pogledom na obstanak narod je fundamenat crkvi, a vrhunac je viša jerarhija. Pogledom pak na postanak (osnutak i razvitak crkve u vremenu) sačinjavali su temelj crkvi apostoli i viši jerarsi, jer su oni bili prvi postavljeni za temelj domu Božjemu, vrhunac pak toga doma bit će postignut tek onda, kad svi svjetovnjaci, svi narodi i svi kršćani postanu u istinu carsko svećenstvo t. j. kad se s Bogom savršeno sjedine. U redu idealnoga shvaćanja ovaj vrhunac je prvi, ali u redu realnoga postignuća, jest posljednji. S te strane nije ni „vsecrkovnost" temelj, već vrhunac kršćanskoga doma. Pa ako taj vrhunac i nije postignut, jerarhijski ustroj crkve ipak nije samo odsiev moralnoga reda, već on ima svoje posebno samostalno znamenovanje, usljed kojega stepen jerarhijskoga dostojanstva ne ovisi o stepenu osebnih zasluga. To nije samo fakat, već je upravo naravska potreba, da tako bude. Jer da čovjek udje u carstvo Božje, prvi je uvjet, da se pokori bezuvjetno volji Božjoj. Nutarnje carstvo Božje traži od nas takove srdačne pripravnosti, da se volji Božjoj posvema predamo. Ako je ta naša pripravnost sasvim iskrena, mora se ona oživotvoriti i u vanjskim našim djelima, u cielom našem praktičnom životu. Ali kod zamršenih zgodâ praktičkoga života, privatnoga a još više javnoga, nije dovoljna samo ta obćenita i neopredjeljena naša pripravnost: u tim zgodama moramo mi ne samo u obće upriličiti srdce svoje srdcu Božjemu, već i sud i rad svoj u sklad privesti sa stalnom voljom Božjom. Volja dakle Božja mora svakako da bude izvjestna u svakom pojedinom slučaju privatnoga i javnoga života, da ljudima i narodima pada na dušu izvršavanje ili zanemarivanje Njegove svete volje i da se ne uzmognu izpričavati neznanjem. Ali kako ćemo saznati, da li je baš u stanovitom slučaju ovo ili ono volja Božja? Bog nas može dakako uviek i u svemu riešiti naših sumnja bilo pomoću kakovih god nutarnjih ili vanjskih znakova; ali samo lukavi i preljubotvorni rod traži znakove, a znaci mu se neće dati. Ne kao da u obće ovakovih znakova nema, već jer je zahtjev da nas ovakvi znaci u našem životu postojano vode — lukav i nečist, kojemu se ne može udovoljiti; ne može već radi toga, jer da se Božja volja uviek očituje u vrhunaravnim znacima, to bi joj se pokoravati bilo vrlo lako i ta bi pokornost bila makinalna; pravedan bi se dakle čovjek prikazivao kao puko orudje u rukama viših sila. S druge pak strane ne može čovjek u svom praktičnom životu da bude posvema prepušten samu sebi, subjektivnoj svojoj uvidjavnosti i osobnom mnienju te da bude bez svakoga vrhunaravnog upravljanja. Jer u tom slučaju pokornost njegova prema volji Božjoj ne bi se mogla iz vana očitovati, carstvo Božje ne bi imalo u njem i za njega realne i objektivne eksistencije. Ako dakle, s jedne strane, ne može biti, da volja Božja rukovodi čovjeka putem neposredne objave, a s druge strane, ako je nuždno, da ga rukovodi, jasno je da moramo priznati njeki objektivni organ preko kojega Bog svoju volju očituje čovjeku za ravnanje u njegovom praktičkom životu. Organ taj ne mogu biti izključivo abstraktne i neosobne stvari, na primjer zakon, knjiga. Jer sva praktična moć zakona leži u aplikovanju njegovom na pojedine slučajeve; a ciela važnost knjige u njezinom smislu. Ali tko će u svakom slučaju riešiti pitanje o pravom aplikovanju zakona, o pravom smislu knjige? Ako nema drugoga organa do samoga zakona i same knjige, sva se moć i važnost objektivnoga organa vraća opet k samom čovjeku, koji zakon na svoju ruku aplikuje i knjigu na svoju ruku tumači. Da se tome izbjegne, mora medju ljudima da budu živi i lični nosioci Božanstvene volje: pojedini čovjek mora nad sobom da ima drugo biće, kojemu bi se doista imao pokoravati kao od sebe nezavisnom glasniku volje Božje, kojemu bi mogao svoju volju do sta podvrći kao drugomu, a ne samo kao odsjevu svojega vlastitoga suda. Nu čovjek uza sve to ne smije podvrći svoje volje drugomu čovjeku kao čovjeku, bio ovaj ma kako odličan. Jer su sva dostojanstva i sve zasluge ljudske tako relativne i nestalne, tako nesavršene, da bi ne samo pogriešno već i nećudoredno bilo prema njima opredjeljivati i u ovisnost od njih stavljati objavu bezuvjetne i najsavršenije volje. Onaj čovjek, koji bi drugomu podvrgao svoju volju radi njegovih naravskih vlastitosti, ogriešio bi se o drugu zapovied, a kome bi

takova moralna diktatura bila prepuštena, u tom bi se sigurno pobudila oholost i uznositost. Mora dakle da bude medju ljudima i nosilaca volje Božje, koja upravlja ljudskim životom, ali niesu oni nosioci volje Božje radi svojih osobnih sposobnosti, već radi mjesta što ga zauzimlju u Bogom uredjenoj jerarhiji, koja ne ovisi o ljudskim svojstvima, kao što arhitektonska forma hrama i zadaća njegovih čestí ne ovisi o gradjevnom materialu. Drugim riečima: način objave volje Božje ne smije da bude u praktičnom životu preporodjenoga čovjeka anarhički i diktatorski, već valja da bude strogo jerarhijski, osnovan na sveobće priznatoj, Bogom postavljenoj jerarhiji i na bezuvjetnoj pokornosti prema njezinim predpostavljenima kao takovima.

Ovo pokoravanja prema auktoritetu, što ga Bog postavio, opredjeljuje u prvom redu crkvu kao realnu formu društva. To je prvi početak preporodjenoga čovječanstva ne u redu savršenstva nego u genetičnom redu. Pokoravati se ili odreći se svoje volje nije još moralno savršenstvo, ali bez ovoga pokoravanja i odricanja ne može se savršenstvo postignuti; to je prvi uvjet savršenstvu i početak istinitoj vjeri. Nije dakle čudo, što protivnici vjere baš proti ovom načelu ustaju, na kojem se temelji i od kojega dobiva vjersko i crkveno zdanje svu jakost. Ali je vrlo žalostno, što i ljudi vjeri, pače i crkvi skloni zabacuju princip pokornosti, pripisujući ga izključivo vjeri zakona i stavljajući mu u opreku princip slobodne ljubavi i milosti. Pri tom zaboravljaju, da vjera milosti ne ukida vjeru zakona, već ju samo popunjava, dok se napokon cielo čovječanstvo ne izpuni svom puninom milosti. Zaboravljaju, da je crkva kao jeretike odsudila već u prvo doba kršćanstva, u doba kad je ponajpače vladala kršćanska, Bogom nadahnuta ljubav, one, koji su zabacivali zakone vjere i pripisivali izključivo sve nutarnjem djelovanju milosti. Zaboravljaju protivnici poslušnosti, da je ona u religiji nuždna ne samo kao abstraktan zakon, ne kao mrtvo slovo, već kao živi auktoritet, koji ostvaruje u sebi božanski poredak i zakon. Zaboravljaju, da opreka izmedju pokornosti i ljubavi nema smisla, ako je opreka zakona i milosti neosnovana; jer ako se iz straha pokoravamo, pokoravamo se i iz vjere i ljubavi, a kakav uzrok pokornosti u kom prevladjuje — zavisi od stepena njegova moralnog savršenstva, jer samo savršena ljubav izgoni strah. Ali ona se ni ne opire pokornosti; savršena je ljubav nada sve smjerna: ljubav nije bezposlena. — Mi izvjestno znamo, ma da protivnici vjerske poslušnosti ni ne govore, da njihovo mišljenje nije onakovo, kako smo čuli od apostola duševne slobode: „Jer ovo da se misli medju vama što je i u Hristu Isusu, koji, ako je i bio u obličju Božjemu, nije htio da se izporedi s Bogom: već se ponizio uzevši obličje sluge, postavši kao i drugi ljudi i na oči nadje se kao čovjek, ponizio je sama sebe, postavši poslušan do iste smrti, smrti pak križne. Za to ga i Bog povisi i darova Mu ime, koje je veće od svakoga imena. — Tako, ljubazni moji, kao što me svagda slušaste, ne samo kad sam kod vas, nego i sad mnogo više kad odlazim od vas gradite spas sa strahom i trepetom. Jer je Bog što čini u vama da hoćete i učinite, kao što mu je ugodno. Sve činite bez vike i razmišljavanja, da budete pravi i cieli, djeca Božja bez mane usred roda nevaljanoga i pokvarenoga." (Filip. II, 5—9; 12—15.) Sveti apostol znade, da nije dosta samo htjeti savršeno se sjediniti s Bogom, pa da to već i postignemo. Ako hoćete da cieli ostanete usred roda nevaljanoga i pokvarenoga, veli on, ako hoćete da budete djeca Božja bez mane, a vi činite prije sve što morate bez vike i premišljanja i gradite svoj spas sa strahom i drktanjem. Budući da je u Boga sva moć odlučivanja i uzor svakoga dobrog djela, moramo prije — da si stečemo ikoliku moć u dobru, da postanemo pravi i neodvisni učestnici Božanskoga života — svakako pasivno pokoriti se volji Božjoj onako, kako to sam Bog odredjuje: „Za to i koji stradaju po volji Božjoj", govori apostol, „neka mu kao vjernome tvorcu predadu duše svoje u dobrim djelima." (I. Petr. IV, 19.) Da se s Božanstvom u ljubavi živo sjedinimo, treba mu se sprva predati u poslušnost; poslušnost pak prema Bogu moguća je u istinu tek onda, ako slušamo jedan drugoga, kako to Bog naredjuje: „Svi se slušajte medju sobom i stecite poniznost; jer se Bog oholima protivi, a poniznima daje milost. — Ponizite se dakle pod krepku ruku Božju, da vas u vrieme povisi." (Ibid. V, 5—6.) — Da bude crkva realno utemeljena i sazdana, moraju joj prije svega njezini članovi biti tako pokorni, kao što je kamenje podatno zdanju — a ne prepirati se s graditeljem i osudjivati njegove osnove. Jedinstvena crkva nebi mogla obstojati, da sveza njezinih članova posvema i izključivo ovisi o njihovim nutarnjim svojstvima, da svaki sačinjava crkvu, namjesto da joj se svaki podvrgava. Kad bi čovjek zabacivao objektivni Božji auktoritet i formalnu poslušnost prema Bogu, to bi značilo u samoga čovjeka prenieti prvi zametak crkve i carstva Božjega, a to bi bio strašan razsap carstva Božjega u nekakvu ljudsku demokraciju. Čovjek medjutim, kao što nije početnik ili neovisan izvor dobru, tako ne može ni da bude početnikom crkvi. Mi dakle moramo u prvom redu duše svoje kao živo kamenje „vjernome tvorcu" predati a ne crkvu zidati. „A Bog svake blagodati koji vas pozva na vječnu svoju slavu u Hristu Isusu, On da vas, pošto malo postradate, usavrši, da utvrdi, da ukriepi, da utemelji." (Ibid. V, 10.)

(Dalje će sliediti.)

Dopis.

Nova Gradiška. (*Ob umnoženju zaklade nemoćnih svećenika.*[1])) Ne ima sumnje, da su potrebe u nadbiskup-

[1]) Ovaj smo dopis dobili još početkom godine, al ga niesmo mogli do sada uvrstiti.

skom svećenstvu, sve to veće, puk siromašniji, te malo imade svećenika koj bi se sam mogao obskrbiti, a nenadani slučajevi bolesti te inih nezgoda u životu ljudskom iziskuju, da inače još mlad, najboljih godinah i snage svećenik mora i nehotice ostaviti duhovnu pastvu, te se povući u mir. Sve okolnosti kao i eventualni odnošaji današnjega doba i vjeka pobudjuju u vanjskom svećenstvu zabrinutost za budućnost, za buduću njegovu sudbinu, pak dočim jedni izmedju klera govore ovo, a drugi ono — svi skupa stojimo prekrštenih ruku, pak očekujemo pečene golubove, a vrieme prolazi! U Zagrebu, ako se nevaram, podignuta su u najnovije doba dva doma, a svećenstvo je takodjer od svoje strane doprinielo po liepu svoticu za njihovo oživotvorenje, pak neka je, tako i treba! Kadgodj se htjelo u domovini što važna proizvesti, pozivalo se vazda na „poznatu rodoljubivost“ svećenstva, a ovo nije zaostajalo; po okolnostih je svuda doprinašalo. Ali gdje smo mi sada, — mi stojimo kao okresano drvo bez „doma“ i skoro bez mirovine. Ja se kao bivši član nadbiskupske konferencije od g. 1873. dobro sjećam, da se onda bio govor poveo, i o tom, da se u kojem našem gradiću kupi prikladna kuća, u kojoj bi mogli rekonvalescenti boraviti. Žalostno bi doista bilo, da od nas odmah svaki traži mirovinu čim oboli, pak stoga mislim, da bi se kuća mogla ili u Topuskih ili Varaždinskih toplicah kupiti, — a moguće bi bilo, da bi se preč. kaptol smilovao, te na molbu odbora, svećenstvu po koji stan i dragovoljno ustupio.

Dom je indi i nam svećenikom potreban, u kojem bi se mogli bolestni svećenici oporavljati, pak ako hoće i u miru tu živjeti. Posve u redu bijaše, da se je prodala kuća u Novoj vesi, ali na mjesto bivšeg „Correktionsanstalta“ — treba dom, gdje bi se čovjek mogao tjelesno i duševno oporaviti. — Istina je nepobitna, da je onaj užasni potres po nas u najnezgodnije doba došao, jer je porušio stolnu crkvu, sjemenište te tolike župe patronata nadbiskupskoga i preč. kaptola, a popravci istih iznašahu silne nepredvidne troškove, i tako se za kler nemogaše ništa učiniti. S toga čim je nužda i potreba veća, ozbiljnija bi imala biti i skrb naša, a mislim da bi neobhodno potrebno bilo:

1. Da se što skorije sazove nadbiskupska konferencija, u kojoj bi se imala naročito potresti pitanje i način ob umnoženju zaklade za nemočne svećenike.

2. Dobro bi bilo, da se centralni odbor popuni.

3. Ako još postoji §. da tko jedanput za uviek plati 100 for., imade se promjeniti, jer nije pravo, da mu ono 100 for. vriedi i onda, kad je premješten na bolju župu.

4. Ne bi li se dalo namaknuti štogodj lutrijom, jer imade nade, da će prijatelji svećenstva i nas podpomoći!

Ovim načinom bilo bi moguće, da se naša budućnost osigura.

Viestnik.

Zagreb. Hrvati katolici u Rim! Današnjemu smo broju priložili poziv na rimsko hodočašće. Ovo hodočašće ima biti izraz katoličke sviesti naše, ima biti dokaz da smo i mi Hrvati vjerni i odani sinovi sv. Otcu. Čija je dakle u prvom redu dužnost, da oduševljuje na ovo hodočašće, ako ne nas svećenika?

Imala bi nas na to nukati osobito i ta okolnost, što se svi narodi natječu, koji li će jače razveseliti očinsko srce sv. Otca. Sjetimo se samo, kako su se vitežki poniela naša braća Magjari. Spremajmo se dakle na put, kojim je moguće, a oduševljujemo na hodočašće i oko'inu našu.

— Presvietli gosp. biskup Janko Pavlešić slavi danas petdesetgodišnjicu svoga svećeničtva. Jučer čestitao je presv. svečaru in corpore prvostolni kaptol i prebendarski sbor i mnogi drugi odličnici, a danas u jutro u 8 sati odslužio je presv. gosp. u prvostolnoj crkvi tihu svoju zlatnu misu. Mnogobrojnim čestitkam i mi svoju pridružujemo proseći Boga, da ga još dugo ovako krepka i čila uzdrži.

— Preuzvišeni g. biskup Josip Juraj Strossmayer, kako oglašuje nježnom poslanicom u „Glasniku biskupije djakovačke“ navršuje dne 4. ov. mj. 73. godinu svoga života, a dne 16. veljače 50. godinu svoga svećeničkoga zvanja. Akoprem želi preuzvišeni svečar, da na tiho obavi ovu svoju radostnu svečanost, nije se mogao oteti nagovaranju prijatelja, da ju obavi svečano bar u crkvi. Preuzvišeni će dakle svečar na Josipovo služiti svečanu svetu misu, a mi ćemo tad s Njegovimi molitvami i svoje sjediniti, da nam ga Gospodin još dugo poživi.

— Austro-ugarski hodočastnici kod svetoga Otca. Oni su hodočastnici, koji su prisustvovali u medjunarodnoj deputaciji kod sv. Otca dne 30. prosinca prošle godine, imali sreću biti primljeni od sv. Otca dne 21. o. mj. u posebnoj audijenciji. Predvodio ih je predsjednik Bečkog centralnog odbora grof Pergen. Sv. je Otac toplo zahvaljivao hodočastnikom na svemu, što se u Austriji uradilo Njemu na slavu, te rekao, da mu se srce radošću napunja, kad god se Austrijanci oko njega sakupe, a tako osobito i sad. Spomenuo je sv. Otac i svoje robstvo veleći: „svi ste sad imali prilike vidjeti, u kakvom se položaju nalazi vrhovna glava crkve. Ovaj je položaj nesnosan i nedostojan. Papa ne može biti podčinjen tudjoj kojoj vlasti, jer mora upravljati po svem svietu razgranjenom crkvom. Za to treba papi prava suverena neovisnost. Talijanska pak revolucija nastoji skučiti ga pod tudju vlast. U današnjem položaju, veli liepo sv. Otac, trpi papa, koji je naša glava. Mi smo jedna obitelj, ja sam glava. Vi ste uda; al kad glava trpi, trpe i sva uda.“

„Katolici ne smiju biti ravnodušni za ovaj položaj, oni ne smiju napustiti pitanja o dostojnom položaju vrhovne glave crkve, najpače ne narodi austrijski, koji su svoju stalnost u vjeri u viek sačuvali i u djelo pretvarali."

U Beču spremaju opet novi dokaz, kako štuju sv. Otca. Za dne 8. veljače na ime pripravljaju veliki banket. Kako već sam dogovorni sastanak svjedoči, izpasti će i ova izjava katoličke sviesti sjajno. A mi na ovo nadovezujemo živu prošnju, da se i kod nas u Zagrebu bar u predvečerje polazka priredi svečana skupština ili glasbeno deklamatorna zabava, pak će i cielo hodočašće imati dublje značenje i ostaviti iza sebe trajniju i za kršćansku sviest znamenitiju uspomenu.

— Beatfikacije u Rimu. Svečana beatifikacija spomenutih već 6 svetaca začela je u nedjelju dne 22. pr. mjeseca i nastaviti će se sljedećih nedjelja.

22. bila je svečana beatifikacija Ljudevita Grignon de Montfort; 29. Clemensa Marije Hofbauer. Sv. je misu služio biskup Bruski Dr. Bauer, a bile su prisutne deputacije redemptorista Bečkih, Francezkih, Belgijskih i generali redova. Istoga je dana ova svečanost liepo proslavljena i u Beču. Bio je u crkvi medju pobožnim občinstvom i jedan starac od 84 godine, koji je prije više od 70 god. kao mladić često dvorio kod sv. mise blaženomu Hofbaueru u crkvi sv. Ursule, gdje je on tada bio direktor. Sljedećih će nedjelja sliediti Egidio Maria od sv. Josipa, Feleks od Nicosie, Ivan B. de la Salle i Marija Josipa od sv. Agnete zvana Inès de Beniganim.

— *Obred pepelovanja na čistu sriedu.* Pontificale Romanum tumači u rubriki svoga odsjeka „de expulsione publice poenitentium ab ecclesia in feria IV. cinerum" znamenovanje pepelovanja. Izraz „cineres imponere" razlaže bolje dodatak rubrike istoga pontifikala veleći „super capita singulorum." Tu se dakle negovori „super frontes" ili „in capita", kako se kod nas u sploh podjeljuje ovaj obred laikom t. j. pepelovanje obavlja se na čelu, a samo kleru podjeljuje se vrh glave, kako veli rubrika „super capita." I u tom se dakle kod nas grieši, jer pepelovanje imalo bi se obavljati u sploh za sve bez razlike „super capita", a ne kleru samo, a laikom „in frontes", jer rubrika ne čini nikakove razlike, a o čelu ne čini ni spomena. Isto tako govori i pastoralista Herdt, da se imadu cineres imponere „juxta verticem capitis super capillos" dicendo: memento homo. Naš pastoralista Štiglić o tomu ništa nespominje u §. 221. prvoga diela njegove pastoralke, nu imalo bi se i u tom pogledu rubriki onako zadovoljiti, kako to ona jasno propisuje ne čineć ondje razlike, gdje ju ona sama ne čini, te u sploh i kleru i laikom podieljivati pepelovanje „super capita", a ne kleru tako, a laikom „in ili super frontes", kako do sada. *C. G.*

— Za skladnu molitvu u crkvi vrlo je zgodno pružiti puku u ruke molitve tako tiskane, da je naznačeno, gdje valja da se stane glasom i odahne. Ovoj će potrebi liepo doskočiti molitve tiskane u tiskari C. Albrechta starijega. Tiskana je najprije „Molitva prije sv. mise" — „Molitva prije propoviedi" — i molitve, koje se mole poslije propoviedi. (Otče naš, Zdravo Marijo, Vjevovanje Ap. itd.); napokon je dodan i angjeo gospodnji. Stotina komada dobije se u rečenoj tiskari za 70 nvč.

— Kod jednoga župnika blizu Zagreba može se smjestiti uz vrlo povoljne uvjete jedan umirovljeni svećenik. Pobliže kod uredničtva.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u članove III. reda: Lukšić Franjo u Mitrovici. Podgorski Hundji Filip, učenik u Kašini. Podnje Marko Lukin, Bradanović Jakob Rokov, Lučić Roko Marko Markov, Kumičić Pero, učitelj na Visu. Lochert Josip, Knoll Petar, Vadasky Josip, Matijević Josip, Rauch Sigmund gimnazijaci u Vinkovcih. Košćec Nikola pl. mladji, u Maksimiru. Učiona u Kravarskom i Dubrancu. Reš Vinko, ravnajući učitelj u Zenici. Carević Franjo, učenik II. razreda u Djakovu. Pučka učiona u Sedlarici. Ždali u Molvah. Sarić Milan, gimnazijalac u Požegi. Medara Karlo, Ožanić Stanko, Romić Tobija, Pačić Mato, Valentin Milan, učiteljski pripravnici I. tečaja u Petrinji. Gruborović Milan, oružnički postajevodja vodnik u Čagliću. Umić Ivan Grgin kbr. 7 u Perušiću. Papić Marija, Strojan Ivan u Trogiru. Pučka učiona u sv. Martinu na Braču. Cvetković Mato, seljak u Šemovcu kbr. 8. Maletić Antun, katastralni činovnik u Belovaru. Horvat Mara, učenica III. razreda u Trojstvu. Pučka učiona u Beršecu. Tkalčić Imbro, crkveni starešina u Remetah. Glavić Božo, učitelj u Šipanu, Martinović Stjepan, kafandjia Sutivan Brač. Perjanec Tomo, mladić u koldjaku župe Sesvetske. Volarić Fran Nikov u Vrbniku. Vuljak Franjo, kapelan u Kopanici. Fabiani Jerko, u Metkoviću. Brozičević Franjo Josipov, gradjevni poduzetnik u Cirkvenici. Cupan Janko, obć. vjećnik u Trojstvu. Kozarić Mandalena, supruga občinskog blagajnika u Trojstvu. Sepić Fran Tometov, Grgurica Ivan, trgovac u Rukavcu. Budicki Alojs, gradjanin, Klobučar Miroslav, klerik u Zagrebu. Batić Šimo, ratar kbr. 264. u Babinoj gredi. Leskovec Stjepan Cimerman, seljak u Remetah. Tkalčić Gjuro Antonić, seljak u Remetah. Kralj Mijo, urar posjednik u sv. Ivanu Zelini. Ljuboević Ivan, mladić graničar u Raiću. Kovačina Fanika, posjednica u Zastenju Grobnik. Malvić Klementa Jurjeva u Čavlih. Srića Antun Antunov, u Mavrincih. Čabrijan Ljudevit Matov, učenik u Čavlih. Solčak Ana udova, poštarica u Čavlih. Krajacz Ivan Franin, u Senju.

☞ Ovomu broju priloženo je $^1/_4$ arka priloga.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 6. U Zagrebu, 9. veljača 1888. **Tečaj XXXIX.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Svećenik i nauka.

Kod proroka Malakije II, 6. čitamo toli važne rieči po nas svećenike: „Labia sacerdotis custodient scientiam et legem requirent de ore ejus.“ Ova se izreka nalazi u govoru prorokovu, gdje kori levitsko svećenstvo. Ako se i ne može sve primjeriti, što se ondje kaže, na svećenstvo novoga zavjeta, to se mogu barem gore navedene rieči. Veli se: Labia sacerdotis custodient i t. d. Kako li je liepa. kako li sgodna ova oznaka! Jer znanje ovo imade biti plodonosno, znanje takvo, koje svećenik ne zatvara u duši svojoj kao kakav mrtav kapital, već ga on neprestano rabi i promiče, bilo to na propovjedaonici, bilo u školi, kod kršćanskog nauka ili u izpovjedaonici, bilo to kod postelje bolestnika i umirajućega Pa kakvo je to znanje, kakva li znanost? Razumjevamo ovdje pod s c i e n t i a znanost vjere, dogmatiku, dočim je pod l e x u drugom dielu paralelisma označena znanost m o r a l a. Nu i ovo posljednje neima opet stajati samo u njegovoj glavi ili njegovih knjigah, već znanje ovo imade biti na ustijuh njegovih, da ga umah upotriebi, kad mu se tomu prilika pruži. Mi smo istina poučeni kao što u dogmatici i moralu tako i u ostalih bogoslovnih disciplinah u vrieme, kad smo se pripravljali za sv. i uzvišeni red svećenički. Ali se zato ne smijemo samo time zadovoljiti, dapače je svakomu svećeniku u pastvi sveta dužnost, da se uztrajnom marljivošću sve više naobrazuje u teologiji. Evo nekoliko razloga, koji nas neka ponovno sjete, da ne prestajemo izpunjati ovu dužnost.

Potreba, dapače nužda, da se dalje naobrazujemo kao duhovni pastiri, jasno se uvidja kada se obazremo na objekat pastve duhovne, — sliedi bo iz same naravi stvari. Koji li je ovaj objekat? Zar niesu ovaj objekat duše, kojih ravnanje na putu spasenja nazivlje Grgur Vel. „ars artium“? Zaista je dragi Bog uzvišeni predmet povjerio svećeničkoj djelatnosti, na ime neumrle, na božju priliku stvorene duše, radi kojih je samo nebo učinilo najveća čudesa svoje svemogućnosti, mudrosti i ljubavi. Te neumrle duše, za koje se sam Sin Božji tako brinuo, da je zadnju kap svoje dragocjene krvi za nje iztočio i neizmjernu bol pretrpio, te iste, velim, neumrle duše povjerene su svećeniku, da ih privede najvišemu cilju, da od njih učini prilike Kristove. Svaki bo kršćanin imade u istinu biti alter ego — drugi ja — Isusa Krista. Koli uzvišen idejal imade lebditi pred očima svećeniku u njegovom djelovanju! Duše čovječje, koje su u griesih začete, koje su pune slabosti, koje sviet zavodi svojimi prolaznimi čari, oko kojih neprestano djavao obilazi kao rućeći lav, nebi li koju proždro (1. Petr. 5.), ove duše imade svećenik — dušobrižnik — upriličiti Kristu, — učiniti ih slične Isusu. To je velika, dà uzvišena umjetnost, dapače najveća, koja se može ovdje dolje pomišljati. Svaka pak je umjeća težka. — Koliko nauke, koliko li vježbanja ne zahtjeva svaka, dok se podpuno čovjek u njoj izvješti? To je pak još u mnogo većem stupnju potrebno kod duhovne pastve. Naravski, da se dušobrižničtvo tjera kao zanat, tomu ne treba mnogo. Ali dušobrižničku službu obavljati po nakani crkve i duhu njezinom, zahtjeva temeljitog znanja bogoslovnog, koje valja živim nastojanjem i neprestanim ponavljanjem sve više umnažati, te se u njem usavršivati.

Triezan neki i izkusan duhovnik, da pokaže, kako se je nuždno svećeniku neprestano naukom baviti, veli: „Svećenik, koji hoće da učini čast svojoj službi, imade dovršiti nauke tek onda, kada će za uviek zaklopiti oči svoje. Veće se znanje zahtjeva, da ravnamo jednom župom, nego li da upravljamo cielim kraljev-

stvom, veća je „ars" voditi jednu dušu, nego li cielu vojsku, veća je napokon umjetnost odgojiti svetca, nego li junaka" (Valuy). Naći ćemo već u gore navedenih riečih proroka Malakije dosta jasnu opomenu, kako da se neprestano učimo, i to baš kad je izabrao rieč c u s t o d i e n t. Usta svećenička neka svetu znanost straže, brane, čuvaju. Zašto to? Zato da im se ne izgubi, da je nestane. Kako li će ju pak ko bolje sačuvati, nego li upravo tako, da ju, nastavljajući svoj študij, neprestano obnavlja, u nju se udube i nastoji sve više obseg njezin proširiti.

Nu daj obazrimo se i na samoga d u š o b r i ž n i k a. Neka je on dobro upotriebio svoje godine učeničke, neka si je prisvojio bogato blago bogoslovnog znanja, to on nije još uza sve to znanje pravi dušobrižnik. Pusti li on na ime kad jednom izadje u praksu, da mu bogoslovna djela u prašini leže, to će on malo po malo mnogu stvar zaboraviti, koju je prije dobro znao, i to tako, da neće ni opaziti. Kad jednom nastupe patnje i napori, težki ekskurzi, križevi i muke, neprilike i zlovolja, dani puni briga i bezsnene noći, to se zaboravlja brže, nego li mi i mislimo. Ako li je već i u drugom zvanju, kao na polju liečničtva, pravoslovja i školstva nuždan neprestan študij, osim gdje se smatra dotično zvanje pukim zanatom, ovo je tim više i daleko više nuždno na polju katoličkog dušobrižničtva. Zašto li se dogadja, da često takvi ljudi, koji su kao mladi slušatelji teologije izvrstan uspjeh polučili te na izpitih krasno znanje pokazali, kad ih se kasnie susretne, samo se opažaju ruševine — da se tako izrazimo — onoga znanja i rutine, koju su prije posjedovali? Uzrokom je to, što nisu kasnije nastavili svoje nauke te iste ponavljali. Dočim obratno doživilo se je i protivno, da je na ime tuj i tamo čovjek srednjeg talenta, koji je manjim znanjem stupio u duhovnu pastvu, ali manjkavo svoje znanje nastojao popuniti marljivim naukom, te je svojom uztrajnošću tečajem vremena više koristio crkvi, nego mnogi „izvrstan talenat", koj je nauku napustio.

(Konac će sliediti.)

Iz knjige Vladimira Solojeva: „Istorija i budućnost Teokracije."

(Dalje.)

Crkva, realno utemeljena na poslušnosti prema svojemu Tvorcu i njegovoj osnovi, postaje sposobna za samostalan ž i v o t, po kojem se još tjesnije spaja sa svojim Utemeljiteljem, prikazujući se kao živo tielo Njegovo. U živom tielu nije odnošaj sastavnih česti prema cielini prosta pasivnost kao što je u zdanju, već je nuždna uzajamnost prema naravnom svojstvu dielova. Tielo nije sastavljeno od jednakoga materijala po vanjskoj osnovi, već je sastavljeno od stalnih česti raznolikih po svojem svojstvu i formi — sastavljeno od stalnih organičkih sistema, od stalnih organa i različitih niti. Sve ove sastavne česti imaju u tielu opredjeljenu svoju zadaću, ne samo po položaju što ga zauzimlju u tielu, već i po vlastitom svojstvu, što ga imadu neovisno od svoga položaja. Posebnu zadaću imaju živci, posebnu mišice, posebnu krvne žile, ne samo po tom, gdje su namješteni, već i po svojem specifičnom svojstvu; i premda imaju pojedini organi, na pr. srce, pluća samo jedno odredjeno mjesto u tielu, njihova važnost zavisi u prvom redu od njihovog vlastitog ustrojstva. Time se pak podržava i glavni ustroj, poredak ili plan cieloga tiela, čvrsti temelj i podpora za sve njegove česti — a to je u višem organismu okostnica ili skelet. U okostnici nalazimo glavnu arhitekturu živoga tiela; ona donjekle podaje organismu jakost i silu neorganičkih ustroja, koja mu je nuždna da se može uspješno oprieti vanjskim navalama. Na ovakav način sakriva se neorganično u organičnom; u tielu obstoji zdanje.

I u crkvi kao u t i e l u Hristovu nalazimo složnu zajednicu plemenskih, nacijonalnih, mjestnih i osobnih dielova i elemenata sa svojim sposobnostima i vlastitostima, u kojima se ne prikazuje jedinstvo jerarhijskoga ustroja, već raznolik život crkve u svim njezinim čestima i članovima. Time se dakako ne nieče, već predpostavlja čvrsta okostnica jerarhijskoga poredka, na koju je naslonjena, po kojoj se uzdržaje sva raznolikost crkvenoga organisma. Na takav način u c r k v i k a o u t i e l u p o s t o j i c r k v a k a o z d a n j e, u životu joj se uzdržaje poredak, u organizaciji sadržaje se arhitektura. Samo poslušnošću prema jerarhijskomu poredku dobivaju članovi crkve moć i pravo, da sa koristi učestvuju u crkvenom životu. Prva je poslušnost, a onda samostalna djelatnost. U poslušnosti su svi jednaki, u samostalnom pak djelovanju postizavaju svoju važnost i upliv sve životne posebnosti i razlike plemenskih, nacijonalnih i osobnih karaktera i vlastitosti. Odavle potiče i historičko razdieljenje sveobće crkve na partikularne crkve, razdieljene po stranama svieta, po narodima i kraljevinama, po pokrajinama i gradovima; odavle i velika važnost, za život crkve, osobnih svojstva i sposobnosti njezinih članova, neodvisno od njihovoga jerahijskoga položaja. „Jer kao što u jednom tielu imamo mnoga uda, a sva uda nemaju jedan posao; tako smo mnogi jedno tielo u Hristu, a po sebi smo uda jedan drugomu. A imamo različite darove po blagodati, koja nam je dana." (Rim. XII, 4—6.)

Za podpun i zdrav život tiela jednako su nuždni: prvo, razvoj i samostalna djelatnost njegovih sastavnih

dielova, i drugo, njihovo pravilno podvrženje cielomu tielu i njihova postojana uzajamnost medju sobom. Ako se naruši prvi uvjet, ako se zaprieči samostalna djelatnost dielova, život cieloga tiela gubi puninu i bogatstvo; ako se naruši drugi uvjet, ako se česti odiele od cielosti, slabeći i kidajući svoju svezu — samo tielo kao jedinstveno gubi i silu i razlog svojega obstanka, koji se ne sastoji samo u spajanju dielova, nego u njihovoj uzajamnosti i medjusobnom popunjanju jednoga po drugom kao dielova jednoga tiela. „Jer kao što je tielo jedno a uda ima mnoga, a sva uda jednoga tiela, premda su mnoga, jedno su tielo: tako i Hrist (u crkvi). Jer jednim Duhom mi se svi krstimo u jedno tielo, bili Židovi ili Grci, bili robovi ili slobodni; i svi se jedinim Duhom napojismo. Jer tielo nije jedno udo, nego mnoga. Ako reče noga: ja nisam ruka, nisam od tiela; eda li za to nije od tiela? I ako reče uho: ja nisam oko, nisam od tiela; eda li za to nije od tiela? Kad bi sve tielo bilo oko, gdje je sluh? I ako bi sve bilo sluh, gdje je njuh? Ali Bog postavi sva uda u tielu, kako je koje htio. A kad bi svi bili jedno udo, gdje je tielo? Sad su pak mnoga uda a jedno tielo. Ali oko ne može reći ruci: ne treba mi tebe; ili opet glava nogama ne treba mi vas. — Da ne bude razpre u tielu, nego da se uda jednako brinu jedno za drugo; i ako strada jedno udo, s njim stradaju sva uda; a ako li se jedno udo slavi, s njim se raduju sva uda. A vi ste tielo Hristovo, i uda medju sobom“ (1. Kor. XII, 12—21; 25—27.).

Posebni darovi i svojstva, koje članovi crkve, cieli narodi ili pojedini ljudi, dobivaju po naravi ili po milosti, ne ovise o njihovoj volji. No služiti se ovako il onako tim darovima i svojstvima, čuvati u djelokrugu svoje djelatnosti dužnu mjeru slobode i jedinstva ili prelaziti tu mjeru s jedne ili s druge strane — to ovisi od samih članova crkve — to je posebna naravna zadaća svih pojedinih crkava i crkvenih faktora. Pri pravilnom riešavanju ove zadaće, to jest pri promišljenom i svojevoljnom prilagodjivanju pomjestnih crkvenih interesa sa višim interesom sveobće crkve — pri takvom pravilnom riešavanju crkvene zadaće, faktično jedinstvo crkve djelatnošću njezinih članova pretvara se u slobodno moralno jedinstvo. Na takovom stupnju svojega života sama crkva nije već samo duhovno-fizički, milostno-prirodni organisam, već je duhovno-moralno biće; ono nije već samo tielo Hristovo već i nevjesta Hristova.

I kao što raznolik život tiela Hristova nikad ne ruši tvrdi i stalni sklad doma Božjega, kao što članovi tiela Hristova ne prestaju biti kamenje Njegova hrama — upravo tako i moralno ustvareno jedinstvo nevjeste Hristove ne ukida nipošto raznolikost života crkvenoga organisma u svim djelovima, već samo podiže svu tu životnu različitost na veći stupanj moralne vriednosti. I to nije samo viši stupanj jedinstva, no i viši stupanj slobode.

U istinu ova dva principa na raznim stupnjim crkve predstavljaju se nama uviek, u upravnom a ne u obratnom odnošaju medju sobom. U crkvi kao u bogočovječjem zdanju najmanja je sloboda, jer sve česti toga zdanja jednako su i bez razlike podvržene planu cjeline, koji o njima ne ovisi; nu ovdje radi toga i jest najmanje il najnepodpunije jedinstvo, jer je kamenje zdanja medjusobom spojeno lih izvanjskim doticajem. Taj doticaj (posluh) je neobhodan i prvi uslov za realni obstanak i jedinstvo crkve, ali upravo time je on najslabiji pojav crkvenoga života. To je mehaničko jedinstvo, jedinstvo poredka. — U crkvi kao u bogočovječjem tielu ima više slobode, jer ovdje prinaša svaki član vlastita svojstva, uslied kojih živi u crkvi po svoju; i ujedno s tim ima ovdje i više jedinstva jer razni članovi crkve, svezan i medjusobom bolje opredjeljenom i složnom svezom uzajamne djelatnosti, popunjaju jedan drugoga, drže se jedan drugoga svojim vlastitim svojstvima, a ne jedino svojim položajem u cielini. To je jedinstvo organično, jedinstvo života, slobodnije a po tom i dublje nego li prediduće. — Napokon nalazimo podpunu slobodu u moralnom obstanku crkve kao u nevjesti Hristovoj, jer ova djeluje ne samo po svojoj realnoj vlastitosti kao tielo, nego i po svojoj idealnoj volji; i podjedno javlja se ovdje podpuno jedinstvo crkve, jer ova ujedinjuje sve svoje članove po njim samima jedinstvom njihove volje, koje se ne može ničim razvrći, i sama od sebe svim svojim nutrnjim bivstvom ujedinjuje se s onim, s kojim se ujedinjuje. To je jedinstvo m o r a l n o g a s a v r š e n s t v a, koje se bezuvjetno slaže sa slobodom, podpuno i konačno.

Na prvom stupnju crkvenoga stanja članovi crkve u poslušnosti primaju poredak crkve; na drugom svojom djelatnošću očituju život crkve; na trećem ostvaraju oni moralnim nastojanjem u sebi savršenstvo crkve. U to ime, da ustvarimo najme u sebi savršenstvo crkve, neobhodno je izpuniti uvjete ovoga savršenstva, i to: prvo, prihvatiti dani nam crkveni poredak; drugo, u okviru ovoga poredka doista okoristiti se svojima naravskim i blagodatnim darovima; treće, ne zadovoljavajući se ni danim poredkom ni danim životom crkve, težiti odrješito za idealom njezina savršenstva te za njega sve žrtvovati. Priznavati crkvu, koja obstoji, kao n a č e l o onoga, što mora biti, i težiti k crkvi idealnoj kao k istinitom c i l j u obstojećih stvari — evo što se zahtieva od slobodnih sinova carstva. Oni koji priznavaju realno obstojeću crkvu, al ne razmišljaju što ona mora biti; jednako i oni koji prihvaćaju ideal crkve, a nepaze na njezino realno načelo — i jedni su i drugi samo lukavi sluge: prvi su se dali u robstvo mrtvoj predaji i grubom faktu, drugi robuju abstraktnoj ideji. Uza svu oprečnost svojih stanovišta slažu se ipak jedni i drugi osobito u tom što polažu neuklonivu granicu izmedju realne eksistencije crkve i savršenstva, koje ona ima postići, pri čem prva (to jest realna eksistencija crkve) prelazi u historički fakt, koji ništa ne nadahnjuje, a drugi (to jest ideal

*

crkve) prelazi u svojevoljnu maštu, ne moćnu da išto izvede. Medjutim idealno savršenstvo crkve kao carstva Božjega nikad nije podpunoma odieljeno od njezine realnosti, nikako dakle nije svojevoljna mašta. Ima granice medju jednim i drugim, ali ta je granica uvjetna, gibiva, ona se našim nastojanjem mora suživati, izpravljati i neprestano na uništenje pripravljati. Stablo našeg kršćanskog života duboko ukorenjeno u crkvenoj realnosti mora smjelo dizati vršak u susret dolazećoj sreći.

Obred pepelovanja na čistu sriedu.

G. „C. G." pišuć u zadnjem (5) br. ovoga lista o obredu pepelovanja na čistu sriedu dokazuje, da bi se pepelovanje moralo svim (t. j. klerikom i laikom) bez razlike obavljati na vrhu glave (in vertice capitis), a ne na čelu, kako se kod nas griešeć u sploh podieljuje laikom, jer rubrika Rimskoga Pontifikala (de expulsione publice poenitentium ab ecclesia in feria IV. cinerum) veli: „imponit cineres super capita singulorum", a ne „in capita" ili „super frontes." Ako se to tako dokazuje, tada je to sasvim krivo dokazivanje, jer baš Rimski Misal, koji je g. „C. G." morao pogledati (u rubrici in fer. IV. Cin.) kaže: „cineres imponit in capite", a tako isto i Biskupski Ceremonial (lib. 11. cap. 18. n. 8.): „imponit cineres in caput." Medjutim ja držim, da ni pepelovanje „na čelu" nije nikakav grieh proti Rimskomu Pontifikalu (po kojem — kad bi i bila kakva razlika medju njim i Misalom — samo biskupi smiju obavljati službu božju, podnipošto pako i prosti svećenici), jer i čelo je na glavi, pače skoro na vrhu glave, a Pontifikal ne veli: „super verticem capitis", već naprosto „super capita."

„C. G." savršuje svoj člančić ovako: „Naš pastoralista Štiglić o tom ništa ne spominje u §. 221. prvoga diela (mj. svezka) njegove pastoralke, nu imalo bi se i u tom pogledu rubriki onako zadovoljiti, kako to ona jasno (sic!) propisuje ne čineć ondje razlike, gdje ju ona sama ne čini, te u sploh i kleru i laikom podieljivati pepelovanje super capita, a ne kleru tako, a laikom in ili super frontes, kako do sada." Da ne bi možda tkogod, ne imajući moga Pastorala, zbilja pomislio, da ja o tom ništa ne spominjem, navesti ću diljem, što o tom velim u spomenutom §. na str. 426. (svez. I.): „Prvi prima pepeo misnik, stojeć na najvišem skalinu žrtvenika od najčastnijega svećenika, koj mu prignutu pravi njim križ na tonzuri uz rieči: „Memento homo, quia pulvis ex et in pulverem reverteris;" medjutim se u koru pjeva redak: „Immutemur" i nesprestano opetuje, dokle god posipavanje traje. Za tim prima od misnika pepeo najčastniji svećenik klečeć[1]) na najgornjem skalinu žrtvenika i tako redom najprije častniji, onda djakon (komu medjutim drugi tko pridrži pladanj s blagoslovljenim pepelom) i podjakon, zatim drugi crkvenjaci. Svjetovnjakom dieli se na rešetkah, gdje pokleknu na oba koljena. Ako ne ima drugoga svećenika, tada sam misnik na sried žrtvenika obrnut prama križu poklekne na oba koljena i stavi si pepeo na tonzuru ne govoreć ništa; služi li mu tko za djakona, pa makar imao svećenički red, budić da u misi manju službu obavlja, ne pristoji se, da ovaj misniku stavlja pepeo na glavu. Sv. otcu papi sjedećemu posiplje kardinal misnik pepeo na glavu ništa ne govoreć.[1]) . ."

Toliko o tom imade malo koji Pastoralista, a sve je prema rubrikam, te baš u prilog gospodinu „C. G.", jer nigdje ne činim razlike medju klerom i laici. Odatle neka sude štovani čitatelji, koliko vriede tvrdnje g. „C. G." Najbolje je pako svoju površnost odao tim, što je, iza kako je rekao: „Isto tako govori i pastoralista (sic!) Herdt, da se imadu cineres imponere juxta verticem capitis super capillos dicendo: memento homo", navlaš zašutio što odmah za tim sliedi: „*Mulieribus etiam imponendi sunt super capillos, qui apparent juxta frontis extremitatem.*[2]) *Usus autem invaluit, ut clericis imponantur intra tonsuram, et laicis utriusque sexus in fronte*", samo da zamaže oči onim, koji do njegovih vrela ne mogu; nu tako se članci ne pišu.

Prema tomu neka se svaki pepeli na glavi i to, kako već hoćete, mužkarci na vrhu glave (odnosno na tonzuri), a žene na vlasih sprieda. Nu gdje je običaj, tu se laici mogu pepeliti i na čelu. Uče tako i Gassner (Handbuch der Pastoral B. I. S. 443.): „Die Laien dagegen erhalten die Asche vorn auf der Stirne.[3])" — „Alle Laien erhalten die Asche auf die Haare oder ex usu (wie gesagt) vor die Stirne"; Romsée (Praxis divini officii tom. 3. pag. 50 et 52.) „Videtur, quod imponens cineres, eos accipere debeat inter pollicem et indicem manus dexterae, et spargere super capillos uniuscujusque juxta verticem capitis, idque in modum crucis; respectu autem mulierum spargendi sunt non in velum capitis, sed in capillos, qui apparent juxta frontis extremitatem. Verum usus invaluit, ut respectu clericorum spargantur intra eorum tonsuram; respectu vero aliorum utriusque sexus, ut crux formetur in eorum fronte. . . Ubi fronti imponuntur, celebrans solo pollice tincto cineribus, facit signum crucis, ducens primum lineam a parte superiore frontis versus illius inferiorem, et alteram a parte dextra ejusdem frontis

---

[1]) Kanonici stolne crkve i častnici (dignitarii) primaju pepeo stojeć kako i misnik.

[1]) „Celebraturus Cardinalis jam omnibus ornamentis sacris pro missa dicenda indutus . . . nihil dicens imponit Papae sedenti cineres supra caput in formam crucis." Rit. ecclesiast. sive sacrar. caeremon. s. Romanae Eccles. Col. 1558. I. sect. 1. p. 198.

[2]) Dakle ne in verticem capitis, jer su obično pokrivene; niti po rubcu ili škrljaku. (Izp. Gavantus Thesaurus Sacrorum Ritum t. 1. Pars IV. tit. VI. Rubr. de fer. IV. C.n.) Op. piš.

[3]) Upravo tako veli i Hartmann (Repertorium rituum na str. 174.).

in sinistram." A i Martinucci papinski ceremonijar (Manuale s. caeremoniarum l. 2. c. 20. n. 29.), koga spominje Linzer Quartal-Schrift (1888. Heft. I. S. 230.), odkle je valjda g. „C. G." svoj člančić uzeo, dopušta barem žene pepeliti na čelu, veleći: „Foeminis non est imponendus cinis super velum, sed supra capillos aut in fronte." Pače gdjegdje se i kler pepeli na čelu (izp. Müller Lexikon des Kirchenrechtes B. I. S. 84.), pa kako čujem i u samom Rimu, proti čemu ne može ni jedan pametan prigovarati, da se protivi rubrici, jer i tako biva zbilja „in capite" ili „super caput", kao što to i o križanju uči g. Cvjetko Gruber (Kršćanski nauk za puk str. 17.), kad na pitanje: Kamo stavljaš najprije ruku, kad se križaš? odgovara: Stavljam na čelo. Zašto to? Zato, jer glava je prvo i glavno udo našega tiela.

I glede obreda za krštenje (koje je mnogo znamenitije od pepelovanja) kaže Rimski Obrednik: „Sacerdos . . . . accipit aquam baptismalem, et de ea ter fundit super caput infantis. . . .", pak tko će uztvrditi, da ne bi u redu krstio onaj, koji bi diete polio po čelu? Pače tako se i mora polieti, ako mu je glava zarašćena kosom ili pokrita krastom. Kad rubrika zahtieva, da štogod ima biti na vrhu glave, tada to ona sama kaže. N. p. o mazanju krštenika s krizmom: „Deinde (sacerdos) intingit pollicem in sacro Chrismate, et ungit infantem in summitate capitis." (Rit. Rom. de sacram. Bapt.) Isto tako veli, kad se štogod mora činiti na samom čelu. N. p.: „Postea (sacerdos) facit signum crucis in fronte." (L. c.) Kad pako kaže u obće: „in capite" ili „super caput", da se to ima razumievati samo na vrhu glave, a podnipošto i na čelu, to može biti komu jasno, nu meni nije. Nu da me ne bi ipak tkogod o krštenju krivo razumio, treba znati, da se djetetu u praksi obično obraća obraz dolje i tako polieva po glavi, jer inače bi mu mogla voda u oči, nos, usta.

G. je „C. G." valjda očekivao od moga Pastorala ovakvu razpravu, nu takva ne spada u školsku knjigu, a najmanje o tako sitnoj stvari; niti ja moram znati za sve moguće običaje i prosudjivat ih u knjizi namienjenoj u prvom redu bogoslovnim slušaocem, kojim je dosta kazati što i kako imadu raditi. Ako tko o čem dvoji, što u moju struku zasieca, to sam mu uviek pripravan prema svojim slabim silam odgovoriti, hoće li privatno ili putem ovoga lista (tecto nomine).

Toliko g. „C. G." na njegovo bezuvjetno pepelovanje na vrhu glave; proti čemu mu ja baš ne bih prigovarao, da nije krivo dokazivao i mene spomenuo.

Dr. M. Štiglić.

Viestnik.

Zagreb. Uzoriti je gospodin kardinal nadbiskup upravo razaslao svoju ljetošnju korizmenu okružnicu, koju će župnici prve nedjelje korizmene puku pročitati.

Najprije spominje uzoriti bezkrajnu mudrost i milosrdje providnosti božje, koju bi neki htjeli zanijekati baš zato, jer je milosrdna. Osobito se iztiče milosrdje božje spram grješnika, koje „Bog zove, budi, opominje; on stoji na vratima i kuca milostju svojom i na okorjelo čovječje srce, da se povrati k njemu; on pušta nebeske zrake i na tamne potrgane puteve, po kojih hodaju griešnici, da upoznaju istinu i prigrle kriepost; on dolazi u čas, kad ih nesreća progoni, nevolja tišti, kad svaka nada svaka ljubav izčezava, da se osvieste i uvide, što je Bog, a što sviet, što je vječnost, a što je vrieme što su zemaljska, a što nebeska dobra?

On svakomu k srcu govori: *Jerusalem Jerusalem! koji ubijaš proroke i kamenuješ poslane k sebi; koliko puta htjeh skupiti čeda tvoja, kao što kokoš skuplja piliće svoje pod krila, i ne htjedoste! Mat. 23, 37.* Ova velika dobrota i ljubav božja ljubezna braćo u Isusu nas nuka i bodri osobito u ovo sveto korizmeno vrieme, da razmatrajuć svete istine i otajstva vjere naše podignemo oči svoje k nebu i srca svoja k Bogu, da poravnamo život svoj, *da svučemo staroga čovjeka s njegovimi djeli i obučemo novoga, koji je stvoren na sliku božju u pravdi i svetinji istine. Ef. 4, 22.*"

Osobito je u naše vrieme potrebito ovakvo obraćenje k Bogu, kad nevjera sve oholije diže glavu svoju. „Zar nije žalostno i grozno vidjeti, kad ne samo u nižjih slojevih naroda, već ponajviše oni, koji se prosvjetom ponose i duševnim napredkom hvastaju, koji sve uče i o svačem govore, a svetih istina vjere kršćanske ili nepoznavaju, ili je krivo i nepodpuno shvaćaju, ili za nje nehaju; oni traže neprekidno nove proroke, nove učitelje, oni revno s nasladom slušaju pravila i načela života. po kojih sve uzvišene i plemenite misli o Bogu, o neumrloj duši, o saviesti, o kršćanskih istinah i kriepostih izčezavaju, da napokon u metežu njihovih misli, čuvstva i želja ne preostane nego gola tvrda zemlja, na kojoj pukim slučajem živi u borbi za obstanak slab siromašan čovjek bez pomoći, bez utjehe, bez nade bez skrajnje svrhe."

A kolika je nužda, da se ovakvo bezvjerje odstrani; kakva je dužnost naša svećenička da o tom uznastojimo! Jasno je sve to kad pomislimo, kakve li plodove donosi bezvjerstvo u svakom pogledu. „Što možemo", nastavlja okružnica, „očekivati od čovjeka, ma nosio kršćansko ime, koji o vjerskih istinah o kršćanskih kriepostih ništa ne zna, i ako nješto zna, a to slabo i krivo; koji je zaboravio i na onu vjersku pouku, što ju je možda primio u svom djetinstvu s ustiu kršćanske majke i vjeroučitelja; koji nikad nedodje u svetište božje, da čuje rieč božju, već polazi samo takova družtva, gdje se svete istine ruglu, sveta otajstva bezbožnomu smiehu izvrgavaju; koji traži radi zabave vjeri i kršćanskomu ćudoredju neprijateljske spise, slike, prizore, te sve s nasladom bez vlastita suda usvaja, što se protivi kršćanskomu duhu, kršćanskomu životu? Jest dok bezbožne

griešne misli napunjuju čovječju pamet, te vladaju čovječjim srcem; ništa kriepostna, ništa sveta ne možemo očekivati. Ne ima ljubavi bližnjega, ako ne ima ljubavi božje; ne ima pravde, ako ne ima svetosti božje; ne ima poštenja, ako ne ima straha božjega. Saviest jest utvara, dužnost prazna rieč, ako se ne spaja s imenom božjim. Mnogi se čude, te ruke sklapaju nad opakošću čovječjega srca, kako sve gorji običaji u svih slojevih ljudskoga družtva danas mah otimlju, kako sve više ne staje gradjanskih kriepostí i vrlina, kako krvoločno ljudska sebičnost i zavist raztvara najnježnije veze zadružna života, kako se sve više diže crvena zastava groznih prevrata, kako razkalašenost nesmiljeno tolike žrtve u svoje nezasitno ždrielo vuče; a to su sve naravne posljedice bezbožnih, griešnih misli i nazora, koje pokreću čovječjim srcem, to su plodovi one krive nauke, koje neprijatelji božji, neprijatelji kršćanstva dandanas paklenom zlobom obradjuju, te ju raznose vražjom silom na sve strane svieta, kako bi čim više duša smutili, te ih od Boga od kršćanskoga života odvratili."

Da kako, obraćenje je djelo milosrdja i milosti božje; samo po njoj mogu živiti velike i vječne istine kršćanstvo u čovječjoj pameti. „Ko se opire milosti božjoj glasu Duha Svetoga, kad ga budi iz griešna sna i duševnoga mrtvila, koji se susteže, kad ga nevidljiva ruka božja nagiblje nabožnomu i kriepostnomu životu, ostat će dakako na svoju sramotu i propast i nadalje bezbožnikom, on će i nadalje smućivati slabe nestalne kršćane, on će i nadalje na njivi Gospodnjevoj do žetve sijati otrovno sjeme nevjerstva; ali neka svaki zna i pamti, on ne će nikad promieniti svetih osnova, koje je vječna mudrost i dobrota od vjeka zamislila, on ne će umanjiti slave božje, kojoj skrajnjoj svrsi svi stvorovi od sitna crva do najvišjih nebeskih duhova bez iznimke nuždno te isti bezbožnici služiti moraju. *Sve radi sebe stvori Gospodin i bezbožnika za zli dan. Posl. 16, 4.* Pravdi božjoj nitko ne će izbjeći. Svaki će biti svjedokom i neizmjerne dobrote i neizmjerne svetosti i pravednosti božje, ova su najveličanstvenija svojstva Gospodara neba i zemlje."

Obraćenje gospodinu neka je plod korizme. A neće biti težko za ovo se odlučiti. Ta „zar nismo dosada dovoljno izkusili, tko nam je oteo pokoj duše, mir saviesti, zadovoljstvo srca? Zar nismo jasno vidjeli, čija okrutna ruka nam je ugrabila, utjehu u nevolji, pomoć u biedi nadu u nesreći? Zar su griešnici zaboravili, gdje su vjersko osvjedočenje izgubili, nevinost žrtvovali, kriepostí se odrekli, gdje su poput razmetna sina razsipali otčinsku baštinu te robujući svietu i njegovim privrženikom od gladi pogibali? Izkusili su, kako je loša plaća, a još lošija nagrada, kad ih sviet povuče u svoje kolo zamamljivom riečju podpune slobode, da svaki misli, što hoće, želi, što hoće, čini što hoće, zaboravivši na veliku istinu, da čovječja volja sklona na zlo, te samo uz pomoć božju ostaje na stazi istine i pravednosti."

Na koncu se glede posta pozivlje na okružnicu od 28. siečnja 1871. br. 22./pr. sa primjetbom, da se njom podjeljuje dispensacija i za ovu godinu takodjer svećenstvu nadbiskupskom.

— (*Promjene u nadbiskupiji.*) Gosp. Ljudevit Jelenčić, župnik u Sčitarjevu vitez reda Franje Josipa I. imenovan je začastnim prisjednikom duhovnoga stola.

Dr. Josip Rieger postavljen je za upravitelja župe u sv. Ivan-Žabno. Gosp. Stjepan Hudjek, kapelan Krap. Toplički imenovan je katehetom na obćins. pučkih školah u Belovaru.

Premješteni duhovni pomoćnici: g. Tepser Karol iz Bosiljeva u Tuhelj; Kovačićek Josip iz Tuhlja u Bosiljevo.

— † Umro je dne 6. ov. mj. Mikić Gjuro župnik u Ruševu. R. i. p.

— Korizmene propoviedi držati će se ljetos ovim redom.

U *prvostolnoj crkvi* propoviedati će *utorkom* u 4 sata preč. g. kanonik Dr. Franjo Iveković; u crkvi *sv. Katarine sriedom* u 5 sati g. Dr. Feliks Suk (njemački); u crkvi *milosrdnih sestara četvrtkom* u 4 sata g. Stjepan Hartman; u crkvi *sv. Marka petkom* u 5 sati g. Gustav Lepušić; u crkvi *sv Marije subotom* u 4 sata g. Pažur Jos.; u crkvi *sv. Ivana nedjeljom* u 4 sata o. Stanko Šalković i u *crkvi sv. Petra nedjeljom* g. Ivan Krapac, a poslije propoviedi obavit će se križni put.

Osim toga će biti duhovne vježbe za puk u crkvi sv. Marije od cvietne nedjelje u jutro do velike sriede u jutro i to jutrom u 6 sati, a poslije podne u 5 sati. Ove će duhovne vježbe držati g. Vojaković F.

Isto će se tako obdržavati u crkvi čč. oo. franjevaca po običaju cielo korizmeno vrieme križni put svaki ponedjeljak i četvrtak u tri sata poslije podne.

— († Don Ivan Bosco.) Katoličku je crkvu zadesio golem gubitak, koji će da kako najviše žaliti mladež i sirotinja talijanska. Dne 31. pr. mj. u $4^3/_4$ u jutru umro je u Turinu Don Bosco Giovanni, umro mirno i blaženo, smrću pravednika, kakav mu je bio i život. Viest je ova tužno odjeknula cielom Italijom, jer su i najljući protivnici morali priznati, da je pokojnik bio muž, svećenik osobit — svetac. Mi ćemo u sljedećem broju donieti kratak životopis pokojnikov, a sad velimo blago onim, koji umiru onakvom smrću, kakvom je umro Don Bosco!

— (Irska i jubiej sv. Otca Leona XIII.) Kad je ono ugledao svjetla u Obzoru famozni članak „Sinovi otcu" imali smo prilike govoriti s gospodinom, koji je u njekoj svezi s dotičnim člankom, pak nam je, da nekako opravda, što je spomenuti članak bio otisnut u Obzoru spominjao, kako se i sav Irski narod zajedno sa svećenstvom svojim nekako odvraća od sv. Otca Leona to-

bože radi njegove politike ili utjecanja u politiku. Mi smo odmah slutili, da je i ovo sudjenje onako temeljito, kao što je bilo temeljito i pisanje „Sinova Otcu.“ Dvie su stvari poslije ovo dokazale. Prva je što je sv. Otac odklonio, da Englezka namjesti kod Vatikana svoga poslanika uz uvjet, da sv. Otac poduzme političku intervenciju izmedju Englezke i Irske; jer sv. Otac ne će da u Irskoj a najmanje na štetu Irske poduzima ikakve političke korake. A drugo, Irski su katolici i izravno dokazali svoje nepokolebivo štovanje sv. Otcu. Prvog se na ime ovog mjeseca poklonila sv. Otcu deputacija Irskih katolika, sastojeći se od 300 osoba. Vodja deputacije, Dublinski nadbiskup, koga je okruživalo još 5 biskupa čitao je najprije adresu episkopata, a onda pobožnih vjernika. Sv. je Otac liepim latinskim govorom uzvratio na čestitku Irskih katolika.

„Nećemo vas“, veli sveti Otac, „zabaviti dugim govorom, al nam se ipak mili dokazati vam, kako nam je vaša prisutnost draga i kako nas je obradovalo očitovanje vaših osjećaja.“ Dalje spominje sv. Otac, kako je odmah od početka svoga pontifikata posvećivao svoju očinsku skrb Irskoj. Sveti će Otac i nadalje tako raditi, da bude u viek opravdano pouzdanje, koje u njega stavlja Irski narod. Sveti se Otac nada uspjeti svojim nastojanjem na korist Irske, a da ovo uzdanje učvrsti i kod Iraca spominje, kako je uspio Njemcem katolikom olakšati položaj, a za što nebi uz pomoć božju jednako nastojanje i Ircem pomoglo?

— Poslali su ovomu uredničtvu: N. N. iz Štivice za postradale Zagorce 5 for. Veleč. g. Petar Vlašić podj. i župnik u Cirkveni 6 for. 80 novč. i to: za popravak katedrale darovao veleč. g. Franjo Pavlović 5 for. Za misije na iztoku: Fr. Pavlović 50 nč. Petar Vlašić 50 nč. Sočnić Ivan župnik u Rovišću 30 nč. Petrova novčića: Sočnić Ivan 50 novč., g. Mijo Gašparlin župnik u Mihaljevcu poslao je za djećačko sjemenište 5 for.

Po veleč. g. Juraju Štengelu, bjelovarskom župniku poslala je gdja Sabolić 1 for. Petrova novčića.

— Pošto je bivši urednik „Duh. Govornika“, Josip Lach umro, javljamo ovim svima, da duh. govornik u Magjarevu više neizlazi, pak da se gospoda neka više na nj ne predplaćuju, jer se svaka predplata na novomarofskoj pošti pridržaje i kr. sudb. povjereniku Vladimiru Gvozdanoviću u Varaždin šalje[1]), jer je massa pokojnoga župnika Josipa Lacha — krida, a pokojnik bez oporuke umro.

Tko se je već za godinu 1888. predplatio, a želi natrag svoj novac, moći će ga samo od g. sudbenog povjerenika dobiti, ako li svojom prijavom ne zakasni.

[1]) Mi mislimo, da bi se predplata morala svakako vratit onomu, koji ju je poslao, jer pošto je adresat umro, ne znamo kojim pravom smije kr. poštarski ured drugoj adresi predati novac poslan na pokojnika. Op. ured.

Gospoda dužnici od prvašnjih godina, koji su duh. govornik primali, a nisu ga platili, budu takodjer sudbeno na platež opomenuti, jer je takvog duga do 400 f.

Književo. Slučajno nam došla do ruku knjižica „Sielo za zabavu i pouku — složio za djevojčice Janko **Tomić**, učitelj više djev. škole u Karlovcu i pravi član „Hrvat. pedagog. književnog sbora.“ — Zagreb. Nakladom hrv. pedag. knjiž. sbora. 1887.“

Pročitav letimice nekoliko stranica, opazismo, da nebi bilo s gorega pomnije čitati. Pa nam nije bilo ni žao za vrieme, koje potrošismo čitajuć.

Knjižica pisana je u formi razgovora; pa je već tim naš vriedni g. pisac dobro pogodio, jer djeca to najvole. Tu se djevojčice razgovaraju, jedna drugu podučaje, kako i što im je raditi. Kašnje dovadja nam pisac i gdju jednu, koja će djevojčicam razbistriti pojmove, a djeca željna pripoviedaka primaju dobre upute i nauke u miloj formi pripoviedke.

Prva je pripoviedka „o kralju.“ Jedan kralj ima sina. Kralj je dobar, pa ljubeći svoga sina želi, da i on bude dobar. Dubravka, vila, obreče kralju, da će mu sina opominjati kadgod učini što zla. Ona i održa rieč. Dade mladomu kralju prsten, koj će ga uviek ubosti, čim učini što zla. Tako je i bilo. Nu mladomu kralju dosadi brzo taj prsten, pa ga baci s ruke — i odsada je radio što i kako je hotio. Nu kazna ga nemine. Radi zločina njegovih pretvori ga vila gadnom životinjom. Sad je uvidio kako je zlo činio, pa se pokaje. Vila uvidi da je požalio svoje zle čine, pa mu se smilova — i on postade opet čovjekom — dobrim kraljem.

Ma da je ta stvar u naših pričah tako često obradjena — ipak je pripoviedka liepa — a još je ljepše razmatranje, koje sliedi na pripoviesti.

Prsten je saviest, koja čovjeka često bode i opominje, čim što zla učini. Onaj koj utuče svoju saviest bacio je prsten od sebe — duša mu postane gadna — kao gadna životinja, dok se opet nepopravi.

Tako je to jednostavno sve napisano, pa ipak jako liepo.

Isto tako pripoviest „o zviedljivosti“ dobro pristaje u kiticu, koju je savio g. Tomić.

U pripoviesti „liepa životinja“ vidimo pravu dobrotu i ljubav djeteta napram roditeljem. Takovim načinom djeluje se na djecu, pa će nastojati, da i ona budu dobra kao što je i „Liepa“ bila. Premda nam je prostora g. urednik mogao ustupiti, a da iznosimo cielu knjižicu, da pokažemo svaki cvietak i ružicu u toj mirisavoj kitici, koju je g. Tomić okrstio „Sielom.“ Ima tu liepih nauka, zdravoga zrnja iz vjerouke, povjesti, zemljopisa — sve vrlo skladno i dobro razporedano.

Pročitav cielu knjižicu možemo reći da je g. Tomić opet krasnim darom nadario naše djevojčice, davši im knjižicu, koja je svake hvale i preporuke vriedna.

G. Tomić pokazao je opet, da radi, da mnogo radi za našu mladež. Od njega imamo već više liepih stvarih, a čini se, da „Sielo“ spada medju najljepše.

Čestitamo g. Tomiću, pa ga molimo, neka ne zaboravi na svoje male prijatelje i prijateljice, te ih skoro obraduje novom knjižicom.

Mi smo govorili samo o sadržaju knjižice, a o drugih vrlinah ili moguće nedostatcih neka progovori drugi, koj će bolje znati. Glavno je sadržaj, a taj je valjan i zdrav. *X.*

— **Porciunkula i oprošćenje grieha.** Novi pučki razgovori napisao *G. Olmi*, s talijanskoga preveo sbor redovničke mladeži bosanske. Pečuh. Tiskom Josipa Taisza 1888. Ciena 20 novč. U 16. strana 70.

Kud god se po svietu raširio toli znameniti red franjevački, poznato je i proštenje „porciunkule“; ali valja da je gdje god i slabo poznato, što je za pravo porcijunkula. U spomenutoj se knjižici u formi ugodnih razgovora sve ovo liepo razjašnjenje i tumači. Vriedna je redovnička mladež liepo uradila, što je ovu knjižicu prevela, a tiem i dostojno polučila i želju svoju, koju izrazuje u priedgovoru veleći: „*Da izmedju ostaloga katoličkoga svieta neizostanemo, odlučismo i mi, prigodom petdesetgodišnjice misnikovanja sv. Otca Pape Lava XIII. izdati ovu knjižicu te tako i sa svoje strane štogod slavju visokoga svečara doprinieti.*

Mi želimo da se knjižica što prije razpača i u narod dodje.

— „Prijatelj naroda.“ Ime je listu, koji su novom godinom začeli izdavati njeki naši rodoljubi. List izlazi dva put na mjesec na cielu arku, a ciena mu je na čitavu godinu 1 for.

U 3. broju od 2. ov. mj. javlja uredničtvo, „da se je listu prijavilo toliko predplatnika, koliko je trebalo, da se njegov obstanak osigura. Dolaze nam još svaki dan novi predplatnici.

Ali budući je listu svrha poučna, a pouke treba narodu najviše, to će naš list tek onda izpuniti svu svoju dužnost i biti obće koristan, ako se razširi i u najzabitnije kućarice našega naroda.

Molimo za to sve prave rodoljube i prijatelje naroda, da se požure s naručbom našega lista, da uzmognemo konačno ustanoviti nakladu.“

List svakako vriedan, da mu naše svećenstvo pribavi što više predplatnika i čitatelja u puku; vriedan tim više, što znademo, da ne samo da neće donositi ništa suprotna vjeri, nego će gajiti i religijosno moralnu ćud. List uredjuje g. Milan Grlović, Preradovićeva ulica br. 42. a predplata se šalje upravi lista u Dioničkoj tiskari. Preradovićeva ulica br. 8.

Javne zahvale.

Prije tri godine darovala je velecienjena gospodična Paula Smodekova iz Topolovca župnoj crkvi u Prelošćici krasno vezano zvonilo. — Podpisani nisam taj dar javnosti dao, da ne povriedim čednost skromne gospodične; ali pošto je pomenuta gosp. i opet danas darovala dva prekrasno vezena jastuka na čast Majki božjoj iste crkve, to ne smijem propustiti, a da joj zasluženu hvalu ne izrečem, moleć se Majki božjoj, neka joj trud i pobožno nastojanje oko poljepšanja moje crkve blagoslovi.

U Prelošćici na svjećnicu 1888.

Aleksander Kogaušek,
župnik.

Presvj. gosp. biskup Janko Pavlešić darovao je prigodom petdesetgodišnjega misnikovanja za popravak franjevačke crkve u Zagrebu 50 for.

U istu svrhu darovala su nadalje p. n. gospoda: N. N. svećenik 1 for., B. Stanković 5 for., Jaga Novosel 1 for., Antun Šenk 5 for., Stjepan Čopor 1 for. Josip Komes župnik 10 svetih misa, Ivan Pudjak 5 sv. misa, Marija Gjurak 1 for., Dragutin Jambrečak župnik 10 svetih misa, Antun Šenk opet 9 for., preč. g. Stjepan Matković prepošt i kan. 10 for., Vilim Majer 20 svetih misa, Antun Kožić umir. župnik 10 svetih misa, Drag. Jambrečak opet 10 svetih misa, Makso Šnap župnik 10 svetih misa, M. St. 2 for., Fr. Pavlović župnik 10 svetih misa, trećoredci zagrebačke skupštine 58 for. 96 novč.

Na ovih plemenitih darovih se svim kolikim veledušnim darovateljem najtoplije zahvaljuje

O. Franjo Rengjeo,
gvardijan.

Nekoja p. n. gg. predplatnici, koji su se naknadno prijavili, niesu dobili pometnjom ekspedicije predjašnjih (2. 3. 4.) brojeva „Katoličkoga Lista“, što se opazilo istim pošto je zadnji broj bio već razposlan. Ne mogući sada inače doznati, koja su to gg. molimo ih, da čim prije otvorenim pismom reklamuju dotične brojeve.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 7. U Zagrebu, 16. veljača 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Svećenik i nauka.

(Konac.)

Promatramo li nadalje odnošaje našega vremena, još se više opaža, kako je potrebno nastavljati študij Ne može nam biti nepoznato, da je upravo znak vremena, da se koncetruju napadaji na braniteljicu prave istine, na katoličku crkvu. Sve druge znanosti kao da su medjusobno prisegle, da će zajednički napadati na nju. Ili možda to nije istina? Astronom promatra svojimi usavršenimi optičkimi instrumenti bezkrajne prostorije nebeske, te se vraća teologu i veli mu: „Tvojega Boga niesam našao.“ Geolog proučava velikim oštroumjem raznovrstne periode zemaljske tvorbe i dolazi teologu sa rezultatom: „Tvojega Stvoritelja niesam odkrio.“ Filozof sa svojega gledišta promatra ovaj sviet te napokon govori teologu: „Tvojega Boga ja ne trebam, ja ću sastaviti sistem ovoga svieta i bez njega.“ Anatom razstavlja nožem čovječje tielo, pokazuje nam kako je sastavljeno do u najmanje stanice i dovršuje svoj nauk time, da niječe teologu bivstvovanje duše. Kemičar podhvaća se pomoću svog laboratorija i svoje retorte razstaviti cieli sviet u nekolika počela, te napokon izriče: „Sve je sama tvar, duh ne obstoji.“ Pedagog proučava malo diete, da može skupiti materijal, kako bi laglje zanijekao iztočni grieh. Pravnik sabire sve svoje oštroumlje, nebi li znanstveno dokazao kako crkva nema prava i postojano nastoji, nebi li je skučio i podredio pod državnu vlast svietsku. Državni ekonom drži javna predavanja o tome, kako niesu narodi nikada mogli doći do blagostanja i moći pod gospodstvom rimske crkve. Povjestničar premeće prošasta stoljeća, nebi li kako djelovanje rimske crkve prikazao protivnim svakoj kulturi i napredku.

Tako se skoro svaka druga znanost, pod uplivom modernog-protukršćanskog duha, opire vjeri i pobija ju.

Zaista, u oči takve orijaške duhovne borbe, gdje se odlučno radi o tom, da li će i nadalje laž gospodovati nad duhovi ljudskimi, ili istina sv. evangjelja, sigurno je velika i sveta dužnost katoličkoga svećenstva, da neprestaje gajiti svete znanosti čvrstom energijom i uztrajnošću, te da je ni kada ne napusti. Kakav li se može uspjeh polučiti temeljitim proučavanjem na obranu istine na jednom samo jedincatom polju, pokazuje jasno historija od Joh. Jansena. Svi katolici moraju mu zahvalni biti, kako je sjajno upravo obranio čast naše svete crkve Ali koliko proučavanje, kakav li se študij pokazuje u ovome djelu!

Katolički dušobrižnik treba temeljitijeg i sjegurnijeg znanja u svetih znanostih kao magister fidei u svojoj župi; nu on treba to i kao defensor fidei, da bude dobro naoružan. On ima da bude scutum fidei orthodoxae proti svim napadajem, koji se podižu u njegovoj obćini protiva vjeri; ali to valjano i potrebno oružje za napadaje i obranu proti bludnjam i tako zvanim slobodnim duhovom (Freigeist) onda će samo imati pripravno, ako se bude gorljivo bavio ozbiljnim naukom.

Znanost je postala lozinka našega vremena. Koji se ne slaže s tom lozinkom, taj nevriedi kao jednorodni sin stoljeća, u kojem je školnik pobjedio kod Sadove. Napred! složimo se i mi s tom lozinkom, ali samo pod uvjetom, da shvaćamo znanost i njezinu zadaću u kršćanskom smislu i duhu. Ili možda imademo razloga, bojati se ove lozinke, ovog glasa? Zaista ne, dapače protivno! Ozbiljno proučavanje prave znanosti vodi do istine. Ako li neće protivnici da dodju do nas, to moramo mi do njih, to jest, mi moramo boj prenesti na njihovo polje,

u njihov logor. Jest, gojimo znanost i utucimo protivnika vlastitim njegovim oružjem uma. Zar nije i um takodjer dar božji? Neka dakle dokaže sam dar — darovnika! Poznata je ona bezbožna zamisao, koju je zamislio car Julijan Apostata. On je hotio kršćane iztisnuti, iztjerati sa polja znanosti i nauke, da tako padnu u neznanje. Bijaše to djavolska zamisao, i da mu je za rukom pošla, sigurno bi bila mnogo zla počinila S neznanjem bo se najmanje koristilo crkvi, premda joj upravo protivno predbacuju neprijatelji njezini. Nu time samo pokazuju ono, što bi oni željeli. Tu želju gojio je i Julijan. Kakovim li veseljem bi bio kazao, samo da je mogao ta neprijatelj kršćanski: „Gledajte, kakvi su neznalice ti kršćani!"

Iz svega toga što smo kazali i naveli, jasno se vidi, koli je potrebna katoličkomu svećeniku uztrajna nauka. Zato nam neka bude i neka ostane u viek pred očima zlatna ona rieč: „Katolički svećenik, koj želi, da je svojemu stališu na čast, ne smije pustiti nauke dok je živ." Nemojmo se ipak izpričavati: „Nemamo vremena." Taj razlog imade mjesta donjekle kod mnogoga, jer vlada još u viek pomanjkanje svećenstva. Ali pogledajte, što radi čovjek, koj je veliki prijatelj glasbe? Svagdje ga je naći, gdje se kakova musikalna produkcija izvadja, da ju čuje, da se uči. Dodje li o podne kući od posla svoga i preostaje li mu još do objeda makar samo pet časaka, brzo se sjedne k svomu glasbilu te se vježba. Čim je objedovao, sjedne se opet k njemu, sve dok ne ide na posao. Vrati li se u večer kasno kući, neide sigurno prije na počinak, dok nije izvabio koj akord iz svojeg instrumenta. Posjeti li svojeg prijatelja, koj je takodjer muzikalan, odmah će mu reći: „Hajde, da sviramo zajedno!" Tako je ljubav prama kojoj stvari zaista domišljata, da si nadje sgodno vrieme i u njem se do volje bavi svojim predmetom.

Vade et fac similiter! O kad bi mi imali pravu volju i gorljivost za svetu znanost, sjegurno, bi našli onda i mi potrebna vremena za nauku. Ajde, poticajmo mi zamjence jedan drugoga! Nulla dies sine linea! vriedi osobito ovdje. Pitajmo jedan drugoga, kad se sastanemo: Što proučavaš ti sada?" Izpitujmo pred sv. izpovjedju savjest našu takodjer i u tom smislu, potužimo se glede toga i stvarajmo si ozbiljne i čvrste odluke, da ne bude nas išla rieč korećega proroka: „Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi." Osee 4, 6. Sv. Terezija željaše, buduć osvjedočena kako je molitva nuždna, da se može uzpeti na visoko brdo, te cielomu svietu doviknuti: „Molite, molite i opet molite!" Zar neodgovara visokomu duhu Bogom nadahnute, angjeoske djevice k onomu — ora takodjer pripojiti i — labora — in s. scientia, te doviknuti: „Svećenici učite, učite i opet učite!!"

Preveo *H. r.*

Iz knjige Vladimira Solovjeva: „Istorija i budućnost Teokracije."

(Dalje.)

Rieč carstva, posijana po Sinu čovječjem u duše njegovih učenika, zahvatila je, uzišla i uzela sadašnje forme — javila se kao crkva. Ove forme, predstavljajuće crkvu, po sebi su idealne i savršene, al još nisu posvema zavladale svojim materijalom, nisu pronikle svu prirodu i život čovječanstva. S toga u nazemnoj crkvi carstvo božje jošte se nije odkrilo, već se odkriva, nije se savršilo, već se savršuje. Crkva je zdanje Božje i premda plan toga zdanja potiče odozgor te je nepromjenljiv, samo zdanje razprostranjuje se u širinu i visinu na slavu svoga Graditelja: „na Kojem sva gradjevina sastavljena raste za crkvu svetu u Gospodu; na Kojem ćete se i vi sazidati za stan Božji u Duhu." (Efes. II. 21, 22.) — Crkva je tielo Hristovo i premda su sustavne forme i životni zakon toga tiela postojani i nepromjenljivi, samo tielo ipak raste i razvija se i u cielini i u svojim čestima „dokle dostignemo svi u jedinstvo vjere i poznanje Sina Božjega, u čovjeka savršena, u mjeru rasta punine Hristove. — Vladajući se po istini u ljubavi da u svemu uzrastemo u Onome, Koji je glava Hrist, iz Kojega je sve tielo sastavljeno i sklopljeno svakim zglavkom, da jedno drugomu pomaže dobro po mjeri svakoga uda, i čini da raste tielo na popravljanje samoga sebe u ljubavi." (Efes. IV, 13, 15, 16.) — Crkva jest nevjesta Jaganjca, no ona se još nije objavila u svoj svojoj krasoti, i mi smo dužni pripravljati sebe za njezino objavljenje u nama i za savršeno, ujedinjenje s Gospodom, „da ju metne preda se slavnu crkvu, koja nema mane ni mrštine, ili ništa takova, nego da bude sveta i neporočna." (Efes. V, 27.)

Vjera u carstvo Božje sili nas pripoznati, da njegov početak jurve obstoji na zemlji u vidljivoj crkvi. I ta vjera u carstvo Božje ne dopušta nam, da se zadovoljavamo sadašnjom realnosti. Jerbo u ovoj realnosti vlada jošte nepravda i razdor i bjeda, a carstvo Božje je pravda i mir i radost u Duhu svetom.

Ovaj ideal duhovnoga carstva Božjega ima biti ustvaren slobodnim djelovanjem čovječanstva; nu za to da nebi ljudska sloboda zagriešila cilj Božji, dana je svaka vlast na nebu i na zemlji Onomu, Koji je svojim moralnim životom iz svoje čovječje slobode pripravio istinitu formu za savršenstvo božanstvenoga života.

I ako Hrist živi u crkvi i oživljuje ju kao načelo milosti i istine, tad prebiva i djeluje u crkvi i načelo vlasti Hristove. I kao što milost i istina ne ostaju u svojem (za nazemno čovječanstvo) nevidljivom duhovnom središtu, već imaju vanjska predmetno-realna sredstva svojega djelovanja (u sakramentima crkve, u rieči Božjoj), tako i duhovna vlast Hristova ne ograničuje se jedinim, za nas s veće strane nevidljivim upravljanjem svieta, već imade takodjer svoje i nama vidljive, opredjeljene i postojane forme i načine, koji nemaju sami u sebi, u svojem realnom čovječjem sustavu, vlastita načela vlasti, ali služe kao predstavnici i provodnici Hristove vlasti. Ova vidljiva crkvena vlast, koja crkvu čini sveobćom institucijom, neobhodno je posredstvo medju absolutnim idejalom crkve ili carstva Božjega i religijosnom realnošću pojedinih ljudi, koji žele ustvariti taj ideal. Poslije jedine osobe Hristove religijosni život ima se upravljati ne već k individualnim nego k obćenitim zadaćama. Opiruć se samo na obćenitu vlast crkve, osobni rad može voditi čovječanstvo do carstva Božjega.

XIX.

Jedanaest učenika otidjoše u Galileju, u goru, kamo im zapovjedi Isus. I kad Ga vidješe, pokloniše se Njemu; a nekoji posumnjaše. I pristupivši Isus reče im govoreći: dana mi je svaka vlast na nebu i na zemlji. Idite dakle i naučajte sve narode krsteći ih u ime Otca i Sina i Duha svetoga, učeći ih da drže sve, što sam vam zapoviedao; i evo Ja sam s vama u sve dane do svršetka svieta (Mat. XXVIII, 16—20.).

Božanstveno utemeljenje duhovne vlasti, bezuslovan karakter i vrhovno značenje apostolske jerarhije, njezino svjetsko zvanje i sveobća zadaća, napokon obećanje neprestane pomoći odozgor — sve ovo izravno je zajamčeno u posliednjim riečima uzkrsnula Spasitelja, predanima po jednom od onih, koji su neposredno slušali te rieči — po evangjelistu sv. Mateju.

Znamenite su i same okolnosti, u kojima se je posljednji put javio Učitelj učenicima. „A jedanaest učenika otidjoše u Galileju u goru, kamo im zapovjedi Isus. I kad Ga vidješe, pokloniše se Njemu: a nekoji posumnjaše." Ako su izmedj učenika, koji su po zapoviedi Isusovoj otišli na goru Galilejsku, vidjevši Ga tamo, nekoji posumnjali, što da očekujemo od ljudi, koji se nisu nikad uzapeli na evangjeosku goru, koji nisu izpunili Isusovu zapovied a po tom Ga nisu ni vidjeli? U obće istina Božje uprave pri svoj svojoj očevidnosti može se usvojiti samo slobodnim činom srca i volje, neizključujućim sumnje uma. Ipak slabina ljudskoga sumnjanje ne može osabiti silu bogo-čovječje naredbe. „I pristupivši Isus reče im govoreći: dana Mi je svaka vlast na nebu i na zemlji."

I pristupivši Isus — Sam pristupa — On k njima, a ne oni k Njemu. Od Njega je izvor, početak i prvi podhvat u osnivanju apostolske vlasti. On je prije izabrao njih, a ne oni Njega („ne izabraste vi Mene, nego Ja izabrah vas, i postavih vas, da idete i plod donesete, i plod vaš da ostane." Iv. XV, 15.), paće oni ni ne mogu složno i odlučno pristupiti k Njemu — jer sumnje. Odozgor a ne odozdol ide djelo Hristovo. Njega i sada ide prva rieč: reče im govoreći: dana je — ta bogočovječja vlast, koju Hrist predaje apostolima; Njemu samomu je dana, nije po Njem stvorena, nije hotomice uzeta, nije ugrabljena — „nije grabežom namjeravao biti ravan Bogu — ponizio je Sebe postavši poslušan do same smrti." Filip. II, 6—8.) Temelj vrhovnoga vladarstva jest poniznost, počelo vlasti je posluh. Posluh ne samo u podložniku, no i u samom vladaru: sama vlast izvire iz posluha — ko nije poslušao, taj ne može ni zapoviedati. Jedini koji nema koga poslušati, taj ne može ni zapoviedati. Jedini koji nema koga poslušati — bezpočetni Otac — Svemogućnik (Svedržitelj) — svu vlast i svaki sud predao je Sinu čovječjemu, podpunom uzoru poslušnosti. U njem pokazuje se nama i sam red poslušnosti i podvrženosti. Sin bo čovječji nepodvrgava se komu god, već samo jedinomu Otcu, koji je veći od Njega („jer je Otac Moj veći od Mene" Iv. XIV, 28.). Premda je moguć, a često se i dogadja, obratan red poslušnosti — kad se veći podvrgava manjemu, viši nižemu, ali to je grieh, izvraćanje istine, izvor zlobe i bjede. Podvrženje višega nižemu jest pâd. Podvrgava se duša čovječja nagonom nižoj životinjskoj naravi, — i pada u glib sietilnosti; sluša zavedeni um čuvstvenu dušu i pada u obmanu i zabludu; svjetonosni i bogagledni duh naginje sebeljubnu umovanju i pada u bezdan zla. Svaki grieh polazi iz izvraćanja ovoga božanstveno-umnoga poredka, te jerarhične sveze, po kojoj sve je dužno biti poslušno nečemu višemu il ljepšemu od sebe, a tim postizava vlast nad nižim, tako da prava vlast, osnovana na pravom podvrgnuću, uviek ide odozgor, a ne odozdol. „Dana Mi je" — Meni, kojega vidite, koji s vama govori — Sinu čovječjemu. Ovdje nije govor o svedržiteljstvu Božjem, koje ne može nikomu biti dano, već ob onoj bogočovječjoj vlasti, koju je Isus postigao, kad je Sebe ponizio postavši poslušan do same smrti, i koju On sada predaje apostolima.

„Dana Mi je svaka vlast" — ne jedna kakva god, na pr. duhovna, nego i svaka druga. Poznamo tri glavne vlasti u ljudskom svietu: svećeničku, predavanu tajnom rukopoloženja (ordinacije), carsku (kraljevsku), predavanu obiteljskim nasljedstvom ili drugim kojim načinom, no posvećivanu tajinstvenim pomazanjem, i napokon vlast proročku, koja budući izravni osobni dar javlja se u obćenitoj djelatnosti uslied osobna nadahnuća no obistinjuje se i učvršćuje zaslugom i svetošću. Ove tri vlasti, dostojanstva i službe nuždno pripadaju Onomu, Kojemu je dana svaka vlast i Kojega su isti neprijatelji svečano, ako i neznajući, priznali prvosvećenikom,

carem i prorokom. (Iv. XI, 49—52, XIX, 19—22. i Mat. XXVII, 39, 30.).

Ne samo crkva ima Hrista svojim vodjem i glavom već i država i društvo kršćansko. Sa Njegovom vlasti imaju spajati svoju vlast i svoju službu ne samo svećenici nego i vladari i slobodni sveobći poslenici ili proroci. „Dana mi je svaka vlast“ znači, da je bez prava i moći ono poglavarstvo, koje sebe odjeljuje od izvora svake vlasti; znači da sebe vara onaj narod, koji ustaje proti carskoj vlasti Hristovoj ponavljajuć viku židovske svjetine: „nemamo cara osim cesara“; znači, da su osudjeni oni vladajući ljudi, koji kao Pilat peru ruke i proglasuju slobodnu crkvu u slobodnoj državi. Tako i još jače osudjeni su oni lažni proroci, koji hoće obnavljati i upravljati djelo Hristovo mjesto da izpravljaju sebe i druge po volji i zapovjedim Hristovim. Osudjen je onaj prorok ili učitelj ili vodja narodni, koji mjesto da nasljeduje Hrista i oponaša njegove primjere, misli „grabežom“ Njemu biti jednak, samovoljno prisvajajući si umišljenu zadaću, dočim istinski prorok, spajajući se poslušnošću s Onim, Koji je bio poslušan do same smrti, u istinu prima vlast od Onoga, Kojemu je dana svaka vlast.

---

† Ivan Bosco.

Občenitoj žalosti, koja se javno izrazuje u svih dielovih crkve katoličke nad smrću Don Ivana Bosca, i mi se pridružujemo. Tko još nije čuo govoriti o tomu Apostolu odgojivanja i poduke kršćanske koji je, niknuv iz naroda, bio pravi dobročinitelj čovječanstva. S evangjeljem u srdcu i na ustima, tvorio je dobro kuda se je god obratio. Ljubavi njegovoj bila je preuzka Italija, njegova domovina. Taj novi sv. Franjo Salezki, taj ljubezni nasljednik sv. Vinka Paulskoga, taj dostojni brat častnoga Cottolenga, velikim svojim srdcem obuhvaćao je čitavi sviet, te ga sa svojimi uredbami i svojim naukom obsipavao dobročinstvi. Evo bar nješto iz života njegova.

Don Ivan Bosco rodio se 15. kolovoza g. 1815. u mjestu zvanom Castelnuovo d' Asti u nadbiskupiji Turinskoj, od vrlo čestitih i vriednih roditelja. U svojih mladjahnih godinah, čim je svršio pučke škole i gimnaziju, stupi u nadbiskupsko sjemenište u Chieriju, gdje je čitav svoj krasan um posvetio nauci, i cielo srdce pobožnosti. Već se tada opažala u njem ona kriepost, koja ga poslije učinila tako slavnim. Mladi bi na ime Bosco svom ljubavlju plemenita srdca u viek pomagao svojim saučenikom, kad bi ih vidio u potrebi, i nalazio najveću radost u tomu, ako je komu što dobra učinio. Rastuć godinami, napredovao je i znanjem i vrlinom, i g. 1841. bude zaredjen za svećenika. Podje iza toga u Turin, gdje stupi u glasoviti crkveni konvikt s namjerom da se što bolje usavrši u znanju moralne teologije. Uz to polazio je on jošte na sveučilištu predavanja filozofička, i proučavao pjevanje i glasbu, što mu je poslije od neizrecive koristi bilo. Koncem iste 1841. godine počne revni mladi svećenik svoje blagotvorno djelo; sabra na ime oko sebe njekoliko mladića i u jednoj kućici blizu crkve sv. Franje Asiškoga u Turinu, obučavao ih i zabavljao ih. Uz pomoć je Božju dobro napredovao, i za njekoliko mjeseci mogao je Don Bosco svake nedjelje na otvorenom polju u Valdoccu (pregradju Turinskom) sakupiti oko sebe ništa manje od pet sto mladića, tumačeć im katekizam i priredjujuć im liepe pristojne zabave. Pri tom mu je njegovo vlastito muzikalno znanje veoma dobro došlo. Tri godine iza toga utemelji Don Bosco kongregaciju Salezijanaca, i otvori u Turinu njihov prvi oratorij. Godine 1874., kad ju je Pijo IX. definitivno i svečano potvrdio, brojila je ta kongregacija 250 članova, a danas evo kako nas uči statistika, nalazi se u Europi i u Americi 130 kuća Salezijanskih utemeljenih po Boscu, i u njima se danomice obučava, uzdržaje i katekizira 150.000 mladića. Doista od zrna gorušična posta veliko drvo! Sam Bog znade koliko je zla manje na svietu uslied ovoga djela Boscovoga, a da i ne govorimo o dobru koje je odatle proizašlo; jer Don Bosco nije utemeljio svoje zavode za djecu dobrih i valjanih roditelja, već za takovu sirotčad, koju su vlastiti otac i vlastita majka zanemarili ili sasvim odbacili. Nju je oko sebe kupio blaženi pokojnik, i davao izučiti kakav koristan zanat, a ako je u kojega mladića vidio volje i sposobnosti, priveo bi ga i do čega plemenitija. Tako je iz Boskovih zavoda izašlo već do 6000 svećenika, i veliki broj učitelja i častnika. Kako se odgaja u Boskovih kućah, i kako djelo njegovo prati osobiti blagoslov Božji, kud ćemo veći dokaz nego li je to, što od ovoga ogromnoga broja mladića koji su tekom 47 godina bili odgojeni bilo od njega bilo od njegovih Salezianaca, do danas još ni jedan nije bio osudjen na sudu sbog kakova zločina. Mnogi opaki ljudi videći gdje Bosco ovako blagotvorno i spasonosno djeluje, a ne mogući toga trpjeti, tako daleko dodjoše u svojemu djavolskomu gnjevu, da su i pucali na nj; nu Bog je slugu svoga uviek izbavio iz ruku njihovih, i više puta upravo na čudesan način.

Don Ivan Bosco, kako već javismo, pun zasluga za život vječni, umro je dne 31. januara t. g.

Kad je Don Bosco god. 1881. u crkvi sv. Sulpica u Parizu propoviedao i sabirao milodare za svoje zavode, bila je crkva daleko pretiesna, a da obuhvati sve, koji su došli da vide muža kojega je glas već davno bio prešao granice Italije. „C'est un saint; il fait des miracles“, svetac je ovo; on tvori čudesa govorilo se na sve strane; ali se ponizni starac ovakovimi pohvalami nije dao nije uznesao. Ponizan je bio u životu ponizan je ostao i na smrti.

I na Hrvatsku mislila je velika duša svetoga toga čovjeka, jer svoje Saleziance htio je on uvesti i u našem Karlovcu, što mu žalibože s nepoznatih nam razloga nije pošlo za rukom.

Gospodi svećenikom, koji upravljaju djelom sv. Djetinstva Isusova ili žele ovo djelo uvesti medju mladeži.

U ime ravnateljstva djela sv. Djetinstva Isusova za podporu nevoljne neznabožčadi javljam ovim gospodi duhovnim pastirom i kateketom, koji se brinu za djelo sv. Djetinstva Isusova, da je dotiskan prvi svežčić „ljetopisa o djelu sv. Djetinstva Isusova“ i može im se poslat, da diele medju djecu kao učestnike ovoga djela.

Sve *12 i 12 učestnikâ* dobivaju po *jedan svežčić* ljetopisâ.

Može se dobit takodjer sličica prijamnicâ i kolajnâ, od kojih po jednu dobije badava svaki učestnik.

Ima još u zalihi i knjižicâ „Poslanstvo djece.“ Gdje mladeži djelo sv. Djetinstva još nije poznato, dobro će učinit svećenici, ako prije svega dadu djeci pročitat ovu knjižico „Poslanstvo djece“; pače smiju po jednu ovakovu knjižicu dati i u svaku obitelj.

Tko želi navedene stvari, neka se obrati na ravnateljstvo djela sv. Djetinstva u samostanu milosrdnih sestara u Zagrebu i neka navede *koje stvari i koliko ih* treba.

Još imam priobćit, da je članovom vieća ili ravnateljem djela sv. Djetinstva podieljena od svete Stolice vlast: križiće, kolajne, krunice i kipe Djeteta Isusa ili bl. Dj. Marije blagoslivljati s dotičnimi oprosti i križiće s oprosti križnoga puta, zatim dieliti blagoslov na samrti s obilatim oprostom, nadalje imaju indultum Altaris privilegiati personalis tribus hebdomadae diebus i to u svakoj biskupiji, gdje se dobije consensus ordinarii.

Ravnatelj djela sv. Djetinstva postane svaki duhovni pastir odmah, čim ima volju uvesti u svojoj obćini djelo sv. Djetinstva, dotično zauzet se za promicanje ovoga djela, pa ako već ima *12 učestnikâ* djela, *uživa povlastice* po svetoj Stolici podieljene svećenikom kao ravnateljem djela, ter ima i gore spomenutu vlast blagoslivljati s oprosti križiće, kolajne i t. d.

To isto valja i o svakom svećeniku pomoćniku ondje, gdje mu mjestni duhovni pastir brigu za djelo sv. Djetinstva povjeri ili dopusti, da to djelo uvede ili ga nadalje ravna.

Za svećenike *nadbiskupije zagrebačke podieljen je* gore spomenuti *consensus*.

Molba za consensus glasi ovako:

Eminentissime ac Reverendissime Domine Cardinalis Archi-Episcope!

Sacerdotibus vocalibus et praefectis Confraternitatis de sancta Infantia Jesu Sanctitas Sua concessit facultatem Coronas precatorias, Numismata et Cruces benedicendi cum applicatione indulgentiarum, dein elargiendi benedictionem in mortis articulo cum applicatione. Indulgentiae Plenariae nec non Indulti Altaris privilegiati personalis tribus hebdomadae diebus, attamen de respectivi Ordinarii consensu; pari modo reverendissimus P. Ordinis Minorum Minister generalis, auctoritate apostolica ipsi concessa, iisdem sacerdotibus tamquam vocalibus Confraternitatis „de sancta Infantia Jesu tribuit facultatem applicandi Crucifixis indulgentias Viae Crucis; quare Eminentiam Vestram pro benigno tali consensu ac licentia humiliter rogo, ut nempe Archi-Dioecesis Zagrabiensis sacerdotes vocales et praefecti seu directores Operis sanctae Infantiae Jesu licite utantur facultate benedicendi Coronas, Rosaria, Cruces, Crucifixos, parvas Statuas ac Numismata, eisque applicandi indulgentias a Sanctitate Sua concessas, ac simul indulgentias s. Birgittae nuncupatas, dein benedictionem cum applicatione Plenariae Indulgentiae impertiendi Christi fidelibus morti proximis, atque indulti Altaris Privilegiati personalis tribus hebdomadae diebus, nec non facultate applicandi Crucifixis Indulgentias Viae Crucis. Eminentiæ Vestræ itd.

Na tu je molbu odgovoreno ovako:

Ordinariatus Archi-Dioecesis Zagrabiensis. 4395.

Consensus Ordinatus relate ad intrasertarum facultatum usum hisce in Domino tribuitur.

Zagrabiae die 13. Decembr. 1887.

Josephus Card. AEppus. m. p.

U Zagrebu dne 13. veljače 1888.

Mijo Filetić,
duhovnik.

Viestnik.

Zagreb. Na ubaviest onim, koji kane hodočastiti u Rim. Njeki prijatelj iz vana želi, da mu se razjasne njeke stvari o rimskom hodočašću, pak sam dodaje, da bi dobro bilo to učiniti u ovome listu, jer da bi možda još komu dobro došlo.

1. Niko ne mora prihvatiti ponude glede obskrbe, već je svakomu prosto nastaniti se gdje bude hotio i kako bude hotio. Onaj, koji prihvati ovu ponudu i plati 150 fr. za I. razred, 125 fr. za drugi razred a 100 fr. za treći razred, namirio je tim sve troškove za vožnju simo i tamo i za obskrbu za 8 dnevni boravak u Rimu.

2. Ko se želi prijaviti dosta je da pošalje samo polovinu ciene za vožnju dakle prema voznom razredu 35 for., 26 for. ili 20 for.

3. Imade nade, da će se sakupiti 200 hodočastnika, ali svakako treba da se što prije prijave. Ne bi li se ipak prijavilo 200 hodočastnika onda se naznačene ciene od Kormonsa (140.50 franaka; 98.40 franaka; 63.65 franaka) razumjevaju za tamo i natrag, te će se centralni odbor za taj slučaj pobrinuti i za snižene ciene do Kormonsa i natrag. Razlika neće biti osobita; veća bi svakako bila glede udobnosti vožnje.

4. Svećenici treba da uzmu sa sobom talar već radi poklona kod pape, a moraju sa sobom ponieti i celebret od svoga biskupa, da mogu služiti sv. misu. Za svaki će slučaj biti potrebito, da se p n. g. putnici obskrbe iputnicom za inozemstvo.

Jedan gospodin povratio je centr. odboru s negodovanjem proglas za ovo hodočašće, koji mu je priposlan u njemačkom jeziku. Stvar se imade ovako.

Centralni je odbor sastavio i izdao proglas samo u hrvatskom jeziku, a kr. izdavaonica voznih karata dala je na svoju ruku onaj proglas štampati u hrvatskom jeziku, a dala ga i na njemački prevesti, da ga priloži onim novinam, koje kod nas izlaze u njemačkom jeziku. Svrha svega toga jest samo ova, da se sastavi što veći broj hodočastnika, a nije bila ni pošto ironija ili povrjeda hrvatske sviesti. — Ako je dakle spomenuta kr. izdavaonica voznih karata još komu privatniku poslala ovakav njemački poziv, neka za Boga ne traži dlake u jajetu.

— Ovogodišnja glavna skupština književnoga družtva sv. Jeronima obdržavati će se dne 1. ožujka o. g. u dvorani nadbiskupskoga sjemeništa sa sliedećim dnevnim redom:

1. U 10 sati služiti će se u sjemeništnoj kapeli sv. misa za živuće i pokojne družtvene dobročince;

2. poslije svete mise predsjednik će skupštinu otvoriti;

3. priobćiti će se godišnji izvještaj družtvenoga bilježnika i blagajnika;

4. birati će se censuralni odbor za izpitivanje računa godine 1887;

5. viećati će se o predlozih, koji budu stavljeni, napokon

6. izabrati će se upravljajući odbor.

Gospoda se družtveni članovi umoljavaju, da u skupštinu doći izvole u što većem broju.

U Zagrebu dne 15. veljače 1888.

Franjo Budicki, kan. zagreb.,
predsjednik družtva sv. Jeronima.

— Dispensacija od posta sadržaje ovo: Quapropter spectata moderna non modo annonæ, sed et ceterorum victualium caritate, pensatis etiam arctissimis facultatum adjunctis, ad quæ Archi-Diœcesis hujus accolæ per assiduas pluvias et ingentes aquarum eluviones redacti sunt, — virtute acceptæ eatenus a Sua Sanctitate Summo Pontifice facultatis, cum universis Archi-Diœcesis hujus fidelibus utriusque sexus, qui ob præattacta adjnncta, vel valetudinis rationes venia legis uti cupiverint, — ut per tempus imminentis S. Quadragesimæ, exceptis feria quarta, sexta et sabbato, usque Dominicam Passionis inclusive carnalibus vesci possint, quin eatenus se apud locales animarum Pastorales insinuare debeant. Præsentium per tenorem, provocative etiam ad Literas Pastorales magnæ memoriæ Prædecessoris mei superioribus annis, signanter ddtto 8. Januarii 1860. editas, ea ratione dispenso: ut 1. Animarum Curatores hanc Dispensationem relate ad fideles suos, qui hoc fine ad eos recurrerint, usque Dominicam Palmarum inclusive, etiam ad dies sabbati, demto tamen sabbato quatuor temporum, meo nomine extendere possint; 2. ut præter dies Dominicos conditio unius per diem refectionis, ac non permiscendarum epularum carnalium cum esurialibus, utpote piscibus, salva maneat; 3 ut pro collatione vespertina, nisi affectæ valetudinis ratio aliud posceret, excepto jusculo, cibi duntaxat esuriales adhibeantur; 4. ut qui hac venia usi fuerint, omnibus concessionis diebus pro exaltatione S. Matris Ecclesiæ, pro salute Suæ Sanctitatis sumi Pontificis, ac omnium Christi fidelium, pro errorum exstirpatione, ac Principum Christianorum concordia *3 Pater* et *Ave* ac unum *Credo* devote orare teneantur.

Suapte intelligitur: Dispensationem hanc iis in Parochiis, in quibus lex jejunii et abstinentiæ in tota sua extensione religiose observatur, publicandam haud esse.

Cum Ecclesiastici et Religiosi sub hac Dispensatione non sint comprehensi, parem legis veniam, exceptis tamen diebus Sabbati ac hebdomadæ Passionis feriis, iis duntaxat, sum impensurus, qui pro hac sibi tribuenda scripto ad me recurrerent.

De cætero Venerabiles Fratres et Filii dilectissimi! fideles Vestros diligenter hortabimini: ut jejunium non sola a cibis abstinentia, sed potissimum concupiscentiæ refrænatione, ac vitiorum fuga metiantur, illud Divi Hieronymi illis ingeminantes: *„quid prodest corpus tenuari abstinentia, si animus intumescat superbia? quam laudem merebimur de pallore jejunii, si invidia lividi simus; — Tunc præclara est abstinentia, tunc pulchra castigatio corporis, cum est animus jejunus a vitiis“*; utve se in orationibus et piis meditationibus largioribusque activæ in indigentem proximum charitatis operibus ferventes, abundantius exhibeant; — *„illud quippe“*, ut ait s. Gregorius M. *„jejunium Deus approbat, quod in dilectione proximi agitur, quod in pietate conditur. Hoc ergo, quod tibi subtrahis, alteri largire, ut unde caro tua affligitur, inde egentis proximi caro reparetur.“*

Beč. (Svečani banket na čast sv. Otcu Leonu XIII.) Kako smo bili već nagoviestili osvjetlali su si austrijski katolici opet lice pred svietom. Banket na čast jubilejske svečanosti sv. Otca Leona XIII. pružio je liep dokaz katoličke sviesti priestolnoga grada Beča. Krasno nakićene „Harmonisäle“ napunilo je otmjeno obćinstvo — mnogobrojno svećensto, plemstvo, zastupnici, djačtvo i gradjanstvo. I dva hrvatska imena nadjosmo u tom otmjenom družtvu: grofa Pejačevića i narodnog zastupnika Dra. Amruša.

Oko 7$^1/_2$ sati zasvirala je vojnička glasba, a u 8 začeo je sam banket. U 8$^3/_4$ rekao je zdravicu na čast sv. Otcu knez Alfred Lichtenstein. Zdravicu je zamjenilo burno klicanje, a za njim zastruje dvoranom glasovi krasne Leonove himne Katschtholerove. Iza toga zahvaljivao se papinski nuncij nadbiskup Galimberti odu-

ljom latinskom besjedom, hvaleći austrijskim katolikom, a ponajpače apoštolskomu veličanstvu caru i kralju Franji Josipu I. za toliko dokaza privrženosti sv. Otcu.

Zatim je opet bečki nadbiskup i kardinal Gangelbauer nazdravio drugomu jubilarcu, koji slavi 40. godinu svoga slavnoga vladanja Nj. Veličanstvu cesaru i kralju našemu — a sliedilo je isto burno klicanje.

Velikim se oduševljenjem slušala iza toga zdravica kneza Alojsa Lichtensteina gradu Beču; gradskog zastupnika Vätha svojoj dinastiji vjernoj Austriji; Rotha, kršćanskim zastupnikom i spisateljem i često povladjivanjem prekidan govor Dra. Luegera za pobjedu kršćanstva nad svimi neprijatelji. Prispjeli su i mnogi brzojavi.

Oko 10 sati počeli se udaljivati najviši dostojanstvenici, a drugi su ostali i dulje.

— U drugoj se poli naše monarkije zaoštrio boj, koji se u ostalom već dugo vodi — boj za školu. Štovanim je čitateljem iz naših dnevnika poznat priedlog kneza Lichtensteina u carevinskom vieću, da se opet uvedu konfesijonalne škole. Ovaj je priedlog upravo u srce ranio sve što je židovsko, bezvjersko, slobodnozidarsko, pak kako je skoro sve novinstvo u njihovim rukama čuo se urlik ranjenih svom zemljom. Što god se pomolilo liberalnih fraza na pogrdu vjere, crkve i svećenstva, sve se to sad sabiralo i liepo izkićeno nizalo u novinske članke, da se pokaže strahota ovog „atentata“ na čast Austrije. Ni to nije bilo dosta! Vikači sazivali skupštine, gradska vieća, da dadu oduška ranjenomu liberalnomu (!) srcu svomu. Da kako da niesu ni katolici ostali poslije toga priedloga prekrštenih ruku. Prijatelji su Lichtensteinova priedloga odlučili predložiti carevinskom vieću molbu, da se opet uvedu konfesijonalne škole. Sad se kupe podpisi, da se što jače podupre katolička stvar. Ovaj korak nalazi silna odziva. Mnoge su obćine, školska vieća već podpisala predstavku. Ima nade, da će se javno pokazati, kako židovsko novinstvo jošte nije sa svim otrovalo kršćanskih srdaca, kako jošte nije zaplienilo kršćanskog mišljenja. Arci za podpise silno se traže. Posebnu peticiju spremaju i katoličke gospoje, koje neće da zaostanu za katoličkimi muževi. Pak kad čovjek čita ta mnogobrojna slavna kršćanska imena, onda se tek vidi, kakvo je upravo nasilje, kad židovska štampa hoće da je pravi izraz mišljenja narodnoga.

Rim. (Zadušnice za blagopokojnog Pija IX.) Dne 7. o. mj., kao na dan smrti Pija IX., služio je kardinal Sacconi svečane zadušnice za pokojnoga papu. Kod sv. je mise bio sv. Otac i sav njegov dvor, diplomatički sbor, mnogobrojni stranci i rimsko plemstvo. Absoluciju kod katafalka obavio je sam sv. Otac.

— (Kongregacija „školske braće.“ Sliedeće nedjelje 19. ov. mj. biti će u Rimu svečano proglašen za sveca častni sluga Božji, Ivan de la Salle utemeljitelj družbe „školske braće.“

Budi nam dopušteno, da tom sgodom u kratko navedemo sadanje stanje družbe. Na koncu godine 1886. brojilo je 11.712 braće, 1018 novicâ, 2119 kandidatâ u 1220 kuća. Od ovih kuća zapada samu Francezku i Algir 975, Belgiju 46, sjevernu Ameriku 100, južnu Ameriku 12, Italiju 23, Španiju 18, Austriju 1. Braća obučavaju u 1670 škola sa 6663 razreda. Učenikâ imadu 308.387, od ovih 82.805 redovitih, 217.643 privatna, 6543 opetovnika, 1396 naučnika, 24.131 pitomaca i siročadi. U Austriji imadu oko 1000 učenika. U Francezkoj, gdje je jošte za života utemeljiteljeva, umrloga u Rouenu 1719., bilo školske braće u svakom većem gradu, imadu sada preko 1300 učiona, 8000 učitelja te preko 300.000 učenika. Kako je ta družba u Francezkoj cienjena, još se ljepše pokazuje, kad se ne zaboravi, da je ona sve ove zavode osnovala te ih i uzdržaje privatnimi sredstvi, jer su u toj zemlji sve državne škole bezkonfesijonalne ili bolje bezvjerske. I u Beču, a osobito u predgradju njegovom, u Fünfhausu, gdje uzdržavaju vrlo brojno posjećenu dječačku školu, stekla su „školska braća“ liepo priznanje. Kod zaključka je na ime poljeća podnačelnik gradski kao zastupnik školskoga odbora čestitao zavodu i javno priznao, da se njihova škola broji medju najbolje, te da stanovnici imadu razloga ponositi se, što imadu ovakvu školu. Bilo bi zaisto u ovo naše liberalno vrieme na spas mladeži, kad bi se „školska braća“ i njihovi zavodi umnožili i sve više razširili svoje blagotvorno djelo.

— *Propaganda u Rimu.* Netom izašli godišnji izvještaj Kongregacije Propagande dopušta nam unj zaviriti i upoznati se s djelovanjem ovoga — cieli sviet obsižućega — znamenitoga zavoda.

Za razširivanje vjere u Misionskih okružjih služe sliedeći zavodi: U Rimu:

1. *Collegium Urbanum* de Propaganda fide sa 136 pitomaca iz najudaljenijih zemaljâ, koje nemaju u samom Rimu drugog zavoda. Učevna osnova obsiže većinom na njemačkih gimnazijah navadne predmete, zatim podpun tečaj filozofije i teologije. Osobito se u ovom zavodu obsežno uče tudji jezici kao na nijednom visokom učilištu svieta.

Budući misionari mogu ovdje skoro sve jezike naučiti, koji im mogu služiti u poganskih krajevih.

2. *Collegium sv. Petra i Pavla* od Pija IX. ustrojen g. 1874. za Talijane, koji se žele posvetiti misijam u Kini. Ovi pitomci polaze Gregorijansko Sveučilište i nauče već u zavodu kinezki jezik.

3. *Englezki Collegium*, utemeljen po Gregoru XIII. g. 1579. Mnogi od prvih pitomaca ovoga zavoda poginuše za englezke kraljice Elisabete mučeničkom smrću.

Prama koncu prošloga stoljeća skoro je posve izumro, istom kad je potlanji kardinal Wiseman 1818. sa njekimi mladimi Englezi u Rim došao, oživi i procvate zavod iz nova.

4. *Irski Collegium*, utemeljen po kardinalu Ludovisi-u.

5. *Škotski Collegium*, zaklada pape Klementa VIII. (1600).

6. *Sjeverno-Amerikanski Collegium*, po Piju IX. god. 1859. utemeljen sa 68 pitomaca.

Izvan Rima stoje pod upravom Kongregacije 14 odgojilišta za Misionare, naime: tri u Francuzkoj: veliko sjemenište za izvanjske misije u Parizu, od Pape Alexandra VII. 1563. ustrojeno. Iz ovoga sjemeništa sada djeluje u Orientu 773 Misionara a medju timi 21 biskup a pitomaca imade u zavodu 214;

U Lyonu cvate veliki Collegium za Afrikanske misije i Collegium Hibernicum u Parizu.

Četiri u Italji: Collegij: u Milanu za misije u Aziji, u Veroni za Afriku, u Napulju za Kinu, u Genovi za sveobće misije.

Za izobraživanje njemačkih misijonara služi Collegij u Steyl-u 1875. g. utemeljen po Monsign. Jansen-u i za kratko vrieme od 12 god. najbujnijih razvijen broji sada do 205 pitomaca.

Sveti Otac povjerio je tomu Collegiju i misije u Chantongu.

Španjolska ima dva misionarska seminara oba u Balladolid-u; jedan za misije u Englezkoj, a drugi za škotsku.

Belgija ima u Löwen-u jedan Amerikanski Collegij.

Portugalska u Lisabonu jedan englezki.

Povrh ovih nalazi se na otoku *Pulo-Pinang* jedan Collegij za izobraživanje domaćih misionara za stražnju Indiju i Kinu.

U *Skutarih* nalazi se takav za Srbiju i Makedoniju god. 1858. od Propagande i Austrijske vlade zajednički utemeljen. Osim toga imadu redovi 5 zavoda za uzgoj misijonara, te tako pod upravom Propagande stoji 26 zavoda, u kojih je lane bilo 1269 pitomaca, za 35 više od prijašnje godine.

Mnogi drugi koristni zavodi — zaključuje god. izvještaj — su u Italiji od vlade ukinuti i raztjerani. *n.*

P. n. gg. svećenikom

želećim nabaviti nov misal ili breviar preporučujemo sliedeća najnovija izdanja rimskoga misala i breviara:

1. *Missale Romanum*, izdanje Pustetovo (Regensburgžko) od god. 1878. Format: mali folio. — Od ovoga izdanja priredjeno je više vrsti, koje se razlikuju finoćom papira i obiljem nutarnjega ukrasa. — Prama tomu različita je i ciena te stoji misal (nevezan):

Vrst (Ausgabe):

I. *a.* na jakom papiru sa 3 slike (Stahlstich), bojadisanom slikom s prieda (Titelbild) i sa 10 ovećih drvoreza . . . . for. 10.80

I. *b.* Isto na talijanskoj artiji . . . . „ 16.20

II. *a.* Kao vrst I. *a.*; samo je slika s prieda bogatije izkićena . . . . „ 12.60

II. *b.* Isto na talijanskoj artiji . . . . „ 18.—

III. Kao vrst II. *a.* sa bojadisanimi slikami i iniciali kod glavnih blagdana . . „ 36.—

IV. Kao vrst II. *a.*, nu skroz bojadisan (preko 700 inicìala, vigneta i drvoreza) . . „ 72.—

V. Kao vrst II. *a.*, nu sav slikan, u inicialih sitne slike (poput miniaturâ) na zlatu „ 124.20

Za ovaj misal priredila je već tiskara Pustetova do 15 vrsti raznih vezoza, i stoji vez od 7 for. 80 nč. do 65 for. Vezovi po 12, 15, 20, 25 for. vrlo su ukusni, a svakako je najshodnije već uvezan misal naručiti.

Sva se ova izdanja Pustetova odlikuju krasnim tiskom, slova su velika, oštra i lahko čitljiva, nutarnji ukras izradjen po nacrtih prof. Kleina i sa umjetničkoga gledišta savršen; format je vrlo prikladan tako, da ovaj misal i na manjih oltarih neće biti neprilićan. A i ciena toli misalu koli vezom razmjerno nije visoka.

Svakomu se misalu dodaje po jedan „Proprium.“ Upozorujemo gg. drugove, da naručujući misal ujedno traže „Proprium Hungariae“ (stoji 1 for. 32 nč.), da se umah u misal i uveže. Uz ovaj Proprium netreba onda nikakav „appendix missarum“, jer će u Pustetovu misalu sve mise našega diecezanskoga kaledara naći (izuzam jedinu oraciju in Festo b. Augustini Gazotti), neke dakako pomoćju kazala, jer dolaze pod drugim danom nego u našem koledaru.

2. *Missale Defunctorum*, izdanje Pustetovo od god. 1877. Stoji (nevezan) 96 novč., ljepši 3 for. 24 novč., najljepši 11 for. 52 nvč. K tomu vez od 1 for. 50 nvč. do 3 for. 84 nvč.

Breviarium Romanum u četiri svezka, izdanje Pustetovo od god. 1879. Format 12°. Stoji (nevezan) 12 fr., na kineskoj (žutoj) artiji 14 for. 40 nč. Vez različit od 5 do 18 for. Naručujući ovo izdanje neka izvole ujedno tražiti „Proprium Hungariae et Croatiae“ u 4 svežčića (stoji 1 for. 8 nč.).

4. *Missale Romanum*, format: folio, izdala g. 1880. glasovita katolička tiskara „Imprimerie de S. Jean l' Evangeliste“ u Tournay-u (u Belgiji). Ovo je izdanje doduše skupo — misal stoji (nevezan) 38 fr., na čvršćoj artiji 48 for. — ali je u svakom pogledu pravo remekdjelo tiskarske i tiskarske umjetnosti i daleko nadkriljuje sva dosadanja obična izdanja rimskoga misala. Francezka i Njemačka kritika nemogu dosta nahvaliti sjajna izdanja liturgijskih knjiga, koja priredjuje spomenuti, tek prije nekoliko godina ustrojeni tiskarski zavod. Ista je tiskara izdala i

5. *Missale Defunctorum*, format: folio, stoji (nevezan) 4 for. 80 nč., na čvrstoj artiji 6 for.

6. *Breviarium Romanum* u 4 svezka, format: 18°, stoji (nevezan) 21 for. Kako su ova izdanja krasna, uvjeren sam, da komu novčana sredstva dopuštaju ovoliku svotu za misal ili breviar izdati, ove žrtve požaliti neće.

Naručbine na ovdje navedena izdanja misala i breviara prima i svaku potanju ubaviest daje sveučilištna knjižara Franje Župana (H. Fiedler) u Zagrebu.

Urednik dr. Ante Bauer.

Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 8. U Zagrebu, 23. veljača 1888. Tečaj XXXIX

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Sve za vjeru i za domovinu.

U ovim se riečima sadržaje najdostojniji cilj, kojemu se može posvetiti život čovjeka.

Josip Juraj Strossmayer, biskup Djakovački, kojega se ime u najnovijoj poviesti naroda našega najviše spominjalo, a poviest će ga naviještati i poznim naraštajem u dalekoj budućnosti, odabrao je spomenute rieči za geslo života svojega; ali one su i više nego geslo, one su i poviest života Njegova.

Petdeset je tomu godina, što se On primivši sv. red svećenički posvetio službi svete vjere; od onda služi on i domovini.

Kako se odužio vjeri, kako domovini!

Pokojni Ga papa Pije IX. zagrlio kao apoštola, a sv. Otac Leon XIII. vele srdačno Mu čestita zlatnu misu. Za što? Jer je poviest života njegova: sve za vjeru.

Sav narod naš gleda na Nj kao na najvećega dobrotvora svoga, kojega je marom, poticanjem i golemimi žrtvami dobio prosvjetne zavode — uslov bolje sreće drage domovine. I narod mu čestita zlatnu misu, jer je biskup radio sve za domovinu.

Samo „sve za vjeru i za domovinu“ cio je Strossmayer; ko ga dieli, nema ga ciela.

Strossmayer je cielim svojim bićem najodrešitija apologija kršćanstva. Bez kršćanstva ne bi Njega bilo narodu hrvatskomu. Ovo treba da se upamti.

Veliki ljudi imadu obično i brojnih neprijatelja a i takvih prijatelja, koji se bar u svemu s njima ne slažu. Imade ovakvih i Strossmayer, ali ovoga mu ne može ni ko zanijekati, da je iskreno radio za geslo: Sve za vjeru i za domovinu! Radio, dao dobri Bog, još dugo!

Izborno pravo redovnika-misnika.

Njeka obćinska poglavarstva ne uvršćuju redovnika-misnika n. p. otaca Franjevaca kano izbornike u izborne listine, upirući većinom ovaj svoj postupak o jedan od ova tri razloga:

1. što redovnici običajno spadaju u red prosjaka (ordo mendicans), koji (prosjaci) nemaju izbornoga prava;

2. što izborno pravo pristoji samo svećenikom, koji imadu curam animarum, ter

3. što §. 5. sl. *e*) i. z. samo svjetovnim svećenikom podjeljuje izborno pravo.

Ovaj zakonom neopravdani postupak obćinskih poglavarstva običavaju reklamacijonalni odbori potvrdjivati.

Da nijedan od gornja tri razloga nije crpljen na istinitom i razgovjetnom sadržaju citovanoga zakonskoga propisa, cienjeni štilac uvjerit će se, kad mu taj zakonski propis doslovce priobćimo.

§. 5. sl. *e*) glasi:

„Izborno pravo pripada svećenikom svih u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji priznanih vjeroizpovjesti.“

Mi zaista ne znamo, gdje su obćinska poglavarstva i reklamacijonalni odbori našli gradju za ova tri svoja razloga: u slovu zakona takovoj gradji — kako vidimo niti traga ne ima.

Neovlašćene slovom i smislom zakona, naglašene oblasti nadjoše dakle gradju za svoje razloge negdje izvan zakona.

Samo se sobom kaže, da postupak, koji je prešao granice zakonom osječene, nije i ne može biti zakonit.

Nu da vidimo: mogu li se pomenuta tri razloga smatrati s gledišta obćenite pravednosti, pravičnosti i jednostavne logike bar prividno opravdanimi?

Ad 1. Izborni zakon nigdje, u nijednoj ustanovi od izbornoga prava ne izključuje prosjake.

Uzmimo, da u Zagrebu stanujući, zavičajnost imajući „mjestni gradjanin“, koji danas milijune broji, po nesreći spadne na prosjačku palicu na toliko, da mu je kano prosjaku potrebe svagdanjega života tražiti i nalaziti na tudjih pragovih: zar bi on rad ove promjene svojih imovinskih odnošaja izgubio izborno pravo, koje mu je kano „mjestnomu gradjanu“ zakonodavac §§. 3. i 5. lit. *a*) izb. zak. zajamčio?

Na ovo će pitanje svatko niječnim odgovorom odgovoriti.

Ima li pako svjetovnjak-prosjak izborno pravo: po obćenitoj pravednosti i pravičnosti, po najjednostavnijoj logici ima ga i mora imati redovnik (svećenik) - prosjak.

Ad 2. To je posve nova, dojako nepoznata teorija.

Po toj na ime teoriji, osim župnika i biskupa (i to ne onoga in partibus infidelium[1]), nijednomu svećeniku nebi pristojalo izborno pravo.

Kapelani, katehete, prebendari, kanonici, naslovni biskupi i stožernici bili bi izključeni od izbora.

Netemeljitost gornje teorije tako je očita, da nepodnosi daljega dokazivanja i razlaganja. Ili zar bi pravedno i pravično, ter logično bilo, da se ostalim svećenikom, ne imajućim curam animarum, izborno pravo podieli, a redovnikom, da se ono otme?

Ad 3. Zašto da redovnik-svećenik ne ima glede izbornoga prava jednake povlasti sa svjetovnim svećenikom?

Svećeničtvo se stiče podieljenjem sedam redova, od kojih su 4 ordines minores, a 3 ordines majores: diaconat, subdiaconat i presbyterat.

Sve ove redove primaju redovnici-misnici, navlaš oo. Franjevci, pa oni u svom svećeničkom poslovanju uživaju sva ona prava i povlastice, koje i ostalim nesamostanskim, dakle svjetovnim, svećenikom pristoji izvršivati.

Svećenik jedan, svećenik drugi: svakomu dakle jednako pravo u tom pogledu.

Tako hoće pravednost i pravičnost, tako hoće najjednostavnija logika.

Prije, nego li zaglavim, reći ću jošter ovu istinu

U §. 3. izb. zak. nalazimo osobe, kojim ne pristoji izborno pravo.[1])

Medju timi osobami ne nalazimo redovnika, koji su primljenimi redovi postali svećenici.

U §. 5. izb. zak. nalazimo osobe, kojim pripada izborno pravo.

Medju timi osobami (kod lit. *e*)) nalazimo redovnike, koji su primljenimi redovi postali svećenici.

I po pravilu dakle i po iznimci pristoji redovnikom, koji su primljenimi redovi postali svećenici, izborno pravo.

Sve koliko ovo razlaganje ne obuhvaća, dašto, one redovnike-svećenike, kojim uredbe njihova vlastita reda zabranjuju izvršivanja ovakovih svjetskih prava.

Jesmo li ovimi kratkimi opazkami bar nekolicinu pozvanih faktora uvjerili o netemeljitosti i nepravednosti gornjih triju razloga s jedne, ter ob izbornom pravu redovnika-misnika s druge strane, mi, koje je samo ljubav za istinom i pravednošću na ovaj članak potakla, mi smo svoju svrhu postigli.

Ante Žugčić.

[1]) Papinski godišnjak „La Gerarchia cattolica“ ne navadja više biskupija i. p. i. Prije su se nazivale one biskupije tako, koje utemeljene za prvih stoljeća, usljed muhamedanizma propadoše. U novije vrieme zavladaše takovimi stranami, ako ne baš katoličke, a to barem kršćanske vlasti. Da se tih dieceza sačuva tradicija, dok se uzmognu uzpostaviti, odredi sv. otac, da jim se biskupi nezovu više „in part. infid.“, nego, da jim bude predikat „naslovni biskup“, nepazeći na to, da li je stolica te biskupije u turskih ili kršćanskih ruku.

[1]) §. 3. izb. zak. glasi: Pravo izbora ne mogu vršiti: 1. osobe, koje stoje pod skrbničtvom ili pod stečajem, dok ovaj traje; 2. odsudjene radi zločina ili radi drugoga po kaznenom zakonu kažnjiva čina, počinjena s koristoljubja ili proti javnoj ćudorednosti.

Broj 40 u sv. pismu.

Broj 40 nalazimo na više mjesta sv. pisma staroga i novoga zavjeta kao znamenit, symboličan broj, i to, dolazi obično u savezu i s obzirom na kakvu kaznu radi grieha, pokoru i s njom skopčano povraćenje milosti božje. Tako gdje se govori o 40 dnevnom daždu obćega potopa „Et facta est pluvia super terram quadraginta diebus et quadraginta noctibus" Gen. VII. 12.; o 40 dnevnom putovanju uhoda izraelskih „Reversique exploratores terrae post quadraginta dies, omni regione circuita" Num. XIII. 26.; o 40 godišnjoj pokori Izraelaca u pustinji „Filii vestri erunt vagi in deserto annis quadraginta, et portabunt fornicationem vestram, donec consumantur cadavera patrum in deserto, juxta numerum quadraginta dierum, quibus consideratis terram: annus pro die imputabitur. Et quadraginta annis recipietis iniquitates vestras, et scietis ultionem meam" Num. XIV. 33—34. vidi i Ps. 94. 10.; o 40 dnevnoj pokori grada Ninive „Et coepit Jonas introire in civitatem itinere diei unius, et clamavit et dixit: adhuc quadraginta dies et Ninive subvertetur" Jon. III. 4; o 40 dnevnoj zadovoljštini proroka Ezekiela „Et cum compleveris haec, dormies super latus tuum dexterum secundo: et assumes iniquitatem domus Juda quadraginta diebus: diem pro anno, diem, inquam, pro anno dedi tibi" Ezech. IV. 6.; i gdje se govori o 40 dnevnom obćenju uzkrsnulog Spasitelja sa učenici, prem u drugom smislu „Quibus et praebuit seipsum vivum post passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis et loquens de regno Dei" Act. Ap. I. 3.[1])

Symbolično znamenovanje ovoga broja vidi se osobito u 40 dnevnom postu Mojsije „Fuit ergo ibi cum Domino quadraginta dies et quadraginta noctibus: panem non comedit, et aquam non bibit, et scripsit in tabulis verba foederis decem" Ex. XXXIV, 28.[2]); u 40 dnevnom postu Ilije „Qui cum surrexisset, comedit, et bibit, et ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus, et quadraginta noctibus, usque ad montem Dei Horeb" III. Reg. XIX. 8.; i u 40 dnevnom postu Spasitelja našega „Et cum jejunasset quadraginta diebus, et quadraginta noctibus, postea esuriit" Math. IV. 2. „Et erat in deserto, quadraginta diebus et quadraginta noctibus et tentabatur a satana." . . Marc. I. 13. „Jesus autem . . . agebatur a Spiritu in desertum diebus quadraginta et tentabatur a diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis" Luc. IV. 1—2.

Broj 40 čini se kao da je symboličan broj za zemaljski život, u koliko nas ovaj život pripravlja pokorom za drugi, vječni život. Četrdesetdnevna pokora i post znamenuju po tom predaju ovoga zemaljskoga života Bogu u duhu pokore. Zato i crkva tako strogo nalaže 40 dnevni post; ona u tom postu vidi djelo Bogu milo i koje je posvećeno Zakonom, Proroci i samim Spasiteljem; crkva vidi u tom postu njeku svetu desetinu od 365 dana godine prama g. Bogu i njeko priznanje i zalog, da će čitava godina i sve godine našega života biti posvećene Bogu u duhu pokore, da sigurnije postignemo život vječni.

I. Šašel.

[1]) Broj 40 dolazi još u sv. pismu: Gen. VIII. 6.; L. 3. Lev. XII. 2. ss. I. Reg. XVII. 16. Ezech. XXIX. 10. ss. i dr.

[2]) Vidi i Ex. XXIV. 18.

Dužnosti naprama crkvi i državi.

Iz korizmene poslanice biskupa Dra Jurja Posilovića.

1. U ljetošnoj korizmenoj poslanici razpravlja presvietli gospodin poznatom svojom trieznom učenošću o velikih dužnostih, koje nam je vršiti napram crkvi i državi.

Spomenuvši u uvodu radostne dvie zgode, dva velika dara milosti božje, koja nam je providnost namienila ove godine: jubilej sv. Otca Leona XIII. i Nj. Veličanstva cesara i kralja našega, veli, da će nam i ciela godina biti sretna, ako budemo što podpunije vršili dužnosti svoje kao gradjani carstva nebeskoga na zemlji, kojemu je glava Njegova svetost rimski Papa, i dužnosti kao gradjani carstva zemaljskoga, kojemu je glava Njegovo posvećeno Veličanstvo cesar i kralj:

2. Dužnosti ove jedne i druge nauča crkva božja od svoga postanka. Nauča ih uviek jednako, budući osnovane u djelu božjem i od Boga sàma nametnute. Božje je naime djelo kraljestvo zemaljsko, kako je božje djelo kraljestvo nebesko na zemlji, t. j. crkva Isusa Krsta. Bog je dao temeljne ustanove jednomu i drugomu kraljestvu, iz kojih naravno sliede pojedine dužnosti; te kao što onih temeljnih ustanova nijedan čovjek nije vlastan mienjati, tako ni dužnosti, što iz njih naravno izviru. Ali u novije doba stali su drzoviti umovi ljudski nijekati, da je crkva djelo božje, i isto tako nijekati da je božje djelo zemaljsko kraljestvo ili ono, što se obično kaže država, te polagati jednomu i drugomu druge temelje, i iz njih snovati druge zakone, druga prava i dužnosti, nego li bijahu prvobitni. To je prevrat, koji se izvikuje od mnogih kano napredak, kano novo spasenje čovječanstva, a jest u istinu ljudem, spadajućim u oboje kraljestvo, na veliku štetu i na propast.

Crkva Isusa Krsta, kojoj je osobita zadaća, da istinito poznavanje Boga, njegovih djela, i njegove volje na zemlji kroz sva vremena širi i čuva, i ljudski rod na djelotvorno vršenje volje božje napućuje i nagoni: Crkva božja, a napose njezina vrhovna glava, nije propustila osuditi onu onakovu drzkost umova, te svoju vjernu djecu, ali na pose i one, koji državami upravljaju, oprezne činiti na neistinitost onih novih ustanova, i na pogibelji, koje iz njih naravno sliediti imaju za oboje kraljestvo. Novotarija već time što je nova, mnoge ljude zamamljuje, a još više kad se prikazuje kano velik napredak,

*

kano visok ures. Bog je čovjeka već stvorio slobodna; sloboda mu je s toga vlastitost draga i mila, a oni novotari izvikaše, da su tek njihove zasade i ustanove oslobodjenje od robstva, te prava sloboda, čovjeka dostojna. Tako nasta pomutnja pojmova, i mnogi se prihvatiše, da one nove ustanove naučaju, preporučaju i u život uvadjaju u državi i u crkvi. Crkva Isusova takov je pokus odlučno odbila; ali jer se u mnogih državah koje šta od one novotarije uvelo, izrasle su odatle i njoj velike težkoće, pogibelji i ratovi. A da ne biaše ono na blagoslov ni samim državam, pokazaše u brzo svakojaki prevrati, nemiri, nezadovoljstva, nesigurnost i samih onih, koji nose najvišu vlast. Te nesretne posljedice još traju, pače rastu; s toga je rimski papa, kano najviši učitelj i čuvar zakona božjega prinudjen bio češće podizati svoj glas, da pokaže varke i pogibelji, koje leže u onih novih tvrdnjah, i da oštro naglasi i dokaže, kako pravoga mira, blagostanja i sreće ne ima ni za državu ni za crkvu, van u uzpostavljenju onih temelja, koje je Bog sàm udario kako crkvi tako državi. To je naročito učinio papa Leon XIII. u mnogih sgodah, a po tri puta je već svetčano o tom cielomu svietu svoju poruku poslao, *) i napose biskupom naložio, da naučaju one božje ustanove i dužnosti, koje imaju valjati tako u državi, kako u crkvi.

Ovo ću ja dakle nastojati da učinim, i to, koliko znam i mogu, sliedeć misli i rieči sv. Otca. Učinit ću pako ne samo za to što mi je naloženo; nego osobito za to, što ne dvojim, da ćete ove godine još voljnije slušati ovaj nauk. Kako bo biste mogli ljepše počastiti sv. Otca, nego li revno slušajući i u život uvodeći njegovu rieč; kako li iskrenije dokazati svoju odanost naprama Njegovomu Veličanstvu, Cesaru i Kralju, nego li čvrsto držeći one ustanove, i vršeći one dužnosti, koje Veličanstvu u istinu zajamčuju pravo veličanstvo, i državi sigurnost i blagostanje! U čem ćete napokon ovršiti volju božju, i tako steći milost u Onoga, koji koliko je dobar, toliko je i svemogué.

3. Početi ću s dužnostmi vašimi naprama kralju i državi. Prve i temeljne gradjanske dužnosti jesu: poštovanje, podložnost i pokornost naprama oblasti. U državi ima raznih oblasti, i nižih i viših, koje sve iztiču iz jedne vrhovne oblasti, kojoj su i podčinjene. U našoj državi, kako znate, vrhovnu oblast nosi Njegovo Veličanstvo Cesar i Kralj. On zakone sa saborom daje, on ih potvrdjuje; o ratu i miru odlučuje; u njegovo se ime vlada, pravica kroji, zapovieda i naredjuje. Da Veličanstvu ide poklon i strahopočitanje, podanost i pokornost, ne smije nitko zanijekati, van da je bezumnik ili zločinac; isto tako, da se ima ukazati poštovanje i pokornost i svima drugim, koji pod njim u državi nose i ovršuju kakvu oblast. Ali ima velika razlika u tom, kako vjerni kršćani razumiju one dužnosti, kako li novotari. Oni tvrde, da je puk u državi sàm sebi najviši gospodar, i on da svoju vlast daje njekomu, koji će ju kano najviši u ime puka vršiti. Kršćanska pako vjera uči: da kako je čovjek sàm od Boga, tako da je od Boga, po njegovoj volji i odredbi, i ono družtvo, koje treba čovjeku za razvitak, blagostanje na ovoj zemlji, i koje zovemo državom. I od Boga da je ono, bez čega ne bi mogla država ujediniti se, obstojati, upravljati se, braniti, svoga cilja postizavati, mislim oblast. I doista Isus Gospodin sàm reče rimskomu poglavici Pilatu: Ne biš imao nikakve vlasti nada mnom, kad ti ne bi dano bilo odozgo (Joan. 19, 11.), t. j. od Boga. A sv. Pavao govori sasvim jasno i odlučno ovako: „Ne ima oblasti, van od Boga; i koje jesu, od Boga su naredjene." I onda ovako izvodi dužnosti: „Svaka veli, duša, (t. j. svatko) ima biti podložna višjim oblastim." „I zato tko se oblasti protivi, taj se božjoj naredbi protivi. A koji se protive, primit će si osudu." (Rom. 13, 1, 2.) Opazite sada razliku izmedju Kristova nauka, i tvrdnja novotarskih! Po Kristu svaka vlast je od Boga; po novotarih od puka Kad se vlasti podložiš podložiš se Bogu, veli apostol; a novotari, da se podložiš volji puka. Što je pako uzvišenije, svetije, mogućnije za oblast: kad je od Boga, ili kad se reče, da je od ljudi? Što li je častnije za čovjeka: podložiti se volji i naredbi božjoj, ili pako pukoj odredbi i volji množine naroda? A tko bi se vlasti protivio, protivio bi se samo volji puka, ako je svaka vlast od puka; puk sàm pako mogao bi svaki čas oduzeti ono, što je sàm dao, i tim bi svaki veliki prevrat bio opravdan. Ovako ni najvišja oblast ne bi imala dovoljno štovanja i poslušnosti, pače ni sama za se dovoljne čvrstoće i sigurnosti: a kako će onda jaka i sigurna biti država? No nije tako po nauku Isusa Krista i njegove crkve. Samovoljno suproćenje oblasti jest protivljenje božjemu naredjenju, a to je grieh i zločin, kojega zapada kazna. Svaki prevrat jest bezuvjetno zabranjen; jer u nijednom slučaju nije vlastan čovjek oprieti se božjemu odredjenju — a državna oblast jest božje odredjenje. Ovako samo stoji oblast tvrda, nepomična, obezbiedjena. Ovako njezini zakoni, naredbe, osude imaju podpunu kriepost. Al i ovako je najbolje osiguran mir i blagostanje gradjana.

Ovaj nauk, braćo, nije za vas nov, nego predan od otaca, koji su ne samo čuvali, više nego li oko u glavi, nepovriedjenu vjeru Isusovu, nego za nju i svoju krv prolievali. Nisu Hrvati ni onda, kad im je pomučno bilo, proti svojemu kralju bune dizali, nego su pače svojom krvlju tudje bune tišali i gušili. Kad bi im pako od kraljevih doglavnika činjena bila kakova težkoća ili takodjer krivica, vjerovali su uviek u milost i pravičnost svojega kralja, i k njemu se uticali. Tako ima ostati i u napried; a ne povadjati se ni pošto za novotarskimi tvrdnjami ako bi se koje i medju vami pojavile. To tako i sv. Otac papa svemu svietu glasno prodiče.

---

*) Okružnicami: Inscrutabili Dei consilio 21. April. 1878. Diuturnum illud 29. Junii 1881. Immortale Dei 1. Novembri 1885.

Strossmayerova zlatna misa u jugoslav. akademiji.

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti proslavila je jučer svečanom sjednicom petdesetgodišnjicu misnikovanja veledušnoga svoga utemeljitelja i pokrovitelja. Sakupilo se u dvorani akademije mnogo obćinstva, izključivo skoro učeni sviet, te liepi vienac gospodja i mnogo sveučilištnih gradjana. Nećemo spominjati pojedinih ličnosti; sjednica bijaše namienjena proslavi hrvatskoga mecena, a oni, koji su tamo pomno slušali slovo akademika prof. Smičiklasa, nerazlikuju se ničim u ljubavi i štovanju za velikoga sina slavenskoga juga. Govor prof. S m i č i k l a s a bijaše essai o idejah biskupa Strossmayera, crtanje njegovoga djelovanja i požrtvovnosti za narodnu prosvjetu, ter uzvišene ideje, koja poput zlatne niti izprepliće svako njegovo djelo, svaku njegovu misao: sloga južnih Slavena, Hrvata i Srba napose. Govor prof. Smičiklasa bje prekidan čestim povladjivanjem, osobito točke, koje govore o slogi Hrvata i Srba, o tom da su oni jedan narod. U 5 sati počela je sjednica akademije te prof. Smičiklas progovori sliedeći

Govor:

Veleslavna akademijska skupštino! Pokrovitelj ove akademije preuzvišeni gospodin Josip Juraj Strossmayer slavi danas rijedku slavu pedesetgodišnjice svete službe božje, što on smatra i svaki kršćanin osobitim darom milosti božje. Akademija naša i sveučilište veseli se i slavi svoga roditelja. Veličanstvena crkva djakovačka i krasna naša galerija slika slave svoga satvoritelja. Narod hrvatski i južno-slavenska plemena slave jednoga od najvećih svojih sinova. Kršćanstvo slavi u njem jednoga od prvih govornika i slavitelja razpetoga spasitelja. Europa slavi sjajna lučonošu, koji u kolo velikih prosvijetljenih naroda vodi svoj narod hrvatski — ovjenčan vijencem mučeničtva za kršćanstvo i prosvjetu evropsku.

Ovoj slavi bila bi tek jeka gromka pjesma ženijalna pjesnika. A što će svemu tomu moj slabi govor? Zar da moj govor tek protumači djela velikoga našega biskupa, koja je on u tolikim svojim sjajnim govorima rasvijetlio. Zar da ja rasvijetljim misli njegove, koje su sa zlatnih usta njegovih poput ognja nebeskoga znale raspaliti najuglednije zborove ljudi, ter se od ushita njihova potresoše stupovi sabornice hrvatske, ove naše krasne monumentalne palače, stolne crkve djakovačke i crkve sv. Petra u Rimu; užgaše srce svega naroda, udiviše svijet i učiniše pored slavna njegova imena častnim i ime naroda hrvatskoga.

Svoga toga ja neću i ne mogu pokušati. Ne mogu da razgledam novi oblik staroga zakona crkve božje, oko koga se trude biskupi svega svijeta, da ovjenčaju njime glavu nasljednika svetoga Petra, kojim žarom svete vjere vojuje naš biskup medju najuglednijim biskupima, medju prvaci katoličkoga svijeta. Ne mogu niti da se dotaknem onih za nas svjetovnjake tajnovitih nauka svete vjere, koje naš biskup u tolikim svojim poslanicama apoštolskim žarom propovijeda gdje jasno vidiš, ako i nisi upućen, u sve tajne vjere, što može stvoriti njegov um i srce; vidiš i u šaptanju i u milim zvucima i u gromovima prirode glas božji i glas sina božjega; vidiš u mukama sina božjega muke, život i utjehu svoga naroda; vidiš srce biskupovo; vidiš, kako bi biskup rado „u svoje srce preliti srce Isusovo, a zatim ga preliti u srce svoga naroda“, da ga vodi čista i sveta pred priestolje oca neba i zemlje.

Ovaj čarobni i za svako kršćansko srce najutješniji rad našega biskupa jamačno će koji pozvanik na svetom mjestu izkazati. Meni ostaje čedniji zadatak, da govorim o kulturnim djelima biskupovim, koje je satvorio u hrvatskom narodu, i o njegovim ideami, ali opet ne o političkim, da opet i ovom prilikom posvjedočimo, da nikomu pod suncem neće poći za rukom, da dokaže, da se ova akademija pored znanosti i politikom bavi.

Meni je današnji častni zadatak predan od mojih drugova akademika samo za to, jer sam ove godine rektor hrvatskoga sveučilišta, u obadva zavoda evo zajednički slave svoga zajedničkoga roditelja. Ja sam si ovaj zadatak kušao olakšati, što sam se sasvim sta-

u službu idea biskupovih. Danas je njegova slava, pak neka govore njegove idee. Danas ispovijeda on pred Bogom za pedeset godina svoga života, pak da mu bude laglje na srcu, da ga tješimo upravo iz ove kuće, na koju je tolike milosti svoje sipao, da ga tješimo utjehom, koju je dao u ime Božje svemu narodu hrvatskomu, svemu jugoslavenstvu, slavenstvu i čovječanstvu. Neka vidi, što prihvatismo u um i srce naše, pak da čisto želimo našemu potomstvu predati.

I.

Gospodo! Naš maleni narod ima u ovom vijeku za ovo petdeset godina tri epokalne godine 1835, 1848 i 1861, svaka da odluči sudbinu našega naroda. Za svaku godinu dade nam Bog čovjeka, da narod naš vodi. Godine 1835 izkresa iskru novoga života Ljudevit Gaj. On uzpali svojom bogodanom riječi mladež hrvatsku, po njoj pomladi narod hrvatski. Pjesma davorija pjevana od pomladjena naroda, daje biljeg ovoj dobi.

God. 1848 trebalo je obraniti ovaj tek oživljeli narodni život. Narod uznese na štit kraljevstva hrvatskoga i narodnoga života bana Jelačića. Od iskre Gajeve bude živi plamen, taj plamen je živa riječ i britki mač Jelačića bana kojim je umio Hrvate i Srbe dovesti na bojno polje, da se zajednički bore kao rodjena braća, da brane mačem u ruci svoju narodnu individualnost.

God. 1861 iza deset težkih godina absolutizma i germanizacije taj plamen valja da se razgori u živu jaku neugasivu vatru. Tu vatru razgori biskup Strossmayer opet divnom riječju u narodu našem, da uz njegovo plemenito i požrtvovno prvenstvo osnuje akademiju i sveučilište.

Ovako nam Bog dade u najpotrebnijem času najprije Gaja, a iza njega Jelačića, a iza obadviju da njihovo djelo dovrši — današnjega našega svečara Strossmayera.

Naš biskup postade biskupom bogate i ugledne biskupije u cvijetu svoje muževne dobe, kada je mogao o sebi kazati: „eto o Bože — učini diete pastirom — u Isusu otcem milih mojih roditelja". (Posl. I. str. 18) jer je imao oca i majku u krepkoj jošte dobi. On posta biskupom (1849), kad je već reakcija slavila svoju pobjedu nad uzbujalom strasti svih naroda za zlatnom slobodom.

Već u prvoj svojoj poslanici veli mladi biskup da će slijediti „veličanstveni primjer ljubavi domovine samoga spasitelja našega" koji da je i po mnijenju Bossuetovu „krv svoju osobitim obzirom na svoj narod prolio i hotio da se po žrtvi, koju na drvetu križa za cio svijet prikaza i ljubav domovini posveti." Drugi primjer da nam daje sv. Pavao kada zavapi: „Žalost velika i bol neprestana obuzima srce moje; željah biti ja sam prokletstvo od Isusa za braću moju, koji su rodjaci moji po puti." (Posl. I. str. 16).

A što veli ovdje Pavao o svom narodu, to nam poslije dvadeset i šest godina opet biskup tumačeć druge Pavlove riječi još jasnije ponavlja: „Izraelci su i ja sam, sjeme su Abrahamo i ja sam; baštinici su obećanja božjih, i ja sam. Ja sam udo od tiela njihova i krv sam od krvi njihove. Sagriešili su i oglušili se na glas proroka svojih, umorili su Boga i spasa svoga, krivci su prokletstva i osvete božje, ali su ipak moji i moje se srce od njih nikada odciepiti neće; pače želio bih i ja željno nje sobom zamieniti i po primjeru Boga i meštra svoga vlastitom žrtvom nje od prokletstva božjega odkupiti. Cuperem ego anathema esse pro fratribus meis. Evo prave i čiste ljubavi svećeničke, koja se ničim na svietu smutiti neda, pače koja u nesreći i nesgodi naroda svoga sveudilj raste, dok se do one žestine i izvrstnosti nedovine, koju je Isus u božanstvenom svom srcu prama svim nam gojio." (Glasnik 1877 str. 27.).

Ovako nam biskup sam protumači svoju ljubav domovine. Ovako nam on razjasni svoju devizu: „Sve za vjeru i za domovinu".

Deset težkih i gorkih godina uze naš narod živjeti od god. 1850—1860. Na milijun usta teče riječ: „odakle mislismo da će nas sunce grijati odanle nas led bije." Mjesto starodavnoga ustava zavlada absolutizam, mjesto jezika hrvatskoga i individualnosti naroda hrvatskoga, koju je posvećivao plač od trideset hiljada udovica našega naroda, zavlada jezik njemački u uredu i školi kao jedini državni jezik brišući time granice izmedju pojedinih zemalja i naroda carstva austrijskoga, na mjesto domaćih službenika tiskaju se na stotine sinovi drugih naroda. Mjesto vitlajućih se stranaka i burnih kongregacija — nasta grobna tišina.

Škola činila se kao da će osvojiti mladež hrvatsku za njemački jezik i njemačku kulturu. Obitelji hrvatske kao da rado primaju ovu njemačku poplavu. Jedina crkva stoji jošte, da na svojim oltarima prima uzdahe bolno osjećajućih plemenitih sinova našega naroda. Narodno osjećanje izrazivo je jošte šapat nekolicine ljudi, koji su njegovali knjigu hrvatsku. Sasvim je naravno, da u knjizi našoj ne ima više onoga bučnoga i gromkoga glasa ilirskih pjesama. Na mjesto pjesama stupa proza, a mjesto davorija ratovi za pravopis i gramatiku.

Kada je god. 1860 20. oktobra carska diploma vratila ustav i bacila obsolutizam i germanizaciju, budne od sveobće šutnje sveobći govor o državnom sustavu. Otresti se njemačke komande, da se više nikada ne povrati, o tom misli svatko. Žrtvovati u to ime sve, to se mnogima činilo lahko.

U tu vrevu pade glas, da biskup Strossmayer kani osnovati akademiju jugoslavensku. Većina ljudi slutećih i mislećih o sigurnosti naše narodnosti, da više onakove nevolje nebude morala trpiti, pozdravi ovaj glas s oduševljenjem. Ne ima dvojbe, da je od prvoga časa najviše bilo dvojitelja o zrelosti našega

naroda za akademiju upravo medju onima, koji su se bavili narodnom knjigom. Oni se zagledaše u one slavne stare zavode zapadne Europe, gdje članstvo u zavodu živom čovjeku daje naslov neumrli. A kada ogledaše oko sebe, pak si ovako govoriše: ta mi ne imamo niti školskih knjiga, nam je filologija u dvie tri školske gramatike, ne imamo niti historije političke niti literalne a ma niti u pokusu o prirodnih naukama osim slabo prevedenih školskih knjiga ne imamo ništa, ista nam beletristika manje nego životari, Matica nam umire. A kada se ogledaše na Srbe, vidiše slavnoga Vuka izvan domovine, javlja se već Daničić ali još nije svemu narodu na vidiku, u Srba puno prevoda originala malo ili nimalo. Družtvo srpske slovesnosti i družtvo hrvatsko za povijest i starine, još su jedina utjeha u toj žalostnoj slici. I uz jedno i drugo ima dobrih pokusa o historiji naroda hrvatskoga i srbskoga. Slovenci imadu krasan pučki list „Novice", ali to im je sve. U Bugara jedan ili dva prognanika kušaju za prvi put nješto napisati na svom milom materinskom jeziku. Ovako govore dobri i preobzirni ljudi.

Sve to zna i Strossmayer, pak opet on osniva jugoslavensku akademiju znanosti i umjetnosti i pismom od 10. prosinca 1860 otvara svomu narodu daleke vidike, pokazuje narodu hrvatskomu na braću njegovu, na Srbe, Slovence i Bugare. On veli svomu narodu „sursum corda". Strossmayer zna, kako veli u osnovnom pismu: „da knjiga nemože cvasti u narodu malenu, ali niti u narodu koliko mu dragu mnogobrojnu, ali razrječji razdrobljenu, ako se ova nesliju u jedan jezik". On zna, kako veli, „da se ovim načinom stopiše stari narodi a i germanski i romanski narodi, koji imadu više narječja nego li mi, da dodjoše do jedne knjige". On zna, kako veli, „da ova nastojanja do sada kod Hrvata i Srbalja liepim urodiše plodom, te da oni mogu pokazati na djela, koja bi ostalim evropskim književnostim služila na slavu". On bi rado da se u ovu srbsko-hrvatsku književnu slogu privedu i braća Slovenci „da se spase" i braća Bugari potomci Ivana eksarha i cara Simeona, narod jak do pet milijuna. Biskup je „čvrsto uvjeren, da će se duh jugoslavenskoga naroda prije ili poslije odjenuti jednom knjigom. Samo za sada još neima sredotočja u kom da sjedini svoje raznolike življe. Ovim sredotočjem imalo bi biti učeno družtvo ili akademija, u kom bi se imali stjecati i sjediniti svi bolji umovi hrvatski, srbski, slovenski i bugarski, da viećaju, kojim bi se načinom imala najpreče stvoriti jedna knjiga narodna na slovjenskom jugu i kako bi imala uzeti u svoje okrilje sve struke čovječje znanosti".

Velika je doista vjera biskupova, a mali dusi ne mogu razumjeti vjere velikih ljudi. Zato su proroci kamenovani. Ali udivljuju se manji dusi, kada živom vjerom nadahnut čovjek pogodi učiniti djela u takov čas kao da ga je Bog upravo u onaj čas nadahnuo. U početku god. 1861 obasjavao je reć bi genij naroda hrvatskoga cijelu njegovu dušu i narod je naš vjerovao, da je jak za velika djela, pred očima mu je lebdila već bolja budućnost. U taj sretni čas jamačno najuzvišeniji vjernik njegov naš biskup u sjednici od 29. travnja uznese ovu narodnu vjeru na najvišu visinu, kada reče, da „jedva ima naroda pod nebom, koji požrtvovanjem svojim i stoljetnim tako rekav mučeničtvom svojim tolike si susjedne narode, cielo carstvo, pače cielu Europu zadužio, koliko naš narod."

Samo je on moga izreći: „S akademijom znanosti uzko je spojen drugi zavod, a zavod taj jest jugoslavensko sveučilište u Zagrebu". On je mogao vas narod uvjeriti, da „jedno od najogromnijih evropskih pitanja, koje cieli sviet već od davna vele zanima, živo će se nas i naše budućnosti kosnuti, a u tu svrhu da nije dosta da nosimo zdravu mišicu i srce junačko". Za to nam treba znanosti. „To je ona sila, koja nebom i zemljom vlada; to je ona sila, koja zviezde po nebu broji i stazu im pokazuje; to je ona sila, koja parom upravlja, da plav napried goni; to je ona sila, koja munji zapovieda, da misao čovječju s jednoga kraja svieta prenosi na drugi; to je ona sila, koja u busulji mornaru na pučini morskoj danju i noćju svieti. Te sile mi potrebujemo nada sve, da važni položaj svoj upotriebimo, da zadaću svoju na korist i slavu svoga naroda riešimo. Da si tih sila nabavimo nuždno je, da u sredini našoj i u narodnom duhu sveučilište ustanovimo".

Samo biskupova živa vjera mogla ga je nadahnuti da će narod listom za njime krenuti, ako slaveći tristogodišnjicu Nikole Šubića Zrinskoga položi znatnom svotom prvi temelj sveučilištu. On je u duhu svojem mogao nazrieti što nam tek duboka znanost podaje, da je naš hrvatski Leonida prvo sunce, pred kojim prvi put polumjesec turski, kada je bio na zenitu svoga sjaja, počimlje bljednuti; da je ovo sunce bilo glas božji svemu kršćanskomu svijetu, da se počimlje riešavanje istočnoga pitanja. U budućnosti riješenja ovoga pitanja kako vidimo nazrieva naš biskup sreću našega naroda, zadaću veliku našega sveučilišta. Evo zašto on spaja osnutak sveučilišta sa slavom tristogodišnjice Nikole Šubića Zrinskoga.

Živa vjera biskupova slavi triumf, čim je narod hrvatski do milijun forinti položio na žrtvenik domovine za akademiju i sveučilište. On slavi danas triumf u radu naše akademije, ali dopustite mi reći i sveučilišta, jer mi članovi sveučilišta sačinjavamo hvala Bogu većinu u ovom častnom zboru, pa tako se ispunjuje i ona riječ biskupova: Akademija znanosti predpostavlja sveučilište. On slavi triumf, kada iza onih dviju triju gramatika stoji nebrojen niz jezikoslovnih rasprava, kada je neumrli Gjuro Daničić nepobitno za vjekove dokazao i najprije srbskoj mladeži i srbskomu narodu predao, da su Hrvati i Srbi jedan narod, ter svim vragovima našega naroda odsjekao ruke, da ne trgaju onoga, što je Bog sjedinio. On slavi triumf sa hilja-

dami objelodanjenih isprava i stotinama prinosa za historiju našega naroda, sa pojavom uglednih prirodoslovnih djela kakovih još nije bilo na jeziku hrvatskom, sa velikim akademijskim rječnikom. On slavi triumf, kada vrlo ugledna akademija petrogradska slavi desetgodišnjicu naše akademije. On slavi triumf kada Srbi, Slovenci i Bugari prilažu svojih znanstvenih radnja u našoj akademiji; kada Bugari slaveći dvadeset i petgodišnjicu svojih mučenika Miladinovaca slave i njega, koji im je pomogao do prve i najznamenitije zbirke bugarskih narodnih pjesama; kada Slovenci počimlju hrvatski jezik učiti kao školski predmet; kada Srbi u Biogradu slaveći neumrloga zajedničkoga pjesnika ovjenčavaju božicu sloge izmed Hrvata i Srba.

Jest ovo je sve predvidjao veliki duh njegov nadahnut živom vjerom, zato ovdje doista pristaje ona riječ Horacova o pjesniku divnom:

Ingenium cui sit, cui mens divinior atque os
magna sonaturum, des nominis huius honorem.

Hor. Sat.

II.

Gospodo! Gradeći ja čednu zgradu moga govora podigoh u sredini kupulu, koja drži obadva druga dijela moje čedne ali ljubavju nadahnute zgrade. Stupovi mojoj kupuli jesu vjera i znanost, narod i narodne krijeposti, u svodu je naslikana divna slika sretnoga našega naroda u blagoslovu božjem. Na vrhu kupule jest divan križ, kojega sjaj spaja nebo i zemlju i obasjava srca našega naroda. Sve je ovo izrekao naš biskup, a mi njegove riječi donosimo doslovce. Vi ste te riječi već čuli, ali ćete ih, ja sam uvjeren, opet s pietetom poslušati. Ja sam ovim načinom pokušao oslikati biskupa kao govornika. Drugačije to nije bilo moguće.

Vidite gospodo, kada se nas tkogod sastane sa naobraženim Englezom ili Francezom, pak reče da je Hrvat u mjesto onoga mrkoga njekadanjega pogleda u kom si čitao: ta da od onih barbara na turskoj granici, umjesto toga dobiješ lijep posmjeh i sladku riječ: a dakle vi ste zemljak Strossmayerov. Naš biskup ukrasio je ime hrvatsko medju narodima svijeta kao svjetski proslavljeni govornik. I mi ga slušasmo u nas govoriti na našem milom materinskom jeziku takovim zanosom, da većim i ljepšim nije mogao govoriti na jeziku latinskom u sv. Petru.

Ako ikada a ono stoji pred nama kao govornički heros uvodeći u život galeriju slika. Onda nam on reče svoj testamenat, jer poče ovako: „Oprostite, ja sam čovjek star i prestar, pak je možebiti posljednji put da tako javno i svečano svomu narodu progovaram". Iz ovoga govora, koji evo sam testamentarnim proglašuje sagradismo našu čednu kupulu.

Križ na kupulu uzesmo onaj, s kojim je on u život uvodio našu akademiju, kada se predstavi ovako: „Evo mene danas u sredini vašoj s prepolom, koje od djetinstva u srcu i duši svojoj nosimo".

Misli koje ćemo prikazati namijenio je biskup sadanjoj generaciji i budućim rodovima, sreći i budućnosti našega naroda. On hoće prije svega, da vjera i znanost u slozi rade, da tako rade zavodi, koje je on zasnovao.

„Svećenik sam i vladika — veli on — pak sam zato i nješto doprinjeo, da se u narodu našem stvori i utemelji akademiju znanosti i umjetnosti i sveučilište, da narodu svomu dokažem, da medju svetom vjerom i medju znanosti i umjetnosti neima nikakvih na svietu oprieka. Pak ako oprjeke kadšto i bude, nije je narav stvari porodila, nego strast, slabost i zanešenost ljudska. Obje su vjera i znanost, božji porod, te na medjusobnu ljubav, slogu i podporu bićem i izvorom svojim upućene. Bog je vjerujte mi, u onaj isti čas, kad je svetom moći svojom prvu iskru misli iz uma čovječjega, kad je prvo čuvstvo iz srca čovječjega, kad je prvu rieč iz usta čovječjih izbio i svetu vjeru i sveto znanje porodio i baštinom cieloga svieta i svih vjekova učinio. Nemože čovječanstvo, nemože nijedan narod bez jednoga i drugoga biti.

Što se vjere tiče, vjerujte mi, kad bi moguće bilo, da Bog čovjeku i najmudrijemu i najučenijemu sve življe oduzme, koje vjeri i predaji zahvaliti ima, ostao bi bez svake misli, zamuknuo bi i postao bi aes sonans et cymballum tiniens. Bez prave opet znanosti svaka bi vjera izhlapila, izvrgla se i otaštila. Znanost ima divnu zadaću. Ona imade zadaću, da čim više u tajne ove vidive naravi prodre i da odatle sile naravi na korist čovječanstva obrati; nu najveća joj je zadaća, da sve više i više prodre u onu divnu narav božju, koja se vjerom očituje i da iz nje onu svjetlost i onaj oganj crpi, bez koga rod ljudski nigda biti nemože". Ovo znanost sto i sto puta potvrditi mora. Zar je itko polag svega znanstvenoga naputka dokučio i raztumačio, u čem stoji moć oka čovječjega, po kojoj se u njem vas sviet ogleda i u duši čovječjoj odziva; ili je li znanost igda znala dovoljno protumačiti otajstvo rieči čovječje, kojim se njekim barem načinom potvara otajstvo upućenje božjega i kojim čovjek dušu i srce svoje u dušu i srce bližnjega svoga prolieva i zrak sili, da mu nosiocem najotajnijih misli i čuvstva bude? Vjerujte mi sve što se je na ovom svietu do sada uzvišenoga učinilo, učinilo se je složnim radom svete vjere i znanosti, a ljudi učeni, koji su znali umom i srcem svojim jedno i drugo prigrliti, najslavniji su ljudi, a djela njihova vječite vriednosti i koristi".

Nikada nam pokrovitelj naš ne šalje poruke, a toliko ih je poslao, da nam on žarku želju srca svoga ne bi preporučio.

A sada da vidimo njegove narodne misli pri osnutku naših zavoda. „Evo zašto je" — govori on — „sveučilište i akademija ova liepa zgrada i galerija slika. Znano je, da je u novije doba u

državni sustav i u državni život pristupilo načelo narodnosti, a i pravo je, jer je narodnost polag svete vjere najskupocjeniji dar božji; ali valja po mom mnenju i osvjedočenju to načelo narodnosti, ako misli svojoj svrsi odgovoriti, duhom kršćanstva i svetoga evangjelja oplemeniti, uzvisiti i posvetiti i onom pravednosti nadahnuti, koja veli: što nebi rado da ti drugi nečini, nečini ni ti drugomu, a što bi rado da ti drugi učini, učini i ti drugomu. Inače se načelo narodnosti izvrgne rado i izopači, ter postane izvorom oholosti, nesnosnosti i sebičnosti i svakojake nepravednosti. Da pako u tom slučaju o pravoj slobodi, miru i slozi ni govora biti ne može samo se po sebi razumije; samo se po sebi razumije, da se u tom slučaju i stare tečajem stoljeća posvećene i na uzvišene svrhe upućene sveze izvrči i u povod nemira i razpra, svakovrstnih stiska i spona obratiti mogu. Ja nebi rad, da se naš narod tudji od onih naroda, na koje ga Bog i država veže; neka bude i drži sa svakim, koji pošteno misli, koji mu bratsku ruku za to pruža, da se sreće, napredka i slobode svoje dovine, ali neka nikada i nipošto ne bude đod nikim. Kada ja tako mislim, onda ćete se lahko domisliti, zašto sam u ovo naše doba o tom radio, da se sveučilišta i akademija u sredini našoj čim prije osnuju i podignu. Ja sam sudio, da je to u današnjih okolnostih upravo najpreča nužda narodna, jer narod koji svoja najviša učilišta ima, te dobro i spasonosno s njimi upravlja, taj se je narod intellektualno emancipirao, a emancipacija i oslobodjenje to naravnim i neodoljivim načinom svaku drugu emancipaciju i svaku drugu samosvojnost prije ili poslije poroditi mora. Osim toga svaki narod ima svojih crnih i nesretnih, kô što ima sjajnih i nepovoljnih dana. U vrieme kada se narodu smrači, kada mu najsvetija baština slobode i napredka u pogibelj pane, tad obično sve ono, što je Bog u sviest i u srce naroda stavio i zalogom vječitim svake slobode i sreće opredielio, pribježište i utočište svoje u crkvi i u najviših učevnih zavodih svojih traži, pak ujedno i pobjedu svoju prije ili kašnje nalazi“.

Nije ipak svaki narod za slobodu, jer se sloboda sama nestiče. Ovo neka pamti i naš narod. „Narod komu je“ — veli biskup — „ugasnula svjetlost, koja ga k svomu Betlehemu vodi; narod koji je sav u kal i smet zagreznuo; pak se nije u stanju uzvisiti do one svrhe, koju mu je Bog u ovom svietu opredielio; narod koji se nezna za svoje idealne ciljeve razpaliti i na sve moguće žrtve ohrabriti; narod koji uviek i uviek samo strahuje i preda; narod koji u osbiljnih okolnostih samo i jedino na svoju slabost i nemoć misli, da samo pod tudjim okriljem i tudjom moći i pomoći živjeti može; takvi narod truli, iznemaže i propada; takvi narod očevidno ne ima zaloga života i budućnosti. Suprotivnim pak načinom narod, koji zna što hoće, koji si nikad i uz nikakvu cienu na svietu neda iz duše i sviesti izbiti onu idealnu svrhu, koja od samoga Boga dolazi; narod, koji zna u odlučni čas sve svoje sile u jedno skupiti i na podignuće viših svojih ciljeva uputiti, koji zna u takvi čas obćim oduševljenjem onu poslovicu: Il slobodno živjeti il slavno umrieti, takvi narod sve ako mu kroz vjekove boriti se, patiti i svake žrtve podnašati prije i poslije se spasi i slobode se svoje dovine. (Rad 73 s. 173—1801.)“

Da biskup o svom narodu ne sdvaja, da on u svom narodu vidi one moralne vrline, koje je netom naslikao, to pokazuje i krasna slika u stolnoj crkvi djakovačkoj, koja je po njegovoj ideji učinjena. Slika ta prikazuje nebo svjetlo, krasan sunčan dan, a pred tobom krasna skupina muškoga i ženskoga svijeta, obasjana veseljem nebeskim. To je naš narod, cijelo jugoslavenstvo u slozi pred licem božjim. Ali neka nam on sam govori o toj slici: „S desne su strane sveta tri kralja sa pratnjom svojom. Klanjaju se božanstvenom djetetu, koje u krilu majčinom kao najmilijem oltaru svom počiva. Mudraci iz dalekih zemalja klanjaju se u darovih svojih Isusu kano Bogu svom, kano kralju svom i kano svećeniku svomu. S lieve pako strane slikar je i po nutarnjem svom nagonu i po naročitoj želji mojoj postavio sav jugoslavenski narod naš, kako se Isusu Bogu i spasu svomu klanja. Starina Hrvat tako krasan, odlučan i junačan, da jedva oko s njega skidaš, prvi je pokleknuo pak Božiću svom sa dušom i srcem svojim ono prikazuje, čim mu zemlja najviše obiluje. Njega sliede Hrvatice iz Dalmacije i Slavonije, Hrvat iz Bosne, tu je i brat Srbin i Bugarin. Svakoje njih što najmilijega i najskupocienijega zemlja, na kojoj stanuje, ima Bogu svomu dragovoljno daruje, nebi li u svoje i svojih ime u zamjenu život vječni i blagoslov božji stekao. Narod naš dosta i predosta je pretrpio, nije ni danas bez muka i nevolja, kô što ni ostali narodi. Goji narod naš u srcu svojem svetih i plemenitih želja, uzdiše punim pravom za boljom, mirnijom i slavnijom budućnosti. Ja sam ovu sliku zato dao u novoj stolnoj crkvi ovako naslikati, da se ukupni narod naš uviek i uviek sjeti, da od nikud drugud na svietu, nego jedino iz srca Božića svoga može crpiti onu snagu i kriepost, koja mu je neobhodno nuždna, da sva svoja zla preboli i prevlada i da svete svoje i pravedne želje i nakane izpuni“. (Glasnik 1883 str. 21.)

Ovako se uzpesmo s našim biskupom na onu visinu, s koje on najvoli motriti narod svoj, da mu narod živi i vjekuje u ljubavi razapetoga spasitelja. „Ako povjest u zviezde kuje one domoljube“ — veli biskup — „koji zaboravivši same sebe posvem se koristi naroda svoga žrtvuju, koji svoj narod tim većma ljube, čim je siromašniji i zapušćeniji i čim manje prijatelja i sjajnih odvjetnika broji, kojim je radje umrieti nego sviest i osvjedočenje svoje na štetu i sramotu svoga naroda zatajiti, koji tako živu i posluju za narod svoj, da su kad je nužda, pripravni zanj trpjeti i umrieti; ako poviest do u nebo uzdiže domorodce, koji se ničim baš ni crnom nezahvalnošću odvratiti nedadu od ljubavi

prema narodu svomu: onda je nad svaku sumnju, da svietu takove uzor-ljude, koji su često puta narode do skrajnje propasti dospjele revnostju i požrtvovanjem svojim iz mrtvila probudili — da ih nitko drugi darovao nije nego upravo propelo."

Nikada i u nikakvih okolnostih nesdvajati u borbi s nepravdom i nevjerom, kriepost i poštenju do posljednje kapi krvi vjeran ostati; dobit da i najsjajniju, osnovanu na nepravdi i oholosti obsjenom držati; u nuždi i nevolji utočište tražit sam u sebi, u Božjoj pravedljivosti i ljubavi, više no u taštih obećanjih ljudskih, koja čestokrat i sviest i kriepost na korist sebičnosti obratiti žele; to sve ljude i narode nauči stoprv propelo . . .

Stari su naši divna djela počinili i po svietu se proslavili. Onaj diel naroda našega, koji se srbskim imenom krsti, pravo je čudo počinio, kada se je malo ne goloruk i oda svakoga ostavljen i uslied nečuvenih muka od okrutnoga turskoga jarma oslobodio. Mi Hrvati pravično se ponosimo, da smo se u stoljetnoj krvavoj borbi turstvu oteli i to kad je ono najsilnije i strah i trepet zapadnim narodom bilo. Vjerujte mi, da uzkrsnu slavni djedovi naši, tada narodu našemu predvoditelji, oni bi nam rekli, da sve to dobiše i premogoše u ime častnoga propela. „Za krst častni i slobodu zlatnu", to je bila, to će vazda biti lozinka naroda našega. (Rad. knj. I. str 30—42.)

III.

Ako stojeći zajedno s našim biskupom pod svetim križem dalje gledamo, naravno da ćemo uočiti veličanstvenu stolnu crkvu djakovačku, koju je naš biskup sam podigao i posvetio slavi božjoj, spomenik dostojan darežljivosti svakoga cara i kralja, dostojan svetoga vjerskoga oduševljenja cijeloga jednoga naroda, dostojan rada i napora cijeloga jednoga vijeka.

Biskup je gradio ogromnu crkvu u malom Djakovu, za što su mnogi prigovarali: šta će u malom mjestu velika crkva? Ali kada se uzme, da je Djakovo njegova biskupska stolica u sredini one ravne Slavonije, koja je odmah poslije mohačke bitke plijen turski, koja je upravo radi plodnosti svoje jače mamila krvoždednoga neprijatelja, koja je radi toga izgubila sve gradove i uspomene davne prošlosti, kao da na ovom lijepom dijelu naše zemlje nije bilo gospode niti slobode; kada se uzme, da je umni biskup vidio sviet i svjetske najslavnije crkvene spomenike; kako da onda genijalan čovjek nije morao poželiti, da učini spomenik, koji će kršćanskomu srcu nadomjestiti donekle ono, što su vjekovi razorili. Kada se opet uzme, da ovo ima biti stolna crkva stada njegova, koje mu je Bog predao, a narod ovoga kraja oslobodivši se robstva a u zemlji Bogom blagoslovljenoj hoće i može više uživati, nego li naš narod drugdje, jer rob oslobodjen neće samo da srče, već hoće da proždire slasti života. pak time pod pritiskom sladkih užitaka moralno malakše. Kada se uzme, da je biskup vrućim svojim pastirskim srcem mogao osjetiti, da će impozantna crkva narod svega onoga kraja milo zvati i biti mu veličanstvom svojim putokaz na nebesa. Onda smijemo reći, da je ova krasna crk a sada, a da će biti i u buduće sklopljene ruke našega biskupa prema ocu neba i zemlje, da blagoslovi njegov narod i da ga uzdrži na svoju slavu u onom krasnom kraju.

Biskup je gradio crkvu u romanskom slogu, jer drži, da je naša zemlja onaj prsten, koji zapad sa iztokom veže.

Biskup je gradio crkvu ogromnu upravo radi naroda, koji će hodočas iti sa raznih krajeva njegove biskupije. Gradio ju je za sirotinju našu, od koje neće da se u crkvi dijelimo. Kad siromah čovjek osim lijepe božje naravi ništa neima, što bi ga razveselilo, barem kad u svoju stolnu crkvu dodje, neka odahne, neka mu se srce i duša po volji razširi. (Stolna crkva str. 15.)

Biskup je svoju stolnu crkvu ukrasio i nakitio umjetnošću, koliko je može dati ovaj vijek, baštineći darove genijâ prošlih vjekova. On je u to ime prošao vas zapad, ogledao crkve i spomenike slavi božjoj namijenjene, usisao na izvoru umjetnosti crk ene u vječnom gradu ideale ljudskoga uma i srca, salio ih u jednu sliku u svojoj duši. a iz nje izlio u jedan biser — svoje stolne crkve. U to ime uči godine i godine, sabire uzorite slike najvećih genija. I tako zajedno sa slikom crkve u duši njegovoj raste i današnja naša galerija slika.

Jest, naša galerija slika spojena je tako sa stolnom crkvom djakovačkom, kao što su spojeni um i srce biskupovo.

Što je on htio sa divno naslikanim starim i novim zavjetom u svojoj stolnoj crkvi, to isto hoće da bude i galerija naša slika. „Htio sam ju, veli on u svom kako već rekosmo testamentarnom govoru — da i one — t. j, slike naše galerije — čuvstvo religiozno u narodu našem goje i da mlade naše umietnike opominju, da je Bog i vjera vječito vrelo idealnosti i uzoritosti, pa da se je čovjeku tomu idealu svih ideala često puta približavati i na tom svetom ognjištu srce razgrijavati." (Rad LXXIII. str. 182—3.).

Biskup je svoju stolnu crkvu posvetio sv. Petru, jedinstvu crkava i slogi našega naroda. Ako mi je do sada bilo moguće pokazati se na prosto predavaocem misli biskupovih, sada mi to nije moguće. Tko će iz one stotine njegovih poslanica, okružnica i govora, tko će iz onih hiljada misli, pozlaćenih sa svetim pismom, protkanih sa literaturom i naukom svijeta, prodahnutih neizrecivom ljubavju Božjom i narodnom, propovijedanih rječitošću zlatoustom, tko će sve složiti u jedno, tko će veliko more saliti u mali potočić.

Jest biskup hoće jedinstvo crkve. On hoće jedinstvo onakovo, kao što je vječiti pomazanik božji svetom žrtvom svojom zemlju sa nebom za uvijek spojio. On hoće jedinstvo, kao što je on htio, koji je sav rod ljudski u jedno biće pretvorio, kada je pred smrt zavapio: Oče neka budu jedno, kao što sam ja i ti jedno. On

hoće jedinstvo koje u ime božje ljude miri, predsude briše, strasti ljudske blaži.

Biskup hoće jedinstvo vjere slavenskoga svieta. On hoće onakovo jedinstvo, kako su ga propovijedali sveti naši apoštoli Ciril i Metod, koji su u svjetlo vjere toliko ljubavi utisli, da ih jednakim načinom slavi vas slavenski svijet obiju crkava. On hoće, da ljubav prema svakomu čovjeku, koju mu zapovijeda sveta vjera, postostruči prema braći svojoj On osjeća svetost i nježnost onih mnogostručnih sveza, koje nas s braćom u Isusu spajaju, žali, što smo se u toli važnoj stvari razvrgli i žudi od Boga, da te razlikosti medju nami ne stane. (Glasnik 1877 str. 32).

Ovako biskup propovijeda kroz pedeset godina slijedeći sveti zavjet svoj, slijedeći glas svoga srca. A neka se pokaže za ovo pedeset godina njegova učiteljevanja jedan čin, dapače jedan govor, koji nebi bio ovom uzvišenom ljubavlju prodahnut, po kojem bi bio pao s ove visine propovjednika božanske istine i bratinske ljubavi, jer, vjera — veli on — koja bi mjesto ljubavi gojila nesklad i mržnju medju braćom, ne bi bila vjera nego „praznovjerje". Ovo neka dobro upamte naša slavenska braća druge crkve. A vi napose, draga braćo Srbi, znate i znajte, da o vama nikada nije drugač govorio nego vapeći za slogom: „Vi ste krv od krvi naše, u bratskoj nam je ljubavi zajednički spas". Toj ljubavi bratskoj posvetio je on sve, dapače svoj život, a kad sam to rekao, onda će malo biti da rečem, da je tomu posvećena ova naša zajednička kuća — naša krasna akademija.

Da govorim napokon o ljubavi biskupovoj prema svome narodu. To ne mogu. Djela njegova govore. Ali jedne izvanredne ljubavi mimoići ne mogu, a to je ljubav prema našoj mladeži, prema uzdanici naše bolje budućnosti. Kako da ne kazuje u svakom svom govoru velike zadatke našoj krasnoj omladini on, koji u djela svoja nadahnjuje takove zadatke, koje će naš narod tek u bližoj ili dalnjoj budućnosti moći riješiti. Kako da ne pjeva slavu mladosti on, koji o našoj budućnosti pjeva pjesme divnije nego li i jedan pjesnik. Kako da ne siplje svoju podporu i ljubav na mladost on, kojega se sva velika djela mogu sabrati u jednu riječ: od svih sinova, koji se rodiše hrvatskom narodu u ovom devetnaestom vijeku, u njega je najveća, najživlja, upravo Bogom nadahnuta vjera u budućnost hrvatskoga naroda i južnoga Slavenstva. (Vidi: Glasnik 1874 i 1875 krasne biskupove članke: („Tri rieči našemu sveučilištu".)

Jest veliki biskupe, najviše po Tebi postaje ova vjera u bolju budućnost krasnom svojinom svega naroda. Ova vjera ima neprijatelja. Svi neprijatelji ove vjere jesu i neprijatelji Tvoji. Neprijatelji će Tvoji umrijeti. Tebe oni ne mogu niti dotaknuti, jer si oklopljen svetim oklopom, onom Pavlovom: Cuperem esse anathema pro fratribus meis. Djela Tvoja ostaju neumrla. A Ti veliki biskupe i mili dobrotvore naš, živi i živi i budi nam još mnogo godina svjetleći stup, koji vodi svoj narod na stazu bolje budućnosti. Živio!

Dionička tiskara u Zagrebu.

Al što, ako bi nastalo uvjerenje u kojem narodu, da mu i sama najviša državna vlast radi na štetu, morda upravo na zator? Da nije ni tada dopušten silovit odpor, na to su ne samo jasno i odlučno po više puta odgovorili rimski pape, nego je to u dugom životu sv. katoličke crkve i dogodjaji dokazano, a navlastito u prvo doba kršćanstva. Nije bila nikakova tajna, nego je bilo očito svakomu, da je državna vlast rimskoga carstva išla upravo na zator kršćanstva. Kršćani, s početka maleni brojem, na brzo su se razširili po svuda i po svih razredih pučanstva, tako te je Tertullian mogao ovako pisati: „Od jučer smo, i sve smo vam napunili: gradove, otoke, gradiće, municipije, sabore, samu vojsku, prosti puk i sve stališe, carsku palaču, starešinstvo, sudište, samo smo vam ostavili vaše (poganske) hramove."*)

Ovo on pisa početkom trećega vieka. Kako vidite, kršćana ne biaše malo, a biahu dobro medju sobom spojeni bratskim vezom. Do polovine trećega vieka naraslo ih mnogo više; sasvim tim, kad su u ovo vrieme nastala najkrvoločnija, najobćenitija progonstva baš na uništenje kršćanskoga imena: kršćani ne samo ne učiniše nikakova silovita prevrata, nego izpuniše i u ono pretežko vrieme vjerno i točno sve svoje gradjanske dužnosti; dakle i proti onoj državi, koja bješe napela sve, da im i samo ime iztriebi s lica zemlje! Al ovo, što ću sada reći, još je znamenitije. Bez silovita prevrata, ali ipak svojom vlastitom krvlju nedužno prolivenom, svlada napokon kršćanstvo pogansku rimsku državu: s Konstantinom velikim uznese se križ nad carsku krunu, car posta kršćaninom, u zakone i uredbe državne počeše uplivati kršćanska načela, kršćansko svećenstvo i biskupi dodjoše u državi do velike časti i moći, u vojski i ratni znakovi bješe kršćanski. Al ne prošlo još tomu četrdeset godina, kad na čelo carstvu dodjo Julian, nazvan odmetnik, jer se odmetnuo od vjere kršćanske opet k starom poganstvu. Taj si car vrže u glavu, da će poganstvo uzpostaviti, a kršćanstvo izkorjeniti. I učini sve, što može lukavština i sila na pogrdu i oslabljenje kršćanstva, tako, te veliki učitelj i biskup sv. crkve Grgur Nazianžanin prozva njegovo progonstvo okrutnije od svih prijašnjih. Osobito gadno, izdajničko i okrutno biaše to: što je poklonstvo i počasti dužne carskomu veličanstvu spojio s poganskimi obredi, tako te kršćanin nije mogao caru dati česti, a da u jedno ne pogazi svoje vjere. Tko bi dakle u takovu položaju zanjekao caru poklonstvo, onakovim traženim načinom, odmah bješe proglašen i kažnjen kano uvrieditelj veličanstva i buntovnik. Pa na takove grozne muke metaše on i kršćane vojnike. Tko ne pozna nauka Kristova, i jakosti njegove svete vjere, morao bi se čudom začuditi, kako oni kršćani nisu odrekli svaku čast i podložnost onomu odmetniku od Krista, a nemilomu mučitelju svojih podanika, kad su to mogli bez pogibelji od njegove osvete. Ali oni toga nisu učinili, jer su se bojali kazne od Onoga, kojemu nemože nitko uteći ni živ, ni mrtav, i koji je rekao kroz svoga apostola: Tko se oblasti protivi, protivi se božjoj naredbi, i ima si svoju osudu. Pa onaj Bog, kojega su se oni bojali, on ih brzo rieši onoga silnika, koji umirući morade zavapiti: pobiedio si Galilejče — tako nazivajuć Gospodina našega Isusa Krsta.

4. No ako nije slobodno prevrata činiti, ili silom se opirati zakonitoj oblasti, a najmanje vrhovnoj: slobodno je ipak svimi zakonitimi i pravičnimi sredstvi i načini čuvati i braniti svoje pravo, i sticati si ono, što je potrebno za život, slobodu i napredak naroda. To medju ostalim u jednom slučaju našega vremena javno uči sv. Otac.

Protestantska Englezka proti katoličkoj Irskoj izvodi od više vjekova svakojaku silu i nepravdu. Sestrom zove Irsku Englezka, al radi vrlo nesestrinski. Krati joj sveudilj njezina ustavna prava i sloboštine, te ju s kakvih god povoda podržava, ili s nova podmeće pod iznimne naredbe, i tako predaje samovolji nemilosrdnih a neodgovornih činovnika. Svoj zemlji gospodari englezki su lordi, a domaći Irci samo su zakupnici i radnici, kojim gospodari po volji nameću terete, i kad im oni ne mogu zadovoljiti, otimlju im i ono što imaju, pak ih izgone. S toga su mnogi prisiljeni goli ostavljati svoju domovinu; s toga je u Irskoj toliko siromaštvo, da kad god ne urodi krumpir, uviek je glad; s toga i pučanstvo pada, u mjesto da bi raslo. Za poljodjelstvo, obrtničtvo, trgovinu u Irskoj ne čini država ni s daleka onoga, što drugdje; za obćenitije naobraživanje, za škole daje malo ili ništa. Nije čudo, ako bi narodu ovako zlostavljenu pukla napokon strpljivost, te u sdvojnosti, kad ne pomažu sva poštena sredstva, prihvatio se i nedopuštenih. I sbilja počela se osnivati tajna društva, i upotrebljivati ovdje ondje sila ne samo proti ovomu ili onomu posebniku, nego i proti oblasti i njezinim ljudem; dogodila se i umorstva. Srećom puk ondje još mnogo drži do svoje crkve katoličke, i rado sluša i u crkvenih i u narodnih stvarih svoje svećenstvo. Biskup dakle i svećenstvo činjahu sve moguće, da narod uzdrže na putu pravice i strpljivosti, učeći da tu valja ona rieč Gospodnja: „tražite najprvo kraljestvo božje i njegovu pravicu, i sva ostala će vam se dometnuti", — i utekoše se napokon za pomoć papi Leonu XIII. Što dakle reče sveti Otac?

Papa pohvali biskupe za njihovu revnost i reče: „da kršćani imaju u svem životu, a i u gradjanskih stvarih osvrtati se na svoje vječno spasenje, i svetost dužnosti više cieniti nego li sve drugo, što je samo smrtno i zemaljsko. Ovo čvrsto držeći slobodno je Ircem tražiti polakšicu svojemu biednomu stanju, slobodno je boriti se za svoje pravo; ne može bo se misliti, veli sv. Otac, da ono, što je prosto svim narodom, ne bi bilo slobodno Ircem."*) Evo dakle: svakomu je narodu slobodno na-

*) Tertull. Apol. n. 37.

*) Benevolentiae 1. August. 1882.

stojati i raditi, da si svoje stanje popravi i podigne; slobodno mu je boriti se za svoje pravo; ali nije smjeti pri tom povriediti pravice kraljestva božjega t. j. nešta činiti, što je proti zakonu božjem. Za to nastavlja sv. Otac ovako: „Bila stvar koliko mu drago pravična, mrzko je ipak braniti ju nepravično. Ne ima pako pravice ondje gdje je sila, a najmanje gdje su tajna družtva, koja pod izlikom da će izvojštiti pravo, većinom dotjeraju do bune." I za to papa svim žarom odvraća Irce od onakovih tajnih družtava. — Boli sv. Otca i jako boli ono onako biedno stanje mučeničkoga naroda irskoga, te mu je rad u onom sdvojnom stanju pomoći. Što mu dakle svjetuje i na srdce meće? Ni pošto silu ni bunu, nego pošten rad i pravičnu borbu. Tako se on nada, da će napokon englezki narod i vlada zadovoljiti pravednim tražbinam Iraca.

No ako i nadalje potraje ona već tri sta godina trajuća nepravda? Imat će se i dalje podnositi. Čovjeku od ovoga svieta, a bez pravoga poznavanja Boga i njegove providnosti, ovo bi se moglo činiti kano nedostojno robovanje; no ne tako kršćaninu, koji vjeruje, da je udes kako pojedinih ljudi, tako i naroda i država u ruci božjoj; da se dakle podnoseć strpljivo nepravdu, a ne tražeć se sàm osvetiti, tako pojedinac, kako čitav narod podvrgava svetoj volji Onoga, koji je rekao: „Moja je osveta, i ja ću vratiti." (Rom. 12, 19.) A tu osvetu Bog nedvojbeno vrši i na ovom i na drugom svietu. Evo kako tu kršćansku vjeru razlaže sv. Otac: „Oni, veli, koji imaju upravu države, imaju razumjeti, da državna vlast nije postala za čiju god sukromnu korist; i da se vlada ima vršiti na korist onih, koji su povjereni, ne za one, kojima je vlada povjerena. Vladari neka se ugledaju na predobroga i najvišjega Boga, od kojega im je vlast dana: te po tom uzoru vladajući puku neka predstoje s pravednošću i vjernošću, i s potrebitom strogošću valja da spoje otčinsku ljubav. Toga radi opominje ih rieč božja u sv. pismu, da će sami jednoč račun davati Kralju kraljeva i Gospodinu gospodujućih; i ako bi svoju dužnost zapustili, da božjoj strogosti neće nikako uteći. Previšnji izpitivat će vaša djela, i iztraživati vaše misli. Jer budući službenici njegova kraljestva, niste sudili pravo . . . . strahovito i brzo će vam se prikazati, jer one, koji predstoje, čeka najkruči sud. . . Neće bo žapati se ničije osobe Bog, nit se bojati ičije veličine; jer malenoga i velikoga on je učinio, i za svih mu je jednaka briga. Jačima pako dopasti će jače mučenje."*) — I doista božji sud i osveta vidi se više put jasno u poviesti država i naroda. Države obično duže živu, nego li jedan ljudski viek, i duže nego li jedna obitelj. A Bog je već u starom zakonu rekao: da On griehe otaca kazni u trećem i četvrtom koljenu; što ste i vi često opaziti morali u životu, da naime Bog zna roditeljem platiti u njihovoj djeci. Tako dakle biva često put i s carevi, knezovi, predsjednici ili kako se god zvali oni, koji vrše svu ili jedan dio najvišje državne vlasti — jer ima u tom velike razlike — i s narodi, koji gospoduju drugim narodom.

*) Sap. 6, 4—8. u okružnici Diuturnum illud.

Onomu, koji krivicu podnositi ima, nije malena utjeha, a velika je podpora strpljivosti, kad ne dvoji da će krivičnika snaći osveta. Kršćani ipak ne imaju tražiti upravo osvete. Pravo imaju tražiti i u Bogu, i u oblasti, koja je na mjesto Boga, da prestane krivica i sila. Ako ti tvoj brat gradjanin učini kakovo zlo, imaš pravo pritužiti se kod predpostavljene oblasti. Misliš li, da ti ova nije zadovoljila, slobodno ti se je, po propisu zakona, pritužiti još višjoj oblasti, i napokon, ako još imaš razloga, i najvišjoj. No kad bi koji pojedinac, ili čitav narod mislio, da mu niti najvišja oblast ne daje prava koje ga ide, ili pače da mu sama čini mjesto pravice krivicu mjesto obrane silu: što će onda? Pokušati morda, da si sam pravicu kroji, i ono dade, što mu zakonita oblast krati? Ni pošto! jer ne može ni ne smije izaći iz reda u kojem stoji; stojeći naime u redu podložnosti, ne može sàm se metnuti u isti red sa oblašću, koja mu je predpostavljena, ili pače još nad ovu. Ali ima kamo uteći se. Jer i nad najvišjom zemaljskom oblasti stoji Bog, koji ju je metnuo: k Bogu dakle ima se uteći molitvom punom vjere. Bog ju jamačno čuje: to je vjernomu kršćaninu dosta. Medju tim pako prama onim, koji krivicu čine, evo kako se ima vladati kršćanin: „Ne osvećujte se sami, nego podajte mjesta gnjevu (božjemu), jer je pisano: moja je osveta, ja ću vratiti, veli Gospod' Nego ako je gladan tvoj neprijatelj, nahrani ga, ako li žedan, napoji ga. . . . Ne daj se nadvladati zlu, nego nadvladaj zlo dobrim!" Tako uči sveti apostol Pavao (Rom. 12, 19—21.). Ovo je osveta, koja jedina dolikuje vjernomu kršćaninu: ovo je ona plemenita osveta, koja osvetnika ne pogoršava, nego ga podiže do Isusa Krista; koja je vriedna i neprijatelja razoružati, i još ga učiniti iskrenim prijateljem.

(Dalje će sliediti.)

Viestnik.

Zagreb. Prošloga četvrtka obavljen je u Zagrebu sa svim u tišini petdesetgodišnji svećenički jubilej preuzvišenoga gospodina biskupa Strossmayera. U crkvi sv. Katarine služio je pontifikalnu sv. misu presv. g. Dr. Rački uz veliku asistenciju a na koru pjevalo je pjevačko družtvo Kolo. Crkva se bila napunila odlična svieta — ponajviše članova naših znanstvenih zavoda. Poslije podne bila je u akademiji svečana sjednica, o kojoj donosimo izvješće u prilogu.

— Korizmena okružnica preuzvišenoga gospodina biskupa Djakovačkoga. Dobili smo i vrlo obsežnu (obuhvata punih 56 strana) korizmenu okružnicu biskupa Strossmayera, u kojoj duhovitošću fran-

cezkog govornika razpravlja za korizmeno vrieme vrlo plodonosan i koristan tema u ove tri točke:

I. Svakoga zla i svake nevolje vječiti izvor: grieh, opačina i nepravda; devetdeset i devet dielova zala i nevolja, koje čovječanstvo tište, odmah bi prestalo, kad bi se svaki čovjek i narod grieha, opačine i nepravde odrekao, kad bi po sviesti i svetoj vjeri živio, kad bi pravdu, za kojom svako pošteno srdce teži, ne samo naprama sebi samomu, nego naprama svakomu drugomu, s kojim u doticaj dolazi, strogo vršio. Tiem bi se čovjek zaisto u živu sliku i priliku božju, a ovaj sviet u predvorje nebesko pretvorio.

II. Imamo se ne samo svakoga grieha i svake nepravde, kano najgore pošasti i kuge, čuvati, nego nam glavna svrha života ima biti, da se grieha i opačine oslobodimo, što otajstvom svete pokore biva, u kojoj se divnim načinom milost božja i slobodna volja i odluka čovječja tako susreće, da čovjeka opravda, preporodi i svake sreće vriedna učine.

III. Istim darom i otajstvom prestaju poglavite nevolje i muke, koje su sa griehom, opačinom i nepravdom spojene; one pako još preostale muke i nevolje, kojima se nikako izbjeći nemože, istim tiem se božjim načinom ne samo ublažiti i svladati, nego se upravo na našu korist i spas pretvoriti mogu.

— Promjene u nadbiskupiji: g. Stjep. Horvat, do sada župnik u Sv. Petru (Orehovec) postao je župnik u Sv. Gjurgju kod Ludbrega; a u Sv. Petru dosadanji duhovnik u Stenjevcu, g. Milan Strahinšćak.

— U Rim! Opet molimo onu p. n. gg., koja misle u Rim putovati, da se neodvlačno prijave centr. odboru, jer je mjesec na izmaku, te bi trebalo znati, hoće li biti 200 hodočastnika, da se priredi poseban vlak. Prijava je za to tako nuždna, jer se ne može prirediti poseban vlak, ako ne bude bar 200 putnika, a nuždna je do konca mjeseca za to, jer se tomu hoće velike pripreme, da se priredi poseban vlak za tako dalek put, n. pr. sam vozni red.

Sad je dakle skrajnje vrieme, da se gospoda prijave. Spominjemo i opet, da niko nije vezan na obskrbnu kartu, i da se i jeftinije može putovati. Komu sredstva dopuštaju, neka ne propusti ove prilike.

— Djevojački je jubilejski odbor poslao sv. Otcu kao popratnicu za krasan svoj sag vrlo sjajno sastavljenu adresu. Opremu je načinio g. profesor Bauer iz obrtne škole. Korice su od istoga pliša, od kojega je načinjen i sag. U sredini je u pozlaćenom okviru u emalju krasno izradjen grb sv. Otca s tijarom i papinskimi znakovi, a četiri su ugla okovana i urešena hrvatskimi grbovi. U koricama se nalaze dva lista pergamene, oba liepo ornamentima obrubljena, a na njima nježna adresa najprije hrvatski, a onda talijanski:

Sv. Otče!

Kako su pobožne žene pratile Spasitelja svieta na Kalvarij, te se niesu htjele odaljiti od mjesta, gdje se žrtvovao na spas čovječanstva, tako se usudjuju kćeri hrvatskoga naroda pristupiti k njegovome nasljedniku na drugi kalvarij, gdje se žrtvuje za slobodu crkve, praštajući i moleći.

A kako je Mandaljena prije muke Spasiteljeve oprala noge božanskome svome učitelju tako dopusti nama sv. Otče, da prostremo pod Tvoje noge ovaj sag, odredjen da pokrije pristup k onome oltaru, na kojemu svaki dan pridružuješ svoju žrtvu neoskvrnjenoj žrtvi Onoga, kojega zastupaš na zemlji; na kojem crpiš snagu za ravnati vasionom crkvom, za odoljeti navalama Krista i svojima; gdje moliš za njih, da im se ne upišu u grieh uvrijede i nepravice, kojima Te ogorčavaju, a blagoslivaš i moliš za one, koji Te ljube i sliede mir obećan ljudimâ dobre volje.

Sveti Otče, daj blagoslovi i nas, da okriepljene Tvojim blagoslovom postanemo takove, kakove Ti želiš i da unesemo u svoje kuće miris tvojih krijeposti i tvojih nauka.

Zagreb, na dan Tvoga misničkoga jubileja g. 1887.

Tvoje preponizne kćeri, pridruživši se Centralnome odboru:

Marie pl. Mihalovich	A. pl. Mihalovich
Gj. contessa Vojnović	M. bar. Skerlecz
C. bar. Skerlecz	J. pl. Vranyczany
D. pl. Vranyczany	M. bar. Vranyczany
Helene Schramm	K. Cont. Vojnović.

M. Wagner.

Rim. (Papina enciklika o slobodi). Kako javiše novine, najprije „Observateur Français" predao je ovih dana sv. Otac u tisak rukopis enciklike o slobodi. Ova je enciklika dosta obširna, pisana lat. jezikom i upravljena na sve kršćanstvo. Spomenuti francezki list veli, da se ovaj spis može smatrati nastavkom onih pouka, što ih je sv. Otac dao u enciklici „Immortale Dei".

Zdravlje sv. Otca, kako javljaju iz Rima, upravo je izvrstno kraj svih napora, koje imade snositi za tolikih svečanosti i osobito tolikih audiencija. Dao Bog, da mu se ovako zdravu poklone i hrvatski hodočastnici!

— (Španjolski učenjaci i jubilej sv. Otca.) Medju izjavama odanosti, što su prispjele sv. Otcu iz svih strana svieta, svakako je liepa i značajna ona, koju su mu dali učenjaci Španjolski. Hiljadu petsto doktora i profesora španjolskih poslalo je sv. Otcu sjajno opremljenu adresu kao čestitku Njegovu jubileju. Deset velikih sveučilišta i 46 drugih učevnih zavoda okitilo je adresu svojimi imeni. Nema znanosti, koja ne bi bila dala svoga zastupnika. Ovaj je sjajni izraz štovanja nikao iz vjernosti i odanosti prema sv. Otcu.

— (Poklon sv. Otcu od strane njegovoga izpoviednika). Otac Daniel da Bassano, izpoviednik papin i generalni defenitor reda franjevačkoga, htio je napose pokloniti se sv. Otcu. U to ime dade iz nova u sjajnom obliku tiskati jedno svoje dielo, komu je naslov: „Il se

greto dell' amor di Dio nell' unione spirituale. „Tajna ljubavi Božje u duhovnom sjedinenju“, i poklonio ga uzvišenomu svomu pokorniku, dodav još i drugih petdeset primjeraka istoga diela kao uspomenu na njegovo petdesetgodišnje misničtvo. Sv. Otac bio je ganut, videći toliki znak sinovske ljubavi, a poviknuo je sa sv. Pavlom: Superabundo gaudio, zadržav u sebi, nu razumievajuć i drugi dio teksta: in omni tribulatione nostra.

Italija. (Otac Augustin da Montefeltro). Ovaj izvanredni Franjevac navješta ove korizme rieč Božju stanovničtvu turinskomu. Prvi put propoviedao je o. Augustin da Montefeltro u korizmi g. 1885. u stolnoj crkvi u Bologni. Odmah kod prve njegove propoviedi bude upoznat u njemu pravi govornik i revan apostol. Propovied njegova bila je svaki dan u 11½ sati, a već oko 9 sati sakupljao bi se puk u crkvi, da si osvoji mjesto; oni pak koji dodjoše prekasno i ne nadjoše više prazna prostora u crkvi, poredali bi se na trgovih i po obližnjih ulica da vide govornika bar na izlazu. List bolognski L' Unione piše: „Ime otca Augustina zabilježeno je neizbrisivimi slovi u kronikah turinskih. Korizma god. 1885. ostati će nam nezaboravna: i kada ostarimo pripoviedati ćemo o njoj mladjemu naraštaju kao o najmilijoj uspomeni.“ — Propoviedanje o. Augustina donese te godine Bologni neizmierno mnogo dobra. Ljudi koji su bili već od davna zapustili primanje sv. sakramenta, mladež zapletana u dvojbah i bezvjerju, svi polete k njemu i nadjoše kod njega utjehe i okriepe. — Entuziazam započet u Bologni, poveća se u Pisi u korizmi g. 1886. Govorilo se je samo o njem i grad je bio pun njegovoga imena i njegove slave. Tolika je bila želja pribivati njegovim propoviedim, da je svaki dan na stotine stranaca dolazilo u Pisu iz Livorna i obližnjih gradova. Novine svih boja slagale su se bar u priznavanju vrlina o. Augustina. Obraćenja bilo je te godine ondje veoma mnogo. Propovied bila je u 11. sati, a o 10. već se je jedva moglo unići u crkvu, pače klupe i sjedala bila su zapremljena počam od 7. ure. Na sveučilištu bude zaključeno da se promjeni red predavanja, jer su profesori inače ostajali sami bez djakâ, koji su volili ići u školu o. Augustina. — God. 1887. držao je otac da Montefeltro korizmene propovjedi u Florenciji. Sve one scene koje smo po drugud vidjeli, ponavljale su se i u Florenciji, i prije nego li je propoviednik odanle otišao pokazali su mu Florentinci na najsjajniji način koliko ga štuju, kako su mu privrženi. Ove godine, kako već spomenusmo, propovieda on u Turinu. Kod prve njegove propoviedi u ovomu gradu bilo je 8000 osoba u crkvi, a 4000 oko crkve, koji već ne mogoše unutra. Već tri sata prije propoviedi počeo si je narod tražiti mjesta u crkvi. — O. Augustin da Montefeltro propoviedao je kod inih sgoda u drugih mjestih u Italiji i rieč Božja izašav iz njegovih ustiju slavila je posvuda jednake triumfe. Prije nego je postao sinom sv. Franje Asiškoga bio je o. Augustin odvjetnik i vojnik.

— Poslije smrti Don Boscove. Prava je kršćanska kriepost tolika sjaja, da joj se klanja sviet. Evo n. pr. kakvim čuvstvima daje oduška slavni povjestničar Cesare Cantù iza smrti Boscove u ovom listu: Veleč. D. M. Rua-u i djeci D. Bosco-voj. Pošto sam se 40 godina divio neizcrpivoj kršćanskoj ljubavi, pravomu evang. shvaćanju i djelovanju, nepromjenljivoj strpljivosti D. Giov. Bosca, ne preostaje mi van da ga molim, da mi na nebu izprosi, da i ja umrem s isto tolikom vjerom i ufanjem.

Na Sviećnicu 1888. Cesare Cantù.

Ali ni sam poznati protivnik crkve katol. ministar Crispi ne može se oteti, a da ne pohvali i ne priznade kršćanskih krieposti Boscovih.

Poslije smrti blagopokojnoga Don Bosca bio je na ime došao odbor Salezianaca k ministru Crispiu, da ga zaprosi, ne bi li dopustio, da se pokojnik sahrani u crkvi sv. Franje Asiškoga u Turinu. Ministar odgovori, da on sam nema ništa proti tomu, nu da ne može dozvoliti, jer se boji neugodnosti sa strane novinstva. Tom prigodom odao je ministar predsjednik talijanski, da je ipak uza sav svoj poznati liberalizam visoko cienio Don Bosca. Izraziv žalost nad gubitkom častnoga toga svećenika dodao je: „Ja sam upoznao i odobravao dobročinstva toga čovjeka. God. 1852. bio sam došao u Turin ne imajuć ni kakva posla i bez svake pomoći. Don Bosco, koji me bijaše upoznao u Oratoriju, često me je pogostio kod svoga stola i zabavljao me pripoviedajuć mi, što bi sve jošte rado učinio za dobro mladeži i za njezin čestit odgoj. Njegov duh bio je u istinu evangjeoski, kod njega sam se takodjer izpoviedio, i mnoge svetkovine sproveo sam u njegovoj zajednici.“ Za tim je govorio o ogromnih Boscovih poduzećih i veoma hvalio Salezijanske misije u Patagoniji.

☛ Ovomu broju priloženo je 1 arak priloga.

Urednik dr. **Ante Bauer.** Tiskom **C Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 9. U Zagrebu, 1. ožujka 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za pretplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Religija darvinovaca.

1. Možda će se začuditi gdjekoji čitatelj, kad pročita naslov ovoga članka i pitati: zar i darvinovac imade religije? Jest, imade je. Ni ko neće da je pravi bezvjerac. Ovo je napisao i „jedan od najnaprednijih prirodoznanacah, vodja darvinistah, Ernst Haeckl“, kad veli: Unabhängig von jedem kirchlichen Bekentniss lebt in der Brust jedes Menschen der Keim einer echten Naturreligion; sie ist mit den edelsten Seiten des Menschewesens selbst untrennbar verknüpft·[1]) Ova se je da kako religija razvila: „aus den Instinkten der Thiere.“[2])

Kad se je dakle religija već razvila u prirodnom biću-čovjeku —, kad ona žive u prsima svakoga čovjeka, kad je ona nerazdruživo spojena s najplemenitijom strani bića čovječjega, onda već ne može biti čovjeka, ma on bio i najnapredniji darvinovac, da nema ni kakve religije. Jer pak darvinističko shvaćanje prirode imade biti osnov, na koji se mora osnovati sve naše mišljenje i ponimanje, onda se darvinisam ne može više ni tomu otimati, da osnuje religijosno-filosofijski sustav: i religija bo spada medju prirodne činjenice.

Mi mislimo, da nećemo učiniti krivice ni kojemu darvinovcu, pak ni poznatim pristašama ove nauke u nas, ako odaberemo za osnov ovih crtica ne naučanje koga god od darvinovaca, već, možemo reći, obretnika čiste religije i kodifikatora morala njihove stranke, Herberta Spencera. Na ovoga se i sam Darwin obazirao kao na autoritet i nazivao ga liepim imenom „naš veliki filosof.“

Spencer je i sam vrlo dobro osjećao, kako se je zamašna latio posla, kad se latio toga, da osnuje religijosno filosofski sustav. Vidi se ovo u vlastitim riečima njegovim. Pišući priedgovor svojoj knjizi: The Data of Ethics[1]) napisao je: „Jedva može i što imati pogubnijih posljedica, nego li da propadne i izumre sustav zakona, koji više ne zadovoljuje, prije no što se je razvio drugi prikladan sustav, da ga zamjeni.“ Ako ovo vriedi za i koji sustav, vriedi ponajpače za religiju. Spencer sam nastavlja: „Većina onih, koji zabacuju dosadašnje vjerovanje, čini se da misli, da može bez štete zabaciti i onu stegu (die einschränkende Wirkung), koju vjera izvodi, a da ne mora ovako nestale praznine izpuniti drugi koji prikladan agens.“ Ovaj se vakuum po mišljenju Spencerovom mora izpuniti.

Mi ćemo u ovih crticah pokazati, kako je Spencer izpunio ovaj vakuum samo gledom na vjerovanje; kako ga je izpunio gledom na moral, ostavljamo za drugi put.

2. Svakako je potrebno, da najprije izpitamo temelje, osnovni nauk Spencerov o vjeri, a onda da vidimo, kakva ima biti vjera pravoga darvinovca — vjera budućnosti.

Temeljne je misli, dà teoriju svoju o vjeri, napisao Spencer u knjizi: „Grundlagen der Philosophie“ (First principles 1862.), što je prva knjiga ogromnoga njegova filosofskoga djela. Poslije je, god. 1884 u prvoj svezci časopisa „Kosmos, Zeitschrift für die gesamte Entwickelungslehre,[2]) razvio svoju teoriju u članku: „Die Religion in Vergangenheit und Zukunft.“

[1]) Izp. Šulek. Naš napredak u prirodnih znanostih. U proslavu petdesetgodišnjice prieporoda hrvatske knjige. Zagreb 1885. str. 104. — [2]) N. n. mj.

[1]) Ova knjiga sačinja 9. sv. njegova djela: A Sythem of Philosophy. Njemački je prievod Spencerovih djela načinio Dr. Vetter. Ovoj je svezci naslov: Die Thatsachen der Ethik. Stuttgart. 1879. 315 str. 5 for. 67 nč.

[2]) Izlazi u Stuttgartu a uredjuje ga prevodilac Spencerovih djela. Dr. B. Vetter. Ovaj je članak napisao sam Spencer.

Spencer začinje svoju sintetičku filosofiju podsjećajući svoje štioce, kako mora da je svako mnijenje učin njeke činjenice (Thatsache), pak da je tako svako mišljenje, svaki nazor ma baš i kako netočna, al za to ipak u viek njeka slika izkustva. Po tom nema nazora ni mišljenja, koje ne bi u sebi krilo bar njeku sjenu istine. Ovo vriedi tim sigurnije, čim je koje mišljenje obćenitije, čim je dulje obstajalo; a po gotovo vriedi onda, ako se u viek, po svuda, obćenito priznavalo. I u svakoj je dakle zabludi uma sakriven njeki „duh istine."

Ovo predpostavlja Spencer a da nigdje ne ograničuje svojih rieči, te se ovako čini, da im priznaje vriednost u svakom slučaju, dakle i kod kontradiktorno oprječnih nazora: kad je jedan nazor podpuna negacija drugoga n. pr. biti i ne biti. Ako Spencer za ista svojim riečima hoće da dade ovako obćenitu valjanost, ako njima hoće da poruši i načelo kontradikcije, onda je on odmah na početku svoga filosofskoga djela porušio i ubio svaku filosofiju — dakle i svoju.

S ovim čarobnim štapom, da je na ime u svakom mišljenju, u svakoj zabludi sakriven njeki „duh istine", misli Spencer da se mogu izgladiti oprjeke izmedju nazora ma oni kako krivi bili, samo ako se upotrebi pravi metod. A kako treba da postupamo? „Metod je ovaj: Svi se nazori jedne vrsti imadu izporediti, oni mnogovrstni, posebni i konkretni elementi, kojima se ovi nazori medjusobno pobijaju, imadu se odstraniti; treba paziti, što preostaje poslije odstranjenih protivnih elemenata i za ovaj se preostali faktor potraži abstraktan izraz, koji se obistinjuje u svih ovih oprječnih nazorih."

Ovako treba da se izpituje i odnošaj vjere i znanosti, pak ćemo doći do čiste vjere, kojoj se znanost više neće opirati.

3. Spencer već iz same temeljne misli, kojom začinje svoju filosofiju, izvodi a priori njeke razloge vjerojatnosti na korist vjere i znanosti. Evo što!

„Od kada živi čovjek kao čovjek, imao je on i vjeru. Svaki je narod imao religijosnih pojmova. Kad bi i bilo istina, što se tvrdilo, da imade naroda divljih, koji su još na tako nizkom stupnju kulture, da nemaju ni kakvih vjerskih pojmova, ostaje ipak nepobitna istina, da to ne može ni kako biti, čim se je koji narod dovinuo stanovitoga stepena kulture. Religijosni su dakle pojmovi nuždan proizvod umnoga razvoja. Različnost vjerskih pojmova samo dokazuje, kako su se ovi pojmovi neovisno, samosvojno razvili, i kako bi ludo bilo tvrditi, da su religijosni pojmovi umjetno proizvedeni n. pr. varkom. Ovo je potonje nemoguće i za to, što vjere nije bila vrstna izkorjeniti ni kakva protivnička kritika. Nestalo je pojedinih vjerskih zabluda, ali vjere nije ni kada nestalo.

Ove tri činjenice: da imade vjere u svakom narodu, da se je samoniklo razvila, da se njezina životna snaga ne dade ni kako uništiti, dokazuju, da vjera mora imati dubok korjen t. j. da je ili podrietla svrhunaravnoga, ili pak da čovjek već po samoj naravi mora imati njeku vjeru.

Nemoj reći, da je vjerske pojmove rodilo vjersko čuvstvo, koje da je proizvelo vjerske predstave, te ih poslije prenielo izvan čovjeka, a on ih počeo smatrati realitetima. Ovako niesi riešio pitanja, već ga samo dalje potisnuo. Jer dakle vjersko čuvstvo? Ono je svakako bitna vlastitost čovječje naravi, te se javlja zgodimice i kod onih, koji misle, da nemaju ovoga čuvstva. I njemu dakle treba da potražimo uzrok (die letzte Thatsache), ako nećemo filosofije proglasiti nekompetentnom, da o vjeri razpravlja. Tomu se smijemo tim manje otimati, što je vjera, da malo uztvrdimo, ogromna upliva, što je za ciele prošlosti, dokle god poviest siže, imala znamenitu ulogu a i sad je još životni princip mnogim uredbam, koje izazivlju neprestane prepirke a potiču na nebrojena svagdanja djela."

„Ili je čovjek dobio vjersko čuvstvo neposredno od stvoritelja, ili se ono razvilo po obćenitih zakonih evolucije, imade ono svakako svoju svrhu, te na njekakav način pospješuje blagostanje čovječanstva. Ovo je fakat, kojega ne može niko zanijekati."

„S druge se opet strane razvilo stablo znanosti od ono malo znanja, što ga posjeduju narodi nenaobraženi, do moderne savršenosti. Najjednostavnije znanje i izkustvo obična čovjeka i najuzvišenija znanost učenjaka istoga su podrietla, ista im je i svrha. S toga moramo ili priznati i najvišu znanost, do koje se može čovjek svojim sposobnostima dovinuti, ili zabaciti i ono malo znanja i izkustva, po kojem običan čovjek udešava svoj život." —

I vjera je dakle nuždna i prema naravi čovječjoj a i znanost. Ovako Spencer a priori u korist vjere i znanosti.

4. Kraj svega ovoga kolika je oprjeka izmedju vjere i znanosti! Dapače od svih oprjeka u nazorima „najstarija je po mišljenju Spencerovom i najvećma razširena, najdublja i najznamenitija ona, koja obstoji izmedju vjere i znanosti. Ona je nastala, kad se spoznala najjednostavnija pravilnost u stvarima, koje nas

okružuju, te odsjekla granice obćemu fetischismu. ... Ona je uhvatila korjen duboko u različitih navikah mišljenja kod ljudi raznih ćudi. Ovo oprječno ponimanje naravi i života upliva dobro ili zlo na cieli značaj čuvstva i svagdanji način života i rada."

„Ova je neprestana borba, koja se svih vjekova vodila pod zastavom vjere i znanosti, naravno proizvela ogorčenost, koja vrlo prieči jednu stranku, da dostojno ocieni drugu. Više nego li i koja druga borba razjašnjuje ova borba onu bajku o knezovih, koji su se borili radi boje štita, kojega je svaki vidio samo jednu stranu. Svaki borilac, pregledavši jasno pitanje sa svoga stanovišta, okrivljuje protivnika svoga s ludosti i nepoštenja, što stvari ne promatra s iste strane, a ni jedan nije toliko iskren, da bi prešao na stranu svoga protivnika, da vidi, kako je došlo do toga, te on vidi sve tako različito."

Po ovom bi pretjeravanju čovjek sudio, da se je sav rod ljudski od najdavnijih vremena podielio u dva tabora najljućih protivnika: na jednoj je strani vjera, na drugoj znanost. Je li ovo istina i e da li je Spencer pravo zamietio ovaj fakat, mislim da je svakome jasno. Ta bilo je i najvećih umova, koji su znanosti bar toliko privriedili, koliko joj je privriedio Spencer, koji su bili zajedno i najiskreniji zatočnici vjere.

Pustimo ovo. Obstoji zaista oprjeka izmedju vjere i one znanosti, koju zastupa Spencer. Nije li dakle dostojno ma baš i najvećega uma, da izgladi ovu oprjeku, da izmiri protivnike, od kojih se svaki bori za stvar svetu, rodu ljudskomu toliko potrebitu!

Ovakav posrednik treba da je zaista prije svega nepristran sudija. A ovakav hoće da je Spencer. On veli za sebe: „da će razmatrati koliko je moguće nepristrano jednu i drugu stranu ove velike prepirke; on obećaje, da će ovo izmirenje izvoditi „čuvajući se upliva uzgoja i ušima zatvorenim prišaptivanju stranačke pohote." On hoće da izmiri vjeru i znanost. Neće on „da sklapa truli mir, niti hoće da nadje jedan od onakvih kompromisa, kakvi su se povremeno predlagali, ali koje su sami njihovi začetnici u potaji držali umjetnimi i prielaznimi; već on hoće da potraži uvjete pravomu i trajnomu izmirenju. On hoće da nadje onu najvišu istinu, koju će obije strane prigrliti sa svim iskreno i bez svakoga primisalja. On veli izrikom: „Mi moramo naći takvu temeljnu istinu, koju će religija s najvećim naglasom izticati u odsuću znanosti, i koju će znanost s najvećim naglasom izticati u odsuću vjere, temeljnu istinu, koju će obie kao saveznice braniti."

Liepo obećano, ali ružno slagano!

Nije li i zbilja nepristrana već prva teza Spencerova kad veli: i vjera i znanost krije u sebi istinu. Ovo je bar pravedan sud za vjeru i znanost. Čuj de, što Spencer dalje govori, a još u viek a priori umuje! „Ma se kako opirale tomu, da ih prihvatiš, mnoge ili sve vjere, koje obstoje, bile ma kako nespretne gluposti, koje se spajaju s njima, bili ma kako bezumni dokazi, koji se navode za njihovu obranu, ne smijemo ipak zanemariti istine, koja se po svoj prilici u njima krije." A malo niže veli: „Po ovom možemo biti sigurni, da su sve vjere bar sjena istine, ma da i nije ni jedna od njih zaista istinita." Sve su dakle vjere tek sjena istine! A znanost? O znanosti drugačije govori. „Ako se pita", veli Spencer, „je li znanost po svojoj biti u obće istinita? zvuči to skoro kao kad bi pitao, da li sunce svjetlost daje." „Znanost se mora za sebe prosudjivati, i s ovoga stanovišta može da ne uvidi samo najsmušenija glava, da je dostojna svakog počitanja." „Iznalazke znanosti dužan je svaki u svoj poniznosti prihvatiti."

Ovakvo mišljenje a priori slabo zajemčuje nepristranost učenjaka. A kad na onu prvu rieč nadovezuje „i baš za to, što si je teoložka stranka svjestna, kako tvrdo stoji većina nauka znanosti, promatra ih tako velikim tajnim strahom." Ne, ovo nije istina; nije istina bar za katol. crkvu, koja se nije ni kada bojala znanosti, već ju je svagda gajila i podupirala, a čini ovo i sad.

Dužnosti naprama crkvi i državi.

Iz korizmene poslanice biskupa Dra Jurja Posilovića.

(Dalje.)

5. Sviet, koji se sve većma odmeće od Isusa Krsta, onoga nauka više ne razumije; no vi braćo, hvala Bogu još razumijete, i razumievat ćete tim više, čim budete više prama tomu nauku sav svoj život udešavali. Vama dakle nastavljam dalje razlagati dužnosti, koje imate prama državnoj oblasti. Iz podanosti sliedi poštovanje i pokornost oblasti. Najvišu oblast u našoj državi, kralja, ide strahopočitanje i poklon, sličan — ne jednak — klanjanju, koje smo dužni Bogu. A to za to, što nosi najvišu vlast, a tu je vlast dobio od Boga, te je tako u vremenitih i zemaljskih stvarih božji namjestnik, vršitelj božje naredbe i providnosti za sigurnost, napredak i blagostanje gradjana. Toga radi valja i u običnom razgovoru uviek samo sa strahopočitanjem spominjati ime Njegova Veličanstva; a valja i to znati, da i državni zakoni strogo kazne sve, što se smatra povredom onoga

dužnoga strahopočitanja. U vršenju pako svoje vlasti treba kralju, te ima raznovrstnih pomoćnika, kojih toga radi ide takodjer poštovanje.

Pokornost pako sastoji se u tom, da zakonom i naredbam i osudam oblasti svoju volju podvrgnemo, te činimo ili trpimo ono, što nam oblast nalaže. Oblasti bo imaju providiti za ono, što je za dobro gradjanom, i to izvršiti, čega ne bi mogle bez pokornosti gradjana. Za što imaju takodjer vlast onih prisiliti, koji se nebi htjeli pokoriti; i uspješno ukrotiti i bezštetne učiniti one, koji bi pojedinim gradjanom ili cielomu skupu smetali sigurnost i slobodu. Najvišja oblast može takodjer odlučiti o životu i smrti. To ona ima od Boga, koji je jedini i pravi gospodar životu i smrti, koji je sam sve stvorio svojom voljom, i tom svojom voljom najvišjoj državnoj oblasti vlast dao takodjer usmrtiti zločinca. Da je tako, čujte sv. Pavla. „Nisu veli poglavari za strah dobrim djelima, nego zlim. Hoćeš li ne bojati se oblasti? Čini dobro, i dobit ćeš od nje pohvalu. Jer je božji službenik tebi za dobro. Ako pak zlo tvoriš, boj se: jer u zalud ne nosi mača; božji bo je službenik osvetnik za gnjev (to jest kaznu) onomu, koji zlo čini. Za to je potreba podvrgavati se ne samo gnjeva (t. j. kazne) radi, nego i porad savjesti.“ (Rom. 13, 3—5.)

Pazite dobro, što veli sv. Pavao. Veli, da je oblast za dobro gradjanom. Zakoni dakle i naredbe oblasti kako imaju biti sobom sbilja za dobro pučanstvu, tako ih imaju i smatrati gradjani, te za to tim voljnije pokoriti im se. Oblast je i za kaznu zločincem; a da toga nije, ne bi bilo sigurno ni pojedincem ni cielosti ono dobro, kojega radi jesmo u državi. S toga su gradjani dužni podupirati oblast u tom, da se oni, koji drugima zlo tvore, pronadju i kazne. Tko od oblasti krije zločince, sàm zlo čini; no ni onaj ne čini svoje dužnosti, koji zna za zločinstvo, a neće da prijavi; koji može na sudu posvjedočiti proti zločincu, a neće. Kad bi ovu svoju dužnost svatko savjestno vršio, ne bi bilo razbojnika, palikuća, tata; ne bi bilo ni divljih brakova, i sličnih sablazni, čega se žalibože gdje gdje nalazi i u obsegu mojih biskupija. Za to je tim potrebitije da oblast podupirete kano božjega slugu za dobro svima, i da ju svjestno podupirete, a ne samo morda straha radi; jer Bog zahtjeva ne lih kakovu god, nego upravo savjestnu pokornost zakonom i poglavarom.

No kršćanin, koji oblast štuje kano uredbu božju, koji ju sluša kano slugu božjega, koji joj se podlaže ne toliko od straha ljudskoga, koliko više od straha božjega: kršćanin oblasti državne ne bi mogao slušati u slučaju, kad bi ova nešta nalagala, što bi se očito protivilo zakonu božjemu ili naravnomu. I onda bi on, istina, ostao u podložnosti, i dao oblasti čast, koja ju ide; samo ne bi učinio onoga, što bi oblast onako proti naravnom ili božjem zakonu nalagala. Za takov slučaj ovako govori sv. Otac: „Jedan je razlog ljudem ne pokoriti se, i to, kad bi se od njih zahtjevalo nešta, što se očito protivi zakonu naravnomu ili božjemu: sve bo ono, u čem se vriedja zakon naravi ili božja volja, jednako je nedopušteno i zapoviedati i činiti. Kad bi dakle tko došao u položaj, da bi bio prinudjen voliti jedno od dvojega, da naime božje ili pako carske zapoviedi ne izpuni: valja se pokoriti Isusu Krstu, koji je zapovjedio dati cesarovo cesaru a božje Bogu, i po primjeru apostola hrabro odgovoriti: treba Boga više slušati, nego li ljude.“*) Makar dan danas uslied ustava od najviše državne vlasti njeki dio imaju sabori i ustavne vlade; a i ove i oni mogu svoje uho prikloniti novotarskim tvrdnjam proti zakonu kršćanskomu: nadam se ipak u sviest katolika, osobito pako u pravu kršćansku pobožnost, otčinsku providnost i ljubav za sve narode i pukove Njegova Ces. i Kralj. Apost. Veličanstva, da ni ja ni vi ni nitko neće doći u onakov slučaj, da bi zakonu ili poglavarstvu morao zanijekati posluh. Pa jer se to ne može lasno dogoditi, a moglo bi se lasno komu činiti, da ono, što nije prama njegovoj volji, da nije ni prama volji Božjoj: s toga valja zakon i poglavarstvo u obće slušati.

Daljnja dužnost gradjana jest: da voljno nose javne terete. To su različni porezi i vojna dužnost. Što bo ima biti na korist svima, k tomu svi moraju doprinositi. Javna oblast potrebna je i sama, a njoj opet moraju biti na ruku sredstva, kojimi će unapriediti blagostanje pučanstva, uzdržati mir, sigurnost, slobodu i neodvisnost. Za ovo veli sv. apostol „da i poreze plaćate; jer su službenici božji ono izvršujući.“ (Rom. 13, 6.) Poreze dakle valja voljno plaćati, jer i Bog to hoće; a isto tako vjerno vršiti vojnu dužnost. Porezi imaju biti prama potrebi pravedno nametnuti i razporezani. U tom danas odlučuju sabori, rade uz poglavarstva odbori gradjana, no i svatko sàm dužan je paziti, da mu se morda ne nametne veći teret, nego li je opredieljen zakonom.

Još mi je jednu dužnost spomenuti, na koju danas mnogi zaboravljaju, ali ju sv. katolička crkva ne samo nauča, nego i sama vrši, a ta je da se podložnici mole za svoga Cesara i Kralja, i za one, koji su u visokoj vlasti. Ovako bo govori sv. Pavao: „Pozivljem da se prije svega čine prošnje, molitve, zagovaranja, zahvale za sve ljude, za kraljeve i sve one, koji su u visokoj vlasti, da tih i miran život poživemo u svakoj pobožnosti i poštenju. (1. Tim. 2, 1. 2.) Tko je dobar kršćanin i gradjanin, a da ne želi da nam je život tih i miran? To odvisi od kraljeva i od onih, koji su na vladi; valja dakle za njih Bogu se moliti. Al još više visi o Bogu, koji im daje mudrost, pravicu, ljubav prama podložnikom, i blagoslov njihovu nastojanju. Treba dakle tomu premudromu i svemogućemu Bogu moliti se, da visoka oblast, koja je božji službenik, radi vjerno i svjestno po volji i zapoviedi Boga, od kojega je primila vlast. To smo pako t. j. one molitve činiti dužni svi ukupno, kano puk i narod, t. j. ovo se ima činiti skupno i javno u

*) Okružn. Diuturnum.

crkvi, i to ne samo dva tri puta na godinu, kano na previšnji rodjendan ili imendan Njegova Ces. i Kr. Apostolskog Veličanstva, nego u obće kod svih crkvenih sborova. I doista u svakoj svetoj misi čini se uspomena cesara i kralja uz sv. otca Papu, a osim toga više put javna molitva, kako mogu čuti oni, koji i na obične nedjelje marljivo dolaze k svetčanoj ili pjevanoj službi božjoj. I za to kako nije dobar kršćanin, tako nije ni dobar podložnik i gradjanin onaj, koji zanemaruje k službi božjoj dolaziti u nedjelje i svetkovine.

Ovo su vaše poglavite dužnosti kano gradjana u državi, na koje nas u ovo vrieme sjeća sveti Otac Papa, na koje nas sjeća i sretna četrdesetgodišnjica Njegova Veličanstva Cesara i Kralja. Dužnosti ove nisu nove, nego stare, naučili ste ih ne samo od svete matere crkve, nego od svojih otaca i djedova, koji su bili vazda vjerni Bogu i vjerni Cesaru i Kralju. Nedajte se samo smesti od novotara, koji izmišljajući nekakva nova prava, podkapaju temelj starim, prvobitnim dužnostim naprama Bogu i Kralju. Kad je sv. apostol Pavao davao kršćanom one nauke i zapoviedi, koje ste čuli glede državne oblasti, tada je ova bila još poganska. U brzo iza toga počeli su cari rimski kršćane ljuto progoniti, pa makar je taj progon trajao tri sto godina, ostale su iste one zapoviedi u podpunoj krieposti, i kršćani su ih ovršivali, i onda, kad im se je nepravično i krvoločno podmetalo, da su tobože neprijatelji carstva i izdajice. Iza toga je opet prošlo preko petnaest stotina godina; propale su medju tim mnoge države i narodi, i postalo mnogo nova: al one zapoviedi nisu izginule, nit na njihovo mjesto došle nove, makar doista mnogi rade, da im podkopaju pravi čvrsti temelj. na kojem jedinom mogu živjeti. I za to dan danas iste one zapoviedi i dužnosti prodiče sveti Otac; i to ne samo kršćanom i kršćanskim vladarom, nego takodjer poganom, kako su Kinezi i Japanezi. Čujte samo kako piše japanezkomu caru (18. svib. 1885.): „Temelj svim državam, veli, jest pravica, i svaka kriepost, koja se iz pravice izvodi, kršćanom je stroga dužnost. Za to su pravi kršćani muževi, kojih ne giblje strah od kazni, nego glas savjesti, kada se klanjaju carskomu veličanstvu, zakonom se pokoravaju, i jedino za tim idu, da podignu javni mir i poštenje zemlje.“ Ove dakle nepomične svete zapoviedi i dužnosti prama kralju, providno i bistro propoviedane od sv. Otca, vršeći ove godine, i od ove godine vjernije i svjestnije, najljepše ćete pred svietom i pred Bogom dokazati svoje strahopočitanje, svoju zahvalnost, svoju ljubav prama dvjema najvišjim glavama na ovom svietu, Papi i Kralju, kojima ove godine slavimo uznosite i sladke svetčanosti.

(Dalje će sliediti.)

Nešto o nošenju eukaristije bolestnikom.

Nepoznati župnik N. piše mi: „U mojoj je župi običaj, da svećenik uviek pokriven, bez svjetla i zvonjenja nosi bolestnikom u posve malom tjelesničiću zavijenu eukaristiju u jednoj te istoj posudici s bolestničkim uljem. Je li to dopušteno? Ako nije, moram li tu praksu napustiti i onda, ako bi se puk kakvoj novosti čudio?“

Na to Vam odmah odgovaram, da je sve to nezakonito, te se u buduće morate držati propisa i rubrika, kako ću Vam to po točkah dokazati.

1. Svećenik noseć eukaristiju bolestnikom, pa i noću (to isto valja i za sve mužkarce, koji ga prate), ima biti g o l o g l a v. Nalaže to: *a*) Ritual Rimski i Zagrebački (str. 90) u titulu „de communione infirmorum“ ovako: „Sacerdos . . . utraque manu accipiat vas cum Sacramento . . . n u d o c a p i t e processurus.“ *b*) Zbor za sv. obrede. α) „Quaesitum fuit a parochis Urbis an ipsis, ministraturis SSmum Sacramentum infirmis, liceat de die, vel saltem de nocte, uti parvo pileolo in delatione ejusdem per civitatem, sub praetextu alicujus infirmitatis; absque speciali licentia hujus S. R. C? Et S. eadem C. die 23. Augusti 1695. respondit: „N o n l i c e r e.“ β) „An parochi ministrantes SS. Sacramentum infirmis, possint uti pileolo in delatione ejusdem SSmi de die, vel de nocte, saltem sub praetextu infirmitatis? Et S. eadem R. C. die 23. Januarii 1700. respondit: N e g a t i v e, et detur Decretum diei 13. Augusti 1695.“ — Kad bi se ipak smio svećenik pokriti, izp. moje Katoličko Pastirsko Bogoslovje sv. I. str. 300.

2. Svećenika ima uviek pratiti mužkarac s a s v j e t l o m. Nalaže to i Rimski i Zagrebački ritual n. n. mj. „D e f e r r i autem d e b e t hoc sanctum Sacramentum . . . decenti habitu, . . . manifeste atque honorifice, ante pectus cum omni reverentia et timore, s e m p e r l u m i n e p r a e c e d e n t e.“ „Praecedat . . . minister deferens l a t e r n a m.“ To veže, makar se svećenik vozio ili jašio. — Zašto pak ima tada goriti voštanica, a ne druga kakva svieća, izp. moje Pastirsko Bogoslovje sv. I. str. 421.

3. Pratioc ima uviek putem z v o n i t i. Nalaže to opet Rimski i Zagrebački ritual n. n. mj. „Minister . . . c a m p a n u l a m j u g i t e r p u l s e t.“ — Zašto to, izp. spomenuto Pastirsko Bogoslovje sv. I. str. 301.

Da znate kako se u Rimu nosi eukaristija bolestnikom! Pol sata prije nego će se nositi, zvoni se u najveće zvono, da se vjernici sakupe u provod. Više vjernika gorućimi voštanicami prati svećenika. (Za moga boravka u Rimu dogodilo se, da je Pijo IX., susretavši svećenika, nosećega eukaristiju bolestniku, sišao s kola i pratio ga ćak do bolestnikove sobe.) Sprieda zvoni zvonar tako velikim zvoncem, da ga je čuti na kraj ulice. Svi stanari dotične ulice razsvietle u jedan čas sve svoje prozore. To isto biva i kad se svećenik s eukaristijom vraća u crkvu. Ne može li tako biti kod nas, neka bude barem po propisu; jer i ja sam vidio svećenika kroz selo pol sata dugo nositi eukaristiju, kako mi Vi pišete, ali skoro ni jedan se nije niti odkrio, kamo li pokleknuo; a je li to pristojno, kako nalažu gore spomenuti rituali?“

4. Eukaristija ne smije se zamotati u tjelesničić. Ritual Rimski i Zagrebački n. n. mj. veli naprosto: „Sacerdos . . . aliquot particulas consecratas, vel unam tantum . . . ponat in pyxide, seu parva custodia", koja upravo za to, što se posvećene čestice nje dotiču, ima biti iz nutra pozlaćena, da se mrvice mogu laglje pobrati. (Izp. Mach. Tesoro del sacerdote. Volume II. pag. 129. 130. Probst. Verwaltung der Eucharistie Tübingen 1853. S. 229). Tu dakle ne ima ni spomena o kakvoj palli ili tjelesničiću. — Spomenuti rituali (n. n. mj.) zahtievaju doduše tjelesnik, ali ne za zamotanje eukaristije, već da se na nj položi posudica, kad vele: „Clericus (minister) . . . bursam cum corporali, quod supponendum erit vasculo SS. Sacramenti super mensa in cubiculo infirmi . . . deferat." Po tom bi se dalo nekako opravdati, da se posudica omota u tjelesničić, kako je gdjegdje običaj (izp. Pastirsko Bogoslovje sv. I. str. 299), podnipošto pako sama hostija, što bi bilo toliko, koliko u tjelesniku zamotanu eukaristiju čuvati u krušniku, a to nigdje ne biva. De Herdt (Sacrae liturgiae praxis. Tom. 3. n. 184) i Maier (Liturgishe Behandlung des Allercheiligsten. S. 491.) govoreć o nošenju eukaristije bolestnikom vele: „Numquam SS. Sacramentum . . . corporali imponendum est." A Gassner (B. I. S. 558.): „Nie darf die hl. Hostie im Korporale zu den Kranken getragen werden."

5. Još je gore, ako se i eukaristija i bolestničko ulje nose u jednoj istoj posudici. Jer ritual i Rimski i Zagrebački razlikuju dvie različite posudice. Onu za eukaristiju zovu „pyxis, seu parva custodia, proprio suo operculo cooperta" itd., a onu za sv. ulje: „vas s. olei infirmorum." Vaša pako posudica bit će jamačno tako uredjena, da je odozgor sv. ulje, a odozdol eukaristija. Dakle posudica za eukaristiju ne ima svoga vlastitoga poklopca. Što više! Eukaristija služi za podnožje bolestničkomu ulju. — Nadalje posudica s eukaristijom ima se nositi u bieloj kesi (izp. oba spomenuta rituala n. n. mj.), a sv. ulje u ljubičastoj („vas s. olei infirmorum sacculo serico violacei coloris inclusum." Ritual Rimski i Zagrebački de sacramento extremae unctionis.) Po tom niti u dvih različitih posudicah ne smije se eukaristija i sv. ulje nositi u jednoj te istoj kesi bilo bieloj ili ljubičastoj, kamo li i u jednoj te istoj posudici! Gassner (B. I. S. 564.) veli: „Es ist nicht gestattet, dass das hl. Oel und die hl. Eucharistie in einem Gefässe sich befinden." U tarnovskoj biskupiji (u Galiciji) nosila se eukaristija bolestnikom u istoj posudici i kesi kao i kod Vas. Pitalo se odanle zbor za sv. obrede: „Ob distantiam et consuetudinem invaluit in his regionibus, ut sacrum viaticum non in pyxide ad infirmos deferatur, sed in vase patenae simili, quod operculo munitur, et cui pro sancto oleo aliud vasculum adnexum est. Hoc autem vas linteo obvolutum reponi solet in bursa etc. Qaeritur ergo: qualis color conveniat huic bursae, ubi defertur sacrum viaticum ad infirmos cum sancto oleo?" Na to sv. zbor 26. ožujka 1859. nije odgovorio, koje boje ima biti kesa, već: „Praedictum usum tolerari omnino non posse, et curandum ab Episcopo, ut serventur praescriptiones Ritualis romani" t. j. da se oboje ne smije nositi u jednoj te istoj kesi, već svako za sebe u posebnoj kesi, i to eukaristija u bieloj, a sv. ulje u ljubičastoj. Kako će pako svećenik jednu i drugu kesu objesiti na vrat, izp. Pastirsko Bogoslovje sv. I. str. 207.

6. Napokon pitate me, morate li svoju dosadanju praksu napustiti i onda, ako bi se puk kakvoj novosti čudio? Dakako! Niti će to biti kakva suvišna novost, već uzvišen čin na bolje, obavljen onako, kako se obavljati ima. Pak čemu će Vam se puk čuditi? Zar tomu, da dužnim štovanjem nosite Onoga, pred kojim i isti angjeli trepeću! A zar se nije mnogo više morao čuditi dosele videć, kako se nosi Onaj, koji na malom prstu sviet nosi, te mu se tako nije mogao ni pokloniti ni dužno štovanje izkazati, jer nije pravo znao, koga nosite! Nosite ga samo, kako rituali nalažu dužnom čašću i štovanjem, da svi, koji Vas vide, čude se i dive, kako se svemogući Stvoritelj i Gospodar svieta pod prilikom kruha dostoji dolaziti k nevoljnomu griešniku, da mu na putu s ovoga svieta u vječnost svojim vlastitim tielom nahrani i okriepi dušu, pak da mu se tako poklone i izkažu dužnu čast; jer kako ga budemo mi štovali, tako će i on nas pohadjati „sic nos tu visita, sicut te colimus." Kako će mu se pako vjernici tada klanjati, podučite ih prije u crkvi, pak ne će biti iznenadjeni, kad Vas vide onako svečano nositi eukaristiju kako treba.

Dr. M. Štiglić.

Pripomenak k Štiglićevom Pastoralu. O vodjenju matica.

Župne matice su temelj crkvene i državne uprave te se najveća točnost zahtieva iste u redu po propisih voditi da se negrieši u podatcih, koje mora duh. pastir i svojoj duh. i svetov. oblasti davati. Rado se prigovara i za najmanje pogrieške u tom obziru te se je već gdjegdje i grozilo oduzećem vodjenja. Ali, kako su svećenici dužni u svemu prednjačiti svojim vjernikom i uredom tako i u službenih ovakovih spisih osobitom su vezani točnošću i vještinom imponirati i svoj ugled uzdržati.

Naš pastoralista pr. g. Štiglić osobitom je revnošću i velikim trudom svoju knjigu dovršio, a poznati naš učeni telog M. St. to vriedno djelo liepo i svestrano pretresao i ocjenio. Nu kako pod nebom ništa savršena biti nemože a više očiju više vidi — to sam i ja — prem ni s daleka premac duboko učenomu ocjenitelju, pomno čitajuć tu liepu knjigu, opazio, da bi bilo trebalo malo više i točnije označiti pravila glede vodjenja matica. Jer, mladi bogoslovi, koji će tu knjigu proučiti i sobom u duh. pastvu ponieti odmah će ju rabiti čim im dodje dužnost stara i bolestna župnika u službi zamjeniti. A

gdje je izmedju nas sretnik, koj nebi zaboravio onoga što je nekad u školi učio, ako li višeput ne ponovi? — Stoga veli narodna poslovica: „dobar se pop do smrti uči." Ja, što znadem iz prakse, naredaba i iz theol. prackt. Linzer Quartalschrifta (kojega braći svećenikom osobito preporučam) a nisam našao u Štiglićevom pastoralu za ravnanje braći u duhov. pastvi ovdje rado priobćujem:

I. Mi znademo iz okružnice našega pr. nadb. duh. stola od 19/1. 1877. br. 3671 da ne smijemo djece iz druge župe krstiti osim nužde i dozvole dotičnog župnika. Ali ta nam se nužda i dozvola često daje kad nas je malo — a bolesti i ostale zaprieke ne manjkaju. Stoga kada krstimo diete iz tudje župe unesimo ga u svoju maticu bez tekućeg broja i službeno, najdulje za 8 dana, pošaljimo okrstnicu dotič. pravoma župniku djeteta, koj će krštenje u svoju maticu pod tek. brojem ubilježiti i ujedno u opazci navesti gdje, tko i zašto je diete u tudjoj župi krstio. O mrtvorodjenoj i nezakonskoj djeci Št. pastoral dosta jasno govori.

II. Glede vjenčanja imalo bi se u pastoralu popuniti: Mladencem upisuju se roditelji a udovcem njihovi pok. supruzi — tako se i ozivaju.

Zatim. Delegirani župnik imade vjenčanje pod tek. brojem u maticu one župe upisati, gdje je vjenčanje obavljeno i za 8 dana priobćiti župniku, koj je delegaciju dao. Ovaj će i u svoju maticu vjenčanje unieti — ali bez tek. broja. Vjenčane akte čuva proprius parochus a ne delegirani, jer je onaj za valjanost ženitbe odgovoran. Delegirani čuva samo dozvolu (delegaciju) i zabilježi ju u opazci.

Po staroj praksi, koju je crkva mučke odobrila i uzakonila imade prerogativu parochus sponsæ vjenčati te je po tom i axiom nastao: „ubi sponsa ibi nuptiæ" ili: „sponsa facit nuptias." Nu, ako slučajno i opravdano mladenci žele, da ih vjenča župnik (il njegov zak. zamjenik) zaručnika — u svojoj crkvi — tad imadu samo dozvolu — odpustnicu od zaručničina župnika pridonieti. Ovaj na temelju te dozvole vjenča i uknjižuje vjenčanje pod tek. brojem a zaručničina župnika najdulje za 8 dana službeno obavieśćuje da briše zaručnicu — dotično ubilježi njezinu udatbu u status animarumu — ali neuknjižuje kao kod delegacije trećeg župnika (svećenika). Izmedju delegacije i odpustnice (licencije) očevidno je velika razlika i u tom, što ob delegaciji može zavisiti ista validitas ženitbe dočim o licenciji samo illiciditas matrimonii. — Još je umjestno ovdje spomenuti, da telegrafirana delegacija ne može vriediti, jer nije sigurna od varke. Samo pisana i vlastoručno podpisana te župnim pečatom providjena delegacija imade sigurnu vriednost i jakost kao uredovna i dokazna izprava.

III. Mrtvi se uknjižuju pod tek. brojem u onoj župi, gdje su umrli, a ne gdje su zakopani. Župnik mjesta gdje se mrtvac pokopa uknjižuje takodjer ali bez tek. broja. Glavna je indi stvar kod svih ovih uknjiženja na koju valja paziti (što Štiglićev pastoral nema) tko ima pod tek. brojem uknjižavati a tko bez tek. broja, jer o tom mnogo zavisi. Izvadci iz matica imadu samo oni moć juridičkoga dokaza, koji su pod tek. brojem uknjiženi te takovi imadu eventualno i pravo na propisanu pristojbu i za štatističku su porabu.

Ovom prilikom usudjujem se prigovoriti g. ocjenitelju, što neodobrava mnienja g. pisca, koj po mom sudu sasvim razložno osudjuje kaznu djece klečanjem. Klečanje je sbilja izraz duboke poniznosti i znak štovanja napram Bogu. Kako će lasno diete doći na misao da su u crkvi svi kažnjenici, koji klečeć Boga mole! To je indi stara zloraba te bi ju valjalo ukinuti kao kazan u školi, da se u djeci već iz mlada ne ukoreni neka apatija il mržnja na klečanje, kojim eminentno pobožni kršćani svoje poniženje pred Svemožnim Bogom izkazuju.

Nadalje. G. pisac sa drugimi osudjuje mensu na oltaru. Ali, kod nas na selu narod donosi „dar na oltar": sira, masla, putra, mesa, voska i t. d. Molim vas kako bi izgledali oni bieli prestirači na oltaru kad nebi bilo mense? Mensa se liepo izbriše i olašti ter je dostojna presv. žrtve koja se na njoj prikazuje a pod kaležom je i onako otvor gdje su sv. moći.

Nadalje. Crkva, znam, zabranjuje rabiti drugo van maslinovo ulje za „vječnu luč" te petrolej dozvoljuje samo u skrajnjoj nuždi dozvolom biskupa. Ja sam po tom dosad griešio, jer gorim samo petrolej a bez biskupove dozvole.*) Ja sudim da je to prestrogo uzeto. Siromaštvo se kod naših crkva neda sakriti. Glavna je stvar da je pred svetosajstvom viečni plamen, koj nam u neprestanom živom (ognju) svjetlu pokazuje živoga Boga u presv. olt. sakramentu. Dakle živi plamen, pa bio od ulja maslinova il kamenova — neka ono samo gori — i kamo sreće da svuda gori! — Nemojte me zato koriti s ignorancije! Znam da maslina ima i drugo značenje. Ali, bolje ikako nego nikako.

Nadalje mislim i ja sa g. ocjeniteljem da bi bilo bolje ostati kod tehničkih — (liturgičkih) imena pojedinih predmeta te hrvatske kovanke samo u zaporci navesti. — Bolje bi bilo reći „pokleknuti" do tla nego „do zemlje" — u crkvi gdje je tarac il skaline pred oltarom, te ni tarac ni skaline nisu zemlja. — Na mjesto mùka bolje bi bilo reći melja, jer je u ustiju naroda: mleti i mlin.

„Izpeljati govor" kruti je provincijalizam. — —

Na koncu ne mogu prešutiti kako žalim što i naš preč. ordinarijat nije dozvolio iz crkvene blagajne za župne knjižnice ovu toli liepu i potrebnu knjigu nabaviti, jer bi ju mnogi brat-svećenik čitao i koristno upotrebio što ovako neće, — budući dosta skupa — a mnogi

*) Niste griešili, jer je zagrebački Ordinarijat 11. prosinca 1874. svim siromašnim crkvam jednom za uviek dozvolio goriti i petrolej, kad si drugoga ulja nabaviti ne može: kako to i Štiglić u svom Pastoralu u II. sv. na str. 184. navadja. Ured.

i ne mari nabaviti — van kad mi mukte došla. To je žalostno — ali još je žalostnije, kad se ni Katol. list ne drži i ne čita od sve braće pak kako nebi omlitavili u revnosti i znanosti.

Pr. g. spisatelju velika hvala na trudu! Dao Bog te se ugledala i ostala veleuč. gg. professori u svoga koiega te nas dušobrižnike n. pr. crkvenim pravom, crkv. kistorijom itd. obdarila! A preč. duh. stol ćemo svakako moliti da nam iz crkv. blagajna dozvoli ovakove za pastvu potrebne knjige nabavljati; inače budu župne knjižnice slabo napredovale a kuratno svećenstvo neće imati dovoljno duševne hrane i tako će Malakija morati zahman vikati: „Labia sacerdotis custodient scientiam!"

J. B.

Viestnik.

Zagreb. Daljnji godišnji prinosi i darovi za dogradnju prvostolne crkve zagrebačke. Presv. gosp. bar. Ljudevit Vranicany za god. 1884.—1888: 500 for. Dr. Kosta kn. Vojnović 6 for. Gustav Baron 10 for. Občina Brdovec za god. 1884—1887.: 40 for. Ivan Bošnjak opat i župnik u Požegi 2 for. Ivan Krapac 1 for. 50 n. Josip Turković 1 for. Josip Valentain. Stjepan Cifrek, Stjepan Jakševac, Josip Maršić, Mat. Nedeljko, Pavao Brantner. Drag. Kabaković, Josip Štuhec, Mikulić, Gjuro Barabaš. Ljudevit Knežić, Jer. Kollay. Mat. Gadó, Gabro Meštrić. Ivan Golub, Gjuro Peczek, Fr. Cimerman, Fr. Imrey. Val. Kraljić, Ivan Vogrin, Lujo Filipić, Šandor Berkovi po 1 for.

— (Hrvatsko hodočašće u Rim.) Centralni odbor za proslavu svećeničkoga jubileja sv. Otca Leona XIII. javlja, da je rok prijavi za hodočašće u Rim posebnim vlakom iz Zagreba produžen do 10. ožujka o. g. pa i sada moli sve, koji su se voljni pridružiti ovomu hodočašću, da se najkašnje do toga dana i to što prije odboru prijave, jer će se istom onda moći definitivno odlučiti: hoće li ovaj posebni vlak u istinu poći ili ne. Ako ovaj posebni vlak ne podje, odmah će se to objaviti i naznačiti drugi način putovanja uz sniženu cienu.

P. n. gg. svećenikom javlja se napose, da ne trebaju tražiti posebne dozvole od Uzoritoga, jer je ona već samim pozivom implicite svima podjeljena, te se imadu pobrinuti samo za zamjenika.

— († Paskval Žuvičić.) Kaptol Modruški javio je osmrtnicom prežalostnu viest, da mu je dne 25. veljače t. g. umro nakon kratke bolesti član, prečastni g. Paskval Žuvičić, kanonik lektor i prisjednik duh. stola u 80. godini života. Pokojnik je sahranjen poslije dovršenih zadušnica u kaptolskoj crkvi sv. Andrije u Bakru dne 27. veljače u 10 sati. R. i. p.

— (Internacionalni znanstveni kongres katolika.) Dne 8. travnja začeti će u Parizu i trajati do 12. travnja kongres kat. učenjaka svih zemalja. Sudeći po dosadanjim prijavama biti će ovo znamenit kongres. Prijavilo se na ime već do 600 osoba, a medju ovima do 67 kardinala i biskupa, a poslano kojih 80 radnja. Razpravljati će se o pitanjih vjere, filosofije, prava, poviesti, eksaktnih i naravnih znanosti. I sv. je otac u, ravio liepo pismo na komite, u kojemu hvali rad njegov i daje mu svoj blagoslov.

Njemačka. Njemci dadoše upravo ovih dana na dva mjesta dokaze svoje odanosti za sv. Otca.

Dne 27. veljače poklonilo se sv. Otcu do 1200 njemačkih hodočastnika u Rimu. S. Otca okružavalo je do 20 kardinala, a njemačke katolike priveo je mogućki nadbiskup, koji je pročitao lat. adresu, u kojoj veli „da sv. Otac mora biti slobodan i neovisan", a izriče i nadu, da će se to dogoditi; napokon se zahvaljuje sv. Otcu, što je uzpostavio religijosni mir u Njemačkoj. Zatim je čitao drugu adresu u ime katolika grof Preysing.

Sv. se Otac liepo zahvaljivao njemačkim katolikom, a kad je hotio da se udalji, zapjevaše hodočastnici njem. pjesmu, na što se sv. Otac opet sjeo na priestol, te je sa zadovoljstvom slušao pjevanje.

Dva dana prije toga, dne 25. veljače, obdržavali su opet Njemački katolici u Berlinu skupštinu u čast papina jubileja. Iznajmili su najveće prostorije grada Berlina. Bilo ih je koji su sumnjali, neće li učiniti fiasco, a kad tamo izpao je kongres ljepše nego li se je i ko nadao. Do blizu 7000 katolika napunilo je dvorane. Ovaj je broj tim znatniji, kad se promisli, da je većina katolika u Berlinu radničkoga staleža, koji niesu mogli doći u skupštinu. Naobražena je klasa bila najjače zastupana.

Svečanost je otvorila jedna gospoja, a sdruženi su crkveni sborovi i izvodili njekolike savršene pjesme. Biskupski delegat prepošt Assmann javio je skupštini, da je sv. Otac o njoj obaviešten i da sakupljenim šalje svoj papinski blagoslov. Svečano je slovo rekao Petar Reichensperger parlamentarni veteran, koji je nebrojeno puta stupao u boj za stvar katoličku. On je sv. Otca prikazivao kao kneza mira i kao muža, koji je socijalni problem razsvietlio luči kršćanstva. Da kako da je isticao i to, kako njem. katolikom ne valja baciti koplje u grm, već se valja ustrajno boriti za prava crkve; a na ustrajnost je bodrio dva dana i za toga i sv. Otac njemačke hodočastnike u Rimu. Skupštini je prisustvovao uz druge znamenite ličnosti i Windthorst.

Evo i opet prilike, da još zadnji čas upozorimo kako bi liepo bilo, da se i kod nas u Zagrebu u oči hodočašća drži skupština. Ili zar nema ni čega, što bi se ovom sgodom moglo staviti na dušu i srce našem naobraženijem občinstvu?

Urednik dr. **Ante Bauer**. Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 10. U Zagrebu, 8. ožujka 1888. **Tečaj XXXIX.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Na kojih se temeljnih pojmovih osniva religija darvinovaca?

1. Spencer se podhvatio toga da nadje onu temeljnu istinu, koju mora i vjera i znanost prihvatiti jednakom iskrenošću, za koju će se obije boriti kao saveznice. U ovu svrhu izpituje on ponajprije temeljne pojmove vjere a za tim temeljne pojmove znanosti. Mi evo odmah navodimo resultat, do kojega je Spencer došao jednim i drugim iztraživanjem. I vjera uči i znanost, da ima prvi uzrok svemu i ovaj da je uzrok absolutan; ali što je ovaj absolutan uzrok niti nam kazuje vjera, niti uči znanost, već ovo ostaje za u viek podpuna tajna umu ljudskomu. Ovaj je absolutno neshvatljivi objekat ono polje, na kojem se u najvećoj slozi susreta vjera sa znanošću. Ovo Spencer dokazuje izpitujući ponajprije temeljne pojmove religijosne.

2. Što je sviet i kako je nastao? Ova se pitanja, veli Spencer, javljaju neodoljivom silom u sviesti našoj. Um naš traži odgovor na ova pitanja.

Na pitanje: kako je nastao ovaj sviet? može se odgovoriti samo ovo troje: on obstoji sam po sebi, kako vele atejisti; on se je sam stvorio, razvio, kako uče pantejisti; i na pokon sviet je stvoren od drugoga, što je sada obćenito prihvaćeno mnijenje tejističko. Jedva je potrebito opaziti, da odgovor na pitanje kako je postao sviet, dakle kosmologički hipotes, ne samo da neizcrpljuje pojma vjere, već da upravo ni ne sačinja ovoga pojma, jer bi inače i atejisam bio vjera.

Spencer misli, da je kritičkim iztraživanjem dokazao, ne samo da su ova sva tri odgovora pusti hipotesi, koji se ne mogu prihvatiti, već da se u obće ni ne dade naći takav hipotes, koji bi se mogao prihvatiti.

Mi ne marimo navoditi, čim i kako Spencer pobija atejisam i pantejisam, već samo hoćemo da vidimo, čim i kako on pobija tejistički hipotes, da je na ime sviet stvoren od drugoga. Mišljenje bi se Spencerovo i dokazivanja ipak jedva moglo razumjeti, a da prije ne navedemo, kako on tumači i shvaća obćenite predstave, kako nastaju obćeniti pojmovi u duši našoj i što jesu?

3. On pita, kakvu imademo predstavu o zemlji, jer da o njoj tako govorimo, kao da možemo o njoj upravo onako misliti, kao što mislimo o malenim priedmetima, da dakle i rieč zemlja pobudjuje u nama njeko duševno stanje. Ako ovo nije predstava, što je?

Pravi odgovor na ovo pitanje, veli Spencer, čini se da je ovaj: Mi smo indirektnim putem izkusili, da je zemlja kruglja; mi smo načinili kalupe, koji nam približno predočuju lik zemlje i poredjaj njezinih dielova; — kad je dakle govor o zemlji, mislimo ili na neograničeno protegnutu tvar pod našim nogama, ili pak ni ne mislimo na zemlju kakva je u istinu obsegom svojim, već mislimo na globus. Hoćemo li ipak, da si predstavimo zemlju kakva je u istinu, spajamo oba pojma kako najbolje možemo. Osjete, kako ih očima zamjećemo o površini zemlje, stapamo s predstavom o kruglji. I ovako dobivamo o zemlji ne pravu predočbu, već samo simboličku. A ovakva je velika većina naših predočaba, što ih imademo; ovakve su najpače one, koje su obćenite.

Spencer je sam izrazu „simboličke predočbe" dodao opazku: „ko je već prije naišao na ovakav izraz (symbolische Vorstellung) opazit će, da on imade ovdje sa svim drugo znamenovanje. Što su dakle za pravo ove simboličke predstave? Da nas ne uzmogne ni ko

obiediti, da činimo krivicu Spenceru, navesti ćemo diljem njegove misli.

Velike prostore, duga vremena, velike brojeve ne predstavljamo si ni u kojem slučaju u istinu, već više ili manje **simbolički**. Isto vriedi i za sve one priedmete, o kojima nješto obćenito izričemo. Kad se spomene pojedinac čovjek, onda načinimo o njemu prilično podpunu ideju, ako se govori o obitelji kojoj pripada, to ćemo si po svoj prilici samo jedan dio njezinih članova u mislima predstaviti: jer prisiljeni svratiti pozornost na ono, što se baš o obitelji kaže, realizira naša mašta samo najznamenitije ili najpoznatije članove njezine, a preko ostalih članova prelazi s njekom vrsti nerazvijene sviesti, o kojoj ipak znademo, da je možemo prema potrebi razviti. Kaže li se što za koji razred n. pr. seljačtvo, tad ne izbrajamo u mislima svih individua, niti mislimo, da bi mogli sve izbrojiti, već se zadovoljavamo samo njekim primjerima sjećajući se ipak, da bi se mogao broj umnožiti bez granica. Ako li je subjekat o kojem se govori n. pr. Inglez, onda osjet u našoj sviesti još manje odgovara realnosti. Sličnost je izmedju pojma i priedmeta još manja, ako je govor o Evropejcu ili čovječjem biću. Ova nesličnost raste, kad misliš na sisavca, kralježnjaka, životinju, biće organičko. Čim je veći broj priedmeta, koje u mislima hrpimo, postaje i **nacrt** (Skizze), koji smo snimili s njekih tipičkih primjera i spojili ga s idejom mnogobrojnosti, sve više sam simbol, i to ne samo za to, što ovaj nacrt po malo prestaje predočavati većinu hrpe, već i za to, što predstavljeni tipički primjeri tim manje priliče obćoj formi priedmeta, čim je hrpa raznovrstnija.

Ovako pravimo simboličke predstave u viek, kad god od malenih i konkretnih priedmeta prelazimo na velike, diskretne. Ovo je koristan i nuždan proces. Ako ne mislimo na priedmete, kojih atribute lahko u jednom činu samosviesti spojimo, već na takve priedmete, kojih su oznake obćenite i mnogobrojne, onda ovih oznaka ne možemo inače spojiti, nego da u mišljenju njeki dio oznaka mimoidjemo, ili da na njih ni ne mislimo, t. j. mi ili stvaramo simboličke predočbe ili ne stvaramo ni kakvih. O objektu koji je ili velik ili mnogobrojan, da si ga u duši predstavimo, ili ne smijemo ni što izricati, ili ono što izričemo odgovara sa svim neadekvatnim predstavam ovakva objekta, ili pukim simbolima njegovim.

Jer pak samo ovakvim procesom možemo tvoriti obćenite sudove i praviti obćenite zaključke, dolazimo često u pogibao, (da krivo sudimo), a često u istinu i upadamo u bludnju.

Mi na ime ove simboličke predstave lahko smatramo pravimi i tako se zavodimo u nebrojene pogrješke.

Ovo se tim tumači, što je prielaz od najmanjega priedmeta pak do najvećega polagan, pak ne možemo odsjeći granice, gdje začinje simbolička predstava; a za obično nam mišljenje dostaju simboličke predstave, te smo im sa svim privikli.

Resultat je dakle ovaj: Predstave su naše samo onda prave i istinite, kad možemo sve oznake priedmeta u mislima tako brzo ponoviti, da su sve zajedno u sviesti prisutne. Čim pak priedmet imade mnoge oznake a ove su obćenite, onda imademo o ovakvu priedmetu samo simboličku predstavu. Ova je u viek nepodpuna, neistinita, sa svim neadekvatna te se samo u njekim slučajevima može upodpuniti „verifikovati“, a u mnogim je slučajevima ovo „verifikovanje“ upravo sa svim nemoguće, što na pose vriedi za temeljne vjerske pojmove.

4. Za što smo navodili sve ovo? Navodili smo za to, što je u ovim mislima Spencerovim sadržana temeljna bludnja filosofskoga sustava njegova, da smrt svake filosofije. Objam svega našega duševnoga života po ovom je sustavu izcrpen sjetilnim predstavama. Mi ne možemo sad na sitno pobijati sensualisma ili sensisma, kako se naziva ovaj sustav, ali nješto ipak moramo napomenuti.

Nema sumnje, da mi imademo obćenitih pojmova; mi spoznajemo da se jedan i jedinstven objekat našega pojma t. j. bivstvo stvari nalazi u mnogih priedmetih. Kad n. pr. imademo pojam o čovjeku, onda spoznajemo, da se objektivno jedno te isto jedinstveno bivstvo nalazi u Petra, Pavla, Ivana itd. Ovoga pak ne može sjetilna predstava a ma baš nigda i ni kako proizvesti. Sjetilna predstava čovjeka predočuje nam samo ovog čovjeka, Petra, sa svima individualnim oznakama. Ja mogu iz ove predstave izpustiti pojedine oznake, i to na dva načina. Ili tako, da mislim samo na one oznake, koje sam zamjetio jednim sjetilom, ili tako da mislim na oznake, koje sam zamjetio svima sjetilima, ali ne u koliko mi predočuju ciela čovjeka. Mogu n pr. misliti na čovjeka, kako sam ga okom zamjetio, dakle boju, oblik njegov; mogu opet misliti na čovjeka, kako sam ga zamjetio svima sjetilima, ali n. pr. samo do bokova. Ali u svakom slučaju ostaje sjetilna predočba individualna, jer sjetila osjećaju samo podražaje stalne kakvoće, jakosti itd U drugom

je pače slučaju predočeni dio priedmeta upravo onako individualan, kako je individualna predočba cielog priedmeta. Da dodjemo do obćenitog pojma treba nješto sasvim drugo, nego li samo to, da izpuštamo pojedine oznake iz sviesti. Mi na ime moramo ne samo spoznati njeke oznake, već moramo spoznati i to, da su njeke oznake raznim priedmetom zajedničke t. j. mi moramo spoznati sličnost priedmeta, a sličnost možemo shvatiti samo abstraktnim pojmom. Za to abstraktan pojam nuždno pretiče obćenite pojmove niti bi bez njega i kada od sjetilne predstave mogli načiniti obćenita pojma. Za to i predstava ili slika, koju fantazija stvara, ma kako raznolike oznake spojila, ili ih izpustila, ostaje u viek samo individualna predstava. A opet je svaki pojam, koji je u umu po samoj naravi svojoj obćenit, te ostaje obćenit, dodao mu ma koliko oznaka; individualan postaje tek refleksijom na sjetilne osjete. N. pr. najindividualniji pojam recimo ove kuće Petrove, ostaje po svojoj naravi obćenit, jer mogu pomisliti, da imade upravo ovakih kuća bez broja. Ako pak se i čini, da se tomu protivi, što su djeca tako, rekao bih, utonula u individualne predstave, da n. pr. svakoga mužkarca zovu otac, a svaku ženu majka, to je opet sigurno, da toga ne bi činila, da nemaju obćenitog, ne da što refleksnog pojma o mužkom i ženskom individuu.

Ne protivi se tomu ni pošto ni to, što i životinje imadu njeku vrst obćenitih predstava (stari su ih zvali universalia sensus), kojima spoznavaju razne objekte jedne vrsti. Ovca n. pr. bježi od vuka, ali ne za to, što joj nije ugodna njegova boja ili oblik itd., već jer se ga boji kao svoga neprijatelja. I ona dakle imade njeku vrst obćenite predstave, ali se ova lahko iztumači sličnošću, koju zamjećuje sjetilima na raznih priedmetih s onim, što ima od prije u mašti. Kad ovca ne vidi vuka, ne zna za vuka, ne misli na nj, a kad ga opazi, onda joj sjetila pokazuju sliku priedmeta, o kojem već imade sliku u mašti, sjeća se je pak bježi.

Obćeniti dakle pojmovi niesu nipošto sjetilne predstave ili slike fantasije; a najmanje su simboličke predstave u smislu Spencerovom.

Nješto je sasvim različno pojam i predstava ili predočba, sasvim je drugo djelovanje uma i fantasije, drugo je misliti a opet drugo maštati. A evo Spenceru je sve jedno „begreifen i vorstellen, haltbar i begreiflich", a samo ono ponimamo (wird begriffen), što si možemo u fantasiji predstaviti. Za to on izpitujući hipotese o postanku svieta veli odmah na početku: „koja je od ovih slutnja najviše vjerojatna (haltbar=glaubhaft), ne treba ovdje izpitivati, dublje je pitanje, koje ono na pokon sebi sadržaje, e da li se može u obće koja od njih shvatiti." Dakle je samo ono haltbar, što čovjek može shvatiti Ovom je već tvrdnjom Spencer zalutao u kobnu bludnju. Koliko je toga, o čemu jesmo, a i moramo biti uvjereni da obstoji, a da neznademo, što je i kako je. Pak ovo ne vriedi samo za stvari, već i za odnošaje. Uzmi sad tek, što znači u Spencerovoj filosofiji shvatiti „begreifen", na ime isto, što predstaviti si, u mašti stvoriti pravu sliku priedmeta. Svaka misao, koja se ne može pretvoriti u predstavu i tako „verifikovati", ostaje po Spencerovom mišljenju simbolička predstava „loše vrsti." Imati ovakvo uvjerenje, ovako misliti, pak napuniti debele knjige svoje najabstraktnijimi pojmovi kao što su: biće, bit, bitno, absolutno itd. pokazuje strašnu logičnu nedosljednost. Ta što znače ove rieči? Ili zar da one niesu ništa u umu? Znadem, kako će sensualisti odgovoriti. Oni će reći, da ovi pojmovi niesu u istinu ni kakav psihički tvor u duši (psychisches Gebilde) već njekakav postulat (Forderung). Ali zar ovog postulata ne mislimo? A upravo misao, koja sadržaje oznake mnogim priedmetom zajedničke jest pojam u subjektivnom smislu, a one zajedničke oznake, koje mislimo, jesu pojam u objektivnom smislu.

Dužnosti naprama crkvi i državi.

Iz korizmene poslanice biskupa Dra Jurja Posilovića.

(Dalje.)

C. Kako ste vidjeli, glavne dužnosti, koje vas vežu naprama kralju i državi, osnivaju se kako na svojem temelju, na istini: da je državna oblašt od Boga, a to Boga istinitoga i živoga, koji kako je gospodar i kralj svemu stvorenju, tako i državi; koji je sàm dao kraljem i knezovom vlast vladanja, gradjanom naredio poglavite im dužnosti; koji i kazni tako poglavare kano podložnike, ako se uzprotive njegovu najvišjemu gospodstvu i svetoj zapoviedi. Tko bi onda pravoga Boga nijekao, taj bi zanijekao i temelj gradjanskim dužnostim, koji jest: da je državna vlast od Boga. Taj bi takodjer uništio ili bar nastojao uništiti onaj glas božji, koji duši govori: ovo imaš činiti. a onoga nesmiješ, to jest, uništio bi ili sasvim oslabio savjest; i tako bi bezkriepostna ostala ona zapovied apostolova: da oblasti imate podani biti ne samo od straha, nego i poradi savjesti. I sbilja oni, koji niječu bitisanje Božje, niječu i sami izrikom savjest.

*

U državi pako, u kojoj ne bi bilo ni Boga ni savjesti, što bi držalo ljude u zajednici, van s jedne strane sila, a s druge strah? to jest, tu bi bilo ono, što veli naša poslovica: Tko jači, taj kvači ili tlači; i druga: Svaka sila do vremena. Kakov bi pako to nesretni život bio u državi, kad bi mjera vlasti bila samo sila, i vlastnici mogli podanikom sve naložiti, na što bi ih mogli prisiliti: a usuprot gdje bi podanici jedva dočekali, da oslabi sila, te ju sa sebe stresu? Istinito tu govori sv. Toma Akvinski: „Strah slab je temelj; jer koji se od straha podlažu, ako se nadje prilika, gdje se ne bi morali bojati kazne, podići će se proti oblastnikom tim vatrenije, čim su više proti svojoj volji od jedinoga straha stegnuti bili. I osim toga od prekomjerna straha (podanici) ponajviše padaju u sdvojnost: sdvojnost pako nagoni, da drzovito pokušaju sve što bilo.“ *)

Sama sila može donekle goniti gradjane na vanjske čine, ali same volje ne može prisiliti. Kako će pako biti u kuci, u kojoj članovi ne bi ništa činili s voljom, nego pače proti svojoj volji? Takova kuća ne bi jamačno dugo stala. A u državi, ako gradjani nebi s voljom poreze plaćali, nego samo gledao svatko, kako da se toj dužnosti izmakne? u ratu, ako si nebi držali za svetu dužnost hrabro se boriti i svaku žrtvu nositi, i sàm život žrtvovati: nego samo od nevolje, a zlovoljno u rat polazili: kakov bi bio obstanak toj državi?! Volje uspješno ponukati ne može, nego samo Bog: i za to treba u ljudi vjeru u Boga, i budnost savjesti kriepiti, ne pako slabiti i ništiti. A za čudo, ima država, koje za to ne mare, nego usuprot goje i štite materializam, koji je bez Boga i duše. Al ako čovjek ne ima nego samo ovaj jedan vremeniti život: tko će ga rado žrtvovati? ako li u ovom životu ne ima većega blaga, nego li je novac: tko će ga veselo dati na tudje potrebe? jer su takovu i javne potrebe više manje tudje.

Za to bez vjere u Boga i bez savjesti nije do sada bilo ni jedne države. Stari jaki i slavni rimljani, ako i nisu pravo poznali Boga, vjerovali su ipak da jest, i makar su mislili, da ima mnogo bogova, držali su ipak da je jedan najbolji i najveći (Jupiter optimus maximus), kojemu se sve, bogovi i ljudi pokoriti imaju. Vjerovali su, makar pomućeno, i u neumrlost duše, i u nagrade i kazne poslie smrti. Bilo je u njih odličnih gradjanskih kriepostí: pravica u oblasti, a u gradjanih ljubav za domovinu i njezinu veličinu — al ne samo takovih, nego nikakvih krieposti ne može se roditi ondje, gdje se hotice zabacuje Bog, duša i savjest. Jedan od najglasovitijih rimskih filosofa i državnika kaže: „Ja ne znam da li bi vjernost i vjera, čovječansko družtvo, i ideja pravice u obće još mogla stojati i udjelotvoriti se, kad bi propala pobožnost naprama Bogu.“ **) U naše vrieme mnogo se slavi velika republika sjeverne Amerike sa svoje snage i veličine, a najpače sa velike slobode svojih gradjana. Da vam tko ne reče, da je bezvjerstvo i bezbožtvo morda temelj onoj veličini i onoj slobodi, čujte što pišu u zajedničkoj pastirskoj poslanici 83 biskupa sabrana u Baltimoru g. 1884. „Ne bojimo se, vele, da ćete se dati zavesti na materializam, ili na nijekanje Boga kano stvoritelja. . . Mi se možemo pouzdati u prirodjeni zdravi sud američkoga puka, i u ono, što mu je upravo vlastito, strahopočitanje prama Bogu i religiji, koja je do danas njegova pravedna slava i dika; i tako će biti razmjerno malo pogibelji, da se obćenito razšire one sirove theorije.“ Kad bi se to ipak dogodilo „prvo, vele, što bi propalo, to bi naša sloboda propala, jer ljudi, koji ni Boga ni vjere ne poznaju, ne mogu nikada cieniti onih neodrecivih prava, koja je čovjek primio od svojega stvoritelja. Država mora tada postati samosilnička (despotička), bila sila u ruci jednoga ili mnogih.“ Ali tko može bolje znati i svjedočiti što je temelj slobodnoj republici američkoj, nego li Washington, koji ju je kano vojvoda i državnik osnovao i bio joj prvim predsjednikom? On dakle u svečani čas svojega odstupa od one uzvišene časti reče ovo: „Religija i moralnost bezuvjetno su potrebne javnomu blagostanju. Onaj nije nikakov domoljub, koji podkapa ove moćne stupove čovječje sreće. Svaki pravi politik ljubi ih onako, kako svaki pobožni čovjek. Odnošaji religije i moralnosti naprama kućnoj i političkoj sreći jesu neizmjerni. Što nam jamči za našu imovinu, naš život, naš pošten glas, ako se strah božji odieli od prisege, ote stanovite podloge sudovom? Razum i izkustvo dokazuju, da moralnost bez religioznosti u puku ne može stojati. A ove su upravo, koje pučkoj vladi tekar imaju dati životnu snagu.“

7. Kako je onima, koji su u vlasti, nuždno stalo do toga, da se oblast štuje i sluša: tako je gradjanom do njihove naravne i zakonite slobode. Ali bezvjerci po onom: Reci mu, da ti ne reče, osvadiše drzovito pred neukim ili lakoumnim svietom katoličku crkvu, da je tobož njezin nauk i ona neprijateljica slobodi gradjana i naroda. I na svoju nesreću mnogi im povjerovaše. Al kako da je neprijateljica slobodi ona, koja uči da je Bog čovjeka slobodna već stvorio; čovjek pako neposluhom prama zakonu božjemu i nepodložnošću, hoteći naime Bogu biti ravan, pao u robstvo grieha i po tom u svakojako drugo; koja uči, da je sin božji Isus Krst, onako kako je rekao židovom: „ako vas sin (božji) oslobodi u istinu biti će slobodni“ (Joan. 8, 36.) ljude, koji unj vjeruju, robstva riešio i metnuo u slobodu sinova božjih. Nauk, koji izrikom uči, da čovjek u Isusu Krstu „nije više rob, nego sin (božji)“ (Gal. 4, 7.); da nosi u sebi duh Isusa Krsta (Gal. 4, 6.), i sàmo ovo tielo da je ud tiela Kristova (1. Cor. 6, 15.): taj nauk u ljudih, koji ga vjeruje i navješta katolička crkva, uništuje svako robstvo, i političko. — Napose pako oni klevetnici kleveću na papu, na biskupe, a gdje gdje i na druge svećenike, da tobož podupiru samo silu vladara proti slobodi

*) De regim. Princip. I. cap. 10.
**) Cicero de natura Deor. I. 2.

Prilog „Katol. listu“ br. 10.

od 8. ožujka 1888.

Redovita glavna skupština družtva sv. Jeronima,

držana dne 1. ožujka 1888.

U 10 sati je po ustanovljenom običaju u sjemeništnoj kapeli služena sveta misa — služio ju veleč. g. Ivan Lisac — za sve živuće i pokojne družtvene dobročince, a poslije toga skupština držana u jednoj dvorani nadbiskupskoga sjemeništa. U skupštinu j· došlo do 50 članova, vanjskih i domaćih, a otvorio ju je družtveni predsjednik preč. g. kanonik Franjo Budicki sliedećim govorom:

Slavna skupštino! Visokocienjena gospodo!

Evo dobrotom Božjom sastasmo se poslie godinu dana opet, hvala Bogu, zdravi u glavnu skupštinu, i to dvadesetu od postanka družtva sv. Jeronima. A ja se radujem, što Vas, veleštovana gospodo, u ime družtvenog odbora mogu opet srdačno pozdraviti, veleći vam: dobro nam došli!

Dva su po mom mnienju razloga, koja Vas, gospodo, sklonuše, što ste se danas u ovu glavnu skupštinu sastali; jedan, da saslušate izvješće odborovo o njegovu ıadu za dobro družtva tečajem prošle godine; a drugi, da viećate s nami o daljnjem napredku i dobrobiti družtva. — Što se prvoga tiče, nastojati će pojedina gg. odbornici, da očekivanju slavne skupštine što savjestnije zadovolje, a nakon toga udovoljiti ćemo i drugoj zadaći skupštine, pak molim veleštovanu gospodu, da žarom srdca svoga prionu uz viećanje, te svojimi umnimi predlozi pripomognu, da nam se toli koristno po narod družtvo što većma širi, i obilnijim plodom urodi! — Prije svega ipak neka mi dozvoli slavna skupština, da samo u kratko sa njekoliko rieči učinim spomen uzvišene svrhe i važnosti družtva sv. Jeronima; jer kadkada obnovljena misao na preduzetu si svrhu kadra je iz nova pobuditi čovjeka i oživiti u njem nastojanje i rad za stavljeni si cilj.

Važnost svakoga poduzeća — svakoga družtva je tim veća, čim uzvišenija, čim zamašnija je svrha, koju postići želi. A kad družtvo sv. Jeronima ide za tim, da naobrazi narod hrvatski, i da mu oplemeni srdce, te tim mu pripomogne k njegovoj časti i sreći, može li od ove biti koja ljepša, uzvišenija svrha? tà to znači pripomagati djelu Spasitelja našega, koji hoće, da se čovjek sve više približi i upriliči dobromu svomu Stvoritelju. Čovjek je po nauku sv. vjere dušom svojom prilika Božja; čim je pako umom naobraženiji, a srdcem plemenitiji i kriepostniji, tim je Bogu svomu spodobniji, tim sigurniji za vječni spas svoj, za koji je i stvoren. Nije li se sam dobri Bog prvi pobrinuo za nesretna čovjeka, kada je griehom okaljao dušu si, ovaj kip Božji, te po svojem padu oslabio umom, a zabludio i pogriešio srdcem, da ga opet pridigne, oplemeni i k sreći privede? — Pa eto! ovu uzvišenu svrhu — oplemeniti, usrećiti i k Bogu privadjati svoj narod — upisalo je i naše družtvo na častni svoj barjak! — Istina, za oto se ima brinuti crkva u prvom redu; ali kada družtvo sv. Jeronima izdavanjem dobrih, za puk u kršć. duhu pisanih knjiga nastoji hrvatski narod umno naobraziti, a srdce mu oplemeniti; i ono je suradnik vjere, jest radnik u vinogradu Gospodnjem za dobro i sreću svoga naroda. Što ćeš uzvišenije i plemenitije svrhe, nego je ova? Tko dakle da ne vidi, koli važan je rad ovoga družtva? a po tom koli zaslužno je pred Bogom i pred ljudima djelovanje svakoga pojedinoga člana, koji marno radi oko unapredjenja družtvene svrhe? koja — osim prave naobrazbe uma i oplemenenja srdca — sastoji takodjer u tom, da narodu pripomogne k vremenitomu materijalnomu probitku, dajuć mu u ruke vrstne knjige, koje ga liepo podučavaju u raznih strukah dobroga i umnoga gospodarstva. — Kojega dakle rodoljuba češća pomisao na toli uzvišenu svrhu i važnost da ne potakne, da svom dušom radi za procvat njegov? Pak ako je dobar kršćanin, i pravi rodoljub, o koli utješena će mu biti savjest, koli sveta i čista radost napunjivat će mu domoljubno srdce, znajući, da je svomu — u nepovoljnih sgodah nješto zaostalomu, ali dobromu narodu — do njegove prave sreće i časti, i do vremenite materialne dobrobiti pripomogao!

A nije li, gospodo, svakoga rodo- i domoljuba sveta dužnost, da radi za sreću i dobrobit — duševnu i materijalnu — svoga naroda?

I ja držim, da upravo ovo podpuno i sveto osvjedočenje potiče naše veledušne dobročinitelje, da neprestaju darežljivimi pokloni podupirati svetu svrhu našega družtva. Pa zato je i ove godine uzoriti g. kardinal i nadbiskup naš, kao pokrovitelj družtva, poput svih prijašnjih godinah poklonio družtvu 300 for., visoka kralj. zem. vlada u ime redovite podpore 700 for., a izvanredne takodjer 700 for., preuzv. g. biskup Štrosmajer uzeo je knjiga za 100 for., presvietli g. biskup Posilović za 75 for. knjiga i poklonio 50 for., presv. g. bisk. Hranilović, osim što je postao utemeljiteljem i uzeo za 40 f. knjiga, poklonio je 20 for. A oporučno sjetili su se našega družtva zapisi: pok. Fr. Radočaj, umirov. župnik Bukovački, sa 100 for., — Izidor Paulić, župnik u Privlaci, 25 for. — Preč. g. kan. Mikić odstupio je u svom

župnom stanu družtvu za knjižnicu, i za odpravničtvo dvie prostrane sobe.

Mnogi pako povjerenici sabirajuć marljivo članove, učinili su se vrlo zaslužnimi za ovo družtvo, od kojih neka mi bude dozvoljeno samo njekoje spomenuti. Osim onih, prošle godine spomenutih odlikovaše se: Grotić Stjepan, školski nadzornik u Gospiću; Štoos Nikola, župnik u Rakovcu; Zoranić Ivan Antunov, u Grablju na otoku Hvaru; Fabjanović Lovro, župnik u Pagu u Dalmaciji; Milić Aćim, kanonik sborne crkve u Trogiru; Ucellini, profesor dogmatike u Zadru, bogoslov u zagreb sjemeništu Sajko itd.

Budi svim, koji su nas ili novcem, ili kojim drugim načinom podupirali, ovdje najtoplija zahvalnost izjavljena! Čast i slava jim!

Što su pako gdjekoji od gg. povjerenikah manje mara za ovo družtvo pokazivali; — i što imade jošte Uglednika, koji se našega družtva ničim sjetili nisu: biti će dielomice uzrokom, što nisu pomišljali na sv. svrhu družtva, niti si u pamet dovadjali zlatne plodove, koje bi marnim nastojanjem oko družtvene svrhe postići pripomagali! S toga je odbor tečajem prošle godine ponovno pokušao spomenicami se obratiti na sve političke obćine naše kraljevine, i na svu gg. povjerenike; a sada misli isto tako spomenicom se obratiti na hrvatske velmože: da se blagohotno sjete našeg družtva, te svojim uplivom i darežljivim poklonom, ili pristupom kao članovi-utemeljitelji unaprede djelovanje i razširenje družtva, te postignuće uzvišene mu svrhe!

Želja, da se što prije izkoriene neke pogubne mane, i neliepa svojstva, koja su se u narod nesrećom od njeko doba uvukla; želja, da nam se narod u što većoj mjeri naobrazi umom, i oplemeni srdcem, te prione uz sve, što je u istinu liepo, kriepostno, plemenito i dobro, — da napreduje duševno i materialno, te postane ugledan, sviestan i slavan; ta želja, rekoh, potaknula me je, što sam evo u njekoliko riečih spomenuo uzvišenu svrhu i važnost toga družtva, ne baš radi Vas, visokocienjena gospodo, kojim je i onako dobrobit ovoga družtva i sreća naroda srdcu prirasla; već da oni, koji slučajno za našu skupštinu dočuju, ovim se spominjanjem uhvate u naše kolo, da revno nastoje oko toga, da družtvo dobije što više članova, da u narodu nebude kuće, u kojoj nebi se nalazile i marljivo čitale naše knjige; — riečju: da družtvu pripomognu njegovoj svetoj svrsi, — naime oplemenenju i usrećenju hrvatskoga naroda. A u to ime da nam Bog pomogao! (Živio predsjednik!).

Iza toga je gosp. predsjednik pozvao družtvenoga bilježnika i blagajnika, da po ustanovljenom dnevnom redu pročitaju svoje izvješće.

Na ovaj poziv čitao je družtveni bilježnik, Ivan Pliverić, sliedeće izvješće:

Družtvo naše danas obdržava svoju 20. glavnu skupštinu, a ja kano njegov bilježnik imam sreću po dvanaesti put podnesti godišnje izvješće o stanju i djelovanju njegovom.

Upravljajući je odbor lanjskoj glavnoj skupštini podnesao a slavna skupština prihvatila sliedeći predlog:

1. Glavna skupština pristaje na to, da se jedan dio družtvene glavnice u vrednostnih papirih upotrebi za nabavu nekretninah i to kuće;

2. u to ime se upravljajući odbor ovlašćuje, da upotrebi svotu od 40.000 for. nominalne vriednosti;

3. nabaviti se imajuća kuća ima biti tako uredjena, da se u njoj ponajprije zgodno smjesti družtvena pisara knjižnica i skladište knjiga, a ostale prostorije da se iznajmljuju;

4. upravljajući se odbor opunovlašćuje, neka po svojoj najboljoj uvidjavnosti poduzme sve u tu svrhu potrebne korake.

Prema ovomu zaključku je upravljajući odbor ponajprije tražio shodno gradilište za družtvenu kuću, a osim toga i to, ne bi li kupio već gotovu kuću, koja bi odgovarala gore iztaknutim družtvenim potrebam i zahtjevom.

Ni jedno ni drugo odbor dugo vremena nije mogao naći, stranom zato, što ponudjena gradilišta i kuće ili nisu bile zgodne ili su bile preskupe. Napokon je odbor pod konac mjeseca listopada pr. god. zaključio, da se obćina našega glavnoga grada zamoli, neka bi ona od svojih gradilišta, što ih ima na razpolaganje, družtvu našemu darovala jedan komad od po prilici 300□ hv. i to u produženoj ulici Marije Valerije preko puta od gradilišta, opredieljena za sgradu nove djevojačke učione.

Zastupstvo glavnoga našega grada jednoglasno je molbu našu uvažilo te zamoljeno gradilište darovalo, za što mu se je predsjednik naš, kano bivši gradski zastupnik u zastupničkoj sjednici doduše već zahvalio, ali mu poleg svega toga i mi ovdje u skupštini izrecimo najsrdačniju zahvalnost (Živilo!).

Imajuć darovano gradilište, počeo je odbor raditi na tom, da se za sagraditi imajuću kuću detailni nacrti i potanki troškovnici izrade i po vještacih izpitaju te kuća odmah na proljeće graditi počme.

Nu od svega toga je upravljajući odbor u svojoj sjednici od 9. veljače o. g. odustao, i to ne samo svojom voljom nego takodjer ponukan savjeti prijatelja ovoga našega družtva, a sve to s razloga, što bi financiranje družtvene imovine u papirih polag današnjih okolnostih na svietu družtvu dosta štete naneslo, a osim toga s razloga, što savjestni vještaci misle, da će gradnje ove godine biti znatno skuplje ne samo glede materijala nego i glede radnika.

Za sada je dakle odborov zaključak to: da se gradnja družtvene kuće tečajem god. 1888. neima započimati; a slav. se skupština umoljava, da svoje mnenje o njem izjavi.

Prelazeć sada na obična data godišnjega izvještaja, čast mi je u kratko spomenuti sliedeće:

Do konca god. 1886. imalo je družtvo upisanih članova 7400, a koncem godine 1887. ima ih 7853, pristupilo ih je dakle novih 453, i to: 3 utemeljit., II. reda 4, a III. reda 446.

Po tom je godina 1887. glede broja novih članova zaostala za godinom 1886., u kojoj smo novih članova dobili 515., dakle za 62 više nego li prošle godine.

Svima je nama drago, što je broj novih članova i ovakav; ali po onom, što je upravljajući odbor tečajem prošle godine radio u to ime, da družtvu pribavi što više novih članova, žao mu je, što njegovi pozivi u tu svrhu, razaslani po Hrvatskoj i Slavoniji, nisu našli većega odziva. Dobri će Bog možda dati, pa će i glede toga okrenuti na bolje.

Imovina družtvena koncem godine 1887. iznaša ukupno 103.274 for. 72 nvč. dočim je koncem god. 1886. iznašala 100.646 fr. 79 nč., narasla je dakle za 2627 fr. 93 nvč., nu u istinu za 4174 fr. 61 nč., ali je izkazana manjom zato, jer je vriednost knjiga, nalazećih se u zalihi, procienjena samo sa 1300 for.

Koji su dobročinci tomu pripomogli, već je gosp. predsjednik u svom pozdravnom govoru spomenuo.

Što sam u 19. gl. skupštini izviestio, da je upravljajući odbor dokončao, to je izvedeno, za g. 1887. izdane su i članovom dane četiri knjige: Danica za g. 1888.; II. dio „pripoviesti iz hrvatske poviesti" od prof. Vjek. Klaića; „životinjski liečnik" od župnika J. Jagića (uz rukovodstvo dra Krištofa) i „svilogojstvo" od učitelja Mažuranića.

„Danici" smo nakladu povisili opet za jednu hiljadu, te je štampali 27.000 komada, koji su svi razprodani. Za „Danicu" g. 1888. bilo je i sada još ima naručaba, kojim se ne može zadovoljiti, zato ćemo ju za g. 1889. štampati valjda i u 29.000 komada.

To dokazuje, da se „Danica" u narodu našem rado čita i kupuje; a nije ni čudo, kada se promisli, da joj je i sadržina valjana a ciena, za 12 araka, samo 25 nč.

„Pripoviesti iz hrvatske poviesti" i „svilogojstvo" štampano je po 10.000. a od „životinjskoga liečnika" 9000 kom., ukupno dakle 56.000 komada.

Trošak za te knjige iznaša:

a) za štampanje	1811	for.	1 nvč.
b) za papir	3604	„	25 „
c) za vez	461	„	41 „
d) za biljegovanje „Danice" . .	1613	„	34 „
e) za odpremu	368	„	25 „
ukupno	7858	for.	26 nvč.

Trošak je taj sav izplaćen.

Piscem knjiga izplaćeno je u ime nagrada ukupno 650 for.

Prodavale su se družtvene knjige tečajem god. 1887. dobro, jer smo u to ime dobili 4233 for. 42 nč., za 633 for. više nego li godine 1886.

Nadali smo se, da će se te knjige još bolje prodavati, jer im je ciena tako snižena, da se dobivaju skoro badava. Zato ni sada ne prestajemo liepo moliti sve prijatelje našega naroda, da bi nastojali, kako da se tih knjiga što više pokupuje, a družtvo dodje do novaca, koji mu nose korist, dočim mu knjige sada leže kano mrtva glavnica.

Kako ćete, gospodo, potanje saznati iz blagajnikova izvještaja, uprava družtva našega, obzirom na njegove poslove vrlo je malo troška iziskivala. Zašto? jer je samo družtveni urednik imao neznatnu nagradu od 100 fr., a odpravnik 200 for. te izvanrednu nagradu od 100 fr. Nadalje zato, jer je družtvo dobrotom preč. gosp. kanonika Mikića takodjer ciele prošle godine uživalo stan, za koji nije moralo ništa plaćati. Budi zato gosp. Mikiću izrečena srdačna hvala i u ovom izvješću! (Živio!)

Trošak taj biti će sada nešto veći. Upravljajući je odbor dakako već prije uvidio, da družtveni urednik za svoj posao „konačno uredjivati spise za tisak i izpravljati tisak" sa 100 for. tako rekuć nikako nije nagradjen. Sadašnji je urednik uza sve to težku svoju službu kroz više godina revno obnašao i uz tu nagradu; nu upravljajući je odbor, imajuć na umu zahtjev pravičnosti, prošle godine jednoglasno zaključio, da se ta nagrada uredniku za sada povisi na barem 300 for. i to počam od god. 1887. Upravljajući je odbor uvjeren, da će sl. skupština taj njegov zaključak po pravu, koje joj glede toga pripada po §. 32. družtvenih pravila, dragovoljno odobriti.

Računi družtvene blagajne za god. 1886. izpitani su po censuralnom odboru koji je lanjska gl. skupština bila izabrala.

Izvješće toga odbora glasi ovako:

Prečastni gospodine predsjedniče književnog družtva sv. Jeronima!

Izaslani censuralni odbor pregledao je račune književnoga družtva sv. Jeronima položene po blagajniku istoga družtva za godinu 1886. time, da je blagajnički dnevnik u svih točkah primitka i izdatka točno sbrojio, računske priloge sa odnosnimi stavkami dnevnika prispodobio te se nakon toga svega uvjerio, da je blagajnik družtvene račune dobro i valjano vodio, da je sa družtvenom imovinom dobro gospodario i da se posljedak gospodarenja, kako je izkazan u računskom pogledu od 1. prosinca 1886. sa zaključkom dnevnika od spomenutoga dana i godine podpuno slaže.

Dočim su dakle računi pregledani i u podpunom redu pronadjeni izjavljujemo ujedno Prečastnosti Vašoj, da prema gore označenom našem nalazku censuralnom, neima zaprieke, da buduća glavna skupština blagajnika svake odgovornosti za račune godine 1886. rieši.

U Zagrebu dne 30. lipnja 1887.

Censuralni odbor:

Odbornik:	Predsjednik:	Odbornik:
Karlo Matica.	**dr. Gustav Baron,** kom. Nj. sv. i sveuč. profesor.	**dr. Fran Vrbanić.**

Usljed toga u ime upravljajućega odbora molim sl. skupštinu, da družtvenoga blagajnika i cieli upravljajući odbor rieši svake dalnje odgovornosti glede tih računa. (Prima se jednoglasno).

Govoreć o računih družtvenih čast mi je izviestiti, da je blagajna, od koje jedan ključ ima družtveni tajnik a drugi blagajnik, po odboru scontrirana te u njoj sve ono nadjeno, što je u računih blagajnikovih izkazano.

Neki su se članovi odbora pritužili, da su knjige za prošlu godinu kasno dobili. Odbor za svoje opravdanje sl. skupštini izjavlja, da o tom nije ni najmanje bio kriv. Krivo je bilo tomu, stranom, što jedan pisac izdanoga djela posao svoj nije mogao dovršiti do onoga roka, koji je bio opredielio, stranom to, što se je stroj za biljegovanje kod carinar. ureda bio pokvario; a poslije svega došlo je ono zločesto vrieme, koje je redovitu komunikaciju željeznicom, poštom i t. d. kako kod drugih tako i kod nas bilo poremetilo.

Neka dakle gg. družtveni članovi upravu družtva glede navedenoga zakašnjenja u odpremi knjiga blagohotno izpričaju, pa budu uvjereni, da uprava čini sve, što samo može.

Pod konac ovoga kratkoga izvještaja mislim, da mi je dužnost ovdje spomenuti, kako je naše družtvo tečajem godine 1887. raznim našim učionam humanitarnim zavodom i družtvom darovalo do 700 komada knjiga, što ih još ima u zalihi.

Završiti ću svoj izvještaj o god. 1887. time, što sl. glavnoj skupštini s pominjem, da je prošle godine u mjesecu svibnju pedesetgodišnjicu svoga rada slavio muž, koji je sa našim družtvom u tako uzku savezu, da ne može biti užjega. On je našem družtvu od osnutka njegova jedan od prvih članovah i odbornik kroz sve godine života njegova, a kako revan i valjan odbornik, svatko zna. Taj je muž presv. g. Ivan vitez Trns i. Upravljajući je odbor vršio najugodniju dužnost, kada je tomu svomu drugu u ime cieloga družtva a za dokaz zahvalnosti od strane naroda i družtva 50 godišnjici njegovoj čestitao a svoju čestitku napisao u adresu, koju mu je tom sgodom predao, ali uza sve to misli, da je dužan i sl. skupštini predložiti, neka i ova iz srca uzklikne: Živio naš vriedni pjesnik i družtveni odbornik još mnogo godina! (Burni Živio!)

O radu družtvenom za god. 1888. odbor sl. skupštini priobćuje, da do sada još nije konačno dokončao, koje i kakve će se knjige osim Danice štampati, danas može toliko reći, da djelâ ima razne struke i gotovih i takvih, na kojih se radi, napokon da će se možda štampati „pjesme iz hrvatske poviesti", koje na molbu odborovu sastavlja g. August Harambašić, te u njih opieva sve najznamenitije ličnosti i dogodjaje naše poviesti od najstarijih vremena do god. 1848. Živio bilježnik!

Izvješće blagajnikovo.

I. Obća blagajna.

a). koncem god. 1886. preostalo u gotovu 15 for. 68 nč. u papirih 74487 for. 38 nvč;

b.) prihod godine 1887.:

u gotovu	19.512	for.	13	nvč.
u papirih	12.308	„	51	„
c.) razhod: u gotovu . . .	19.502	„	13	„
u papirih	8.133	„	90	„
d.) za g. 1888. ostao višak: u gotovu	9	„	85	„
u papirih	78.661	„	99	„

e.) pribrojiv ovoj svoti: dug

doživotnih članova	235	for.	50	nvč.
vriednost knjigâ u zalihi sa . .	1000	„	—	„
vriednost našastara	396	„	—	„
za knjige razaslane na prodaju .	2.630	„	43	„

pokazuje se cielokupna aktivna imovina obće blagajne koncem g. 1887. sa 82.933 for. 77 nvč. glavnica je dakle ove blagajne godine 1887. povećana za 4174 for. 61 nvč.

II. Zaklada za nagradu pisaca.

a.) Prihod u gotovu . . .	2.304	for.	1	nvč.
u papirih	14.107	„	6	„
b.) razhod u gotovu . . .	2.304	„	1	„
u papirih	1.792	„	71	„

ostaje aktivna imovina: 12.314 for. 35 nvč.

III. Zaklada Dušana Kotura.

a.) Prihod u gotovu . . .	151	for.	35	nvč.
u papirih	3.960	„	95	„
b.) razhod u gotovu . . .	151	„	35	„

ostaje aktivna imovina 3960 for. 95 nvč.

IV. Zaklada Tome Gajdeka.

a.) prihod u gotovu . . .	128	for.	—	nvč.
u papirih	2.883	„	59	„
b.) izdatak u gotovu . . .	128	„	—	„
u papirih	12	„	—	„

ostaje aktivna imovina 2871 for. 59 nvč.

V. Zaklada Antuna Jakića.

a.) prihod u gotovu . . .	48	for.	25	nvč.
u papirih	616	„	42	„
b.) razhod u gotovu . . .	48	„	25	„
u papirih	25	„	—	„

ostaje aktivna imovina 591 for. 42 nvč.

VI. Zaklada Franje Huszara.

a.) prihod u gotovu . . .	232	for.	1	nvč.
u papirih	812	„	64	„
b.) razhod u gotovu	232	„	1	„
u papirih	210	„	—	„

ostaje aktivna imovina 602 for. 64 nvč.

Ukupna dakle imovina družtva i njegovih zaklada iznaša 103.274 for. 72 nvč.

Za izpitivanje ovih računah bješe na predlog g. predsjednika izabrana gg. kanonik Mikić, Gjuro Crnadak i Drag. Kindlein.

Na pitanje predsjednika, da li glavna skupština prima predlog odborov, neka se nagrada družtvenomu uredniku počam od god. 1887. ustanovi sa 300 for. na godinu, skupštinari po pripadajućem si pravu (§. 32. družtvenih pravila) predlog taj bez prigovora jednoglasno prihvatiše.

Na drugo pitanje predsjednikovo: ima li glavna skupština šta primjetiti glede odborova zaključka u pitanju gradjenja družtvene kuće? skupština na predlog g. Gjure Crnadka jednoglasno izjavi, da odborov postupak sasvim odobrava.

Pošto ne bijaše nikakova predloga od strane gg. skupštinara, predsjednik sa cielim odborom položi odborničku čast, nu glavna skupština opet bez biranja potvrdi cieli dosadanji odbor, u kom su gg. kanonik Franjo Budicki, predsjednik; Cvjetko Rubetić urednik; Ivan Pliverić bilježnik; Josip Pažur blagajnik; Franjo Ivić odpravnik, Dane Rašić, Dr. Feliks Suk, Ivan vitez Trnski i knez Dr. Kosta Vojnović odbornici.

Na to se g. predsjednik zahvali za izkazano njemu i odboru iznovično povjerenje te skupštinu razpusti, zahvaliv se skupštinarom, što su se u skupštinu potrudili.

Tisak C. Albrechta u Zagrebu.

podložnika. Koliko je to istina, vidi se već od tuda, što je bilo i ima silovitih državnika, koji katoličkomu svećenstvu predbacuju, da tobož nisu pravi domoljubi, ili pače da su prevratnici, za to, što po svom osvjedočenju brane istinu i pravicu proti nezakonitoj porabi sile ili vlasti. Tko smije na priliku irskomu svećenstvu reći, da je neprijatelj slobodi svojega naroda, da je samo sluga onih, koji imaju u ruku vlast i silu?

Nego na papu i biskupe siplje se osobito onakova potvora. Papa pako, onaj papa, proti kojomu bezvjerci dižu pukove i njihove vladare, kojemu samomu hoće da otmu Bogom mu danu vlast i slobodu, čujte što uz prkos takovih okolnostih govori svemu svietu: vladarom i podložnikom. „Ne može, veli, crkva odobravati one slobode, kojoj se gruste najsvetije božje zapoviedi, koja stresa dužnu poslušnost zakonitoj oblasti. . . Ali prava sloboda, za kojom je svima ići, jest u pogledu privatnom, ona koja neda da čovjek robuje bludnjam i strastim, najhudijim gospodarom: u pogledu javnom, ona koja gradjanom mudro predstoji, pruža obilatu mogućnost za povišenje blagostanja; i državu brani od tudje samovolje. — A tu poštenu i čovjeka dostojnu slobodu, crkva odobrava više nego itko, i za nju da se uzčuva u pucih i narodih tvrda i čitava, nije nikada prestala truditi se i boriti. I doista ono što je u državi najmoćnije: što je proti samovolji knezova, koji za puk zlo rade, koristno ustanovljeno: što brani da državna vlast u municipalnu, ili u kućnu i obiteljsku slobodu ne uvaljuje više nego li je dobro i koristno: što valja da se uzčuva čast i poštenje čovjeku, i jednakost prava medju pojedinimi gradjani, — tomu je crkva katolička uviek bila ili početnica ili prijateljica, ili čuvarica.“ *) Što se pako biskupa tiče, neka mjesto svih govore biskupi sjevero-američke republike. „Odbijamo“ vele oni u svojoj saborskoj okružnici, „odbijamo kano gad od sebe ono, što bi nam tkogod htio prišiti, da bismo tobož, ako hoćemo biti vjerni katolici, morali zanijekati jedan dio svoje ljubavi za podloge i državne ustanove naše domovine.“ I opet malo niže: „Mi vjerujemo, da su junaci naše domovine Bogu naroda bili orudje za podignuće ove kuće slobode; te sa zahvalnošću gledamo na Svemogućega i na one, koji biahu orudje njegove volje.“

Muževi, koji ovako govore, nisu lje neprijatelji gradjanskoj slobodi svojega puka. A da toj američkoj napose slobodi katolički nauk i crkva ne mogu biti protivni, evo što kažu. „Duh amerikanske slobode, vele, nije duh anarhije i razuzdanosti. Njemu je bitna ljubav za red, visoko štovanje zakonite oblasti i pokornost pravednim zakonom. U značaju najslobodoljubnijem kojega mu drago amerikanca ne ima ničesa, što bi ga smetalo podložiti se božjoj vlasti našega Spasitelja, ili vlasti, koju je On na svoje apostole i na svoju crkvu preneo.“ Iz ovoga dakle mogli ste jasno razabrati, da se najveća sloboda najslobodoljubivijega puka — tako i Evropljani govore za gradjane sjeveroameričke republike — nije rodila iz bezvjerja; nego usuprot da bi bezvjerje kadro bilo i onim onakovim gradjanom oteti onu njihovu onoliku slobodu.

Da, i američkoj slobodi bila bi propast bezvjerstvo. Tako ne dvojiše biskupi reći svojemu američkomu puku. A da se osim biskupa čuje o tom još tko drugi, evo što pisa jedan glasoviti francezki državnik: „Ako, veli, zapitam, prvoga amerikanca, da li je religija prijatna vladanju zakona i uzdržavanju družtvenoga reda: on će mi odmah odgovoriti, da civilizirano, a na pose da slobodno družtvo svakako potrebuje religiju. Strahopočitanje religije, to je amerikancu najbolje jamstvo za stalnost države i za sigurnost individua.“ Ova istina već se vidi donekle u republici francezkoj, gdje su žalibože u saboru i vladi mah preoteli radikalci, koji nisu zadovoljni, što su se sami odrekli svake vjere, nego i svom silom rade, da bezvjerje bude u javnom i sukromnom životu gradjana temelj i pravilo. Da sebe i druge prevare, iznose to bezvjerje kano temelj slobode, sreće, napredka, kano vršak čovječnosti. Idmo, da vidimo, kako je sbilja! Što se tiče najprije katoličke crkve, evo što pisa medju ostalim kardinal nadbiskup parižki Guibert u svom prosvjedu na predsjednika republike: „Godine, veli, 1880. prognani su religiozni redovi silom, tobož na temelju njekih zakona preporne valjanosti, i bez svake sudbene odluke. Ujedno nametnut je ženskim samostanom težak porez, koji svake godine raste, na ugnjetenje, bez obzira na neizmjernu službu, koju čine za siromahe, za bolestnike i za mladež. Godine 1882. ukinuo je jedan školski zakon nauk vjere u svih javnih školah. — — — Službenici vjere izključeni su iz svih bolnica i drugih zavoda, koji odvise od države ili obćine. — — Župnici, ovi ponizni sluge puka u naših selih, budu mučeni nepravdom. Ni ona malena nedostatna plaćica nije sigurna svećeniku, koji vjerno i čedno i ozbiljno vrši svoju dužnost. Dosta je, da ga tko od mržnje ili lakomosti ocrni, pa mu se otme i ona kukavna plaća: na nj dakle nameće se nečuvena kazna, koje ne propisuje nikakav zakon, pa to još bez svakoga sudbenoga postupka.“ — S ovim sada sravnite ovo, što god. 1887. reče u Rimu javno u crkvi kardinal — nadbiskup Baltimorski Gibbons: „Kano gradjanin sjedinjenih država (velike sjevero-američke republike), reče, izjavljam evo u glavnom gradu kršćanstva s dubokim čuvstvom ponosite zahvalnosti: da mi je domovina ondje, gdje nas gradjanska vlada štiti. Mi imamo slobodu, ali i jaku vladu, a njezina jakost stoji u svemogućem državanju (božje) providnosti, u veličanstvu i gospodovanju zakona, u lojalnosti i uvidjavnosti gradjana, napokon u odanosti našega puka uz uredbu države na slobodnu.“ Ovo malo, velim, sravnite s onim gore, pa da ni niste kršćani i katolici, zdravi bi vam razum odmah rekao, gdje je sloboda. Ali još nešta, da vidite visoki napredak čovječnosti u francezkih bezvje-

*) Okružnica: Immortale Dei.

rača. U brzo pokaže se toliko zanemarivanje i zlorabljenje biednih bolestnika, da se je s prosvjedom uteklo vladi 107 liečnika moleći da se opet uzpostave milo srdne sestre. Nisu ovi liečnici bili morda pobožnjaci; ali su bili ipak ljudi, kojima je stalo do njihova zvanja i njihove znanosti, i koji su imali još toliko mila i poštena srdca u grudih, te nisu mogli više gledati kako se od novih tobož dvorilica zlostavljaju siromašni bolestnici, dočim su prije od milosrdnih sestara milo i sestrinski nastojani bili. Ali vladin ministar odgovori, da ne može zapriečiti da dvorilice ne budu svjetovne. Krasna doista vlada i divna sloboda, gdje nije slobodno Kristovom ljubavi, — to jest ljubavlju koja sama sebe žrtvuje, a za uzdarje od nijednoga čovjeka ništa ne traži — njegovati biednih bolestnika; ali je slobodno pustiti, neka ih zlostavljaju i gule državne plaćenice. Ovakovimi plodovi rodi bezvjerje, kad zagospodi državom!

Nego čujte još jednu, poglavito za to, da ne bi tko pomislio, da su oni bezvjerci onoliko biesni samo proti katoličkim popovom i redovnikom. Godine 1883. pod naslovom, da će pročistiti činovničtvo, odpustiše od službe ne samo silu upravnih činovnika nego i do 600 sudaca. Jedna od bitnih zadaća države jest, da kroje pravicu svojim gradjanom. Za to treba pravičnih zakona i pravičnih sudaca, to jest muževa, koji su učeni i pošteni i toliko slobodni, da s nijedne strane ne smije na njih pásti opravdana sumnja pristranosti. Za što su dakle oni sudci odpušteni? Zato da nisu tobože dosta odani republici. Pod tom su ih izlikom iztisnuli, da namjeste svoje čiste pristaše. No jer, hvala Bogu, svi francezi nisu onako radikalni, kako oni koji su tada imali u rukuh najvišju državnu vlast: što su onim tobožnjim čišćenjem učinili? To, da su uzdrmali vjeru u pravicu, uzdrmali sigurnost i slobodu sudaca, uzdrmali sigurnost i slobodu gradjana. Jer ako sudac ne može biti van onaj, koji je očit pristaša vladin: kako se mogu oni pouzdati, koji očito nisu pristaše vladini, da će im oni sudci nepristrano po pravici suditi? U Francezkoj pako, kako piše jedan sigurno nepristran a dobro obavješten englezki list (Times) „ima 36 milijuna stanovnika, medju kojimi ne ima jedan milijun slobodnih mišljača (kako se zovu), a onaj je ipak (recimo) jedan milijun vjeri, dosada postojećim uredbam, nazorom i običajem, te ćudoredju ostalih 35 milijuna naviestio rat na život i smrt. „Kako vidite, velika je sloboda i sigurnost u toj na nova načela, bezvjerska, nasadjenoj republici.

(Konac će sliediti.)

Odgovor gospodinu J. B. na njegov „Pripomenak k Štiglićevom Pastoralu . . .“ u zadnjem br. (9.) Katoličkoga Lista.

Ja sam u Pripomenku svom k Pastirskomu Bogoslovju rekao, da ću biti svakomu zahvalan na iskrenih i umjestnih opazkah. I zbilja, ja g. J. B. od srca hvalim osobito[1]) na onih opazkah, kad i što se ima u matice unašati „pod tek. brojem“, a kad i što „bez tek. broja“, čega moj Pastoral ne ima.

Jedan je ipak prigovor g. J. B. sasvim neumjestan, pak mi je dužnost oprovrći ga, da se drugi svećenici ne povedu za g. J. B.

G. J. B. prigovara mi: „Nadalje g. pisac sa drugimi osudjuje mensu na oltaru. Ali, kod nas na selu narod donosi „dar na oltar“: sira, masla, putra, mesa, voska itd. Molim vas kako bi izgledali oni bieli prostirači na oltaru, kad nebi bilo mense? Mensa se liepo izbriše i olašti, ter je dostojna presv. žrtve, koja se na njoj prikazuje, a pod kaležem je i onako otvor gdje su sv. moći.“

Najprije ja ne odsudjujem mensu, koja je neobhodno potrebita čest. žrtvenika, već onu dasku, koja se na mensu stavlja. Tako ste valjda i Vi mislili, nu krivo ste se izrazili. Da sam pak znao, što sada znadem, što se sve na ime na oltar stavlja, tada bih bio tu dasku još više odsudio. Što se bo smije, a što ne smije stavljati na oltar, govori posve jasno rubrika misala (Rubr. gener. Miss. tit. XX.): „Altare operiatur tribus mappis seu tobaleis mundis, ab episcopo vel alio habente potestatem benedictis... Pallio quoque ornetur coloris, quoad fieri potest, diei festo vel officio convenientis. Super altare collocetur crux in medio, et candelabra saltem duo cum candelis accensis hinc et inde in utroque latere. Ad crucis pedem ponatur tabella Secretarum appellata. In cornu epistolae cussinus supponendus missali: et ab eadem parte epistolae paretur cereus, ad elevationem Sacramenti accendendus; parva campanula, ampullae vitreae vini et aquae cum pelvicula et manutergio mundo in fenestella seu in parva mensa ad haec praeparata. Super altare nihil omnino ponatur, quod ad Missae Sacrificium vel ipsius altaris ornatum non pertinet.“ Tu dakle ne ima nikakvoga spomena o daski; a kad bi bila potrebita, rubrika bi ju spomenula, jer počima nabrajati sve, počam od stolnjaka, koji su sjegurno i kod Vas izpod daske. Nu ako mislite, da i sir, i maslo, i putar, i meso itd. zbilja spada na presv. žrtvu ili na ures žrtvenika, tada možete

---

[1]) O gorenju petroleja u vječnoj luči govor je u I. sv. str. 183. i 184, kako je to i Uredničtvo K. L. opazilo; pače tamo je i ciela okružnica nadbiskupskoga duh. stola pretiskana, koju je g. J B. lahko mogao pregledati, jer je sitnijimi slovi tiskana. — Mjesto melje kažem múka, jer u Primorju (za koje sam djelo takodjer pisao) se samo tako zove; medjutim u zaporcih pišem i brašno. — Moguće da bi bilo bolje kazati pokleknuti „do tla“, nego „do zemlje“, nu zar se ne kaže takodjer: pokloniti se komu do crne zemlje, pak ipak može to biti i u parketiranom te sagom pokrivenom salonu? — Glede tehničkih (liturgičkih) imena pojedinih predmeta, mogu Vam kazati, da to niesu hrvatske kovanke, već većinom rieči iz ústiju naroda ili liturgijskih knjigah, gdje se liturgija obavlja staroslovjenštinom.

slobodno pridržati svoju dasku. Nego čujte, što ću Vam reći. Niti svieće na svjećnicu, niti uljike na cvjetnu nedjelju ne stavljaju se na žrtvenik, kad se blagoslivljaju, već samo pepeo na pepelnicu, za koj jedini kaže rubrika: Sacerdos... procedit ad benedicendum cineres in vase aliquo super altare positos" (Rub. spec. Dom. in Pal. et in Purif. B. M. V.); dočim za svieće i uljike kaže: „in medio ante altare vel ad cornu epistolæ (razumievajuć izvan žrtvenika) positas." (Rub. spec. in Purif. B. M. V. et Dom. in Palm.). Što se pako jestvina tiče, to ih i Rimski i Zagrebački (str. 197.) ritual izrično zabranjuju stavljati na žrtvenik: „Caveat (sacerdos), ne benedictionis causa ponat aliquid indecens super altare, veluti esculenta; sed quod ejusmodi est, ponatur super mensam, commodo loco paratam." (De Benedictionibus regulae generales). Dakle jestvine su stvar indecens za stavljanje na oltar, pa i za blagoslov, kamo li kao prosti darovi! (Izp. moje Pastirsko Bogoslovje sv. II. str. 368. i 369.).

Dr. M. Štiglić.

Viestnik.

Zagreb. Na obranu. Od njekoga vremena čini se da sviće katol. crkvi u Hrvatskoj zlatno doba. Sve se natječe, da joj dokaže svoje prijateljstvo, sve je brani. Naši politički časopisi svih stranaka ustaju odlučno i srčano, da odvrate od nje svako zlo. Ne moramo li se tomu radovati!

Odkle god dolazila iskrena rieč na obranu crkve, nam je draga, samo ako je tako udešena, da crkvi koristi a ne škodi. Trebalo je dašto, da se u onome, što se u ovom smislu u nas u novije vrieme pisalo, koješta izpravi, a za koješta bi bolje bilo, da i nije nigda bilo napisano. Mi se ipak niesmo uplitali u ovakve razpre, jer smo bili tvrdo uvjereni, da bi dobroj stvari prije škodili nego li koristili: ta kod nas se sve shvaća sa stranačkog stanovišta. „Katol. list" niti je, niti smije ikada stupiti na stranačko stanovište. Njegova uredničtva ni neće ništa na svietu sklonuti na to, da se stavi na stranački temelj. Ono hoće da imade slobodne ruke, da kaže čistu i golu istinu lievo i desno. Da je težko ići ovim putem, izkusili smo već dosta puta.

Evo sad njekoga — očito svećenika — koji u 52 br. službenih novina naše kr. zem. vlade (Narodne Novine od prošle subote) hoće svom silom da prikaže Katolički List tako, da on pomaže rušiti ugled svećenstva i duhovne oblasti. Ovo je strašan prigovor, na koji ne smijemo šutiti.

Po čemu dakle poštovani pisac ovako sudi o „Kat. Listu"? Njegov članak „Na prijateljski upit" govori o koje čemu. U onom dielu, u kojem se bavi „Katoličkim Listom" govori ob odgovoru, koji je u Katol. List napisao Dr. Belaj na prijateljski upit iz vana, na što odmah nadovezuje o njekih mladih apoštolih, koji su začeli „očišćavati" nauk Kristov, koji „proročkim duhom nadareni već od davna vide nabrane nad njome (domovinom) tmaste oblake", a sam želi „da ti, od nekih naših Wetterprophetah nagovieštani tmasti oblaci, ne budu ino, već samo fata morgana naših bez kompasa po moru crkvenog i političkog života brodećih mladih apoštolah." Ovo je ponukalo pisca, da napiše, prem nerado, ove redke.

Kako pisac sam veli, piše on o „prijateljskom upitu" samo za to, jer je „malo dublje posegnuo" t. j. njim da se je htjelo u „Katol. Listu" „zapodievati kavge u vlastitom taboru i dizati pobune protiv vrhovnomu glavaru svomu." Ovo da kako nije na jedan dušak rečeno. Kat. je List i prije donosio ovakve slučajeve, a čine to i svagdje na svietu listovi svećenikom u praksi namjenjeni. Slučaj je tako naveden, da se nije moglo znati ni mjesto ni osobe. Tu je za ista trebalo jako „duboko posegnuti", da se odkrije ovakva paklena namjera, a mi ne možemo učiniti drugo, nego li ovakvo duboko posizanje nazvati bezočnim izvrtanjem i sramotnom denuncijacijom, koju najodlučnije odbijamo.

Ali pošteni pisac ne samo da je umom svojim „malo dublje posegnuo", već je on i pameću svojom malo dalje segnuo. On se je očito sjetio članaka pr. g. u Katol. Listu natisnutih n. pr. Ultramontanizam u Hrvatskoj (br. 19.) i „zar zbilja ‚Culturkampf' u Hrvatskoj i Slavoniji" (br. 36.) kad pišući o „Katol. Listu" govori o njekakvih „Wetterprophetih." A ko je za pravo „Wetterprophet?" Povod je prvomu članku bilo pisanje službenih „Narodnih Novina"; povod drugomu članku našli smo u pisanju poluslužbenih nov.na „Agr. Ztga." i osječke „Drave", a Katol. je List pisao tako, ne bili kako dozvao pameti ljude i odvratio od domovine buru. Ko je dakle Wetterprophet?

Je li dakle „Kat. List" kriv, što mora više puta, sigurno žalostnim srcem, pisati o stvarima koje su nesumnjivo na zlo domovini? Je li „Katol. List" kriv, što je kod nas njekomu slobodno i protiv sve borbe i nastojanja sa strane katol. crkve i njezine glave u Hrvatskoj sramotno navaljivati na kršćanstvo; što se svećenički ugled poništuje, kad se svećenik nevin zatvara, a onaj, koji je počinio ovakvu sablazan ne kazni, već nagradjuje; što se najprije dokida prvopoljetni izpit iz vjerouke na srednjim školama, a što se prije nego li je prigovor duhov. stola stigao Viskoj Vladi, nauka vjere sasvim izpušta iz broja priedmeta iz kojih se izpituje na izpitu zrelosti (Vidi zadnji „Služb. glasnik")? I ovo valja da spada medju one „Schlappen", koje je Agramerica naviestila 27. kolov. pr. god. u 194. br.!

Uredničtvo „Katol. Lista" ustajati će na obranu vjere i crkve, makar dolaz la navala s koje mu drago strane, niti će ga išta odvratiti od toga, a najmanje

ovakve lude i sramotne denuncijacije; jer znade da ovako vrši svoju dužnost i službu, i da izpunja volju svoga Uzoritoga nadpastira.

— Promjene u nadbiskupiji Zagrebačkoj: G. Matija Penić kapelan u sv. Mariji pod Okićem imenovan je vjeroučiteljem na novo-ustrojenom katehetičkom mjestu gradskih pučkih školah u Zagrebu.

— G. Matija Seigerschmied kapelan u sv. Ivanu Zelini postao je duhovnikom u zemalj. zavodu za umobolne u Stenjevcu; g. Wimmer Josip poslan je za kapelana u Jasku, a g. Hercezi Karlo privremeni upravitelj župe u sv. Gjurgju kod Ludbrega ide za kapelana u sv. Ivan-Zelinu.

— Promjene u biskupiji Križevačkoj: g. Janko Višošević, upravitelj župe u Stojdragi imenovan je župnikom u Radatoviću; g. Pavao Gvozdanović, upravitelj župe u Radatoviću polazi za upravitelja župe u Bačince u Sriemu.

G. Vladislav Hranilović, upravitelj župe u Bačincih imenovan je za upravitelja župe u Stojdragi. G. Janko Popović, upravitelj župe u Dragah polazi za upravitelja župe u Grabar, a Milko Goleš, upravitelj župe u Grabru imenovan je upraviteljem župe u Dragah.

— Poslanstvo iz Maroca kod sv. Otca. Poslanik iz Maroca i njegova pratnja odlikovala se je svojimi darovi sagovi, oružjem i raznovrstnimi uresi orijentalnimi — skromni franjevci, koji su ju predvodili, bili su tumači medju svetim Otcem i tim poslanikom musulmanskim.

Adresa, što ju je preveo P. Lechmundi[1]) počima hvalom Svevišnjemu, te je sva proniknuta religioznim duhom u suglasju zdravim ljudskim razumom, a po gotovo ne nieče existencije božje.

Eto kako glasi:

Naš Souverain, koga Bog čuvao mnogo godina, želi učvrstiti prijateljstvo s Vami na solidnoj podlozi, i da se to prijateljstvo uzdrži neprestano, jer on zna, da, vi stojite na temelju pravednosti i da vi želite dobro i sreću svakomu stvoru na svietu. Isto tako naš Souverain želi, da se ponovi, učvrsti i ojača prijateljstvo, koje je obstajalo medju franjevci i njegovimi predšastnici, koje Bog neka posveti!

Mi se nadamo osim toga, da medju vašim uzvišenim dostojanstvom i njegovim carskim veličanstvom to prijateljstvo neće prestati, već usuprot, da će se nastaviti i trajati uviek i da neće nikada utrnuti.

U tu svrhu, naš gospodar, koga Bog obdario svakim darom, nas je poslao pred vaše lice i naložio nam, da obnovimo spone prijateljstva i tako da, što nas veseli i vam bude na radost, a što nas boli, da se i vas kosne. Naš Souverain, koga Bog štitio, pisao vam je svoj carski list, koji zajamčuje sve ono, što smo sada izrekli i naložio nam je, da ga predademo vašemu uzvišenomu dostojanstvu.

[1]) P. Lechmundi to je misionar u Maroců već 27 godina vrlo obljubljen od Sultana.

Papa, kao glavar vjernika, odgovorio je, da goruće želi vidjeti ih zaštićene i onda je dodao:

Mi osjećamo osim toga veliku radost, što vidimo u sriedin vašoj jednoga vriednoga sina toga reda, koji si je već u početku svomu preduzeo, da će djelatnost svoju razvijati u Africi u obće a u Marocu napose — Mi smo s veseljem slušali rieči, koje su izrečene obzirom na te redovnike i Mi smo sigurni, da će se oni pokazati vriednimi blagonaklonosti i zaštite, što im ju Njihovo Veličanstvo želi izkazati. To nije sada prvi put da se izmjenjuje poslanstvo i da se očituje prijateljstvo zmedju rimskih papa i souverana Afrike. — — Papa sjeća, kako je već Grgur VII. govorio Ajiru, kralju Mauritanije.

Zatim su mu predali veličanstvene darove sagove, tkanine i drago kamenje. —.

Pr. *A. K.*

Rim. Dne 3. ov. mj. slavili su u Rimu desetu godišnjicu, što je sv. Otac Leon XIII. krunjen za papu. Sv. je Otac pribivao sv. misi u sikstinskoj kapeli, okružen kardinali i brojnim plemstvom. Znamenita je rieč, kojom je uzvratio pozdrav kardinalskoga sbora. Najprije je izticao i zahvaljivao se za sve nebrojene dokaze ljubavi, kojima ga sav sviet obsipao. Nu sve ovo nije zastrlo oka njegova, da nevidi, kako se službena Italija izuzima iz sveg svieta, te mjesto ljubavi i štovanja pruža dokaze mržnje i neprijateljstva. „Položaj svete stolice", veli sv. Otac, „ostaje usried ovih dokaza kakav je i prije bio: nedostojan vrhovne glave crkve, protivan neovisnosti njegovoj i slobodi. Pozivljemo se ovdje na činjenice i pojave najnovijega vremena, koje poticanjem i zaštićivanjem samih ljudi od vlade, niesu se zaista za drugo izvodile, nego li da se pred našim očima crkva vriedja, da se buntovan um razdraži i na paklenu mržnju na papinstvo razpiri. Dobro je, da katolički sviet ove nedostojnosti upozna, da se svaki dan jače uvjeri, na što su smjerale sekte s osvojenjem Rima.

Dalje veli sv. Otac „Dok se okolnosti bitno ne promjene, ne možemo se s njima zadovoljiti niti im se prilagoditi, ma se i kako nastojalo samo ih ublažiti."

Urednička dopisnica.

G. A. Ž. u K. Hvala liepa! Uvrstiti ćemo sve.

☞ Ovomu broju priloženo je 1/2 arka priloga.

Urednik dr. **Ante Bauer**. Tiskom **C. Albrechta**.

KATOLIČKI LIST.

Broj 11. U Zagrebu, 15 ožujka 1888. **Tečaj XXXIX.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Na kojih se temeljnih pojmovih osniva religija darvinovaca?

(Dalje.)

Da vidimo sad, kakvimi razlozi pobija Spencer tejističku nauku o postanku svieta, t. j. da je sviet stvoren od Boga.

Prije svega iztičemo ovo. Spencer sam ljuto kori sve one zastupnike i vjere i znanosti, koji niesu objektivni, kad pobijaju svoje protivnike. Jače ih nije mogao prekoriti, nego kad veli, da su oni najsavršenija ilustracija priče, koja pripovieda boj dvaju vitezova, koji su se borili radi boje štita, kojega je svaki vidio samo jednu stranu. A sam veli za sebe, da će izpitivati vjeru i znanost „čuvajući se upliva uzgoja i ušima zatvorenim prišaptivanju stranačke pohote.“ Spencer dakle hoće da pobije nauku o stvorenju svieta, a kako je sam naveo ovu nauku? Evo kako!

„U najjednostavnijoj vjeri, upravo kako i u kosmogoniji, koja je od davnine priznana u nas, uzima se, da je nebo i zemlja postala od prilike onim načinom, kojim obrtnik sgotavlja spravu. Pak ovako uzimaju ne samo teolozi, već i velika većina filozofa prošlosti i sadašnjosti.“ Što je to? Ili je dokaz podpunoga neznanja, kojega bi se neznanja moralo zastiditi svako djače, koje je proučilo jedan list katekisma, ili je najgadnije tendencijosno izvrtanje. Jedno je i drugo za „velikoga filosofa“ prava sramota. Kako je ovo sasvim drugačije izrazio stari Mojsije svojim „fiat“, a milijuni su ljudi iz ove rieči crpali pravi pojam stvaranja.

Pak uz ovakovo neznanje ili izvrtanje umuje Spencer: „Ova je predstava takva, da se po najprije ne može niti kumulativnim mišljenjem niti nagoviještanjem dokazati, da ona odgovara ičemu stvarnomu, jer nam nadalje manjka svako izkustvo o stvaranju, nemamo ni kakva dokaza, da ova i ovako manjkava predstava odgovara i kakvomu ograničenom dielu učina; a napokon i povrh svega: ova je predstava oprečna sama u sebi, niti se može u mislima realisovati, ma da i stoji, sve što se uzelo.“ Što ovo znači? „Premda je istina, nastavlja Spencer, da nam može posao čovjeka umjetnika dati neopredieljenu simboličku predstavu metoda, po kojem da je stvoren svemir, te nas ovo ipak ne dovodi do toga, da shvatimo sam misterij, odkle na ime tvar. od koje je svemir. Umjetnik ne stvara željeza, drveta ni kamena, koji izdjelava, on samo tvori priedmete i sastavlja ih. Ako dakle uzmemo, da su sunce, planeti i mjeseci i sve, što sadržavaju, načinjeni na sličan način po njekom „velikom graditelju“, to samo uzimamo, da su na ovaki način stanoviti već prisutni elementi uredjeni onako, kakvi danas jesu. Ali odkle ovi elementi? Izporedjivanje nam ne čini stvar ni najmanje razumljivijom, a kad ne čini ovoga, nije nam ni zašto.“ Ovako Spencer, a mi na ovo opažamo samo to, da se ovim i ovakvim dokazivanjem nije baš ni dotakao kršćanske misli i nauke o stvaranju. Spencer o pravom kršćanskom, tejističkom pojmu o stvaranju za ista ni ne govori. On mudro šuti; jer ma da milijuni kršćana i svi kršćanski filosofi i imadu pojam o stvaranju, ne može ničija fantasija načiniti od ovoga pojma sjetilne predstave, a ovo opet dokazuje da čovjek ima nješto u sebi, za što Spencer neće da znade, a po svojem sustavu ni ne može toga htjeti.

Drugi dokaz protiv stvaranja nalazi Spencer u tom: „ako mjesto priedmeta razmotrimo prostor u kojem se ovi nalaze.“ Spencer veli: „Kad bi bila istinita teorija, da je sviet stvorio vanjski uzrok, morala bi nam odgovoriti i na pitanje odkle prostor? Ovaj odgovor može biti: prostor je onako stvoren, kao što je stvorena i materija. Ali kako je nemoguće ovo shvatiti

(begreifen) tako je očito, da se ni ko neće usuditi ovo uzimati (daran festzuhalten). Mi si ne možemo ni kakvim duševnim naprezanjem predstaviti (zur Vorstellung bringen) neeksistenciju prostora."

„Ne samo da smo prisiljeni misliti, da svagdje imade prostora, nego nismo ni vrstni predstaviti si pomanjkanje (Abwesenheit) prostora bilo u prošlosti, bilo u budućnosti." Dakle prostor je u viek bio, te nije mogao biti stvoren.

Spencerova je bludnja očito u tom, što ne razlikuje stvarnoga prostora od umišljenoga. Stvaran prostor niti je nuždno vječan, niti je u istinu neograničen (infinitus), već se samo može protegnuti u mislima a da nigda ne dodješ do granica.

Ovo može nijekati samo onaj, kojemu je maštanje umovanje — filosofija.

Napokon, i ovo je glavni razlog koji vojuje protiv hipotesa o stvaranju — svodi se ovaj hipotes na materijalistički hipotes. Pita se na ime odkle ovaj vanjski agens, ovaj uzrok svieta. Opet se i za nj mogu navesti tri hipotesa: on je od sebe, on se je sam stvorio i on je stvoren od drugoga. Drugo se i treće ne može uzeti, jer pitamo za zadnji uzrok, mora se dakle uzeti prvo. Sad Spencer ovako slavodobitno umuje: „Oni koji ne mogu misliti da svemir od sebe obstoji (Selbstexistenz) pak za to uzimaju, da mu je stvoritelj uzročnik, misle da su sigurni, da su si vrstni predstaviti stvoritelja, koji je sam od sebe (selbstexistirend) ali varaju se. Biće od sebe (Selbst-Existenz) se ne može ni kako predstaviti, i ova izreka ostaje istinita, ma kakva bila narav objekta, o kojem se tvrdi. Ko se s nama slaže, da se atejistički hipotes ne može prihvatiti (unhaltbar), jer dovodi do nemoguće ideje o bitisanju o sebi, mora dosljedno priznati, da se upravo tako ne može prihvatiti niti tejistički hipotes, ako ovu istu nemoguću ideju u sebi sadržaje."

Ovakovim umovanjem dolazi Spencer do zaključka. „Za svako od ova tri različita mišljenja o postanku stvari, pokazuje kritika, da se u pravom smislu rieči ne može u misao pretvoriti, da je „buchstäblich undenkbar." Niti se elementi ovih hipotesa mogu u sviesti spojiti. Svaki je ovaj hipotes simbolička predstava ilegitimne i zavodljive vrsti. Sva tri hipotesa, koliko se razilaze sadržavaju isti fundamentalni elemenat; ne dade se ni kako tomu izbjeći, da se ne bi morala uzeti eksistencija o sebi (Selbstexistenz), a predstavu o ovakvoj eksistenciji ne možemo inače stvoriti, nego ako s eksistencijom spojimo ideju o neograničenom trajanju u prošlosti. A jer se neograničeno trajanje ne može predstaviti, to se i sve one ideje, koje ono u sebi obuhvataju ne mogu predstaviti U kratko: ako je nemoguće, da ovaj stvarni sviet shvatimo tako, da sam o sebi obstoji, to se nemogućnost mišljenja umnožaje svakim pokusom, kojim hoćemo obstanak svieta da iztumačimo."

Na sve ovo opažamo: Kad bi atejistički hipotes bio samo za to i jedino za to absurdan, što obuhvata ideju bića, koje obstoji samo o sebi, onda bi Spencerovo dokazivanje bilo sa svim izpravno; ali atejisam se zabacuje radi sasvim drugih razloga.

Dapače, ako sam Spencer priznaje, da se postanak svieta ne može ni kako iztumačiti, a da se ne uzme biće o sebi, a sviet obstoji, onda mora njeko biće o sebi obstojati.

Za što pak se ne bi moglo biće, koje o sebi obstoji, misliti, nema drugoga razloga, nego ako se zaniječe mišljenje ili poistovjeti sa sjetilnimi predočbami t. j ako mjesto uma samo fantasija umuje. A baš je ovo pogrješka, u koju je Spencer upao. On hoće da pomišlja biće, koje o sebi obstoji, dakle i koje od vieka obstoji, tako, da u svojoj mašti gomila vrieme na vrieme, a ovako se da što ne može nigda doći do neograničenog vremena, t. j. do vječnosti. Ali ko bi hotio, da vječnost, bitisanje bez početka, fantasijom dosegne, ne bi radio manje ludo, nego li kad bi ko htio, da kamen ili bilina osjeti Beethovenove symphonije, a isto bi tako griešio, ko bi nijekao, da nema bića koje, o sebi obstoji, jer ga ne može fantasijom dohvatiti, kako bi griešio sliepac, kad bi tvrdio, da nema boje, jer je on ne vidi.

(Dalje će sliediti.)

Dužnosti naprama crkvi i državi.

Iz korizmene poslanice biskupa Dra. Jurja Posilovića.

(Konac.)

8. Ako je onakova bezvjerska država, i mora biti onakova; naprama njoj pogledajte sada na drugu, koja bi bila skroz prama načelom kršćanskim, t. j. u kojoj bi nauk i zakon Isusa Krsta zavladao zakonima, običaji i savjestmi. Najznačajniji, najveći i skroz novi zakon Kristov jest ovaj: „Ljubi bližnjega svojega kako sama sebe." Ovaj je zakon sȃm Gospodin tako protumačio, da nam je bližnji svaki čovjek, ne gledeć ni na narodnost ni na vjeru, ni na prijateljstvo ili neprijateljstvo. Š o se pako ljubavi same tiče, za nju je dao ovakovo pravilo: „Sve što god hoćete da vama čine drugi ljudi, tako i vi činite njima." (Mat. 7, 12.) To je više nego li ovo:

„Što bi mrzio, da tebi drugi učini, gledaj da ti ni drugome nikada ne učiniš." (Tob. 4, 16.) Al pomislite si, da ovo samo u družtvu ljudskom obćenito zavlada, da nitko ne učini drugomu onoga, čega sebi ne bi želio da mu drugi učini: kolika bi to bila pravica, zadovoljstvo, mir, medjusobna pomoć, napredak! Čega radi jest svako ljudsko družtvo, i napose država. Tu ne bi jaki gnjeo slaboga, nego ga pomagao: nit bi bogatac izcrpljivao, zlorabio siromaha, nego ga podupirao. Tu ne bi ne samo brat na brata, i gradjanin na gradjanina, nego ni narod na narod mrzio. Tu ne bi stojala ona državnička mudrost: čega ne ćeš da tebi morda jednom drugi učini: učini ti njemu svakako, čim ti se ukaže dobra prilika; — odakle samo postaju i hrane se sumnje, pretvaranja i potvaranja, mržnje i nesmiljeni ratovi, i sva ona bieda, koja je onomu naravna posljedica. Tu bi uzprkos smrti na zemlji postao drugi raj; pa ni smrt ne bi bila tako gorka, gdje bi se svakoj žalosti ljubezno donosila utjeha, gdje bi na priliku umiruća majka znala, da će joj sirotčad naći njezinu ljubav u druge. Ovo je najsladje, najjače, najspasonosnije pravilo za ljudsko družtvo u obitelji, obćini, narodu, državi i medju državami i narodi. Ovo je božansko pravilo, jer ga nijedan čovjek nije izmislio, nego jedinorodjeni sin božji, koji je u otčevu krilu, od Boga nam donio; i ne samo donio, nego i vršiti pokazao cielim svojim životom, i zapečatio svojom smrću, i uskrsnuvši osnovao vidivo družtvo, — svoju crkvu — obdariv ju svojim duhom i svojom božjom vlasti, da u čitavo čovječanstvo pronosi, i za sva vremena hrani ona njegovu veliku zapovied ljubavi.

I Kristova je crkva ovu zadaću, ojačana Duhom svetim, hrabro nastupila u svietu i medju svimi narodi, i malo po malo u sve družtvene odnošaje uvela gospodstvo Kristova zakona, i taj zakon učinila temeljem mnogim državam, a u Europi mal ne svima. Al žalibože u njoj samoj nasta u devetom vieku trajni razkol, a u šestnaestom čitav prevrat. Gospodin, koji svoju crkvu čuva, kako je rekao: Ja sam s vami sve dane do konca vieka, uzčuvao je ipak netaknutu onu tvrdu stienu, na kojoj je sagradio svoju crkvu, i rekao, da je ni paklena vrata neće nadjačati; pa je tako ostala svakomu triezno sudećemu nedvojbena Kristova crkva, oko koje se razstavljeni dielovi opet skupiti, i u koju svi ostali narodi stupiti mogu i imadu. A to je ona crkva, kojoj je glava nasljednik sv. Petra na apostolskoj stolici u Rimu. Ali toj Kristovoj crkvi nastao je težak rat ne samo od sinova, koji su se od nje oddružili ili odmetnuli, nego takodjer od premnogih, koji su glede vanjskoga veza ostali u njezinu krilu; te je tima svima pošlo za rukom u puku pomiešati pojmove i misli, i ne samo ljubav, nego i vjeru ohladiti. Što je pako još gorje: mnogi su došli do najvišje državne vlasti, i metnuli državu s crkvom u rat na toliko, te su ovoj zanijekali i njezinu neodvisnost i samostalnost kano kraljestva Kristova na zemlji, i stali priečiti njezinu vlast, i razbijati njezin ustav, i žestoko udarati na sàm joj temelj: Petrovu stienu u Rimu, ne bi li kako i ovu razvalili. Ali gle, počeli su već uvidjati mnogi mudri državnici, da onaj rat ako nanosi štete crkvi, da je isto toliko, ako ne više, nanosi i državi; i ako se podkapaju temelji crkve, da se ruše i temelji države. Jer ne samo da se u svih družtvenih odnošajih sve manje vrši onaj veliki zakon Kristov o ljubavi bližnjega, nego ni oblastnikom nije njihova vlast, ni gradjanom njihova sloboda više obezbiedjena.

I u ovoj novoj, a tolikoj pogibelji, koja je obćenita, makar nije svigdje jednakom mjerom jur nastupila, opet je pokazao Spasitelj roda čovječanskoga jasno cielomu svietu, da je ta crkva, koja se toliko napada, upravo ona jedina prava crkva, koju je On sàm sagradio na spasenje svemu kolikomu čovječanstvu. Jer gdje se odlučnije brani sav čitav nauk i zakon Isusa Krsta; gdje li se otvorenije i hrabrije prodiče svakomu čovjeku, bio vjernik ili nevjernik, silan ili slab, u obilju ili biedi, nego li u katoličkoj crkvi?! A neodvisnost i sloboda kraljestva Kristova na zemlji, tko se za nju tako junački bori, kako rimski Papa? Nije li to očit znak svima, kojim je stalo do spasenja u Isusu Krstu, da ako li još nisu u katoličkoj crkvi, da bar stanu odlučno uz nju, i rimskoga Papu, te se bore ne samo za obstanak, nego i za pobjedu Kristova kraljestva na zemlji?! Jer uzmimo samo za časak, da neprijatelji slome katoličku crkvu, i papu učine nemoćna: zar bi im onda bilo težko raztepsti sve ostalo, što se još imenuje imenom kršćanskim? Ne treba mi tu pozivati se na izjave gdjekojih treznijih, a za Kristovu vjeru zauzetijih nekatolika. Stvar mi se sama sobom čini skroz jasna. Kršćanstvo kano tielo propalo bi.

Ali onda bi propala takodjer svaka iole razborita pozitivna vjera u Boga. Jer da čovječanstvo izgubi vjeru u Isusa Krsta, komu će još vjerovati? „Ne ima u drugom nikom spasenja; ne ima bo pod nebom drugoga imena dana medju ljudmi, u kojem treba da se spasemo", (Act. 4, 12.), reče sv. Petar. To i razum jasno kaže, to potvrdjuje i izkustvo: tko god bo se odmeće od Kristova imena, taj ne vjeruje u ni jedno više. S vjerom u Boga izgubila bi se i savjest, i moralnost ostala bi bez posvete i osvete, to jest tašta, nemoćna. Tko toga sam ne uvidja, ili meni ne vjeruje, neka vjeruje gore Washingtonu, kojega će valjda priznati za mudra i velika muža, te neka prestane buncati o nekakovu čistu moralu bez vjere! — S vjerom pako i moralom propalo bi i ono uvjerenje, da je svaka oblast od Boga, i s tim bi nestalo pravice i slobode, i spalo sve na puku i krutu silu. Napokon sa zemlje nestalo bi ljubavi. Istinito je rekao Gospodin svojim učenikom na zadnjoj večeri: „Nov zakon dajem vam, da ljubite jedan drugoga, onako kako sam ja ljubio vas." (Joan. 13, 34.) Nov doista zakon, jer ga prije Krista nije bilo, nov žalibože, još dan danas, jer ga premnogi neće više ni da znaju i poznaju, nekmo li

*

da bi ga kano najveći zakon najsvjestnije vršili. Da je ovaj veliki zakon ljubavi obćenito u svojoj snazi, socijalističke i nihilističke theorije ne bi se valjda ni rodile, svakako ne bi našle mnogo pristaša, nekmo li da bi čovječanskomu društvu prietile tolike pogibelji, kako vidimo u susjednih državah. I neće se i ne može se čovječanstvo ovoj pogibelji drugačije oteti, van zakoni i mjerami, koje bi se osnovale na ovaj veliki zakon ljubavi. Nego i pri tom valjat će uzeti u obzir, da ljubavi zapovjediti ne može ni jedan puko ljudski zakon; to je mogao učiniti samo Isus Krst, koji je pravi Bog; a ovo se mora vjerovati. Inače propao bi kako sàm zakon ljubavi bližnjega, tako i sve one blagodati za čovječanstvo, koje se samo iz njega roditi mogu.

Zemaljski pako ovaj život bez vjere u Boga, bez ljubavi bližnjega: koliko bi bio grozan! To neka ozbiljno promisle oni, koji su od katoličke crkve u vjeri i zajednici razstavljeni, pa se neka približe nama, i pomažu nama uzdržati čovječanstvu kršćansku vjeru i zakon. To neka promotre i državnici, te napose državi spase i osiguraju temelje: kršćansku vjeru i zakon, ne progoneć katoličke crkve, nego ju iskreno pomažuć kano Bogom danu saveznicu za sreću i spasenje čovječanskoga roda. Mi pako, braćo moja, koji vjerujemo Isusu Krstu, mi znamo, da dok je svieta i vieka crkva Kristova propasti neće, i da će sveudilj naviešćivati rodu čovječanskomu sve što je on učio i zapovjedio, i onaj veliki zakon ljubavi. Ali ova vjera ne smije da nas učini nemarne i mlitave, tobož da je Isus Krst sàm bez nas dosta jak savladati svoje neprijatelje, i metnuti si ih pod noge, i na slavu i gospodstvo uzdići svoju crkvu. Tko bi morda tako mislio, taj bi slabo, pače krivo poznavao svoju kršćansku vjeru; jer ne bi znao, da je Isus Krst ne kakovom vanjskom predivotnom silom, nego svojom krvlju sviet predobio, i rod si čovječanski podložio; i to ne samo u onom tielu, koje je uzeo od prečiste djevice Marije, nego i u onom drugom tielu, koje si stvara iz vode i Duha svetoga, to jest, u svojoj crkvi. Apostoli i prvi kršćani činili su istina, mnoga čudesa, ali ta sama čudesa primila su neoprovrziv pečat istinitosti i božanstvenosti od njihove krvi: krv je bila plodno sjeme kršćanstva. A ta ista krv mučenička i dan danas u Africi, Indiji, Chini, Australiji dovadja Kristu nove narode. Od vas se pako toliko ni ne traži: ali se traži, da kano člani tiela Kristova budete živi, zdravi člani, spremni na svaku službu svojoj Glavi Isusu Krstu, i na svaku pomoć i podporu ostalim članovom Kristova tiela. Ne dakle bez vas, nego s vami hoće Isus Krst, da savlada današnje nevjernike i odmetnike, te se na ime njegovo pokloni svako koljeno kako na nebu i u paklu, tako i na zemlji, i da svaki jezik izpovjedi, da je Gospodin Isus Krst na slavu Boga Otca. (Philip. 2, 11.)

Koje su dakle vaše dužnosti kano gradjana kraljestva Isusa Krsta na zemlji? Ove su: Vjerovati imate, da je jedan Bog, i Isus Krst da je pravi Sin Božji i spasitelj svieta, i tu vjeru javno izpoviedati sborom i tvorom. Vjerovati, da je Isus Krst na zemlji osnovao svoje svemu svietu vidljivo i očito kraljestvo, kojemu za vidljivu glavu metnuo sv. Petra, i njegova nasljednika na apostolskoj stolici u Rimu, danas: Papu Leona XIII. Vjerovati tvrdo sve, što nauča ova sveta katolička crkva i njezina glava sv. Otac Papa, i obdržavati i ovršavati vjerno sve zapoviedi, a najpače veliku zapovied ljubavi Boga i bližnjega. Sve pako ovo treba vjerovati i treba činiti tim vjernije i tim očitije, čim je drzovitije nijekanje i silovitije napadanje na sve ono od strane današnjih odmetnika i nevjernika. U ovom su sadržane, kako ste već čuli, takodjer najglavnije dužnosti prama državi i Kralju. Držte dakle i vršite sve svoje dužnosti kano svjestni gradjani obojega na zemlji Bogom osnovanoga kraljestva; i činite to navlastito ove godine na veću slavu i utjehu sjajnima Glavama: Svetomu Otcu Papi Leonu XIII., i Njegovu Veličanstvu Cesaru i Apostolskomu Kralju Franji Josipu I., te na svoje vremenito i vječno spasenje. A milost velikoga Boga, koji je najvišji Kralj i Gospodar jednomu i drugomu kraljestvu, neka bude s Njegovimi uzvišenim Namjestnicima, te i s nama vjernimi vazda podložnici sada i u vieke. Amen.

Još dodaje presv. gosp. biskup njeke jako zgodne opomene svećenikom:

1. Sveti Ambrosij pišuć knjigu de officiis Clericorum napisa odmah na početku (lib. 1. c. 2.) ovo: Quid autem præ cæteris debemus discere quam tacere, ut possimus loqui, ne prius me vox condemnet mea, quam absolvat aliena? Scriptum est enim: Ex verbis tuis condemnaberis.... Quam plures vidi loquendo peccatum incidisse, vix quemquam tacendo; ideoque tacere nosse quam loqui, difficilius est. Rarum est tacere quemquam, quum sibi loqui nihil prosit. Sapiens est ergo, qui novit tacere.

2. Sv. Pavao piše Rom. 13, 7. 8. „Reddite ergo omnibus debita... cui timorem, timorem; cui honorem, honorem. Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis.“ A Tit. 3, 2. (admone illos) „neminem blasphemare (psovati, grditi, potvarati) non litigiosos esse, sed modestos.“

3. Isti sv. Pavao piše Gal. 5, 15. „Quodsi invicem mordetis et comeditis: videte, ne ab invicem consumamini.“ To vam velim ne toliko kano svećenikom medju sobom, jer nisam za to opazio potrebe; koliko kano rodoljubom i kršćanom naprama postojećemu razdoru stranaka.

4. Jer vas je i onako premalo, jer ste jedan od drugoga razdaleko, jer se u obće riedko možete sastati: kad se dakle sastanete, neka bude Gospodin medju vama, i da se ljubezno jedan s drugim posavjetujete, jedan drugoga opomenete, i na svako dobro ohrabrite, a to navlastito glede vaših svećeničkih i dušobrižnih dužnosti. Ako li medju vas dodju svjetovnjaci, osobito naobraženiji, odličniji, gledajte sgodno govor navrnuti na religiosne istine i dužnosti, jer ovi žalibože! o tom malo

misle, ali kad što dosta govore — a govore, što su od kakova bezvjerca čuli ili čitali. U Njemačkoj ima laika, pred koji ni bi se mnogi bogoslovac morao zastidjeti: kod nas barem vi mislite i govorite ono, što je religiji na obranu, na čast.

5. Tako će za političke razgovore ostati vremena malo ili ništa. Tko pako hoće da govori o politici, ako neće da bez koristi samo vrieme potrati, mora o njoj nešta ne samo više, nego i točnije znati. Ne smije svega odmah vjerovati, što se piše u novinah. Osobito pako mora znati postojeće zakone i njihov domašaj, da ne dodje s oblastmi i sudovi u nemio sukob. Ako se kod nas i kaže: ustav, autonomija, savez s Ugarskom: nije za to kod nas slobode kako u Englezkoj, ili Ugarskoj. Mnogi čitajući saborske razprave prevari se misleći, da je i njemu gdje god slobodno sve ono reći, što bez kazne može u saboru reći saborski zastupnik. Još više ih se prevari čitajuć vanjske novine, i sve ono što se ondje može naći.

6. Ovim pako ja ne rekoh ni pošto, da vam valja ne mariti za političke i narodne interese hrvatske domovine, ili da ne vršite svojih prava, ili da ne činite svih svojih dužnosti kano gradjani. Samo valja sve činiti ondje, gdje je vrieme i mjesto, te mirno i razborito. Inter pocula — kad se već dogodi — nije lasno mjesta ozbiljnu razgovoru. Neka je radje za veselost, pa i ta da ne predje medje trieznosti.

Gospodin pako dao vam, da ga ljubite svim srdcem, te nikada ne zaboravite, da ste najprije njegovi sluge na spasenje brači svojoj! I k tomu vam prilažem svoj otčinski blagoslov.

U Senju na god obraćenja sv. Pavla, apostola naroda, dne 25. siečnja 1888.

Juraj biskup v. r.

Je li sudbena ili upravna vlast nadležna odbjeglu ženu vratiti mužu?

Češće mi se dade prigoda, da sam u družtvu braće svećenika čuo iznjeti gornje pitanje.

Raznolike slušah takvom prigodom odgovore, u koje se proplitahu opravdane tegobe, da i same javne vlasti kolebaju: kojoj od njih, je li upravnoj, je li sudbenoj vlasti, ide nadležnost: da odbjeglu ženu vrati mužu?

Na to pitanje odgovaraju u poznijih redcih saobćene sudačke rješitbe, na koje će se braća, bud djeleći savjete puku, bud sukobiv se glavom u pitanju s javnimi vlastmi, pouzdanjem pozivati.

1. Kr. banski stol izdao je dne 19. rujna 1884. pod br. 15.946. sliedeću naredbu:

„Tamošnjim izvješćem od 18. lipnja 1884. br. 2601 gr. radi prieporne nadležnosti izmedju toga suda i kr. podžupanije u Vukovaru predložena molba Gj. Ž., molećega, da mu odbjegla supruga prisiljena bude na povratak u njegov stan, vraća se tomu sudu na nadležno uredovanje s razloga, što se političkim oblastim prepustiti mora odluka, da li po postojećih redarstvenih propisih povoda imadu odbjeglu suprugu u stan suprugu privesti, dočim je pravo supruga (§. 92. o. gr. z.), po kojem zahtievati može, da ga supruga u stan sliedi, gradjanske naravi, o kojem su u pravilu sudovi tim više pozvani, da odlučuju, jer je podvrženo viševrstnim modifikacijam (§. 107. o. gr. z., §. 60. ces. pat. od 8. listopada 1856. br. 185 dr. z. l.) i o kojih sud izvan parbenim putem, nakon saslušanja obajuh supruga i njihovih eventualnih zastupnika, odluku izreći imade, koja se ovršuje budi sudbeno izvanparbenim postupkom pruženimi sredstvi, budi u slučaju potriebe opet po političkih oblastih.“

2. Ferdinand N. zamoli kot. sud u Nepomuku, neka odredi, da se njegova supruga vrati natrag k njemu. Sud zadovolji molbi ovoj naloživ supruzi, da ima za tri dana vratit se k svomu suprugu, inače, da će ju dat silom dovesti. — Proti ovoj odluci podastre Emilija V. utok, a tim je povodom c. k. viši sud pražki riešenjem od 20. siečnja 1885. br. 1895 tako odluku prvoga suda kao i sav predhodni postupak kao ništetan dokinuo, te molbu Ferdinanda V. odbacio s razloga: premda žena mora po §. 92. o. g. z. za mužem u njegov stan, to se ipak, ako žena ne zadovolji ovoj dužnosti svojoj, pravo pripadajuće suprugu može potražiti putem redovite pravde i držeć se propisa gradj. p. p., podignuv dakle tužbu. Zato je trebalo podnesak Ferdinanda V., koji je već formom pogriešan, odmah te ureda radi odbaciti, kako to nalažu i dvor. dekreti od 6. listopada 1783. br. 197; od 24. siečnja 1789. br. 1026 itd., a pošto to nije učinjeno, nego mimo zakonitih propisa gradj. p. p. postupak poveden, to ga je valjalo prema odredbam istoga gr. p. p. dokinuti, te molbu Ferdinanda V. odbaciti.

Usljed previdnoga utoka Ferdinanda V. dokine c. k. vrhovno sudište bečko riešenjem od 24. ožujka 1885. br. 2184 napadnutu rješitbu druge molbe i naloži prizivnomu sudu, da ima bez obzira na i onako odklonjeni razlog, da ova stvar spada na redoviti put pravde, utok Emiliji N. prema stanju stvari riešiti, i to sve s razloga: što se u slučajevih, navedenih u §. 92. o. g. z. ne mora baš nastupiti put redovita postupka, nego gledeć na interes javnoga poredka, koji je nedvojbeno tu takodjer po sriedi, kao i gledeć na narav različitih okolnosti, po kojih može pravo supruga biti podvrženo modifikacijam: može suprug stavljajuć ovakov zahtjev, jednostavnom molbom zamoliti pomoć sudca, pa se o toj molbi povede izvanparbeni postupak po car. patentu od 9. kolovoza 1854. (br. 208 d. z. l.); jer se u postupku prvoga sudca, koji je prema ovomu shvaćanju, ne vidi kakova ništetnost, a po tom ne ima ni dovoljna razloga, da se povedeni postupak dokine. *)

---

*) Ove pravne slučajeve crpao sam u „Mjesečniku pravničkoga družtva u Zagrebu“, od g. 1884. i 1885.

Naprama ovim rješitbam stoji načelo, da je sudbena vlast, a ne upravna vlast nadležna odbjeglu ženu vratiti mužu. Saobćio **A. Ž.**

Dopis.

Rim koncem veljače. (*Vatikanska izložba.*) S velikom radošću i opravdanim ponosom gleda danas savkoliki katolički sviet sjajni uspjeh, kakvim je isti proslavio 50 godišnjicu misničtva svojega najvišega duhovnoga glavara, a Kristova namjestnika, Leona XIII. Bezbrojne čestitke, ugledna poslanstva, što ih poslaše papi carevi i kraljevi, mnogobrojna narodna hodočašća i silesija darova: nesumnjivi su dokazi iskrene sinovske ljubavi prama Otcu i odanost prama glavaru. A što svako katoličko srce još većom napunjuje radošću jeste činjenica, što su i mnogi moćni carevi i kraljevi nespadajući katol. crkvi posvjedočili svoje počitanje glavi naše crkve čestitkama, i dragocjenim darovima, kao carevi njemački, ruski i turski, englezka kraljica, saksonski kralj i drugi. Ova velim radostna činjenica jasno dokazuje, da je papinstvo i danas silna moć, koju sav sviet s počitanjem priznaje.

Rekoh, da zahvalna djeca i darovima dokazaše svoju ljubav prama duhovnomu si Otcu. Tih je darova u istinu tolika množina i vriednost, te se takova šta ne pamti u Rimu za ni jednoga pape. Iz svih pet dielova svieta i od svih naroda stigoše darovi, ter je prostor prvobitno opriedieljen za izložbu brzo postao premalenim, pa se morala jedna dvorana za drugom u Vatikanu otvoriti, da se namjeste toliki predmeti. Punim se pravom može dakle ona izložba nazvati medjunarodnom.

Stupiš li u tu izložbu ter okom promjeriš tu silesiju sjajnih ukusno poredanih predmeta, misliš da je to onakova izložba umjetna obrta, kakove se danas često upriliče u svjetskim gradovima; ali čitajući napis na predmetima brzo se sjetiš, da tuj ne ima posla sebična trgovina, nego da su to sve sami darovi djece svomu Otcu.

Najviše predmeta imade na crkveno bogoslužje spadajućih, ter se nabrojilo 15.000 casula, 30.000 stola, 40.000 alba, 100.000 humerala, 9000 kaleža, 500 monstrancija, 20 crkvenih zvona. Zatim 800 biskupskih prstena, pa biskupskih mitara, pastorala, oltarnih sviećnjaka i svjetiljaka, voštenica itd.*) Ima tuj i čitavih žrtvenika, od kojih je jedan od najljepših iz Regensburžke biskupije. Pod krasnim baldahinom visi velika oltarna slika predstavljajuća Majku Božju držeću na koljenu si stojeće Božansko svoje diete. Slika je prekrasno vezena raznobojnom svilom. Krasno propelo, 6 sviećnjaka od pozlaćena tuča, bogato uvezana misna knjiga, krasni zlatni kalež, ter dragocjeno misno ruho predmeti su, pred kojimi neprestano stoji poveća hrpa obćinstva hvaleći umjetnost i darežljivost.

Nu ima i drugih raznovrstnih predmeta, kao sagova, klecala, ura. Od ura je najznamenitija imitacija glasovite gradske ure u Augsburgu. U gornjem dielu stoji kip Spasiteljev, a u 12 sati izlazi iz nutrinje ure 12 apostola, pa došavši izpred Spasitelja poklone mu se, a ovaj ih desnicom blagosliva. Dok ovo traje, pjetao na strani stojeći zapjeva tri puta. U dolnjem predielu stoji smrt koja tuče po zvončiću jednom rukom četvrte, a drugom sate. Svi su kipovi od drva liepo izrezani i bojadisani. Ima tuj i zemaljskih plodina: vina, ulja; ima i sladora; a iz svoga rodnoga mjesta dobi papa žita, ovaca, koza i telića. Misionari iz Azije poslaše mnogo predmeta ondješnjega narodnoga obrta, pa koža od divljih životinja.

Medju svim tim narodima i hrvatski je narod dostojno zastupan svojim darovima na izložbi. Predmeti poslani sv. Otcu iz trojedne kraljevine i Bosne-Hercegovine spadaju medju najljepše u toj izložbi. Divni sag Zagrebskoga gospojinskoga odbora i krasno klecalo samostana milosrdnica u Zagrebu savršena su djela u svojoj struci, ter sami hvale svoje darovatelje. Prekrasne su filigranradnje izradjene u Bosni, i to veliki križ, dar biskupa i svećenstva Djakovačkoga, pa svjetiljka, dar svećenstva i katoličkog naroda u Bosni. Po ovim se radnjama vidi, do koje bi savršenosti dotjerali umjetnici ove ruke u Bosni, kad bi izdašnu podporu našli u vlade i obćinstva. Iz Bosne ima još i narodni sag, a iz Hercegovine krasna turskoga duhana, o koji svakomu prolazećemu pušilcu oko zapinje.

Ali najdragocjenije darove poslaše sv. Otcu naravski carevi i kraljevi, ter veliki bogataši. Uzvišeni naš vladarski dom sjajno je zastupan i ovom sgodom. Njeg. Veličanstvo naš car i kralj poslao dragocjeno razpelo od zlata umjetno izradjeno ter nakićeno velikim briljantima vanredna sjaja, biserom i svjetlim safirima. Osim toga poslalo Njeg. Vel. 1000 butilja Tokajskoga vina od god. 1821. Njez. Velč. naša carica i kraljica posla krasnu i dragocjenu casulu, zlatom i svilom izvezenu, a biserom izkićenu. Carević i kraljević Rudolfo s ostalim nadvojvodama darovaše papi skupocjen relikviarij u obliku velike knjige, koje su korice od srebra nakićene briljantima, safirima, rubinima i smaragdima. Prednjoj korici na sriedi ima propelo, a pod ovim kipovi Majke Božje i sv. Ivana u uzvisitom djelu, kipovi simboličkih životinja predstavljajućih 4 Evangjeliste, svi od srebra. U te je korice uvezano šest listova, od kojih

*) Buduć da će sv. Otac većinu na crkvenu službu spadajućih predmeta razpokloniti što Propagandi za misije, što opet pojedinim siromašnim crkvama, upozorujem naše župnike, siromašnih župa, da pošalju molbenicu sv. Otcu, moleći ga za koji crkveni predmet. Molbenicu treba da s preporukom podpiše i dotični biskup. Napose upozorujem na to dušobrižnike u Bosni-Hercegovini, koju sveti Otac osobito ljubi; a tu je svoju ljubav i tim posvjedočio pokloniv prvomu nadbiskupu vrhbosanskomu, presv. g. Dru. Josipu Stadleru za novu mu stolnu crkvu u Sarajevu krasan biskupski ornat s mnogim pripadajućim predmetima nalazećima se još u izložbi.

svaki nosi relikvije svetaca za dva mjeseca. Djelo ima i veliku umjetničku vriednost. Carevna i kraljevna Stefanija s gospodjama grada Beča poslaše krasnu albu sa starim Mletačkim čipkama vanredne vriednosti. Ostale nadvojvodinje darovaše krasnu kasulu svojom rukom vezenu. Svakolika je dakle naša uzvišena vladarska kuća predostojno zastupana.

Njemački car posla papi na dar skupocjenu mitru, na kojoj se sjaju briljanti, rubini, safiri, smaragdi, i ametisti, svih skupa 72.

Španjolska kraljica-vladarica darova papi zlatan prsten s velikim safirom, koji okružuje 12 velikih sjajnih briljanta, a na svakoj strani prstena ima opet po jedan veliki i više manjih briljanta.

Turski car posvjedoči svoje počitanje glavi katol. crkve sjajnim darom, zlatnim najme prstenom s briljantom vanredne veličine i sjaja, največim i najljepšim u izložbi.

Sjajan i dragocjen dar posla papi Brasilijanski car, naime prsni križ od samih briljanta, koji se vanrednim sjajem još većma iztiču kraj šest velikih safira u jednakom razmjeru po križu razmještenih. Brasilijanska carica dade krasno naslikati za papin dar triptihon, predstavljajući tri prizora iz muke Kristove; agoniju u vrtu, evo čovjeka, i razpinjanje na križ. Okviri ureseni su biserom i dragim kamenjem. Osim toga ista carica složi odbor odličnih gospodja u Brasiliji, koji na uspomenu papina jubileja izkupi 250 robova. Plemenito zaista djelo.

Englezka kraljica posla papi na dar pehar sa zdjelom za pranje ruku pri sv. misi, oba komada od suha i liepo izvajana zlata.

Ne obično u svojoj vrsti djelo dobi papa na dar od Portugalskoga kralja. To je velik kalež od suha zlata, a izvajan vanredno bogatom ornamentikom. Podnožje mu je nakićeno arabeskama, kipićima i simbolima. Oko struka dižu mu se tornjići gotskoga sloga u tri reda jedan nad drugim. A čašu okružuju kipovi 12 upostola u plohorezbi. Izradjen je po nekom starom kaležu, koji se nalazi u kraljevskoj riznici u Lisabonu.

Ali najdragocjeniji dar dobio je papa od predsjednika Kolumbijanske republike u južnoj Americi. To je prsni križ sastavljen od samih velikih briljanta, poput zviezda sjajnih. I dvostruki lanac, o kojem visi križ, sav je od istoga drugoga kamena, kojih svih skupa ima devet stotina. Njim si okiti prsa sv. Otac pri zlatnoj si misi. Stručnjaci drže ovaj predmet najdragocjenijim na cieloj izložbi. Gospodje u Bogodi, glavnom gradu iste republike, darovaše papi sjajnu štolu od srebrna brokata; na kojoj ima 14.800 bisera, 800 smaragda i 340 diamanta.

Sličan križ od briljanta posla papi vojvoda Madridski (Don Carlos) Napravljen je u Firenci, ter ga vještaci procjenjuju na 50.000 franaka.

Ako ima na izložbi više predmeta iste ruke ali dakako razne vriednosti, to ima ipak ondje samo jedna tijara, iliti papinska trokruna. Sjajan dar papi grada Pariza. Načinjena je od srebrna brokata a gusto posuta biserom; na trostrukoj zlatnoj kruni sjaju se diamanti, safiri, rubini i smaragdi. Na vrhu je zlatna jabuka, a na njoj blišti se križ od briljanta. Prekrasan predmet.

Amerićani slove sa svoje praktičnosti, a to je dokazao predsjednik sjedinjenih američkih država poslav papi liepo uvezan prepis ustava spomenutih država. Ovaj ustav daje katol. crkvi ondje podpunu slobodu, pak je valjda hotio rečeni predsjednik ovim darom papu uvjeriti, da će isti ustav i nadalje ondje obstojati. Papa izrazio svoju osobitu dopadnost radi toga dara. Nu prispodabljajuć ovaj dar s onim napried spomenutoga predsjednika Kolumbijanske republike, vidi se, da sjeverni i južni Američani imadu veoma različit pojam o „praktičnosti“!

Ovim sam slabim opisom nastojao, da barem u glavnim crtama sastavim sliku o vatikanskoj izložbi za one štioce, koji neće imati prilike, da ju glavom posjete. A ko bi sve pojedine predmete makar samo i nabrojio, kad ih je toliko ter treba dobra četiri sata, da svu izložbu malo pozornije pregledaš. Velika je dakako i materijalna vriednost ovih darova, a osim toga primio sv. Otac znatnih svota u gotovu novcu, ter se po prilici računa, da svakolika vriednost prelazi svotu od sto milijuna franaka, a na ime misnoga stipendija za zlatnu misu predade sv. Otcu ovdješnji glavni jubilejski odbor svotu od $2^1/_2$ mil. franaka.

Ovako proslavi sav sviet svećenički jubilej glave katoličke crkve, Leona XIII., koji je sve to zahvalno priznao u svom znamenitom govoru kardinalskomu sboru, kad mu je ovaj dne 2. o. mj. čestitao desetu godišnjicu njegova krunisanja. Papa reče tom sgodom: „Dokazi počitanja, privrženosti i ljubavi, što ih primismo, ne mogoše u istinu biti obćenitiji, niti mnogobrojniji, niti sjajniji, niti ganutljiviji. Zahvaljujuć se za oto svojkolikoj našoj miloj djeci svake zemlje, svakoga jezika, svakogaststališa i razreda, a osobito onima, koji u to uložiše više privrženosti i velikodušnosti: želimo, da sva slava ide Onoga, koji je darovatelj svega dobra, ter koji sve ljudske dogodjaje, radostne i žalostne, udešava u svojoj providnosti na korist crkvi i papinstvu.“ A mi Ti, sv. Otče kličemo: Živio i ravnao još mnogo godina Kristovu crkvu.

A. Friš.

Viestnik.

Zagreb. (Rimsko hodočašće.) Poziv za rimsko hodočašće našao je liepa odziva. Hodočastnici poći će u Rim posebnim vlakom, koji priredjuje ovogradska kr. izdavaonica voznih karata, a već je sasvim osiguran te polazi, kako je oglašeno, sigurno 9. travnja. Prijave se još u viek primaju sve do 5. travnja, ali se ipak umoljavaju sva p. n. gospoda, koja se žele pridružiti hodočašću, da se što prije prijave, osobito udaljeniji od Zagreba, jer će im se samo onda, ako se dosta rano pri

jave moći poslati certifikati, na temelju kojih će se moći uz polovinu vozne ciene dovezti **željeznicom do Zagreba**. (Ovu je pogodnost već dozvolila **kr. ugarska državna željeznica**, c. kr. **povlaštena južna i bosanska** željeznica, Barcs-Pečujska nije pružila ove pogodnosti.)

Mi ne možemo da dosta preporučimo našim poštovanim štiocem i da ih ponukamo, da se u što većem broju ovomu hodočašću pridruže, za prvo, da bude Hrvatska što dostojnije zastupana, a za drugo, što će se težko tako skoro pružiti prilika, da za tako jeftin novac ovakav put poduzmu.

Za sad javljamo, da ide cio naš episkopat. Uzoriti na ime gospodin kardinal i nadbiskup ide svakako, ako mu bude zdravlje i koliko povoljnije, a ide i preuvišeni gosp. Strossmayer i presv. gg. biskupi Posilović i Hranilović. Imenik ostalih hodočastnika priobćit ćemo budući put.

— (*Agramer Ztng. i vršenje propisa.*) Imade čeljadi, za koju kao da nema veće slasti, nego li kad može prišiti koju crkvenom službeniku; za židovskog kakvog novinarskog junaka vanredan je užitak, ako može ovakvu krpicu tako razčijati, da njom izpuni cio stupac židovskoga lista. Ako tek ovakva krpica na crkvenog službenika udari žig natražnjačtva, ko sretniji, ko ponosniji od prosvietlenog židovskog Kulturträgera. Ovako biva u svietu.

Ko čita našu vriednu „**Agramericu**" mogao je u njezinom 56 broju (od prošlog četvrtka) naći sličan mastan zalogaj.

Našli u Savi ženu samoubojicu — Agramerica se naužila ovog pikantnog slučaja — u obćini x, a htjeli je zakopati u groblju obćine y. Tomu se protivio puk radi svakako praznovjernog razloga, a protivio se tomu i župnik radi sasvim zakonitih razloga, koji se navode u naredbi visoke kr. zem. vlade od 5. veljače 1880. br. 23210 ex 1879. Svim ovim zahtjevom mislilo se zadovoljiti nedostojnom ceduljicom olovkom napisanom, a obć. bilježnikom podpisanom, a bez ikakvih data o pokojnici, za koju se tražila i smrtovnica od župnika.

A osim toga i negledeći na ovu naredbu vis. kr. zem. vlade, ne smije župnik samoubojice pokopati u posvećeno groblje, ako se liečničkom svjedočbom ne dokaže, da je samoubijica počinio ovaj strašan grieh u ludilu. Svega ovoga nije bilo u navedenom slučaju: niti je bilo udovoljeno propisom vis. kr. zem. vlade, niti zakonom crkvenim. Dotični bi se dakle župnik bio ogriešio protiv jednih i drugih zakona, da je učinio ono, za što ga „Agramerica" ruglu izvrgava, jer nije učinio. Je li dakle vršenje zakona od strane župnika povrjeda „civilizacije i kulture 19. vieka" je li znak „tamne noći i predsuda srjedovječnih?" A nuždan kakav savez izmedju čina župnikova i praznovjerja pučkoga može naći samo —.

U ostalom neka „Agramer Zeitung" slobodno lomi koplje za samoubojice i protiv jasnih propisa zakona — valjda joj nije dosta zarazila ova kuga modernoga družtva naš sredovječni hrvatski narod!

Velečastnom g. r—. na njegovo priposlano u 61. br. „Nar. Nov." od 14. o. mj.

Velečastni gospodine! Vama se čini, da sam Vas radi članka „Na prijateljski upit" (br. „N. N.") „susreo načinom, kakovim se medju sobom traktiraju jedva bečki Schusterbubi." Ovu Vam uvrjedu prikazujem.

A za što sam Vas susreo? Vi sad velite: „Za to, što se je pisac (t. j. Vi) drznuo nekoj mladjoj braći, *nalazećoj se ne u redakciji „Katol. Lista" već u vanjskoj duhovnoj pastvi*, pripomenuti istine, koje „Katol. List" po svom zvanju zastupa, pa i hvale vriedno brani."

Što je dakle, što sam prekorio u Vašem članku, a inače da to „Kat. List" hvale vriedno brani? Vi u sp. članku govorite protiv toga, što njeki *zapodjevaju pogibeljne kavge u vlastitom taboru i dižu pobune protiv vrhovnomu glavaru svomu*" i što njeki „Wetterpropheti" nagoviešta ju buru, Culturkampf. Čime dokazujete jedno i drugo? **Najprije „Kat. Listom"**, *ovo je dapače napisano upravo u onom odlomku, u kojem govorite o Kat. Listu*, a onda Kat. Dalmacijom itd.

Ja dakle niesam trebao „silom unilaziti u srce i žigerice Vaše", već sam trebao samo čitati Vaš članak, da ovo protegnem na „Kat. List", a isto su našla i od Vas poštovana gospoda (ako Vas je volja, mogu Vam ih u priv. listu saobćiti). Kako biste Vi sad „po katekctičku" opravdali pisanje svoje, ne znadem. Još jedno samo. Prigovarate mi, što „niesam razgrnuo čitava snopa", koji ste Vi savili. Razlog tomu napisao sam već u posljednjem broju, ali ja ni sad još ne znadem, kako u ovaj snop u obće spada „Kat. List." Više, ako Vas je volja, samo u privatnom pismu.

— Daljnji godišnji prinosi i darovi za dogradnju prvostolne crkve zagrebačke: Dr. Šandor pl. Brestyensky 24 for. Dr. Franjo Arnold 20 for. Dr. Franjo Vrbanić 1 for. Dr. J. Čakanić 1 for. Dr. Josip Pliverić 4 for. Dr. Blaž Lorković 2 for. Dane Rašić 1 for. Slav. Gazdić 1 for. Konrad Köbler 1 for. Vinko Vrba 1 for. Josip Bučar 1 for. Fr. p. Eisenthal 1 for. Rud. Beckh 1 for. Kosta Radosavljević 1 for. Dragutin Tomičić 1 for. Dragutin Britvec 1 for. Janko Crnetić 2 for. Petar Grahovec 1 for. Milan Budicki 1 for. Vjekoslav Fogl 1 for. Šime Matasović 1 for. Dr. Šimun Švrljuga 1 for. Katarina Budicki 2 for. Josip Dušek 1 for. Antun Déanić 2 for. 40 novč.

Javna zahvala.

Veleučeni g. Dr. Josip Lang, kateketa kod milosrdnih sestara u Zagrebu darovao je god. 1886. i 1887. mojoj župnoj crkvi potrebito ulje za vječno svietlo pred sv. oltarnim otajstvom, pak nemogu propustiti, a da mu se javno nezahvalim, moldć vruće gospodina milostih, da mu njegovu žrtvu svojim blagoslovom obilno nadari.

Lupoglav 12. ožujka 1888.

M. Milić, župnik.

Urednik dr. **Ante Bauer**.

Tiskom **C. Albrechta**.

KATOLIČKI LIST.

Broj 12. U Zagrebu, 22. ožujka 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Na kojih se temeljnih pojmovih osniva religija darvinovaca?

(Dalje.)

6. Vidjeli smo, do kakva zaključka dolazi Spencer, kad se pita o postanku svieta. Pita li se što je ovaj sviet, jednake su težkoće, da iste su s onima, samo im je oblik drugi. Ovim izpitivanjem, veli Spencer, nuždno dolazimo do njekih predpostava, a opet dublje iztraživanje pokazuje, da ih ne možemo u misli pretvoriti t. j. one su simboličke predstave loše vrsti. Evo primjera!

Sve je osjećanje naše, uči Spencer, djelo njekih vanjskih uzroka. Bio ovaj uzrok kakav mu drago, materija, duh ili Bog, njeki uzrok moramo prihvatiti. A opet se ne možemo zadovoljiti time, da stanemo kod bližnjega uzroka; mi moramo doći do zadnjega uzroka. Pitamo li, kakav je ovaj zadnji uzrok, sili nas neumoljiva logika, da napokon priznademo, da ovaj zadnji uzrok mora biti neovisan, neograničen, adsolutan uzrok. Za ovim odmah dodaje Spencer: Sve je ovo dokazivanje varavo, varav je dakle i zaključak; jer razlozi, na kojima se osniva ovo dokazivauje, niesu drugo nego li simboličke predstave ilegitimne vrsti.

Spencer ipak neće da sam dokazuje ovu drugu tvrdnju, dakle da ruši ono, što je malo prije tvrdio, već on šalje u boj svoga zemljaka: Mansela, koji je u svome djelu „granice religijosnoga mišljenja“ na sitno razvio misli Sira Williama Hamiltona. Spencer se raduje, što se može poslužiti oružjem svoga zemljaka, jer da je njegovo razlaganje nenadkriljivo.

Mansel dokazuje da se ove tri predstave: uzrok, absolutno i neograničeno ne mogu spojiti, jer da jedna izključuje drugu, pak da ne mogu sve tri biti atributi istoga bića. Uzrok kao uzrok ne može biti absolutan, a absolutno biće ne može biti uzrok. Jer uzrok je uzrok samo gledom na učinak, a pojam bića absolutnoga zahtjeva možnost eksistencije bez svake relacije. Mi nastojimo ovomu očitomu protuslovju izbjeći, misleći ovako: absolutno obstoji najprije u sebi, a po tom biva uzrok. Ali ovako dolazimo u oprjeku s trećom predstavom, s neizmjernim. Ako je „biti uzrok“ (uzrokovati) mogući modus eksistencije, onda ono što obstoji, a ne uzrokuje, nije neizmjerno, a opet je ono, što tek postane uzrok, prešlo svoje dosadanje granice. Ovakve se objekcije za vježbanje uma davaju učenikom. Bog je od vieka ono što je; on je razumno i slobodno biće, koji je jednim činom od vieka odlučio ono, što u vremenu biva,pak sve što biva, ne povredjuje nepromjenljivosti njegove, niti on prelazi kakve granice.

Ali Mansel nastavlja: Ako uzmemo, da absolutno postane uzrok, to ovaj uzrok mora biti slobodan i svjestan. Ovo je opet očito protuslovje. Sviest bo se može predstaviti samo kao relacija: mora biti svjestan subjekat, i objekat, koga je svjestan. Subjekat je subjekat za objekat, a objekat je objekat za subjekat, a ni jedno od obojega ne može za sebe bitisati kao absolutno. Moglo bi se reći, absolutno je svjestno sama sebe (t. j. ima samosviest). Ali i ovo je zabluda. Jer objekat i subjekat samosviesti ovisni su jedan od drugoga. Što je dakle absolutno?

Pak za ovo izvadjanje veli Spencer, da je jasno, očito (einleichtend)! A što je za pravo? Neznanje je. Sve ovo dokazivanje predpostavlja u Boga život, znanje i sviest kao stvari prigodne (accidentia), dočim je Bog samim bivstvom svojim sve što je, on je kako teolozi vele actus purissimus.

Još su ljepše daljnje objekcije Spencerove, koje je dosta samo navesti. On veli:

Kad se ovako fundamentalne predstave umne teologije ne mogu prihvatiti, to se možemo nadati, da će se sasvim naravno ovaj antagonisam pokazati i kod specijalnih uporaba njihovih. Kako može n. pr. bezkrajna moć sve učiniti, a ipak neizmjerna dobrota da ne može činiti zla? Kako može neizmjerna mudrost znati sve što će se dogoditi, a opet neizmjerna sloboda po volji nješto činiti ili propustiti! itd.

Velik filosof, pak ovakvi prigovori! Za što nije zavirio u koju god dogmatičku knjigu!

Ovaj dio završuje Spencer ovako:

„Iz svega se dakle izvodi ovo: Predstava se absolutnoga i neograničenoga, promatrao ju s koje god strane, pokazuje puna protuslovja. Protuslovno je uzeti, da ovakav objekat obstoji ili sam ili uz drugo što, a opet je protuslovno uzeti, da neobstoji. Protuslovno je misliti ga kao biće osobno, a protuslovno je misliti ga kao neosebno biće. Ne možemo ga bez protuslovja misliti tvorna, a opet ga ne možemo bez jednakoga protuslovja misliti kao netvorna. Ne možemo ga shvatiti kao sbroj svih eksistencija, a niti kao dio ovoga sbroja.

7. Čitatelji će se možda začuditi ovomu radu Spencerovom. Ta on je poduzimao ovo izpitivanje temeljnih vjerskih pojmova, da nadje u njima fundamentalnu istinu, na koje bi osnovu mogao izmiriti vjeru i znanost — a evo on je porušio svaku istinu. On misli da je dokazao, da se ateisam, panteisam i teisam strogom kritikomu pokazuj kao absolutno neshvatljivi hipotesi. Dakle, mjesto da je našao sakrivenu fundamentalnu istinu u ovih hipotesih, on je, čini se, našao, da se u obće u nijednom ne sadržaje ni kakva istina.

Spencer ipak veli, da bi bila grdna zabluda, kad bi se ko ovim resultatom zadovoljio. On će sad tekar pod ovima ruševinama potražiti onu fundamentalnu istinu, koju misli naći. On se opet vraća na pojam vjere i sad kao da hoće uzpraviti ono, što je prije za ovaj pojam kazao. On veli: A k o r a z l u č i m o i i z p u s t i m o k o d e k s m o r a l n i h z a k o n a, k o j i j e u s v a k o m s l u č a j u p o t l a š n j i p r i r a s t, o n d a s e s v a k o r e l i g i j o s n o v j e r o v a n j e m o ž e d e f i n o v a t i, d a j e a p r i o r i s t i č k a t e o r i j a o s v e m i r u. Dakle pod pojam vjere ipak spada i štovanje Boga. Spencer kao da je osjećao, da bi učinio krivo, kad toga ne bi ni kako spomenuo. Ali ova je sadržina vjere, bogoštovje, Spencerovu tumačenju i daljnjemu izvadjanju, neprilična. On je mora pod svaku cienu odkloniti. Genijalnomu čovjeku ovo nije težko. Bogoštovje nije drugo nego li potlašnji prirast (ein späterer Auswuchs) vjere, dakle s njim u kut. E ovako se lahko dokazuje! Što ne možeš spravit pod kalup svoga dokazivanja, ono izbaci, pak onda dokazuj. Spada li i ovakvo postupanje na samu bit moderne znanosti, ili je možda tek potlašnji prirast njezin?

Osakativ ovako pojam vjere, pokazuje Spencer, što je zajednički elemenat svih različitih vjerovanja, na ime svih aprioristićkih teorija o svemiru. On umuje od prilike ovako: „Kad obstoje vanjske činjenice, uzima se njeka sila u kojoj god formi, koja po mišljenju onih, koji je uzimaju, tumači ove pojave. I u najkrućem fetischismu, koji naslućuje za svakom činjenicom posebnu osobnu silu, i u politeismu, u kojem su ove sile djelomično generalisovane; i u monoteismu, u kojem su sasvim generalisovane, i u panteismu u kojem je ova generalisovana osoba jedno te isto sa činjenicami: svagdje nailazimo na hipotes, za koji se uzima, da nam može protumačiti ovaj svemir. Dà i ono mišljenje, koje se obćenito drži za negaciju svake religije, isti positivni ateisam spada pod ovu definiciju vjere: jer uzimajući, da prostor, materija i gibanje sami o sebi obstoje, da su adekvatan uzrok svih pojava, nije niti ateisam drugo nego li aprioristička teorija o svemiru. A svaka teorija mučke tvrdi ovo dvoje: prvo, da nješto obstoji, što treba protumačiti; i drugo, da se ovim ili onim tumači ono, što obstoji. Koliko god se dakle razilazili različiti mislioci, kad rješavaju isti problem, to se ipak bar u tom slažu, d a j e s t n j e k i p r o b l e m, i taj d a s e i m a o d g o n e n u t i. Ovo je dakle onaj elemenat, koji se nalazi u svakoj vjeri. U ovom se svi podpuno slažu.“

„Ovako se, nastavlja slavodobitno Spencer, pomalju pred nama ono, što smo tražili. Pod raznovrstnom koprenom zabluda svih vjeroizpoviesti nalazi se ovaj ‚duh istine‘“, a taj je da ima njeki problem, koji se ne može nigda riešiti.

Ovo je dakle zajednički elemenat a zajedno i životni elemenat svake religije; jer dočim su se pojedine istine vjerske mjenjale, utvrdjuje se ova istina tim jače, čim vjera više napreduje.

Ovo je temeljna religijosna istina najveće moguće sigurnosti, u kojoj se sve religije medju sobom a i s onom filosofijom podpuno slažu, koja se opire njihovim posebnim dogmatima Ako se dakle imade izmiriti vjera i znanost, to može osnov izmirenja biti samo ova najobćenitija i najsigurnija činjenica, da se na ime biće ili sila, koja se očituje u svemiru ne može ni kako spoznati.

8. Temeljni su dakle pojmovi vjerski takvi, da se ne mogu nikako shvatiti, misliti. Upravo su ovakvi i temeljni pojmovi znanosti. Spencer ovo na široko dokazuje. Mi ne možemo svega ovoga dokazivanja navoditi, a niti moramo to činiti, jer baš nije upravo nuždno; ali ćemo ipak pokazati put kojim je Spencer pošao do svoga cilja. On dokazuje svoju tvrdnju najprije indukcijom, sintesom, a onda ju potvrdjuje i dukcijom, analisom samoga našega spoznanja.

Prvim načinom osniva svoje dokazivanje na sliedećem razmatranju.

a) Pita što je prostor i vrieme? Spenceru je jednako absurdno tvrditi, da prostor i vrieme nješto realna, objektivna, kao što je absurdno tvrditi da niesu ništa objektivna, realna, već samo „subjektivne forme mišljenja, aprioristički zakoni ili stanja svjestnoga duha“ kako misli Kant. Dočim ostaje nepokolebivo naše vjerovanje, da su prostor i vrieme objektivne stvarnosti, niesmo vrstni tomu navesti da bi koji pametan razlog. A protivno mišljenje, da na ime niesu objektivne stvarnosti, služi samo tomu da se poveća nemožnost, da pravo mislimo što su.

b) Što je materija i kako je sastavljena? O tom ne znamo ništa. Absurdno je reći, da se dade dieliti bez kraja i absurdno je tvrditi da se ne dade dieliti bez kraja — Absurdno je nadalje uzeti s Newtonom, da je materija sastavljena od solidnih atoma, koji se ne dotiču neposredno, a opet absurdno je tvrditi s Leibnitzom, da je sastavljena od neprostornih monada, ili od Boškovićevih centara sila (Kraftcentren) I materija je dakle po nutarnjem svojem bivstvu upravo tako neshvatljiva, kao prostor i vrieme što su neshvatljivi. Izmislimo hipotese, koje hoćemo, ako ih konsekventno provedeno, nalazimo, da niesu drugo nego li oprječne neskladnosti.

c) Upravo isto vriedi i za gibanje, djelovanje sila. Ovo je iz vanjskoga svieta. Ali i u nama imade ovakvih činjenica, kojih ne možemo ni kako shvatiti. Što je sviest? Što misli u čovjeku? Što je samosviest? Sve same nedokučive tajne, a svi hipotesi, kojimi bi se htjelo odgonenuti ih, niesu drugo nego očite nekladnosti. Ako se napokon i svede sve duševno djelovanje na sensacije, na osjete, koji su prvobitni materijal, od kojega se gradi sve naše mišljenje, niesmo ni tim daleko došli; jer čovjek napokon ipak ne zna, što su osjeti, a što ono nješto, koje ih postaje svjestno. Objektivne dakle i subjektivne stvarnosti nalazi čovjek jednako neshvatljive i po svojoj substanciji i po svojem postanju. (Dalje će sliediti.)

Nadgrobni govori.

Od njekoga vremena ovamo uobičajilo se sve više držati nadgrobne govore. Pa da su svi u strogom smislu katoličkom, osobito od katol. lajika govornika (toga abususa) rečeni — e vala! Ali koliko se puta ne čuje — pak i od katol. svećenika — sve drugo, samo ono ne, što je najvažnije, što bi dokolice za ovo ili ono slušateljstvo važno bilo. Navadno se nakon spomenutoga rodjenja najviše izreče njekoliko pohvala u osvrtu na njegovo živovanje prijašnje, — izreče se možda i koj osobni hir za volju tobožnje originalnosti govorničke i što drugoga jošte, pak zaželjev pokojniku „pokoj vječni . . .“ uz „Amen“ zaključuje se govor i udaljuje s govorničkoga mjesta baš ponosnim držanjem. — Što takova spadalo bi u svetčane govore, a ne u nadgrobne. Ovako običavaju govoriti protestanti. Katolik ne smije tako, ako već govoriti hoće, ili za shodno ili nuždno nadje, da govori. U ovakovu tugaljivo-osbiljnu času obsipavat pokojnika samim pohvalama, te bi mislio, da si na kakovoj svetčanosti: čini mi se ne samo nenaravski, već i ne katolički. — U početku bo ne bijaše tako. Njekada nisu katolici grobove riesili vienci, kako to sada čine (premda crkva ne gleda to nerado, meću li se vienci na grob skrušenošću i radi pobožne uspomene), — nisu držali kakovih svetčanih govora u nazočnosti pokojnika — mrtvaca; ali su tim više prolievali iskrene suze za njim, za sebe i za nj' učinili pokoru i molili se Gospodinu Bogu. Nisu oni pratili mrtvaca na počilište iz kakovih osobnih motiva, iz obzira ljudskoga i puke formalnosti, već iz čiste pameti, iskrenoga srdca i prave pobožnosti. Oni su se više molili, nego li govorili i formalnosti udovoljavali. Za to je jur sv. Ivan Krisostom u tom pogledu (da ovim potvrdim i moje redke) liepu rieč izrekao o tom, kad je ono napisao: „A mi nepolažemo vience na grob; nad mrtvim ne držimo svetčanih govora, ali za to ipak razveseljujemo njegovu dušu pokorničkim suzama i molitvama.“

Govori dakle nadgrobni ne smiju biti ni kada svetčani, već — nadgrobni u pravom smislu ove rieči. Zato, drži li kada jur i lajik nadgrobni govor, valja da se upliviše na to, da mu bude dostojan ozbiljna čina i u duhu katol., a ne — indiferentan. . . Ta grob i mrtvac već takav su sám po sebi predmet, da se takovom prilikom najbolje može uzdići duh, odstraniti sdvojnosti umnožiti i ojačati vjera i ufanje, uzpiriti prava ljubav Boga. — Smrt i grob! Evo nam najljepših kazitelja ništavilosti i prolaznosti ovoga svieta! evo najljepšeg kažiprsta u — drugi, vječni život, — u neumrlost duše, — u uskrsnuće tjelesâ! Za to je „smrt najbolji naš učitelj i grob najbolja poučna škola“, kako to negdje spomenuo učeni Silveira, samo se ne sjećam na kojem mjestu svoje knjige.

O, koli je to utješno ne samo za one, koji bijahu u tjesnijem vezu s pokojnikom, već i za ostale slušatelje, od kojih svak ožaluje gdjekojegato i bližnjega pokojnika, — koli je velim, utješno, kad se reče, da se

*

je pokojnik smrću povratio u pravu domovinu, — da ćemo se s njime opeta vidjeti jednom, — dapače da jošte i sada ostajemo po crkvi s njime u svezi! To je kao vidajući melem za ranjenu, žalostnu dušu našu. A tu je opeta liepe prilike, da se ova naravna žalost, pak i žalost ona, da nije možda (što i na novo može biti predmetom nadgrobnom govoru) pokojnikova duša u tminah i mukah čistilištnih, — da se ovakova žalost uzdigne vjerom Božjom do sladke utjehe, dapače do nadnaravne radosti u slušateljih, kad slušaju govornika, gdje jim jasno i živo razlaže, da se pokojniku tuj pomoći može molitvom, dobrimi djeli, a osobito sv. misom. Il', nije li tako? — Jest zaista! Jer da se protivnimi nadgrobnimi govori ni iz daleka ne polučuje, ni polučiti može što takova i slična: o tom se je i svak osvjedočiti mogao i za sebe, kad je slušao kakav formalni govor nad mrtvacem, te se na svršetku govora udaljiti morao, ne možda govorom — utješen, već — smijem li se izraziti ovako — njekom čudnom prazninom u nutrašnjosti — ne jasan, ako ne — nezadovoljan. Pa zato ono je ono, a ne ovo, što čovjeka s prašine zemaljske uzdiže u zadovoljne vise, ono je ono, što čovjeka ljubko sazdava i boljša ga... Za nas dakle smrt nije već užasna i sdvojna, kao što je negdje morala biti poganom po riečih Rimskoga pjesnika, koj je tvrdio, da je smrt — aeternum exilium — vječni progon; već je za nas, usljed uzvišenoga vjerskoga osvjedočenja smrt — početak vječnoga života za dobre u vječnoj domovini, koju očekuemo svi, ili kako je to vrlo liepo izrekao sv. Augustin: „Povratak u domovinu."

Sgodna dakle vjerska istina, pokriepljena dokazi, djelujućimi na um i srce i krepka koja moralna uporava . . . neka bude uz molitvu kratkim sadržajem nadgrobnim govorima, kad se već govore; a ne izlišno nabrajanje pohvalâ, prazni uresni govor pukoga lieporječja, jednim slovom: njeka formalna svetčanost.

Josip Vurović, župnik.

Bogoslovska knjiga u našem jeziku.

Često se u nas govori, da nemamo bogoslovskih knjiga u našem jeziku pisanih. Mnogi su pokazivali, kako bi se p. n. gospoda profesori bogoslovskoga fakulteta morali riešiti, te svaki po koje djelo svoje struke napisati u našem jeziku. Odavno se već i o tom pisalo, da bi se i sv. pismo staroga i novoga zavjeta s kratkim komentarom pod textom na sadašnji naš jezik prevelo. No svega toga do sada je slabo što uradjeno. Moram priznati, a sa mnom i svaki svećenik, da su svi gore iztaknuti zahtjevi opravdani, sve one želje vriedne, da se zbilja udjelotvore. Niesam ovaj put nakan dokazivati, kako bi zbilja trebalo, da se stane što jače i bolje raditi na polju bogoslovske literature u našem jeziku, a niti izticati svih razloga, s kojih se do sada nije više uradilo u tom polju. Nego za sada hoću, da ovdje samo u kratko konstatujem jednu činjenicu ili bolje zapreku, o koju uz druge takodjer zapinje pisanje i izdavanje bogoslovskih djela u našem jeziku. A ta je zapreka ili hoćete nepril ka: što se u nas u istinu slabo mari za bogoslovsku knjigu, pisanu u našem jeziku. Ovamo od godine 1860. mogao bi čovjek bogoslovske knjige, pisane u našem jeziku (osim školskih vjeroučnih) skoro na prste izbrojiti, pak koli se je i od ovoga maloga broja izdanih malo razpačalo! Znam pisce, koji su bogoslovske knjige svoje štampali o svom trošku, pa su se u dugove uvalili, jer ih ni toliko ne prodaše, te bi si trošak naplatili bili. O dobitku kakvom nema tu ni govora, koji bi ih pravom išao za njihov trud. Nakladnici opet, ako su ih uzeli štampati bez honorara piščeva, moradoše ih upotrebljavati za razne zamote; jer ih nemogoše razpačati. Pa ako ih i razpačaše, trebali su za nakladu od hiljadu otisaka 15—20 godina. Neki opet pisci, izdavši svoje djelo o svom trošku, skucavaju sa sviju strana intencija, te za njih nude svećenstvu knjigu, samo da uhvate izdani svoj novac. — Kad su ovakve neprilike oko izdavanja i razpačavanja bogoslovskih knjiga u našem jeziku pisanih, kada naše p. n. svećenstvo tako nerado kupuje bogoslovsku knjigu u hrvatskom jeziku pisanu, kada pisac mora za svoj trud još i u dugove zapasti: onda, braćo svećenici, ne tužimo se, što nam bogoslovska literatura ne napreduje.

U svim našim biskupijama (kojih ima 16 na broju) bijaše god. 1884. svjetovnih svećenika *2569*, a regularnih *857*, dakle ukupno **3426**. Videći taj broj našega katoličkog svećenstva, ko ne bi rekao, da možeš bogoslovsku knjigu u našem jeziku štampati bar u 2000 exemplara, i da će te dvie hiljade na jagmu proći, ako ne u 3000 exemplara? — A kako se u istinu stvar ima s tim razpačavanjem, neka govori ovaj konkretni primjer. Dr. Ferdinando Belaj, profesor crkvenoga prava u bogoslovskom fakultetu kr. sveučilišta u Zagrebu napiše: „Tumač k naputku za duhovne sudove u carevini Austrijskoj o stvarih ženitbenih. Odsiek prvi. Tomu prida traktat: „De divortiis." Taj Tumač radi o ženitbenim stvarima, kako dolaze skoro dnevice u službi župniku, dakle je lih za praksu pisan, te potreban svakomu svećeniku, koji je u pastvi, kao gladnu hljeb. Pak što mislite, koliko je exemplara razprodano do sada od toga praktičnoga Tumača? Ciglih *40* velim četrdeset komada, premda mu je ciena prema obsegu — veoma malena samo 40 novčića. Kada se ovakva knjiga tako slabo kupuje, koju bi morao svaki, ali baš svaki župnik i kapelan (pak i drugi svećenik) imati vazda na svom pisaćem stolu, kako bi se tek kupovala druga koja teološka knjiga, koja nije baš toli potrebna za svakdanju upravu župe! dobro je, što nije učeni pisac Tumača poslušao nekih svojih prijatelja, koji su ga nutkali, da dade Tumač naštampati u hiljadu exemplara; jer bi

ga morao prodati trgovcu za uvitke. On je mudro štampao samo 500 komada, a i od tih — bojim se — da će ih priličan broj dugo izjedati moljci; jer on veli, da ne dopušta, te bi svoje djelo u drugu svrhu dao, nego za onu, za koju ga je napisao, ma ga moljci s miševima dielili.

A bojim se, da i revni profesor Dr. M. Štiglić ne će uhvatiti svoga izdanoga novca za štampanje dviju ogromnih svezaka „Katol. Pastiroslovja.“

Braćo svećenici! ovi su redci napisani bez zamjere. Ja mislim, da bi nama bila upravo dužnost podupirati našu hrvatsku bogoslovsku knjigu. Kako se liepo u Poljaka, Čeha i braće Slovenaca (ako i samo za puk) razvija bogoslovska knjiga, da ni ne spominjem Rusa, koji i u tom pogledu orijaški napreduju: tako bi valjalo, da to bude i u nas. Kupujmo dakle naše bogoslovske knjige, pa će i naši učeni bogoslovci imati više volje i poticaja, da revnije prionu za bogoslovsku literaturu našu. Dobro se je u tom ugledati na naše pučke učitelje, kako oni svoje pedagogijske knjige rado kupuju.

Et hæc meminisse juvabit. —ć.

Pravedna tražbina.

Već prije zadnjih izbora čulo se odavle odanle, da visoka kr. zem. vlada kani školski zakon od 14. listopada 1874. revidovati. Ovim glasovom počelo se vjerovati i vjeruje se; ta vladina stranka medju ostalo stavila je u svoj program i „jedinstveni školski zakon.“ A odlični muževi pravoslavne vjeroizpovjesti sastali se u sbor, u kom se dogovaraju, kakovu bi oni željeli reviziju toga školskoga zakona. Svoje želje i tražbine sabrane u posebni „memorandum“ priobćiše jur i svietlomu banu i njegovim presvietlim doglavnikom.

I katoličko svećenstvo kotara Gjurgjevačkoga povelo je rieč o školskom zakonu i to u svojoj koroni. Povelo je rieč niti probudjeno onimi glasovi niti potaknuto gorljivošću odličnjaka pravoslavne vjeroizpovjesti; već je povelo rieč prisiljeno na to onim izkustvom, što su ga pojedini svećenici stekli svojim radom u školi i prije školskog zakona od 14. listopada 1874, a još više radom i trudom tokom vremena pod tim zakonom. Svećenstvo spomenutoga kotara izabrabralo je odbor, koj će izraditi „peticiju“, ter ju preko prečastne crkvene oblasti poslati visokoj kr. zem. vladi, da se promjene one ustanove u školskom zakonu, koje u očima naroda slabe svećeniku ugled, ili koje prieče učenje i poznavanje kršćanskoga vjerozakona. Taj odborov zadatak je vrlo težak. Hoće li častni odbor „željenu peticiju“ sastaviti i o kojih će ustenovah škol. zakona ta „peticija“ govoriti, još se danas ne znade.

Ja sam ovdje nakan pretresti jedan paragraf škol. zakona ter dokazati: kako taj paragraf naprtiv svećenstvu (u duh. pastvi radećemu) težko breme, u velike škodi, da školska mladež ne može onoliko napredovati u nauku vjere, koliko se želi i koliko treba.

Spomenuti školski zakon nauku vjere daje prvo mjesto; nastavni predmeti jesu: nauk vjere itd.“ §. 54. školskog zakona to jasno svjedoči. Učenju nauka vjere dopitano je dovoljno vremena. Naredba naime kr. zem. vlade od 24/8. 1875. za svaki pojedini razred odredjuje po dva sata na tjedan. To je dovoljno. Po kojoj osnovi i iz koje knjige učiti će se nauk vjere, sve ovo manje više opredjeljuje crkvena oblast. Jer crkvena oblast po 186. §. škol. zakona „naučnu osnovu izdaje“, a „učevne knjige predlaže.“ I napokon svu „obuku nauka vjere samostalno rukovode i nadziru crkvene oblasti.“ §. 185. školskog zakona.

Kad je nauku vjere označeno prvo mjesto — i tako treba; — kad je učenju dopitano dovoljno vremena; kad se taj sveti nauk uči iz knjiga i po osnovi od crkve predloženih i izdanih; kad sve to napokon samostalno i rukovode i nadziru duhovne oblasti; — od kuda je to, da se baš u nauku vjere opaža u pojedinih školah tako slab napredak? Dok kod drugih predmeta sve ide i dobro i sjegurno, kod nauka vjere ono šepesa ili neide nikako.

Tomu je kriv paragraf 188. školskog zakona, koj glasi: — — — „Inače pako dužan je na obih pučkih školah djecu u nauku vjere podučavati dotični župnik ili njegov duhovni pomoćnik, kojemu u to ime dotična obćina može dozvoliti primjerenu nagradu.“ Ovim paragrafom nametnut je svećenstvu u duhovnoj pastvi teret, koga nositi ne može, i taj paragrav prieči i priečiti će uvieke učenje nauka vjere.

To se može lahko dokazati.

Uzmimo, da je u župi samo jedna pučka škola Ta imade 4 razreda. U toj školi mora svećenik učiti svaki tjedan 8 sati. Rado bi poznavao svećenika, pa da je s vrhom pun gorljivosti, koj uz sve druge župničke poslove može točno i podpuno dati tih 8 sati mladeži u školi. Da ti je škola u mjestu, da je samo njekoliko koračaja daleko od tvoga stana, onoj ustanovi škol. zakona nećeš zadovoljiti moći. Ja ovdje mogu pozvati gg. učitelje onih mjesta, u kojih sam službovao, neka kažu i posvjedoče: Koliko krat uznemirivao me ovaj ili onaj župljan, dok sam u školi radio; i kazati će, da je to bivalo čestokrat. Što istom, ako je škola daleko od župnoga stana ili tija u drugom selu? I toga imademo. Ako je daleko, gubiš puno vremena; ako je u drugom selu, izgubio si još više vremena i nisi u školi ništa uradio. Ja bivši kapelanom u Petrovoselu kroz pol godine nisam nikada točno dobio predprege. Pokojnomu župniku Gj. Pavešiću došao je s volovi seljan, da ga vozi u školu. Meni samomu već se i to dogodilo, da me baš onda dovezao pred školu, kad je valjalo djecu kući pustiti.

Kako će ta stvar izgledati, ako uzmemo, da je u župi ne jedna nego njih više naime dvie — tri i čak 4 škole! I toga imade u kotaru Gjurgjevačkom dosta i to

je obično: župa s više škola. Kako će tuj škola napredovati u nauku vjere, samo onaj će znati, koj to gleda svojima očima.

Ako su u župi 2 škole, svećenik je dužan u njih raditi 16 sati na tjedan; ako su tri, za nauk vjere biti će 24 sata; a ako su 4 škole, eto ti svećeniku golema tereta, gdje mu valja 32 sata sprovesti u školi — skoro dvakrat toliko, koliko jedan pučki učitelj, koji neima ništa drugo posla. Jeli mudro i pravedno svećenika tako obteretiti? Ovo nije umišljeni slučaj: četiri škole u jednoj župi. Ja sam bivši kapelanom u Petrovoselu preko pol godine taj teret nosio, t. j. svega nisam nosio, jer je to absurdum i pomisliti, kad škola netraje dulje van najviše 25 sati na tjedan, računaju se pako ovamo i oni sati za nauk vjere. Isti slučaj imademo i u kotaru Gjurgjevačkom, a biti će toga i drugdje.

Iz toga se vidi, da je nepravedno po svećenstvo, škodljivo po pučku naobrazbu obvezati svećenika, da on predaje i potom, da je on odgovoran za uspjeh glede nauka vjere. Uprava župe svećeniku ne dopušta ni izdaleka toliko vremena, koliko je on i rad i dužan školi žrtvovati.

Znadem da §. 188. škols. zakona, koj je naprtio tako težko breme svećeniku u duh. pastvi radećemu ujedno dodaje: „Nu učitelj je obvezan duhovnika svoje vjere u tom podupirati; ter ga, kad nalogom poslovah ili inače zapriečen bude, zamieniti.“ To je nešto, ili bolje ništa. To „podupirati“ i „zamieniti“ dade se vući i natezati, kako i koliko hoćeš. To potvrdjuje ona okolnost, ona činjenica: koliko je trebalo okružnica, dok on je njekojim ljudem dokazalo, da je zadatak školi djecu religiozno-ćudoredno uzgajati; da učitelji moraju pod predavanjem nauka vjere prisustvovati; sve nabožne dužnosti vršiti, sv. sakramente primati i još puno toga, što se čita u liepih onih okružnicah, kakove je znao pokojni Vončina napisati. To „podupirati“ i „zamieniti“ gledeć na nauk vjere malo koristi i u onoj školi, u kojoj učitelj i zbilja želi podupirati i zamieniti duhovnika svoje vjere; koliko će pako koristiti ondje, gdje se to njekomu čini nesnosnim, ili ondje, gdje učitelj ni više ni manje već traži, neka ga svećenik „službeno“ obaviesti, da nemože u školu doći! Postavimo za primjer najbolji slučaj, takav naime, da je učitelj i vrstan i voljan u podpunoj mjeri podupirati duhovnika svoje vjere, ipak je malo pomoženo. Ta dvojica tumače, dvojica uče svaki na svoj način i po svojoj metodi, pak se tako učenje prieči ili barem neide onako, kako bi to išlo, da je sve i uvieke jedan ter isti predavao, tumačio, opetovao, izpitivao.

Bili koj učitelj htio biti odgovoran za uspjeh glede ovoga ili onoga predmeta, koga bi dvojica ma kako marljivo obradjivala? Ako je pametan, sjegurno ne bi. Ipak duhovnik odgovoran je pred svojom duhovnom oblašću za uspjeh glede nauka vjere, koj on predaje samo njekoliko časova na tjedan. Znadem svećenika, koj je svomu učitelju ili rectius učiteljici u svojoj župi zabranio onako amice ama niti malim prstom taknuti se u nauk vjere; zašto — jer je htio barem koliko toliko djecu naučiti. I pravo je radio. Riedko je došao u školu, malo je uzeo, ali to su djeca znala. Naš narod ne vidi rado puno baba ni ondje, gdje ih obično dosta bude. Jedan će ovako, drugi onako, i bude napokon od svega svakako t. j. malo i ništa.

Težak taj teret, koj svećenstvo toliko tišti, i nikakav ili slab uspjeh poslije trudnoga napinjanja sili nas na razmišljanje: kako bi se dalo pomoći? Sve ovo posljedica je onoga dualizma, koj je kod nas u školu uveden zakonom od 1874. godine. Nauk vjere učiti će sam crkvenjak i crkvena oblast neka ga nadzire. Sve drugo uči svjetovnjak i oblast zemaljska ili državna nanj pazi. Dva radnika pri poslu skroz su samostalna. Zašto je uveden taj dualizam, lahko je nagoviešťati, težko je razumjeti. Danas je svima jasno, kako je to štetno djelovalo medju učiteljstvom. Bilo ih je koji su umovali: škola je emancipovana, crkva ju više ne nadzire, briga mene za vjeru i nauk vjere. Taj se je duh tim laglje zavukao u glavu i srdce mnogomu, što je to onaj hudi indiferentizam, kojim diše sva srednja klasa ljudi po cieloj Evropi. To su kužni ostanci onoga rugla i sprdnje, kojimi je 18. viek obsipao kršćanstvo u obće, a katoličku crkvu napose. Dok će se zrak posve očistiti, dugo ćemo čekati; medju tim Hrvati taj indiferentizam niti za časak u školu pustiti ili u školi trpiti nesmjedu. Za sva vremena i za sve narode valja ona rieč Spasitelja svieta: „H a e c e s t a u t e m v i t a a e t e r n a: u t c o g n o s c a n t t e s o l u m D e u m v e r u m, e t q u e m m i s i s t i J e s u m C h r i s t u m“ sv. Ivan 17, 3. Kršćanstvo je temelj sve kulture, kojom se sviet danas ponosi i ostati će vječnim izvorom i narodom i pojedincem svake savršenosti, do koje se čovjek dovinuti može. Upravo zato neka taj najsavršeniji zakon njeguje ne samo crkva i njezini službenici već svi i svuda a napose pučki učitelj u školi.

Ovo je najpravednija tražbina, koju imade hrvatski narod, kojoj se imade udovoljiti podpuno i sdušno. Vele, da od onih, koji su izašli iz škola pokojnoga Don Bosca, toga velikana na polju pedagogije, još nijedan nije odsudjen radi zločina; zašto? U školi su zadahnuti duhom kršćanstva. Nebeske istine, kakvimi obiluje kršćanstvo, kad se nastane u glavi i srdcu čovjeka, moraju ga oplemeniti, usavršiti.

Pak taj kršćanski nauk ne zaslužuje, da ga u hrvatskoj pučkoj školi predaje, tumači i u krv mladeži pretače učitelj? Ako je pučki učitelj dužan upoznati djecu s ribami, pticami i leptiri i drugimi stvorovi na zemlji; zašto da tu istu djecu ne nauči i poznavati svemogućega Boga, koj je sve ono jednom riečju stvorio? Ako učitelj s tolikim veseljem i zanosom pokazuje mladim Hrvatom u školi one velikane iz narodne poviesti, od kojih smo baštinili i ime i tu svetu grudu zemlje, na kojoj se mučimo; zašto im nebi pokazao i one divove

poštenja i krieposti, kojimi obiluje biblijska poviest kako nijedna druga knjiga na svietu? Ili ako učitelj mora mučiti djecu, dok ju nauči svakojake pojave i zakone, svakojake istine i tajne naravi; zašto nebi zasladjivao im vrieme onimi uzvišenimi ali toli jasnimi zakoni evangjelja i milostne objave božje? Svetost indi i ljepota kršćanskoga nauka traži, da ga i učitelj kako u svom srdcu tako i u školi njeguje. Hoće li on to moći? Dakako. Tko će mi živ dokazati, da nebi mogao učitelj u pučkoj školi učiti malene vjeru djedova svojih, vjeru svoju i djece svoje?! Može to činiti tim laglje, što je usposobljen za to u preparandiji. Ako li se za to nije dovoljno usposobio, nema mu mjesta u pučkoj školi pred kršćanskom djecom.

Punim pravom mogu to tražiti kršćanski roditelji. Škole su naše i po slovu i po duhu zakona religiozne. Prvi paragrav toga zakona jasno kaže, da je zadatak škole uzgojivati djecu religiozno-ćudoredno. Ako je to zadatak škole, i ako je nauk vjere temeljnim predmetom ciele škole, težko je pojmiti zašto je učitelj dispensiran od predavanja baš toga predmeta. Narod hrvatski, koj baš u vjeri kršćanskoj nalazi najviše okriepe, dok stiče kruh sebi, svojoj djeci, svojim učiteljem i svojim svećenikom, ni nezna jadan, da će tu vjeru znati diete samo onda, ako ju je naučilo u roditeljskoj kući ili kasnije u crkvi od svećenika. Ovaj rado bi ju učio i malenim tumačio i u školi, ali ovamo nedospieva. — Neka kuša koj kandidat ma koje političke stranke stupiti pred narod s jasnom izjavom, da će zagovarati samo onakav zakon, po kom je učitelj dužan predavati sve druge predmete kroz 17 sati; a svećenik, župnik, opeta da je dužan nauk vjere kroz 8 sati; taj će težko doći do zastupničke stolice. Narod će se s nekim strahom od njega odvratiti. Odvratiti će se od njega držeći ga nepravednim, koj plaćenomu učitelju odredjuje u školi najviše 17 sati, a svećeniku neobziruć se na njegove mnoge poslove daje 8 sati na tjedan. Odvratit će se od njega narod i stoga, što će mu se takav kandidat pričiniti kao nekakov prevejani mudrijaš, koj bi rado učitelju ondje začepiti usta, gdje mu je najviše govoriti ili barem, o čem ga kršćanin najradje sluša. Komu se ta predmnieva nedopada, neka ju pokuša provesti u praksi.

Tomu da učitelj pučki uči djecu u školi i kršćanski nauk ne može se prigovoriti niti s didaktične strane. Ta baš učenjem kršćanskoga nauka liepo se djeca vježbaju u čitanju, jača im se memorija, uče izgovarati i govoriti, osobito pako brusiti će se um u mišlenju i shvaćanju. U tom nauku koliko je praktična za svakdanji život toliko je i abstraktnih ideja i istina, koje se samo gibkim umovanjem spoznavaju i nauče.

Ovako mislim ja; naime pravedno možemo tražiti, da na pučkih školah kršćanski nauk uči učitelj, pošto je to svećeniku, dušobrižniku, nemoguće.

Neka nemisli nitko da se tomu teretu želimo ugnuti od lienosti. Ne, nipošto svaki svećenik znade: čija je škola, njegova je i budućnost. Nadalje, nas svećenike u školu zove i primjer Isusa Krista, koj je dječicu i po ulicah milovao i blagoslivljao. Što malene učimo u školi, to im je nebeski blagoslov. Koliko svećenici hrvatski miluju školu, i kako su živo zabrinuti za nju, posvjedočiti će ovo. Imade kod nas župnika, koji su svojim župljanom oštro zabranili, da ih ovi ne zovu k bolestnikom one dane, kad su u školi kod djece. Što više. Imade i takovih svećenika koji iz svoje kese obilno honoravaju učitelja, koj ih podupire, dok oni nikako u školu doći ne mogu. Ovo su facta i exempla; a exempla trahunt.

Ne nemar i lienost nego mar i briga viče nam, da je pravedno, neka na kršćanskih školah kakove su širom hrvatske zemlje, kršćanski nauk uči učitelj; neka on ovim naučanjem postavlja temelj pravoj i zdravoj prosvjeti; neka nastavlja sveto ono djelo, koje je započeo nekoć Onaj, koj je o sebi tako ponosno mogao reći: — „quia magister vester unus est: Christus" sv. Matej 23.

Bilo bi dobro, da se o toj stvari i u obće o reviziji škol. zakona i drugi tko oglasi, više očiju više vidi. *)

J. Šafran.

Viestnik.

Zagreb. (Duhovne vježbe) začeo je jučer poslije podne sa zagrebačkim klerom Isusovac veleč. g. p. Guglberger.

— († Filetić Mijo.) Prekjučer u 10 sati u večer ugasnuo je poslije kratke a težke bolesti zemaljski život jednoga od najvrednijih svećenika naše biskupije — Mije Filetića. Ko je igda imao prilike obćiti s ljubežljivim ovim svećenikom Gospodnjim, neće za cielo zaboraviti njegove uzorne poniznosti, čednosti i skromnosti. Već je kao djak bio ovakav. Mijo Filetić se rodio 7. svibnja 1838. u Maljevcu, a mladost je proživio u Karlovcu, gdje je i doljnji gimnazij svršio. Svršivši gornji gimnasij u Zagrebu s ispitom zrelosti stupio je u sjemenište Zagrebačko, gdje je obavljao službu sacelana. Za svećenika je zaredjen god. 1862. te ga porad vrlina njegovih i sposobnosti izprosio preč. g. Höpperger za kateketu na samostanskih pučkih školah.

God. 1867. otišao je za duhovnika u kaznionu Lepoglavsku, kojim su zavodom za onda upravljale milosrdne sestre. Za kratko se vrieme opet vratio u samostan milosrdnica u Zagreb, gdje je obavljao službu vjeroučitelja na višoj djevojačkoj školi i ženskoj preparandiji, na kojoj je predavao i pedagogiju. G. 1874., 16. studena, primio je prinudjen obiteljkimi okolnostima župu u Kotarih, al

---

*) Op. ur. Mi smo uvrstili ovaj članak, akoprem se sa svim ne slažemo s izvadjanjem g. pisca. Svećenik jest i ostaje dužan, da uči vjeru u školi, koliko može, a samo u koliko ne može, dužnost prelazi na učitelja. Samo o tom može biti govora. Medjutim biti će sgode, da još koju kažemo.

se za njekoliko mjesecih opet vratio na prijašnje svoje mjesto u Zagreb. G. 1876. početkom ožujka bio je imenovan duhovnikom milosrdnica u Zagrebu, koju je službu, tako sdušno i skromno obavljao do smrti svoje. Kao duhovnik obavljao je i službu vjeroučitelja u pučkoj školi na vili milosrdnica kod sv. Duha.

Kako je skromno i sdušno obavljao tegotnu službu svoju, tako nije ni ono malo vremena, što bi mu ga preostajalo znao bolje Bogu posvetiti nego li duševnim radom. On je napisao i izdao više knjižica nabožnog sadržaja, najznamenitiji je svakako krasan prievod zlatne knjižice Tome Kempenskog „Nasljeduj Krista.“ Od kako je presv. g. nadb. Stadler ostavio Zagreb, uredjivao je pokojnik „Glasnik sv. Josipa“, a i za „Kat. List“ češće je koju napisao.

A što je tek bio sirotinji! Koliko je otro suza tuge i nevolje kao izvršujući član i blagajnik družtva sv. Vinka.

Akoprem je pokojnik skromno radio, niesu ipak djela njegova ostala sakrivena, niti krieposti njegove nepoznate. Pred kojih pet godina imenovao ga uzoriti nadpastir začastnim prisjednikom duhovnoga stola, a plaću za skroman i kriepostan život darovao mu onaj, koji je sam svetosti *„merces magna nimis.“*

Sutra dne 23. obaviti će se za velezaslužnog pokojnika u 8 sati u jutru svečane zadušnice u samostanskoj crkvi, a u 10½ sati sahraniti će se smrtni ostanci njegovi na skupnom groblju. R. i. p.

— Zlatnu misu preuzviš. g. Josip Juraj Strosmayera radostno je proslavio hrvatski narod po svoj zemlji i izvan nje, a najpače u Djakovu, gdje se sakupile razne deputacije, da čestitaju svečaru. A i sam je preuzvišeni svečar svoju zlatnu misu tako proslavio, da će je poviest zahvalno spominjati: 46 hiljada forinti položio je na oltar narodne prosvjete. Za budući medicinski fakultet darovao je 20.000 for., te u pismu na rektora sveučilištnoga veli, da ovim darom hoće da proslavi četrdesetgodišnjicu vladanja Njegova Veličanstva kralja našega; za dječačko sjemenište u Djakovu 14.000 for., za uzdržavanje galerije slika u Zagrebu 10.000 for., a oba naša prosvetna družtva: matica i družtvo sv. Jeronima dobila su po 1000 for.

— (Rimsko hodočašće.) Sad je već skrajnje vrieme, da se prijavi kogod još želi hodočastiti u Rim. Ovo vriedi osobito za udaljenije, jer im se inače ne bi mogla poslati vozna karta, a samo ako ovu pokažu, dobiti će 50% popusta do Zagreba. Do sada prijavila su se ova p. n. gg.

Iz zagrebačke nadbiskupije:

Batić Franjo, Čiče staro, župnik. Valdec Stjepan, dekan, Vrbovac. Sukalić Miroslav, trgovac, Kostajnica. Pemec Žaver, franjevac, Zagreb. Dr. Ružić Ivan, odvjetnik, Belovar. Korajac Stjepan, župnik, Matičević. Mikić Nikola, kapelan, Feričanci. Franjo Wan-der-Werth, apotekar, Kostajnica. Kristufek, apotekar, sv. Ivan Zelina, Matosović Stjepan, župnik, Strigovo. Pisačić Franjo pl. vlastelin Zlatar. Dr. Mihinić, župnik, Zlatar. Šašel Jakob, kapelan Sopje. — Fröhlih, gosdja, sv. Petar. Lucić Ivan, prisjednik, Majur. Vrček Antun, župn. Dubrava. Androlić Pavao, kapelan, Daruvar. Ugarković Petar, posjednik, Kostajnica. Etvert Franjo, predsjednik, Daruvar. — Mataković Elisabeta, posjednica, Nova Gradiška. — Horat Ignjat, kapelan, Gjurgjevac. Med. Dr. Reihwein Dragut, sv. Ivan Zelina. — Jemeršić Ivan, kapelan, Grubišno polje. — Neuman Ferdo, apot., Vrbovac. Veber Adolfo, kanonik, Zagreb. Obradović Kosta, posjednik Sunja. Milković Jerko, kapelan, Draganić. Lončarević Makso, župnik Dubočac. — Kranjčan udova, Zagreb. — Kurjaković Vinko, župn. Novska, — Barabaš Gjuro, dekan, Odra. Antolković Franjo, obć. načelnik, sv. Ivan Zelina. Gažić Stjep. sv. Ivan Zelina. Radaković Skender, trgovac, sv. Iv. Zelina. Babić Franjo, župnik, Sela. Kožić Antun, umir. župnik. Tkalčić Janko, trgovac, sv. Ivan Zelina. — Nezić Josip, kapelan, Novigrad. Knežić Lujo, Čiče, župnik. — Glatt Marija, trgovkinja, Stupnik, i njezina kći.

Iz Djakovačke biskupije:

Korajac Vilim, župn., Zemun, i brat Stjepan. Kralj Ivan, kapelan, Semeljci. — Dr. Paus Josip, žup., Ruma. — Judikić Stjepan, kapelan, Hrtkovci. — Šamšalović Aleksa, župnik, Irig. Grginčević Stjepan, kapelan, Nemci. Okrugić Ilija, opat, Petrovaradin i njegova sestra. Babić Gavro, kanonik, Djakovo. Šestak Josip, kan., Djakovo. Miler Pajo, opat, Mitrovica. Lobmajer. Masper, žup. Osiek. Dr. Voršak Angjelko, dekan, Djakovo. Strac, prebendar, Djakovo. — Babogredac, Gradište. — Kovačević Dr. Djakovo. Čačinović, Djakovo. — Dr. Ljud. Kovtiček, liečnik. Irig i njegova supruga. — Veszely Franciska, Djakovo. Benak Antonija, Djakovo. — Trhaj Imro, posjednik, Mitrovica. — Gjelatović, seljak. — Dr. Neuman, odvjet., Osiek. — Kirchman Aleman, blagajnik, Vukovar. — Kulundžić Petar, kapelan, Osiek. — Oberleitner Josip, c. kr. vojni kapelan, Osiek.

Iz križevačke biskupije:

Hranilović Ilija, biskup Križevci. Relić Maksim, župn. Mitrovica.

Iz Senjske biskupije:

Štimac Ivan, župnik Jezerana. Štanfel Juraj, župnik Zlobin (Meja) Sabljak Petar župnik Križpolje (Jezerana.)

— Gosp. Milčić Nikola kapelan u Rementicu postao je župnikom u Madjarevu.

— (Jerusolinskomu hodočašću) o kojemu smo u svoje vrieme bili javili a priredio ga Leo Woerl, pridružila se iz hrvatske dva člana: presv. g. biskup Pavao Gugler i kanonik Nikola Horvat. Dne 2. ožujka ukrcali se hodočastnici — njih 14 na broju — u ladju Lloydovu Euterpe te zaplovili put Egipta. Hodočastnici odabrali si jednoglasno presv. g. Pavla Guglera za predsjednika.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 13. U Zagrebu, 29. ožujka 1888. **Tečaj XXXIX.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Na kojih se temeljnih pojmovih osniva religija darvinovaca?

(Dalje.)

9. Iz toga, što imade i izvan čovjeka i u njemu stvari, kojih bivstva ne može shvatiti, Spencer odmah izvodi, da je čovječji um u obće nesposoban da spozna i što absolutna: ovo da si je uvjerenje s napredkom civilisacije malo po malo izvojštilo sigurno tlo. Da ovo mišljenje svoje dokaže, napisao je Spencer cielu glavu „die Relativität aller Erkentniss;" pak u ovo ime analisuje i produkat našega mišljenja i sam proces mišljenja.

Kad hoćemo da spoznademo konkretan koji pojav, učinak, spoznajemo ga tako, da mu naznačimo neposredan uzrok. Tad treba da spoznamo i ovaj neposredan uzrok; ni toga ne možemo inače, nego li da ga shvatimo kao učinak višega uzroka itd. dok ne dodjemo do obćenite koje zasade. T. j. mi tumačimo pojedine učinke, pojave, što ih redamo u vrst njeku, ovu opet vrst stavljamo u višu vrst itd. Može li se pak ovako raditi bez kraja? Ako bi, veli Spencer, ko bio tako lud, te bi ovo tvrdio, onda bi tim ujedno tvrdio, da do zadnjega tumačenja ne možemo nikada doprieti, jer bi tomu trebalo neograničeno vrieme. Ako li pak se jedanput mora doći do prvog uzroka, kao što se u istinu mora, onda se eo ipso ovaj prvi uzrok ne može nikako spoznati.

Tu čovjek sbilja ne zna, je li moguće, da je Spencer, veliki filosof, mogao ovakav očit sofisam bona fide napisati. Htjeti prvi uzrok spoznati po kojem još višem uzroku dakako da je očit absurd. Ali iz toga zaključiti, da prvoga uzroka ne možemo ni kako spoznati, isto je tako očita zabluda. Ta zar nema drugoga spoznanja, nego li što je spoznanje per causas? Zar se ne spoznaje i uzrok iz učinaka, dakle causa per effectus? Kako je ovo Spencerovo dokazivanje očita zabluda, vidi se još ljepše, kad ovako zaključuje ovu točku: najobćenitije istine ne možemo podrediti da bi kojoj višoj istini, dakle je ne možemo ni kako ni spoznati (begreifen). A što su onda prva principija? Što je princip protuslovja? Nije li on prvi princip i temelj svega našega mišljenja? Ili zar ne znamo, ne spoznajemo ovog principa, jer mu ne možemo navesti više istine? Ili zar ni ovaj princip nije absolutne vriednosti?

10. Dokazivanje iz samoga procesa mišljenja prepušta opet Spencer svojim zemljakom: Siru Williamu Hamiltonu i Manselu. Evo samo najglavnijih misli njihovih.

Sve se dokazivanje Hamiltona i Mansela svodi na ovo dvoje: 1. Naše mišljenje nije drugo, nego li razlučivanje priedmeta, koje mislimo, a ovo opet predpostavlja ograničenje. Uvjet, da smo si sviestni čega, jest razlučivanje, t. j. priedmet moramo razlučiti od drugoga priedmeta, a uvjet je ovakvu razlučavanju ograničenje, t. j. da možemo razlučiti jedan priedmet od drugoga, mora imati njeku formu eksistencije, koje drugi priedmet nema. Neograničenoga pak bića ne možemo ni čim razlučiti od bića ograničenoga. Dakle ne možemo ograničenjem i razlučivanjem nikako spoznati onoga, što je po svojoj naravi neograničeno i nerazlučeno. 2. Druga je vlastitost naše sviesti, (t. j. našega mišljenja) da je ono moguće samo u formi relacije. Za svako bo se spoznanje hoće subjekat, koji spoznaje i objekat, koji se spoznaje. Ako se ova dva faktora ne spoje, dakle bez relacije jednoga i drugoga nema sviesti, nema mišljenja. Iz ovoga se opet vidi, da ne možemo imati sviesti o absolutnom biću; jer da je imademo, morali bi spoznati, da je objekat naše sviesti identičan s drugim objektom (absolutium) koji obstoji izvan nas, te (kao absolutno biće) nema nikakve

relacije s našom sviesti. Ovo pak je nemoguće, jer bi ovo mogli spoznati samo tako, da prispodobimo oba objekta, a tad bi morala oba biti u sviesti našoj. Dakle absolutno ne možemo ni kako spoznati kao absolutno.

Oboje je ovo dokazivanje sa svim krivo, jer se osniva na podpuno lažnom temelju. Prvim se dokazivanjem nječe, da bi mi mogli razlikovati biće ograničeno od negraničenoga, a ipak je ova razlika sa svim očita. Drugi je dokaz kriv bar s dva razloga. Prvo što suponuje, da absolutno biće ne može biti ni u onoj relaciji, koju teolozi zovu: denominatio extrinseca, koja u biću samom ne uzrokuje ni koje promjene. Da li ko spoznaje biće absolutno, ili ga ne spoznaje, biće absolutno ostaje absolutno. Drugo, što hoće, da bi absolutno biće, i u koliko je u našem umu moralo biti absolutno. Ovo je da što absurd. Ali, je li kamen u našem umu onako materijalan, kako je izvan uma? Za to kršćanski filosofi liepo uče, da ono što spoznajemo, može u našem umu biti savršenijim načinom, nego što je izvan uma, a da može biti i nesavršenijim načinom. N. pr. kamen, angjeo, Bog. Ovdje smo mogli biti tim kraći, što će Spencer i sam poslije ove dokaze porušiti, ma ih sad smatrao nedvojbenimi.

11. Ovo dokazivanje zemljaka svojih utvrdjuje Spencer i novim dokazima. On veli: Za podpun čin sviesti treba osim razlike i relacije još i sličnosti. Da na ime koji priedmet spoznamo, moramo ga spoznati ne samo u koliko se razlikuje od drugih, već i u koliko je drugim priedmetom sličan. Ovako tek nastaje u nama prava misao. Spencer ovo u kratko ovako izriče: Ein wirkliches Erkennen ist nur möglich mit Hülfe eines begleitenden wiedererkennens.

Čitajući ovo odmah će opaziti štioci, kao i ja što opazih, da onda čovjek ne može doći do absolutno ni kakovog spoznanja, jer ne može doći do prvog spoznanja do prve misli, ako je svako spoznanje samo opetovano spoznanje. Spencer je i sam opazio ovaj prigovor, te ga kuša riešiti. Mi smo uvjereni, da i poslije njegova riešenja ostaje težkoća onakva, kakva je bila i prije njega. On na ime veli, da pravo spoznanje nastaje tek malo po malo. Tim zaista jošte nije odgovoreno na pitanje, kako nastaje prva spoznaja, prva misao. Primjeri kojimi hoće odkloniti prigovor, ne dokazuju takodjer ništa. On umuje ovako: Priedmet je koji samo u toliko poznat, u koliko ga možemo prispodobiti s drugim već poznatim priedmetom. Nepoznatu koju životinju n. pr. spoznajemo bar toliko, da je n. pr. sisavac ili ptica ili životinja u obće itd. Dobro! al ne ostaje li još sveudilj pitanje kako smo spoznali prvog sisavca prvu pticu ili prvu životinju u obće.

Koliko dakle vriedi, kad Spencer ovako dokazuje: Spoznanje realnoga (absolutnoga), u koliko je razlučeno od fenomenalnoga, mora, ako ga imade, takodjer biti podloženo ovomu zakonu. Zadnji uzrok, biće neizmjerno, absolutno, mora se takodjer, da se spoznade klasifikovati; da ovo u istinu mislimo, moramo ga misliti kao ovakvo ili onakvo, ove ili one vrsti, a ovo je absurdno. Ne možemo ga staviti u ni jednu vrst stvari stvorenih, uzrokovanih, ograničenih; niti ga možemo izporediti s bićem absolutnim, sa zadnjim uzrokom, jer je ovaj samo jedan. Dakle; jer biće absurdno ne možemo klasifikovati, jer ga ne možemo upoznati kao biće ove ili one vrsti, ne možemo ga u obće spoznati.

Napokon Spencer navodi dokaz iz razmatranja o životu Život mu nije drugo, nego li neprestano udešavanje nutarnjih relacija vanjskim relacijam. Ova definicija obuhvata svaki život. Ona obuhvata život biline, pak svaki drugi život do najsavršenijeg životnog djelovanja uma čovječjega. Ono što zovemo istina, nije drugo nego li podpuno sudaranje subjektivnih i objektivnih relacija; a zabluda nije drugo nego li pomanjkanje ovoga sudaranja. Kad dakle sav život, pak i umni život čovječji po svojoj naravi nije drugo nego li udešavanje nutarnjih i vanjskih relacija, jasno je, da je i naše spoznanje po svojoj biti nuždno relativno. Dakle ni koja misao ne može više sadržavati nego li relacije.

A za život čovječji, veli Spencer, više ni ne treba. Nam je dovoljno za život, da spoznajemo vanjske agencije (uzroke) u njihovih koeksistencijah i sekvencijah, a za bivstvo njihovo ni brige nas.

Ovoga da kako sad ne možemo pobijati, jer bi to značilo pobijati sensitivisam, koji niječe spoznanje bivstva stvari, što je upravo prvi priedmet uma.

(Konac će sliediti.)

Alleluja, historička i liturgička studija.

Veli se i to ne bez temelja, da kao što čovjek, došavši na taj sviet, ima svoju poviest, isto tako ju imaju i rieči, koje usta čovječja izgovaraju.

Moja je namjera danas nacrtati poviest znamenite jedne rieči, koja se rabi kod službe Božje u crkvi ka-

toličkoj, počamši od velike subote do nedjelje sedamdesetnice. Mislim na rieč „alleluja."

Rieč „Alleluja" je hebrejskog izvora i znači: „Slavite Gospodina." Prvi dio ove rieči „allelu" izrazuje pomisao veličanja Božjega, praćenu uzhitom duševne radosti, a drugi dio „jah" je ime, koje se daje Bogu i znači toliko, kao: Onaj, koji daje život."

Opat Ruperto, latinski crkveni spisatelj 12. stoljeća, (Rupertus, Abbas Tuitiensis, blizu Kolina) pobožni tumač svetih crkvenih obreda veli: „Alleluja) znači vječnu svetkovinu angjelâ Božjih i blaženih duša, koje neprekidno gledaju sveto lice Božje, slaveći mu čudesa uviek nova. Ovdje u dolini suza i progona sakrita nam je neopisiva duševna radost, koju rieč „alleluja" izrazuje i zato je ta rieč ostala neprevedena i u u hebrejskom jeziku netaknuta" (Rupertus, de divinis officiis, l. 1. cap. 35.)[1])

Alleluja je dakle kao jeka nebeskih glasovâ veličanja božjega, ona je kao rieč neopisive duševne radosti, koju je obljubljeni gospodinov učenik čuo ponavljati od množine četa nebeskih: „Post haec audivi quasi vocem turbarum multarum in coelo dicentium: „Alleluja." (Apocal. 19. 1.)

Sveti Epifanij, grčki crkveni spisatelj iz četvrtog stoljeća veli: da je prorok Agej, prvi bio, koj je pjevao: alleluja, kad je gledao podignut novi hram Jerusolimski. (Vidi prevod latinski uredjen od Isusovca Petavija, „de vita et moribus prophetarum.")

Sveti Augustin veli: da je običaj pjevati alleluja, u crkvi kršćanskoj starodavan. (Vidi njegove komentare u psalme 100. 110. i 148.)

Moguće je, da se je kod kršćana, kad su vidjeli, da izraeličani, kad svetkuju uspomenu blagovanja vazmenog jaganjca, pjevaju psalam sa „alleluja", uveo običaj rabiti istu tu otajstvenu rieč u vrieme uskrsno i u nedjeljne blagdane, gdje se ponavlja uspomena uskrsnulog Krista, koj je pravi vazam.

Rano se je svakako morao kod kršćanâ uvesti običaj rabiti „alleluja", jer stariji crkveni spisatelji, spominju: da su kršćani ne samo kod službe božje, nego i u drugih sgodah običnog života pjevali pouzdano „alleluja."

[1]) Častni Beda, učeni englezki monah, iz 8a stoljeća, naveo je još i drugi razlog, s kojega je rieč „alleluja" ostala u svetoj liturgiji neprevedena, kad veli u homiliji za prvu nedjelju poslije duhova: „Vjernici cieloga svieta pjevaju tu rieč u izvornom jeziku, i to biva zato: da se jednim obćenitim izrazom upozorimo svi na jedinstvo crkve, te svi u jedinstvu jedne vjere i jedne ljubavi čeznemo za jednom vječnom domovinom, gdje neće biti različitosti jezika."

Još se navadja i treći uzrok, s kojega se rabi kod službe Božje rieč „alleluja" neprevedena, naime da budu kod svete žrtve novog zavjeta tri jezika zastupana: hebrejski, grčki i latinski, u kojih bje stavljen nadpis na križu, gdje je gospodin Isus Krist dovršio naš spas.

Ovako Sidonij Apolinar, latinski crkveni spisatelj iz petoga stoljeća, opisavši život na moru veli: da mornari prignuti nad sidrenjakom, pjevaju u sboru „alleluja." (Lib. 1. ep. 10) Sveti Jeronim veli: da seljak idući za plugom, pjeva: „alleluja." (Epist. S. Hieronymi ad Marcell.) „Pjevajući „alleluja", reče isti spisatelj, „sakupili su se kršćanski monasi na koru. Nikomu izmedju njih nije bilo dozvoljeno ostati u svojoj stanici, kad bje odpjevan „alleluja." To je bilo znamenje, da imaju doći na kor." (S. Hieronymi epistola 27 ad Eustach.)

Običaj pjevati „alleluja" omilio je na toliko kršćanom, da su ga i prigodom žalobnih pjesamâ rabili. Svjedok je tomu isti sveti Jeronim, kad je spomenuo pogrebnu svečanost prigodom Fabiolina pokopa (Epist. ad Oceanum.)

I vatikanski rukopis sačuvan pod br. 1538. opisuje skoro istim načinom izkazanu posljednju počast svetomu papi Agapitu (od god. 535. do god. 536.) Nu crkve na zapadu, nastojale su: da „alleluja", tu radostnicu, ne rabe kod svete crkvene službe, koja bi bila izključivo pokajna ili žalobna.

Moglo bi se pitati: u koje doba je alleluja uveden zakonitim putem u liturgiju crkve latinske? Glede tog pitanja ne slažu se povjestnici.

Mi smo onog mnienja, kojega je učeni Macri bio, (Notizia de vocabuli ecclesiastici. V. Alleluja.) da je naime papa Damazo, (od god. 366. do god. 384.) uveo „Alleluja" iz crkve Jerusolimske.

Drugi pako misle, da je sveti Gregorij veliki, (od god. 590. do god. 604.) uveo iz grčke crkve „alleluja." Nu sveti papa odbija to od sebe kao klevetu (Lib. VII. ep. 63.) kad odgovara onim, koji su mu predbacivali: da je obred grčki uveo u crkvu latinsku.

Povod krivomu tomu mnienju pružila je ona okolnost, kako opazuje kardinal Baronij, što je isti sveti papa ustanovio bio, da se „alleluja" imati pjevati ne samo u uskrsno doba, nego i kroz godinu.

U uskrsno doba, koje je slika blažene vječnosti, sveta crkva, kad govori božanskomu svomu zaručniku, nemože propustiti da nebi uplela „alleluja" tu jeku nebeskih pjesamâ na zemlji, taj uzklik nebeske radosti, tu rieč četâ nebeskih, koju je čuo sv. Ivan apostol.

Nu i kroz godinu rabi sveta crkva, kad je to dopušteno „alleluja." Rabi tu otajstvenu rieč osobito kod svete mise iza „čitanja", (Lectio) i umjestno je to; jer poslije „čitanja" sliedi navještenje dotičnog odsieka svetog evangjelja, tog radostnog navieštenja donešenog iz neba a Sveta mati crkva hoće, da se sa „alleluja" tim uzklikom veličanja Božjega i duševne radosti, priredimo na slušanje svetoga evangjelja.!

Kad što sliedi za „čitanjem" neposredno „alleluja" „Graduale" se naime izpušta, kao što biva od subote prje biele nedjelje do nedjelje svetoga Trojstva. Kroz godinu pako moli misnik poslie „čitanja" „graduale",

za kojim sliede dva „alleluja“, prije prvoga redka, drugi pako redak dovršuje se sa jednim „alleluja.“

Kroz oktavu uskrsnog tjedna čita i graduale se sa dva „alleluja“ i „sequentiu“ što je toliko kao produživanje ritualne rieči „alleluja.“

Ima ih, koji tumače prvi „alleluja“, kao opomenu na veličanje g. Boga a drugi „alleluja“ smatraju kao pjesmu radostnicu puka božjega. Ova radostnica je kao pjesma bez rieči.

Kod obilate berbe i blagoslovljene žertve zapjevaju težaci radostnicu često i bez rieči, za koje se nebrinu zadovoljni, da se glasovi njihove radosti na daleko čuju. (Vidi S. Augustini commentar in Psalmum 34.)

I nam manjaku rieči, da dostojno slavimo veličanstvo Božje, te smo zadovoljni, ako možemo očitovati čuvstva srdca našega i bez rieči.

„Alleluja“ ne rabi se kod žalobne službe Božje. Izpušta se takodjer u vrieme pokore, imenito od nedjelje sedamdesetnice (in septuagesima) do izključivo velike subote. Tako je ustanovio papa Aleksandro II. (od god. 1061. do god. 1073.) Vidi C. „Hi duo“ D. 1.

Po naredbi istoga pape, moraju se u subotu, koja pretiče nedjelju sedamdesetnicu, kod večernje iza „Benedicamus Domino“ dodavati dva „alleluja“ i isto tako dva „alleluja“ iza „Deo gratias“ (Vidi annales Cezara Baronija g. 1073.).

„Alleluja“ ne rabi se takodjer u misah de feria u vrieme dolazka gospodnjega (u adventu) onda in vigilia nativitatis Domini, ako nije nedjelja, na dan nevine dječice, ako ne padne na nedjelju, u vigilijah velike Gospoje i Božjih svetih, napokon u kvaternih misah u mjesecu rujnu.

Kad sveta crkva obustavlja za koje vrieme porabu otajstvene rieči „alleluja“ hoće: da se sjećamo nevriednosti naše, koji često odviše pouzdano i bez straha Božjega zlorabimo tu svetu rieč, te nas ona opominje: da se pokajani očistimo od ljaga duše, da kad nam bude opet dopušteno rabiti „alleluja“, pomireni s Bogom, veličamo ga uzhitom duševne radosti. Alleluja!

. . . a.

Mensa („daska“) il ne?

Na moj Pripomenak u 9 br. Kat. Lista izvolio je preč. g. Štiglić u 10 br. Kat. L. odgovoriti glede točke o mensi — il kako on veli „daski“ — navadjajuć rubrike, koje govore proti „daski“ — više proti postavljanju ikakvih darova na oltar — te upozoruje ostalo svećenstvo, da se nepovede za menom.

Da se nepomisli kano da sam tek ja uveo onaj pokrov na oltaru, kojeg ja mensom zovem, jer je sastavni dio oltara kojemu je zidina samo podnožje) te tako nešto proti rubrikam uradio izjaviti mi je, da su u mojoj i mnogih drugih osobito selskih crkvah takove liepo ukusno izradjene i politirane ploče il mense (a ne daske, jer daska je surovina — jednostavni drveni materijal) na žrtvenicih od starine uvedene — sigurno iz razloga, da se tobalea od prašine, kapljevine sveća, elemosine i t. d. nezaprljaju.

Strogi i učeni kardinal nadbiskup Haulik sigurno je znao liturgične propise pak je god. 1864. 2/5. na istoj mensi u mojoj crkvi kao i presv. Provikar biskup Gašparić dne 10/5. 1885. sv. misu služio a da nije ni slovce prigovorio — pače ovaj potonji dao si kod pregledanja crkvenih predmeta mensu podići da se osvjedoči jesu li po propisu trostruke mappe il tobalea i jedali je reliquiar u redu zapečaćen pa je opet na njegove oči mensa namješćena i nije joj prigovorio, jer je osvjedočen kao teoretično i praktično naobražen svećenik i biskup da je donekle to nuždno i da se može trpiti.[1]) — Ako bi mi na selu zabranjivali elemozinu, koji naš narod čestoput in natura donosi (osim životinja) na oltar stavljati, ja sam osvjedočen, da bi time jako povriedili nabožno njegovo čuvstvo i tim bi mnogo štete nanieli crkvam, jer bi se tim odbio od darovanja. Ja sam u početku svog župnikovanja dao poseban stol uz žrtvenik namjestiti — naročito za naturalia — ali ipak uza svu ponuku narod po staroj navadi i nabožnom svom nagonu najvoli na sam žrtvenik svoj dar položiti te ga nisam mogao ni hotio dalje u tom smetati, jer sam vidio da bi gorje učinio.[2])

Nu, drugo je pitanje, koje držim da je glavno u ovoj stvari: jedali smiju oni darovi na žrtveniku ostati pod sv. misom? To je ono u čem se podpuno slažem sa preč. g. Štiglićem i crkv. propisi, naime: „super altare nihil omnino ponatur, quod ad missae Sacrificium vel ipsius altaris ornamentum non pertinet.“ Ja se toga uviek držim te sve stvari dadem sa žrtvenika odstraniti i mensu čisto izbrisati prije službe sv. mise — a to valjda svaki svećenik čini u jednakom položaju.

Rieči preč. g. Štig. „Nu ako mislite, da i sir, i maslo, i putar i meso i t. d. zbilja spadaju na presvetu žrtvu ili na ures žrtvenika, tada možete slobodno pridržati svoju dasku“ — nepredpostavljaju u meni ljubavi k redu i čistoći te dužnoga strahopočitanja k presvetoj žrtvi, jer misli da ja to trpim i ćak kao ures (sic!) držim pod sv. misom. On toga nije iz moga „Pripomenka“ izvaditi još manje predmievati mogao, da je meni sir, maslo, meso i t. d. ures oltara. — Qui bene distinguit bene docet. A mi u pastvi, makar simplices rurales parochi, ipak nezaostajemo i nezapušćamo se

---

[1]) O tom nema sumnje, da je ovo kod nas i star i razgranjen običaj, kako je opet ne sumnjivo, da se ne osniva na liturg. propisih. Op. ur.

[2]) A ne bi li se dalo u ovoj neprilici ovako pomoći, da se oltar pokrije olaštenim platnom, kad se i onako mora pokrivati? Ovako bi se pokrivalom polučio isti uspjeh, koji se i daskom postizava, a pod misom bi oltar bio i opet čist sve bez daske. Op. ur.

prema propisom crkvenim te zahtjevom čednoga modernoga ukusa sebi povjerene zaručnice — crkve polepšavati i riesiti. — Veni et vide! J. B.

Recimo koju.

(S ladanja.)

Gospodine uredniče, nebi li koju i sa sela? Tieh netom dana bio ja u gradu. Slušajte, što sam tuj doživio. Pala mi sreća u dio, zvao me ugledan gospodin. Našlo se tu muževa otmenih, što slove imenom, znanjem i što je najljepše neovisnim značajem. U veselom družtvu pala mnoga teška, izkresala se mnoga liepa: i bi što promišljavati. No jedna nad ine me se toliko dojmila, da je ne mogu prešutjeti. Duhovit je, zlatoust je i prokušan začetnik njezin. Moja nije, da ju u cjelosti prikažem. Priobćujem sućtvo. Bog poživi naše župnike, reče nazdravitelj. U zemlji imade što šta, što ga veseli, što šta, što ga žalosti. No za nj ne imade večega veselja nego li je slušati o poštenju i značajnosti naših dušobrižnika, ne imade veće žalosti nego li čuti, da je koji župnik izdao stieg poštenja i značajnosti. Tako mislim i shvaćam, reče, ja, a je moj nazor opravdan dugovjekim iskustvom. Živio bo sam medju narodom, obćio tjesno s dušobrižnicima i sbliza motrio i pratio njihov požrtvovni rad i gorljivi mar. Ti apoštoli vjere i kršćanskoga ćudoredja su uzput i najčvršći stupovi domovine. To je, okonča govornik zdravicu s oduševljenjem cielim družtvom prihvaćenu, mnienje svakoga sina domovine, koji ovu zemlju čistom i nehinjenom ljubavlju ljubi. Bilo nas i župnika prisutnih. Tronuti poslušasmo. Laskava je. godi takova rieč svačijem srcu: ljudi smo. No nas jednako ozbiljnošću i zabrinutosti napuni. Prikazuje nam svetost i uzvišenost zvanja, upućuje nas na visove zadataka, što se spajaju sa pokličem našim, stavlja u nas vjeru, koje hrvatski župnici, kako daleko poviest siže, nikada ne snevjeriše, nade, koje se do danas u nas nikada neizjaloviše. E po Bogu braćo, u nas daklem upire i Bog i sviet na prvom mjestu svoj pogled, u nas stavlja nade stavne crkva i domovina, o naša, reć bi ledja sloni kraljestvo nebesko i zemaljsko. Kolika odgovornost pred Bogom i svietom! Koliki blagoslov vierno, sdušno i pošteno vršena služba! kolika poguba za vrieme i vječnost, nemar nehaj, izdaja! Budimo indi vazda budni, pripravni na svakoju žrtvu što ju od nas naša služba pita; podredjujemo volju svoju volji božjoj, a korist svoju javnom dobru; zauzdavajmo slavohlepje, koje je u božjoj crkvi najviše zla počinilo, a se rado svećeniku podkrade: sebičan bo i slavičan svećenik je sramotan stvor, faktično niekanje Krista, koji je svoju slavu nalazio u tom, da čini volju otca svoga nebeskoga. Ne valja slave tražiti do li u križu Gospodina našega Isusa Krista kaže sv. Pavao apošt. Krist je bez dvojbe za života mnogo i fizički radio. Prao je i tro kod zadnje večere noge svojim učenikom. I to bi mu za čudo, u koliko se iz sv. pisma znade zadnji fizički posao. Zašto? Je li to slučajno? Ne. Divno bi to proračunano. On kano sveznajući Bog, poznao je našu narav, znao našu slabost i da nas primjerom uči poniznosti, ponizio se do najzadnjega sluge. Zadnja to bila Njegova zorna nauka zato, da nam pokaže, kako imade poniznost, pregorljivost i samozataja biti prvom našom kriepošti. Slavičnost pako nije ino no tielom postala oholost, koja medju zvaničnu braću unosi sjeme rivaliteta, inata, kavge, pre, zavisti i mržnje: puki zli savjetnici, kad treba upute, neprijatelji dobroj stvari, kad bi joj se htjelo pomoći. Tuj mi slučajno, što li? možda nuždnim vezom na pamet pada brat naš „jedan svećenik" koji je nedavno u „Narodnih Novinah" svoje jade izjadio.

Kad smo već kod njega, da vidimo, kako? Kano „jedan svećenik" dosta nespretno. Prije svega mu je zamjerit, što si izabrao „Narodne Novine" kuda će izlijati svoje bratske osjećaje, bolje i svoju žuč. Ta mi imademo za svoje poslove svoj organ; „Katolički List", gdje možemo svoje stvari onako ljepše, pouzdanije po domaće izpitati i razpraviti. Čemu iz logora bjegati, inom svoju nevolju tužiti, koji će jedva naše jade razumjeti? čemu oprljanu prteninu svoju svietu na vidjelo iznositi, da nam se zlorado podsmiehava? Mi s tiem ne možemo sviknuti, došlo, s koje mu drago strane, pak toga ne možemo odobriti niti jednomu svećeniku „„Narodnih Novinah."" Quod uni justum, alteri aequum. A što naš brat piše u „Narodnih Novinah"? Tri su tuj misli poglavito izražene: Svećenici opozicionalci grde po novinam vladinovce, naposeb jim spotiču gramzenje i jagmu za častmi i osumnjičenje opozicije s nelojalnosti.

Daklem: opozicionalci svećenici grde po novinam vladinovce. Ako je to istina, to nije u redu, to je nedostojno svećeničkoga zvanja, pomanjkanje bratske i kršćanske ljubavi. A sad, što čini naš brat? Peccata peccando corrigit. Treba li tomu dokaza? Mjesto, gdje piše, stvar, o kojoj piše, način, kojim piše, cjelina sadržine, što ju je obradio, svakoji redak za sebe pače skoro svakoja pojedina rieč kipi mržnjom i gnjevom, potvorom i osvadom. Pa ni zašto.

A što čini naš brat? Peccata peccatis excusat. Ta ljudi božji, što vičete na nas, kaže on, ta vi ste to isto činili, dok su bili vaši na kormilu. S materijalne strane nećemo, da tu tvrdnju razglobimo, je li, i koliko je u njoj istine, došlo bo bi do inata i neplodna pravdanja; mi ćemo ju promotriti u formalnom tek pogledu.

Da vidimo, kako se je naš brat tude smjestio i kako ogradio. Nebih nikada bio pomislio, a nebi niti dopustio, da će „jedan svećenik" tako utlim mostom na tako sklizak led. Jer što znači ona izjava? Ovamo je spočitnicom, onamo bi imala biti opravdanjem. A upravo to je ono, što skupa ne ide. Što je po sebi griehom ne može biti u nijednom slučaju kriepošću. Onom se izjavom „naš brat" izdaje i sam sebe najteže osvadja. Jer kad govori: Kad si ti to radio, a zašto nebi i ja? tada

kaže, da mu je njegova politička stranka puko sredstvo, domovina krava muzara, patriotizam hinba, sreća zemlje i naroda najružnije vrsti egoizam. I što je u cielom najpogibelnije, podigo je sebičnost načelom političkoga rada. A to ne samo, da nije kršćanski, to nije niti čovječanski.

Imade nas svakakovih tu i tam: Intra et extra moros peccatur; ali niti je bio ikoji Abderićan toliko naivan niti špartanac toliko srčan, a da bi bio sam sebi tako sramotnu svjedočbu podpisao, kako se je to pripetilo jednom svećeniku „Narod. Novina." Hic niger est hunc tu Romane caveto! Od takovih privrženika neka Bog čuva svakoju u zemlji stranku. Na piesku gradi, koji na njih gradi. Prvi pljusak, pade sgrada.

A sad koju o lojalnosti. Jedva će prijatelj naš na tom polju sretnije ruke biti. Dok nelojalnost spočitava, — u smislu, kako se je ta rieč udomila — prikazuje sama sebe najnelojalnijim čovjekom svieta. Nelojalno se je poneo spram svoje braće. Jer nije bratski, — potom je proti prvoj i najvećoj zapoviedi božjoj — obiediti braću svoju nelojalnošću, htjeti ih pred kraljem i svietom prikazati kano buntovnike, pak sve to onako istom bez razloga i bez ikojega obrazloženja. Nelojalno se je poneo spram kralja, koji u ustavnoj državi visoko vrh političkih stranaka stoji, ter sve jednako štuje i uvažava pak u reprezentativnom sistemu danas onu stranku na vladu zove, koja je jučer proti vladi u oporbi stajala. Nelojalan je naš brat spram domovini. Jer biediti njekoga nelojalnošću već samo zato, što se je pribio političkoj stranki, koja u taj par slučajno nije na vladi: znači biti neprijateljem stranačkom političkom životu u zemlji; jer gdje ne imade političkih stranaka, ne imade ni političkoga života, gdje ne imade političkoga života, ne imade slobode, ne imade napredka: tu je mrtvilo, duševna smrt. Jao si ga narodu, koji je na te grane spao! Sažali je vriedan, bud da ga je do toga doveo vlastiti nehaj, apatija i pomanjkanje životne snage, bud da je za čas pritisla i onesviestila hladna silnička ruka. Predmnieva se, da toga našemu narodu nitko ne želi; ne smije mu željiti ni naš brat. Ako pako to, onda ne smije biti toliko kivan na onu braću, što š njim političkih nazora ne diele.

Naš brat je nadalje nelojalan i naprama svojoj vlastitoj stranki. Kako to? Evo ovako. Stranka je čest cjelosti; cjelost nikad. Ne smije se daklem nikada s cjelosti — s narodom poiztovjetiti. To bi značilo samoga sebe precienjivati, a napram drugom nepravednim biti.

Tko ide za zatorom svih stranaka. taj sam pod sobom ruje. Jer nijedna stranka ne može sama obstojati. Oporba joj uvjetuje sam bitak i uspješan razvoj. Nelojalnost indi protiv inim političkim u zemlji strankam, nelojalnost je i napram vlastite stranke. — Za to nije smio poštovani pisac zaboraviti onog zlatnog pravila: ne nabacuj se brate riečima, na kojih doseg niesi prije mislio.

Viestnik.

Zagreb. Jučer su začele u prvostolnoj crkvi lamentacije, te je, kako Obzor veli, g. Kostanjevac jučer po 30. put pjevao tenor. Danas obavlja posvetu sv. ulja i ostale obrede presv. g. biskup Franjo Gašparić.

— (Rimsko hodočašće.) Državni tajnik svetoga Otca kard. Rampola javio je uzoritomu nadpastiru da će sv. Otac primiti biskupe i hodočastnike iz Hrvatske dne 14. travnja u Audijenciju.

Za ovo su se hodočašće prijavili nadalje:

Iz zagreb. nadbiskupije:

Zagreb. kanonici: Blaž Švindermon i Dr. Franjo Iveković; Eduardo Suhin, zač. kanon., prebendar; monsig. Iv. Pleverić; Karlo Bezuk, Mače; Julije Nemec, kapelan, Bistrica; gospodje Matačić i Šlintner, vlastelinke, pl. Köröskeny, vlastelin; pl. Matačić kr. kotar. predstojnik; Dr. Rohatschek, ravnatelj zavoda za umobolne, Stenjevac; Dr. Bišćan, kr. podžupan. liećnik Jaska; Dr. Dürigl, odvjetnik, Varaždin; Pavao Jovanović, kr. financ činovnik Zagreb; G. Vichodil, ravnatelj, Križevci; Dr. Ivan Banjavčić, odvjetnik u Karlovcu.

Iz djakovačke biskupije:

Pavao Žetić, župnik, Karlovci; Vendelin Kuhner, ratar, Nuštar; Matija Seder, gradjanin, Karlovci; Ilija Jagodić, župnik, Garčin; Franjo Riesel, župnik, Vrbica; Stjepak Srkulj, dekan i župnik, Županja.

Iz senjske biskupije:

Dragutin Bartsch, kr. kotar. predstojnik u Slunju, sa suprugom.

— Strossmayerov Jubilej.

Kod svečanosti u Djakovu mnogi su odlični govornici slavili preuzviš. svečara, a svi se govori vrtili oko svečarova gesla: sve za vjeru i domovinu. Evo n. pr. kako je liepo govorio Msgr. Dr. Baron:

Ex abundantia cordis os loquitur. Od suviška srca usta govore. Neka bude za to dozvoljeno i mojoj malenkosti, da si u obilju zanosnih osjećaja, kojimi radja današnja jubilarna svetkovina, dadem barem njeki oduška čuvstvu zahvalnosti napram Preuzvišenosti Vašoj. Mnogobrojni mladići Vašom munificencijom uzgojeni, mnogi Hrvatski književni proizvodi Vašom darežljivošću izdani, mnogi učenjaci i umjetnici od Vas podupirani, a napose Hrvatska akademija, sveučilište, galerija slika, toli ona u Zagrebu koli ova u stolnom hramu Djakovačkom, jesu i ostat će Hrvatskomu narodu ne samo svjedoci žarkoga i na sve žrtve spremnoga patriotisma Vašega već i jamci, da se po najdubljem uvjerenju Vašem znanost ima u velike cieniti te svimi i najtežimi žrtvami u narodu dizati. Tako ste, preuzvišeni g., Vi ne samo riečju već i primjerom kao katolički biskup zasvjedočili i potvrdili svietu, a Hrvatskomu narodu u srce upisali povješću zajamčenu istinu: da se crkva katolička kao Bo-

gom postavljeni viestnik vječne mudrosti ne samo ne plaši znanosti, već joj je prvi i najveledušniji pokretač i zaštitnik, dobro znajući, da istiniti resultati ma koje znanosti, košto u obće koriste rodu ljudskomu, tako su od neprocjeniva probitka po najveće blago ljudsko, po svetu vjeru. Divni je i ste strane sklad izmedj Preuzvišenosti Vaše i glave Kristove crkve slavno vladajućega pape Leona XIII., komu, takodjer svećeniku jubilarcu, upravo naših dana vaskoliki sviet savija vienac slave, zahvalnosti, ljubavi i počitanja, a u taj vienac upliće kao izvanredno dragocjeni biser: Leonovu ljubav, revnost, požrtvovnost i neumrle zasluge za napredak, procvat i razvitak znanosti. Za to, preuzv. g., vječna Vam hvala i slava, što, idući stopami katoličke crkve a napose sadanje slavne glave njezine, ostavljate u prosvjetnih djelih svojihHrvatskomu narodu nauku i opomenu: da, kad se god sjeti prvoga sina, otca i mecena svoga, ujedno se razpali zahvalnošću i ljubavlju napram katoličkoj crkvi, u kojoj ste biskup i koja Vas je zadojila i razgrijala onimi svetimi načeli, koja bijahu u duši Vašoj prvi i glavni pokretači prosvjetnih djela Vaših namienjenih sreći Hrvatskoga naroda.

Još jedna! Medju velikimi djeli Preuzvišenosti Vaše najveće je svakako divni stolni hram Djakovački, koji je veliki duh Vaš zasnovao, požrtvovnost Vaša začela i dovršila, a ljubav prama sv. crkvi i domovini upravo kraljevskom darežljivošću poklonila narodu Hrvatskomu. Za to kad i ne bismo nikad čuli Vaših zlatoustih govora i nikad čitali mnogobrojnih i zanosnih Vaših okružnica, koje odkrivaju ciljeve rada Vašega, sasvim tim bismo iz ovoga veličanstvenoga hrama slušali i čitali: koji imadu po težnji i uvjerenju Vašem biti ciljevi onim prosvjetnim institucijam, za koje ste sve i samoga sebe žrtvovali; jer čemu je posvećena kruna djela Vaših, u tom mora da se zrcali smjer i pravi cilj svega, što pod tu krunu spada. Budi mi za to dopušteno da iz ove krune djela Vaših snimem samo jedan cilj, kojemu je posvećen taj veličanstveni hram te koga za to ne smije nikad s vida pustiti Hrvatski narod, a na pose ne oni prosvjetni zavodi, za koje poslije Boga u prvom redu hvali Hrvatska Preuzvišenosti Vašoj.

Ne treba dokazivati, jer će svatko pametan priznati, da je stolnomu hramu Djakovačkomu prvi, glavni i konačni cilj: slava Boga trojednoga i učvršćenje sv. vjere Kristove u Hrvatskome narodu. Hvala Vam za to, preuzv. g., hvala po sto puta, što ste kao mecena i otac Hrvatskoga naroda najveličanstvenije djelo života svoga posvetili najvišemu veličanstvu, veličanstvu Božjemu, i učvršćenju najdragocjenijega blaga ljudskoga, učvršćenju one sv. vjere, koja Sinom Božjim svietu objavljena jest jedini sigurni temelj ne samo vječnomu spasenju već i pravomu zemaljskomu blagostanju toli za svakoga pojedinca čovjeka koli i za sve narode i države. Hvala Vam za to, preuzv. g., tim većma, što ste tako u kruni velikih djela svojih ostavili Hrvatskomu narodu i prosvjetnim zavodom, koje mu darovaste, otčinsku oporučnu opomenu i nauku: neka se u cielom žiću i biću Hrvatskome, a napose u onih prosvjetnih zavodih, koje je veliki duh i darežljiva desnica Vaša posvetila sreći Hrvatske, ne pojavi nikad ništa, što bi se protivilo slavi Božjoj ili što bi bilo u sukobu sa vječnimi istinami i zahtjevi sv. vjere Kristove; već obratno neka Hrvatski narod, a napose prosvjetni zavodi njegovi, idući za zemaljskom srećom i blagostanjem, ne puste nikad s uma i srca svoga one Spasiteljeve: „Quærite primum regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia (t. j. zemaljsko blagostanje) adjicientur vobis.“ (Ištite najprije kraljestvo Božje i pravdu njegovu, pa će vam se sve ovo dodati). Ističem napose prosvjetne zavode, jer iz njih izlaze oni, koji imadu jednoć narodom ravnati i udesom njegovim odlučivati; a nedvojbena je istina, da u kršćanskom narodu, kakav je i narod Hrvatski, samo od značajnih kršćana možeš očekivati značajne patriote, samo od muževa pred Bogom pravednih savjestne vršitelje dužnosti i požrtvovne branitelje pravice te usrećitelje naroda. Ne veli bo badava sv. pismo: *In multiplicatione justorum laetabitur vulgus; cum impii sumpserint principatum, gemet populus.* (Kad se umnožavaju pravednici, veseli se narod; a kad zavladaju bezbožnici, usdisat će narod). Hvaleći za to, preuzv. g., za ovu Vašu nauku, koju će veličanstveni hram Djakovački i kašnjim naraštajem navieštati, a o izpunjenju koje visi sreća i budućnost Hrvatske, završujem svoju riečzahvalnosti proseći od Boga: e da bi Vam, koji danas slavite svoju zlatnu misu, dopustio duhom čilu i tielom krepku doživjeti i Vašu diamantsku misu: na slavu Božju, na probitak sv. crkve, na jakost priestolja te na radost i sreću Hrvatskoga naroda.

— (Paskal Vuičić †) kako javlja Kat. Dalmacija umro je subotu u večer, 17. o. mj., antifelski biskup presv. *O. Paskal Vuičić.* Umro je kod svoje častne Braće Franjevaca u Imotskom Samostanu, u pet i pô sata po podne.

Pokojnik je bio veoma učen, golubinje ćudi, iskren, a života pokorničkoga uprav sveta, te je bio prava dika franjevačkoga Reda. On je bio dvanaesti vikar u Bosni, i vršio je tu uzvišenu službu od g. 1866. do g. 1881, kad uredjenjem hierarkije u Bosni bi stvorena nadbiskupija u Sarajevu i nova biskupija u Banjaluci. Odtada biskup Vuičić izstupio je iz crkvene slsžbe i sklonio se najprije u samostan OO. Franjevaca na Gorici kod Livna a kašnje se preseli u kršnu imotsku krajinu, gdje je eto izpustio svoju bogoduhu plemenitu dušu.

— (Friedrich III.) Nasljednik starca Wilhelma razvio je u pismu na Bismarcka cio program, po kojem

misli vladati. Medju ostalimi veli: „Ja hoću da od vjekova u mojoj kući držano načelo vjerske snosljivosti i u buduće bude na korist svim mojim podanikom, bilo koje crkve ili vjeroizpoviesti. Svaki je njih jednako blizu srcu momu. Ta svi su u danih pogibli pokazali jednaku privrženost.“ — U ostalom se znade, da on nije bio nikada prijatelj Kulturkampfa.

Sv. Otac u pismu na Fridricha III. od 15. o. mj. izrekavši bol svoju i sućut nad smrću starca Wilhelma čestita mu i moli od Boga: „ut perfectæ caritatis vinculis Nos et Majestatem Tuam conjungere dignetur.“

— Kako se po novinah čita, imalo bi skoro doći do ugovora izmedju sv. Stolice i Ruske: Pregovore je vodio bečki nuncij Galimberti: Dao Bog, obistinile se skoro ove viesti.

Knjižtvo. Vječno svećeničtvo. Mi smo več prošle godine u ovom listu donieli jedan članak iz knjige „*Vječno svećeničtvo*“, koju je napisao kardinal Manning. Ovu je prekrasnu knjigu preveo djakon križevačke biskupije g. Mihajlo Trbojević, a o svom ju trošku izdao preč. kaptol Vrhbosanski. Knjizi je ovoj pisac svjetskog glasa a tako je pisana, da je vrstna ojačati svećenički duh u čitatelja, a zamrli oživjeti, te ju s toga najtoplije preporučamo. Gospodin prevoditelj liepo ju je preveo. Ciena je knjizi manja od njemačkog prevoda: obuhvata na ime 14 araka a stoji neuvezana 1 for., s poštarinom 1 for. 10 novčića a uvezana 1 for. 30 novčića i poštarina. Dobiva se kod uprave Vrhbosne, koja obećaje, da će se pobrinuti, da se neuvezana uzmogne dobiti i za 2 intencije. —

Budi ponizan. Pod ovim je naslovom nedavno izašlo djelce u tiskari Russo i Marić u Spljetu. Pisac je ovoga djelca sam sv. Otac Leon XIII. kao kardinal i nadbisk. perugijski, a namjenio ga „*svojim premilim pitomcem u sjemeništu.*“

Poniznost je kriepost jamačno svima potrebita, te se tako knjižica sama sobom preporuča svakomu, a preporuča je i ime pisca njezina, sv. Otca Leona XIII.

Knjižica obuhvata 72 strane u 32tim a dobiva se za 20 novč. u nadb. kuriji u Spljetu.

— **Evangjeoska razmatranja za sve nedjelje** — g. Ivan Barbalić, kapelan u Labinu (Albona u Istri) izdao je na spomen svećeničkog jubileja sv. Otca pod gornjim naslovom kratko tamačenje nedjeljnih ulomaka iz sv. evangjelja, koja će knjiga toplim i pobožnim čuvstvom pisana dobro doći g. svećenikom u duhovnoj pastvi.

Dobiva se kod g. pisca za 80 novč. s poštarinom 85 novč.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Pomako se iz III. reda u II. red. Dolenc Juraj kapelan u Cirkveni, stupiše nadalje u članove III. reda. Stipanić Dragutin, u Cirkveni. Bogdan Alojs, kolar u Lazini. Šlezinger Ignjat, trgovac u Orljavcu. Petrić Sofija, gostioničarka u Orljavcu. Ilijašević Mato, župnik u Raiću. Manjarić Mato, učenik u Mitrovici. Mateša Stjepan, podšumar, Župančić Milan, realac, Mikšaj Andro, mladić u Konšćini. Dobronić Ante, pop mjestni župnik u Pucišću. Lucić Franjo, pop mjestni župnik u Pucišću. Valek Stjepan, Niemčić Stjepan, Svarić Antun, Horvat Milan, Dumić Emil, Abjanović Pavao, Šašel Janko. Bičanić Stjepan, Canjko Valent, Rogoz Janko, bogoslovi u Zagrebu. Banković Grgur pl., klerik u Zagrebu. Čaić Koloman, Gabrić Alojzij, Koprivnjak Joso, Trzić M., Lončarek M., Petek Martin, Topljak Stjepan, Bustura Stjepan, Kunc Stjepan, Vuković Ante, Milković Gjuro, klerici u Zagrebu. Belavić Nikola, Sajko, Osvald, Graho Ivan, Mikić Nikola, Milašinović Martin bogoslovi u Zagrebu. Prikril Franjo, Plišić Nikola, officijali kod kr. hrv. ministarstva u Budapešti. Duimić Jakob, kapelan u Vrbniku. Sobocki Barbara, učenica u Vukovini. Badurina Lovro, Žakan Petrov u Pagu. Jakić Silvester, župnik u Darži. Pučka škola u Španoini. Kanotti Rafael, upravitelj župe u Brinju. Učione u Lepoglavi, Kamenici, Klenovniku, Jerovcu, Lipniku, Žakanju, Giba Pavao, Kolož Marko, Rakitničan Martin, djaci u Pitomači. Jurović Alojsij, Budinšćak Pavao, klerici, Posavec Andro, Prezl Stjepan, bogoslovi u Zagrebu, Kovačić Josip, župnik u sv. Jani. Feretić Matej, stolar u Omišlju. Tarato Luka Lukov, stolar u Omišlju. Hemeršić Katica, učenica u Babinojgredi. Muss Emilija, gradjanka u Karlovcu. Ritonia Slavko, u Karlovcu. Učiona u Milni na Braću. Milčić Stjepan, učenik u Sadvenjaku, Štajer Franjo, obć. bilježnik u Metliki. Pučka učiona u Opuzenu. Pučka učiona u Kominu. Antonić Vjekoslav. Cigrovski Josip, u Vinagori. Grežina Šimun, Šturlić Franjo. Antolković Vid, Pajur Stjepan, Kuzmek Andro, Bencerić Grga Pepelko, Majdak Mato svi iz Rakovca. Petrić Ivan, Kuzmin, Šišul Ivan Andrin u Dragi dolnji. Gregurić Franjo, učenik u Petrovaradinu. Dražić Juraj, gimnazijalac na Rieci. Hladki Teodor, vlastelin u Novigradu. Mataković Antun, umir. kot. sudac u Rakovcu. Učiona u Dobrinju na otoku Krku. Marušić Juraj Tomin, Stipančić Antun Antunov. Baretić Ivan Stjepanov, zidari, Mavrić Nikola Martinov, učenik u Gružanih. Starčević Milan, učenik u Garešnici.

Javna zahvala.

Niže podpisani školski odbor u Štridovi smatra se dužnim, plemeniti čin Njeg. Uzoritosti kardinala Josipa Mihalovića oviem, putem javnosti objelodaniti, te na priposlatih 42 for. u svrhu podpore pružene siromašnoj školskoj djeci, kao i ustrojit se imajućeg dadilišća, svoju najdublju zahvalnost izraziti, koja stekla kod Boga i ljudih priznanja.

U ime školskog odbora i župljanah.

Štridova dne 12. ožujka 1888.

Stjepan Matosović,
župnik.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 14. U Zagrebu, 5. travnja 1888. **Tečaj XXXIX.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Na kojih se temeljnih pojmovih osniva religija darvinovaca?

(Konac.)

12. Iz svega bi dokazivanja Spencerovog valjalo zaključiti sa Sirom Hamiltonom, „da absolutno biće možemo pomišljati samo kao negaciju mišljenja."[1])

Mansel još ljepše veli: Biće absolutno i neograničeno su imena, koja ne označuju možda koji objekat mišljenja ili sviesti, već označuju pomanjkanje onih uvjeta, pod kojimi je sviest (mišljenje) moguća.[2])

Mi evo izjavljamo da dokazi Mansela i Hamiltona upravo ovaj zaključak hoće da dokažu, a ono što je Spencer od svoga dodao, dodao je samo za to da utvrdi dokazivanje svojih zemljaka. Ko dakle prihvati njihovo dokazivanje, mora prihvatiti i njihov zaključak. A to ne znači drugo, nego li tvrditi, da mi nemamo prava po zakonih našega mišljenja držati da obstoji išto absolutna, da ima išto iza fenomenalnoga, t. j. iza pojava. Absolutno, neograničeno biće, po naučanju ovih englezkih filosofa upravo je tako samo ens rationis, kao što je n. pr. četverouglasti okrug.

Spencer i sam veli, da je po strogoj logici ovakav zaključak upravo nuždan. Ali je tad na jedanput okrenuo kabanicu pak veli, da je ovakvo zaključivanje po njegovom mišljenju temeljito krivo. „Kad bi premisa", nastavlja Spencer, „bila sigurna, tad bi nesumnjivo valjalo prihvatiti i zaključak, ali premisa, bar u formi, kako su ju razvili Hamilton i Mansel nije strogo sigurna (richtig)." Kako to? „Osim izvjestne opredjeljene sviesti (mišljenja), koje pravila ustanovljuje logika, imade i neopredjeljene sviesti, koja se ne dade skučiti u ova pravila (logike). Kraj podpunih misli, i kraj takvih, koje se dadu podpuno razviti, ma da su nepodpune, imade i takvih misli, koje je nemoguće popuniti, koje su ipak realne u smislu, da predočuju normalna zametanja moći mišljenja.[1])

Vrlo je značajno i poučno, kako Spencer, predpostaviv neopredjeljeno mišljenje ili kako on veli „neopredjeljenu sviest", dokazuje da imade biće absolutno, neograničeno Mi ne dvojimo ni čas, da je Spencer ovim dokazivanjem, ako ono i što vriedi, upravo porušio prvašnje svoje dokazivanje. Evo odmah prvoga dokaza: „Kažem li: absolutno se ne može spoznati, to sam tiem mučke uztvrdio: ima absolutno biće. Kad niečemo, da možemo spoznati što je absolutno biće, onda je u ovom nijekanju već sakrivena predpostava, da ima absolutno biće, a ovo naše predpostavljanje ujedno dokazuje, da absolutno nije prisutno sviesti kao ništa, već kao biće." Ovo je tako očit sofisam, da ga zaista ne treba tek odkrivati. Pak se ovi učenjaci rugaju nama, koji vjerujemo, a oni na ime moderne znanosti nose na pazar ovakve sljeparije!

Pustimo to, da vidimo kako Spencer sam sebe pobija! On je na široko razvio dokaz, da

[1]) Das Absolute wird blos als Negation der Vorstellbarkeit vorgestellt. Mislim da prievodom svojim niesam piscu učinio krivice, jer je po školi sensitivisma Vorstellung i Gedanke, vorstellen i denken jedno te isto.

[2]) Das Absolute und das Unendliche, sind also, wie das Unvorstellbare und das Unwahrnehmbare, Namen, welche nicht etwa irgend ein Objek des Denkens oder des Bewusstseins, sondern vielmehr die Abwesenheit gerade der Bedingungen bezeichnen unter welchen das Bewusstsein möglich ist.

[1]) Neben dem bestimmten Bewusstsein, dessen Gesetze durch die Logik formulirt werden, besteht noch ein unbestimmtes Bewusstsein, das sich nicht in Formeln bringen lässt. Neben vollständigen Gedanken und neben solchen, die obwohl unvollständig, doch vervollständigt werden können, giebt es noch Gedanken, die zu vervollständigen eine Unmöglichkeit ist, aber trotzdem real sind in dem Sinne, dass sie normale Erregungen des Denkvermögens darstellen.

je misao o biću absolutnom, neograničenom absurdna, jer je sama u sebi oprječna; a da je sve naše spoznanje po naravi svojoj samo relativno, i da spoznajemo samo pojave, relacije. A sad tvrdi: upravo je nemoguće da bi naše spoznanje bilo samo znanje o pojavima, ako si ujedno ne predstavimo realnosti, koje su ovi pojavi; jer se pojavi bez realnoga ne mogu misliti. Dá! Spencer predbacuje svojim zemljakom Hamiltonu i Manselu, da su sami izrekli smrtnu odsudu svojoj nauci, kad kažu, da su pojmovi o biću neograničenom i absolutnom samo negativno u našoj sviesti. On veli „Dokazivanje, koje se na tom osniva, da njeki izraz imade sasvim odredjeno znamenovanje, a koje se završuje tim, da ovaj izraz nema ovoga znamenovanja, samo si je podpisalo smrtnu odsudu.“ Dakle mi imademo positivnu sviest o biću absolutnom i neograničenom. A nije li Spencer gore dokazivao, da mi ne samo da nemamo sviesti o absolutnom, već da je ni kako ne možemo ni imati? —

Ali Spencer veli, da je ova sviest, koju imademo o absolutnom neizvjestna, neodredjena (unbestimmt). Mi ćemo sad pogledati, kakva je to neizvjestna sviest, pak ćemo ujedno viditi, kako Spencer liepo razvija pojam absolutnoga i neograničenoga, za koji je prije rekao da ga nemamo ni kako.

Spencer ponajprije prispodablja korrelativne pojmove kao što su: relativno i absolutno, ograničeno i neograničeno. Ovim prispodabljanjem dokazuje Spencer, da je nuždno naša sviest o absolutnom i neograničenom realna, positivna, jer da inače ne bismo imali ni sviesti o relativnom i ograničenom; kao što ne možemo spoznati što je čest ili pojedino, ako ne spoznamo cielo, množinu itd.

Kad spoznajemo ograničeno, onda imademo u sviesti biće njeke vrsti, i granice, kojima je ograničeno. U ideji o neograničenom ostaje u našoj sviesti biće, te samo granice zaniječemo. Da u istinu preostaje u našoj sviesti i njeki positivan elemenat, najbolje dokazuju antitese. Razdjelivomu ne možeš postaviti kao antitesu neograničeno, niti nerazdjelivomu ograničeno.

Isto biva i kad spoznajemo relativno Relativno dolazi u našu sviest kao bitisanje u granicama i pod uvjetima. Odstranimo li granice i uvjete, ostaje nuždno u našoj sviesti nješto, što je bilo ograničeno i uvjetno, t. j. ostaje nješto positivna — absolutno — bitisanje bez granica i uvjeta. Dà, to je tako nuždno, da bi inače naš pojam o ograničenom bio ništa. Oprjeke na ime možemo spoznati samo onda, ako spoznajemo njihovu uzajamnu relaciju n. pr. jednako i nejednako. A isto vriedi i za absolutno i relativno Relacije pak izmedju ovoga dvojega ne možemo ni kako spoznati, ako niesu oba objekta u našoj sviesti, t. j. ako ne spoznamo i relativno i nerelativno t. j. absolutno.

I ovo je cielo dokazivanje Spencerovo pravi i čisti sofisam. On hoće da dokaže eksistenciju absolutnoga bića iz samoga pojma, što ga imademo o biću u obće (ens in genere). Ovaj je pojam da što najneopredjeljeniji, ali u koliko je ovakav, ne bitiše izvan našega uma, već je on samo pojam uma, i to najobćenitiji, te već sam ovaj pojam, kao što i svaki obćenit pojam, ruši cio sustav sensitivisma. Sve što obstoji izvan uma njekim je načinom opredjeljeno, a biće je absolutno najviše opredjeljeno, ali samo svojim absolutnim i neograničenim bivstvom. Kad se dakle absolutno biće zove ens simpliciter, onda se tim izrazom hoće reći, da ono ima svu punoću bivstva, da ne spada u ni koji rod, da je u sebi neograničeno, a samo ga mi svojim ograničenim umom ne možemo jednim pojmom obuhvatiti. I sve se daljnje dokazivanje Spencerovo osniva na istoj bludnji.

13. Da spoznajemo absolutno potvrdjuje Spencer razmatrajući i proces mišljenja. Tu Spencer opet navodi iste razloge, da spoznajemo absolutno, neograničeno, kojima je gore dokazivao, da spoznajemo samo relativno.

Gore je rekao, da je upravo absurdno tvrditi, da je „prostor i vrieme“ ograničeno ili neograničeno, a sad veli da je neograničeno, jer mislimo li kakve god granice prostora, opet moramo pomišljati prostor i izvan ovih granica. Samo što i ovdje ostaje Spencer u istoj bludnji, koju smo i gore iztakli: on na ime ne razlikuje stvarnoga prostora od umišljenoga.

Isto je i s idejom „uzroka.“

Od tuda je, zaključuje Spencer, naše tvrdo vjerovanje u objektivnu realnost, kojega ne može ni koja kritika ni za čas uzkolebati. Ova je realnost bez svake forme i granice.

Spencer osjeća, kako se je ovim približio upravo licem do lica najvećoj težkoći. Kako na ime možemo imati sviest o biću bez forme i granice, kad je sviest po samoj biti svojoj moguća samo u formi i granicah? Ne mora li izčeznuti i sama sviest, kad nestane uvjeta njezinih?

Tajna se mora odgonenuti, veli Spencer, a mi dodajemo, da je sensualisam ne može i neće nikada odgonenuti. Spencer to kuša po prilici ovako. Do ovakve sviesti dolazimo kom-

binacijom. Svaka predstava (Vorstellungsbild) ima u sebi njeku trajnu sastavnu čest. Upravo je tako nemoguće, da ovoga sastavnoga diela nema u sviesti, kako je nemoguće da bude on sam u sviesti; u jednom bi na ime i drugom slučaju nestalo sviesti, u prvom radi pomanjkanja tvari, u drugom radi pomanjkanja lika. Tim što ovaj trajni elemenat ostaje prem se mjenjaju uvjeti, nuždno radja u nami čuvstvo, kojim se on razlikuje od ovih uvjeta, te se pokazuje neovisan o njima. Mi se ne možemo oteti čuvstvu, da je u svakoj misli nješto, što je ograničeno, jer se ne možemo oteti ovomu nješto. Ovo čuvstvo očito nastaje kombinacijom susljednih predstava lišenih njihovih granica i uvjeta. Sviest nije abstraktum, veli Spencer, kojegod vrsti misli, ideja i predstava, već svih misli, ideja i predstava. Ono što je njima svim zajedničko, čemu se ne možemo oteti, je upravo to, što označujemo riečju eksistencija. Jer se ovo dobija tako, da se uslied neprestanih promjena odlupi od svih modaliteta, ostaje neopredieljena sviest nječega, što je u svih modalitetih konstantno, različno od načina, kako se prikazuje (Erscheinungsweisen). . . . Oprjeka izmedju absolutnoga i relativnoga u našoj duši jest upravo oprjeka onoga duševnoga elementa, koji absolutno obstoji, i onih koji obstoje relativno.

Onaj je dakle najviši duševni elemenat po svojoj kakvoći (Beschaffenheit) nuždno neopredjeljen i nuždno nerazoriv. Jer je naša sviest o bezuvjetnom upravo (buchstäblich) bezuvjetna sviest ili gradja (Rohmaterial) mišljenja, kojemu, kad mislimo, dajemo opredjeljenu formu, sliedi, da je neprestano živo čuvstvo o realnoj eksistenciji za pravo temelj naše moći mišljenja.

Zakoni mišljenja naprosto nam zabranjuju, da stvorimo pojam o absolutnoj eksistenciji; a u isti nam čas brane isti zakoni mišljenja, da se otmemo sviesti (misli) o absolutnoj eksistenciji.

Zaključak je: sve je naše mišljenje u pravom smislu rieči relativno, ali upravo ovo mišljenje zahtjeva da ima biće nerelativno, dà samo naše mišljenje, (Denkprocess) takvo je, da je upravo nemoguće oteti se sviesti, da iza pojava imade nješto realno. —

Na koncu primjećujemo samo ovo dvoje. Sve dokazivanje Spencerovo da imade absolutno biće ne dokazuje upravo ništa, već je puka sofisterija. A kad Spencer hoće da ovako izmiri znanost i vjeru, što je uztvrdio, da o absolutnom biću niti znademo išto, niti smijemo išto tvrditi, prem imademo neopredjeljenu sviest o njemu, onda on nije svoga cilja polučio, već je samo širom otvorio vrata skrajnjemu skepticismu — kojega se i on sam plaši.

U ostalom o tom, kakva bi imala biti ova vjera „budućnosti“, drugi put. —

Nješto o kumovih.

Crkva zahtjeva kod krsta jednoga il dva svjedoka: kumu il kuma: mužko il žensko — il obadvoje — više ne, da se neumnoži srodstvo te nebude još više ženitbenih zaprieka. Kumovi moraju biti katolici pošteni i dobri ljudi, pozvani za tu čast od roditelja djeteta il od župnika odabrani — ako roditelji nebi vriednih predložili. Ovi su dužni krštenju prisustvovati — osobno il zastupano — i diete držati il tvorno dotaknuti. Redovnici, izobćenici i notorno opaki ljudi izključuju se od kumovanja. To je u kratko i u obće crkveni propis glede kumstva.

Naš narod živi izpremješan sa braćom grč. iztočne crkve te je ovdje ondje tako tiesno sprijateljen i upućen jedan na drugoga, da skupa oru, siju, žanju; piruju i svetkuju; kumuju si i žene se; zajedno se raduju i zajedno plaču. Na uzkrsnuće i tjelovo oni nam uzveličaju zvonjavom naše blage dane a mi im ljubav odvraćamo na Bogojavljenje. I mrtve medjusobno oplakujemo i sprovadjamo uz tužaljku zvonova jedne i druge crkve. „In tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo et hominibus: Concordia fratrum, amor proximorum et vir et mulier bene sibi consentientes.“ (Ecclesiastici c. XXV.) — Ele sloga od Boga! —

Ovako biva kod nas od starine a to su uveli — bilo hotice ili nehotice naši predšastnici — sigurno iz dobre namjere: ad contestandam tollerantiam et fovendam amicitiam fraternitatemque izmedju jednoga naroda dvojega imena. — Ali katoličko pravo izrično zabranjuje „Communicationem in sacris cum acatholicis.“ Naročito uči pastoral Štiglićev da župnik nekatoliku nesmije dati kumovati i diete dotaknuti van samo „prostim svjedokom“ i „pukim gledaocem“ biti. Župnik će, veli Št. pastoral, da nedodje u nepriliku već unapried roditeljem poručiti da si sposobnoga kuma odaberu.

To je sve pravo, ali u praksi često neizvedivo tim manje, što je, kako rekoh, već odavno u običaj ušlo te bi i onako napete vjerske i narodnostne odnošaje strašno pomutio i do nedoglednih posljedaka dotjerao, tko bi to na strogu stazu crkv. propisa povratiti nastojao i očevidno bi promašio svrhu i načelo sv. majke crkve, koja mnogo od svojih strogostih popušća „ut accatholicos bisce mediis facilius ecclesiæ conciliare possit.“ A nije li u tu svrhu obred iztočne crkve i narodni jezik u katoličkoj crkvi dozvolila? —

Strašna je indi tu collisija za dušobrižnika: izmedju strogih crkvenih propisa i od starine uvedenog ususa — Istina, većina katoličkih kanonista i jurista zabranjuju

*

ono, što mi eto i bez najmanje grižnje savjesti činimo i dopuštamo. Tako sv. Alphons veli: „Peccant, qui advocant haereticos pro patrinis filiorum suorum." Dosljedno tomu grieše — još više — svećenici, koji to dozvoljuju. — Rimski ritual kaže: „Sciant parochi, ad hoc munus non esse admittendos hæreticos. . . Iz odgovora Congregacije de propaganda fide na biskupe sabrane g. 1829. u Baltimorskoj synodi, zatim iz circulara nadbiskupa bečkoga od 25/2. 1856. te iz morala sv. Alphonsa VI. n. 127. znademo, da crkva dopušta diete akatoličkih roditelja na katoličko krstiti i katolički protokolirati — kad to roditelji zamole — tim više, ako je nužda: „ne infans spirituali regeneratione privetur" pa makar i neima upravo moralne sigurnosti da će se diete katolički odgojivati. Ali polag svega toga nepristaje crkva da mu akatolici kumuju. [Mimogred budi ovdje rečeno jednomu momu bratu — sukotaranu, da nije po ovom imao pravo odkloniti kršćenje djeteta, koje su mu poslali akatolički roditelji molbom — da ga krsti (tu ni civilni zakon nemože braniti — kad je volja i molba roditelja. Volenti non fit injuria — samo neka bude pred svjedoci). Jer, sv. mati crkva katolička sve ljude smatra svojom djecom, osobito one, koji su sv. krstom njezini postali. A mi smo dužni osobito ondje gdje nam je prilika i mole nas, da poradimo za razširenje čiste vjere Isusove: ut fiat unum ovile et unus pastor.]

Dakle, kako iz toga van? — Pastoraliste nas upućuju, da u slučaju kad nam dodju kumovat akatolici liepo ih poučimo da zakon crkve katoličke nedozvoljuje akatolikom kumovati te, ako ih nebi moći s liepim odstraniti, da se puste prisustvovati kao puki svjedoci ad honores a pravi kum, koji će se i djeteta dohvatiti, budi u tom slučaju prvi bliži pošten katolik il prisutni crkveni poslužnik.

Ali, akatolik se poziva na svoja već prijašnja kumovanja. On neće da odstupi. On diete drži i neda ga od sebe. On diete dariva i točno odgovara na pitanja krstitelja obećanjem djetetu biti u svemu pravi kum i prijatelj. Kumstvo pako, kako znamo, naš narod nada svako drugo prijateljstvo i srodstvo cieni. Voli se brat bratu zamjeriti negoli kumu. Kumstvo zaista u našem narodu „ad bonum pacis" neizmjerno mnogo doprinaša. Tu nam, osim ususa, kojeg bez dvojbe, jer je odavna te nemože biti nepoznat, tacite i duh. naša oblast trpi, pripomaže učeni Jezuita Layman veleć: „In necessitate et gravi causa permittendus est haereticus patrinus. Ratio, quia haereticus legitime baptizatus a b s o l u t e e s t c a p a x muneris patrini, ita ut ex eo spiritualem cognationem contrahat." Dakle „in necessitate et gravi causa" — a ta bi bila u našem slučaju: da se izbjegne veći razdor vjerski i plemenski i čini korak bliže k povratku u jednu pravu svetu od Isusa utemeljenu crkvu. Na ovo će reći možda koji brat-svećenik: ali „non faciendum malum ut eveniat bonum!" Na to mu odgovor: inter duo mala minus eligendum." — Istina, Ecclesia multa videt quæ non probat et — flet", — sed et exultabit! —

Iz svega ovoga indi sliedi: da se neka tollerira kumovati poštenim inače nekatolikom (kršćanom), gdje je nemoguće to uzkratiti bez gorkih posljedica — tim više: što se dozvoljuje i mješovite ženitbe — najsvečaniji i najstalniji ugovor, najtjesnijega i doživotnoga prijateljstva; što se tim polučuje „bonum pacis" bez kojeg se nemože ni pomisliti napredak ni moralni ni materijalni; što se u slučaju smrti roditelja djeteta i onako pošten i bogoduh skrbnik postavlja, koj će pod pazkom nadtutorske oblasti i dušobrižnoga župnika in temporalibus et spiritualibus za svoga štićenika marno gledati. Ako indi samo dušobrižnik, kako mora, bdije: ne homo inimicus zizania seminet — nije se bojati: ut bonum fidei a patrinis acatholicis detrimentum patiatur.

Ovoliko iz prakse za praksu mladjoj braći, podlažuć se u ostalom bezuvjetno eventualnim naredbam preč. duh. oblasti. **I. B.**

Mensa („daska") il ne?

Pod ovim članakom zagovara g. J. B. u zadnjem (13) broju ovoga Lista po drugi put proti meni onu drvenu mensu ili bolje rekuć olaštenu ili politiranu dasku, kojom se na mnogih mjestih pokriva žrtvenik nad mappe ili stolnjake, te koja se po volji može snimiti i opet namjestiti. Pače on tvrdi, da je ta daska d o n e k l e i n u ž d n a.

Da štovani čitatelji o. L. mogu o toj stvari suditi, tko ima pravo, a tko krivo, valja da najprije navedem, što o tom učim u svom Katoličkom Pastirskom Bogoslovju u sv. I. na str. 403. „Na stolnjake se ne smije stavljati daska, jer to se protivi crljenici misala, koja kaže: Super altare nihil omnino ponatur, quod ad Missæ sacrificium vel ipsius altaris ornatum non pertinet.[1]) Ona daska dakle, koja se na mnogih žrtvenicih vidi, imala bi se odstraniti, jer niti je potrebita za misu niti služi za ures žrtvenika, a često puta se pod njom i gamad zaleže i stolnjaci izgnjile.[2]) Pače i niti iste okrajke žrtvenikâ nije dopušteno obložiti daskom; zabranjuje to

[1]) Rubr. gen. Miss. t. XX.

[2]) Velim to iz izkustva, jer se to dogodilo baš u mom rodnom mjestu, ne imajući stolnjaci dovoljnog zraka, pak kad je to moj ujak, bivši ondje župnikom, opazio, odmah je sa svih žrtvenika odstranio daske, makar su bile kako ukusno izradjene i politirane. — Vara se, koji misli, da se daskom stolnjaci bolje čuvaju od prašine itd.; jer upravo tada se ne mogu čistiti od prašine, kamo ova prodre, i ne spominjuć da se onom daskom mogu lahko podrapati na uglovih. Stolnjaci se najbolje čuvaju od prašine šarenim pokrivačem, o kom je govor u mom spomenutom Pastoralu n. n. mj. Vara se i onaj, koji misli, da je žrtvenik ljepši, ako je pokriven olaštenom daskom nego li čistim lanenim stolnjakom. Kušajte samo, pak ćete se osvjedočiti Op. pišč.

biskupski ceremonijal[1]), koji ih najviše dopušta samo zlatnim obručem ili svilenom vrbcom opasati."[2])

Prem sam već ja u br. 10. o. L. dokazao, da ona daska nije prema crkvenim propisom, to ipak proti istoj dalo bi se medju ostalim još i ovo navesti.

1. Nju medju drugimi osudjuje i Schüch u svom Handbuch der Pastoral-Theologie (1876.) na str. 388, gdje pozivajuć se takodjer na Biskupski Ceremonijal (n. n. mj.) ovako veli: „Zur Befestigung der Altartücher hölzerne, oder metallene Rahmen, oder Spangen um den Altar zu legen, ist nicht nach dem Sinne der Kirche."[3]) Ako dakle nije smjeti opasati žrtvenika drvenim okvirom, još manje se smije cio žrtvenik pokriti daskom.

2. Ako je žrtvenik pokriven daskom tako, da je samo „pod kaležem otvor, gdje su sv. moći", kako to o svom žrtveniku tvrdi g. J. B. u br. 9. o. L., tada će jedva moći svećenik miseć na takvom žrtveniku stavljati ruke na žrtvenik (a po gotovo ne, kad ima male prste uprieti u čelo žrtvenika), a možda i niti ljubiti ga, kako to propisuju rubrike veleć: „Celebrans junctis manibus super altare positis. . ."; „Osculatur altare" itd.; već će možda sve to činiti na onoj daski (na kojoj je obično u sredini, gdje se ljubi, i križić urezan), koja niti je žrtvenik, niti spada na žrtvenik, jer je ni jedna liturgička knjiga ne spominje. Čujmo, što o tom veli uvažen Pastoralista Amberger u svojoj Pastoraltheologie u. sv. II. na str. 940. „Metallene oder hölzerne Umränderungen des Altars sind nicht im Sinne der Kirche, besonders wenn sie das durch die Rubriken vorgeschriebene Auflegen der Finger und Hände des Priesters auf den Altar hindern, oder wenn der vorderste Rand der Altartücher zwischen diesen Umrahmungen und der mensa des Altares eingeklemmt wird." Ako to vriedi o drvenih okvirih, koliko većma to valja o onako širokih daskah, na koje se onoliko „oltarnih darova" smjestiti može! K tomu ja držim, da žrtvenik najbolje odgovara liturgičkim propisom, ako je ravan bez onoga otvora ili jame u sriedini. Spomenuti Amberger nastavlja n. n. mj. ovako: „Es muss ganz missbilliget werden, dass während der heiligen Messe die Epistel- und Evangelienseite des Altartisches mit Wachsleinwand oder Anderem bedekt und nur der mitlere Theil der mensa frei ist", a „mensa" po crkvenih zakonih je ona površina izpod stolnjaka, a ne ona toli hvaljena daska nad ovimi.

[1]) Dakle ne ja, kako mi je to prigovorio g. J. B. u br. 9. o. L., već Biskupski Ceremonijal. Op. pišć.

[2]) „Nullae coronides ligneae circa altaris angulos ducantur, sed eorum locco apponi poterunt fasciae ex auro vel serico elaboratae ac variegatae." L. I. c. 12. n. 11.

[3]) Tako uči i glasovita Instructio Pastoralis Eystettensis (1854.) na str. 5.

3. Baš kod kanoničkih visitacija, na koje se g. J. B. pozivlje mora biti za visitatora dosta mučno i neprilično pregledavati žrtvenike daskami onako pokrivene. Uzmimo da je u crkvi devet žrtvenika, kao što ih je n. pr. u obih župničkih crkvah (Bakru i Perušiću), gdje sam ja kada kapelanovao. Koliko bi se tu htjelo vremena, dok bi se svaki i pojedini žrtvenik razokrio i opet sve namjestilo onako, kako je prije bilo? Dočim gdje ne ima one daske, visitator naprosto nadigne stolnjake, vidi koliko ih je, i u jedan se čas osvjedoči, da li je sepulchrum (i mensa) u redu. U ostalom i ja znam za vrlo učenoga biskupa, koji je prigodom kanoničke visitacije toj daski dapače i izrično prigovarao.

4. One stvari (jestvine itd.), za koje veli g. J. B., da je kod njega običaj stavljat ih na žrtvenik, ne smiju se na nj niti izvan mise metati, jer citovani menom u br. 10. o. Lista Rituali govore obćenito ne razlikujuć pod misom ili izvan mise; a „ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus." Pače citovana ondje rubrika Misala (što se sve naime ima staviti na žrtvenik), govori upravo izvan mise, jer pod misom mora još mnogo toga doći na žrtvenik, kao misal, tjelesnik itd., čega rubrika ondje se nespominje. Po tom ona daska zbog navedenih darova niti izvan mise ne ima na žrtveniku mjesta; a nisam toga u mom zadnjem odgovoru (br. 10. ovoga Lista) razlikovao za to, jer nisam mogao predmnievati, da bi me mogao tkogod krivo razumjeti.

5. Napokon spominjem i to, da sam nekada (osim drugih zemalja) proputovao skoro cielu Dalmaciju i mnogo talijanskih gradova; poimence bio sam blizu dvie godine u Rimu (koji nam kako u svem tako i u tom može služiti za uzor), pak nisam nigdje vidio žrtvenika takvom politiranom daskom pokrivena; a morali bi se njom pokriti svi, kad bi ista bila i proti prašini i kapljevini svieća[1]) itd. tija nuždna, kako to mnije g. J. B.

Više o toj daski ne odgovaram ni rieči, jer ne vriedi tolike prepirke.

Dr. M. Štiglić.

I. Smetanje posjeda crkvenom procesijom.
II. Pristojno uzdržavanje odbjegle žene.

I.

„Župnik B. povede procesiju preko zemljišta C-ova. Ovaj potonji sbog toga, pa onda, jer da su mu usjevi pogaženi i oštećeni, smatraše, da je smetan u posjedu svom, te podnese tužbu proti župniku B. radi smetanja posjeda. Prvi i drugi sud sudiše prema zahtjevu tužbe. Najviši sud bečki riešenjem od 22. rujna 1885.

[1]) Proti tomu može se žrtvenik najbolje uzčuvati, ako se na sviećnjake nabode plehnati tanjurić i ako je žrtvenik uviek pokriven tako zvanim vesperalom dok se svieće užiglju.

br. 41003 dokine obije odluke nižih sudova i cieli postupak kao ništetan, te uputi C-a, da se obrati na administrativnu oblast.

Razlozi: Politička oblast dozvoljuje da se obdržavaju javni obhodi (procesije), to dakle spada u djelokrug političke oblasti, koje takodjer označuju put, kojim moraju procesije ići; one se brinu, da se uzdrži red i mir na procesiji, da se sačuva tudji imetak od štete i povriede. A kad je tomu svemu tako, to ne može biti sumnje, da su sudovi neovlašteno i nenadležno postupali uzev riešavati ovaj posao, u kojem se radi jedino o tom, da se za buduće zabrani procesija putevi, koji pripadaju tobože tužitelju; ne radi se pako tu o smetanju posjeda u pravom smislu rieči, dakle ne radi se o riešenju privatno-pravnoga pitanja; a napokon treba i to uvažiti, da se tuženi kao župnik i dušobrižnik ne može pozvati pred sud na odgovornost zato, što je vršio svoje funkcije."

Ova nam se rješitba čini posve opravdanom, jer se izvršavanje svećeničkoga zvanja i svete crkvene službe broji per excellentiam medju javne, državne interese, koje je dužna i nadležna razsudjivati, čuvati i promicati upravna vlast.

II.

„U predmetu F. K. proti suprugu F. K. radi privremenoga uzdržavanja kr. kot. sud u K. odlukom od 23. prosinca 1884. br. 14457 naložio je suprugu F. K. nakon dovršena postupka, da ima supruzi svojoj F. K., koja ga je ostavila i kod nadležnoga duhovnoga suda zatražila razstavu od stola i postelje, mjesečno unapred plaćati po 30 for., počamši od 19. siečnja 1885. u ime privremenoga uzdržavanja, a od 19. studenoga 1883., pak do 19. siečnja 1885. 420 for. na jedan put za 14 dana pod prietnjom ovrhe.

Proti spomenutoj odluci podnesoše utok oba supruga, na što je kr. banski stol rješitbom od 27. ožujka 1885. br. 5991 s razloga, što se pri razstavi od stola i postelje, zatraženoj od supruge, samo na zahtjevanje ženitbenoga suda ima odrediti privremeno uzdržavanje (§. 60. zakona od 3. listopada 1856.), obnašao po §. 343. i 2 sl. *b*) g. p. p. cjeo postupak od odluke na molbu izdane ukinuti i moliteljicu sa njenom molbom uputiti na ženitbeni sud. — Trošak utoka nije dopitan, jer ne ima uvjeta §. 316. g. p. p.

Suprupa F. K. uloži proti rješitbi kr. banskoga stola previdni utok; na što je kr. stol sedmorice rješitbom od 31. srpnja 1885. br. 2382: uvaživ, da po §. 60. I. dodatka k carskom patentu od 8. listopada 1856. (br. 185 d. z. l.) ima personalna instancija supruzi i djeci njenoj doznačiti pristojno uzdržavanje, te obvezati supruga, da po nadležećoj mu u obće uslјed §. 91. o. g. z. dužnosti nuždna za to sredstva daje onda, kad to duhovni sud za vrieme tekuće pred istim parnice na razstavu od stola i postelje od personalne instancije zatraži; uvaživ, da po istom zakonskom propisu i sud redoviti, a po okolnostih i vlast sigurnostna može jednomu od supruga, ako zaišće u slučaju silne pogibelji, koja se dakako ima dokazati, dozvoliti odieljen stan uz istodobnu ubavjest dotičnoga duhovnoga suda o tom; uvaživ, da u nazočnom slučaju niti nepostoji rekvizicija od duhovne oblasti za doznačenje pristojnoga uzdržavanja moliteljici, niti je ista moliteljica F. K. za podkriepu svoje molbe dokazala pogibelj, koja bi joj usljed zajedničkoga stanovanja i življenja sa suprugom joj F. K. prietila; uvaživ, da se prema tomu napadnuta odluka banskoga stola opravdanom ukazuje: obnašao, odbiv previdni utok F. K., potvrditi napadnutu odluku banskoga stola. *)

I ove dvije presude viših sudišta prikazuju se posve opravdanimi, jer je svakako duhovna vlast, koja vodi parnicu na razstavu od stola i postelje, kadra naći i dati najpravedniji odgovor na pitanje: jeda li je žena, koja je svoga supruga ostavila, vriedna, da joj se za tekuće parnice na razstavu od stola i postelje po suprugu pruža pristojno uzdržavanje?

Saobćio **A. Ž.**

Ljubav k siromakom izgoni strah smrti.

Tko nebi rado sretno i mirno umrieti? Tko nebi rado pomiren sa Bogom i pun utjehe i veseloga pouzdanja pošao s ovoga svieta u vječnost? K sretnoj smrti u obće vodi bogoljuban život, i sretno umrieti nije ništa drugo nego znati dobro živiti. Jer „ko se boji Gospodina, njemu će biti dobro na koncu i on će biti blagoslovljen na dan smrti svoje." Eccli. I. 13. Nećemo govoriti ovdje o obćoj pripravi za smrt, već ćemo samo spomenuti jedno osobito sredstvo, da možemo jednom dobro i sretno umrieti i bez straha očekivati smrt.

Imade li takovo sredstvo, sredstvo proti strahu od smrti? Sv. Vinko a Paula uvjerava nas, da obstoji takovo sredstvo; jer kako nam pripovjeda njegov izvrstan životopisac Abelly, običavaše taj svetac češće svojim kazivati, da je ljubav k siromakom najbolje sredstvo proti strahu od smrti. Sv. Vinko a Paula nije se samo zadovoljio, da ovu tvrdnju na prosto izrekne, već ju je temeljio na početnih rieči 40. psalma. Mi ćemo te rieči navesti i dodati im parafrazu sv. Alfonza, jer ona potvrdjuje tvrdnju svetoga Vinka. Te rieči 40. psalma glase: „Beatus, qui intelligit super egenum et pauperem: in die mala liberabit eum Dominus", i opet: „Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus: universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus." (Ps. 40. 3.) Zar nisu ove rieči Duha svetoga izričito obećanje, da će oni sretno, mirno i puni utjehe umrieti, koji ljube i podpomažu siromake? Sv. Vinko a Paula pozivlje se na mnoga izkustva, koja je sám doživio, da

---

*) Rješitbe crpao sam iz „Mjesečnika pravičnoga družtva u Zagrebu", od god. 1886. i 1887.

potvrdi ovu istinu, da je ljubav k siromakom najbolje sredstvo proti strahu od smrti. Medju inim navadja primjer jednoga od svojih prvih drugova, rano umrvšeg Lasallea, o kojem pripovjeda ovo: „U svojoj bolesti posve se je podao u volju božju, a da se nije ni najmanje plašio umrieti, prem se je prije uviek bojao smrti. Nu već u početku svoje bolesti bez straha očekivao je smrt, pa mi je rekao, da se ufa, da će tako i umrieti, jer sam mu češće kazivao, da Bog onim, koji su ljubili i podpomagali siromake, daje milost, da se ne plaše smrti."

Sv. Vinko a Paula nije jedini, koj je bio osviedočen, da sretno i mirno umiraju oni, koji bijahu milostivi i milosrdni prama siromakom, nevoljnikom i sirotam. Sv. Jeronim u svom pismu na svećenika Nepocijana (epist. 52. Ed. Maur.) piše, da se on ne sjeća da je ma gdje čitao, da onaj zlo i nesretno umire, koj je činio djela milosrdja i ljubavi prama siromakom, „numquam memini me legisse, mala morte defunctum, qui libenter opera charitatis exhibuit." Sveti Ciprijan nazivlje u svojem djelu de opere et eleemosyna milosrdje velikom utjehom vjernika, spasonosnom zaštitom naše sigurnosti, „solatium grande credentium, securitatis nostræ salubre præsidium." Je li čudo onda. da milosrdje čini, da dotičnik mirno umire?

Ako tražimo razloge, zašto Gospodin Bog spaja s djeli milosrdja sretnu i mirnu smrt, to će biti sliedeći razlozi:

1. Krist, naš Gospodin, znade za sve dobro, što činimo siromakom, a On to naplaćuje, kao da smo učinili njemu; „Amen dico vobis, quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis", (Math. XXV. 40.) i

2. djeli milosrdja stičemo si mnogo zagovornika kod Boga u onih siromacih, koje podpomažemo, pa je nemoguće, da nebi bile uslišane molitve tolikih; taj razlog navadja i sv. Jeronim u gore spomenutom listu na svećenika Nepocijana.

Liepa i duhovita je izjava sv. Franje Saleskoga: „Krevetu kršćanske smrti mora ljubav biti podlogom, a jastuci ponizno uzdanje u milosrdje božje." Nu ako umirajućem kao podloga služi ljubav, koju je gojio, dok je bio zdrav prama Bogu u osobi siromaka, i koju još sada ćuti u svom srcu, tada takovomu neće manjkati kao jastuk pouzdanje u Boga." (Tob. IV. 12.) U istinu, koli veselo može stupiti onaj pred božanskoga sudca, koga je u njegovih članovih nahranio, dvorio itd., i kod koga si je stekao toliko zagovornika u siromasih. Koli je utješna stoga izreka sv. Vinka: najbolje sredstvo proti strahu od smrti je ljubav k siromakom. Pr. **J. Šašel.**

Viestnik.

Zagreb. Obredi velikoga tjedna obavljeni su u prvostolnoj crkvi i ove godine starinskim slavnim načinom, a započeli su na veliku sriedu sa lamentacijami, koje su od njekih pjevača baš krasno odpjevane.

Službu velikoga četvrtka i s običajnim pranjem nogu apostolskih na koncu obavio je presvietli gospodin biskup-provikar Franjo Gašparić, a objed i dvorenje staraca apoštola po biskupu i zagrebačkih župnicih obavljeno u nadbiskupskom dvoru.

Svečanost uzkrsnuća u subotu na večer obavio je opet biskup-provikar. Nečini nam se zgodno što se već u četvrt na 6 velikim zvonom sazivlju vjernici na slavno uzkrsnuće, koje se tekar oko ½7 nakon odpjevanoga matutina obavlja, tako da se mnogi nemogavši dugo izčekati obred uzkrsnuća povratiše nezadovoljni kući. Hiljade občinstva čekalo je na kaptolskom trgu, da će procesija uzkrsnuća izaći kao i neke godine na kaptol, nu uzalud čekaše i s toga mrmljajući otidjoše. U buduće valjalo bi uviek občinstvu javiti neposredno pred uzkrsnućem, da li će procesija van poći ili ne. Premda je vjetar malo puhao nije se van išlo, ali kako se procesije po drugih crkvah mogle izaći, moglo se je i ovdje.

Svečanu pontifikalnu-misu na sam blagdan Uzkrsnuća obslužio je sam Uzoriti gospodin kardinal-nadbiskup Josip Mihalović.

Najsjajniji i najdivniji trenutci jesu i ostaju vazda svečanosti uzkrsnuća u večer, kada krasna prvostolnica do zadnjega prostorca dubkom puna sva gori plamenom i odjekuje milozvučnim pjevanjem. Uviek bodra revnost i takma pjevačkoga sbora zaslužila je svaku hvalu sa svojim regensom-chora. Mora se s pohvalom spomenuti držanje našega pučanstva — osobito ladanjskoga puka — koje napram crkvenim obredom i običajem ovih svetih dana vazda još vjerno čuva poštovanje i nabožno osjećanje. Pohod puka svakom svečanijom prigodom bijaše mnogobrojan, a pohadjanjem svetoga groba vrvilo je svud do u mrki mrak. Vrieme je prijalo prilično ovih dana do li proljetnog vihra.

Odlučno se slažemo s prigovori Obzorovimi, što se je zadnja tri dana velikog tjedna radilo i lupalo na našoj stolnoj crkvi, kao i kukavnom i neurednom obavljanju slavnoga uzkrsnuća u crkvah sv. Marka i sv. Katarine.

— **Hrvatska na Vatikanskoj izložbi.** U prekjučerašnjem broju piše „Obzor", da Vatikanski list „Osservatore Romano" donosi u broju od 30. ožujka, potanki, laskavi opis o sagu, sastavljenom, kako kaže po narodnih motivih, izradjenih umjetnički po inžiniru zagrebačke stolne crkve Bolléu, radjenom u samostanu milosrdnih sestara u Zagrebu, što no ga pokloniše Hrvatice sv. Otcu. Iztiče, da tekstilna industrija ovoga vieka, nije take radnje proizvela. Crta potankosti saga, kako može samo vještačka ruka; zatim se bavi i opisuje krasno klecalo milosrdnih sestara u Zagrebu; divi se izvanrednoj njihovoj vještini, spominje, kako milosrdnice zagrebačke liepi glas svojim ručnim djelima stekoše u Austriji, tako da im bi podieljena častna diploma na bečkoj obrtnoj izložbi.

— Dne 9. izmedju 6 i 7 sati u jutru krenuti će naši hodočastnici u vječni grad. Uzoriti gosp. kardinal nadbiskup morao se po zapoviedi liečnika odreći ovog putovanja na koje se spremao.

Hodočašću su se nadalje priključila p. n. gg. Senz Mijo prebendar iz Djakova; Marinović Franjo kapelan, Bebrina; Kramarić Stjepan župnik, Miholjanec; Gabrić Marija učiteljica, Nova Gradiška; Dolački Aleksa, župnik iz Bučice; Dr. Josip Majcen, odvjetnik iz Krapine; Hržić Franjo umirovljeni svećenik, Varaždin; Pavošević Ivan, učitelj iz Kraljevice; Pavao Sivanić, podvornik nadb. kancelarije Zagrebačke. Conte Dr. Kosta Vojnović profesor sa kćerkom Eugenijom. Kostajnevac Franjo preb. Duh Juraj, vitez reda sv. groba i župnik u Krapju. Potočnjak Ivan, prepošt kaptola Modruškog il Krbavskoga. Ćurilović Apolonija, učiteljica iz Nove Gradiške. Barun Dragan Vranyczany i gospoja Ivka. Gospodjice Olga pl. Kiepach i Marija pl. Mihalovich. Sucich Franjo, brodar s gospojom Hedvigom.

Rim i Italija. Sv. Otac nije velike subote primio, kako običaje, kardinalskoga sbora u audienciju, već se je ovo imalo obaviti na uskrsni ponedjeljak. Siromakom poklonio je sveti Otac k uskrsnim praznikom 12.000 franaka.

Njeke novine donose opet uznemirujuće viesti o zdravlju sv. Otca, dočim viesti iz Vatikana proglašuju ovakve viesti netemeljitima; sv. Otac da je na uskrs u jutro služio sv. misu u svojoj kapeli a poslije šetao po bašći. —

Talijanskoj vladi čini se da niesu bili dovoljni svi oni skandali, koji su se odigrali pod njezinom protekcijom s proslavom Giordana Bruna. U Mljetcima se na ime stvorio odbor, koji radi o tom da u ovome gradu dobije spomenik odpadnik Fra Paolo Sarpi. Bio je on monak, pak se god. 1597. opro papi Pavlu V. hoteći uvesti reformaciju u Mletcima. On je napisao i poviest sabora Tridentinskoga, da kako po svojim nazorima. Ono je bilo previše gradskomu nadnačelniku grofu Serregu Allighieriju, te se on opro ovomu nastojanju radikalaca, koji niesu smjerali na drugo, nego da pokažu svoje neprijateljstvo crkvi, slaveći odpadnika monaka kao „zastupnika prosvjete i junaka, koji se junački opirao tmini a radio za veličinu Italije.“ Kad je dakle ovo nastojanje radikalaca dobilo potvrdu ministra predsjednika, učinio je gradski načelnik ono, što je dolikovalo pravomu sinu sv. crkve t. j. on je položio čast gradskog načelnika.

— Dne 31. ožujka umro je kardinal-biskup Sabinski, Augustinac Thomas Maria Martinelli. Rodio se u gradu Lucca 3. veljače 1827., a kardinal je postao 22. prosinca 1873. On je bio prefekt kongregacije Indeksa.

— Što je vjera ruskoj vojsci? Njeki smo dan čitali u novinama, kako se strogo pazi na vršenje vjerskih dužnosti u ruskoj vojsci. Svjedoči to sljedeća dnevna zapovjed, koju je izdalo petrogradsko vrhovno zapovjedničtvo: „Za nastalog velikog posta imadu se bezuvjetno izpovjediti i pričestiti svi častnici i sva momčad kršćanske vjeroizpoviesti; štopski su i viši častnici ovo dužni učiniti zajedno sa svojimi kompanijami, eskadroni ili baterijami. Samostalni zapovjednici četa imadu osobito brižno paziti na one podčinjene osobe, koje bi propustile izpovjediti se bez osobito znamenitog razloga. Bezuvjetno je nuždno paziti kod momčadi, da se vrše sveti vjerski obredi i zahtjevi crkvenih zakona, i da se svimi načini u njima uzbudi uvjerenje, da će samo onaj vjerno služiti caru i domovini, koji svetu vjeru štuje i crkvenim se zapoviedim pokorava.“ I od nekrštenih se vojnika zahtjeva, da zadovolje svojim vjerskim dužnostim.

Ovako sudi o potrebi vjere vrhovno zapovjedničtvo vojničko, drugačije dakako njeka gospoda. Ko ima pravo!

Napredak katoličke crkve u Englezkoj. Posljednji izvještaj konvertita u Englezkoj broji 7 članova tajnog vieća, 33 člana komore lordova, 82 člana doljnje kuće; 1051 obraćenik pripada plemstvu i bogatom gradjanstvu a 145 vojsci, a medju ovima je jedan Feldmaršal i 6 generala. Od pomorstva obratilo ih se 29, a od ovih su sedmorica admirali. Osim toga navodi se u izvještaju 48 liečnika, 72 sudca i odvjetnika, 12 službenika ratnoga ministarstva i 337 svećenika.

Knjižtvo. Porcijunkula. Oglašena nami nedavno knjižica „Porcijunkula i oprošćenje grieha“ izdana od „Sbora redovničke mladeži bosanske“, doživila je već drugo izdanje. Svakako liep uspjeh, koji je ujedno i dokazom, koliko je ista ugodila i omilila se svojim sadržajem. Pročitav ju mi onomadne, niesmo mogli a da ju nepreporučimo, kao što i sad nemožemo drugo, nego ju što toplije preporučiti. Ciena je 20 nč.

Javna zahvala.

Prečastni gosp. kanonik Zagreb. Dr. Martin Matunci blagoizvolio je župnoj crkvi Novigradskoj, župi i mjestu svojega porodjenja pokloniti dragocienu zlatom vezenu kazulu sa pripadci a. coloris, kao uskrsnu pisanicu.

Za taj veledušni i dragocieni dar se u ime svoje i svojih župljanah prečastnom darovatelju najtoplije zahvaljuje

U Novigradu 3. travnja 1888.

Marko Horvat,
prisj. duh. stola i župnik.

Urednik dr Ante Bauer.

Tiskom C Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 15. U Zagrebu, 12. travnja 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

HRVATSKA ADRESA.

Zlatna Tvoja Misa kako je drugim narodom, tako je i Hrvatom radostna i draga prilika, da pokažu Tvojoj Svetosti svoju sinovlju odanost, spremni posluh i vjeru vazda neokaljanu. Tomu, dopusti milostivo, neka smo poruci i glasnici mi, koji Ti evo poklonstveno na koljena padamo. Potiču nas na to divne krieposti Svetosti Tvoje, koje u cjelokupnoj katoličkoj crkvi sievaju i bezbrojna čovječanstvu izkazana dobročinstva. Kao nepogrešivi učitelj kršćanske istine, neprestrašni branitelj crkvenih prava, veledušni zaštitnik znanosti i umjetnosti, miroljubivi riešitelj prepornih pitanja, i kao premilostivi podupiratelj stradalaca i siromaka: kraljevom si i narodom postao štovanja i ljubavi vriedan.

Hrvatskomu pak narodu, jednomu od slovinskih i ne veliku, veliki su dopali darovi od Apoštolske Stolice i od Svetosti Tvoje. Prvi je sveto Kristovo Evangjelje i katolička vjera: pa to najviše i najveće blago primio je on od slovinskih naroda prvi i to od Petrove Svete Stolice: za što i bje Hrvatom častni naslov, da su svetomu Petru sinovi navlastice. Kad su se pako ukrotili i mir vjerno gojili, ter državom i moćju narasli: opet im Slavni Tvoji Predšastnici ukrasiše knezove kraljevskim veličanstvom i krunom.

Medju tim već su i drugim od Rimske Prve Stolice nadareni darom, dragim i vriednim spominjanja; ne baš sami od Slovina, al su u tom od drugih sretniji, što su ga medju prvimi dobili i do dana današnjega sačuvali.

Missa Sanctitatis Tuae Jubilaris, quemadmodum aliis nationibus, ita Croatis quoque praebuit exoptatam laetamque occasionem testandae filialis pietatis, intemeratae fidei, atque erga Sanctitatem Tuam obedientiae promptissimae. Cujus quidem rei nuncios ac sponsores paterne velis admittere nos, qui venerabundi Tuis pedibus advolvimur. Ad quod faciendum movent nos insignes Sanctitatis Tuae, quae in universa Ecclesia catholica fulgent, virtutes, nec non innumera humano generi collata beneficia. Christianae veritatis doctor infallibilis, jurium Ecclesiae defensor imperterritus, scientiarum et artium fautor liberalissimus, pugnantium inter se quaestionum conciliator pacificus, periclitantium et egenorum sustentator misericordissimus: regibus populisque venerabundus et amabilis exstitisti.

Gens vero Croatarum, una ex slavicis etsi non magna, est tamen magnis ab Apostolica Sede et a Tua Sanctitate ditata muneribus. E quibus praeprimis est sanctum Jesu Christi Evangelium fidesque catholica: quod summum ac maximum bonum prima gentium slavicarum a beati Petri sede suscepit, indeque specialium Sancti Petri filiorum titulo est condecorata. Quum autem mansuetudinis ac pacis leges fideliter servasset, et re publica opibusque crevisset, hoc etiam meruit, ut ejus duces regali dignitate ac corona a Tuae Sanctitatis Decessoribus gloriosis augerentur.

Verum interea alio jam a Romana prima Sede donati erant munere memorabili ac pretioso, cum caeteris quidem Slavis, in eo tamen feliciores, quod id et inter primos tulerunt, et ad haec usque tempora conservarunt.

Ono naime, što su sveti Slovinski Apostoli Ćiril i Metodij stekli u častne uspomene Pape Hadrijana II. i Ivana VIII., da je od Apoštolske Vlasti potvrdjena poraba slovinskoga jezika u glasanju sv. Evangjelja, u pjevanju mise i časoslova: odmah u prvo vrieme dopalo je Hrvatom. Pak to se je tako živo spominjalo u Hrvata, da je hrvatski stari ljetopisac smio napisati: da je sam filosof Konstantin hrvatski iztumačio Sveto Pismo i s dozvolom Svete Stolice hrvatsku misu uveo medju Hrvate te utvrdio narod u vjeri Kristovoj.

Još nam je milo spomenuti jedan krasan dokaz, koliko je Sveta Stolica bila dobrotvorna Hrvatom. Kad su Turci, osvojivši Carigrad navalili, da kršćanskoj Europi nabiju tvrdi jaram nevjere i divljačtva, a Hrvati medju prvimi dolazili u groznu pogibelj: ni od koga ne bje im hrabrenja ni pomoći, do li od Rimskih Velikih Svećenika. Koliko je za to revan bio i neumoran Kalixto III., neka toga ne izkaže drugi do li svetac Ivan Kapistran i njegove drage moći, koje čuva zemlja Hrvatska. I Leon X., koji je za diku prozvao kraljevinu Hrvatsku prednjom zidinom kršćanstva, što se je sve trudio, da se ona obrani: neka to reče hrvatski slavni Ban, i Isusova križa krasni junak Petar Berislavić. I ne bi ona tvrda zidina velikim dielom nikad bila razvaljena, da su kraljevi i narodi odmah spremno posluhnuli glas Rimskih Papa, koji su ih u pravi čas zazivali i ponovno poticali, te da su složno priskočili u pomoć.

Ali da navodeći i druga dobročinstva našemu narodu od ove Svete Apostolske Stolice učinjena, ne trudimo Tvoje Svetosti: daj da Ti samo još jedno pomenemo, čim se dičimo, da si nas baš Ti nadario. „Grande munus“, to je ona Tvoja katoličkomu svietu namienjena poslanica, koju mi rado zovemo i slavimo kano velik dar svemu Slovinstvu od Tvoje Svetosti. I pravo činimo. U njoj bo kad naredjuješ, da svete Ćirila i Metodija sva crkva časti, kad onih Svetaca posluh i odanost napram Toj Svetoj Stolici slaviš, sve kolike Slovine, koji se njima kao svojim Apoštolima ponose, u jedinstvo sa crkvom ljubezno pozivlješ; kad na pokon druge znamenite Svojih predšastnika dobročine, Slovinom izkazane pripominješ, kano da ih Sam tvoriš i poklanjaš. Nije li po tome velik onaj dar, koji i hrani u sebi sve stare blagodati i podaje novih?!

Quod namque Sancti Slavorum Apostoli Cyrillus ac Methodius a veneratae memoriae Papis Hadriano II. et Joanne VIII. impetrarunt, ut Apostolica auctoritate usus linguæ slavonicæ in Christi Domini Nostri praeconiis enarrandis, canendis missis, horarum item officiis psallendis admitteretur: primo statim tempore ad Croatas dimanavit. Cujus facti exstitit adeo certa inter Croatas traditio, ut antiquus annalium croaticorum scriptor non dubitarit scribere: Ipsum Constantinum philosophum auctoritate Sedis Apostolicae Sacras Scripturas ac Missas lingua slavonica, quam is quidem croaticam appellat, in Croatas introduxisse, populumque in fide Christi confirmasse.

Lubet et aliud proferre Sanctae Sedis Apostolicae erga Croatas magnificum beneficentiae documentum. Quando Turcae capta Constantinopoli christianae Europae durissimum jugum infidelitatis ac barbariei imponere festinabant et inter primos Croatae horribile periculum subibant, non ab alio quam a Summis Pontificibus opem animosque ad fortiter pugnandum sibi additos senserunt. Calixti Papae III. ea in re ardens studium non alius, quam ipse sanctus testetur Joannes Capistranus, cujus sacros cineres servat Croata terra. Leonis item X., qui regnum Croatiae cum laude nuncupavit antemurale Christianitatis, magnas pro eo servando curas inclitus referat Banus Croatarum, crucisque Christi miles egregius Petrus Berislavić. Neque dirutum unquam fuisset in magna parte illud antemurale, si principes populique vocem Summorum Pontificum tempestive inclamantem et etiam atque etiam exhortantem prompte semper audissent, opemque concorditer tulissent.

Sed ne aliis ab Apostolica Sede nostrae genti collatis beneficiis diutius enarrandis moremur Tuam Sanctitatem, liceat unum adhuc commemorare, quod ab Ipsa Tua Sanctitate nos suscepisse gloriamur. „Grande munus“ dicimus, illam ad catholicum orbem directam Tuæ Sanctitatis encyclicam, quam nos quidem amamus praedicare grande munus seu donum in universos Slavos a Tua Sanctitate benignissime collatum. Et optimo quidem jure. In ea namque, quum SS. Cyrilli et Methodii in universa Ecclesia amplificas cultum, quum illorum Sanctorum erga Apostolicam Sedem obedientiam ac devotionem extollis, universos Slavos, qui iisdem Apostolis gloriantur, ad fidei unitatem peramanter invitas; dumque aliorum insignium, quae a Tuis Decessoribus profecta sunt beneficiorum Slavis tributorum memoriam excitas, Ipse cerneris ea praestare ac tribuere. Nonne igitur

Ovimi dakle dragocjenimi darovi urešeni prikazujemo se Tebi, Sveti Otče, neka po njima poznadeš, da su Hrvati sinovi svetoga Petra i Tvoji, i da su želje što ih za Tvoje zdravlje i dug život, za slobodu, vlast i uzvišenje Apoštolske Stolice izričemo iskrene i od srca.

Što pako da zaželimo jače, nego li da oni darovi, kojimi si Slovine nadario, i u nama i u svima rode spasonosan rod: jedinstvo duha u svezi mira!

Sili vrieme: propadaju ljudskomu rodu najviša dobra, gdje mnogi bezbožno Isusu Kristu odriču Božanstvo, a drugi o njem dvoje. Mi Hrvati jamačno hoćemo, da smo poslušni rieči Tvoje Svetosti, nećemo, da smo nevriedni unuci onih djedova, koji za častni krst i slobodu, koja prava jedino njemu pod krilima niče i cvate, nisu marili umrieti. Nama će to uspjeti tim laglje i sretnije, što nam baš divno sjaje Apoštolskoga Kralja živa vjera u Isusa Krsta, i sinovlja odanost naprama Tvojoj Svetosti i Apoštolskoj Stolici.

I za to pokleknuvši, molimo ponajprije za našega Cesara i Apoštolskoga Kralja i za svu uzvišenu vladajuću kuću, Apoštolski blagoslov, pa onda i za sebe i za sav narod hrvatski.

U Zagrebu na bielu nedjelju 1888.

grande munus est, quod et omnia vetera beneficia complectitur et tribuit nova.

His itaque pretiosis muneribus ornati coram Te comparuimus, Pater Sanctissime, ut ex iis recognoscere digneris, Croatas Sancti Petri Tuosque esse filios et quae pro Tuae Sanctitatis incolumitate et longaeva vita, pro Apostolicæ Sedis libertate, auctoritate, exaltatione vota facimus, sincera esse ac genuina.

Quid autem optemus magis, quam ut illa magna munera, quibus Slavos cumulasti, et in nobis et in cunctis populis fructus salutares ferant: unitatem spiritus in vinculo pacis!

Urgent tempora, in praecipiti sunt generis humani summa bona, quando quidem Divinitas Jesu Christi impie negatur a multis, ab aliis in dubium vocatur. Nos Croatae certe voci Sanctitatis Tuae volumus esse obedientes; nec degeneres nepotes avorum, qui pro venerabili Cruce, in cujus tutela solum veram libertatem existere intelligebant ac vigere, mortem appetere non dubitabant. Quod autem facilius felicusque nobis continget, quibus Apostolici Regis summa in Jesum Christum religio, erga Tuam vero Sanctitatem et Apostolicam Sedem filiale obsequium mire praefulget,

Quare in genua procumbentes primum omnium pro Imperatore ac Rege nostro Apostolico Francisco Josepho totaque Augustissima Domo Regnante imploramus benedictionem Apostolicam, dein pro nobis quoque ac tota gente Croatarum.

Dabamus Zagrabiæ dominica in albis 1888.

O časoslovu.

Duhoviti je obraćenik Evers, prije protestantski pastor, napisao u svojoj „Conversionsschrift“ str. 433. sliedeću znamenitu izjavu: „Reći ću još, gdje sam vidio zviezdu, koja me je napokon dovela u okrilje crkve: *u rimskom časoslovu*. Mnogo me je truda stajalo, dok sam se naučio moliti časoslov, jer me nije nitko podučavao. Kadkada mi je skoro volju oduzela antipatija proti „robstvu slova“, (protestantski naziv za časoslov) dok sam temeljito proučio sve rubrike, te kao da mi je šaptala: Čemu da si naprtiš takovo robstvo? Uz sve to privlačila me je neprispodobiva ljepota, dubljina i bogatstvo božanske rieči, koja, čim sam ju više promatrao, učinila je u cielini na mene kao utisak Duha svetoga. Plaća bijaše ta, da sam sam izkusio, što je rekao njeki sveti crkveni otac, da ne ima ugodnijih časova, nego što su časovi kad molimo časoslov. U časoslovu bije srce katoličke crkve, a kolika je radost znati, da se kroz tolika stoljeća na čitavom svietu iste molitve, psalmi i himni od nebrojenih srdaca i ustiju dižu do priestola božjega i reći: I ti si u ovomu svetomu obćinstvu molitve. Koliko sam puta iskreno žalio moje prijašnje drugove, kada sam promislio, kakvo neprispodobivo dobro im manjka, jer nisu obvezani na „časoslov.“

Uz dostojno i pobožno služenje sv. mise ne ima za svećenika svetijega i važnijega čina, nego što je moliti časoslov. Sv. Ivan a Cupertino rekao je njekomu biskupu da nastoji, ako hoće imati dobro svećenstvo, da svaki svećenik dostojno i pobožno služi sv. misu i *savjestno moli časoslov*. Sv. Bonaventura rekao je, da je moći upoznati svakoga redovnika (i svećenika) po tom, da li i kako moli časoslov, a sv. Alfonzo veli, kad bi svećenici molili časoslov, nebi crkva bila u tako žalostnomu stanju.

Znademo, da je molitva potrebna svakomu čovjeku necessitate praecepti, dapače probabilius et necessitate medii. Jasno je to iz sv. pisma. Vigilate et orate (Math. XIV. 38.) Oportet semper orare et non deficere (Luc. XVIII. 1.) Ove rieči „oportet semper orare“ po tumačenju svetih otaca znače, da se mora svaki čovjek u stalno doba moliti n. pr. jutrom i večerom. Nu ove rieči

u širjem smislu mogu se protegnuti napose na svećenike, koji takodjer moraju vršiti njeke molitve u stalno doba, a ta molitva je časoslov. Ako dakle svaki čovjek u obće grieši, propusti li svoju molitvu, tim više grieši svećenik, koj je već po svom stališu i po svojoj časti posvećen Bogu, i koga se osobito tiču rieči Apostolove: „Haec est enim voluntas Dei: sanctificatio vestra." (I. Theiss. IV. 3.) Reći će možda tko, svećenik služi svaki dan sv. misu. Taj prigovor ne vriedi. Tà koliko imade ljudi, koji su svaki dan kod sv. mise, dapače slušaju i više sv. misa. Zato mora svaki svećenik više moliti, nego li drugi, jer mu je to jedna od prvih i največih dužnosti.

Pod naslovom „Privatandacht und Seelsorge" ima L. Q. Schr. u br. I. 1885. članak, u kom se o molitvi svećenika medju inim veli ovo: „Mi moramo moliti, mi moramo biti muževi molitve. Na to smo vezani kao *ljudi, kao kršćani, kao svećenici, kao duhovni pastiri.*

I mi smo stvoreni, kao svi ljudi, da štujemo Boga, a Boga štujemo primo loco molitvom; i mi moramo, ako hoćemo da budemo razumni ljudi i kao takovi da živimo, imati vjeru i po njoj živiti — što opet biva molitvom; naš razum nam veli, da moramo onomu biti zahvalni, od koga primamo dobročinstva, onomu se moleć obratiti, koj nam u potrebi našoj pomoći može — a o kom to osobito vriedi van o Bogu? Molitva je svakomu za spasenje potrebna; to smo često u crkvi i školi naučali. I ako mi kao kršćani moramo Krista nasljedovati, tada je jasno, da moramo moliti, jer naš Spasitelj je uviek molio; moleć stupio je na ovaj sviet, moleć je živio, moleć nas je spasio, moleć je umro. A sada u nebu i u sv. sakramentu, ne nauča više, ne radi ni ne trpi — ali moli.

Ako nam je iz navedenih razloga dužnost moliti kao i laikom, to nas ova dužnost veže tim više, jer smo svećenici, te nam je to dužnost našega stališa.

Kao *svećenici* stojimo u užjem i nježnijem savezu sa Bogom nego laici. Mi smo poslanici vječnoga Otca, posrednici izmedju njega i duša, njegova čast nam je na njeki način povjerena. Mi smo zamjenici božanskoga Sina, tako, da tko nas sluša, njega sluša; mi smo kao posrednici izmedju njegovoga sakramentalnoga i mystičkoga života (kod duša). Mi smo organi Duha sv. i sa djelovanjem našim skopčao je On očistujuću, preobrazujuću i posvećujuću čudesnu moć. Kako tajinstveno, tiesno i nježno skopčani smo sa Bogom! Čim si bliže dvojica objektivno stoje, tim ih tjesnije veže vez ljubavi, tim češće i srdačnije moraju obćiti. Ili zar nebi bilo nenaravno, kada bi se dva supruga, koji su tako tiesno spojeni, odtudjili jedan od drugoga, riedko se vidili i obćili? Zar bi manje nenaravno bilo, kad bi mi, koji Bogu tako blizu stojimo, pred njim se samo „službeno" pokazali i s njim obćili, kad to nikako izbjeći nebi mogli.

Osim toga mi smo napose opredieljeni za službu Bogu i obvezani njegovu slavu i čast čuvati. Zar to opredjelenje ne uključuje, da moramo često moliti, da naš život ima biti život molitve?

Nadalje mi smo zvani i obvezani na veću svetost, nego laici. Veću svetost ne možemo póstići bez molitve; a opet čim je veća svetost, tim će biti više i revnije molitve u nami.

Mi smo napokon posrednici izmedju Boga i puka „beneficia illic venientia deferentes, petitiones populi referentes" veli sv. Ivan Zlatousti. Kao takvi ne moramo imati samo milost i dopadnost božju, (si non places, non placas, veli sv. Bernardo) već moramo nastojati, da sa Bogom obćimo čim pouzdanije.

Kao svećenici mi smo *službenici crkveni*, a kao takvi obvezani smo osobitim načinom na molitvu. Crkva mora moliti, mora uviek moliti. Utemeljena je zato, da čast i slavu trojednoga Boga na zemlji utemelji i umnoži. Njezina glava, Spasitelj naš, koj vlada u nebu a na žrtveniku se žrtvuje, moli uviek; njezin uzor, nebeski Jerusolim, crkva vladajuća moli bez prestanka. Crkva je i zaručnica Kristova i mora sa svojim zaručnikom uviek obćiti. Ona je i posrednica čovječanstva, te mora zato uviek srdjbu božju blažiti i mora nastojati, da pribavi milost i blagoslov božji svojoj djeci i cielomu kršćanstvu. Ona napokon uviek vojuje, jer od kada na ovoj zemlji obstoji, ona je vojujuća crkva. Zato ne smije oružje svoje položiti. A glavno orudje crkve, u koje se najviše pouzdaje i kojim nadvladava sve svoje neprijatelje, jest molitva — i zato mora uviek moliti. Nu ako crkva mora moliti, po kom da to čini, ako ne ponajprije po svojih službenicih svojih činovnicih? Ovi dakle moraju moliti više nego drugi kršćani.

(Dalje će sliediti.)

Dušobrižnik i težko bolestno diete.

Često se dogadja, te dodje župljan prijaviti, da je nedužno diete umrlo. Pogledje dušobrižnik u status animarum, te opazi, da je tomu „nedužnomu dietetu" već osam, devet, a i dvanaest do trinaest godina.

„Ej čovječe, zašto nisi poslao po mene, da bi se diete izpoviedilo" reći će brižljivi pastir.

„Tà što bi mu trebalo izpoviedi, odgovara seljak, mà gospodine, još je *„nedužno i nerazumno diete bilo."*

Težko je pri duši dobrom dušobrižniku u takovu slučaju, jer dobro znade, da djeca — naročito ako već sedmu godinu navrše — takodjer griešiti znadu, pak još k tomu u današnje *prosvjetleno doba.*

Bilo to ljetos pred Sviećnicom, kad se sa davno nevidjenim prijateljem — koj zajedno samnom spada nekamo u dvadesetu „dietenklassu" — sastadoh i o toj stvari porazgovorih. Na moje pitanje, da li se i kod njega dogadja, te se seljaci ne brinu za težko bolestnu djecu, da bi po izpovied poslali, odvrati mi: „Neki dan umiralo devetgodišnje diete i ukućanom u svom narječju kazalo: *„Naj vam bu na telo i dušu, kaj me niste dali spovedati!"* Grozne rieči! Zaista ne može dušobrižnik, zadosta ukornih rieči smoći za tako nemarne domare.

Ne samo djeca, koja su navršila sedmu godinu, već ako i nisu podpunoma do te dobe dospjela, mogu usljed rane razvijanosti duše griešiti; pak se s toga valja i za njihov duševni spas zauzeti.

Kako nam valja sa takvom djecom — koja još nisu sedmu godinu navršila ili se jošte izpoviedila nisu — postupati, to nam u kratko kaže u svez. 1. str. 287. f. Dr. M. Štiglić: *„Ako je svećenik pozvan bolestnoj djeci, tada, ako su ova već dospjela do razbora, treba vidjeti, da li su barem u najpotrebitijih vjerozakonskih istinah dobro podučena; ako nisu, podučit će ih u kratko prema njihovu dohvatu, pripravit za izpovied i prema njihovim sposobnostim ako je moguće za pričest. Kako ih odrieši, tako će im dati posljednu pomast i papinsko odriešenje.“*

Od ovih navedenih rieči — po Dr. Brand-u (Köhler), Fabiani-u, Frassinetti-u, Gassner-u — obširnije ćemo si promotriti: 1) . . . ako su do razbora dospjela . . . ., 2) . . . . podučit će ih . . . ., a kao 3.) mogli bi si iz svega, što ćemo kazati, neka kratka pravila navesti.

1. Crkva nije nikada stalno doba odredila, kad počima dužnost primiti sakramenat pokore i sv. pričest. Lateranski koncil u svom 21. kanonu govori samo: . . . . „postquam ad annos discretionis pervenerit.“ Na temelju ote dužnosti nastoje dušobrižnici djecu, koja do tih godina dospješe, temeljitom podukom pripraviti za sv. izpovied i sv. pričest. U početku svom davala je crkva presveto tielo malenoj djeci umah iza krsta. Držalo se naime, da je to po nju spasonosno premda o presv. sakramentu ništa nerazumješe. Po sadanjoj praksi crkve čeka se malko sa sv. pričešću, dok djeca bolje mogu razumjeti uzvišenost i svetost toga sakramenta. Tako podpunu poduku ne može se, a niti je dužnost dati — po mnjenju uvaženih bogoslovâ — onoj djeci, koja su u smrtnoj pogibelji. Pogibelj smrti jest **nužda**, a u nuždi zadovoljava se crkva sa najnuždnijim. Po tom biti će dovoljno, ako iza kratke poduke znade razlikovati diete nebeski kruh od običnoga. Znade li to, tada, uče bogoslovi, *mora* dušobrižnik dati viaticum, pak ako i diete nije dospjelo u dobu kada običaje dieliti sv. pričest. Ne bi po tom pravo radio onaj dušobrižnik, koj ne bi htio umirućem djetetu dati sakramente umirućih jer nedospje u odredjene godine za sv. pričest. Obća nauka bogoslovâ jest: „Puerorum capacitas non tam ex aetate, quam ex ingenii et educationis qualitate“ ili „non ex aetate solum, sed praecipue ex gradu ingenii vel boni malique discretionis dimetienda est.“

Pak zar ne imade djece, koja su osobito živa i razvijena duha, te su rano već kadra — ako i ne imadu sedam godina — počiniti grieh? Sv. Alfonso u toj točki sjeća dušobrižnike, da dobro promisle, kolike milosti za dušu i tielo oduzimlju djeci, ako im nepravednim načinom uzkraćuju sakramente umirućih. Suarez (in III. p. d. X s. 1) kaže: „Existimo in illo articulo (mortis) dandam esse communionem cuicunque homini habenti usum rationis ad peccandum et capaci confessionis et extremae unctionis.“ Zatim Lugo: (de s. Euch D. III. S. 4, n 37) „Verior mihi videtur sententia . . . quod possit immo et debeat pueris (doli capacibus) dari Eucharistia in articulo mortis, sicut et datur illis Sacramentum extremae unctionis. . . (n. 39.) Sciant distinguere Eucharistiam ab aliis cibis: assero tamen, id fere evenisse, quando habent usum rationis ad peccandum, vel paulo post. Dapaće taj bogoslov je toga mnjenja, da in dubio de pueris capacitate viaticum dari potest, quamvis dari non debeat.“ Napokon Renter (Theol. mor. T. IV. n. 182): „In periculo mortis puero, capaci confessionis et sufficienter instructo dandum est sacrum viaticum, etsi alias sacra communio nec data, **nec modo danda fuisset**: nam est in eo statu, ut tempus commodius et melior dispositio non possit expectari implendi praeceptum.“

Ako bi koje težko bolestno diete bilo tako već na skranjem času, da se ne bi moglo izpoviediti nit pričestiti, a k tomu jošte da mu ne bi bilo baš sedam godina tada bi ga — davši mu absoluciju — krizmao sub conditione. Tako bar kaže sv. Alphonso kad odgovara na pitanje: „An hoc sacramentum conferri possit pueris, de quorum usu rationis dubium vertitur? Sententia probabilior dicit, tales pueros ungendos esse sub conditione, quia per conditionem jam salvatur reverentia sacramenti et aliunde justa existit causa illud ministrandi sub conditione, ne priventur pueri fructu tam salutari hujus sacramenti.“

(Dalje će sliediti.)

Nješto o kumovih.

G. I. B. donosi opet u zadnjem (14.) br. ovoga Lista nov članak pod gornjim naslovom, ali na bludnji osnovan; pače i ono, što mimogred veli je bludnja, te se s toga i opet ima oboje pobiti, da se drugi ne zavedu; tim više, što se i mladja braća pozivlju za takvu praksu.

I. Prvo, g. I. B. jako klimavimi i čudnimi upravo razlozi nastoji opravdati, da se može dopustiti akatolikom, da kumuju kod katoličkoga krsta, gdje je već takav usus, pak zaključuje ovako: „Neka se tolerira kumovati poštenim inače nekatolikom (kršćanom), gdje je nemoguće to uzkratiti bez gorkih posljedica — tim više: što se dozvoljuju i mješovite ženitbe — . . . Ovako iz prakse za praksu mladjoj braći, podlažuć se u ostalom bezuvjetno eventualnim naredbam preč. duh. oblasti.“ Ja pako velim, da se ne smije nikada i u ni jednom slučaju dopustiti akatolikom, da kumuju kod katoličkoga krsta. (To isto valja i kod potvrde).

1. Zabranjuje to: *a*) Rimski (i Zagrebački na str. 6.) Ritual (De sacram. baptismi), koji bezuvjetno kaže: „Sciant praeterea parochi, ad hoc munus (sc. pa-

trinorum) non esse admittendos . . haereticos . . ." ; b) Rimski Katekizam (part. II. cap. 2. qu. 28.) veleć: „Quae quum ita se habeant, facile intelligimus, cuinam hominum generi sanctae hujus tutelæ administratio committenda non sit; nimirum iis, qui eam gerere aut fideliter nolint, aut sedulo et accurate non queant. . . Quocirca . . . haeretici in primis . . . ab hoc munere omnino prohibendi sunt, ut qui in ea cogitatione et cura semper versentur, ut fidei veritatem mendaciis obscurent. . ."

2. Krstni kumovi zovu se sponsores, fidejussores,[1]) patrini, qui spirituales filios suos, quos de Baptismi fonte susceperint, ubi opus fuerit opportune docere tenentur.[2]) Kako će pako moći tim častnim imenom i službi (kad uztreba) zadovoljiti onaj, koji javno ne vjeruje u vjeru svoga kumčeta? Tada bo i ne treba kuma, jer čemu takav kum? (Ili zar samo za to, da kumčeta svoga dariva s kolačima?) To bi bila i toli pogubna i smutljiva communicatio in divinis cum achatolicis, koju crkva toliko osudjuje, a Aichner (Compendium Juris ecclesiastici. Brixinae 1874. 155. 156.) govoreć napose o kumovih veli: „Acatholicos tanquam patrinos adhibere non licet, tum quia valde dedecet eos positive cooperari in administrando sacramento, tum quia eorum religio officio patrinorum repugnat, quo sponsores fidei et religiosae educationis quoad eos sunt, quos ex baptismate susceperunt." Tako uče u obće i svi drugi bogoslovi, koji o tom govore, poimence sv. Alphonso: „Illicite sunt patrini . . . haeretici, qui **nullo casu** videntur advocandi, quia ea advocatio esset protestatio quasi falsae religionis, cum nonnisi de falsa fide sint sponsuri." (Theol. mor. libr. 6. n. 156.)

3. S. C. Officii je 10. svib. 1770. **absolute zabranila**, da ni jedan katolik ne smije kumovati kod heretičkoga krsta; odakle ja a potiori zaključujem, da bi još više zabranila (kad bi se ju pitalo) kumovati akatoliku kod katoličkoga krsta, jer u prvom slučaju bi kum u pomanjkanju kumčetovih roditelja imao ipak pravo podučavati ga u katoličkoj vjeri, dočim u drugom slučaju mogao bi ga učiti herezu, nad kojom se crkva najviše sgraža.

4. Pred kakve dvie tri li (ako se ne varam) godine je jedan vladajući akatolički knjaz imao kumovati na krstu djeteta katoličkih roditelja. Kad mu toga dotični župnik ne dopusti, obrati se sam knjaz za to brzojavom u Rim, odakle dobi takodjer niječan odgovor, prem se je rimska stolica mogla bojati za katoličku crkvu „gorkih posljedica."

5. Vrlo uvaženi kanonista i profesor na bečkom sveučilištu dr. Fr. Laurin obširno dokazuje u Linzer Quartalschriftu (1885. str. 9—16.), kojega i g. I. B. marljivo čita i braći svećenikom osobito preporuča (izp. br. 9. ovoga Lista str. 75.), da akatolici niti kao (prosti) svjedoci ne smiju prisustvovati katoličkomu krstu, te zaključuje svoju razpravu ovako: „dass der besagte Brauch nicht nur jeder kirchlichen Grundlage entbehrt, sondern auch dem Geiste der Kirche widerstreitet . . .; dass der Eingangs erwähnte Brauch kein Recht auf Fortdauer hat, ja, dass er vollkommen verdient, aus der kirchlichen Praxis gänzlich ausgewiesen zu werden." Ako taj učeni kanonista veli tako o svjedocih krsta, što bi tek kazao o kumovih, koje on u cieloj razpravi uviek razlikuje od svjedokâ!

6. Što se g. I. B. poziva na Laymana, to tvrdnja jednoga bogoslova, ma kako inače učena, ništa ne dokazuje proti jasnomu nauku katoličke crkve. K tomu g. I. B ne navodi, gdje Layman ono uči, da bi se čovjek mogao osvjedočiti. U ostalom Laymana pobija sv. Alph. Liguori n. n. mj. Što pako g. I. B. tvrdi, da „osim ususa, kojeg bez dvojbe, jer je odavna, te nemože biti nepoznat, tacite i duh. naša oblast trpi . . .", toga nikako vjerovati ne mogu; pače uvjeren sam, kad bi naša duh. oblast za tu zlorabu znala, da bi ju s mjesta ukinula, a sada valjda sigurno i hoće, kad ju i sam g. I. B. na to izrično pozivlje.

II. Drugo, g. I. B. mimogred tvrdi, „da crkva dopušta diete akatoličkih roditelja na katoličko krstiti i katolički protokolirati — kad to roditelji zamole — tim više, ako je nužda: ne infans spirituali regeneratione privetur, pa makar i ne ima upravo moralne sigurnosti, da će se diete katolički odgojivati", te prigovara jednomu svomu bratu — sukotaranu —, da nije imao pravo odkloniti kršćenje djeteta, koje su mu poslali akatolički roditelji s molbom, da ga krsti itd. I tu bludi g. I. B. te krivo osudjuje svoga brata sukotarana, ako ovaj nije bio siguran, da će se dotično diete i odgojivati u katoličkoj vjeri; jer crkva dopušta djecu akatolikâ samo onda krstiti na katoličku, kad su u skrajnoj nuždi, ili kad je moralna sigurnost, da će se odgojivati u katoličkoj vjeri. Čujmo što veli Müller (Theol. mor. 1884.) u knj. III. str. 170. i 171. navodeć i starije i novije odluke rimske stolice i crkvenih sabora, nego što ih samo cituje (al možda ne razumije) g. I. B.: Infanti haereticorum minister catholicus licite Baptismum praebere nequit, nisi „probabilem spem concipiat fore, ut hujusmodi puer baptisatus possit suo tempore in vera fide instrui. Quod si nulla via possit hujusmodi spem moralem habere, deberet certe potius a Baptismo abstinere, supponendo parvulum non esse in extrema necessitate"[1]) seu periculo certo sive proximo mortis.[2]) Nec licet „parochis, ubi agitur de

[1]) Can. 105. D. IV. de Consecr.
[2]) Rimski i Zagrebački Ritual n. n. mj.

[1]) Ovako od rieči do rieči govori Instr. S. C. de Prop. fide 17. Aprilis 1777. o djeci nevjernika, heretika i schismatika. Op. pišč.
[2]) Suarez: Com. in 3.part. Summ. Tom. III. Disp. 25. Sect. 5. Synod. Plenar. episc. Hiberniae apud Thurles a. 1850

matrimonio mixto, administrare Baptismum sub conditione parti acatholicae, quae in haeresi permanere declarat, quando dubium circa ejusmodi Sacramenti validitudinem exoritur; tunc enim tantummodo licite id fieri potest, cum pars heterodoxa paratam se praebet abjurandi errores ac redeundi ad gremium Ecclesiae catholicae." Sic Card. Praefectus S. Congr. Inquis. in epist. ad Epis. Sangallensem die 13. Aprilis 1878. Još temeljitije govori o tom Bucceroni Enchiridion Morale (Romae 1887.) na str. 80—82. navodeć diljem gore spomenuti Naputak zbora za razširenje vjere i glasovitu Instrukciju zbora S. Officii, koja diljem glasi ovako: „S. C. scite animadvertit dubium de administratione Baptismi parvulis recens natis ex haereticis progenitoribus falso niti principio, scilicet, quod eos domi tantum baptizare non liceat extra mortis periculum, bene vero in ecclesia, si ad eam pro Baptismi susceptione deferantur. Quoniam vero ex hac falsa persuasione periculum imminet graviter delinquendi, nedum adversus Ecclesiasticam, sed etiam Divinam legem, qua subjectum praescribitur cui non licet administrare Baptismum; idcirco praesentem Instructionem exarari jussit, praefato R. P. D. Vic. ap. transmittendam, quatenus, eadem Missionariis isthic degentibus communicata, singuli veram causam addiscant, propter quam pluries ab Apostolica Sede definitum est, non licere filiis, ex haereticis parentibus natis, Baptismi sacramentum extra periculum mortis administrare, atque in posterum caveant a sollicitandis parentibus haereticis, ut filios suos ad ecclesiam Baptismo initiandos adferant.

Prohibet quidem Ecclesia, *Clementina unica, De Baptismo,* ne, articulo necessitatis excepto, *propter quam nequeat ad ecclesiam absque periculo propter hoc accessus haberi,* domi baptizentur infantes,[1]) nisi sint magnorum Principum filii; verum hac lege, qua locus indicitur administrandi Baptismum, nihil statuitur de filiis ex haereticis parentibus natis, quos aliunde constat neque domi, neque in ecclesia, si bene valeant, posse a Catholicis baptizari; scilicet cum Divino ac naturali praecepto interdictum sit sancta dare canibus et projicere margaritas ante porcos, atque inter Catholicae Religionis misteria maxime sancta sint ac utilia Sacramenta, per quae merita Passionis D. N. I. C. communicatur, et omnis vera justitia in nobis vel incipit, vel coepta augetur, vel amissa reparatur; non licet ista dare canibus, id est profanis, qui, cum primum per aetatem poterunt, ea contempturi sint, suoque vitio corrupturi. Atqui nemo non videt filios ex haereticis parentibus genitos, qui suorum genitorum curae ac educationi permittendi sunt, cum primum ad discretionis aetatem pervenerint, in qua suorum actuum compotes esse possint paternis erroribus fore imbuendos, et fidem Catholicam, quam per sponsores in Baptismo profiteri debent, sacrilege ejuraturos, ad majorem sui condemnationem et Catholicae Ecclesiae in qua regenerati sunt graviorem contemptum. Hac itaque de causa, non licet eos in infantili aetate, extra mortis periculum, baptizare, et Ministri Catholici contra fidelis dispensatoris officium peccant, qui eosdem ad suscipiendum Baptismum admittunt.

Nullatenus ergo moveantur Missionarii ad procurandum praedictis filiis Baptisma, quamvis futurum sit, ut hoc Sacramento perpetuo careant, errore parentum quo illud minime necessarium arbitrantur ad aeternam salutem consequendam. Equidem nec illis prodesse potest Baptismus apostatis a Catholica fide, usu rationis accepto mox futuris, nec sanctitas Sacramenti patitur ut cum manifesto profanationis periculo eisdem conferatur. Instante vero mortis periculo, aut quolibet valetudinis vitio infecti praedicti parvuli, quo prudenter decessuri credantur antequam annos discretionis attingant, non modo licet, sed sollicite curare debent Missionarii, ut sacramento Baptismi tempestive regenerentur, non solum in ecclesia, sed etiam domi, si parentes obfirmata voluntate nolint eos ad ecclesiam deferri; tunc enim cessat proximum perversionis periculum, atque aeternae saluti infantis necessario remedio citra culpam, imo etiam cum merito Ministri, prospicitur. Quotiescumque tamen in domibus Haereticorum Baptismum eorum infantibus, ut supra periclitantibus, administrari contingat, solemnitates omittant, quae ad Sacramenti substantiam non pertinent; nam Ecclesiastica regula cautum est ne coram Haereticis, in eorum domibus, adhibeantur." Instr. S. O. 27. Jan. 1767.

I ja znam za jednu župu, u kojoj živu katolici i kalvini. Katolički župnik i kalvinski pastor su si susjedi i prijatelji. Kad ne ima kod kuće katoličkoga župnika, djecu katoličkih roditelja ma i zdravu krsti pastor (u svojoj bogomoljnici po svom obredu),[1]) a kad ne ima pastora, djecu kalvinskih roditelja krsti katolički župnik. Jedna i druga djeca odgajaju se kašnje u vjeri svojih roditelja. Pitam ja sada g. I. B. radi li tu katolički župnik u redu, krsteć na ime kalvinsku djecu katoličkim obredom, znajuć da će se kašnje odgajati u kalvinskoj vjeri? Za pastora bo ne ima dvojbe, da će ga svaki katolik odsuditi, a još više katoličkoga župnika, koji mu dopušta kršćavati djecu katoličkih roditelja. U toj župi ima i mješovitih brakova. Pa gle čuda! Crkva „dozvoljuje i mješovite ženitbe (dà, al kada i kako!) — najsvečaniji i najstalniji ugovor najtjesnijega i doživotnoga prijatelj-

Decret. XI. n. 9. „Si quis acatholicus suos infantes sacerdoti catholico baptizandos offerat, et spes adsit catholice eos esse educandos, omnino baptizentur, adhibitis tamen patrino vel matrina catholica. Quodsi infantes hujusmodi in proximo vel probabili mortis sint periculo, sacerdotes, si occasio se obtulerit, eos baptizare absque ulla dubitatione debent." Sic et alia Concilia recentiora.

[1]) Što će i na ovo reći g. I. B.?

[1]) Brat sv. Ambrozija volio je i umrieti kao katekumen (bez sakramenta krsta), nego dati se krstiti po arijancu.

stva —", pa da ne bi tim više dopustila akatolikom kunovati kod krsta! To je, čega g. I. B. dokučiti ne može, a ja mu to prepuštam na dublje razmišljanje i proučavanje.

Na koncu izjavljujem, da već ni ob ovom predmetu ne ću ništa više odgovarat, jer je stvar dosta jasna, a g I. B., ako još o čem dvoji, što je rečeno bilo pod br. I. ili II., neka radje svoje dvojbe predloži Sacrae Congregationi Officii seu Inquisitionis haereticae pravitatis, pak ćemo vidjeti, što će odgovoriti.

Dr. M. Štiglić.

Viestnik.

Zagreb. (Hrvatsko hodočašće u Rim). Hrvatski hodočastnici kojim su se pridružili i njeki hodočastnici iz Bosne krenuli su 9. u ponedeljak u ½2 noćju posebnim vlakom u Rim, a ne kako je bilo prvobitno ustanovljeno u 6 satih jutrom zatim 8a u 11. s. noćju — pošto je ovdješnja gradska izdavaonica voznih karata kao poduzetnik dobila brzojavnim putem ubaviest, da će 8, 9. i 10, o. mj. više posebnih vlakova iz inih zemalja ići u Rim i po tom ustanovljen je odlazak u 1 sat noćju.

Po programu sakupiše se u nedjelju 8a u Zagrebu hrvatski hodočastnici, u ½11. satih prisustvovaše tihoj misi u stolnoj crkvi koju je služio prof. dr. Bauer. Po dovršenoj misi bio je sastanak u prostorijah nadbiskupske kancelarije.

Ponajprije pozdravi predsjednik užega hodočastnog odbora presvietli gosp. kanonik Dr. Rački sve hodočastnike sa dobro došli izraziv da se vrlo veseli što može toliki preko nade sakupljeni broj hodočastnika iz raznih krajeva i raznoga staleža domovine pozdraviti. Exekutivni je odbor nastojao sva moguća učiniti kako će hodočastnikom upriličiti što jeftinije i udobnije putovanje te sada prestaje djelovanje odborovo.

Kako je družtvo mnogobrojno a putovanje daleko u tudju zemlju misli, da bi svakako dobro bilo da si izaberu vješta i dobroga vodju pod čijom pazkom i rukom bi se imali hodočastnici ravnati, te scieni da bi kao takav najbolji bio preč. g. kanonik Veber. Svi hodočastnici primiše oduševljeno taj predlog sa živio Veber!

Preč. g. Veber izabran za vodju i predsjednika hodočašća Rimskoga, zahvali se na jednodušnom izboru i odlikovanju te spomenu kako mu je drago što će biti vodja tako mnogobrojnoga *baš čisto Hrvatskoga hodočašća,* pošto su do sada hrv. hodočastnici ili kao prikrpine ili kao ogranak Slavena bili predstavljani Namjestniku Kristovu. On će nastojati po mogućnosti da sretno dovede hodočastnike i preda u ruke najsretnije Preuzv. g. *biskupu Štrossmayeru,* da ih privede i predstavi najboljemu našemu otcu Papi *Leonu XIII.*

Primajuć sada hodočastnike u svoje ruke dužnim se smatra da se u ime hodočastnika zahvali Centralnomu odboru hrv. hodočašća, koji je umio prikupiti toliko hodočastnika i udesiti sve kako se najbolje moglo i dalo; napose se zahvaljuje eksekutivnom odboru, njegovom predsjedniku presv. gosp. dru. *Račkomu*, Mnsgru *Pliveriću* koji je najviše posla tim hodočašćem imao i glavnu brigu vodio te tajniku Dru. *Baueru*. (Živili!).

Napokon još pozove sve hodočastnike presv. g. dr. *Rački* neka ga sliede, da ih povede pred *Uzoritoga gosp. Kardinala.* Došavši u odaje Uzoritoga gosp. Kardinala pozdravi presv. g. dr. *Rački Njegovu Uzoritost* kao predsjednika Centralnoga odbora, čijim se nastojanjem djelovanje odbora započelo, razvijalo i evo sretno uspjelo. Završuje djelovanje odbora i zadnju točku programa tim, što privodi ovako liep broj odličnih hodočastnika pred *Njegovu Uzoritost.*

Uzoriti gosp. Kardinal pozdravi vrlo ljubezno hodočastnike žaleći što se i on ne može kako je odlučio knjima pridružiti, do zadnjih dana je mislio i nadao se da će mu kašalj i grlena bolest posve izčeznuti, nu žalibože liečnici mu odlučno savjetovaše da se bez pogibelji i veće posledice na tako daleko putovanje ne kreće, — mora da ostane u Zagrebu.

Iza toga si dade Njegova Uzoritost njeke odlične ličnosti predstaviti kao opata i župnika *Müllera* iz Mitrovice djakovačkog kanonika *Šestaka* i dr. napokon pristupi najstariji član hodočašća umir. župnik *Kožić* jubilarac 80 god. Njeg. Uzoritosti ter zaželiv sretan ostanak zamoli za blagoslov, na što uzoriti gospodin Kardinal zaželi svim sretan put i blagoslovi sve.

Na zagrebačkom kolodvoru nije skoro bilo tolike živahnosti kao u večer odlazka hodočastnika.

U zadnje dane odlučiše se na hodočašće još iz Zagreba. Preč. g. opat i Superior Höpperger, zatim gg. prebendari Kostanjevac i Starec, prof. dr. Ante Bauer, žup. Bešlić, duh. Franjo Prolnik, obrtnici: Bothe i Murgić.

Vlak krenu u ½2 poslije polnoći na veselo klicanje i pozdravljanje a mi im odzdravismo sa sretan put i sretno se povratili.

Hodočastnika je svega ukupno otišlo nješto preko 150 medju njimi križevački grčko-sjedinjeni biskup *Ilija Hranilović,* grof *Gjuro Jelačić* ml. Samih svećenika ima do 100; iz zagrebačke biskupije ide ukupno do 90 hodočastnika.

Istim vlakom odputovali su i njeki bosanski hodočastnici presv. g. nadbiskup *Josip Stadler,* banjalučki biskup *Marijan Marković,* vrhbosanski kan. preč. *Koščak,* provincijal franjevački veleč. otac *Ćurić* sa 12 *Franjevaca* što iz samostana što iz raznih župa, jedan kateheta iz Sarajeva jedna gospodja i dvie djevojke sarajevske i četiri bosanska trgovca i zanatlije.

Hodočastnici iz južne Bosne i Hercegovine krenuli su preko Dalmacije u vječni grad.

Iz Podsuseda se je javilo, da se ondje sakupilo družtvo i pozdravilo prolazeći vlak sa hodočastnici pjesmom, gruvanjem topova i bengalskom vatrom.

Prekosutra u subotu 14. o. mj. biti će naši hodočastnici primljeni u audienciju od sv. Otca o kojoj ćemo nadamo se u budućem broju moći izvjestiti. **n.**

— (*Promjene u nadbiskupiji.*) Gosp. Stjepan Kalamari kap. u Remetincu postao je uprav. župe u Ruševu.

— † Dne 8. o. mj. umro je Franjo Podvoršak župnik Kalnički. R. i. p.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 16. U Zagrebu, 19. travnja 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Hrvatski hodočastnici pred sv. Otcem.

Hrvatski hodočastnici, koji su iz Zagreba odputovali posebnim vlakom, stigli su iza 36 sati težke neprestane vožnje 10. o. mj. o podne sretno u Rim. Na kolodvoru dočekaše ih biskup Strossmayer i mnogi slavenski hodočastnici, koji su se već u Rimu nalazili te ih srdačno pozdraviše a izmienjeno je i pozdravnih govora.

U četvrtak 12. služio je papa u crkvi sv. Petra svetu misu, a to je danas u Rimu toliko riedka i važna sgoda, da o njoj svi talijanski listovi puno pišu, a Hrvati sa svoje strane dosta su doprinieli, da se o toj misi piše više nego li obično.

Poznato je, da sv. Otac strogo pazi, da do kraja uzčuva svoje načelo, da se i sam smatra i da ga sviet ima smatrati uznikom, pa s toga on iz Vatikana neizlazi u doticaj sa svietom, van s onimi, koje na neki način smatra svojimi uzvanici.

Sveti Otac da ugodi tim putnikom, odluči se, da služi kod zatvorenih vratah sv. misu. Bijaše unapried javljeno, da u crkvu neće moći nitko, tko nema karte, kojom mu je pristup dozvoljen i takovih karata razdieljeno je oko 30.000. Bilo je težko karte dobiti te su mnogi hodočastnici, koji se nisu za dobe prijavili, ostali bez njih.

U basiliki svetoga Petra ima prostora za 65.000 ljudi, i ona je sada puna bila, jedino u sredini bazilike do velikoga žrtvenika bio je ogradjen prostor za kardinale i biskupe. Od naših biskupa bili su tu: Strossmayer, Posilović, Štadler, Buconjić, Marković i Hranilović, kako ni jedan katolički narod nije imao u Rimu toliko svojih zastupnika.

Valja znati, da je ovih dana nadošlo u Rim kojih 50.000 stranaca, medju njimi do 10.000 Franceza, nešto manje Španjolaca, Engleza, austrijskih Niemaca, Magjara, do 200 Hrvata iz naših krajeva, oko 100 Bošnjaka i Hercegovaca, toliko Dalmatinaca, te množina Čeha, Poljaka, Slovenaca iz Štajera, Kranjske i Istre.

Uz to poslala je veliki kontingenat hodočastnika sva Talijanska.

Misa bila je naviještena za 8½ sati, nu crkva bila je puna već do ½8 sati.

Trg sv. Petra sam po sebi divan i veličanstven, prikazivao je prizor, od kojega težko, da se ljepši dade i pomisliti.

Na trgu i u crkvi vladao je žamor jezične smjese, kakav se težko čuo i kada u svietu. Pa ipak sva ta ogromna množina svieta zamuknu onaj čas, čim papinska kapela rajskim skladom zapjeva: „Ecce pontifex summus!“ U isti hip pretvori se zatvorena crkva u svjetsku arenu: urnebesni živio, Viva, Slava, vive le Pape odjeknuše prostorijami divne crkve, te nitko neču više ni pjevanja kapele ni fanfara trubljača, dok jedni ne prestaše klicati jecajući taruć suze, a drugi motreć uznosito lice na sve strane blagoslivajućega pape.

Poslije mise podielio je sv. Otac apostolski blagoslov, i čim je stupio na stolac, u kojem ga nose, zavri i opet više tisuća glasova „eviva“ i „živio.“ Klicanje nepresta, već jedino, dok papa doista krepkim glasom ne zapjeva ono nekoliko riečih, što služe za oblik javnu blagoslovu, na koje mu ova množina glasno svaki put i odgovori.

Iza te doista svečane stanke, nasta opet toliko klicanje kakova zidine svetoga Petra jamačno nisu mnogo puta doživjele. Hrvati su najviše čuli „živio“, što je naravno, jer su bili u okupu u tri, četiri hrpe, a uz „vive Pape roi“ čulo se je nekoliko puta jošte: „živio papa kralj!“

Čim je papa u „Gestatoriju“ ostavio crkvu, otvoriše se vrata crkve a množina stade grnuti na trg, da vidi prizor možda jedini na svietu, kako se 40.000 ljudi gubi po ogromnom prostoru izpred crkve, a da neima ni najmanje tišme ni guranja.

Dok je jošte u crkvi bila polovina od prilike naroda, izadjoše iz crkve strani biskupi. Biskup Strossmayer izadje s biskupom Hranilovićem; nekoliko mladih ljudi, svjetovnjaka i svećenika, natisnu se za njima te im doviknuše, čim su iz crkve izašli „živio.“ S mjesta nasta propitivanje medju stranci, tko je to? I kad mu se reklo „Strossmayer“ stadoše i oni klicati eviva i živio. U to viknu mlad pitomac jednoga duhovnoga zavoda: „živio Strossmayer-Mecena, dobrotvor hrvatski! te pohrli za biskupom, da mu ruku poljubi, a i hodočastnici bez razlike narodnosti i spola klicajuć nagnuše za njim jagmeć se da poljube biskupu ruke ili barem haljinu dok na kolih ne odjuri.

Prema programu primio je sv. Otac 14. o. mj. pred podne najprije Bosanske i Hercegovačke hodočastnike predvodjene po nadbiskupu Stadleru — u pratnji biskupa Buconjića i Markovića, te pohvaliv dosadanji rad biskupá, pohvali osobito naše dične bosanske Franjevce, te ih nazva „optimi mei Franciscani.“

Audiencija za Hrvate kojima su se i Dalmatinci priključili bijaše opredieljena za 1 sat poslije podne. U 1¼ sata donesen je sv. Otac uz sjajnu pratnju svoje garde zatim 8 kardinala i dvorskih dostojanstvenika.

Sv. Otca pozdravi biskup Strossmayer. U svojem uznositom govoru iztaknu osobito katolicizam i odanost Hrvata prama apoštolskoj stolici. Poslie toga pročita Conte Vojnović adresu, rekav, da su hodočastnici iz katoličke Hrvatske, te se zahvali papi na svih Hrvatom dosele po sv. stolici darovanih dobročinstvih, ponajprije jer smo po njoj postali katolici; što su pape naše slavenske apostole uzvisili na toliku čast; što su pape našim hrvatskim vladarom pedielili kraljevsku krunu i žezlo; što su nam pružali pomoć proti Turkom, te nas radi naše hrabrosti počastili nazivom „antemurale Christianitatis.“

Sv. Otac papa odgovori, da nije današnje naše hodočašće prvo iz Hrvatske, već da se mnogih sjeća iz hodočašća prije 7 godina. Sv. Otac reče, da nas velekim veseljem pozdravlja kao osobito odane sinove sv. Petra, te reče, da ništa ne može razstavitl s njegovom ljubavju ni Hrvate ni druge Slavene koje on toliko ljubi i koje je postaviv pod okrilje slavenskih Apoštola, da je brigom i marom rimskih papa došla do nas luč i svjetlo prave vjere, te da živo ufa da će vjera, koju su medju nas sijali sv. Ciril i Metod ostati uviek čvrsta i netaknuta.

Iza toga kleknusmo i sveti Otac podieli svim papinski blagoslov, za tim podjosmo jedan za drugim i poljubismo križ na papuči svetoga Otca i prsten na ruci njegovoj, a jedan od njegovih komornika dade svakomu srebrenu medalju, koja je kovana na uspomenu 50 godišnjice misnikovanja.

Ljubljenje križa i prstena trajalo je ¾ ure, a poslije toga odnesoše sv. Otca na stolici, i dok su ga nosili kraj nas, podieli nam još jednom svoj blagoslov.

Po dovršenoj audienciji dočekaše pred Vatikanom svi Slaveni biskupa Strossmayera, te mu opet prirediše burnu i oduševljenu ovaciju. Hrvatska je bila tom svetčanom prilikom kao narod odlikovana pred cielim svietom.

U Nedjelju 15. o. mj. prisustvovahu slavenski hodočastnici pri slavenskoj misi, koju je služio biskup Ilija Hranilović u prekrasnoj novoj kapeli sv. Cirila i Metoda u basilici Klementinskoj koja je po nalogu i troškom papinim iza god. 1881. na čast slavenskim svetiteljem sagradjena.

Poslie službe božje govorio je vladika Strossmayer hrvatski uzvišeni govor o znamenovanju jubilejske svečanosti pape, koja da je svečanost ciele crkve ujedinjene u papi.

Spomenuv djelovanje sv. Cirila i Metoda naglasi, rječiti govornik, da Slavene čeka velika budućnost. Sloboda i neodvisnost pape pravo je svih kršćanskih naroda i Italija biti će velika, bude li tu neodvisnost poštivala. Slušatelji jedva su se uzdržali da govorniku ne aplaudiraju. Nakon govora podielio je biskup blagoslov.

Isti dan bijaše dični biskup gost francezkih hodočastnika. Kod objeda pozdravi ga Chaismalong, kojemu Strossmayer odvrati latinski. Conte Vojnović govorio je francezki.

Sliedeći dan se hodočastnici već razilažahu u mnogih grupah, neki u Napulj, drugi prama Fiorenci, a neki ravno kući kamo se već sretno i povratiše.

O časoslovu.

(Dalje.)

Napokon moramo moliti jer smo *duhovni pastiri.* Od kolike je važnosti ova služba i što sve ovisi od savjestnoga i točnoga izvršivanja iste glede nas i glede povjerenih nam duša; i obratno, koli je ta služba težka, koliko nam se zaprieka stavlja, kolike nam pogibelji priete — sve to ćemo ovdje samo spomenuti i odatle

zaključak stvoriti: mi moramo dakle sva sredstva upotriebiti, koja nas usposobljuju, da uzmognemo točno vršiti povjerenu nam službu i sve neprijatelje i zaprieke odstraniti. Izmedju ovih sredstva jedno od prvih je molitva, tako da slobodno tvrdimo, da najviše o molitvi visi uspjeh naše duhovne pastve. Ono, što se po njoj ima postići, kao što i sami čini i poslovi, kojimi se to ima postići, jesu vrhunaravni, dakle skroz ovisni od vrhunaravne sile ili pomoći, od milosti. Milost nam je potrebna, da naš sveti posao sveto i bogodopadno vršimo, da spasimo duše svoje. A milost je potrebna i onim, kojim je naša duhovna pastva namienjena, da donese dobar plod. Već to, da oni, koji su nam povjereni, dodju n. pr. k službi božjoj ili k izpoviedi, predpostavlja u njima njeki nagon milosti božje. Tada možemo govoriti k njihovom srcu — a bez milosti nećemo naći pristup u njihovo srce. Jer ključ k srcu pridržao si je Bog, a taj ključ je — njegova milost. Za uspjeh dakle u našoj duhovnoj pastvi potrebna nam je prije svega milost. Nu Bog dieli svoju milost, a osobito ovakovu milost, kakova je nama potrebna, u obće samo kao plod molitve. Hoćemo li dakle, da nam bude duhovna pastva uspješna i blagoslovljena, moramo mnogo i dobro moliti. Tko nije revan u molitvi, na onoga i na njegov rad protežu se rieči Apostolove: aes sonans, cymbalum tinniens.

Bez molitve ne možemo sačuvati onaj duh, koj nam je neobhodno potreban za uspješno djelovanje u duhov. pastvi, naime duh vjere, pouzdanja, ljubavi, revnosti za duše; malo po malo prihvatiti ćemo načela svjetske mudrosti, sve više i više tražiti ćemo sami sebe, našu čast, naše probitke, našu lagodnost; ujedno ćemo dopustiti, da se zle naše sklonosti ojače i tako im otvoriti put do stanovitih pogibelji i napasti.

Duhovni pastir mora već zato moliti, jer on mora biti forma gregis ex animo. On mora sám najprije ono biti, što želi, da od drugih načini. Bez primjera malo će postići; usuprot njegov primjer više će učiniti, nego li najljepše rieči. Hoće li da bude dobar duhov. pastir, to mora često i ozbiljno poticati ovce sebi povjerene na molitvu. Kako će inače sa propovjedaonice i na kršćanskomu nauku preporučati ljudem, da marljivo mole? Njegove opomene neće mu poći od srca, pa neće ni ganuti srce njegovih slušatelja, a kako će tek voditi pobožne duše i pokazati im put do savršenosti, ako sám svoju molitvu zanemaruje?

Mi smo dosele govorili o molitvi u obće, bez razlike i obzira na javnu, liturgičku molitvu, na koju su svećenici svaki dan vezani. Da je svećenik strogo obvezan na molitvu u obće, a napose na časoslov, o tom ne ima dvojbe.

Da nas je crkva obvezala na časoslov, to je od velike koristi po nas. Časoslov ima bar ovu prednost, da smo sigurni, te imademo izvrstan i osobito pobožan i poučan molitvenik. Sv. Pavao veli: „nam quid oremus, sicut oportet nescimus“ (Rom. VIII. 26.): dočim crkva, koju ravna i vodi Duh sv. pomogla je našoj slabosti, te nas punim pravom na časoslov obvezala.

Tri krasna i velika članka o časoslovu imade L. Q. Schr.[1]) iz kojih vadimo sliedeće najvažnije stvari.

Što nalažu o časoslovu crkveni sabori? Provincijalni sabori ne imadu moći, da bi njihove naredbe obvezale svu crkvu, ali iz njih viditi ćemo, o čem su takovi sabori bili uvjereni, da mogu svećenike obvezati u njekih stvarih, napose u časoslovu.

Sabor u Toursu (g. 567.) odredio je broj psalama, koji su se morali moliti; onaj, koj bi manje od 12 psalama molio u Matutinu, morao je jedan dan postiti uz kruh i vodu. Sabor u Toledu (g. 653.) nalaže, da nitko ne smije primiti višje redove, dok ne nauči psalme i hymne u časoslovu.

Sabor u Londonu (god. 1200.) propisuje da se u časoslovu imadu rieči jasno izgovarati i da se ne smiju izpuštati pojedine rieči ili stavke. Svećenici, koji nebi marili za taj propis, imadu se poslije treće opomene suspendirati. Sabor u Trieru (g. 1227.) nalaže, da svaki svećenik mora imati svoj časoslov, da iz njega moliti može i onda, kada je na putu.

Sabor u Pasovi (g. 1284.) veli: „Pošto se božjemu djelu (tako nazivlje ovaj sabor časoslov) ništa predpostaviti ne smije, nalažemo svim poglavarom i svim, koji su primili višje redove, da radi drugoga svoga posla, časoslov, na koj su obvezani, propustiti ne smiju, već imadu isti svaki dan pobožno moliti.“ Sabor u Würzburgu (g. 1407.) najstrože nalaže, (districtissime praecipiendo mandamus) da svi klerici u višjih redovih, kao i svi beneficijati svaki dan svoj časoslov mole, kako je propisano i kako je to svakomu dužnost. Oni, koji ga ne mole, imadu se kazniti crkvenimi cenzurami i za kaznu imade im se oduzeti njihov dohodak. Crkvenim poglavarom nalaže se „districte et in virtute obedientiæ“, da bdiju nad tim propisom.

Sabor Kostnički (1609. i 1759.) ne iztiče samo strogu obvezanost za časoslov, već i odredjuje, da ima generalni vikar izpitati sve one svećenike, koji dolaze u Kostnicu na župnički izpit ili iz drugoga kojega razloga, da li imadu kod sebe časoslov, da li ga moliti znadu i da li ga savjestno mole, a one da kazni, koji u tom grieše.

Iz provincijalnih sabora najnovijeg doba navesti ćemo samo tri. Sabor u Granu (g. 1858.) veli kratko i odlučno (tit. 6. c. 1. n. 13.): „svi, koji su primili višje redove — tim više, ako su beneficijati — neka znadu, da su obvezani pod težki grieh moliti časoslov. Sabor bečki (g. 1858.) veli isto (tit. 5. c. 5.): „Na časoslov obvezani su svi klerici, koji su primili višje redove . . . pod krivnjom težkoga grieha.“ Sabor u Kolonji (g. 1860.) opominje (p. 2. tit. 3. c. 35.): „Osobito ozbiljno opomi-

---

[1]) Cf. Einige Erinnerungen über das Breviergebetbr. IV. god. 1885. br. I. i II. god. 1886.

*

njemo one, koji su primili više redove, da mole časoslov, kako je propisano, te na novo dozivljemo u pamet ovu dužnost svim, koji nisu oprošteni od časoslova od apostolske stolice." A naše Constitutiones synodales Ecclesiae Zagrabiensis nalažu na str. 208: „Omnibus Clericis, in majoribus ordinibus constitutis, multo vero magis beneficio ecclesiastico provisis, gravis obligatio incumbat absolvendi horas canonicas, seu, sic dictum Breviarium recitandi, idque faciendi reverenter, distincte et devote, prout Concilium Tridentinum sess. 24. de reform. c. 12. praecipit, et ipsa natura orationis, quae est mentis elevatio ad Deum, exigit. Negligentes autem et hanc obligationem praevaricantes tanquam inobedientes poenis canonicis, ad arbitrium Ordinarii dictandis, puniri et coërceri volumus."

Od obćenitih sabora imade ih sedam, koji govore o časoslovu. Mi ćemo samo tri spomenuti. Četvrti lateranski sabor (god. 1215.) gorko se tuži, (cap. 17.) da njeki klerici brzo mole časoslov i da izpuštaju pojedine djelove; ovo zabranjuje činiti pod kaznom suzpenzije i nalaže „districte in virtute obedientiae", da časoslov revno i pobožno mole.

Sabor u Vienni (god. 1311.) nalaže to isto, pa još dodaje. da oni, koji protivno rade, padaju u nemilost božju i apostolske stolice. (Oba ova dekreta primljena su u Corpus juris canonici.) Peti lateranski sabor (god. 1514.) veli, da svi beneficijati, koji ne mole časoslova (šest mjeseci iza nastupa beneficija) gube pro rata svoje dohodke.

Spomenuti ćemo još njeke izjave papa, kojih vlast i moć veže cielu crkvu, a napose kler. Već je papa Gelazij II. (g. 577.) naložio, „da imadu svećenici moliti časoslov." Pio V. ponovio je nalog petoga lateranskoga sabora, te ga je i pobliže protumačio. Benedikt XIV. jasno veli, „da je naloženo u zapadnoj crkvi svim svećenikom, djakonom i subdjakonom, da mole svaki dan časoslov." Pio IX. već je u svojoj prvoj Encyklici, koju je kao papa poslao biskupom, naložio im, da opomenu svećenike, da mole časoslov, kako ga crkva propisuje.[1])

Napokon svi bogoslovi uno ore priznavaju i izrično uče, da su svećenici dužni moliti časoslov.

Crkva nam je dakle naložila, da molimo časoslov — i ta naš dužnost veže **sub gravi**.

To dokazuju

1. Izrazi, koji se rabe u odnosnih crkvenih dekretih: in virtute obedientiæ, stricte, districtissime præcipimus — sub peccato mortali, sub gravis peccatis reatu itd.

2. Kazne, koje su odredjene, kao: suzpenzija, gubitak dohodaka, resp. dužnost povratiti ih, crkvene pokore (post itd.) dapače izobćenje. Takove kazne ne mogu se upotriebiti radi malenih prekršaja, već radi velikih. Ergo.

[1]) Cf. Roskovany Coelibatus et Breviarium tom. 5. monum. 61. 350. 615. 744.

3. Zakoni u obće vežu sub gravi ili sub levi prema važnosti stvari, o kojoj se radi. Nu tko promatra stvar očima vjere, može li taj niekati, da nije od velike važnosti, kada se pita, da li je Bog vriedan časti, koja ga ide, crkva pomoći, koju moli, a duše tolikih milosti; da li svećenik zanemaruje one čine, koje su već Apostoli naznačili kao važne (Ac. Ap. VI. 4.) naime apostolsku, svećeničku molitvu. službu božju, za koju je redjen i od crkve namješten? Osim toga svaki onaj, koj posjeduje beneficij sa crkvenimi dohodci, vriedja pravednost, ako ne moli svoj officium divinum. Jer beneficium datur propter officium.

4. Napokon svi se bogoslovi slažu u tom (sententia communissima), da smrtno grieši onaj, koj propusti svojom krivnjom officium unius diei, dapače i samo jedan veći diel n. pr. Vesperas.

(Konac će sliediti.)

Dušobrižnik i težko bolestno diete.

(Konac.)

2. Dušobrižnik imade nastojati, da bolestno diete dobije, u koliko moguće, kratke pojmove u vjerskih istinah, koje su za spas potrebite; kao o sv. sakramentu pokore, o presvetom oltarnom sakramentu i o posljednoj pomasti, te u duši djeteta probuditi živu vjeru i vruću težnju i ljubav prama Gospodinu Bogu. To će svećenik lasno polučiti zornimi te analogičkimi prispodobami.

Svećenik neka uzme n. p. miomirisnu ružu, krasnu jabuku ili šta drugo. Pružit će mu ružu, da ju pomiriše, ili će mu pokazati jabuku itd., te mu po prilici, ako vrieme dopušta, kazati: „Milo diete moje, zar ne kako ugodno miriši ova ružica, a zar nije ova jabuka krasna? Mile ti se, zar ne? A znadeš li takodjer gdje je ova ružica i jabuka rasla? Ružica izrasla iz maljušna sjemena, a jabuka na drvetu. Vidiš, milo diete, na svoj toj zemlji ne ćeš naći čovjeka, koj bi mogao načiniti takovo sjeme ili takovo drvo iz koga bi tako krasna ruža ili na kom bi tako tečne jabuke rasle. To ne može nijedan čovjek. Onaj dakle, koj je iz početka takovo sjeme učinio mora biti vrlo razborito, moguće i milo biće. A to biće jest dragi Gospodin Bog, koj je *sve stvorio* što je na svietu, dakle i tebe stvorio.

A dragi Gospodin Bog te stvorio, da se ti *spasiš*, t. j. da ti k njemu dodješ. A da to bude moraš sve zapovjedi obdržavati. Gospodin Bog zapovieda n. p. u četvrtoj zapovjedi: „Poštuj otca i mater itd." Tim zapovieda G. Bog, da svako diete svoga otca i majku mora štovati, poslušno im biti te ih ljubiti. Ako ti to zbilja činiš, tada vršiš zapovied božju. Jesi li pako neposlušan i ne ljubiš ih, tada ne činiš ono što G. Bog zapovieda, ti kršiš zapovied božju. A to se kaže, da čovjek učini *grieh*.

Taj se grieh mora *izpoviediti* t. j. mora se svećeniku reći: Ja nisam bio poslušan svojim roditeljem. To

se mora kazati, jer se inače ne dodje gore Gospodinu Bogu. Ali za sve svoje griehe mora čovjek od srdca *žaliti* što ih je počinio, t. j. mora u srdcu neku žalost imati Stavimo, da tvoj otac umre. Zar ti ne ćeš u srdcu žalostan biti? A zašto? Zar ne zato, jer je on tvoj otac, kojega ljubiš, a ti sada svoga miloga otca gubivaš. Milo diete, onaj čovjek, koj učini grieh, t. j. koj ne čini ono, što G. Bog zapovieda, gubiva mnogo više, nego li diete, koje gubiva svoga otca. Takav čovjek gubiva najboljega otca, koj je u nebu, koj mu dao život. Takav čovjek gubiva Isusa Krista, koj je za njega presvetu svoju krv prolio i za njega na križu umro. Takav gubiva pravo na nebo. Vidiš, za sve ovo mora grješnik žalostan biti, a ta žalost zove se *pokajanje*, *bol duše*.

Ovo pokajanje mora biti *vrhunaravno*. Vrhunaravno pokajanje je onda, ako čovjek žali počinjene griehe i ako ih mrzi toga radi, što je njima zapovied najboljega otca na nebu prekršio i Njemu neposlušan bio. Stavimo, da ti je otac zapoviedio ići u crkvu. Ali ti nisi to učinio, pak te otac zato kaznio. Ako ti žališ što nisi išao u crkvu radi toga što te otac zato kaznio, tada je tvoje pokajanje naravno. Ali ako ti žališ, što si tim bio neposlušan otcu i *prekršio božju zapovied* te ne učinio ono što dobri Bog zapovieda, to je tada tvoje pokajanje *vrhunaravno*. Tada ti G. Bog oprašta grieh po zaslugah Isusa, Sina Njegova, koj je iz ljubavi prama tebi na križu umro. Probuditi možeš to pokajanje ako u srdcu, a ne ustima samo, kažeš po prilici: „Bože moj, ti najbolji otče, ljubim Te nada sve, stoga žalim što nisam Tvoje zapoviedi vršio i što sam Tebi neposlušan bio."

Uz pokajanje moraš imati i *pravu volju* G. Boga uviek *slušati*, t. j. njegove zapoviedi vršiti. To se pak zove *dobra odluka*, koju možeš probuditi veleć: „Najmiliji otče, ja neću više Tvoje zapoviedi kršiti, već kao poslušno diete Tebi živjeti i umrieti." *O presvetom oltarnom sakramentu* može svećenik bolestno diete ovako po prilici podučiti: „Isus je iz ljubavi prama nam na križnom drvu svoju svetu krv prolio. Taj dobri Spasitelj jest dan prije, nego li ga na križu razapeše, držao zadnju večeru sa svojimi apostoli. Njima je dao svoje tielo i svoju krv pod prilikom kruha i vina, da jedu i piju, te ujedno ustanovio ovaj sveti sakramenat. A zašto je Isus ustanovio taj sakramenat? Isus, kano Bog, znadjaše, da će drugi dan na križu umrieti, te po tom da ne bude više vidljivim načinom medju ljudima. Da pako bude mogao bar nevidljivim načinom kod ljudih biti, to je ustanovio oltarni sakramenat u kom je on svojim božanstvom i čovječanstvom, tielom i krvlju prisutan. Kad ti po tom sv. hostiju primaš t. j. kad se pričešćaš, to ti primaš pravo tielo i pravu krv Isusovu, ti primaš Isusa, svoga Boga, svoga Spasitelja. Al to moraš i čvrsto srdcem vjerovati te reči: „O Isuse, Spasitelju moj, vjerujem sve, što si Ti naučao, a osobito vjerujem da si prisutan u ovom sv. sakramentu, jer si ti vječna istina."

Uz tu vjeru moraš ti i od srdca *težiti*, *žuditi* da Boga u sv. pričesti primiš. Čuj me! Kad bi tvoj otac dugo vremena u dalekih krajevih bio, pak bi ti majka kazala, drago diete, da će otac tvoj sutra doći sjegurno veselo bilo i veoma čeznulo, da tvoj otac dodje, te radostno pred njega upravo trčalo. Ili stavimo, da će sâm kralj doći k tebi pak ti krasne darove donjeti. Kako bi veliko tvoje veselje bilo, kako biš čeznuo za kraljem! Vidiš, milo diete, u sv. pričesti dolazi k tebi najbolji, najmiliji otac, najbogatiji, najdarežljiviji kralj. Taj ti ne nosi dara, koj se za neko vrieme razpade, već ti donaša vječno veselje, blaženstvo, što je on sâm; Isus Krist, tvoj Bog, tvoj Spasitelj dolazi, da u tvom srdcu stanuje. Za njim moraš više težiti, nego za svojim otcem ili za kraljem. Moraš mu cielim srdcem kazati: „O Isuse, moj Spasitelju, Bože moj, sve moje, za Tobom čeznem, dodji, ojačaj me i daj mi svoju milost!"

O sakramentu *posljednje pomasti* mogo bi dušobrižnik ovako podučiti: Isus Krist je ovaj sakramenat za utjehu i pomoć bolestnikom ustanovio. Ovim se sakramentom opraštaju grieši, ublažuju se boli i jača bolestnika.

Za tim neka svećenik sa bolestnim dietetom probudi kratkom formulom tri bogoslovne krieposti.

Bilo bi dobro i vrlo liepo, da svećenik sjeti diete neka moli roditelje te mu oproste ako ih u čem uvriedilo, pak neka im za njihovu brigu i skrb zahvali.

Svaki čovjek, pak i diete k razumu dospjelo boji se smrti. Svećenik, koj imade biti tješitelj u svih zgodah, neka nježno ojača diete proti strahu od smrti. Može mu n. pr. milo kazati: Drago diete, ti si svojega Isusa, Boga svoga u sv. pričesti primilo. On je u tvom srdcu, te hoće uviek i ostati. To ti nije moći niti kazati kako je rado ljubezni Isus kod djece i kako ih vrlo ljubi. Pripovjeda sv. evangjelista, da jednom zgodom ne htjedoše učenici Spasiteljevi pustiti djecu pred Isusa. On toga odobrio nije te ih ukorio i reko: „Pustite malene k meni, jer je njihovo kraljestvo nebesko." Vidiš, kako liepo Spasitelj o djeci govori, i kako Isus, tvoj Spasitelj i Bog, djecu a i tebe rado kod sebe imade. Po tom moraš i ti rado kod Isusa biti.

Kaži mi, diete drago, kad bi tvoj otac u kojoj drugoj udaljenoj zemlji boravio i kad bi on želio, da ti k njemu dodješ, zar se ne bi veseljem na put pripravljao, pak makar taj put jošte tako tegotan bio? A zašto? Zato jer to želi tvoj otac, koj tebe ljubi i kog ti ljubiš. Eto! i tebe ljubi Isus. Kad on želi, da ti k njemu dodješ to moraš i ti iz ljubavi prama spasitelju, koj je za tebe umro, rado umrieti samo da dodješ k svomu milomu Isusu. Ti moraš reći Isusu: „Moj Isuse, Tvoja volja nek se vrši na zemlji kako i na nebu. Ako Ti želiš, da umrem i k Tebi u nebo dodjem, to ne samo da hoću umrieti nego upravo od srdca želim da umrem i kod Tebe mili Isuse budem!"

3. Kratka pravila u toj našoj stvari mogla bi ova biti:

a) Dušobrižnik neka češće u crkvi opomene kako roditelji imadu nastojati da im djeca bez izpoviedi ne budu umirala. Za vrieme bolesti neka to prijave dušobrižniku, da može pohoditi bolestno diete. Svećenik će pako vidjeti je li diete već *posve kod razbora* ili je samo *vjerojatno* da je već kadro počiniti grieh. Svećenik će već vidjeti koje bi sakramente diete primiti moglo.

b) Saznade li dušobrižnik, da je opasno obolilo diete, koje već dospjelo ad annos discretionis, to neka i nepozvan podje djetetu. Neka se svećenik osvjedoči, da li je diete sposobno, da može sve sakramente primiti, možda samo sv. pokoru, posljednju pomast ili takodjer sv. pričest.

c) Vidi li svećenik, da je diete „doli et culpæ incapax", dočim ne može diete nit modo imperfecto razpoznati, da se stanovitim činom vriedja Gospodin Bog i da tim zaslužuje kaznu; tada ga ne će odriešiti niti sub conditione niti mu podieliti posljednju pomast. Absolvirat ga ne će, jer manjka „materia necessaria et sufficiens, a što se posljednje pomasti tiče, to govori sv. Benedikt XIV.: „Non congruit illi sacramenti forma: Indulgeat tibi etc., quia modum potuerit ulla vel levi culpa foedari."

d) Ako je sjegurno ili barem vjerojatno, da težko bolestno diete znade lučiti dobro i zlo, da se kletvom, laži neposlušnošću itd. vriedja G. Bog to mu neka svećenik pomogne probuditi vrhunaravno pokajanje i u izpoviedi neka mu bude pomoćnikom. Po tom će ga odriešiti i pomazati i papinsko odriešenje podieliti sine conditione ili sub conditione. Sv. Alfonzo kaže: „Si dubium est, an puer sufficientem usum rationis habeat, potest et in articulo mortis **debet** absolvi sub conditione." Na drugom mjestu opet: „Si urgeat periculum mortis, communissime dicunt auctores, pueros esse absolvendos **sub conditione**, si dubie sint dispositi, maxime si confessi sint aliquod dubium mortale."

e) Znade li dušobrižnik, da diete uslied kršćanske odgoje i češćega polaženja u crkvu znade ili barem ponješto shvaća što je oltarni sakramenat, te znade li nebeski kruh od običnoga razlikovati, to će malenoga bolestnika i pričestiti. Ne znade li o tom ništa diete, koje k razumu dospjelo, to će isto pripravivši ga za sv. izpovied u kratko takodjer podučiti o sv. eukaristiji, da ga taj sakramenat ojača i više mu milosti pribavi.

f) Bude li dušobrižnik pozvan djetetu, koje već bez sviesti tamo leži, tada će postupati ovako: Poznaje li diete možda iz škole, ili saznade li od roditelja, da diete temeljne istine vjere i sakramenata znade, a da mu je i razum bio toli razvijen te bi bio kadar počiniti grieh; tada će svećenik pred dietetom na glas izmoliti pokajanje, te mu podieliti odriešenje, posljednju pomast i papinski blagoslov. Ne znade li svećenik ništa o djetetu t. j. o njegovom znanju u vjerskih stvarih i o razvijenosti duha, to će nad djetetom po koju molitvicu izmoliti i sv. blagoslov izreći. U dvojbi pako, a osobito ako je diete u sedmoj već godini, absoluciju i posljednju pomast sub conditione će podieliti.

U mnogih krajevih našega naroda skrbe se roditelji, da im diete imalo bude liep sprovod te da se i za nj — makar mu nije možda niti dvie godine — čita sv. misa. — Do nas je da ih u tom podučimo i vruće na srdce stavimo, da se više brinu, da k razumu dospjela djeca svetotajstvi providjena umru nego da za liep sprovod mnogo troše.

Stj. J. Stümer, kapelan.

Smetanje vjerozakona.

Koli duboko jest kadar čovjek ogreznuti u bezsramnosti i griehu, neka nosi žalostan dokaz ovaj pravni slučaj.

Prije, nego li ga saobćimo, namiće nam se ipak pitanje: jeda li je teži griešnik, koji je najveći grieh počinio, ili, koji imaše srca i obraza takav grieh pred sudom djavolskom sofistikom i židovskom bezobraznošću zagovarati i braniti?

Na to pitanje odgovorit će griešnikom vječni Sudac, a mi se tek snebivamo od čuda: kako mogaše strpljivost suda podnjeti stojičkim mirom tolike sablazni i sramote, kojimi je branitelj okrivljenika poružio „dvoranu ljudske pravde."

„Pred sud porotnika u Lincu doveden bje neki R. H. okrivljen, da je u kući svojih roditelja, u prisuću više osoba, kažuć stisnutom šakom (piesti) na propelo, poviknuo; „krvavi djavole, sadji dole", čim da je pohulio Boga.

Razprava držana je bila 13. i 14. lipnja 1875.; porota izreče jednoglasno, da je R. H. huleć onako Boga, krivac, a na temelju te izreke bijaše dotičnik radi zločina povreda vjerozakona po §. 122. sl. *a*) osudjen.[1]) Branitelj odsudjenoga podnese ništovnu žalbu, u kojoj medju ostalimi uztvrdi, da izreka porote sadržaje protuslovje, jer da one rieči obtuženika nisu nikakvo hulenje Boga. R. H., da nije ni izustio imena božjega, nego, da je nagovorio tek neki kip. U državi pako, kakova je Austrija, gdje zakonarstvo ne priznaje nikakove državne religije, može biti predmetom hulenja Boga sám pojam Boga, shvaćen u njegovoj absolutnoj čistoći, ne obziruć se na to, kako ga personifikuju razne konfesije.

16. studenoga 1875. dodje ovaj slučaj pred ukidno sudište u Beču; senatu predsjedaše sam predsjednik naj-

---

[1]) Zločinstvo smetanja vjerozakona tvori: „*a*) koji huli Boga riečju, činom, u tiskopisih ili raziirenih pismih." — Tako glasi §. 122. sl. *a*) kaz. zak.

višega suda, vitez Schmerling. Dr. Steiner, branitelj, razvio je ništovnu žalbu prama gore spomenutim nazorom.

Na njegovo razlaganje izjavi se ovako zamienik prokuratora: dr. pl. Liszt: Drugi dio izreke porotnika ne stoji u nikakvom protuslovju sa prvim dielom, jer rieči obtuženoga sadržavaju zaista hulenje Boga. Propelo je kršćaninu simbol spasenja. Ono predstavlja Bogo-čovjeka u onom času, kada je donio za čovječanstvo najveću žrtvu, te ga pomirio sa Bogom. Odatle veliko ono štovanje, koje se svagdje izkazuje ovomu simbolu, gdje stanuju kršćani. Tko pokaže navlaš govorom ili činom preziranje naproti Spasitelju, povredjuje u najvišem stepenu religiozno osjećanje kršćana; ne huli on kip onaj, nego predmet njihova bogoštovja: Boga. Ovo je i obtuženi učinio. Rieči njegove, što ih je izustio, ne odnose se na kip, nego na osobu, koju kip predstavlja, jer samo osoba može krvariti i saći sa križa. Nu one, rieči sadržavaju ujedno i pogrdu posrednika, koga kršćani nazivlju Bogom. — Ako se tvrdi, da u Austriji može biti predmetom hulenja Boga samo pojam o Bogu, shvaćen u absolutnoj njegovoj čistoći, to ovakova tvrdnja nema nikakova vidljiva, praktična temelja. Jamačno bilo bi i samomu gospodinu branitelju vrlo mučno s nekom sjegurnošću naznačiti, u čem sastoji taj pojam Boga u absolutnoj njegovoj čistoći; filosofija je o tom prerazličite nazore izrazila, pobijala i zabacila. Bilo bi veoma mučno naći poveći broj ljudi, koji bi, ne obzirući se dakako na pozitivne zasade vjere, imali jednaki pojam o Bogu. — Zakonodavstvo pako mora, da drži pred očima praktične potrebe državljana; ono je zvano, da brani od poruge i hulenja vjersko osvjedočenje priznatih crkva i vjeroizpoviesti; a po tom i njihov pojam o Bogu. Za državu je mnogo važnija pozitivna vjera koje crkve ili vjeroizpoviesti, u kojoj nalaze milijuni državljana utjehu i obodrenje, nego li je spekulativno shvaćanje pojedinca o biću božjem.

Ako pako rieči obtuženoga sadržavaju hulenje Boga, tada je i sasma prema zakonu subsumiranje istih pod ustanovu §. 122. sl. *a*) kaz. zak., a po tom je žalba ništovna neosnovana.

Ukidni sud zabacio je ništovnu žalbu obtuženoga, pa niti ne uvaži njegova priziva proti izmjeri kazne. Medju razlozi navodi se i ovaj: I onaj dio ništovne žalbe odbija se, u kojem se izvodi, da se tobože §. 122. sl. *a*) ne može protegnuti na konstatovani učin, jer nije namjera norme austrijskoga kaz. zak. o vredjanju vjerozakona hulenjem Boga (§. 122. sl. *a*) kaz. zak.) braniti kakav abstraktni pojam o Bogu, nego one nazore o njem (Bogu), kakove imadu u državi postojeće, državom priznate i zastićivane, vjeroizpoviesti i jer ona huleća apostrofa, koja sačinjava inkriminirani učin, koja bijaše naperena proti Spasitelju na kipu predstavljenomu, mora se tim više smatrati hulenjem Boga, što ju je izrekao kršćanin pred kršćani." *)

Saobćio **A. Ž.**

Viestnik.

Zagreb. Na uzoritoga gospodina kardinala i nadbiskupa zagrebačkoga Josipa Mihalovića stigla je od kardinala državnoga tajnika Rampolle brzojavka sliedećega sadržaja:

„Summus Pontifex moerore affectus ob nuntium de Tua valetudine, vota facit, ut Eminentia Tua mox convalescat, Tibique ex animo benedicit."

— (Restauracija stolne crkve). Čim je snieg okopnio i zima popustila odmah se je počelo raditi na našoj prvo-stolnoj crkvi. Kako se ozbiljno — svimi silami posao započeo, nade je da će se po gradjevnoj osnovi ove godine neobično mnogo izgraditi. Ima se na ime nastaviti obnova pročelja u najvišem spratu nad velikim 5·30 metara — okruglim prozorom (rosetonom), koji je već prošle godine dovršen, osim što nisu još rebra i stakla postavljena.

Najviši sprat do samoga krova, za tim veći dio lastavice na pročelju, svakako se ima dovršiti.

Osim toga podići će se sada do 12 metara drugi novi zvonik, a stari do iste visine prama slogu popraviti i obložiti, koji će se za tim — budu li novčana sredstva dopuštala, — sliedećih godina kraju privesti, u protivnom slučaju ostali bi ne dogradjeni.

Sada dižu i slažu tesari grušt koji mal ne do izpod ure već dosiže, a zatim će se zidari baciti ozbiljno na posao da uporabe pripravljeno za nje već gradivo.

U nutarnjosti crkve, mislilo se je prednji dio svetišta sniziti još ove godine, ali kano da se je za sada odustalo do dalnjega.

Ove godine kani se podići i žrtvenik sv. križa, koji će od pobočnih najveći biti, samo nije još rieseno, iz kojega će se gradiva djelati; njeki žele iz drva, poput onih sv. Marije i sv. Ladislava, i unj postaviti staru sliku koja se sada u sakristiji nalazi ali većina je — kako čujemo, za kameni žrtvenik; mi se nadamo, da tu neće nikakove osobnosti i obziri odlučivati već zakoni sloga i umjetnosti te simetrija. Sveti križ jest zavjetni žrtvenik te najbolje i najradje posjećen, pak stoga ima se što ljepše i ukusnije izraditi. Ova ukupna ovogodišnja radnja zahtieva i veći trošak do 43.000 for.

Svi prijatelji crkve i domovine raduju se tomu napredku u izgradjenju našega liepoga i staroga hrama; pak se nadaju, da se neće izpuniti glasovi, kano da bi se izgradnja — radi pomanjkanja novaca — već buduće godine mogla obustaviti. I tekuće godine prispješe u

---

*) Po „Mjesečniku pravničkoga družtva u Zagrebu" od g. 1876.

pomoć: Uzoriti kardinal-nadbiskup sa 5000 for., zemlja sa 5000 for. i grad Zagreb sa 500 for. — nu što je to istom? —

Na Franjevačkoj crkvi se ove godine ne misle nikakove dalnje radnje restauracije radi pomanjkanja sredstava — poduzimati. Svetište je tečajem prošle zime dogotovljeno i po crkvenom slikaru Klausen-u izmaljano.

Mensa velikoga žrtvenika je natrag do prozora sazidana i privremenim tabernakulom providjena, te je prvi put na polnoćnici u ponovljenom svetištu i na novom žrtveniku sv. misa služena.

Nadamo se da će častno i brižno predsjedničtvo samostana čim bude moguće i ostali dio te stare crkve i uspomenu prama slogu dati preudesiti i ukloniti zadnje ostavine prikrpina.

Crkva je ova početkom XVII. stoljeća po tadašnjem redodržavniku Fra. Franji grofu Draškoviću na brzu ruku sagradjena. Franjevci su naime iza obsjednuća i bombardovanja Kaptola po grofu Thurnu god. 1528. kada je i samostan Franjevaca sa crkvom skoro posve razoren bio ostavili Zagreb, dok ih nije opet Fra. Franjo grof Drašković doveo i na brzo samostan sa crkvom obnovio. Iz vana se radnje na obnovljenoj kapeli sv. križa primiču svomu kraju. U zadku postaviti će se za koj dan na mjesto prijašnjih slika — kameniti križ sa kipovi Majke Božje i sv. Ivana izradjeni po kiparu Flori, te će ta kapelica biti sada na ures vanjske apside.

— (*Promjene u nadbiskupiji.*) G. Horat Ignacij kapelan u Gjurgjevcu imenovan je katehetom na školah u samostanu Milosrdnica u Zagrebu.

Premješteni duh. pomoćnici: g. Milković Jerko iz Šipka u Požegu; g. Horvatić Ivan iz Taborskog u Krapinske Toplice; g. Bočkaj Ivan iz Turnašice u Gjurgjevac; g. Čvek Gjuro iz Požege u Taborsko; g. Pavlović Josip djakon poslan je za pomoćnika u Remetinec.

— † Umro je 15. o. mj. Cipriš Stjepan odličan i vriedan klerik VIII. raz. nadb. liceja kod svojih roditeljah u Mariji Bistrici. R. i. p.

— (Slike iz djakovačke crkve.) Ovdašnje družtvo za umjetnost i obrt kako već javiše ine novine naumilo je izdati album svih slika, koje se nalaze u djakovačkoj crkvi, kao i slike same crkve, snimljene s raznih strana. U tu svrhu odputovao je već u Djakovo ovdašnji fotograf gosp. Standl, koji ondje fotografira slike za spomenuti album na trošak preuzvišenoga gospodina biskupa Strossmayera.

— Ivan Baptista de la Salle. Breveom sv. Otca od 14. veljače 1888. proglašen je Ivan Baptista de la Salle blaženim. On ugleda svjetlo Božje god. 1651. u Rheimsu, u Francezkoj. Bijaše svećenik, utemeljitelj congregacije braće kršćanskih škola. Premda se je vanrednim uspjehom kušao u raznolikih Bogu ugodnih poslovanjih: u pregnuću, kojim je osnovao i podržavao zavode, uzgajajući u njih mladiće za Božju službu, zadužio je ipak crkvu Kristovu na toliko, ter će mu ona po naredbi velikoga pape sa svojimi vjernici nezatarivu spomenicu kano svetca od roda do roda nositi.

— Austrijsko-Ugarsko hodočašće u svetu zemlju. Pod podkroviteljstvom general-komisarijata za svetu zemlju priredjuje „*Leo Woerl*" knjižar i nakladnik u Beču drugo hodočašće ove godine u svetu zemlju, e da se pruži prilika pobožnim kršćanom za razmjerno jeftin novac pohoditi sv. zemlju.

Putnici će krenuti koncem mjeseca kolovoza iz Beča.

Karavana ovoga drugoga hodočašća biti će razdieljena u dvie hrpe. Prva ide tamo i nazad preko Trsta, Korfu-a, Alexandrije, Jaffe, Jeruzalem i posjetiti će samo Jeruzalem i okolicu, dočim druga polazi tamo istim putem sa prvom do Jeruzalema zatim u Nazaret, Tabor, Tiberias, Kanu, Karmel a na Kaifu, Bayruth, Cypar, Smyrnu itd. natrag.

Ciena je za veću touru: I. razred oko 480 fr. u zlatu, za II. razred oko 400 for. u zlatu; za manju: I. razred oko 350 for.; a za II. razred oko 300 for.

U ovom su uračunani podpuno svi troškovi za vožnju, stan, obskrbu, dapače i za napojnice, te hodočastnici neće imati ni kakvih troškova na putu izim ako poduzmu kakav izlet, koji nije u programu.

Ako bi ko želio kakve potanje upute, može je dobiti kod „Leona Woerla" knjižara i nakladnika Wien I. Spiegelgasse 12.

Javna zahvala.

Velečastni gospodin Mato Stipić prevendar u Jaski, blagoizvolio je pokloniti 50 komada krasnih „Jaisovih" molitvenika i 70 kom. katekizama, da se medju školsku mladež obojega spola porazdieli.

Na tom liepom daru nemogu propustiti, da se darovatelju u ime svoje i nadarene mladeži srdačno nezahvalim u nadi, da i nadalje svoju darežljivu ruku neće uztegnuti. Dao Bog te se ugledali mnogi u njegov plemeniti čin.

U Jastrebarskom 15. travnja 1888.

Antun Pšeničnik,
učitelj.

Urednik dr. **Ante Bauer.** Tiskom C. **Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 17. U Zagrebu, 26. travnja 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Hrvati pred sv. Otcem.

Akoprem je na ovome mjestu već u prošlom broju bilo dosta potanko izviešteno o audijenciji hrvatskih hodočastnika kod sv. Otca u Rimu, jamačno ćemo ugoditi svim poštovanim čitateljem, ako im saobćimo, što je sveti Otac uzvratio hrvatskim hodočastnikom pošto ga je preuzv. g. Strossmayer onako liepim i uzvišenim govorom pozdravio, a conte Vojnović zanosno pročitao liepu adresu Hrvata. Govor donosimo, kako ga je skoro od rieči do rieči zahvatila olovka mlada prijatelja.

Sv. je Otac rekao u lat. jeziku ovo:

Ne šalju danas po prvi put katolici iz Hrvatske Nama vijestnike i jamce svoje misli. Sjećamo se, kako smo prije sedam godina mnoge od vas ovdje vidili u onom čuvenom Slavenskom zajedničkom odaslanstvu. Zato mi vas, osobite sinove svetoga Petra, koji naziv vama na veliku vašu diku i pripada, kao osobite sinove svetoga Petra na današnji dan s velikim veseljem pozdravljamo. Uz to Nas veoma razblažuje i godi Nam ona osobita vaša, koju u duši i srcu gojite, živa odanost i poslušnost naprama Nama i ovoj Apostolskoj Stolici, koju nuto izraziste i obilno rječima zasvjedočiste.

Uzdamo se, predragi, da će to na uviek tako biti, a to i svjedoči već samo spominjanje dobročinstva Apostolske Stolice, koje vidimo, da je tako duboko urezano u vaša srca. Doista trudom i nastojanjem rimskih papa došlo je do vas svjetlo evangjelja, koje je od sviju božjih darova najveći i najvrjedniji dar. Veoma mnogo imade u vas zasluga i dobročinstava rimskoga papinstva, a i Mi sa uzvišene ove Apostolske stolice drage volje i bez ikakva okljevanja posvećivali smo Vam brigu našu i misli naše. Bez obzira na ma i koju stvar ovoga svieta, već ponukani samo onom ljubavi, kojom moramo i kojom u istinu naprama vam plamtimo, brinuti ćemo se za spas vaš, kojega početak valja slaviti u jedinstvo i cjelost one vjere, koju su kod vas sijali uz preveliki trud sveti Ciril i Metod. Obojicu, koji su si u nebu vječnu slavu stekli, ponizno molimo, da vas po milosti, kojom su kod Boga mogući, u svako vrijeme štite i brane. Ne pako samo vas, već i sve slavenske narode, koji su nastojanjem sv. Cirila i Metoda kršćanskoj kulturi privedeni.

Kao jamstvo nebeskih darova i svjedočanstvo Naše očinske naprama vama blagohotnosti podjeljujemo svoj blagoslov najprije vašemu kralju, a onda vama, vašim obiteljima i čitavome slovenskome rodu.

Nauk sv. Tome o utjecanju Božjem na djelovanje razumnih stvorova.

(Po naučanju sv. Tome razložio kard. Josip Pecci.)[1]

1. Upravo sam iznovice pročitao Vaša posljednja pisma, ter se zamislio, da li se moj don Pavao našalio sa mnom, šaljući meni na rješitbu visoka i zakučasta pitanja bogoslovja, nije li možda razlogom prijateljstvo, koje

[1]) Visoki je pisac ove razprave rodjeni brat svetoga Otca Leona XIII., a broje ga medju prvake katol. znanosti, a na pose tomističkog mudroslovja. Kao ravnatelj i učitelj sjemeništa u Perugiji u velike je izticao znamenitost sv. Tome, uredio i upravljao tomističku akademiju, pak tako uz brata biskupa postao znamenit pregalac tomi-

nas veže, odkad sam po mogućnosti Vam podao intelektualni život, koji više cienite no tjelesni, pak Vam vid obsjenila koprena, dok moje sile procjenjujete.[1]) Ako ste namislio od mene saznati samo to, kakvo je mnienje sv. Tome o utjecanju Božjem na djelovanje razumnih stvorova i buduće slobodne čine, sjegurno Vam je poznata težina toga pitanja, te stovrstno razlaganje i proučavanje ove nauke akvinatske. — Medjutim, da Vas i opet uvjerim, koliko Vam volim, želim Vas poslužiti i zadovoljiti odgovorom, kojim Vam moju osobnu namisao priobćujem.

2. Ponajprije opažam, da izraza „concursus" utjecaj), koji Vi spominjete, a bogoslovi i mudroslovi obćenito uporabljuju, u našem pitanju niesam našao kod sv. Tome. Nalazim u njega doista rieč „influxus", „actio", „motio" i dr., — ali „concursus" nikada. Bilježim ovo, nipošto zato, da se o rieč prepirem, već da Vi sve više golemu prednost Akvinatovih djela uvidite, na ime: sretno uspjeli izbor izražajâ, proprietatem verborum, komu se sa Innocentom VI. (serm. de s. Th.) učenjaci dive. — Rieč „concursus" uključuje misao dioničtva u kojem djelu, kao kad više osoba tegli brod na pristanište, ili teret diže, buduć snaga pojedinca neuspjeva, nego više sila u zajedinstvu iziskuje. U našem pitanju nije misliti tako, pošto znademo i izpoviedamo sa sv. Tomom: non sic idem effectus causae naturali et divinae virtuti atribuitur, quasi partim a Deo et partim a naturali agente fiiat; sed totus ab utroque secundum alium modum (C. g. III. 70.).

3. Ova kratka opazka mogla bi biti povodom, da bi njeko držao „influxum" sv. Tome istovjetnim sa običajnim u drugih izrazom „concursus." Zaisto se pojedini spisatelji u tom pogledu niesu robstva bludnje očuvali, koju im jur sv. Toma spočituje, da o djelatnosti Božjoj jednako kako o ljudskih djelih prosudjuju i govore. U 14 čtenju svoga tumača ka I. knjizi „Perihermeneias" Aristotela odgovora na njekoje prigovore protiva slobodne volje sliedeće: procedunt hae objectiones ex eo, quod cognitio divini intellectus et operatio divinæ voluntatis pensantur ad modum eorum, quae in nobis sunt, cum tamen multo dissimiliter se habeant.

4. Misli se tu ona uzvišena nauka sv. Tome, osnovana na nauci sv. otaca [cf. Gregor. Nis. lib. 12 contra Eunomium. — Basilius lib. 5 contra Eunomium. — Maximus de div. nomin. c. 9. — Clemens Alex. adver. gentes n. 18. — Joannes Demosc. lib. 2 de fide c. 29. etc., a naposeb sv. Augustina (cf. Confes. l. 9. c. 31. n. 41. Sicut ergo nosti in principio coelum et terram sine varietate notitiae tuae, ita fecisti in principio coelum et terram sine distributione actionis tuae = c. 7. n. n. 9. etc. 9)], na ime, da Bog ne djeluje raznoličnim od sebe činom, koj od njega izlazi i u stvorovih dokanča, nego da je čin njegov sâmo bivstvo Božje: Deus non agit aliqua actione, quae sit extra ipsum, quasi ab ipso exiens, et in creaturam terminata, sicut calefactio exit ab igne et terminatur in ligno (C. g. II, 31.). — Poklje je razlučio in c. 23. n. 4. dvogubu vrst činâ, t. j. actum immanentem et transeuntem, dodaje: — divina autem actio non potest esse de genere illarum actionum, quae non sunt in agente, cum sua actio sit sua substantia, ut in l. I. c. 45. ostensum est. Cf. ibid. c. 35. de pot. q. 3. a. 3; a. 4. et 15. — — U ovoj nauci, da je bivstvo Božje princip učinka (effectus), ali ne čina (actus); ostaje stalan sv. Toma tako, da je jedan njegovih učenika (Mihael Ildefonsus in I. part. s. Thomae q. 25. a I. num. 11) preko 70 sukladnih mjesta na potvrdu iste nauke naveo; pak se nije niti čuditi, dok je ovaka bila sveobća nauka starih mudroslovaca. — Ele, ako Bog, negibivi gibatelj svih stvari, nije djelatan napram izvana media aliqua actione, kako u nas biva, tad nije mogao angjeoski naučitelj niti pripustiti kakav dvojaki utjecaj, t. j. concursum simultaneum et antecedentem, pošto bi oba bili čini prešli od Boga na stvorove. Dakle, na prvo mi stavljeno pitanje: „Je li sv. Toma učio dvoji concursus, ili sâmo jedan?" — odgovaram: „Kolikogodj sam po djelih sv. Tome od početka do svršetka marljivo listao i pretraživao, niesam mogao naći dvovrstna utjecaja, t. j concursum praemotionis et concomitantiae, na sploh naišao sam tek jedan, i taj u posve drugačijem smislu."

5. Da bude ovo što jasnije, pogledajmo nauku angjeoskoga učitelja de concursu. — Djelovanje naše, veli on, I. q. 105. a. 5. proizlazi od Boga pogledom na

---

stičke nauke. Njegov se učenjački glas raznjeo i više, kad je god. 1861. zasio stolicu mudroslovja na rimskom sveučilištu Sapienci: Kad je Sapienca god. 1870. prešla u ruke talijanske države, prestao je u istinu bitisati bogoslovni fakultet, a Josip Pecci postavši stožrnik sv. r. crkve, morao je posvetiti svoj rad upravi sv. crkve, ali za to nije zanemario znanosti. Kao kard. prefekat novoustrojene kongregacije studiorum i predsjednik rimske akademije sv. Tome uživa on u rimskih naučnih krugovih uz dominikanca kardinala Zigliaru osobito u filosofskoj nauci najveći ugled. Za to i je znamenita razprave, koji je saobćio u časopisu L' Academia Romana (V. 99-145) te je i napose otisnuta pod naslovom: „Sentenza di s. Tommaso circa l' influsso di Dio sulle azioni delle creature ragionevoli e sulla scienza media." Roma Befani 1885.

Učeni je sviet primio ovu razpravu vrlo pohvalno. Civilta catol. (1885. XII. 11, 4os sq-) Insbr. Zeitschrift, Lit. Handweiser, Annales de Philosophie chretienne itd. pohvalno spominju ovu razpravu. Izašli su već i razni prievodi, i kritičke razprave o ovoj knjižici. — Mi evo priobćujemo hrvatski prievod prvoga diela, a drugi će dio sliediti. —

[1]) „Ovaj spis", veli visoki pisac, „potiče od predjašnjih godina ponukom nadobudnoga učenjaka, koga je smrt prerano ugrabila znanosti. Namislio sam ga javnosti predati, č da pospješim tomističko proučavanje.

trojaku uzočnost (causalitatem), na ime, causa finalis, efficiens et formalis: — pogledom na uzrok svrhe, jer svako dobro, na koje kano svrhu svako djelovanje ima biti upravljeno, na koliko je dobro i tvorni uzrok (agentem) giblje, dok je dobro dionik je višjega dobra ili konačnog cilja; — pogledom na djelujući uzrok; jer drugotni ili subalterni uzroci, kakvi jesu svikolici stvorovi gledom na Boga, jedino snagom prvoga uzroka djeluju; — pogledom na formalni uzrok, jer forma koja je u stvorovih upravo princip djelovanja, nije samo po Bogu gibana i *uporavljena* (applicata) nego je od Boga dana i podržavana.

6. Kako vidite, sve je razgovjetno, izim spomenute rieči „applicatio", koja se čini nejasnom, da li njom angjeoski učitelj misli izraziti efficientem vel formalem causalitatem? Ostanemo li kod stavljene si zadaće, čini nam se sigurnije, da je mislio causam efficientem što ćemo potvrditi sa dva dokaza *a*) vrst i način, kojim se sv. Toma izrazuje, kad veli: „Tertio considerandum est, quod Deus movet non solum res ad operandum quasi applicando formas et virtutes . . . sed etiam dat formas." — Izraz non solum naprama sed etiam upozoruje na ono, što je neposredno prije taknuto bilo, gdje je govorio de efficiente causa; tako gledom na formalni uzrok, Bog je jedino u toliko početnik našega djelovanja, — koliko nam mogućnost (potentiam) podaje i sveudilj uzdržaje. Iza ovoga shvatljivo je, kako duboko na nas Bog utječe. — Bitak (esse) je najglavniji; zato kad Bog našim sposobnostim i moćim bitak daje i uzdržaje, tad je njegovo utjecanje na nutarnjost bivstva naših djelovanja upravljeno. — *b*) Odgovor na treću primjetbu jest u tom, što je on sve vrsti utjecanja Božjega, koje je u istom članku ocrtao, na četiri sljedeće sveo: *snagu podati, nju podržavati i uporaviti* ter *skrajni cilj* svemu djelovanju biti. Ako bezdvojbeno formalnomu uzroku pripada snagu podati i podržavati, a finalnomu, konačni cilj biti, tad causae efficienti preostaje uporava. I tako po nauci sv. Tome djeljuje Bog na četiri načina, niti više niti manje u pojedinom djelovanju, naime, quia dat formas, conservat eas in esse, applicat eas ad agendum, est finis omnium actionum.

7. Istina je, da angjelski naučitelj u spisu de pot. q. 3. a. 7. negledeć na to, što ne spominje posljednjeg (ciljnog) uzroka ipak još četiri uzroka navadja, kad tim: dare, conservare et applicare, kao još dalnji uzrok nadovezuje: inquantum ejus virtute omnis alia virtus agit. Uvažili se tumačenje sveca ob ovoj četvrtoj vrsti, nalazimo, da to nije nova vrst rieči „concursus", različita od one „in Summa", nego lih pridatak (corollarium) iste vrsti. Pomislimo li, da s jedne strane *glavni* agens ne može sekundarnih uzroka na djelovanje upraviti i ganuti, a da u *snagu* prvoga ne utječu; a s druge strane nutarnjost djelovanja Božjega u nas, kako ga svetac u pridatku naumio naglasiti, to proizlazi „in Summa" isto, dà nasploh kano posljedak dare, conservare et applicare formam, izraženo ovako: „Et quia forma est intra rem, et tanto magis quanto consideratur ut prior et universalior, et ipse Deus est proprie causa ipsius esse universalis in rebus omnibus, quod inter omnia est magis intimum rebus, sequitur quod Deus in omnibus intime operatur." — Ovdje opetovno imademo dokaz, da je svetac u svojem posljednjem djelu „Summa theologica" pustio prevlast strogoj znanosti, velikoj točnosti i vjernosti.

8. Nakon rečenoga pravom pitamo, gdje se tudier dvoji „concursus" nahodi, susretajući i istodobni? Nepostoji razlikost mnienja o tom, da je Bog sveobći konačni cilj, da on snagu za bitak djelovanja daje i uzdržaje. Izuzam ovih vrsti utjecanja, ne navodi angjelski učitelj nijedne više, nego „applicatio" (uporava), kojom se svi pod obćenitim izrazom „concursus" poslužuju. Svikolici se slažu, da u nas nema nijednoga čina, o kojem se nebi tvrditi moglo, da je ex illo concursu od Boga kao vrhovnoga uzroka proizveden; takodjer Suarez (disp. 22. metaph.) mnije, da bi protivna tvrdnja neistinita i protiva vjeri bila. Neupitno bi bilo sv. Tomi dvojaki utjecaj pripisati, kako bi i napriečac bilo, osuditi one, koji samo jedan priznavaju, tobož, da su nauk velenčitelja napustili.

9. Ovu istinu želim Vam dokazati, dok Vas sjećam na a. 3. i 4. I. II. q. 9. Člankom 3. poučava, da kako razum spoznajom principâ sam sebe iz mogućnosti u čin privodi do spoznaje zaključakâ, et hoc modo movet seipsum; tako volja per hoc quod vult finem, movet se ipsum ad volendum ea, quae sunt ad finem. A članak 4. zaključuje: necesse est ponere, quod in primum motum voluntatis voluntas prodeat ex instinctu alicujus exterioris moventis. — Izpravnost ove izreke potvrdjuje sliedeći način: volja se samo sklonjiva savjetom (mediante consilio), savjet pako teži za predpostavom. Za bezkrajnošću bi posegnuti bilo, kad se nebi *prvo* gibanje k cilju dopustilo, koje našoj volji izvana pridolazi. Neće li se ko udalječiti od nauke sv. Tome, dopustiti mora, da od prvoga gibanja volje počam, u svem ostalom Bog obćenito pomaže in unico jam (I. q. 105. a. 5.) definito concursu, koj je potreban svim djelatnostim stvorovâ.

(Dalje će sliediti.)

O časoslovu.

(Konac.)

Mi ćemo sada navesti njeke objekcije ili prigovore, koje njeki glede časoslova stavljaju, pa ih ujedno u kratko pobiti i na nje odgovoriti.

1. „Ja imam pametnijega posla, nego li časoslov moliti", čulo se je dosta puta reći. Takovim je moći od-

*

govoriti samo ovo: Gospodine oprosti im, jer neznadu, što govore. Jer takove rieči sadržavaju njeku vrst poruge i blasphemije.

2. „Ja, mjesto da molim časoslov, meditiram, čitam sv. pismo ili kakvu drugu pobožnu knjigu, pa molim, što mi Duh udaje itd." Odgovor: Predpostaviv, kada bi tako u istinu i bilo, to moramo ipak reći, da se u tih riečih i takvom djelovanju očituje duh neposlušnosti. Takav morao bi jednom dobro „promatrati" rieči n. pr. o I. Reg. XIII. 13.: „stulte egisti nec custodisti mandata Domini Dei tui"; i I. Reg. XV. 22. s.: „Numquid vult Dominus holocausta et victimas, et non potius, ut obediatur voci Domini? Melior est enim obedientia quam victima, et auscultare magis, quam offerre adipem arietum. Quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, et quasi scelus idololatriae, nolle acquiescere. Pro eo ergo, quod abjecisti sermonem Domini, abjecit te Dominus."

Osim toga očituje se u spomenutih riečih velika oholost. Zar nije to nepodnosiva oholost, kad koj svećenik misli, da on može bolje moliti svojimi riečmi i formulami, nego li riečmi Duha sv., crkve i njezinih učitelja?

3. „Časoslov morao bi se „reformirati." U njem imade historijskih neistina, ono vječno ponavljanje dosadjuje, latinština Vulgate je nerazumljiva i barbarska a napokon je officij jednoga dana prevelik." Odgovor: Tko tako misli, taj sám treba „reformacije." Kada bi i taj prigovor bio istinit, zar radi tih malenih manjka prestaje dužnost moliti časoslov? Što bismo rekli o sudcu, koj bi po svojoj volji sudio zato, jer zakonik imade gdjekoju pogrješku ili manjak? Što bismo rekli o kojem župljanu, koj nebi htio polaziti crkvu i slušati propovjedi svećenikove zato, jer ima manjka, pogrješaka (možda i krupnih) u dotičnih propovjedih? Što se tiče historijskih neistina, to za mnoge stvari, koje se kao takove navadjaju, nije dokazano. Što se tiče napokon „vječnoga ponavljanja", moramo imati na pameti, da je časoslov molitvenik, a ne školska knjiga. Intelligenti semel dixisse satis est, saepius repetere jucundum amanti. Komu dosadjuje to „vječno ponavljanje" taj mora po tom kralju Davidu, odnosno Duhu sv. predbaciti tolika ponavljanja, da n. pr. u psalmu 135. u svakom verzu (svega skupa 27 puta) kliče: quoniam in aeternum misericordia ejus. A što onda da reknemo o sv. Franju Assiskomu, koj je po više sati uviek ponavljao: Deus meus et omnia.

4. „Ja ne imam vremena, da molim časoslov, imadem dosta drugoga posla." Odgovor: Dakle za molitvu ne ima mnogo vremena? Što imamo važnijega činiti? Čemu smo službenici crkveni, svećenici? Što bismo rekli činovniku, koj bi rekao da ne ima vremena, da riešava processe? ili kada bi služkinja kazala, da ne ima vremena, da čisti sobe?

Zar mi imademo više posla nego li sveti Franjo Žaver, Franjo Saleski, Vinko Paula, Bellarmin, Mabillon i dr. kojih djelovanju sviet se divi? Pa svi ovi, uz sav svoj silni posao imali su vremena da mole časoslov. Kod pape Pia IX. imao je njeki svećenik audienciju. Vidiv kako je papa prama njemu prijazan, zamoli ga taj svećenik, da ga papa oprosti od časoslova, jer da ima dosta drugoga posla. Na to ga papa upita; što mislite, imate li vi više posla, nego ja? O ne, sv. otče, odgovori svećenik, bez dvojbe imate vi više posla. No vidite, odvrati mu papa, pa ja ipak molim svoj časoslov. —

Stari Zavjet je predslika, priprava novomu Zavjetu, zato i veli sv. Augustin „novum testamentum in vetere latet, vetus in novo patet." Već u starom zakonu, kralj David izpjevao, nadahnut Duhom svetim, one prekrasne psalme, koji još i danas sačinjavaju glavni dio časoslova te je odredio, da svećenici i levite svaki dan u odredjeno doba slave i hvale molitvom i pjesmom Jehovu i njegovo sveto ime najprije u šatoru, a kasnije u hramu. Kasnije poskrbio se je pobožni kralj Ezekija a iza povratka iz sužanjstva Ezdra, da se je ta služba božja nastavila.

Iz svetoga pisma novoga zakona znademo, da su se kršćani sastajali i slavili Boga molitvom, psalmi, hymni i duhovnimi pjesmami. U životopisu sv. Eugenije (oko g. 190.) koj je po svoj prilici napisao Rufin, suvremenik sv. Jeronima, čitamo, da je ona psallendo Deo ordinem fortiter custodiebat et tertiae, sextae, nonae, vespertinis vel nocturnis atque matutinis horis cautissime insistebat.

Kod ovih skupnih molitva pjevali su se ili molili psalmi, hymni, čitali njeki djelovi sv. pisma i životopisi sv. mučenika. Koji su se psalmi molili i koji djelovi čitali, to je opredielio biskup, koj je rukovodio ovu zajedničku molitvu. Tim molitvam nisu prisustvovali samo klerici, već po mogućnosti i laici. Apostolske konstitucije (VIII. 34.) opominju sve one, koji nisu mogli prisustvovati tim zajedničkim molitvam, da svoje molitve, kod kuće ovrše. Kasnije, kako smo već spomenuli, obvezala je crkva na časoslov samo klerike, koji su primili višje redove.

Razumije se po tom, da su u časoslovu nastale njeke različitosti. Već su pape Damaz, Leon Veliki, Gelazij i Grgur Veliki nastojali, da uvedu jedinstvo u časoslovu. Grgur VII. dao je točno progledati časoslov, kojim se je služila rimska crkva te ga je i skratio (odatle i ime Breviarium). Poznato je, kako je Pio V. po naredbi, koju je dao sabor tridentinski uveo današji časoslov za svu crkvu, i koj su kasnije Klement VIII. i Urban VII. progledali, i kako je u najnovije doba Leon XIII njeke promjene uveo.

Dodajmo svemu ovomu njeke reflexije. Molitvenici tim su bolji, čim je svetije, boguodanije srce, iz kojeg su proiztekli. Ako je to istinito, onda se bolji molitvenik od časoslova ne može naći ni pomisliti. Veći dio časoslova je biblijski, dakle nadahnut od Duha svetoga. Ponajprije su psalmi, o kojih Lessius kratko ali liepo veli: „Quibus nihil potest esse divinius, ut qui dictati sunt a Spiritu sancto et continent breviter omnia scripturae

mysteria per modum laudis.“ Tko bi se usudio reći, da on može Boga bolje slaviti nego molitvom, koju si je Bog sam odabrao, koju je sám nadahnuo, da znademo, kako ga slaviti imademo.[1]) Zatim se nalaze u časoslovu odlomci skoro iz svih knjiga sv. pisma. Ostale dielove, kao homilije i hymne sastavili su sv. otci, one čudesne luči crkvene, oni duhovi puni znanja i svetosti; sve to nam pruža crkva, zaručnica Kristova, majka svih svetih, koju ravna i vodi njezin Utemeljitelj.

Časoslov je knjiga, kakove izim Missala ne ima. Za časoslov ne možemo reći: ovaj ili onaj ga je sastavio, već je on djelo, na kojem se je radilo stoljeća.

Časoslov čadržaje sve vrsti molitva. U njem imade molitava k samomu Bogu, k materi božjoj, svetim, u njem imademo cultus latriae, hyperduliae i duliae.

Časoslov zadovoljava svim svrham molitve. Molitvom *slavimo* Boga — časoslov ne sadržaje samo materiam laudis, naime ono, što nas nuka i potiče, da slavimo Boga pokazujuć nam neizmjernu veličinu i veličanstvo božje, njegove neizmjerne savršenosti njegova prekrasna djela i čine; već časoslov sadržaje i najljepše izraze za ovu slavu. Sjetimo se samo n. pr. na Laudes, invitatorium, Tedeum, doxologije itd.

Molitvom Bogu *zahvaljujemo*. I u tom nam pomaže časoslov kada nam pokazuje vanrednu ljubav božju i njegova nebrojena dobročinstva, te nam ujedno i podaje rieči za našu zahvalnost n. pr. u psalmu 29. 33. 77. 102—106. 117. 135. itd., na to nas sjeća i ono često Deo gratias.

Kada kao skrušeni grješnici ćutimo potrebu, da *pomirimo* uvriedjeno veličanstvo božje, gdje nam se pružaju ljepše molitve nego in officiis passionis, u dirajućih pokornih psalmih i tužaljkah proroka; kada je koje skrušeno srce ljepšu molitvu reklo, kakovu imademo u psalmih, napose u neprispodobivom psalmu Miserere?

Naša molitva imade napokon svrhu da *molimo*, da izprosimo dobročinstva, milosti i smilovanje božje. I za to pružaju nam psalmi najljepše, najponiznije prosne molitve.

Časoslov imade sva *svojstva*, koja mora imati dobra i uspješna molitva. Prije svega *pobožnost*. Već krasni sadržaj mora nas poticati na pobožnost kao što i misao, da molimo u ime i po nalogu crkve, sjedinjeni sa hiljadami svećenika, medju kojimi ih imade toliko pobožnih i svetih. Časoslov je molitva *ponizna*, koja je, uz svu svoju uzvišenost misli, ipak tako jednostavna, te nam uviek predočuje neizmjerno veličanstvo božje, veličinu svetih, a opet i naše nevolje i griehe. Časoslov je molitva *pouzdana*, jer nam predočuje veličinu moći, ljubavi i milosrdja božjega, neizmjerna dobročinstva, koja nam je On već dao i obećanja, da će nam oprosti,i, dati nam milost i uzeti nas k sebi u nebo. Časoslov je napokon molitva *ustrajna*, jer se — molimo li ga — izpunjuju rieči septies in die laudem dixi tibi; dan na dan, do konca života našega; uviek i uviek molimo za ono što je potrebno i crkvi i nam; nebrojeno puta molimo molitvu Gospodnju i pozdrav angjeoski. Časoslov je napokon molitva in nomine Jesu, jer ga molimo po nalogu njegove zaručnice, sv. crkve; mi ga molimo in unione illius divinae intentionis, qua ipse in terris laudes Deo persolvit. Časoslov nam pruža najljepše i najnježnije rieči, kojimi možemo, naše nevolje i potrebe Bogu tužiti, rieči, koje nam pružaju najveću utjehu i pouzdanje.

Časoslov je (da iztaknemo još ovu točku) molitva eminentno *katolička*, a to zato, jer to nije molitva privatna, već molitva *crkve katoličke*, i jer je crkva svojim službenikom strogo naložila, da ju mole. Časoslov je molitva katolička, jer veže sve, koji su primili višje redove i koji su professi, pa ga zato mora moliti i najsiromašniji kapelan kao i biskup, najjednostavniji redovnik kao i najučeniji profesor bogoslovja. Časoslov je molitva katolička, jer se moli u latinskom jeziku (s malom iznimkom) te je znak katoličkog jedinstva, pa ujedno izpunjuje rieči Apostolove: ut unanimes u n o o r e honorificetis Deum et Patrem Domini nostri Jesu Christi.

Molitva „Aperi“ veli nam, kako imademo moliti časoslov, naime digne, attente ac devote.

Digne t. j. dostojno molimo časoslov onda, kada je naša vanjština, naše držanje i ponašanje takovo, da pokazujemo, da imademo volju Boga dostojno hvaliti.

Attente t. j. pazljivo molimo časoslov, kada se čuvamo svega, što bi nas moglo raztresti. Da moramo pazljivo moliti, dosta je da se sjetimo rieči Spasitelja: „Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me“ (Math. XV. 8.) i rieči sv. Cipriana: „Quomodo te audiri a Deo postulas, cum te ipse non audias? Vis esse Deum memorem tui, cum rogas, quando tu ipse memor tui non sis?“ (De orat. dominica n. 31.)

Devote t. j. pobožno molimo časoslov, kada ne samo ustima, već srcem molimo. Na ovakovu pobožnost sjećaju nas poznate liepe rieči sv. Augustina: „Si orat psalmus, orate; et si gemit gemite; et si gratulatur, gaudete; et si sperat, sperate; et si timet, timete.“ (In psalm. 30. serm. 3. n. 1.) a na drugom mjestu veli: „Homo ergo interior . . . . voce sua non in strepitu labiorum, sed in cordis affectu clamat ad Dominum. (In psalm. 141. n. 2.) Clamor ad Deum non est voce sed corde. Multi silentes corde clamaverunt; multi ore strepentes corde averso nihil impetrare potuerunt. Si ergo clamas, clama intus, ubi audit Deus. (In psalm. 30. sem. 3. n.

[1]) Cf. sliedeće prekrasne rieči sv. Augustina (Enarr. in psalm. 144. n. 1.): „Iter laudis in Scriptura Dei quaerimus ne ab ipsa via nec in dexteram nec in sinistram digrediamur. Audeo enim dicere Charitati vestrae: ut bene ab homine laudetur Deus, laudavit se ipse Deus; et quia dignatus est laudare se ideo invenit homo quemadmodum laudet eum. Neque enim hoc potest dici Deo, quod dictum est homini: „Non te laudet os tuum.“ (Prov. XXVII. 2) Ut enim se homo laudet, arrogantia est; ut Deus se laudet, misericordia est.“

10.) Bog gleda na srce i on hoće naše srce — a to mu dajemo, kada pobožno molimo. —

Promotrimo li ona nebrojena zla, nevolje i progonstva, koja crkva naša trpi; one biede, koje njezine članove tište; ono griešno robstvo i pogibelj vječnoga prokletstva, u kojoj čame tolike nami povjerene duše; promotrimo li uz to, da mi proti svemu tomu imademo divno i uspješno sredstvo, naime u časoslovu, ovo bi već moralo, da i crkva tako strogo ne nalaže, potaknuti svakoga, da moli časoslov.

Promotrimo napokon sami sebe. Pogledajmo u *prošlost*, i sjetimo se obećanja, koje smo učinili na dan poddjakonata, sjetimo se onih liepih dana u početku našega svećeničkoga života, koliko smo crpili iz časoslova radosti i utjehe, blagoslova i koristi, dok smo ga savjestno molili.

A *sada?* Koliko bi više imali milosti i blagoslova, da smo ostali onako revni. Kolike smo milosti izgubili, a koliku kaznu zaslužili?

A u *budućnosti?* Kako bude kod smrti naše, kod suda, u vječnosti? Što ćemo u vječnosti željeti, da smo ovdje glede časoslova činili?

Tko savjestno moli časoslov, taj će izkusiti, što veli psalmista: Ascensiones in corde suo disposuit, in valle lacrimarum, in loco quem posuit. Etenim benedictionem dabit legislator; ibunt de virtute in virtutem — videbitur Deus deorum in Sion.

J. Šašel.

Viestnik.

Domaće viesti. Presvietli g. pukovnik, vitez Ivan Trnski, predao je družtvu sv. Jeronima od sakupljenih u proslavu njegove petdeset-godišnjice po presvietlom g. vel. Županu Budasavljeviću Priedorskomu u županiji Bjelovarskoj novaca — 405 for. 50 novč., — a od sabranih po gospojinskom odboru u Zagrebu ostatak od 160 f. 60 novč., ukupno *566 for. i 10 novč.* s tom plemenitom namjenom: da se za kamate, kada glavnica u štedionu jur uložena naraste na 600 for., i kada bude davala godišnjih kamatah 30 for., svake godine tri najbolja i najvriednija učenika na pučkoj učioni u Rači, a tri u pučkoj učioni u Novom gradu upišu kao doživotni članovi sv. Jeronimskog družtva. — Zakladna ta glavnica po naročitoj želji sl. gospojinskog odbora i spomenutog vel. župana nositi će ime „Trnskove zaklade."

Na ovom plemenitom daru izjavlja u ime družtva presvietlomu gospodinu najtopliju zahvalnost predsjednik. Franjo Budicki.

— G. Turčić Luka kapelan u Kostajnici imenovan je župnikom u Kalniku.

— † Dne 21. o. mj. umro je naglom smrću Antun Molnar podarhidjakon i župnik Preložki. R. i. p.

— *Svibanjska pobožnost* obavljati će se i ove godine u tri crkve zagrebačke. U samostanu č. č. o. o. franjevaca svaki dan u 6 sati poslie podne, u crkvi sv. Katarine dnevice u 6½ sati p. p. a u crkvi sestara milosrdnica u 7½ sati. U crkvi sv. Katarine propoviedati će njemački veleuč. i preč. g. *Dr. Feliks Suk* a u drugo dvie njeki mladji svećenici Zagrebački hrvatski.

— Naši su se hodočastnici rimski već skoro svi opet povratili u domovinu, al će im jamačno dugo živiti u srcu spomen na Italiju i sveti grad. Nećemo jamačno pogriešiti ako kažemo, da se osobito troje utisnulo duboko u svačije srce: misa sv. otca pape, audijencija i hrvatska misa te propovied u prekrasnoj kapelici sv. Cirila i Metodija. Možda je i od ovoga trojega na prvom mjestu misa sv. Otca. Kakvo čeznuće, kakva su sveta čuvstva napunjala srca naša, kad smo ono čekali, da prvi put zagledamo blago lice sv. Otca! Kako je bilo do 30 tisuća naroda u crkvi, a svako je čeznuo, da zahvati zgodnije mjesto, da bolje vidi namjestnika Kristova, nije čudo, što je bilo dosta stiske. Ali kad najednom nastao žamor, kad se otvorila vrata ulaza, sve se okrenulo prema vratima te kad u daljini opazismo srebrenom kosom ovjenčano blago lice Leonovo, onda ti se njekako raztapalo srce od milinja, od svetog njekog čuvstva, kojega nije vrstno opisati ničije pero. Nam je bilo pri duši — a i od drugih smo čuli isto govoriti —: da se sad moram vratiti u domovinu ne bih žalio ni naporna puta ni i što. papu sam vidio, a to je najveće, što Rim u sebi krije. To je jamačno značilo i ono kliktanja, ono neprispodobivo klicanje, eviva, živio, živio papa kralj; to je značilo ono jecanje, a što su drugo htjele reći i one suze, kojima se orosile svačije oči? Sveti je Otac licem sladkim smieškom razblaženim gledao vjernu djecu svoju, a posvećenom rukom svojom blagoslivao na sve strane. Isti je prizor bio, kad su poslije svršene svete mise nosili sv. Otca u njegove odaje. Što se poslije sv. mise dogodilo, težko da se je skoro u Rimu što takva vidilo. Mi smo njekako rano iz crkve izašli, i daleko popošli na trgu sv. Petra, da na okupu zadržimo hrvate, kad na jedan put čujemo od crkve viku, poletismo natrag ne pazeći, da nas hoće stražar da odvrati, i sve jasnije razabirasmo zvuk hrvatske rieči živio, dok ne razabrasmo živio Strossmayer. Mnogo hiljada svieta svakoga naroda, što ih je bilo na trgu, stopilo je svoj glas s našim, a što je bilo bliže, i što se moglo protiskati do biskupa bacalo se pred njim na koljena, ljubilo mu ruke ili se bar htjelo dotaknuti skuta haljine njegove. Ta ko ne zna za Strossmayera? Imali smo prilike govoriti sa dva misionara iz daleke Amerike — s jednim u Rimu, a s drugim u Fiorenci — al su i oni dobro znali Strossmayera i ko je on nama.

Drugo je audiencija (14. o. mj.). Liepo je svakako, što smo smjeli pred sv. Otca stupiti sami i predstaviti mu se kao narod. Kako je preuzv. Strossmayer zanosnim i prekrasnim latinskim govorom pozdravio sv. Otca, raztumačio je poslije u kapeli sv. Cirila i Metodija razvezavši iste misli obilnijim hrvatskim riečima. Vidjeli smo

kakvim su zadovoljstvom povladjivali rieči vodje našega kardinali, koji su pratili sv. Otca: Monacco, Simeoni, Rampolla, Parocchi, Schiafino, Laurenzi. Što je pak sv. Otac odgovorio poslije pročitane adrese donosimo na drugom mjestu. Sv. je Otac jako ljubazno progovorio po koju rieč s mnogimi hodočastnici, a možda je bio najganutljiviji prizor, kad je klekla pred njega odlična gospoja, al ju čuvstvo s vladalo, te ona dugo jecajući gušila plač. Sv. ju Otac ljubazno dragao i pitao ima li djece, blagoslivao ju i sav rod njezin. —

Kad su se obredali svi hodočastnici, te svaki poljubio nogu sv. Otcu, opet su odnjeli sv. Otca, a u naša se srca duboko utisnula slika blagoga lica njegova. Jamačno će uspomena i na ovaj dogodjaj dugo živiti u uspomeni svakoga hodočastnika. —

Treće je kako rekosmo, što se nas Hrvate osobito dojmilo u Rimu slavenska misa i hrvatska propovied u kapelici sv. Cirila i Metodija. U krasnoj ovoj kapelici bilo se sakupilo osim nas Hrvata i Dalmatinaca i njekoliko drugih gostova. Poslije svete mise, koju je presv. gosp. Hranilović odslužio, popeo se na propoviedaonicu preuzv. gosp. Strossmayer, te je zanosnim govorom iztumačio one rieči svoje, kojima je pozdravio sv. Otca. Mi smo govor bilježili, te ćemo ga u sljedećem broju, kako ga zabilježismo, saobćiti štovanim štiocem. Poslije propoviedi, ma smo i bili u crkvi, izvio nam se iz grudi hrvatski živio, a biskup se povratio u kapelicu i dao nam svoj blagoslov.

Nećemo, a i niesmo vrstni, da opisujemo ono neizmjerno obilje umotvorina, što smo ih upravo sletimice za tako kratko vrieme vidjeli, ali ovo hoćemo da spomenemo ko hoće da se uputi, koliko je kršćanstvo a katol. crkva na pose promicala umjetnost neka podje u Italiju, te neće više biediti crkve katoličke s natražnjačtva.

A da smo za tako kratko vrieme toliko toga mogli vidjeti ide najveća hvala preč. g. kanonika svetojeronimskog F r i š a, koji nam je bio izvrstan cicerone. Hvala mu od srca na onom a i na velikom trudu, koji je za nas ulagao tražeći nam stan i brineći se u obće za nas u svakoj zgodi!

I vožnja do Rima bila je dosta udobna, o čem smo se uvjerili osobito videći razliku na povratku. Onamo smo se vozili po 4 a najviše po pet u jednim kolima, a natrag bome i po deset.

— Dne 16. o. mj. primio je sveti Otac i austrijske hodočastnike u velikoj auli, a bilo je do 10.000 osoba. Stiska je bila tolika, te se njekim gospojam i smučilo. Poš'o je predsjednik grof Pergen pročitao adresu na talijanskom jeziku, odvratio je sv. Otac, kako ga dira i tješi ovakva odanost i počitanje, ovakvo uvjeravanje poslušnosti. Spominje koliko se radovao već onda, kad su bili došli k njemu i sjajnimi ga darovi nadarili austrijski katolici, kad je s cielim svietom slavio zlatnu misu svoju, i kako ih opominjao, da se sve življe zauzimaju za stvar crkve, pape i sv. stolice, jer ona sačinja i sreću naroda i država. Sadanji velik broj hodočastnika pokazuje da su ove rieči pale na plodno tlo.

Sveti Otac nadalje hvali, što austrijski katolici liepo spajaju ljubav k papi s ljubavlju k svomu vladaru: to traži i crkva, koja zapovieda djeci svojoj počitanje i posluh vladarom, te ujedno zahtjeva, da kao uzorni katolici budu najbolji gradjani i najvjerniji podanici. Osobito ih bodri i puti, da se brinu za kršćansku odgoju djece, pak ih tim sokoli u borbi, koja se u austriji razmahala za konfesijonalnu školu.

Raduje se i tomu, što se s njim zajedno tuže na robstvo i nedostojan položaj, u kojem se od njekoliko godina nalazi Kristov zastupnik na zemlji.

Bodri ih na uztrajnost i vjernost i podjeljuje svim: Nj. veličanstvu i cielom vladajućem domu, biskupom i kleru i svim ljubljenim sinovom austrijskim blagoslov od srca.

— **O poljskom i rusinskom hodočašću** ima „Vaterland" onaj telegram iz Rima:

Rim, 21. aprila. P a p a je danas o podne primo p o l j s k e i r u s i n s k e h o d o č a s t n i k e, na broju od prilike 800 osoba, a medju njima mnogo seljaka u njihovoj narodnoj nošnji. Papu su okruživali kardinali, biskupi, poljski i rusinski prelati i dr. Na adresu, koju je pročitao lavovski nadbiskup latinsko katoličkog obreda, koja ne sadržaje ni kake političke namisli, odgovori papa na latinskom jeziku:

On se ćuti sretan, kad vidi velike čete hodočastnika, što dolaze neprestano u Rim. Isto ga tako veseli, što se pokazaše pred njim, koji dodjoše iz kraljevine Galicije, iz Krakova i drugih gradova. Obćenita sloga u čuvstvima ljubavi k svetoj stolici daje mu zadovoljstvo; jer je slava za crkvu, kad vidi ovdje u zajednici muževe najrazličnijih naroda i običaja. O v a z a j e d n i c a o v d j e o s o b i t o j e z n a m e n i t a k o d o n i h, k o j i p r i p a d a j u k r a z l i č n i m o b r e d i m a. P a p a ž e l i, d a s v a k i o b r e d z a d r ž i s v o j e t r a d i c i j e i o b i č a j e; j e r j e t a m n o g o s t r u č n o s t o b r e d a n o v s j a j z a c r k v u. U c r k v i v l a d a o s o b i t a m o ć d a p o r a v n u j e r a z l i k e a k r š ć a n s k a l j u b a v z a h t j e v a, d a s v i u s l o z i š t u j u c r k v u i d a j o j s e p o k o r a v a j u. No što se toga tiče, neka samo svi i dalje slijede dane primjere. Papa ne će sa svoje strane nikad smetnuti s oka, da bude vjeran čuvar u svim prilikama, koje se tiču cjeline i napredka crkve. Papa svrši podijelivši blagoslov.

— **P r o s l a v a n o v o - b l a ž e n i h.** Skorih dana proslavi svečanim načinom družba Isusovaca u sveučilištnoj crkvi u Beču, u prisuću velike množi vjernika, spomen na breve, kojim je sv. Otac god. 1886. — uz ine — i 5 Isusovaca: Edmunda Campiona, Alexandra Brianta,

Tomu Cottama, Tomu Woodhusa i Ivana Nelsona, blaženimi proglasio.

Ova petorica hrabrih zatočnika Kristove vjere izpunja broj one petdeset i četvorice englezkih mučenika, koje je Leo XIII. gornjim breveom javnomu poštivanju vjernika predao.

Medju timi mučenici nalazimo sjajna i svjetskoj povjesti poznana imena: biskupa Fischera, stožernika i englezkoga kancelara Tomu Mora, grofinju Salisbury, majku stožernika Pola i dr.

— (Najnovija Crispijeva navala na crkvu.) Kad su ono pred dva tjedna tolike hiljade vjernih katolika pohitile u Rim, da pozdrave i da se poklone sužnju vatikanskomu, rugali se talijanski vladini i slobodnozidarski listovi, što se sv. Otac tuži da nema slobode, što tuži vladu talijansku kao protivnicu crkvene slobode. No kolikim se pravom rugaju spomenuti listovi, dokazuje talijanska vlada svaki čas, a napose Crispi. Ovih su opet dana naviestili liberalni listovi, da ministar predsjednik Crispi sprema novu navalu na crkvu: službenu zabranu svih religijoznih procesija. „Moniteur de Rome" veli, da je ova viest u istinu osnovana ter da će spomenuti dekret skoro izaći. Do sad su bile procesije samo u njekih većih gradovih absolutno zabranjene, a po drugih je mjestih bilo u vlasti prefekta dozvoliti ih ili zabraniti. Rat se dakle vodi protiv crkve sa svih strana, u svakoj formi. No možda će ova zabrana najveće neprilike uzrokovati baš samomu ministru predsjedniku. Procesije, ovaj najsvečaniji izraz bogoštovja, spada njekako na narodni život talijanskog naroda, one su potreba puka, pak će se jamačno ova zabrana Crispijeva kosnuti svega naroda. —

Englezka. (Katolički biskupi o prisegi parlamentarnoj.) Iz popustljivosti prama onim koji sliedeć Bradlaugha preziru i žabacuju prisegu, predložena je u parlamentu zakonska osnova, koja odredjuje, da na mjesto dosadanje obične prisege kojom se pozivlje na sveznanje Božje, eventualno može se uvesti jednostavno očitovanje, kojim bi član parlamenta izjavio da će vjerno vršiti svoju dužnost. Proti tomu, kako javlja „Tablet" uložiše katolički biskupi prosvjed, koji uslied svoje argumentacije može biti i za daljnje krugove od važnosti, a glasi ovako: Podpisani katolički biskupi veoma su zabrinuti što su doćuli, da je u zastupničkoj kući predložena zakonska osnova, po kojoj stoji u buduće prosto osobam, koje su izabrane u parlamenat, ili položiti prisegu, ili dati jednostavno očitovanje i potvrdu, nu takvu, koja ne zna za Boga vječnoga zakonodavca i sudca, i sastavljena je posve po želji onih, koji niječu Božju eksistenciju, ovu istinu koju nas uči ista naravna religija. Podpisane sili njihova sveta dužnost, da sasvim otvoreno izreknu svoj sud i svoje mnienje, da onaj čovjek koji ne vjeruje i ne drži bar zakone naravne religije i morala, absolutno nije sposoban, da izdaje zakone za gradjanski i domaći život, za socijalno i javno blagostanje Englezke, Škotske i Irske. Podpisani ne odobravaju podnipošto često i kad i kad i nepotrebno prisizanje; nu služba koja se daje u ruke onomu, koji je izabran da bude zakonodavac, uključuje u sebi najveću političku odgovornost, i mudra uredba prisege čuva ju. Čistoća parlamenta ovisi o poštenju, odvažnosti i znanju njezinih članova. Nu ove vlastitosti, u koliko je to u obće ljudem moguće, u prisegi se prokušaju i izpitaju, jer njom svaki onaj koji dobiva najvišu vlast zakonodavsku, sama sebe obvezuje takovom potvrdom, koja nadvisuje sav ljudski auktoritet: naime obriče da će kod stvaranja zakona ostati vjeran Bogu i zakonu Božjemu. Boga hjeti izbaciti iz javnoga zakonodavstva, jest takov čin, koji bi mogao imati veoma zle posljedice. Kad bi podpisani biskupi sve ovo mirno i mučke gledali, oni bi postali sukrivci svega zla, što će odatle sliediti, od čega oni odriešuje i sebe i sve svoje zamjenike.

U Westminsteru, u nadbiskupskoj palači dne 12. travnja 1888.

(Sliede podpisane cieloga katoličkoga episkopata.)

Poziv na predbrojbu i predplatu!

U najnovije doba počelo se i kod nas o tom misliti, kako bi i one svoje sugradjane što većma naobrazili, kojim pučka škola (a po tom ni dalnja učilišta) ne može dati potrebnu naobrazbu sbog koje tjelesne mane.

Medju takove sirote spadaju i slijepci, pa pošto sve do sada ne imamo nikakove knjige, koja bi obširnije poučavala, kako sa slijepci postupati valja, to sam se dao na taj posao, te sam po Enslicheru napisao i za tisak priredio prvi svezak, koj razpravlja ob uzgoju slijepaca u prvo doba t. j. od poroda do 10. godine. Pošto bi pako rado, da se čisti dobitak od ove knjižice uloži u obće koristnu svrhu (za podignuće zavoda za slijepe), a ja sam tiskarski trošak namiriti ne mogu, to molim naše velečastno svećenstvo napose, da me podupre svojom predbrojbom i predplatom. Velečastno naše svećenstvo pozvano je, da svojemu stadu kriepi ne samo dušu, nego i tielo, a ova će mu knjižica dobro doći, da će i siroti roditeljem, koji bi imali slijepca, moći dati i savjet i utjehu.

Ovaj svezak stojati će po prilici 20, najvije 30 nč. Tko se želi predplatiti, neka mi izvoli što prije javiti, ma i na dopisnici, čim prije, tim bolje, da prema tomu mogu odrediti nakladu.

Sva slavna uredničtva naših cienjenih crkvenih časopisa najučtivije umoljavam, da ovaj poziv što prije obznaniti izvole svojim cienjenim čitateljem.

U Bukevju 11. travnja 1888. kraj Vel. Gorice.

Vinko Bek,
pučki učitelj.

Urednik dr. **Ante Bauer.** Tiskom **C Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 18. U Zagrebu, 3. svibnja 1888. **Tečaj XXXIX.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Sanctissimi Domini Nostri Leonis divina providentia Papæ XIII.

Epistola Encyclica.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis Primatibus Archiepiscopis et Episcopis Universis Catholici Orbis Gratiam et Communionem cum Apostolica Sede habentibus.

Venerabiles Fratres

Salutem et apostolicam Benedictionem.

Quod anniversarius Sacerdotii Nostri dies quinquagesimus nuper Ecclesiae peroptato illuxerit, acceptum, ut oportet, referimus summae Dei benignitati, cujus nutu arbitrioque provindentissimo omnis vita hominum regitur. Ac pari modo tantam ubique animorum consensionem in obseqiis, in effusa liberalitate, in publicis laetitiae significationibus nemo poterat nisi Ille excitare, cujus omnino imperium est in hominum mentes et voluntates et corda, quique eventus rerum ad christianae religionis gloriam dirigit et moderatur. -- Praeclarum quidem et memorabile factum, ex quo ipsi Ecclesiae hostes, vel inviti et nolentes, suis ipsi oculis perspiciunt, quemadmodum divina ejus vita ac divinitus ingenita virtus vigeat semper, atque adeo persuadere sibi cogantur, insano prorsus conatu gentes impias fremere et inania meditari adversus Dominum et adversus Christum ejus.

Jamvero, ut quam latissime hujus beneficii divini et memoria manaret et utilitas, caelestium gratiarum thesauros universo Nobis concredito gregi reclusimus: nec sane praetermisimus divinae pietatis munera iis ipsis implorare, qui exra unicam salutis Arcam adhuc versantur: quod hoc consilio fecimus, ut omnes gentes et populi, in fide caritatis vinculo sociati, unico ovili sub uno pastore citius aggregentur: ita sane Dominum Nostrum Jesum Christum cum gemitibus exoravimus in solemni Sacro Canonizationis mox celebratae.

Nos enim et ad triumphantem Ecclesiam sublatis oculis, heroibus christianis, de quibus jam absoluta feliciter erat praestantissimarum virtutum ac miraculorum ad juris tramites cognitio, aliis sanctorum summos honores, aliis beatorum cultum solemniter decrevimus et tribuimus, ut ea quae in caelis est Hierusalem, cum hac ipsa quae in terris peregrinatur a Domino, communione laetitiae jungeretur.

Verum quo huic ipsi rei veluti cumulus, Deo adjuvante, imponatur, Apostolicae Nostrae caritatis officia, de plenitudine infiniti spiritualis thesauri, ad eos quoque dilectos Ecclesiae filios, largius quo fieri possit, proferre cupimus, qui morte justorum obita de militia hujus vitae migrarunt cum signo fidei, ac mysticae vitis inserti propagini; ita tamen ut prohibeantur ingressu in aeternam requiem usque dum divinae justitiae ultrici pro contractis debitis ad minimum reddant quadrantem. — Movemur autem tum piis catholicorum votis, quibus consilium hoc Nostrum pergratum esse scimus, tum lacrimabili poenarum, quibus defunctorum animae cruciantur, atrocitate: sed praeterea et maxime movemur consuetudine Ecclesiae, quae, vel inter jucundiores per annum solemnitates, sanctam et salubrem agit defunctorum memoriam, ut a peccatis solvantur.

Itaque cum ex catholica doctrina exploratum sit animas in Purgatorio detentas Fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili Altaris sacrificio, juvari, nullum censemus neque utilius neque optatius a Nobis proficisci ad eas posse pignus, quam si multiplicemus in locis omnibus pro satisfactione ipsarum oblationem mundam sacrosancti Sacrificii Mediatoris nostri divini.

Quare statuimus, cum necessariis omnibus dispensationibus et derogationibus, ultimam Dominicam proxime venturi mensis Septembris tamquam amplissimae expiationis diem, quo celebretur a Nobis, itemque a singulis fratribus Nostris Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis aliisque Praelatis Dioecesim habentibus, in suis cujusque Ecclesiis Patriarchalibus Metropolitanis et Cathedralibus, specialis missa defunctorum, majori qua fieri potest solemnitate, eoque ritu qui in missali adsignatur in Commemoratione omnium fidelium defunctorum. Id ipsum fieri probamus in Parochialibus et Collegiatis Ecclesiis tam saecularium quam regularium, et ab omnibus sacerdotibus, dummodo ne omittatur missa officio diei respondens, ubicumque est obligatio. — Alios autem Christifideles vehementer hortamur ut, facta sacramentali confessione, ad purgantium animarum suffragium angelico pane se devote reficiant. — His vero plenariam Indulgentiam pro defunctis; singulis, ut dictum est supra, celebrantibus, Altaris privilegium, auctoritate Apostolica impertimur.

Sic nimirum piae animae in quibus noxarum reliquiae terribili cruciatuum magnitudine eluuntur, peroportunum ac singulare solacium percipient ex Hostia salutari, quam Ecclesia universa, Capiti suo visibili conjuncta, eodemque caritatis affectu inflammata, Deo est oblatura ut eis locum refrigerii, lucis et pacis indulgeat sempiternae.

Interea Vobis, Venerabiles Fratres, universoque Clero et populo curae vestrae concredito, Apostolicam benedictionem, caelestium munerum auspicem, peramanter in Domino impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum in die solemni Pascatis anno MDCCCLXXXVIII. Pontificatus Nostri undecimo.

LEO PP. XIII.

Govor kardinala primasa Simora u knjiž. družtvu sv. Stjepana.[1])

Slavna skupštino!

U onoj vjeri, koja se utvrdila na grobu svetoga apostola Petra za našeg rimskog hodočašća, i s onim uzbudjenim čuvstvima, koja još danas vrve u dubini naših srdaca, pozdravljam glavnu skupštinu i svakog člana našeg društva, što je amo došao, govoreći u veselju blagoslova, što ga na našu domovinu sprosio namjestnik Isusa Krista na zemlji, njegovim utješljivim riječima: Hvaljen neka je od nas, u našoj magjarskoj domovini i na cijeloj zemlji, hvaljen neka je od svih ljudi Gospodin Isus Krist. Našo je hodočašće bila svečana vjeroizpovijest. Jaka svečana vjeroizpovijest ne može i ne će — ako ćemo za tim gorljivo težiti — ostati bez blagoslovne posljedice u našem katoličkom patrijotičkom životu, mnogima na učvršćenje, drugima na pobudu, nama svima na veću pažnju.

Kod te prilike svraćam Vašu, uvijek radinu, budnu i vrijednu pažnju na prijedmet, koji već nekoliko desetaka godina izjeda srce svega naobraženog svijeta, rušeći i uništujući sve, što je plemenito, što je uzvišeno. Ovo je: obogaćivanje i bogatstvo kao zadaća životu, i njihov plod, užitak, kao svrha životu. *)

Ova je tendencija, ovo je nastajanje danas — u slozi s uzbunjenim strastima čovječjeg srca — u najvećoj opreci s našim kršćanskim vjerskim istinama, s našim kršćanskim mišljenjem, s našim nazorom o životu, s našom životnom svrhom. Ovo opravdava prijedmet mojega govora.

Pohlepa, nastojanje i lov za bogatstvom danas je poznata stvar. Gdje nije ova pošast pustošila, gdje nije u mišljenju obogaćivanje našlo kredita kao društveni lijek za sve, tamo je kao čuvarica stražila živa, jaka kršćanska vjera. Još je žalosnije kod toga zla, što se pohlepa za obogaćivanjem sa svojim užicima predstavlja i hvali kao lijek protiv socijalne nevolje, koja već sve proždire, a napose kao napredak, kao polet, jednom riječju kao faktor socijalnog mira i sreće, što će doći. Mora se dakle obistiniti riječ Proudhonova: Kraljica znanosti, skup znanosti, jedina znanost je nauka o poljodjelstvu **), komplicirana skrižaljka od „dugovati“ i „imati.“ Samo užitak usrećuje, imetak radja užitak, blagostanje bez zapreke daje usrećujući užitak bez granice. Što više uživaš, samo ako ostaješ zdrav, tim se više uzbudjuje tvoja pohlepa za užitkom: užitak, što se pribavlja imetkom, izliće kao bujica imetak na sve članove društva; od mnoštva dobiva svak nešto; više nema siromaha, nema bijednika, da dobrovoljno će siromaštvo, ako će se još i dalje

---

[1]) Ovo je društvo, kako je poznato, slično našem društvu sv. Jeronima — dakako na široj podlozi. Al kakve su to skupštine godišnje! Kardinal-primas običaje svake godine progovoriti govor, kojim svaki put na novo dokazuje duboku svoju učenost i govorničku vještinu. Za to donosimo i ovaj put njegov znamenit govor.

*) Le plaisir l' objet, le devoir et le but. Voltaire. L. Dechamps. Les Sociét. secrètes.

**) Contradict. écónom. I.

trpjeti, samo kao zastrašujuća poruga povećati samosvijest sreće.

To je u orahovu lupinu stisnuta teorija ne samo jednoga učitelja obogaćivanja. Nauka našega Gospoda Isusa Krista: „tražite najprije kraljestvo božje i pravdu njegovu!“ mora prestati; sreća se pribavlja sa dva grijeha: Imetak s pohlepnošću, koja je uvijek bez srca, užitak s razsipnošću, koja je uvijek bez pameti.

Ova pohlepnost za imetkom, ovaj grozničavi lov za bogatstvom, vuče sa sobom kao sladak otrov, kao lažan prijatelj dapače velike duhove, plemenite duše, da, kao orlovi, na pećinama od zlata traže svoje boravište i tamo grade svoja gnijezda, kako lijepo veli slavni parižki govornik. *)

Slavna skupštino! Ne radja imetak, ne radja obogaćivanje opreku s našim kršćanskim naukama i s našim životom, nego radja tu opreku označena filosofska nauka o obogaćivanju, ova lažna teorija o usrećivanju. Bilo je blagostanja, bilo je neumornog traženja i skupljanja, ali taku je tendenciju dobilo obogaćivanje tek u novije doba. Ova nauka, koja i u najzdravije nastojanje miješa otrov, imade svoj historički razvoj. Sveobći razvoj nije se svršio bez borbe.

Na borilištu se pokazao Ragon, filosof rastavljenja od Boga i od svih koji vjeruju i borilac za ovo nasilje sa svojom prognosom: Samo će tad čovjek biti pravo sretan, kad će biti taki, kao što je bio dok mu još nije Bog progovorio. Kad je već država prestala biti kršćanska, neka prestane i društvo biti kršćansko; oslobodjena država može biti samo u oslobodjenom društvu; tad će nastati mjesto svih trvenja, mir i sreća. **)

Uvodjenje ovakih promjena i preoblikovanja u društvu bacilo je samo društvo kao plijen općenitom otimanju. Kad je opravdano potajno i — da se ne probudimo — lagano i mirno izvedeno oslobodjeno preoblikovanje kod kršćanskih uredaba ženitbe, odgoja, škole; za što ne bi bilo opravdano i s razorenjem društva identično javno općenito preoblikovanje? Kad je početak opravdan, tad ne može konsekventno izvodjenje početka biti neopravdano. Samo je prvi korak, koji prouzročuje mnogo razmišljanja.

Pokus je načinjen. Ali i poslije dokinuća i razdora kršćanskih socijalnih uredaba osta bijeda, naraste kaos. Obećanje filosofa je prevarilo, obećane sreće nema.

Nije dugo vrijeme potrajalo, pak je ustao i nov smion prorok i naglasio: Nije čovjek zao nego je društvo zlo; ono je roditelj pokvarenosti, bijede i sve nesreće; srušimo dakle cijeli društveni red. Ne treba nam vjerskoga, a još manje političkog dogmata! Jedini je dogmat dogmat mržnje, jedina nepogrešljivost nepogrešljivost mržnje. Nema Boga, nema gospodara! Goruću mržnju djelitelju slobode — zavist, mržnju uzdržavatelju, upravljaču i vodji života. *)

Kaže se, to je smjelo, to je pretjerano. Svakako, ali prvi, koji je gore naznačene uredbe kršćanske zbacio sa njihove božanske podloge na podlogu ljudsku, bio je smjeliji i ojunačio je na sve atentate. Po što se izjednačila niveliranjem svaka historička veličina, sve društvene klase, ostala je samo jedna veličina, jedna sila, koja i nivelirce zahvata, a to je: novac, imetak. I ovdje je zagrmio glas Ragonovog čovjeka: Obogaćivanje bez zapreke daje usrećujući užitak bez granice! To je dakle cilj, to je točka koja da upravlja sve djelovanje čovječje, koji je taki, kao što je bio prije, nego mu je Bog progovorio. Gledajte pred Evropom strašnu zadaću, kako je požarnije nijesu vidjeli kršćanski vijekovi! Jer, kad je jednom povrijedjeno pravo dokinućem kršćanskih uredaba ili njihovim „rasvjetljenjem“, skoro je za tim kod svake prilike društvene mržnja, a ne rijetko i dinamit zaigrao.

(Dalje će sliediti.)

Nauk sv. Tome o utjecanju Božjem na djelovanje razumnih stvorova.

(Po naučanju sv. Tome razložio kard. Josip Pecci.)

(Dalje.)

10. Preostaje još da označimo, kakovo je ovo prvo gibanje, koje mora volja od vrhovnoga gibaoca dobiti. — Cajetan za stalno drži, da ono nije ništa drugo, nego naravna i nuždna, t. j. neslobodna priklonost k dobru i blaženstvu u obće: Est igitur auctoris sententia etc. Sa tumačenjem Cajetanovim slažu se brojni navodi u sv. Tome. Evo primjera:

a) 1. I. q. 9. a. 6. ad 3m, gdje on jasno kaže, da pod onim prvim gibanjem volje obćenito razumjeva nuždnu priklonost ka posljednjemu cilju, bez koje nemože volja ništa partikularna htjeti: Deus movet voluntatem hominis, sicut universalis motor ad universale objectum voluntatis, quod est bonum; et sine hac universali motione homo non potest — aliquid velle (na ime, kad nebi volja nuždno za konačnim ciljem težila, tad ujedno nebi

*) P. Felix i „Le charlatanisme social.“

**) Claver, Histoire pittoresque.

*) „L'odio robusto e sacro del liberale e forma della sua libertà.“ Gaetani Trezzo „Il pane“, Padua, 1884. „Unità Cattol.“ Nr. 29, od 7. febr. 1888.

mogla ništa partikularna htjeti); sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc vel illud, quod est vere bonum vel apparens bonum. Pazimo tumačitelja kad nam za ovo pruža sliedeće razjašnjenje: Habetur quod Deus non solum potentiam voluntatis dat, sed — actum volendi clausum in omni actu volendi, ipsam scl. volitionem boni. In omni enim volitione haec volitio clauditur ut principium in conclusione. Et propterea in littera dicitur, quod ex hac volitione voluntas per rationem determinat se — ad hoc vel illud bonum vere vel apparenter, et sine illa praesupposita volitione nihil omnino velle potest, sicut nec sine principiorum cognitione intellectus aliquid nosse potest: Et haec volitio est illa, ad quam dictum est oportere voluntatem moveri ab alio etiam quoad exercitium actus; secundum hanc enim fertur actu in finem, et ex hoc vult quidquid vult. —

b) I. q. 82. a. 1., gdje dokazuje, da volja ex necessitate inhaeret ultimo fini, posvema istu tvrdnju stavlja, koju je gore (toč. 9.) iztaknuo na kriepčiju potvrdu navoda, quod in primum motum voluntas prodeat ex instinctu alicujus exterioris moventis.

c) I. q. 105. a. 4., gdje slično dokazuje, da Bog giba volju, ne samo jer je moć htjenja podao, već i objektivno, „interius efficaciter illam inclinando“; jer „htjeti“ nije drugo nego li gibanje volje na svoj objekat, a taj je dobro u obće. A to je pridržano universalnomu gibaocu.

11. Iz rečenoga mislim sliedeće izvesti:

a) Bannesiani su, kako ih Vi zovete, u bludnji, ako za svaki čin stvorene volje traže gibanje Božje, koje ima volju prevesti iz mogućnosti u čin, kao neizpustivi uvjet ili praerequisitum. Po sv. Tomi je volja, nakon što je u obće prvo gibanje primila za konačni cilj, bez kakova drugoga uvjeta za početak ili dočetak svoje djelatnosti, u činu, da sebe samu uzgiba; ter ako još kakav zahtjev tuj mjesto imade, onda bi nauka angjelskoga učitelja u navedenom čl. 3. i 4. (1. II. q 9.) manjkava bila.

b) jeste i Vi po tom u bludnji, kad bezobzirno iztičete potrebu onoga zahtjeva, a bludnja bude još veća, ako Vi uslied predpostave, koju stavljate, da Bog i on jedini stvorenu volju iz mogućnosti u čin privodi, te ipak učite, da čin može sliediti ili nesliediti, dapače kadikad niti neće nastupiti.

c) neporecivo ostaje istinit obćenit stavak: omne quod quandoque est agens in actu, et quandoque in potentia, indiget moveri ab aliquo movente, koj našin navodom nije protivan, budući sv. Toma u dodatku spomenutoga stavka (1. II. q. 9. a. 4.) ostaje kod toga, da se volja sâma u svem giba, izuzevši u prvoj priklonosti k dobru u obće. Zlorabi li ko obćeniti stavak, da dokaže, da volja kad prelazi od nehtjeti ka htjeti štogodj, mora Bogom u gibanje stavljena biti, tal valja podlogu takova dokazivanja zaniekati; na ime predpostavu, da volja svih ljudi, koja posjeduje obćenitu priklonost k dobru i zadovoljstvu, po sebi nije dostatno u činu, dočim iz označena članka sv. Tome ipak protivno sliedi.

12. Sad nam se ogledati sa P. Goudinem, koga Vi čuvenim zastupnikom „praedeterminationis“ (preodluke) imenujete, i koga u tom pitanju na sploh posljeduju. *) —

Sub simultaneo concursu razumjeva on (Phil. 3. p. q. 6. a. 2. Bonon. 1686.), onaj concursus, qui non movet nec applicat intrinsece causam creatam imo non recipitur in illa sed tantum in effectu: ideoque per talem concursum Deus nihil intrinsece ponit in agentibus creatis. — Nuttakvi concursus bar ja u sv. Tome nemogu naći, bilo u spomenutih člancih „Summae“, kojih se je držati, — bilo u onih Q. Q. D. D., budući ondje izim uporave (applicatio) ništa neimademo, osim in quantum ejus virtute omnis virtus agit (cf. toč. 7.). — I ova zadnja vrst neće nam, ako ju baš i formalno od applicare razlučimo, nikada concursus iznieti, qui non recipitur, nihil ponit in agentibus creatis, non movet causam creatam. — S. Toma više razlaže utjecanje prvoga uzroka napram drugotnim, da prvi na djelovanje druge giblje (secundum agens — agit in virtute primi agentis; nam primum agens movet secundum ad agendum; et secundum hoc omnia agunt in virtute ipsius Dei. Cf. I. q. 105. a 5.) — Ako dakle simultaneus concursus niti uporavlja, niti giba, tad preostaje samo jedan concursus, koga u sv. Tome nije naći. Ravno sve ovo, što Goudin navodi na potvrdu istoga, jedino je svesti na uzdržavanje, kojim Bog u djelovanje utječe, ne samo da bude, već i poslije.

*) Mladi bogoslovac zove P. Goudina zastupnikom „tomisma“ ili po drugih zastupnikom „bannesianske nauke“ „de praemotione physica.“ Antun Goudin, francez, stupio je u red Dominikanaca god. 1657., bude pozvan na novoustrojenu stolicu za tomističko bogoslovje u akademiji grada Avignona, a poslje kao prior u S. Jakovu i pojedno prestavljen u Paris za lektora, gdje god. 1695. umre. Izdao je compendium philosophiae: Philosophia juxta inconcussa tutissimaque Thomae dogmata (Lugd. 1671.), kojega djela je on doživio godine 1692. deseto izdanje Djelo se sveobće rabilo po školah tomističko-mudroslovnih u Italiji Francezkoj, Španiji i Njemačkoj; a ponovno u naše doba izdano u Francezkoj i Italiji, dapače na francezki prevedeno. Obširno razpravlja ovo pitanje Goudin u svojem djelu „Tractatus theologici“ (Lovanii 1874. 2. tom.) novoizdani po P. Dummermuthu. — Cf. Lehre des hl. Thomas über Einflus Gottes . . . et Scientia media. Festgabe z. 50 jähr. Priesterjub. Sr. Heilig. P. Leo XIII. Dr. G. Triller. Paderborn und Münster 1888.

13. Isti susretajući (prævius) utjecaj ili fizička premocija čini mi se nesloživa sa naukom sv. Tome. — P. Goudin imade u svojem 4. članku spomenutoga pitanja §., koj nosi naslov: Probatur praemotio ex divo Thoma. U cieloj razložbi nije nikada tako spomenuta rieč praemotio, kao da je nju izrekao sv. učitelj. — P. Goudin, kako se čini sam je osjetio manjkavost vlastitoga dokazivanja i na koncu §. obećaje, da će sliednim odsiekom, riešenjem pitanja sve prigovore posvema razpršiti. Nut, što nalazimo, u cieloj radnji nije više spomena o premociji; jer praedestinare kako se nalazi u I. q. 23. a. 1. ad 1m, pak Quodl. 12 a. 4. neima baš nimalo posla sa uporavom i utjecajem. Međjutim P. Goudin nadalje uglavljuje: movere ad agendum idem est ac praemovere, juxta illud principium divi Thomae et Aristotelis: quando aliquid movet ut motum ab alio, motus moventis est prior motione mobilis. Unde sufficit, D. Thomam dixisse Deum movere creaturas ad agendum, ut praemotionem doceat (ib. art. 6.). Sada mi je vjerovati, da sv. Thoma premocije nikad naučao nije. Ako je već vlastitost svakoga gibanja, da po naravi postoji prije uzgibanoga, pod kakvim naslovom će se onda rieč praemotio opravdati; dok neima ništa više iztaknuto biti, da li nutarnja prednost (prioritas) naravi? Upravo zato, kako sv. Toma besjedi, što prednost pripada bivstvu svakoga gibanja, niti može, niti smije izraz praemotio uporabljen biti; budući taj izraz ili ništa više neizrazuje nego: stvorove na djelovanje ganuti, po tom je izlišna kakva nova oznaka; — ili uključuje što *dalnjega*, tad razlaganje P. Goudina, kojim nas želi uvjeriti, da sv. Toma premociju nauča, ne dokazuje ništa.

14. Prodjete li cielim §. VIII. a. 4.: Probatur pramotio rationibus, uvjeriti ćete se, da svi dokazi napokon konca iztiču činjenicu, koja je u sv. Tome i bez tumačenja jasna, naime, da je Bog sveobći gibatelj svih djelovanja u stvorovima, i da u svakoga gibivoga obzirom na predmet (objectum) valja barem prednost naravi dopustiti.

15. Ako je tomu tako, kazati ćete, onda po mojem nazoru cielo znamenito pitanje o premociji lih je puka prepirka o rieči; s jedne strane dopustiti ću Vam, da mi se gore rečeno čini istinitim; pak ako je zaista istinito, onda se nežacam posljedicâ. S druge pako strane, dozvoliti ćete mi, da uvadjanje novih izražaja nije nikad ostalo bez posljedakâ, dakako više ili manje na teret smisla. — Pozornost tražim od Vas, ter me nastojte razumjeti. Gibanje o kojem se radi, po nauku angjeoskoga učitelja nije drugo no uporava (applicatio) ili kako drugi vele, utjecaj (concursus) Boga kano prvoga uzroka u djelovanje drugih uzroka. Nu u djelovanju drugih uzroka neima diela, niti malena, niti velika, na početku ili dočetku, koj nebi u snagi Božjega utjecanja bio; budući bez Boga nije ništa, aut in genere substantiae aut in actu, kao izvora svakoga bitka, svake savršenosti i djelatnosti. Gibanje, o kojem sv. Toma govori, imade se razumjeti kako od početka, tako u nastavku i dočetku svakoga našega djelovanja. — Uvažite li još i drugi dokaz (probatur secundo) upitnoga §. uvjeriti ćete se, da Goudin želi reći: drugi uzrok mora primiti stanovitu svakom djelovanju prediduću snagu, prius debet recipere virtutem — a prima quam — agat; malko niže istu silu zove dopunjak (complementum) ne pazeći na to, da, si nulla natura qantumcumque ponatur perfecta (t. j. svimkolikimi mogućimi savršenostmi) potest procedere in actum suum, nisi moveatur a Deo. (Cf. 1. II. q. 109. a 1.), — bi se išlo u bezkrajnost, kada bi moveatur značilo toliko, koliko recipere complementum.

16. Šesti dokaz (probatur 6o) pokazuje, da je učinjen pokus iztaknuti vanjsku determinaciju (opredjeljenje) koja ipak nutarnju indiferenciju volje ad utrumlibet uništuje. Sv. Toma besjedi in a. 5. q. 105. isto tako o naravi, kao i slobodnoj volji, kako izrično očituje a. 7. q. de potentia, gdje pod istim naslovom, isti predmet razpravlja, poput gornjega mjesta. Na oba mjesta napušta izticati indifferenciju, da potrebu uporave Božje dokaže; navodi *više* jednakih dokaza za indifferentnu volju, nego za neindifferentnu narav. Ravno, da je sv. Toma uvjeren bio, da je indifferencija temeljem, o koj bi se nuždnost gibanja stvorene volje sa strane Božje uprla, zašto nije uporabio u a. 4. spomenute q. 105., gdje se uprav pita: kako Bog slobodnu volju giba? On nespominje ništa, već mjesto nuždne indifferencije, determinacije, navadja potrebno nagnuće naravno k dobru u obće, dok izpovjeda, da Bog dvojako volju giba: et ratione objecti et ratione inclinationis in bonum universale, koja priklonost je obćenite naravi. — Zaista, ako indifferencija slobodnoga hotjenja napram partikularnom dobru, izim obćenitoga, svim stvorenim bićem zajedničkoga utjecanja, još posebno privoljivanje traži, što će joj tad od njezinih sloboština (privilegium) preostati? Neće li joj vlastita prednost izginuti, uslied njoj vlastite vanjske determinacije? Uzalud navadja Goudin I. q. 19. a. 3. ad 5m; jer baš po njoj se zaključuje: da baš dvie vrsti kontingencije — ad utrumlibet razlučiti valja; jedna je slučajnost (contingentia) nesavršenosti —, kakva je u naravnih stvarih, koja (defectibilitas) čini da u proizvadjanju učinka (effectus) pogriešiti mogu; — druga je slučajnost savršenosti, kakvu imadu duševna sobstva (subjectum), koja svojim intellektom posjeduju neovisnost od partikularnih dobra; i ovi su posljednji —, kako je jur kazano, dovoljno u činu za odlučiti se, kad imadu naravnu priklonost ka konačnomu cilju.

17. Razmotrite još posljednji dokaz (probatur ultimo), vidite ćete, da Goudin na obranu novoga izraza „praemotio", od dva čina dosad poznata, actus primus et secundus, što je nečuveno, tri načinio, dok je operatio dodao, ali ne više u smislu actus se-

cundus, već od istoga stvarno (realiter) različit. Neću se baviti novosti ove nauke, samo upozorujem, da je actus secundus forma actus primus, koja u posljednjem ostavljenu prazninu potencije izpunjiva; ako se sada operatio kano treći čin pristavi, to ipak i ova mora izpuniti preostalu praznoću, koja je u actus secundus još ostala. No, ako u actus secundus takva praznina ostaje, u čem se onda razlučuje od actus primus? I ako actus primus svojom moći izaziva actus secundus, tad će isti iz istoga razloga svoj actus secundus tražiti, koj će napokon ili sa operatio istovjetan biti, ili neće biti; nije li, tad nam je u bezkrajnost posegnuti; ako pak jest, zašto nebi redovito poslje prvoga čina sliedila operatio?

(Dalje će sliediti.)

Još jedanput o kumovih.

Na moj članak o kumovih u br. 14. „Katol. lista" osvrnuo se g. Štiglić, dokazujući, kako sam u bludnji, te je krivo moje dokazivanje, da se nekatoliku smije dozvoliti, da kumuje katoličkomu djetetu. Štovani će se čitatelji sjetiti, da sam i ja na početku svoga članka naveo čistu nauku svete crkve naše; ali ovoj je nauci oprječna praksa, koja obstoji u mnogih župah, u kojih živu katolici pomješani sa akatolici. Ja sam dakle kušao u svom članku navesti dokaze, koji bi možda mogli umiriti savjest i moju i onih, koji su u jednakoj prilici, u kakvoj se ja nalazim. Iznio sam svoje misli na javu u našem crkvenom glasilu, da čujem, što će drugi na to, a iznio sam ih tako, da sam se a priori podvrgao odredbi duhovnoga stola. Sa stanovišta crkvene znanosti stvar je sad riešena, t. j. onakva praksa, kakvu sam ja branio, je abusus, koji valja dokinuti. Ali ovim stvar još nije riešena. Praksa, da se akatolikom dopušta kumovati katoličkoj djeci, stara je i dosta razgranjena. Samac joj se ne mogu oprieti. Dodje n. pr. da kumuje katol. djetetu starac akatolik. Ja ga odbijem; a on će mi „gospodine! kumovao sam već toliko puta, za ovoga i ovoga župnika, kumuju mojega zakona ljudi u ovoj i ovoj župi, to je sramota za mene, ja ne dam djeteta." Što ću ja! Hoću li sramotiti sve one dušobrižnike, koji dopuštaju kumovati i kazati svi oni rade kako ne valja?

Ako je istina, da naša duhovna oblast nije znala za ovu praksu, a i g. Štigliću je samo ovo vjerojatno, no sad znade, pak ju molim, da izdade naredbu, kojom se ona praksa odsudjuje i zabacuje, pak ćemo je onda svi napustiti, a braniti se u slučajevih, kakav sam malo više naveo, veleći: jest tako se je radilo, ali naša duhovna oblast nije znala za to, sad je evo doznala i zabranila. Ovo je bila svrha mojega pisanja: ili se ona praksa može tolerirati s razloga, kako sam ih naveo, ili ne, a onda treba zabrane od duhovne oblasti.

I. B.

Viestnik.

Zagreb. Govor preuzv. g. Strossmayera hrvatskim hodočastnikom u crkvi sv. Klimenta u Rimu. Obećali smo, da ćemo donieti ovaj govor, te ga evo donosimo, kako smo ga dostigli u crkvi pobilježiti.

Što nas je ovamo u Rim dovelo, što nas kriepilo, da svladamo sve potežkoće puta, jest čuvstvo sv. vjere. Moji kršćani! bivao sam više puta u Rimu i sve što sam vidio, čuo, doživio i obavio, uzdiglo me ne samo više samoga mene, već i nad sav sviet Mi smo prolaznici a život je naš na zemlji zatočenje, a u istinu smo djeca božja, braća Isusa Krista. Ako smo igdje domaćine božji i baštinici dobara nebeskih, eto ovdje to stoput jače u sviesti i duši osjećamo. Moja braćo! Ovo je u sviesti i duši mojoj, a uvjeran sam i u vašoj. Oćutili smo to osobito kod sv. mise sv. Otca, a bilo je tad časova, kad mi se činilo, kao da sam uznesen, kao da sam prisutan na zadnjoj večeri, kad je sam Isus Krist svojim tielom nahranio apostole.

Mr. b. kad sam bio jučer s vama pred sv. Otcem, činilo mi se, da je on sam namjestnik božji — tako je dobar blag i milostiv; činilo mi se, kao da sam na gori Taboru, gdje se Isus preobrazio, i bilo mi da kažem sa sv. Petrom: Gospodine, dobro nam je ovdje; a ovo čuvstvo moje je i vaše, pak ako ne tielom, vjerom i srcem ovdje ćemo ostati do vieka.

Sakupili smo se ovdje, da sa ostalim svietom sv. Otcu petdesetgodišnji svećenički jubilej čestitamo. Nismo imućni, ali sv. vjerom jednaki smo svakomu narodu; srcem i štovanjem mislim da se možemo natjecati s drugimi narodi. Ja sam jučer sv. Otcu rekao u kratko četiri rieči, i ove ću sad pred vama ponoviti. Rekao sam, da je njegovo veselje i svečanost, veselje samoga Isusa Krista, da je radost ciele crkve božje, da je veselje onoga jedinstva u kojem smo svi jedno, i onoga obćenja, po kojem pod vidivom glavom sv. Petra živimo i sve nam je zajedničko.

— Što je Isus Krist po naravi, po ljubavi, to sjedeć ob desnu Otca i danas jest, i uviek će ostati. Na zemlji ostavio je svoje namjestnike, a ti su nasljednici sv. Petra: Oni su baštinici sv. moći odkupljenja, baštinici sv. vjere, ljubavi i blagoslova na svietu. Za to sav sviet, svi u jedan glas govore: gdje je Isus, tu je Petar; gdje je Petar, tu je Isus, tu je sva istina, tu je sva vjera. Ovo nije crpljeno samo iz srca Isusova, već i iz preporodjenoga srca kršćanstva pak tako i slavena. Za to čast, poštenje, kriepost slava Isusu Kristu. Njemu mora pokloniti svaki nas život na slavu božju. Ako je ovo tumačeno iz srca vašega, onda obratimo se na sv. Otca, koji nas ljubi, da nas preporuči Spasitelju i učini, da ovo čuvstvo bude trajno, vječno i da nam na samoj smrti bude sv. utjeha. —

Veselje i svečanost sv. Otca veselje je i svečanost ciele crkve božje, vječite zaručnice *Isusa Krista*, u kojoj

se spasenje obavlja. On je ugalni kamen sv. crkve božje, pak u jesto sebe postavio je papu veleći: Ti si stjena i na ovoj ću stjeni sagraditi crkvu svoju; Njemu je dana svaka vlast na nebu i na zemlji, a On ju povjerio Petru, kad mu je rekao: štogod svežeš na zemlji bit će svezano i na nebu, a što god razriešiš na zemlji bit će razriešeno i na nebu; On je glavar, on pastir vrhovni stada svoga, al mjesto sebe postavio je on sv. Otca, da bude pastir vrhovni, koga poznaju ovce, a i on poznaje ovce svoje; napokon Isus je put, istina i život, on je svjetlo od vječite svjetlosti, a to je dao i papi: da bude put i otac svjetlosti, što osobito ide i na ovoga papu, koji je lumen de coelo. Za to od Isusa Krista, za to od prvih duhova — rodjendana svete crkve božje — pak do danas sav sviet ovamo teži, dapače i oni, koji su izvan crkve, i ovdje tajinstvenim načinom sav sviet nalazi spas. Već sveti Irenej veli: „Ovamo u Rimsku crkvu sbog premoći njezine treba da se stiču sve crkve, jer se u njoj uviek sačuvala apostolska tradicija U ovu su crkvu kao u njeku bogatu riznicu položili apostoli svu istinu, da svaki, koji god uzhtije, iz nje crpe napitak života.“ Za to i danas sv. Petar i sam Isus na usta pape govori; za to sv. Ambrosij veli: ubi Petrus ibi ecclesia, gdje je Petar, ondje je i crkva. A tomu se i mi priključimo, te ponovimo što je sv. Jero govorio: Sv. Otče! sav se sviet na me obraća, a ja hoću da sam s Tobom u jedinstvu, jer uz Tebe je crkva božja, s Tobom hoću da stičem i nabavljam.“ I mi smo došli ovamo baš o vazmu, da sa sv. otcem blagujemo jaganjca vazmenoga, jer koji osim njega hoće da sabire, razsipava; mi se u jednoj ladji sa sv. Otcem vozimo; koji nije u ovoj ladji, nije u crkvi, nije u ladji Nojevoj, pak kako će se spasti? Vidite, da je u sv. Otcu papi sv. crkva, u kojoj Isus stanuje i živi sa cielom istinom, sa jedinom pravom žrtvom, koja je izvor svake snage i slave; On je u crkvi sa sv. otajstvi, koja posvećuju sve momente života ljudskoga od poroda pak do groba. Radost je i svečanost sv. Otca, radost i svečanost ciele crkve, ali i Onoga sv. jedinstva, koje je Isusu na duši i srcu bilo, da ga izporedjuje s onim jedinstvom, po kojem je on jedno s Otcem. Za to osobitom žestinom u velesvećeničkoj molitvi pred samu smrt svoju moli „ut omnet unum sint“, jer je ovo najjasniji dokaz njegove misije.

Jest dakle veselje i svečanost sv. Otca veselje onoga jedinstva, koje je Isus Krist iz srca svoga izvio, posvetio i namro kao baštinu; onoga jedinstva, koje je povjerio apostolom, ali u prvom redu papi, učiniv ga sakramentom i pečatom ovoga jedinstva. M. br. Ovaj dan radost je svega svieta. Sv. Ciprijan u zlatnoj knjizi „de unitate ecclesiæ“, koju bi trebalo da sav sviet, a osobito mi poslije sv. evangjelja najviše u rukama imademo, veli: sv. Crkva jedinstvena je po svem svietu. Kao što traci sunčani izlaze iz sunca, kao što granje raste na dubu, a potoci izviru iz vrela, tako u crkvi božjoj jedinstvo izvire iz Petrove stolice. Pak veli: odciepi trak od sunca i nestaje ga, odsieci granu od stabla i osušit će se, odvrati potok od izvora i presahnti će. Tako je i u crkvi. Ili jedinstvo, a tad imademo sve po njemu; ili nejedinstvo, a tad nemamo Isusa. Primatus Petro datur, da se jedna crkva označi. Mi biskupi moramo ovo jedinstvo čuvati kao oko u glavi, i tim dokazujemo, da se episkopat ne dieli, već da je jedno u papi. Tko je izvan ovoga jedinstva, taj je izgubio sve. Crkva bo je čista, sveta, zaručnica jednog zaručnika.

M. br. i pr. Crpio sam ovo iz srca Isusovog, a i vašega. A kako ne, kad su sv. Ciril i Metod upravo u ono vrieme, kad su na istoku počeli sv. halju Isusovu derati, otišli na zapad, došli u Rim i ovdje tražili izvor i pečat svoje ortodoksije; kad ih progonili, ovdje tražili zaštitu i našli; kad su neprijatelji u sumnju bacili vjeru njihovu, ovdje su sv. vjeru izpovjedili i dokazali, da je vjera njihova vjera Petrova; kad ih tudjinci progonili, ovdje su izhodili uzkrsnuće metropolije panonske, da bude exempta sub Christo et Papa. Oni su krasnomu slavjanskomu jeziku porabu u liturgiji izvojevali, prem se to mnogim činilo odurno i heretično, i ovo nama izručili. O sv. C. i M., koji ste mogući kod Boga, blagoslovite i štitite i sada vjeru, da se ujedine, koji su razstavljeni, a one predsude proti jeziku da prestanu, da sv. Otac kao zalog jedinstva stada Isusova, porabu ovoga jezika potvrdi. I nije bez osobite providnosti učinjeno, što su sv. C. i M. tielo sv. Klementa ovamo donieli i ovdje položili, jer je ovo vječiti dokaz privrženosti njihove sv. stolici, nije bez osobite providnosti učinjeno, što je jedan ovdje umro i ovdje položen bio, jer Bog je htio, da sv. Ciril i mrtav od ovdje jedinstvo i privrženost sv. stolici propovieda.

M. br. kad ovako uzvisujem jedinstvo, kad kažem, da je samo u jedinstvu pravi život, i vjera i spasenje i moć, tada želim, da me sv. Otac čuje: Mi želimo sv. Otcu papi, kojega krieposti i izvrstnosti srca jesu na istoj visini, na kojoj i znanje, da mu se klanja sav sviet, Bog dao, da tako slavnom i neumrlom papi, koji je baš u vrieme došao, koga je sam duh sv. poslao, Bog dao, da mu podje za rukom, da sav sviet u jedinstvo privede. Ovo je jedino riešenje razpra, koje danas uznemiruju sviet, a rat, da u ovih obstojnosti nastane, bio bi grozan i strahovit. Nema drugdje zaloga, da sebičnosti nestane a zavlada ljubav. Sloboda i prosvjeta, koja je sa ohološću i sebičnošću spojena, ne zaslužuje ovoga imena. Kad ovo želim, što ćemo mi slaveni, koji smo razcjepkani? Što drugo, nego li da pod utočišćem sv. C. i M. podje sv. Otcu za rukom, da sav narod slavenski u jedinstvo sv. vjere privede. Narod je slavenski dobar i prirodjena mu je ćud vjere, kakve baš u Evropi treba. Bog dao, da u jedinstvo privede one, koji kao da pred pragom stoje, koje i ne djeli toliko vjera, već njeki strah, da se ne bi uništilo ono, što im je na srcu, što im je drago: ali crkva toga ne uništava, neosudjuje,

već posvećuje, odkupljuje, uzvisuje. Molimo braćo sv. C. i M. da se za nas kod Boga mole.

Drugo što bi ja rad da sv. Otac dozna, da je iz srca vašega niklo je želja ova: Budući je jedinstvo očevidna kriepost crkve i uspjeh njezin, za to mora biti ugled njezin slobodan, neovisnost njezina priznata. Kad je Isus posvetio crkvu, u onaj čas je posvetio i slobodu njezinu. Gdje nema slobode crkva, nema ni kakve slobode, već je ondje farisejizam. Gdje su crkvi i papi oteli slobodu, tu nema ni kakve slobode. Ovo je vadjeno iz sv. vjere naše, i ovomu se mora svaki pokloniti. Toga se pape u viek držali. Sloboda crkve stvar je božja, stvar cieloga svieta kat., pak nijedan narod nije vlastan svojom odlukom ovo pitanje riešiti. Želio bih, da ovo sav sviet čuje, i osobito da čuje onaj narod, u koga sredini se nalazimo; dà njegova je osobita dužnost, da čuva slobodu crkve, jer to čineć sebe i svoju sreću i slobodu bi sahranio i bila bi slava njegova velika.

Napokon veselje i svečanost sv. Otca, veselje je i svečanost onoga obćenja, po kojem pod vidivom glavom sv. Petra živimo i sve nam je sa svimi narodi obćenito; i molitve i radosti. A sve to je u sv. Otcu papi. U tebi je sve naše: naš je Petar, naš je Pavao, naš Apolo, život i smrt; sve je naše, a mi smo Isusa Krista, a Krist je božji. Iz uzkrsnuća Isusovog izlaze svi darovi, a po sv. Petru prelaze na nas, a opet molitve naše po njemu dolaze Bogu. Da nije toga, bili bi badava svi napor naši i sva čuvstva naša; bili bi badava, da ih crkva ne posveti i neprikaže Bogu.

M. br.! kad ovo obćenje darova hvalim i dičim, onda vam velim, da sav sviet ovamo spada. Svi staleži nalaze u srcu sv. Otca jednaku ljubav, ali osobito oni neka se hvale ovim obćenjem, za koje je pisano: venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis et ego reficiam vos. Ovdje mislim na socijalno pitanje, koje razsulom prieti današnjemu svietu, a nitko ga ne može riešiti nego Isus Krist, qui non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, koji je bio Bog, pak je ostavio nebo, da nas izgubljene ovce obogati božanstvom svojim.

Otajstvo križa je život, neumrlost svieta, a osobito onih koji trpe; Isus je samaritanac svieta, al osobito onih, koji su puni rana; on je pastir svih, al osobito traži izgubljenu ovcu. Socijalno pitanje može se riešiti samo u duhu crkve i sv. Otac će ga riešiti. Isus je Bog careva i kraljeva, al on se ponizuje i do poslednjega radnika, da ga uzdigne. Pitanje socijalno riešiti će se po onom, koji po čaši vode daje neumrlost, koji ne pita za sjajna djela, već naplaćuje kao da smo njemu učinili, što smo najmanjemu učinili u njegovo ime.

Ja svršavam. Mi smo slaveni i osobiti sinovi sv. Otca, kako nas je sam pozdravio. I vežu nas s Njim osobiti vezi. Ova crkva ovdje jedan je vez, sve što je u njoj, sve nas sjeća naših apostola. U basilici Ara Cæli, grob je Katarine posljednje kraljice bosanske: ovdje je ona tražila utočište i našla ovdje vječni pokoj, a kraljevinu svoju sv. stolici poklonila. Veže nas s Njime i sv. Jero ponos crkve i svjetlo svih vjekova. Vjerujte mi, kad i najmanji list njegov čitam, klečeć ga čitam. Mislim na dalje, da se osnuje kolegij za uzgoj bogoslovaca, da bude nova sveza sa sv. stolicom i ovo preporučam biskupom, a baš po želji sv. Otca pape.

Dajte da ova sv. čuvstva ostanu u sviesti našoj i prate nas do smrti. Mi mnogo trpimo, mnogo imade predsuda proti nam, mnogo neprijatelja; ali narod koji zna patiti, narod koji ne zdvaja o svojoj budućnosti, koji se drži onoga, koji je treći dan uskrsnuo, takav narod neće izginuti: za nas nema smrti, samo se držimo Boga, radimo, molimo a nepravde ne činimo. Metnimo se pod zaštitu sv. Cirila i Metoda.

— Preč. g. kan. Stjepan Matković, prepošt bijenički, izdao je knjigu: *Recensio Episcoporum, Archiepiscoporum, Praepositorum Majorum et canonicorum inde a fundatione episcopatus*, metropolitani capituli ac antiquissimæ ecclesiæ Zagrabiensis ad præsens usque tempus biographico-historicis commentariis illustrata.

Prečastni je pisac, kako predgovor kaže, knjigu posvetio jubileju sv. Otca Leona XIII. Sv. Otac poručio je preč. g. piscu ovu zahvalnicu:

Reverendissime Domine

Una cum humanissimis tuis litteris die 4 hujus mensis datis pervenerunt ad me duo exemplaria operis a Te editi de Episcopis, Archiepiscopis, Præpositis majoribus et Canonicis istius archidioecesis. Primum ex iis, prout cupiebas, Summo Pontifici tradidi, ac lætor certiorem Te reddere Sanctitati suæ peracceptum fuisse hujusmodi amoris et devotionis testimonium quod Sacerdotalis sui Jubilæi occasione præbere Ei voluisti. Gratias itaque Tibi agens ad prosequendum in tuis historicis laboribus Te hortatur, et in paternæ suæ benevolentiæ pignus apostolicam Benedictionem Tibi peramanter impetit.

Dum meas addo gratias ob exemplar præfati operis mihi comiter oblatum, præcipuæ meæ erga Te propensionis sensus Tibi pando et prospera quæque ac jucunda Tibi precor a Domino

Dominationis Tuæ P.

Romæ die 12. Aprilis 1888.

Addictissimus
m. Card. Rampolla.

— Preč. g. opat Ivan Bošnjak, župnik Požežki čestitao je sv. Otcu ovim kronogramom:

Eminentissimo Domino Cardinali Rampolla
Roma.

Leo XIII. LVMen De CoeLo IVbILaeVs IVbILato!

Hoc chronogrammate ardentissime gratulatur Beatissimo Patri fidelissimus filius
Joannes Bošnjak
abbas, parochus archidoecesis Zagrabiensis.

Odgovor glasi:

Il santo Padre ha gradito il divoto ed affetuoso omaggio e benedice codesta communità e Parochia.

Cardinale Rampolla.

— Zavod Hrvatskoga gostinca u Rimu darovao je preko preč. g. kanonika *Andrije Friša dvadesetorici* hrv. hodočastnika podporu svakomu po 12 lira — na čemu se ovim najljepše zahvaljuju.

— Pošto je veleč. g. *Josip Valentain* podarhidjakon Garešnički na vlastitu molbu riešen te službe, imenovao je *Uzoriti Gospodin* g. *Karlu Kabakovića* župnika u Kanižkojivi redovitim podarhidjakonom istoga kotara.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 19. U Zagrebu, 10. svibnja 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Govor kardinala primasa Simora u književ. družtvu sv. Stjepana.

(Konac.)

Vječna nauka katoličke crkve o zemaljskom dobru i njegovu množenju bez zapreke tako je kratka, kao što je jednostavna. Ona štiti imućnika pred poniženjem, družtvo pred zazorom. Posjeduj svoj imetak u svojim rukama, u svojim ladicama, ali ga ne posjeduj nikad svojim srcem, ne moj nikad za nj prionuti srcem. Naprama svojoj braći ti si posjednik svojega imetka, nu naprama Bogu ti ostaješ uvijek samo njegov odgovoran upravljač. Čuvaj, upravljaj svojim imetkom; s njim i u njemu nosi težinu svojih briga; ti ga možeš i povećati, ali tim se mogu pomnožati tvoje vlastite pogibli. K mnogim grijesima može voditi siromaštvo, nu k još više grijehâ može voditi bogatstvo. U svim položajima života veže te zakon božji; velik imetak nalaže velike družtvene dužnosti, pretek je bogataša za potrebe siromasima. Osiguraj si milosrdje božje milosrdjem k svojemu bližnjemu. Ko bogato daje, bogato će mu se naplatiti. Sve, sve što imaš, moraš ovdje ostaviti, samo to si spaseš, samo to sa sobom odneseš, što si upotrebio na dobro tvojih bližnjih. Budi dakle milosrdan za sebe, tvoj je najveći dobročinitelj siromah, komu si dobro činio. Ti si napunio ruke njegove milostinjom, on pak napunjuje dušu tvoju vječnim blaženstvom. Traži ga dakle, on može rijetko k tebi doći; ali osobito traži srce siromahovo, koje je najsigurniji zagovaratelj pred Bogom.

Vidite, ovo je čovjek kršćanin, u svojim ladicama bogat, u svojem srcu siromašan. On je gospodar svojeg imetka, nikad njegov rob; on posjeduje imetak, nikad imetak ne posjeduje njega; svojim je imetkom usrećitelj svojih bližnjih, svoje domovine, a kod Boga usrećitelj svoj. Nijesu blaženi siromasi tijelom, nego siromasi duhom. Siromah na tijelu je samo tad sretan, kad je i na duhu siromašan, ne težeći za imetkom tudjim.

Obogaćivanja, velikog bogatstva bilo je i u prošlim vjekovima. Narodni ekonom Roscher zna, da današnje blagostanje uza toliko mnoštvo vrsta i izvora za blagostanje nije prekoračilo ni srednjeg blagostanja i da je još daleko od blagostanja u trinaestom vijeku. Jedan jedini gradjanin mogao je sagraditi crkvu Sv. Pavla u Londonu od svojega dobitka, što mu preticao; gradske su općine na početku svojeg osnutka podigle umjetnine, koje već posve razvijeni kasniji komuniteti bez zemaljske pomoći ne mogu u njihovu sjaju uzdržati ili ih obnoviti. *)

Bilo je bogatstva, bilo je težnje za obogaćivanjem, ali nije bilo filosofske nauke, kao što je označena, koja bi ih uzdigla do zadaće svakog rada, do obećanja sreće. Pogibli blagostanja ne samo da je crkva odaljivala, nego je i slabije blagostanje na spomen slave svog doba — da samo jedno spomenem — upotrebila za uzgojilišta naše naobrazbe. Da što, to je treba da bilo mračno doba, koje je u ideji zasnovalo učena sveučilišta, podiglo ih i nama ih ostavilo.

Zemaljska dobra tako pomnožati, da s njima svak bogato nadje svoj izlazak, luda je bajka. Lov za tim može nekolicinu obogatiti; ali u duljoj borbi umanjiće se broj bogataša, a broj će se nevoljnika pomnožati. Nastupa razočaranje; ako se kršćanski moral ismijeva kao zapreka obogaćivanju, tad se jačina duše ponizuje, lomi, a srce zahvata ogorčenje, mržnja. Hoće li družtveni život biti možan kod prevarene, ogorčene, podjarene množine?

*) Ch. Perin, de la richesse dans les sociét. chrét. p. 23.

Nauka onog imenovanog filosofa čini nemogućim izlazak socijalni; ali Ragonov se čovjek ipak još veselio. Jer, kad je kršćanske uredbe razorio, oteo je ispostavljenom naukom o imetku srca i duše kršćanskome moralu. Zaisto, najvjerniji prijatelj Belialov običaje biti Mamon. Dao Bog, da ne bi milijuni prevarenih mrzitelja bile pripravne vojske socijalismu.

Pohlepa za beskrajnim bogatstvom ostaje uvijek neudovoljena. U okvirima kršćanskog moralnog zakona može usrećiti i manji imetak, dapače dnevnica; jer samozataja jesu vrata k zadovoljnosti. Kraj neograničene pohlepe za novcem ne mogu sva blaga svijeta sreće donesti. Kad bi i bili svi ljudi bogati, prebogati, kraj neograničene pohlepe za imetkom i za užitkom bili bi svi nevoljni na duši i na tijelu; oni će biti nesretni baš po tom, po čem su se nadali da će biti sretni. Na nerazboritom temelju nije se nikad još prorekao usrećujući polet.

Ja sjećam na drugo proroštvo, koje je sv. apostol Pavao dao ne o imetku, nego o težnji za obogaćenjem i koje ovako glasi: „Koji hoće postati bogati, padaju u napast i u mreže vražje i u mnoge lude i pogibeljne želje, koje strovaljuju čovjeka u smrtnu pogibao. Korijen svakome zlu je pohlepa za zlatom.“ *) Gdje je kaki realistički umjetnik, koji bi spojio u mosaičku sliku strašno ispunjenje proroštva sv. Pavla iz groznih podataka što nam neprestano pred oči dolaze u dogadjajima privatnoga i javnoga života?! Radi množine ovih nasilja naša srca postaju gluha. No kad bi ko i pokušao da te dogodjaje spoji u sliku, neiščupano moralno čuvstvo čovječjeg srca slomilo bi pero ili kist, ako bi ga držali i jaki prsti, i bacilo bi ga od sebe, držeći za atentat na čovječanstvo, kad bi ko htio ovu sliku dovršiti. Riječi su se sv. Pavla ispunile, one su se morale ispuniti.

Pohlepa za obogaćivanjem združena s pohlepom za užitkom promatra sve samo na naočale materijalne koristi i ukamaćenja kapitala, spušta se bezuvjetno, širi se i postaje općenita, Ne će dugo potrajati pak će njihova poslovica: „sve za novac!“ postati općenita, prodrijeće kao povodnja sve nasipe, provaliti u literaturu, u palače znanosti i pokopati najplemenitija, najuzvišenija dobra svojim blatnim mulom. Dušama prevladjuje razmaženost, malodušnost, neznačajnost, ogorčenje nad životom. Ništa nema, što se ne bi dalo prodati, samo ako nadje kupca; i onda će moći doći jadikovka ozbiljnog Sallustija: „Prodita senatus auctoritas, proditum imperium, domi militiaeque res publica venalis fuit.“ A u sebi raspali, razočaranja puni duhovi ne će li biti dosta zreli za to, da koga godj slijede, da se podadu samovoljnosti kojega mu godj drago, ako će samo još nešto koristi vidjeti u oku mogućnika, punom prijezira? Pak kad su već dotle došli, ne će li biti zreli za to, da nijemo prime iz ruke mogućnika, što se uspeo do divske veličine, ne samo svoje ropstvo, nego i ropstvo svoje domovine, svojega naroda? U čemu ko griješi, u tom će i biti gorko kažnjen.

Slavna skupštino! Kako smo vidjeli, šljedbenici nauke već više puta spomenutog filosofa skrenuli su nastojanje za obogaćenjem, koje je u granicama kršćanskog morala donijelo blagoslov, na put, koji će iskvariti ćudorednost. Mnogi su štovali pogibeljnu bludnju, mnogi su postali njezine žrtve. No ne smijemo ipak radi udesa društva u ovim zdvojnim situacijama klonuti duhom. Salvian je dvojio o popravljenju starog rimskog društva; sv. biskup Irenej i drugi držali su, da se može popraviti, pak su i imali pravo. Jer pisano je: „Bog je stvorio narode krajeva zemaljskih za njihovo neskvareno bivstvo.“ *) Pokvareno pogansko društvo pretvorilo se u društvo kršćansko. Crkva, koja je po sv. Pavlu: „stup i temelj istine **)“, pokazala se u ovo vrijeme kao spasavajuća sila medju narodima ove zemlje, koja se svojim uplivom i ondje opire otrovnome elementu, gdje se čini kao da je daleko od njega. I o pitanju o obogaćenju raspravljalo se daleko od nje, bez nje, dapače protiv nje. Što se pune pogibli, pošljedice ovog nastojanja, nijesu još sa svim razišle, to je ovo zaprečio ostatak kršćanskog čuvstva u srcima. Društvenim zlima može samo cijelo društvo postaviti zagradu; mi ćemo tad društvu najveću pomoć dati, ako uznastojimo da budemo i da ostanemo sol zemlje u našim naukama u vjeri i u ćudorednosti, ali i u staroj krjeposti, na koju se pozvao i naš uzvišeni i apostolski kralj, koji je pogodio žilu kucavicu magjarskog naroda, kad je u svečanom trenutku rekao: „Uzdaj se u avitičku krjepost!“

Ako se ne varam, čeznu duše pod mnogim obmanama za zdravom, čistom, sjajnom vjerskom istinom. Gluha, polovična, zamotana istina pušta svakog da propadne, ne spase ni koga ni što. Gojimo dakle nadu, budimo vatreni, budimo neumorni, neslomljivi radnici u spasavanju našeg magjarskog kršćanskog društva. Ostalo stoji u ruku božjih.

*) 1. Timot. VI., 9. i 10.

*) Knjiga mudrosti 1, 14. — **) 1. Timot. 3, 15.

Zahvaljujući vodjima i službenicima našeg društva za njihov neprestan trud, za njihovu pažnju i ustrpljivost otvaram generalnu skupštinu. — d —

Nauk sv. Tome o utjecanju Božjem na djelovanje razumnih stvorova.

(Po naučanju sv. Tome razložio kard. Josip Pecci.)

(Dalje.)

18. Iz svega čini se da sliedi, da je uvadjanje novih naziva štetne posljedice rodilo, što se na prvi pogled jedva i ukazuje, i da se tudier ne radi samo o novoj rieči, nego o bitnoj promjeni nauke sv. Tome u velevažnoj stvari. Dati ćete mi pravo, ako mi sretno podje za rukom dobro se izraziti. Držati ću se razložbe, koju P. Goudin napose u onom odsieku izvodi: probatur tandem ultimo. Po tom s jedne strane actus secundus pretiče djelovanje, s druge strane nije on stvoru slobodan; jer za nj slobodno ne može biti, što ne zavisi od njegove djelatnosti; nu ono ne ovisi njegovoj djelatnosti, što je prije od nje, što ju pretiče. Na actus secundus pak veže se absolutnom nuždnom djelatnost; „unum quodque operatur prout est in actu secundo", i prestao bi biti actus secundus, ako bi bez djelatnosti mogao biti. Gdje se tuj još nalazi sloboda čovječjem djelovanju? Sv. Toma nas uči, da je neposredni cilj utjecanja Božjega naše djelovanje, i da ovo može slobodno biti, jer se upliv Božji naravi drugotnoga uzroka prema njezinoj različnosti prilagodjuje. Upravo stoga (hoc ipso), da Bog čini, da je djelovanje moje, čini on, da je slobodno, ako sam ja slobodan agens. Premocija opredjeljuje nam kao neposredni cilj Božjega utjecanja najnovije pronadjeni actus secundus, koj nije djelo naše, iz koga djelovanje nuždno sliedi, koje se ipak želi slobodnim zvati. Nasuprot daje nam sv. Toma tajnu, kad hoće, da mi naše djelovanje *slobodnim* priznademo pod utjecanjem prvoga uzroka. Premocija pruža nam nešto nemogućega, jer hoće, da mi djelovanje naše u nuždnom vezu cum actu secundo, koga proizveli niesmo, slobodnim izjavimo. Vidite dakle, ako se ne varam, kuda vodi poraba novoga izraza, koj se u početku činio samo zametak kakve razpre o rieči.

19. Nu pustimo na stran Goudina! Posve jasni dokaz za mene, da je sv. Toma zabacio premociju kao stvar koja se ne može složiti s čovječjom slobodom, nalazi se u onome načelu, koje je od angjelskoga Učitelja nedvojbeno poprimljeno: sve ono što u sebi sadržava disposiciju koja se u subjectu prima i uza nj prianja, sili isti subjekt, i on više ne ostaje slobodan. Tako na prigovor da budući čini za nuždno sliede što ih Bog već unapried znade, odgovora sv. Doktor, da bi to onda vriedilo, si scitum importaret aliquam dispositionem subjecto inharentem, nu to da tako nije, quia importat actum scientis (1. p. 9. 14. a 13. ad 3. in fin.). A tako sv. Toma i u pitanjih o promislu, predestinaciji itd. uvjek brižno naglašuje, da ti atributi ništa ne stavljaju u stvari koju Bog predvidja, nego u njem samomu koji ju predvidja, da se oni nalaze ne u predestiniranomu, nego u predestinirajućemu: Providentia non est in rebus provisis, sed est quaedam ratio in intellectu provisoris (1. p. q. 23. a 2. c.). Praedestinatio non est aliquid in praedestinatis, sed in praedestinante tantum (ibi). Mi ćemo navesti još jedno mjesto. Na dokaz, da predestinovani ne može postati prokletnik niti in sensu diviso, jer da se on ne može riešiti predestinacije koja uza subjekat prianja kao nerazlučiva forma, na isti način kao što i gavranu ne može se njegova crnoća oduzeti, sad šta gavran niti in sensu diviso ne može biti bjel, odgovorio je sv. Toma: Dicendum quod nigredo et albedo sunt quaedam formae existentes in subjecto, quod dicitur album et nigrum; et ideo non potest aliquid attribui subjecto nec recundum potentiam nec secundum actum quod repugnet formae praedictae, quamdiu in subjecto manet: sed praedestinatio non est forma existens in praedestinato, sed in praedestinante; sicut et scitum denominatur a scientia, quae est in sciente; et ideo quantumcumque immobiliter sit sub ordine scientiæ, tamen potest aliquid attribui ei, considerando suam naturam, etiamsi repugnet ordini praedestinatoris, hoc enim modo praedestinatio est aliquid præter ipsum hominem, qui dicitur prædestinatus; sicut ingredo est aliquid præter essentiam corvi, quamvis non sit aliquid extra corvum; considerando autem tantummodo essentiam corvi, potest ei aliquid attribui quod repugnet ingredini ejus; secundum quem modum dicit Porphyrius (in Prædicabilibus, cap. de accidentibus), quod potest intelligi corvus albus. Et ita etiam in proposito ipsi prædestinato attribui aliquid secundum se considerato, quod non attribuitur ei secundum quod intelligitur stare sub prædestinatione. QQ. DD. 9. 6. de Verit. art. 3. ad 8. Kada bi dakle, tako glasi mnienje sv. Tome, predestinacija bila takova forma ili disposicija koja subjektu inherira, onda bi bilo krivo koli in sensu composito toli diviso, absolutno reći: — onaj koji je predestiniran može dospieti u vječnu propast; — jer disposicija takove vrsti subjekt sama po sebi sili i ne ostavlja mu ni mogućnosti k protivnomu. Izvedimo sada zaključak: Fizička predestinacija ili predeterminacija jest nješto što je u samoj volji (est voluntati intrinseca), spojena je sa djelatnošću, n. pr. sa privoljom, koja se ne može složiti sa neprivoljom. Dokle god se ona dakle

*

nalazi u subjektu, bilo bi krivo reći da volja može i neprivoliti, bilo in sensu composito, bilo in sensu diviso; i po tom ona oduzimlje moć raditi protivno, iliti uništuje slobodu. Isti nauk možete čitati na gore navedenom mjestu prvoga diela (1. q. 14. a. 13. ad 3.).

20. Iz ovoga, što je rečeno, čini mi se da je nepotrebno napose još spominjati, da premocija ne može biti kakvoća (qualitas) kako bi radi mnogi od njezinih pristaša, jer sv. Toma izrično tomu protuslovi kad kaže: non est qualitas. Može li jošte jasnije govoriti? Ipse gratuitus effectus in homine non est qualitas, sed motus quidam animae; actus enim moventis in moto est motus (1. 2. q. 110. a. 2.; V. takodjer q. 22. de Verit. a. 8. c.).

21, Mislim da sam dokazao, da se od obiju konkursa nijedan, niti istodobni niti onaj koji čin predtiče, ne može uzporediti s onim konkursom, koji se nalazi kod sv. Tome. Da se sada s tim konkursom sloboda u sklad dovede, ne znam ništa boljega nego sjetiti na nauk sv. Učitelja, s kojim, kako mi se čini, najlaglje je izaći iz ovoga priepornoga pitanja, a uz to, uzet kako valja, veoma je jasan. Tvorna sila uzroka, veli on, ne upliva samo na to da se čin proizvede, nego takodjer na modus. Nu ako Bog kod svoje djelatnosti najvećom tvornom silom razpolaže, to će iz nje ne samo naumljeni čin proizaći, nego takodjer sliediti će posve točno na onaj način kako je naumljeno, t. j. ili slobodno ili nuždno, prema tomu da li su stvoreni uzroci, kojimi se služi Božja moć, nuždni ili slobodni. Ovaj dokaz je posve jasan. Jer s jedne strane nedvojbeno je, da je Bog uzrok, koji posjeduje najveću djelatnu moć, i da tako silni tvorni uzrok može opredieliti način svojim djelovanjem; s druge pak strane nepobitna je istina, da je svaki čin, dà svaki dio čina kod stvorova, od Boga kao od prvoga uzroka. Ili treba reći: Bog ne mogaše stvoriti slobodnih bića, ili ako ih je stvorio ona ne mogahu nikada slobodno raditi, ili valja dopustiti: Bog im je u istinu mogao dati djelatnost koja je ujedno sva od Boga i stvorovom posve slobodna.

(Konac će sliediti.)

Moć svećeničkoga posvećenja.

U svakom stadu ima šugavih ovaca. Dobro je i koristno, da ih se stado rieši, jer bi ga one zaraznom svojom bolešću okužiti mogle.

Pravni slučaj, koji u poznijih redcih nosimo, prikazuje: kako se je svećenički stališ riešio takova opasna bolestnika.

Držimo, da će braću svećenike odgovor na gornje pitanje zanimati, a pored toga pružiti im prigodu, da se upute: kako svjetovni sudovi sude o svećeničkom posvećenju i podieljenih redovih?

S toga taj pravni slučaj evo saobćujemo:

1. „R. k. svjetovni duhovnik i nekadanji vojnički kapelan Nikola B., prešav grčko-iztočnoj crkvi, vjenčao se je 12. listopada (30. rujna po starom koledaru) pred grčko-iztočnim parokom u Jegru, sa Herminom B. Saznav za to latinski metropolitanski konsistorij u Lavovu, iznese stvar pred c. kr. okružni sud u Stanislavu. Branitelj bračne sveze prigovaraše, da je Nikola B, prešav na grčko-iztočnu vjeroizpoviest, prestao bit r. k. svećenikom, da se dakle njegovoj ženitbi ne protivi §. 63. o. g. z., jer po temeljnih državnih zakonih prosto je svakomu preći na drugu vjeru; da su nadalje bračni drugovi, saznav za ovu zapriеku, nastavili živjeti u braku, ter u njem i djecu rodili, a prava ove (djece) povredila bi se, da se ženitba proglasi ništetnom.

Nakon obavljene ustmene razprave, proglasi c. kr. okružni sud ženitbu nevaljanom sa sliedećih razloga:

Dokazalom, pruženim po rečenom metropolitanskom consistoriju, utvrdjeno je, da je latinski nadbiskup lavovski, Luka B., 8. rujna 1856. redio Nikolu B-a za podjakona, 14. rujna 1856. za djakona, a 18. listopada 1856. za svećenika. Svjedočbom jegarskoga grčko-iztočnoga paroka od 12. listopada 1872. (po novom kolendaru), izvadjenom iz matice vjenčanih, što je ureda radi pribavljena, ter po nadležnom grčko-iztočnom konsistoriju u Budimu legalizovana, dokazano je, da je isti Nikola B. 12. listopada 1863. (po novom stilu) sklopio brak sa Herminom B. pred jegarskim grčko-iztočním parokom. — Uvaživ pako, da je Nikola B., kako je već gore iztaknuto, kano svećenik i to davno prije sklopljene ženitbe primio više redove, to se prikazuje sa Hermanom B. sklopljena ženitba po §. 63. o. g. z. nevaljanom, pa se mora s toga uslied potaknuća, potekla po §. 94. o. g. z. od lavovskoga latinskoga metropolitanskoga konsistorija, iza dovršene iztrage, obavljene na temelju dvorskoga dekreta od 23. kolovoza 1819. br. 1505., proglasiti nevaljanom. Istina, branitelj braka ovoga iztiče, pozivajuć se na državne temeljne zakone, da je Nikola B. prije sklopljene ženitbe prešao grčko-iztočnoj crkvi, da je dakle prestao biti katolikom i r. k. svećenikom, zato da se je njegovoj ženitbi u času sklapanja iste ne mogaše protiviti zaprieka §. 63. o. g. z. — Nu ova argumentacija branitelja ženitbe u ovom slučaju — a da se i ne razpravlja pitanje, je li dokazano, da je spomenuti svećenik Nikola B. prešao zakonitim putem k iztočnoj crkvi — ne stoji, jer naglašeni temeljni državni zakoni uredjuju doduše postojeće zakonske ustanove o prelazu od jedne vjeroizpoviesti ka drugoj; nu zaprieka ženitbena §. 63. sbog viših redova, niti je tim dokinuta, niti ograničena, pa zato se mora još uviek držati, da postoji. Ovo valja imenito za Nikolu B, jer je on po načelih kršćanske vjeroizpovjesti, primajuć sakramenat sv. reda, dobio i neizbrisivo obilježje, kojega ne može promjena vjeroizpovjesti izbrisati; pa on, da je htio služiti kano svećenik iztočne crkve, ne bi se bio morao po drugi put dat zarediti, jer iztočna crkva isto tako priznaje valjanim

svećenički red, podieljen po katoličkoj crkvi, kano što priznaje katolička crkva valjanost po iztočnoj crkvi podieljena sv. reda. Napokon postoji zaprieka ženitbena §. 63. o. g. z. glede Nikole B., prešloga grčko-iztočnoj crkvi, već i s toga, što ni po načelih grčko-iztočne crkve nije slobodno ženit se svećenikom, koji su dobili više redove.

Na priziv branitelja ženitbe, c. kr. viši sud lavovski potvrdio je osudom od 13. travnja 1875. osudu prvoga suda sa zakonskih, po branitelju nepobijenih razloga prvoga suda.

Branitelj uloži izvanredni previd, u kojem se pozivaše na svoje navode već u ovoj parnici naglašene.

C. kr. najviši sud odbio je previd, ter jednoglasne osude dvaju nižih sudova potvrdio sa sliedećih razloga:

Kako to potvrdjuje lavovski latinski metropolitanski konsistorij, bijaše Nikola B. 18. listopada 1856. po tamošnjem latinskom nadbiskupu redjen za presbytera, po §. 63. o. g. z. ne može on dakle sklopiti nikakve valjane ženitbe. Na ovom ne mienja ništa okolnost, što je Nikola B. 26. rujna 1863. u Pešti prešao na grčko-iztočnu vjeroizpoviest, pa se u Jegru, u Ugarskoj 12. listopada g. 1863. vjenčao. Spomenuta zakonska ustanova ne čini nikakve razlike medju raznimi crkvenimi uredbami i disciplinami; ova zaprieka bo obstoji na putu i svećenikom grčke tako sjedinjene kano i nesjedinjene crkve. Spomenuta zaprieka oduzimlje svećeniku ćudorednu mogućnost uglaviti ženitbu, a osobna sposobnost i osobno svojstvo ovostranih državljana ima se prema §. 4. o. g. z. prosudjivati po ustanovah toga zakona. Nikola B., kano svećenlk lavovske nadbiskupije, jest državljanin u carevinskom vieću zastupane državne pole, za koju valjaju u ženitbenih poslovih propisi obćega gradjanskoga zakona (zakon od 25. svibnja 1868., br. 47. d. z. l.). — Uvažajuć ovo, nije se moglo zadovoljiti previdnoj molbi branitelja ženitbene sveze, nego su se morale potvrditi na zakonu osnovne presude nižih sudova."

2. „Kat. svećenik N. položi g. 1858. u austrijskom manastiru svečane zavjete, g. 1861. primi više redove, a g. 1875., osloniv se na nove vjerske zakone, odrieši se manastirske sveze, g. 1878. predje na evangeličku vjeroizpoviest, ter se god. 1879. vjenča u evangeličkoj crkvi u Beču sa djevojkom Marijom S., pripadnicom starokatoličke vjeroizpovjedne obćine. Ovoj ženitbi oblast nije ništa prigovorila. Istom nakon četiri godine, god. 1883., pošto je sud zato saznao, požuri se, ter odredi, da se zametne ženitbena parnica, uslied koje bijaše brak bivšega katol. svećenika osudom od 21. kolovoza 1883. ništetnim proglašen.

N. prizvao je protiva toj osudi bečkomu prizivnomu sudištu, a kad i ovo ne pomože, uteče se vrhovnomu sudištu. U previdnoj žalbi upirao se N. na čl. 14. temeljnoga drž. zakona od 21. prosinca 1867., br. 142. d. z. l., koji zajamčuje svakomu podpunu slobodu vjere i savjesti: da je uživanje državljanskih i političkih prava neovisno od vjeroizpovjesti; pozvao se je i na zakon od 25. svibnja g. 1868., koji da ukida ustanovu gradjanskoga zakonika, po kojoj se katol. redovnici, koji su jur primili više redove, ne smiju oženiti.

Vrhovno sudište, osudom travnja mjeseca ove godine, odbilo je previd s ovih, veoma važnih razloga:

Za katoličke svećenike glavna ženitbena zaprieka stoji u okolnosti, što je osoba, koja namjerava ženitbu sklopiti, jur bila primila više redove kat. svećeničtva, ili je položila u kojem redovničkom redu svečani zavjet bezženstva. Ne stoji dakle nikako u tom zaprieka, što je osoba još factično u katoličkom svećeničkom stališu ili u redovničkoj svezi, tako da bi bilo dovoljno, da se ta zaprieka ukloni, svući svećeničke i redovničke haljine i očitovat, da se izstupa iz rimsko-katoličke crkve. Uzeta je iz načela katol. crkve, ali bezuvjetno ustanovljena je gradjanskim zakonarstvom ter uvrštena u pravila javnoga prava ženitbena zaprieka, koja, s obzira na javni red i ćudorednost, zabranjuje austrijskomu državljaninu sklopiti brak, ako je primio više katoličkoga svećeničtva redove, ili je svečane položio zavjete redovničke. Ovom zakonskom ustanovom bezuvjetne nedopustivosti takove ženitbe odvraća se napast, da se promjenom vjerozakona, koji u malo kojem slučaju potiče od čistoga unutarnjega osvjedočenja, sklopi nedopuštena bračna sveza, a tim odvraća se i onaj veliki metež, koji bi nastao, kad bi takav odpadnik, pošto je već možda osnovao obitelj, izjavio, da se vraća u krilo katoličke crkve. Djelatnošću napomenute ustanove gradjanskoga zakonika (§. 63.) nije se nikako okrnjio niti promienio državni temeljni zakon od 21. prosinca 1867., br. 142. d. z. l. o obćih pravih državljana, niti zakon od 25. svibnja 1868. o interkonfessijonalnih odnošajih državljana. Članak 14. napomenutoga temeljnoga državnoga zakona od 21. prosinca 1867., koji veli, da je svakomu zajamčena podpuna sloboda vjere i savjesti, i da je uživanje gradjanskih i političkih prava neodvisno od vjere, koju tko izpovieda, sadržaje izrični dodatak, da vjeroizpoviest ne smje biti na uštrb državljanskim dužnostim. Sada, prama državljanskim je dužnostim, da državljanin, koje mu drago bio vjeroizpovjesti, propusti čin, što ga zakon, obzirom na javni red i na dobre običaje, proglašuje bezuvjetno nedopustivim, i da se pokori odluci, da je takav čin ništetan, pa koji mu drago bili njegovi nazori sa vjeroizpovjednoga gledišta. Ako je dakle u čl. 5. zakona, kojim se uredjuju interkonfessijonalni odnošaji državljana, ustanovljeno, da se prevjerom (promjenom vjere) gube sva prava, što ih je ostavljena crkva ili vjerozakonska družba imala naprama prevjerniku, kano što i prava, što ih je ovaj imao naprama onim, ne može se, po vlastitom značenju ovih rieči i po njihovom savezu, nazrievati u njih ukinuće ženitbene zaprieke za svećenike i redovnike, koji ostave katoličku vjeru, a tim manje što takova ustanova, da se je htjelo izdat, imala

je biti predmetom zakona o ženitbenom pravu od 25. svibnja 1868., br. 47, koji no je istodobno izdan. *)"

Saobćio A. Z.

Recensio

episcoporum, archiepiscoporum, praepositorum majorum et canonicorum inde a fundatione episcopatus, metropolitani Capituli ac antiquissimae ecclesiae zagrabiensis ad praesens usque tempus biographico-historicis commentariis illustrata studio, labore et impesis

Stephani Matković

(p. t.)

Dobije se kod pisca za 50 novč.

Ovo je naslov spisu, koj je prošli tjedan oglašen bio u ovom crkvenom vjestniku. Pošto taj spis zasjeca u poviest zagrebačke dioeceze, a buduć da se tom strukom znanosti bavim i ja, neće mi se zamjeriti ako li reknem u koliko ili je ili nije privriedio za poviest iste biskupije.

Preč. g. izdavatelj na naslovnom listu veli, da će nacrtati i to sa „biographico-historicis commentariis" sve biskupe, nadbiskupe, prepozite i kanonike zagrebačke počam od utemeljenja ove biskupije, pak sve do danas. A za taj posao, (kako kaže u predgovoru) da je uložio mnogogodišnji trud „plurium annorum laborem." Plutarcha glasovita († oko 125.) sa svojih spisa „Vitae parallelæ", u kojih vješto opisuje žića znamenitih Grkah i Rimljanah, počeli su u srednjem i novijem vieku sliediti mnogi evropejski učenjaci crtajuć vjekopise zaslužnih muževa svoga naroda; pak, sudeć po naslovu, i preč. g. htio je nješto slična napisati i za našu dioecezu, naročito za kaptol zagrebački. Za taj posao imao je predradnjah što u rukopisih što u tiskanih djelih, n. p. radnjah: Ivana arcidjakona goričkoga, Pavla Vitezovića, Vinkovića, Kovačevića, Levakovića, Marcellovića, Krčelića, Farlatija, Praja, Theinera i drugih, a uz to izdašna vrela nadbiskupskoga i kaptolskoga arhiva, koja su mu pristupna mogla biti, pa kada se uz tolika vrela uloži i mnogogodišnji rad, to se punim pravom od izdavatelja očekivati mora kakovo kritično napisano djelo. A kako izgleda ta recenzija preč. g. Matkovića?

Poslije predgovora, od str. IV—IX., pripovieda preč. izdavatelj, da sv. otac Leo XIII. upravlja katoličkom crkvom od 20. veljače 1878., a Njeg. Veličanstvo car Franjo Josip, da je postao vladarom 2. prosinca 1848. — Na str. V. spominje patrone ove dioeceze, kojom upravlja (str. VI.) Nj. Uzoritost kardinal Mihalović, dočim od str. VII.—VIII. pobraja njegove biskupe suffragane. Prema samom naslovnom listu, ovo sve moralo bi izostati, pa mjesto toga shodnije bi bilo, da je izdavatelj nacrtao u kratko osnutak biskupije, njezin prostor, njezino uredjenje po arcidjakonatih, njezinu sudbinu, zatim da je rekao koju o prvostolnoj crkvi, a napokon da je iztaknuo, kada je povišena na nadbiskupiju; što bi čovieku poviesti nevještu i inostrancu bilo vrlo potrebno doznati.

Str. IX—XVIII, ima „Series episcoporum zagrabiensium" i to od rieči do rieči iz dioecezanskoga šematizma. Jur g. 1870. rekao sam u „Katol. listu" br. 8. da red, kako se u zagrebačkom šematizmu broje biskupi, nije u svem pravilan ni na povjestnu istinit, te sam za tada izpravio samo red biskupa prve polovine XIV. vjeka; dočim o starijih i poznijih namislih kasnije govoriti, pa toga radi ostadoše isti kritično neizpitani. Te upravo godine radio je i preč. g. i u šematizmu tiskati dao nekakov red kanonika zagrebačkih, dakle bavio se prošlošću ove dioeceze, toga radi vrlo se čudim, kako je rečenim mojim članksm upozoren, mogao onako na sploh sa svimi pogrješkami pretiskati dati iz šematizma onako pogrješan red biskupa zagrebačkih. Da je u preč. g. bilo iole naučnoga truda i sravnivanja, to bi i sam morao bio doći do toga uvjerenja, te taj red izpraviti.

Na pr. Krčeliću jest prvi biskup zagrebački D u h, drugi S i g i n d u n a treći F r a n t i c a, dočim Farlati stavlja još medju Duhom i Sigindunom, B a r t o l a, koga spominje Ivan arcidjakon gorički; dočim medjutim o Bartolu sam Krčelić dvoji. Spada li M a n a s s e s za koga se u šematizmu veli, da je bio oko g. 1113. „a rege Colomano ad archiepiscopatum Spalatensem electus" u red biskupah zagrebačkih ili ne? Ovdje trebalo bi rješiti jednu tegobu, a ta jest, što arcidjakon splitski Toma cap. XVIII. toga Manassa, koj poslije smrti Krescencija nadbiskupa spljetskoga, bude mu za nasljednika „ad instantiam Laicorum" izabran, zove „quendam *Clericum* Colomani regis, qui erat gratiosus apud eum nomine Manasses" te pridodaje, da je tek o n d a bio *consecratus* a Summo Pontifice." Za biskupovanje Jobovo, neimamo upravo nikakovih povjestnih podataka, kao ni za biskupa Balthasara, premda ih spominje dioecezanski šematizam, dočim o biskupu Tomi de Dabrencze 1454—1463. isti šematizam ni riečce negovori.

Poslie toga sliede na str. XIX—XXII. ordine senii danas živući kanonici sa svimi naslovi. Zašto je to učinio preč. g. neznam, kad ih i onako spominje u redu, gdje pobraja sve kanonike počam od utemeljenja biskupije, pa do danas.

Str. XXIII. sadržaje summarni pregled i to koliko je u dioecezi kapitula, koliko abbacija, koliko pravih i naslovnih kanonika, župnika, svećenika, kapelana, duša i t. d. To u recenziju nikako nespada. Pa kad je već htio preč. gosp. napomenuti da ima u ovoj dioecezi i opatija i prepozitura, zašto ih nije poimence spomenuo? Kad je rekao, da u zagrebačkoj biskupiji postoji i čazmanski sborni kaptol, bila bi mu dužnost reći koju, kada i od koga je utemeljen i gdje mu je

---

*) Po „Mjesečniku pravničkoga družtva u Zagrebu" od g. 1876. i 1884.

sjelo. A to bi se sve, kako rekoh, nacrtati moralo gdje bi imao biti govor ob osnutku i ustrojstvu biskupije zagrebačke.

Poslije toga sliede str. XXIV—XXXVII. chronologičnim redom zagrebački prepoziti. Nepojmim k čemu su prepoziti na pose tiskani, kad ih opet spominje u redu kanonika? A zašto samo prepoziti? ta istim načinom i lektore i kantore i arcidjakone morao bi navesti, ako je htio biti dosljedan. Ovo je doisto suvišno, mjesto toga bilo bi nuždno, da je progovorio g. izdavatelj ob osnutku i uredjenju kaptola zagrebačkoga, o zaslugah, koje si taj častni sbor stekao za crkvu, za znanost, za obće dobro. Dično upravo dolikovalo bi nacrtati o borbah kaptola proti islamu itd. Za to sve ima predradnja, ali za preč. g. bijahu one sedmimi pečati zapečaćene.

Napokon od str. XXXVIII—CXLIX. sliedi red kanonika zagrebačkih od utemeljenja biskupije do danas. O tom redu mogu mirne duše reći da je pravi nered. Prolista li tko u brzo tih nekoliko strana, udarit će mu u oči, da jedne te iste osobe, dolaze na red po dva po tri puta. Spomenuti ću samo nekoje, tako n. pr. Jakob, kan lektor, spominje se pod br. 84. 95. 102. — Dominik custos pod br. 90. 93. — Ivan Crispus pod br. 135. 145. — Thomas de Dombro pod br. 230. 251. 284. — Alberto de Kasw pod br. 387. 409. 411. itd.

I u pobrajanju kanonika zagrebačkih manjkaju obećani u naslovu „biographico-historici commentarii", tu se do polovine XVI. vieka jednostavno spominje samo ime i godina dotičnikova, a to, da si iole truda dao preč. gosp. moglo bi se donekle popuniti historijskimi bilježkami. Navesti ću primjera radi nastarijega poznata kanonika zagrebačkoga Barana. Preč. g. o njem ovako zabilježi „Baranus can. archidiaconus eccl. zagrabiensis, decanus. 1171." Pak zar se u istinu o Baranu ništo više nezna? Preč. g. ima doisto moja „Monumenta historica episcopatus zagrabien. vol. I. jer mu ih sam dadoh, tu će naći na str. 10. da je Baranu g. 1200. poklonio vojvoda Andrija za mnoge usluge zemlju Jerošinu. God. 1202. potvrdio mu isti vojvoda zemlju Kajani, koju mu nekoč darovao kralj Bela III.; a postavši isti Andrija kraljem poklonio mu posjed Čulinec kod Sepnice i 100 kuna; a godine 1217. pošto se spominje, da je isti Baran bio „occupatus morte", to bi kanonikovanje Baranovo za stalno bilo medju g. 1171—1217. Evo ovako dalo bi se i o drugih kanonicih napisati, ali . . . . . .

Poslije polovine XVI. vieka nisu već onako kanonici mršavi, tu ih preč. g. malimi historijskimi bilježkami nješto podkožio. Al da vidimo kako? Na pr. o kanoniku Matiji Fintiću veli, da je bio god. 1593. „a Turcis captus et interfectus", dočim iz povjesti znamo, da je tursko tane iz topa udarilo u gvozdena vrata Sisačke tvrdje, usljed česa pukla vratna prijevornica te zahvatila Fintića i dvanaest drugovah. Jošt je zanimivije što nam pripovjeda o fr. Rafaelu Levakoviću, naime da je „Breviarium romanum in idioma slavicum vertit" kad sto godinah prije Levakovićeve smrti dao je tiskati u Mletcih Mikula Brozić iz Omišlja „Časoslov hrvacki", dà od kako postoji slavenska liturgija, dakle od IX. vieka, rabili se slavenski časoslovi! Napomenuti ću jošte jednu crticu, koje ni ja niti ikoj čitatelj neće dokučiti, a to je što pripovjeda o prepozitu Jakobu, naime da je god. *1343.* postao biskupom zagrebačkim, te je kao takov prenešen bio god. *1326.* „ad ecclesiam Caerisopricensem in Galliam." — Evala! nad takovimi „biografijsko-historijskimi komentari." — Od srca žalimo, i preč: g. koj se dvadeset godinah uzalud trudio, i našu domaću crkvenu i onako malenu literaturu, što je takovo književno nedonošće dobila.

Toliko o samom spisu. No prije nego svršim reći ću dvie reči preč. g. Matkoviću ad personam. U svojoj autobiografiji napisao je naime da je god. 1846. „Austriam, Germaniam, Belgiam (sic) Angliam et Galliam peragravit." Samo putovanja koja se poduzimlju na znanstvenenoj podlozi imaju mjesta u takovih biografijah, a sa njegova putovanja nije Hrvatska ni zemlja ni literatura nikakove koristi crpila. O svojih prečastnih sudruzih, kanoniku Veberu i Račkomu, koji su takedjer dosta svieta obašli, nespominje ni riečce, dočim hrvatska literatura diči se sa Veberovimi „Listovi o Italiji", „Putem u Carigrad" i Račkovimi „Putnimi uspomenami o Rusiji."

Još jednu, pa ću svršit. Ovomu spisu priložio je preč. g. svoju sliku sa vlastoručnim podpisom. Neobično je u literaturi, da bi pisac sam svomu djelu priložio vlastitu sliku, takova šta čine obično ili družtva il zavodi, čijim je članom bio, il nakladnik, ili štićenik, al sam pisac nikada.

Ovo je kratka moja ocjena o „Recensiji", a bude li potrebno, to ću drugu napisati dulju.

U cieloj toj „Recensiji" najbolje svidja mi se tako zvani Motto, od koga ak se pročita prva i zadnja izreka karakterisati će podpunoma g. pisca spram njegovom djelu naime: „Memento dierum antiquorum . . . . . . maculis quoque venia detur."

Ivan Tkalčić.

Viestnik.

Zagreb. Presvietli g. biskup Franjo Gašparić dieliti će mjeseca lipnja t. g. sv. potvrdu u gradu Karlovcu (kamo dolaze i župe Dubovac i Kamensko) zatim po župah lipničkoga i jastrebarskoga kotara sliedećim redom:

Dolazak u župu oko 6 ure poslije podne: 1) dolazak 3. lipnja u Karlovac, 4. lipnja sv. potvrda; 2) dolazak 4. lipnja u Završje, 5. lipnja sv. potvrda; 3) dolazak 5. lipnja u Kunić, 6. lipnja sv. potvrda; 4) dolazak 6. lipnja u Lipnik, 7. lipnja sv. potvrda; 5) dolazak 7. lipnja u Žakanje, 8. lipna sv. potvrda; 6) dolazak

8. lipnja u Vivodinu, 9. lipnja sv. potvrda; 7) dolazak 9. lipnja u Kamanje, 10. lipnja sv. potvrda; 8) dolazak 10. lipnja u Ozalj, 11. lipnja sv. potvrda; 9) dolazak 11. lipnja u Vrhovec, 12. lipnja sv. potvrda; 10) dolazak 12. lipnja u Svetice, 13. lipnja sv. potvrda; 11) dolazak 13. lipnja u Mahično, 14. lipnja sv. potvrda; 12) dolazak 14. lipnja u Šipak, 15. lipnja sv. potvrda; 13) dolazak 15. lipnja u Krašić, 16. lipnja sv. potvrda; 14) dolazak 16. lipnja u Prekrižje, 17. lipnja sv. potvrda; 15) dolazak 17. lipnja u Oštrc, 18. lipnja sv. potvrda; 16) dolazak 18. lipnja u Žumberak, 19. lipnja sv. potvrda; 17) dolazak 19. u Kalje, 20. lipnja sv. potvrda; 18) dolazak 20. u Pribić, 21. lipnja sv. potvrda; 19) dolazak 21. u Slavetić, 22. lipnja sv. potvrda; 20) dolazak 22. u Petrovinu, 23. lipnja sv. potvrda; 21) dolazak 23. lipnja u sv. Anu, 24. lipnja sv. potvrda; 22) dolazak 24. lipnja u Plešivicu, 25. lipnja sv. potvrda; 23) dolazak 25. lipnja u Jasku, 26. lipnja potvrda i povratak u Zagreb.

— Preuzvišeni g. ban doznačio je iz zemaljskih sredstva družtvu sv. Jeronima opet za tekuću godinu redovitu podporu od 700 for., a u ime izvanredne podpore takodjer 700 for. — Na kojem daru se najtoplije zahvaljuje u ime družtva predsjednik Fr. Budicki.

— † Dne 5. o. mj. umro je u Belovaru Franjo Menner, svećenik jubilar, umirovljeni župnik Gjurgjički i zač. prisjednik duh. stola; a 1. ov. mj. iza kratke ali težke bolesti Ambroz Vranjičan župnik Tounjski biskupije Senjske, a vjeran prijatelj ovoga lista. R. i. p.

— **Dr. Trifo Radoničić** biskup Kotorski. Novine, a osobito Spletski Narod od 4. svibnja ove godine u uvodnom članku, raznose svietom veliku radost, koju da je zavladala svom Bokom a i Dalmacijom, što je na biskupsku stolicu kotorsku sjeo Bokelj Dr. Trifo Radoničić. Ovo je opet od god. 1815. prvi Bokelj biskup kotorski; zadnji je bio Kotoranin grof Marko Antun Gregorina od stare i znamenite obitelji. Svi u velike hvale ne samo učenost, nauke je svršio u Rimu, već patrijotisam i osobiti takt novog biskupa, koji ga je učinio milim ne samo katolikom već i pravoslavnim.

Natječaj.

Prema zakladnici od 18. lipnja 1885. imadu se ljetos kao i svake godine iz „zaklade opata i kanonika Franje Huszára za podupiranje siromašnih bolestnih svećenika nadbiskupije zagrebačke za liečenje u kupelji“ podieliti godišnje kamate od temeljne glavnice od 1000 for. jednomu svećeniku nadbiskupije zagrebačke.

Pravo na te kamate imadu samo oni aktivno služeći ili umirovljeni župnici i kapelani nadbiskupije zagrebačke, koji vjerodostojno dokažu:

a) da ne imadu privatnoga imetka, a beneficialni dohodak dotično mirovina jim da je malena;

b) da jim je za liečenje bolesti nuždno poći u koju kupelj, nalazeću se izvan njihovoga prebivališta.

Uz inače jednake uvjete imadu prednost kapelani pred župnici, umirovljeni pred aktivno služećimi.

Obložene molbe imadu se do 15. lipnja o. g. kr. državnomu nadodvjetničtvu u Zagrebu podnieti, jer po zakladnici državno nadodvjetničtvo podieljuje podporu.

Kr. hrv.-slav.-dalm. državno nadodvjetničtvo.

U Zagrebu 30. travnja 1888.

Poziv i preporuka.

U Staroj Pazovi, *filijalu župe Golubinačke u Sriemskoj županiji* živi kakvih 180 kat. duša posried inovjeraca: 900 grkoiztočnjaka i 2500 luterana.

Ova malena šaka katolika nema ni kakve crkvice, a od župne je crkve vrlo udaljena, pak se ovako dogadja, te oni skoro nigda ne prisustvuju sv. misi, ne primaju sv. sakramenta, već kadkad polaze inovjerne crkve. Ovako je već ovo kristovo stado zahvatio vjerski indiferentizam, a bojati se i gorega — odpada od vjere i crkve katoličke — osobito kad mladež ne uživa da bi kakve katoličke vjerske pouke.

Ove su okolnosti ponukale njeke gorljive katolike, te su se sastali u odbor, da za ove siromašne katolike od sakupljenih milodara sagrade crkvicu.

Ovaj se je odbor obratio na Visoku kr. zemaljsku Vladu, te od nje dobio ne samo dozvolu da smije kupiti milodare, već i bezplatno zemljište za crkvicu. Obratio se i na preč. duhovne stolove za podporu i preporuku. Naš preč. nadbiskupski duhovni stol, kako inače i nije mogao uraditi, kad je potreba tako očita i prešna, molbu najtoplije preporuča. Milodari se mogu slati izravno: „Crkvenomu odboru za gradnju rim. kat. crkve u Staroj Pazovi u Sriemu“ a i uredničtvo ovoga lista rado će ih primiti, oglasiti i odboru odaslati.

Urednička dopisnica.

Veleč. gosp. K. K. u B. Sad namireno do konca ove godine.

Veleč. g. K. V. u Č. Poslano 7/4. ide za prvu četvrt, jer pripslano 1/1. išlo za zadnju četvrt prošle godine.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 20. U Zagrebu, 17. svibnja 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Religija budućnosti.

Vidjeli smo, kako Spencer misli o vjeri. Jedina je positivna vjerska istina: ima absolutno biće, ali o ovom biću ne znademo absolutno ništa. Iz svega onoga, što je Spencer za ista retorički napisao, ali ni kako znanstveno dokazao o odnošaju izmedju vjere i znanosti, sliedi nesumnjivo, da samo ono sačinja priedmet vjere, što se nikako ne dade spoznati, misliti, shvatiti. Onda će istom zavladati sloga i mir izmedju znanosti i vjere, „kad se znanost bude temeljito uvjerila, da je sve njezino tumačenje neposredno i relativno, a vjera, da je misterij, kojega se razmatranju ona posvećuje, nada sve uzvišen i absolutan."

Um obična čovjeka, pak ne samo obična čovjeka, već i najvećega učenjaka, koji se jošte nije uzpeo do one visine, na kojoj kraljuje Spencerov agnosticisam, mora u ovom vjerskofilosofskom sustavu naći ne religiju, već upravo negeciju religije. Zaisto je prava negacija religije, kad je njezino samo ovo, da razmatra misterij, koji je nada sve uzvišen, absolutan. Upravo je smješno govoriti o razmatranju nječega, što se absolutno, dakle ni kako i ni kojim načinom ne dade spoznati. Što se može i pomisliti ludjega? Da upravo ovakav absurd nauča Spencer, utvrdjuje i tim, što govoreći o znanosti i religiji veli, da je presizanje religije u sferu znanosti bilo baš u tom, što si je religija prisvajala „positivnih spoznaja." Nasuprot se napredak religije tako razvijao, što je ona bila prisiljena „svoje tobožnje znanje t. j. dogmate svoje jedan za drugim napustiti. A znanost je sve više i više izlučila iz sebe ono, „što po pravu ide vjeru" t. j. „što se ne može spoznati."

Kolik je još put, koji imade prevaliti vjera, koje li sve positivno znanje imade ona zabaciti, da se dovine visine Spencerovog agnosticisma, pokazuje on u spomenutom već članku „Die Religion in Vergangenheit und Zukunft" (Kosmos Hft. 1. Jahrgang 1884. str. 25—39.)

U ovom članku kuša Spencer ponajprije iztumačiti, kako je nastalo religijosno mišljenje kako li se razvijalo. Spencer misli, da se ovim tumačenjem ne samo utvrdjuje njegov religijosno filosofski sustav, već da se otvara i pogled u budućnost, te se za stalno može uztvrditi, da će vjera, ma da se i ne dade reći kada, sigurno doći do podpunog agnosticisma.

Sve je ovo Spencerovo tumačenje osnovano bar na tri strašne bludnje. Prva je nesumnjivo bludnja nesretno maštanje, koje u obće u Spencerovoj filosofiji igra znamenitu ulogu. Evo ovog maštanja:

Prvu je religijosnu misao rodio san. U snu kao da osjećamo u sebi njeko drugo biće, drugo „ja", koje po volji poduzima svoja tobožnja putovanja. Prvo je bilo, što je čovjek počeo misliti, da ovo drugo „ja" zbilja sve ono čini i radi, o čemu smo sanjali. Zatim se rodila misao, da ovo drugo ja (dieses Doppelwesen) kad čovjek umre ostaje i odilazi, ali se imade skoro opet vratiti. Evo ovo je po Spenceru prvi bog, koga je spoznao čovjek; pak kako je ovo prvo vrhunaravno (kod Spencera=nadosjetno) biće slabo različno od naravnoga bića čovjeka! Ovo i nije drugo nego li zemni čovjek, samo što se može potajice skitati te zlo i dobro činiti. Ovaj prvi bog nije niti bezsmrtan. Kad su ljudi, koji su mrtvika poznavali, prestali sanjati o njemu, počeli su misliti, da je sad za pravo umro. Ovako je nastao ne jedan bog, već množina bogova; u viek stalna množina, jer koliko je starijih pokojnika prestalo živjeti

u spominjanju naroda, toliko je novih, mladjih nastajalo. Jer su pak ova svrhunaravna bića mogla čovjeku činiti dobro i zlo, prinosili su im ljudi na grobovih žrtve. Kad su posebne okolnosti nastale, stali su prinositi ovakve žrtve i drugi ljudi, koji niesu bili od obitelji pokojnikove, dok napokon nije i čitav narod počeo štovati ista ovakva svrhunaravna bića. Broj se ovih sve više množio, te su ovako ljudi počeli misliti, da su ova bića svuda te da oni uzrokuju sve neobične pojave. Dakako da ovi bogovi imadu sve mane i savršenosti čovjeka.

Napredak u spoznavanju prirode i njezinih zakona očišćavao je sve više ovo vjerovanje. Broj se bogova smanjivao, a oni su postajali sve savršeniji. Socijalne prilike mnogo su tomu doprinosile, kakve su narodi bogove štovali. U vrieme ratova bio je bog silnik, a kad je militarisam ustupio mjesto industrijalismu nastali su i bogovi uljudniji, etici mira primjereni: božja ljubav, božje milosrdje postalo je priedmet pobožnog razmatranja.

Evo ovako se razvile sve vjere, od najjednostavnije pak sve do kršćanskog monotejisma. Sav se razvitak religijosnoga mišljenja izvodio raztvorbom.

Ovako smo u kratko, ali i vjerno prikazali, kako tumači Spencer postanak i razvoj religijosnog mišljenja.

San i nepoznavanje prirode i njezinih zakona rodili su nedonošće, prvu religiju, koju je tek sve bolje poznavanje prirode razvijalo. Komu da sad nije jasno, kako se vjera sasvim naravno razvila!

Da pravo kažemo, nam se sve ovo tumačenje čini kano san čovjeka, koji je u vrućici, a drugo za pravo i nije nego maštanje neobuzdane fantasije, koja je sbacila uzde razuma. — Zemljak Spencerov Wilhelm Dilthey nije mogao ljepše okrstiti ovoga Spencerovog maštanja, nego li kad je kazao, da su ovo orgije empirisma, koji prezire granice spoznanja.[1])

(Dalje će sliediti.)

Nauk sv. Tome o utjecanju Božjem na djelovanje razumnih stvorova.

(Po naučanju sv. Tome razložio kard. Josip Pecci.)

(Konac.)

22. Kao što svatko vidi, oslanja se ovdje sveti Toma, da spasi slobodu, najviše na onaj upliv, koji Bog proizvadja na način djelovanja. Isti nauk nauča on (1. p. q. 105. a. 4. ad 1.) ovimi rieči: Deus movendo voluntatem ... dat ei **ejus propriam** inclinationem; i ponavlja ga kada kaže (1. p. q. 83. a. 1. ad 3.): Deus movendo causas voluntarias non aufert, quin actiones earum sint voluntariae, sed potius **hoc in eis facit**. Ja pitam, na što se odnosi ovaj hoc in eis facit? To je posve jasno: odnosi se na ono, što je neposredno prije rečeno: facit ut actiones earum sint voluntariae, on čini da naša djelovanja proizviru iz principa, koji se u nas nalazi, kao što je naša volja, riečju čini, da su oni naši. Istu misao opetuje Akvinac (Cont. Gent. l. 3. c. 148.): ejus auxilium non excludit a nobis actum voluntatis, sed ipsum praecipue in nobis **facit**. I na drugome mjestu opaža, ako što god samo sebe giblje, da tim nije izključeno, da ono ne bude i od druge stvari gibano, od one naime od koje ima to da može samo sebe gibati: similiter cum aliquid movet seipsum, non excluditur, quin ab alio moveatur, a quo habet hoc ipsum, quod seipsum movet: et sic non repugnat libertati, quod Deus est causa actus liberi arbitrii (Qq. disp. de Malo q. 3. a. 2. ad 4). Čitajte one uzvišene pojmove i one krasne misli, koje se nalaze u 14. čitanju 1. knjige Perihermenias, gdje on govori o volji božanskoj i ovo kaže: Voluntas divina est intelligenda ut extra ordinem entium existens, velut causa perfundens totum ens et omnes ejus differentias: sunt autem differentiae entis possibile et necessarium, et ideo ex ipsa voluntate divina originantur necessitas et contingentia in rebus, et distinctio utriusque secundum rationem proximarum causarum. Čitajte u šestoj knjizi Metafizike treće čitanje pod kraj, gdje divno upravo razvija odnošaj koji postoji medju učinci i njihovimi uzroci, i ovako završuje: ad divinam providentiam petinet non solum, quod facit hoc ens, sed quod dat ei contingentiam vel necessitatem. Za tim na sliedeći način tumači onu skroz posebnu razliku, koja se nalazi medju drugimi uzroci i uzrokom božanskim: Svi drugi uzroci ne stavljaju stvarim zakon nuždnosti ili kontingencije, nego ga nalaze u sebi dana već od Boga, i onda se samo njimi služe; nu Bog, početnik samoga bića kao takvoga, neprestance postavlja i prouzrokuje u stvarih nuždnost ili kontingenciju.

23. Dolazim napokon na 83 pitanje de Deo uno et trino Otca Maura, koje Vi spomenuste u svojemu dodatku.[1]) Mimoilazim Probatur primo od br. 5. do 8.

[1]) „Orgien eines die Grenzen des Erkennens missachtenden Empirismus." Kod: Karl Schulz „Der Gottesgedanke. Grundzüge einer Geistesgeschichtlichen Betrachtung. Leipzig 1888. str. 89.

[1]) Silvester Maurus iz družbe Isusovačke pripada sjajnoj četi onih učenjaka, koji učiniše, da se 17. viek može nazvati zlatno doba teologije. Rodio se u Spoletu 1619., stupi u red Isusovački i primi svoju teologičku naobrazbu u Rimu pod najizvrstnijimi učitelji, kakovi su bili Pallavi-

inklusive, gdje se auktoriteti navode, i počimam sa prvim dokazom u br. 9. Actus a quo voluntas non potest abstinere, procul dubio non est liber. Sed voluntas non potest etc. Distinguiram prvu izreku: actus, a quo vontas non potest abstinere per defectum intrinsecae potentiae ad abstinendum, non est liber, concedo: a quo non potest abstinere per solum ordinem ad divinam providentiam, non est liber, nego. Jer ako je upravo odnošaj, koji naš čin ima k providnosti Božjoj, ono, što ga čini slobodnim, buduć da svaki čin od nje ima *i da je i način kako je*, smijemo li mi tada reći, da nepogrješivost toga odnošaja prieči slobodu, a ne da ju ona baš osigurava?

24. U istomu odsjeku zabacuje on distinkciju medju sensus divisus i compositus. Nu ipak sv. Toma, koji nikada ne dolazi na to, da bi govorio o kakovom mogućem zapriečenju čina, sam pravi tu razliku 1. p. q. 14. a. 13. ad 3.: Omne scitum a Deo necesse est esse, in sensu composito seu de dicto, concedo; in sensu diviso seu de re, nego. Et quamvis esse scitum sit inseparabile a se, nihil obstat factae responsioni, quia scitum non importat aliquam dispositionem rei inhaerentem. Slično q. 19. a. 8 ad 1. na potežkoću uzetu iz Augustina: Necesse est fieri, si voluerit Deus, daje on sliedeći odgovor: Per illud verbum Augustini intelligenda est necessitas in rebus volitis a Deo non absoluta sed conditionalis; necesse est enim hanc conditionalem veram esse: Si Deus hoc vult, necesse est hoc esse; što znači toliko, koliko dopustiti nuždnost in sensu composito i zabaciti ju in sensu diviso.

25. Sada dati će nam se sam od sebe odgovor za sliedeće dvie točke Probatur 3o i 4o. Tko bi mogao niekati istinitost ovoga stavka: voluntas non est libera ad actum, ad quem habet necessitatem penitus antecedentem? Ili: Voluntas habens necessitatem penitus antecedentem non liberam faciendi actum A, non est libera ad omittendum actum A? P. Maurus da ovo dokaže upotrebljuje dva silogisma, koji mi se čine suvišni, jer spomenuti stavci ne trebaju posebnoga dokaza, buduć je u njih očevidno predikat identičan subjektu. U tomu takodjer ne leži težkoća, nu što bi trebalo dokazati i nikako se ne bi smjelo predpostavljati jest to, da stvorena volja svagda onda nuždno radi, kada god njezina radnja stoji pod uplivom volje Božje. P. Maurus toga dokazao nije, kao što to u obće nitko dokazati ne može, tko pristaje uz nauk sv. Tome; jer iz upliva Božjega kao prvoga uzroka izvodi on ne samo čin volje nego takodjer i modus, i ne pruža upravo nikakvoga temelja, na kojem bi tko iz božanskoga upliva, koji činu daje način slobode ili kontingencije, mogao izvesti njegovu nuždnost. Čitajte odgovor 1. q. 19. a. 8. ad 3., za koji bi se skoro činilo kao da je dan na navedeni argumenat P. Maura. Illud quod habet necessitatem ex priori, est necessarium absolute, tako glasi prigovor; i na nj odgovara: Quod posteriora habent necessitatem a prioribus secundum modum priorum Unde et ea quae sunt a voluntate divina, talem necessitatem habent, qualem Deus vult ea habere, vel absolutam vel conditionalem tantum.

26. Moje je mnienje da je u ovoj materiji jako lahko pasti u bludnju, te uzeti dvostruki proizvod, jedan proizlazeći od Boga, drugi iz naše volje, dočim je on ipak jedan jedini i nerazdjeliv, naime čin naše volje, koji kao djelo stvora nuždno mora proizaći od dvostrukoga uzroka, t. j. od prvoga obćenitoga, i od drugotnoga, posebnoga. Mi si dakle nesmijemo predstavljati, da u ovoj materiji od Boga izlazi jedan dio čina, a od naše volje drugi, nego jedan te isti nerazdjelivi čin, ciel je o Boga i ciel od naše volje. Non est distinguendum, kaže sv. Toma 1. q. 23. a. 5., quod est ex causa secunda et causa prima.

27. Na drugom mjestu ima princip na koji se oslanja cieli peti argumenat — juxta primam regulam (o. 18.) cum antecedens est absolute necessarium et non contingens, etiam consequens est absolute necessarium et non contingens: — ovaj princip, velim ja, ili sadržava ono isto što i netom navedeni stavak: illud quod habet necessitatem ex priori, est necessarium absolute, koji sv. Toma sam sebi objicira (1, p. q. 19. a. ad 3.), ili će jošte više reći, da se naime u antecedensu ima razumjeti absolutna nuždnost. Ako se u antecedensu ima uzeti absolutna nuždnost, onda je propositio minor u dokazu pogrješna; jer nikada se ne može uztvrditi, da je volja Božja, kojom hoće obraćenje Petrovo, absolutno nuždna, nego ona ima samo takovu nuždnost koja isto vriedi što i nepromienljivost, jer se volja Božja ne mienja. Ako li pak taj princip isto znači što i navedeni stavak, onda je sv. Toma već dao odgovor, da je propositio major pogriešna; quia posteriora habent necessitatem a prioribus secundum modum priorum. Unde et ea quæ sunt a voluntate divina etc. U obće, tko želi ostati uz nauku sv. Tome, mora razlikovati dvostruku nuždnost

cini i Antun Perez. Poslije, od g. 1653. djelovao je on sam kroz tri decennija slavno i blagoslovno na rimskom kolegiju kao profesor filozofije i teologije. Plod ovoga mnogodišnjega znanstvenoga rada bila su mnogo teologička djela, a na polju filozofičkom „Quaestiones philosophicae", koje su u najnovije doba veoma iztakli Kleutgen i Liberatore. God. 1875. iz nova su štampane u Le Mans-u. Nu osobito je znamenit njegov komentar k spisom Aristotelovim, koji sada upravo na prvomu mjestu izdaje P. Ehrle u svojoj „školastičnoj biblioteci." V. Dr. Morgott u „Lit. Hw. 1885." br. 375.

*

absolutnu, t. j. takovu uslied koje nešto ne može ne biti propter intrinsecam determinationem ad unum, kondicijonalnu, t. j. onu uslied koje nešto nemože ne biti lih sbog konsekvencije, koju um promatra u danomu kondicijonalnomu stavku. Ovu razliku možete kod sv. Tome na više mjestih naći, n. pr. Qq. disp. q. 24. de lib. arb. a. 1. ad 13. Ex praescientia Dei non potest concludi, quod actus nostri sint necessarii necessitate absoluta, quæ dicitur necessitas consequentis, sed necessitate conditionata, quæ dicitur necessitas consequentiæ. I q. 6. a. 3. ad 7. nalazi se temelj ove distinkcije. Aliquid potest dici posse dupliciter Uno modo considerando potentiam quae in ipso est; sicut dicimus quod lapis potest moveri deorsum. Alio modo considerando id quod ex parte alterius est; sicut si dicerem, quod lapis potest moveri sursum non per potentiam quæ in ipso sit, sed per potentiam projicientis. Cum ergo dicitur, prædestinatus iste potest in peccatu mori, si consideretur potentia ipsius, verum est. Si autem loquamur de prædestinato secundum ordinem quem habet ad aliud, scilicet ad Deum prædestinantem, sic ille ordo non compatitur secum istum eventum, quamvis compatitur secum istam potentiam. (Sr. takodjer 1. q. 23. a. 3. ad 3. i a. 6. ad 2.). Odatle se razabire, da Maurus u ovomu pitanju ne sliedi svoga učitelja, sv. Tomu; jer, kako vidjesmo, njegova su dokazivanja baš oni argumenti, koje sv. Toma donaša kao objekcije proti svojoj nauci i koje on pobija.

Mislim, da sam odgovorio na sva Vaša pitanja, da li na zadovoljstvo ili ne, to očekujem od Vas čuti. Što se mene tiče, držim da je ovaj nauk najsigurniji, i da se najmanje upušta u kojekakve malenkosti i potankosti, i čim o njemu više razmišljam, osobito uzporedjujuć ga s drugimi, tim me više osvjedočava. Istina i u njem je po gdješto tajno i nedokučivo, nu upravo to čini mi ga manje sumnjivim, jer se tim većma sudara s uzvišenošću predmeta, koji visoko nadilazi nizkost shvaćenja našega. Nu na svaki način meni je nedvojbeno, da je to nauk sv. Tome, i to mi daje veliko pouzdanje.

Fran Ivančić.

Medjunarodni sastanak katoličkih učenjaka.

I.

Taj znameniti kongres bio je već spomenut u ljetošnjem br. 9. *Katol. Lista.* Kasnije smo čitali o njem dva vrlo zanimiva članka. U fiorentinskom časopisu *Rassegna Nazionale* od 16. ožujka izticao je slavni Conti važnost toga sastanka i pozivao na sudjelovanje katoličke učenjake iz Italije, jer je sam bio zapriečen ići u Pariz, a k tomu je priobćio izvješće Mons. D' Hulsta, popis pitanja, o kojih se imalo razpravljati i papinu poslanicu, koju odanle donosimo niže. Luigi Biginelli, urednik turinskoga časopisa *Ateneo*, koji je i sam kongresu pribivao, izvješćuje u dva broja svoga časopisa ovako:

M.

Pariz, 9. aprila 1888.

Inauguracija sastanka.

Taj se sastanak napokon inaugurovao jučer, dne 8. aprila, u velikoj dvorani geografijskoga družtva (Boulevard St. Germain). Bila je prisutna mnogobrojna i odabrana četa katoličkih učenjaka, koji su se tuj sabrali s raznih strana evropskih. Opazismo prisutne svećenika De Margerie-a, dekana katoličkog književnoga fakulteta lilskoga; P. De Smedta, slavnoga gojitelja istorijskih znanosti u Belgiji; veleč. P. Monsabré-a, glasovitoga propovjednika Notre Dame; M. Valson-a, dekana katoličkog književnoga fakulteta lionskoga; svećenika De Broglie-a, jednoga od naučenijih i najuplivnijih članova parižkoga zavoda; baruna Gerlache-a, guvernera luksemburžkih pokrajina itd. Od Italijanaca dodjoše samo trojica: Kanonik Salvatore Di Bartolo, iz Palerma; veleč. prof. Barberis, misijonski svećenik iz Piacenze i urednik *Divus Thomas-a*, i pisac ovih redaka.

Prva skupština imala je izabrati predsjednike i podpredsjednike peterim odsjekom, na koje se dieli kongres, to jest: znanosti religijozne, — filosofijske, — juridičke, — istorijske, — eksaktne, prirodne i antropoložke. Po što su se cedulje otvorile, našlo se, da je izabran predsjednikom sastanka Mons. Perraud, autunski biskup i član franceske akademije; sjednuvši na svoju stolicu prosbori on kratko slovo, koje bi primljeno sveobćim odobravanjem.

Sastanak bi inaugurovan uz najbolje prilike. Opaža se sveobća živahnost i učešće skupštinara. Sve odiše spiritualizmom, i nastoji, da se opre materijalizmu. To je baš i posljednji cilj ovih sastanaka, da vjerske i moralne nauke kršćanstva preotmu mah u književnosti, u znanosti i u prosvjeti. Sastanak izpituje razne grane svih znanosti, iztražuje im napredak, i kadgodj naidje na prigovore, kojimi se protivnici nabacuju na koji kršćanski dogma, na sv. pismo, ili na Crkvu, pobija ih žestoko i temeljito, pak nastoji, da se proslavi istinitost istorije i znanosti. Tim će se jamačno u velike poslužiti katolički apologete, propovjednici, pisci i učitelji.

Sav će se rad ovoga sastanka na koncu sabrati u formi zapisnika u posebnu svezku, kojom će se nadariti članovi, koji su bili prisutni skupštinam. Ne mogu još reći, koliko je prisutnih. Jedino vam kažem, da je broj pristaša veći od jedne tisuće.

Duša tog znanstvenoga pokreta katoličkoga je Dr. D' Hulst, rektor katoličkoga zavoda parižkoga i generalni vikar ove nadbiskupije. Tomu svećeniku ima kakvih 40 godina, visoka je stasa, vrlo ljubezna lica; u njem se zrcali razboritost, živahnost i udvornost prama skupštinarom. Četiri su tomu godine, što nastoji oko

organizatornih radnja: stao je dopisivati s učenimi katolici engleskimi, španjolskimi, italskimi, holandskimi i amerikanskimi, te mu je pošlo za rukom, da sabere shodne elemente za kongres. Prošle god. 1887. podje u Rim, da podastre sv. Otcu izvješće o svom djelovanju; a sv. Otac obodri ga sliedećim krasnim pismom:

Dilecto filio Mauritio d' Hulst,
Antistiti domus nostrae Pontificiae,
Parisios.

LEO P. P. XIII.

Dilecte fili, salutem et apostolicam benedictionem.

Quod secundo Rothomagensi conventu placuerat, ut ex variis terrarum partibus Parisios ad conventum vocarentur catholici viri, qui ingenio doctrinaque putarentur excellere, id jam ordiri vos ex ipso venerabili fratre Archiepiscopo Parisiensium cognovimus. Quin etiam istius consilii vestri caussam modumque intelleximus, quia ratio tota tuis est explicata litteris ad Nos datis. Res quidem suscepta vobis est honesta per se et ad nomen vestrum decora; eademque esse potest ad germanam scientiarum dignitatem, non minus quam ad catholicæ fidei præsidium, frugifera. Hoc enim est, ut profitemini, vobis propositum: communicare inter vos consilia ingeniique vires tamquam societate quadam ob eam caussam conjungere, ut possitis varios doctrinæ vestræ fructus, eos nominatim quos indagatio naturæ vel antiquitatis investigatio peperit, Ecclesiæ philosophiæque christianæ commodare.

Quod habet nunc majorem fortasse, quam ullis retro temporibus, opportunitatem. Siquidem *rationalismi* ac *naturalismi* fautores metaphysicæ refutationem experti, mutato genere locoque certaminis, malunt jam a rebus quæ intelliguntur ad eas quæ cernuntur descendere: propterea que historiæ leges ad arbitrium sæpe confingunt, nec raro incerta pro certis affirmant, commentitia pro veris: in primisque conantur adversus mundi opificem auctoremque Deum naturam ipsam percontari ac propemodum sollicitare repugnantem.

Nunquam desiderati sunt Ecclesiæ defensores, qui adversarios illo ipso in campo quem diximus ac simili armatu persequerentur; sed singuli magis quam acies pugnavere. Contra, viribus vos atque ordine consociati, alteri ab alteris scienter adjuti, in philosophia christiana patrocinioque rerum sanctissimarum quas divinitus accepimus, facile potestis et majora efficere et plura complecti. Verumtamen interest magnopere quam vos rationem, quem sitis adhibituri modum. Ac nominatim, cum rerum divinarum major sit et altitudo et gravitas quam ut digne queant pro concione tractari, in pluribusque vestrum ea ipsa desideretur auctoritas quæ a sacris ordinibus proficiscitur, idcirco in rebus ipsis quæ habeant cum intima theologia cognationem, sic unusquisque agat physicum, sic historicum, vel mathematicum, vel criticum, ut nunquam sibi sumat eam quæ propria est theologi personam. Omnino operam vestram contineri iis finibus judicamus oportere quos videmus, præsertim in litteris tuis, dilecte fili, opportune descriptos; ita quidem ut vestri officii hoc utique putetis esse adjumenta disciplinarum vestrarum, velut arma quædam, ad se tuendam, theologiæ ministrare; quod perinde est ac testimonium debitum perhibere veritati. Hac via communes labores vestros exitus quem optamus divino munere consequetur; iterumque apparebit res omnes et singulas quas hominum generi ad credendum sperandumque tradidit Deus, ab iis quas ratio humana reperit confirmari: et inter utrumque genus non modo discrepantiam esse nullam, sed esse oportere, uti est, summam perfectissimamque concordiam. Neque enim dubitari potest, quod ipsa interdum ethnicorum philosophia perspexit, in bonitate prædicanda et virtute et sapientia Dei totum, quantus est, velut ad harmoniam, canere mundum.

Cœlestium munerum auspicem et paternæ Nostræ benevolentiæ testem tibi, dilecte fili, egregiisque viris qui tecum in hac causa de qua loquuti sumus operam suam ponunt, Apostolicam benedictionem peramanter in Domino impertimus.

Datum Romæ, apud S. Petrum, die XX. maji, An. MDCCCLXXXVII. Pontificatus nostri decimo.

LEO P. P. XIII.

Pobožnost k Duhu svetom.

Poput trijuh sjajnih zviezda na svodu nebeskom odsievaju se u crkvenoj godini tri najznamenitije svetkovine, a to su:

Božić, Uzkrs i Duhovi.

Približuju se Duhovi kad no posebnim veličanstvenim načinom štujemo treću osobu presvetoga Trojstva, koja je sišla toga dana poput gorućih jezika nad apostole, koji su se napunili Duha svetoga i svom snagom davali svjedočanstvo istini.

Duh sveti, koji kao darovnik milosti prebiva u katoličkoj crkvi i u duši pravednika, dieli darove svoje svakomu kršćanu, osobito koji svoju dušu čuva prostu od smrtnih grieha, te koji se rado moli za darove Njegove.

O pobožnosti prama Duhu svetomu donosi jedan list vrlo liepi članak, gdje ističe korist te pobožnosti za puk a osobito za svećenika. Eto kako ističe korist po svećenika.

Uzmimo najprije izpoviedalnicu.

Koliko puta nam je tuj potrebita osobita pomoć, razsvietljenje Duha svetoga.

Koji već dulje vremena sluša izpoviedi, zar nije koji put izkusio, kako neočekivane i potežkoće nadodju.

Pa tko da nam tu pomogne?

Treba s mjesta izreći odluku, odluku od velike važnosti, o kojoj moguće ovisi vječni spas pokornika?

Oj, kako će tada biti sretan svećenik, koji goji nježnu pobožnost prama Duhu svetomu! Jedan pogled prama nebu, jedan pobožni uzdah: „Veni Sancte Spiritus

et emitte coelitus lucis tuae radium" i Duh će sveti pomoći i potežkoća će se lahko riešiti.

Odakle svetom Franji, sv. Petru od Alcantare svetomu Ivanu de Rossi i tisuć drugim izpoviednikom tolika djelatnost i temeljitost u rješavanju najvažnijih pitanja? Od kud drugud nego od velike pobožnosti prama Duhu svetomu.

Kolika je dalje korist od iste pobožnosti za svećenika kano propovjednika.

Nije nam samo potrebita milost Duha svetoga, da propovied sastavimo i dobro govorimo, već takodjer da nam propovied uspješna, plodonosna bude.

Zar su toliki glasoviti propovjednici, kao što je sveti Karlo, sveti Franjo Assiski, župnik Marija Vianney i drugi, izvanredne stvari propoviedali, ili kakvim osobitim načinom? Sigurno ne, a kad su ipak tako čudnovato djelovali i tolike duše za Krista predobili, to se je sbilo usljed toga, što je Duh sveti podielio njihovim riečim osobitu moć i jakost.

Od neizmerne je koristi za svećenika pobožnost k Duhu svetomu ako uzmemo u obzir, da je jedna od glavnih krieposti koja je potrebita župniku i u obće svećeniku, koji se duhovnom pastvom bavi, razboritost.

· Kolikih težkoća se oslobadjamo, ako razborito radimo, koliko dobra polučujemo a zla uklanjamo.

Najbolje sredstvo, da razborito radimo, jest i opet prava pobožnost k Duhu svetomu.

Svećeniku, koji tu pobožnost njeguje, neće se dogoditi, da takvu neopreznost počini, koja bi uspješnosti njegova djelovanja naškodila. A koliko puta i u najmanjoj župi dodju potežkoće, koje valja odmah riešiti? Na koga, da se tada obratimo? Tko da nam dobar savjet dade? Tuj nam i opet može pomoći samo Duh sveti.

I župnik, koji je toj pobožnosti odan, riešiti će potežkoću, tako da neće niti svoje savjesti ozliediti, niti spasenja povjerene si ovce u pogibelj staviti.

S toga veliku pobožnost prama Duhu svetomu! Svaki dan pobožni „Veni Creator" poslije svete mise! Izaberimo si u ćednu jedan dan (obično ponedeljak), kad ćemo kakvu posebnu molitvicu na čast Duhu svetomu moliti, te kakvom samozatajom, i drugim dobrim djelom svoje štovanje izkazati. Nadalje pripravljajmo se svake godine za Duhovsku svetkovinu i doskora ćemo neprocienjenu korist od te pobožnosti osjetiti.

A. K.

Dopis i javna zahvala iz Voćina u Slavoniji.

Častnomu čitateljstvu „Katoličkoga Lista", neće biti — na žalost — poznata slava, koju proživi rimk. župa voćinska prošle godine u dva maha.

Ne ću, da spominjem ono svake godine i po više puta oživotvarajuće ponavljanje štovanja Majke Božje Lourdske u Voćinu u Slavoniji, koje pobožan puk s bliza i s daleka izkazuje u prohodih Majci Božjoj Lourdskoj od Spasova pa do Imena Marijina.

Ali moram da iztaknem onaj mar pobožnih čuvstva, koja se izljevaju na sve ono što je Božje i Blažene Gospe, što je crkveno i vjerozakonsko, koli od strane rimk. žitelja voćinskih, toli od drugih iz vana Boga se bojećih duša kršćanskih.

Slava, koju proživi prošle godine rimk. župa voćinska osim mnogih inih, bila je najveća — „Krunitba Majke Božje Lourdske," koja se obavila dne 30. kolovoza. Naša Majka Božja Lourdska okrunjena je neizrecivo i neopisivo svečanim načinom, kojoj svečanosti pribivahu kraj silesije pobožnoga puka došavšeg, iz zlatne one doline požeške i okolice joj, pa i drugud — i — dvadesetorica što svećenika, redovnika i klerika. Krunitbu obavio je naš vriedni starina i dekan kotara virovitičkoga veleč. gosp. Stjepan pl. Tompak župnik u Terezovcu. Prekrasna kruna, osobito ako uzmemo na um siromaštvo ovoga brdskoga, ali pobožnoga puka još krasnije riesi milovidnu glavu kipa Matere Božje Lourdske. Dobrovoljnimi prinosi pobožnih rimk. župljana voćinskih u okrugloj svoti od dviesta forinata naručena je u Beču od poznate tvrdke J. Lobmayera, a izradjena prema izvornom obliku one krune, kojom je okrunjena Majka Božja u Lourdu u Francezkoj, u glasovitoj tvornici kovina J. B. Necchi-a, zlatara u Beču.

Kao što nam razna i mnoga hodočašća razdraguju pobožna srca naša — osobito ono od požeške okolice, koje nas pohadja svake godine sa svojim neutrudljivim vodjom, duhovnikom O. Josipom Kovačevićem; isto tako pače još i više razdragane nam bile duše naše na dan krunitbe čega radi nezaboravnim a i u sladkoj uspomeni ostaje nam za uvieke trideseti kolovoza god. 1887. — Osobitu hvalu zato ovime izričem svim prisutnikom krunitbe naše Majke Božje Lourdske.

Druga slava, koju i opet proživismo prošle godine bila je dne 20. rujna prigodom obdržavane korone u Voćinu. Prekrasan željezni križ na glavnom trgu, dobrovoljnimi prinosi u okrugloj svoti od dviesta forinata naručen u glasovitoj ljevaonici željeza nadvojvode Albrechta u Teschenu, bio je toga dana blagoslovljen.

Svečani obred blagoslova obavio je i opet veleč. g. Stjepan pl. Tompak, kojemu prisustvovahu i veleč. gg. i braća kotara virovitičkoga došavša na koronu. — Iskrena hvala ggdi i braći. Kao što pobožno čuvstvo sili kršćanina, da isto i u vanjštini izkaže, što biva prohodima i po dalekih i tegotnih putevih uz milozvučni sklad molitava i pjesama; isto tako nuka ga, da i tvorom isto ma i manjim još većma potvrdjuje. To pako biva darovi i milodari ne samo kod domaćih župljana već i drugih. Koliko je milodara i inih darova primila Naša Majka Božja Lourdska, kroz ove tri godine boravka njezina ovdje, to vidi sama Ona ponajbolje, to gledaju župljani, to znade župnik; pa ih još i danas prima.

Ovih dana obradovao nas dar malen, ali dar prekrasan, koj nam priposlao uz prekrasnu popratnicu glasoviti tvorničar kovina i zlatar u Beču J. B. Necchi, onaj isti, koj nam na sveobće zadovoljstvo izradio prošle godine u srpnju onu prekrasnu krunu za Našu Majku Božju. Dar taj jest prekrasan srebrni „Pacifical" ukrašen u vatri žeženimi zlatnimi figuralnimi potezi i u vatri pozlaćenim Kristom. Na tom prekrasnom daru u ime svoje i župljana svojih velikodušnomu darovatelju kličem svesrdna hvala; a Majka Božja Lourdska, koju je on ovdje okrunio ukusno izradjenim svojim djelom izprosila mu u vječnoga Sinka svoga ondje krunu vječne slave.

U Vočinu na Spasovo 1888.

Stjepan Kovač,
župnik.

Viestnik.

Zagreb. Na duhovsku nedjelju služiti će Uzoriti gospodin Kardinal-nadbiskup u 9 satih svečanu pontifikalnu misu, poslije koje će se odmah sveta potvrda dieliti kao i na duhovski ponedjeljak iza dovršene konventualne mise u 9 sati.

— Na proljetni prosynodalni izpit nije došao nijedan kandidat.

— (Premješteni duhovni pomoćnici) gosp. Šašel Jakob iz Sopja u Kostajnicu; g. Rožman Stjepan iz sv. Ilije-Obrež u Sopje; g. Jurišić Nikola iz Topolovca u sv. Ilija-Obrež.

— Gospoda župnici koja potrebuju bjelice-cedulje za sv. potvrdu, neka se neposredno obrate na nadbiskupsku pisarnu gdje će ih dobiti 100 kom. za 50 novč.

— Rimska crkva i Equator. Pod tim naslovom donosi jedan franceski časopis sliedeće:

Dok naša (francezka) protukršćanska republika svu svoju slavu polaže u to, kako da sruši svuda religiju, te proglasuje katolicizam neprijateljem domovine, to republika Equator jednoglasno u svoju konstituciju stavlja ovaj članak: Nitko ne može biti izbornik niti izabranik, niti izvršitelj ma kakve časti, koji ne izpovieda katoličke vjere.

Dok se odluke naše vlasti utanačuju u odajah slobodnozidarskih, to Equator izjavljaju, da se lišava svih gradjanskih prava, koji bi se upisao u družtvo, koje je po crkvi zabranjeno.

Našoj republiki nije dosta da odstrani religiju iz škole, bolnice, sabora, nego takodjer nastoji ju satrti i u srcu klera; — Equator nastoji da mu poglavarstvo bude neporočno ne samo u javnih sudovih, već i u privatnom životu, brine se i za kasarne, koje su u stanovito doba dana kućom molitve, i tu možeš naći toliko krunica koliko pušaka, toliko molitelja koliko vojnika.

Ovdje se tjeraju biskupi, svećenici i redovnici, te s voljom večine proglasuje se uprava neutralnom t. j. ateijističkom; ondje pak se proglasuje, da će biti vladanje prije svega kršćansko.

Ovdje se stavlja sve na poganski temelj, dapače i pravo; ondje pak na kršćanskom temelju stoji i isti zakon.

Ovdje bezbožna štampa, ružne slike, zator svakoga dobra, dovode nas pokvarenosti i propasti; ondje propoviedi, misije, novine, knjige privadjaju narod do krieposti i blagostanja.

Godine 1874. napisao je neumrli Garcija Moreno, uzpostavitelj kršćanskoga prava, o Equatoru sliedeće: „Bog nas blagosivlje, jer narod znatno napreduje. Svuda se opaža promjena u ćudoredju, za što se dakako imade zahvaliti Isusovcem, Dominikancem, Redemptoristom, Obsevatorijancem i ostalim redovnikom, koji pomažu naše dobre svećenike pune gorljivosti.

Nebrojeni su, koji su u korizmi obavili svetu izpovied. Kod mladeži naše prije su se brojili oni, koji su vršili svoje vjerske dužnosti, danas pako brojimo one, koji ih zanemaruju.

A i materijalno divno napredujemo. Mogli bismo u istinu kazati, da nas sam Bog svojom rukom podupire, kao što podupire dobar otac djete svoje, koje istom koracati počimlje. Naša nesretna Francezka republika uza sve svoje velike dohodke ipak kroči ka deficitu i katastrofi neizbježivoj.

Ovdje kao i tamo živi se u republiki. O dakle tolika razlika? Od nikud druguda, nego što jedna republika izpovieda Isusa Krista a druga ga nieče.

A. K.

Rim. Ministar predsjednik Crispi treba samo svoje ljude, t. j. takve koji mrze na crkvu. Ovo je on pokazao i ovih dana, kad je premjestio ravnatelja policije Serrao-a. Niko ne sumnja i ne poriče, da je Serrao svjestnije obavljao svoju službu, nego li njegovi predšastnici od njekoliko godina. Ako je vjerovati nagadjanju novinarskomu, baš mu je ova prevelika revnost bila postala kobna. Ta katolički su hodočastnici imali previše mira u Rimu. No ima još nješto, što je moralo omraziti lice policajnoga ravnatelja pred čestitim Crispijem. Serrao imade tri kćeri, pak ih nije dao uzgajati u kojem državnom zavodu, koji bi uzdržavala država lli grad te bi bio pod pokroviteljstvom kraljice, već ih slao u katoličku višu djevojačku školu, koja se uzdržaje podporom sv. Otca, a nadzire je kardinal vikar. One su se dapače s dozvolom otca upisale u marijansku kongregaciju. Pak ovakav čovjek da upravlja policijom za vlade Crispijeve!

Osobito je neugodno zateklo Crispija Španjolsko hodočešće. Adresa, kojim su ovi hodočastnici pozdravili sv. Otca, iztiče jasno i glasno želju, da se što prije uzpostavi svjetska vlast papina; a što je još gore, u audijenciji kod pape bio je s ostalimi hodočastnici, i španjolski poslanik Gomez y Groizard, radi čega vele

da je Crispi poveo i confidencijonalne prigovore kod španjolske vlade. Kod ove je na ime audijencije ona tisuća hodočastnika sasvim očito pokazala u kojem smislu izrazuje svoje želje sv. Otcu, kad je na pozov vodje poslije pročitane adrese dugotrajnim klicanjem pozdravljala papu i uzpostavu svjetske vlasti njegove. Talijansku vladu ovo tim više draži, što je jedina španjolska običavala povoljno odgovarati na note, koje je sv. Otac znao slati nuncijem o nepovoljnom položaju svojem, dočim su se vlade velevlasti sakrivale za diplomatičku šutnju. Ovako su bar pisale njekoje katoličke novine. Talijanska dakle vlada osjeća, da je španjolska prva pripravna zauzeti se za sv. Otca.

Rusija i crkva katolička. Već od dulje vremena donose novine viesti o dogovaranju svete stolice i ruske vlade, koje idu za tim, da se zaštiti sloboda katoličke crkve u ruskoj. Iz ovih se viesti razabiralo, da dogovori neće ostati bez uspjeha. Sad javlja brzojav iz Rima, da su dogovori, koje vodi državni savjetnik ruski Isvolsky s kardinalom Agliardijem, na najboljem putu, te da imade nade te će se ugovor izmedju katoličke crkve i ruske do lipnja uglaviti. Mjeseca lipnja držao bi onda sv. Otac svečani konsistorij, te po dogovoru s ruskim carem imenovao nove rusko-poljske biskupe. Da se ova viest obistini, ko bi se više radovao nego li slaveni katolici, koji bi jubilarcu papi sigurno od srca željeli ovaj uspjeh.

Njemačka i Danska. Kako liepo napreduje crkva katolička u naše vrieme, jasno svjedoči i Njemačka i Danska. Kao što u Englezkoj od njekoga doba, tako se od najnovijega vremena ne smatraju više ni u Njemačkoj helotima oni, koji rimskoga papu štuju kao glavu svoju. Ne samo da je carica i medju katoličkim gospojama potražila svoje dvorske gospoje, već je i novi car imenovao katolika — grofa Radolinskoga — carskim dvorskim maršalom. A što je još više, zapovjednik pruske garde postao je katolik barun Loë, koji je bio pratio sadanjega cara kao kronprinca u Vatikan. Ovo je po prvi put, što se katolik u pruskoj uzdiže na tako visoko i zamjerno mjesto u vojsci.

Još je očitiji katolički pokret u Danskoj. Nebrojena su tuj obraćenja na katoličku vjeru — ponajviše djelo Isusovaca. Nedavno se javilo obraćenje danskoga minist. poslanika kod vlade parižke i njeke visoke dvorske gospoje. Ali najznamenitije je obraćenje predstojnika luteranskog katedralnog kapitula u Kopenhagenu, Kofœd-Hansena. Već od 25 godina obnašao je on prve časti u protestan. crkvi, pak se ljetos na sam uskrs odrekao herese, da postane jednostavan vjernik crkve katoličke. Ovo je obraćenje svakako znamenit udarac protestantskoj crkvi, jer je obraćenik, pisac znamenitih teoložkih djela, imao velik upliv u reformiranoj crkvi. Nije se on jamačno povratio u crkvu katoličku iz koristoljubja, jer nije ništa dobio, već sve izgubio sa svjetskoga stanovišta; nije se obratio niti iz neznanja, jer ga je do toga doveo mnogogodišnji znanstven rad; niesu ga ni strasti na to zavele, jer ga svi štuju kao čovjeka kriеposti.

Već prije ovoga obraćenja napisao je on njekoliko razpravica, kojima je u ne malu smetnju morao dovesti svoje jednovjernike, ali koje su dale slutiti, kamo će ga njegov znanstven rad dovesti. Mi ćemo se još vratiti na ovog znamenitog muža i djela njegova, koja su ga privela u krilo crkve katoličke.

I iz *Englezke* se javlja vrlo znamennito obraćenje. Na sam uskrs primio je sv. Otac u posebnoj audijenciji bivšeg anglikanskog svećenika, a sad katolika Rivingtona. On je bio dobro poznat u Englezkoj kao izvrstan govornik. Pred njekoliko godina, kad je slučajno boravio u Rimu, pozvali ga anglikanci da im propovieda, i rekao je ovom zgodom znamenit govor u anglikanskoj crkvi na Porta di Popolo. Pozvali ga anglikanci i ljetos, da im propovieda, al bilo je prekasno. Milost božja i osbiljan nauk nadvladao srce njegovo, te se baš u onaj dan, kad je imao propoviedati u anglikanskoj crkvi, bacio pred noge sv. Otca, da se ustane kao katolik.

Mi smo nedavno naveli, kako se liepo razvija katolička crkva u Englezkoj i kako se množe njezini članovi i medju najvišimi krugovi, pak ovaj broj liepo popunja Rivington.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u članove III. reda: Sloković Liberat, bogoslov centralnog sjemeništa u Gorici. Seigeršmidt Mato, duhovnik zavoda za umobolne u Stenjevcu. Jadrijević Vicko, posjednik u doljn. Humcu otok Brač. Rubinić Juraj Kožul Kalač u Mošćenici u Istri. Pučka škola u Riečici. Skokan Juraj, Trupković Imbro, Vine Fabjan, Nejak Josip, Brkić Josip, Vrane Pavao, Vušir Janko, svi iz Riečice. Delić Filip, obrtnik u Muću u Dalmaciji. Didović Stjepan, gimnazijalac u Požegi. Ljubičić A. u Erveniku u Dalmaciji. Reš Vinko, graditelj u Koprivnici. Janeš Mijo, Janeš Josip, u Sesvetah. Ženska učiona u Pilom i Gružu. Košeto Petar iz sv. Nedelje u Istri. Novak Juraj, ratar iz Poblečja. Učiona u Poreču kod Kutjeva. Seitz Vilko, župnik u Ivancu. Bajčić Antun Antunov u Čresu. Ivančić Šandor, djak u Brdovcu.

Podjedno umoljavaju se gospoda trgovci i razprodavatelji družtvenih knjiga i koledara, da dugujuću svotu za na prodaju im poslanih knjiga što skorije družtvu poslati izvole, pošto se već na Danici i na knjigah za buduću godinu radi a i troškovi potrebni za istu i ostale knjige su veliki.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 21. U Zagrebu, 24. svibnja 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Religija budućnosti.

(Dalje.)

Da se je čovjek od životinje razvio, kako uče skrajnji transformiste darvinovci, bili bi svakako prvi ljudi proživjeli koje vrieme bez vjere, te bi bile religijosne ideje tek malo po malo iztisnule prvobitni atejisam. Ali ako je glasoviti učenjak Virchov, pokazavši, da sve, što se navodi za dokaz transformisma i gledom na čovjeka, ne sačinja ni kakva dokaza, mogao prošle godine reći na sastanku prirodoslovaca u Wiesbadenu: „S kojega god se kraja zahvatilo pitanje o postanku čovječje rase, svagdje se pokazalo nepristupno“ (na ime sa stanovišta darvinove teorije), onda smijemo tim pouzdanije i sigurnije uztvrditi, da je sa svim krivo kako darvinovci na osnovu transformisma hoće da protumače postanak religije.

Krivo je dakle i tumačenje Herberta Spencera; a nije to težko dokazati. Kriva je na ime već temeljna misao, da su se religijosne misli u viek sve više i više pročišćavale, dok se nije od originalnoga animisma i fetischisma razvio monotejisam. Tomu se opire sva historijska znanost. Ne možemo ovdje na široko razvijati načela niti navoditi resultata komparativne teologije, ali će i njeki navodi biti dovoljni, da se vidi, kako je sasvim krivo tumačenje Spencerovo.

O savršenosti i razvitku religijosnog mišljenja može se punim pravom govoriti, ali ne u onom smislu kako to Spencer čini, kao da bi se kod svakog naroda bilo religijosno mišljenje razvijalo od manje savršena do sve savršenijega; već se može govoriti samo u tom smislu, da je religijosno mišljenje kod jednoga naroda više razvijeno a kod drugoga manje. Savršenost religije u normalnih prilikah obćenito odgovara stupnju kulturnoga razvitka dotičnoga naroda.

Ali kakva je bila prvobitna religija, ne valja nikako zaključivati iz toga, kakva je sad religija kod naroda divljih, do koje kultura nije doprla. Sam Spencer postavlja kao sasvim sigurno ovo socijoložko načelo: „Odsjeći, što je za pravo primitivno, bilo bi lahko kad bismo imali izvještaja o primitivnih ljudih. Ali mi imademo dovoljno razloga slutiti, da sad živući ljudi najnižega plemena sačinjaju družtvene grupe najniže vrsti, no da ni kako ne pokazuju čovjeka, kakov je bio iz prva. Vjerojatno je, da je većma njih, ako niesu svi, imali predje na višem stupnju kulture, i da su sačuvali u onom što vjeruju i kako misle mnogo toga iz ovoga višega stupnja. Ako se ne može držati za istinitu teorija o neprestanom nazadku, čini se, da se upravo tako ne može držati za istinitu niti teorija o neprestanom razvoju, bar onda ne, ako se ne dopusti ni koja iznimka. Misao, da je barbarstvo nastalo samo tako, što je propala civilisacija, oprječnja je faktima; al se opet ne dade dokazati, da je najniže barbarstvo u viek ovako barbarsko bilo, kao sad što je. Sa svim je moguće, dà ja mislim, da je vrlo vjerojatno, da se nazadak dogadjao upravo tako često, kako se često dogadjao i napredak·“ Ako ovo načelo vriedi u socijologiji u obće, u religiji je nesumnjivo. Za to liepo i istinito opaža na ove rieči Spencerove Maks Müller: „Ove rieči sadržavaju vrlo koristnu opomenu za onakve etnologe, koji misle, da nas mogu sasvim točno izviestiti kakvi su bili stari predji Grka i Rimljana, ako su njekolike godine proživjeli medju Papuanci, Fuegijci i Adamanci. Pak kad bi se i moglo dokazati, da se je civilisacija u svem drugom neprestano razvijala, ne bi opet niko mogao uztvrditi, da ovo vriedi i za religiju.“

Da je religija izvržena skvarljivosti, uči nas svjetska poviest opet i opet, dà može se u njekom smislu kazati, da poviest većine religija i

nije drugo nego li poviest laganog propadanja od prvobitne čistoće. Niko se ne će usuditi uztvrditi, da je religija u viek uzporedo koracala s napredkom obće naobrazbe. Ako dakle i hoćemo dopustiti, da su stari Grci i Rimljani Njemci i Kelti gledom na orudje, odielo i običaje njekoć živjeli u onakvih prilikah, u kakvih živu plemena crnaca u današnjoj Africi, to nam ne bi ništa dalo pravo zaključiti, da je i njihova religija morala biti ista, da su fetische, štapove i kamenje štovali i ništa više. Hindusi, koji su se pred više tisuća godina (religijom) dovinuli u filosofiji najmaglovitije (schwindelndste) visine, pali su na mnogih mjestih do nedostojnog štovanja krava i majmuna."[1])

Razmatramo li vjere divljih naroda, naći ćemo u njima divljacima, da i jesu duboko pali, tragova boljega mišljenja o Bogu. I kod Crnaca, Australaca, Indijanaca prosjeva u noći religijosnih bludnja misao ili bar slutnja njekoga višega bića, gospodara, stvoritelja svieta. Dokazuju ovo putnici, koji su medju ovim plemenima dugo boravili i proučavali ih, a kojim valja svakako više vjerovati nego li kakvim turistom, trgovcem ili drugim kojekakvim pustolovom. Ovako pišu Cruickshang, Livingston, Wilson, Zölller, Peschel. Zöller[2]) izrično veli: „U tom se slažu navodi iz protestantskih izvora sa katoličkimi . . . da crnci nad sve bogove svoje stavljaju njeko najviše biće. A Peschel[3]) pripovieda, kako je njeka Huronka kazala misijonaru, kad je opisivao savršenosti božje. „U viek sam", reče, „u šebi mislila, da naš Areskui (Sunce i najviši duh) mora ovakav biti, kako si Boga opisao." „Ova samonikla i spontana izjava", opaža na to Gutberlet[4]), „otvara nam dublji pogled u religijosnu sviest, koja se krije na dnu srca svakoga čovjeka, pak i najdivljega, nego li čitavi svezci izvještaja o vjerskih običajih i mitih."

Što ćemo dakle da kažemo o sadanjem nizkom vjerskom mišljenju ovih divljih naroda, nego li, da su njekoć puno savršenije mislili o Bogu, dok se još niesu odbili, ili niesu bili potisnuti od naprednijih plamena? Ovo nam se čini nesumnjivim, a utvrdjuje se svakako analogijom kulturnih naroda. Lahko se na ime dade dokazati poviešću kulturnih naroda, kako je istinito napisao Maks Müller kad veli, da poviest većine religija i nije drugo nego li poviest laganog propadanja od prvobitne čistoće.

[1]) Izp. Gutberlet Lehrbuch str. 54.
[2]) Das Tongoland. s. 186 sl. izp. Gutberlet str. 84.
[3]) Völkerkunde s. 265.
[4]) n. n. mj. str. 85.

Mi ćemo i opet samo nješto navesti, i to samo toliko, koliko je nuždno, da se vidi, kako se Spencerovom tumačenju upravo opire poviest. I ovaj primjer liepo razsvjetljuje, kako se skrajnji transformisam u obće ne dade činjenicami dokazati.

Da se je vjersko mišljenje u istinu onako razvijalo, kako Spencer mašta, hoće da dokaže poviešću Egipćana, Grka i Židova.

„Pregledamo li" veli, naime Spencer, „izprave, spomenike i predaje starih Egipćana, vidimo jasno, kako se po malo od njihovih primitivnih predstava o grubih, životinjam ili čovjeku sličnih bogovih, razvile duhovnije ideje o bogovih i napokon o jednom bogu." A što je historijski istinito? Ono, što je ovomu upravo protivno. Najglasovitiji su Egiptolozi Le Page Renouf[1]) i osobito de Rougé.[2]) Ovim ćemo svakako više vjerovati, ta sve su svoje duševne sile posvetili ovomu pitanju — nego li Spenceru. Ovi pak učenjaci sude sa svim obratno.

Najviše su biće Egipćani zvali Nutar, što znači moć; a ovo se biće u najstarijih spomenicih zove jedini Bog. Ovomu se jedinomu Bogu pripisuju sve skoro vlastitosti, koje i mi tvrdimo o pravome Bogu. On je stvoritelj neba i zemlje, bogova i ljudi, on je sam po sebi i vječan; on uslišava molitve ljudi i oprašta griehe.

Jesu li ove misli prvotne, ili da se možda niesu tek kasnije onim načinom razvile, kako Spencer uči? De Rougè, jedan od onih, koji najbolje poznavaju stare spomenike egipatske, veli, da su ove religijosne misli „obstojale već 2000 godina prije kršćanske ere." I Le Page-Renouf priznaje: „da ostaje neoprovrzivo istinito, da baš ovi uzvišeniji dielovi egipatske religije niesu nipošto kasniji resultati razvojnog procesa — — — da su upravo najstariji." A za potlašnju izkvarenu religiju Egipćana veli isti Le Page-Renouf: „Ove egipatske religije nije u početku i cvietu njezinom sačinjalo puko obožavanje životinja, kako su mislili tudjinci za vrieme njezine izkvarenosti. Obožavanje životinja nije bio princip već posljedak; ono predpostavlja ostali sadržaj religije kao osnov, te se je podpuno razvilo i razširilo tek za propasti poviesti egipatske. Ono se osniva na simbolima uzetim iz mitologije. . . . Mi znademo, da je mitologija bolest, koja u stanovitom stadiju kulture nastaje, te je u svojem početku upravo tako nedužna, kako je nuždna. Ona prestaje biti nedužna, čim se zaboravi nje-

[1]) Vorlesungen über Ursprung und Entwickelung der Religion. Leipzig 1882.
[2]) Annales de la Philosophie Chrétienne. s. XX.

zino prvobitno znamenovanje; kad mjesto da ostane čovječje mišljenje o istinitih činjenicah, zagospoduje mišljenjem čovječjim te ga vodi do zaključaka, kojih nema u premisah.“

Osim mitologiziranja znamenito su sudjelovale na razvoj mnogoboštva političke prilike. „Svaki je kraj“, veli F. Kayser[1]) „štovao, kako smo vidjeli u više primjera, najvišega boga pod drugim imenom: ovo su lokalni bogovi. Ptah Memfijski, Osiris iz Abydosa, Ra iz Ona, Ammon iz Teba itd. su različita imena jednoga boga, koga su na raznih mjestih štovali posebnim kultom. U tom je bila pogibao, da prvobitna monotejistička vjera predje u politejisam; ovoj pak su pogibli, kako poviest uči, Egipćani podlegli.[2])“ Dapače niti za najdublje propasti i izkvarenosti egipatske religije nije sasvim nestalo misli o jednom pravom Bogu.

Ovako danas sudi znanost o egipatskoj vjeri, a utvrdjeno je njezino naučanje najstarijimi dokumenti. Sad bi za ista bilo zanimljivo znati, kako će Spencer dokazati tvrdjenje svoje, da se je vjera egipatska sveudilj pročišćavala, dok se nije od najprimitivnijih predstava uzdigla do monotejisma? Kako će dokazati ono, što tomu dodaje veleći: „tek svećenstvo kasnijega vremena potisnulo je vjeru svojih predšastnika (t. j. kasniju čistiju vjeru) te ju prikazalo kao izkvarenje, jer se dalo zavesti obćenitom tendencijom, da je najranije i najsavršenije“?[3])

Spencer nadalje hoće da utvrdi svoje maštanje o postanku i razvoju vjere vjerom Grka. On veli: „Pustimo na strani spekulaciju, niti pitajmo, kakvu historijsku vriednost da dosudimo Ilijadi, pak je uzmimo samo kao svjedočanstvo starijega grčkog pojma o Zevsu i izporedimo ga s idejami, što se nalaze u Platonovim razgovorima, i pokazati će se očevidno, kako znamenito je grčka civilizacija (bar u boljih duhovih) promienila ono još sa svim antropomorfičko shvaćanje najvišega boga; niži čovječji atributi su sasvim odstranjeni, a viši pročišćeni i preobraženi (verklärt).“[4]) Jako liepo i dobro, samo što se tek pita, e da li je homerova teologija izražavala vjerovanje boljih duhova ne samo svoga vremena, već i mnogo starijih? Neznači li možda ilijadina mitologija propast čišćega religijosnoga mišljenja? Ono prvo ne može Spencer upravo ni kako dokazati, a ovo drugo je historijom utvrdjena činjenica. „Zeus“, veli M. Müller, „sjajio je jasno i čisto kao pravi Bog Grka, prije nego li se obavio oblakom olimpijske mitologije, i mnogo mjesto, gdje se veli theos, možemo bez oklevanja prevesti sa Bog (t. j mjesto jedan, pravi Bog).“ Da homerov Olimp znači odpad od čišće ideje o Bogu, pokazuje i mit (priča) o predjašnjem gospodovanju Kronosa i kako ga Zeus sbacio s priestola.

Dapače za sva arijska ili indogrmanska plemena veli M. Müller: „Tisuće su godina protekle, što su se razišli arijski narodi; oni su si od onda stvorili svaki svoj jezik . . .; ali kad ono izriču, što nam je svima najviše i najdraže, kad hoće da istom rieči izraze začudjenje i ljubav, da obuhvate ograničeno i neograničeno, to mogu samo ono da učine, što su njekoć njihovi predji činili, kad su spram neba pogledali, i ondje slutili vladanje jednoga bića, koje im je bilo u najvećoj daljini blizu, a u najbližoj blizini daleko; oni mogu samo one iste rieči spojiti i danas kao što pred tisuću godina ponoviti onu staru arijsku molitvu u formi, u kojoj će do vieka ostati: Oče naš, koji jesi na nebesih.“

Spencer hoće da utvrdi svoje maštanje i religijom Židova te veli: da su i Židovi prije štovali više bogova, te njihovi elohim (forma pluralna) niesu drugo nego li rimski manes[1]), a malo niže: „Isto tako (na ime kao što kod Grga) ako prispodobimo Boga židovskoga, kako nam ga prikazuju najstarije predaje, čovjeku spodobna obličjem, pohotami svojimi i ganućem srca (Gemüthsbewegung) s Bogom iz vremena proroka: moć njegova raste onom mjerom, kojom se po cielom bivstvu udaljuje od bivstva čovječjega.“[2]) Na ono prvo ne trebamo ništa drugo da spomenemo, već da je monotejisam ne samo kod Židova, već kod Semita u obće tako očit, da ni sam Renan ne može ove činjenice za nijekati, ter misli da je ne može drugačije iztumačiti, nego da su Semiti imali njeki „monotejistički instinkt.“[3]) A na ono drugo ćemo samo ovo opaziti. Kao što imade antropomorfičkih rečenica u najstatijih knjigah židovskih, ima ih i u proročkih izobila, a biti će ih i u svih religijosnih knjigah i u buduće, tako opet nije niti u proročkih židovskih knjigah uzvišenije izraženo bivstvo božje, nego li kod Mojsije što je, kad (II. 3, 14.) Bog veli: Ja jesam koji jesam, i po tom si dao ime jahve.

Drugih dokazah Spencer ne navodi, pak ipak ovako zaključuje: „Valja nam priznati činjenicu, da u duši primitivnog čovjeka niti je

[1]) Aegypten einst und jetzt. s. 34.
[2]) Izporedi Gutberlet n. n. mj. str. 79—82.
[3]) N. n. mj. str. 29. — [4]) N. n. mj.

[1]) N. n. mj. str. 27.
[2]) N. n. mj. str. 29.
[3]) Izp. Gutberlet n. n. mj. str. 79.

bilo religijosne misli, niti religijosnog čuvstva, ali ujedno nalazimo, kako su se tečajem socijalnoga razvoja, i susljednog razvoja pameti, rodile i ideje i čuvstva, koja mi kao religijosna označujemo, i da su ove ideje i čuvstva pod uplivom niza uzroka, koji se jasno razabiru, prošla sva ona stadija, dok napokon niesu kod civiliziranih naroda dobila sadašnju formu."

Nasuprot ovoga, i ne pitajući za objavu, historijska je činjenica, da je najstarija forma religije bila monotejisam, a politejisam i idololatrija itd. da znače propadanje i skvarenje prvobitnih čišćih i uzvišenijih religijosnih misli.

Spencerovo je dakle historijsko izvadjanje druga silna zabluda, koja dokazuje, da njegovo tumačenje o postanku i razvitku vjerskog mišljenja za ista nije drugo nego li maštanje — on filosofira fantazijom a ne razumom.

(Konac će sliediti.)

Župničko pravo drvarije u obćinskih šumah.

U novije doba digoše se lajici — reć bi — listom (dašto uploške tek bezvjerci) na katoličko svećenstvo, nadbijajući se baš medju sobom: tko će od njih surovijom pogrdom poružiti njegov ugled, tko samovlastnijim postupkom podsjeći uvjete njegovu materijalnomu položaju.

U toj vojsci naših neprijatelja naći ćeš pojedince i korporacije.

I pravni slučaj, što no ga u poznijih redcih nosimo, dokazuje: kako je obćinsko zastupstvo, sastojeće iz samih župljana, svomu župniku voljno bilo, zaboraviv načelo pravnika i svih pristojnih ljudi: „*Nemo judex in sua causa*", oteti pravo bezplatne drvarije u obćinskih šumah, koje on faktično izvršivaše od vremena, kojim gotovo pametara nema.

Od kuda to neprijateljstvo na nas navjesnike Sv. Kristove vjere?

Premda bismo znali neke misli nanizati, koje bi pružale gradivo za diomični odgovor na gornje pitanje, mi se na taj posao ipak ne dajemo, znajući, da niti namjena, niti svrha ovoga člančića ne podnosi ovakova razlaganja.

Pored toga je ovaj člančić namienjen braći svećenikom, odužujućim se svojim dužnostim u pastvi, dakle onoj braći svećenikom, koji vlastitim izkustvom dnevice sabiraju podatke za odgovor na naglašeno pitanje.

Evo pravnoga slučaja:

Obćinsko vieće trgovišta Krapine zaključi većinom od jednoga glasa, da se krapinskomu župniku imade u napredak uzkratiti pravo bezplatne drvarije u obćinskih šumah.

Proti tomu se zaključku župnik g. Ljudevit Sartori uteče pod okrilje kr. kot. oblasti u Krapini, Nu ova odbi njegov utok, odpraviv ga odlukom od 17. srpnja 1887. br. 3802. s njegovim zahtjevom, uzda li se u uspjeh, na put redovite parnice.

I proti toj odluci potraži župnik lieka — i nadje ga u presudi kr. županijske oblasti u Varaždinu od 12. studenoga 1887. br. 7133. i u vrhovnoj naredbi kr. zemaljske vlade od 24. ožujka 1888. br. 9270.

Presuda kr. županijske oblasti u Varaždinu glasi:

„Vraćajući ovdje u prilogu podnešen ovamo izvješćem od 10. kolovoza t. g. br. 4279. utok podjašprišta i župnika krapinskoga Ljudevita Sartorija proti odluci te kr. kotarske olasti od 17. srpnja o. g. br. 3802., obnalazi kr. županijska oblast ova sav u tom predmetu do sada povedeni postupak ukinuti, ter odrediti kao što sliedi:

Pošto iz pridonešenih predstavkom pomenutoga podjašprišta i župnika de praes. 4./IV. 1887. br. 2162. starijih spisa jasno proizlazi, da su župnici od vajkada drva iz šuma pov. trga Krapine dobivali, i pošto iz pridonešene po zastupniku pov. trga Krapine, kod obdržavane dne 5. travnja t. g. kod kr. kotarske oblasti krapinske razprave, posjedovnice odnosno gruntovnoga izvadka ne proizlazi, da bi župnik krapinski uživao kakovu dužnost drvarije u šumah pov. trga Krapine; dočim pak iz podnesenoga ovamo naknadno po kr. kotarskoj oblasti krapinskoj vjerodostojnoga izvadka iz farnoga popisa od godine 1802. proizlazi, da župnik krapinski imade beneficijum drvarije uračunat u dohodak, i pošto se uslied toga uzeti mora, da je ta drvarija neko podavanje za bolju subsistenciju župnika krapinskoga od vajkada obstojeće, koje se župniku krapinskomu sada jednostavno samo zanijekati i onako samo na prečac oduzeti nemože: imade se to podavanje političkim putem isto tako, kao i ostala župnička podavanja, i to u smislu postojećih propisa, analogno zaostatkom na urbarskih daćah likvidovati i utjerati. S toga imat će ta kr. kotarska oblast razpravu za likvidaciju zaostaloga upitnoga podavanja izmedj župnika krapinskoga te pov. trga Krapina povesti, nagodu pokušati, te cieli spis na dalnje uredovanje u smislu §. 12. odnosno 13. carske naredbe od 26. rujna 1857. ovoj kr. županijskoj oblasti, povratkom svijuh ovdje priležećih spisa predložiti.

Podavanje oto imade se likvidovati bud u naravi bud u novčanom relutumu odgovarajućemu tržnim cienam mjesta i vremena.

Vrhovna naredba kr. zemaljske vlade glasi:

„Povodom utoka, uložena po zastupstvu obćine trga Krapine, proti drugomolbenoj odluci kr. te županijske oblasti od 12. studena 1887. broj 7133., kojom je uz dokinuće prvomolbene odluke kr. kot. oblasti u Krapini od 17. srpnja 1887. broj 3802. odredjena likvidacija ostaloga podavanja na ogrievnoj drvariji, pripadajućoj za župniku krapinskomu iz šuma obćine trga Krapine, i

povodom utoka župnika krapinskoga proti odluci iste županijske oblasti od 5. siečnja 1888. br. 9892., kojom je utjecatelj odpućen sa zahtjevom, da se do konačnoga riešenja nazočnoga priepora digne uzkrata drvarije, sadržana u zaključku zastupstva trga Krapine od 14. kolovoza 1886., br. 58., obnalazi kr. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove odputiti utok občine trga Krapine, kao posve neosnovan, ter napadnutu županijsku odluku od 12. studena 1887., br. 7133. u tom smislu potvrditi: da se župnik krapinski imade putem političkoga provizorija uzdržati i štititi u posjedu prava bezplatne drvarije u šumah občine krapinske, budući da iz razpravnih spisa, imenito iz predležećih izprava, nesumnjivo proizlazi, da je župnik krapinski od vajkada dobivao potrebitih drva iz rečenih šuma.

To župnikovo pravo pripoznao je izrično magistrat trgovišta Krapine sjedničkim zaključkom od 3. prosinca 1813. §. 26., a priznala ga je občina krapinska i kasnije time, što je svomu župniku tekom mnogo godina i sve do godine 1886. bez ikakvoga prigovora podavala drva iz občinskih svojih šuma, dapače glasom zaključka zastupstva trgovišta od 19. svibnja 1883. §. 16. jednoglasno odredila, da se i župniku onda odkazuju drda u šumi občinskoj, kad i za občinu.

Prema tomu uputit će županijska oblast kotarsku oblast u Krapini: da putem razprave na temelju predležećih spisa, kao i prema dojakošnjem običaju ustanovi kao kolikoću drva, pripadajućih rečenomu župniku u šumah občine Krapine, tako i naknadu u to ime za godinu 1886. i 1887. Razumieva se samo po sebi, da se kod doznake i siečnje upitnih drva valja strogo držati ustanova zakona šumskoga.

A budući, da rečenomu župniku pripada pravo na neprekidnu zaštitu po upravnoj oblasti glede osjeguranja mnogo godina faktično uživanoga prava drvarije, koje mu je uživanje občina Krapina samovlastno uzkratila, to se ovime odredjuje: da je pomenuta občina dužna svomu župniku odmah za tekuću godinu u občinskih svojih šumah propisanim načinom odkazati ogrievna drva u onoj kolikoći, u kojoj je rečeni župnik takova faktično primao prije nenadležno donešenoga uzkratnoga zaključka od 14. kolovoza 1886., u kolikv ne bi sam župnik pristao na to, da se prije provede gore naglašena administrativna razprava. Ovom se odredbom ujedno udovoljuje opravdavanomu utočnomu zahtjevu župnika krapinskoga i ukida medjutomna uzkratna odluka kr. te županijske oblasti od 5. siečnja 1888. br. 9892.

Saobćio **A. Ž.**

Medjunarodni sastanak katoličkih učenjaka.

II.

U sjednici od nedjelje ustanovile su se sjednice i razprave za danas ponedjeljak, 9. aprila. Da vam predstavim njihov značaj i znamenitost, eto vam kratka pregleda.

Sjednica od ponedjeljka, 9. aprila.

Filosofija: Pretresivanje nauke Herbert Spencerove o evolucijonizmu; moral evolucijonizma, odgovor na monogenizam. Istorija: Kakova je zadaća pala u dio djevici orleanskoj. Religijozne znanosti: Razprave o egipatskoj religiji i o statistici religija. Naravno pravo: Moralna i pravna načela. Prirodne znanosti: Tvorba zemaljske kore.

Danas, u ponedjeljak poslije podne nastavile se sjednice, pak smo pribivali liepim razpravam o kritici pessimizma, o slučaju, o dobi, u kojoj se pojavio čovjek na zemlji, o tercijarnom čovjeku, i o drugih predmetih. Jednoj od ovih sjednica pribivalo je 5 biskupa, te se zaključilo poslati Papi liepu adresu.

Sjednica od utorka, 10. aprila.

Razpravljali se danas sliedeći predmeti:

Ženitbena razstava — crkvena imovina — pravna organizacija obitelji — organizacija kršćanske Crkve za prvih triju stoljeća — načelo uzročnosti — upliv Crkve na kazneno preustrojstvo — javno kršćansko pravo i napredak medjunarodnoga prava u 19. vieku — zaštitničtvo krivaca odpuštenih iz tamnice — smjer matematičkih znanosti — o Cauchy-evih djelih — postanak i istodobno uzčuvanje topline i težine — novija iztraživanja o suncu, — kršćanske uspomene na rimskom trgu (forum Romanum).

U plenarnoj sjednici od utorka zaključiše, da se katolički znanstveni kongres ima držati svake treće godine. Sielo bit će mu još sveudilj u Parizu, jer je to najprikladnije mjesto za skupštinare.

Sjednica od sriede, 11. aprila.

Predmetom današnjih razprava bijaše:

Oblik i tvar — preustrojstvo kosmologije — medjunarodni obranički sudovi — antropoložke razprave — grobnička špilja Almières-ova — prvotna predaja — biblička rodoslovja — njeki arhaizmi u Pentateuhu — Malthusove i Darwinove teorije o pučanstvu — Tebejska legija — Laodicejski koncil — jezik i govor — evolucija — filoložka razprava o postanku jezika. —

Dvorane za kongres bijahu jučer i danas vrlo dobro posjećene. Skupštinara je više od 500.

Pariz, 14. aprila 1888.

Zaključak sastanka.

Sastanak dovršio je svoj rad sinoć u prisuću veoma mnogobrojnih članova. Predsjedao je Mons. Perraud, autunski biskup, a njemu o bok bijaše Mons. Goux, versaillski biskup, i Mons. Dr. Hulst, rektor katoličkog zavoda. Usried burna povladjivanja ciele skupštine, pročita Mons. Perraud brzojavku prispjelu iz Rima, kojom sveti Otac šalje svoj blagoslov radu kongresa.

U ovoj posljednjoj skupštini čitale se dvie razprave arkeološke naravi: u jednoj je M. Siret razpravio o njekih obretih najdrevnije davnine, koji su se odkrili u

južno-iztočnoj Ispaniji; druga, koju je poslao iz Rima Comm. G. B. De Rossi, radila je o novijih odkrićih u katakombah svete Priscille. Do izvjestnih zaključaka za istoriju nisu došle ove dvie razprave. Ali je ipak njihovo čitanje bilo vrlo zanimivo i povladjivano.

Za tim je ustao Mons. Perraud, da u kratko iztakne rad kongresa, te je uzvišenim, jezgrovitim i živahnim govorom spominjao, kako je važno, da se obrani vjera u naše vrieme; vjera, koja ima proti sebi raznovrstne protivnike, od kojih su jedni zlobni i oporni u bludnji, a drugi, koji su takovi iz neznanja, trebaju poduke, da se okane bludnje. Jednim kao i drugim može djelovanje sastanka koristiti. Mnogi će se bar osvjedočiti, da se naša vjera temelji na čvrstih i obrazloženih dokazih, koji su sposobni, da zadovolje umu i srcu ljudskomu.

Ponavljajući istoriju sastanka, izticao je Monsig. Perraud, da poglavita zasluga ide Mons. Dr. Hulsta, koji mu je osigurao uspjeh.

Što se tiče znanosti, reče govornik, da će katolici, prem ju ciene i goje, kako najbolje znadu, uviek nedvojbenim smatrati, da ona nije ni po što potrebna spasu, prema onomu mjestu u sv. pismu, gdje se govori o preuzetnoj znanosti: „Hvala ti, Otče, što si ovo odkrio prostim, a sakrio mudracem." Koji su ti mudraci? To su učenjaci krivovjerci, koji se poput divljaka, koji misle, da će dušmanina u bieg natjerati zaglušujućom bukom, nabacuju na Crkvu odrješ timi tvrdnjami, kao da Crkva nema nikakova posla sa znanošću.

Monsignor Perraud reče, da katolici imadu pravo pa i dužnost, ma da su i ponizni prama samim sebi, da ponosno uzdignu glavu; poput Joba, koji se dizaše sa svoga gnojišta, da pravednim gnjevom odbije prigovore nadrimudraca, ili poput Matatije, koji je preporučivao svojim sinovom, da stanu na noge uz njega, pa da se opru dušmanom. Voltairu pak, koji je rekao, neka se apostolom ostavi briga za prosti puk, Mons. Perraud odvrati, da su se bez dvojbe apostoli brinuli, brinu se i sada, te će se i u buduće brinuti za prosti puk; da je to zadaća za njih doista častna; al to da ne znači, da se ne bi imali takodjer zanimati sa znanošću, kad se zauzimlju za puk. Crkvena poviest baš može dokazati, da se Crkva bavi sa znanošću, i da štiti znanost, pak se drugčije ne da ni protumačiti živo poticanje na nauke, što ga pobudio veliki duh onoga, koji je danas na čelu Crkve.

Utisak, što ga ostavlja kongres, u obće je dobar. Njeke razprave, koje nisu urodile pravimi zaključci, a druge ponješto dosadne, jer se nisu bavile stvarmi dosta zanimivimi, bile bi se mogle izostaviti. Koristnija bijahu čitanja iz antropologije, koja su smjerala na to, da dokažu jedinstvo ljudskoga roda proti evolucijonizmu; a vrlo koristna bijahu i čitanja, koja se ticala socijalnih i ekonomskih znanosti.

Na kongresu je žalibože bilo malo zastupnika vanjskih naroda. Velika većina bijaše Franceza. Svjetovnjaci zajedno sa svećenici, profesori, liečnici, odvjetnici skupa s kanonici, biskupi, župnici, ali svi katolici, i nadahnuti izvrstnim duhom istine i ljubavi. Mi pribivasmo kongresu poticani mišlju, da medjunarodni katolički kongres odgovara potrebi našega vremena, da se dokaže, da katolici ne spavaju u krilu Crkve, već da i oni budnim okom prate napredak, bludnje, odkrića i iznašašća, da vide u čem se slažu, a u čem se ne slažu s katoličkom naukom. Osim toga bilo je nuždno dokazati, da znanost, koja je vriedna toga imena, to jest, znanost koja se temelji na izvjetnih dokazih, koja zaključuje na izvjestne posljedice, nije do sad ni najmanje oslabila dogmatičkoga naučanja katoličke Crkve. To je bila misao, koja je vodila kongres. Tko će podvojiti, da je to bila izvrstna misao?

Za sad bila je glavna zadaća, da se položi temeljni kamen sgradi. Taj je kamen položen priličnim uspjehom. A to je za sad dosta. Ostalo doći će s vremenom. *Laboremus!* Eto nam gesla, kojim su se pozdravili skupštinari, a to će ih geslo voditi tomu, da priprave sjednice kongresa, koji će se držati opet u Parizu, mjeseca travnja god. 1891.

Ženitbeno pitanje iz prakse.

Župa sv. Servacija i župa sv. Benedikta susjedne su župe: one si graniče svojim teritorijem, a njihovi duhovni pastiri dolaze na službeno susjedstvo jedan k drugomu. Puk jedne i druge župe mnogo obći zajedno, pa tako se i medjusobne ženitbe u ovih dvijuh župah dosta često dogadjaju, naime da mladić iz jedne župe uzme za ženu djevojku iz druge župe, i obratno.

Uzmimo dakle slučaj. Mladić iz župe sv. Servacija zaručio se je s djevojkom iz župe sv. Benedikta, te će s njom doći na ženitbeni zapis, dakako k župniku svoje zaručnice, i ovaj će ih, kada prispije tomu vrieme, vjenčati u svojoj župnoj crkvi. Nu poslije vjenčanja odvesti će ženik svoju mladu ženu u svoju rodnu kuću, tako, da po tom ona ostavlja svoju rodnu župu i prelazi stanovat u susjednu župu k svojemu mužu.

Pita se: da li zaručnik u tom slučaju treba od svoga župnika formalni krstni list, kada ide sa svojom zaručnicom na zapis pred župnika svoje zaručnice; ili mu je dovoljna samo bezplatna krstna cedulja; ili mu ne treba ni jednoga ni drugoga, nego će bez svakoga pismenoga dokumenta doći na zapis k susjednomu župniku, te će mu naustice kazati, kako se zove i drugo što je nuždno, a njegov će vlastiti župnik u odpustnici, koju mu prije vjenčanja ima na svaki način izdati, navesti dobu njegova rodjenja da je prost od zaprieka itd.?

Na ovo pitanje bio bi umjestan vještački odgovor, s razloga toga, što mi je poznato, da su u raznih župah naše Nadbiskupije sva tri slučaja u praksi, a morala bi

biti jednoličnost radi puka; jer sam izkusio, da je zaručnik iz susjedne župe potužio se, što je u upitnom slučaju morao za krstni list platiti 2 for. 50 novč., dočim je, kaže, čuo, da se u drugih župah u sličnom slučaju to ne zahtieva. — A ipak teoretičke knjige ženitbenoga prava ne čine razliku izmedju zaručnika iz susjedne župe i u obće iz inostrane župe, te se čini, da je u njihovom slučaju krstni list svakako nuždan. Stoga bi vještački odgovor dobro došao, da se učini kraj višekratnomu nesporazumljenju toli medju susjednimi župnici, koli medju župnikom i njegovim dotičnim župljanom.

Gj.

Odgovor na ovo pitanje, i to odgovor s kompetentne strane, čini se da je već davno izdan. U cirkularima od god. 1878. pod br. 1208 nalazimo i ovaj: Observationes circa formalitates ad sponsalia et matrimonium pertinentes.

Ovaj je cirkular izdan upravo na prošnju njekog župnika, koji se tužio, da u mnogim stvarima ženitbenim ne vlada potrebita jednoličnost. Medju ostalim raznoličnostima navodi baš i onu, koja se nalazi u gornjem pitanju. Pak pod br. 3. spomenutog cirkulara čitamo ovo:

„Attestata de facultate procandi in aliena parochia post peractum, quod §. 74. legis matrimonialis App. II. pro omnibus tam militiae obnoxiis, quam civilibus personis praescriptum est examen, item testimonia de initis sponsalibus, de factis promulgationibus, nec non de dimissione sponsi, per parochum sponsae copulandi, ne expediantur simpliciter, sed praeter locum, diem, mensem et annum nativitatis oratoris, contineant etiam nomina et cognomina parentum, non secus ac mentionem de factis promulgationibus, nullo detecto impedimento et de peracta vel non sacramentali confessione et suscepta ss. Eucharistia.

Prema ovomu valja na gornje pitanje ovako odgovoriti:

1. U gore navedenomu slučaju ne treba mladencu ni kakve odpustnice, jer je parochus proprius župnik i mladenca i mladenke. Što je obično vjenčanje kod župnika mladenke, razlog je samo njeka konvenijencija.

2. Kad mladenac ide da snubi mladenku iz tudje župe, mora donieti svjedočbu od svoga župnika, a isto tako mora donieti svjedočbu prije vjenčanja (dakle ne dimissoriales litteras već testimoniales); a ove svjedočbe nesmiju biti sastavljene simpliciter, već se mora navesti mjesto, dan, mjesec i godina narodjenja ženikova, osim toga ime i prezime roditelja ženikovih, za tim se u potonjoj svjedočbi mora navesti, da su obavljeni navještaji, da nije odkriven ni kakav impedimenat, i da li se je ženik izpoviedio i pričestio ili nije.

Kad se bude ovaj propis duh. stola vršio, onda je jasno, da u gornjem slučaju ne treba ni kakva krstnog lista; a ovo svjetuje i interes župljana, jer čemu mi praviti troškova ondje, gdje ih ne treba.

Formulari se nalaze u Štiglićevom „Kat. Pastirskom bogoslovju sv. II. str. 438 i 439.

Viestnik.

Zagreb. Na duhovsku Nedjelju, kako u zadnjem broju naviestismo, odslužio je Uzoriti gospodin kardinal-nadbiskup svečanu pontifikalnu misu, iza koje je presvietli gosp. biskup Janko Pavlešić dielio sv. sakramenat potvrde. Ovaj ih je dan potvrdjeno 570 većim dielom iz Zagreba.

Na duhovski Ponedjeljak iza običajne konventualne mise potvrdjivao je presv. gosp. biskup Franjo Gašparić. Potvrdjeno ih je 925; ponajviše ladanjskih vjernika.[1])

Opažamo ovdje da bi u buduće valjalo nastojati, da se prigodom dielenja sv. potvrde uzdrži bolji red, i potvrdjenici razšire i razporedaju po pobočnih ladjah naše prostrane prvostolnice.

Osobito prvi dan Duhova nahrupili su svi na svetište te se je jedva moglo prodrti u sredniu ladju. Svaki dakako sili i nastoji prvo biti gotov, a od tuda nastaje silna stiska rivanje i buka, kao da se nalaziš prije rekbi na kakovom sajmu nego li u crkvi kod svete potvrde. Stoga je taj dan ciela jedna kolona potvrdjenika, u pokrajnoj ladji poredana, ostala nepotvrdjena. Potrebna bi bila samo jedna vješta osoba n. pr. obrednik ili sakrista sa 2 stražara da se red načini i uzdrži.

Neurednost je svakako, što su zvona zvonila iza podieljenoga jur blagoslova, kada je sviet izilazio iz crkve, a drugi potvrdjenici ulazili, da ga istom primu, te je tako usled prekrasnog zvonenja mnogi potvrdjenik ostao bez blagoslova te nezadovoljan i mrmljajući ostavio sveto mjesto.

Neka se dakle u buduće malo bolje pripazi na red.

— Uzoriti gospodin kardinal-nadbiskup Josip Mihalović imenovao je Tomu Fučkana župnika u Biškupcu surrogatnim vice-arhidjakonom kotara dolnjo Varaždinskoga.

— † Dne 15. o. mj. umro je Eduardo Sorko župnik u Bosiljevu. R. i. p.

Rim. Dne 21. o. mj. izašla je papinska enciklika „*In plurimis*“ brazilskom episkopatu o ukinuću robstva. Papa veli u njoj: Nijedan dar, koji je primio povodom svoga jubileja, ne bijaše mu miliji od ukinuća robstva u Braziliji, kako je on to već prošloga siečnja izjavio brazilskomu poslaniku. Papa priznaje brigu, koju su u tom pogledu pokazali cesar i regentica,

[1]) Ovo neka je ujedno izpravak netočnih viesti svih skoro zagrebačkih novina, koje bi ipak morale točnije izvješćivati bar domaće stvari.

te za tim razlaže cielu kršćansku nauku o robstvu i slobodi. Sv. Otac opaža, kako se je čovječanstvo uslied iztočnoga grieha ponizilo, kako je kod svih i najprosvjetljenijih naroda, tako i kod Rimljana i Grka postojalo zakonodavstvo, po kojem je jedan dio čovječanstva bio stvar podvrgnuta vlastnosti i samovolji njezinih gospodara. Od prvoga početka svojega obstanka naviestilo je kršćanstvo jednakost svih ljudi, istovremeno propoviedajuć podložnost, da se ne izazove obći prevrat. Papa sjeća na sve, što su njegovi predšastnici učinili u prilog robovom, od Hadrijana I., koji im dao pravo vjenčati se, Pija II. i Lava X., koji su uplivali na Španiju, da bi ukinula trgovinu s crnci, Pija VII., koji se bavio tim pitanjem na bečkom kongresu, do Grgura XVI., koji je odsudio trgovce s crnci. Papa napokon preporuča brazilskim biskupom, neka podupiru cesarevu vladu.

— Spomenik Giordana Bruna. Radikalcem rimskim prohtjelo se na sramotu crkve katol. i pape postaviti na Campo de' Fiori spomenik odpadniku Giordanu Bruno. Gradsko je zastupstvo u prvoj sjednici zaključilo, da se sjednica digne, jer da nije kompetentna o tom suditi. Al stvar nije smjela zaspati; za to se brinuo Crispi. 14. o. mj. opet su viećali o tom, a pobiedila je stranka katolička. Sa 36 protiv 29 glasova zaključeno je, da se nema na trgu De' Fiori podignuti spomenik. Na priedlog zastupnika Santuccija imalo se glasovati sa absolutnim da ili ne. Ovo je svakako poraz za Crispija, koji je radikalcem obreko pomoć vlade i kralja. Kako će se Crispi osvetiti, možda će se na skoro pokazati. Buke je radi toga u Rimu već dosta bilo. Djačtvo stojeći u službi slobodnog zidarstva stalo silno bučiti, čim se je saznalo za ovaj zaključak, a u toj buci da što dase najviše čulo: dolje vatikan, dolje sa zakoni garancije! Ni to nije bilo dosta. Odmah sazvali skupštinu. Od profesora došao jedini Labriola. Posried pogrda na papu i crku zaključilo se neumorno nastaviti agitaciju za spomenik. Poslije skupštine prošli su djaci pod barjakom gradom do Monte Pincija, gdje su pred poprsje Giordana Bruna položili vience. Da je i tuj bilo govora, razumieva se samo sobom.

Leon XIII. i Irska. Da Irski narod trpi i da premnogo trpi, neće zanijekati ni ko, u koga je pravednosti. Ali opet nije niti u borbi za pravo, u borbi protiv nepravde sve dopušteno. Vječni zakoni pravde ostaju i vežu nas i onda, kad odbijamo krivicu, koja nam se nanosi. Na ovom je stanovištu stajao i sv. Otac, kad je 18. travnja podpisao dekret, koji je izdao sv. sbor inkvizicije i upravio na Irske biskupe, kojim se osudjuje „osnova borbe", kojom se u Irskoj začelo boriti protiv vlastnika zemljišta, a na pose tako zvana boycotagea. Irci stali postavljati kao načelo, da najamnik zemljišta može po svojoj volji umanjiti podanke, obostranim ugovorom utanačene, a kad bi ovakav najamnik bio odpušten, tad bi one tajno progonili (boycotage), koji bi preuzeli ovako napuštena zemljišta, a isto tako i one, koji bi plaćali ugovorene daće.

Ovo se jedno i drugo odsudjuje u spomenutom dekretu, a da se narodni pokret Irski ni ne spominje.

Ali težko je proučiti onoga, koga je strast zavela na stranputice. Irski su doduše biskupi poslali sv. Otcu kolektirnu priznanicu, u kojoj mu hvale, što im je sv. sbor poslao spomenuti dekret, i u njemu liepo razlučio pitanje narodno od pitanja vjere i morala. Iz ovoga se pisma vidi, kako su biskupi razabrali, da spomenuti dekret nije naperen protiv „narodne lige" već da pogadja samo spomenute izgrede. Drugačije opet sude parnelovci. Dne 17. o. mj. sastali se u Dublinu katolički poslanici parnelove stranke, te su poslije dugog razpravljanja zaključili izdati manifest, u kojem će se izraziti, da činjenice, koje se spominju u dekretu na irske biskupe, niesu osnovane. Poslije obširnog dokazivanja o izpravnosti ove tvrdnje, živo se sažaljuje, što sv. Otac nije ni riečju spomenuo uzroka bolim i neredom pod kojima trpi irski narod. Zatim priznavaju sv. stolici vlast u duhovnih poslovih, ali vele, da se ćute obvezanimi formalno izjaviti, da joj ne priznavaju ni kakva prava umješali se u političke prilike njihove.

Kako se vidi, irski su biskupi bolje shvatili misao sv. Otca, pak će to valjda uviditi i ostali vjernici.

Književo. Život Isusov. Knjižica dobroj djeci. Priredio P. Hrisogon Majar duh. pomoćnik u Klanjcu. Sa dozvolom nadb. duh. stola zagreb. Naklada akadem. knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch.) Strana 121 sa 60 slika. Ciena je tvrdo vezanoj knjižici 60 novč.

Nam je uviek milo, kad god možemo objaviti knjižicu vriednu preporuke, koja se može dati na ruke našoj mladeži. Tako nam je i ovoga puta. Gosp. Majar liepo si je zadužio ovim svojim radom malene Hrvate, koji će moći u njegovoj knjižici naći toliko poticanja na kriepost i svaku dobrinju i obljubiti svoga Spasitelja.

Knjižica je pisana lahkim slogom i dosta glatkim jezikom, a nakladnici su joj dali i liepim tiskom i brojnimi slikami sasvim pristalo obličje, te mi ovu knjižicu toplo preporučamo svim svećenikom, a napose vjeroučiteljem i učiteljem.

Javna zahvala.

Uzoriti i prečastni gospodin Josip Mihalović, kardinal i nadbiskup Zagrebački blagoizvolio je za ogradu župne crkve u Glini darovati svotu od *petdeset* (50) forinti. Na tom plemenitom daru najsrdačnije se zahvaljuju u ime župljana:

U Glini 21. svibnja 1888.

Vid Falica,	*P. Leber,*	*Mate Dikšić,*
crkeni odbornik.	podarcid. i župnik.	crkveni odbornik.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 22. U Zagrebu, 31. svibnja 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Religija budućnosti.

(Konac.)

Spencer misli, da je svojom teorijom o postanku i razvoju religijosne misli sazdao neoboriv temelj, postavio čvrste premise iz kojih se može zaključiti na religiju budućnosti. „A sad“, pita on, „kakav sud smijemo izvoditi gledom na razvoj religijosnih ideja i čuvstava u budućnosti?“ On dobro uvidja, da religijosne sviesti neće ni kada ponestati, da je neće ni koja znanost uništiti. Ali kakva će biti vjera budućnosti? Spencer čini, rekao bih, dva koraka: jedan negativan, drugi positivan. On pokazuje ponajprije, koje sve religijosne ideje, koje sad još imademo, moraju izginuti, i što će napokon od svih religijosnih ideja preostati.

Već smo spomenuli, da po mišljenju Spencerovom sav razvoj mišljenja, dakle i religijosnoga, biva raztvorbom (Auflösung), t. j. misao, koju smo prije imali raztvori napredak u znanostima i zamjeni je nova misao; dok opet i ove ne raztvori daljnji napredak. Sav napredak dosadašnji u religijosnom mišljenju nije drugo, nego li de-antropomorfisovanje, a tako će biti i u buduće.

Dva faktora moraju kod toga sudjelovati. Prvi su faktor usavršena viša čuvstva, koja neće dulje snositi, da božanstvu pripisujemo niža čuvstva; drugi je intelektualni razvoj, koji se opet neće zadovoljiti prijašnjim grubim tumačenjem.

U broju onih vjerskih istina, koje će usavršeno čuvstvo morati zabaciti, navodi Spencer na prvom mjestu — i to je vrlo značajno — nauku o vječnosti muka paklenih, koja se već i sad, veli, težko snosi, dà oni, koji nježnije osjećaju, već je i ne mogu snositi. Druga je ovakva istina nauka o griehu istočnom i spasenju. Ono, što Spencer nosi na pazar protiv ove dvie istine, nije ništa nova; to su prigovori već stotinu puta oprovrgnuti, samo što su se težko i kada načinom bogohuljnijim navodili, nego što to Spencer čini — a to jamačno ne svjedoči, da je u njega osobito nježno čuvstvo.

Ono tek, što Spencer na trećem mjestu navodi, pokazuje i duboko shvaćanje i još nježnije osjećanje njegovo. On ne može shvatiti naravne istine, da Bog, biće neizmjerno savršeno i u sebi blaženo ne može imati motiva za svoje djelovanje izvan sebe, već ga mora imati u sebi, što je vlastita dobrota njegova. Dosljedno ako Bog hoće da stvara, ne može za drugo stvarati, nego da očituje dobrotu svoju, pak i ono, što stvara mora naviestati ovu dobrotu božju, a to je vanjska slava božja. Ovoga Spencer ne ponimlje, pak koliko glupo toliko drzovito veli: „Isto tako mora izumrieti mnienje, da se moć, koja je nazočna u nebrojenim svjetovima i u svem neizmjernom prostoru i koja za prijašnjega bitisanja zemlje milijune godina nije tražila štovanja od stanovnika njezinih, na jednoć tako čudnovato polakomi za slavom, pak, stvorivši čovjeka, da se srdi na nj, ako joj neprestano ne dovikuje, kako je velika.“ Kao da nije prva stvorena stvar već samim bivstvom svojim i savršenošću očitovanje mudrosti, veličine i dobrote božje! Ili zar da samo čovjek svojom razložnom naravi ne mora očitovati ovoga, dakle i voljom i umom svojim dati slavu Bogu?! No ovakve se gluposti ne pobijaju.

Pokazavši ovako Spencer, što sve u kršć. Bogu ne mogu podnieti nježna čuvstva njegova, ide da odkrije i logične nezgrapnosti, koje dozrievajući um mora već sada zabaciti.

O onom, što Spercer na prvom mjestu navodi, nije vriedno da i rieč kažemo. Ko bo ne znade, kako se imade tumačiti, kad se veli, da se Bog ljuti, da se kaje radi čega? Ko ne

znade, da u Boga nema ni kakva emocijonalnoga gibanja, da njegova sviest niti je, niti može biti sastavljena od raznih čina, od kojih jedan sliedi iza drugoga? A ipak sve ovo navodi Spencer, kao da je on ovo odkrio, te hoće da pročisti ideju, koju imademo o Bogu, od ovih nezgrapnosti! Kolika šteta, što se je tako kasno rodio! Ili neka bar ide medju divljake, i nje neka usreći svojom mudrošću, mi kršćani ove njegove pouke ne trebamo.

Prelazeći na izpitivanje volje božje veli: „Sa svim se slične nezgrapnosti naravno odkrivaju čim malo iz bližega promotrimo volju božju. Dokle god ne idemo za tim, da rieči volja dademo kakvo odredjeno znamenovanje, možemo doista kazati, da uzrok svih stvari imade volju, bar upravo tako dobro, kako bi se n. pr. reklo da okrug imade čežnju militi se komu (Gefallsucht); priedjemo li od rieči na misli, koju hoće da izraze, vidi se, da upravo tako ne možemo rieči jedne izreke (t. j. da Bog ima volju op. pr.) u sviesti sjediniti, kao ni druge (t. j. da okrug ima težnju militi se komu).“ A kako će on ovo dokazati? „Ko god hoće“, veli Spencer, „da načini pojam o tudjoj volji, mora on to učiniti u formah svoje volje, jer mu je ovo jedina neposredno poznata volja — svaku drugu volju poznaje tek analogijom. Volja pak, kako si je ovoga svako svjestan, predpostavlja motiv, želju za nječim; podpuna indifferencija jednostavno izključuje svaki pojam volje. . . . . Volja upravo tako kao što i ganuće srca (Gemütsbewegung) predpostavlja nuždno čitav niz samosviesti (Bewusstseinzuständen). Predstava dakle o božjoj volji involvira upravo tako kao što involvira i čovječja volja, od koje je i izvedena, lokalisovanje u vremenu i prostoru, jer htienje svake pojedine svrhe izključuje iz sviesti za njeko vrieme htienje drugih svrha, pak se ovako ne dade složiti s onim posvudnim djelovanjem, koje je upravljeno na neizmjeran broj svrha.“

Što znači ovo? Čovječja volja involvira nesavršenosti, a mi možemo pomišljati božju volju samo poput naše volje, dakle Bog ne može imati volje. Nije li ovo divna logika! Na ovo opažamo sljedeće. Protiv čega se bori Spencer? Protiv kršćanske teologije i filosofije nipošto, osim ako on zbilja misli, da su svi velikani u kršć. teologiji i filosofiji bili tako glupi, te su mislili, da Bog imade volju onakvu kakvu čovjek, sa svima nesavršenostima čovječje volje. Neću li ovako oboriti svaku znanost i svako znanje, ako istine znanosti stanem pobijati u onom obličju, kako se nalaze n. pr. u dječjoj pameti. Napredak u spoznanju Boga, dakle i volje Božje, da što da se u njekom smislu postigava deantropomorfisovanjem, kad se niječe u Bogu svaka nesavršenost, što je ima i u savršenosti svakoga stvorenoga bića, dakle i čovjeka. Ali kršć. je filosofija ovaj proces već davno obavila. Ona uči, da je volja božja neizmjerno savršena, da je actus purissimus, te iz pojma o volji božjoj izlučuje svaku nesavršenost. Spencer nasuprot ne može pomišljati volje božje nego li „u formah svoje vlastite volje.“ Ko je dakle zapleten u antropomorfičko mišljenje, komu treba de-antropomorfisovanja?

„Jednako je“, veli Spencer, i „s umom, koji običajemo Bogu pripisivati“, a mi ćemo dodati, da je jednako glupo njegovo umovanje. On misli da je dokazao, da Bog nema uma, tim što sjeća „da um u onoj formi, u kojoj ga jedino mi možemo pomišljati, predpostavlja druge eksistencije, koje su od njega neovisne te na nj kao objekti djeluju.“ Dalje veli „ko govori o umu, koji da obstoji bez svakog ovakvog djelovanja (objekata na um) uporabljuje rieč bez smisla.“ On postavlja i prigovor: „da je ovakvo djelovanje objekata na um božji moglo nastati tek onda, kad je sviet stvoren, a prije da su ova djelovanja bila uključena u prvom uzroku.“ Svakomu je katol. filosofu jasno, da ovaj prigovor ne odgovara kršć. nauci, koja uči, da Bog jednim jedinim činom uma svojega od vieka spoznaje svoje bivstvo i u njemu sve, što jest i što je možno; ali pustimo ovo, pak čujmo, kako Spencer odgovara na ovu težkoću. „Na ovo“, veli on, „odgovaram jednostavno: u ovom bi slučaju manjkao prvomu uzroku prije akta stvaranja svaki poticaj (Anstoss), da u sebi onakve promjene izvede, kakve po našem govoru sačinjaju um; on (prvi uzrok) bi dakle baš onaj čas morao biti bezuman, kad bi najviše trebao uma“ Ovo je blasfemija, koju je rodilo toliko neznanje, kolika drzovitost. Dakako, htjeti nadosjetne istine pretočiti u sjetilne predstave, uzaludan je trud i ludo nastojanje, kao kad bi sliepac hotio uhom zamietiti boje.

Možda se najljepše izažava osnov svega dokazivanja Spencerovog u prispodobi, kojom on hoće da smjehu izvrgne teleoložki dokaz o eksistenciji božjoj. Teolozi navode kao ilustraciju teleoložkog dokaza uru. Kad vidim uru, moram pomišljati na urara. Tako iz reda u svietu i djelovanja, koje ide za stanovitom svrhom, moram zaključiti, da je zadnji uzrok svieta razumno i slobodno biće. Spencer izvraća ovaj dokaz veleći, da je ovo naše umovanje upravo tako krivo, kako bi bilo krivo umovanje ure,

kad bi njezino gibanje bilo svjestno, pak bi tvrdila, da je djelovanje urara kao i njezino ovisno o perih i zaporih.“ [1]) Na ovo ćemo opaziti, da ova misao niti je originalna niti što dokazuje. Već je Spinoza isto izrekao veleći: „Kad bi trokut mogao govoriti, tvrdio bi o Bogu, da je on trokut u najvišem smislu.“ Ali to je baš ono, što samo čovjek može govoriti, t. j. misliti i spoznavati, te se mišlju svojom uzdići nad sebe i dovinuti se neizmjernoga, ma ga i ne može podpuna shvatiti, pak za to samo čovjek i spoznaje Boga.

Spencer završuje ovo svoje dokazivanje ovako: „Ove i mnoge druge težkoće, o kojih se već mnogo puta razpravljalo, al se niesu ni kada riešile, moraju prije ili poslije prisiliti ljude, da s prvoga uzroka po malo skinu i više antropomorfičke poteze onako, kako su to s nižimi već odavno učinili. Ona predstava, koja se je od početka postojano razširivala, mora se i na dalje sve više razširivati, dok se izhlapnjom svojih zadnjih granica ne pretvori u sviest, koja daleko nadmašuje forme opredjeljenoga mišljena, akoprem neće ni kada prestati biti sviest.“ [2]) Ovo znači toliko, da će vjersko mišljenje jedan put nuždno doći do agnosticisma, kad će ljudi imati uvjerenje, da iza pojava, iza svieta ima njeka snaga, ali neće smjeti absolutno ništa o ovoj energiji tvrditi. Absolutni znak pitanja biti će zadnja religija, kao što će biti i zadnja filosofija — i ovo je positivna nauka Spencerova!

Mi smo već njegdje sjetili, da je agnosticisam upravo nijekanje svake vjere, a sad, mislimo, da je ovo svakome jasno. Ali Spencer ovoga nedopušta. On veli: „ko misli, da znanost religijosna uvjerenja i čuvstva podkapa ili razoruje, taj čini se da sasvim zaboravlja, da se karakter tajinstvenosti u istoj mjeri prenosi na novo tumačenje, u kojoj se je uzeo starom tumačenju. Ovaj će se dapače karakter i povećati, čim više se bude razširivalo poznavanje prirode.“ „Mi možemo ovo“, veli Spencer, „po prilici ovako misliti: kao što čovjek musikalno nenaobražen, koji se može tek jednostavnom melodijom nasladjivati, ne može shvatiti bujno zapletenih perioda i harmonija kakve simfonije, a one se ipak u duši komponiste i ravnatelja sastavljaju u spletene musikalne efekte, koji pobudjuju mnogo veličanstvenije čuvstvo, nego što ga nemuzikalan čovjek može igda polučiti — tako će možda u buduće moći razvijeniji um obuhvatiti tok svih stvari, koji sad tek djelomično spoznajemo, a čuvstvo, koje će pratiti ovakvo mišljenje, upravo će tako nadkriliti čuvstvovanje današnjega naobraženoga čovjeka, kao ovo što nadkriljuje čuvstvovanje divljaka.“

Mi ćemo ostati kod ove prispodobe, da upravo protivno dokažemo. Istina je, da je musikalo čuvstvo tim razvijenije, čim je ravijenije musikalno shvaćanje, pak će tako i religijosno čuvstvo biti tim razvijenije i plemenitije, čim je savršenije religijosno shvaćanje. Za to i vidimo, kako je silno razvijeno religijosno osjećanje u ljudi, koji mnogo razmišljaju o dobroti, ljubavi, milosrdju i pravednosti božjoj. Tako će biti i u buduće. Ali ako imade napredak znanosti čovjeka dovesti do religijoznog agnosticisma, kakva će se tada razvijati religijosna čuvstva? Zar matematičko ili historijsko ili kemijsko znanje kao takvo razvija musikalno čuvstvo? Upravo tako ne mogu ni prirodne znanosti kao takve razvijati religijosnog čuvstva, ako nas ne dovode do toga, da nam sve više očituju ljubav, dobrotu, mudrost i veličanstvo božje i providnosti njegove. Zato jest i ostaje prvi čin religije religijosno spoznanje, te je tek ono osnov religijosnog čuvstva, sudjelovanja volje, bogoštovja u obće. Misli li Spencer, da će se i koji čovjek moći klanjati njegovu nepoznatu bogu, onomu neodgonetljivom pitanju, ili da će mu se moći moliti?! A bez ovoga nema religije. Tu ne pomaže ništa sva Spencerova sofisterija i retorika.

Mi ćemo završiti.

Oholost nevjere smjelo podiže ponosnu glavu svoju. Na one koji još vjeruju, ako je i voljan priznati ih sretnijimi u zabludi njihovoj, tek s prezirom ili sažaljenjem pogledava ovakav bezvjerac. Ohol, što ne priznaje nad sobom gospodara, misli da je sam zasio na priestol mudrosti. Nije li bilo koristno iz bližega promotriti ovaj priestol? Za to smo se evo i zabavili Spencerom, da pokažemo prazninu i golotinju modernog bezvjerja. A Spencerovo naučanje i uspjeh, koji polućuje, znak je našega vremena. Ne samo nebrojeni patuljci, već i premnogi muževi znanosti i eksaktnoga iztraživanja ne mogu se u vjerskoj filosofiji uzdići nad skepsu — agnosticisam Spencerov. Žalostnije zablude jedva bi se moglo i izmisliti. Pak da mi kršćani ne

---

[1]) Grundlagen etc. str. 109.

[2]) Jene Vorstellung, die von Anfang an in beständiger Erweiterung begriffen war, muss sich auch fernerhin noch immer mehr erweitern, bis sie durch Verflichtigung ihrer letzten Grenzen zu einem Bewusstsein wird, das weit über die Formen des bestimmten Denkens hinausgeht, obgleih es nie aufhören wird, eiu Bewusstsein zu bleiben. N. n. mj. str. 33. i 34.

zamjenimo vjeru svoju s ovom toli utješnom filosofijom! Nećemo, ma nas darvinovci i sažaljevali; mi ćemo i na dalje ostati uz onu filosofiju, koja moli: Otče naš, koji jesi na nebesih.

Dr. Ante Bauer.

Pravednost, zahvalnost i srećna budućnost naroda zahtjeva od talijanske vlade, da povrati papi svjetovni posjed.

Najveći dio danas obstojećih država utemeljen je osvajanjem; pošto su sve prije opustošili i razorili, podigli su mnogi vladari priestol, na koji su vrlo često samo gvozdenom silom mača kroz gomile mrtvih tjelesa zasjeli. Nu onaj put, koji je odabrala pravična promisao, da se osnuje papinska država, jest sasvim drugoga lica.

Postanak vladarske moći papinske dobro je shvatio jedan protestantski zgodopisac, pišući ovako: „Rim je obstojao, jer su ga štitili njegove pape. Oni su osnovali vladarsko svoje pravo na zahvalnosti svoga puka; mnogo prije nego što im je poklonjena Ravena, bili su oni sami u Rimu, ako ne po imenu, a ono sigurno po samoj stvari vladari.“ Slično ovomu veli učeni Menzel: „Ova vlada, koju je puk već odprije papam povjerio, smatra se od Pipinovih, Karlovih godina samo kano potvrdjena, kano priznata od inih država, kano točnije omedjašena. Zato možemo sigurno tvrditi, da se nijedna narodna vlada neosniva na tvrdjem pravnom temelju, da nijedna vladarska kuća nije pravednijim putem zasjela na priestol, nego što je papa na stolicu svjetovne vlasti!“

Protivnici papinske svjetovne vlade, da opravdaju svoju otimačinu, svaljuju sve na ledja politike, te vele, da ovo pitanje nije niti najmanje dogmatičko. Dokazuju oni, da će tim vjera dobiti, ako prestane papa biti kraljem. Kolika je to neprilika za papinstvo, da ima vladati narodom! To je tolika briga, da se nje mora riešiti! Srdce čovjeku trone od ove žaobe. Neka se svaki pita: što bi odgovorio koji posjednik, kad bi mu se ovako umovalo, ter mu se reklo: Tvoja kuća, tvoja zemlja, tvoja polja nisu nikakve dogme, to su samo brige, kojih bi te ja rado riešiti. U siromaštvu biti će ti ljepši sjaj krieposti, a tvojoj časti veća sloboda. Metnuv s uma pjesničku čarobnost siromaštva, ono nečini čovjeka nezavisnim. Tielo treba hrane; prava nezavisnost tada je, kad je čovjeku osiguran svagdanji kruh, te ima nepovredivu baštinu. — Da naš vjerozakon uzmogne imati ovakovu nezavisnost, mora papinstvo da ima svoju baštinu, svoje maleno, jednostavno od politič. promjena zaštićeno vladarsko veličanstvo. Svjetovna je vlast za slobodu vjerozakona potrebita.

Sigurno, u prijašnja vremena, nasrtalo se na veliki družtveni zakon, nepovredivost posjeda, a to će biti i u buduće; ali takovo nasrtanje zaslužuje kazan; zločin je. I posjed je dogma, nu ne za posjednika, koji bi mogao biti i bez njega, nego za tata, koji se za posjedom nemože mašiti rukom, van da se ogrieši zločinom. Isto tako i svjetovna oblast je dogma, ne za crkvu, koja je i bez nje mogla obstajati, nego za družtvo, koje u nju nemože dirnuti, da tim ne naškodi samomu sebi.

Dakle sa pravnoga, religioznoga temelja, ali i sbog bolje budućnosti talijanskog naroda, valja da papi povrate svjetovnu vladu.

Svjetovna papinska vlada imala je blagotvorni upliv na znanosti i umjetnosti, te na jednaki razvitak naroda i gradova talijanskih. Onim, koji vide u sjedinjenoj Italiji i napredak talij. naroda, odgovaramo sa gledišta izkustva, da se varaju.

Jedinstvo i takova neovisnost nije baš najveća sreća narodna, već je najveće dobro naroda: pravednost, ćudorednost i vjera. Svi oni vanjski uvjeti imadu ili nikakav, ili samo djelomičan upliv na dobro naroda. — Da dokažemo istinitost spomenutih navoda, proti svim zavarljivim hvalospjevom narodnog ujedinjenja (jedinstva) imamo primjera u narodih, koji polag jedinstva i takove neovisnosti ništa nemaju, već samo nestalno materijalno dobro. Francezka je jedna i neovisna, ali u krilu svom čuva krivu nauku, koju su ostavili filosofi prošloga vieka kano baštinu, usljed koje je neprestanim prevratom podvržena. — Englezka je jedna i neovisna, ali nema dovoljno suza čovjek, da oplače siromaštvo, podjarmljenje težaka od kapitalista, silnu razpuštenost najviše klase naroda. Nije li Španija jedna i neovisna? Ali je zato njezina neovisnost ovjenčana silnimi nevoljami i revolucijami. Pa šta vele, takovi branitelji sjedinjene Italije za Tursku? Ta i ona je jedna i neovisna. Pa tko će ju nazvati sretnom? Ne! Jedinost i neovisnost ne daje još narodu mira niti sveukupnoga narodnoga napredka. Sreća naroda ovisi sasvim o drugačijih uvjetih. — Ona ovisi o pravoj vjeri, pravičnosti u postojećih zakonih, o ćudorednom ponašanju, pa makar i neimao konfederacije.

Kad čovjek gleda više nego obično na vanjski luksus i na samu prividnu veličinu, i po tom kani ocjenjivati sreću naroda, mogli bi reći, da će baš „unita Italia“ sveukupnom talijan. pučanstvu malo koristiti. — Kod naroda današnjega vremena, koji se toliko veseli ujedinjenosti, ne nalazimo ništa nego jednomjestni monopol t. j. da jedna pokrajina ili najviše glavni grad proguta većinu dohodaka narodnih. — Nije li možda zgodnost mjesta ili starodavnost koji grad očuvala od propasti, obično nenalazimo više nego po jedan znamenitiji. — Englezka ima samo London, a svi drugi gradovi su samo veleradionice —. Francezka jedna je u tom, što vuče cielo kraljestvo u Pariz, pa da nije Marselj radi svoje luke, a Lyon radi starosti zadržao nješto od svoga ugleda, nebi se skoro mogao prispodobiti sa Parizom.

U nesjedinjenoj Italiji podigli se gradovi, kojim ne ima nadaleko premca u ljepoti: Palermo, Napulj, Rim, Fiorenza, Venezia, Genova, Milan, Turin, svi ovi posredišni gradovi podupirali su umjetnost, literaturu njegovali, muzeje obogatili, galerije slika stvarali, znanstvene

knjižnice utemeljili, riečju iz Italije krasan vrt Europe načinili.

Pa što nesjedinjena Italija nije tjerala ogromne trgovine, nije uzrok njezina nesjedinjenost; jer već više stoljeća prije bili su vladari mora: Venezia, Genova, Amalfi i Piza. Kriv je u tom pogledu karakter narodni, koji nije stvoren za trgovinu i spekulaciju, kao što je karakter drugih naroda — mnogo mirnije i uztrajnije naravi; a krivo je ponešto i odkriće Amerike, jer po tom je ovaj narod, prije na kraju reć bi svieta, sada došao u sredinu. — Priznajemo, da Italija nije imala toliko ogromnih fabrika, ali nije imala niti toliku masu zapuštenoga naroda, koj sav svoj život probavlja u rudnicah i fabrikah radeći na dan 16 sati uz suhu koru kruha i vodu. Neplove talij. ladje toliko širom svieta, neprovode život u tudjini bez obitelji, veselja, a što je gorje bez vjere.

Želili bi onim, koji misle u sjedinjenoj Italiji, naći sreću, napredak gospodarstveni, da vide ubožtvo podanika u englezkih rudnicih, fabrikah i lukah londonskih. Čudili bi se i plakali nad neznanjem, zapuštenošću, svakom zloćom propalih žena i mužkaraca. Čudi li bi se onim, koji su na kip božji stvoreni, a ne poznadu Boga, nemaju pojma o vjeri; koji dolaze na sviet, a ne znadu, zašto su na svietu? Sa svieta odilaze, a ne znadu kamo?

Tada bi oni uvidili, da ova moderna ujedinjenost prouzročuje bolest u socijalnom tielu, radi koje sva krv nagiblje srcu t. j. središtu teži, dočim druga uda — najme provincije propadaju.

Stalnoj sreći Italije nije najpotrebitije ujedinjenje, „Italia unita", već joj je potreban odpor proti krivovjerskim, al prekoalpinskim naukam. Škodi talijanskomu narodu popušćanje u vjerozakonskih istinah, koje su najčvršći i najsvetiji vez u svakom narodu; što svaki može opaziti kod naroda, koji je u politici jedan, a u vjeri se razilazi.

Medjunarodni sastanak katoličkih učenjaka.

III.

Na ona dva dopisa, kojimi je Biginelli s mjesta izviestio u kratko o radu parižkoga kongresa, nadovezuje u sliedećih brojevih svoga časopisa niz članaka, kojimi dopunjuje rečena dva dopisa i priobćuje sliedeće potanje podatke o razpravah u pojedinih odborih. *M.*

1. Odbor za filosofiju.

Gospodin De Vorges čitao je učenu razpravu o ideji uzročnosti i o njezinoj objektivnoj vriednosti. Jedan od bedema novijega skepticizma je baš pojam uzroka. Po idealistih, Kantovcih i positivistih ideja ob uzroku i učinku nalazi se samo u ljudskom umu, a pojavi ne bi imali drugoga saveza medju sobom do onoga, što ga imadu u vremenu i u prostoru, poput puke sljedovnosti. Gosp. De Vorges temeljito je zastupao metafisičku nauku ob uzročnosti, i dokazao je, da su fisički zakoni objektivni, i da se samo u njih ima tražiti razlog uzrokom i učinkom, i pojmovom, koji se odatle u nas rode; u ostalom načelo uzročnosti, kao što sva druga načela, ima svoj korien i temelj u načelu identičnosti, koje se izriče ovako: Ono što jest, jest; zato je analitičko. Usuprot Kant i njegovi pristaše hoće, da je sintetičko. Gospoda De Broglie, Vacant i De Margerie misle, da je analitičko.

— Drugu važnu filosofijsku radnju čitao je na kongresu velеč. P. Balliot, odabrav si predmetom umnu teoriju o jedinstvu fisičkih sila. Učeni je razlagatelj dokazivao, da ova teorija, kako ju shvaća većina novijih fisičara, naginje svakako na materijalizam; kao da bi umne duševne funkcije mogle pasti pod vlast one jedine sile, koja vlada svietom, kako vele positiviste. Abbé Maisonneuve sgodno je primjetio, da se ova teorija može ukloniti štetnim posljedicam, što ih je štovani Baillot spomenuo, ali samo onda, ako se ograničimo na to, da tvrdimo, da u svemiru postoji posebna sila, koja utječe u fisične i životne pojave, ali ne u kakvu drugu vrst pojava. Tom bi ogradom znanost izbjegla materijalizam. Na to stvori kongres taj zaključak, da se izpitivanjem znanstvenih činjenica nisu do sad obrele nove činjenice, koje bi išle u prilog materijalizmu i skepticizmu. U svako doba uzimalo se u pretres jedinstvo fisičkih sila i prvotno jedinstvo tvari. Poznato je, da je slavni P. Secchi napisao posebno djelo, da dokaže jedinstvo fisičkih sila. Ali ni jedna ni druga od spomenutih dviju hipoteza, kako ih shvaćaju i tumače katolički učenjaci, ne izključuju ni najmanje utjecanja Boga Stvoritelja ni djelovanja Providnosti.

— Treću razpravu čitao je Abbé De Farges o tvari i o obliku, a tiskat će se u radu kongresa.

— U četvrtoj takodjer važnoj radnji razpravljao je Abbé Pivert o slučaju i pobijao krive teorije suvremenika, koji kušaju, da iz sukoba raznih sgoda stvore dokaz proti Providnosti.

— Napokon je gosp. Huit čitao jedan dio svoje radnje o pessimizmu i tim dao povod raznim članovom, da izraze svoje mnienje o dvijuh teorijah, na koje se diele velike škole već od 200 god., t. j. o djelatnosti i nedjelatnosti tvari.

2. Odbor za antropologiju.

Amerikanac P. G'mener počeo čitati razpravu o Herbert Spencerovih naukah evolucije. Poveo se govor o metafisičkoj mogućnosti transformizma. Pitanje postavi se ovako: Je li mora zanijekati stvaranje čovjeka, tko prihvati transformizam? Ili još tako: Ako se uzme stvaranje prvoga zametka, je li ovaj prvi zametak mogao imati toliku silu, da se razvije tečajem viekova i da se prometne u vrst ljudsku? Na to se skupštinari razidjoše u razna mnienja: jedni su poricali mogućnost transformizma, drugi su ga prihvaćali, ali u njekom idealnom svietu, posve različitom od ovoga, koji podpada našemu

izkustvu, a drugi su opet bezuvjetno nijekali činjenice, na kojih se temelji teorija evolucije. O tom predmetu vriedno je da se spomene čitanje gosp. De Margerie-a, i drugo liepo slovo njekoga laičkoga profesora, komu se ne sjećam za ime, o govoru, izključivoj svojini mislećega čovjeka. Mons. D' Hulst pako misli, da je granica, koja dieli razumnoga i mislećega čovjeka od životinja, tako neprestupna, da se ne može prihvatiti pretvorba životinje u čovjeka. Ako je životinja sposobna za govor, u koliko njim odaje znakove, to ipak nije sposobna za rieč, u koliko se njom izriče misao.

— U drugoj sjednici slušali smo, kako je Abbé Amard pobijao prigovore njekog Spencerova pristaše proti monogenizmu i trajnosti rasa. Učeni je abbé dokazao, da su činjenice, na koje se poziva Spencer, ili netočne ili u protuslovju s izkustvom, i da su se rase morale ustaliti već od početka svieta, a ne tečajem viekova. Budać je skupštinar Topinard primjetio, da neplodnost medju vrstmi nije ni po što značaj vrsti, to je mnogimi primjeri i dobro utvrdjenimi činjenicami Abbé Hamard razlučio vrst i rasu, te zaključio, da pojavi radjanja pružaju dovoljno sredstvo, da se razluči vrst i rasa. Toj razpravi sudjelovali su mnogimi veoma poučnimi opazkami članovi Arcellin, Nadaillac, Mons. De Kernaëret, Abbé Bordes i Dr. Maisonneuve.

— Gospodin Niel čitao je nadalje drugu radnju odsutnoga člana, gospa Malebranche-a, o nauku evolucije. Razvijao poviest njezinu i naglasio, da je znanstveno nemoguća, dokazujući kako su pretjerana Darwinova načela o izboru i o borbi za obstanak. Da ublaži predgovornikove zaključke, uzima rieč učeni geolog Lapparent i, navodeći njekoliko geoložkih činjenica, odredjuje u kom se smislu mora i može shvatiti nemogućnost evolucije. Na to ustade drugi skupštinar pa veli, da je još sveudilj pravo i važno poput Bossueta razlučiti nagon od misli, veleći da je nagon misao drugih, i tako jednim potezom odmjeruje granicu transformisma i razstavlja carstvo čovječje od carstva lih životinjskoga.

Medju željami, koje je kongres izjavio, jedna od najkoristnijih jest ona, koja traži da se utemelji tečaj *nepristrane* antropologije, jer protivnici vjere iz ove znanosti vade oružje proti sv. pismu; a lahko je dokazati, kao što je učinio gosp. Gladstone u Englezkoj, da svi njihovi zaključci nisu drugo nego puke hipotese.

U istom broju priobćuje *Ateneo* viest, koja će biti sgodan dodatak gornjemu članku. Evo je: Parižki *Temps* donosi sliedeće izvješće o zadnjoj sjednici akademije znanosti:

Darwinova nauka, koja proglašuje organsku evoluciju velikim zakonom svemirskoga života, ako ne prvim od svih zakona, ima proti sebi u parižkoj akademiji znanosti dva odlična zoologa, a to su gospoda De Quatrefages i Emile Blanchard. Premda su oni pravedni prama englezkomu učenjaku, te mu priznavaju, da je zaslužan kao strpljiv i uman opažalac, to su ipak do sada zabacili temelj njegove hipotese.

Oba ova učenjaka ostadoše postojani i osvjedočeni zastupnici nauke, koja odmjeruje više manje uzke granice promjenam vrsti, i koja odbija, kao ne dokazanu činjenicami, ideju, po kojoj bi vrsti polaganom evolucijom, koja bi se obavila dugim nizom viekova, usred promjenljivih prilika, bile sposobne, da se znatno promiene, te da bi nastali odatle srednji tipi, od kojih bi jedni ostali, a drugi bi prošli. Gosp. Emile Blanchard stekao si je velik glas u učenom svietu djelom, komu je naslov **Prilike života i postanak bića**, u kojem ponavlja i potvrdjuje prigovore proti transformizmu, i to vrlo umjerenom formom, ali osobitom rječitošću i trieznošću.

On veli: Dopre li koje iztraživanje do toga, te znanstveno dokaže koju transformaciju u njekih zastupnicih koje grane životinjskoga carstva, to sam ja spreman, da priobćim akademiji taj resultat i da proglasim slavu sretnog obretnika; ali za sada nisam baš ni najmanje voljan, da se proglasim pobjedjenim, pače danas više nego ikada opetujem svoj poziv i sa svom odvažnošću ovako izazivljem prijatelje prirodnih znanosti: Navedite mi napokon primjer za transformaciju jedne vrsti.

Viestnik.

Drugo austro-ugarsko hodočašće u svetu zemlju. Leon Woerl prireditelj prvog austro-ugarskog hodočašća, koje je pošlo ovog proljeća u svetu zemlju, priredjuje ljetos i drugo hodočašće. O prvom je hodočašću izdao prireditelju predsjednik hodočašća presv. g. Pavao Gugler ovu laskavu svjedočbu.

Poslije sretnog povratka iz puta u svetu zemlju, po vašem pozivu i programu preduzetog, koji je austro-ugarska karavana, sastojeći se od 14 osoba, prvog ožujka t. g. nastupila i iz Trsta preko Aleksandrije, Port-Saida, Jaffe, Caifa, Carmela, Nazareta, Tabora i Kane u Jerusolim, Betlehem i Emaus do 15. travnja sretno prispjela ćutim se kao predsjednik spomenute karavane ponukanim, izjaviti duboku zahvalnost za impuls i poduzeće Vaše, kojim ste omogućili, da se izpune mnogogodišnje želje naše. Podjedno mogu mirnom savješću posvjedočiti, da nas je posve zadovoljilo Vaše izvrstno, obzirno i praktično uredjenje za cielo putovanje; da smo u Trstu i Aleksandriji bili smješteni u prvih hotelih najljepše primljeni i obskrbljeni i u svih gostincih čč. Franjevaca, i da su nam Vaši agenti, vodji i dragomani u viek u svakom smislu bili na ruku sborom i tvorom, s toga i preporučam svim, koji kane putovati na istok, da se priključe pod Vašim protektoratom priredjenom hodočašću.

Zagreb 9. svibnja 1888.

Pavao Gugler,
nasl. biskup almisijski kan. lektor metr. kaptola Zagr. predsjednik hodočašća.

Na osnovu ove laskave svjedočbe pozivlje poduzetnik prvog hodočašća Leon Woerl i drugo hodočašće, koje bi imalo krenuti u svetu zemlju drugom polovinom mjeseca kolovoza o. g. Poduzetnik želi, da se ovo hodočašće obavi uz što umjerenije cieni, a za to treba, da se učestnici što prije prijave. Prijave treba da se učine u knjižari: Leo Woerl, Wien, Spiegelgasse Nr.12., gdje može svako dobiti potanje ubaviesti.

Karavanu ovog jesenskog hodočašća sastavljat će dva odjela; jedan će pohoditi samo Jerusolim i okolicu, a drugi će od Jerusolima krenuti i dalje u Nazaret-Tabor — Tiberias — Cana — Carmel itd.

— Stjepan Haban, bogoslov i klerik umro je 21. svibnja u Subotici kod roditelja, poslije duge težke bolesti.

Novoizabrani Hvarski biskup Fulgencije Carev. O. presv. g. piše Katol. Dalm. ovo:

Nakon toliko muka sa birokratičke strane, i toliko nagadjanja sa strane hvarskih viernika, imenovan je naslјednik nezaboravnoga Dra. Ilića u osobi presv. Fulgencija Careva.

Sin vitežkog hrvatskog naroda rodio se je u Gomilici spljetskih Kaštela g. 1826. od poštene ali skromne obitelji. Od male šake dadoše ga nauk. God. 1840. primiše ga u broj pitomaca u Franjevačkom samostanu u Poljudu. Prve škole i gimnaziju izuči u Spljetu, a filozofiju i bogoslovje u središnjem sjemeništu u Zadru.

Ako i mlad bio je štovan od svojih starešina i sudrugova sbog svoje pobožnosti i marljivosti.

God. 1850. zarediše ga svećenikom te nakon malo vremena izabraše ga predstojnikom Otoka kod Korčule. Tu se je iztako vanrednom marljivosti i radinosti na crkvenom polju. Ravnao je cielom Redodržavom sv. Jerolima od god. 1866—69. Preko 20 godina bio je guardijanom u Koparskom samostanu. Tu je razvio svu svoju djelatnost. Njegova požrtvovnost i pobožnost slovi po cieloj Istri. Stekao je ugleda i štovanja kod osoba svakog striliša. On se je zauzimao za sve što je plemenito i sveto. Njegovo ime neće se nikada izbrisati iz srdca istarskog naroda, koji uzhitom prima viest njegova premještenja iz Prizrena u Arbaniji na Hvarsku stolicu.

God. 1879. bi, proti volji, skromni redovnik namješten na sviećnjak da svieti u stranam muhamedanaca. To njegovo podignuće obradovalo je u velike svakoga tko ga je iole poznavao. Njegov put kroz Istru, Dalmaciju u Albaniju bilo je pravo veselje.

Nu sve umuknu čim on zaposjedne namienjenu mu nadbiskupsku stolicu. Sve svoje sile ulagao je da doprinese barem štogod napredku budi materijalnom budi moralnom svoje crkve. On je mnogo pretrpio od turaka i od njihove vlade. Ipak nije se dao svladati; sve je podnašao svetom uztrpljivošću. Ovih zadnjih godina tužiše ga s toga, što je austrijanac te zagovara austrijske interese. Vlada ga dade utamničiti, al nakon duge iztrage bi proglašen nevinim. Nu turska vlada po svojem običaju obtuženiku ako i nevinu ne vjeruje, s toga mu je opredielila prebivalište. Zauzeli se prijatelji i braća Milinović i ost. te mu izposlovaše kod sv. Stolice, da ga digne iz onih patnja. Sv. Stolica uvaživ težki položaj Prizrenskog nadbiskupa opozove ga nazad njekoliko mjeseca. A eto sad na svačije začudjenje imenovan je Hvarskim biskupom.

Riedko je kad ova čast dopala fratra u Austriji. Može se ponosit hvarska crkva, da imade pastira već prokušana kroz vatru, koji će ju voditi k spasu riečju i djelom.

Mi se radujemo Hvarskoj crkvi i njezinu novomu dičnomu pastiru. Dobro nam došao.

Sv. Otac Papa i Propaganda. U svoje vieme priobćili smo, da je sv. Otac Papa zavodu Propagande darovao milijun lira, a sada opet „Moniteur de Rome“ javlja o novom poklonu od 500.000 lira kojim se je Nj. Svetost na uspomenu svojega svećeničkoga jubileja sjetila toga zavoda.

Ova blagodarnost Leona XIII. pokazuje opetovano budnu i nepopustljivu brigu papinu jednako za vjeru kao i za političke te civilizatorne ideje. Jer ako ikoji zavod zaslužuje pazljivost i podporu, to sigurno ovaj za katoličke misije, kojega kosmopolitički seminar je Propaganda.

Sa kolonialno-političkom strujom, koja se svakim danom sve većma širi te je već skoro u sve zemlje prodrla, postigle su i katoličke misije u naše vrieme izvanrednu važnost, jer su postale nuždne pomoćnice i promicateljice ove struje, što uvidjaju sve umne i izkusne vladavine. Francezka, Njemačka i Englezka izdavaju svake godine velike svote za uzdržavanje i promicanje njihovih izvanjskih narodnih misija. U Italiji uzdržavaju te zavode privatna družtva, pošto slobodno-zidarska vlada po načelih družtva i zlobne volje zanemaruje tu svoju dužnost.

Ali nitko bolje od Leona XIII. ne uvidja silnu potrebu ovih misija niti više cieni njihova rada, kad ih radi neizkazane službe, koje one kršćanstvu i kulturi prinose, ovako podupire.

Kad je bezbožna talijanska vlada prvu navalu i silu na taj zavod učinila, požurio se je Leon XIII. što brže da ovu bezprimjernu nepravdu opet izbriše. On zapovjedi, da se svake godine znameniti dio njegovih dohodaka upotriebi za uzdržavanje toga apoštolskog Apostolata.

Velikodušni dar, koji sv. Otac prigodom svoga jubileja ponovno tomu zavodu prikazao, jest nov i jasan dokaz njegove otčinske brige i ljubavi prama katoličkim misijam.

Svi oni kojim je djelovanje i napredak Propagande, toga najvećega i cio sviet obsižućega zavoda na srcu, hvaliti će i priznati velikodušnost Papinu. Pak kako misije danas služe ne samo razširivanju katoličke vjere i ideje, nego i pravoj kulturi, unapredjuje i širi papa Leon

XIII. uz plemenito nastojanje i promicanje misija također neposeredno civilizaciju, za koji mu čin ima ciela Europa biti zahvalna.

Rim. Protektor zavoda sv. Jeronima u Rimu. Kako su nedavno javile novine imenovao je sv. Otac protoktorom zavoda sv. Jeronima u Rimu kardinala Serafina Vannutellia, bivšega nuncija u Beču. Mjesto je bilo izpražnjeno smrću kard. Čakia.

— Novo neprijateljstvo talijanske vlade. Talijanska vlada hoće opet da pokaže, kako nježno ćuti za crkvu i njezine službenike. Dugo se već pomaljale po novinama viesti o novom talijanskom kaznenom zakoniku — *codice penale* —, a prekjučer su začeli o njem razpravljati u talijanskoj sabornici. Katolička su glasila glasno izticala, kako ovaj novi zakonik odiše duhom crkvi neprijateljskim. Ali da i ne pitamo za pisanje novina, očitovao je ovo i sam sv. Otac. Prekjučer je na ime sv. Otac primio mjestni odbor za jubileumsku izložbu, koji mu je položio račun i izrazio želju, da bi se sv. Otac udostojao pohoditi izložbu, kad se bude zatvarala. Sv. je otac na to pristao i izrazio veliko zadovoljstvo, što je izložba ovako liepo uspjela, te se ujedno zahvalio odboru. Ali je sv. Otac sa žalošću izjavio, da mu se zadovoljstvo i radost težko pomućuje neprijateljskimi djeli, koja se poduzimaju protiv crkve i sv. stolice. Naposeb je iztaknuo sv. otac baš spomenutu osnovu zakona kaznenoga, koja ide za tim, da budu okovi, kojimi je sputana crkva u Italiji, još teži. Završujući reče, da je ovaj atentat tako grozan, te ne smije nikada ni jedan katolik pomagati, da se izvodi ovaj zakon. Napokon je sv. Otac odboru podielio svoj apostolski blagoslov.

Dogovori izmedju sv. Stolice i Ruske i bojazan Poljaka. Pred njekoliko se vremena čitalo po raznih novinah, da je sveta Stolica u dogovaranju s Ruskom pristala na to, da se u Ruskoj Poljskoj uvede u crkvi mjesto poljskoga jezika ruski jezik. Radi ove se viesti vrlo zabrinuli Poljaci, bojeći se za svoj jezik. Medjutim je ova viest s kompetentne strane oprovrgnuta. Lavovski nadbiskup Severin Moravski podielio je na prvi dan duhova svojim vjernikom papinski blagoslov, koji im je iz Rima donio. O svojem govoru taknuo se nadbiskup i ove uznemirujuće viesti uvjeravajući, da nema baš ni kakva temelja toj bojazni; jer da sv. Otac, koji u ljubavi obuhvaća sve vjernike svieta, a koji je toliko puta zasvjedočio mudrost svoju, nije ni pomislio na to, da za volju kakvih političkih probitaka izruči milijune vjernih katolika u Poljskoj odnarodjenju, da ih liši utjeha sv. vjere u materinskom jeziku, a njihove pastire da preda upravi inovjernika. Imenice da je sv. Otac već više puta pokazao, kako odlučno mjesto zauzimlje u srcu njegovom narod Poljski, pak da on neće ni kada u to pristali, da crkva, zadnje utočište mučenika, pomaže da se narod otudji svojoj narodnosti „Gazeta Lavovska“ dodaje, da su se ove nadpastirske rieči vrlo ugodno dojmile naroda.

Francezka. Statistika zločinaca. Vojna dužnost klerika. Parižki dopisnik „Vaterlanda“ navodi statističke podatke o zločincih, koji zaista žalostno ilustriraju napredak francezkog naroda — u zlu. Izkaz na ime za g. 1886. pokazuje, da se broj zločinaca umnaža u većem broju, nego li što se umnaža stanovničtvo. Od god. 1882.—1886. umnožio se broj opetovano kažnjenih za 10.000. Postotak onih zločinaca, koji su polazili škole skočio je od 70% na 73%. Maloljetnih osudjeno je po karnom redarstvu god. 1886. 33.000. Liep plod moderne škole, na koju se toliko troši, da se upropašćuje i država i obćine! Zagovornici su moderne škole obećavali, da će se uslied modernih škola morati zatvoriti kaznione i krčme, a evo dogadja upravo protivno. Ni kad nije povrh toga bilo u Parizu toliko nemorala, koliko ga imade sada. A djelovanje moderne škole — koja obstoji tek od 10—12 godina istom se začinje pokazivati. Što će biti tek kasnije!

Kad se nedavno u senatu francezkom razpravljalo o vojnoj dužnosti, bila je pogibao, da konservativniji elementi neće pristati na to, da se vojna dužnost nametne i klerikom. Za to su predložili, da će se oni upotrebljivati samo u bolnicah. Na to su najprije podigle viku liberalne novine, a tad vojnička komisija izjavila, da su redovi bolestničkih dvornika već prenapunjeni, pak da se u ovu svrhu već ne mogu upotriebiti klerici, s toga da ne preostaje drugo, nego da oni odsluže svoju službenu godinu u kasarnah. Na to je dakako pristao ministar rata Freycinet, a republikanska većina, zastrašena vikom liberalnih novina, rekla je svoj amen. Ovako su umjereniji liberalni senatori predobljeni za stvar, uz koju niesu odmah htjeli pristati. Varka je uspjela, ma da su ju odkrili i žigosali konservativnimi listovi. —

Javna zahvala.

Visokorodjena gospodja Karolina pl. Savinschegg supruga gosp. viteza Savinschegga, vlastelina iz Metlike, sa kćerkom si plemenitom Ivom, obdariše našu župnu crkvu u Kamanju, dvimi vanjkuši, vlastitom rukom liepo izvezenimi i sa pet metara končanih čipaka. Preporukom ove plemenite obitelji, darovala je presvietla gospodja Terezija pl. Pipitz, iz Beča, krasan velum.

Mi zahvaljujemo, a dobri će Bog platiti, svim koji nam dobro čine u ime Njegovo; „jer će milosrdje njihovo pripovjedat sva crkva svetih.“

U Kamanju dne 21/5. 1888.

Antun Šegina, odbornik. *Valent Radočaj*, žup. upr. *Miho Petrina*, odbornik.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 23. U Zagrebu, 7. lipnja 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

K pitanju o proslavi osamstogodišnjice osnutka zagrebačke biskupije.

Područje sadašnje zagrebačke biskupije, koje je bilo dio gornje Panonije, prozvan kašnje savskom Panonijom, imalo je još za rimskoga gospodstva svoju biskupiju sa stolicom u Siscii ili Sisku, koju je biskup sv. Kvirin proslavio svojim mučeničtvom, kako se drži početkom IV. stoljeća. Za nastale malo za tim seobe naroda, za koje napokon su Sloveni zaposjeli Panoniju, nestade s rimskim gospodstvom i biskupijske stolice u Sisku, te joj od prve polovice VI. vieka ne ima više traga. Ali crkva je još sveudilj smatrala ovu biskupijsku stolicu pravno postojeću, a samo izpražnjenu, kano što se vidi iz ustanove spljetskoga sabora god. 926/7. (vidi moja Ducumenta historiae chroaticae periodum antiquam illustrantia p. 195.). Tada je njekadašnje područje sisačke biskupije, posavska na ime Panonija, ili onda već Hrvatska, spadalo na spljetsku ili solinsku metropoliju.

Medju tim rimska biskupija sa stolicom u Sisku nije više bila uzpostavljena. Posavina, kano što i bliža koruška vojvodina, bile su tečajem X. vieka izložene provalam netom Panoniju zaposjednuvših Magjara, dok poslje njekolikih poraza u Njemačkoj, koje su ratobornost njihovu ohladile, nisu pod prvim kraljem Stjepanom uvedeni bili u hram kršćanstva i tim mirniji život kršćanske prosvjete.

Područje njekadanje sisačke biskupije spadalo je u XI. stoljeću posebnomu hrvatskomu biskupu u Kninu, o koje biskupije osnovanju radilo se već prvih desetina IX. vieka. Sjeverne na ime granice ove biskupije prostirale su se do Drave, koja je ujedno granicom bila medju Hrvatskom i Ugarskom. Kninski, ili službeno, „hrvatski (chroatensins)“ biskup, bijašep odjedno dvorskim biskupom i kancelarom za vladavine narodne hrvatske dinastije.

Tako je bilo sve do osnutka biskupije u Zagrebu s ovim dielom hrvatske zemlje.

A kako i kada je to bilo, t. j. kada i kako je posavski dio hrvatske zemlje odkinut crkveno od biskupije u Kninu i pridieljen novoj biskupiji u Zagrebu?

O osnovanju biskupije u Zagrebu ne ima se ni zakladne listine, ni izravne izprave, ni suvremene bilježke. Najstariji spomen o tom činu nalazi se u listini ostrogonskoga nadbiskupa Felicijana od god. 1134., koja se u našem nadbiskupskom arkivu sačuvala.[1]) Ova listina počima riečmi: „Regnante nobilissimo rege Ladislauo, strigoniensis vero ecclesie primatum Acha gubernante, et baaciensi archiepiscopo Fabiano existente, besprimiensi episcopo Cosma, pallatino comite Jula, semegiensi comite Grab, predictus rex divina gratia inspirante horum ceterorumque nobilium consilio zagrabiensem constituit episcopatum, videlicet ut quos error idolatrie a dei cultura extraneos fecerat, episcopalis cura ad viam veritatis reduceret.“ Na dalje pripovieda se, da je kralj Ladislav po svojem kapelanu Fanciki ustolio Duha, rodom Čeha („Boemicum“) za biskupa zagrebačkoga, te da mu je po drugom kapelanu svojem, Kupanu, poklonio Dubravu. Onaj Fancika postao je kašnje, za kralja Stjepana II. (1114—1151.), sam biskupom zagrebačkim.

Pošto je kralj Ladislav dne 29. kolovoza 1095. godine umro[2]), to je Felicijanova listina izdana 39 godina poslie smrti utemeljitelja bi-

[1]) Poslije Krčelića i drugih izda ju u uovije doba Ivan Tkalčić: Monumenta historiae episcopatus Zagrabiensis. I, 1—2.

[2]) Nepouzdani chronicon posoniense (ed. Endlicher p. 56) navadja god. 1097. proti složnim navodom ljetopisa hildesheimskoga, Ekkehardova i hradišćanskoga.

skupije. Od toga vremena, koliko se iz sačuvanih spomenika razabrati može, ne ima kroz sav XII. viek ni jedne bilježke o osnutku biskupske stolice u Zagrebu. Tek g. 1217. dakle nakon 122 godine poslije smrti Ladislava, kaže se u listini[1]) kralja Andrije II., da je Ladislav „in (Sclavonie) banatu episcopatum instituit“, pak se još dodaje „et monasterium in honore sancti regis Stephani construxit.“ Od te dobe češće se to potvrdjuje u drugih izpravah, kano u listini[2]) kralja Bele IV. od god. 1262. u listini[3]) kralja Stjepana V. od god. 1272. itd. gdje se Ladislav zove „zagrabiensis ecclesie fundator.“ Ali sve potonje listine kano da su poprimile misao spomenute izprave Andrije II. I predaja crkve zagrebačke drži Ladislava osnovateljem biskupske stolice, kano što se iz bilježke Ivana goričkoga arcidjakona iz XIV. vieka razabire; a takodjer iz stoljetnih crkvenih obreda.

Svrha osnutku biskupije u Zagrebu nije doduše vjerno naznačena, jer naša Posavina bijaše od stoljeća prije kršćanska. a za cielo nije u njoj bilo ni toliko poganstva koliko u tadašnjoj Ugarskoj, u kojoj su pristaše stare vjere kroz sav XI. viek dizali pobune. Ali uzprkos ovoj netočnosti ne imamo razloga zabaciti glavnu tvrdnju, da je na ime Ladislav osnovao biskupiju u Zagrebu. Suvišno bi bilo takodjer razpravljati, nije li naš Zagreb postao glede biskupske stolice samo baštinikom Siska t. j. nije li se samo preniela u Zagreb obudovjela sisačka biskupska stolica, jer iz historijskih spomenika nije poznato, u koliko je rimska stolica kod osnivanja biskupije u Zagrebu sudjelovala.

Ako dakle osnutak zagrebačke biskupije po Ladislavu i nije utvrdjen izravnim i neposrednim, pače ni suvremenim historijskim spomenikom: sam se čin ne može u sumnju dovesti.

Utrvši si tako u kratko put do glavnoga pitanja ovoga iztraživanja, prelazim sada na ovo, o godini na ime, ili o godinah, osnutka biskupske stolice u Zagrebu.

U tom se pitanju razilaze dojakošnji iztražitelji. Tomko Marnjavić i biskup Benko Vinković, koje je za tim ugarski historik Katona (histor. hung. crit. II. 491 ss.) sliedio, misle na god. 1085., Krčelić (Historia cath. eccl. zagr. p. 7.) na oko god. 1091., od novijih naših Kukuljević (Prvostolna crkva zagr. str. 1) na oko g. 1091—95., Tkalčić (prvost. crk. zagr. str. 1) na g 1093. Misli se dakle na razdobje izmedju 1085—1095. god. t. j. na drugo desetogodište vladavine kralja Ladislava, koji je poslije smrti svoga brata Gejze I. dne 21. travnja 1073. g. zasio ugarski priestol te do svoje smrti dne 29. kol. 1095. na njem sjedio.

Ali ono prvo mnienje predmnieva, da je Posavina sa Zagrebom već god. 1085. t. j. dok je Hrvatska kano neodvisna kraljevina pod svojom vlastitom dinastijom postojala, pripadala Ugarskoj. Ali ova predmnieva, koju osobito Katona zagovara, nije ničim dokazana; pak pozivi na bezimenovanoga notara Belina, na vrieme biskupovanja Ache i na darovnicu palatina Rade nisu mogli ni njemačkoga historika E Dümmlera (Ein Buch ungar. Geschichte. S. 125) o temeljitosti ove tvrdnje osvjedočiti. G. 1085. vladao je u Hrvatskoj kralj Dimitrija Svinimir (Zvonimir), te je on upravljao i Posavinom kano češću hrvatske države, koje je sjevernu granicu činila Drava, a nad njom duhovnu vlast vršio biskup hrvatski u Kninu, posredno metropolita spljetski.

Isti navedeni ugarski spomenici o osnutku zagr. biskupije po Ladislavu što predmnievaju (kano Felicijanova litina), što izrično tvrde (kano listina Andrije II. i Bele IV.), da je tek Ladislav „zemlju Slavoniju ili Banovinu“ sdružio s krunom Ugarske. A na pitanje o vremenu odgovora pobliže hrvatska historija. Hrvatskim čitateljem ovoga lista dovoljno je poznato, da je još god. 1089., kako je izpravami[1]) utvrdjeno, vladao Hrvatskom Svinimirov nasljednik a kralja Petra Kresimira sinovac Stjepan II.; na dalje da su poslije njegove bez nasljedstva smrti, koja se ili rečene ili sljedeće godine dogodila. nastale u Hrvatskoj razmirice radi popunjenja priestola, koje je u tom slučaju palo na narodnu skupštinu; za tim da je po starodavnoj predaji[2]) našla se Svinimirova udova Jelena u tih zamršenih okolnostih potaknutom pozvati svoga brata ugarskoga kralja Ladislava, da unidje u Hrvatsku i red učini; napokon da je Ladislav sbilja provalio prieko Drave i zaposjeo zemlju do Gvozda t. j. Posavinu do gora, koje ju od hrvatske gorske visočine diele. Sve ovo ne treba, tako mislim, čitateljem ovoga lista obširnije razlagati.

Jedna Zadarska listina od god. 1091., koja je unesena u stari registar tamošnjih Benediktinka[3]), nosi na čelu taj uvod: „Anno incarnationis Jesu Christi nostri domini millesimo XCI. kyri Alexio Constantinopoleos imperante, tem-

[1]) Preštampana I. Tkalčićem op. cit. p. 45.
[2]) Ibid. p. 146.
[3]) Po Tkalčićevom izdanju p. 1. 5.

[1]) V. moja Documenta, p. 148—152.
[2]) Ibid. p. 476—7.
[3]) Ibid. p. 154.

pore, quo Vladislaus Pannoniorum rex Chroacie invadens regnum domnum Almum suum nepotem in illo statuit regem." Po ovoj suvremenoj veoma znamenitoj biljezci kralj Ladislav provalio je u Hrvatsku god. 1091.; a to se dade podpunoma dovesti u sklad s navedenom izpravom hrvat. kralja Stjepana II. i s nizom dogodjaja, koji su poslie smrti njegove u Hrvatskoj sliedili.

Ne ima dakle razloga o tom dvojiti da, je Ladislav našu Posavinu god. 1091., a ne prije zaposjeo. Ona zadarska bilježka navodi još jedan veoma važan čin, kojega kasnije ugarske izprave, pripominjujuće zaposjednuće „banovine", ne spominju, da je na ime Ladislav svoga sinovca, sina na ime Gejze I., imenom Alma, u zaposjednutoj zemlji ostavio kraljem. Ne ima se razloga sumnjati o istinitosti zadarskoga pisca, koji je pod pritiskom dnevnih dogodjaja ono zabilježio. Odavle pako sliedi, da Ladislav nije imao nakane Hrvatske za sebe i za Ugarsku predobiti nego da je namjeravao osnovati u Hrvatskoj arpadovačku dinastiju pravom Svinimirove supruge Jelene, Almove tetke. Ova mu se namjera takodjer nadavala neuredjenim tada priestolnim nasljedstvom u Ugarskoj[1]), radi čega nastajale su burne razmirice izmedju članova vladalačke porodice.

(Dalje će sliediti.)

Pravednost, zahvalnost i srećna budućnost naroda zahtjeva od talijanske vlade, da povrati papi svjetovni posjed.

(Konac.)

Jedan dio plemstva i gradjanstva opojen je duhom slobodnozidarskim, vlada upotrebljuje vrieme i moć ne na proslavu crkve i crkvene vlasti, već na žalost i progon.

Makar je „unita Italia", ali joj neprija njezin prirodni ustroj i njezina dužina, posredična bregovita razdioba, nebrojene luke, razlika u narodnom značaju, duh narodni opojen tradicijami, koje su se duboko uvriežile u srce njegovo. K tomu ponosni duh i živahnost talij. naroda neće dopustiti, da narod robski u fabrikah radi, što je jedino cilj modernoga jedinstva. Na zaprjeku tomu biti će svjetlo sv. vjere, koje se iz grada Rima odsjeva.

Pa s koga uzroka slobodnjaci navaljuju na sv. stolicu, da ona uzkraćuje blagodat jedinstva talij. narodu? Je li to zlo, ako Bog nije jednako podielio narodom prirodna dobra? Zar nije on gospodar svih narodnosti, kano i pojedinoga čovjeka? Je li to nepravednost, ako je u stanovito vrieme stanovitim ljudem nješto uzkratio, što je drugim dao? Po svojoj svetoj providnosti hotio je gospodin Bog da podigne u toj zemlji svetu stolicu za svoga vidlivoga namjestnika, potom je uztegnuo Italiji umišljenu blagodat jedinstva; ali joj zato podielio mnogo drugih. Kako da se mi stvorovi usudjujemo ravnati puteve pravednosti božje!

Po mišljenju tih slobodnoumnjaka uztegnuta im je od gospodina Boga umišljena blagodat jedinstva, ali za to ima Italija pred drugimi narodi, radi svete stolice prvenstvo istine i svjetla, privilegij uzvišeniji od svih naroda.

Kakvom uzvišenijom blagodati mogao je Gospodin Bog nadariti Italiju nego li što ju je učinio vrelom svake civilizacije? Pobjedni glas, ogromna trgovina, velika mornarica, silna vojska ne može se uzporediti sa stalnom slavom i prednošću Italije; jer je iz nje svim starim narodom svjetlo vjere sinulo, a barbarstvo uništeno, a danomice luč sv. vjere razsvjetljuje tmine poganske.

Ovu je slavu dobila Italija po sv. stolici. Prošlih vjekova sinulo je svjetlo svete vjere u Njemačku, Englezku, Francezku, Španiju, po svem iztoku i zapadu, a tako se i danas iz Rima nosi luč svete vjere u Kinu, Tonking, Indiju, Australiju, Ameriku, Afriku, i na otoke južnoga mora.

Iz Rima dolazi jedina prava prosvjeta, koja od podivljala čovjeka čini angjela u obličju čovječjem; odanlje naputak k pravoj sreći zemaljskoj i kazalo vječnoj blaženosti. Nije li više obdaren narod talijanki od drugih naroda? Zar tako malena uzkrata nije dosta nagradjena tolikim dobitkom, koji je Italija dobila? Napredak znanosti i umjetnosti, koji je najdragocjenije dobro svakoga naroda, mora Italija zahvaliti sv. stolici još za vrieme, kad su drugi narodi u Europi sasvim nenaobraženi bili, kad su mjesto perom i kistom bavili su se mačem i olovom. Sv. stolica odklanjala je neprijatelje od Italije. Leo I. Veliki bez vojnika i oružja, jedino štitom ljubavi božje oboružan, divnotvornom silom rieči stupi pred Attilu, te spasi Rim i Italiju.

Za tu očisku brigu zahvalan je vazda talij. narod, osim male hrpe unitaraca; a tu svoju zahvalnost i danas izkazuje i neodvisnost svete stolice priznaje svojim mnogobrojnim učešćem kod proslave pedesetgodišnjice sv. Otca Leona XIII. Cielomu je svietu mnogobrojni posjet talij. naroda odkrio, da talijansko državno jedinstvo bar u toliko, u koliko si prisvaja Rim kao glavni grad kraljevine, ne postoji na čvrstoj, od talijan. naroda svetrano priznanoj podlozi. Ne samo deputacije narodne iz sveukupne Italije klanjale se papi i dragocjenimi ga darovi obdarivale, već su slavili svečano papinu petdesetgodišnjicu najveći gradovi Italije, još k tomu oni, za koje su mislili unitarci, da su im najčvršći stupovi. Genova je razsvjetila sjajno grad; u Milanu bio je svečani obhod; a sam Rim središte unitaraca, prebivalište kraljevske obitelji, sjedište najviših oblasti, primao sa gostoljubljem

[1]) Sr. Dümmlera op. cit. p. 96. n.

sve katoličke deputacije da su se presenetili i zbunili sami slobodoumni krugovi.

Trezniji talijanski listovi izticali su kod same svečanosti samo vjerski značaj, nu čemu da krijemo istinu? Uz vjerski karakter izticao se i politički u toliko, u koliko se nedvojbeno pučanstvo izjavljivalo, da u Rimu namjestnik Kristov nemože biti ničiji podložnik, da u Rimu mora On i samo On kraljevati. Uzklici „viva il papa rè“, kojimi su davala oduška željam odlična zastupstva nebrojenih pokrajina u vječnom gradu Rimu, jest nepobitni factum, koji je otvorio oči mnogim površnim motriteljem talijanskil. odnošaja. Uklanjala se talij. vlada, ma kako odlučno razpravi pitanja o položaju sv. Otca u Rimu, ovo pitanje zanima javno mišljenje u Italiji više, nego li vlada želi — i što je najvažnije moćna jedna struja talij. javnoga mišljenja, tjera na izmirenje države sa sv. stolicom, a u toj struji pomolilo se važnih elementa, koji nisu prijatni talijanskom jedinstvu u današnjem njegovom državnom ustrojstvu. Na čelu toj struji su napuljski aristokrati, opojeni toplom ljubavi prema Italiji, prema savojskoj dinastiji, kojoj žele zasjesti opet prestolje, osobito prema glavi katoličke crkve, da mora probuditi pozornost državnika, koji valja da računa sa narodnimi željami i izjavami. — Ove želje i izjave i u narodu i prigodom sjajnoga učešća talijanskog naroda kod proslave pedesetgodišnjice sv. Otca imati će više uspjeha pred svietom, nego mogu željeti oni, koji osorno odbijaju modus izmirenja pape sa Italijom. Ima ih medju unitarci, koji će se smijati ovim narodnim izjavam; ali sam taj faktum jest svakako značajan fenomen, koji se pojavljuje nakon više od dvadeset godina talijanskoga državnoga jedinstva; vriedan, da se š njim duže i ozbiljnije bave državnici talijanski, — Ima i drugih znakova, iz kojih se može razabrati, da se u Italiji misao izmirenja sa sv. stolicom razvija sve bržim korakom. U samom talijanskom parlamentu ima zastupnika, koji osjećaju nuždu, da se nješto učini.

Što se u samom parlamentu nije niti povela rieč o odstupu rimskoga načelnika Torlania, koji je čestitao papi, to je nedvojben dokaz, da parlament nije složan u preliberalnoj odredbi gosp. Crispia. Pa sami radikalci šute, akoprem su uznešeni nad energijom preliberalnoga Crispia; moraju šutiti, a to iz straha, da izjavami njihovih povladjivanja ne povriede osjećaje velikoga diela naroda. I ovo sve dokazuje, da ne vlada ona sloga u zgradi talijanskog jedinstva, koja se navieštala svietu od unitaraca. — „Papa je spasio — veli Herder — starodavnost, zato je vriedan Rim, da bude hram spašenih dragocjenosti, da se tamo kupe oni umovi, koji ćute, da su pozvani, da što krasna i veličanstvena stvore, da proučavanjem uzoritih djela postignu vrhunac savršenosti.

Pa ako se nenadanim dogodjajem slučilo, da je rimski papa morao ostaviti svoju državu, to se sigurno nadamo, da ga bude opet Onaj, koji bdije nad narodi i upravlja sudbinom crkve svoje, koji zapovieda moru i vihrom, kad se izpuno dani kušnje, povratio pobjedoslavna u područje vjerna mu puka, da opet spoji spasonosnu tiaru sa vladarskom krunom.

Sastavio **Josip Lipovšćak**,
kapelan.

Ti ili Vi?

Prošla su vremena, kad smo mogli ponosno gledati cvatući život kršćanski. Sada se moramo sa žalošću dnevice sve više uvjeravati, da nestaje u duši kršćana one gorljivosti, koju radja živa, čvrsta i stalna vjera. — Neću reći, da su kršćani izčupali vjeru iz svog srca, premda se žalibože i to nadje tu i tamo, nego velim, da je ta vjera oslabila, da krivnjom ljudi nije više onako djelotvorna, kako je njegda bila. — I to je uzrok, što u današnjih okolnostih valja koješta preinačiti, i prilagoditi se duhu vremena, u koliko ne stoji u opreci sa pozitivnimi odredbami.

To je imao na umu i ovogodišnji Linački „Quartal-Schrift u I. svezku, kad je potaknuo pitanje, kojim da se nagovorom služimo u izpovjedaonici, da li sa *ti* ili *vi?*

Prema njegovim mislim nanizat ćemo i mi ovih njekoliko redaka.

Njemački jezik posjeduje tri vrsti nagovora: *du*, *ihr*, i *sie*. — I u našem jeziku do nedavna nagovaralo se druge sa *ti*, *vi* i *oni;* nu kad smo napustili kajkavštinu, služimo se u štokavštini samo sa *ti* i *vi*; premda još i sada njekojim starijim, kojim je težko razstati se sa kajkavštinom, ne godi uhu, kad ih nagovoriš sa *vi;* njim je najmiliji onaj stari *oni.*

Pitanje je sada, kako da nagovaramo pokornike u izpovjedaonici, da li sa *vi* ili *ti?* Spomenuti „Quartal-Schrift“ izrazio je načelo, da svećenik u izpovjedaonici može nagovoriti pokornika onako, kako ga nagovara i izvan izpovjedi. I mi se stime podpuno slažemo, premda moramo priznati, da, kad bi bile druge okolnosti, više bi dolikovalo, da se izpovjednik služi riečju *ti;* jerbo kad sâm pokornik naziva izpovjednika otcem duhovnim, može i on njega kao takav imenovati duhovnim sinom, a otac sinu nikada neveli *vi* nego *ti.* Ali tuj nam je popustiti, i prihvatiti gornje načelo, koje su stvorile okolnosti današnjega vieka.

Pitanje je drugo: komu možemo izvan izpovjedaonice kazati *vi*, a komu *ti?* Ovdje moramo razlikovati gradska i ladanjska mjesta. Mlad duhovni pomoćnik na ladanju kazati će po našem mnienju *ti* u obće mladeži do one odredjene dobe, kad joj prestaje dužnost polaziti kršćanski nauk. — Mladi župnik mogao bi riečju *ti* nagovoriti svakoga od sebe mladjega. — Stari pako župnik biti će u tom mnogo slobodniji; jerbo gleda pred sobom veći dio svojih župljana, koji su se za njegova župnikovanja tek rodili, i koje je našao kano djecu, od koje su kasnije postali odrasli ljudi. Takav župnik moći će skoro svima, osim nekih iznimaka kazati *ti.*

Skroz je drugo u gradovih i inih župah, gdje boravi otmeniji sviet; tuj će svećenik kazati *vi* svakomu osim djece.

I prema tomu kako radi izvan izpovjedi, biti će shodno, da radi i u izpovjedaonici.

Ako mu dodje slučaj, da nezna pravo, kako bi nagovorio pokornika, može si pomoći indirektnimi pitanji.

Imade kadšto izpovjednikâ, koji uviek govore per *mi;* nu to je vrlo neshodno, jerbo može često doći u jako neugodan položaj, kako nam svjedoči spomenuti Quartal-Schrift o nekom izpovjedniku, koj je pokornika upitao: „Haben wir einen Rausch gehabt?" a ovaj mu odvratio: „Ich nicht, Hochwürden; ob Sie einen gehabt haben, müssen Sie selbst wissen."

Vriedni Slovenac Anton Župančić, profesor pastirskog bogoslovja u Ljubljani, veli u svom pastoralu: „Na deželi je v obče navada, da se pri spovedi zakonski vikajo, samski tikajo."[1]) S tom navadom mi se nebi mogli posvema složiti, jerbo imade mnoge neoženjenih staraca i staricâ, a mnogo oženjenih mladih obojega spola. — Ta navada nemože nam služiti pravilom.

Dočim rieč *ti* uključuje u sebi njekakvo veće uzdanje i prijateljstvo, izpovjednik ima biti osobito oprezan sa osobami drugoga spola. Glede toga veli pastoralista Dr. Andr. Gassner u svom pastoralu sliedeće: „Praxin proprias poenitentes appellare cum pronomine *tu* Scavini reprobans, refert iteratam prohibitionem Episcopi Novariensis, scribens: Cavendum ab omni comitate cum illis (faeminis), atque ideo non utantur locutionibus nimiae familiaritatis, uti esset adhibere pronomen *tu*, quod merito Novariensis Episcopus prohibet in litt. ad Cler. anno 1852." „Imo etiam quoad puellas minoris aetatis melius esset abstinere, quia incepto usu sic eas appellandi, de facili servatur cum ipsis factis adultis et extenditur ad alias."[2])

Biti će dobro, da kažemo koju i glede vjenčanja. Obrednik propisan za našu nadbiskupiju služi se kod obreda vjenčanja riečju *ti*: „kako ti je ime", „tako ti svete vjere", „tako te Bog pomogao" itd. Da je i to neshodno u današnjih okolnostih, jasno se vidi iz gore rečenoga o izpovjedi; — jer ako svećenik mora biti oprezan u biranju rieči *ti* i *vi* u izpovjedaonici, gdje se sav čin obavlja tajno izmedju pokornika i izpovjednika, to tim više valja kod vjenčanja, gdje je sav obred javan, često pred mnogobrojno sakupljenim občinstvom. Nekako je nespretno slušati, kada mladi svećenik nagovara per *ti* kojega zaručnika mnogo starijega od sebe, ili kakvog visokog dostojanstvenika. — Dakle i ovdje treba da se držimo gore iztaknutog načela.

G. L.

[1]) Duhovno Pastirstvo, Antun Župančić, Ljubljana 1884.; §. 188. str. 618.

[2]) Dr. Andr. Gassner — Pastoral — Salzburg 1881. str. 820, b.), (2).

Medjunarodni sastanak katoličkih učenjaka.

IV.

3. Odbor za juridičke i ekonomičke znanosti.

Pravne znanosti i razprave o političkoj ekonomiji bile su predmetom mnogih sjednica.

Skupštinar M. Dehayes, član družtva za sravnjujuće zakonodavstvo, razlagao je, kako se u raznih evropskih državah postupa, da se uzpregnu pogrde, nanešene moralu i vjeri. Amerikanski prelat Mons. D' Orelley uze rieč, te govoreći o bezsramnih i bezvjerskih spisih, reče, da u Americi, a osobito u New Yorku vlada u tom predmetu velika strogost. Obće mnienje slaže se u tom sa zakonom, jer amerikanski narod, reče, u bitnosti je religiosan i konservativan. Zaključilo se, da bi bilo željeti, da se amerikanski običaji presade u Evropu.

— Veleč. P. Torbes razpravljao je o načelih, koja imadu služiti temeljem moralu i pravu, i dokazao je, da pravi pojam moralne obveze potiče od potrebe, koju osjeća svaki stvor, da uzdrži red i tim postigne posljednju svrhu. Vjera baš je jedina mogla stvoriti tu potrebu, a bez obzira na nju i na njezinu teoriju o mukah i nagradah vječnih moralni zakon i pravo gubi svaki obvezni karakter. Politička čovječja prava nisu nego izvedena, a država ih samo štiti. Sastavak P. Torbesa dade prilike mnogim kongresistom, da oprediele granice morala i prava, i da dokažu njihovu uzajamnu potrebu.

— M. Loomans, bivši profesor na liežkom sveučilištu, dokazao je u svojoj spomenici potrebu reakcije, s juridičkoga gledišta, proti individualističkim teorijam, koje su od Grocijeva vremena do Savigny-a vladale u pravnoj znanosti. Čovjek, reče on, ne može postići svoga cilja nego u družtvu. Družtva su dvovrstna: jedna su nuždna, a druga slobodna. Med potrebna družtva tvrdi gosp. Loomans, da se imadu brojiti vjerska družtva, jer da ih zahtjevaju potrebe, koje su prirasle ljudskoj naravi.

— U drugoj sjednici, profesor juridičkoga fakulteta lilskoga, gosp. Bechaux razpravljaše o uplivu, što ga imade politička ekonomija na juridičke znanosti, suzbijajući u tom pogledu teorije njemačkih socijalista. — Profesor katoličkoga zavoda gosp. Couvière pročita svoju studiju o razstavi kod naroda staroga i srednjega vieka. Veleč. Bourgain razpravljao je o crkvenoj imovini.

— Veleč. P. Baudier u svojoj radnji o vlastničtvu izpitivao je i pobijao njeke krive moderne teorije. On misli, da pravo vlastničtva potiče od prava, koje nam po naravi pripada, da slobodno razvijamo i vježbamo svoje sile. Polag ovoga prava, grieše komuniste, koji hoće, da vladi dosude sve vlastnosti, pa da ih ona razdieli medju gradjane, grieše i pravnici George-ove škole, koji bi htjeli, da se nametne jedan jedini porez na zemljištnu vlastnost. P. Baudier dokazao je, da taj sustav vodi do ukinuća zemljištnoga vlastničtva.

— Predsjednik priobćio je sadržaj dviju spomenica gospodina Olivi-a, profesora na modenskom sveučilištu:

jedna radi o medjunarodnom obraničkom sudu, budi stalnom budi prolaznom, a druga o kapitulacijah u muhamedanskih državah.

— Za tim smo čuli krasan govor, u kom je prof. Al Chevalier razpravljao *o državnoj i o kršćanskoj skrbi za siromake od vremena revolucije pa do naših dana.* Pošto je iztaknuo, da je ubožka obskrba u Francezkoj uviek zadržala vjerski i mjestni značaj, skupštinar Chevalier dokazuje, da je revolucija, ne mareći za taj dvostruki dobrotvorni značaj, raztepla otčevinu siromaha. Direktorij bi prisiljen radi slabih sredstva, da obnovi mjestni značaj ubožke obskrbe. Kad je konzulat obnovio glavne bolničke kongregacije i dodielio bolnicam kapelane, povratio je bolnicam njihov vjerski značaj. Taj spasonosni savez državnoga dobročinstva potvrdiše sve vlade, koje su iza toga sliedile, pak dobi i sankciju zakona od 20. svibnja 1873. Glavni uspjeh toga saveza bijaše obnova ubožke baštine, koje je dohodok god. 1877. iznašao liepu svotu od 120 milijuna. Ali taj vrlo važni uspjeh narušen bi već zakonom od 5. kolovoza 1879., koji je ukinuo obveznu pomoć svećenstva u upravnih bolničkih odborih i u dobrotvornih uredih i službah. Na to primjeti skupštinar M. Celier, da su se mnoga občinska zastupstva zapadnih pokrajina poslužila zakonom od 5. kolovoza 1879., da se dadu zastupati po svom župniku u upravnih povjerenstvih.

— Abbé Allègre čitao je liepu radnju o *crkvenoj ženitbi i o francezkom zakonu.* On traži, da bude svećenik za katolike u Francezkoj, kao što biva u Austriji i u Portugalskoj, opet gradjanskim državnim činovnikom. Državni odaslanik imao bi konstatovati, da se je crkvena ženitba obavila. On misli, da državni zakonodavac može urediti gradjanske ženitbene posljedice. Ali tomu se njegovu mnienju opire veleč. Baudier, koji opaža, da se u tom pogledu još prepiru škole kanoničkoga prava. O tom predmetu misli abbé Courrely, da bi u praksi bilo pogibeljno, da se obavi crkvena ženitba pred gradjanskom, jer da taj običaj zadaje mnogo nepodobština. Bilo bi željeti, reče on, da se obe dvie svečanosti obave istodobno po nagodi obiju oblasti.

Iz ovih i iz mnogih drugih juridičkih i ekonomičkih radnja, koje su se čitale na parižkom sastanku, sliedi, da su pravne znanosti bile ondje vrlo dobro zastupane.

Dopisi.

Lonja. (*Nove orgulje u Lonji.*) Orgulje, koje je Sebastian Dobnik, graditelj orguljâ iz Zagreba, sa mjestnim crkvenim odborom pod predsjedničtvom svoga župnika, za cienu od 950 for., pridodav istim orguljam i jedan fussharmonij, graditi pogodio, upravo su pred ovogodišnje Duhove po istom graditelju posve dogotovljene i na iste dane prvi put u svojoj cielosti pod sv. misom svirale, dočim su i prije kao još nedogotovljene kod sv. misah rabljene i namienitoj svrsi odgovarale.

Usljed pogodbe imale su ove orgulje sastojati od 8 registra, dakako i pedalâ i magacinske poluge (Magacinbalken); ali pošto je graditelj orguljâ prigodom gradnje istih opazio, da točno pogodjen sastav orguljâ, na koliko se to sklada (harmonije) itd. tiče, neodgovara, to je on uz sporazumak crkvenoga odbora istim još 2 registra pridao tako, da su sada ote orgulje sastavljene od 10 registra.

Za ova dva pridodana registra zatražio je isti graditelj orguljâ 100 for. nagrade, koju mu je ovdješnji crkveni odbor i odobrio uvidjajuć, da bi dotična radnja i više vriedila, — potom, odbiv vriednost fussharmonija od 120 for., stajale bi orgulje 930 for.

Ovaj fussharmonij predao je crkveni odbor svojoj mjestnoj učioni, za vježbu kao sadanjega — tako i budućih učitelja, a po potrebi i školske mladeži, te će ga škola u svoj imovnik uvrstiti imati.

Nesamo što je umjetnički sastav ovih orgulja, kakovoga u ovoj okolici možda nema, nego je i prednja strana istih kao klaviatura i ino k njoj spadajuće tako uredjeno, da velikom žrtveniku, kojega je ova župa iz katedralne crkve zagrebačke na dar dobila, po svojem spoljašnjem obliku i boji posve odgovara. — I jer su ove orgulje na dan Duhovâ, kao posvetila i patrona ovdješnje crkve, po više vještih orguljaša pregledane i izpitane, koji su cio rad ocienili i pronašli, da su orgulje uz ovaku malenu cienu, ipak po najnovijem ukusu sagradjene tako, da nesamo župi lonjskoj na ponos i diku služe, nego i graditelja orgulj., Sebastianu Dobniku, vječni spomen ostavljaju i zajamčuju. Dà dotični su orguljaši, izrekav svoju ocjenu, primijetili: „Zašto, da se strancu a ne domaćem umjetniku — Sebastianu Dobniku — dadu graditi orgulje, jer nam drugi graditelji samo novce izvuku i odnesu, a orgulje u svojoj bitnosti i uz veću cienu namienjenoj svrsi ne odgovaraju."

Toga se radi g. Sebastian Dobnik svim dušobrižnikom zagrebačke nadbiskupije, kako za gradnju novih, tako i popravke starih orguljâ ovim najtoplije kao vješt preporučuje.

Konačno ne mogu mimoići, a da nepripomenem, da su se kao svagdje, tako i ovdje pri gradnji orguljâ lonjski župljani svojimi milodari i dobrovoljnimi prinosi odlikovali, te je crkvena blagajna samo 100 for. u pomoć ote gradnje doprinieIa.

Dao Bog, i na dalje tako u dobru uztrajali, a u njihov se primjer ostalo pučastvo ugledalo!

Lonja 16. svianja 1888.

Josip Mikulić,
župnik.

Tjelovski obhod u Požegi. Neznam što se može većim čudom smatrati, ili, što je Isus Krist sama sebe uzkrisio; ili, što je uzkrisio mrtvoga i već tri dana u grobu ležećega Lazara; ili napokon, što je dao vlast svojemu stvoru, svećenikom naime, da ga sile svaki dan, kod svete mise, kad izgovaraju rieči konsekracije,

sići s neba u onu hostiju, još uviek s onim istim presvetim tielom i neprocjenivom krvlju, s kojim nas je sve odkupio na križu, s kojim je uzkrnuo iz groba; s kojim je slavno uzašao na nebo, te u kojem će nas i suditi!

Smatrajuć tu vlast, danu katoličkomu svećenstvu, najvišom, a nad svaku svjetovnu vlast uzvišenom, smatram ujedno svetkovinu i posebnu svečanost, mislim Tjelovski obhod, kojom se slavi ta otajstvena uspomena naredbe Kristove veoma važnom za cieli katolički sviet; pa stog upravo razloga sudim, da bi se ta svečanost imala po cielom katoličkom svietu, odnosno po svih župah, a osobito po gradovih što svečanije i dostojnije obaviti, da se i vanjskim načinom pred svimi inimi vjeroizpoviestmi pokaže, kako katolici imadu nekog uzvišenijeg smisla kod svojih svečanih obhoda, neka to ne bude samo vanjska svjetovna parada, nego, neka se budi što veća pobožnost u srcih učestnika, kojom se pravo proslavljuje presveto oltarsko otajstvo, koje se tog dana i nosi napolje, da mu se rek bi svaki stvor pokloni, prizna u njemu svoga Spasitelja, te ga pobožnom molitvom i pjesmom javno proslavi.

Nu žalibože, to se danas rapidno gubi po svih župah, a osobito po gradovih. Imao sam zgode do sad o tom se dovoljno osvjedočiti, a osobito u gradu Požegi u kojemu već dulje boravim. Sjećam se još ugodno onog krasnog starog običaja, kad su svi članovi zadruga Tjelovskom obhodu prisustvovali s cviećem nakićenimi i gorećimi sviećami. Za obhoda bio najljepši red. Mužkarci išli napried, najprije mladji, za ovimi stariji, za ovimi školska mladež, zatim svećenstvo, a za ovimi istom ženskinje.

Ciela svečana povorka bijaše razdieljena na dvie strane; išlo jedno za drugim u najboljem redu, sredinom išli samo zastavonoše i po dvoje djece, koji su predmolili ili pjevali pobožnu pjesmu. Takav red je u istinu uznosio otajstvenost svečanosti, a ujedno i sve budio na pobožnost. — Danas toga reda nije više vidjeti. Čovjeka, koji ima barem još nješto smisla za proslavu svoga Boga, mora duša zaboliti, kako je baš i mene danas zabolila, motreć najveći nered kod današnjeg obhoda, gdje pobožnosti ni traga nebijaše. Danas je, kako to već i dosadašnjih godina, išla svjetina hrpimice izmješana; tu nisi mogao razabrati, gdje je gradjanstvo sa zadrugami, gdje je školska mladež, gdje je seljačtvo, gdje mužkarci, gdje li ženskinje. — Višeput su se urivavali, osobito seljaci i seljakinje, dapače i medju svećenstvo, dok ih isto nije opomenulo, da to nije njihovo mjesto, tim ih odstranilo, a sebi mjesto napravilo. — Osobito je nered vladao danas medju djevojčicami, koje bijahu u bjelini pred presvetim otajstvom, da prosiplju cvieće. Tomu pako nisu krive častne sestre učiteljice, nego županijska naredba, koja je školskoj mladeži radi pojavivših se ospica zabranila polazak škole i crkve. Unatoč toj zabrani sakupiše se ipak neke djevojčice u bjelini, sigurno poslane od svojih roditelja, ali ne imajuć vodje išle su kao muhe bez glave, sad ovamo, sad onamo. Ni jedna častnih sestara neusudi se pripaziti na djecu, jer je naša županijska oblast po svoj prilici već zaboravila na §. 25. školskog nastavnog reda od godine 1875. pošto je radi sličnih stvari već i ukor, akoprem nezasluženi, podielila častnim sestram, kojim ide samo svaka čast i priznanje u valjanom i religioznom uzgoju. Njim kao slabim i bojaznim ženskinjam ne može se to nikako u krivnju upisati, nego je mnogo više zamjeriti drugim oblastim, koje za taj nered, a uz to i potreban religiozni uzgoj napose ženske mladeži nehaju.

Želiti je dakle, da se u buduće takova šta ne vidi, nego, neka slavno gradsko poglavarstvo, koje je na prvom mjestu na to pozvano, da uzdrži red u svemu, svojim načinom odredi, kojim se redom imadu razporedati svi učestnici kod obhoda, zatim neka odredi svoga gospodina policajnoga komisara, nadstražara i još k tomu dva — tri stražara, koji će tu poglavarstvenu naredbu izvesti. To treba jedan ili dvaputa, a kasnije će se učestnici i sami znati razporedati i točnim redom ići. To će svakako služiti gradskom poglavarstvu na čast, a dopasti se svakomu, osobito strancu, te će takav red i u nekatoliku probuditi nabožno čuvstvo i štovanje naprama presvetom oltarskom otajstvu i toj svečanosti. — Uvjeren sam, da će kako u gradu Požegi, tako i na svakom drugom mjestu i sami župnici oko toga u buduće više nastojati, da se dosadanjem neredu, gdje ga je bilo, jednoć kraj učini.

Učestnik Tjelovskog obhoda u Požegi 31. svib. 1888.

Viestnik.

Zagreb. (Svečani tjelovski obhod) nije se mogao prošloga četvrtka obaviti izvan crkve, jer je vrieme bilo neprijatno. Svetu misu i obhod u crkvi obavio je presv. g. biskup Franjo Gašparić, a bili su prisutni i preuzv. g. ban sa odjelnimi predstojnici i drugimi višimi činovnici i preuzv. zapovjednik Ramberg sa vojničkimi častnici. U nedjelju pak bilo je vrieme krasno, te se obavila procesija svečano u župah sv. Marka, sv. Petra i sv. Ivana. I danas je po krasnom vremenu mogla krenuti procesija po liepo izkićenom kaptolu, a vodi je presv. g. Gugler.

— Prošle nedjelje 3. o. mj. u jutru, zaputio se presvietli gosp. biskup Franjo Gašparić na apoštolski put, da u kotarih lipničkom i jaskanskom dieli sv. potvrdu. Presv. gospodina prati kao tajnik g. Karlo Kindlein. U nedjelju prispio je presv. putnik oko 11 sati u Jasku, te se poslije podne zaputio u Karlovac, gdje je začeo dieliti sv. potvrdu.

— G. Franjo Celinić župnik u Ljubešćici postao je župnikom u Vel. Erpenji, a g. Franjo Ivančić do sada

upravitelj župe u Vel. Erpenji ide za upravitelja župe u Ljubešćicu.

— (Religijosna odgoja mladeži.) Okružnicom nadb. duhov. stola od 28. rujna 1885. br. 459. i 26. ožujka 1877. br. 14. na temelju §. 191. školskoga zak. od god. 1874. imaju svi katehete, to u gradovih koli i na selih, koncem svakoga poljeća, preko podarcidjakonata podnašati „Izvještaj o napredku školske mladeži u naucih i ćudorednosti.“ U tom pogledu razaslala je sl. kr. županijska oblast u Varaždinu okružnicu dne 15. travnja 1888. br. 3257. na sve kr. kotarske oblasti kako sliedi:

„Glasom odpisa visoke kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 2. travnja t. g. br. 2677., priobćio je preč. nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu, kako je iz podnešenih mu izvješćaja o religijozno-moralnom napredku školske mladeži u prošloj godini razabrao, da je u tom pogledu uz katehete i učiteljsko osoblje velikim dielom priležnim marom revnovalo, te da je polučen u obće veoma dobar uspieh.

Nu ipak da je bilo i takovih učitelja i učiteljica, koji su zanemarivanjem svojih nabožnih dužnosti ili inim načinom podavali povjerenoj si mladeži zao primjer.

Dočim su dotični učitelji i učiteljice na odgovor jur pozvani, to će kr. kotarska oblast svemu tamopodručnomu učiteljstvu naložiti, da imadu svoje nabožne dužnosti savjestno vršiti, paziti, da se mladež u vjeri dobro poduči, te vjeroučitelje u samom poučavanju podpomagati, a inače svojim uzorno moralnim ponašanjem mladeži i puku dobrim primjerom prednjačiti.“ (A. .Ž)

— (*Umrli.*) Karlo Herceg i Ante Pavlić. Dne 2. o. mj. poslije podne preminuo je u rodbinskoj kući u sv. Petru Orehovcu bogoslovac 3. god. Karlo Herceg nakon duge a težke bolesti izmiriv se prije sa sviešnjim. Pokojnika duboko oplakuje raztužena udova majka i sva rodbina. Žale za njim i njegovi poglavari, jer im eto i opet pokosi smrt takvu vlat, od koje je bilo velike nade, da će dobrim plodom uroditi. Žale za njim osobito i njegovi prijatelji i braća klerici, jer su izgubili darovita i ljubazna druga; a žale i svi koji su ga poznavali. Koliko ga je cienio i ljubio svaki, koji ga je poznavao dokazao je najljepše sprovod, koji je obavljen 4. o. mj. u 4. sata poslije podne. Sakupilo se 15 svećenika iz okoliša, i petorica klerika njegovih saučenika, da uz rodjake i sav narod pokažu, kako draga im je bila žrtva, koju si smrt odabrala, da je pokosi. Sprovod je vodio uz svečanu asistenciju sam podarhidjakon kotara vrbovačkoga veleč. g. Valdec.

Dne 3. pak ov. mj. umro je u Stupniku Ante Pavlić, klerik osmoga razreda, nakon duge i težke bolesti. Sprovodu, koji je bio 5. o. mj. prisustvovahu od poglavarstva preč. g. Julije Vrevc, kanonik i ravnatelj sjemeništni i veleuč. g. Dr. Juraj Dočkal, profesor na lyceju, a od klerika bilo ih je osam njegovih sudrugova. Sprovod je vodio preč. g. kanonik Vrevc, a asistovahu veleč. g. Pinterović, župnik u Brezovici i veleuč. g. Dr. Juraj Dočkal. R. i. p.

Rim. (Konsistorij.) Dne 1. o. m. držao je sv. otac konsistorij, u kojem je rekao znamenitu alokuciju proti novomu talij. kaznenomu zakonu. Taj zakon, veli se u alokuciji, osbiljna je navala na svećenstvo i pravo svete stolice. Papa posebice iztiče one članke, koji rade o zlorabi klera, te veli, da su ovi zakoni pruživi te ih neprijatelji crkve mogu po volji uporabljivati; oni otimlju slobodu braniteljem crkvenih prava, pače neštuju ni dostojanstva vrhovne glave katoličke crkve. Papa ištući slobodu, nije neprijatelj domovine. Crkva ima da brani pravicu i istinu, pa ako se zakoni protive kristovim naukam, dužna je ona proti tomu ustati. Papa jedini je sudbeni gospodar u crkvi; novi zakon zahvaća u njegova prava neopredjeljenimi članci, koje može svatko po volji tumačiti. Papa prosvjeduje glasno proti kaznenom zakonu, koji se protivi pravom crkve, biskupa i svećenstva. Crkva vidjela je drugih oluja, pa je ipak izišla iz njih sjajnija. On poznaje talijanski episkopat i svećenstvo te nesumnja o tom, kako će se oni ponieti prama novim zakonom, no žali videći, kako se u Italiji progoni crkva i njezina vrhovna glava, koji su toj zemlji toliko dobra izkazali. Sad mu položaj dopušta samo da protestuje. Pouzdaje se u Boga, da će Italiju uzdržati i dopustiti, da osvanu bolja vremena.

— Hodočastnici lionski i afrički, koje je priveo sv. Otcu znameniti kard. *Lavigerie*, prisustvovali su 20. maja sv. misi papinoj u sikstinskoj kapeli, a 23. su imali audienciju. Kod sv. mise dielio je sv. Otac sv. pričest vodjam hodočastnika i drugim odličnijim članovom, a medju nima i šestorici crnaca, Maura i Araba, koje je njekoć kao robove odkupio *Lavigerie* i dao ih na katol. sveučilištu u Lillu uzgojili za liečnike.

Javna zahvala.

Njegova preuzvišenost, ban trojedne kraljevine blagoizvolio je milostivo podieliti iz dohodakâ krajiške imovne, uzgojne i obrazovne zaklade, svotu od dviestotine forinta za nabavljene orgulje u župnoj crkvi presv. Trojsjva na Cerovcu. Na ovom plemenitom daru najsrdačnije se zahvaljujemo u ime naše i u ime siromašnoga u ovom kršu stanujućega naroda.

U Cerovcu dne 1. lipnja 1888.

Fr. Sokolović,
župnik.

Marko Grman, c. r. k. tutor.

Andrija Bišćan, c. r. k. tutor.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 24. U Zagrebu, 14. lipnja 1888. **Tečaj XXXIX.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

K pitanju o proslavi osamstogodišnjice osnutka zagrebačke biskupije.

(Konac.)

Prema tomu imademo dvie skrajne granice, u kojih razdobju mogla je biti osnovana biskupija u Zagrebu, na ime izmedju godine 1091—1095. Tim smo konačno izključili predmnievu za god. 1085. ili ikoju sliedeću prije 1090.

Predpostavivši da su vjerni oni navodi u Felicijanovoj listini god. 1134. o osobah, koje da su Ladislavu savjetovale osnutak biskupije, mogli bismo odavle pobliže podatke o vremenu izvaditi. Veli se na ime, da je tada bio ostrogonskim nadbiskupom Acha, bačkim nadbiskupom Fabijan, vesprimskim biskupom Cosma, palatinom Jula, šimežkim županom Grab. Veli se na dalje, da su dvorski kapelani bili Fancica i Cupan, kroz prvoga od kojih da je Ladislav uveo Duha u crkvu zagrebačku, a kroz drugoga uveo u posjed Dubrave. Kada bi dakle iz vjerodostojnih izprava doznali točno za godine nadbiskupovanja Ache i Fabijana i biskupovanja Kosme, palatinata Jule i županstva Grabe, pak dvorskoga kapelovanja Fancike i Kupana: tada bismo mogli opredieliti točnije godinu osnutka zagrebačke biskupije izmedju 1091. i 1095.

A je li tako?

Donjekle jest. Evo kako!

Ostrogonskomu nadbiskupu Achi ne ima traga u ni jednoj izpravi drugoj, u koliko je meni poznato; a ni marljivi sabirač ostrogonskih crkvenih spomenika F. Knauz (Monumenta ecclesiae strigoniensis I, 66) nije za Achu našao ni jednoga drugoga spomenika Kada je Ladislav stupio na priestol, ostrogonskim nadbiskupom bijaše Nehemia[1]); koncem XI. vieka takovim bijaše Serafin[1]); u dvojbenoj pako Ladislavovoj listini[2]) o iztočnih granicah pećuhske biskupije od god. 1093. ime ostrogonskoga nadbiskupa navodi se samo s početnimi pismeni St. (Stephanus? nije li mjesto Se (raphinus)?). Prema tomu ne može se iz nadbiskupovanja Ache ništa zaključiti. Nu u istoj listini navodi se na kraju: „auctorizantibus episcopis Fabiano, Cosma, Stephano, comitibus vero Spignen, Grab, Gwth . . ." gdje dakle nalazimo tri jednaka imena, na ime Fabijan i Cosma biskupi, te župan Grab, kano što u Felicijanovoj listini, samo što se ne kaže stolica njihove biskupije, i što je po listini god. 1134. Fabijan bio nadbiskup a ne samo biskup bački (ili kaločki). U listini god. 1094. vojvode Davida, Ladislavova stričevića, čitaju se kano svjedoci: „Fabianus archiepiscopus, Cosmas episcopus, Gula comes palatinus, Petrus comes"[3]) Ovdje dakle nalazimo opet nadbiskupa Fabijana i biskupa Kozmu, pak još treću osobu palatina Gulu, Gjulu. S toga može se uzeti, da su kroz druge takodjer izprave za god. 1093. i 1094. utvrdjene osobe: biskupi Fabijan i Kosma, te palatin Gjula i župan Grab. U ovih izpravah, kano što je rečeno, ne kaže se, koje biskupije bijaše Cosma biskupom; a Felicianova daje mu vesprimsku stolicu. Nu u inih trih Ladislavovih listinah[4]) god. 1091., 1092. i 1093. vesprimskim se biskupom izrično piše „Almarius, Althmarius"; s toga u ovom razdobju (1091—3.) ne ima Kosmi mjesta na vesprimskoj biskupskoj stolici. I glede palatina Jule, Gjule, može se iz Ladislavove listine god. 1091. izdane simežkomu samostanu sv. Egidija, zaključak stvoriti. U toj na ime listini spominje se „comes pala-

[1]) Fejér: cod. dipl. hung. I., 489. 442.

[1]) Ibid. II., 23. — [2]) Koller: Episc. quinqueecl. I. 171, Fejér op. cit. I., 480.

[3]) Ibid. I., 487.

[4]) Ibid. I., 469. Monumenta Hungariae historica (izdanje magj. akademije) VI., 38. XI., 66—70.

tinus Petrus"; s toga Gjula mu je mogao biti samo nasljednikom poslije god. 1091. Ova bi dakle godina bila izključena iz kombinacije; a tako obzirom na biskupovanje Almara i sliedeće dvie godine 1092. i 1093. Prema tomu, ako je Kosma bio biskupom vesprimskim, kako Felicijanova listina tvrdi, mogao je sliediti Almara iza god. 1091—3.

Na taj način može se vesprimsko biskupovanje Kosme s bačkim nadbiskupovanjem Fabijana i čašću dvorskoga župana (palatina) Gjule, koji da su Ladislavu savjetnici bili kod osnivanja zagrebačke biskupije, umetnuti samo poslije god. 1093., ali svakako prije 29. kolovoza 1095., dana njegove smrti. Za to bi najprikladnija i skoro jedina godina bila 1094., te scienim, da je „Cosmas episcopus" u Davidovoj listini godine 1094., gdje se uz nadbiskupa Fabijana i palatina Gjulu napominje, istoimeni vesprimski biskup Felicijanove izprave. I nadbiskupovanje Ache stavlja se (Knauz l. c.) najsgodnije u god. 1094.

Po imenu kraljeva kapelana Kupana ne može se takodjer godina točno opredieliti, jer se ono u dvih listinah[1]) god. 1091. i 1093. navodi; te nas ono samo obćenito upućuje na godine 1091—3.

Pošto smo ovako stegnuli razdobje, u koje pada osnutak biskupije zagrebačke, nije težko predstaviti, što se u tom razdobju moglo učiniti. Po Felicijanovoj listini kralj Ladislav „zagrabiensem constituit episcopatum" tim, što „venerabilis vite virum nomine Duch . . eidem ecclesie pastorem per suum capelanum Fancicam delegavit", za tim što „eidem ecclesie dedit populum de Dumbra (Дъброва) cum tera et sylva sibi appendente." Prema tomu Ladislav je postao „fundator" biskupske stolice u Zagrebu tiem, što je opredielio „locum fundationis", crkvu na ime zagrebačku za istoimenu biskupiju, što je njoj podielio „fundum dotalem", na ime dobro Dubravu, i što je naznačio osobu. Spomenuta za 1222. godine poznija izprava Andrije II. još dodaje: „et monasterium in honorem sancti regis Stephani construxit." Poznato je, da „monasterium" u srednjoj latinštini ne znači samo ćeliju i samostan redovnički, nego takodjer i dvor biskupski i stolnu crkvu (njemački Münster). U listini Andrijinoj mogla bi se razumievati tamo stolna crkva, te bi po onih riečih Ladislav novoj biskupiji još sagradio bio i stolnu crkvu posvetiv ju svomu predšastniku Stjepanu, koji je upravo za vladavine njegove god. 1083. svečano medju božje ugodnike uvršćen bio.

Ali da ova prieko stotine godine kasnija viest nije opravdana, da se pače ne može s cielim nizom dogadjaja dovesti u sklad, dobro je već G. Tkalčić opazio. Ako se djelovanje kralja Ladislava oko osnutka biskupije stegne na temelju Felicijanove listine u godine 1094. i 1095. do kolovoza; ako li se pače proširi medju 1091. i 1095. god. ni u jednom ni u drugom slučaju nije mu dostajalo vrieme za dogradnju stolne crkve, u najpovoljnijem slučaju mogao je temelj postaviti novoj crkvi; ali da ni to nije vjerovatno, govore mnogi razlozi. Naša stolna crkva, starija od sadašnje, kojoj je temelj postavljen u drugoj polovini XIII. vieka, bijaše djelo XII. stoljeća, dobe poslije Ladislava.[1]) U obće vladavina Ladislava u hrvatskoj Posavini bijaše kratka, nesigurna i prolazna. Ladislav je za nutarnjega priepora u Hrvatskoj glede nasljedstva na priestolu zahvatio njezin dio graničeći s Ugarskom; na ostali veći dio, onkraj na ime Gvozda, imenito na primorje i Dalmaciju nije se njegova vlast protegnula. Ali i na Posavinu mogaše osobno slabo uplivati. Upravo posljednjih godina svojega kraljevanja, na ime god. 1092—5., bilo mu oružanom rukom braniti granice Ugarske proti Polovcem, Poljakom i Čehom. Na Hrvatsku nije mogao mnogo misliti, te je ovdje svu skrb predao Almu, koji se u spomenutih ugarskih listinah i ne spominje. Smrću Ladislava bio bi nestao i u našoj Posavini svaki trag njegovu djelu, te se i Almu zamela svaka uspomena; pa bi po svoj prilici nestalo bilo i najtrajnije djelo njegovo, biskupska na ime stolica u Zagrebu, da nije malo kašnje pod njegovim nasljednikom, kraljem Kolomanom, sklopljen izmedju Hrvatske i Ugarske savez, koji je uredio odnošaje izmedju obiju kraljevina, i tim zajamčio obstanak i razvitak zagrebačkoj biskupiji.

Medju tim da se temelj postavi novoj biskupiji onako, kako to označuje Felicianova listina, bijaše dovoljno vrieme god. 1094—5.

Što je konačni posljedak ovoga razlaganja? Jest taj: *a*) da je biskupska stolica u Zagrebu kraljem Ladislavom mogla zasnovana biti u obće izmedju god. 1091—1095. *b*) da je od ovih godina na temelju Felicijanove izprave,

[1]) Fejér, cod. dipl. I., 469. Monumenta XI., 70.

[1]) Tkalčić p. cit. p. 7—6. Ja bih rekao, da prvašnja crkva, koja je osnutkom biskupije postala stolnom. bijaše posvećena Bogorodici, a tek ova druga sv. Stjepanu. Odavle je prvi zaštitnik naše stolne crkve sveudilj Bogorodica, te onda sv. Stjepan i Ladislav.

kano pisanoga spomenika najbližega osnutku biskupije, najvjerovatnija godina 1094. Tim se da kako ne nieče, da nije i prije, t. j. poslije g. 1091., zamišljeno bilo osnovanje i učinjene priprave za osnutak biskupije; ali u život stupi godine 1094.

F. R.

Umnožavanje vjere.

Dvie krieposti osobito kuša Bog u današnje doba, vjeru i ufanje. Vjeru (o kojoj ćemo samo govoriti) izkušava danas moderno osumničavanje i preziranje božanskoga auktoriteta crkve, bezbožne nauke i načela, koja na razne načine kao tobožnja naobrazba, prosvjetljenost itd. prodiru u sve slojeve po rieči i pismu; u kratko necrkvenim i bogumrzkim pravcem našega vremena, koj silno upliva na duh i srce; jer težko se je oteti čovjeku uplivu vremena, u kojem živi, po duhovitih riečih sv. Augustina: „Non vacant tempora, nec otiose volvuntur per sensus nostros; faciunt in anima mira opera.“ (Confess. Lib. IV. c. 8. n. 13.) Mi smo več govorili o pogiblih vjere i kako lahko možemo vjeru izgubiti[1]) pa ćemo samo još spomenuti duhovitu izjavu pokojnoga kardinala Rauschera, nadbiskupa bečkoga. On je jednom rekao, da kao što za vrieme epidemije svaka druga bolest, ako joj se ne pruži brza pomoć, običaje preći u zavladalu epidemičku bolest, tako da i u današnje doba onaj, koj stane poboljevati na vjeri, ako odmah ne misli na svoje duševno zdravlje, upada u posvemašnje nijekanje, koje zovemo duševna epidemija našega vremena.

Nu nije dosta, a najmanje danas, da dragocjeno blago svete vjere samo čuvamo; već je nuždno, da svu skrb uložimo, da vjeru u sebi ojačamo, oživimo, umnožimo. Sviet i vrag mnogo napastuju ovu kriepost, a zašto Bog dopušta ove napasti? Zato, da si djeca njegove svete crkve jačaju svoju pravu vjeru i da se sve više oduševljuju za probitke katoličke crkve; jer dopušta li Bog napasti proti kojoj krieposti, to on hoće, da se baš ova kriepost u borbi jača a vježbom usavršava. Tim nam je veća dužnost, da uporabimo shodna sredstva za umnožavanje ove kriepostí, jer je vjera temeljni uvjet vrhunaravnoga, kršćanskoga života; „justus autem meus ex fide vivit“ (Hebr. X. 38.) i jer se po ovoj krieposti jača ujedno i sav život milosti, pa nas i zato sv. pismo opominje, da jakošću vjere odolimo svim napadajem i napastim paklenih duhova. (Ephes. VI. 16., I. Petr. V. 9.) A za nas svećenike još je jedan posebni razlog od velike važnosti, da njegujemo djetinstvo svete vjere, i da nam vjera bude čim življa. Tá nam je vječna istina i početnik vjere povjerio božansku službu, da istine spasa naučamo, propoviedamo, branimo i to u vrieme, kad je vjerska ravnodušnost i bezvjerstvo toli strašno. Zar pomaže sama rieč, koju naučamo i dokazi, koje navadjamo? O više nego sve to pomaže živo vjersko osvjedočenje, koje iz srca i ustiju propovjednika božanske istine prodire medju slušatelje. Svećenik, kojemu je srce i duh proniknut svetom vjerom, takav svećenik propovieda kao onaj, koj ima vlast i moć. Ako nam je stalo do spasa duša, moramo početi kod naših duša. Ako je naša uzvišena zadaća, da budimo i njegujemo vjersko osvjedočenje u drugih, to prije svega moramo nastojati, da to vjersko osviedočenje u nami budimo i da nam ono bude sve življe, jače i uspješnije. Zar će biti po tom suvišno, ako navedemo u kratko sredstva, kako da si umnožimo vjeru?

1. Svaka se kriepost umnožava i usavršava po nauci sv. Thome i svih drugih velikana i učitelja duhovnoga života vježbanjem. U umjetnosti kojoj usavršava se čovjek tim više, čim se većma vježba. Hoćemo li dakle, da napredujemo u kriepostí vjere, moramo se u njoj vježbati. U obće govoreć je vježbanje svake druge kršćanske kriepostí, u kojoj se vježbamo s obzirom na objavu božju, oživotvorenje vjere, jer ona onda proiztiče upravo iz principa vjerskoga. (S. Thomas: Summa Theol. 2, 2. q. 124. a. 5.) Katolički kršćanin, koj n. pr. prima svete sakramente dovoljnom pripravom, on se ujedno vježba i u vjeri, jer ne može primiti dostojno svete sakramente, ako ga u tom ne vodi prava vjera. Nu vjera može se a i mora se pobuditi izrično, da nam bude čim nježnija, življa i jača. Zato se ne može dosta preporučiti, da se čim češće pobudjuje čin vjere. I svećenikom da se to preporuči? Bez dvojbe, jer mi moramo imati življu i jaču vjeru nego drugi. Naravski, to je tako poznato sredstvo, da si njim ojačamo vjeru, da se čini, da je o njem suvišno govoriti. Nu samo znanje nije dostatno. Mi smo skloni, da u ascezi i u drugih stvarih tražimo ono, što je daleko, a da ne pazimo na ono, što je blizu i što je običajno, dočim nam je baš ovo najpotrebnije, ili bar najkoristnije. Nijedan svećenik neka ne propusti pobuditi često čin vjere; i svetci su to činili, mi valjda nećemo reći, da ovo pobožno vježbanje manje trebamo, nego oni? Zgode imademo zato dosta, n. pr. Kada posjetimo Spasitelja u presv. oltarskom sakramentu, kada promatramo, kada se pripravljamo za sv. misu, kada pohadjamo bolestnike, dà kod svih naših duhovnih posala. Promislimo bar ono, što nas o tom uči sv. vjera. Pobudimo li čin vjere, biti će najbolje, da se poslužimo rječmi crkve, i molimo uz to Boga, da nam vjeru umnoži, razsvjetli, ojača i oživi. To je vježbanje korist, koja se ne može dosta ocieniti.

Mi svećenici smo ministri Christi, a kao takovi moramo braniti i zastupati probitke Kristove. Mi moramo misliti i ćutiti kao On. Njegovo srce, svakog obožavanja dostojno, vriedja se toli često i gorko griehom bezvjerstva. Imademo li srce za njega, kako bismo ga morali imati, tada nećemo propuštati, da i radi toga rado i često pobudjujemo čin vjere, da tako njegovom srcu pružimo zadovoljštinu, njeku malu naknadu za tolike griehe bezvjerstva.

[1]) Vidi K. L. br. 46. i 47. od prošle godine.

Zar ne moramo iz istoga razloga i radi spasa duša vjernike podučiti i opomenuti u izpovjedaonici i sa propovjedaonice, da često pobuduju čin vjere? A koli bi koristno i liepo bilo, kada bi propovjednik, tumačeć koju vjersku istinu spomenuo slušatelje na ovakav ili sličan način: „Pobudimo u duhu vjeru na istinu, da . . . . ., i molimo početnika vjere, Krista, Gospodina našega, da vjeru u nami sačuva, ojači i umnoži."

2. „Accedite ad eum, et illuminamini." Pristupite k Bogu, i dajte se razsvjetliti, tako opominje prorok (ps. 33. 6.) razsvjetliti od svjetla njegove istine i milosti. To biva osobito meditacijom ili promatrajućom molitvom. Mi pristupljujemo k Bogu, kada se pomišljamo u njegovu prisutnost kojim činom vjere, i dočim mi promatramo koju božansku istinu, to duhom našim u nju prodiremo i primamo spasonosna razsvjetljeljenja. Kakvo svjetlo, kakovu vatru ljubavi užiže Isus u nami, ako djetinskim srcem s njim občimo (cum simplicibus sermocinatio ejus", Prov. III. 32.) u molitvi, u duhovnom promatranju. Častni sluga božji Vinko Marija Strambi († 1824.) pisao je njekoj pobožnoj osobi: „Ja želim, da vi u srcu vašem prijateljski občite s Bogom. Koli je liepo u tom naučiti se onoj mudrosti, koja ne vara, i u onom plamenu goriti, koj čisti a ne žeže." Promatrajuća molitva uči nas, koli su liepe i uzvišene, koli važne i dragociene božanske nauke vjere i ćudoredja i koli se sretnimi cieniti moramo, da posjedujemo kao djeca nepogriešive crkve božje darove svete vjere. Naravna posljedica svega toga je, da sve više cienimo vjeru i sve ono, što ona obuhvaća, a uz to nas i sve više vesele i raduju objavljene spasonosne nauke. Zar neće sve ovo u nami povećati i umnožiti jakost i vriednost vjere? Preporuča se osobito jednu te istu istinu promatrati više dana, da tako prodrie čim dublje u duh i srce. Velika vriednost meditacije za vjeru povećava se i tim, ako ponizno pobudimo čin vjere ob onoj tajni, koju razmišljamo i ako molimo Boga, da nam umnoži vjeru. Preporuča se zato tomu priključiti i čin radosti, da poznajemo Boga i po njemu objavljene istine. Ako se radujemo kada upoznamo dobrog i odličnog muža, moramo se tim više radovati, što poznajemo Boga. Čin vjere neka se pobudi uviek, kada je moguće, jer se tim jača i umnožava vjera.

3. „Accedite ad eum, et illuminamini." To biva na osobiti način, kada pristupljujemo k priestolju milosti (Heb. IV. 16.) k Isusu u presvetom sakramentu, da nas obasja svojim svjetlom milosti. „Pogledajmo one krasne darove, ona jasna razsvjetljenja, onaj sladki ljubavni plamen, koj se dieli pobožnim dušam i ljubiteljem presv. sakramenta u njegovoj prisutnosti", nagovara sv. Alfonzo kršćanske duše, da ih potakne, da često pohode presv. sakramenat. „U raju bio je izvor, iz kojega su izvirale vidive rieke, a na žrtveniku je izvor, iz kojega izviru duhovne rieke", veli liepo sv. Krizostom. „Taj izvor je izvor svjetla, iz kojega prodiru traci istine. Oko njega stoje nebeske moći i gledaju ljepotu njegovih valova, jer jasnije vide silu i nepromjenljiv sjaj sadanjih tajna." (Hom. 46. in Evang. Joan.) Rieč Gospodnja je veoma vatrena, „ignitum eloquium tuum vehementer" (Ps. 118.) ona razsvjetljuje i razplamćuje; a koli tek božansko srce Isusovo u presv. sakramentu! Zar može ostati obćenje s njim bez razsvjetljenja za vjeru? To biva osobito, kada primamo Isusa u sv. pričesti čisto, ponizno i srcem punim ljubavi. Sv. Eucharistija nije samo kruh života „panis vitae", dočim umnožava život milosti, već je ona i kruh razuma, „panis intellectus" (Eccli. XV. 3.) dočim umnožava svjetlo vjere. Taj sakramenat je na osobiti način tajna vjere, „mysterium fidei", i osobito močan, da nam jača i množi vjeru. Isus je svjetlo i izvor svjetla; duša, koja ga dostojno prima, sjaji se i gori u vatri, koja je od njega proiztekla. „Dà, dok je u nami u istinu naš Spasitelj, daruje nam svoje svjetlo, jer on je izvor svjetla. Kada su ona dva učenika u Emausu primila sv. pričest, otvoriše im se oči", veli sv. Franjo Saleski. Zato i želi taj svetac, da propoviedamo tek onda, kada smo već misili (ako je moguće) tada smo sigurniji i jači. „Dok sam ja na svietu, veli Spasitelj, jesam ja svjetlo svieta." Iz istoga uzroka preporuča se skoro po sv. misi raditi propovjed ili baviti se naukom.

4. I bogoslovna nauka može biti sredstvo za jačanje i umnožavanje vjere. Ja mislim osobito nauku dogmatike a prije svega apologetiku kršćanstva. Promatramo li mi crkvu katoličku ma gdje i s koje strane, to se svagdje iztiče njezino božansko počelo. Ne ima skoro ničesa u crkvi, što nije bilo povodom mnogim obraćenjem nevjernika i krivovjeraca; kod njekih bijaše uztrajnost mučenika i izpovjednika (osobito u početku kršćanstva), kod drugih uzvišenost i čistoća kršćanskoga nauka, kod njekih svetost i ljepota katoličkoga bogoslužja, uzvišenost hierarkije, jedinstvo crkve itd. Kao što su sredstva Bogom dana znak božanskoga počela crkve i nepogrješive istine njezinoga nauka, tako su i ova sredstvo za vjernike, da sačuvaju i umnože pravu vjeru. Mi nećemo pobliže dokazivati, da je nauka pojedinih vjerskih istina i dokazi, da su ove istine Bogom objavljene, shodni, da vjeru ojačaju i učvrste. Nu ako nauka ima taj učinak u istinu i proizvesti, potrebna je tomu poniznost i čistoća srca, kao što i molitva za božju pomoć, bez koje neka nitko ne počimlje učiti božanske istine.

5. Kao što je vjera temelj kršćanskoga života, tako obratno pravi kršćanski život ojačava vjeru, jer sv. Pavao veli: (Coloss. I. 10.) „Ut ambuletis digne Deo per omnia placentes, . . . et crescentes in scientia Dei"; i opet nauča: (Coloss. II. 2.) „Ut consolentur corda ipsorum, instructi in charitate, et in omnes divitias plenitudinis intellectus, in agnitionem mysterii Dei Patris et Christi Jesu." Ako po vjeri živimo, to se vjera u nami usavršava, ona dobiva sve više svjetla, jakosti i životne snage. Zato se vjera i dobra djela me-

djusobno izmjenjuju. Ako njetko vidi pred sobom grad, mnoge i visoke tornjeve i palače, to si on može predstaviti obseg i ljepotu toga grada; ali mnogo više znadu oni, koji se nalaze u tom gradu i u njem već godine prebivaju. Tako je i sa vjerom. Tko vjeruje, ali po vjeri ne živi, taj poznade nauke božje objave te je o njihovoj istini osvjedočen; ali holiko je bolje poznaje onaj, koj po vjeri i živi, i koli je takav više uvjeren, da su ove nauke nebeske, božanske, neizrecivo dragociene i liepe. Hoćemo li, da nam bude vjera čim savršenija, to moramo u naukah svete vjere tražiti pravilo našega mišljenja, volje i djelovanja.

Ako čitamo životopise svetih ili pobožnih svećenika, to se moramo diviti savršenosti njihove vjere. Nu zato su i čudesne stvari počinili. „Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam", Gospodin ih je zato i najdarežljivije nadario, „adepti sunt repromissiones." Tako molimo često u časoslovu. Tko nebi htio imati takovu ili bar ovoj sličnu vjeru i postati dionikom nebeskih obećanja? Tko to hoće, ne preostaje mu drugo, nego upotriebiti sredstva za umnožavanje vjere.

Pr. **J. Šašel.**

Dužnost liečnika spram bolestnika.

I mi svećenici, pomirujući največom našom povlašću griešnika s Bogom, osjećamo često golemu težinu nepogodnoga vremena i napornoga puta.

Ova se težina potenciranom mjerom na nas svaljuje tada, kad nas glas vodića za burne i kišovite noći iz sladka sna digne k dužnosti.

Al se mi, sviestni si svoje uzvišene i uznosite dužnosti, svoga zvanja, svoje božanske povlasti, promećemo od ljudskih patuljaka u gorostasne dive, ter noseći nedostiziv simbol trpljenja: samoga Boga, rado zaboravljamo, uz koje smo napore pred vrata bolestnikove kuće pali, da mu dušu spasimo.

Priznajemo, da je i liečničko zvanje vrlo tegotno i — si licet parva componere magnis — u veliko slično zvanju svećeničkomu.

Mi spasavamo dušu: liečnikom je po hipotezah njihova umjeća bolestnikom vratiti zdravlje.

U pregnuću, da bolestniku vrate zdravlje, ili, da mu bar ublaže ljutinu boli: liečnici ne smiju krzmati; oni ne smiju štrepiti niti pred bridkošću ledena sjevera, niti pred tamnoćom gluhe noći, niti pred daljinom napornoga puta.

S ovoga gledišta shvaćaju plemenito liečničko zvanje svi ozbiljni muževi, s ovoga gledišta shvaćaju plemenito liečničko zvanje javne vlasti i zakonski propisi.

U to ime saobćujemo sliedeći pravni slučaj:

„Josip M. prijavi kod nadležne političke oblasti liečnika dra. Adolfa R., da je uzkratio liečničku pomoć njegovoj supruzi, koja je usljed toga umrla. Supruga na ime njegova Marija M. rodila je noćju od 2. na 3. kolovoza, pa odmah iza poroda tako opasno obolila, da je primalja izjavila, da se mora odmah liečnik dozvati. Usljed toga podje Josip M. oko 1 ure poslije pol noći k dru. Adolfu R., razloži mu opasno stanje supruge i zamoli da podje s njim. Ali dr. R. odvrati, da takove bolesti ne spadaju nanj, neka se obrati na drugoga liečnika. M. podje u istinu do dra. L., ali ga ne nadje kod kuće, a jer je mjesto L. slabo poznavao, ter ne znao gdje bi još kojega liečnika našao, a niti je ikoga na ulici sastao, koji bi mu znao kazati ime i stan kojega drugoga liečnika, vrati se natrag kući. Za nekoliko ura kasnije umre mu žena.

Politička oblast priobći tu prijavu državnomu odvjetničtvu u L., da postupa prema §. 335. k. z. Nu državno odvjetničtvo odgovori, da uzkraćenje liečničke pomoći ne spada pod kazneni zakon.

Na to je politička oblast sama povela proti dru. R. kazneni postupak, gdje je Josip M. još jedan put sve izkazao, što je naveo u svojoj prijavi, a k tomu primetnuo, da je na vratima stana dra. R. stajala napisana na pločici njegova adresa s oznakom: ‚doktor medicine i magister primaljstva.'

Pozvan, da se opravda dr. R., očitova, da ga je u istinu noćju 3. kolovoza probudio neki gospodin, ali da nije ustao iz kreveta, jer su ga prsa bolela, da mu je upravo onda zlo bilo, da on u obće nikada ne polazi bolestnike noćju, da se je tako izpričao tužitelju i dodao, da se ne bavi primaljstvom, i uputio ga na dra. B. — Dr. R. uztvrdi na dalje, da je iste noći, pol ure prije, isto tako odpravio nekoga Izaelićana, koji ga je molio za pomoć; napokon, da on kano bivši vojnički liečnik ima vrlo slabu praksu u primaljstvu, pa da sve partaje, koje traže pomoć u njega u ovoj bolesti, upućuje na dra. B. Za dokaz, da je u istinu spomenute noći bolovao, pozivlje se dr. R. na svjedoke: Izraelićana Kasila S. i Stazu K., koji su tobože iste noći molili ga za liečničku pomoć.

Nakon dovršene rnzprave odsudi politička oblast dra. Adolfa R. radi prekršaja u smislu dvor. dekreta od 24. siečnja 1832. i minist. naredbe od 30. rujna 1857. na kazan novčanu od 25 for.

U razlozih rješitbe veli se, da je krivnja dra. R. dokazana vlastitim priznanjem, da dr. R. nije dokazao da je u istinu bio bolestan, a pozvani svjedoci nisu znali navesti, kada su ga pozvali k bolestnomu sinu Kasila L.

U utoku podnešenom na višu oblast navede dr. R., da se po dvor. dekretu od 24. siečnja 1832., br. 5981. može krivim proglasiti samo onaj liečnik, koji može pomoći, pa neće s objesti ili hira, što nije kod njega bilo. On da od svoje mladosti, kako potvrdjuju svjedočbe triju liečnika, boluje na prsima, da mu je upravo one noći bilo vrlo zlo, tako da je morao morphia nešto uzeti, da uzmogne zaspati, da se je znojio, pa nije mogao ni smio znojan u noćni zrak.

Viša je oblast ipak utok zabacila i rješitbu prve oblasti potvrdila.

I proti ovoj rješitbi podnese dr. R. utok na ministarstvo nutarnjih posala, koje naredi, da se o tom izrazi kotar. liečnik u L. Ovaj je nakon preduzeta izvidjenja izrekao, da dr. R. boluje već više godine na infiltratis tuberculosa pulmonum, da je bolest kad što jača, kad što opet slabija, ali da zdravlje njegovo nedopušća, da vrši zvanje liečničko i noćju. Napokon opazi kotar. liečnik, da dr. R, koliko on znade, uzkraćuje poslije 10. ure na večer pomoć i onim bolestnikom, koje sam danju polazi.

Ministarstvo nutarnjih posala odbi ipak na temelju §. 3. naredbe minist. od 31. siečnja 1860. d. z. l., br. 3. utok dra. R, a s njim i zajedno podnešenu molbu za milost, pošto ne ima dovoljnih i uvaženja vriednih razloga za to. *)

Saobćio **A. Z.**

Medjunarodni sastanak katoličkih učenjaka.

V.

4. Odbor za istorijske znanosti.

P. De Smeth priobćuje razpravu o organizaciji prvobitne kršćanske Crkve. Uza svu oskudicu izprava za apostolsko doba, ima već u prvih stoljećih vrlo jakih dokaza, koji pokazuju monarkički karakter vladanja ove Crkve. Svjedočanstva su posve formalna i jasna, počamši od drugoga vieka u poslanici sv. Ignacija. Sudjeluju kod razprave gospoda Kurth, abbé Vacant, Robiou, abbé Pillet i Mons. Sauvé.

Grof Bourbon Liguières predaje razpravu o zadaći djevice orleanske. Dokazuje, da ova zadaća nije ni po što bila obsjena sjetila, nego da je imala vrhunaravni karakter, koji se završio u Reimsu. Margrof Beaucourt naglašuje ovu zadnju točku, i razlaže kako je Jeanne d' Arc, kadgod je ozbiljno govorila o svojoj zadaći, uviek ju na to svadjala, da se digne obsada s Orléans-a i da se kralj okruni u Reimsu.

M. Fournier u razpravi, koju je čitao u sriedu, 11. travnja, na večer dokazao je: 1. da su lažni dekretali sastavljeni u Mansu na dvoru biskupa Aldarika; 2. da je glavni cilj tomu sastavku bilo to, da se ostvare crkvene reforme, koje su bile u ono doba potrebne u Francezkoj; 3. da je povod tomu sastavku bio boj, što ga je zapodjeo bretonski vojvoda Noménvé, da uništi franački upliv na bretonski episkopat.

M. Allayd čita svoju radnju o Tebejskoj legiji. Encherovo izvješće, na koje se osnivaju mnogi poviestnici, čini se da nije nepobitno autentično; nego će prije biti zbirka ustmenih predaja. Doba, što ga Encher označuje, ne sudara se s poviešću Dioklecijanove vlade. Ipak bi ta izprava imala veliku istorijsku vriednost. Pokolj tebejske legije bio bi se dogodio oko godine 188. Vojni sbor poznat pod imenom tebejske legije ne bijaše legija, nego pomoćna četa. Na predlog veleč. P. De Smeth-a ove dvie vrlo važne razprave, jedna o djevici orleanskoj, a druga o tebejskoj legiji, tiskat će se u zbirci Bollandista, koja izlazi u Belgiji.

Abbé Duclesac, razpravljajući o postanku galikanske liturgije, opisuje najprije protezanje galikanskih obreda, koji su obuhvaćali ne samo Hispaniju, Galiju i Britaniju, nego i Italiju, dok su se rimskoga obreda držali poslije petoga vieka u dolnjoj Italiji i u Africi. Obredi galikanske liturgije imali su s početka samo prelazni i privremeni značaj. Čini se, da su bili uvedeni s iztoka na zapad pod konac četvrtoga vieka. Ne valja za to tražiti podieklo te liturgije u lionskoj, nego u milanskoj crkvi, koja je onda imala velik upliv na latinski sviet. Razlagatelj sklon je tomu mnienju, da je s prva bila galikanska liturgija identična s ambrosijanskom.

Član M. Clerval na temelju Enciklopedije liepih umjetnosti od god. 1142., koja je do sada bila nepoznata učenomu svietu, točno je na kongresu označio program škola u Chartres-u i u Parizu, u prvoj polovici 12. vieka, i došao do vrlo važnih zaključaka za poviest one dobe; n. pr. o prvom pojavu dialektičkih Aristotelovih razprava, koje su imale tolik upliv na skolastiku, o porabi u srednjem vieku izbrajanja desetičnoga deveterih brojka, a osobito ništice, za tim o prvih prevodih znanstvenih djela s arabskoga jezika. Napomenuta Enciklopedija je Thiery-ev *Heptateuchon*.

5. Odbor za vjersku kritiku.

Abbé De Broglie, predsjednik ovog odbora, pročitao je najprije breve sv. Otca i spomenuo, da su bogoslovni predmeti preveć visoki te se ne mogu razpravljati na kongresu; s toga veli, da se imadu sve lih teoložke razprave bezuvjetno izključiti.

M. Robiou, u svojoj spomenici o vjeri starog Egipta, pita: Nije li se ta vjera mienjala tudjim uplivom? Odgovara: 1. Može se uzeti kao vjerojatno, da vjerska obnova Amenotisa IV. potiče od israelskog upliva; 2. ona mjesta u vjerozakonskih izpravah starog Egipta, koja se dadu panteistički tumačiti, mogla su pripraviti put pokusom materijalističke vjere u zapadnoj Asiji, poslije faraonskih pobjeda u tom kraju. Više kongresista sudjelovalo je toj razpravi, med njimi glasoviti De Rougé i abbé De Broglie.

M. Fournier De Flaix priobćio je kritičku statistiku raznih religija, u kojoj dokazuje, da su brojke, koje se obično pripisuju religijam skrajnog iztoka, vrlo pretjerane.

Abbé Graffin, učitelj govorničtva na katoličkom zavodu, razlaže novimi dokazi, da poraba jednog te istog zaimena za mužki i za ženski rod u *Pentateuhu* dokazuje autentičnost ove knjige. Njegove opazke u tom pogledu su odlučne, i dokazuju proti Renanu, da se ni u tom predmetu biblijska eksegesa katolika ne boji kritike racijonalista.

---

*) Po „Mjesečniku pravničkoga družtva u Zagrebu“ od g. 1880.

Suvišno je reći, da su toj razpravi, kao što i drugim o vjerskoj kritici, učestnici bili mnogi učenjaci katoličkog kongresa.

Nad grobom
Karla Hercega
bogoslova III. godine

† 2. lipnja 1888.

Avaj sudbo, što imadeš sada,
Što s' posegla za zelenim listom,
Što s' otrgla mlad pupoljak istom,
Što mi uze prijatelja mlada?

Oj ljutom boli — non plus ultra —
Otrovala kratke si mu dneve;
Njeg nema više! „Vixit breve
Et explevit tempora multa!"

S Bogom Karlo! kličemo Ti druzi
I plačući praštamo se s Tobom,
Spomen ovaj stavljamo u tuzi
Mjesto cvieća nad ranim Ti grobom;
Pa dok živih gdjegod bude nas
Molit ćemo za duše Ti spas!

K. Z.

Viestnik.

Zagreb. **Njih c. i kr. Visosti kraljević Rudolf i kraljevna Stefanija u Zagrebu.**

Dan 10. lipnja o. g. ostati će dugo u srcu i sladkom spominjanju Hrvatskoga naroda a osobito Zagrebčama, jer su Hrvati imali opet prilike da dokažu, kako je jako i duboko čuvstvo odanosti i nepokolebive vjernosti prama vladalačkoj kući. Ovo su Hrvati i dokazali zaista dostojno i srdačno; a s ponosom možemo opet upisati u srca naša svjedočanstvo Nj. c. i kr. Visosti, da se za to i dobro znade. —

Svećenstvo je katoličke crkve privela Nj. uzoritost, kardinal-nadbiskup Josip Mihalović. Uzoriti gospodin pozdravi prejasne nasljednike priestola sliedećim govorom:

„Vaše cesarske i kraljevske visosti!

Katoličkomu episkopatu, kaptolom i svećenstvu kraljevina Hrvatske i Slavonije prevelika sreća danas u dio pade, da imade najugodniju priliku Vaše cesarske i kraljevske visosti prigodom toli milostiva posjeta najsmjernije i najsrdačnije pozdraviti, te ujedno svoju nepokoljebivu vjernost, odanost i strahopočitanje prepokorno očitovati. Neka svemogući Bog, — komu se za našega premilostivoga vladara i kralja, i najmilostiviju kraljicu, i za sav previšnji cesarsko-kraljevski dom svaki dan vruće i pobožno moliti nepropustimo, — svojim obilnim nebeskim blagoslovom i svemogućom otčinskom zaštitom Vaše cesarsko i kraljevske Visosti čuva, brani, i na mnogo jošte godina uzdrži, na slavu, radost, i sreću mile nam domovine, kao i svih naroda ciele Austro-Ugarske monarkije. Živile Njihove cesarsko - kraljevske Visosti!!" (Oduševljeno Živili!)

— († Ivan Mašek). Pokojnik odilazeći od kuće da u Zagrebu prisustvuje dočeku Njihovih Visostih priestolonasljednika, nije ni slutio da će u Zagrebu — ali na centralnom groblju — i ostati. Kap mu je pala i u brzo je dovršio svoj život. 12. o. m. Župljani njegovi, prijatelji i znanci tim su se više iznenadili i raztužili, čim su se manje tomu nadali. To se je moglo opaziti i kod pogreba, koji je upravo dostojno obavljen iz mrtvačnice na mirogoju dne 13. o. m. o 5. uri poslie podne. Od mnogobrojnoga obćinstva iztaknuti nam je, da je bilo i izaslanstvo grada Karlovca. Tako vidjesmo p. n. gg. Turkovića, Modrušana, Jelenca, Banjanina, Vojačeka, gradskoga viećnika Horvata i dr. više župnika njegova kotara, više preč. gg. kanonika sa presv. g. P. Guglerom; za tim uz rektora sveuč. T. Smičiklasa, klerike nadb. sjem. sa svojim ravnateljem J. Vrevcem i mnogo druge odlične gospode i svećenika. Za pokojnikom žali ciela župa dubovačka, kojoj je bio pastirom, vas kotar karlovački, komu je bio vicearhidjakonom, a i svi prijatelji i znanci Boga mole, da mu bude duši milostiv.

Italija. (Biskupi podalpinski i ligurski i novi kazneni zakonik). Parlamenat je zabacio prosvjede episkopata talijanskoga, koji se podigao da brani prava i slobodu klera. Vidjeti će Italija i cieli sviet tko je radio s više saviesti i poštenja. Mržnja antiklerikalna popela se nad sve razloge pravednosti, nu ne će si moći podvrći saviest klera i episkopata, koji je već dao divnih dokaza hrabrosti i kreposti. Episkopat piemontski i ligurski, koji broji tolike silne umove i tolika srdca veledušna, prosvjedovao je riečju učenom i apoštolskom proti tim zlorabam, koje sektarsko nasilje zastiru zakonskim karakterom. Sabrati ćemo najvažnije točke toga hrabroga prosvjeda, koji zvoni kao odjeka uvriedjene i gažene saviesti narodne.

„Riedko se obraća glas Episkopata talijanskoga na narodni parlamenat: što jasno dokazuje, da se mi u stvari državne ne uplićemo. Nego imade časova, u kojih bi se šutanje moglo nazvati slabošću i sramotom: i što je gore, bilo bi zločin. Takov čas došao je sad za nas biskupe; s toga, da ne zaostanemo u vršenju dužnosti, koje nas vežu pred Bogom i pred ljudi, posavjetovasmo se odpraviti Vam sliedeće pismo. U novi kazneni kodeks, koji je predložen parlamentu, i o kojemu se vieća, uvršteni su artikuli, koji pod obćenitim nazivom službenika bogoštovja (ministri di culto), protežu se osobitim načinom na kler katolički. Glede tih članaka, koje se je htjelo nazvati zlorabe klera, na što se tužimo, svraćamo mi pozornost vašu na nekoje premise i nekoje naše zaključke. Premise vas prose da razmotrite, kako ti članci nemaju pravo da obstoje. U istinu javno ih mnienje ne zahtjeva. Manjkaju česti dopisi magistrata, koji bi doka-

zali zloporabu klera u izvršivanju njihove službe, manjkaju u tu svrhu tužbe municipija, manjkaju uznemirivanja od strane bića družtvenih. Nije dosta samo tvrditi, kler čini zlorabe, treba vidjeti, da li su u istinu zlorabe; i to nije dokazano. Kler žive u miru s narodom, narod žive u miru s klerom. Nadalje, ti članci uvadjaju protuslovje u naše zakonodavstvo: Svećenici kao i drugi gradjani proglašeni su jednaki pred zakonom. Nu novi članci o zlorabah klera dokidaju tu ravnopravnost. Ne da se službenikom bogoštovja primjenjuje obćeniti zakon, nego ih sili, da bude s njimi postupano zakonom skroz iznimnim. U tom se pako ide jako nepromišljeno; jer ako se iznimni zakoni priznavaju gledom na kler, ti bi imali biti ne neprijateljni, nego povoljni i u prilog. Za stalno svećenici u isto vrieme odvise od duhovne hierarkije, službenici su vjere katoličke, koju zakon priznaje i dopušta. Uzmimo da svećenici budu prisiljeni od svoje službe onako se ravnati, kako nedopuštaju novi kazneni zakoni: kako ih može vlast državna kazniti, kada je njihov obstanak priznala i uključno dala im posebnu povlasticu? Svećenikom oduzeta je sloboda sviesti, pače i politička i gradjanska, koju imaju svi drugi gradjani. Jer kod klerika često će se polag toga zakona štogod upisivati u grieh i smatrati zločinom, što kod drugih gradjana niti će biti zločin niti kažnjivo.“ Po tom biskupi zaklinju upravo zastupnike, da se smiluju na domovinu svoju Italiju, koja je već dosta mučena, i zabace zakonske članke, koji idu na štetu klera, te koji vriedjaju vjeru, a ne će poštediti ni naroda. Spominju, kako se tim zakonom ništa drugo ne kani postići, nego ustrašiti kler katolički, svezati mu ruke, te tako udušiti pitanje rimsko. Nu pitanje, koje je veliko, izvanredno, domorodno i svjetsko, ne da se tako zabašuriti; njega treba riešiti. Papa ište podpunu slobodu, posvemašnju neovisnost u izvršivanju službe svoje apostolske. Neka se dakle stvore takvi zakoni, koji će dati Papi slobodu i nezavisnost, onda se je moći nadati da će to pitanje naći svoje riešenje. Važni taj dokumenat završuje riečima; „Ako ovaj nesretni zakon ne odbijete, što će se reći u svietu katoličkomu? Ovo: vlada talianska, lučeć se od svih vlada i naroda, lučeć se pače j od istoga svoga naroda talijanskoga, pozdravila je svećenički jubilej Leona XIII. tim, da mu je poslala na dar okove za kler.“ — Pismo je podpisano od nadbiskupa Turinskoga, Genovskoga i Vercellskoga, i od njihovih suffragana.

— (Hierarhija katolička) O sadanjem stanju kat. hierarhije izvješćuje nas La Gerarhia catolica, koja izlazi u Rimu, ovako: Kardinala umrlo je za Leona XIII. 57. Kardinalskih mjesta prazno je 9. Od 61 živućih kardinala imenovao je Pijo 18 a Leo XIII. 43. Najstariji kardinal je Newman — koji stoluje u Birminghamu, ima mu 88. godina; najmladji je nadbiskup u Beneventu Di Rende ima mu 41. godina. Trojici sv. kolegija neima još 50. god. medju timi je državni tajnik sv. Otca. Četvorica imadu više od 80. god. medju njimi je brat sv. Otca. 8 je kardinala koji su stariji od sv. Otca. — Patrijarka imade 13. Latinskog obreda 8, iztočnog obreda 5. Patrijarške stolice jesu u Carigradu, Aleksandriji, Antiohiji, Jerusalemu, Mlecih, Babilonu itd.

Nadbiskupija imade na svietu 185. Od tih spada 14 neposredno pod sv. stolicu. 150 njih imade vlastitu crkvenu pokrajinu. 1 je obreda armenskoga, 1 grčko-rumenskoga i 1, rutenskoga, 18 njih podloženo je odnosnim patrijarhatom, a medju njimi 4 su grčko melhitske, 4 sirske, 4 kaldejske i 4 maronitske. — Od biskupija latinskog obreda spada 86 neposredno sv. stolici. Suffraganskih biskupija imade u svem 610.

Od biskupija iztočnog obreda 2 su grčko-rutenske 3 grčko rumenske, a 5 je rutenskih. Patrijarhatom podloženo je 18 biskupija armenskih, 9 grčko-melhitskih, 8 sirskih, 7 kaldejskih i 3 maronitske. Ukupno su dakle 752 biskupije.

Leon XIII. podigao je 1. stolicu patrijaršku, 12 nadbiskupija, 57 biskupija, jednu apostolsku delegaturu, 27 apostolskih vikarijata, i 11 apostolskih prefektura. 7 nadbiskupija je ponovio i 5 prefektura pretvorio u vikarijate.

— Politika parade. Rieč je dobro pogodjena, rieč je „Siecle-a“ te karakteriše politiku, što ju sliede slobodoumni radikalci. — Mi iz gornjega članka donašamo mjesto, što se odnaša na religiosna pitanja:

„Ako su ovo reforme, koje se tiču religiosnih pitanja, valja paziti, da praznina nikoga ne frappira, il da tko ne škodi samu sebi. Ministar Floquet priznaje, da je razstava crkve i države za sada ne praktična. — A zašto se onda to namjerava? Ako velika većina Franceza još polazi misu, te hoće, da država plaća svećenike, zar se može činjenica toli obćenita, toli duboka modificirati sa jednim ili sa dva zakona? Već su evo četiri godine, što smo obuku učinili obligatnom, a zakon još nije proveden pa nije ni provediv do u dva čitava departementa, — a neće ni biti još dugo. Narod zahtievaše obvezatnu obuku, — a sad kad mu je dana, — sad je više netreba.

Travanjski zakon od 1884. dozvoljava obćinam, da se rieše stanovitih troškova za bogoštovje, a na 36.000 obćina računaju se 3.000, koje se okoristiše slobodom, što im je dana. To već dokazuje, da više od 33.000 obćina ne traži razstava crkve i države.“

„Ako narod neće da se pokori zakonom, koje sám zahtievaše, ako neće da se posluži slobodom, za koju se borijaše, nije li očito, da je upravo smiešno, htjeti nametnuti mu zakone i slobodu, koje ne traži. Nije li očito, da u mnogobrojnih reformah, koje se poduzimlju, te koje svi presvietljeni republikanci prihvaćaju, valja izabirati?“ Na sve ovo primjećuje „La Semaine religieuse“:

Siecle ima pravo, kad vjeruje, da Francezka ne želi razstavu crkve i države. Al on zaboravlja, da su oni njegovi prijatelji, koji govorahu, da je klerikalisam „bio“ neprijatelj. Njegovi su prijatelji oni, koji zahtievahu izgon redovnika. — On hoće, da je Francezka zahtievala laičku i obvezatnu obuku, — a to je dokaz, da nije sve točno, što opaža ovaj list. Da je Francezka željela zakon o prvoj pouci, ona bi ga bila provela bez potežkoća. — Ako se pak nailazi na opiranje, to je s toga, što su stvoritelji zakona posudili narodu želje, kojih on nije imao. Oni stvoriše prividno javno mnienje. — Danas se to vidi, jer po priznanju *Siecle-ovu*, nije moguće prevesti zakon ni u dva ciela departementa. Tjerala se dakle politika parade.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 25. U Zagrebu, 21. lipnja 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Papina alokucija.

Mirandum sane fidei pietatisque publicae exemplum toto hoc anno, sacerdotii Nostri quinquagesimo, singulari munere providentissimoque Dei consilio, ubique gentium intueri licuit. Stipati sumus peregre convenientium quotidiana frequentia: obsequia accepimus ab omnibus civitatum ordinibus, eaque variis, nec opinatis testata modis. Ad plura hominum millia ex omni Europa, non paucos ex remotioribus Americae partibus, novissimeque ex Africa his in tectis venerabundos complexi sumus.

In hoc pietatis pulcherrimo honestissimoque certamine, perspicere potuistis Venerabiles Fratres, qualem sibi locum Italicae gentes vindicarint: quae scilicet suum illum veterem ac perennem in Apostolicam Sedem animum luculenta et multiplici significatione confirmarunt. — Consentaneum videbatur, idque prudentia atque humanitas ipsa postulabant, gratulantium vocibus nihil admisceri dissonum. Non defuere tamen domi qui dissentirent; quin immo his ipsis honoribus Pontifici Romano magnificentius habitis recruduisse eorum videtur offensio, qui Ecclesiam implacibilius oderunt: quorum infensus atque inimicus animus, toto hoc intervallo, insolentius quam alias, mixtis ad probra minis, erupit. Iidem vero, quoniam plurimum possunt, nunc quidem prae se consilia sua confidentius ferunt: multiplicatisque passim impedimentis, majoribus in dies adstringere vinculis Ecclesiam moliuntur. Cujusmodi propositi, si cetera deessent, Codex delictorum et poenarum, de quo in coetu legumlatorum sententiae dicuntur, novum praebet ac lamentabile testimonium: in iis intelligimus legum capitibus, quae recta Clerum catholicum, oblique vero Sedis Apostolicae jura attingunt. Cumque res agatur permagni momenti, de ea ipsa vobiscum, Venerabiles Fratres, animum Nostrum breviter communicare decrevimus.

Harum legum haec summa est: quaedam delicta finguntur, quibus patria dicitur violari, eaque poenis sanciuntur valde gravibus, nec tamen qualia illa sint explicando definitur. Similiter per speciem prohibendorum discriminum, quae maxime a potentia cleri imminere dicuntur, severissime in sacerdotes animadvertitur, si quid contra leges, contra instituta civilia, vel publicae potestatis acta, vel etiam contra tranquillitatem domesticam, remve cujusquam familiarem fecisse vel suasisse convincantur. — Istiusmodi leges, Venerabiles Fratres, non est dubium quo reapse pertineant, praesertim si conjuncte accipiantur cum ceteris in genere non dissimili, maxime vero cum satis aliunde sint auctorum consilia cognita. Primum scilicet vindicandorum romani Pontificatus jurium volunt poenarum metu eripere facultatem. — Verum vix attinet dicere quam id sit iniquum, jura sanctissima, cum legitima Ecclesiae libertate apta et connexa, aliis pro arbitrio oppugnare, aliis ne defendere quidem impunite licere. Quoniam vero ea incolumnia esse jura, catholicorum omnium magnopere interest, dubitandum non est, extituros toto orbe qui patrocinium Sedis Apostolicae libere suscipiant, solis ex Italia catholicis, qui maxime omnium deberent, lege prohibitis. — Sed quod magis refert, prout saepe diximus, ea Romanorum Pontificum conditio, quae ipsorum est tuendae libertati necessaria, nihil obest rebus italicis, immo plurimum verissimeque prodest, ita ut quicumque eam vindicant libertatem, non hostes patriae, sed optimi sint fidelissimique cives habendi.

Deinde istae ipse leges simulacro tutandae reipublicae reipsa servitutem Ecclesiae tegunt. Cum enim munus officiumque Ecclesiae sanctissimum sit, omnia constanter praecipere, omniaque,

vel invitis hominibus, tueri, quaecumque sibi ad praecipiendum tuendumque Jesus Christus injunxit, propterea in legibus institutisque civitatum si quid a christianis fidei morumque præceptis dissideat, probare clerus vel silentio dissimulare non potest, proposito sibi Apostolorum exemplo, qui de Jesu Christo ejusque doctrina silere a magistratibus jussi, impavido pectore respondebant: *„si justum est in coonspectu Dei, vos potius audire, quam Deum, judicate“* (1). Qualis erat christiani nominis fortuna futura, si quibuslibet populorum institutis, si magistratuum jussis nullo discrimine, vera iniquane forent, Ecclesia paruisset? Mansisset sancita legibus superstitio vetus, nec ullo modo humanum genus ad Evangelii lumen emersisset.

Sed illud in primis injuriosum, defensionis caussâ, apparari arma contra Ecclesiam oportere. Itane vero? Omnis est justitiae magistra et custos Ecclesia, injurias pati nata, non facere — Valde etiam a veritate est justitiaque alienum, universum clericorum ordinem in suspiciones tam graves sine justa caussa vocari. Neque enim ulla ratione apparet quid cuassae sit, cur nova in eos decreta sciscantur. Quo tempore clerus italicus, quove loco, male de salute vel tranquillitate publica meruit? — Sed si altius rei momenta repetantur, apparet quantopere ista legum capita sanctissimis Ecclesiae institutis repugnent. Ecclesia enim, Dei voluntate, perfecta societas est, et quemadmodum leges suas, ita suos habet magistratus, potestatis gradu rite distinctos, quorum est princeps omnium Pontifex romanus, universae Ecclesiae divino jure praepositus, idemque Dei solius potestati judicioque subjectus. In hoc igitur quod in Ecclesiae instituta invadunt, inferunt potius, quam propulsant injurias. Idque faciunt lege singulari, meditata severitate, nec definitis certisque sententiis, sed vagis latissimeque patentibus, nihil ut non audere interpretandi libido queat. Mirum igitur non est, si indignitas rei tot jam improbantium vel expostulantium voces expressit.

Novimus latas etiam alibi contra clerum leges. Verum non fiunt exemplis haec, de quibus loquimur, probabiliora: et quod majus est, hujus generis legibus Ecclesia quidem nuspiam nulloque modo acquievit, sed, quantum potuit, perpetuo restitit Neque est praetereundum, latas eas esse, cum studia partium contra catholicum nomen vehementius exarsissent, et unâ simul aequitas mentibus, tranquillitas rebus abesset. Pacatis animis, meliora consilia non uno loco ineuntur, legumque illarum odiosam vim cernimus partim desuetudine hebescere, partim contrariis legibus deleri.

His de caussis Nostrum est Apostolicam vocem tollere, aperteque, uti facimus, testari, leges, de quibus agitur, juri potestatique Ecclesiae esse contrarias, libertati sacrorum munerum obesse, de Episcoporum, de cleri universi, in primisque de Sedis Apostolicae dignitate plurimum detrahere, ita quidem ut eas constituere, probare, sancire minime liceat.

Atque haec non ob eam caussam conquerimur, quod acrioris belli advenientes impetus metuamus. Alias vidit Ecclesia procellas, de quibus tamen omnibus non modo victrix, sed pulchrior et fortior evasit. Divina virtus tutam ab hominibus facit — Novimus Episcopos; non ignoramus ceterum Italiae clerum; si in eos casus inciderint, ut alterutrum necesse sit, displicere hominibus, aut in officiis sanctissimis delinquere, non dubitamus quid acturi sint. Sed illud Nos vehementer excruciat, Ecclesiam et Pontificatum pervicacius in Italia oppugnari, cum tamen itali homines numero longe maximo Pontificatum et Ecclesiam religiosissime observent et colent constantia mirabili, et ab Ecclesia et a Pontificatu infinita vis beneficiorum in italicum nomen semper influxerit. Illud Nos pariter angit, cuntis opibus viribusque secundum vota *sectarum* elaborari ut ab Ecclesiae complexu hic abstrahatur populus, in materno ipsius sinu altus atque educatus: nec minus dolemus, quod consilio fiat asperius, longiusque ducatur istud cum Ecclesia dissidium, quod nos et Ecclesiae ipsius caussâ et caritate patriae, maxime velimus, ut sæpe diximus, quo modo justitia, Sedisque Apostolicae jura postulant, omnino sublatum. Velle, imperia perpetuo cum Ecclesia confligere, stultum consilium est, perniciosissimum rebus publicis: nulli tamen quam Italorum generi perniciosius. Quamobrem, quoniam plura non possumus, etiam atque etiam Deum obsecramus, huc propitius respiciat, meliorum temporum auctor: nominatimque Italiae populis largiatur, ut fidem catholicam integram, cum amore Sedis Apostolicae conjunctam, perpetuo custodiant, atque horum caussâ quidvis pati et perpeti ne recusent.

Neosnovana praksa.

Glavno zapovjed ničtvo uZagrebu, odjel unut. izdalo je 25. travnja 1878. pod brojem 6504. naredbu sljedećeg sadržaja: „Senjski biskupski ordinarijat prijavio je, da su slučajevi nezakonskih izvanbračnih zajednica vrlo začestali i da se takovi nezakoniti odnošaji čestokrat

na očigled mjestne oblasti sklapaju uz svečanosti poput svatba (pirova). — Dočim se oblasti upozoruju na naredbe od 15. veljače 1875. broj 79. bog. i od 20. srpnja 1875. br. 7725. nut., primjećuje se jošte sliedeće: Ako se ne dogodi čin zabranjen kaznenim zakonom, mogu političke oblasti postupati po naredbi od 16. rujna 1873. br. 8121. Ako bude zabrana, da se takovi odnošaji nesmiju sklopiti, prezreta, ili ako nebude posluhnuta redarstvena zapovjed, da se dotičnici imadi vjenčati, imadu se i oni kazniti, koji su savjetom i činom pomogli, da je takav izvanbračni savez nastao. — Uz razvrgnuće priležničtva, može se takodjer odrediti, da se dotični krivci izagnaju iz mjesta gdje su zajedno živili, ako im ondje nije zavičaj, i to po §. 15. obćin. zakona, jerbo im manjka neporočnost življenja. Povratkom izagnane takove osobe može nastati prekršaj §. 324. obć. kazn. zakona. — Obćinski načelnici i mjestni glavari dužni su zaprečivati, da konkubinati nenastaju, i u slučaju svečanog sklapanja takovih nezakonitih sveza odmah postupati, glavne krivce kao i ostalo družtvo pozvati, da se razidju, i stvar oblasti radi povedenja iztrage javiti."

Ovom se dakle naredbom — a imade i više ovakih naredaba — daje pravo svakomu, a osobito dušobrižniku, da svaki slučaj priležničtva prijavi oblasti, koja će u smislu do sada izdatih naredaba nastojati priležničtva dokinuti, i umnažanje izvanbračne djece preprečiti.

Ako dušobrižnik u pojedinih zgodah nepodje odmah ovim putem, može i sam raznim načinom uplivati na svoje župljane, da se ostave tako nemoralnog života; n. pr. razboritom opomenom, savjetom, molbom, liepom podukom itd. — Ali se ne smije ni kako odobriti, da dušobrižnik rabi u tom nedopuštena, neosnovana i pogubna sredstva. Mi ovdje mislimo na jednu škodljivu i ni kako osnovanu praksu.

Neosnovano i škodljivo jest, ako dušobrižnik uvede praksu, po kojoj uzkraćuje sakramenat krsta djeci rodjenoj izvan braka, misleć time prisiliti roditelje, da se uzmu.

Takva je praksa neosnovana; jerbo dušobrižniku nedaje nitko pravo, da uzkraćuje krst djeci kršćanskih roditelja, bila ona u ili izvan braka rodjena.

Takva je praksa i škodljiva; jer uzmimo slučaj, da se izvanbračni roditelji nikada ne uzmu, bud što neće, bud što ne mogu radi možebitnih zapreka, to bi uslied ove prakse diete ostalo bez krsta. — Dogodi se, da roditelji imadu volju vjenčati se, ali ne mogu to odmah učiniti nego tek za neko vrieme n. pr. otac je Kranjac te ne može odmah dobiti ženitbenu dozvolu od svoje obćine; ili: otac je uzet u vojnike, te mora dobrano vremena proći, da se uzmogne vjenčati. — Po ovoj praksi moralo bi diete čekati na sv. krst, dok njegovi roditelji stupe u zakonski brak. A hoće li moći svako diete doživiti vjenčanje svojih roeitelja? to seistom pita; jerbo znademo, da mnogo djece u prvih mjesecih po porodu premine, osobito nezakonske, koja većinom neimadu takove njege kao zakonska.

Bilo je nedavno, da su kumovi osam dana nosili i vozili od župe do župe siromašno nejako djetešce, da primi sv. krst, koga mu je domaći župnik uzkratio, jerbo je nezakonsko, i tvrdo izjavio, da ga krstititi neće, dok se roditelji ne vjenčaju, što oni učiniti nisu mogli, jer je otac otišao u vojnike. — Diete je bilo okršteno u drugoj župi i cieli taj dogodjaj prijavljen duhovnomu stolu s molbom, da se prepreči tako neosnovana i pogubna praksa. Što je s te strane učinjeno, mi neznamo; ali znademo to, da je isto dušobrižničtvo pred neko vrieme opetovano uzkratilo krst nezakonskomu djetetu.

Kad bi ovakova praksa bila dopuštena, osnovana i dobra, i kad bi se uvela u gradskih župah, tada bi n. pr. zagrebsko dušobrižno svećenstvo mjesto 1000 djece na godinu, jedva kakovih 400 ili 500 krstilo.

Komu takova praksa nije poznata, znadem, da će se čuditi, kako se u obće može doći do takovih ideja, koje nevode nikakvoj svrsi; već nasuprot radjaju u puku ogorčenje i mržnju prama duh. pastiru, kad puk znade, da se u drugih župah i nekakonska djeca krste kao i zakonska bez ikakvih zapreka.

Što je dobra njegujmo, a što nevalja dokinimo.

G. L.

Uredni duhovni pastir prema smislu §. 75. o. g. z. *)

Pravni slučaj, koji u nižih redcih saobćujemo, odgovara na pitanje: uz koje se uvjete svećenik promeće u „duhovnoga pastira?"

Možda bi taj pravni slučaj, koji je samo o sebe i dovoljno zanimiv, mogao poslužiti praksi gdje kojega brata svećenika. Zato ga saobćujemo.

Pored toga nosi taj slučaj i vrlo važnju tvrdnju: da pripadnici anglikanske vjeroizpoviesti nisu u našoj monarkiji po državi priznano družtvo, pa da njihova crkva nije po državi priznana crkva.

Pravni je slučaj ovaj:

„F. L., englezka državljanka, punoljetna i udova englezkoga odvjetnika, dodje u Beč god. 1878. i tu se upozna sa C. S., austrijskim državljanom, stanujućim u Beču. To poznanstvo i obćenje dovede F. L. do toga, da je pristala na ženitbu sa svojim bečkim znancem. Ne poznavajući ni malo, kakove formalnosti propisuju austrijski zakoni za ovakove slučajeve, prepusti sasma svomu zaručniku, da se shodnim načinom o tom uputi.

Rezultat njegova izpitivanja podpuno ju zadovolji, osobito s toga, jer joj se je reklo, da ne treba drugo

---

*) §. 75. o. g. z. glasi:
„Svečano očitovanje privoljenja ima se učiniti pred urednim duhovnim pastirom vjerenika ili vjerenice, zvao se on po razlici bogoštovja župnik, pastor, ili kako mu drago, ili pred njegovim namjestnikom u prisutnosti dvojice svjedoka."

*

nego prijaviti se englezkomu poslaničtvu u Beču, kako to propisuju zakoni 12. i 13. Vict. cap. 68., koji no govore o tako zvanoj konzularnoj ženitbi, pa da će zatim samo vjenčanje obaviti kapelan poslaničtva u kapeli poslaničtva. F. L., budući anglikanske crkve, bijaše podpuno zadovoljna dočuv, da će ju vjenčati svećenik njezine vjeroizpovjesti, pa ne posumnja ni za čas, da bi mogao biti nevaljan akat, koji se izvodi pod egidom englezkoga poslaničtva. Zaručnici podju dakle do poslanstva, očituju pred tajnikom poslanstva, da će se uzeti, to očitovanje upisaše u registar za to opredieljen, a 18. srpnja 1878. vjenčani su u tako zvanoj poslaničkoj kapeli uz intervenciju ne kapelana poslaničtva, koji je u ono vrieme bio na dopustu, nego substituta, koji je bio pismeno na to delegovan. Akat vjenčanja upisan je opet, kako zakon nalaže, u registar vjenčanih, koji se pri poslaničtvu nalazi. Valja u ostalom primjetiti, da vjernike nisu prije vjenčanja nikako ozvali (nije bilo nikakove napoviedi), jer se konzularne ženitbe mogu valjano sklopiti i bez napoviedi.

Nu za kratko vrieme uvjeri se F. L., da je bila o značaju, zvanju i imovinskom stanju svoga supruga posve krivo upućena, pa s toga poželi, da se što prije razkine mrzka joj sveza. Po njenoj želji, u sporazumku sa njezinom rodbinom, prijavi treća osoba c. kr. zemalj. sudu bečkomu, da je brak ovaj sklopljen, a da se nije obdržavao propis §. 75. o. g. z.

Usljed toga povede se iztraga, pa je rečeni sud osudom od 4. studenoga 1879. proglasio ženitbu nevaljanom, jer nije dano svečano očitovanje po §. 75. o. g. z. Osudu tu potvrdio je tako viši kano i najviši bečki sud. ovaj potonji rješitbom od 17. kolovoza 1880. — Razlozi najvišega suda još će se bolje razumjeti, ako dodamo, da je branitelj ženitbene sveze osobito naglasivao ovo dvoje: 1) da je vjenčanje obavljeno u kapeli englezkoga poslaničtva, dakle u mjestu, koje ide privilegij eksteritorijalnosti, indi da je kao na englezkom zemljištu obavljeno. S toga ne mogu se ovdje uporaviti propisi obć. gr. zak., nego valjaju englezki; 2) da se kapelan englezkoga poslanstva, barma glede vjerenice, mora smatrati dušobrižnikom, ter po tom ovlaštenim preduzeti vjenčanje. A jer se o tom dvoji, to misli branitelj ženitbene sveze, da bi trebalo saslušati vještake, te njihovom pomoću ustanoviti: može li se kapelan ili njegov substitut, po englezkih zakonih, smatrati nadležnim duh. pastirom barma zaručnice.

U razlozih osude najvišega suda veli se, da valjanost ili nevaljanost ženitbe u nazočnom slučaju treba prosudjivati sa stanovišta zakona, valjajućih u području, gdje je ženitba sklopljena, a to su prema §. 36. obć. gr. zak. austrijski zakoni, jer da englezkoj kapeli u Beču i crkvenim aktom u njoj obavljenim ne pripadaju povlastice eksteritorijalnosti, pa da se je s toga imalo jedino to pitanje iztraživati: da li se kapelan poslaničtva, odnosno njegov zamjenik, koj je obavio vjenčanje, može smatrati pozvanim javnim funkcijonarom, da očitovanje učinjeno pred njim: da dotičnici stupaju u brak, postaje tako svečanim, kako se to ovdje za valjanost ženitbe u javnom interesu hoće.

Na ovo pitanje valja niječnim odgovorom odgovoriti, jer pod oznakom „uredni duhovni pastir" (§. 75.) razumieva se onakav svećenik, koji prema ustrojstvu državom priznane crkve i prema zasadam priznane vjeroizpoviesti za svoje vjernike obavlja čine bogoslužja, izvršuje crkvenu vlast, ter vodi registar vjenčanih uz nadzor austrijske države. Pripadnici anglikanske vjeroizpoviesti ne sačinjavaju u Austriji po državi priznano družtvo ili crkvu, niti u uredjenih područjih, niti u cieloj državi, jer svećenikom te vjeroizpovjesti ne pripada u Austriji priznana organizovana crkvena vlast ili administracija akata javnoga prava. Zakonom od 31. prosinca 1868. dokinut je propis §. 77. o. g. z., po kojem je kod sklapanja ženitbe medju katoličkom i akatoličkom osobom samo katolički župnik bio pozvan kao javni funcijonar primiti očitovanje vjernika. Temeljni državni zakoni uklonili su ograničenje o gradjansko-pravnoj valjanosti ženitbe, sklopljene medju pripadnici vjeroizpoviesti našom državom nepriznavanih, nu ujedno je zakonskim putem, navlaš citovanim zakonom broj 4. od god. 1869., pa onda zakonom od 9. travnja 1870. br. 51. osječen pravac, kako valja u takovih slučajevih postupati. Naprama tomu bijahu dužni zaručnici u ovom slučaju, jesu li bili voljni, da im ženitbu u Austriji budne valjanom, obratiti se na katoličkoga župnika župe zaručnikove, dogodno na poglavarstvo grada Beča *)

Saobćio **A. Z.**

Kako se ima postupati protiv izdavatelja netočnih obiteljskih izvjestnica u vojnički poslovih?

Na ovo pitanje odgovara najnovija naredba vis. kr. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove od 18. travnja 1888. br. 34.283 ex 1887.

Netočna izvješća mogu dati *a*) svećenici, voditelji matica, izdavši netočnu, nepodpunu dakle neistinitu obiteljsku izvjestnicu u vojničkih poslovih; *b*) obćinski organi, izdavši neistinitu svjedočbu u poslu vojnoreklamacijonalnom; i *c*) svjedoci, koji ove svjedočbe podpišu.

Gledom na zlorabe u točki *a*) navedene naredjuje se sljedeće:

Župnici, kojim je po državi povjereno vodjenje maticah rodjenih, vjenčanih i umrlih dužni su te matice savjestno i uredno voditi, a izvadke iz njih točne i podpune izdavati. Uredovna im je dakle dužnost izvjestnice, što ih u vojničkih poslovih izdavaju, sačiniti savjestno i točno tako, da maticam posve odgovaraju. Izdade li

*) Po „Mjesečniku pravničkoga družtva u Zagrebu od g. 1880."

župnik izvjestnicu netočnu, nepodpunu, dakle neistinitu, u zloj nakani (§. 101; §. 102. slovo *b*) kazn. zakona), onda je počinio zločinstvo zloporabe uredovne vlasti i ovakov slučaj spada pred redovite kaznene sudove. Ako pako te zle nakane neima, onda mu se u grieh upisati ima *disciplinarni prekršaj* počinjen povriedom i zanemarenjem uredovne dužnosti. Postupak pak radi takova prekršaja, pošto zakon nije progon i kazan inoj kojoj vlasti naročito predao, pripada nadležnoj duhovnoj vlasti župnikovoj.

Kr. zemaljska ova vlada, odjel za unutarnje poslove, časti se dakle ovo prečastnom duhovnomu stolu uz molbu saobćiti, da izvoli odsele, kada bi se slučajevi takovoga prekršaja tamo dostavili, proti dotičnim svećenikom (voditeljem maticah) po topoglednih tamošnjih propisih *karnostno postupati*, dotičnu razpravu vazda s mogućim pospješenjem dokončavati, te od slučaja do slučaja posljedak toga disciplinarnog postupka t. j. dotičnu pravomoćnu odluku toga prečastnoga duhovnoga stola u svrhu, da se ista gore navedenom kr. ug. ministarstvu za zemaljsku obranu kao i odnosnoj upravnoj oblasti priobćiti može, — ovoj kralj. zemaljskoj vladi, odjelu za unutarnje poslove, do znanja davati.

Dopis.

Gušće. Kao što je p. n. gg. čitateljem cienjenoga Katol. lista poznato, vriedni starina veleč. g. Josip Mikulić, župnik lonjski, je u ovom listu od 16. svibnja t. g. svim dušobrižnikom prostrane naše nadbiskupije g. Sebastijana Dobnika (stanujućega u Zagrebu) kao osobito vještoga i vrlo jeftinoga graditelja novih te popravitelja starih orgulja što toplije preporučio.

Da je g. Dobnik vješt i vrlo jeftin graditelj novih orgulja svjedoči nam dakle veleč. g. Mikulić; nu da je u istinu i vješt i vrlo jeftin popravitelj i starih orgulja, svjedokom sam ja. Crkva Gušćanska imade vrlo velike orgulje. Te orgulje, koje su već vrlo stare, je zub vremena sasvim razklimao, pokvario, iztrošio i rek bi posve uništio bio, i to tako, da se na njima već ni kako nije dalo svirati, te se je danomice mislilo na to, kako i odkale da se u ovo oskudno ali skupo doba nabavi novaca, da se nove orgulje kupe. Medjutim dade dobri Bog a i osobni mi prijatelji, te sam se namjerio na g. Dobnika. Taj g. Dobnik je toli zapuštene, stare, pokvarene i uništene orgulje u crkvi mojoj tako liepo, točno i precizno očistio, popravio, složio i uredio, da se danas one i glede glasa i glede vanjštine svoje sa novimi od iste veličine i iste vrsti posve izjednačiti mogu. Popravio ih je pako vrlo jeftino. S toga i ja odazivajuć se dužnosti i glasu savjesti svoje, te želeći čovjeku i umjetniku našemu — Hrvatu — pomoći, gore rečenoga g. Dobnika kao vrlo vještoga i vrlo jeftinoga popravitelja starih orgulja veleč. gg. braći dušobrižnikom što toplije preporučam unapred uvjeravajući svakoga, da mu neće biti žao, ako njemu posao povjeri.

U Gušću dne 14. lipnja 1888.

Franjo Xav. Jemeršić,
župnik.

Viestnik.

Zagreb. Njegovo cesarsko i kraljevsko apoštolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 7. lipnja 1888. vjeroučitelja na velikoj gimnaziji u Zagrebu i suplenta na bogoslovnom fakultetu previšnje ime nosećega sveučilišta u Zagrebu, dra. Antuna Bauera, premilostivo imenovati javnim izvanrednim profesorom obćega diela dogmatike na rečenom sveučilištu sa sustavnimi berivi.

— Premješteni duhovni pomoćnici: G. Rok Kućas ide iz Nove Gradiške u Križevac, a g. Mato Lovadenić iz Križevca u Novu Gradišku.

Rim i Italija. (Codice penale. Bolonjsko sveučilište.) Na čelu lista donosimo alokuciju, koju je sv. Otac rekao u konsistoriju 1. o. mj., a koje smo kratak sadržaj već naviestili. Ali uzalud je ovaj svečani protest papin, uzalud su i biskupi upravili na sabor svoj protest; zastupnička je kuća, kako se bilo i nadati, prihvatila zakonsku osnovu, te je još do senata, da je potvrdi. Bio je i u saboru podnesen priedlog, da se izpuste ili promjene §§. 173, 174, 175 i 176. Kod tajnog glasovanja, da se osnova *en bloc* prihvati glasovalo je proti 76 zastupnika, a 37 ih je imalo srca, da javno pokažu svoje uvjerenje, te su glasovali za priedlog, da se dotični paragrafi, što rade o svećenstvu, promjene. Bilo ih je pače njekoliko, koji su temeljitimi govori pobijali vladinu osnovu u tom pogledu. Tako je n. pr. temeljito govorio zastupnik Odescalchi dokazujući, da su spomenuti §§. absurdni, jer hoće da razrieše nerazrješiv problem, kad hoće da kazne svećenika radi njećega, što je sa značajem njegovim nerazdruživo spojeno. Talijanska država ima mnogo antikat. zakona, kojih kat. svećenik ne može nigda odobriti. Tako n. pr. civilne ženitbe ne može nigda katol. svećenik priznati moralno dostatnom, čega u ostalom ne bi ni musulmanski mufti priznao. Drugi je razlog koji izticaše Odescalchi, što su ovi paragrafi neoportuni, a treći socijalno pitanje, koje se neće, i ne može ni kako riešiti bez crkve, a ovimi se zakoni odbija crkva. Dakako da ne bi ni koji razlozi bili pomogli, kao i ovi što niesu koristili, kad je loža već unapried odlučila, da se zakoni moraju prihvatiti. Dakako da se sad ponose vladini liberalni listovi, te navaljuju na papinu alokuciju. Medju njima n. pr. organ Crispijev — *Riforma* — veli da je sv. Otac hotio svojom alokucijom proizvesti agitaciju u Italiji i inozemstvu, ali da je nastojanje njegovo ostalo sa svim bez uspjeha. U inozemstvu ostali su ravnodušni za rieč papinu, a u

Italiji, bila je agitacija tako neznatna, da jedva vriedi spomenuti je. — Hoće li alokucija papina imati uspjeha pokazati će budućnost, ali da je katolički sviet ravnodušan za zakone antiklerikalne, nespretna je laž ministrova lista, kad se znade, da se je svuda osudjivao ovaj zakon talijanski ili kako ga zovu Crispi-Zanardellijeva atentatska osnova, čim se je doznalo za nju.

— Bolonjsko sveučilište slavilo je ovih dana jubilej svoga 800 godišnjega obstanka. Ako je iko bio vriedan, da se ovom prilikom slavi, bilo je svakako papinstvo. Od Leona III. sve do naših dana niže se cio niz papa, koji su svojim marom i nastojanjem stekli neprecjenivih zasluga za ovaj učevni zavod. Pije VII., da samo nješto iz najnovijeg vremena spomenemo, upravo je obnovio ovo sveučilište, kad je za francezke invasije mnogo trpilo; a Pije IX. sve dok ga nije zasužnjila slobodnozidarska Italija, mnogo je učinio za museje, osnovao nove stolice, poimence za naravoslovne znanosti, umnožao knjižnicu itd. Sve bi ovo morali znati svi, koji poznadu samo sveučilište. Ali ovoga neće da znadu osobito slobodni zidari, koji su zagospodovali u Italiji svuda i u svemu, — neće da znadu, jer onda nebi mogli ružiti papinstva, kako se je žalibože činilo u njekih govorih. Ovako je evo i Alma Mater Bononia slabo zahvalna svojim dobročiniteljem.

— Čudesno ozdravljenje. Talijanski List *Lega Lombarda* donosi zanimiv dopis iz Padove, iz kojeg vadimo sliedeće:

Pred noć dneva 22. svibnja na nješto klimavih kolih dodje iz *Alana* kod Feltre nesretna djevojčica od samih 13 godina sa majkom. Djevojčica — Marija Codemo sva sgrčena ležala je na nješto slamnice. Glava joj udubljena medju ramena, noge sgrčene, da su joj koljena do obradka dopirala, ruke su joj bile prekrižene na prsima: bila je pravo klupko.

Nazad 18 mjeseca obnoć spopane je strah, te nakon jake ognjice tako se preobrazila. To dvoje čeljadi odsjedoše kod gostione *Croci Bianche* te se šćućuriše u nješto kućarice. Čvrsta vjera gonila ih je do Padove. Pokle su pokušali sve što ljudi mogu i znadu uradit, te uzalud potrošili svoj mali imetak, utekoše se svetomu Antunu. Fukara hrlila da vidi to dvoje nesretnika i da im se naruga sbog njihove vjere i svetca, koji, govorahu oni — ne tvori više čudesa. Biedne žene mučale su i molile. U večer pozvaše liečnika Borlini-a, te pokle je izvidio bolestnicu reče, da je nemoguće izliečiti je: nu neka ipak potraže profesora Bassini-a liečnika prave riedkosti. Prodjoše noć u toj kućarici.

Čim osvane, majka unese svoju kćer na postelji u Baziliku Čudotvorca, te ju postavi iza svečeva oltara. Ganutljiv je to bio prizor! Dopisnik je bio prisutan sa toliko svieta. Bolestnica se je pod misom pričestila. Nakon mise postaviše ju pod svečevu raku, gdje se je njekoć postavljalo biesomučne. Tu je ostala za dvie mise, nakon druge začu se jak uzklik. Marija čitava i zdrava izadje van stidljiva sbog kratke i neprikladne odjeće. Tu je bilo uzklika i suza na takovoj pobjedi našeg Svetca. Nakon vruće zahvale Marija s majkom vrati se u gostionu *Croci Bianche*, tu joj dadoše sobu te se okriepi. Veliko mnoštvo se je skupilo oko gostione. Pred večer vidio sam je, ali kako preobraženu!

Hrlilo je svieta svake vjere i svakog mnenja. Djevojka bila u njekom nervoznom nemiru sbog ganutljiva dogodjaja. Sin liečnika Borlini dao je izprazniti sobu, bojeć se da joj nebi skočila druga bolest u onoj agitaciji. Sutradan se je digla rano, zahvalila Svetcu, slušala tri mise, te se je vratila kući vodeć svog konja. Razne gospodje darovaše joj odjeće i novaca, a jedna je platila gostionu. Po svem okolišu Padove govori se o tom čudu. I sami liberalni Listovi kao *Il Veneto* izrazuju se pristojno o tom činu, te moramo priznati da je vrlo važan.

Kat. Dal.

Njemačka. (Car Friedrich I. †) Friedrich III. kralj pruski a car Njemački skoro je nasliedio njemačko carstvo, da ga isto tako skoro namre sinu Vilhelmu. Grozne je muke prepatio, pak je ipak i posrjed ovih muka pokazao puno odlučnosti i čvrste volje. Nasljednik njegov i sin Vilhelm imade mnogo protivnika, a najviše u liberalnih krugovih, što je već njekoliko puta dao oduška svojemu konservativnomu mišljenju — uvjerenju svojemu, da se narodom ne da vladati bez vjere. Svjedoči za isto uvjerenje i proglas, koji je upravio dne 18. o. mj. na njemački narod, a vriedi ga i u Kat. Listu otisnuti. Proglas glasi:

Momu narodu! Božja providnost namienila nam je opet pregorku tugu. Tek što se je zatvorila raka nad smrtnimi ostanci moga nezaboravnoga djeda, opozvala je i moga gospodina otca Veličanstvo iz ovoga svieta k vječnomu miru. Junačka, u kršćanskoj požrtvovnosti crpljena djelatna snaga, kojom je kraljevskim svojim dužnostim uzprkos svojih boli zadovoljavao, kao da je zajamčivala nadu, da će domovini još i nadalje sačuvan biti. Bogu se je inače svidilo. Kraljevskomu patniku, čije je srdce za sve veliko i liepobilo, samo je malo mjeseci dosudjeno bilo, da i na prestolju plemenite vrline duše i srdca pokaže, koje su mu stekle ljubav naroda. Krieposti, koje su ga riesile, pobjede, koje je jednoć na bojnih poljanah izvojštio, spominjati će se harno, dok njemačka srdca biju i neizbrisiva slava veličati će njegovu vitežku prikazu u povjesti njemačkoj.

Pozvan na prestolje mojih otaca, primio sam vladu upiruć oči u kralja svih kraljeva i zavjerih se Bogu, po primjeru mojih otaca biti momu narodu pravedan i blag vladar, gojiti pobožnost i bogobojazan, štititi mir, promicati blagostanje naroda, siromakom i potlačenim biti pomoćnik, pravu vjeran čuvar.

Kada se Bogu molim, da mi udieli snage izpuniti te kraljevske dužnosti, koje mi njegova volja nalaže, to

me pri tom podupire povjerenje u pruski narod, koje mi zajamčuje osvrt na našu povjest. U dobrih i u zlih danih pruski je narod vazda vjerno uz svoga kralja stajao. Na tu vjernost, koje se je vez napram mojim otcem u svako težko doba i svakoj pogibelji nerazrešivim pokazao, računam i ja u uvjerenju, da ju iz puna srdca odvraćam kao vjeran vladar vjerna naroda, oba jednako jaka u požrtvovnosti za zajedničku domovinu.

Iz sviesti te medjusobnosti ljubavi, koja me veže uz domovinu, crpim uvjerenje, da će mi Bog udieliti snagu i razbor, da kraljevsku svoju službu vršim na spas domovine.

Potsdam, 18. lipnja 1880. Vilhelm.

Francezka. (Družtvo za širenje dobrih knjiga. Kongres katolika. Dar sv. Otcu.) Jedva je igdje toliko zaoštrena borba izmedju dobra i zla, kršćanstva i antikršćanstva, kao u Francezkoj što je zaoštrena. Dakako prvenstvo u svakom pogledu ide Pariz. Kako piše „Temps", naredio je nastavni odbor parižkog gradskog zastupstva, da se uvrsti u školske knjižnice i da se dieli medju učitelje: „*Manuel d' instruction laïque*" što ju je napisao Edgar Monteil.

Kakva je ovo knjiga? Takva da u jedan mah vjeru ništi a ćudoredje kvari. Evo samo njekih stvari. Na pitanje: Što je Bog? odgovara: O njemu ne znademo ništa. Je li Bog onaj što je stvorio sve i upravlja svim? Veli se tako. Oni, koji tako vele, je su li ga vidjeli ili čuli? Niesu ga ni vidjeli ni čuli. Je li kršćanska vjera jedini izvor morala? Ne, ona nema ni koje nauke, koja bi bila njezina vlastnost. Dopušta li crkva ženitbu? Dopušta, ali je odurava. Potiče li vjera djecu na ljubav i štovanje roditelja? Ne. Je li crkva pospješila napredak i uljudbu? Ne, kršćanstvo je svietu donielo barbarstvo.

Ovo su još blaže stvari, jer se težko i ponavljaju pogrde, što se u ovoj knjizi nanose bl. dj. Mariji, prvim kršćanom, saborom crkvenim, papam itd. Ako se još spomene, da je knjiga slikami nakićena, koje sve ove strahote prikazuju, da su dublje i življe utisnu u dušu i fantasiju čitalaca, ne mora li strašno djelovati?

Ali ni kršćani, pravi kršćani od uvjerenja, ne stoje prekrštenih ruku spram ovih grozota.

Već od njekoliko godina postoji u Parizu gospojinsko družtvo, kojemu je svrha, da osniva knjižnice s dobrimi knjigami. Dne 31. svibnja o. g. imalo je ovo družtvo pod začastnim predsjedničtvom nadbiskupa u nadbiskupskoj palači godišnju svoju sjednicu. Vrlo zaslužan predsjednik družtva jest marquis de Beaumont, a generalni tajnik grof de Brizemont. Do sad je družtvo osnovalo 30 skladišta knjiga, prošle upravne godine 11 novih. Na pitanje Msgra. Richarda o uspjehu svoga poduzeća, moglo je družtvo izviestiti, da se je obratilo već više bezvjeraca čitajući dobre knjige. Nadbiskup je izrazio želju, da se družtvo, što više proširi, da osnuje knjižnice po svih zavodih za dječake i djevojke, jer je osobito nuždno, da se od mladeži gleda odstraniti pogibeljan upliv zle štampe. I zaključilo se, da se osnuju knjižnice po svih ovakvih zavodih i po svih školah, koje bi to tražile.

A da je ovo družtvo zaista nuždno i da je francezka zla štampa već mnogo skrivila, dokazuje i razprava u fran. senatu od 15. o. mj. U ovoj se sjednici razpravljalo o izvješću peticijonalnog odbora, koji je imao da izpita nebrojene peticije, da se po postojećih zakonih oštro postupa protiv razkalašene štampe. Izvjestitelj odbora, *Pressensé* dostojno je izpunio svoju dužnost. On je najprije sjetio, kako se dižu opravdane tužbe iz svih slojeva naroda, bez razlike staleža i vjeroizpoviesti protiv sablazni, koja postaje sve nesramnija i nesnosnije, što se ne kazni. Niko valja da neće tražiti slobode i za razkalašene, pornografske proizvode. Ima još pjesnika i pisca, kojima su pred očima visoki i čisti idejali, ali se ne da tajiti, da je današnja francezka literatura skrenula od niveau-a morala. Reći će ko, da ni u prošlom vieku nije bilo bolje. Ali ne valja zaboraviti, da su se ovakvi proizvodi onoga doba tek potajice širili, dočim se danas ovakvo sramotno štivo prodaje po svim ulicama, da i pred vratima škola, a nudja se i školskoj mladeži. Niti se može ovo izpričati tim, što su ovakva štiva često s formalne strane duhovita „jer ako se duhovitost ovako uporabljuje, zavredjuje samo to, da se s dvostrukim preziranjem zakopa." Pressnesé svaljuje krivnju i na to, što se ovakvo štivo i izvana Francezke mnogo kupuje.

Izvjestitelja je podupirao i Berenger, sjećajući još i na to, što se javno izlažu i nesramne slike; a ova se škandalosna spekulacija ni kako nemora izjednačiti sa slobodom umjetnosti i trgovine. Sjetio je još i na to, što su njeki zavodi — koji se ne imenuju, smješteni u blizini škola. Senat je jednodušno povjerio stvar ministru pravosudja i nutarnjih djela.

Ovdje se ne možemo oteti, a da ne upozorimo i na naš *Vienac.* Već prošle godine bilo je u njemu njekoliko sablažnjivih prizora, al ove godine osobito. „U registraturi" kao da je namjera piščeva, da iznosi pred čitatelje — a ovi su i djaci — samo blato. Pouzdano znademo, da je g. urednik morao mnogo toga još i brisati. Upozoreni na ovo sramotno štivo, čitali smo ga te izpoviedamo, da u njem niesmo našli ni formalne duhovitosti, al kad bi je i bilo molili bismo g. urednika, da imade već radi mladeži na umu rieči Pressenséove: „ako se duhovitost ovako uporabljuje, zavredjuje, da se s dvostrukim preziranjem zakopa." — Kako želimo našemu Viencu svaki prospjeh, tako bismo žalili, da se moramo jošte na nj ovako potužiti.

Francezko družtvo Alliance catholique poklonilo je 20. svibnja o. g. po svojih zastupnicih abbé Lémann sv. Otcu krasan kalež, kojega ures simbolički prikazuje križarske vojne.

Nogu kaleža okružuje 12 medaillona, u kojih su u slonovoj kosti izrazene slike 12 apostola. Na samoj nozi kaleža su u 4 okvira četiri scene u zlato urezane: grbovi Leona XIII.; Urban II. propoviedajući križarske vojne; sv. grob i basilika sv. križa (St. Croce) u Rimu, u kojoj se čuvaju relikvije muke Gospodinove.

U središtu kupe prikazuje se priestol i na njemu jaganjac dajući svoju krv, koju dva angjela hvataju a dva druga angjela drže uvojak s nadpisom: „Svi vi, koji žedjate dodjite k izvoru“ oko ovog priestola redja se provod svetaca, koji su sudjelovali u križarskih vojnah. Sv. Urban II, kako kliče: Bog to hoće; Sv. Bernardo držeći križ, sv. Feliks de Valois i sv. Ivan de Matha pružajući si ruke opaziv jelena sa svjetlim križem, sv. Petar Nolasko klečeći pred bl. djevicom, sv. Franjo Asiški itd.

Na doljnoj strani patene je križ družtva, te je tielo Gospodnje osobito umjetnički izrezano, u okolo su dvie biljke, simboli pontifikata Leonova: mukokaz, da se označi mučeničko vladanje papino, i uljika simbol kralja mira. Sve ovo okružuje vienac zviezda od diamanata i bogata ornamentika.

Na nutarnjoj strani podnožja su slike protektora a okružuje ih nadpis: sv. Otcu papi Leonu XIII. k njegovoj zlatnoj misi, Daruje Alliance catholique.

Sveti Otac će ovaj kalež zadržati za svoju privatnu kapelu, jer je to jedna od prvih umjetnina vatikanske izložbe, te će se sam s njim služiti. Prvi ga je put rabio ljetos na Duhove. Sv. je Otac rekao darovateljem: Služeći se ovim kaležem posebice ću se moliti za obraćenje židova.“ (Jer je Alliance Catholique kao uztuk židovskom družtvu Alliance israelite.)

Katolička skupština. O toj skupštini, koja se je početkom ovoga mjeseca držala u Parizu, izvješćuje franc. časopis *Semaine religieuse* ovako: Premda je sjeditba kratko trajala, ipak se razpravljalo o zanimivih i važnih priedmetih; sjednice bile su mnogobrojno posjećivane, a sudjelovali su znameniti govornici. Poslije narodnoga hodočašća kršćanske Francezke u Rim, trebalo je ne samo, da se ovjekovječi uspomena na tu ganutljivu izjavu vjere i pobožnosti hodočastnika, nego je valjalo i razložiti znamenitost i važnost sveobćega pokreta, komu je dao povod svećenički jubilej sv. Otca. Nijedan govornik nije bio toj zadaći tako dorasao kao što predsjednik skupštine gosp. Chesnelong. Skupština je živo povladjivala izvješću o hodočašću, organizovanom pod njegovim vodstvom. Gosp. Keller govorio je o stogodišnjici 1789. Štovanomu zastupniku bilo je lahko dokazati, da je izkustvo jednoga stoljeća jasno i nedvojbeno pokazalo nemoć i nevolju protivjerskoga prevrata. Medjutim neka se nitko ne vara o shvaćanju katolika i neka se proti njim pred javnim mnienjem ne pozove na njihovo instinktivno zaziranje od *prevratnih načela.* U tom pogledu učinio je gosp. Chesnelong važnu izjavu, koja je pravi program te su mu jednodušno povladjivali. Prije svega, reče on, katolici stoje uz svoju vjeru, koja im pruža i vječna načela istine i pravice socijalne; oni ne misle vratiti se *k staroj vladavini,* kao što neće da zataje ono, što je plodna i slavna u njezinih predajah; jer oni ne dopuštaju, da bi koji narod imao pravo da se smatra kao osamljena točka u tečaju poviesti, da zaboravi na svoju prošlost i ne mari za budućnost; oni ne odobravaju krivih načela, što ih je revolucija slavila, ali ne osudjuju ni nuždnih reforma, koje su bile upisane u programu pokreta god. 1789.

Držeći se ovih načela gosp. Keller izpitivao je što valja katolikom činiti, jer nije dosta iztaknuti nemoć prevrata, nego treba pokazati, da je sjeme katolicizma uviek plodno i da će samo ono donieti družtvu ljudskomu reforme uzalud izgledane već sto godina.

Natjecaj.

Kr. zemaljska vlada odjel za bogoštovje i nastavu obnašla je za vježbaonicu, djevojačku i šegertsku školu u Petrinji sistemizovati jedno mjesto katoličkog samostalnoga vjeroučitelja sa plaćom od 600 for. i stanarinom od 150 for., te pravom na sustavne petgodišnje doplatke.

Za popunjenje spomenutoga mjesta ovime se razpisuje natjecaj do 31. srpnja o. g. do kojega se roka molbenice obložene propisanimi dokazali i svjedočbami imadu predati u nadb. pisarni.

Za one koji za vjeroučiteljsku službu još nisu osposobljeni, držati će se osposobljujući izpit dne 17. i 18. srpnja o. g. tako, da će u te dane biti najprije pismeni izpit iz dogmatike, moralke, pastoralke i katehetike a zatim ustmeni, na kome se ima sloviti govor o predmetu, koji si natjecatelji sami odaberu, a sam govor kod kuće izradjen i na čisto prepisan ima se priložiti molbenici.

Zagreb dne 15. lipnja 1888.

Javna zahvala.

Plemenito družtvo „za neprestano klanjanje presvetom oltarskom sakramentu i obskrbu siromašnih crkva“ u Beču izvolilo je darovati ovomjestnoj siromaškoj, — prošle godine porobljenoj — crkvi župnoj dvie kazule sa pripadci albi et nigri coloris i dvie albe.

Na ovom veledušnom i plemenitom daru u ime svoje i svojih župljana najtoplije i najsrdačnije se zahvaljuje.

U Gvozdanskom 6. lipnja 1888.

Josip Wagner,
župnik.

Urednik dr. Ante Bauer.

Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 26. U Zagrebu, 28. lipnja 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Nikola Turčić kanonik zagrebački.

(Biografijska crta.)

Kad sam u 19. broju ovogodišnjega „Kat. lista" spomenuo, da bi se dala obširnije napisati žića kanonika kaptola Zagrebačkoga, mislio sam to kojim primjerom i dokazati. Evo dakle za dokaz tomu vjekopis Nikole Turčića. U „Recensiji episcoporum etc." čitamo o njemu samo ovo· „Nicolaus Turčić ex sublectore canonicus, archidiaconus Camercensis" (mjesto Camarcensis ili pravije Komarnicensis). 1760—1782."; a dalo bi se popuniti po prilici ovako:

U selu Šćitarjevom, nekadanjoj koloniji rimskoj Andautonomiji, rodio se naš Nikola na 17. novembra god. 1731. Otcu mu bijaše takodjer ime Nikola, a mati mu bila Jelena pl. Šćitaroci. Jedva mladi Nikola nastupio osmu godinu, (a kao diete pokazivao znakove bistra uma), naučiv se prva počela čitanja i pisanja u rodnom si mjestu, doveo ga otac u Zagreb da uči nižu gimnaziju, na kojoj za tada predavahu Jezuite. Nižu gimnaziju polazio je četiri godine, svršiv odlično svaki tečaj; pa po nagnuću svoga srca odluči se za svećenički stalež, te ga kaptol primi medju sjemeništne pitomce, da ondje uči tako zvana humaniora, koja je predavao tako rečeni „sublector." Svršiv i ovdje odličnim uspjehom rhetoriku i phisiku, posla ga kaptol u Beč, da ondje sluša filosofiju. Filosofiju slušao je Nikola Turčić dvie godine, a poslije toga posla ga kaptol u Bolonju, da uči telogiju. U to vrieme posjedovao je kaptol u Bolonji ne samo posebni kolegij u ulici Cento-trecento, već i neka zemljišta i majur, koja je svojim troškom nabavio god. 1553. Pavao Zondi naslovni biskup rosonenski a prepozit zagrebački. U tom kolegiju odgajali su se hrvatski mladići ne samo klerici, već i svjetovnjaci, koji su učili medicinu. Rektorom ovoga kolegija bio je uviek koj kanonik zagrebački, te je tu službu obavljao godinu, dvie il više, kako mu se naime račilo boraviti izvan domovine.

Upravo tada, kada je Nikola Turčić imao poći u Bolonju, zahvalio se na rektoratu kan. Mihalj Skrba, a na njegovo mjesto imenova kaptol početkom augusta god. 1751. kanonika Andriju Gradinskoga, inače rituum magistra. Na 29. r m. krenuo je taj novi rektor iz Zagreba u Bolonju, povedši sobom ove alumne: Nikolu Turčića, Gjuru Kovačića. i Josipa Poku. Putovaše pako samo kopnom, te nevidiše ni mora ni Mljetaka, a idjoše na Miestre, Padovu, Tarvis, Cento te 7. septembra stigoše u Bolonju, gdje nadjoše bivšega rektora Skrbu sa alumni: Matijem Turinom, Mihaljem Trnulićem, Antunom Pulajem, Stjepanom Dianiševićem, Matijom Kosom, Nikolom Srebrićem i Matijom Čegetkom, koji ih srdačno pozdraviše i primiše.

Na 23. septembra izruči Skrba upravu kolegija novomu rektoru, a na 5. oktobra u tri sata u jutro ostavi Bolonju, oprostiv se sa prijatelji i alumni, te se povrati u Zagreb.

Nije mi ovdje pripoviedati, što je novi rektor Gradinski učinio za hrvatski kolegij u Bolonji, niti što se za njegova rektorovanja sbilo znamenita u ovom zavodu i po ovaj zavod, već ću samo baviti se s Nikolom Turčićem. U to vrieme predavao je u Bolonji bogosloviju glasovit i učen Dominikanac Josip Marija Elena, ovoga indi slušao je naš Nikola, ali uz bogosloviju osobitom upravo težnjom proučavao je i crkvenu poviest, a bodrenjem i nagovorom sudruga si Stjepana Dianiševića, rado se bavio i klasičnom latinštinom. U koliko je Stjepan Dianišević učinio ogroman napredak u klasičnoj latinštini, posvjedočuje pismo glasovita tadanjega oratora Padovanca, Jakoba Facciolata, u kojem Dianiševiću ovako piše: „sed tu quidem jam satis nitide atque ornate scribis, et haud

scio, an ullus sit hoc tempore adolescens, qui tecum in contentionem venire queat. . . . Perge quomodo coepisti, vividumque ingenium et ad latinas litteras natura ipsa comparatum, studio atque industria perfice." Učeni taj Padovanac, koj mišljaše, da se nitko sa Dianiševićem takmiti neuzmogne, u brzo se u protivnom osvjedočio, jer Nikola Turčić svojski se baš bio zauzeo, da ako Dianiševića neprestigne, da ga bar dostigne.

Kad se u istinu razabrati nije moglo, tko je od ove dvojice savršeniji, to bijaše odredjen javni priepor, disputa, a sudcem tomu izabran bude rečeni Jakob Fasciolato. Dva mlada Hrvata pred profesorskim sborom i cielim sveučilištem otimala se o lovoriku, a ubrao ju ipak Turčić. God. 1753. svršio je Nikola Turčić, bogoslovni tečaj, te je „plaudente toto collegio". položio stroge izpite, i povratio se u domovinu, gdje je mjeseca juna god. 1755. primio sva tri višja sv. reda.

Tadanji biskup zagrebački Franjo Thauzy, osobito je volio mladoga al umnoga svećenika Turčića, pa kako bijaše tada običaj, da je svatko morao koje vrieme probaviti u duhovnoj pastvi, to je i Turčić kapelanovao, ali samo tri mjeseca, a tada ga biskup Thauzy postavi profesorom gramatikalija u zagrebačkom sjemeništu. te predavaše ne samo latinsku gramatiku i sintaxu, već je ujedno učio mladež crkvenoj glasbi i liturgijskim obredom.

Poslije toga i to, kada mu bilo 28. godina, postade u istom sjemeništu „sublektor", te je kao takav predavao retoriku i poetiku. Kako bijaše uzoran profesor, takav bijaše i prijatelj i odgojitelj mladeži.

Kada je god. 1760. na 4. septembra, kod rane mise pala kap kanoniku arcidjakonu katedralnomu Gjuri Gaalu, te je promaknućem ostalih kanonika ostalo jedno mjesto prazno, a da se popuni, imenova biskup Thauzy našega Turčića, kanonikom zagrebačkim, premda mu bilo samo 29. godina.

Odstupom boljonskoga rektora kanonika Antuna Zlatarića, bude god. 1763. naš Nikola Turčić imenovan rektorom onoga zavoda, u kojem se je jošte prije 10 godina učio kao pitomac. Na 7. juna r. g. zaputio se Turčić u Bolonju sa alumnom Stjepanom Nagyem, koju obojicu pratio Zlatarićev sluga, koj išao onamo po svoga gospodara. Putovahu pako najviše kopnom te 21. već juna stigoše na opredieljeno mjesto.

Za rektorata Turčićeva, osim rečenoga Stjepana Nagya, učili se u hrvatskom bolonjskom kolegiju: Matija Vagyon, Sigismund Radičević, Baltasar Trnski, Filip Volgemut, Martin Dragiljević, Lovro Keresturi, Franjo Tordiauski, Marko Ištvanović, i Antun Augustić.

Turčić nebijaše samo naslovom rektor, već i činom, jer je sa alumni polazio predavanja, pa ih kašnje s njimi kod kuće opetovao u obće bio im tumačem i vodjom.

Rektorom bijaše samo jednu godinu i to od 1. jula 1763. do oktobra 1764. Ove baš godine, usljed obće nerodice, bijaše služba rektorska dosta tegotna. Uzrok zašto se tako brzo vratio u domovinu sam nam je zabilježio u knjizi spomenika bolonjskoga kolegija „Chronologia collegii illyrici Bononiae fundati" ovimi riečmi: „Terminato primo rectoratus anno, gravius aegrotare coepi, auramque Bononiensium iniquam experiri, quare de consilio medicorum a ven. Capitulo petii gratiam in patriam reddeundi, quod benigne statim postulatis meis annuit, successoremque denominando Rss. D. Joannem Škrgotić. Cui felicissimum gubernium ex corde precor. Etenim patriam discedo mense Octobri 1764 "[1])

Došav u Zagreb pomaknuo se brzo na arcidjakonat Komarnički a bio ujedno odlikovan i čašću opata.

Što mu od službe božje preostalo vremena radio je na dnevniku, za koj suvremenik mu Baričević ovako veli „tribuit . . . . diariis rerum suarum conficiendis, quae si quis colligeret universa, in justum excrescerent volumen, non minus jucundarum, quam utilium rerum." Osobito se rado bavio čitanjem talijanskih pisaca, a najvolio pjesnike Goldonija i Metastazija.

Suvremenici pričaju o njem, da se redovito svaki dan poslije podne, bilo ljeto il zima, šetao po zagrebačkoj okolici. O njegovoj čistoći i bogoljubnosti zabilježili su nam, da je svaki dan čitao pobožno sv. misu, da je pred slikom matere božje, koja mu visijaše na kuriji svaki put pokleknuo kad je izašao iz kuće i došao kući. Žena se osobito klonuo, dà u prisuću ukućana sluge s njima se u kratko razgovarao. Kao gost blagovao nije nikada, ako bi za stolom bila koja ženska, dà niti žena njegova brata. nije nikada s njim blagovala. U razgovoru bio ugodan i blag, a lagao nije nikada ni u šali.

Nikola Turčić umro je u najljepšoj muževnoj dobi, u 51. godini svoga vieka. Izašav naime iz Zagreba u proljeću na svoj predij, i objedovav kod seljaka pozlilo mu usljed jela, a odatle oćutio neizmjernu bol u glavi, koja

---

[1]) **Rukopis u arhivu jug. akad. IV. c. 8.**

mu udarila u cielo tielo. Uzprkos revnomu liječničkom nastojanju širila se bolest sve većma, dok na 1. svibnja 1782. neprekinu nit njegova života.

I za same bolesti, a naročito kod pogreba vidjelo se kako bijaše obljubljen, jer mu na sprovod došlo silno gradjanstvo, te okolišno plemstvo i svećenstvo, da mu izkažu posljednju počast. Pokopan bje u stolnoj crkvi.

Ivan Tkalčić.

Ugovor medju župnikom i njegovim kapelanom.

Pri ruci mi je knjiga „Anleitung zum geistlichen Gechäftsstyl" — izdanje Dr. J. Helferta — u kojoj sam medju inim našao ugovor sklopljen po župniku i njegovom kapelanu, a sadržaj mu je sliedeći:

Franjo Swiha, župnik u Schönau i Gašpar Wolf, njegov kapelan ugovoriše sliedeće:

1. Kapelan se obvezuje, da će svake nedjelje i blagdana u jednoj od trih župi pripadajućih crkva izmjenice sa župnikom čitati ili ranu misu sa ekshortom ili veliku misu sa prodikom;

2. sa župnikom podieliti popoldanje katekeze u nedelje i blagdane tako, da će on katekizirati redomice u filialih N., N., etc., a župnik u župi i selu N.

3. Kapelan se obvezuje, da će providirati sve bolestnike, osim onih, koji će izrično župnika zvati; ako bude kapelan kojim drugim dušobrižnim poslom zaprečen, providiranje obaviti će župnik.

4. Kapelan preuzima nauk vjere u svih udaljenih školah, a župnik u mjestnoj školi.

5. Kapelan obvezuje se svakog tjedna odslužiti 4 zakladne mise; i napokon

6. obvezuje se, da će živiti u slozi sa župnikom, i kućni red točno vršiti; — i zato će svagda, kada kamo ode naznačiti mjesto gdje je; a ako će dulje izostati ili ne će doći kući blagovati, javit će to župniku.

Nasuprot obvezuje se župnik:

7. dati kapelanu zajutrak u njegovoj sobi, sastojeći od kave i žemlje; o podne pako i na večer kod zajedničkoga stola pristojnu hranu, i to o podne tri, a na večer dva dobro pripravljena jela, kojim će se u nedelju, blagdan i jedan dan u tjednu pridodati pečenka, zatim o podne i na večer jedan litar piva;

8. dati po svojoj družini, kada bude potrebno, dovoljno grijati kapelansku sobu i rublje kod kuće prati; napokon

9. platiti kapelanu godimice u četvrtgodišnjih obrocih sto for. a. vr, zatim manje štolarine, kao što su: pristojbe od ozivanja, upeljivanje, blagoslivljanja, ako to on obavlja; darovi zaručnika, skojimi je držao zaručnički zpit, napokon ako vodi sprovod pripada mu voštana svieća, pogrebna misa i sve asistentske pristojbe kod pogreba.

Za potvrdu toga podpisujemo obojica ovaj ugovor, i stavljamo svoj privatni pečat.

U Schönau . . . .

(L. S.) Franjo Swiha,
župnik.

(L. S.) Gašpar Wolf,
kapelan.

Takav ugovor šalje se duh. stolu na odobrenje, te imade obvezatnu moć za obje stranke.

Ako bi se niže stavljeni razlozi dobro razmotrili, možda bi se došlo do toga, da bi bilo shodno, da se ovakovi ugovori uvedu i u našoj nadbiskupiji. Razloži jesu:

1. Imade dosta mnogo župâ, gdje je sav duhovni posao na ledjih duh. pomoćnika: škola, odnosno škole, pokop, providiranje i pohadjanje bolestnika, kršćenje, vjenčanje, pjevane mise, katekeze u crkvi, propoviedi itd., jednom rieči sve — a župniku ostaje samo uprava župnog ureda, i gospodarstvo. — Da to nije pravedno svatko znade, a izpravit se ne može; jer ako duh. pomoćnik ne može ili ne će (kad nije dužan) sav taj posao sam obavljati, tada dodje izmedju njega i župnika do nesporazumljenja, usljed kojega napokon sliedi: „collectis reculis" seli se drugamo. — Ugovorom moglo bi se to sve liepo urediti tako, da neće jedan raditi sve, a drugi ništ, kao što vidimo liepo razriedjeno u gornjem ugovoru u prvih 5 točkah.

2. Mnogi mlad svećenik nakon šestgodišnjeg zapta misli, da se sada, kad je stupio u sviet, mora naužiti slobode, te čestim izostanjem od kuće, i neurednim dolazkom kući vriedja kućni red, koj si je župnik kao gospodar kuće stvorio. — Ugovorom može se predusresti svim neugodnostim odatle potičućim.

3. Priznat se mora, da u većini župâ kapelan imade podpunu kućnu obskrbu: pranje, svjetlo, grijanje sobe, dvorbu itd.; — nu nadje se i takovih, gdje se u tom pogledu od strane kućegospodara radjaju kojekakovi manjci i neurednosti, što dakako mladog čovjeka uzlovolji i oduzima mu ono dužno počitanje, koje bi inače imao prema svomu principalu. — Ako se n. pr. u kojoj župi rad mjestnih okolnosti ne pere rublje kapelana u kući, trebalo bi takovim ugovorom utanačiti, da mu se u tu svrhu dade kakova odšteta; jer ako kapelan imade od svog župnika 5 for. mjesečne plaće, i ako od te svotice mora izdati 2 for. za pranje rublja, tada mu jošte ostane 3 for., dakle mnogo manje nego najprostijemu slugi, komu se i rublje kod kuće pere. — Ugovorom moglo bi se to sve izjednačiti i glede ovih i drugih kućnih stvari.

4. Plaća ili ako hoćete nagrada stvar je vrlo osjetljiva za svakog kapelana, koj je revan radnik od zore do mraka u vinogradu Gospodnjem. Zato bi se moralo ustanoviti ugovorom: koliko će imati godišnje plaće i

*

kakove nuzgredne dohodke. — Gornji ugovor daje duh. pomoćniku neke manje pristojbe od raznih functija, kojimi se župnik ne bi baš mnogo pomogao, a kapelanu vrlo dobro dodju. — Imade hvalevriednih župnika, koji svoje kapelane nagradjuju, ako mjesto njih štogod službenoga urade, n. pr. sastave rodoslovje ili izvjestnicu, napišu koj izvadak matični, vode matice, pišu „status animarum", matične parice itd. Ugovorom mogla bi se kapelanu zajamčiti kakova nagrada za ovakove poslove od strane onih, koji misle, da su kapelani već po svom poslanstvu na župu na to vezani.

Nadalje, ako je n. pr. župnik star i nemoćan, kapelan mora sve poslove barem duhovne sam obavljati. Tuj se obično zaboravlja, da bi na mnogih mjestih bio namješten kapelan i onda, kad bi bio župnik mlad, čvrst i moćan, i da kapelan nije zato na ovoj župi, što je župnik nemoćan, nego što silni poslovi mnogobrojnih župljana zahtievaju, da duhovnu službu vrši više svećenika. — Ako dakle duh pomoćnik ovršuje poslove svoje i župnikove, drugimi riečmi, ako kapelan svoga principala uzdržava i ako njegov obstanak na župi ovisi od kapelana sad bio on Petar ili Pavao, tada bi se moralo ugovorom utanačiti, kakovu će rad toga imati nagradu.

Imade i drugih razloga, koji bi bili za to, da se i kod nas uvedu te vrsti ugovori medju župnikom i njegovim pomoćnikom, ali ove navadjati ne ću, jerbo već i oni, koje sam spomenuo dovoljno govore za njihovu shodnost kod nas.

Istina je nepobitna, da rad i život duhovnih pastirâ imade uviek pratiti bratska ljubav, onakova naime ljubav, kakovu navješta naš Spasitelj u 15. glavi kod sv. Ivana; ali kada se s jedne strane zaboravlja, da bi se imalo svoga duh. pomoćnika smatrati za onakva, za kakve je Isus držao svoje učenike: *„Jam non dicam vos servos, ... Vos autem dixi amicos"* . . . (Iv. 15. 15.); i kad se s druge strane ne štuje župnika kano svoga predstojnika, svoga otca, svoga brata starijega i izkusnijega — riečju: kada kapelan ne nadje župnika pravedna i blaga, a župnik ne dobi dobrog i revnog kapelana, tada dakako valjalo bi latiti se drugih sredstva, da se postigne medju njima željeni sporazumak, mir i sloga, — a to sredstvo možda bi bili gore spomenuti ugovori.

Bilo bi shodno, da se o tom povede rieč i kod preč. duh. stola.

L.

Ponašanje djece u crkvi.

U njekoj školi priznalo je više djevojčica, da ne znaju mnogo o uzvišenosti i važnosti sv. mise i o načinu, kako da se vladaju kod sv. mise. Zar nije vriedno o toj izjavi malo razmišljati? Tim više, kad je lako opaziti, kako njeka naša školska djeca (u gradu i selu) ne znadu, kako im se je vladati u crkvi i kod sv. mise. Koj je uzrok tomu?

Možda je uzrok, što se djeca ne pouče dobro o sv. misi i o načinu, kako se moraju ponašati kod sv. mise. Obuci u vjeronauku opredieljeno je sati, a koliko sati odpada, pa se ne mogu nadoknaditi. Sav posao, tumačenje, opetovanje, pitanje imade kateketa. Gradivo je veliko. Kateketa ima svladati velike težkoće. Je li čudo, ako komu preostaje malo vremena, da dobro i praktički protumači dotični dio katekizma, koj govori o sv. misi?

Kao što je smrt našega Spasitelja na križu glavna točka naše vjere, tako je sv. misa glavna točka našega štovanja prama Bogu, glavna točka katoličkoga bogoslužja i kršćanskoga života milosti. Nije moći ni pomisliti pravi pobožni život, ako diete ne razumije sv. mise, a svrha našega obučavanja jest odgoj za ovakav (kriepostan) život. Za to se mora posvetiti ovoj obuci najveća pažnja i briga. U bibličkoj poviesti staroga i novoga zavjeta imade dosta zgode kateketa, da sjeti djecu na sv. misu. Žrtva Abela, Noa, Abrahama, Melkizedeka, Jakova predstavljaju sv. misu kao prosnu i zahvalnu žrtvu. Uzkrsni jaganjac, mjedena zmija, židovsko bogoslužje predstavljaju sv. misu kao pomirbenu žrtvu. Manna i voda u pustinji predstavljaju nam učinke sv. mise. Narodjenje Isusovo, poklon pastira i sv. trijuh kralja, 12 godišnji Isus i mnoge druge crte iz Isusovog života pobudjuju na pobožnost kod sv. mise. Zadnja večera i smrt na križu jesu bitnost sv. mise.

Čim su djeca obvezana na polazak crkve, moramo im odmah protumačiti sv. misu. A ova obuka mora se raširiti i opetovati, kad govorimo u katekizmu o sv. sakramentih i trećoj zapoviedi Božjoj i prvoj i drugoj zapoviedi crkvenoj. Upotriebi li kateketa sve ove zgode, može se ufati, da će ga djeca dobro razumjeti, kada govori o sv. misi.

Da djeca ne znadu, kako im se je ponašati u crkvi i kod sv. mise, nije uzrok samo pomanjkanje ili nedostatna obuka o sv. misi, već je često i taj uzrok, što se djeca praktički ne pouče, kako se imadu ponašati kod sv. mise.

Kod školske mise čini se malo ili ništa od strane učitelja za odgoj djece u pobožnosti. U njekih školah obstoji bar kakav vanjski red, dočim u njekih upravo nikakav. Sada se obično pjeva kod sv. mise[1]), nu kako se djeca inače ponašaju, za to ne skrbi se nitko. Koj

[1]) Ja mislim, da bi najbolje bilo, da djeca u nedjelju, ponedjeljak i utorak pod sv. misom pjevaju, u sriedu i četvrtak, da mole iz molitvenika, u petak da mole zajedno križni put, a u subotu krunicu. Naravski, da se djeca prije o svemu tomu dobro podučiti moraju. Tako bi djeca za rana naučila sve najljepše vrsti molitva i pjevanja. Kako je ružno gledati u crkvi odrasle, kad ne imaju ni molitvenika ni krunice! Za što? Za to, jer nisu to naučili kao djeca. Op. prev.

taj učitelj ne daje dobar primjer djeci u crkvi kod sv. mise.[1])

Svu praktičku obuku k pobožnosti mora protumačiti djeci sam kateketa. Što mora za to činiti kateketa, kad on obično ne može nadzirati djece kod sv. mise?

Vanjština je preduvjet i temelj unutarnjosti, za to mora kateketa ponajprije paziti na vanjštinu. Djeca dolaze u crkvu obično u redu, dva po dva. Dobro bi bilo, kad bi kateketa odredio, koja djeca, da idu u 1. 2. 3. . . . redu, jer inače nastaje uviek guranje kad djeca izlaze iz crkve. Došav djeca u crkvu, neka se prekriže blagoslovljenom vodom i podju na svoja opredieljena mjesta i neka mirno čekaju, dok započme sv. misa.

Što se tiče dalnjeg vanjskog ponašanja, taj je različit. Nigdje skoro nije u praksi, da djeca kleče pod sv. misom. Imade škola, kako je i kod nas običaj, da djeca kleče od početka sv. mise do Evangjelja, od Evangjelja do Sanctusa da stoje ili sjede, od Sanctusa do poslie sv. pričesti kleče, a do zadnjeg blagoslova opet stoje ili sjede.

Djeca neka se o svemu tomu dobro pouče. Kad pozvoni zvonce pred podizanjem, neka se pouče djeca, da imadu onda svu svoju pozornost svratiti na oltar i na sv. pretvorbu. Kod rieči „Domine non sum dignus", neka se i djeca biju u prsa, i neka im se protumače ove rieči i što znače.

Ova obuka mora se više puta ponoviti. Nu sada se radi i o tom, da se to i izvede. Najbolje bi bilo, kad bi kateketa sam nadzirao. Nu to je skoro nemoguće. Za to se moraju upotriebiti druga sredstva. Kateketa neka opredieli njekoliko boljih djaka, da paze na djecu, ili neka sam pita, kada dodje u školu, kako su se djeca ponašala.

Valja paziti i na to, da djeca dodju u vrieme u crkvu. Djeci neka se opredieli stalno mjesto kod žrtvenika. Dječaci moraju biti odieljeni od djevojčica. Diete neka ne mienja svoje mjesto u crkvi.

Naravski, da tim nije stvar svršena, ako smo postigli primjereno vanjsko ponašanje djece u crkvi, nu to je početak i temelj, na kojem možemo i moramo dalje voditi djecu k pravoj, nutarnjoj pobožnosti.

Pr. **J. Šašel.**

[1]) Opazio sam dosta puta, a sigurno i drugi od gg., kako njeki učitelji ne kleče pod podizanjem niti poslije podizanja do pričesti. Ruke prekrste itd. Pobožno ponašanje postalo je skoro riedkost. A što će biti od djece? Same rieči katekete ne mogu svega učiniti. Op. prev.

Družtvo svećenika za klanjanje presv. olt. otajstvu.

Često se je Gospodin odabranoj učenici svojoj, blaženoj Mariji Marg. Alacoque tužio, kako da ga boli što je u presv. oltarskom sakramentu tako zapušten, zaboravljen i od onih, koji su mu posebnim načinom posvećeni, od svećenika svojih i redovnika. Družtvo klanjajućih se svećenika hoće da zadovolji želji Gospodnjoj sakupljajuć k nogama Isusovim u presv. ljubavi sakramentu one, koji su njegovu presv. Srcu najmiliji — — svećenike.

Družtvo ovo ne preporuča samo u obće svakdanje posjećivanje presv. oltarskog sakramenta, nego zahtieva od svojih članova, da borave u tjednu jedanput cio sat u crkvi klanjajuć se istomu presv. oltarskomu sakramentu. Dan i sat prepušta se slobodnoj volji pojedinca, pak se može i svaki tjedan mienjati.

Svakim ovakim jednosatnim posjetom mogu članovi dobiti podpun oprost.

Mjesečno dobiva svaki član „Correspondenz des Vereines der Priester der Anbetung" točke za razmatranje u doba onoga posjeta i „*Libellum adorationis*", u kojoj će knjižici tekom mjeseca bilježiti sate, u koje su se klanjali, a koncem mjeseca poslati ravnatelju družtva.

Za podmirivanje ne baš malenih troškova, koje imade družtvo, doprinieti će svaki član 1 for. na godinu.

Članom ovoga družtva može postati svaki svećenik pa i klerik, koji je već primio koji od viših redova.

Prijave i upite prima iz Austrijeveleč. g. Joahim L. Lehner, Religionslehrer an der Bürgerschule zu Zwettl Niederoestereich, koji je ujedno i ravnatelj družtva za Austriju.

Od 1. lipnja počeo je izlaziti list: Eucharistische Blätter, sa prilogom Betrachtungen zum Gebrauche der Priester der Anbetung, koji dobivaju članovi badava, za nečlanove stoji ovaj list sa poštarinom na godinu 2 for.

Uzmemo li s jedne strane milosti, koje je božanski naš Spasitelj obećao onim, koji će štovati njegovo presv. srdce, a s druge potreboće naših vremena, jamačno je ovo družtvo velika poluga u kršćanskom životu za usrećivanje naroda, o kojem se toliko govori, a za koje se ne traži ondje pomoći, gdje je imade u izobilju i gdje se samo čeka, da ju zatražimo, da nam se udieli. — Pošto dakle svećenik, kako veli sv. Pavao „ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis, quae sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis", to će on sva sredstva upotrebiti, da zadovolji zadaći svojoj, a nigdje ne će naći veće pomoći, nego u presv. oltarskom sakramentu, u tom izvoru svih milosti. Sam Spasitelj zahtieva, da mu se klanjanjem u presv. oltarskom sakramentu zadovolji za pogrde njemu nanesene, kako bi mogao onda naći čovjek svećenik bolje sredstvo, da posreduje kod Boga, do onoga, što mu sam Spasitelj pruža. „Venite adoremus" molimo svaki dan u časoslovu, odazovimo se dakle pozivu psalmiste, pa „pristupimo zato, kako nas opominje knjiga mudrosti, pouzdanjem k priestolju milosti, da zadobijemo milost i milosrdje od Gospodina."

M. S.

Viestnik.

Zagreb. Presvietli g. biskup Franjo Gašparić povratio se je prošloga utorka na večer sretno i zdravo sa težkoga i napornoga putovanja po župa lipničkog i jaskanskog kotara. Potvrdjeno je u pojedinih župa: u Karlovcu (sa župami Dubovac i Kamensko) 1660, u Završju 782, u Kuniću 481, u Lipniku 1082, u Žakanju 734, u Vivodini 848, u Kamanju 709, u Ozlju 807, u Vrhovcu 423, u Sveticah 536, u Mahićnu 513, u Šipku 985, u Krašiću 450, u Prekrižju 475, u Oštrcu 406, u Žumberku 196, u Kalju 303, u Pribiću 460, u Slavetiću 359, u Petrovini 625, u Sv. Ani 568, u Plešivic 488, u Jaski 390. Ukupno 13.280.

— (Promjene u nadbiskupiji.) G. Ivan Varga župnik u Pomorju postao je župnikom u Prelogu; g. Franjo Kecskés upravitelj župe goričanske, župnikom u Pomorju; g. Ivan Kendjelić kapelan Selnički ide za upravitelja župe u Goričane; g. Nikola Kovačić kapelan Dubravski premješten je u Plešivicu.

Gg. kapelani Lovadenić Mato i Kućas Rok ostaju i nadalje na svojih dosadašnjih mjestih.

— Preuzvišeni gospodin biskup Strossmayer napisao je poslije povratka iz rimskoga hodočašća liepo okružnicu, da njome naše hrvatsko hodočašće dobije trajnu uspomenu u narodu. U okružnici riše preuzv. g. ona osobita čuvstva, koja smo u Rimu u duši svojoj oćutili i pred sjajno lice sv. otca pape Leona XIII. iznieli (I); što smo sve u Rimu našli i kako obavili? što izkusili i pretrpjeli? i kako smo po sv. Otcu papi primljeni? Što smo sa sobom u duši i srcu svom iz Rima doma ponieli (II).

I ovo je uredničtvo dobrotom preuzvišenog Gospodina dobilo njekoliko iztisaka, da ih medju hohočastnike podieli, što je uredničtvo i učinilo.

— † Dne 19. o. mj. umro je Josip Budor, župnik Desinićki. R. i. p.

— Osnova zakona za pučke škole i za učiteljišta. Kad se je u saborskom odboru za bogoštovje i nastavu razpravljalo o osnovi zakona za pučke škole i za učiteljišta, čitali smo u novinama više izjava s kojima se sa stanovišta katoličkoga niesmo mogli složiti, a i samoj osnovi mislili smo što prigovoriti, dakako s crkvenoga stanovišta. Prije nego li smo o tom razpravljanju pisali, pronio se glas da se osnova radi stanovitih razloga neće predložiti saboru na razpravu. Sad na jednoć odstranjena je zaprieka i osnova je podnesena saboru, samo što je dobila dodatak „o konfesijonalnim i srbsko-narodnim autonomnim školama." Ovim su dodatkom srbi dobili, što su tako odlučno tražili — konfesijonalne škole. Mi nijesmo ni pošto protivni tomu, što su braća Srbi polučili svoj cilj, dapače im čestitamo, samo mislimo, da nam — katolikom — ne smije ni kogod zamjeriti, što i mi isto tražimo. Mi hvalimo tvrdu i odlučnu volju Srba, pak radoznali čekamo da vidimo, ko će ustati da brani našu katoličku stvar. Ko će zahtjevati bar onaku garanciju crkvi katoličkoj, kakva joj je potrebna da svoj upliv vrši? ko će se truditi, da katolička crkva imade po zakonu bar onoliku rieč u pučkoj školi, kakvu treba da ima, da se osjegura prvi cilj uzgoja? Idemo da vidimo!

— Molba vjeroučiteja k zakonskoj noveli o pučkih školah. Vjeroučitelji zagrebskih škola podnieli su pojedinim zastupnikom naroda u saboru sljedeću molbu: P. n. Vaše Gospodstvo! Pošto Visoki sabor kraljevina Hrvatske i Slavonije uzima u pretres po visokoj kr. zemaljskoj vladi predloženu osnovu zakona o uredjenju pučke nastave i obrazovanju pučkih učitelja u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, dopustite, da podpisani svrate pozornost p. n. Vašega Gospodstva i na položaj vjeroučitelja u kr. učiteljištih i u pučkih i gradjanskih školah naše domovine.

Ti vjeroučitelji, što se tiče rada i plaće izjednačeni su ostalim učiteljem i njim je nametnuta dužnost plaćati propisane pristojbe u mirovinsku zakladu, iz koje će riedko kada i jedan od njih uživati mirovinu, već će svaki od njih, prije nego navrši za umirovljenje propisane godine, promaknućem svojim u crkvenoj službi odreći se učiteljskoga službovanja. Za taj slučaj, koj će se redovito dogadjati, predložena osnova, kano da pokazuje neku prazninu.

Školski odbor, pretresujući §. 146. pomenute osnove, odlučio je — koliko je podpisanim poznato — sporazumno sa visokom kr. zemalj. vladom, da se učiteljicam, koje se udadu i po tom učiteljske službe odreknu, ako su najmanje 5 godina službovale, dade odpravnina u iznosu jednogodišnje plaće.

Podpisani, koji su i službom i djelovanjem svojim jamačno ravni učiteljicam, drže za pravedno, da se i njim slična pogodnost zakonom zajamči, jer kad učiteljica, stoga što plaća propisane pristojbe u mirovinsku zakladu, i što kroz 5 barem godina službuje u školi, stiče pravo na odpravninu, kad se udajom dobrovoljno odriče službe, onda se čini nepravedno, da se na vjeroučitelje svaljuju samo tereti, a da se i njim, koji de facto ne će doći do uživanja mirovine, ne dade primjerena pogodnost u slučaju njihova promaknuća u crkvenoj službi.

Stoga podpisani smjerno mole, da p. n. Vaše Gospodstvo blagoizvoli nastojati, kako bi Visoki sabor o vjeroučiteljih u zakon uvrstio i tu ustanovu, **da se vjeroučiteljem**, koji bi se nakon 5 ili više godišnjega službovanja prelazeći u strogo crkvenu službu svojevoljno odrekli službe, ili **dade odpravnina u iznosu od jednogodišnje plaće**, ili **da im se barem povrate pristojbe po §. 165. pomenute osnove uplaćene.** Uzdajući se u prav-

doljublje p. n. Vašega Gospodstva, preporučuju tu molbu Vašemu blagohotnomu uvaženju

P. n. Vašega Gospodstva

U Zagrebu 26. lipnja 1888.

najodaniji.

Austrija. † Msgr. Greuter. Tirolska je smrću Msgra Greutera izgubila jednoga od najvrstnijih i najznamenitijih muževa, a parlamentarisam u Austriji jednoga od ponajboljih govornika, najodlučnijih i najodvažnijih zastupnika. Ljubio je on svoju domovinu nehinjenom ljubavi, pak kako je bio uvjeren, da se sreća naroda može osoviti samo ona načela, koja razvija crkva katolička, borio se uviek neustrašivo za ova načela. Duboka naobraženost i željezna odlučnost učinila ga vodjom svoga naroda, koga su cienili i sami protivnici.

Rim. (Gradski izbori i nove navale na sv. Otca i crkvu katoličku.) Dne 17. ov. mj. bili u Rimu izbori za gradsko vieće, te je izabrano svih 19 zastupnika, koju je predlagala liberalna listina, i to ogromnom većinom od najmanje 7000 glasova. Kako je do toga došlo, da je u papinu gradu izbor ovako izpao, ne će se niko čuditi, kad sazna, da su se ovaj put sjedinili i najumjereniji liberalci i najodrešitiji radikalci, a vlada je svu svoju moć i sav svoj auktoritet uložila, da izbori ovako izpadnu. Ta poštovani zidar Crispi bio je i te kako angažovan. On je obećao liberalcem svoju pomoć, da se na *Campo dei fiori* podigne spomenik Giordanu Brunu, a bivše je zastupstvo svojim glasovanjem osujetilo Crispijevo obećanje. O čemu se dakle radilo kod ovih izbora? O tom, da se nanese sramota i poruga papi, a za ovu svrhu što ne će učiniti slobodni zidari! Koliko je iza izbora bilo slavje slobodnih zidara, koliko se nekoliko dana bučilo, koliko poruga iznielo protiv pape, prava je sramota. Po svim ulicama vikalo se dolje s papom, na vješala s njime, dolje s Vatikanom i s popovi, i čulo se to sve do Vatikana, samo ondje branila je policija ružiti papu. *„Osservatore Romano“* veli, da su ove demonstracije bile upravo izvanredne.

Crispi je bio dakako sa svim sretan, dapače, kako vele liberalne rimske novine, čestitao mu je sam kralj Humberto na ovom uspjehu. Koliko je kralj imao razloga čestitati radi pobjede radikalisma, možda će pokazati skora budućnost.

Kad su se liberalci poslije izbora sakupili pred Crispijem čestitao im Crispi na pobjedi, al im dodao i opomenu „da još uviek ne valja svrnuti pažnje od vatikana.“ Liberalci su u tom nazrievali, da Crispi smjera novu navalu na crkvu, i dobro su računali. Najprije je Riforma, organ Crispijev, izdala bojnu zapovied, da sad valja crkvu i svećenike i iz škole izrinuti. I doista već 25. o. mj. izjavio je u saboru ministar nastave Boselli, „da će privatnu obuku koliko je moguće štititi, ali da će svom strogošću postupati protiv onih zavoda, koji hoće da guše plemenito nastojanje mladeži u ljubavi domovine i narodnosti.“ Da ovi zavodi niesu drugi nego li katoličke škole, ne će niko posumnjati.

— Enciklika sv. Otca. Sveti Otac izdao je već prije više vremena naviešten u encikliku o slobodi. Enciklika začinje riečima *„Libertas praestantissimum bonum“* te se može smatrati nastavkom glasovite njegove enciklike o uredjenju država. Sveti Otac tumači potanko pojam slobode sa stanovišta filosofije i religije, razpravlja o raznim sustavima o slobodi pak veli, da je sloboda savjesti, ako se pod njom razumieva pravo htjeti ili nehtjeti Bogu služiti, ludost. Dalje pokazuje sveti Otac nedjela, što su se izvodila pod imenom lažne slobode. Mi ćemo je donieti budući put.

— Dar propagandi. Sveti Otac opet po drugi put od prošloga ožujka, poklonio je propagandi pol milijuna franaka, a isto tako je i jedan dio priedmeta vatikanske izložbe opredielio za misije. Tim sv. Otac nesumnjo pokazuje, koliko mu je na srcu širenje sv. vjere i slava Božja.

— Jubilej sv. Otca Leona XIII. Siromašna njeka Meksikanka htjela je takodjer viditi sv. Otca papu i prikazati mu svoj dar od 500 franaka. Samo Bog i angjeli njegovi znadu kakvim je pregaranjem stekla ovu svoticu! Da ne okrnji sv. Otcu namjenjena dara, putovala je 100 kilometara pješke. Dobra ova Indijanka, kako su je u Rimu zvali, bila je prva predstavljena sv. Otcu. Leon XIII. primio je pobožnu ovu ženu s puno ljubavi i nježnosti, a ona duboko tronuta govorila: „Da vrativši se kući ne nadjem kod kuće ni mrve hljeba, bilo bi mi sve jedno, ta vidila sam papu.“

I jedan profesor Oksfordskog sveučilišta, po vjerozakonu protestant, posvetio je sv. Otcu u latinskih heksametrih sastavljenu pjesmu Vergilijeva poleta. U njoj oplakuje svetogrdno osvojenje Rima, te želi sv. Otcu konačnu pobjedu. Sv. je Otac na uzvrat poslao englezkom profesoru jedan primjerak svojih pjesama, da mu dokaže, kako mu je mio dar njegov.

Italija. († Mons. Cecconi). Nakon dvogodišnjih muka, dne 14. t. mj. na večer, umro je uz sveobću žalost Monsig. Eugenio Cecconi nadbiskup fiorentinski. Rodjen u Firenzi 4/2/34. odlikovao se pod Piaristi u eksaktnih znanostih, a na pisanskom sveučilištu postade doktor matematike. Vrativ se u Firenzu, posveti se djelom kršć. ljubavi, upisao se u družtvo sv. Vinka Paulskoga. Budući je volio filosofske nauke i svećenički stališ, podje u Rim i stupi u zavod Capranica, a na Gregorijevu sveučilištu steče teološki lovor vienac. Zaredjen u svećenike 8/9/59. malo zatim imenovan bi vicerektorom sjemeništa fiorentinskoga, kanonikom stolne crkve, za tim generalnim provikarom. U to doba utemelji krasni časopis *L' Archivis dell' Ecclesiastico* na pouku i obranu svećenstva u kojem je priobćio točan tumač sillaba, popratiν ga papinskimi izpravami te ga izdavao do god.

1868. Njegova revnost i njegov um iztakne se u drugom znamenitom djelu: *Studi storici del Concilio di Firence* 1869. Djelo nebi dovršeno, ali već je dostatno bilo, da Pio IX. povjeri piscu njegovu zadaću, da napiše poviest sabora Vatikanskoga, i zato mu odredi posebnu stolicu u sabornici. Ali Concil bi prekinut, a kad je 1872. nadb. Limberti umro, bi njegov istoriograf 10/12/74. prekonizovan nadbiskupom fiorentinskim. Sad je Mons. Cecconi razširio svoje sjemenište, obogatio ga novimi stolicami i učitelji, pohodio nadbiskupiju, napisao učene poslanice na svećenstvo i na vjernike svoje. Na obranu prava crkvenih ustav više puta, najposlije prosvjedovao je s toscanskim episkopatom proti novomu kaznenomu zakoniku. Darežljiv i milosrdan, tražio je i griešnike i zavedene, da ih obrati i predobi za Krista. Uzorna mu je upravo bila pobožnost i strpljivost u mukah, koje mu je pribavio rak na vratu, — bolest po prilici ista, koja je shrvala i Fridrika III. Isti dan su i umrli. Utješen blagoslovom sv. Otca predao je veliku svoju dušu Bogu, ostaviv za sobom svu Firenzu u tuzi i žalosti, jer su svi u velike štovali i cienili njegove odlične krieposti. Tako piše *Arene* u br. od 24. t. mj. i priobćuje pokojnikovu sliku velikoga pokojnika. R. I. P.

Francezka. J. Simon hvali milosrdnice. Jedva će se naći čovjek, koji ima malo osjećanja za kriepost i vrlinu, a da se ne divi angjeoskom djelovanju milosrdnica. Medjutim je u viek vriedno zabilježiti izjavu znamenita muža, koji baš ne slovi s kršćanskog mišljenja u prilog kršćanske krieposti. Ovako se nedavno izjavio i racijonalistički filosof J. Simon u prilog milosrdnica.

Filantropičko je družtvo u Parizu otvorilo nov asil u ulici Labat. Kod otvorenja govorio je spomenuti J. Simon. Medju ostalim reče: „Čitao sam koji put, što se dogadja na parketima i u sobama povjerenika policije, da se uvjerim, kako je ova uredba otčinska i dobrotvorna. Hvaleći dalje policiju i gensdarmeriju nastavlja: „moram vam priznati, da bi njima predpostavio milosrdnicu, kad bi do mene bilo da biram."

„Govorim o milosrdnicama, jer je ovo sretna rieč, koja podpuno označuje njihovo djelovanje. Milosrdnica, koja imade pravo na ovo ime, je sestra družbe sv. Vinka de Paula.

„Ako poznajete, velim, ako poznajete historiju — — —, a kako je ne bi poznavali, kad se nalazi medju priedmetima prve obligatne obuke (smieh). — — E dobro, kad poznajete historiju svrnite pogled u svu starinu, razmotrite je: niti u knjigama, koje su napisane, da se što ljepše prikaže (starina) ne ćete naći ništa, što bi bilo ravno djelu, što ga je stvorio sv. Vinko Paulski. Ja ne vjerujem, da bi u svih institucijah Grčke i Rima i što našao, što bi vriedilo, koliko jedna djevica, što je vidite prolaziti našim ulicama pod pečom i u grubom odielu, idući s jedne nevolje u drugu, ne tražeći smilovanje, niti plačući, niti krzmajući, a ljubeći svoje nevoljnike kao majka što ljubi djecu svoju, samo s više stalnosti i nutarnje ozbiljnosti, jer njezino osjećanje i ljubav možda od ozgo dolazi." — — —

Nije li ovo dokaz, da kršćanska kriepost još uviek močno djeluje i na racijonalismom zaraženo srce!

Englezka. † John Browulow. Nedavno umro je u Englezkoj nestor katol. svećenstva John Browulow, starac od 93 godine. Njegovi su roditelji bili protestanti, te su pokojnika mislili uzgojiti za protestantskog pastora, i u ovu ga svrhu poslali u nauke najprije u Lincoln a onda na sveučilište u Cambridge. Ali mladiću se nije dalo stupiti u anglikanski kler; počeo je dapače sumnjati, da je anglikanska crkva prava crkva Kristova. Svoje dvojbe povjerio je učitelju iz francezkoga jezika, katoličkom svećeniku abbéu Sveru. Učitelj francezkoga jezika postao svome učeniku i učitelj teologije. Uputio ga u istine katoličke crkve priveo ga u krilo njezino, a njega skoro nasliedili i roditelji. Svršiv teologiju zaredio ga u svećenika god. 1820. glasoviti biskup Milner.

Njekoliko godina iza toga dobili su katolici političku slobodu, te tako puklo prostranije polje za revna svećenika Browulowa. U Stourbridgeu sagradio je prekrasnu crkvu, a poslije je bio revan župnik u Harvingtonu sve do god. 1875., kad je starošću i radom iznemogao prešao u mir.

Knjižtvo. *Petar Ilinić uznik čaklovački.* Pripoviest iz dobe turskoga gospodstva. Napisao Ernest Kramberger. Tisak J. Eleischmana u Bjelovaru. Strana 116. Ciena 50 novč.

Štovani pisac veli u predgovoru: „Naše knjižnice, naročito knjižnice učeničke, neimaju odviše prikladnih knjiga, što no ih mladež rado čita. Rekao bih pače, da će ti u mnogim slučajevima biti težko naći dovoljan broj takovih, koje bi mogao dati u ruku svakomu." Ovo je podpuna istina. Kad se je dakle riešio štovani g. pisac, da piše ovakve knjige, mi ga pozdravljamo i želimo mu svaki uspjeh. Tu nema ni čega, što bi bilo sablažnjivo, ili štetno za čitatelja, a to je svakako velika pohvala za pripoviest u našu realistično vrieme, kad je realisam — po shvaćanju mnogih isto, što i pornografija. Želimo g. piscu, da mu knjiga nadje obilno kupaca, pak da što prije ugledamo i drugu njegovu pripoviest, koju imade u rukopisu već gotovu — a iza ove neka ih sliedi i više a sve boljih.

Drugi je četvrt ovogodišnje predplate iztekao. Liepo molimo p. n. gospodu, kojim je predplata iztekla, da je obnove; osobito pak molimo dužnike, da podmire dužnu predplatu, jer i mi moramo namiriti troškove oko izdavanja lista.

Urednik dr. **Ante Bauer.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 27. U Zagrebu, 5 srpnja 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

LEONIS

DIVINA PROVIDENTIA

PAPAE XIII.

LITTERAE ENCYCLICAE

AD PATRIARCHAS PRIMATES ARCHIEPISCOPOS ET EPISCOPOS

VNIVERSOS CATHOLICI ORBIS

GRATIAM ET COMMVNIONEM CVM APOSTOLICA SEDE HABENTES

DE LIBERTATE HUMANA

LIBERTAS, praestantissimum naturae bonum, idemque intelligentia aut ratione utentium naturarum unice proprium, hanc tribuit homini dignitatem, ut sit *in manu consilii sui*, obtineatque actionum suarum potestatem. — Verumtamen ejusmodi dignitas plurimum interest qua ratione geratur, quia sicut summa bona, ita et summa mala ex libertatis usu gignuntur. Sane integrum est homini parere rationi, morale bonum sequi, ad summum finem suum recta contendere. Sed idem potest ad omnia alia deflectere, fallacesque bonorum imagines persecutus, ordinem debitum perturbare, et in interitum ruere voluntarium. — Liberator humani generis Jesus Christus, restituta atque aucta naturae dignitate pristina, plurimum ipsam juvit hominis voluntatem; eamque hinc adjunctis gratiae suæ praesidiis, illinc sempiterna in caelis felicitate proposita, ad meliora erexit. Similique ratione de hoc tam excellenti naturae bono et merita est et constanter merebitur Ecclesia catholica, proptereaquod ejus est, parta nobis per Jesum Christum beneficia in omnem saeculorum aetatem propagare. — Nihilominus complures numerantur, qui obesse Ecclesiam humanae libertati putent. Cujus rei caussa in perverso quodam praeposteroque residet de ipsa libertate judicio. Hanc enim vel in ipsa sui intelligentia adulterant, vel plus aequo opinione dilatant, ita ut pertinere ad res sane multas contendant, in quibus, si recte dijudicari velit, liber esse homo non potest.

Alias nos, nominatimque in litteris Encyclicis *Immortale Dei*, de *modernis*, uti loquuntur, *libertatibus* verba fecimus, id quod honestum est secernentes ab eo quod contra: simul demonstravimus, quidquid iis libertatibus continetur boni, id tam esse vetus, quam est veritas: illudque semper Ecclesiam libentissime probare et re usuque recipere solitam. Id quod accessit novi, si verum quaeritur, in parte quadam inquinatiore consistit, quam turbulenta tempora ac rerum novarum libido nimia peperere. — Sed quoniam sunt plures in hac opinione pertinaces, ut eas libertates, in eo etiam quod continent vitii, summum aetatis nostrae decus et constituendarum civitatum fundamentum necessarium putent, ita ut, sublatis iis, perfectam gubernationem reipublicae cogitari posset negent, idcirco videtur, publica Nobismetipsis utilitate proposita, ejusmodi argumentum pertractari separatim oportere.

Libertatem *moralem* recta persequimur, sive in personis ea singulis, sive in civitate spectetur. — Principio tamen juvat aliquid de libertate *naturali* breviter dicere, quia quamquam a morali omnino distinguitur, fons tamen atque principium est, unde genus omne libertatis sua vi suaque sponte nascitur. Hanc quidem omnium judicium sensusque communis, quae certissima naturae vox est, in iis solum agnoscit, qui sint intelligentiae vel rationis compotes, in eâque ipsa caussam inesse apparet, cur auctor eorum, quae ab eo aguntur, verissime habeatur homo. Et recte quidem: nam quando ceteri animantes solis ducuntur sensibus, soloque naturae impulsu acquirunt quae sibi prosint, fugiuntque contraria, homo quidem in singulis vitæ factis

rationem habet ducem. Ratio autem, quæcumque habentur in terris bona, omnia et singula posse judicat esse, et aeque posse non esse: et hoc ipso nullum eorum decernens esse necessario sumendum, potestatem optionemque voluntati facit ut eligat, quod lubeat. — Sed *de contingentia*, ut appellant, eorum bonorum, quæ diximus, ob hanc caussam judicare homo potest, quod animum habet naturâ simplicem, spiritualem cogitationisque participem: qui idcirco quod est ejusmodi, non a rebus corporeis ducit originem, neque pendet ex eis in conservatione sui; sed, nulla re intercedente, ingeneratus a Deo, communemque corporum conditionem longo intervallo transgrediens, suum et proprium habet vivendi genus, suum agendi: quo fit ut, immutabilibus ac necessariis veri bonique rationibus judicio comprehensis, bona illa singularia nequaquam esse necessaria videat. Itaque cum animos hominum segregatos esse statuitur ab omni concretione mortali eosdemque facultate cogitandi pollere, simul naturalis libertas in fundamento suo firmissime constituitur.

Jamvero sicut animi humani naturam simplicem, spiritualem atque immortalem, sic et libertatem nemo nec altius praedicat, nec constantius asserit Ecclesiâ catholica, quae scilicet utrumque omni tempore docuit, sicque tuetur ut dogma. Neque id solum: sed contra dicentibus haereticis novarumque opinionum fautoribus, patrocinium libertatis Ecclesia suscepit, hominisque tam grande bonum ab interitu vindicavit. In quo genere, litterarum monumenta testantur, insanos Manichaeorum aliorumque conatus quanta contentatione repulerit; recentiori autem aetate nemo est nescius quanto studio quantaque vi tum in Concilio Tridentino, tum postea adversus Jansenii sectatores, pro libero hominis arbitrio dimicaverit, nullo tempore nulloque loco *fatalismum* passa constitere.

Libertas itaque, ut diximus, eorum est, qui rationis aut intelligentiae sunt participes, propria: eademque, si natura ejus consideretur, nihil est aliud nisi facultas eligendi res ad id, quod propositum est, idoneas, quatenus qui facultatem habet unum aliquod eligendi e pluribus, is est factorum suorum dominus — Jamvero quia omne, quod rei cujuspiam adipiscendae caussa assumitur, rationem habet boni, quod utile dicitur: bonum autem hoc habet naturá, ut proprie appetitionem moveat, idcirco liberum arbitrium est voluntatis proprium, seu potius ipsa voluntas est, quatenus in agendo habet delectus facultatem. Sed nequaquam voluntas movetur, nisi mentis cognitio velut fax quædam praeluxerit: videlicet bonum, voluntati concupitum, est necessario bonum quatenus rationi cognitum. Eo vel magis quod in omnibus voluntatibus delectum semper judicatio praeit de veritate bonorum, et quodnam sit anteponendum ceteris. Atqui judicare, rationis esse, non voluntatis, nemo sapiens dubitat. Libertas igitur si in voluntate inest, quae natura sua appetitus est rationi obediens, consequitur ut et ipsa, sicut voluntas, in bono versetur rationi consentaneo. — Nihilominus quoniam utraque facultas a perfecto abest, fieri potest ac saepe fit, ut mens voluntati proponat quod nequaquam sit reapse bonum, sed habeat adumbratam speciem boni, atque in id sese voluntas applicet Verum sicut errare posse reque ipsa errare vitium est, quod mentem non omni parte perfectam arguit, eodem modo arripere fallax fictumque bonum, esto indicium liberi arbitrii, sicut aegritudo vitae, est tamen vitium quoddam libertatis. Ita pariter voluntas, hoc ipso quod a ratione pendet, quando quidpiam appetat quod a recta ratione dissideat, vitio quodam funditus inquinat libertatem, eâdemque perverse utitur. Ob eamque caussam Deus infinite perfectus, qui sit summe intelligens et per essentiam bonitas, est etiam summe liber, malum culpae velle nulla ratione potest; nec possunt, propter contemplationem summi boni, beati caelites. Scite Augustinus aliique adversus Pelagianos hoc animadvertebant, si posse deficere a bono secundum naturam esset perfectionemque libertatis, jam Deus, Jesus Christus, Angeli, beati, in quibus omnibus ea potestas non est, aut non essent liberi, aut certe minus perfecte essent, quam homo viator atque imperfectus. De qua re Doctor Angelicus multa saepe disputat, ex quibus effici cogique potest, facultatem peccandi non libertatem esse, sed servitutem. Subtilissime illud in verba Christi Domini[1]). „Qui facit peccatum, servus est peccati:“ *Unumquodque est illud, quod convenit ei secundum naturam. Quando ergo movetur ab aliquo extraneo, non operatur secundum se, sed ab impressione alterius, quod est servile. Homo autem secundum suam naturam est rationalis. Quando ergo movetur secundum rationem, proprio motu movetur et secundum se operatur: quod est libertatis; quando vero peccat, operatur praeter rationem, et tunc movetur quasi ab alio, retentus terminis alienis: et ideo* „qui facit peccatum, servus est peccati“ — Quod satis perspicue ipsa viderat philosophia veterum, atque ii praecipue quorum est doctrina, nisi sapientem, liberum esse

[1]) Joan. VIII. 34.

neminem: sapientem vero, uti exploratum est, nominabant, qui constanter secundum naturam, hoc est honeste et cum virtute vivere didicisset.

Quoniam igitur talis est in homine conditio libertatis, aptis erat adjumentis praesidiisque munienda, quae cunctos ejus motus ad bonum dirigerent, a malo retraherent: secus multum homini libertas nocuisset arbitrii. — Ac primo quidem *lex*, hoc est agendorum atque omittendorum norma, fuit necessaria; quae quidem proprie nulla esse in animantibus potest, qui necessitate agunt, propterea quod quidquid agant, naturae agunt impulsu, nec alium ullum sequi ex se possunt in agendo modum. Verum eorum, qui libertate fruuntur, ideo in potestate est agere, non agere, ita vel secus agere, quia tum, quod volunt, eligunt, cum antecessit illud quod diximus rationis judicium. Quo quidem judicio non modo statuitur quid honestum naturâ sit, quid turpe, sed etiam quid bonum sit reque ipsa faciendum, quid malum reque ipsa vitandum: ratio nimirum voluntati praescribit quid petere, et a quo debeat declinare, ut homo tenere summum finem suum aliquando possit, cujus caussa sunt omnia facienda. Jamvero haec *ordinatio rationis* lex nominatur. — Quamobrem cur homini lex necessaria sit, in ipso ejus libero arbitrio, scilicet in hoc, nostrae ut voluntates a recta ratione ne discrepent, prima est caussa, tanquam in radice, quaerenda. Nihilque tam perversum praeposterumque dici cogitarive posset quam illud, hominem, quia natura liber est, idcirco esse oportere legis expertem: quod si ita esset, hoc profecto consequeretur, necesse ad libertatem esse non cohaerere cum ratione: cum contra longe verissimum sit, idcirco legi oportere subesse, quia est naturâ liber. Isto modo dux homini in agendo lex est, eumdemque præmiis poenisque propositis ad recte faciendum allicit, a peccando deterret. — Talis est princeps omnium *lex naturalis*. quae scripta est et insculpta in hominum animis singulorum, quia ipsa est humana ratio recte facere jubens et peccare vetans. Ista vero humanae rationis praescriptio vim habere legis non potest, nisi quia altioris est vox atque interpres rationis, cui mentem libertatemque nostram subjectam esse oporteat. Vis enim legis cum ea sit, officia imponere et jura tribuere, tota in auctoritate nititur, hoc est in vera potestate statuendi officia describendique jura, item ponenis praemiisque imperata sanciendi: quae quidem omnia in homine liquet esse non posse, si normam actionibus ipse suis summus sibi legislator daret. Ergo consequitur, ut naturae lex sit ipsa *lex aeterna*, insita in iis qui ratione utuntur, eosque inclinans *ad debitum actum et finem*, eaque est ipsa aeterna ratio creatoris universumque mundum gubernantis Dei. — Ad hanc agendi regulam peccandique frenos singularia quaedam praesidia, Dei beneficio, adjuncta sunt, ad confirmandam hominis regendamque voluntatem aptissima. In quibus princeps est atque excellit divinae virtus *gratiae;* quae cum mentem illustret, voluntatemque salutari constantia roboratam ad morale bonum semper impellat, expeditiorem efficit simulque tutiorem nativae libertatis usum. Ac longe est a veritate alienum, interveniente Deo, minus esse liberos motus voluntarios: nam intima in homine et cum naturali propensione congruens est divinae vis gratiae, quia ab ipso et animi voluntatis nostrae auctore manat, a quo res omnes convenienter naturae suae moventur. Immo gratia divina, ut monet angelicus Doctor, ob hanc caussam quod a naturae opifice proficiscitur, mire nata atque apta est ad tuendas quasque naturas, conservandosque mores, vim, efficientiam singularum.

Quae vero de libertate singulorum dicta sunt, ea ad homines civili inter se societate conjunctos facile transferuntur. Nam quod ratio lexque naturalis in hominibus singulis, idem efficit in consociatis *lex humana* ad bonum commune civium promulgata. Ex hominum legibus aliæ in eo versantur quod est bonum malumve naturâ, atque alterum sequi praecipiunt, alterum fugere, adjuncta sanctione debita Sed istiusmodi decreta nequaquam ducunt ab hominum societate principium, quia societas sicut humanam naturam non ipsa genuit, ita pariter nec bonum procreat naturae conveniens, nec malum naturae dissentaneum: sed potius ipsi hominum societati antecedunt, omninoque sunt a lege naturali ac propterea a lege aeterna repetenda. Juris igitur naturalis praecepta, hominum comprehensa legibus, non vim solum habent legis humanae, sed praecipue illud multo altius multoque augustius complectuntur imperium, quod ab ipsa lege naturae et a lege aeterna proficiscitur. Et in isto genere legum hoc fere civilis legumlatoris munus est, obedientes facere cives, communi disciplina adhibita, pravos et in vitia promptos coercendo, ut a malo deterriti, id quod rectum est consectentur, aut saltem offensioni noxaeque ne sint civitati. — Alia vero civilis potestatis praescripta non ex naturali jure statim et proxime, sed longius et oblique consequuntur, resque varias definiunt, de quibus non est nisi generatim atque universe naturâ cautum. Sic suam conferre operam cives

ad tranquilitatnm prosperitatemque publicam natura jubet: quantum operae, quo pacto, quibus in rebus, non naturâ sed hominum sapientiâ constituitur. Jamvero peculiaribus hisce vivendi regulis prudenti ratione inventis, legitimaque potestate propositis, lex humana proprii nominis continetur. Quae quidem lex ad finem communitati propositum cives universos conspirare jubet, deflectere prohibet: eademque quatenus pedisequa et consciens est praescriptionibus naturae, ducit ad ea quae honesta sunt, a contrariis deterret. Ex quo intelligitur, omnino in aeterna Dei lege normam et regulam positam esse libertatis, nec singulorum, sed etiam communitatis et conjunctionis humanae. — Igitur in hominum societate libertas veri nominis non est in eo posita ut agas quod lubet, ex quo vel maxima existeret turba et confusio in oppressionem civitatis evasura, sed in hoc, ut per leges civiles expeditius possis secundum legis aeternae praescripta vivere. Eorum vero qui praesunt non in eo sita libertas est, ut imperare temere et ad libidinem queant, quod pariter flagitiosum esset et cum summa etiam reipublicae pernicie conjunctum, sed humanarum vis legum haec debet esse, ut ab aeterna lege manere intelligantur, nec quidquam sancire quod non in ea, veluti in principio universi juris, contineatur. Sapientissime Augustinus:[1] *„Simul etiam te videre arbitror, in illa temporali (lege) nihil esse justum atque legitimum quod non ex hac aeterna (lege) sibi homines derivarint.“* Si quid igitur ab aliqua potestate sanciatur, quod a principiis rectae rationis dissideat, sitque reipublicae perniciosum, vim legis nullam haberet, quia nec regula justitiae esset, et homines a bono cui nata societas est, abduceret.

(Dalje će sliediti.)

Napasti.

Kako sviet ovaj sudi, živi najugodnije svećenik. Koliko puta čuti je, kako govore ljudi po prilici ovako: „Svećenik može uživati sve što hoće, koliko puta hoće, kako dugo hoće, jer ima i novca i dosta vremena. Čim u jutro odsluži sv. misu, slobodan je, ako se ne sluči baš što izvanrednoga, pa tako je cieli ćedan. Uz sve to ipak ga sviet štuje i cieni, on je gospodin, te ima pristup u najbolja družtva. On ili ne ima briga, ili su brige jako malene, pa može biti uviek veseo i zadovoljan. Ako još k tomu pušta, da ljudi živu, kako hoće, to i on sám sprovadja u miru dneve svog života. Svećeniku je najbolje na ovom svietu.“

[1]) De Lib. Arb. lib. I. cap. 6, n. 15.

Koj je uzrok, da sviet ovako sudi o svećeniku? Je li taj sud možda kriv? Žali bože nije. Baš sviet i druženje sa svietom čini, da je sviet stvorio ovakav sud o svećeniku. Svietu je do toga, da učini svećenika s v o j i m čovjekom, i da na svećeniku ne stane svega onoga, što bi moglo koga na svećenika sjećati. I „visoki“ i „nizki“ čine sve, da svećenika učine s v o j i m. „Visoki“ uvjeravaju svećenika o svojoj milosti i blagonaklonosti, a „nizki“ uvjeravaju ga o svojoj odanosti i prijateljstvu, ako svećenik bude svećenik s a m o u crkvi, a i u crkvi čim blaži i finiji. I on je jeo sa drveta, ali mu se ne otvoriše oči.

Nu Gospodin poslao je svoga Duha svetoga i lice zemlje bude ponovljeno. Svi se složiše u tom, da je ta opisana slika nedostojna jednog svećenika i da misija katoličkoga svećenika ne sastoji u ugodnom i bezbrižnom životu. Svećenstvo, odieliv se od prostog i odličnog svieta, nije uvažavalo ni hvalu ni prezir svieta, svećenstvo prihvatilo je čvrstom rukom barjak crkve; pa gle, sada se tuži sviet, da ne može rabiti više svećenika u svoje svrhe; njihova Judina ljubav pretvorila se je u mržnju, a njihov fini nos ćuti i vidi svagdje samo fanatike i zelote. Nu pravi svećenik tješi se rječju svog Spasitelja: „Beati estis, cum maledixerint vobis.“ (Mat. VI. 11.)

Čim je svećenik savjestniji u svojoj službi, tim je teži njegov svakdanji posao. Nu kako imade i najmarljiviji radnik često napasti, da se poda bezposlici, tako imade i svećenik napasti, kušnja i zaprieka, proti kojim se mora boriti, koje mora svladati, ako hoće da uztrpljivo nosi križ poput svog božanskog Meštra i Gospodina.

Prva i velika napast jest, kad svećeniku d o s a d j u j e n j e g o v o z v a n j e. Pravi svećenik, koj je ideal svoje župe i koj ima uviek na pameti težku odgovornost pred Bogom, često razmišlja, kako da podučava, kori, opominje i kazni, kako da predobije sve za Krista; on moli blagoslov božji za se i za sve, koji su mu povjereni: pa ipak često vidi, kako su već djeca zla u njegovoj župi, kako mladići i djevojke ne ljube čist život, kako imade u mnogih obiteljih malo prave ćudorednosti, kako se riedko primaju sv. sakramenti pokore, i oltarskog sakramenta. Svećenik gleda taj griešni život mjesece, dá i godine, pa često doživi, kako je uzaludna sva njegova briga i muka, koju je uložio. Zar nije ovo napast i za najboljega svećenika, da izgubi volju k svemu radu? To je bol za svakog svećenika, od koje se veća jedva pomisliti dade.

Svećenik u takvom slučaju ne smije zdvojiti, jer mu je prednjačio i u takvom slučaju njegov božanski Meštar. „Tristis est anima mea usque ad mortem“ rekao je On na maslinskoj gori, kad je u duhu vidio one milijune ljudi, za koje je imao proliti krv svoju, za koje je imao trpiti smrt na križu, i kojim sve ovo neće biti na spas, nego na propast. Dà, ta njegova bol bijaše tolika, da se je znojio krvavim znojem, da je krv njegova plakala nad nesrećom tolikih milijuna ljudi, koje je htio

spasiti, nu koji su odabrali mjesto spasenja propast vječnu. Pa ako i veli o njem Evangjelista: „Coepit taedere et pavere", On je ipak izpio kalež muke, On je našao utjehu u molitvi, a angjeo je došao k njemu te ga utješio, a Isus podje da dovrši djelo spasa.

Molitva je i za svećenika najsigurnije orudje, da svlada napasti protiv bezposlice. Tri puta je Isus molio; vruća, česta molitva potaknuti će i svećenika, da ostane vjeran svojoj božanskoj misiji, ma da i ponese sobom u grob gorku bol, da je rad njegov bio kod mnogih bezuzpješan. Kruna vječnog života čeka ga ipak. Mi nesmijemo zaboraviti, da je Krist klečao i molio u krvavom znoju na Maslinskoj gori, prije nego je uzašao na nebesa sa Maslinske gore.

Druga takodjer velika je napast strah od štete, ako svećenik vrši svoje razne dužnosti imajuć na pameti samo slavu božju bez obzira na pojedine osobe. Prije ili poslije viditi će svaki savjestan svećenik, koliko je njegovih vjernika pšenica ili kukolj. Mnogi dosadanji prijatelj postati će neprijatelj, mnogi dobročinitelj ostaviti će nas, a mnoga tako zvana „dobra duša" pokazati će se u pravom svjetlu. Zar će savjestan svećenik propustiti, da čini ono, što mu je dužnost, radi takove prividne štete? Njegovog Gospodina i meštra ostaviše svi njegovi učenici i prijatelji, kad je počela njegova muka. Nu volja njegovog nebeskog Otca morala se je izpuniti, bez obzira na njegove učenike i prijatelje. Zato se svećenik nikada ne smije odvratiti od svoje dužnosti za volju ljudi. Tko bi od nas tražio takav obzir, koj je jednak, kao da ne vršimo dužnosti, taj je prijatelj, do kojega nam nesmije biti stalo, kojega ćemo i moramo pregorjeti, pa da je i naša šteta ne znam kako velika, jer nam mora biti veća utjeha, da smo pristali uz našega Gospodina i Meštra. Ako je Krist prorekao Apostolom: „Odio eritis omnibus gentibus", tada nam svećenikom ne može biti mnogo do prijateljstva ovoga svieta.

Štete, koje mora svećenik trpiti, ako savjestno vrši svoju dužnost, jesu često takove, da ga sviet ovaj kleveće i da njegovim najboljim nakanam podmiću zle. Ljudi će mu odmah reći, da je sebičan, strog, pristran itd. Što će svećenik reći na ovakve pogrde? Sv. Franju Saleškoga ocrniše njegovi neprijatelji, nu on je ostao miran, dok klevetnik nije za njeko vrieme sám opozvao svoju klevetu. O Spasitelju našem povieda Evangjelista, da je i On šutio, kad su ga klevetali njegovi neprijatelji: „Jesus autem tacebat." Pa u istinu, gdje i kako da se svećenik brani? Često ni ne znamo za klevetnika, pa ako ga i znademo, ko će se natezati sa takovim čovjekom pred svjetskim sudom? Nu ako svećenik šuti, začuditi će se i prijatelji njegovi i neprijatelji, jer svojom šutnjom vrši jednu kriepost, koju sviet ovaj ne poznaje, naime on svojom šutnjom potvrdjuje i pokazuje, da ljubi i svoje neprijatelje. Ako uz to još čini dobro takovim ljudem, to je najbolji dokaz, da one klevete nisu istinite, to je velikodušnost, koja može i vraga, ako ne obratiti, bar ga zadiviti.

Nu može doći i vrieme, gdje savjestan svećenik mora trpiti na tielu i životu, a to je mučeničtvo vanjsko. Moje je duboko uvjerenje, da nije ljubav i štovanje prama katoličkom svećenstvu, ako se mnogi uztežu od takvog vanjskog nasilja, već se uztežu zato, jer misle, da za to nije još hora. Nu takovi silnici, naći će, — uz milost božju — samo vjerne i neustrašive svećenike, koji neće odustati ni za vlas od svojih dužnosti. Ako nas čekaju takove žrtve, mi ćemo ih podnašati u duhu siromaštva kakovo samo katolička crkva poznaje i mi ćemo se posve podati volji božjoj. Božanski Meštar dao je svoje tielo, da ga bičuju, da ga propnu, dà on je ostavio i ovu zemlju, jer je htio umrieti podignut na križu, kao da nije vriedan mjesta na ovoj zemlji, da uzmogne umrieti. Proročanstvo Kristovo Apostolom vriedi i za svećenike, i koje bi se lahko izpunilo u današnje doba: „Tradent vos in conciliis, et in synagogis suis flagelabunt vos. Et ad praesides et ad reges ducemini propter me in testimonium illis et gentibus." (Mat. X. 17. s.) Nu izpuniti će se i Ona rieč Gospodinova „Et capillus de capite vestro non peribit." (Luc. XXI. 18.)

Treću, veliku napast imadu oni svećenici, koji su manje ili više bolestni, nu tako, da ih ove bolesti ne privežu na krevet, ali im ipak mogu oduzeti ili oslabiti onu veselu ćud, koja svećenika uviek mora poticati na sve dobro, ili ga mogu priečiti u izvršivanju njegovih dužnosti. Razumjeva se, da svećenik mora čuvati koliko može svoje zdravlje, nu i opet ne smije postati odveć mekan, kao da će mu naškoditi svaki vjetrić. Savjestno vršenje dužnosti skopčano je i za zdravog svećenika sa mnogo truda, tim više za boležljivoga. I najmanju sâmozataju ćutiti će boležljiv svećenik. Ako je koj svećenik zavolio izpovjedaonicu — kako mora — to je potrebno za ovaj težki posao mens sana in corpore sano. Činiti će se komu, kao da nije ova treća napast ili kušnja od osobite važnosti, nu ako pomislimo, da možemo težko sagriešiti, ako koj posao ne obavljamo rado ili odmah, vidimo, da je i ova treća kušnja od velike važnosti. I svećenik ima tielo, kao i svaki drugi čovjek, pa se i on možda boji, da svoje tielo odveć ne trapi.

Samozataja je najsigurnije sredstvo, da se svećenik rieši i ove napasti. Ako je naš božanski Meštar ostao vjeran svojoj božanskoj misiji, makar su ga i bičevali, trnjem okrunili i napokon razpeli, mora pomisliti njegov učenik, da i njemu ne cvatu ruže na ovom polju; on mora vjerovati rječim Apostola; „In infirmitate virtus perficitur", (II. Cor. XII. 9.) i mora sliediti svog Gospodina, kad On ovo traži: „Ego autem dico vobis, non resistere malo." (Mat. V. 29.)

Ove napasti i zaprieke nisu jedine, ali su već one dostatne, da unište u svećeniku svaku bezposlicu. Nije nuždno, da podučimo sviet o težkoćah savjestnog svećeničkog života. Ako je koj svećenik kriv, da sviet misli

da smo mi bezposlice, moraju drugi znati čuvati visoko dostojanstvo svećeničkog stališa, čim će pospješiti, da uzmogne katoličko svećenstvo izpuniti blagoslovno svoju misiju. „Luceat lux vestra", zapovieda Gospodin, „coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent patrem vestrum, qui in coelis est. (Mat. V. 16.)

Pr. J. Šašel.

Dopis.

Zlatna misa Mate Kovačevića župnika u Pleternici. — Ubava naša dolina Požežka već od velike davnosti ne dočeka takove svečanosti, kakova bijaše 24. lipnja t. g. u Pleternici. — Vriedni i dični naš starina Zlatomisnik doživiv s Božjom pomoćju svoju petdesetgodišnjicu misnikovanja, kao inteligentan muž nepoznajuć egoisma, nehtjede tu riedku slavu i milost Boga sam u svojoj skromnoj duši proslaviti, nego htjede da njegovo duhovno stado, njegove ovčice, a uz ove i prijatelji mu budu dionici prvo jubilejskog blagoslova, a zatim i njegovog slavlja, stoga odluči svoju petdesetgodišnjicu misnikovanja svečano proslaviti Bogu na veću slavu, a povjerenom si stadu na korist i spas duše.

Već dan, dva, prije svečanosti bilo je opaziti ne samo u Pleternici, nego i u Požegi i okolici gdje se sprema u veliko, da se ta riedka svečanost što svečanije proslavi, našemu dičnomu i vrlomu starini zlatomisniku što sjajnija slava pripravi, te javno zasvjedoči, koliko ga ljubi i štuje njegovo pastirsko stado, braća sukotarani i ostali mu prijatelji. — U oči svečanosti dodjoše požrtvovne naše milosrdnice sestre iz Požege i ukrasiše crkvu cviećem i zelenilom, kako nebijaše još dosad ukrašena. Nad faldistoriumom postaviše prekrasan vienac, u sredini zlatan kalež, nad njim hostija, a okolo istoga nadpis sa zlatnimi slovi: „Jubilo in Christo!" U predvečerje poslije pozdrava angjelskoga, oglasi se svečanost sa tri hitca iz mužara, a isto tako i u jutro. U jutro već ranom zorom pohrliše vriedni Pleterničani ljudi i žene mesti iz pred kuća, dâ, i cielu cestu, granje zaticati u zemlju, narodne zastave izpostavljati na svoje kuće, prozore kititi cviećem, liepimi narodnimi ručnici, raznim vezivom itd. da pokažu stranim gostovom, koji taj dan pohrliše iz ciele okolice u Pleternicu, kako štuju svoga duhovnoga otca i pastira, svoga učitelja i dobročinitelja. Cieli župski stan bio je nakićen trobojnimi narodnimi zastavami, samo jedna medju njimi bijaše papinska. Nad ulazom u dvorište bi podignut slavoluk, a u njemu nadpis: „Dobro došli mili gosti!"

Već oko devete ure poče se pobožni narod sakupljati oko crkve, i najsvečanijem odielu, znatiželjan vidjeti tu riedku svečanost.

Do desete ure sakupilo se već toliko naroda, da crkva, crkveno predvorje i župsko dvorište bijahu puni; a i braća svećenici se požuriše k toj svečanosti, te ih se sabralo 25. Prije nego je zlatomisnik pošao u crkvu, sakupiše se braća sukotarani, te predvodjeni prečastnim g. Ivanom Bošnjakom opatom podjoše zlatomisniku i uručiše mu na uzdarje i znak bratinskog štovanja prekrasnu misnicu u vriednosti 70 for. radjenu u Zagrebu kod milosrdnica. Tom zgodom reče preč. g. opat, kako braću sukotarane veseli, što su dočekali njegovu petdesetgodišnjicu, da upravo tom zgodom mogu mu dokazati kako ga štuju i ljube, stoga se evo svi sakupiše, baš ni jedan manjkao nije, te mu prikazuju misnicu na spomen, u kojoj mu dao dobri Bog još dugo prodičiti onoga, koji mu udielu tu riedku milost. — Zlatomisnik se napose prečastnomu g. opatu, a zatim svoj braći zahvali na tom izljevu bratskih osjećaja, kao i na liepom daru, te obeća, da će ih i nadalje sve do hladnog groba bratinski grliti i susretati.

Iza braće sukotarana dodjoše bra'a Franjevci samostana Požežkog predvodjeni velečastnim otcem Ivom Rodićem Ex Min. Provincijalom iz samostana Brodskog, te prikazaše zlatomisniku krasan štap „baculum senectutis." Na vrhuncu štapa jest križ, pod križem umjetno izrezan kip dobroga pastira, pod držalom ruke omotao se oko štapa dobro pozlaćeni bršljan, a pod ovim naokolo zlatan nadpis: „Zlatomisniku Mati Kovačeviću župniku u Pleternici posvećuju braća samostana Požežkog i Brodskog 24. VI. 1888." — Velečastni otac Eksprovincijal pozdravi zlatomisnika i reče, da su braća Franjevci spomenutih samostana osobitu ljubav i štovanje napram njemu gojila odkako su ga upoznala, jer ih je on prvi svojom ljubavlju i bratinskim susretanjem upravo očarao, stoga evo i njih u svojoj jednostavnoj redovničkoj halji, nu srcem bogato nariešenim plemenitimi i svetimi željami pred dičnoga Jubilarca doneseć mu baculum senectutis u znak najdubljeg štovanja.

Vriedni starina bijaše ganut do suza, primi taj dar, kao znak podpunog izljeva svetih čuvstva napram njemu. Liepo se zahvali, te obeća, da će i nje, kao i svoju braću sukotarane i nadalje uzdržati u svom srcu te ih ljubiti nesebičnom ljubavlju.

Poslije toga poče se Zlatomisnik u sobi oblačiti u crkveno ruho, a tako i podvorba mu. Zlatomisnik uze danas misnicu, koju mu posla njegov pokrovitelj Presvietli g. barun Stielfried de Vizovitz i njegova Visokorodjena gospodja grofica Palfy, koju je upravo ona sama vezla.. Skupocjena je to misnica od težke kardinalske svile, spreda zlatom vezena slova: „Sursum corda", a straga: „Dignum et justum est."

To je svakako liep dokaz kako si je vriedni starina svojom ljubežljivošću i lojalnošću znao steći ljubav i štovanje i kod svoga visokoga pokrovitelja.

Kroz cielo dvorište i crkveno predvorje bi uredjen dvored ovim redom: *a*) školska mladež, *b*) djevojke iz župe, *c*) momci, *d*) seljanke, *e*) seljani, *f*) Pleterničko gradjanstvo. Sve to bijaše u najsvečanijih svojih haljinah odjeveno. Školska pako mladež, te momci i djevojke držahu u ruci liljan ili kitu cvieća.

Pošto bijaše sve uredjeno krene iz župskoga stana svečana povorka kroz dvored sliedećim rodom: *a*) 28 djevojčica u bjelini sa liepom kitom cvieća u ruci *b*) svećenstvo s križem, *c*) Zlatomisnik uz dvostruku assistenciju, a njemu s lieve strane Prečastni g. opat kao Manuductor, *d*) za Zlatominsnikom poglaviti g. Ivan Vesely ravnatelj dobara barunovih u Pleternici sa svojom milostivom gospodjom kao kum i kuma, a zamjenici Presvietlog g. baruna Stielfrida i njegove gospodje rodjene grofice Palfy, *e*) odlični gosti. — Tako uz zvonenje zvonova dodje svečana povorka na crkvena vrata, gdje Jubilarac zapjeva antiphonu: „Sanctificabis — a chor nastavi — annum quinqagesimum; et vocabis remissionem cunctis habitatoribus terrae tuae, ipse est Jubilaeus. Revertetur homo ad possesionem suam, et unusquisque rediet ad familiam pristinam." — Zatim zapjevaše pjevači požežkog pjevačkog družtva „Vienac" „Benedictus Dominus Deus Israel." — Došav k žrtveniku, zlatomisnik sa assistencijom ode na faldistorium, a manuductor preč. g. opat najprije progovori pobožnomu narodu o samoj svečanosti i milosti jubilejskoj, a zatim upita zlatomisnika: „Quid petis Jubilarie? — a on reče: „Peto ex animo divinam misericordiam, et anni Jubilaei gratiam." — Manuductor: „Ad hanc consequendam necessaria est nobis gratia Spiritus Sancti, quam per ejus hymnum devote imploremus" — Veni Creator Spiritus. — — Poslije toga Manuductor postavi na glavu Zlatomisniku krunu govoreći: „Esto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam vitae." — Zatim mu predade baculum senectutis uz rieči: „Jubilariae! quoniam longum et arduum aeternitatis iter brevi es ingressurus, ideo porrigo tibi baculum Crucis, ut fatigatus super eum te inclines, et cum illo hostes infernales abigas." — Zatim bješe odpjevana oratia i započe sveta misa. Pod misom je pjevao mužki sbor u dvostrukom kvartetu, pjevača požežkog pjevačkog družtva Vienac.

Poslije „Credo" uzpe se na propovjedaonicu velečastni g. Franjo Šultajs župnik Velički, te upravo poput Ivana Zlatoustnog reče prekrasnu propovied, kako je to njemu prirodjeno, jer ga je dobri Bog upravo tom govorničkom umjetninom nadario. Meni je žao, što ne mogoh čuti prvog govornika naše okolice tom svečanom zgodom propovjedati, jer sam bio zapriečen drugom službom. Nu kako mi jedan prijatelj i brat, koji je propovjednika pazljivo pratio, reče, evo donosim samo kratki smisao njegove propovjedi.

On poče sa Zakarijinom pjesmom „Benedictus Dominus Deus Israel itd. Zatim reče: Mi danas svetkujemo dvostruku svečanost i to: sv. Ivana Krst. i Zlatomisnika. Sv. Ivan predteča našega Gospodina propoviedao je narodu, da izgladi što je hrapavo, poravna što je grbavo, — da pokoru čine. Tom propoviedju pripravljao je on narod na prvi dolazak Isusov. Svećenik je današnjeg doba propovjednik nauka Isusova, propovjednik evangjelja. I on svojimi propovjedmi zove ljude na pokoru, pripravlja za drugi dolazak Isusov, — za sudnji dan. Tim je svećenik uzvišen nad sve ostale ljude svojim zvanjem, jer što nitko ne može biti narodu, svećenik je

a) pastir naroda

b) učitelj naroda

c) svećenik.

Ove tri točke je umni i vješti govornik upravo majstorski razvio, dokazao i prilagodio svečanosti. Od svega toga evo samo neznatne jezgrice.

a) Svećeniku je dao Gospodin nalog, da pase stado njegovo zdravom pašom evangjelja; uzornoga vladanja, a da ga napaja bistrom vodom milosti Božje. „Pasi janjce moje, pasi ovce moje."

b) Svećeniku reče Gospodin: „Idite, naučajte sve narode, propovjedajte evangjelje svakomu stvoru.

c) Kano svećenik, komu je na zadnjoj večeri Gospodin rekao: „Ovako činite na moju uspomenu", a prije svoga uzačašća na nebo: „Primite Duha svetoga, kojim zadržite . . . . —", da drugo ništ ne radi, nego samo služi sv. misu i izpovieda, veliki blagosov narodu donosi.

Zlatomisnik naš g. Mato Kovačević rodjen u Požegi nosio je narodu taj blagosov neba kroz punih 50 godina službujući na raznih mjesti kao: Čadjavaci, Pakracu, Požegi, Petrovuselu, Buku i kroz 28 god. u Pleternici župnikujuć. Neću, da spominjem kako je on blagosovno djelovao svuda, a osobito u Pleternici, to mi znamo svi najbolje. — Što, da vam spominjam koliko je nesložnih brakova umirio, koliko bolestnika utješio, neukih poučio, siromaka pomogao. — mi to svi znamo, jer smo svega toga očiti svjedoci.

Na koncu svoje propoviedi reče govornik. Zato primi Zlatomisniče dragi najiskreniju hvalu od nas Pleterničana ovom zgodom, te Ti prinosimo svoj poklon i čestitku, želeć Ti od dragoga Boga, da nam još dugo u našoj sredini pastirovao, učiteljevao i svećenikovao. — Primi poklon i čestitku od braće svećenika, presvietloga g. baruna i grofice, patrona ove župe, rodnoga grada, svoje rodbine i svih Tvojih prijatelja i štovatelja. — Napokon govornik zamoli Zlatomisnika za memento danas kod sv. mise za sve gore spomenute i tim završi propovied. *)

(Konac će sliediti.)

Viestnik.

Zagreb. Veleč. g. Stjepan Hèrgar namj. podarcidjakon imenovan je redovitim podarcidjakonom kotara dolnjo-Medjumurskog a veleč. g. Josip Miljan župnik Novigradski, redovitim podarcidjakonom kotara Karlovačkoga.

---

*) Molimo propovjednika, da objelodani svoju propovjed u Katoličkom Listu. Op. dopisnikova.

— † Dne 3. o. mj. umro je naglom smrću od kapi Ferdo Krajačić svećenik jubilarac, umirovljeni podarcidjakon i župnik Kraljevečki. R. i. p.

— Buduće nedjelje, dne 8. o. mj. služiti će se u 11 sati prije podne, kako to već njekoliko godina biva, svečana pontifikalna sv. misa na proslavu blagdana sv. Slavenskih apostola, Cirila i Metodija, i reći će se prigodno slovo. Mi se nadamo, da će mnogobrojno občinstvo svojom pobožnošću izkazati zahvalnost ovim našim svetim dobročiniteljem.

— Ravnateljstvo nadbiskupskoga sjemeništa zagrebskoga saobćuje učenikom VI. VII. i VIII. gimn. razreda, da će biti dne 2. kolovoza t. g. u 8 sati prije podne primanje učenika u nadbiskupsko sjemenište. Učenici, koji žele primljeni biti u mladji kler, imadu do spomenutoga roka svoje molbenice upravljene na Uzoritoga gospodina kardinala nadbiskupa poslati na ravnateljstvo nadbiskupskog sjemeništa, te istim priložiti školsku svjedočbu zadnjega poljeća i krstni list. Na sam pako dan primanja imadu se osobno predstaviti povjerenstvu u sjemeništu (Kaptol k. br. 29. I. kat), pred kojim će odgovarati na pitanja iz nauka vjere i latinskoga jezika.

Rim. (Vatikanska izložba), kako je poznato, već je zatvorena, te izložbeni odbor imade pune ruke posla, kako će razdieliti darove. Sv. će otac zadržati samo najveće umjetnine.

Obilno posla zadaje i dosudjivanje nagrada zlatne, srebrene i mjedene medalje. Na jednoj strani medalje biti će slika sv. Otca, a na drugoj vjera, kako razkriljenim rukama kruni alegoričke figure kiparstva, slikarstva i graditeljstva.

I članovi će dijecezanskih odbora dobiti spomen križ.

— Osservatore Romano dementira viest liberalnih talijanskih novina, po kojoj bi uslied zadnjih izbora nekoliko kardinala bilo upravilo na papu spomenicu, u kojoj dokazuju štetu, koja proizlazi od toga, što se katolici uztežu od političkih izbora.

Švajcarska. († Dr. Filip Anton v. Segesser.) I Švajaarski katolici i konservativni parlamentarci oplakuju gubitak jednoga od glavnih svojih pobornika Dr. Segessera, i znamenitoga pravno-historijskog pisca. Pokojnik je od 1848. godine tako znamenito uplivao javna pitanja, da je poviest njegova života ujedno i poviest konservativne stranke. Najviše je posvećivao svoj rad kantonu Luzernskomu, u kojem se je i rodio.

Englezka. (Znamenite konversije.) U crkvi je sv. Patricija u Londonu prešao na katolicizam H. Morden-Bennett, pastor i dobro poznat pisac, zajedno sa svojom gospodjom. Sv. sakramente pričesti i potvrde podielio im je sam kardinal Manning.

U Bogruno pak, gradu grofovije Sussex, držali su misije častni otci servite Simoni i Swainson, te su toliko uspješno propoviedal, da se prijavilo za obraćenje odmah 12 protestanata, medju njima i jedna vrlo bogata gospoja, koja je do sad slavila u protestantskoj crkvi sa svojih djela milosrdja.

Protestantizam i katolicisam. Jedan od najznatnijih protestantskih časopisa, *Allgemeine Zeitung*, rekao je nedavno, da protestanti mnogo više naginju katolicismu nego li ovi onomu, a za razlog tomu navodi njeke zaisto značajne razloge:

1) Rim ostaje, kakav je. Uviek je nepokolebiv i neslomiv posried tako promjenljivih svjetskih kraljestva. Rim se prikazuje kao pećina, koje ne mogu uzdrmati ni burni valovi ni neprestane bure, što uznemiruju narode; vjekovi su prošli a da ga niesu uzdrmali.

2) Katolička crkva odbija neoslonivom i nepokolebivom silom sve navale svjetske vlasti na svoje polje.

3) Kraj sve slobode, što ju ostavlja svojim vjernikom, ne dopušta načelnih razlika. (Za katolike ovo znači: Rimska je crkva jedna vjerom svojom).

4) Dok se svjetskoj vlasti pokoravaju podanici dvojbenom pokornošću, ima rimska vlast veći auktoritet nego li ga je već davno bilo. U stanovitih poslovih Rima s Ruskom, Englezkom i samom Njemačkom, činilo se da čovjek sluša uzklik: Leone, pomozi nam, mi tami već ne možemo urediti naših stvari!

5) Katolička crkva ima cio niz dogma, koje privlače čovjeka, pak ne samo običana čovjeka već i moderna, koji se je izmučio izpitujući znanstvene probleme, a nemogući naći riešenja.

6) Katolička crkva privlači i čuvstvo ljudsko svojim kultom. Pripomenimo još djela milosrdja i službe po bolnicah, gdje se s katoličkim požrtvovanjem ne može ni šta takmiti.

Možemo dodati; da je sve ovo jako istinito opaženo, a dao Bog, da ovakva opažanja budu što obćenitija, te da što skorije dovedu protestante u krilo crkve katoličke.

Drugi je četvrt ovogodišnje predplate iztekao. Liepo molimo p. n. gospodu, kojim je predplata iztekla, da je obnove; osobito pak molimo dužnike, da podmire dužnu predplatu, jer i mi moramo namiriti troškove oko izdavanja lista.

Urednik dr. **Ante Bauer.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 28. U Zagrebu, 12. srpnja 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

LEONIS

DIVINA PROVIDENTIA

PAPAE XIII.

LITTERAE ENCYCLICAE

AD PATRIARCHAS PRIMATES ARCHIEPISCOPOS ET EPISCOPOS VNIVERSOS CATHOLICI ORBIS GRATIAM ET COMMVNIONEM CVM APOSTOLICA SEDE HABENTES

DE LIBERTATE HUMANA

(Dalje.)

Natura igitur libertatis humanae, quocumque in genere consideretur, tam in personis singulis quam in consociatis, nec minus in iis qui imperant quam in iis qui parent, necessitatem complectitur obtemperandi summae cuidam aeternaeque rationi, quae nihil est aliud nisi auctoritas jubentis, vetantis Dei. Atque hoc justissimum in homines imperium Dei tantum abest ut libertatem tollat aut ullo modo diminuat, ut potius tueatur ac perficiat. Suum quippe finem consectari et assequi, omnium naturarum est vera perfectio: supremus autem finis, quo libertas aspirare debet humana, Deus est.

Haec verissimae altissimaeque praecepta doctrinae, vel solo nobis lumine rationis cognita, Ecclesia quidem exemplis doctrinaque divini Auctoris sui erudita passim propagavit, asseruit: quibus ipsis et munus suum metiri, et christianas informare gentes nunquam destitit. In genere morum leges evangelicae non solum omni ethnicorum sapientiae longissime praestant, sed plane vocant hominem atque instituunt ad inauditam veteribus sanctitatem, effectumque propiorem Deo simul efficiunt perfectioris compotem libertatis. — Ita semper permagna vis Ecclesiae apparuit in custodienda tuendaque civili et politica libertate populorum. Ejus in hoc genere enumerare merita nihil attinet. Satis est commemorare, servitutem, vetus illud ethnicarum gentium dedecus, operâ maxime beneficioque Ecclesiae deletam. Aequabilitatem juris, veramque inter homines germanitatem primus omnium Jesus Christus asseruit: cui Apostolorum suorum resonuit vox, non esse Judaeum, neque Graecum, neque barbarum, neque Scytham, sed omnes in Christo fratres. Tanta est in hac parte tamque cognita Ecclesiae virtus, ut quibuscumque in oris vestigium ponat, exploratum sit, agrestes mores permanere diu non posse: sed immanitati mansuetudinem, barbariae tenebris lumen veritatis brevi successurum. Item populos civili urbanitate excultos magnis afficere beneficiis nullo tempore Ecclesia desiit, vel resistendo iniquorum arbitrio, vel propulsandis a capite innocentium et tenuiorum injuriis, vel demum operâ danda ut rerum publicarum ea constitutio valeret, quam cives propter aequitatem adamarent, externi propter potentiam metuerent.

Praeterea verissimum officium est vereri auctoritatem, justisque legibus obedienter subesse: quo fit ut virtute vigilantiaque legum ab injuria improborum cives vindicentur. Potestas legitima a Deo est, et *qui postestati resistit, Dei ordinationi resistit*: quo modo multum obedientia adipiscitur nobilitatis, cum justissimae altissimaeque auctoritati adhibeatur. — Verum ubi imperandi jus abest, vel si quidquam praecipiatur rationi, legi aeternae, imperio Dei contrarium, rectum est non parere, scilicet hominibus, ut Deo pareatur. Sic praecluso ad tyrannidem aditu, non omnia pertrahet ad se principatus: sua sunt salva jura singulis civibus, sua societati domesticae, cunctisque reipublicae membris, data omnibus verae copia libertatis, quae in eo est, quemadmodum demonstravimus,

ut quisque possit secundum leges rectamque rationem vivere.

Quod si, cum de libertate vulgo disputant, legitimam honestamque intelligerent, qualem modo ratio oratioque descripsit, exagitare Ecclesiam nemo auderet propter illud quod per summam injuriam ferunt, vel singulorum libertati, vel liberae reipublicae esse inimicam. — Sed jam permulti Luciferum imitati, cujus est illa nefaria vox *non serviam*, libertatis nomine absurdam quamdam consectantur et meracam licentiam. Cujusmodi sunt ex illa tam late fusa tamque pollenti disciplina homines, qui se, ducto a libertate nomine, *Liberales* appellari volunt.

Revera quo spectant in philosophia *Naturalistae*, seu *Rationalistae*, eodem in re morali ac civili spectant *Liberalismi* fautores, qui posita a *Naturalistis* principia in mores actionemque vitae deducunt. — Jamvero totius *rationalismi* humanae principatus rationis caput est: quae obedientiam divinae aeternæque rationi debitam recusans, suique se juris esse decernens, ipsa sibi sola efficitur summum principium et fons et judex veritatis. Ita illi, quos diximus, *Liberalismi* sectatores in actione vitae nullam contendunt esse, cui parendum sit, divinam potestatem, sed sibi quemque esse legem: unde ea philosophia morum gignitur, quam *independentem* vocant, quae sub specie libertatis ab observantia divinorum praeceptorum voluntatem removens, infinitam licentiam solet homini dare. — Quae omnia in hominum praesertim societate quo tandem evadant, facile est pervidere. Hoc enim fixo et persuaso, homini antistare neminem, consequitur caussam efficientem conciliationis civilis et societatis non in principio aliquo extra aut supra hominem posito, sed in libera voluntate singulorum esse quaerendam: potestatem publicam a multitudine velut a primo fonte repetendam, praetereaque, sicut ratio singulorum sola dux et norma agendi privatim est singulis, ita universorum esse oportere universis in rerum genere publicarum. Hinc plurimum posse plurimos: partemque populi majorem universi juris esse officiique effectricem. — Sed haec cum ratione pugnare, ex eis quae dicta sunt apparet. Nullum siquidem velle homini aut societati civili cum Deo creatore ac proinde supremo omnium legislatore intercedere vinclum, omnino naturae repugnat, nec naturæ hominis tantum, sed rerum omnium procreatarum: quia res omnes effectas cum caussa, a qua effectae sunt, aliquo esse aptas nexu necesse est: omnibusque naturis hoc convenit, hoc ad perfectionem singularum pertinet, eo se continere loco et gradu, quem naturalis ordo postulat, scilicet ut ei quod superius est, id quod est inferius subjiciatur et pareat. — Sed praeterea est hujusmodi doctrina tum privatis hominibus tum civitatibus maxime perniciosa. Sane rejecto ad humanam rationem et solam et unam veri bonique arbitrio, proprium tollitur boni et mali discrimen; turpia ab honestis non re, sed opinione judicioque singulorum differunt: quod libeat, idem licebit; constitutâque morum disciplinâ, cujus ad coercendos sedandosque motus animi turbidos nulla fere vis est, sponte fiet ad omnem vitae corruptelam aditus. In rebus autem publicis, potestas imperandi separatur a vero naturalique principio, unde omnem haurit virtutem efficientem boni communis: lex, de iis quae facienda fugiendave sunt statuens, majoris multitudinis permittitur arbitrio, quod quidem est iter ad tyrannicam dominationem proclive. Imperio Dei in hominem hominumque societatem repudiato, consentaneum est nullam esse publice religionem, rerumque omnium quae ad religionem referantur, incuria maxima consequetur. Similiter opinione principatus armata, facile ad seditionem turbasque labitur multitudo, frenisque officii et conscientiae sublatis, nihil praeter vim relinquitur; quae tamen vis tanti non est, ut populares cupiditates continere sola possit. Quod satis testatur dimicatio propemodum quotidiana contra *socialistas*, aliosque seditiosorum greges, qui funditus permovere civitates diu moliuntur. — Statuant igitur ac definiant rerum aequi aestimatores, tales doctrinae proficiantne ad veram dignamque homine libertatem, an potius ipsam pervertant totamque corumpant.

Certe quidem opinionibus iis vel ipsa immanitate sua formidolosis, quas a veritate aperte abhorrere, easdemque malorum maximorum caussas esse vidimus, non omnes *Liberalismi* fautores assentiuntur. Quin compulsi veritatis viribus, plures eorum haud verentur fateri, immo etiam ultro affirmant, in vitio esse et plane in licentiam cadere libertatem, si gerere se intemperantius ausit, veritate justitiaque posthabita: quocirca regendam gubernandamque recta ratione esse, et quod consequens est, juri naturali sempiternaeque legi divinae subjectam esse oportere. Sed hic consistendum rati, liberum hominem subesse negant debere legibus, quas imponere Deus velit, alia praeter rationem naturalem via. — Id cum dicunt sibi minime cohaerent. Etenim si est, quod ipsi consentiunt nec dissentire potest jure quisquam, si est Dei legislatoris obediendum voluntati, quia totus homo in po-

testate est Dei et ad Deum tendit, consequitur posse neminem auctoritati ejus legiferae fines modumve praescribere, quin hoc ipso faciat contra obedientiam debitam. Immo vero si tantum sibi mens arrogarit humana, ut, quae et quanta sint tum Deo jura, tum sibi officia, velit ipsa decernere, verecundia legum divinarum plus retinebit specie quam re, et arbitrium ejus valebit prae auctoritate ac providentia Dei. — Necesse igitur, vivendi normam constanter religioseque, ut a lege aeterna, ita ab omnibus singulisque petere legibus, quas infinite sapiens, infinite potens Deus, qua sibi ratione visum est, tradidit, quasque nosse tuto possumus perspicuis nec ullo modo addubitandis notis. Eo vel magis quod istius generis leges, quoniam idem habent, quod lex æterna, principium, eumdemque auctorem, omnino et cum ratione concordant et perfectionem adjungunt ad naturale jus: eædemque magisterium Dei ipsius complectuntur, qui scilicet, nostra ne mens neu voluntas in errorem labatur, nutu ductuque suo utramque benigne regit. Sit igitur sancte inviolateque conjunctum, quod nec dijungi potest nec debet, omnibusque in rebus, quod ipsa naturalis ratio praecipit, obnoxie Deo obedienterque serviatur.

Mitiores aliquanto sunt, sed nihilo sibi magis constanst, qui ajunt nutu legum divinarum dirigendam utique vitam ac mores esse privatorum, non tamen civitatis: in rebus publicis fas esse a jussis Dei discedere, nec ad ea ullo modo in condendis legibus intueri. Ex quo perniciosum illud gignitur consectarium, civitatis Ecclesiæque rationes dissociari oportere. — Sed haec quam absurde dicantur, haud difficulter intelligitur. Cum enim clamet ipsa natura, oportere civibus in societate suppetere copias opportunitatesque ad vitam honeste, scilicet secundum Dei leges, degendam, quia Deus est omnis honestatis justitiaeque principium, profecto illud vehementer repugnat, posse iisdem de legibus nihil curare, vel etiam quidquam infense statuere civitatem. — Deinde qui populo praesunt, hoc omnino rei publicae debent, ut non solum commodis et rebus externis, sed maxime animi bonis, legum sapientiâ, consulant. Atqui ad istorum incrementa bonorum ne cogitari quidem potest quidquam iis legibus aptius, quae Deum habeant auctorem: ob eamque rem qui in regendis civitatibus nolunt divinarum legum haberi rationem, aberrantem faciunt ab instituto suo et a praescriptione naturae politicam potestatem. Sed quod magis interest, quodque alias Nosmetipsi nec semel monuimus, quamvis principatus civilis non eodem, quo sacer, proxime spectet, nec iisdem eat itineribus, in potestate tamen gerenda obviam esse interdum alteri alter necessario debet. Est enim utriusque in eosdem imperium, nec raro fit, ut iisdem de rebus uterque, etsi non eadem ratione, decernat. Id quotiescumque usuveniat, cum confligere absurdum sit, sapientissimaeque voluntati Dei aperte repugnet, quemdam esse modum atque ordinem necesse est, ex quo, caussis contentionum certationumque sublatis, ratio concors in agendis rebus existat. Et hujusmodi concordiam non inepte similem conjunctioni dixere, quae animum inter et corpus intercedit, idque commodo utriusque partis: quarum distractio nominatim est perniciosa corpori, quippe cujus vita extinguit.

Quae quo melius appareant, varia libertatis incrementa, quae nostrae quaesita aetati feruntur, separatim considerari oportet. — Ac primo illud in singulis personis videamus, quod est tantopere virtuti religionis contrarium, scilicet de *libertate*, uti loquuntur, *cultus*. Quae hoc est veluti fundamento constituta, integrum cuique esse, aut quam libuerit, aut omnino nullam profiteri religionem. — Contra vero ex omnibus hominum officiis illud est sine dubitatione maximum ac sanctissimum, quo pie religioseque Deum colere homines jubemur. Idque necessario ex eo consequitur, quod in Dei potestate perpetuo sumus, Dei numine providentiaque gubernamur, ab eoque profecti, ad eum reverti debemus. — Huc accedit, virtutem veri nominis nullam esse sine religione posse: virtus enim moralis est, cujus officia versantur in iis, quae ducunt ad Deum, quatenus homini est summum atque ultimum bonorum; ideoque religio quae *operatur ea, quae directe et immediate ordinantur in honorem divinum*[1]), cunctarum princeps est moderatrixque virtutum. Ac si quaeratur, cum plures et inter se dissidentes usurpentur religiones, quam sequi unam ex omnibus necesse sit, eam certe ratio et natura respondent, quam Deus jusserit, quam ipsam facile homines queant notis quibusdam exterioribus agnoscere, quibus eam distinxisse divina providentia voluit, quia in re tanti momenti summae errorem ruinae essent consecturae. Quapropter oblata illa, de qua loquimur, libertate, haec homini potestas tribuitur, ut officium sanctissimum impune pervertat vel deserat, ideoque ut aversus ab incommutabili bono sese ad malum convertat: quod, sicut diximus, non libertas sed depravatio libertatis est, et abjecti in peccatum animi servitus.

---

[1]) S. Th. II-II. qu. LXXXI. a 6.

*

Eadem libertas si consideretur in civitatibus, hoc sane vult, nihil esse quod ullum Deo cultum civitas adhibeat aut adhiberi publice velit: nullum anteferri alteri, sed aequo jure omnes haberi oportere, nec habita ratione populi, si populus catholicum profiteatur nomen. Quae ut recta essent, verum esse oporteret, civilis hominum communitatis officia adversus Deum aut nulla esse, aut impune solvi posse: quod est utrumque aperte falsum. Etenim dubitari non potest quin sit Dei voluntate inter homines conjuncta societas, sive partes, sive forma ejus spectetur quae est auctoritas, sive caussa, sive earum, quas homini parit, magnarum utilitatum copia. Deus est, qui hominem ad congregationem genuit atque in coetu sui similium collocavit, ut quod natura ejus desideraret, nec ipse assequi solitarius potuisset, in consociatione reperiret. Quamobrem Deum civilis societas, quia societas est, parentem et auctorem suum agnoscat necesse est, atque ejus potestatem dominatumque vereatur et colat. Vetat igitur justitia, vetat ratio atheam esse, vel, quod in atheismum recideret, erga varias, ut loquuntur, religiones pari modo affectam civitatem, eademque singulis jura promiscue largiri. Cum igitur sit unius religionis necessaria in civitate professio, profiteri eam oportet quae unice vera est, quaeque non difficulter, praesertim in civitatibus catholicis, agnoscitur, cum in ea tamquam insignitae notae veritatis appareant. Itaque hanc, qui rempublicam gerunt, conservent, hanc tueantur, si volunt prudenter atque utiliter, ut debent, civium communitati consulere. Publica enim potestas propter eorum qui reguntur utilitatem constituta est: et quamquam hoc proxime spectat, deducere cives ad hujus, quae in terris degitur, vitae prosperitatem, tamen non minuere, sed augere homini debet facultatem adipiscendi summum illud atque extremum bonorum, in quo felicitas hominum sempiterna consistit: quo perveniri non potest religione neglecta.

Sed hæc alias uberius exposuimus: in præsentia id animadverti tantum volumus, istiusmodi libertatem valde obese verae cum eorum qui regunt, tum qui reguntur, libertati. Prodest autem mirifice religio, quippe quae primum ortum potestatis a Deo ipso repetit, gravissimeque principes jubet, officiorum suorum esse memores, nihil injuste acerbeve imperare, benigne ac fere cum caritate paterna populo præesse. Eadem potestati legitimae cives vult esse subjectos, ut Dei ministris; eosque cum rectoribus reipublicae non obedientiâ solum, sed verecundiâ et amore conjungit, interdictis seditionibus, cunctisque incaeptis quae ordinem tranquillitatemque publicam perturbare queant, quæque tandem caussam afferunt cur majoribus frenis libertas civium constringatur. Praetermittimus quantum regio bonis moribus conducat, et quantum libertati mores boni. Nam ratio ostendit, et historia confirmat, quo sint melius moratae, eo plus libertate et opibus et imperio valere civitates.

(Dalje će sliediti.)

Dvie pogrješke u diecez. direktoriju mjeseca lipnja tek. god.

I. Diecezanski direktorij za ljetos ima kod 27. lipnja znak, da su župnici taj dan dužni misiti „pro populo." Nu to nestoji. Dan sv. Ladislava nije „festum suppressum", s toga osim župnika katedralnoga u Zagrebu, i župnika u Ladislavu nije nikoj dužan misiti „pro populo", ako dan sv. Ladislava padne u djelatni dan. — Spominjem ove dvie župe, jer neznam da l' još koja župa obstoji u našoj nadbiskupiji, koja bi se zvala župa sv. Ladislava. Da se je ta pogrješka uvukla u ljetošnji direktorij, bit će razlog, što je prošle godine dan sv. Ladislava pao u nedjelju.[1]) Reći će tko: eh! pak što iznaša tu pogrješku „post festum"?! Istina je, da je za ljetos kasno, ali nije u nevrieme gledom na buduće godine, jer bi se mogla i opet uvući. A osvjedočen, da se kod redakcije direktorija samo označi, da se pretiska kao i prvašnje godine — dodav u djelatnicih mjesto (u našem slučaju) „fer. 4." kao izpravak „fer. 5."[2]), to bi ta pogrješka dolazila godimice kroz osam godinâ, jer istom g. 1897. došao bi dan sv. Ladislava opet u nedjelju. Scienim dakle, da je vriedno iztaknuti pogrješku, koja se je i uz najbolju pažnju uvući mogla, budući držim, da redakcija direktorija nespada u posao „lahke ruke."

II. „Vesperae" na dan 30. lipnja imadu ovaj slied „oracija": 1) de pretios. Sanguine D. N. J. Chr.; 2) commem. S. Pauli (praeced.); 3) commem. S. Petri; 4) commem. octavae S. Joannis Bapt.; 5) commem. Dominicae VI. post Pentec. —

Neka mi se dobrostivo oprosti, ako se neslažem s ovom redakcijom, jer držim, da se neslaže s pravilom „de concurrentia festorum"; nu za to ipak nimalo se

---

[1]) Prošle godine pao je blagdan sv. Ladislava u ponedjeljak.
Redactor Directorii.

[2]) To ne stoji. Kad bi se „kod redakcije direktorija samo označivalo, da se pretiska kao i prvašnje godine" a izpravljala samo oznaka dana (feriae), onda bi redakcija direktorija bila „posao veoma lahke ruke." No eto već do godine (1889.) pada blagdan sv. Ladislava na „malo tielovo" (octava corporis Christi); tu nikako ne će biti dosta samo promieniti „fer. 4." u „fer. 5." —
Redactor Directorii.

neprotivim dobrohotnoj uputi, ako u toj stvari nisam dosta upućen.

Kad se današnji „duplex minus" sudara sa sutrašnjim „duplex minus", tada biva „in II. Vesperis a Capitulo de sequenti, cum commem. praecedentis." — Rubrika brevijara na 30. lipnja ovako piše: „in II. Vesperis . . . . . . a Capitulo fit de Octava S. Joannis, ut in I. Vesperis Festi, ... in fine pro commem. Ss. Apostolorum etc." Zašto? jer na 30. lipnja jest „duplex minus"[1]) a sljedećeg dana jest „Octava S. Joannis", a „Octava Festi" obslužava se „ritu duplicis minoris."

Nu u crkvah sv. Pavla uporavit bi se morala druga rubrika: „Sed in Eccles. S. Pauli . . . . capitulum et reliqua ut in primis Vesperis, cum commem. S. Petri et Octavae S. Joannis ut in I. Vesperis Festi." — Prema ovoj rubrici bio bi slied „oracijâ", kako jih nalazimo u direktoriju.

Moglo bi se reći, da je redakcija svoj slied ustanovila na temelju „simplificationis duplicium", ter prema tomu simplificirajuć oktavu, da je pravo uradila, jer ako je danas „duplex minus", a sutra „simplex", da su „Vesperae de festo, cum commem. simplicis"; simplificirat pako da je prinuždena bila radi „festum duplex II. Classis"[2]). — Ta izprika nemože stajati: 1) jer ni sama redakcija toga nedrži. Na 1. rujna ima dobar slied „oracijâ", prem je radi blagdana sv. Angjelâ čuvarâ (duplex II. classis), koj sliedi sliedećeg dana, simplificirat morala „officium S. Stephani Reg. Hung. Conf." a taj je duplex minus.

2) „Simplificatio duplicium" proteže se samo na „officia olim transferibilia" t. j. koja su se prenašala i prenašati mogla, nu simo nespada „dies octava Festi", jer „octava nunquam transfertur."

Istina, ljetošnji slučaj „concurrentiae festorum" na 30. lipnja neće se dogoditi do godine 1894., nu što ovi redci iztiču i tu pogrješku, biva za to, što i sam pisac dvoji o korektnosti svojih izvodâ, ter je pripravan sa zahvalnošću primiti shodnu uputu.

K. J. Wohlmuth.

Odgovaram:

Ad I.

Ne mogu gotovo dokučiti, kako bi po onom, što je u direktoriju zabilježeno, svi župnici i administratori ove nadbiskupije mislili, da su dužni na dan sv. Ladislava služiti sv. misu „pro populo." Taj je dan zapovjedani blagdan (festum fori) samo u katedralnoj župi i u onih župah, kojim je patron sv. Ladislav, kao što su osim župe u Ladislavu i druge župe n. pr. Raven i Pokupsko. Za ove župe uvrstio sam u „Kalendarium speciale" napomenu: „omnia ut in Directorio pro Eccl. Metrop. notatum" a u direktoriju (sub d. 27. Junii) sasvim je jasno u dva odsjeka lučeno ono što vriedi za prvostolnu crkvu (In Metrop.) od onoga, što vriedi za ostale crkve u biskupiji (Extra Metrop.). U prvom odsjeku (in Metrop.) kaže se „ubi etiam festum fori", a da se Ordinarius i župnik katedralni i župnici ad S. Ladislai sjete dužnosti misiti „pro populo" dodan je tomu odsjeku i onaj znak, pače i naslov je blagdana štampan slovima, koja tomu znaku odgovaraju. Da imaju tu dužnost i svi ostali župnici i administratori u biskupiji, tada bi se onaj znak bio stavio i u drugi odsjek (Extra Metrop.) i rieči „fer. 4." bile bi štampane drugima slovima, kao što je to n. pr. učinjeno kod blagdana Ss. Innocentium Mm. (sub d. 28. Decembris). No kod 27. Lipnja nema u drugom odsjeku (Extra Metrop.) od svega toga ništa. Ako dakle župnik, koji nije župnik katedralni niti župnik ad S. Ladislai čita samo prvi odsjek (in Metrop.) i po tom misli, da je dužan služiti sv. misu „pro populo", onda to nije pogrješka u direktoriju nego je pogrješka i pometnja onoga župnika, za koju ne odgovara redaktor direktorija.

Ad II.

Gdje rubrika tako jasno govori kao ona, koju g. W. napominje, ondje je sasvim suvišno izmišljati razloge, s kojih je možda redaktor direktorija odstupio od rubrike, i te razloge pobijati. Što je očito protiv rubrikâ, to je i pogrješno. No ona rubrika, na koju se g. W. priziva, sada više ne vriedi. Odkad je blagdan „commemoratio S. Pauli Ap." (30. Junii) postao dupl. maj., preinačila je S. R. C. (sasvim prema pravilom de concurrentia festorum) i onu rubriku, koja sada ovako glasi: „In II. Vesperis. Vesperae integrae dicuntur de S. Paulo . . . . Deinde fit commem. S. Petri, et Octavae S. Joannis ut in I. Vesp. festi." Izp. novo izdanje regensburško Breviarii Romani (editio typica) od g. 1886.

Po tom ne mogu se u Vesperah 30. Lipnja komemoracije drugčije poredjati nego onako, kako su poredjane u direktoriju.

Iz toga razabrat će i g. W., da ono nije pogrješno u direktoriju, što je za pogrješno držao.

Svaka čast i hvala g. W-u, što tako pomnjivo izpituje direktorij. Sve da se radi s najvećom pomnjom, ipak ostaju u direktoriju pogrješke. Te pogrješke naći i pokazati, to je svakako djelo hvale vriedno, za koje će svakomu biti veoma zahvalan *Redactor directorii.*

[1]) No u direktoriju stoji jasno zapisano „dupl. maj.", jer je dekretom S. R. C. od 5. Srpnja 1882. taj blagdan postao „dupl. maj." Redactor Directorii.

[2]) Tako se ne postupa, kad treba simplifikovati festum duplex ili semid. i odrediti mjesto za komemoraciju takova blagdana. Festum simplificatum postaje „ad instar simplicis", ali mu ostaje dignitas duplicis vel semiduplicis. Redactor Directorii.

Dopis.

Zlatna misa Mate Kovačevića župnika u Pleternici. (Konac.) Poslie sv. mise dade Manuductor blagosov Zlatomisniku: Benedicat te Deus † Pater, qui

te creavit in carne; benedicat te Deus † Filius, qui te redemit in Cruce; benedicat te Deus † Spiritus Sanctus, qui te sanctificavit in Baptismo; benedicat te beata Trinitas sancti Jubilaei privilegio, et omni benedictione spirituali in coelestibus, ut computeris in numero illorum, de quibus dictum est: beati, qui habitant in domo tua Domine, in saecula saeculorum laudabunt te." — Zatim Zlatomisnik zapjeva „Te Deum" — i tim bje dovršena svečanost u crkvi. — Odmah od oltara podje Zlatomisnik, praćen cielom svečanom povorkom iz crkve, kako je i došao u crkvu, u župski stan. Pred crkvom oslonjen lievom rukom ad baculum senectutis, a desnom podieli pobožnomu narodu blagosov, koji zaviče urnebesni živio Zlatomisnik! Pred župskim stanom dočeka požežka glasba i pozdravi Zlatomisnika. Pošto se je Zlatomisnik u svojemu stanu presvukao i malo odmorio, podjoše svečane deputacije čestitati mu i to ovim redom:

a) Svećenstvo
b) Županijska oblast i sudbeni stol.
c) Poglavarstvo sl. kr. grada Požege,
d) Poglavarstvo obćine Pleterničke,
e) Ostali ini gosti.

Poslije jedne ure po podne zovnu Zlatomisnik sve svoje sakupljene prijatelje k objedu, koji je bio tako obilno i sjajno priredjen, da mu nebi zamjerio ni najviši dostojanstvenik. — Za objeda je svirala Požežka glasba. Zlatomisnik ljubezno pozdravi svoje goste rekavši im: „Dobro mi došli!" a zatim se zaredaše sve obćenite zdravice. Nazdravljači zdravica bijahu sve po izbor govornici, koji se rekao bi natjecahu, koji će svoju zdravicu sve što ljepšim govorničkim i pjesničkim cvietom nakititi. Zdravice bijahu sljedeće: Zlatomisniku, sv. Otcu papi Leonu XIII., Njegovom Veličanstvu našemu premilostivomu caru i kralju, kardinalu Mihaloviću, Strossmayeru, patronatu, oblastim, svećenstvu; ovu zdravicu je rekao poznati naš hrvatski pjesnik Franjo Ciraki, te ju je svojim prirodjenim pjesničkim darom vrlo krasno nakitio, a zatim pročitao pjesmu, koju je Zlatomisniku u slavu spjevao, te koju evo priobćujem kako sliedi:

Pedesetputa zaronilo je ljeto
U vječnosti nedohitno more,
Pedesetputa pozlatilo je sunce
Pramaljetnim trakom naše gore:

Što revan radnik u gospodnjem radu
Služiš, Mato, Bogu velikomu,
Na uhar domu i narodu cielom,
Brižan pastir, odan stadu svomu.

I nije još Ti plemenita duša
Malaksala u buri života,
Tjelom, duhom još si na braniku
Čil i pun si značaja krasota.

Još kriepko srdce kuca svetim gnjevom,
Kad gledaš podlost, svjetsku opačinu,
A plamen milja obima Ti dušu
U svakomu ljudskom velečinu.

U obilju plemenita duha Tvoga
Prijateljstva svježi vrutak vrije,
I što god nam život krasnim tvori,
Nepoznato Tvomu srdcu nije.

Na uhar Tebi i u slavu Tvoju
Savismo Ti ovaj stručak cvieta,
Neka dahom prijateljstva našeg
Diši i na srdcu Tvomu cvieta.

Nek cvieta tamo, gdje je vrelo vruće
Svih krasnih, ljepih ljudskih osjećaja,
A Tvoja duša plemenita, krasna
Nek mu daje svoga odisaja.

Pedeset ljeta Tvoga marna rada,
Blagosovom neka vječnim plodi,
Sjeme dobro što si posijao
Ubavim nek zlatnim rodom rodi.

Pa kad jednoć trudan i umoran
Na počinak se od svog rada dadeš,
Spomen na Te odati će mila
U dnu srdca naših neka znadeš.

A pravedni Bog će Ti nagradit
Vele trude Tvoga nastojanja, —
Vječna kruna nebeskoga carstva
Budi plata Tvoga revnovanja.

Iza toga je rečeno još i više zdravica. Družtvo bijaše u svakom obziru veoma solidno, a uz to veselo. Na večer poslije osme ure prirediše Pleterničani svomu štovanomu i ljubljenomu Zlatomisniku krasnu bakljadu i bengalsku vatru, koja je sakupila svu svjetinu, malo i veliko, mlado i staro, ciele Pleternice u župski stan, gdje Pleterničani opet pozdraviše dičnoga si Zlatomisnika na usta p. n. g. Šaverije Peičića onomjestnog poštara, koji u ime svih Pleterničana i ciele župe izrazi njihovo veselje, što su dočekali taj dan, zaželi Zlatomisniku još dugi niz godina proživjeti u zdravlju i milosti Božjoj.

Tim se zaključi ciela svečanost. — A sad još jednoć Tebi, dragi naš Mato Zlatomisniče! kličem u ime svih nas svećenika živio Te dobri Bog još dugo ljet, grlio nas i susretao i nadalje svojom bratinskom ljubavlju kako i dosad et Deus te benedicat omni benedictione coeli et terrae! —

O. Jozo.

Viestnik.

Zagreb. Uzoriti gospodin kardinal-nadbiskup Josip Mihalović poklonio je subsidiarnoj zakladi za slabo plaćene svećenike ponovno svotu od 17.500 for., a mirovinskoj zakladi za nemoćne svećenike svotu od 8750 for. Do sada je dakle Njegova Uzoritost onoj prvoj zakladi ukupno uplatila sto tisuć for. a ovoj 20.000 for.

Nadalje je Uzoriti gospodin na uspomenu 40 godišnjega sretnoga vladanja Njegova ces. i kralj. Apoštolskoga Veličanstva Franje Josipa I. za ostnutak zavoda za odgoj gluhonieme djece u Zagrebu darovao svotu od 5000 for.

— Presvietli gosp. biskup **Franjo Gašparić** dieliti će u mjesecu kolovozu t. g. svetu potvrdu još u župah kotara *Virovitičkoga* i *Našičkoga* — u kojih je zadnjiput god. 1872. podieljena — sliedećim redom:

	Dolazak u župu		sveta potvrda
1)	6. kolovoza	u Turnašicu	7. kolovoza
2)	7. „	„ Špišić Bukovicu	8. „
3)	8. „	„ Viroviticu	9. „
4)	9. „	„ Lukač	10. „
5)	10. „	„ Gradinu	11. „
6)	11. „	„ Terezovac	12. „
7)	12. „	„ Voćin	13. „
8)	13. „	„ Novu Bukovicu	14. „
9)	14. „	„ Sladojevce	15. „
10)	15 „	„ Sopje	16. „
11)	16. „	„ Čadjavicu	17. „
12)	17. „	„ Moslavinu	18. „
13)	18. „	„ Crnac	19. „
14)	19. „	„ Orahovicu	20. „
15)	20. „	„ Feričance	21. „
16)	21. „	„ Našice	22. „
17)	22. „	„ Podgorač	23. „

Glede potvrdnih — cedulja — bjelica neka se gg. župnici obrate neposredno na nadbiskupsku pisarnu, gdje se dobiva 100 kom. po 50 novč.

Rim. (Grof Castagnetto, dekan senata, protiv talijanskog Codice penale.) Talijanski zakonik, Codice penale, koji je zastupnička kuća talijanska prihvatila, ima skoro doći na razpravu i pred senat. Radi toga je dekan senata, 87 godišnji starac grof Castagnetto, poslao članovom senata, „koji su mu uviek toliko štovanje izkazivali", pismo, u kojem ih zaklinje, da ne prihvate ovih protukršćanskih zakona. Starac se ne nada, da će sklonuti one svoje sudrugove, koji stoje u službi lože, jer oni ne slušaju druge upute, nego što im je daje ordre maçonique, već se nada sklonuti one sudrugove svoje, koji su još sačuvali vjeru, pak ih sjeća, da je katolicizam onaj *znak*, koji Italiji daje osobitu čast i njeke vrsti gospodstvo nad svim svietom. Ovoga zakona ne treba Italiji ni kako, jer ako bi koji članovi klera navalili na sebe kakvu krivnju, može ih vlada kazniti i bez ovih zakona. On nadalje sjeća senatore, da je Leon XIII. do duše kao papa formalno zaštićen protiv ovih kaznenih ustanova zakoni garancije, ali kao biskup rimski biti će podvrgnut svim žalostnim posljedicam ovoga kaznenoga zakonika. Ove se pak dvie časti ne mogu odieliti, pak će ovako progoni pogadjati vrhovnu glavu svega kršćanstva, a to će uzrokovati, da se dignu svi narodi zemlje protiv ovih monstroznih zakona. Pod konac ponavlja siedi dekan svoju prošnju, da njegovi drugovi ne prihvate ovih kaznenih zakona, koji su napereni protiv jednog staleža toliko zaslužna za narod, jer bi se tim sankcijoniralo progonstvo katoličke religije.

— (Vlada i Vatikan.) Dopisnik Vaterlanda izvješćuje, kako talijanska vlada opet pokazuje, koliko vriede zakoni garancije, koji imadu zaštititi suverensku vlast papinu. Kad se državnim zakonima papi priznaje suverenska vlast, onda njegovu posjedu, njegovim palačam u Vatikanu pripada eksteritorijalnost. Sad je nastalo pitanje, e da li se ugovori sklopljeni u vatikanskih palačah imadu smatrati, kao da su izprave načinjene sa inozemnim kontrahentom, te niti podpadaju pod zakon registracije niti pod zakon o biljegovini. Prvi notar florentinski Dr. Carlo Sagnoni izjavio se odlučno za eksteritorijalnost, te je svoje mnienje utvrdio čvrstimi dokazi na korist sv. Stolice. Čim je za to saznao ministar financija, brineći se za dobro državne blagajne, pozvao je generalnu intendanciju u Rimu, da sabere podatke i izviesti vladu. Mnienje je dakako izpalo sa svim obratno onomu Dra. Sagnonija. „*Gazzeta Piemontese*" na ime javlja, da je i intendancija i glavna prokuratura državne blagajne izrekla, da sv. Otcu ni kako ne pripada privilegij eksteritorijalnosti, već on, jer je svjetska vlast papina dokinuta, nema nikakve gradjanske jurisdikcije, pak njegovi ugovori podpadaju pod obće zakone. Ministar financije je na to odlučio, da onakvi ugovori podpadaju pod zakon o biljegovini i da se imadu u roku od 20 dana registrirati, jer da inače gube vriednost. Sad se pita, što je sa suverenskimi pravi papinimi, koja mu zakoni garancije izrikom zajamčuju, kad on nema ni kakve gradjanske jurisdikcije?

Francezka. (Vojnički zakon.) U francezkom se senatu ovih dana razpravljalo o vojničkom zakonu, kojom su prilikom konservativci htjeli, da se pitomci duhovnih zavoda sa svim oslobode od vojničke dužnosti. Priedlog je dakako pao, ali je vriedno navesti, što god od onoga što je tako krasno i temeljito razvio senator Chesnelong, kad je govorio za slobodu klera. Sjetivši, da je i konstituanta i konvent podielio ovu pogodnost, reče po prilici: „Obćenito se priznaje, da je misija svećenika misija mira a ne rata, da svećenik može i mora lievati krv svoju za dom i Boga, ali da ne smije prolievati tudje krvi, u kratko da ne može biti vojnik. Ne kao da ne bi bilo izmedju svećenika i vojnika analogije, slavne za jednoga i drugoga.

Jedan služi Bogu, a drugi domovini; kad se dakle ove dvie službe zastanu, štuju se i bratski pozdravljaju.

Vojnik štuje svećenika, a svećenik vojnika, kojega odvažnost junači.

Ali ako imade medju njima analogije, ima i duboke razlike; vi ne možete pretvoriti svećenika, koji blagosivlje, u vojnika, koji se bori, a da ne učinite nasilja ljudskom osjećanju i kršćanskoj savjesti.

Pozvavši se na izjavu biskupa nastavlja: „Evo jednodušno izjavljaju, da bi trogodišnja vojnička služba u velike umanjila zvanje i broj klerika. Ovdje se obraćam na najnježnije osjećanje svih drugova. Da se uzgoji svećenik, zar ne treba sabranosti, vjere i molitve; pri-

mjera i uzgoju svakdanjega? Ne treba li odstraniti od onoga, koji se hoće posvetiti svećeničtvu, sve što bi moglo okaljati čistoću duše njegove?"

Ja jednostavno spominjem ovo.

Budući je svećenik pozvan da bude utvrda savjesti, tješitelj najskrovnijih boli, prijatelj nevoljnih. On će izmirivati čovjeka s Bogom.

Ne mora li dakle on biti čovjek osobitih i vanrednih krieposti, kao što je vanredna i služba, koju će obavljati. . . . .

Zvanje je dakle svećenika stvar vanredno nježna, koja treba osobito njege i zaštite. E dakle o čem se radi? Što hoće komora?

Hoće da seminarca od 20 godine iztrgne iz njegove pobožnosti i strogosti, da ga baci u vojarnu.

Priznajem, da će sačuvati vjeru, da i zvanje svoje, al što će biti od cvieta nevinosti njegove, koja je krasota duše njegove, a bez koje se neće poslije moći očuvati nevin u slabosti.

Evo ovo je, što biskupi traže tako bojazljivom brižljivošću. — — —

— (Kako djeluje zakon o razvrziv. braka?) Istina je, da se iz statističkih podataka tek prispodabljanjem pojava u duljem vremenu mogu izvoditi poučni zaključci, ali bez svake pouke, bar u ovom pitanju, niesu ni podatci za kratko vrieme. A što pokazuje statistika o razvrzivosti ženitbe u francezkoj? Francezki službeni list donosi izkaz ministra pravosudja Ferrouilleta o dosadanjih rezultatih zakona o bračnoj razstavi, koji je u Francezkoj uveden godine 1884. God. 1884., dakle prve godine, poslužiše se blagodati toga zakona, 5439 parova, 1885. god. 7750, a god. 1886., do koje izvješće siže, 7598 parova; u svem dakle 20.587 parova. God. 1886. zatražio je razstavu 2301 muž, a 5297 putah žena. Po tom se dakle dva puta toliko žena osjeća u braku nesretnijimi, ma da poslije razstave dospjevaju i družtveno i materijalno u mnogo nesretniji položaj nego muž. Muževi tražili su razstavu najviše radi preljuba supruge (1011 putah), žene 406 putah radi prieljuba supruga, a u svih ostalih slučajevih navele su za razlog, da jih suprug zlostavlja. 4417 parova imalo je djece, no ni ta nisu mogla skloniti supruge, da ostanu i nadalje u bračnoj zajednici. 183 para bila su oženjena manje nego jednu godinu, 970 parovah živjelo je zajedno 20 do 30 godina, 177 30 do 40 godina, 39 pače 40 do 50 godina, prije nego se uvjeriše da nemogu bračnoga jarma podnositi. Medju muževi, koji su tražili razstavu, bilo je i posjednika, rentiera, učenjaka, trgovaca i tvorničara; medju ženami pako preteže broj samostalnih radnica.

Književo. Lurdske čudesne epizode po Enriku Laseru. *Nastavak i drugi dio* Gospe od Lurda. *Preveo s franceskoga* Krsto Milas *župnik u Trpnju u biskupiji Dubrovačkoj.* Strana XX i 366. Ciena 1 for. 10 novč. Dobije se u akadem. knjižari Kugli i Deutsch.

Prije njekoliko godina preveo je gosp. Milas prvu knjigu glasovitog Lassera pod naslovom Gospa od Lurda, a sad nas evo daruje prievodom drugoga diela „Les épisodes miraculeux de Lourdes." Prievod je načinjen po 19. francezkom izdanju.

Da je Lurd mjesto, gdje se dogadjaju čudesa, toga ne može oboriti ni kakvo bezvjerje, ni koja znanost. Koliki su već polazili u Lurd — osobito liečnici —, da se narugaju vjeri, a ostavili su ga skrušeni i poniženi. Pisac je odabrao samo 5 ozdravljenja, 5 čudesa, o kojima na sitno razpravlja, i opisuje predjašnji život sretnika, opisuje nutarnji život tih ljudi, a tako da se jedva odkidaš od knjige, kad si je začitao. Evo tih epizoda: Čudo na Veliku Gospu — Lavorski drvodjela — Gospodjica Fontenejska — Devetnica Algerskoga župnika — Svjedoci moga ozdravljenja.

Lasserova su već djela provedena na mnoge jezike i uzrokovale neizrecivo puno dobra, dao Bog, da i kod nas bude tako. Za to osobito preporučamo liep ovaj prievod g. Milasa, te jamačno neće niko požaliti, ako ga nabavi.

Javna zahvala.

Za gradnju kapele sv. Gjurgja u Novom Selu kraj Požege darovaše:

N. N. 50 for.; Toma Bojničić, Antun Bojanić, Ivan Biljanić, Mato Šimunović seljani iz Novoga Sela sakupiše 42 for. 31 novč.; presvietli g. Svetozar Kušević de Blacko sakupi 11 for.; blagorodni g. Antun Mojsinović sakupi 10 for. 32 novč. a sam darova 25 for.; N. N. 3 for.; veleč. gg. Stjepan Kalamari 3 for. 07 novč., Gjuro Koljevina 2 for. Josip Miljan 2 for.; mč. gg. Gjuro Čvek 1 for., Jerko Milković 1 for.

Svim velešnim darovnikom, kojim radostno javljam, da nova kapela stoji jurve liepo i dobro zidâna, obilato platio Bog sada i u nebu.

U Požegi 8. srpnja 1888.

najzahvalniji
Ivan N. Bošnjak,
opat i župnik.

Drugi je četvrt ovogodišnje predplate iztekao. Liepo molimo p. n. gospodu, kojim je predplata iztekla, da je obnove; osobito pak molimo dužnike, da podmire dužnu predplatu, jer i mi moramo namiriti troškove oko izdavanja lista.

Urednik dr. **Ante Bauer.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 29. U Zagrebu, 19. srpnja 1888. **Tečaj XXXIX.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za preplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI
LEONIS
DIVINA PROVIDENTIA
PAPAE XIII.
LITTERAE ENCYCLICAE
AD PATRIARCHAS PRIMATES ARCHIEPISCOPOS ET EPISCOPOS
VNIVERSOS CATHOLICI ORBIS
GRATIAM ET COMMVNIONEM CVM APOSTOLICA SEDE HABENTES

DE LIBERTATE HUMANA

(Dalje.)

Jam aliquid consideretur de *libertate loquendi*, formisque litterarum quodcumque libeat exprimendi. Hujus profecto non modice temperatae sed modum et finem transeuntis libertatis jus esse non posse, vix attinet dicere. Est enim jus facultas moralis, quam, ut diximus saepiusque est dicendum, absurdum est existimare, veritati et mendacio, honestati et turpitudini promiscue et communiter a natura datam. Quæ vera, quae honesta sunt, ea libere prudenterque in civitate propagari jus est, ut ad quamplures pertineant; opinionum mendacia, quibus nulla menti capitalior pestis, item vitia quae animum moresque corrumpunt, aequum est auctoritate publica diligenter coerceri, ne serpere ad perniciem reipublicae queant. Peccata licentis ingenii, quae sane in oppressionem cadunt multitudinis imperitae, rectum est auctoritate legum non minus coerceri, quam illatas per vim imbecillioribus injurias. Eo magis quod civium pars longe maxima praestigias cavere captionesque dialecticas, praesertim quae blandiantur cupiditatibus, aut non possunt omnino, aut sine suma difficultate non possunt. Permissa cuilibet loquendi scribendique infinita licentia, nihil est sanctum inviolatumque permansurum: ne illis quidem parcetur maximis verissimisque naturae judiciis, quae habenda sunt velut commune nobilissimum humani generis patrimonium. Sic sensim obducta tenebris veritate, id quod sæpe contingit, facile dominabitur opinionum error perniciosus et multiplex. Qua ex re tantum capiet licentia commodi, quantum detrimenti libertas: eo enim est major futura libertas ac tutior, quo frena licentiae majora. — At vero de rebus opinabilibus disputationi hominum a Deo permissis, utique quod placeat sentire, quodque sentiantur, libere eloqui concessum est, non repugnante natura: talis enim libertas nunquam homines ad opprimendam veritatem, sæpe ad indagandam ac patefaciendam deducit.

De ea, quam *docendi libertatem* nominant, oportet non dissimili ratione judicare. — Cum dubium esse non possit quin imbuere animos sola veritas debeat, quod in ipsa intelligentium naturarum bonum est et finis et perfectio sita, propterea non debet doctrina nisi vera praecipere, idque tum iis qui nesciant, tum qui sciant, scilicet ut cognitionem veri alteris afferat, in alteris tueatur. Ob eamque caussam eorum, qui praecipiunt, plane officium est eripere ex animis errorem, et ad opinionum fallacias obsepire certis praesidiis viam. Igitur apparet, magnopere cum ratione pugnare, ac natam esse pervertendis funditus mentibus illam, de qua institutus est sermo, libertatem, quatenus sibi vult quidlibet pro arbitratu docendi licentiam: quam quidem licentiam civitati dare publica potestas, salvo officio, non potest. Eo vel magis quod magistrorum apud auditores multum valet auctoritas, et verane sint, quae a doctore traduntur, raro admodum dijudicare per se ipse discipulus potest.

Quamobrem hanc quoque libertatem, ut honesta sit, certis finibus circumscriptam teneri necesse est: nimirum ne fieri impune possit, ut ars docendi in instrumentum corruptelae vertatur.

— Veri autem, in quo unice versari praecipientium doctrina debet, unum est naturale genus, supernaturale alterum Ex veritatibus naturalibus, cujusmodi sunt principia naturae, et ea quae ex illis proxime ratione ducuntur, existit humani generis velut commune patrimonium: in quo, tamquam fundamento firmissimo, cum mores et justitia et religio, atque ipsa conjunctio societatis humanae nitatur, nihil tam impium esset tamque stolide inhumanum, quam illud violari ac diripi impune sinere. — Nec minore conservandus religione maximus sanctissimusque thesaurus earum rerum, quas Deo auctore cognoscimus. Argumentis multis et illustribus, quod saepe Apologetae consueverunt, praecipua quaedam capita constituntur, cujusmodi illa sunt; quaedam esse a Deo divinitus tradita: Vnigenitum Dei Filium carnem factum, ut testimonium perhiberet veritati: perfectam quamdam ab eo conditam societatem, nempe Ecclesiam, cujus ipsemet caput est, et quacum usque ad consummationem saeculi se futurum esse promisit. Huic societati commendatas omnes, quas ille docuisset, veritates voluit, hac lege, ut eas ipsa custodiret, tueretur, legitima cum auctoritate explicaret: unâque simul jussit omnes gentes Ecclesiae suae, perinde ac sibimetipsi, dicto audientes esse: qui secus facerent, interitu perditum iri sempiterno. Qua ratione plane constat, optimum homini esse certissimumque magistrum Deum, omnis fontem ac principium veritatis, item Vnigenitum, qui est in sinu Patris, viam, veritatem, vitam, lucem veram, quae illuminat omnem hominem, et ad cujus disciplinam dociles esse omnes homines oportet: *Et erunt omnes docibiles Dei*[1]). — Sed in fide atque in institutione morum, divini magisterii Ecclesiam fecit Deus ipse participem, eamdemque divino ejus beneficio falli nesciam: quare magistra mortalium est maxima ac tutissima, in eâque inest non violabile jus ad magisterii libertatem. Revera doctrinis divinitus acceptis se ipsa Ecclesia sustentans, nihil habuit antiquius, quam ut munus sibi demandatum a Deo sancte expleret: eademque circumfusis undique difficultatibus fortior, pro libertate magisterii sui propugnare nullo tempore destitit. Hac via orbis terrarum, miserrima superstitione depulsa, ad christianam sapientiam renovatus est. — Quoniam vero ratio ipsa perspicue docet, veritates divinitus traditas et veritates naturales inter se oppositas esse revera non posse, ita ut quodcumque cum illis dissentiat, hoc ipso falsum esse necesse sit, idcirco divinum Ecclesiae magisterium tantum abest ut studia discendi atque incrementa scientiarum intercipiat, aut cultioris humanitatis progressionem ullo modo retardet, ut potius plurimum afferat luminis securamque tutelam. Eademque causa non parum proficit ad ipsam libertatis humanae perfectionem, cum Jesu Christi servatoris sit illa sententia, fieri hominem veritate liberum. *Cognoscetis veritatem, et veritas liberabit vos*[1]). — Quare non est caussa, cur germana libertas indignetur, aut veri nominis scientia moleste ferat leges justas ac debitas, quibus hominum doctrinam contineri Ecclesia simul et ratio consentientes postulant. Quin imo Ecclesia, quod re ipsa passim testatum est, hoc agens praecipue et maxime ut fidem christianam tueatur, humanarum quoque doctrinarum omne genus fovere et in majus provehere studet. Bona enim per se est et laudabilis atque expetenda elegantia doctrinae: praetereaque omnis eruditio, quam sana ratio peperit, quaeque rerum veritati respondeat, non mediocriter ad ea ipsa illustranda valet, quae Deo auctore credimus. Revera Ecclesiae haec beneficia debentur sane magna, quod preclare monumenta sapientiae veteris conservarit: quod scientiarum domicilia passim aperuerit; quod ingeniorum cursum semper incitaverit, studiossime has ipsas artes alendo; quibus maxime urbanitas aetatis nostrae coloratur. — Denique praetereundum non est, immensum patere campum, in quo hominum excurrere industria, seseque exercere ingenia libere queant: res scilicet quae cum doctrina fidei morumque christianorum non habent necessariam cognationem, vel de quibus Ecclesia, nulla adhibita sua auctoritate, judicium eruditorum relinquit integrum ac liberum. — His ex rebus intelligitur, quae et qualis illa sit in hoc genere libertas, quam pari studio volunt et praedicant *liberalismi* sectatores. Ex una parte sibi quidem ac reipublicae licentiam adserunt tantam, ut cuilibet opinionum perversitati non dubitent aditum januamque patefacere: ex altera Ecclesiam plurifariam impediunt, ejusque libertatem in fines quantum possunt maxime angustos compellunt, quamquam ex Ecclesiae doctrina non modo nullum incommodum pertimescendum sit, sed magnae omnino utilitates expectandae.

Illa quoque magnopere praedicatur, quam *conscientiae libertatem* nominant: quae si ita accipiatur, ut suo cuique arbitratu aeque liceat

[1]) Joan. VI. V. 45.

[1]) Joan. VIII. 32.

Deum colere, non colere, argumentis quae supra allata sunt, satis convincitur. — Sed potest etiam in hanc sententiam accipi, ut homini ex conscientia officii, Dei voluntatem sequi et jussa facere, nulla re impediente, in civitate liceat. Haec quidem vera, haec digna filiis Dei libertas, quae humanae dignitatem personae honestissime tuetur, est omni vi injuriaque major: eademque Ecclesiae semper optata ac praecipue cara. Hujus generis libertatem sibi constanter vindicavere Apostoli, sanxere scriptis Apologetae, Martyres ingenti numero sanguine suo consecravere. Et merito quidem: propterea quod maximam justissimamque Dei in homines potestatem, vicissimque hominum adversus Deum princeps maximumque officium, libertas haec christiana testatur. Nihil habet ipsa cum animo seditioso nec obediente commune: neque ullo pacto putanda est, velle ab obsequio publicae potestatis desciscere, propterea quod imperare atque imperata exigere, eatenus potestati humanae jus est, quatenus cum potestate Dei nihil dissentiat, constitutoque divinitus modo se contineat. At vero cum quidquam praecipitur quod cum divina voluntate aperte discrepet, tum longe ab illo modo disceditur, simulque cum auctoritate divina confligitur: ergo rectum est non parere.

Contra *Liberalismi* fautores, qui herilem atque infinite potentem faciunt principatum, vitamque nullo ad Deum respectu degendam praedicant, hanc de qua loquimur conjunctam cum honestate religioneque libertatem minime agnoscunt: cujus conservandae caussa si quid fiat, injuria et contra rempublicam factum criminantur. Quod si vere dicerent, nullus esset tam immanis dominatus, cui subesse et quem ferre non oporteret.

(Konac će sliediti.)

Ženitba talijanskih državljana.

Kad tudjinci hoće da se kod nas vjenčaju, mora župnik paziti, da se svakako zadovolji našim zakonom, ali i onim ženikove domovine, jer će samo tada državna vlast priznati valjanom ženitbu, što ju je njezin podanik u tudjini sklopio. Mi smo o ženitbi inostranaca već pisali u ovom listu[1]), te upućujemo čitatelje na one redke, sad ćemo samo da nadopunimo o ženitbi talijanskih državljana.

U 4 na ime broju službenoga glasila cjelovačke biskupije (Kirchliches Verordnunglatt für die Diöcese Gurk) nalazimo tačno navedeno sve, što se zahtjeva, da talijanski državljan kod nas sklopi ženitbu, koju će i talijanska država priznati valjanom.

Iz ovoga članka vadimo sljedeće:

1) Gledom na formu priznaje talijanska država valjanom svaku ženitbu, koju je njezin državljan sklopio s inozemskom ili opet s talijanskom državljankom prema propisom mjesta u kome se obavilo vjenčanje. Dakle kod nas to biva crkvenom formom (forma tridentina).

2) Napoviedi moraju se obaviti *a*) u mjestu, u kojem će se vjenčati, *b*) mora ih obaviti župnik rodnoga mjesta u Italiji i *c*) da ženitba imade gradjansku valjanost, mora ih obaviti i politička oblast, jer u Italiji obstoji obligatorna gradjanska ženitba. Nadležan je u ovom pitanju načelnik (sindaco) ili njegov zamjenik.

3) Osobna se sposobnost mjeri po talijanskom civilnom zakoniku. Ovdje spominjemo, da se mladić ne može vjenčati, dok nije navršio 18. godinu, a djevojka prije navršene 15. godine. Dozvola se roditeljska zahtjeva dok nije mladenac navršio 25. a mladenka 21. godinu. Dispensaciju u ovim slučajevima, kao što i kad ženitbu prieči rodbinstvo ili pak svačtvo u prvom koljenu ili drugom, kad se dira prvo koljeno, daje kraljevska vlast.

Za ono što smo naveli pod 2. i 3. treba svjedočbe od dotične talijanske političke oblasti. Kad sindaco izda svjedočbu, da su obavljene napoviedi ujedno potvrdi, da protiv ženitbe nema zaprjeke, te je ovakva svjedočba podjedno izkaz o osobnoj sposobnosti.

Da se svim potrebam zadovolji, evo ćemo navesti, što sve mora činiti župnik kad mu dodje na zapis jedan ili oba vjerenika, koji su talijanski državljani. Župnik mora najprije zahtjevati potrebite izprave i to: *a*) krstni list izdan od župnika rodnoga mjesta dotično od biskupskog ordinarijata ili od ovog i od sindaca ili njegovog zamjenika legaliziran. *b*) svjedočbu o slobodnom staležu ili kod udova smrtni list umrlog ženitbenog druga opet izdan od župnika a legaliziran od načelnika (sindaco). *c*) Maloljetni imadu donieti i konsens obiteljskog vieća (Consiglio di familia), a vojničkoj dužnosti podvrženi dopustni ili odpustni list.

Dobiv ove izprave može župnik obaviti prvi izpit (examen informativum), koji unese u svoj protokol, a onda se tek može začeti napoviedanjem. Napoviedi, kako smo gore rekli, treba da se obave na tri mjesta. Treba dakle zapis javiti župniku rodnoga mjesta i političkoj oblasti. Ovoj drugoj može se prijava dostaviti ili neposredno, da na ime stranka sama piše na talijanskom jeziku sindaku svoga mjesta, ili se može poslati najbližem talijanskom konsulatu (u Beč može se pisati i njemački). U ovom drugom slučaju treba dodati konsularnu taksu po prilici 7 for. ili svjedočbu siromaštva, izdanu od poglavarstva mjesta u kome molitelj nastava, te će se tad sve obaviti bezplatno.

*

[1]) Vidi broj 25, 26 i 27 od god. 1886.

Istom kad je župnik dobio izpravu o obavljenih napovjedih, u kojoj se svjedoči i o osobnoj sposobnosti, može obaviti vjenčanje, a ne prije. Poslije vjenčanja mora se službenim vjenčanim listom prijaviti ženitba bisk. ordinarijatu, kako mora i vjerenik ili vjerenica obavljenu ženitbu najkasnije za tri mjeseca prijaviti najbližoj kons. vlasti talijanskoj.

Kad se piše kr. talijanskom konsulatu radi napovjedi, treba poslati ove izprave:

a) Molbenicu župnika, koji će vjenčati. Molbenicu treba upraviti na načelniku (sindaka) onoga mjesta, u kojem se rodio vjerenik ili vjerenica; ili onih mjesta, u kojih su se rodila oba vjerenika, ako su oba talijanski državljani.

b) Krstne listove vjerenika i vjerenice.

c) Privolju roditelja vjerenice, ako nije kao austrijska ili ugarska državljanka navršila 24., ili kao talijanska državljanka 21. godinu.

d) Privolju roditelja vjerenikovih, ako nije kao austrijska ili ugarski državljan navršio 24., ili kao talijanski državljan 25. godinu.

e) list slobodnog staleža novog datuma za oba vjerenika.

f) Izpravu talijanskog državljana, kojom se potvrdjuje, da je zadovoljio vojničkoj dužnosti.

Sve ove izprave neka su pisane latinskim, talijanskim ili francezkim jezikom, da molitelji prištede na vremenu i trošku.

Osim toga treba poslati konsulatu i njeku svotu novaca, o kojih će konsulat izdati račun. (U njekom je slučaju traženo ukupno 15 for.)

Jesu li oba molitelja siromašna, valja priložiti svjedočbu siromaštva (Certificato di miserabilitá) od političke oblasti onoga mjesta, u kojem stanuju.

Za svaki je slučaj potrebno, da se svi dokumenti pošalju duhovnomu stolu, da ih ovaj izpita. **r.**

Njekoliko pogrješaka kod prikazivanja svete mise.

(Cvj. Gruber.)

Nesumnjivo je sveta misa najuzvišenije i najsvetije središte katoličkoga kulta. Tu se žrtvuje za nas najviša i najdragocjenija žrtva. sam Isus Krist. Djelo spasenja našega, koje je u punoći vremena obavljeno na križu, po sv. se misi nastavlja i ponavlja. Za to je sv. misa ono vrelo, iz kojega izvire spasenje naše.

Koli je uzvišeno sv. crkva uviek mislila o presv. ovoj žrtvi, kako li ju cienila, najlješe se vidi iz premnogih izjava sv. otaca, i iz rieči crkvenih sabora.

Koliko je dakle do toga, da svećenik ovaj najsvetiji čin sveto i dostojno obavlja! Ovo pak čini samo onda, kad savjestno vrši propise crkvene. Ako je koncil Tridentinski[1]) pod anatemom zapoviedio vršiti propisane obrede kod podjeljivanja sakramenata, kakva je onda želja crkve, da se strogo vrše propisi za sv. misu!

Ali quotidiana vilescunt, pak se ovako često dogadja, da svećenik i neopazice počinja pogrješaka, koje mu onda predju u navadu i rek bi postanu za nj nove rubrike.

Istina je, da o ovoj stvari imade čitava literatura, a razpravlja se o njoj i u pastoralnih knjigah. Tako razpravlja o svemu, čega se je držati kod sv. mise, i preč. g. Štiglić u II. dielu svoga „Past. bogoslovja." Nu često se predje prieko toga, mnogomu ne dodje to u ruke, a duge nauke ili razprave po knjigah mnogi rado i ne traži, već voli po svojem glasilu u kraćih crticah naći, što mu treba. Dakle da čujemo, bez svake zamjere.

U mnogoj sakristiji ne ima tablice noseće ime biskupa dotične biskupije, što je veoma potrebito, ako bi navlaš svećenik strane biskupije imao tu misiti. To se lje lahko dade upriličiti, samo ako je iole volje u svećenika. Ne ima posudice s vodom za oprati prste prije mise po propisu, a još manje k tomu potrebitoga otirača. Žalostan je to znak po dotičnoga dušobrižnika, a nije lje tko zna kakva težkoća prirediti to — jednom za uviek. Imade — ako drugo ništa — kotlić za vodu, pa se barem uza nj ovjesi otirač. — U obće, dodji samo u sakristiju i crkvu, i odmah ćeš znati, kakav je u župi dušobrižnik. Kakvi u kući gospodar, takvi red u kući, kakvi svećenik u župi, takvi red u crkvi. Ne zahtieva se, da sve blišti u zlatu i sjaju, ali neka bude barem sve čisto i uredjeno; ako i siromašno, ali uredno. Sve crkve ne mogu biti bogate, ali sve mogu i imadu biti čiste i uredjene. Ono što je, neka bude čisto i uredno, da i svećenik najsiromašnije crkve može mirnom savjesti vlastitima rukama brineć se o čistoći crkve o sebi reći: dilexi decorem domus tuæ, et locum habitationis gloriæ tuae.

Na isti način neka je i crkveno ruho čisto u obće, a naposeb ruho misno. Ako ne može biti sjajno, neka je barem čisto i ne poderano. Stoga kad dodješ u sakristiju, pa vidiš crkveno ruho, za svetu misu potrebito, ovamo onamo porazbacano, zamrljano, poderano, ne uredjeno i t. d., što ćeš misliti o dotičnom svećeniku, koliko drži do svetinje službe božje? U kući mu je možda sve uredjeno i čisto, a u crkvi? Zar više drži do čistoće i uredjenosti vlastitoga stana, nego do čistoće i uredjenosti stana božjega? Je li to onda svećenik — božji? Najviše tu odlučuje puka navika i priuka. Ako obikne od prvoga početka na red i strogu točnost, svedjer će kroz cieli svoj svećenički život na to paziti, a ako se

[1]) Sess. 7. c. 13.: Si quis dixerit, receptos et approbatos Ecclesiae Cath. ritus in solemni sacramentorum administratione adhiberi consuetos aut contemni, aut sine peccato a ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quaemcumque ecclesiarum pastorem mutari posse: anathema sit.

s početka zapusti, nikad od njega ništa, krom ako živo ne pregne popraviti pogrješku; što se dade, samo ako je prave volje i pripravnosti. Prava volja svemu doskoči, pa kad mogoše ovi i oni, jer nebi mogao ti Augustine?

Uzmi u ruke čistilnik ili tjelesnik na kaležu, pa te često mora groza uloviti pitajuć se, je li to moguće? A nije samo moguće, već zbilja je u faktu. Ponjave kreveta — prosti mi Bože — čistije su mu u kući, nego ovo sv. ruho prve blizine s tielom i krvi Gospodnjom. Kojim imenom da takva što nazovemo? A ne stoji tko zna kakvoga truda paziti i na tu čistoću, samo ako je i opet — prave volje. Može li biti takva srca — svećenik? Oh Bože! A valjda unaša se u crkvene račune stavka izdatka za pranje crkvenog ruha, e pa onda kad znadeš to u crkv. račune uvrstiti, znaj i crkveno ruho u dostojnoj čistoći držati. Purifikatorij neka se promieni čim češće[1]), a korporale barem 4—5. krat kroz godinu. Ne zna li ga sám čistiti i rediti, neka ga pošalje, ako neće drugamo, milosrdnim sestram u Zagreb, i za njekoliko novčića dobiti će sve uredjeno, kako valja. Je li dakle za toli neznatni obzir vriedno toliku grjehotu i odgovornost na sebi nositi, a biti na spačku — drugomu? Korporale treba da po propisu zavijen leži „u" bursi, a ne na prosto izpod burse, kako se navadno grieši, a velum kaleža da je u smislu propisa liepo i redovito prebačen. Ne oprostiva je to nemarnost, ako ne biva tako, a ne stoji tko zna kojega truda staviti korporale u bursu propisno zaklopljen, i to tako, da na kaležu leži svedjer otvorenom stranom prema prsima misnika, a na oltaru prema križu. Bursa treba stoga po propisu da je dvoguba, da se može otvarati, kao što je navadno i priredjena, da se u nju može korporale umetnuti, ili je bar na jednoj strani otvorena za staviti ga u nju, nu nije li možda tako uredjena, treba ju urediti — pa punctum. Na kalež vrh burse ne smje se ništa stavljati, ni rubac, nit očale, ni burmutica, ni knjižica molitava i t. d. Rubac nosni stavi se za pas ispod kazule, naočale na oči, burmutice ne treba, knjižicu molitava stavi se u ritual, da ti ju podvornik pruži, kad uztreba, osobito kod pjevane mise za puk po nedjeljah. — Kad se misnik oblači u sakristiji, neka se s nikim ne razgovara, već u propisane molitve zadubljen pripravlja se na sv. misu. U obće prije mise neka svećenik ne govori s ni jednim, ako je ikako moguće, barem po svaki dan, ako već mora u nedjelju i blagdan s ovim ili s onim progovoriti, koj mu po ovom ili onom sv. poslu prije mise dodje. A kako je to ogavno, kad svećenik bez potrebe odievajuć se u sakristiji brblje sad ovo sad ono, a često se puta upušta u kojekakve šaljive još k tomu razgovore s onim, kojemu bi imao svojom svetom ozbiljnošću i auktoritetom imponirati, a ovako rádi na sveobće poniženje same stvari. To li je sveta priprava na sv. misu, a kakvi čini utisak na okolo stojeće? Što će reći ti ljudi, kakvi li je to svećenik? U obće sa crkv. podvornici neka ni kad ne bude svećenik na njeki način intiman ili odviše konfidencijonalan, već što je ozbiljniji u dostojnoj i potrebitoj mjeri, to je sve bolje, inače do brza ode mu sav auktoritet. — U sakristiji treba naći misu u misalu, a ne tek na oltaru, gdje se često drži direktorij i t. d. Ne valja to, a gdje možda u kapelici, u kojoj se misi, ne ima sakristije, neka sve to bude na posebnom makar i manjem ormaru po strani oltara, a ne na samom oltaru, pa da se može k oltaru pristupiti za prikazanje mise, kako treba da bude. Ako je iole moguće, neka budu podvornici odjeveni u kotici i podvorničko crkv. odielo, ne samo mala djeca, kad služe, već i odrasli po župi ili podvornici (mežnari — zvonari). To veoma riedko opaziš osobito vani po seoskih crkvah, kao da su crkve u gradu nješto drugo, a na selu opet nješto drugo. Crkve su svagdje isti stanovi božji, bilo to u gradu ili na selu, pa treba da je svagdje sve uredjeno, kako valja. Ako je u gradu sve to sjajnije, a na selu siromašnije, ne čini u samoj stvari ništa, samo da je uredjeno, što se više dade, — i čisto. Imade odista siromašnih crkava po selih, a da se ne može ni do najpotrebitijih stvari doći, ali imade lje i takovih, gdje bi se moglo mnogo koješta nabaviti, samo kad je svećenik brižan gospodar — crkveni; ako ne sve na jednom, ali malo po malo. Osobito u većih mjestih trebalo bi na to bolje paziti, da tko kod oltara služi, bude i odjeven crkv. ruhom na razliku od inoga puka u crkvi. Ne stoji tko zna što, a mnogo djeljuje, pa liepo je vidjeti, a kad to može biti u mojoj crkvi, može lje i drugdje.

Iz sakristije imade k oltaru ići svećenik — svaki put s biretom na glavi, nu toga se strogoga liturgičnoga propisa veoma slabo drži. Ne sretna zla navada i priuka, i ništa drugo. Kao da je tko zna koliki trud uzeti biret pripravan na ormaru, pa pokriti glavu. Tako pokriven nakloni se križu nalazećemu se vrhu ormara; nu koliko imade sakristija, gdje o tom križu nema ni spomeni? Žalostno, al istinito. E pa daj ga načiniti i postaviti, makar posve jednostavna, tà ne stoji ne znam što. — Na mnogih mjestih počimlje se misa nedjeljna za puk — bez „asperges me — oškropiti ćeš me", prem ovaj obred crljenice strogo propisuju, nu svećenik ne mari, i prelazi prieko toga posve hladnokrvno, pa basta. E al zašto onda propisi i to tako strogi? Pa kako djelovati može to na puk, da se na jednom mjestu taj obred strogo obavlja, a na drugom ne? Zar nismo svi jednako obvezani na obdržavanja strogih rubrika? Pa kakva li je u tomu težkoća? Ni kakva, lih lienost i ne marnost neo-

[1]) Ako dva svećenika služe s istim kaležem, treba svakako promieniti purifikatorij. Ovo izrično spominjemo, jer toga niesmo do sada ni kako mogli postići od sakristana naše prvostolne crkve, te moramo svaki put iz nova tražiti drugi purifikatorij, a sakristan onda tek traži kalež s kojim ovoga dana još nije služena sveta misa. Valjda naša prvostolna crkva nije tako siromašna, da nebi imala više purifikatorija, nego li je kaleža u porabi.
Op. ured.

prostiva. Jednom treba samo započeti, pa onda pomoći božjom sve dalje lahko ide, a napreduje mnogo stvar jednoličnosti liturgične. Uzradio sam o tom predmetu u drugom jednom listu, pa što ondje navedoh, neka valja i ovdje. — Zagrebački diec. katekizam imade stanovitu molitvu prije sv. mise, koja se s pukom ima moliti, a u Slavetu biskupija senjske i modruške nadolazi posebna stanovita molitva prije sv. mise — kao probudjenje nakane —, koju misnici na mnogih mjestih — ne svagdje — s pukom poslje „asperges me — oškropiti ćeš me" mole. A zašto nebi molili svi jednako, ili pak ni jedan, a ne stvarati raznoličnosti, gdje je netreba, i gdje nam je svimi jednako držati se svete jednoličnosti na sveti sazad puka.

Pri vratih sakristije ne ima u mnogoj crkvi — zvončića, s kojim da se dade znak pristupu k oltaru, već taj znak dade se tek kad se pristupi — sa zvoncem oltarnim. I tomu bi se imalo jedared po svuda doskočiti i jednostavno zvonac pri vratih načiniti, a ne stoji ni tko zna koliko. Svaki slednji kovač ili bravar prirediti će onaj mali stalak za zvonce, a ovo se u kojem dućanu već nabavi. Priveži jednostavnu vezicu, i gotova je stvar. — Podvornik imade staviti knjigu na oltar t. j. na štionik ili jastuk — tako, da joj prednja strana otvora gleda prema križu ili tabernakulu, a na to se skoro u obće ne pazi. Treba to samo jednom pravo reći podvorniku, i dosta je, mora tako da bude, i to i onda, kad se knjiga prenese s jedne strane na drugu.[1]) — Grieši se dalje navadno u poklecivanju pri oltaru i naklanjanju glave. O svemu tomu liepo sbori §. 29. II. sv. pomenutoga pastirskoga bogoslovja, a mene bi posve daleko odvlačilo, kad bi hoćeo na tanko to ovdje opetovati. Opaziti mi je samo, da na osobiti način vriedja pobožno oko i srce nazočnika, kad se misnik u tom pogledu posve vjetroćudno i nedostojno ponaša, kad ne prigiba koljena do zemlje, ili tako poklecava, kao da se ruga Gospodu. Kad nam je kljeknuti ili pokljeknuti, uradimo to kako valja pred svojim Gospodom, a da nismo nikomu na spačku, a najmanje u prikazivanju sv. mise. Imademo svoj puk podučavati na dostojno kljecanje, a ako se tako vjetroćudno svećenik ponaša, kako da se prava pobožnost lovi viernoga mu puka? — U introitu grieši mnogi moleć ispovied, da se pri riečih: „vobis fratres — vos fratres — vami braćo, vas braćo" —, obraća prema podvorniku, što ne smje ni kako da bude, već samo podvornik treba to da radi pri riečih: „tibi pater — te pater — tebi otče — tebe otče" okrenuv se prema misniku sbog časti mu svećeničke. — Kad podvornik izmoli ispovied, čuo sam na mnogih mjestih na koncu iste reći misnika: amen, što ni kako ne valja, već bez amena prihvaća svećenik odma „misereatur vestri — pomiluj vas."

(Konac će sliediti.)

[1]) Kad se knjiga zaklopi po dovršenoj sv. misi, gleda hrbat, a ne otvor knjige prema tabernakulu. Op. ur.

Viestnik.

Zagreb. Književno družtvo sv. Jeronima u Zagrebu moli u oči predstojećeg zaključka školske godine prečastno svećenstvo i ostale prijatelje družtva, da mu pruže ruku pomoćnicu te da za nagradu školske mladeži naruče knjiga izdanih družtvom sv. Jeronima, kojih još ima u zalihi u velikom broju, te da tako sjedne strane siromašna i dobro učeća se mladež dodje do dobrih i jeftinih knjiga, a s druge strane, da se družtvu pomogne, da se rieši velike zalihe istih. Knjigam je ciena posve snižena, a od ove snižene ciene daje družtvu naručiteljem 20% popusta ali su si sami dužni poštarinu platiti.

Kakova je ciena i koje su knjige mogu p. n. gospoda razabrati iz popisa nalazećeg se na hrbtu knjiga izdanih družtvom p. g.

Naručbe molimo poslati na predsjednika družtva P. g. kanonika Franju Budicki-a.

— (Sveta potvrda.) Red dielenja sv. potvrde u Virovitičkom i Našičkom kotaru promjenio se u toliko, da će se *14. kolovoza* potvrdjivati u Sladojevcih a ne 15., a u Novoj Bukovici *15.* a ne 14. i po tom će se iz Vučina poći u Sladojevce ostalo ostaje kako je javljeno.

— Na kateketički izpit, razpisan za pučke škole u Petrinji nije došao nijedan kandidat.

— (*Promjene u nadbiskupiji.*) G. Janko Bobešić kapelan bednjanski premješten je u Trnoviticu, a Ivan Nagel ide u Topolovac.

Rim. (Novi atentat na papino suverenstvo. Navala na redovničke škole u izgledu.) U posljednjem smo broju javili, kako je talijanska vlada povriedila papino suverenstvo zaniekavši mu eksteritorijalnost. „Vaterlandov" dopisnik razjašnjuje ovu aferu izvadci iz listova „*Moniteur de Rome*" i „*Osservatore Romano*", koji o ovom novom atentatu obširno razpravljaju. „*Moniteur*" sjeća na slučaj graditelja Martinuccija. Ovaj je prije njekoliko godina podigao parnicu protiv papina Majordomusa i talijanski su se sudovi proglasili kompetentnimi da provedu ovu parnicu te su zahtjevali, da se stanovnici Vatikana, koji su upleteni u ovoj parnici, podvrgnu jurisdikciji talijanskih sudova. Sveti je otac protestirao protiv ove ingerencije u papin suverenitet, te je Leon XIII. motu proprio osnovao u Vatikanu sudište, koje će sve pravne slučaje u Vatikanu rješavati u prvoj i drugoj instanciji. Najnovija je dakle naredba vlade talijanske naperena upravo protiv ove papine odredbe. Kako Moniteur sgodno opaža, krši i oskvrnjuje tim talijanska vlada ono, na što se je pred cielim katoličkim svietom obvezala, kad je na ime sama svojimi zakoni priznali papi suverenska prava. Sad pak ne priznaje država Vatikanu eksteritorijalnosti, te ga ovako zapostavlja svim poslanikom tudjih vlasti, koji u Rimu

stanuju, jer svi ovi imadu ovaj privilegij. Za Martinucijeve afere rekao je u ovih stvárih svakako nepristran sudija, profesor Bonghi: Mi ne smijemo pod ni koju cienu željeti, da Vatikan, u koji ne smijemo unići, a iz koga njegovi stanovnici neće da izadju, postane pakao za one, koji u njemu nastavaju. Ovo pak bi bio, kad bi se papi otelo pravo, da vrši vladarsku i upravnu vlast u mogućoj mjeri, kako zahtjeva njegov položaj." Najnovijom pak se vladinom naredbom otimlje sv. Otcu svaka gradjanska jurisdikcija, te je tako Vatikan postao za papu ono, što Bonghi veli, da ne bi smio postati: postao je pakao.

„Osservatore Romano" iztiče osobito onu točku naredbe vladine u kojoj se veli, da u buduće ne može ni jedan papin notar, ako ga nije talijanska vlada priznala legalizirati izprave, koja bi imala vriednost pred državom. Tim hoće vlada da prodre i u najzabitniji kutić Vatikana, do smrtnih kreveta kardinala, kad ne priznaje valjanost oporuci, načinjenoj u papinih palačah, ako nije prisutan od države priznati notar. Kako se vidi, okvir moralnoga i materijalnoga sužanjstva sve se više suzuje.

— Nedavno smo javili, kako su novine nagoviestale, da će se nastaviti boj protiv crkve u školi. Navala imade skoro začeti, ili se bar tako čini iz pisanja Crispijeve „*Riforme*" Ona piše: Izvještaji državnih školskih nadzornika o klerikalnim srednjim školama kraljevine ne glase u cielosti povoljno za ove zavode. Uvjeravaju nas, da su njeki nadzornici upravo predlagali, da se zatvore ovi zavodi. Kako doznajemo, proučava ministar nastave ove izvještaje tolikom pomnjom kolikom nepristranošću (!) pak će jamačno ono odrediti, što bude vidio da je nuždno za narodni uzgoj mladeži. Nema li pravo „*Moniteur de Rome*", kad u ovom izvještaju vidi predteču navale na škole redovničke? —

— (Izjava o papinoj neodvisnosti. Novi Missionari. Mazzini u Santa Croce). Uvaženi list *Osservatore Romano*, polemizujuć o licealnih izpitih s listovi *Fanfulla, Opinione, Tribuna, Riforma*, veli medju ostalim: „Ono što mi hoćemo, to je neodvisnost sv. Otca, kako ju on hoće; čemu se protivimo, to je rat, što ga vodi talijanska vlada proti Crkvi i Papi. Pitanje o jedinstvu Italije za nas se na to svadja: neka se zadovolji pravednim zahtievom papinim; pa kad bude Papa rekao, da je glas njegov našao odziva, i da se je Italija s njim pomirila, ne ćemo imati više što da tražimo."

— Iz zavoda *Cristofo Colombo*, što ga je nedavno ustrojio piacentinski biskup Mons. Scalabrini (sravni lanjski 50. br. *Katol. Lista*), izašli su 12. ovoga mjeseca prvi vjerovjestnici, i to 7 svećenika i 3 laika. Razdielit će se ovako: 2 svećenika i 1 laik ići će u New-York, 2 svećenika i 1 laik u Coritibu, a 3 svećenika i 1 laik u brasilijansku pokrajinu sv. Duha. Zavod Cr. Col. dobio je baš ovih dana 20.000 lira podpore od sv. Otca, 10.000 od Propagande, 7000 od Conti-eve zadruge za podporu vjerovjestnika i 1000 od newyorskoga nadbiskupa Corrigana. Zavod broji sada 11 svećenika i 7 laika.

— Fiorentinsko gradsko vieće zaključilo je, da se demagogu Mazzini-u postavi spomen ploča u crkvi sv. Križa (*Santa Croce*), u kojoj imadu svoje spomenike mnogi od najglasovitijih talijanskih muževa, ko što Dante, Michelangelo, Galilei i dr. Već je 1874. bio podnešen predlog da i Mazzini dobije tuj svoj nadpis, ali bez uspjeha. Obnovljen 1875. opet propade. Prigodom zadnjih administrativnih izbora postao gradskim viećnikom medju ostalimi i Lemmi, komu brat ima visok stepen u slobodnoj zidariji. On je po treći put podnio predlog i prodro s 21 glasom proti 10. Odlučno mu se opirao filosof Conti rječitim govorom, veleći da dok mu se ne dokaže da bi Mazzini bio voljan, da je živ, odabrati si grob i spomenik u katoličkoj crkvi, on se tomu protivi, da mu se uzprkos filosofiji, koju je zastupao, dosudi počast, koja vriedja saviest i slobodu vjernika. Odriješito je proti predlogu govorio i prof. Borgheri; ali uzalud!

Nagodba sveta Stolice sa Kolumbijom. Premda je ova nagodba sv. Stolice sklopljena sa malenom državom, po našem skromnom mnenju, duh je ove nagodbe takav, da ona spada medju najznačenije i najvažnije nagodbe što ih je sv. Stolica sklopila sa katoličkim državam. Ova je nagodba prava pouka i donekle kao uzorak za buduće nagodbe. U njoj crkva daje podpuno državi što ju ide, ali ujedno odlučno za se svoja prava iztiče i pridržava. Obzirom na to, neće bit s gorega, da se i naši čitaoci pobliže upoznadu s ovom nagodbom, koju bismo mi nazvali *predtečom pregledbi nagodbam* koje sv. Stolica već prije utanačila raznim državam. K. D.

In Nomine Sanctissimae et Individuae Trinitatis

Sanctitas Sua Summus Pontifex Leo XIII. et Præses Reipublicæ Columbianæ Excelentissimus Dominus Raphæl Nunez in suos respective plenipotentiarios nominarunt:

Sanctitas Sua Eminentjssimum D. Marianum Rampolla del Tindaro S. R. E. Cardinalem Presbyterum S. Cæciliæ, suum Ministrum a publicis negotiis: et Reipublicæ Præses Excelentissimum Dominum Joachim Ferdinandum Vélez Legatum Extraordinarium et Administrum cum liberis mandatis apud Sedem Apostolicam. Qui post mutuo tradita respectivæ plenipotentiæ instrumenta de iis, quæ sequuntur convenerunt.

Art. 1.

Religio catholica, apostolica, romana est *religio Reipublicæ* Columbianæ; publica potestas eamdem agnoscit tamquam *essentiale elementum quo societatis ordo constat*, seseque obstringit eam, prout etiam ejusdem administros, *patrocinio suo juvare, ac tutari*; illamque *in usu fruitione suorum jurium ac prærogativarum incolumem servare.*

Art. 2.

Ecclesia catholica *plena fruetur ac integra libertate et independentia a politica potestate*, quapropter hæc ulla ratione intercedat quin ipsa suam spiritualem auctoritatem et ecclesiasticam jurisdictionem universam *libere exerceat, suaque juxta proprias leges moderet et administret.*

Art. 3.

Ecclesiæ leges sunt a civili jure *discretæ*, nec hujus partem constituunt; at Reipublicæ Magistatus illas in *honore et reverentia solemniter habebunt.*

Art. 4.

Status agnoscit Ecclesiam suis legitimis potestatibus ordinibusque hierarchicis repræsentatam, *vere proprieque juridicam habere personam*, et capacitatem *utendi fruendique juribus* quæ ad ipsam pertinent.

Art. 5.

Ecclesia *jure pollet acquirendi* justo titulo, *possidendi libereque administrandi* bona tum mobilia tum immobilia ad normam communi jure præfinitam, ejusque acquisitæ res et fundationes *inviolabiles* nihilo secius ac propria civium Reipublicæ bona.

Art. 6.

Ecclessiæ proprietates poterunt publicis subjici vectigalibus aeque ac aliorum civium bona; exceptis tamen aedificiis divino cultui dicatis, Seminariis conciliaribus, Episcoporum et Parochorum domibus, quæ tum a vectigalibus immunia erunt, tum occupari aut *aliis usibus addici nunquam poterunt.*

Art. 7.

Clerici tum sæculares tum regulares adigi *nequibunt puplica obire munera*, quæ ipsorum sacro ministerio, vitæque institutioni *adversentur*; insuper *a quolibet servitio militari in perpetuum exempti* erunt.

(O robstvu u Africi iz govora uzoritoga kardinala-Lavigerie-a, nadbiskupa kartaginskoga.) Na dan sv. Petra i Pavla služio je kardinal Lavigerie u Parizu u crkvi sv. Sulpicija svečane večernjice i pred otmenim slušateljstvom imao je „konferenciju“ o strašnih patnjah, koje robovi moraju trpjeti u Africi i o potrebi da se proti tamošnjem robstvu podigne vrst križarske vojne „kršćanske ljubavi.“

Algirski misijonari razsijani po obalah i po sredini Afrike izkazuju, da ne manje od četiri sto tisuća robova prodaje se svake godine na sajmovih na obalah oceana. Kad se pomisli na ubojstva izvedena u obrani, na slučajeve smrti uslied nečovječna postupka, na poraze u napadajih robitelja; kad se predstavi, da petina ovih do sad „razvlaštenih i prokletih sinova“ dolazi na sajmove: moramo priznati, da barem dva milijona ljudi svake je godine žrtva toga lova na crnce.

Slušatelji se zgražaju kad im kardinal opisuje sredstva i načine, koje izmišljaju trgovci robova, da dodju u posjed te crne robe. „Danas nije dosta naprosto ovo zlo naglasiti, nastavlja uzoriti govornik, sada treba nastojati da mu se pomogne. Francezka, Englezka i Italija mnogo su jur uradile, da robovanje prestane. Nu ne valja se na ovom putu zaustaviti. Sveti Otac apelovao je na ljubav za odkup robova. On se ne pozivlje samo na one, koji mogu doprinašati svoje male priloge, on se pozivlje i na sve one, koji imadu moć i vlast, te ih zaklinje da shodna tomu sredstva upotrebe.“

„Nekad dodaje kardinal, kad su kršćani bili u robstvu na Iztoku, dizale su se križarske vojne, utemeljivali vitežki redovi, da jih oslobode. U ovo doba, četa od šest sto oružanika, vodjena od bivšega kapetana papinskih zuava Jouberta, bori se proti trgovcem ljudskoga mesa. Ova nova križarska vojna neka privuče mladež plemenitih osjećaja. Ja ću biti apostol za ovu križarsku vojnu. Danas u Francezkoj, sutra u Belgiji govoriti ću milijonom kršćana, govoriti ću javnomu mnenju i probuditi ću ga opisom tolikih nevolja. Ne radi se samo o tom, da se spase duše; ne treba ne samo dopustiti da ogromni predieli Afrike ostanu pusti, već ih treba osvojiti. A vi nastojte, nagovarajte, tim će te biti na uslugu svojoj braći. Govorite svima, kršćanom i nekršćanom, kažite im da je stvar, za koju se treba boriti čovječanstvo.

Nije li ovo liepa jeka i posliedica rieči papinih, koje je nedavno upravio biskupom Brasila.

Javna zahvala.

Njegova Uzoritost gospodin kardinal i nadbiskup zagrebački Josip Mihalović blagoizvolio je milostivo podieliti za nabavu orgulja u župnoj crkvi Svih Svetih svotu od četiristotine (400) forinta. Na tom veledušnom daru najsrdačnije se zahvaljuju u ime župljana.

U Sesvetah kraj Kloštra dne 10. srpnja 1888.

Gjuro Ortner,
administrator župe.

Andro Derežić, crkveni starješina.

Gjuro Miloš, crkveni starješina.

Drugi je četvrt ovogodišnje predplate iztekao. Liepo molimo p. n. gospodu, kojim je predplata iztekla, da je obnove; osobito pak molimo dužnike, da podmire dužnu predplatu, jer i mi moramo namiriti troškove oko izdavanja lista.

Ona p. n. gg., koja su naručila list za intencije, a ovih još niesu dobila, neka se strpe.

Urednik dr. **Ante Bauer.**

Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 30. U Zagrebu, 26. srpnja 1888. **Tečaj XXXIX.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI
LEONIS
DIVINA PROVIDENTIA
PAPAE XIII.
LITTERAE ENCYCLICAE
AD PATRIARCHAS PRIMATES ARCHIEPISCOPOS ET EPISCOPOS
VNIVERSOS CATHOLICI ORBIS
GRATIAM ET COMMVNIONEM CVM APOSTOLICA SEDE HABENTES

DE LIBERTATE HUMANA

(Konac.)

Vehementer quidem vellet Ecclesia, in omnes reipublicae ordines haec, quae summatim attigimus, christiana documenta re usuque penetrarent. In iis enim summa efficacitas inest ad sananda horum temporum mala, non sane pauca nec levia, eaque magnam partem iis ipsis nata libertatibus, quae tanta praedicatione efferuntur, et in quibus salutis gloriaeque inclusa semina videbantur. Spem fefellit exitus. Pro jucundis et salubribus acerbi et inquinati provenere fructus. Si remedium quaeritur, sanarum doctrinarum revocatione quaeratur, a quibus solis conservatio ordinis, adeoque verae tutela libertatis fidenter expectari potest. — Nihilominus materno judicio Ecclesia aestimat grave pondus infirmitatis humanae: et qualis hic sit, quo nostra vehitur aetas, animorum rerumque cursus, non ignorat. His de caussis, nihil quidem impertiens juris nisi iis quae vera quaeque honesta sint, non recusat quominus quidpiam a veritate justitiaque alienum ferat tamen publica potestas, scilicet majus aliquod vel vitandi caussa malum, vel adipiscendi aut conservandi bonum. Ipse providentissimus Deus cum infinitae sit bonitatis, idemque omnia possit, sinit tamen esse in mundo mala, partim ne ampliora impediantur bona, partim ne majora mala consequantur. In regendis civitatibus rectorem mundi par est imitari: quin etiam cum singula mala prohibere auctoritas hominum non possit, debet *multa concedere atque impunita relinquere, quae per divinam tamen providentiam vindicantur, et recte*[1]). Verumtamen in ejusmodi rerum adjunctis, si communis boni caussâ et hac tantum caussa, potest vel etiam debet lex hominum ferre toleranter malum, tamen nec potest nec debet id probare aut velle per se: quia malum per se cum sit boni privatio, repugnat bono communi, quod legislator, quoad optime potest, velle ac tueri debet. Et hac quoque in re ad imitandum sibi lex humana proponat Deum necesse est, qui in eo quod in mundo sinit, *neque vult mala fieri, neque vult mala non fieri, sed vult permittere mala fieri et hoc est bonum*[2]). Quae doctoris Angelici sententia brevissime totam continet de malorum tolerantia doctrinam. — Sed confitendum est, si vere judicari velit, quanto plus in civitate mali tolerari pernecesse est, tanto magis distare id genus civitatis ab optimo: itemque tolerantiam rerum malarum, cum pertineat ad politicae praecepta prudentiae, omnino circumscribi iis finibus oportere, quos caussa, idest salus publica postulat. Quare si saluti publicae detrimentum afferat et mala civitati majora pariat, consequens est eam adhiberi non licere, quia in his rerum adjunctis abest ratio boni. Si vero ob singularia reipublicae tempora usuveniat, ut modernis quibusdam libertatibus Ecclesia acquiescat, non quod ipsas per se malit, sed quia permissas esse judicat expedire, versis in meliora temporibus, adhibitura sane esset libertatem suam, et suadendo, hortando, obsecrando studeret, uti debet,

---

[1]) S. August. de lib. arb. lib. I. cap. 6. num. 14.
[2]) S. Th. p. I. qu. XXI. a. q. ad 3.

munus efficere sibi assignatum a Deo, videlicet sempiternae hominum saluti consulere. Illud tamen perpetuo verum est, istam omnium et ad omnia libertatem non esse, quemadmodum pluries diximus, expetendam per se, quia falsum eodem jure esse ac verum, rationi repugnat. Et quod ad *tolerantiam* pertinet, mirum quantum ab aequitate prudentiaque Ecclesiae distant, qui *Liberalismum* profitentur. Etenim permittenda civibus omnium earum rerum, quas diximus, infinitâ licentiâ, omnino modum transiliunt, atque illuc evadunt, ut nihilo plus honestati veritatique tribuere quam falsitati ac turpitudini videantur. Ecclesiam vero, columnam et firmamentum veritatis, eamdemque incorruptam morum magistram, quia tam dissolutum flagitiosumque *tolerantiae* genus constanter, ut debet, repudiat, idemque adhiberi fas esse negat, criminantur esse a patientia et lenitate alienam; quod cum faciunt, minime sentiunt, se quidem, quod laudis est, in vitio ponere. Sed in tanta ostentatione *tolerantiae*, re persaepe contingit, ut restricti ac tenaces in rem catholicam sint: et qui vulgo libertatem effuse largiuntur, iidem liberam sinere Ecclesiam passim recusant.

Et ut omnis oratio unâ cum consectariis suis capitulatim breviterque, perspicuitatis gratiâ, colligatur, summa est, necessitate fieri, ut totus homo in verissima perpetuaque potestate Dei sit: proinde libertatem hominis, nisi obnoxiam Deo ejusque voluntati subjectam, intelligi minime posse. Quem quidem in Deo principatum aut esse negare, aut ferre nolle, non liberi hominis est, sed abutentis ad perduellionem libertate: proprieque ex animi tali affectione conflatur et efficitur *Liberalismi* capitale vitium. Cujus tamen distinguitur forma multiplex: potest enim voluntas non uno modo, neque uno gradu ex obtemperatione discedere, quae vel Deo, vel iis, qui potestatem divinam participant, debetur.

Profecto imperium summi Dei funditus recusare atque omnem obedientiam prorsus exuere in publicis, vel etiam in privatis domesticisque rebus, sicut maxima libertatis perversitas, ita pessimum *Liberalismi* est genus: omninoque de hoc intelligi debent quae hactenus contra diximus.

Proxima est eorum disciplina, qui utique consentiunt, subesse mundi opifici ac principi Deo oportere, quippe cujus ex numine tota est apta natura: sed iidem leges fidei et morum, quas natura non capiat, ipsa Dei auctoritate traditas, audacter repudiant, vel saltem nihil esse ajunt, cur earum habeatur, praesertim publice in civitate, ratio. Qui pariter quanto in errore versentur, et quam sibimetipsis parum cohaereant, supra vidimus. Et ab hac doctrina tamquam a capite principioque suo, illa manat perniciosa sententia de rationibus Ecclesiae a republica disparandis: cum contra liqueat, geminas potestates, in munere dissimili et gradu dispari, oportere tamen esse inter se actionum concordia et mutatione officiorum consentientes.

Huic tamquam generi subjecta est opinio duplex. — Plures enim rempublicam volunt ab Ecclesia sejunctam et penitus et totam, ita ut in omni jure societatis humanae, in institutis, moribus, legibus, reipublicae muneribus, institutione juventutis, non magis ad Ecclesiam respiciendum censeant, quam si esset omnino nulla: permissa ad summum singulis civibus facultate, ut privatim, si libeat, dent religioni operam. Contra quas plane vis argumentorum omnium valet, quibus ipsam de distrahendis Ecclesiae reique civilis rationibus sententiam convincimus: hoc praeterea adjuncto, quod est perabsurdum, ut Ecclesiam civis vereatur, civitas contemnat.

Alii, quominus Ecclesia sit, non repugnant, neque enim possent: ei tamen naturam juraque propria societatis perfectae eripiunt, nec ejus esse, contendunt, facere leges, judicare, ulcisci, sed cohortari dumtaxat, suadere, regere sua sponte et voluntate subjectos. Itaque divinae hujusce societatis naturam opinione adulterant, auctoritatem, magisterium, omnem ejus efficientiam extenuant et coangustant, vim simul potestatemque civilis principatus usque eo exaggerantes, ut sicut unam quamvis e consociationibus civium voluntariis, ita Ecclesiam Dei sub imperium ditionemque reipublicae subjungant. — Ad hos plane refellendos argumenta valent Apologetis usitata, nec praetermissa Nobis, nominatim in Epistola encyclica *Immortale Dei*, ex quibus efficitur, divinitus esse constitutum, ut omnia in Ecclesia insint, quae ad naturam ac jura pertineant legitimae, summae, et omnibus partibus perfectae societatis.

Multi denique rei sacrae a re civili distractionem non probant; sed tamen faciendum censent, ut Ecclesia obsequatur tempori, et flectat se atque accommodet ad ea, quae in administrandis imperiis hodierna prudentia desiderat. Quorum est honesta sententia, si de quadam intelligatur aequa ratione, quae consistere cum veritate justitiaque possit: nimirum ut, explorata spe magni alicujus boni, indulgentem Ecclesia sese impertiat, idque temporibus largiatur, quod salva officii sanctitate potest. — Verum secus est de rebus ac doctrinis, quas denutatio morum

fallax judicium contra fas invexerint. Nullum tempus vacare religione, veritate, justitia potest: quas res maximas et sanctissimas cum Deus in tutela Ecclesiae esse jusserit, nihil est tam alienum quam velle, ut ipsa quod vel falsum est vel injustum dissimulanter ferat, aut in iis quæ sunt religioni noxia conniveat.

Itaque ex dictis consequitur, nequaquam licere petere, defendere, largiri, cogitandi, scribendi, docendi, itemque promiscuam religionum libertatem, veluti jura totidem, quae homini natura dederit. Nam si vere natura dedisset, imperium Dei detrectari jus esset, nec ulla temperari lege libertas humana posset. — Similiter consequitur, ista genera libertatis posse quidem, si justae caussae sint, tolerari, definita tamen moderatione, ne in libidinem atque insolentiam degenerent. — Ubi vero harum libertatum viget consuetudo, eas ad facultatem recte faciendi cives transferant, quodque sentit de illis Ecclesia, idem ipsi sentiant. Omnis enim libertas legitima putanda, quatenus rerum honestarum majorem facultatem afferat, praetera nunquam.

Ubi dominatus premat aut impendeat ejusmodi, qui oppressam injusta vi teneat civitatem, vel carere Ecclesiam cogat libertate debita, fas est aliam quaerere temperationem reipublicae, in qua agere cum libertate concessum sit: tunc enim non illa expetitur immodica et vitiosa libertas, sed sublevatio aliqua, salutis omnium caussâ, quaeritur, et hoc unice agitur ut, ubi rerum malarum licentia tribuitur, ibi potestas honeste faciendi ne impediatur.

Atque etiam malle reipublicae statum populari temperatum genere, non est per se contra officium, salva tamen doctrina catholica de ortu atque administratione publicae potestatis. Ex variis reipublicae generibus, modo sint ad consulendum utilitati civium per se idonea, nullum quidem Ecclesia respuit: singula tamen vult, quoad plane idem natura jubet, sine injuria cujusquam, maximeque integris Ecclesiae juribus, esse constituta.

Ad res publicas gerendas accedere, nisi alicubi ob singularem rerum temporumque conditionem aliter caveatur, honestum est: immo vero probat Ecclesia, singulos operam suam in communem affere fructum, et quantum quisque industriâ potest, tueri, conservare, augere rempublicam.

Neque illud Ecclesia damnat, velle gentem suam nemini servire nec externo, nec domino, si modo fieri, incolumi justitia, queat. Denique nec eos reprehendit qui efficere volunt, ut civitates suis legibus vivant, civesque quam maxima augendorum commodorum facultate donentur. Civicarum sine intemperantia libertatum semper esse Ecclesia fautrix fidelissima consuevit: quod testantur potissimum civitates italicæ, scilicet prosperitatem, opes, gloriam nominis municipali jure adeptae, quo tempore salutaris Ecclesiae virtus in omnes reipublicae partes, nemine repugnante, pervaserat.

Haec quidem, venerabiles Fratres, quae fide simul et ratione duce, pro officio Nostro apostolico tradidimus, fructuosa plurimis futura, vobis maxime Nobiscum adnitentibus, confidimus. — Nos quidem in humilitate cordis Nostri supplices ad Deum oculos tollimus, vehementerque petimus, ut sapientiae consiliique sui lumen largiri hominibus benigne velit, scilicet ut his aucti virtutibus possint in rebus tanti momenti vera cernere, et quod consequens est, convenienter veritati, privatim, publice, omnibus temporibus immotáque constantiâ vivere. — Horum caelestium munerum auspicem et Nostrae benevolentiae testem vobis, venerabiles Fratres, et Clero populoque, cui singuli praeestis, Apostolicam benedictionem peramanter in Domino impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum die XX. Junii Anno MDCCCLXXXVIII. Pontificatus Nostri Vndecimo.

LEO PP. XIII.

Svećenik u školi.

Svaki svećenik, koj živi za crkvu i za njezine probitke, znade za boj, koj biju europske države, da oduzmu crkvi svaki upliv na školu.

U takovih okolnostih moramo mi svećenici biti budni, moramo razumjeti duh vremena te se protiviti pokušajem; mi moramo, koliko možemo paralizovati ovaj zao upliv i junački se boriti, da uzdržimo vjeru u školi medju mladeži. Njeki visoki crkveni dostojanstvenik rekao je njekom zgodom ove rieči: „Ako ne budemo pripravni dati život svoj, da uzdržimo existenciju božju u obuci kod djece, pitam, koj je još onda dogma, za koj mislimo, da moramo podnieti mučeničtvo?“ Odatle sliedi jasno, da se mi svećenici moramo baviti katekizacijom, obučavanjem i odgojivanjem mladeži. Što mora dakle činiti svaki revni kateketa?

U njekom časopisu čitao sam odgovor na ovo pitanje, koji ovdje donašam u prievodu.

Mi moramo biti uztrpljivi u stvarih, koje žali bože ne možemo promjeniti. Dà, mi moramo biti uztrpljivi, da se ne dižemo protiv sistematičkog podkapanja nabožnosti kod djece i mladeži. Mi se moramo držati principa: „Vrši svoju dužnost.“ Činimo, što činiti moramo, a blagoslov božji neće manjkati.

*

Mi moramo moliti za djecu nam povjerenu, da unapredimo kod njih vjersku obuku.

Mi moramo podučiti roditelje u propoviedi o velikoj njihovoj dužnosti, da si djecu odgajaju kršćanski. Za to mora svaki dušobrižnik reći svake godine bar jednu propovjed ob kršćanskom odgojivanju djece.

Ako je moguće, neka drži svaki svećenik, napose kateketa koj kateketički časopis.

Svaki kateketa mora biti ne samo savjestan već i sposoban, da predaje vjeronauk, te mora djelovati ne samo na pamet, već i na srce djetinsko, jer vjerska obuka nije samo za školu, već više za čitav kasniji život. Za to mislim, da mora svaki kateketa iztaknuti osobito sliedeće:

Kad govori o iztočnom griehu, mora protumačiti posliedice tog grieha za praroditelje i za nas kao temelj, da uzmognu djeca shvatiti kasnije čim bolje djelo odkuplenja.

Treba iztaknuti život Isusov u Nazaretu kao primjer života za djecu.

Potanje protumačiti muku Isusovu. Tom zgodom može se protumačiti križni put.

-Kod članaka vjerovanja mora se uzeti obzir uviek na askezu, da djeca uzmognu danas sutra sve ovo uporaviti na sebe.

Parafrazu o Otče našu, Zdravo Mariji i drugih kratkih molitvicah. Promatrajuća molitva neka se spomene u kratko po sv. Ignaciju.

Osobito dobro treba podučiti djecu za prvu izpovied i sv. pričest, o čem kanim još koju reći u Katol. Listu, bude li mi ustupljeno mjesta.

Eshatologija neka se dobro protumači.

Djecu treba podučiti i o raznih duhovnih vježbanjih u pojedinih mjesecih n. pr. u ožujku o sv. Josipu; u svibnju o svibanjskoj pobožnosti na čast B. D. Marije; u lipnju o presv. srcu Isusovom; u listopadu o krunici; u studenom o načinu, kako se može pomoći dušam u očistilištu. Djecu treba poučiti i o značenju pojedinih crkvenih doba, kao o korizmenom postu, Uskrsu itd.

Kad se izpituje katekizam, nije dosta samo paziti, da ga djeca dobro nauče na pamet, već se mora nastojati i na praktičku uporabu božanskih istina na život, na pobudjivanje vjerskih čuvstva itd.

Montalembert veli: „Dajte svietu čestite, požrtvovne, odlučne, u vjeri ponizne, za razuzdanost i prostotu nepristupne muževe, prave muževe, pa će sviet slušati njihov glas; skoro uviek svladati će oni zlo, a svakako prisiliti će druge, da ih štuju a mnogi će ih i sliediti.“ Ako danas ne imamo pravih muževa, moramo se tužiti sa Prorokom: „Deficient pueri et laborabunt et juvenes in infirmitate cadent.“ (Is. XXXX. 30.) Mi smo prvi zvani, da budemo viri fortissimi i da dademo svietu čestite muževe. A to ćemo postići, ako se svojski zauzmemo za djecu i za mladež. Mnogi čovjek imade zahvaliti svomu vjeroučitelju, da nije u današnje vrieme izgubio vjeru već ostao dobrim katolikom.

Baš za to, jer djeca vide kod kuće samo nevjeru ili barem vjerski indiferentizam, moramo mi svećenici biti pravi apostoli ovakove djece. I to je naša dužnost, jer „non est nobis satis ad salutem, quod virtuose ipsi vivemus, sed oportet aliorum salutem re ipsa desiderare.“ (Crysost.) Težak je to posao, pače kadkada bezuspješan „ardua nobis res atque laboris plena“ (Crysost.); nu Gospodin gleda na volju, rad i muku i sve će to jednom naplatiti: „summam pollicetur mercedem iis, qui curam eorum suscipiunt.“ (Crysost.) Kod našega rada u školi, neka nam bude jakost, utjeka i svjetlo rieč božanskog prijatelja djece: „Amen dico vobis, quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.“ (Math. XXV. 40.)

J. Šašel.

Njekoliko pogrješaka kod prikazivanja svete mise.[1])

(Cvj. Gruber.)

(Konac.)

Ako je misa cum expositione ss. sacramenti, imadem sliedeće opaziti. Imade svećenika, koji običavaju posve s lahke ruke prikazivati sv. misu cum expositione, što u sploh nije za odobriti, jer ne odgovara visokoj svetinji same stvari. Ako se to rádi in confluxu populi, kao na sborove crkvene, gdje je crkva prepuna ljudstva, ne može se puk izloženomu božanstvu dostojno klanjati. A onda, što predje u česti običaj, podje više manje kod puka u necjenu. Što redje, to bolje; i to sámo u osobitih slučajevih. Ja sam i to doživio, da ako se misa često reče cum expositione, narod ovako mudruje: tà primili smo jutroske pri misi blagoslov sakramentom, pa nam ne treba po pôdne k večernici. I zbilja ga neima toliko na popoldašnjoj božjoj službi. Dobro je stoga pučke konjekture razumjeti, pa znati se vladati. Kod iste pako ekspozicije mnogo se takodjer grieši proti rubrikam. Evo kako. Gdje ne ima orgulja, pjeva se ova ili ona narodna pjesma, samo se ne pjeva ona, koja je propisana: „Tantum ergo — Genitori Genitoque — Tomu dakle — Roditelju i Rodjenomu.“ Ja ne znadem, kako to. U sebi nije tko zna kako težko podučiti puk, da pjeva tu pjesmu, ili barem da ju pjeva crkveni pjevač, ako ne drugi, ili ako ništa drugo, sám svećenik, dok se puk ne priuči. A gdje se pjeva, grieši se navadno opet davajuć blagoslov ili križajuć sanktisimom. Njekoji misle još uviek, da se onda imade dati taj blagoslov, kad se pjevaju rieči: „praestet fides — sit et benedictio, što u ćut — blagoslovom proštenje“, kao da rieč „blagoslovom“

---

[1]) Posljednji smo put opazili, da se knjiga na koncu mise tako zatvori, da hrbtom gleda prema tabernakulu, a izpala nam rieč, da to biva samo onda, kad se knjiga prenese poslije blagoslova na stranu evangjelja, te se iz nje čita zadnje evangjelje.

u pjesmi odlučuje kad se ima križati. Nò, to je proti rubrikam posve očivjestno, i ne smje da bude, već sanktissimom valja prekrižiti ili dati blagoslov, kad je pjesma dopjevana ili dovršena, te je sve tiho, a ne prije. Jednom treba to upamtiti, i toga se strogo držati — posvuda, a ja se samo čudim, kako još proti tomu mladji kler, došav jedva iz sjemeništa — grieši. Nije od potrebe uzeti u ruke sakramenat (bila to monstranca ili kškpnik, ciborij) sa korporalom, već samu sv. posudu bez ourrorala, jer zato imadeš velum, da s njim božanstvo držiš. — Grieši se i pri kadjenju božanstva. Rubrika propisuje, da se imade kaditi „triplici ductu“, što razni raznovrstno shvaćaju, pa stoga svaki to kadjenje drugčije preduzimlje — s tri strane, s lieve, s desne i po sriedi. Najbolje je ovako: dok rubrika jednostavno veli: triplici ductu, treba tako i uraditi, i ništa više ni manje, jer prieko rubrike se ne smje, makar iz koje mu drago pobožnosti. Kad ćeš staviti u kadionicu tamjan, digneš se i stojećke to uradiš, a tamjan nikad ne prikrižiš ili ne blagosloviš rukom, kad je kaditi sam presv. sakramenat, što jednom za vazda treba dobro upamtiti, jer sramota je, da svećenik toga ne zna i da grieši proti tomu. Na to klekneš, duboko se nakloniš, i „triplici ductu“ t. j. ravnim trikratnim potezom kadionice pokadiš božanstvo, opet se duboko nakloniš, i predaš kadionicu podvorniku. Samo se onda tamjan stavljajući ga u kadionicu blagosljivlja, kad se s njim imadu kaditi ine stvari pri blagoslovih, a sanktisimum ne. Nu kad smo već pri ekspoziciji, odma i to opažam, da kad se večernica obavlja s ekspozicijom, pri običajnih molitvah poslije litanija, nikad se ne reče: „Dominus vobiscum — Gospod svami“, već odma poslije: „Domine exaudi orationem meam — Gospode usliši molitav moju“, predje se na „oremus — pomolimo se.“ Kad je pako izložiti božanstvo poslije mise — budi da je „Te Deum“ Tebe Boga“, ili zaključak procesije, ili bud koj drugi povod, najpraktičnije je držati se rimske prakse, koja najbolje odgovara rubrikam. Sakramenat stoji na oltaru, pokadi se, i intonira „Tantum ergo — Gernitori — Tomu dakle Rodjenomu“ —, kad se pjesma dopjeva, reče se navadna molitva de Sanctissimo cum versiculis (bez „Dominus vobiscum — Gospod s vami“) — pokadi se, i kad je sve tiho, dade se blagoslov. Ovo točnije odgovara propisom, nego da se držeći sakramenat intonira „Tantum ergo“ etc. pa pri prvoj kitici okrene natrag k oltaru, a onda s novič obraća k puku intonirajuć „Genitori“. Dolazi to njekuda smiešno, pa zato držati se je gore pomenutoga pravila.

(Konac će sliediti.)

Rieč na članak: „Ženitba talijanskih državljana.“

U prošlom broju „Katol. Lista“ točno je crtano po službenom glasilu cjelovačke biskupije, što se zahtjeva, da talijanski državljan kod nas sklopi ženitbu, koju će i talijanska država priznati valjanom.

Predprošle godine slučilo se nekom župniku, da je imao vjenčati talijanske podanike. Znao je, da talijanska država što šta propisuje za valjanost braka, koji sklope njezini državljani u inozemstvu, te da ne bude imao k-kove možebitne odgovornosti, poslao je sve spise mladenacâ nadb. duh. stolu, da ih prouči i shodna odredi prema zahtjevom talijanske države.

Duh. stol odgovorio je doslovce kako sledi: „Penes remissionem documentorum (bili su to krstni i ledični listovi ženikâ) Pauli Zilli et Theresiæ Fabris RDVestræ hisce rescribitur: 1. normæ illius, vigore cujus in Italia benedictioni sacramentali civile matrimonium præmittendum est, isthic nullam rationem habendam esse: 2. fatos sponsos si liberum suum statum inde ab 1880. fidedignis testibus vel documentis comprobaverit, vel denique eatenus corporale juramentum deposuerint, servatis secus servandis, ad matrimonium admitti posse.“ — Datirano 10/12. 1886. pod br. 4308. —

U ovoj preč. odredbi ne bijaše nikakva spomena, da se navještaji moraju obaviti u rodnom mjestu ženikâ u Italiji, niti da ih ima obaviti politička oblast, pošto u Italiji obstoji obligatorna gradjanska ženitba; već se jednostavno dopušta, da se vjernici vjenčaju, ako dokažu slobodno stanje od dana, kako im bje izdan slobodni list.

To me je ponješto smutilo — i sada ne znam, da li je župnik dužan držati se propisâ, koje iziskuje talijanska država od svojih podanika, koji stupaju u zakonski brak u inozemstvu, ili bi mogao postupati s njimi kao sa Austrijskimi državljani, neobazirajuć se po gore citiranoj odredbi na njihove propise.

Preč. nadb. duh. stol već je višeputa hvalevriedno riešio ovakove dvojbe, pa je nade, da će i sada posebnom okružnicom obavjestiti svoje dušobrižno svećenstvo, što mu je raditi sa talijanskimi državljani, kad žele kod nas sklopiti ženitbu, i kakovih se propisa imade držati; jerbo do sada, u koliko mi je poznato, nije o tom izdana nikakova okružnica, a niti je što pobliže označeno u našem „Naputku za duh. sudove“; jer tamo §. 71. veli skroz obćenito: „Valja paziti na to, da se inozemci drugčije nepuste k vjenčanju, nego ako izvrše sve o n o, što je p o t r e b n o, da se mogu zakonito oženiti.“ — A da će znati, što je potrebno u pojedinih slučajevih veli dalje spomenuti §., „da će odrediti biskup prama prilikam.“ Prilika je pako sada, a i nužda, jer se svakim časom takovi slučajevi vraćaju.

Gustav Lepušić.

Viestnik.

Zagreb. Uzoriti gosp. kardinal nadbiskup J o s i p M i h a l o v i ć odputovao je prošle nedjelje u pratnji preč.

gosp. opata kanonika a latere Dr. Antuna Kržana u kupelj Wildbad Gastein, gdje će ostati četiri tjedna.

— Uzoriti gosp. kardinal nadbiskup poklonio je opet 20.000 for. za restauraciju prvostolne crkve.

— (Redjenje.) Prošle tri nedjelje redio je presv. g. biskup Franjo Gašparić svršene bogoslove u subdjakone, djakone i misnike. Posljednje su nedjelje zaredjene u misnike ovi:

Bažulić Baltazar, Belavić Nikola, Benjak Jakob, Bručić Stjepan, Hadrović Stjepan, Huzek Stjepan, Kordaš Dragutin, Kropek Ivan, Kučera Robert, Mikić Nikola, Milašinović Martin, Peterka Bogdan, Petričevac Stjepan, Sajko Osvald, Štefanec Stjepan, Valek Stjepan, Vuković Josip, Vuković Vilko, Zabavnik Karlek, zatim *franjevac* Srećko Novak. Dvojica pak radi bolesti niesu mogla biti zaredjena.

— † Stjepan Rožman, kapelan Sopjanski umro je dne 17. o. mj. R. i. p.

Francezka. U francezkoj je zastupničkoj kući M. Laffon stavio priedlog, da se ukinu svi mužki religijosni redovi. Kad god bi prvi put primila koja kongregacija nova člana imala bi platiti 100—1000 franaka globe, a sljedeći put dvostruko. A za što ovaj priedlog? Jer su slobodnozidarske novine uzvitlale silnu buru, jer da je jedan član ovakva reda počinio sablažnjivo djelo. Biskup Freppel dobio je ovako opet priliku, da kaže i dokaže kako je ovaj priedlog nepravedan, a kako se čini biti će i povod puka i sramotna denuncijacija.

— (Govor jednoga biskupa Carnotu.) Grenobleski biskup Fava predstavio je nedavno Carnotu svoje svećenstvo sliedećim govorom: „Gospodine predsjedniče! Prošloga siečnja zapade me čast desiti se kod pape, kad je gosp. De Behaine, poslanik francezki kod sv. stolice, uručio Njeg. Svetosti čestitku predsjednika republike, i podastro dužni poklon preljubezne kćeri Crkve. Ne ću nikada zaboraviti na domorodna čuvstva, koja mi ulievahu u srdce plemenite rieči poslanikove, i još sam i sada ganut, kad se sjećam uzvišenih rieči, kojimi je Leon XIII. izkazao svoju ljubav naprama našemu narodu. Leon XIII. spomenu Vaše ime, i primi Vaše pismo s najvećim zadovoljstvom, i udieli milostivo blagoslov Vam, Vašoj obitelji, i našoj dragoj domovini. Moje Vam evo svećenstvo, g. predsjedniče, posvjedočuje štovanje svoje, i moli se Bogu, da blagoslov Namjestnika Kristova osigura Vam, Vašoj obitelji i Francezkoj sreću i mir.“ — Predsjednik odgovori na to biskupu: „Vi znate, da naša vlada želi pomirbu, i da štuje sve zakone. Uvjeren sam da će te se Vi uviek toga sjećati, i da Grenobelsko svećenstvo misli i osjeća jednako s Vami.

† P. Franz Ksaver Weninger S. J. Dne 29. pr. mjeseca umro je u Cincinati-u glasoviti misijonar i jubilarac svećenik Franc Weninger. Rodio se 31. oktobra 1805. od ugledne obitelji u dvoru svoga otca Mildhaus kod Maribora. Još kao dječaka zavolila ga pokojna carica Karolina Augusta i povela ga sobom u Beč. Ondje je svršio filosofiju i teologiju te se poslie kao svećenik vratio u Gradac, gdje je do skora na sveučilištu predavao dogmatiku. Kako se po svemu vidi otvorio mu se put do visokih časti, al on ostavi sve i podje medju Jesuite. 1848. god. otišao je kao misijonar u Ameriku, te je poviest amerikanskih misija u velikom dielu poviest njegova rada. Kraj dušobrižnoga nastojanja stekao si ime i literarnim radom. Njegovim originalnimi propoviedima rado se služe. R. i. p.

Nagodba svete Stolice sa Kolumbijom.

Art. 8.

Reipublice Gubernium fidem suam obligat legibus, quæ pœnalia judicia moderantur, ea præscripta condionesve adponere, quæ *sacerdotii dignitatem sartam tectam* servent, quoties Ecclesiæ ministrum criminali processu qualibet de causa implicari contingant.

Art. 9.

Locorum Ordinariis, ut et Parochis, integrum est *exigere a fidelibus obventiones proventusque ecclesiasticos ad canonum normam* et ex bono et æquo constitutos, quique sive ex immemoriali consuetudine cujuslibet diœceseos causam habent, sive opere in sacro ministerio præstito; attamen ut actus et obligationes ab hujusmod jurium fonte manantes vim civilibus legibus nanciscantur, et sæcularis potestas suam auctoritatem interponat, locorum Ordinarii *communicabunt cum gubernio consilia.*

Art. 10.

Poterunt *libere institui fundarique in* Columbiana Republica regulares ordines, religiosæqua sodalitates utriusque sexus, dummodo canonicæ eorum erectioni legitima *potestatis ecclesiasticæ* auctoritas accedat. Præfati ordines religiosæque sodalitates *juxta proprias leges et constitutiones* regentur et administrabuntur; attamen ut juridica frui valeant persona, et patrocinio ac tutela legum Reipublicæ juventur, civili potestati exhibere tenentur *testimonium canonicæ veniæ* a respectiva auctoritate ecclesiastica ipsis tributæ.

Art. 11.

Sancta Sedes opem cooperationemque Gubernio præstabit ut in Columbiana Republica religiosi ordines constituantur qui *charitatis operibus* præcipue vacent, *missionibus, adolescentium institutioni,* instructionique universim, aliisque publicæ utilitatis et beneficentiæ operibus.

Art. 12.

In Universitatibus, collegiis, scholis aliisque studiorum institutis publica institutio atque instructio ad normam dogmatum, morumque doctrinam Ecclesiae Catholicæ conformata ordinataque esse debebit. In his omnibus studiorum facultatibus doctrinæ religiosæ institutio *præcepti* res erit, piæ etiam catholicæ *religionis exercitationes* in iisdem frequentabuntur.

Art. 13.

Quapropter respectivis locorum Ordinariis jus erit per se *sive per speciales Delegatos* in præfatis studiorum facultatibus *inspicere*, nec non libros qui pro textu adhibeantur *revisere* quoad ea quæ fidei doctrinam morumve spectant. Archiepiscopus Bogotensis libros seu textus designabit qui in Universitatibus legi debeant, ad religionis morumque scientias tradendas; atque ut uniformis sit harum disciplinarum institutio, idem Archiepiscopus collatis cum aliis locorum Ordinariis consiliis, libros deliget qui pro textu sint in reliquis publicis Athenæis. *Gubernium cavebit* ne in humanioribus litteris aut scientiis, et universim in omnium generum disciplinis tradendis, *placita evulgentur quæ catholicis dogmatibus, et reverentiæ ac venerationi erga Ecclesiam* debitæ, adversentur.

Art. 14.

Quod si contingat magistros aut lectores scientiæ religionis morumve contra gubernii edicta et præscriptiones, catholicæ doctrinæ haud consentanea docere, poterit loci Ordinarius eisdem docendi potestatem adimere.

Art. 15.

Jus Archiepiscopos et Episcopos in vacantibus Ecclesiis constituendi est Sanctæ Sedi proprium et peculiare, Nihilominus Sanctitas Sua *in specialis observantiæ argumentum*, atque ut inter Ecclesiam et civilem statum *pax et concordia* servetur, annuit, ut *explorata prius Præsidis Reipublicae sententia* num eligenda persona ipsi accepta sit, provisio sedium Episcopalium et Archiepiscopalium peragatur. Quapropter cum Sedem aliquam vacare contigerit, poterit Reipublicæ Præses Sancte Sedi ecclesiasticos illos viros *directe commendare;* qui iis omnibus ti-do bus pollere ipsi videantur, quæ ad episcopale munus rite obeundum expostulantur. Vicissim Sacta Sedes priusquam Episcopum quem nuncupet, nomina canditatorum quos provehere animo cogitet, semper Præsidi præsignificabit eum in finem ut dignoscat num *iis civilis aut politici ordinis* causas habeat cur candidatorum personæ sint ipsi minus gratæ. Curabitur ut vacantum sedium provisio *quantocius* fiat, *quæ ultra sex mensium spatium procrastinari nequibit.*

Art. 16.

Sancta Sedes *novas diœceses* erigit, ac novas earumdem peraget circumscriptiones, cum id fidelium necessitas aut utilitas postulaverit; cum Gubernio tamen *consilia conferet* ejusdemque æquas reique congruentes animadversiones acceptas gratasque habebit.

Art. 17.

Ut matrimonium eorum omnium qui catholicam religionem profitentur effectus civiles quoad contrahentium prolisque personas et bona progignat, *juxta formam a Concilio Tridentino præscriptam* contractum esse oportebit. Celebrationi officialis a lege statutus aderit eum *tantummodo in finem ut matrimonium publicis tabulis continuo inscribat;* excipitur tamen casus celebrationis matrimonii in mortis articulo, tum enim si haud facile impleri queat hujusmodi juris solemnitas, prætermitti et subsidiariis probationibus suppleri ipsa poterit. Contrahentium cura erit providere ut civilis status officialis celebrationi matrimonii præsens adsit parochi autem opera in id tantum circumscribitur ut contrahentibus obligationem, quam civilis lex ipsis imponit opportune palam faciat.

Art. 18.

Quod matrimonia attinet quæ ad formam in Concilio Tridentino præscriptam quovis tempore celebrata fuerint, quæque effectus civiles sortiri debent, subsidiariæ probationes potissimæ habebuntur quæ ab auctoritate ecclesiastica promanant.

Art. 19.

Auctoritas ecclesiastica causas quæ respiciunt matrimonii vinculum et conjugum cohabitationem, ut etiam sponsalium validitatem, unice cognoscet; civilibus matrimonii effectibus ad judicem sæcularem remissis.

Art. 20.

Exercitus Reipublicæ exemptionibus gratiisque fruentur quæ sub generali privilegiorum castrensium nomine cognoscuntur, quasque Sanctitas Sua separatim determinabit.

Art. 21.

Post Divina Officia in omnibus Reipublicæ templis sic orabitur: *Domine salvam fac Rempublicam; Domine salvum fac Præsidem ejus, et supremas ejus actoritates.*

Art. 22.

Reipublicæ Gubernium dehinc perpetuo tamquam publicum status nomen et debitum (vulgo: *debito consolidato*) agnoscit pretium tum censuum in ærarii beneficium redemptorum, tum etiam bonorum publicatorum (vulgo: *beni disammortizzati*), quæ olim ad Ecclesias, pia sodalitia, patronatus, cappellas et instructionis ac beneficentiæ instituta ab Ecclesia admistrata pertinebant, quo demum cumque tempore ipsum in publici aerarii nominibus inscriptum fuerit. Hujusmodi nominum sors recognita (vulgo: *debito riconosciuto*) annuum fœnus, quovis onere deducto, trientis cum dimidio reddet cujus quolibet exacto semestri dies cedat.

Art. 23.

Redditus qui ex patronatibus, cappelis, sodalitatibus aliisque privatis fundationibus proveniunt, iis directim addicentur et numerabuntur, qui juxta fundationum tabulas eosdem exigendi jure pollent, vel ab iis legitime delegatis. Illorum solutio, ut præcedenti articulo cautum est, absque ulla subductione fiet, ab insequenti anno 1888. exordio ducto. Casu quo aliquam ex prædictis fundationibus extingui contingat, præhabitis inter pote-

statem ecclesiasticam et Gubernium consiliis, proventuum, qui ad illam pertinebunt, pietatis et beneficientiæ operibus addictio fiet, quin tamen unquam contra fundatorum voluntatem quidpiam fiat.

Art. 24.

Sancta Sedes perpendens præsentem statum aerarii Columbiani, et attenta utilitate quæ ex observantia præsentis conventionis in Ecclesiam manat, Reipublicæ sequentia *remittit et condonat* *a*). Pretium sortis usque adhuc minime recognitæ (*non riconosciuta in verum modo*) bonorum publicatorum (vulgo : *disammortizzati*) quæ quoad maximam illorum partem ad conventus pertinebant aut sodalitia religiosa utriusque sexus jam extincta, et in præcedentibus articulis haud comprehensa. *b*) Nomina quæ debeat ecclesiasticis institutis ob non solutos redditus fructusve quorum dies cessit, aliave de causa ex publicatione oborta usque ad diem 31. Decembris vertentis anni 1887.

Art. 25.

In hujus beneficii compensationem Columbianum Gubernium semel obstringit aliquam *quotannis in perpetuum addicere expeditam pecuniæ vim*, quæ in præsenti ad centena Columbianorum scutatorum millia constituta, quum aerarii conditio meliori fuerit loco aeque adaugebitur; quo, ea ratione et modo qui inter summas utrasque potestates ex composito conveniat, ope auxilioque juvabuntur diœceses, capitula, seminaria, missiones aliaque id genus opera, quibus Ecclesia gentes ad humaniorem vitæ cultum adducit.

Art. 26.

Religiosi extinctarum sodalitatum adhuc dum superstites redditibus frui pergent qui præcedentibus legibus adtributi ipsis fuerunt pro eorum sustentatione allisque vitæ necessitatibus.

Art. 27.

Pari modo reditus aliæque assignatationes firmæ ratæque constabunt antehac adtributæ Divini cultus manutentioni in Ecclesiis, cappellis aliisque religiosis locis, qourum ratio habita non est in Art. 22. Casu quo super hoc caput dubia aut difficultates oriantur, Gubernium consilia cum competenti ecclesiastica auctoritate communicabit, ut quod ad rem sit decernatur.

Art. 28.

Gubernium ecclesiasticis institutis bona publicata ad eadem pertinentia restituet, quæ nulli destinata et adtributa usui fuisse deprehendantur. Quorum ubi ignotus sit Dominus, vel in quem impendantur finis cessaverit, sive sors ex eorum venditione proveniens, sive eorum redditus adsimilibus pietatis et beneficentiæ operibus addicentur, prout uniuscujusque diœceseos necessitas postulaverit, collatis ea desuper re cum competenti auctoritate ecclesiastica consiliis.

Art. 29.

Sancta Sedes vicissim publicæ tranquillitati consulere cupiens declarat eos qui durante præteritarum vicissitudinum tempore ecclesiastica bona emerint publice proscripta, aut census in publico aerario redemerint, ad civilium legum tunc temporis vigentium normam, nullo unquam tempore aut modo ab ecclesiastica potestate molestiam habituros. Hæc porro remissionis gratia nedum executores hujusmodi actuum comprehendit, verum etiam eos omnes qui in exercitio cujuslibet muneris eisdem participaverint; ita ut emptores aut mancipes, censuumque redemptores, tum ipsi, tum legitimi eorum successores ab iisve causam habentes, tuto et pacifice ea eorumque emolumenta et fructus sibi habeant. Id tamen semper fixum firmumque esse debebit ut hujusmodi abusivæ alienationes nunquam in posterum renoventur.

Art. 30.

Quod cœmeteria attinet Reipublicæ, Gubernium ex composito cum respectivis locorum Ordinariis operam adhibebit, ut cautiones, quas civicum bonum et publica salus legitime exigit, cum veneratione sacris locis, Ecclesiæque legibus debita socientur. Casu quo sententiæ non conveniant, Reipublicæ Gubernium negotium pro re nata cum Sancta Sede communicabit.

Art. 31.

Pacta conventionesque quæ inter Sanctam Sedem et Columbiæ Gubernium ineantur quoad subsidia et adjumenta ut catholicæ Missiones penes barbaras tribus in Reipublicæ territorio degentes, majora incrementa suscipiant, publicorum comitiorum Reipublicæ suffragiis confirmari haud oportebit.

Art. 32.

Per præsentem Conventionem leges, ordinationes, decreta quolibet modo et tempore hucusque lata, in quantum conventioni eidem adversantur abrogata omnino consentur; atque eadem conventio veluti lex status in futurum omne tempus valitura habebitur.

Art. 33.

Ratificationes præsentis conventionis mutuo tradentur intra sex mensium spatium a subscriptionis die, aut citius si fieri poterit.

In quorum fidem præfati plenipotentiarii præsenti conventioni subscripserunt illamque suo quisque sigillo obsignavit.

Actum Romæ die 31. Decembris 1887.

M. Card. Rampolla.

Joaquin F. Vélez.

Urednik dr. **Ante Bauer.** Tiskom C. **Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 31. U Zagrebu, 2. kolovoza 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za pre lplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Isusova parabola o buntovnih vinogradarih.

Tumači prof dr. G. Baron.

Vrlo mnogo nauka svojih predočio je Spasitelj naš rabeći razne vrsti slikovnoga govora, a medju timi osobito rado parabole ili priče, t. j. pripoviesti crpljene iz svakdanjega života, kojim je predmet možan i vjerojatan, a kojimi se slikovno predočuje njeka viša istina ili dužnost. Ovakav slikovni način govora jest jedno od glavnijih obilježja popularnoga sloga, kojim se u osobitoj mjeri odlikuje sv. pismo; a zgodan je kraj ostalih razloga osobito za to, jer se slikom zgodno odabranom često laglje razsvjetljuje i k istini privodi razum te sa osjetljivim utiskom trese i osvaja volja čovječja, a da i ne govorimo o tom, kako se zgodno odabrana slika lasno pamti pa tako istina i dužnost njom predočena laglje dozivlje u pamet.

Izmedju mnogobrojnih prekrasnih Isusovih parabola, što nam ih zabilježiše evangjeoski pisci, želimo mi u ovoj razpravici predočiti i u kratko protumačiti u naslovu označenu parabolu o buntovnih vinogradarih. Odabrasmo pako upravo ovu parabolu ne samo za to, što nam ona daje divan primjer paraboličkoga govora, kojim je utjelovljena mudrost Boga zamašne istinè i dužnosti presadjivala u razum i srce ljudsko; već ju odabrasmo napose za to, što nam je Isus tom parabolom, rekavši ju na pragu svoga zemaljskoga života, u brk svojim krvnim neprijateljem, na razstanku sa starozavjetnom synagogom, koja je u osobi Isusovoj odbila i ubila od Boga si danoga Spasitelja, reć bi testamentarno naviestio, što čeka toli svakoga pojedinca čovjeka koli i svaki narod, koji odbija te u sebi ili u drugih ubija vječni od Boga nam u Isusu Kristu dani spas.

Sva tri synoptika z[illegible]žiše našu parabolu, i to: Matej 21, 33. sl. Marko 12, 1. sl. Luka 20, 9. sl. Mi ćemo se poslužiti tekstom evangjelja Matejeva, a na druga dva synoptika osvrnuti samo pri tumačenju, u koliko bude tomu posebna povoda. Uzet ćemo najprije i protumačiti samu parabolu, koja siže od Mat. 21, 33--39.; poslije toga će doći Isusove vlastite rieči, koje zajamčuju duboki smisao naše parabole, a koje ima Mat 21, 40—44.; konačno ćemo izvesti glavnije zaključke i u njih izražene nauke, koje nam i za naše vrieme daje Isusova parabola i na nju nadovezano Isusovo tumačenje.

Mat 21, 33—39.

33. Bijaše čovjek domaćin, koji posadi vinograd, i ogradi ga ogradom, i izkopa u njemu prešnicu, i sagradi kulu, i iznajmi ga vinogradarom, i odputova.

34. A kad se približi vrieme rodovom, posla sluge svoje k vinogradarom, da primu rodove njegove.

35. I vinogradari pograbišvi sluge njegove, jednoga izbiše, jednoga ubiše, a jednoga kamenovaše.

36. Opet posla druge sluge, više od prvih, i učiniše im isto tako.

37. Konačno pako posla k njim sina svojega govoreći: Bojat će se sina mojega.

38. A vinogradari vidjevši sina rekoše medju sobom: Ovo je nasljednik; hodite da ga ubijemo, pa ćemo imati nasljedstvo njegovo.

39. I pograbivši ga izturiše ga iz vinograda i ubiše.

Tumačeći ma koje vrsti slikovni govor valja da pazimo na dvoje: 1. koji je nepo-

sredni smisao opisanoga čina ili pripoviesti? i 2. koje su česti u slikovnom govoru signfikativne i u kom smislu?

Za našu parabolu nije nam potrebno, da posebice ovdje predočujemo njezin neposredni smisao; jer je isti po sebi razumljiv iz samoga evangjeoskoga teksta. Ostavljajući za to čestitomu čitatelju, da si iz teksta sam pamti niz misli, koje su predočene neposrednim smislom naše parabole, mi ćemo samo njeke rieči iz teksta razjasniti, da im bude znamenovanje što točnije opredieljeno.

U redku 33. za rieč ograda, Vulg. sepes, ima grčki tekst φραγμός, čim se označuje u obće svako ogradjivanje ili zatvaranje, a onda: ograda, zid, stiena, plot. Prema naravi tla Palestinskoga bijahu ograde obično od zida, pa tako nam je držati i u ovoj paraboli. — Prešnica, Vulg. torcular gr. t. ληνός, sastojala se kod Hebreja od dva velika korita ili od dva badnja, koji stajahu jedan nad drugim. Dolnji badanj bijaše pravilno u kamen usječen ili u zemlji izkopan i izzidan. I gornji badanj bijaše takodjer obično u kamen usječen ili u zemlji izkopan i izzidan te imadjaše većinom nad sobom krov za zaštitu proti kiši. U gornjem badnju gazili su ljudi grozdje, a mošt je curio kroz rešetku u dolnji badanj, odakle su ga pretakali u posude opredieljene za vrienje. Gornji se badanj zove hebrejski גַּת (gat) te njemu pripada strogo ime torcular, kako to dolazi u Mateju po Vulg., i ληνός u Matejevom grčkom tekstu. Doljnjem badnju je hebr. ime יֶקֶב (jeker), latinski lacus, a grčko ὑπολήνιον, koje potonje dolazi u tekstu Markovom latinskom i grčkom. Nu buduć su oba badnja kao sastavni dielovi ciele prešnice bili nerazdjelivi, za to se toli pod Matejevim torcular ληνός, koli pod Markovim lacus ὑπολήνιον razumieva ciela prešnica ili oba spomenuta badnja.

Obično su se prešnice nalazile izvan grada, većinom na briegovih, a najradje u samih vinogradih. — Osim ograde i prešnice bje sagradjena u našem vinogradu i kula. Običavalo se naime u vinogradih podići malu kućicu, koja bijaše slična tornju, a kojoj bijaše svrha, da se iz nje nadzire vinograd te da u vrieme berbe imade gospodar u njoj zgodan stan. I dan danas je vidjeti takovih kula i tornjića u vinogradih kod Hebrona i Jerusolima. — Liepo uredjen i svimi uslovi providjen vinograd iznajmi gospodar vinogradarom. Za rieč iznajmi ima Vulg. locavit, a grčki ἐξέδοτο ili ἐξέθετο (kako uzimlje Tischendorf po Y* B* C L.) koje obadvie variante znače: izdade, predade. To predavanje ili iznajmljivanje vinograda moglo je biti na razan način. Dotični naime vinogradari ili su imali sve plodove vinograda dati gospodaru, a za svoj trud dobiti ugovorenu svotu novca, ili su od dobivenih plodova ugovoreni diel, n. pr. polovinu, trećinu, četvrtinu ili ća desetinu pridržali sebi, a ostalo imali dati gospodaru. Iz parallelnih mjesta kod Marka (12, 2.) i Luke (20, 10.) dade se razabrati, da su vinogradari naše parabole imali dati gospodaru u ime najmovine dio plodova iz samoga vinograda.

U r. 34. u izreci „da primu plodove njegove“, po Vulg.: *„ut acciperent fructus ejus“*, može se rieč njegove *ejus* protegnuti i na gospodara i na vinograd. Nu bilo jedno ili drugo, svakako se razumievaju tudjer plodovi vinograda, koji su po ugovoru pripadali gospodaru vinograda.

Za r. 35. upozorujemo samo na liepi klimaks, kojim se predočuje pakostni postupak vinogradara napram slugam gospodarovim, u riečih: izbiše, ubiše, kamenovaše.

Iz r. 38. razabiremo motive, radi kojih su se vinogradari pakostno ponjeli toli napram slugam koli konačno i napram istom sinu gospodarovom (r. 39.): oni naime htjedoše, da se otmu vlasti gospodarovoj te da vinograd bude posvema njihovo vlastničtvo.

Imajući pred očima neposredni smisao parabole, toli u njenoj cielosti koli u pojedinih joj čestih, možemo sada potražiti i predočiti posredni joj smisao, t. j. iztaknuti: koje su česti u našoj paraboli signifikativne i u kom smislu. Rješavajući to pitanje valja da ponajprije u kratko spomenemo, u kakovih je prilikah, komu, kojim povodom i kakovom svrhom Isus rekao našu parabolu; jer od ovih raznovrstnih pojedinosti ovisi najviše signifikativnost pojedinih čestī parabole.

Poznato je iz evangjeoske poviesti, kako su hierarhe židovski, t. j. svećenstvo i učiteljstvo židovsko, zavidnim okom pratili Isusovo djelovanje, kako su očita Isusova čudesa poricali i izvraćali, raznovrstne zamke Isusu stavljali i urote snovali, kako da si po što po to Isusa maknu s puta: mjesto da po dužnosti i zvanju svomu privedu narod k Isusu, koji je očito zasvjedočio Messijstvo svoje, oni upotrebiše sve, da narod od Isusa odvrate; a mjesto da sami u Isusovoj osobi prigrle od Boga si danoga Messiju, na koga ih je sav stari zavjet upućivao, oni ga odlučiše konačno ubiti. Čim je Isus dulje djelovao i čim si je više svojom naukom, čudesi i raznimi blagodatmi narod

osvojio, tim je sve više rasla krvna mržnja Isusovih dušmana, hierarha Židovskih. Napokon dodjoše po osnovah providnosi Božje i zadnji dani Isusovomu zemaljskomu životu, u kojih je imao završiti svoje javno djelovanje i doprinesti veličanstvu Božjemu pomirbenu žrtvu, kojom se imadjaše rod ljudski izmiriti s Bogom i svim ljudem dobre volje otvoriti izvor spasenja. Tih zadnjih dana, kako nam svjedoči povjest evangjeoska, završivši javno svoje djelovanje u Galileji dodje Isus zadnji put u Judeju i uljeze konačno svečanim načinom u Jerusolim jašeći na magarici, dočim mu je množtvo naroda izkazivalo veliku počast stirući predanj odjeću svoju ili granje sa drveća te kličući pred njim i za njim: „Hosanna sinu Davidovu, blagosloven koji dolazi u ime Gospodnje, hosanna na visini!“[1]) Taj svečani Isusov ulaz u metropolu Židovsku i to javno klicanje, kojim je mnogobrojni narod jasno i glasno izpovjedio vjeru svoju u Messijstvo Isusovo, dogodi se 5 dana prije smrti Isusove t. j. na našu cvjetnu nedjelju. Primajući javnu izpovied naroda idjaše Isus izravno u hram te razgledav si ga vrati se u večer sa svojimi apostoli na konak u Betaniju, koja bijaše 3/4 ure daleko od Jerusolima ležeći na putu iz Jerika u Jerusolim. Prenočivši u Betaniji podje Isus sa svojimi apostoli drugi dan u jutro t. j. u ponedjeljak našega velikoga tjedna opet u Jerusolim. Na tom putu potraži Isus na jednoj smokvi ploda, a ne našav ga prokle ju i ona se osuši. Tim symboličkim činom naviestio je Isus narodu židovskom, kako će se i on osušiti, t. j. postati duševno mrtav, ili prestati biti narod Božji, jer ne donosi onih plodova, koje bi radi blagodati od Boga dobivenih donositi morao. Došav u Jerusolim podje Isus izravno u hram te se tudjer poče vladati onako, kako je mu to pripadalo kao Messiji i gospodaru hrama. Našavši naime u hramu raznovrstne trgovce, kupce i mienjače novca, koji su radom svojim obezčašćivali sveto mjesto, sve ih iz hrama proćera i mienjačke stolove razbaca, predbacujući im što su kuću Božju pretvorili u špilju razbojničku. Dakako da je Isus tim činom osudio svećenstvo židovsko, koje je podnosilo i dopuštalo dotične pogrde svetoga mjesta. Očistiv hram poče Isus odmah dieliti narodu čudesne blagodati davajući zdravlje sliepim i hromim, koji se tada nalažahu u hramu. Messijsko ponašanje Isusovo i čudesa na oči nazočnoga naroda tvorena povećaše posve naravno u sabranome narodu silno oduševljenje za Isusa, tako da je osjećanju naroda posve odgovaralo, što su u hramu Isusu na čast tom zgodom zapjevali djećaci klićući: „Hosanna sinu Davidovu!“ Dan prije doprinesao je narod Isusu javnu Messijsku počast; a danas gospodari Isus kao Messija u hramu, tvori u njem čudesa, dapače i mladi levite židovski pjevom svojim pozdravljaju Isusa u hramu kao Messiju pod okom najviše crkvene vlasti. Raste za to mržnja u duši hierarha židovskih proti Isusu, ali se ne ufaju Isusa pograbiti, jer vide, kako je mnogobrojan narod oduševljen za njega. Za to kuhajući gnjev svoj čekaju zgodu, kad će moći odvratiti narod od Isusa te ga navrnuti na zločin za koji postajaše sve spremnija duša njihova. Ovaj put se samo približiše k Isusu pitajući ga: „Čuješ li, što ovi kažu? t. j. ovi te dječaci pozdravljaju eto u hramu kao Messiju, čuješ li ti to, shvaćaš li domašaj toga? Lukavim tim pitanjem htjedoše izvabiti od Isusa izjavu po kojoj bi pala na nj odgovornost za sve t Messijske počasti njemu izkazane, a oni dobil zgodu, da ga pograbe i tuže. Ne preda Isus sbog pitanja hierarha, već im odlučno odgovara: Dakako, t. j. čuo sam izpjevanu mi Messijsku počast, shaćam ju i primam ju; pa da i oni uvide, kako je pjevanje dotičnih dječaka opravdano, upučuje ih na sv. pismo veleći: „zar niste nikad čitali: Iz usta male djece i koja sisaju načinio si hvalu.“ Tako je Isus odgovorom svojim izjavio ne samo da je on Messija, već da je i Bog, gospodar svih stvorova; jer Psalam 8., iz koga je uzet naš citat, radi upravo o slavi, koju doprinesoše Bogu svi stvorovi, isti sisajući. Naravski da je Isus odgovorom svojim zapanjio svoje neprijatelje i povećao gnjev u duši njihovoj. Oni zašutješe za taj dan s očitom odlukom, da za drugi dan priprave napadaj svoj; a Isus nastavi sve do noći naučati narod, koji idjaše svuda za njim i slušaše nauku njegovu. Na večer ode Isus opet noćit u Betaniju.

(Dalje će sliediti.)

---

[1]) Izp. Mat. 21, 1—11.

Kršćanski mučenici dokazuju božansko podrietlo kršć. objave.

U svijetu ćete imati tjeskobu, nu uzdajte se, ja sam svladao svijet. Iv. 16, 33.

Premda je čovjek, najplemenitiji stvor na zemlji, božanskoga podrijetla, to je ipak u zaslijepljenoj pameti a okorjelome srcu malne posve zaboravio na dostojanstvo svoje i ništavome kipu, djelu ruku ljudskih, rekao:

*

Ti si moj Bog! Ti si moj Bog! Ti si me stvorio. U to pak tužno doba, kada je s veoma rijetkim iznimkama sav rod ljudski zagrezao u kao što poganstva što bezboštva, dodje na svijet božanski Spasitelj Isus Krist, da posije sjeme vječne mudrosti i vječne istine; sjeme, koje se imalo poput gorušičina zrnca razrasti u stablo, da s njega crpe ljudi pomoć u nuždi, utjehu u tuzi, a beru plodove za vječan život. — „Što je Bog!“ vinulo se pitanje iz svačijega srca, a odgovora nanj nije mogla podati ni sva u to vrijeme u istinu napredna filozofija starih naroda. Jer, premda su i najveći umovi staroga doba pokušali, da dokuče ono vječno biće, koje premudro ravna ovim svemirom, ipak su veoma rijetki došli jedva do sićušne iskrice spoznanja ili bolje nagadjanja, a većina ih lutajući po tami i tražeći svjetlo ili se još većma od svjetla udaljila ili se sunovratila u najgadnije bezboštvo. U to vrijeme nevjere reče božanski Sijač: „Ko ne uzvjeruje osudit će se“ (Mar. 16, 16.) t. j. ko ne uzvjeruje, da je on Bog, da je Sin Božji, dan s nebesa, da izvuče rod ljudski iz nevolje, u koju zapade, da mu pokaže put k svjetlu, da ga spasi, ko to ne uzvjeruje — — — osudit će se. Oštre su doista te riječi Spasiteljeve, ali ipak pravedne, a i moraju biti pravedne, već stoga, jer su to zadnje njegove riječi, njegova ostavština, koju nam podade prije no što se vrati k Ocu svome nebeskome. Nu ako je nevjerovanje u Krista tolika zloća, da s njega okrivljen svatko propada za uvijek, to je morao njegov nebeski Otac nepobitno i očevidno svemu svijetu pokazati poslanje svoga Jedinorodjenca, njegov značaj i njegovu nauku. Morao je jasnim crtama otisnuti na zemlji pečat njegova svjedočanstva, sva narav, sva stvorenja morala su svjedočiti zanj tako, da bude usklik Rimljanina: „Doista to je bio Božji sin“, glas i usklik ljudske naravi, a ujedno prava jeka dubokoga uvjerenja svega čovječanstva. Pa doista višeputi je nepobitno i očevidno posvjedočeno božansko poslanje Spasiteljevo, a po tom zajamčeno i božansko podrijetlo njegovoj nauci.

Svakako nam najjasnije zasvjedočuju božansko poslanje Spasiteljevo čudesna i božanska djela iz njegovoga života, jer u njima upoznaje narav svoga gospodara. Njegova su čudesa pečat, koji je svim i svakome vidljiv, a ujedno svakome zajamčuje njegovo božanstvo. „Ta čemu li su drugo ova velika i mnoga čudesa Gospodova, veli sv. Augustin, van da nas privedu k vjeri u njega.“ (de util. cred. c. 22.) Bez čudesa ne bi bio Krist našao u židovskome narodu učenika niti medju poganima vjernika. Da nije činio čudesa, ne vjerovati u Krista ne bi bio grijeh, njegov nauk ne bi bio duši zakon, a volji zapovijed. Ta tek iza velikih i sjajnih čudesa, tek kod čudesnoga preobraženja Kristova na gori čujemo riječi, čujemo zapovijed: „Ovo je Sin moj ljubezni . . . . njega slušajte“ (Mar. 17, 5.). Nu Krist je u istinu činio premnoga čudesa, koja su nam u sv. knjigama zabilježena, a veoma mnoga opet, kojih nemamo nigdje ubilježenih, kao što to veli sv. Ivan apost.: „A i mnoga druga čudesa učini Isus pred učenicima svojima, koja nijesu pisana u knjizi ovoj“ (20, 31.). Često se On sam na raznim mjestima u raznim zgodama poziva na svoja čudesa kao na svjedočanstva svomu božanskomu poslanju. Tako veli: Ako pak ja Duhom Božjim izgonim djavle, dakle je došlo k vam kraljestvo Božje (Mat. 12, 26.), ili na drugome mjestu: Ali ja imam svjedočanstvo veće od Ivanova; jer djela, koja mi dade Otac, da ih izvedem, ta djela, koja ja činim, svjedoče za mene, da me Otac posla (Iv. 5, 36.); drugom opet zgodom: Otac pak, koji je u meni on tvori djela (Iv. 14, 10.), ili: Ne vjerujete li, da sam ja u Ocu, a Otac u meni? barem radi djêlâ tih vjerujte (Iv. 14, 11. s.). Niti se tome protive neke zgode, gdje Isus brani, da mu se djela raznose svijetom (Mat. 9, 30; Mar. 7, 36.), jer to čini Isus stoga, što još nije bilo vrijeme nadošlo (tako Dölling. Christent. und die Kirche str. 16.), kada bi njegova objava mogla koristonosno djelovati, ili što se je Isus bojao, da ga svjetina ne proglasi kraljem.

Nadalje nam Kristovi učenici kao svjedoci očevidci jamče nepobitno i jasno, da je Isus Krist činio čudesa veoma mnoga. Tako piše sv. Ivan apost. u 1. posl. 1, 1. 2.: „Što čusmo, što vidjesmo očima svojima, što razmotrismo i ruke naše opipaše o riječi života . . . . javljamo vam.“ Da pak učenici nijesu bili lakovjerni i odmah čemugod povjerovali, jamči nam sâm Spasitelj, koji ih u više prilika nazivlje „malovjernima“ i „sporima za vjerovanje“ (Luk. 24, 25.), jer ne povjerovaše odmah njegovim čudesima. — Ili je možda lakoumnost i lakovjerje, kada svi učenici tvrde: vidjeli smo Gospodina, — a Toma ipak još ne vjeruje veleći: „dok ne vidim na rukama njegovima probotka od čavala i ne metnem prsta svojega u mjesto od čavala i ne metnem ruke svoje u rebra njegova, ne ću vjerovati“ (Iv. 20, 25).

Isto je tako i čudesno uskrsnuće Kristovo častan završetak njegovoj božanskoj nazočnosti i djelovanju na zemlji a ujedno najsjajniji dokaz njegove božanstvenosti, potvrda njegova vječnoga rodjenja od Oca, kruna i završetak svim čudesima. Dopušta nam to i Strauss, kada odlučno i jasno veli, da je reći bi „srce kršćanstvu uskrsnuće Isusovo“ (die Halben u. die Ganzen S. 125.). Pa doista sv. apostol pogana stoga i gradi vjeru na uskrsnuću Kristovu kao na najčvršćem temelju, kada veli: „Ako Krist ne uskrsnu, uzaludno je dakle propovijedanje naše, uzaludna je vjera vaša“ (1. Kor. 15, 14). Uskrsnuće je pobjeda Kristova nad neprijateljima, u kojoj se bistro zrcali njegova božanska moć, ono je slika našega budućega uskrsnuća i proslave naše, najzreliji i zadnji plod njegova spasonosnoga djelovanja na zemlji. Da je Krist kao drugi ljudi podlegao smrti, — toj kazni za grijeh —, to on ne bi bio nadvladao niti smrti niti grijeha, a po tom ne bi bio naš Spasitelj, niti bi nas njegova smrt izmirivala s Bogom. Ne može se, u kratko,

podrmati Kristovo uskrsnuće, a da se ujedno ne podrma i cijelo kršćanstvo.

Želimo li pak znati, koju li je svrhu imao sâm Isus Krist tvoreći čudesa, lako ćemo ju upoznati, promotrimo li neke činjenice iz njegova života. Kada su farizeji iskali od Isusa čudo i tim kušali njegovu božansku moć, vidimo, da Isus ne čini čuda (Mat. 12, 38). Kada ga u Samariji ne primiše u grad, učenici njegovi hoće, da vatrom s neba unište taj grad, nu Isus toga ne dopušta, već ih sjeća na blagost (Luka 9, 54.). Irud se i njegovi dvorani nadaju, da će vidjeti čudo od Isusa, upravljaju nanj sijaset pitanja, a on šuti, dok bi jednim čudom mogao zadobiti slobodu, a Iruda bi i sve mu dvorane napunio strahom i užasom. On ipak ne čini čuda, već šuti i dopušta, da mu se Irud i naruga (Luk. 23, 8. ss.). Jednoga od sluga, koji dodjoše, da g. uhvate, iscijeli on. Iz ovih i ovakovih činjenica smijemo s pot punom sigurnošću ustvrditi, da tako nikad nije činio čovjek, da su to djela i postupak Boga-čovjeka. Od prvoga čuda, što ga je učinio na svadbi u Kani, pa sve do zadnjega na maslinskome brdu nije Isus nijednoga čuda učinio, da udovolji znaličnosti tudjoj ili da sebe prodiči, već samo onda i ondje, gdje je to njegova mudrost smatrala potrebno ili zgodno. — Kada Marija i Marta plaču na grobu svoga ljubeznoga brata, gdje majka slomljena od tuge ide za lijesom svoga jedinca, gdje bijedni slijepac moljaka, gdje se srdobolna žena vjerom osokoljena hvata okrajka njegova odijela, tudjer izlazi iz njega božanska moć, tudjer on čini čudesa i vida rane bijednicima. Činio je dakle Isus Krist čudesa, da zasvjedoči, da je pravi od Boga obećani, od proroka navieštani, a od Oca svoga nebeskoga poslani Spasitelj svijeta, da je pravi Bog, a po tome da je i njegov nauk božanskoga podrijetla, da je pravi Božji nauk. Da pak njegova čudesa zajamčuju i njegovo božansko poslanje a po tome i božanstvenost njegova nauka, sâm nam on to zasvjedočava onom zgodom, kadno je Ivan Krstitelj poslao učenike svoje k njemu, da ga pitaju, je li on onaj, koji imade doći, a on ih samo uputio na svoja čudesa rekav im: „Idite i kažite Ivanu, što ste čuli i vidjeli: slijepi vide, hromi hodaju, gubavi se čiste, gluhi čuju, mrtvi ustaju, a siromašnima se naviješta evangjelje.“ (Mat. 11, 4. 5)

(Dalje će sliediti.)

Njekoliko pogriešaka kod prikazivanja svete mise.

(Cvj. Gruber.)

(Konac.)

Podjimo dalje u sv. misi. Moleći „Kyrie eleyson — Gospodi pomiluj“ grieši se navadno, da to brzo biva, te se ne zna, ni kako svećenik, ni kako podvornik moli, a rubrika je posve jasna. Ništa drugo opet, nego zla priuka, od koje odučiti se, zla je muka, nu treba da bude. Ovo se mora moliti ili odgovoriti polagano izmjenice s podvornikom. Najprije misnik; pa za njim podvornik. Misnik: kyrie eleyson —, podvornik: kyrie eleyson — itd. a u sriedi: 1 christe eleyson, a na podvornika s početka i na kraju 2: kyrie eleyson, a u sriedi 2 christe eleyson. Podvornika valja o tomu pravo podučiti, na to dobro pripaziti —, pa gotova stvar, a ovako, kako se često čuje pri oltaru, zbilja je sablažnjivo. Ako pak podvornik nebi toga inače znao, morao bi svećenik pazljivo sve sám reći — devet krat. Kad se čita poslanica leže ruke na knjizi, tako i pri molenju stupajnice i t. d. Kad se moli „munda cor meum — očisti srce moje“, ne smjedu se ruke položiti na oltar, kako se grieši u ne pažnji —, već duboko prignut misnik drži sklopljene ruke u zraku tik oltara. Kod pjevanja evangjelja u biskupiji senjskoj i modruškoj, još uviek imade svećenika, koji se ni kako ne mogu odieliti od svoje stare priuke pjevati: „nasljedovanje“ mjesto „sljedeća“. O tomu progovorio sam jurve jednom u ovom listu, nu sve badava. Pitam, što će to reći: nasljedovanje? To je imitatio — Nachfolge — la imitazione“, a ni kada „sequentia“, plural od seques, dakle doslovni i najčistiji prevod: sliedeća t. j. koja sljede — od evangjelja po Ivanu i t. d. Kad Bogu kod oltara služim, treba da mi je sve čisto, pa i jezik. Ako misim glagoljski, rečem: posljedovanje, a ako već pjevam hrvatski, imadem reći posve čisto: „sljedeća“, a nikako „nasljedovanje“, kako to prevadja zlo naš Slavet, kojega je prievod u obće nevaljan što je skrajne vrieme da se uredi, kako treba, da se takva nakaza ne provlači tolike godine.

Pri prikazanju odkrivajuć kalež, grieši se opet. Velum kaleža stavljaju mnogi navadno savijen otrag kaleža, što ne smje nikako da bude, već velum se liepo savije i prigiba na polovicu, te se stavi na desnu stranu do tjelesnika k svjetnjaku. Na taj velum položi se odkriveni pokrovčić sad i svaki put, kad se imade odkriti kalež, a ta palla — budi mimogred spomenuto, ne smje biti nikad crne boje, ni u mrtvačkoj misi, jer boja olt. sakramenta je svedjer biela, a palla je u ne posrednom dotjecaju s kaležem Gospodnje krvi. — Kad će se prekrižiti žrtve, kalež i hostiju, u jednakoj visini imade se to rukom učiniti t. j. u jednakoj crti vrhu kaleža i hostije, a ne — kako se skoro u obće grieši — da se vrhu kaleža čini križ u višjoj crti, a vrhu hostije u crti nižjoj puštajuć nižje nad hostiju ruku. To ne valja, već u izravnoj crti — u jednakoj poziciji ruke treba učiniti križ nad kaležom i hostijom, kadgodj se imade učiniti taj križ. — Pri pozivu molitve „orate fratres — molite braćo“, izreče ove rieči uzdignutim glasom, a što sliedi, reče na tiho, kao i poslije dovršenog odgovora podvornikova: „suscipiat — primi“ na tiho zaključi: Amen, a ne glasno. Što se tiče prefacija, predslanja, priprave ili uvoda u kanon, smatram si dužnošću spomenuti, da nam

u biskupiji senjskoj i modruškoj a ma baš u Slavetu ne valjaju ništa prevedene prefacije. Uzmi samo onu o presv. Trojstvu, ili bl. D. Marije, pa ne znaš, kako bi krstio tu mješavinu. Kad se moli „sanctus — svjet" ne smjedu se staviti sklopljene ruke na oltar, kako se obično griešii već imadu se držati sklopljene ruke na oltar, kako se obično grieši, već imadu se držati sklopljene pred prsima, a da se ne tiču oltara. Kod „memento — pomjeni" postaju njeki dugo vremena, a njeki su brzo gotovi, što puku veoma u oči udara. Najbolje je držati se srednje staze, pa kad se prije mise reče priprava i učini nakana po propisu, onda se svih ukupno i u kratko sjeti misnik u mementu. Pri posvetbi govori svećenik: „et elevatis oculis — i vozved oči", dakle podignu se oči prema nebu u vis, a ne glava i oči, kako mnogi pogriešno čine, jer tu se ništa ne govori o glavi, već lih ob očima. I pri podizanju grieši se takodjer. Kalež ne smje se odkriti prije, nego se je obavilo poklecanje presv. Tielu, a ne još jedno ne dovršiti, već drugo počimati. Dakle podigav hostiju, poklekne, ustane — i sad tek: odkrije kalež govoreći na tiho: „simili modo — podobnim obrazom". Rieči posvetbe ne valja izgovarati prebrzo kao ništa do njih ne držeć, ali ni predugo razvlačiti jih — držeći o tom njekakvu upuhnjivanju i hrekanju, ili kako bi tu ne dostojnost nazvao, tko zna kakvu pobožnost. Neka je prave pobožnosti; ali svedjer neka bude držanje naravno i u ničem ne pretjerano.

Što rekosmo o momentu za žive, valja i za mrtve. Opaziti mi je i opet, da se u naših bisk. senjskoj i modruškoj grieši, da se kod pjevane mise na hrvatskom jeziku pjeva. „Pater noster — Pax Domini". Ako je već mûkom zavladao abusus pjevati kod sv. mise sve, što se pjeva na hrvatskom jeziku, neka bi bilo, kad se rádi o molitvah — evangjelju i t. d., ali dirati se u isti „kanon" mise, mislim, da nebi smjelo biti, jer kanon mora se držati u strogoj ne promjenljivosti, pa ni za vlas u nj ne dirati. Kad se pjeva misa na glagoljštini, to je posve nješto drugo, jer onda je ciela misa s kanonom skupa — glagoljska, nu kad se misa latinski govori, a samo što se pjeva, pjeva se hrvatski, dakle gdje se dva jezika uvukoše u sv. misu, rekoh — neka bi bilo to u molitvah, poslanici, evangjelju i još prefaciji, koja je samo priprava na kanon, ali nebi smjelo nikako da bude u istom kanonu, i da se i tu dva jezika mješaju. Bolje je stoga odustati od pjevanja „Otče naš — mir Gospodnji", nego dirati u kanon, pa reći na tiho „Pater noster — pax Domini". — Orguljaša il pjevača treba uputiti, da napreduje dalje svojim orguljanjem ili pjevanjem, pa — nitko se neće ni obazirati na to, a ipak ostati će „canon" u cieloj barem svojoj nepovriedljivosti ne povriedjen. Da bi se bar u toliko doskočilo svetoj ne povrjedljivosti same stvari. Kad će poslije „libera nos — izbavi nas" podmetnuti pliticu pod hostiju i nagnuti na podnožje kaleža, neka ne legne plitica onamo, gdje je ležala hostija, jer to ne dolikuje, već zato pomakne se plitica s hostijom malko na stranu epistole toliko, da ne leži baš na mjestu, gdje je netom ležala hostija, pa posve dodje na ruku, kad ju je uzeti sa plitice i lomiti nad kaležom.

Grieši se i kod udaranja u prsa prije pričesti, da se mnogi kao na polovicu okreću napram puku, i tako obave udaranje u prsa, što ne valja, već treba da to u istoj poziciji obavi okrenut posvema k oltaru, kao i pod cielom misom, a ni malo se okretati puku, ili se povući na stran. — Grieši se i pri pokrivanju kaleža s velom na koncu. Njeki najprije pokriju kalež, pa onda ga odmiču i savijaju tjelesnik, što ne valja, već najprije se kalež stavi na stran, očisti se, postavi na nj čistilo, plitica i palla, onda savije se tjelesnik i uloži u bursu, kako gore pripomenuh, pokrije se kalež s velom i položi u srjed oltara, a velum se uredi simetrično sprjeda. Ako je reći mjesto ite misa est — „benedicamus Domino — blagoslovimo Gospoda", reče to ne okrenut k puku, nego k oltaru. Svršiv misu, poklekne na jedno koljeno — in plano, dakle ne na stepenici oltara, ako se nalazi u tabernaculu olt. sakramenat, ako ne, duboko nakloni glavu križu, uzme od podvornika biret, pokrije se i vrati u sakristiju, u tiho moleć ne „Te Deum", kako mnogi običaje, već propisani psalam „benedicite" s predpjevkom: trium puerorum. Došav u sakristiju pokriven nakloni glavu križu vrhu ormara postavljenu, odkrije se i svuče misno odielo, koje liepo uredi i smota podvornik, a ne da ostane porazbacano i ne smotano, kako to na mnogih mjestih žalibože biva. U obće imade se paziti, da crkv. sluge u svemu red u crkvi drže. Odma zatim obavi zahvalnicu u sakristiji ili crkvi, makar u kratko, a ne bježi poslije mise kući iz crkve, kao da ga tko tjera. Što će onda puk raditi — pri sv. pričesti, kada vidi tako raditi svoga — svećenika?

„Tecivarina" IV. razreda od mirovinâ svećeničkih u zagreb. nadbiskupiji.

Umirovljeni jedan župnik zagrebačke nadbiskupije misli, da njegova mirovina od 500 for. na godinu, što ju dobiva iz „zaklade za umirovljene i nemoćne svećenike zagrebačke nadbiskupije" ne podpada pod „tecivarinu" IV. razreda, jer da je ta zaklada privatna, a ne javna, t. j. da je zaklada, koju su si ustrojili sami svećenici, a za takve zaklade da zak. čl. XXIX. 1875. u §. 5. slovo f. odredjuje sliedeće:

Pod tecivarinu (IV. razr.) ne podpadaju — — — *f*) mirovine i podpore, koje članovi korporacija i zadruga ili njihove udovice i sirotčad dobivaju iz zaklada, ustrojenih po tih korporacijah i zadrugah.

Za ravnanje gg. braći umirovljenim svećenikom priobćuje nam jedan prijatelj sliedeće glede toga postojeće propise, iz knjige „zakoni i propisi o izravnih porezih"

od J. Samuela Kociana, štampane u Zagrebu 1888. nakladom knjižare Lav. Hartmana (Kngli i Deutsch.)

Spomenuti zak. čl. XXIX. 1875. u §. 2. odredjuje: U IV. razred (tecivarine) spadaju: Državni činovnici, činovnici jurisdikcijâ, javnih zaklada, obćina, crkva, družtva i privatni činovnici, urednici, koji imadu stalnu plaću, mirovinu, milostinju ili počastninu itd. Mirovine iz zaklada, utemeljenih po synodalnih svećeničkih korporacijah podpadaju tecivarini IV. razreda.

Izvadak iz riešitbe financ. uprav. sudišta br. 858. god. 1886. i financ. ministar. br. 22.746. god 1876.

U §. 5. slovo f. kako smo gore iztaknuli, naredjuje se, 1) da pod tecivarinu ne podpadaju mirovine itd.

Tu ustanovu pisac tumači ovako:

Pod ovakovimi imaju se samo one mirovine i podpore razumievati, kojim je temelj dobročinstvo, to jest koje dotični uživaoci dobivaju od dobrotvornih zavoda, koji se u točki *d*) 2. ovoga §-a spomenutimi javnimi zavodi a ne novčarskimi poduzeći smatraju, na primjer: od bolnica, od zavoda za podupiranje sirotčadi i ubogih, od pomoćnih zadruga, od nahodišta, od zavoda za sliepe i gluhonieme, riečju: od družtva, koja ne idu za dobitkom. Mirovinski zavodi činovnika kod željezničkih i parobrodarstvenih poduzeća ne mogu se smatrati takovimi dobrotvornimi i podpornimi zavodi, dakle činovnici i podvornici tih poduzeća, kao ma koji drugi stalnu mirovinu uživajući činovnik podvrženi su glede njihovih mirovinskih užitaka tecivarini polag IV. razreda §. 2. ovoga zakona. (Riešitba br. 23.746 u br. 26. financ. glasnika g. 1876.)

Po svem tom se može zaključiti, da financ. oblasti našu zakladu za umirovljene svećenike neće smatrati za ovakovu, o kakovoj se ovdje govori, pak da će zato mirovine iz te zaklade oporezovati tecivarinom IV. razreda.

Viestnik.

Zagreb. (Promjene u nadbiskupiji.) G. Novak Gjuro bivši župnik Hrnetički a od nekoga vremena u razpoloživosti poslan je za upravitelja župe u Desinić.

— Dne 28. pr. mj. umro je naglom smrću od kapi Franjo Babić župnik u Selah u Zagorju. R. i. p.

— Banelly Eugen klerik naše nadbiskupije i absolvirani bogoslov na Peštanskom sveučilištu umro je 27. pr. mj. nakon duge i težke bolesti u krilu svojih roditelja u Preloku u Medjimurju. R. i. p.

— (Katolička crkva u Biogradu.) 15. pr. mj. u Nedjelju postavljen je svečanim načinom temeljni kamen novoj katoličkoj crkvi i time učinjen ne mali kulturni dogodjaj za glavni grad Srbije. U Biogradu stanuje i živi oko 6000 katolika, većim dielom Hrvata zatim Čeha, Njemaca i Magjara.

Kako ovaj broj pokazuje sačinjavaju katolici ovelik kontingenat stanovničtva biogradskog a jesu ponajviše trgovci, obrtnici i služinčad, koji u priestolnici Srbije svoju zaslugu traže i dobivaju.

Skoro više od polovice ovih katolika su pripadnici austro-ugarske monarkije, neznatan broj jesu Njemci a ostali po prilici 1500 duša srbski su gradjani. Mâ da je tako ovelik broj katolika, ipak niesu imali svoje uredjene crkvene obćine niti posjedovali vlastitu crkvu. Duhovnu pastvu obavljao je misionar svećenik poslan iz Djakovačke biskupije pod koju Srbija i spada. Razni politički i vjerski odnošaji (valjda tolerancija) priečili su katolikom u Srbiji doći do samostalnosti i podpune vjerske slobode, o kojoj da se je radilo još za knjaza Mihajla.

Dušobrižnik biogradski dobiva svoju plaću iz Beča iz zaklade za oslobodjenje robova, koja je zaklada utemeljena po crkvi i izvanjskom ministarstvu, te po tom je taj dušobrižnik kao dodieljen i pripadan austro-ugarskom poslanstvu. Do sada obsluživalo se bogoslužje za katolike u kućnoj kapeli austro-ugarskoga poslaničtva, a ta kapela opet nije ništa drugo do li oveća i ovisoka soba preuredjena za religioznu svrhu, ali za toliki broj katolika daleko premalena i nedostatna. U istoj kući u kojoj je nastanjeno austro-ugarsko poslaničtvo, nalazi se takodjer gostiona sa vrtom, u kojem često u jutro već glasba udara vesele i plesne komade, dočim je u neposrednoj blizini samo drveni plot dielio pobožne vjernike koji neimajući mjesta u malenoj kapeli vani prisustvuju službi božjoj, ter bivaju smetani profanacijom.

Napokon je kupljena vlastita kuća za austro-ugarsko poslaničtvo a u pokrajnjem vrtu gradi se katolička crkva, za koju je trošak po delegacijah jur odobren. Ova katolička crkva biti će opet vlastnost austro-ugarskog poslaničtva jer stoji na njenom zemljištu i podpada njezinoj zaštiti. Svečanomu činu postavljanja temeljnoga kamena prisustvovaše austro-ugarski poslanik g. pl. Hengelmüller koji si je velike zasluge stekao nastojanjem, da se ta toli potrebna crkva već jednom sagradi, zatim prisustvovaše ostalo poslaničko osoblje i množtvo biogradskih katolika.

Sveobća radost i veselje pokazala se medju katolici, jer će dobiti sada dostojniju i veću svoju crkvu i to prvu u cieloj Srbiji! Prigodom blagoslova rekao je tamošnji duhovni pastir dirajuće prigodno slovo, a iza toga je c. kr. poslanik pl. Hengemüller udariv čekićem o kamen, povelja utemeljenja unj sahranjena ter isti uzidan.

Nova crkva leži na liepome mjestu kraj puta a nedaleko od kraljevske palače, neće biti baš velika, ali ipak dostojna, da se može katoličko srce i čuvstvo veseliti tom činu i dogodjaju, te prvomu koraku do vriednije reprezentacije katoličke crkve i naroda u Biogradu.

Današnje geslo civilizacije jest **sloboda** — mi našoj braći u Srbiji želimo samo takvu vjersku slobodu i toleranciju, kakvu braća Srbi u Hrvatskoj uživaju.

Rim. O misi de requiem, što se imade služiti zadnje nedjelje septembra izdala je S. R. C. ovu odluku: A SS. N. D. Leone PP. XIII. litteris editis in die solemni Paschatis vertentis anni quum praeceptum fuerit, ut in cunctis catholici orbis Ecclesiis Patriarchalibus Metropolitanis et Cathedralibus ultima dominica proximi venturi mensis septembris specialis Missa Defunctorum, majori quo fieri potest solemnitate celebretur, simulque data fuerit facultas ejusdem Missæ celebrandæ in omnibus aliis Ecclesiis Parochialibus et Collegiatis, et ab omnibus sacerdotibus, dummodo ne omittatur Missa Officio diei respondens ubicumque est obligatio, in sequentia dubia super ejusmodi mandato Sanctitatis Suae pro opportuna declaratione posita sunt, nimirum:

I. An concessa sit dispensatio, seu commutatio obligationis tum Missae pro populo, tum Missae cujuscumque omnino diei affixae, ita ut minime transferri valeat?

II. An verba „dummodo ne omittatur Missa officio diei respondens, ubicumque est obligatio" intelligenda sint tantummodo de Ecclesiis, in quibus ea die fit Officiatura Choralis?

III. An ubi occurit festivitas ex solemnioribus, ex gr. Patroni Titularis et Dedicationis Ecclesiae sufficiat Missam pro Defunctis applicare, servando ritum festivitati cohaerentem?

Hisce porro dubiis a S. R. C. jussu ejusdem SS. D. N. rite perpensis, Sacra ipsamet Congregatio rescribendum censuit: *Affirmative in omnibus.*

Die 6. Junii 1888.

A Card. BIANCHI, *S. R. C. Praef.*

LAURENTIUS SALVATI, *S. R. C. Secret.*

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u članove III. reda: Kovačević Eva, učenica i Horvatović Šime, učenik u Slobodnici. Milanović Šimun, iz Litre — otok, u Dalmaciji. Meiksner Eugen, gimnazijalac u Zagrebu. Mažuranić Ivan Ivanov u Novom. Pučka mužka učiona, u Kievu obć. Vrlike. Štaudinger Gustav, djak u Gorici u Istri. Mikuličić Kuzma Kuzmin, u Krasici dolj. kuće br. 63. Pučka mužka učiona u Novalji otok Pag. Mrzljak Roko Dr., sudbeni savjetnik u Travniku. Kovačević Vinko, učenik, Jaklenović Niko, seljak u Cirkveni. Balian Ivan, Kelava Marijan, djak sjemeništa u Travniku. Bielovučić Niko pop Ivin, u Janjini u Dalmaciji. Učiona mužka pučka u Janjini Pelješac Dalmacija. Dr. Josip Majcen, u Krapini. Ivanuš Ljudevit, župnik, Mrzljak Petar, kapelan pod Bielom. Arabaisa Janko, straž., Vranić Imbro, glavar, Dragić Janko, bilježnik, Ivanović Miko, pisar, Čavrić Ivan, djak, Baglam Miko, kbr. 21. svi iz Stankovca. Vuksan Pavao, lugar u Gračenici. Milinković Ivan, u Perušiću. Učiona u Premudi u Dalmaciji. Družtvo Metković u Metkoviću. Ruševljan Joso, žitelj u Vratečkom. Knop Ljudevit, maturant, Salopek Oskar plem., gimnazijalac u Osieku. Pajkurić Josip, pomorski kapetan u Kostreni. Corić Andro, Mrzljak Ivan, zidari u Novom, Sokolić Vjekoslav Josipov, učenik II. razr. u Novom. Sokolić Josip Tilko Ivanov, učenik II. raz. u Novom. Vukuja Andro, na Visokom. Medvedarović Jos., Pišl J., Ivanković Mijo, Pahl Tomo, Kurtić J., učen.; Brzak Mar., Dolenčić Laura, Kukovačić Franjka, Petz Ana, Šneider Dragica, učen., svi pučke škole u Djakovu. Kujundžić Ive, otac reda sv. Franje u Soboticі. Sopell Ivan, posjednik u Korenici, Brolich Jure, sin trgovca kuće br. 228. i Althaler Fran, upravitelj šumarije u Korenici.

Podjedno umoljava predsjednik družtva onu gospodu, koja dug za lanjske godine poslane im knjige na razprodaju nenamiriše, neka to naknadno što skorije učiniti izvole, jer družtvo predstvoji plaćati velike troškove za knjige koje želi ove godine članovom dati, i koje se dogotavljaju.

Javne zahvale.

Prečastni gospodin kanonik Zagreb. Dr. Martin Matunci izvolio je iznovično dne 16. o. mj. župnu crkvu Novigradsku obdariti svilenim „Velum-om", zlatom vezenim u vriednosti od 30 for.

Na ovom veleliepom daru velеdušnom prečastnom darovatelju liepo se zahvaljuje u ime svoje i svojih župljanah

u Novigradu 23/7. 1888.

Marko Horvat,
prisj. nadb. duh. stola i župnik.

Gospodjica Anka Pust iz sv. Nedjelje kraj Samobora izradila je i poklonila kapeli svoje imenjače sv. Ane u Samoborskom divnom Janin dolu prekrasan oltarnjak, koga se nije moći dosti nagledati, kako je umjetno i bogato na njem izvezeno lišće i cvieće uz razne plodove nanizane oko vinove loze.

Platio joj Bog i sv. Ana, od mene joj pako i svih župljana najiskrenija hvala.

U Samoboru na Anjinje 1888.

Franjo Forko,
uprav. župe.

Velemožni gosp. Gjuro pl. Femenić, umirovljeni viećnik banskog stola, gradonačelnik grada Varaždina poklonio je veleliepu sliku sv. Marije Magdalene za veliki žrtvenik kapele u Viničnu. Za velеdušni dar zahvaljuje mu se podpisani, a Bog mu platio.

U Visokom 30. srpnja 1888.

Gabro Hadrović.
župnik.

Urednik dr. **Ante Bauer.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 32. U Zagrebu, 9. kolovoza 1888. **Tečaj XXXIX.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Isusova parabola o buntovnih vinogradarih.

Tumači prof dr. G. Baron.

(Dalje.)

Drugi dan t. j. u utorak našega velikoga tjedna, rano u jutro podje Isus opet u Jerusolim te došav u hram naučaše narod. Al eto i neprijatelja Isusovih spremnih, da počmu juriš svoj na Božanskoga učitelja. Vidivši naime hierarhe židovski, da se očito vlada kao Messija te da narod sve više uzanj pristaje, osjetiše posve naravski u svojoj pakosti, da je nastalo i za njih skrajnje vrieme, da si Isusa maknu s puta. Nu strah pred narodom ne dopusti im, da odmah silu upotrebe. Za to se latiše zavodljivih pitanja s očitom osnovom, ne bi li u odgovorih Isusovih dobili temelj obtužbi i službenomu napadaju proti njemu. Zaredaše sinedrijevci, Fariseji, Herodovci i Saduceji stavljajući Isusu raznovrstna zavodljiva pitanja; nu svi bješe Gospodinovimi odgovori poraženi. Danas napose, t. j. u utorak velikoga tjedna, pristupiše k Isusu, kad je u hramu narod naučao, glavari svećenički, književnici i starješine t. j. službeno poslanstvo sastavljeno od članova svih razreda visokoga Jerusolimskoga vieća ili sinedrija, te mu staviše pitanje: „Kakovom vlašću to činiš i tko ti dade tu vlast?“, t. j. drugimi riečmi: Tko te je ovlastio, da primaš Messijske počasti, koje su ti ovih dana izkazivane izvan hrama i u hramu, te da se i sam u djelovanju i naučanju svome vladaš kao Messija? Očito je išlo cielo pitanje za tim, da dobe od Isusa takov odgovor, na temelju koga će ga moći pograbiti i tužiti, da si neovlašteno prisvaja vlast i čast Messijsku. Mjesto da dade protivnikom svojim kategorički odgovor, stavi Isus njim pitanje: Krštenje Ivanovo odkuda bijaše? s neba ili od ljudi? veleći im, da će on njim odgovoriti na njihovo pitanje, ako oni prije odgovore na ovo njegovo pitanje. Eto smetnje i neprilike za hierarhe Židovske! Reknu li, da je Ivanovo krštenje s neba, t. j. da je Ivan djelovao i krst dielio bivši na to od Boga ovlašten, onda time priznavaju uključno, da je i Isus na svoje djelovanje od Boga ovlašten te da je on zbilja pravi Messija; jer bijaše poznato, da je Ivan Krstitelj službeno i javno predstavio Isusa narodu kao Messiju. Odgovore li pako, da je Ivanovo krštenje od ljudi, t. j. da mu djelovanje nije Bogom ovlašteno, onda im se je opet bojati naroda, koji bijaše uvjeren, da je Ivan prorok i pravi poslanik Božji. -- Za to hoteći izbjeći jednomu i drugomu izvodu odgovoriše radje: „Ne znamo“, a time proglasiše sebe, koji su zastupali najviši religiosni autoritet, nesposobnimi, da riese religiosno pitanje, koje bijaše toli jednostavno a opet izvanredno važno. Na to reče i Isus njim: „Ni ja ne kažem vam, kojom vlasti to činim.“

Ne davši se uhvatiti u lukavo si stavljenu zamku te osramotivši pitanjem svojim sinedrijsko poslanstvo i ovlašteno im uzkrativši odgovor na njihovo pitanje, predje Isus sada iz defensive u offensivu te poče upravljati na hierarhe Židovske pred sabranim narodom cieli niz parabola, koje su s jedne strane izticale njegov božanski autoritet, a s druge odgaljivale pakost, licemjerstvo i bezbožne osnove hierarha Židovskih. Medju timi parabolami dolazi odmah na drugom mjestu naša parabola o buntovnih vinogradarih.

Na temelju svega toga možemo reći, da je Isus parabolu našu rekao u hramu Jerusolimskome, tri dana prije svoje smrti, onda kad se je očito i javno u metropoli Židovskoj i na najsvetijem Židovskom mjestu i kao Messija vladao i od naroda Messijske počasti primao,

a hierarhe Židovski u bjesnilu i sljepilu svome bili gotovi, da si ga po što po to maknu s puta. Iz tih prilika lasno je razabrati povod i svrhu parabole. Povod bijaše vladanje hierarha Židovskih napram Isusu, koji mjesto da po dužnosti i zvanju svome narod privedu k Isusu, ne samo ne pristupiše k njemu sami, već odvraćahu narod od njega, dapače bijahu odlučni usmrtiti ga. Svrha pako parabole bijaše: odgaliti i ožigosati pakost i licemjerje hierarha te naviestiti, što čeka za to nje i po njih zavedeni narod Konačno naperena je parabola izravno proti hierarhom, košto to pokazuje i sam tekst, a i prilike, u kojih je rečena; nu rečena je naša parabola i narodu, košto je to razabrati iz Luke 20, 9., koji se je takodjer nalazio u hramu te komu je trebalo znati, kako su mu pakostni njegovi vodje i učitelji te kakova ga čeka propast, podje li njihovimi stopami.

Osim navedenih prilika, u kojih je naša parabola rečena, uvažit nam je jošte jedno, što je moralo u slušateljstva Isusova davati paraboli osobiti utisak i pokazati, o kom govori parabola i kamo šiba. Nalazi se naime parabola naša u temeljnih svojih crtah već u proroka Isaije (5, 1. sl.), koji ujedno navješta, da će se Messija ili Krist njom služiti[1]), te izrično veli, da se pod vinogradom parabole ima razumievati narod Izrailjev[2]). Znajući za to hierarhe Židovski, koji je smisao Isaijinoj paraboli, a k tomu dobro se sjećajući, kako su se prietnje Božje izražene u Isaijinoj paraboli izpunile prvim razorom Jerusolima i hrama te odnosnim robstvom: moradoše oni posve naravno osjetiti, o kom govori i kamo šiba Isus svojom parabolom te koli groznu kaznu naviešta onim, proti kojim je naperena.

Imajući tako pred očima prilike u kojih, slušateljstvo komu i tip po kom je Isusova parabola rečena, možemo sada predočiti signifikativne česti i time posredni smisao naše parabole. Držat ćemo se dakako teksta, kako ga već navedosmo po evangjelju Matejevu.

Pod čovjekom domaćinom, koji se spominje na prvom mjestu u našoj paraboli te koji je vinograd posadio i bio mu gospodar, razumieva se Bog, a pod samim vinogradom odabrani narod Izrailjev ili starozavjetna crkva, koju je Bog u narodu Izrailjevu utemeljio. Tomu za dokaz dovoljno je spomenuti, da se češće u sv. pismu narod Izrailjev nazivlje vinogradom, koji je Bog posadio te komu je Bog gospodar. Tako se n. pr. veli u Psalmu 79, 9.: Vineam de Aegypto transtulisti, ejecisti gentes, et plantasti eam. Sličnih metafora imamo u Jeremije[1]) i Joela[2]). A spomenusmo već, kako Isaija izrično veli: „Vinea enim Domini exercituum domus Israel est[3]).“ Posadio je pako Bog svoj vinograd onda, kad si je narod Izrailjev odabrao za svoj narod, a napose, kad je tomu narodu na gori Sinajskoj dao svoj zakon, uz zakon obećanje i nade, koje se imadoše u Messiji ili Kristu izpuniti, a kraj toga i zemlju Kanaansku, u kojoj bijaše narodu Izrailjevu domovina zemaljska i time zemaljsko sjedište starozavjetne crkve ili starozavjetnoga kraljevstva Božjega.

Domaćin parabole providio je vinograd ogradom, prešnicom i kulom, t. j. svimi onimi uslovi, koji su potrebni, da se uzmogne vinograd proti vanjskim štetnim uplivom čuvati, u svojoj cjelini nadzirati i cilju svomu privoditi. Prema tomu se u paraboli našoj ogradom, prešnicom i kulom označuju sve one blagodati što ih je Bog udielio narodu Izrailjevu ili starozavjetnoj crkvi, da se ista uzmogne očuvati od štetnih upliva vanjskih, naime iz poganstva dolazećih, da se uzmogne, kako valja, po postavljenih si glavarih nadzirati i rukovoditi te privoditi k onomu cilju, radi koga si je Bog iz cieloga svieta Izrailjev narod odabrao za svoj narod te u njem svoje kraljevstvo utemeljio. Za to i veli Bog u pomenutoj Isaijinoj paraboli: „*Quid est quod debui ultra facere vineae meae et non feci.*[4])“

Po primjeru mnogobrojnih tumačitelja možemo ipak i pojedince iztaknuti signifikativnost pomenutih uredaba vinograda. Tako se pod ogradom kraj posebne zaštite, koju je Bog pružao narodu Izrailjevu, vrlo zgodno razumieva zakon Mojsijev, kojim bijahu narodu

[1]) Uvadja naime Isaija (5, 1.) parabolu o vinogradu riečmi: „Cantabo dilecto meo canticum patruelis mei vineae suae.“ A tim je riečim, kako to liepo izvodi Cornelius a Lapide, u jezgri ovaj smisao: „Lubet canere, imo praecinere meo dilecto, quem unice diligo, puta Christo, carmen ipsiusmet Christi, quod scilicet ipse cantabit vineae suae, id est populo Judaico, dicens Matth. XXI. Homo erat paterfamilias, qui plantavit vineam et sepem circumdedit ei.“

[2]) Is. 5, 7.: Vinea enim Domini exercituum, domus Israel est.

[1]) 2, 21, 12, 10. — [2]) 1, 7.

[3]) Is. 5, 7. — Tako shvaćaju vinograd naše parabole po prieko tumačitelji sv. knjiga te je posve osamljeno ostalo shvaćanje Atanasijevo, koji je pod vinogradom hotio razumievati sviet, što no ga je Bog stvorio, i Irenejevo, koji je pod vinogradom razumievao cieli rod ljudski. Kako su ova dva shvaćanja neopravdana, dovoljno pokazuje to, što se ni jednim ni drugim od ovih shvaćanja ne dadu sravniti gdjekoje česti same parabole, a na poso ne njeki dielovi, koji dolaze poslje parabole.

[4]) Is. 5, 4.

Izrailjevu opredieljene granice svegakolikoga živovanja i djelovanja, ali ujedno stavljena i ograda, koja je odabrani narod dielila od poganstva i štitila proti skvarenosti vladajućoj u poganstvu. Kako se zbilja Mojsijev zakon ima smatrati ogradom, to pokazuje vrlo liepo i sv. Pavao pišući Efescem, da je Isus pogane i Židove, koji bijahu prije odvojeni i izmjeničko si neprijateljni, smrću svojom na križu pomirio s Bogom i tako medjusobom te ih tiesno sjedinio time, što je pregradu, kojom bijahu do onda razstavljeni Židovi i pogani, razvalio ukinuvši zapovjesti zakona (t. j. Mojsijeva) odredbami evangjeoskimi: medium parietem maceriae solvens — legem mandatorum decretis evacuans[1]).

Da opredielimo znamenovanje prešnici uvažit nam je svrhu, koju ima ova u vinogradu te na tom temelju potražiti onakovu uredbu u starozavjetnoj crkvi, kojoj je prešnica zgodan symbol. Prešnica je onakova uredba u vinogradu, kojom se plodovi vinograda stavljaju u onaj oblik, u kom ih konačno prima gospodar vinograda. Prema tomu je prešnica parabole symbol svih onih uredaba starozavjetne crkve, pomoćju kojih je narod Izrailjev Bogu davao vanjski izražaj onim plodovom, koje je Bog od njega očekivao i zahtievao. Sa ovim načelnim shvaćanjem prešnice zgodno se sudara, kad mnogi sv. otci (Origen, Hieronim, Beda, Eutbymij, Theophylakt) pod prešnicom razumievaju posebice žrtvenik za žrtve paljenice. Jer taj žrtvenik bijaše u starozavjetnoj crkvi ono mjesto, na kom je narod Izrailjev, prikazujući Bogu svoje žrtve, s jedne strane prikazivao Bogu sebe a s druge, ako je pravo shvaćao svoje žrtve, davao vanjski izražaj svojoj vjeri i nadi u obećanoga Messiju. Tako shvaćene bijahu dotične žrtve najodličniji plod, koji je narod Izrailjev mogao dati Jehovi iz svoga vinograda. Dosljedno se pod prešnicom parabole zgodno razumieva žrtvenik u starozavjetnoj crkvi; jer kano što prešnicom dolaze plodovi vinograda do onoga oblika, u kom ih gospodar prima, tako su i na žrtveniku starozavjetne crkve krieposti vjera i nada, t. j. plodovi starozavjetnoga vinograda dobivali svoj vanjski izražaj ili oblik, u kom su se imali Bogu predavati i vanjskim načinom zasvjedočavati[2]).

Pod kulom ima se razumievati grad Jerusolim (Irenej) i na pose u njem postojeći hram (Origen, Hier., Beda, Theophylakt); jer se je odavle imalo paziti i čuvati starozavjetnu crkvu.

Vinogradari, kojim je iznajmljen vinograd, jesu svakako židovski svećenici, književnici i starješine t. j. hierarhe židovski, kojim je Bog povjerio uzgoj i upravu naroda nalazećega se u starozavjetnoj crkvi. Tako shvaćaju naše vinogradare mnogi tumačitelji (Origen, Hilarij, Auct. imp., Euth., Theophylakt); a u prilog je tomu shvaćanju ta okolnost, što se je Isus govoreći ovu parabolu prepirao upravo sa židovskimi hierarhami i cieli žalac parabole proti hierarham naperio, a da i ne spominjemo toga, da su zbilja Židovski hierarhe bili napram narodu židovskomu u istom odnošaju, u kom su vinogradari napram vinogradu. Nije medjutim bez temelja ni shvaćanje Ambrosijevo, koji pod vinogradari razumieva ne samo glavare već cieli narod židovski; jer na zaglavku govora svoga veli Isus (u 1. 43.), da će kraljestvo Božje t. j. vinograd biti uzet Židovom i predan drugomu narodu, t. j. drugim vinogradarom: „Za to vam kažem, da će se od vas uzeti kraljestvo Božje, i dat će se narodu, koji donosi plodove njegove.“ Kad se naime motri narod Izrailjev kao cjelina, tad je naravski cieli taj narod vinograd, svaki član u njem u svom smislu loza i vinogradar, te cieli narod, komu je povjereno kraljevstvo Božje, jesu vinogradari vinograda Božjega. Nu kad se motri medjusobni odnošaj članova u tom vinogradu Božjem, tada se posve naravski hierarhe, koji su doduše svaki za sebe loza, imadu smatrati κατ' ἐξοχὴν vinogradari napram ostalomu narodu; jer je njim zadatak ne samo gojiti sebe kao loze, već gojiti i ostali narod kao lozu vinograda Božjega te tako na nje pada odgovornost ne samo za plod, koji ima svaki za sebe donositi, već i za plod cieloga njihovu ravnanju povjerenoga naroda. Za to, ako i dopuštamo, da se cieli narod Židovski može smatrati vinogradarom vinograda Božjega, sasvim tim se ponajprije imadu u našoj paraboli vinogradari smatrati hierarhe Židovski. Jedno i drugo valja imati pred očima, jer se gdjekad nišani na hierarhe kao vinogradare, a gdjekad i na cieli narod, kao vinogradara ili čuvara kraljevstva Božjega.

[1]) Isp. Eph. 2, 14—16.

[2]) Neki htjedoše pod prešnicom razumievati duh proročki (Irenej, Hilarij, Ambrosij, a odobrava to i Hier.), drugi crkvu (Auct. imp.), treći dapače krst (Athanasij). Nu za prvo nam se prikazuje preslabim symboličkim temeljem prispodoba izmedj duha proročkoga i vrienja mošta, na što se osvrću dotičnici; a glede drugoga i trećega dosta je spomenuti, da Isus negovori ovdje o novozavjetnoj crkvi te tako niti o krstu, već o starozavjetnoj synagogi.

*

Veli se nadalje u paraboli, da je domaćin vinograd svoj dotičnim vinogradarom iznajmio. Kano što naime vinogradari kao najamnici vinograda imadu nagradu ili plaću za trud u vinogradu uložen, isto tako i Bog obriče i daje sigurnu nagradu i plaću svakomu, koji radi, kako valja, u vinogradu njegovu t. j. u kraljevstvu Božjemu.

(Dalje će sliediti.)

Kršćanski mučenici dokazuju božansko podrietlo kršć. objave.

(Dalje.)

Medju najjače se ipak dokaze za božansko podrijetlo kršćanstvu broji bez sumnje mučeništvo u Kristovoj crkvi. Jer razmotrimo li općenit i dugotrajan progon ili bezbrojno mnoštvo mučenika svake dobi, spola i staleža, ili njihove strašne muke ili vanrednu strpljivost, kojom su podnosili muke, to doista ne možemo u cijeloj povijesti naći toj neobičnoj i veličajnoj pojavi mà ni iz daleka slične, a kamo li ravne. Pa jer se upravo s tom pojavom želimo pobliže upoznati, treba, da razvidimo ponajprije u kratko: što je mučeništvo? da li je mučeništvo čin vrijedan vječne plaće? pa što se sve hoće za mučeništvo?

„Mučeništvo je, kada tko dragovoljno pretrpi ili podnese smrt ili smrtne muke zbog vjere u Krista ili sbog druge kreposti kršćanske.“ (Luc. Fer. promp. bibl. tom. 5.) Kaže se dakle, da je mučeništvo, kada ko dragovoljno pretrpi ili podnese, što znači, da odrasli moraju smrt ili smrtnu muku primiti potpuno slobodni, od svoje volje, a prosti od svake unutrašnje i spoljašnje sile.

Zahtijeva se nadalje, da ko podnese smrt ili smrtnu muku, jer je i ova potonja dostatna, da ko bude mučenik, što se vidi najljepše na sv. Ivanu apost., koga crkva štuje kao mučenika, prem je čudom spašen od sigurne smrti. Sv. Toma Akvinac veli, da se za savršen pojam o mučeništvu zahtjeva smrt za Krista ili Boga (2, 2. qu. 124. art. 4.), nu mučenikom da se smatra i onaj, koji podnese kakvu tjeskobu, koja je u uskom savezu sa smrću i iz koje bi mogla smrt poteći n. pr. zatvor, progon, gubitak časti i t. d., pa se stoga i slavi u crkvi mučeništvo sv. Marcella pape, prem je umro u tamnici kao prognanik. Sv. Augustin veli: „Kao što su 3 dječaka bačena u peć, da gore, ne da izgore; zar ćemo im zanijekati, da su mučenici zato, što ih plamen nije mogao sažeći? upitaš li vatru, nijesu trpjeli, upitaš li volju, ovjenčani su.“ (serm. 206. c. 4.)

Kaže se nadalje: zbog vjere u Krista, a to će reći, da za pravo mučeništvo nije dosta, da ko podnese kaznu ili smrt u opće, već da ju podnese zbog vjere u Krista. Stoga veli lijepo sv. Augustin, da mučenike ne čini kazna, već uzrok, s kojega trpe, jer premda su bila trojica na križu, jedan Spasitelj, drugi koji se je imao spasiti i treći, koji se je imao osuditi i premda su sva trojica bila jednako kažnjena, ipak da je to bilo s nejednakih razloga (In psal. 34. sem. 2).

Veli se napokon: ili zbog druge kreposti kršćanske, jer nijesu samo oni mučenici, koji zbog vjeroispovjedi umiru ili kakovu kaznu podnose, već i oni, kojim se zbog drugih kreposti svrhunaravskih isto dogadja, jer se svim krepostnim djelima, kako veli „andjeoski učitelj“, u koliko se odnose na Boga, ispovjeda vjera, a onaj, koji voli i umrijeti, nego li napustiti krepost, činom ispovijeda, da valja Boga nada sve štovati i pretpostaviti ga svakomu stvorenomu dobru (l. c. art. 5.). Stoga je i sv. Ivan Krstitelj pravi mučenik, premda mu nije odrubljena glava zbog izrične vjeroispovjedi već zato, što je prekoravao preljub. — Sv. Tomu, nadbiskupa kantuarškoga, štuje crkva kao mučenika, što je bio ubijen u borbi za slobodu i nezavisnost crkve; isto tako sv. Stanislava, biskupa krakovskoga i mnoge druge.

Ište se dakle za mučeništvo troje: 1. da ko podnese ili sámu smrt ili kaznu, koja se veoma usko veže sa smrću, te bi iz nje mogla lako smrt poteći 2. da to podnese dragovoljno i 3. da to podnese zbog istine i ispovjedi vjere ili zbog drugoga kojega krepostnoga djela, u koliko se odnosi na Boga, a kod toga djela ustraje do konca. Jer, kako veli sv. Izidor, mučenici (μάρτυρες, testes) zà pravo su svjedoci, jer su trpjeli zato, što su za Krista svjedočili i do smrti se za istinu borili (Etym. 7, 21.). Svjedoci pak Kristovi mogu biti ne samo oni, koji su smrt podnijeli, već i oni, koji su na razne načine mučeni i zlostavljani zato, što su, kako veli „prvak bogoslovaca“, ustrajali u pravdi i istini (l. c. art. 1).

Začudna je doista, nevjerojatna i žalostna pojava, da se pravdi i istini takove žrtve doprinose, nu ostavlja nas svaka nevjerojatnost i začudjenje, čim se sjetimo, da je to sama nevarava Istina malne do najmanje sitnice prorekla. Tako: Eto ja vas šaljem kao ovce medju vukove . . . . jer će vas predavati u sudišta i po zbornicama svojim šibat će vas i pred predsjednike i kraljeve vući će vas zbog mene za svjedočanstvo njim i neznabožcima (Mat. 10, 16. ss.). Na drugom mjestu veli: Ako vas svijet mrzi, znajte, da je mene prije vas mrzio (Iv. 15, 18.), a malo kašnje: Iz zbornica će vas goniti, a dolazi vrijeme, kada bude svaki, koji vas ubije, mislio, da Bogu službu čini (16, 2.), i opet: U svijetu ćete imati tjeskobu, nu uzdajte se, Ja sam nadvladao svijet (16, 33.). Ananiji proreče na pose za sv. ap. Pavla: I ja ću mu pokazati, koliko mu vàlja trpljeti za ime moje (djel. ap. 9, 16). Moralo se dakle sve to zbiti, jer je jasno dà možda i jasnije prorečeno, nego li ista gorka muka i smrt Kristova, nego li njegovo uskrsnuće, koje se na vlas ispunilo.

Ne će biti svakako baš posve nezgodno, ako se sad obazremo ponajprije barem na najglavnije povode progonstvu (I.), a onda da promotrimo sâm progon u

pojedinim mu momentima (II.) i to: 1. koliko su mnogobrojni mučenici 2. koliko su bijesni progonitelji i 3. koliko su hrabri i postojani mučenici u svojim mukama.

I. Navodeći mȁ sȁmo najglavnije povode progonu, valja svakako, da spomenemo medju poganima veoma rašireni nazor o kršćanstvu. Pogani su naime smatrali kršćanstvo mješavinom sviju religija. Ali ta mješavina sȁma za sebe ipak nije religija. Stoga baš već najstariji apologete moraju da brane kršćane od osvade, da su bezbožci (ἄθεοι). Povod toj osvadi nalazimo ubilježen u aktima mučenika, iz kojih doznajemo, da su kršćane češće pitali, kako se zove njihov Bog, a kršćani bi naravno odgovarali, da njihov Bog nema imena. Imèna se naime rabe, da se uzmognu medjusobno lučiti individua iste vrsti. Pogani, jerbo su imali više bogova, morali su imati i više imenâ, kojima su ih lučili, kršćani pak, jerbo su imali samo jednoga Boga, nijesu ga trebali lučiti od drugih individua, jer drugi individuum iste vrsti (Bog) za njih ne opstoji, nijesu dakle trebali ni imena nadjeti svome jednomu Bogu, kao što ni nama n. pr. ne treba posebnoga imena, kojim da označimo sunce, jer je sȁmo jedno sunce. Toga naravno nijesu mogli pojmiti pogani, vični nazivati raznim imenima svoja božanstva, pa stoga okriviše kršćane s bezboštva, što je dakako po njih zlim pošljetkom urodilo. Pošto se naime vjera usko veže s moralom, to je veoma lako bilo, da su kršćane kao bezbožce smatrali i nemoralnim ljudima, pa im stoga branili sastanke, na koje da se sastaju s nemorala i nečistoće. Dapače ih okriviše i s „oedipskih zločina."

Kao bezbožci smatrani su nadalje bili i neprijatelji ljudskome društvu, a osobito zato, jer je vladalo uvjerenje, da djecu kolju i jedu na svojim sastancima. K tome se još pridruži i krivi nazor, da su kršćani neprijatelji države, a to poglavito stoga, što su nešto načuli bili, da kršćani očekuju novu državu, da govore o državi, kojoj da je središte medju njima, a koja da će se sve više razvijati i usavršivati. Pa kada još uz to ne izkazivahu carevima božanskoga štovanja, ko se onda još i čuditi može, što je sve ustalo na njih?

Kraj ovih općenitih uzroka progonu bilo je još mnogo posebnih. Više put je naime sam suprug s raznih povoda svoju suprugu prijavio kod suda, da je kršćanka, što je dalo povoda često dugotrajnomu progonu. Koliko li se puta dogodilo, da se kršćanka nije htjela udati za pogana, koji ju je zaprosio, ili da se nije htjela u opće udavati, na što su ili sami njezini poganski roditelji ili nasadjeni i uzplamtjeli mladoženja tužili kršćanku sudu i tim izazvali opet novi progon. Takovih pak posebnih povoda progonu bilo je u svakdanjem životu dosta obilno. U progonu ne bi s početka barem mučili svih kršćana, već sȁmo prvake i stupove njihove, od klera òsobito biskupe, ne bi li tako zastrašili i ostale. Mȁ iz najneznatnijih povoda nastali progon često je po više nedjelja dȁ po više mjeseci znao trajati. Doista je i sama svrha, u koju su kršćane mučili, neobična. Jer, dok redovito stavljaju krivce i zločince na muke, da priznadu istinu i ispovjede svoju krivnju, ovdje je to upravo protivno. Kršćane udaraju na muke, da ih od istine odvrate, da zataje svoje uvjerenje, da lažu. Da je pak upravo ta prilika njihove strašne muke još ogorčavala, lako se dade pojmiti.

* * *

II. Sada ajdemo, da popratimo sámo mučeništvo u pojedinim mu momentima.

1. Nebrojeni su mučenici, koji krv svoju proliše za Krista a uz to svake dobi, svakoga staleža. Ma ne samo muževi i mladići, već i nježna djeca i časni starci volješe podnijeti i najveće muke začudnom strpljivošću dȁ i istu smrt, nego da se iznevjere Kristovu barjaku. Ne samo junačan muški spol, već i slabi ženski i to svakoga staleža smrću svojom svjedoči za Krista. Kako nenaobraženici, robovi, siromasi i čeljad iz najniže kaste pučanstva, tako naobraženici, bogataši, plemići i gospoda iz senatorske, dapače često i iz carske kuće krvlju svojom zapečatiše Kristovu nauku. Za vjerodostojnost ovih redaka jamči nam sva starina, tako sv. oci i kršćanski pisci, kako i poganski pisci. Čujmo, što veli poganski pisac Tacit o broju kršćanskih mučenika: „Nebrojena je množina bila onih, koji su za Nerona okrutno mučeni izdahnuli" (an. l. 15. n. 44.). Osobito su znamenite riječi, što no ih crpimo iz Tacita, a to poglavito s dvaju razloga: 1) što on kao poganin sigurno nije prijao kršćanstvu, jer ga i sam njegov spis odaje protivnikom kršćanima, a po tome je baš siguran jamac za istinu onoga, što o kršćanima piše; 2) u drugu pak ruku, što nam svjedoči za mučenike onoga vremena, kada je baš začeo progon protiv kršćana. Ako je pak u početku progona bila „nebrojena množina mučenika", kako to on veli, što nam je tek držati za kašnja vremena? Nije bo se bilo lako za Nerona izjaviti kršćaninom.

Iza Nerona krvoloka pa do cara Konstantina malne svi carevi proganjahu kršćane, ali se neki od njih osobito isticahu. Tako znademo, da je za Domicijana „vrlo mnogo kršćana mučeno bilo", kako to svjedoči povjestničar Eusebije (l. III. c. 8.). Historija nam pripovijeda, da se je Plinij sâm „sgražao nad množinom poubijanih kršćana" i pitao cara si Trajana, što da učini s kršćanima. Spomenuti već povjestničar Eusebije zabilježio nam je i žestinu progonstva za Dioklecijana riječima: „bezbrojno je bilo mnoštvo onih, koji su za Dioklecijana mučeni" (l. VIII. c. 4.). Koliko je pak bilo žestokih progona žrtava, lako se dade pojmiti, ako se sjetimo, da su carevi bili apsolutni gospodari, koji su u zakonima smjeli dati oduška i svojim hirima, a da im nije smio niko da protuslovi. Sve je pred njima strepilo, sve im se klanjalo i upravo božansku čast izkazivalo. — Kršćani, ako i upamtiše dobro riječi: „Svaka duša neka se pokorava višim vlastima, jer nema vlasti osim od Boga" (Rimlj. 13, 1.) i štovahu careve kao od Boga si postav-

ljene poglavare, to ipak ne zaboraviše niti riječi: „Gospodinu Bogu svomu se klanjaj i njemu jedinomu služi“ (Mat. 4, 10.) kao ni onih: „Dajte dakle, što je carevo, caru, a što je Božje, Bogu“ (Mat. 22, 21.), pa zato carevima podnipošto ne izkazivahu božanske časti. Kako da na to poganska oholost ne uzbjesni na kršćane? Kako bi se moglo zbiti, da uvrijedjeni carevi ne upotrebe svu svoju vlast, ne bi li ih na to prisilili? Pa to su zbilja i učinili, jer ne samo da su ih dali pò volji ubijati i mučiti, već i zakone izdaše, po kojima je i „praeses“ mogao pò volji mučiti i ubijati kršćane. Tako piše Cicero, da je bilo zabranjeno štovati bogove „tudje i nove“, a naloženo, da se štuju „javno priznani“ bogovi (de nat. Deor. l. III. c. 19.). Tih zakona nijesu mogli ni isti carevi promijeniti, kako nam svjedoče Origen i Tertulijan, pa si stoga lako tumačimo, kako je to, da je ipak bilo mučenika i za takovih careva (Komod, Aleksandar Sever), koji nijesu proganjali kršćana. Zakon naime, koji je već prije njih postojao, morao se izvršivati i to tako na kršćanima, kakogod na bezbožcima i zločincima, jer su i kršćane ubrajali medju takove ljude. Dok su dakle u jednu ruku tako strogim zakonima nalagani progoni kršćanski, a ù drugu ruku kršćani nepokolebivo uztrajali u svojoj vjeri, — kako ćemo to niže iztaknuti — nemamo razloga, da ne vjerujemo Laktanciju, kada piše: . . . vexabatur universa terra . . (de mort. persec. c. 16.).

Isto nam svjedoči malne svi sv. oci 2. 3. i 4. vijeka, kada skoro jednoglasno pišu, da je bez broja umrlo mučenika u Kristovoj crkvi. Tako sv. Irenej u polovini 2. vijeka (l. 4. adv. haeres. c. 64.) veli: „Crkva na svakom mjestu iz ljubavi, koju imade, množinu mučenika u svako vrijeme šalje k Ocu.“ Kliment aleksandrijski u isto vrijeme (l. II. Strom.) piše: „Mi imamo svaki dan vrelâ naših mučenika, koje svojima očima gledamo, koje sažižu i kojim odsijecaju glave.“ Sv. Ciprijan okolo polovice 3. vijeka (de exhort. ad martyr. c. 11.) veli ovo: „Ne dadu se izbrojiti kršćanski mučenici: nu ako je tolik broj mučenika, niko ne će držati, da je teško ili mučno biti mučenikom, kada vidi, da se ne može izbrojiti mnoštvo kršćanskih mučenika.“ U Eusebijevoj historiji čitamo list sv. Dionisija, biskupa aleksandrijskoga, pisan Domiciju i Didimu o progonu Decijevu, gdje medju ostalim veli: „Suvišno je osvrtati se poimence na naše (mučenike), jer ih i m n o g o i m a d e i vama su nepoznati. Možete samo u opće znati to, da su muževi i žene, mladići i starci, djevojke i starice, vojnici i odijste (koji ne idu ù rat), konačno ljudi iz svakoga staleža i svake dobi, jedni od udaraca bičeva, drugi od oštrice mača, drugi opet od vatre u borbi svladani ubrali lovor vijenac“ (l. 7, c. 11.).

Dovoljno je prolistati znamenitu knjigu „Martyrologium Romanum“ i svako će se uvjeriti o istinitosti spomenutih Laktancijevih riječi i uvidjeti, da je zbilja neizmjeran broj kršćanskih mučenika tako, da se čovjek upravo čuditi mora, odakle tolik broj boraca za Krista i vjeru njegovu, a diviti se, kako se ni u najvećoj tjeskobi zemaljskoj ne žacaju mučenici podvrći se mukama. Ili zar nam i mogu pružati svjedočanstvo u drugu svrhu apologije: Kvadratova, Aristidova, Justinova, Atenagorina i Tertulijanova, kojima su nastojali predočiti carevima kršćanstvo u pravoj mu slici i odvratiti ih od bijesa njihova, ako ne upravo u tu (svrhu), da je velik broj bio onih, koje su branili?

Može nam sigurno množinu mučenika zajamčivati i ta prilika, da su oni često h r p i m i c e ubijani. „Tako je obilan broj svetih mučenika, piše Ferraris (tom. 5. Martyrium n. 34.), da je samo u Rimu kroz mjesec dana vlade Dioklecijanove 17 tisuća njih mučeničkom smrću umrlo; u Egiptu pak 144 tisuće.“ Doznajemo iz historije, da je u Perziji za progona, što no ga podiže car Sapor, 16 tisuća kršćana i do 100 biskupa palo mučeničkom smrću, kojim se za imena znade. Sjetimo se samo „tebanske legije“, koja je bila poubijana, jer ne izvede naloga naperena na kršćane. Sjetimo se još i mnogih sličnih slučajeva, pa ćemo rado pristati uz Genebrarda, koji izbrajajući u svom kroniku mučenike, koji su tečajem 10 glavnih progona zaglavili, veli, da ih je palo toliko, koliko bi ih palo, da ih je k r o z g o d i n u d a n a s v a k i d a n 30 t i s u ć a ubijèno. Bilo je naime mučenika, za koje se ne zna, niti kada su mučeničkom krunom ovjenčani, niti kako se zovu, već je samo „u kamenu zapisan broj“, koliko ih je palo, kako to opijeva kršćanski pjesnik iz 4. vijeka Prudencije. „Sjećam se, nastavlja on, da sam pod nekim kršem vidio zakopane ostanke šesdesetorice ljudi, kojim za imèna znade sâmo Krist.“. Češće se zbivalo, da su kršćani u špiljama i podzemnim provalama nalazili utočišta pred okrutnim progonom poganskim, pa tuj i zaglavili, a da niko ni pitao nije za njih. Nu ko da izbroji uz najbolju volju sve slučajeve, kako su kršćani prvih vreména smrću zasvjedočivali vjeru u Krista?

Pa već i sami neprijatelji crkve uvidješe, kako je sjajna i slavna katolička crkva upravo s toli ogromnoga broja mučenika svojih, pa se uhvatiše, što no riječ slamke i uproše sve sile, da dokažu neistinitost i nevjerojatnost u toliki broj kršćanskih mučenika, kako ga mi upoznasmo.

Prvi je i glavni junak na tome polju Dodvello, za kojim se povedoše mnogi drugi òsobito protestanti. Niječe on množinu kršćanskih mučenika veleći, da, kada bi u istinu bilo toliko kršćanskih mučenika, koliko se to dokazuje, to bi im se moralo znati i za imèna, jer se svake godine slavi njihova spomen, pa bi te sve svetkovine morale biti popisane u koledarima. Nu, premda su svi ti popisi vrlo točni, nastavlja Dodvello, što se najbolje vidi odatle, jer se u njima ne luči lice od lica, te se slave ne samo odlični mučenici, već i djeca, žene, robovi i katekumeni, to ipak, ako potražimo sve do nas doprle vijesti i stare pisce, nalazimo veoma malo mučenika. — Tako se ù knjizi: „Calendarium Bucherii“ iz

4. vijeka spominju jedva 3—4 mučenika. Nadalje Origen u svojoj 3. knjizi proti Celsu veli, da je malo ljudi podnijelo smrt za vjeru. — Napokon da ih malo navodi Eusebije u knjizi: de martyr. Palaestinæ, Prudencije, i dr.

Sve te prigovore lijepo je pobio Ruinart u posebnome spisu „Akten der ersten Martyrer", te njim porazio Dodvella i ljude, koji pribjegoše pod njegov šator. — Vrijedno je, da i mi ogledamo oštrac mača Ruinartova, pa možemo s njim reći, da nemamo koledara, u kom bi se navodila imena svih kršćanskih mučenika, već je svaka crkva imala svoj koledar, različan od drugih, u kom je bilo veoma malo mučenika drugih crkava. Što se tiče Bucherijeva koledara, u kom da je vrlo malo mučenika, svakome je to jasno, ko znade, da je on pisan za rimsku crkvu, jer navodi dan smrti rimskih biskupa a nijednoga drugoga mà kako bio blizu Rimu. — Smiješan je Dodvello tvrdeći u svoju svrhu, da imademo malo homilija otačkih, koje su govorene na spomen dan mučenika. Jer ponajprije gdje to stoji, da su nam svi govori otački sačuvani, a onda to, da su oci svakome mučeniku na spomen dan besjedu rekli? Kada bi to zadnje zajamčeno bilo, tă onda bi svi mučenici spomenuti u Bucherijevom koledaru, koje bar Dodvello priznaje, gubili svoju historijsku vrijednost. Tudjer se i slamka Dodvellu oskliznula! što više odakle se nadao, da će ga sunce ogrijati, odonud ga baš led bije. Jer svi nam sv. oci zajamčuju u svojim spisima upravo neizmjerno mnoštvo mučenika, odakle onda Dodvellu ikakovo pravo, da se na njih pozove?

Nu Origen u 3. knjizi proti Celsu veli, da je malo bilo onih, koji su za Kristovu vjeru umrli. Ne brine se Dodvello za kontext, u kome dolaze te riječi Origenove, već ih je samo iz sredine izpuknuo, pa ih navlači po miloj si voljici. Origen ih je pak upotrebio, da istakne, kako je uzeo Bog u obranu kršćane i kako nije pustio, da ih progonitelji unište, već nasuprot, da je vrlo malen broj onih, koji su mučeničkom smrću umrli napram onim, koji su u životu ostali. Pa kako bi i mogao Origen ovdje takova što tvrditi, a da ne dodje u protuslovje s toli mnogo mjesta u svojim spisima, gdje izrično tvrdi, da je velik broj mučenika. Jer već u 4. knjizi proti Celsu veli, da su mnogi, premda su znali, da će morati kao kršćani umrijeti, ipak život svoj prezreli. Napokon učenjak, kao što je bio Origen, ne će sigurno sam sebi protusloviti, što jamačno i Dodvello dopušta.

Isto se tako poziva i na Eusebija, a ničim baš ne dokazuje, da Eusebije spominje malo mučenika, ni mjesta ne navodi, gdje to govori Eusebije, dok je nam znano, da Eusebije u svojoj historiji govori o bezbrojnim mučenicima, ako ih i na vodi malo poimence (l. III. c. 33.).

A ono, što se na Prudencija poziva, vrijedilo bi onda tek štogod, kada bi nam mogao dokazati, da je Prudencije kanio popisati sve mučenike, a ne sâmo znamenitosti crkve laodicejske, — a to i samo to mu je i zbilja bila namjera.

(Dalje će sliediti.)

Pitanja iz prakse.

1. Čeljade umre u drugoj župi, u kojoj bude i ukopano. Ima li župnik pokojnikov pravo iskati kakovu pristojbu štole od ukućana ili rodjaka pokojnikova, koji bi želio da se za pokojnika zvoni i u njegovoj župi, kojoj je pokojni pripadao ali u kojoj nije umro niti se pokopao?

Odgovor: Pravo na štolarinu (Funerale) ima župnik one župe, u kojoj se mrtvac zakopava, bio pokojnik domaći župljanin ili stranac. Umre li tko izvan župe, kojoj pripada, pa ga ondje i zakopali, onda župnik pokojnikov nema prava iskati kakovu „pristojbe štole" za pokop. Ako ukućani ili rodjaci pokojnikovi žele, da se za pokojnika i u domaćoj župnoj crkvi zvoni (ili možda i drugi crkveni obredi obavljaju n. pr. misa), onda treba, da plate pristojbe odredjene za zvonjenje (ili za druge funkcije), no župnik nije vlastan osim tih pristojba iskati da mu se plati i pristojba štole, koja bi ga išla, da je pokojnik kod kuće umro i sahranio se u domaćoj župi.

X.

Dopis.

Sela kod sv. Kate 1/8. 1888. Čovjek snuje a Bog odlučuje. Danas krjepak a sutra krije te zemljica crna, da se niko ne ponese, već da budan bude, kako bi pred pravednim sudcem čist osvanuo. Četernaest jest godina prošlo, što je mlad, zdrav radnik pošao u vinograd gospodnji, da služi Bogu i rodu, a danas mu počiva tielo u zemljici, duša mu se pak — nadamo se — vinula k Bogu. Nit je prošlo godinu dana, što je sahranio ljubeznu sestricu — tko bi mislio, da će danas uz nju počivat. Nedokučivi su putevi providnosti božje.

Župnika Franje Babića nema medj živimi. Rano, naglo umre — na žalost prijatelja — na žalost župljana svojih. Gorljiv pastir, vjeran prijatelj, čelik značaj — tim si ga podpuno označio.

Rodio se 19. kolovoza 1847. u Klanjcu zaredjen u svećenika god. 1874, a pred 4. godine župnikom spusti dušu 28/7. Još u petak 27/7. služio sv. misu. Tužio se na glavobol — koja tako mah preuzela, da u subotu 28/7. nije mogao služit sv. mise. Uze pero, da napiše pismo, kojim moli svećenika iz Klanjca, da mu služi sv. misu u nedjelju. Sjede k objedu — pojede juhu — dalje nije mogao — muči ga glavobol — ustane — podje u drugu sobu — i sruši se —. Pogledav još koj put — uzdahne i pusti dušu.

I sad se glas raznio, da je umro; nitko nemogaše vjerovati, svak pita: jeli moguće! Plače puk — plaču prijatelji.

Skupljaju se, da nezaboravnomu pastiru i prijatelju izkažu posljednju počast.

Na 30/7. štogod moglo sve pohrlilo na sprovod. Sila se naroda sakupilo — sve što inteligentna na okol, braće pak svećenika 19 i jedan klerik. Od jutra služila braća sedam tihih zadušnica do sprovoda. Sprovoda vodio veleč. g. podarcidjakon Kotsi. Kad iznesli pokojnika i obred počeo — zaplače narod, da ti srce paralo. Krenu žaloban provod u crkvu. Veleč. g. podarcidjakon služio svečane zadušnice — ostala pak braća kod pokrajnih žrtvenika, što ih bilo. Nakon svršenih zadušnica stupi na propovjedaonicu veleč. g. župnik Vilim Sorg, koji mu je pred četernaest godina prigodom primicija držao slovo. Vješt govornik — krasno reče slovo. Tko bi mislio, reče, da će on starac — njemu mladu držat nadgrobno slovo, komu pred četernaest godina držao slovo prigodom primicija. Nesmiljena je smrt, koja po griehu došla, kosi mlado i staro bez razlike — pa zadaje bol i tugu; al čovjek ne smije sdvojiti — jer je Bog pravedan i milosrdan; što radi mudro radi, ako i nedokučujemo. Pa ako i smrt jest nesmiljena, ako nam i grabi što nam drago i milo, to joj pobjeda nije trajna — jer će osvanut dan uskrsnuća, kad ćemo se opet kod Boga sastat s onim, koji nam tu bili dragi i mili, al nam valja živiti i raditi tako, da Bogu omilimo.

Kad pak je iztaknuo govornik „dobroga pastira“, koga su župljani izgubili — to je narod na glas proplakao u crkvi, pa i tekom cieloga govora čuo si samo jecanje i naricanje. — Zaista takova prizora nisam doživio. Koli je morao biti ljubljen pastir, za kim sve plače — staro i mlado, mužko i žensko, priprosto i inteligentno. Nakon svršenih zadušnica krenusmo na groblje i predasmo ostanke majci zemlji.

Franjo pako ljubljeni! — sjećat ćemo Te se u molitvah i bit će Ti spomen trajna medj nami — dok se sastanemo kod milosrdnoga Boga — kako se nadamo. Počivaj u miru! **X.**

Viestnik.

Zagreb. Presvietli gospodin biskup Franjo Gašparić odputio se prošle nedjelje u pratnji svoga tajnika i obrednika veleč. gosp. K. Kindleina preko Belovara i Gjurgjevca, da u župah kotara Virovitičkoga i Našičkoga dieli sv. potvrdu.

— (Promjene u nadbiskupiji.) Premješteni su duhovni pomoćnici: Grandavec Gabriel iz Kravarskoga u Sopje, Kutnjak Mijo iz Gjelekovca u Suboticu, Hitrec Stanko iz Lipovljana u Kamensko, Belavić Marko iz Voće u Selnicu, Srečec Augustin iz Prelošćice u Plešivicu, Kovačić Nikola iz Plešivice u Vel. Goricu.

Novomisnici polaze kao duhovni pomoćnici: Bažulić Baltazar u Voću, Belavić Nikola u Kunić, Benjak Jakob u Križovljane, Bručić Stjepan u Glinu, Hadrović Stjepan u Okć sv. Marija, Huzek Stjepan u Kravarsko, Kordaš Karlo u Šipak, Kropek Ivan u Bednju, Kučera Roberto u Petrinju, Mikić Nikola ml. u Petrovoselo, Milašinović Martin u Lipnik, Peterka Theodor u Remetinec, Sajko Osvaldo u Šćitarjevo, Štefanec Stjepan u Gjelekovac, Valek Stjepan u Lipovljane, Vuković Josip u Štridovo, Vuković Vilim u Varaždin za drugoga.

— U zagrebsko nadbiskupijsko sjemenište primljeni su sliedeći kandidati za staliž svećenički: U VII. razred gimnasijki: 1. Akšamović Josip, 2. Barberić Josip, 3. Barec Franjo, 4. Bratanić Stjepan, 5. Čavlek Aleksandar, 6. Čižmak Mijo, 7. Didović Stjepan, 8. Filo Stanko, 9. Gonar Valent, 10. Janković Ivan, 11. Kadija Mirko, 12. Kovačić Franjo, 13. Krsnik Janko, 14. Kunc Janko, 15. Lanović Josip, 16. List Aleksandar, 17. Malančec Ivan, 18. Marenčić Mirko, 19. Matokanović Gjuro, 20. Meršić Većeslav, 21. Mrakužić Marko, 22. Murk Stjepan, 23. Pavišić Petar, 24. Pavlić Mijo, 25. Jenić Vilim, 26. Sokup Dane, 27. Stanković Stjepan, 28. Varga Ljudevit, 29. Zagoda Franjo, 30. Židovec Miroslav. — U VIII. razred gimnasijski: 31. Golubić Mirko. — U I. tečaj bogoslovja: 32. Pić Antun, 33. Požeg Matija, 34. Bakuša Ivan, 35. Bucner Alojzije.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u članove III. reda: Rebrek Stjepan, u Bartolovcu. Bošnjak Terezija, k. br. 290 i Kopić Marija, k. br. 346. u Babinojgredi. Rothel Dragutin, gimnazijalac, Stiasni Velimir, Eisenhuth Radoslav, Heincel Vjekoslav, realci. Buger Adolf, Jernec Stjepan, učenik IV. norm. razr. svi u Zagrebu. Hren Josip, posjednik, Goluban Andraš, učenik u Zaboku. Gibač Mato, seljak u Poljani. Premer Ljubica, učenica IV. razreda, Kovačina Luka. Vozdecki Jakob, Ivanović Gjuro, Perko Gjuro, Gjakman Pavao, učenica IV. razr. u Vrbovcu. Lukić pop Šimo, u Tribnju u Dalmaciji.

Podjedno umoljava predsjednik družtva onu gospodu, koja dug za lanjske godine poslane im knjige na razprodaju nenamiriše, neka to naknadno što skorije učiniti izvole, jer družtvo ima plaćati velike troškove za knjige, koje želi ove godine članovom dati i koje se dogotavljaju.

Urednička dopisnica.

Veleč. g. F. P. u S. ovo što ste poslali 17. srpnja je za prvo poljeće.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 33. U Zagrebu, 16 kolovoza 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlaz svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Isusova parabola o buntovnih vinogradarih.

Tumači prof. dr. G. Baron.

(Dalje.)

Posadivši i uredivši vinograd i predavši ga vinogradarom odputova domaćin. Kano što se u paraboli predočuje kao osobno i neposredno djelo domaćinovo sadjenje, uredjivanje i iznajmljivanje vinograda, tako se zbilja i legislacija Sinajska te njom osnovana, uredjena i narodu Izrailjevu predana starozavjetna crkva ima smatrati osobnim i neposrednim djelom samoga Boga, koji je vršeći to djelo reć bi izašao iz tajnosti svoje te stupio u vidivi doticaj sa odabranim si narodom. A kano što je domaćin iznajmivši vinograd odputovao te tako ostavio vinogradare, tako je i Bog uredivši i predavši narodu Izrailjevu i napose postavljenim glavarom crkvu svoju prestao neposredno obćiti sa odabranim narodom te kanoti odputovavši od njega dalnji vez s njime podržavao kroz sluge svoje, naime kroz organe starozavjetne objave. I parabola prelazi odmah na te posrednike izmedj Boga i naroda Izrailjeva.

U r. 34 36. predočuje parabola, kako je gospodar vinograda u dva puta slao sluge svoje k vinogradarom, da primu ugovoreni plod vinograda, te kako su vinogradari, mjesto da dadu plod, sluge zlostavljali i ubijali. Ovimi kratkimi crtami predočuje parabola, kakovo je bilo vladanje naroda Izrailjeva, a na pose njegovih hierarha napram Bogu tekom cieloga staroga zavjeta sve do dolazka Isusova.

Za silne blagodati od Boga primljene i prema zadatku, radi koga je Bog utemeljio starozavjetnu crkvu, imadjaše narod Izrailjev pod uzgojem i upravom svojih hierarha davati Bogu stanovite plodove. Ti plodovi bijahu duševni: zahvalnost, štovanje i ljubav napram Bogu, znanje religiosno i istomu odgovarajući život, a napose vjera i na njoj osnovana nada u obećanoga Messiju, koji bijaše temelj i svrha, Alfa i Omega cielomu staromu zavjetu. Tražeći te plodove slao je Bog k narodu Izrailjevu svoje sluge, t j. proroke, koji su svom ozbiljnošću zvanja svoga poticali narod Izrailjev i glavare njegove, da vrše dužnosti svoje napram Bogu. Ali, kako nam svjedoči povjest naroda Izrailjeva, poput vinogradara u paraboli ne htjedoše Izraelci vršiti dužnosti svojih napram Bogu; a pozivu Bogom poslanih proroka odvratiše oni ne kajanje i popravak, već sve gore dokaze pakostne okorjelosti i opornosti svoje idući tako daleko, da su proroke zbilja tukli, ubijali, kamenovali, te tako doslovce izpunili ono, što veli parabola o postupku vinogradara napram slugam gospodarovim. Sjetimo se samo, kako se je po prieko u prorocih izpunjalo ono, što veli Bog Jeremiji (1, 19.): Et bellabunt adversum te. A za primjer pojedinim pakostnim činom, kako ih iztiče parabola, dovoljno nam je kraj ostaloga sjetiti se proroka Mikeje, koji je tučen (III. Reg. 22, 24. sq.); Isaije, koji je mučeničku smrt podnesao bivši pilom u šupljom cedrovom drvu razpiljen, košto to jamči predaja, koju spominje i apostol Pavao u listu Hebrejem (11, 37.); a za kamenovanje budi primjer Zakarija (2. Chron. 24, 21.) itd.

Dvokratnim slanjem sluga predočuje parabola onu dugotrajnost i milosrdje, koje je Bog pokazivao narodu Izrailjevu unatoč svoj okorjelosti i opornosti njegovoj šiljući proroke za proroci, ne bili kako nevjerni narod navratili na stazu spasenja.

U rr. 37—39. dospjela je parabola do vrhunca ljubavi domaćinove ali i do vrhunca nezahvalne pakosti buntovnih vinogradara. A time je dakako predočeno zadnje i najveće djelo neizmjerne mudrosti i ljubavi Božje naprama oda-

branom narodu, ali ujedno iztaknut i najgrozniji zločin, kojim se je proti Bogu ogriešio narod Izrailjev, a na čelu mu hierarhe njegovi.

Pod gospodarovim sinom očito se razumieva Sin Božji, koga je Bog kao obećanoga Messiju poslao u starozavjetnu crkvu te k tomu kao Messiji i Spasitelju svomu imadoše hierarhe židovski vjerom i sami pristupiti i narod privesti te tako doprinesti Bogu zadnji i najodličniji plod starozavjetne crkve, radi koga je isti Bogom utemeljen i narodu Izrailjevu povjeren.

Vinogradari parabole vidješe i upoznaše sina gospodarova. Tako su hierarhe židovski i njim ravnani narod vidjeli Isusova čudesa, gledali, gdje se na njem izpunjuju starozavjetna Messijska proročtva, slušali o tom i vlastite njegove izjave te tako mogli i morali u njem upoznati od Boga si obećanoga Messiju i Sina Božjega. Ali košto su vinogradari parabole, mjesto da sinu gospodarovu dadu pripadajući mu plod vinograda, osnovali i odlučili ubiti ga i pridržati baštinu njegovu: tako su i Židovski hierarhe, mjesto da vjerom pristupe k Isusu Messiji i narod mu privedu, snovali i odlučili ujedno sa narodom Isusa ubiti i vlast nad starozavjetnom crkvom, koja je Messiji pripadala, pridržati sebi.

U r. 39. postaje parabola za Isusove slušatelje proročtvom, kojim Isus naviešta hierarhom i narodu židovskomu onaj ubojnički zločin, koji su dva dana iza ovoga govora izveli na Isusu. Kao što su naime vinogradari parabole sina gospodarova pograbili te iz vinograda izbacili i ubili: tako su i hierarhe Židovske sa Židovskim narodom Sina Božjega Isusa Krista nasilno pograbili, iz Jerusolima izveli i propeli.

Poznavajući pomenutu Isaijinu parabolu, koja je pralik ovdješnjoj Isusovoj paraboli, a ujedno uvažujući odnošaj svoj napram Isusu težko da nisu Židovski hierarhe barem naslućivali, da se u Isusovoj paraboli pod vinogradari razumieva narod Židovski, a u njem napose oni sami kao vodje i učitelji njegovi. Isto tako ne bijaše težko hierarham razumjeti, da se pod sinom gospodarovim razumieva sam Isus, koji se je toliko puta i pred njimi i pred narodom proglasio Sinom Božjim i Messijom narodu Izrailjevu obećanim, koji je upravo ovih dana, što no protekoše neposredno pred ovom parabolom, u Jerusolimu i u istom hramu primao Messijske počasti, i proti komu su oni kipili gnjevom i osobito tih dana snovali osnove, kako da si ga maknu s puta. Zato je i morala Isusova parabola tim više potresti dušom naročito hierarha, pošto im je u brk odkrivala ne samo dojakošnju njihovu pakost, već i ubojničke njihove osnove proti osobi Isusovoj. A za to odatle lasno možemo zaključiti, kakov dojam morade na hierarhe i nazočni narod proizvesti sliedeće Isusovo pitanje i na to nadovezani Isusov govor, kojim odkriva sam Isus, tko se ima razumievati pod pakostnimi vinogradari parabole, tko pod sinom domaćinovim i koja kazan čeka onaj zločin, o kom govori parabola. Čujmo i o tom izvještaj evangjeoski te si ga u kratko protumačimo.

Mat. 21, 40—44.

40. Kad dakle dodje gospodar vinograda, šta će učiniti vinogradarom onim?

41. Rekoše mu: Opake će opako uništiti, a vinograd svoj iznajmit će drugim vinogradarom, koji će mu davati rod u svoje vrieme.

42. Reče im Isus: Zar niste nikad čitali u pismu: Kamen, koji odbaciše graditelji, ovaj posta glava od ugla? Od Gospodina je to učinjeno i divno je u očima našima?

43. Za to vam kažem, da će se od vas uzeti kraljevstvo Božje, i dat će se narodu, koji donosi rodove njegove.

44. I tko padne na taj kamen, razbit će se; a na koga on padne, satrt će ga.

Svršivši parabolu, a osvrćući se na zloćin vinogradara, pita Gospodin: što će učiniti gospodar onim vinogradarom?

Na to pitanje odgovaraju hierarhe, kako bi više manje morao odgovoriti svaki čovjek, kad čuje opis takova zločina, kakov je predočen u našoj paraboli. Kano što je nekoč kralj David, čuvši Natanovu parabolu o siromaku i bogatašu[1]), u sv. gnjevu rekao Natanu: *Vivit Dominus, quoniam filius mortis est vir, qui fecit hoc;* tako izriču i naši hierarhe pravednu osudu nad dotičnimi vinogradari dosudjujući njim smrt a vinogradu druge najamnike.

Ali kano što David izričući svoju odsudu nad nedjelom, što ga je otimačinom počinio bogataš proti siromaku, nije slutio, da će mu prorok Natan zagrmiti: „*Tu es ille vir*“; isto tako i naši hierarhe izričući osudu svoju nad vinogradari ili ne znadu ili hine da ne znadu, da se pod zločinci vinogradari upravo oni razumievaju. Znajući naime da se pod vinogradom razumieva narod Izrailjev, po svoj prilici

[1]) Izp. II. Reg. 12, 1—19.

misle oni ili si utvaraju, da se pod vinogradari razumievaju oni, koji su nad njimi gospodarili u ime rimske vlasti, a pod slugami gospodarovimi oni sami te u obće oni muževi u narodu, koji su mnogo trpjeli od svojih glavara, n. pr. u ono vrieme od Herodovaca. Gospodar vinograda bio im je Bog, od koga su očekivali, da će svom strogošću kazniti njihove tlačitelje, poimence Rimljane.

Osudu nad vinogradari izrekoše po evangjelju Matejevu hierarhe, a po evangjelju Markovu (12, 9.) i Lukinu (20, 16.) sam Gospodin. Ova enantiophania pada sama sobom, ako uzmemo, košto to čini sv. Ivan Zl. i Euthymij, da su na pitanje Isusovo najprije odgovorili hierarhe, košto to saobćuje Matej, a onda da je isti odgovor ponovio i potvrdio Isus i to takovim načinom, da su iz svega razumjeli hierarhe, da se dotična u odgovoru izražena osuda upravo na njih proteže. Za to je i posve naravno, da su hierarhe shvativši tako Isusa, košto nam saobćuje Luka (20, 16.), rekli: Absit! Bože sačuvaj!

Pošto su hierarhe izrekli strogu ali pravednu osudu nad vinogradari, te time pokazali, da nisu voljni pod pakostnimi vinogradari sebe razumievati, ponovio je i Gospodin njihovu osudu kao umjestnu i pravednu, ali je odmah nadovezao i dokaz iz sv. pisma, koji je svom jasnoćom svjedočio, da se pod vinogradari parabole nema razumievati nitko drugi, nego narod Izrailjev, a na čelu mu upravo hierarhe njegovi, te da će se za to osuda izrečena o vinogradarih izpuniti na narodu Izrailjevu i hierarhih njegovih.

Promotrimo pobliže taj iz sv. pisma uzeti dokaz i na njem osnovan Isusov zaključak, kako to imademo navedeno u našem tekstu u red. 42—44.

Kako prije spomenusmo, ponovio je Gospodin osudu hierarha izrečenu nad vinogradari i to ponovio načinom takovim, da su hierarhe iz svega razabrali, kako Isus namienjuje njim kaznu i propast, koju oni namieniše vinogradarom, radi česa odbijajući to od sebe rekoše hierarhe košto je zabilježio Luka (20, 16.): Absit! Bože sačuvaj! t. j. to se ne će dogoditi.

To shvaćanje židovskih hierarha žigoše Gospodin spočitujuć im riečmi „zar niste nikad čitali u pismu“ (r. 42.) neznanje sv. pisma, iz koga su morali naučiti, da je Messija, koga imadu u osobi njegovoj, ugalni kamen starozavjetnoga kraljevstva Božjega te da za to odbacivanje toga kamena mora roditi gubitkom kraljevstva Božjega i propašću za one, koji ga odbacuju.

U r. 42. dolazeći citat iz sv. pisma uzet je iz Psalma 117 (118), 22. 23. po LXX. Po Vulgati glase rieči Psalmiste, kako ih i Isus navodi: Lapidem quem reprobaverunt aedificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud et est mirabile in oculis nostris. Odnosni grčki tekst glasi: Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν. U riečih Lapidem quem λίθον ὃν imademo attrakciju mjesto Lapis quem; u hrvatskom se prievodu gubi ta attrakcija, pošto rieč kamen glasi jednako u nominativu i accusativu.

(Dalje će sliediti.)

Kršćanski mučenici dokazuju božansko podrijetlo kršć. objave.

(Dalje.)

2. Obazrimo se sada na drugu priliku, u kojoj su se nalazili kršćanski mučenici, koliko su naime bijesni progonitelji njihovi i kako svom žestinom nastoje, da slome stalnost u šljedbenika Kristove vjere, pa ćemo vidjeti, ne daje li nam i ta prilika postupno pravo, da zaključimo: vjera, koje se toliki članovi nijesu ustručavali tolikih i tako groznih muka dă i istu smrt podnijeti, a kod toga se često zbivala i čudesa, kojima je Bog očito zasvjedočio, kako svojih vjernih nikada ne ostavlja, vjera ta može imati jednoga jedinoga početnika i to upravo onoga, koji je ujedno i svim ljudima začetnik — t. j. sâm Bog. Jer što je samo ljudski pokvareni razum i zlobno srce izmisliti moglo mučila, sva su na kršćanima upotrebljena. Tako već poganski pisac Tacit veli, da na kršćane za Nerona udarilo najgrozovitijim kaznama, pa ih nekoliko vrsti navodi (an. 15. 44.). Tako veli, da su ih oblačili ù kožu divlje zvjeradi, a onda nahustili na nje pse, da ih razderu Druge bi opet na križ pribili, a to je bila malne općenita kazna, koju je tek Konstantin dokinuo iz strahopočitanja prema Kristu za nas na križu umrlomu. Treće bi opet žive palili i to u tolikom broju, da ih nijesu ni dospjeli sviju danju spaliti, već su neke omazali smolom, na stupove ih povješali i zapalili, da gore i razsvjetljuju vrtove Neronove, kojima se taj krvopija zajedno s bešćutim Rimljanima šetao i nasladjivao se njihovom mukom i smrću. Nijesu naime kršćane naprosto mučili i ubijali, nego kada ih već muče, htjedoše i Rimljani, da imadu pri tom zabave i užitka. Užas i grozote, što su ih Rimljani za Nerona podnijeli sigurno nam zajamčuje i to, što su kršćani mislili, da će Neron još jednom doći na svijet kao antikrist, jer da nije moguće, da običan čovjek

počinja tolika nedjela na kršćanima. Tā i sámi su već pogani sažaljivali kršćane.

Mi jedva možemo i pojmiti žestinu kipućega ulja, u koje je bio bačen sv. Ivan apostol za cara Domicijana, odakle ga je sam Bog izbavio živa i zdrava, ili užasnu vrućinu usijanoga gvozdenoga vola, u kojega je u isto vrijeme bio zatvoren sv. Antipa i u njem zaglavio. Njegovu nam smrt spominje i sveto pismo u knjizi Otkrivenja glavi 2. r. 13.

A je li moguće, da si ne pomišljamo stravu čovjeka, koji bi čuo od svoga vladara tako si odkrojenu sudbinu, kako ju je čuo sv. Ignacije, biskup antiokijski, od cara Trajana? Tā kako li se napunjamo užasom, kada samo dočujemo, da je ovaj ili onaj osudjen na doživotnu tamnicu ili možda ća na vješala? Koliko li bi veći bio užas, da smo čuli kao sv. Ignacije riječi samoga Trajana, da smo osudjeni rastati se s ovim svijetom razkomadani od pandža divljih zvijeri, a na očigled i zabavu Rimljana. A ne bi li se nama — običnim ljudima — taj užas i te kako umnožao, da se osuda ne ovrši odmah, već da se otegne i da uzimadnemo dosta vremena razmišljati o strašnoj a neizbježivoj smrti, kano što je imao onaj Božji ugodnik cijelim putem od Antiokije do Rima. Sigurno bi, velim, takovu smrt još stoput užasnijom pojimali baš za to, što nije ukinula života odmah iza osude.

Pomislimo samo na strahotne boli, što ih je podnašala sv. Simforoza viseć obješena za vlastite kose, pošto su ju prije toga išćuškali na zapovjed cara Hadrijana, a iza toga ju bacili u rijeku, objesiv joj ogroman kamen o vrat. Razaberimo i to, kako je taj car 2. dan po smrti sv. Simforoze dao na različne načine mučiti njezinih 7 sinova. Prvome imenom Krescentu dade probosti vrat, drugome Julianu prsa, Nemeziju srce, Primitivu pupak, Justinu ledja, šestoga imenom Strakteja postrance probodoše, a sedmoga: Eugenija dade po duljini rezati. Tada ih sve ovako osakaćene i izmrcvarene dade povješati na kolceve. Ako li se još osvrnemo na povod, koji je Hadrijana naveo na te i tome slične opake čine — a bijaše to puko praznovjerje — kako da ne povjerujemo žalostnim srcem, da je mnogo puta i vladare sâm djavo rabio za svoje zlokobne namjere.

A što da reknemo o nevoljnom stanju kršćana za Marka Aurelija, koji je u svom bjesnilu dao na smrtno ime išibati sv. Justina filozofa zajedno s njegovim drugovima, a napokon ih i zatući? Ili kako da ne veličamo sv. Polikarpa, kojega životopis ne možemo čitati, a da nas ne obuzme velika ljubav i štovanje prama tolikome velikanu. Osudjen za pomenutoga vladara na muke, dok ne izdahne, ne smete se sv. biskup ni malo. Siguran su izražaj careva bjesnila proti nepokolebivome starcu ona mučila, koja su se na njem izmjenjivala. Osudi ga najprije, da ga bace pred ljuta lava, nu jer nijesu mogli dobiti lava, osudiše ga na lomaču, na kojoj da se živ spali. Nu tudjer Bog očitim čudom dokaza, da mu je taj starina omilio. Ovio mu je naime tijelo luk poput sidra i čuvao ga tako, da se oganj nije ni dotakao njegova tijela. A to tijelo sveto zablista ko zlato i srebro, a zamiriše mirisom kano najdragocjenija pomast. Tako je Bog zasvjedočio, da svojih vjernih nikad ne zapušta i pokazao nevjernicima, da sv. Polikarpo ne može, da izgori. Tim još većma ogorčen prokonzul zapovjedi krvniku, da ga probode sulicom. Na to mu poteče iz tijela tolika krv, da se od nje sav oganj utrnu. Tako skonča taj sveti naučitelj crkve svoj bogoljubni život.

Isto tako čitamo u životu Sanktusa, lyonskoga mučenika, da je bio na sve moguće načine mučen. Medju ostalim, da spomenemo, kako su mu palili tijelo usijanim gvoždjem, jer mu već ničim nijesu mogli slomiti uztrajnosti, premda je već cijelo njegovo tijelo bila jedna rana i oteklina tako, da više nije bilo poznati na njem ljudske podobe. Mnogo je još za Marka Arelija bilo mučenika, osobito pak u Lyonu i njegovoj okolini. Stari nam jedan pisac pripovijeda, da je potokom curjela krv mučenika na glavnom trgu.

Niti za Septimija Severa nijesu kršćani bili u miru, dapače ima sigurnih dokaza, da su ih velikom žestinom progonili, mučili i ubijali. Dosta je već sjetiti se onih scilitanskih nesretnika, koji su bačeni u jamu i živim vapnom zatrpani izgorjeli. Znademo, da su za njega bile sv. Perpetua i Felicitas bačene pred razjarenu divlju kravu, da ih raztrga, pa jer im se je i neznabožna svjetina smilovala s tih muka, bude im glava odrubljena. Znademo i za strašne muke sv. Leonide, oca Origenova. kojega je sin sokolio na muke, kada mu je otac čamio u tamnici.

Nu za Decija se tek podiže progon, kakova do njega nije bilo. Zasio je na prijestolje u vrijeme, kada je stara rimska država bila u rasulu, pa jer je bio zanesen za starom slavom rimskom, htjede ju na koji bilo način podići. Pa jer je bio u njegovoj državi već ogroman broj kršćana, koji često nijesu smjeli a niti htjeli vršiti njegovih naloga, započe on upravo grozan progon. Pri tom nije štedio ni svojih namjestnika, već ih oštro kaznio, ako bi nemarno vršili njegove naloge izdane proti kršanima, pa im zapovjedio, da ne treba kršćana naglo ubijati, već ih oštrim pedepsama mučiti. To su njegovi namjestnici i vršili. Strašno je sâmo čitati, što su jadni kršćani trpjeli. Silan ih je broj umro mučeničkom smrću u najužasnijim mukama. Tako čitamo u životu sv. Agate, da su joj iza velikih muka odrezali sise, zatim pôd posuli šiljastim i oštrim crijepovljem i živim ugljenom, a nju golu po tom vucarili tako, da je sva ranjava i opržena odvučena u tamnicu, gdje ispusti nevinu dušu.

Car Valerijan bijaše izprva sklon kršćanima, nu kašnje ga nabrkao na njih vojvoda Makrijan, pa je tako opet uspirio težak progon, u kom se mnogo krvi prolilo, a kršćani bijahu zatvarani, tjerani sa svojih posjeda, prodavani u roblje, a vrlo ih mnogo i u mukama izdah-

nulo. Medju svima se osobito bilježi strašna smrt sv. Lovrinca djakona, koju mu proreče biskup Siksto II. na križ razapet. Videći naime upravitelj grada Rima kako je ljuto prevaren u pohlepi za crkvenim blagom, na mjesto kojega mu je sv. djakon pokazao veoma mnogo siromaka — crkvenoga blaga —, samo da ne pobješnje od ljutosti i zapovjedi mu, da se odreče Krista. Pa jer nije te svrhe mogao postići manjim mukama, dade ga metnuti na željezan roštilj a podanj žeravice, da se živ iztiha ispeče. To se i zbude, a ljubimac Božji umrie u najvećim mukama svedjer se moleći Gospodinu. Toga se sveca zbog njegovih muka osobito sjeća crkva, pa mu i namijeni najljepši skoro officij u godini. Osobito je pazio car Valerijan na biskupe, jer ih na prvom mjestu ističe veleći, da valja sve biskupe, svećenike i djakone namah pogubiti. Po tom ediktu odrubiše glavu sv. Ciprijanu, biskupu kartažkome, Fruktuosu taragonskome i mnogima drugima.

Dosad smo u kratko promotrili progonstva i bjesnoću njihovu, pak smo vidjeli, što li su sve rabili neki carevi, ne bi li uništili kršćanstvo. Proganjaju kršćane, na robiju šalju i prodavaju, u tamnice bacaju, na tisuće muka udaraju, a smatraju tek malenom stvarju, ako baš i svim ne samo imetak ili zdravlje, već ako svim i isti život oduzmu. Bila su u istinu progonstva strašna, nu takova progona, takovih muka, takova upravo zatora kršćana nije bilo, kakov je počinio car Dioklecijan. Pa to je posve naravno. Ta prijašnji carevi vidjevši neuspjeh u progonu i promašen cilj, ili odustaju posve od progona, ili ga bar na mnogo ublažuju. Tako veli car Trajan Pliniju, da ne treba kršćana namjerice tražiti i ubijati, već samo, ako ih drugi prijave, da valja iztraživati istinu. Nu Dioklecijan ne čini tako. On nije toliko kukavan, ili da bolje rečem, milosrdan. On ne odustaje od započete stvari. Kada mu ne uspješe tri naredbe, ne smete ga to nimalo, već izdade i četvrtu. Pa ako nije uspio trima naredbama, u kojima naluže muku i smrt onim, koji se ne pokore njegovoj volji, zašto da ne naloži još groznijih muka, još brojnije smrti, ne bi li cilj postigao? Energičnost je Dioklecijanova povodom bila, da je progon za njegova carevanja grozotom nadmašivao sve prijašnje, a jer te energičnosti nije bilo u njegovih predšastnika, naravno da jim se ni djela nijesu mogla dovinuti tolike visine. Nije se on obazirao, što mrmljaju Rimljani, niti ga je glava boljela s njihova negodovanja, što je Nikomediju usrećio svojom prijestolnicom, a kako bi se obazreo na pritužbe ili molbe za kršćane, sve da ih je i bilo, kada ih je smatrao neprijateljima i sebi a i državi. Što su samo krvnici izmisliti mogli muka, sve su bile dozvoljene, da ih na kršćanima izvode. Ponajprije biše kršćanske crkve porušene, svete knjige spaljene, ugledniji kršćani izprva lišeni imetka, kašnje progonjeni, mučeni i ubijani kao i robovi. Na pitanje kako su sve mučeni bijedni kršćani, zgodno se možemo poslužiti riječima, uzetim iz lista crkve vienske i lugdunske, pisanoga na braću po Aziji i Frigiji, u kome listu vele, da bjesnoće poganske ne mogu niti one izreći, niti iko točno opisati.

Ne možemo ipak, da ne spomenemo prilikâ, gdje ih tuku i kolju kao živinu, prebijaju im golijeni, lamaju kosti, pojedina im uda režu ili kopaju. Jedne peci na žeravici, kao što čitamo za sv. Vincencija, da su mu ruke i noge iščasili i udarili ga na muke, da mu sve kosti pucaju, tad mu tek kliješti deri meso s kostiju, položi ga na usjao roštilj, nad njega postavi ražarene ploče i u rane mu sipaj sol. S roštilja ga nosi opet u tamnicu, meći mu noge u procijep, pod tijelo steri šiljata crijepa, a ne daj mu, ni da što jede, ni da pije. Napokon baci ga divljači, da ga razdire. To ti je muka i smrt sv. Vincencija mučenika.

Sv. Sebastijana, velikoga svoga ljubimca, dade car Dioklecijan, doznav, da je kršćanin, uz drvo privezati i strijelicama strijelati unj, dok ne izdahne. Pa kada ga je kašnje još u životu našao, dade ga batinjati, dok ne izpusti duše.

Drugim bi opet medju lopatice lijevali vruće olovo, ili u usta vrelo ulje. Jedne bi zatjerali u šumu i tamo ih povješali za noge, a pod glavom im naložili vatru od sirovih drva, da ih dim zaguši. Druge bi opet strpali na brod i za bure ih pustili na more bez vesla i krmila ili pače brod probušili i rinuli ga na pučinu, da se svi u njem potope. U Maloj Aziji opkolišo vojnici čitav grad trnjem i zapališe trnje, da čitav grad izgori. Sv. su Doroteju iza silnih muka udarali po licu i lučima ju žegli, a napokon odrubili glavu. Sestrama njezinim Hristi i Kalisti svezaše na uznak ruke i sažegoše žive u kotlu. Ne treba, ni da napominjemo one množine ljudi, kojoj je bez oduljih muka glava odrubljena, čim su se kršćanima izjavili.

Vidjeli smo dakle, što li su sve morali prvi kršćani za vjeru podnijeti, kakovim li su mukama imali zasvjedočiti vjeru svoju u božanskoga Odkupitelja za 10 erâ mučeničkih, kako ih zovu sveti nam oci. Jer, zadubemo li se u čitanje života svetaca Božjih, potresa nam se duša s grozotâ, što no su ih kršćanski mučenici pretrpjeli, a napunja pijetetom napram tolikim velikanima. Pa zato već Laktancije s potpunim pravom veli: „Kolik li bi broj knjiga sačinjale tako bezkrajne i različne vrsti okrutnosti!“

Pa ako i jesu kršćani tako mučeni, ipak se je rabila pri tom mučenju i neka opreznost, nu takova opreznost, koja je radjala novim još silnijim mukama. Nije se oprezno postupalo s kršćanima od milosrdja spram njih, ili da im se izaberu manje muke, jer da je toga bilo, pospješila bi se valjda njihova smrt, za kojom su i onako iz sve duše težili; već su s njima postupali tako oprezno samo zato, da ih odmah ne ubiju, da ne izdahnu pod mukama, stoga im daju, da im se tjelesa, mukama oslabljena, oporave, da budu jaka snositi novih muka. Pa upravo to, što im nijesu dali, da umru, već ih čim

dulje držali u mukama, bilo je moćno sretstvo, kojime su se nadali, da će ili njihovu postojanost slomiti i od Krista ih odvratiti, ili ih napokon mukama ubiti, te tim svakako uništiti kršćanstvo, a tijem cilj svoj polučiti. Tako nam Laktancije svjedoči, da su kršćane na sve moguće načine mučili tako, da nije bilo na njihovu tijelu mjesta, koje bi bilo poštedjeno od muka, a poslije toga ih po licu vodom polijevali i kvasili im usta, da ne ispuste duše, jer im je sva nutrinja osušila od muka ognjenih. „A ništa drugo ne izbjegavaju (mučitelji), nego to, da izmučeni ne umru", — riječi su Laktancijeve. Na to se isto i sv. Ciprijan u mukama tuži, veleći, da one, „koji hoće umrijeti, ne dadu ubiti."

Nu ne naoružaše se kršćanski progonitelji samo fizičnim sretstvima, već i moralnim, kojima čine navalu na kršćane po sebi groznu još groznijom. Poznato je naime, da se i najveći zločinci obtuženi smiju pred sudom braniti, a da su vrlo rijetki slučajevi, gdje bi se ko osudio, a da nije prije bar saslušan bio. Nu što je i najvećim lopovima slobodno, nije slobodno kršćanima. Oni nijesu smijeli govoriti ništa, čim bi sa sebe krivnju sbacili, čim bi istinu dokazali, čim bi se udovoljilo pravdi, a súci bi se pokazali nepristrani. Što više: dosta bijaše samo to, da ko prizna, da je kršćanin, dakle dosta bijaše sámo ime, pa je već osuda slijedila. Kod drugih se osudjenika nijesu súci zadovoljivali samim imenom, već bi iztraživali sve prilike i kakvoću čina i mjesto i vrijeme i drugove, ako ih je bilo. Kod kršćana svega toga ne trebaše, kada su i onako sámo kršćanstvo smatrali zločinom, komu nema ravna. Pa kako je svaki čovjek òsobito fin u osjećanju povredjenoga si prava i spreman, da sve prije zaboravi, nego li nanesènu si krivicu, kako bi se moglo zbiti, da kršćani — takodjer ljudi — ne osjećaju povrede svoga prava, kako da ne ćute nanesène si krivde i to takove, kaka se nije ni najvećim zlikovcima nanosila!

Kada sve te prilike u pamèti skupimo i rasudimo, doista se ù čudu pitati moramo: Tâ je li moguće, da su slabi i smrtni ljudi tolike i takove muke podnijeli? Veoma nam se čini nevjerojatno, pa i posve naravno, ako napomenute primjere motrimo lih s ljudskoga stanovišta; jer gdje je čovjek, koji bi naravnom svojom snagom mogao podnijeti samo česticu onih muka, koje je n. pr. sv. Lovrinac pretrpio? Nu dopustimo li izvanrednu milost s nebèsâ i goruću ljubav k Bogu i Spasitelju svijeta, sve nam biva i jasno i moguće. A baš na to ćemo se sada osvrnuti.

(Dalje će sliediti.)

Misli za „parenesu", kada se posvećeni zvon u crkv. toranj sprema.

1. Ovom svečanom zgodom namiće se misliti: što znače crkveni zvonovi? Koja im ja svrha, ili čemu su zvonovi u crkvenom tornju? Znamenito jest jedno i drugo.

Crkvenim zvonom upozuruju se kršćani na čine službe Božje, koja biva javna, — oglasuje se kršćanom radost i žalost (sreća ili nesreća). Zvon je glas sv. crkve katoličke, kojim ona i sa zvonikâ svim ljudem glasno govori, da im srce u vis k Bogu upravi. — Glas zvona uvadja nas u život crkveni, sprovadja nas diljem toga života i govori nam duši kao dobar angjeo, — a neostavlja nas niti u grobu.

2. Po tom su zvonovi sv. crkvi katoličkoj kano sluge, da proglasuju njezine bogoslužne čine. S otoga razloga biva, da se zvonovi diljem od prastare dobe osebnim svečanim obredom posvećuju. Ovo može obaviti samo posvećeni biskup; sa dozvolom pako sv. Otca pape može i drugi koj svećenik.

Običaj je reći, da se zvon „krsti." No svaki kršćanin znade, da to nije sv. sakramenat krsta; ovaj bo sakramenat može primiti samo živ čovjek, ne pako mrtva tvar zvona. Veli se ipak: „zvon se krsti" — samo zato, što kod posvećivanja zvona biva donekle ono što i kod sv. krštenja. Zvon naime pere se blagoslovljenom vodom, maže se sv. uljem (bolestnickim) i krizmom, pak mu se i ime kojega svetca ili svetice nadieva.

3. Liepe i uzvišene su molitve i obredi (ceremonije) kod posvećivanja zvona. Iz njih vidi se najbolje, koli je uzvišeaa svrha, na koju sv. crkva katolička zvonove odredjuje.

Svećenici naime mole 15 psalamâ, a to su pjesme iz sv. pisma, što ih je Bog Duh sveti Davidu i prorokom udahnuo. Od ovih pjesamâ njekoje su pokorničke, kojimi se Bogu moli: neka bi svim onim, koji budu slušali zvuk zvona, udielio milost kajanja i pokore, — On pako neka nebi gledao na griehe naše, nego se neka sjeti milosrdja svoga. — Njekoje ove pjesme jesu prosne, kojimi se Bogu uzdiše: neka bi zvuk posvećenoga zvona izprosio Božju zaštitu i Božji blagoslov za onu crkvu ili kapelu, za sve u župi i onom miestu kuće, za sva ondje polja i vinograde, za sve što dobra ondje raste. — Napokon su njekoje ove pjesme Bogu na slavu i hvalu. Veličaje se naime Božja svemoć, mudrost i dobrota za sve milosti, koje je Bog vjernikom svojim već udielio, ili im udieliti pripravan: budu li oni na glas zvona pazili, pobožno molili i marljivo u crkvu dolazili, kadgod ih zvon na molitvu i k službi Božjoj pozove.

Pak i molitve biskupove jesu osobito usrdne. Bilo bi odviše obširno, kad bih ja sve ove molitve naveo. Dovoljno budi, da samo u kratko navedem sadržinu njihovu. Diljem moli se Bogu Otcu po ljubeznom sinu njegovu Isusu Kristu za milosti i darove Duha svetoga; moli se za svukoliku župnu obćinu i za sve one, koji budu glas zvona čuli; prosi se zaštita i pomoć proti svim vidivim i nevidivim neprijateljem: neka oti nebi mogli nahuditi nikomu niti na duši niti na tielu, niti u kući, niti na polju, niti igdje.

4. Isto su tako liepi i znameniti obredi kod posvećivanja zvona.

Prije svega naime peru svećenici zvon iznutra i izvana vodom blagoslovljenom, a to u znak: neka i ona bezživotna tvar zvona bude čista, kada Bogu na službu zvoni, kao što treba da si i mi kajanjem i pokorom dušu svoju očistimo, prije nego li zvonom pozvani k neizmjerno svetomu Bogu misli i čuvstva svoja uzdižemo. — Za tim maže se zvon svetim uljem, i to: s prva samo jedanput izvana, a malo za tim sedam puta, — iz nutra pako četiri puta svetom krizmom. — Sv. ulje znači moć Duha svetoga, a sv. krizma zasluge Kristove, — i time sv. crkva prosi Boga: neka bi se On, kada se zvon oglasi, udostojio sjetiti se zaslugâ svoga sina, i pogledom na nje neka bi moć Duha svetoga satrla vlast paklenih sotonâ i razbila pogibelji oblakâ, — a duhovnu lienost neka bi od vjernikâ odvratila.

Onim sedmorim uljenjem izvana hoće sveta crkva da nas upozori na onih sedam darovâ Duha svetoga, kojimi se život svakoga kršćanina treba da posveti, — a četvorim krizmanjem iz nutra naprama četirim stranam svieta hoće se da napopomene: neka posvećeni glas zvona naviešta presveto ime Božje na sve četiri strane svieta.

5. Svaki zvon ulji se na ime i na slavu kojega svetca ili svetice. Biva to ne samo u svrhu, neka se zvonovi (kao što i pokrštenici) jednu od drugoga razlikuju, nego i zato, neka bi si vjernici, dok slušaju glas zvona, isti otaj glas uzeli k srcu tako, kano da ih sam onaj svetac ili svetica poziva: da se Boga sjete i Njemu služe.

6. Jošte se zvon pokadi blagoslovljenim tamjanom, a kadionica stavi se pod sam zvon.

Time se hoće da opomene vjernike: neka oni u molitvi i službi Božjoj, na koju ih zvon poziva, ne budu nikada mlaki, nekmo li mrzli, — nego dapače imadu vazda moliti se vruće, a molitve njihove neka se kao ugodan miomiris tamjana k Bogu uzdižu.

7. Napokon čita se ono sv. evangjelje, koje i na blagdan uznesenja Marijina na nebo — kako je naime Gospodin i Spasitelj naš boravio u kući Lazarovoj a rekao onu znamenitu: „samo jedno jest potrebito.“ Hoće dakle sv. crkva da čitanjem ovoga sv. evangjelja na koncu i kraju sve nas opomene: glas zvona jest poziv crkve neka dolazimo pred Gospodina srcem skrušenim, čistim i bogoljubnim: da mu se klanjamo i zahvaljujemo, da si oproštenje, utiehu i blagoslov izprosimo dok smo živi, — a tako da zavriedimo doći po smrti k Njemu u nebo, kamo nas zvonovi neprestano zovu.

Priobćio kanonik **Lehpamer.**

Pitanja iz prakse.

(Vidi broj 32.)

II. (Denegatio s. communionis.) Za mise pristupi (poslie pričesti misnikove) k oltaru osoba, želeći da se pričesti. Svećenik znajući, da se ta osoba nije izpoviedala niti kod njega niti kod drugoga svećenika, neće, da je pričesti, već joj reče, neka se prije izpoviedi. Je li taj svećenik dobro uradio? Pripomenuti valja, da je osim svećenika, poslužnika i pomenute osobe samo jošte jedno čeljade prisutno bilo u crkvi.

Odgovor. Ako su poslužnik i ono drugo u crkvi prisutno čeljade bili odrasli ljudi, onda bih ja rekao, da je u ovom slučaju potajni grješnik javno iskao svetu pričest. A za taj slučaj jasna su pravila, što ih imaju ugledni pisci n. pr. Gury (Comp. Theol. mor. II. n. 218.): „Peccatori occulto publice petenti non est denegandum sacramentum“ Izp. Müller, Theol. mor. Lib. III. §. 56 n. 5. Jasna je i Rubrika Rimskoga rituala: „Fideles omnes ad s. Communionem admittendi sunt, exceptis iis qui justa causa prohibentur. Arcendi autem sunt publice indigni, quales sunt excommunicati . . . . infames . . . blasphemi et alii ejus generis publici peccatores; nisi de eorum poenitentia et emendatione constet. . . . . Occultos vero peccatores, si occulte petant, et non eos emendatos agnoverit, repellat; non autem si publice petant et sine scandalo ipsos praeterire nequeat.“ Za osobu, koja za mise dolazi k oltaru, da se pričesti, težko će svećenik moći positivno znati, da je in statu peccati mortalis i da će se nedostojno pričestiti; ima li svećenik osnovanih razloga tako misliti, mogao bi — ako to prilike dopuštaju — odgoditi dieljenje sv. pričesti do poslie mise, pa onda došavši u sakristiju shodno postupati, da se i sv. pričest dostojno primi a i svaka smutnja ukloni. Rekoh: „ako to dopuštaju prilike“, jer valja paziti na to, „ne ex denegatione Sacramenti scandala et damna gravia aliorum sequantur; *facile enim boni quoque retraherentur a Sacramentis timentes, ne sibi cum infamia illa negarentur*“ (Müller, l. c.).

X.

Viestnik.

Zagreb. Za dekana dojduće godine izabrao si je prebendarski sbor prvost. crkve na novo monsig. Ivana Pliverića.

— (Promjene u nadbiskupiji.) U zadnjem broju pogriešno su izpuštena dva mlado-misnika i to gg. Stjepan Petričevac i Karlo Zabavnik; prvi ide za kapelana u Sisak, a drugi u Vidovec kod Varaždina.

— Dne 15. kolovoza na blagdan velike Gospoje učinilo je u samostanskoj crkvi sv. Vincencija zavjete redovničke devetnaest milosrdnih sestara, a devetnaest

kandidatkinja primilo je duvničko odielo. Taj dan slavilo je i šest milosrdnih sestara dvadesetpetgodišnjicu svoga redovničkoga živovanja.

Beč. Petdesetgodišnjica misnikovanja prelata dra. Sebastijana Brunnera. Dne 4. ov. mj. čitao je u Beču u crkvi oo. Dominikanaca svoju zlatnu misu Sebastijan Brunner. Jubilarac je i začastni prisjednik našega preč. duhovnoga stola. Mnogim u nas bit će on i lično znan; jer je često i rado zalazio u našu domovinu napose u grad Zagreb. Kao uzdarje za naš prijateljski susretaj, osobito za gostoljublje našega nadpastira, napisao je za podlistak Bečkoga „Vaterlanda" čitav niz zanimivih članaka o Zagrebu i o znamenitostih Zagrebskih. Ti su članci izašli i kao posebna (sada već razpačena) knjižica, koja je njemačku publiku liepo upoznavala s našim Zagrebom.

Rodjen je i svršio nauke u Beču. Dne 5 augusta 1838. čitao je prvu svetu misu u Mariazellu. Po štajerskom običaju okitilo ga tom sgodom viencem od svježa cvieća. — Prava prilika ovjenčana, za žrtvu spremna jaganca! Čitav mu svećenički viek i nije bio drugo, no udiljna žrtva, žestoki boj za slobodu svete Crkve proti zagrljaju lažnih joj prijatelja. Na jednoj mu strani iz prošloga vieka baštinjeni Josefinizam, koji je težko pritisnuo slobodu Crkve, a na drugoj pripuzao Žudijizam, koji je prietio, da protukršćanskom naukom i globljenjem izciedi narodu i ono malo moralnoga i fizičkoga života, što je još imao. On, bogat znanjem, otvorene i neustrašive rieči, neuzkolebiva značaja bio je prvi u boju prot jednom i drugom. Dok su drugi puzanjem, šutnjom, klimanjem znali nadkriliti duh te se visoko uzpeti, Brunner je morao ići od kapelanije do kapelanije, sad na moravsku, sad na ugarsku granicu. Napokon dodje u altlerchenfeldsku župu u Beču. Desetgodišnje svoje župnikovanje naziva Brunner „najljepšom periodom svoga života". U ovo desetgodište pada burna godina 1848. Kad su se pred bjesnom ruljom svi dosadanji vodje nevidom posakrili pokreće Brunner svoj „Kirchen-Zeitung", kad nisi bio siguran proći preko puta, da te tane ne probije, stupa on javno pred narod kao predsjednik družtva sv. Bonifacija. Jedni ga čitaju i slušaju, drugi vrstaju u „listu na smrt osudjenih." Pa ipak on — junak — zove to „najljepšom periodom svoga života". Ako je danas toliko samosviesti u austrijskih katolika, ako je katoličko osjećanje naročito u Beču danas tako živo i jako, da se bez stida i bez straha i u javnosti pokazuje, i da ne uzmiče od razuzdane liberalne i židovske štampe, velike ima za to zasluge dr. Seb. Brunner. Njegov „Wiener Kirchen-Zeitung" budio je duhove iz sna i mrtvila, njegovo krasno ali oštro pero slobodilo je slabiće a dosta jada i neprilike zadavalo poznatim liberalcem i semitskim novinarom. Austrijska katolička publicistika, koja danas i na političkom i na socijalnom polju zauzima odlično mjesto, priznaje i štuje Seb. Brunnera kano svoga otca i osnovatelja i zahvalna čestita jubilarcu, koji joj je i duhom i radom svojim dao tako liep i uzvišen ugled.

Već trideset i jednu godinu živi i stanuje Sebast. Brunner kod Dominikanaca u Beču. Sve to vrieme radio je neumorno za stvar katoličku, što pokazuje liepi broj njegovih književnih djela napisanih na obranu katoličke istine i katoličke crkve. Djela se njegova odlikuju riedkom duhovitošću i zdravim humorom, pa se s toga i s velikom slašću čitaju. Od većih njegovih spisova spominjemo ovdje znamenito historijsko djelo o Josefinismu: „Die Mysterien der Aufklärung in Österreich 1770-1800. Mainz 1869. Kirchheim.

U najnovije doba premda star ali vazda još svježa duha započeo je izdavati dosta obsežno i smjelo djelo o njemačkih klasicih: „Hau- und Bausteine zur Geschichte der deutschen Nationalliteratur", u kojem hoće da objelodani svoje studije o njemačkoj klasičnoj literaturi, i da sačuva mladež od sliepa obožavanja tih klasika pokazujući što je u njihovih djelih (a i u njihovu životu) rdjava, lažna i kršćanskoj istini protivna.

Sveta stolica odlikovala je revnoga radnika već mnogo puta i podielila mu visoka crkvena dostojanstva. Sv. otac papa ovlastio je svečara, da poslie jubilarne svoje mise udieli u crkvi prisutnomu narodu papinski blagoslov. Riedka ali u tom slučaju zaista zaslužena odlikovanja!

Neka bude i nam dopušteno, da se pridružimo mnogobrojnim štovateljem vriednoga starine, i da mu čestitajući od srca kliknemo: Živio!

Ko želi ugodne i poučne lektire o tom uzorznačaju, neka si nabavi djelo „Sebastian Brunner. Ein Lebensbild, zugleich ein Stück Zeit" — und Kirchengeschichte. Festgabe zur Secundizfeier des Dr. Seb. Brunner von Dr. Joseph Scheicher. Wien. Leo Woerl 1888.

Tom zgodom preporučujemo i najnovije djelce Brunnerovo, što je sam izdao o svojoj jubilarnoj svečanosti: „Kreuz- und Querfahrten in Italien. Eine Lectüre für Jene, die nach Italien reisen, als auch für Jene, die zu Hause bleiben wollen, von Seb. Brunner. Wien 1888. Woerl. 2 for. 15 nč.

Književno društvo svetojeronimsko javlja, da je „Danica" družtveni koledar i ljetopis za godinu 1889. dogotovljena, te da ju je moći dobiti na prodaju. Ciena „Danici" po komadu je 25 nč. „Uvjeti glede prodaje su isti kao što i prošlih godina; najme: društvo nudi prodavaocu 20% rabata i samo plaća poštarinu, ali pojedine pošiljke moraju sadržavati najmanje 25 komada.

Trgovcem i razpačateljem, koji su družtvu poznati i dosele pomagali „Danicu" prodavati, a i svoje račune za prošlu godinu namiriše, poslati će im se ista ako ju naruče uz iste uvjete na *komissijonalnu prodaju*, onim pako družtvu nepoznatim, koji se do sada prodajom iste nebaviše, a u napred to žele, kao i onim koji dug od prošle godine nenaplatiše uz *poštarsko pouzeće*, tim da si družtvo kod pouzeťbe *uračuna i stari dug* koga nenamiriše.

Naručitelji vanjski neka izvole poslati svoje naručbe na predsjednika družtva pr. g. kanonika Franju Budicki-a, domaći pako u knjižnicu družtvenu nalazeću se u kanoničkom dvoru na Kaptolu kuće br. 15.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 34. U Zagrebu, 23. kolovoza 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za preplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Isusova parabola o buntovnih vinogradarih.

Tumači prof. dr. G. Baron.

(Dalje.)

Mimoilazeći literarni smisao ovoga starozavjetnoga mjesta spominjamo samo, da su i Židovski rabini u tipskom smislu protezali to mjesto na Messiju kao representanta naroda Izrailjeva te tako pod kamenom razumievali Messiju, u kom se usredotočuju sva obećanja dana narodu Izrailjevu te na kome se temelju i osniva sav pravi bitak i slava naroda odabranoga.[1]) A da je to rabinsko shvaćanje izpravno, to nam pokazuje sam Isus, koji na našem mjestu očito proteže rieči Psalmiste na sebe kao Messiju. Isto čini i sv. Petar, koji u govoru držanome pred synedrijem Židovskim veli izrično o Isusu kao Messiji: „*Hic est lapis, qui reprobatus est a vobis aedificantibus, qui factus est in caput anguli, et non est in alio aliquo salus.*“[2]) I u prvoj svojoj poslanici govori Petar o Isusu Kristu kao kamenu, koji je *non credentibus* „*lapis*“, *quem reprobaverunt aedificantes, hic factus est in caput anguli.*[3]) Tako se dakle i po shvaćanju rabinskom i po autentičnom tumačenju Isusovom i Petrovom pod kamenom, o kome govori Psalmista, ima razumievati Messija ili Isus Krist. Prema tomu nam je sada lasno odmjeriti smisao Isusovom citatu. Kano što je naime u paraboli pod slikom vinograda predočeno kraljevstvo Božje, poimence starozavjetna theokracija, isto se tako u Isusovom citatu predočuje to isto kraljevstvo Božje pod slikom zgrade. Graditelji, o kojih govori Isusov citat, jesu narod Izrailjev a na čelu mu hierarhe njegovi, koje upoznasmo u vinogradarih parabole. Kamen, koji odbaciše graditelji, jest Sin Božji, Messija Isus, koga upoznasmo u paraboli u sinu domaćinovu, a koga odbaciše i ubiše Židovski hierarhe sa svojim narodom.

Odbacivši hierarhe Židovski u osobi Isusovoj Messiju svoga, odbacili su time temeljni kamen, na kom se je osnivalo i na kom je postojalo u narodu Izrailjevu kraljevstvo Božje. Dosljedno zgrada starozavjetne theokracije morade se srušiti, kraljevstvo Božje u narodu Izrailjevu morade prestati, kad su hierarhe i njimi zavedeni narod Židovski odbacili Messiju, koji bijaše temelj, život, nada i svrha starozavjetne crkve. Nu ako i je narod Židovski odbacivši i usmrtivši Messiju svoga lišio sebe kraljevstva Božjega, sasvim tim imadjaše to nedjelo Židovsko takov učinak, koji se je doduše protivio osnovam ljudskim, ali u kome su ostvarene osnove Božje smjerajuće na spasenje roda ljudskoga. Od Židova usmrćeni Messija, ustade iz groba te postade ugalnim kamenom, t. j. utemeljiteljem novozavjetnoga kraljevstva ili novozavjetne crkve. Taj kontrast izmedj nastojanja ljudskoga, poimence hierarha Židovskih i izmedj ostvarenih osnova Božjih liepo je izražen u našem citatu ondje, gdje se za kamen, koji su graditelji odbacili, veli: „ovaj posta glava od ugla“.

Izrazom „glava od ugla“, caput anguli, poput hebrejskoga ראשׁ פִּנָּה (roš pinna) označuje se u zgradi onaj kamen, koji drži cielu na svojih temeljih ležeću zgradu te veže obadva zida, koji se na njem ujedinjuju. Tri su osobito razloga, radi kojih se vrlo zgodno nazivlje Isus Krist ugalnim kamenom novozavjetne crkve:

[1]) Izp. R. Salomo ad Mich. V. 1. Messias filius David, de quo scriptum est: Lapis quem reprobarunt etc. — Abarbanel ad Zachar. IV. 10. Lapis stanni innuit regem Messiam, in quo complebitur illud: Lapis quem etc. kod Wetst.

[2]) Act. 4, 11. 12.

[3]) I. Petr. 2, 7.

1. Ugalni kamen je u zgradi najčvršći kamen, koji sve drži i na kome sve stoji. Isto je tako i Isus Krist u crkvi, koja je duhovna zgrada, primarni temelj, na kome ciela crkva stoji i bez koga nema ni crkvi obstanka ni ikomu spasenja, košto to svjedoči sv. Pavao, kad u listu Efescem veli, da su kršćani: „*Superaedificati supra fundamentum Apostolorum et Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu*“ [1]); a i sv. Petar veleći Židovom o Kristu: „*Hic est lapis, qui reprobatus est a vobis aedificantibus, qui factus est in caput anguli, et non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub coelo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri*“ [2]). 2. Ugalni kamen obično viri ili iztiče se izvan zgrade, tako da se prolaznici o njega lasno zadjenu. A tako je i Isus kamen sablazni za Židove i pogane, košto to svjedoči i sv. Petar veleći, da je Isus: „*lapis offensionis et petra scandali his, qui offendunt in verbo, nec credunt, in quo et positi sunt*“. [3]) 3. Ugalni kamen spaja u zgradi dva zida. A tako je i Isus pogane i Židove, koji bijahu prije odgojeni i neprijateljski razstavljeni, izmirio i u jednoj crkvi svojoj sjedinio, košto to izriče sv. Pavao pišući Efescem: „*Nunc autem in Christo Jesu vos, qui aliquando eratis longe, facti estis prope in sanguine Christi. Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, et medium parietem maceriae solvens, inimicitias in carne sua*“. [4]) Osobito ovo potonje shvaćanje rabe vrlo rado stari tumačitelji Origen, Hilarij, Augustin, Hieronym, Theophylakt, Beda i Euthymij.

Preostali dio r. 42. razumljiv je sam sobom, pošto znademo o čem se radi u predidućem djelu istoga redka. Prievod ipak ove druge polovice našega redka dade se napram grčkom tekstu dvojako udesiti, nu dakako bez bitne promjene u smislu. Kako već navedosmo glasi drugi dio našega redka u grčkom tekstu ovako: παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν. Ženski spol αὕτη i θαυμαστὴ smatraju njeki hebreizmom te drže prema tomu, da taj ženski spol stoji ovdje mjesto spola srednjega, čemu imade više primjera u LXX i u lat. prievodu sv. pisma. Poznato je n. pr. Unam petii a Domino, hanc requiram, t. j. unum hoc. S takovim se shvaćanjem posve sudara Vulgatin prievod na našem mjestu: *A Domino factum est istud et est mirabile in oculis nostris*“. A prema tomu udesismo i naš prievod: „O d G o s p o d i n a j e t o u č i n j e n o i d i v n o j e u o č i m a n a š i m a“. Prema tomu prievodu imademo na našem mjestu sliedeći smisao: To, naime što je odbačeni kamen Isus postao ugalnim kamenom ili utemeljiteljem novozavjetnoga kraljevstva, učinjeno je od Gospodina Boga te je divno ili čudo u očima našima.

Nu negledjemo li na hebraizam već na narav grčkoga jezika, onda se αὕτη i θαυμαστὴ ima protegnuti na κεφαλὴ γωνίας- glava od ugla, te prema tomu naše mjesto prevesti; O d G o s p o d i n a j e t a u č i n j e n a i d i v n a j e u o č i m a n a š i m a. I s tim se dade složiti Vulgatin prievod, budući je caput srednjega spola. Prema tomu prievodu možemo smisao našega mjesta ovako predočiti: Glavom od ugla, t. j. ugalnim kamenom ili utemeljiteljem novozavjetnoga kraljevstva učinjen je Isus od Gospodina Boga, i divna ili čudesna je u očima našima ta glava od ugla, t. j. taj ugalni kamen Isus. Bivši naime Isus od Židova odbačen i usmrćen uzkrisi ga Bog od mrtvih te tim uzkrsnućem potvrdi svukoliku nauku njegovu i tako ga postavi za temelj ili utemeljitelja novozavjetne crkve. Čudesan je taj temelj, t. j. ne po ljudskom računu već po osnovah Božjih, po čudu uzkrsnuća, koga ne može nitko poreći, postao je Isus ugalnim kamenom novozavjetne crkve.

(Dalje će sliediti.)

[1]) Eph. 2, 20.
[2]) Act. 4, 11. 12.
[3]) I. Petr. 2, 7. 8. — Izp. Rom. 9, 32. 33. Is. 8, 44.
[4]) Eph. 2, 13. 14.

Konkordat u Hrvatskoj.

Dne 8. srpnja t. g. dovršeno zasiedanje hrvatskoga sabora bilo je po nas katolike dosta važno. Razpravljala se je osnova zakona o pučkih školah u školskom odboru i u plenumu sabora — ali katoličkih konfesionalnih školah niti se je nudilo niti zahtjevalo, samo srpsko-pravoslavnih vjerskih školah tražila je liepimi i temeljitimi razlozi predstavka srpsko-pravoslavnoga crkveno-školskoga savjeta od 14/26. travnja 1888., podastrta saboru, ali u njem nečitana. U pravosudnom pako odboru predložena bi po g. zastupniku Dr. Egersdorferu k osnovi zakona o posljedicah kaznenih osudah uzpostava ustanove § 26. sl. *e*) kaznenoga zakona od 27. svibnja 1852., koja za sveštenike, obsudjene zbog zločinstva odredjuje gubitak beneficija. Ova je ustanova za **k a t o l i č k o** svećenstvo dokinuta previšnjim rješenjem od 3. kolovoza 1885. Obzirom na neodvisnost crkve, te narav i način sticanja beneficijah u obće, sasvim je opravdano načelo, izraženo u tom previšnjem rješenju da najme gubitak crkvenoga beneficija može izreći samo **c r k v e n a o b l a s t**. S toga je to načelo u rečenoj osnovi s punim pravom protegnuto na sve vjeroizpovjesti i predlog g. Dr. Egersdorfera odklonjen. Napokon bijaše u pravosudnom odboru i

rieč o valjanosti konkordata od 18. kolovoza 1855. u Hrvatskoj.

Scienim, da ova potonja okolnost zavriedi, da se reče koja o njoj. Djelovanje crkve oko napredka i usavršivanja čovječanstva sastaje se i preplića u mnogih točkah s onim države. Biva to najpače u novije vrieme, kad država svoju zadaću obširnije vrši, kad je potegnula svoje djelovanje očito i na one odnošaje, koje je kroz vjekove njegovala poglavito crkva košto su: jedan dio sudbenosti, nastava, umjetnost, socijalni organisam itd. Katolička crkva nestoji u oprieci sa pravnom i kulturnom državom, osnovanom na vječnih Bogom objavljenih moralnih načelih, ona joj je pače najizdašnijom zaštitnicom. Nu ona se nemože u svem s državom identificirati, a niti se u svem državi podvrći, jer crkva imade vječnih ciljevah, daleko nadmašujućih one što ih ima država. Nikako se pako crkva nebi mogla podvrći uredbam one države, koja bi napustila stanovište Božje objave. Svjestna si svoga božanskoga izvora i opredjelenja branila je katolička crkva kroz stoljeća, brani i danas svoju neodvisnost proti onoj struji, koja hoće i nju, vječnu, nepromenljivu crkvu Božju podrediti u svem zakonom državah, kojih nestaje i nestaje, ciljevom političkih sustavah, koji se i u jednoj te istoj državi tolikoputa sasvim promjenjuju.

Poznavaocem povjesti, osobito one novoga vieka, jasno je, kako se je u njekojih državah nastojalo najraznijimi sredstvi, višeputa pod vrlo zamamljivim plaštom „slobode", „narodne neodvisnosti", „prosvjete" itd. podvrći katoličku crkvu u svem pod državnu vlast, odciepiti ju od papinstva ili svezu sa sv. stolicom tako oslabiti, da bi ona s vremenom sasma prestala.

U toj borbi nije crkva u ničem popuštala od temeljnih svojih zakonah, ali vazda sklona na izmirenje i uvažavajuć vazda konkretne okolnosti, bijaše ona pripravna ugovarati s državom i uredjivati š njom sporazumno one prepore, ona obim zajednička pitanja, koja se nisu ticala same vjere i morala te temelja njezinoga organisma. I zaista mnogo tih borbah sretno je svršeno ugovori medju sv. stolicom i državom, konkordati, kakovih sklapa crkva i sa državami, s kojimi nije bilo prepirkah, naročito s onimi, u kojih se istom ustrojava organisam katoličke crkve, košto najposlje g. 1886. sa Crnomgorom.

Gore spomenutu protucrkvenu struju nalazimo u drugoj polovici prošloga stoljeća, a najpače u predzadnjem deceniju istoga i u Austriji, struju prozvanu stranom po njezinom zagovorniku Febroniju (recte Hontheim) „Febronianisam", stranom po caru Josipu II., koji ju je energično provadjati nastojao „Josefinisam". Smjer te struje označuje i noviji jedan službeni državni spis bivšega t. z. liberalnoga, crkvi neprijaznijega austrijskoga ministarstva — Motivenbericht k zakonu od 7. svibnja 1874., kojim se konkordat u zapadnoj poli monarkije dokida, — ovako: Hotjelo se je „pretvoriti crkvu u državnu instituciju", „upotriebiti ju u političke svrhe", „učiniti iz crkvenih organah njeku vrst moralisajućega poglavarstva."

Da se sve to provede, zahvatila je država (Austrija) dublje i odlučnije u cio život katoličke crkve, nego li ikoja druga država — kako to veli isti Motivenbericht. Josefinisam ponješto ublažen potrajao je u Austriji — u državnih zakonih osobito u t. z. nasliednih, danas cislajtanskih zemljah — još razmierno dugo, pošto su se druge države, i nekatoličke, jur sporazumjele i konkordate sklopile bile sa svetom Stolicom, košto Francezka, Bavarska, Pruska, Hannover, Würtemberg, Španjolska, Taljanske države itd.

Istom u 5. deceniju ovoga stoleća pokušala je i Austrija sklopiti konkordat, al joj nepodje za rukom. Početkom 6. decenija, g. 1850., započmu opet nova dogovaranja sa sv. Stolicom — pod povoljnijimi jur auspicijami, jer su „temeljni zakoni" izdani po Nj. Veličanstvu caru i kralju Franji Josipu I. g. 1848—1849. proglasili i „vjersku slobodu" te tim srušili „Josefinisam". Nakon 5 godišnjega dogovaranja, 18. kolovoza 1855. sklopljen bi napokon ugovor („Conventio" u latinskom tekstu) ter isti cesarskim patentom od 5. studenoga 1855. kao „kriepostan za svukoliku cesarevinu" u drž. zak. listu 13. studenoga iste godine pod br. 195. proglašen i podjelena mu „podpuna moć zakona."

Zakonodavac, znajući božanski izvor i na njem osnovanu nepromjenljivost katoličke crkve, veli krasno u uvodu k patentu: „Odkako smo po providjenju Višnjega Boga uzašli na prestolje djedovah Svojih, smieralo je neprestano Naše trsenje na to, da obnovimo i učvrstimo ćudoredne temelje družtvenoga reda i sreće narodah Naših. Tim više smatrasmo kao svetu Svoju dužnost, odnošaje države naprama crkvi katoličanskoj u sklad dovesti sa zakonom Božjim i sa pravom koristju cesarevine Naše."

Do godine 1861. valjao je taj cesarski patent i u provedjenju istoga kašnije izdani zakoni i naredbe u cielom obsiegu monarkije austrijske.

Rečene pako godine 1861. izgubi on svoju kriepost u kraljevini Ugarskoj na temelju autonomije, koju je carskom diplomom od 20. listopada 1860. i Ugarska dobila, predloži judex-curialna konferencija Nj. Veličanstvu i saboru, da se uslied povraćenoga ustava liše krieposti svi patenti i naredbe (s neznatnom iznimkom) izdane za vrieme absolutizma i da se uzpostavi — uz njeke promjene — staro pravo. Obe kuće ugarskoga sabora usvoje taj predlog — 22. lipnja, dotično 1. srpnja 1861. a Nj. Veličanstvo ga sankcionira, pa tako izgubi cesarski patent od 5. studenoga 1855. valjanost za Ugarsku. To je jedan od onih u medjunarodnom pravu riedkih slučajevah, da se uslied promjene vladavinskoga sustava liši krieposti i ugovor sklopljen pod prijašnim sustavom s inozemstvom. Teorija i praksa medjunarodnoga prava neodobrava to, već se drži pravila, da medjunarodne ugovore ima svaka sliedeća vladavina štovati i

uzdržavati. Glede konkordata daje Francezka najljepši primjer.

Iza g. 1801., koje je sklopljen konkordat, mienjali su se vladavinski sustavi u toj državi više i radikalnije nego li u ikojoj drugoj: 1. republika, 1. carstvo, legitimno pa zatim gradjansko kraljestvo, tad 2. republika, zatim 2. carstvo a napokon 3. republika — pa sve te vladavine obdržavaju konkordat sklopljen za 1. republike.

Dokinuće cesarskoga patenta od 5. studenoga 1855, dotično konkordata u Ugarskoj sbilo se usljed one političke struje, koja je odstranila skoro sve, što je austrijsko-absolutističkoga poriekla; protucrkveni razlozi nebijahu tu mjerodavni. To dokinuće nije niti pogoršalo položaj katoličke crkve u Ugarskoj, jer je ona po ustanovah uzpostavljenoga ugarskoga prava kao „religio dominans" neprekidno vršila mnogo toga, što je u Austriji „Josefinisam" dokinuo pa istom konkordat uzpostavio bio. Spominjem naročito, da dokinućem konkordata nije prestala u Ugarskoj crkvena sudbenost u ženitbenih preporih, konfesionalna pučka te srednja škola, da je pače crkvenim korporacijam — vjerodostojnim mjestima — povraćen dio neparbene sudbenosti u svetskih poslovih (VIII. § 8. judexcurial. zaključakah). U zapadnoj pakopoli monarkije bijaše upravo protucrkvena struja, koja je počela navaljivati na konkordat.

„Liberalizam" i „omnipotencija države" — oboje krivo shvaćeno — nastojahu opet, ignorirajuć vrhovni autoritet crkve, sva na crkvu se odnoseća pitanja lih državnimi zakoni urediti.

U Rajsrathu imala je ta struja moćnih i važnih pobornikah. Ovi zahtievahu, da se konkordat dokine. Papinska enciklika i syllabus od 8. prosinca 1864. a kašnije zaključci vatikanskoga sabora od g. 1870. osokoliše ih u borbi proti crkvi jošte više, jer da se obojim stavlja u pogibelj država, sloboda i napredak čovječanstva.

Zahtjev, da se ukine konkordat, da se jednostrano državnimi zakoni rieše sva pitanja o odnošaju izmedju crkve i države, odbijao se je dugo sa mjerodavne strane s razloga, što je taj odnošaj ugovorom uredjen bio, i što se nije — kako Motivenbericht k zakonu od 7. svibnja 1874. veli — niti u sferi države niti u onoj crkve ništa dogodilo, što bi bilo ovlastilo na jednostrani, budi djelomični, budi posvemašnji odstup od postojećega ugovora.

Vlada započne ipak dogovarati sa sv. Stolicom o promjeni konkordata, al bez uspjeha. Medjutim stvoreno je više zakonah, — oni od 21. prosinca 1868. — kojimi se mienjanju njeke ustanove konkordata glede ženitbenih pitanjah glede nastave i odnošaja crkve spram državi i inovjercem.

Napokon javi nota grofa Beusta od 30. srpnja 1870. svetoj Stolici, da c. kr. vlada proglašuje konkordat dokinutim.

Nu time nebijahu eo ipso dokinute one ustanove c. patenta od 5. studenoga 1855., koje su citirane zakoni od g. 1867. i 1868. netaknutimi ostavili. To priznaje naročito previšnje ručno pismo od 30. srpnja 1870. na c. kr. ministra za bogoštovje i nastavu, kojim mu se nalaže, da priredi zakonskih osnovah o pitanjih uredjenih „jošt kriepostnimi ustanovami patenta od 5. studenoga 1855".

Istom člankom I. zakona od 7. svibnja 1874. dokinut je sasvim rečeni patent dakle i ustanove konkordata.

Danas, hvala Bogu i samosviesti katolikah u Austriji, oslabila je tamo ta protucrkvena struja znatno, a katolička raste i jača se danomice.

Svrnimo se sada na Hrvatsku.

Godine 1860. steče i ona košto i Ugarska u okviru „listopadske diplome" právo samoopredjelenja te je i u njoj započeo samostalni, ustavni rad u zakonodavstvu. Jur 26. studenoga rečene godine sastade se banska konferencija, a 13. travnja g. 1861. sabor hrvatski. Članovi jednoga i drugoga sbora nastojahu svojski oko uzpostave i dalnjega razvitka ustavnosti, ali bijahu pri tom vrlo oprezni, da se ne prenagle i da stoga nenastane pravna nesigurnost.

Niti konferencija niti sabor nije predložio, niti zaključio, da se i u Hrvatskoj — kako je to učinjeno u Ugarskoj svi za absolutizma stvoreni zakoni i naredbe jednostavno dokinu a staro pravo opet uzkrisi, već jih je usuprot ostavio dotle u kriepost, dok nebudu ustavnim putem stvoreni novi zakoni.

Usljed toga neima nigdje ni do danas nijedne za Hrvatsku izdane ustanove, kojom bi se cesarski patent od 5. studenoga 1855., dosljedno tomu i konkordat od 18. kolovoza 1855. (uvršten jošt i napose u br. 32. „zemaljsko-vladinoga lista za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju", izdan 10. prosinca 1855.) i za Hrvatsku lišio „podpune moći zakona."

Iz toga sliedi i po najstrožem shvaćanju države o stvaranju, dokidanju i proglašivanju zakonah, da rečeni cesarski patent, dotično njim proglašen konkordat valja i danas u Hrvatskoj kao državni zakon.

Samo njeke ustanove istoga promienjene su kašnijimi zakoni; imenito članak VIII. govoreći o nastavi u katoličkih pučkih školah zakonom od 14. listopada 1874. (sbor. br. 49) i članak XIV., sloveći ob ovršenju kazni sveštenikah, obsudjenih po državnih sudovih, zakonom od 17. svibnja 1875. (sbor. br. 29). To derogiranje samo pojedinih ustanovah patenta nelišava ga u cielosti kriepostí zakona, košto nije n. p. zakonski članak IX. 1870. niti zakon od 8. prosinca 1877. (sbornika br. 70.) lišio krieposti gradjanski zakon ili zakon od 17. prosinca 1876. (sbor. 1877. br. 1) gradjanski parbeni postupnik.

Ipak se je jur višeputa sa stanovite strane potaknulo pitanje, dali valja u Hrvatskoj upitni patent i njim uveden konkordat, koji je u ostalih dielovih monarkije lišen krieposti zakona.

Iza godine 1868. — iza sklopljene nagode s kraljevinom Ugarskom — i godine 1870. poznata su mi dva takova slučaja izrične odpovjedi konkordata. Nu oba slučaja, na koja se je htjelo s jedne strane uporaviti stanih, sa konkordatom protuslovnih ustanovah, riešena su napokon po propisu (člancih XXII. i XXXII.) patenta, čime je i s one strane njegova zakonska kriepost u Hrvatskoj naročito priznata. Mimoilazeć manje važne konkordatu neprijazne izjave u Hrvatskoj — pripisujuć jih više nepoznavanju sadržaja istoga i naravi crkveno-političkih pitanjah pa zato bona fide sliepomu sliedstvu t. z. liberalisma, nego li u istinu protucrkvenomu mišljenju — vraćam se na uvodno iztaknuto spominanje konkordata u saborskom pravosudnom odboru mjeseca svibnja ove godine.

Prigodom gorespomenutoga predloga g. Dr. Egersdorfera ob uzpostavi ustanove §. 26. sl. *e*) kaznenoga zakona upita g. zastupnik Itlinger kr. zem. vladu, smatra li ona konkordat u Hrvatskoj jošt u kriepost stoječim? i nazva ujedno crkvenu ženitbenu sudbenost anakronismom.

Gospodin je zastupnik nedvojbeno stavio taj upit sasvim samostalno i obćenito, a ne u savezu sa predlogom g. Dr. Egersdorfera, a niti samo obzirom na crkvenu sudbenost u ženitbenih preporih, jer kao pravnik znade, da je ustanova §. 26. sl. *e*) kaznenoga zakonika j u r p r i j e s k l o p l j e n o g a konkordata dokinuta, i da je crkvena sudbenost u ženitbenih parnicah postojala u Hrvatskoj i Ugarskoj davno prije konkordata i da ona i danas postoji u Ugarskoj — i po zakonskom članku 48. 1868. (košto po članku 38. 1868. i katolička konfesionalna škola) nakon tamo dokinutoga konkordata. U javnost doprla su štampom dva izvješća o odgovoru, koj je dao preuzvišeni gospodin ban na taj upit. Biti će najbolje, da jih saobćim ovdje doslovce u izvorniku.

Osiečki list „Die Drau" veli u broju 41, izdanom 20. svibnja t. g. ob odgovoru preuz. g. bana ovo: dass das Concordat als Staatsvertrag seinerzeit gekündigt wurde, und daher in dieser Richtung nicht mehr bindend sei; dagegen wurden einzelne Bestimmungen des Concordats mittelst allerhöchsten Rescripten in unsere Gesetze eingeführt, diese wurden wieder durch spätere Gesetze theilweise derogirt, und das Recht der Legislative kann diesbezüglich nicht angezweifelt werden. Drugi izvještaj, ob odgovoru Nj. preuzvišenosti donaša „Agramer Zeitung" u broju 121. od 26. svibnja t. g. i glasi: Dabei (kod predloga g. Dr. Egersdorfera) wurde per tangentem auch des Concordates gedacht, dessen rechtliche Natur aus dem berufensten Munde dahin praecisirt wurde, dass dasselbe nicht, wie vielfach geglaubt wird ein billateraler Staatsvertrag, sondern ein mittelst Patentes eingeführtes Gesetz ist, dessen Aufhebung — in den übrigen Theilen der Monarchie ist sie bereits längst erfolgt — blos einer legislativen Verfügung bedürfe." Ta izvješća donesoše listovi, koje drže „dobro ubavještenimi", a nisu jih dementirale niti izpravile ni službene novine; biti će dakle točna.

Iz njih proizlazi, da se je preuzv. g. ban izjavio o konkordatu izključivo samo s jednoga stanovišta, s onoga naime državnoga zakonodavstva. Po ovom obvezatne su ustanove konkordata ne same po sebi, ne jur usljed toga, što su one izražaj suglasne volje pape i cesara, nego istom usljed odredbe državnoga zakonodavca, izdane cesarskim patentom od 5. studenoga 1855.

Što u tom pogledu sam konkordat ustanovljuje, sliedi iz članka XXXV. istoga, koji glasi: „Per solemnem hanc Conventionem leges, ordinationes et decreta, quovis modo et forma in Imperio Austriaco et singulis, quibus constituitur ditionibus hac tenus lata, in quantum illi adversantur, abrogata habebuntur, i p s a q u e C o n v e n t i o u t l e x S t a t u s deinceps eisdem in ditionibus perpetuo vigebit."

Držeć se Nj. preuzv. lih rečenoga stanovišta, vindicira državnomu zakonodavstvu izključivo, dakle bez obzira na drugoga ugovornika pravo promieniti i dokinuti jošt postojeće ustanove cesarskoga patenta, kojim se uvadja konkordat, i koji o tom (u rečenom članku) tako govori: „Atque idciro utraque Contrahentium pars spondet, se successoresque suos omnia et singula, de quibus conventum est, sancte servaturos. S i q u a v e r o i n p o s t e r u m s u p e r v e n e r i t d i f f i c u l t a s, S a n c t i t a s S u a e t M a j e s t a s C æ s a r e a i n v i c e m c o n f e r e n t a d r e m a m i c e c o m p o n e n d a m."

Stanovišta, iztaknutoga po preuzv. g. banu, drži se svaka država spram svojim državljanom i žiteljem; za ove valja kao državni zakon samo ono, što je domaći zakonodavac odredio i proglasio. Nijedan inozemni zakonodavac nemože za tudju državu izdavati obvezatnih ustanovah. Prosudjujuć lih sa toga gledišta i medjunarodne ugovore, obvezuju ovi podanike ugovarajućih vladarah samo u toliko, na koliko ovi sadržaj ugovora kao zakon u svoju državu uvadjaju.

Tako nas u Hrvatskoj i Ugarskoj neveżu neposredno — da navedem njekoliko primjerah svetskog rek bi značaja — ugovori bernski od 9. kolovoza 1874. o svjetskom poštanskom savezu, parižki od 20. svibnja 1875. o metričkih mjerah, berlinski od 13. srpnja 1878. o novom uredjenju Iztoka, parižki od 14. ožujka 1884. o zaštiti podmorskih kabelah i t. d.; već nas vežu zakonski članci hrvatsko-ugarskoga sabora V. 1875., II. 1876., VIII. 1879., X. i XI. 1888., koji ipak nisu ništa drugo, nego od rieči do rieči medju domaće zakone uvršteni gorespomenuti medjunarodni ugovori.

Da se svestrano izcrpi pitanje o valjanosti konkordata, scienim, da je nuždno, neograničiti se izključivo na stanovište državnoga zakonodavstva, nego uvažiti i stanovište medjunarodnoga prava i stanovište crkveno-političko. Okolnost, da stanoviti državni zakoni — kako u nas cesarski patent od 5. studenoga 1855. i sada citirani zakonski članci — nisu neposredno i jedino izljev volje do-

maćega zakonodavca, nego posljedak sporazumka njegove volje sa voljom druge suverene vlasti o poslovih tičućih se obojice zajednički: daje tim zakonom posebnu pravnu narav, radja posebnimi moralnimi i pravnimi posljedicami.

Svetost i nepovriedivost ugovorah jedan je od „temelj-kamenah“ pravne sjegurnosti. To valja toli za privatno koli za javno i medjunarodno pravo, za ovo potonje pače jošt više, jer neima sudišta nadležnoga ipsa lege, da sudi o preporih, nastavših iz medjunarodnih ugovorah, dočim su za razpre iz inih ugovorah u svakoj državi nadležni njezini sudovi. Nepobitna je istina, što veli Bluntschli — jedan od prvih autoritetah medjunarodnoga prava, — o ugovorih, da se najme temelje na pravoj sviesti čovječanstva, da su nuždni i sustavni dio medjunarodnoga svjetskoga reda.

Medjunarodni ugovori, pošto su u dotičnih državah kao zakoni uvedeni, nalažu kontrahentom, dakle i ustavnomu zakonodavstvu dotične države, koja je ugovor usvojila, da se istoga točno drži i da od njega jednostrano neodstupi, dokle god er postoje predpostave, na kojih je ugovor sklopljen i odnošaji, koji se njim uredjuju.

Nastanu li potežkoće, razlike u nazorih ob ustanovah ugovora, tada se imadu iste poravnati, eventualno ugovor promieniti ili dokinuti opet samo sporazumnom voljom kontrahentah.

Medjunarodno pravo priznaje samo taj redoviti način promjene i dokinuća upitnih ugovorah. Jednostranu odpoved ugovora, promjenu ili dokinuće ustanovah istoga po zakonodavstvu jedne od ugovorenih državah bez privole druge, drži medjunarodno pravo dozvoljenim samo iznimice u izvanrednih okolnostih, rek bi kao nuždnu obranu vlastitoga obstanka i neodvisnosti jednoga od ugovorenikah, kojemu ugovor prieti velikom opasnosti proti drugomu ugovoreniku, koji neće pristati na promjene.

Reći će tko: „konkordati nisu medjunarodni ugovori.“ Jesu, samo su „sui generis“; priznaje ih takovimi i sam, katoličkoj crkvi neprijazan Bluntschli, barun Neumann i drugi nedvojbeni autoriteti medjunarodnoga prava. Ono, u čem se konkordati razlikuju od ostalih medjunarodnih ugovorah, naročito pako: universalnost vlasti pape, protežuća se na cio katolički sviet i neograničena nikakovimi teritorialnimi granicami pojedinih državah, pa onda sâm predmet konkordatah, scienim, da jim jošt povisuje važnost, otegoćuje jednostranu promjenu ili dokinuće istih. Pa kad i nebi bili medjunarodni ugovori, što ipak jesu, ostali bi oni ugovori te radjali jur kao takovi rečenimi pravnimi i moralnimi posljedicami.

Za to scienim, da bi valjalo kad bi se pokazala potreba promjeniti ili pače ukinuti koju ustanovu cesarskoga patenta od 5. studenoga 1855., najprije udariti onim putem, koji propisuje medjunarodno pravo i koji označuje sam taj patent u 2. dielu citiranoga članka XXXV., put, koji je poprimila i austrijska vlada prije nego li se latila skrajnoga, izvanrednoga sredstva, dozvoljenoga medjunarodnim pravom — odpovjedi; puta najme dogovaranja sa svetom Stolicom. Uvaživ dakle i stanovište medjunarodnoga prava nebi bilo uputno, odmah neposredno jednostavnom odredbom legislative lišiti patent sadržavajući konkordat kriepošti zakona.

Konkordatom uredjuje se odnošaj izmedju crkve katoličke i stanovite države u cielosti ili u pojedinih samo točkah. Obzirom na to treba, kad se radi o promjeni, dokinuću konkordata, uvažiti povrh stanovišta državnoga zakonodavstva i medjunarodnoga prava nedvojbeno i stanovište crkveno političko.

S ovoga valja da država reflektira toli na vjersko osvjedočenje svojih gradjanah, koli i na ustrojstvo katoličke crkve.

Vjersko je osvjedočenje najveća svetinja pojedinca i vjerskih zajednicah, ono, predpostavljajuć da je živo i istinito, nepodvrgava se u poslovih vjere i š njom suvislih nijednomu, doli crkvenomu autoritetu. Pokušaji — i najžešći i najbezobzirniji — podvrći to osvjedočenje naročito državnoj vlasti, nisu nigdje uspjeli „jer se duše“ — kako je iz vremena t. zv. kulturne borbe poznati Dr. Majunke jednom u pruskom saboru rekao — „nedadu ubijati toljagami.“

Država valja da to vjersko osvjedočenje svojih državljanah štuje i uvaži naročito kod stvaranja ustanovah odnosećih se na one institucije, koje uredjuje crkva, valja, da se s ovom nestavi u protuslovje, a čini najbolje, ako se glede takovih ustanovah s crkvom upravo sporazumije. Tim će načinom najsjegurnije izbjeći onoj pogibelji, koja može nastati za pojedince a i za obće dobro onda, kad o stanovitom predmetu crkva svojim vjernikom a država svojim gradjanom, istim osobam, svaka nješto drugo propisuje.

Tko sam ćuti živu vjeru u svojih grudih, ili tko barem poznaje poviest vjerskih pokretah u raznih državah, znati će uvažiti ovo stanovište, razumjeti će, za što su i nekatolički vladari nastojali a nastoje i danas, ako imadu i samo razmjerno malo katolikah medju svojimi podanici, sporazumjeti se glede stanovitih zakonah sa svetom Stolicom, razumjeti će, zašto i sliedbenici drugih vjeroizpovjestih traže da budu njihove crkve zastupane u zakonodavnih sborovih ili da jim se priznade podpuna autonomija crkveno politička. Scienim da mi katolici — Hrvati neimademo razloga napustiti ono, što nam daje i danas još postojeći državni zakon, patent sadržavajući konkordat; scienim, da smo i mi skroz uvjereni ne samo o koristi, nego upravo o nuždi, da se ona pitanja, glede kojih nam i naša crkva propisuje zakonah, urede po državi i u buduće samo sporazumno sa svetom Stolicom; scienim, da bi i za našu domovinu, u kojoj sačinjavamo preko dvie trećine pučanstva, nastale štetne posljedice iz možebitne oprieke medju vrhovnom našom crkvenom i državnom vlasti.

Nam katolikom Hrvatom — košto katolikom svake države — daje važnost i snagu ne samo naše vjersko osvjedočenje, već ju crpamo takodjer iz universalnosti i organisma naše crkve i iz onoga, što nas uči novija i najnovija povjest Neuspjeh bezprimjerno silovitoga nastojanja Napoleona I., prisiliti papu Pia VII. na promjenu konkordata, te pod stegom „liberalisma", „zaštite slobode i kulture" i uz sve moguće ustavne garancije pokušanoga jednostranoga uredjenja katoličke crkve u Pruskoj — sve to nas opet upućuje, braniti stanovište sporazumka medju crkvom i državom glede upitnih odnošajah.

Upravo kao savjestni državljani želimo mi katolici, da budu oni, koji su pozvani odlučno sudjelovati u zakonodavstvu, najprije glede toga na čistom, je li u istinu u interesu države nuždno ukinuti konkordat. U tom pogledu spomenuo bih samo dvoje. Da se konkordatom nevriedjaju nikakova bitna prava države, to priznaje i prije spomenuti, crkvi ne najprijazniji austrijski Motivenbericht veleći, da je taj konkordat osnovan na istih načelih, na kojih i noviji njemački, dakle i oni sa protestantskimi državami, a ove lje neće ustupiti vrhovna svoja prava katoličkoj crkvi. Da se konkordatom nevriedjaju druge konfesije, iztaknuo je glasoviti kanonista Phillips upozorujući na to, da konkordat o njih niti negovori.

Uvjere li se pako o toj nuždi, tada neka usvoje nazor, koj izražava sliedeća izreka preponizne predstavke tadašnjega austrijskoga ministarstva k cesarskoj naredbi od 23. travnja 1850.: „Vlada polazi sa načela, da osvjedočenja, koja spajaju čovjeka sa višjim bićem, spadaju u najsvetiji okvir slobode. Katolička crkva počiva na čvrstom temelju uvjerenja, da je ona ne samo svoju vjersku i ćudorednu nauku, nego i temeljna načela svoga ustrojstva božjom objavom primila, ona dakle nemože, poput drugih zajednicah svoje temeljne zakone mienjati. Svaka državna vlast, koja želi sporazumak glede svojih odnošajah spram katoličkoj crkvi, mora usljed toga te zakone priznavati".

Posvemašnju istinitost te izreke posvjedočila je i poviest toli žestoke t. zv. kulturne borbe u Pruskoj.

Bude li se pitanje o valjanosti konkordata, dotično o dokinuću cesarskoga patenta od 5. studenoga 1855. sa svakoga ovdje u kratko iztaknutoga stanovišta promatralo — a mislim, da bi se i moralo promatrati —, tada sam uvjeren, da dokinuće konkordata neće usliediti jednostavnom odredbom legislative.

Dr. Šandor pl. Bresztyenszki.

Kršćanski mučenici dokazuju božansko podrijetlo kršć. objave.

(Dalje.)

3. Premda je bjesnoća protiv kršćana bila toliko žestoka, kako smo to više istaknuli, da je pravom mogao reći sv. Ciprijan, da se na Božjim službenicima muče „ne uda, već rane", premda je ta sva bjesnoća bila kršćanima u napred kazana od samoga božanskoga Mesije, ipak je njezin posljedak takav, koji mora, da zateče svako naravno očekivanje.

Kada je njekoć kralj David htio, da ubije bijednoga Uriju, te ga se tako u svoju svrhu kurtališe, posluži se varkom. Napisa list svomu vojskovodji, u kome mu zapovijeda, da postavi Uriju u prve bojne redove medju najvrstnije borioce, gdje će sigurno zaglaviti. Taj list preda samome Uriji, da ga odnese vojskovodji, nu čestito ga prije zapečati, da nije Urija mogao ni zaviriti unj, a niti išto posumnjati, kakove li se kobne po njega riječi unutri nalaze. Urija izvrši nalog kraljev i predade sâm svoju smrtnu osudu, čega jamačno ne bi bio učinio, da je znao za sadržinu kraljeva lista. Sasma je protivno učinio Krist sa svojimi šljedbenicima. On im je predao list ne zapečaćen, već otvoren, koji je mogao svako, da čita. On im jasno proreče u svom evandjelju, kake ih bezbrojne nepogode čekaju. Tako čitamo: „Tada će vas predati nà muke i pobit će vas i svi će narodi omrznuti na vas imena mojega radi" (Mat. 24, 9.) (slično Luk. 21, 12.), ili: „A predavat će vas i roditelji i braća i ròdjaci i prijatelji i pobit će (neke) od vas i svi će omrznuti na vas imena mojega radi" (Luka 21, 16. 17.). Jasnije je jedno mjesto od drugoga, a svagdje Krist otvoreno naviješta svojim vjernicima, da se nemaju nadati nikakovim udobnostima ili lagodnu životu u njegovoj vjeri, več uvijek borbi i tjeskobi. Pa ko će ipak izbrojiti sve poslanike, koji su vjerno poput Urije ovršili nalog Kralja svoga, odnijeli i predali dobivèni od Krista list? Nijesu oni nosili lista kao Urija ni ne znajući što je u njemu, već su i sami dobro znali, a uz to još i neustrašivo ga nosili pred upravitelje, súce, dâ i pred same kraljeve. Nijesu se strašili ispovijedati evandjelja niti pred onima, koji su ih morali najokrutnije proganjati, niti ondje gdje im je prijetio bijesan pomor. Divne li postojanosti, kakova li srca, koje li vjere! Ko da se ne zapanji nad tim, kako su im udarci oštrih bičeva, mučila, plamen, mač i vatra bila ne samo netegotna, već dapače slatka, ugodna i mila, kada je na sve strane krv curila, a u otvorenom se tijelu vidjela utroba, da je i sâm narod kod takova prizora plakao i nije mogao gledati bez suza onoga, što je sam zahtijevao. Od jadnih mučenika nijesi mogao čuti ni uzdisaja, a sva grozota muka nije mogla iz njih istisnuti mà ni sàmo jauka, već kako su veselo prihvatili muke, tako su u njima i ustrajali. Jer vječni Otac, koji je iz njihovih ruku primao toliku žrtvu, nije samo želju za vječnim životom u njih razplamtio i usadio im ù srca utjehu, koju sàmo On svojim vjernima daje, već je i žestinu boli ublažio, da im stradanje tjelesno ne slomi sila duševnih. Bog Otac, za koga su oni čuvstvovali kod svakoga svojega kretaja, s kojim su općili, koji je š njima govorio, obećao im je krunu nà nebu. Odatle ono preziranje i zametavanje prijetnja sudačkih, što no ga nala-

zimo u kršćanskih mučenikah, odatle ona veličajna postojanost, s koje bi i sto života dali mä i ža atom sämo slave Božje. Oni su željeli čim prije se riješiti ovoga života, da unidju u svjetle i vječne prostorije Gospodnje, zato uvijek i predpolažu istinu laži, nebo zemlji, vječnost prolaznosti i raspadljivosti. Jer i jednim satom dâ i časom stradanja pribavljaju si vječno, neprolazno veselje. Bog čuvar duša, pravi je i jedini razlog, s koga prezreše sve udobnosti i raskošja, časti i dostojanstva, milost i prijatnost vladara i njihovih namjestnika i svako drugo vabilo, kojim su ih nastojali od Krista odvratiti.

(Dalje će sliediti.)

Viestnik.

Zagreb. Prošle subote 18. kolovoza proslavismo rodjendan Njegova apostolskoga Veličanstva cara i kralja našega Franje Josipa I. Svečanu pontifikalnu misu služio je u prvostolnoj crkvi presv. g. biskup Pavlešić. Misi prisustvovahu preč. prvostolni kaptol i gradjanske i vojničke oblasti na čelu jednim predstojnik pravosudnoga odjela presv. g. Klein, a drugim fzm. barun Ramberg.

— Uzoriti gosp. nadbiskup Josip Mihalović povratio se je 18. kolovoza u večer iz Gasteina u Zagreb.

— Preuzvišeni gosp. biskup djakovački Josip Juraj Strossmayer vraćajući se iz Rogatca u Djakovo prispjeo je 14. kolovoza u večer u Zagreb. Dne 15. kolovoza na blagdan velike Gospoje služio je tihu sv. misu u 8 sati u jutro u crkvi čč. oo. franciskana, a u večer istoga dana odputovao iz Zagreba u Djakovo.

— U nedjelju 12. kolvvoza slavio je petdesetgodišnjicu misnikovanja veleč. g. Mihael Milković, župnik Stenjevački.

— Čujemo, da su ravnateljstva nekih pučkih škola, koje polaze samo djeca katolička, dobila od političke oblasti poziv, neka istu oblast izvjeste, kakove molitve mole djeca u njihovih školah naročito prije i poslije nauka. — Ne znamo, za koju je svrhu politička oblast taj službeni poziv izdala, al nam se svakako čini čudno, kako politička oblast ište, da se neposredno izviesti o molitvah, koje katolička djeca u školi mole, kano da želi te molitve svojoj kontroli podvrći. Mi se tomu zahtjevu tim više čudimo, što su molitve, koje katolička mladež u naših školah moli, i onako oblastim poznate, jer se sadržavaju u katekismu, koji je i visokom kr. zem. vladom za te škole propisan. Čuvši to sjetismo se i nehotice viesti, koju čitamo u „Hrvat. učitelju" br. 13. od 1. srpnja t. g. str. 204. u izvještaju „o osnovi zakona za pučke škole." Tu se kaže, da je u odborskoj sjednici „kod §. 201. o crkvenoj upravi, molio zastupnik Gjurković (Srbin), da se naredbenim putem provedu takove ustanove, da se nevriedja religiozno čuvstvo manjinah. Ne bi li se, pita (isti zastupnik), mogla jedinstvena molitva napraviti, koja bi odgovarala osjećaju i katolikâ i Srbâ? — Odjelni predstojnik dr. Spevec obećava da će se udovoljiti želji predgovornika."

Što mi znademo — a imamo mnogogodišnje i dovoljno iskustvo te možemo u toj stvari i svoju reći — niesmo do sada opazali, da bi molitve, što ih katolička mladež u školah moli, vriedjale religiozno čuvstvo „srpske" djece. A bilo bi nam upravo nedokučivo, kako bi katoličke molitve „Otče naš", „pozdrav Gospin", „vjerovanje apostolsko", „10 zapoviedi Božjih" „zapoviedi crkvene" „sedam sv. sakramenata" i t. d. mogle vriedjati religiozno, kršćansko čuvstvo Srbalja. Ili se možda misli za školsku djecu sastaviti i „naredbenim putem" propisati nekakove nove interkonfesionalne, komunalne molitve? Te molitve dakako ne će biti ni katoličke ni srpske ali će po svoj prilici vriedjati kršćansko religiosno čuvstvo i katolika i Srbalja. Mi se usudjujemo u svoj smjernosti i na to upozoriti naše duhovne oblasti, jer „vigilantibus jura".

N.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u članove III. reda: Borković Janko, učenik IV. razreda u Jaski. Jašešić Stjepan, u Sesvetah p. Pitomača. Jakopović Julijana, u Varaž. Toplica. Firdus Ibrajim Beg, posjednik u Livnu, Ziger Vjekoslav, kovač, Ladešić Jana, seljakinja, Tomek Ljudevit, seljak, Tumpić Božidar pl. učenik svi iz Zaboka. Škiljan Ivan, Leopoldov, u Cirkvenici. Vojsk Alojsij, kapelan u Sv. Mariji u Medjumurju. Učiona pučka u Poljani. Obća pučka škola u Rakovcu. Župančić Stjepan, učitelj u Rakovcu, Nikolajević Josip, u Pridvorju. Jaksić Pavao u Gašincih.

Javne zahvale.

Vrlo štovani gospodin Gjuro Brozić, veleposjednik i trgovac u Rakovcu, gradjanin slob. i kralj. grada Karlovca, poklonio je krasnu i vele lijepo svilom izvezenu i slikami nakićenu zastavu, izradjenu kod milosrdnih sestarâ u Zagrebu u vriednosti od 93 for. župnoj crkvi presv. Trojstva na Cerovcu. Na otom plemenitom daru u ime župljanah i u ime moje bila dobrotvoru srdačna hvala a od Bogaplaća.

Cerovac dne 9. kolovoza 1888.

Fr. Sokolović,
uprav. župe.

Urednička dopisnica.

G. A. B. u K. Ne plašite se. Onu Vam svoticu oprostili. Dodjite. Pozdrav!

G. J. S. u J. Non qui se ipsum commendat, sed quem Deus commendat.

Urednik dr. Ante Bauer.

Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 35. U Zagrebu, 30. kolovoza 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za preplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Isusova parabola o buntovnih vinogradarih.

Tumači prof. dr. G. Baron.

(Dalje.)

U r. 43. izriče Gospodin zaključak, kojim uporavljuje netom navedene rieči Psalmiste na hierarhe i na narod Židovski te navješta, što ih čeka za to, jer u osobi njegovoj odbacuju od Boga si danoga Messiju. Narod Židovski bijaše naravni baštinik blagoslova i spasa obećanoga Abrahamu te nosioc kraljevstva Božjega u predkršćansko doba. Nu kad su hierarhe Židovski i njimi zavedeni narod u osobi Isusovoj odbacili svoga Messiju, svoga Božanskoga kralja i gospodara, odbacili temeljni kamen, na kom se je osnivalo i na kom je jedinom moglo postojati kraljevstvo Božje: tada posve naravno morade narod Židovski izgubiti kraljevstvo Božje, koje ne mogaše bez Messije obstojati, a hierarhe Židovski moradoše prestati biti čuvari kraljevstva Božjega, komu ne bijaše više mjesta u narodu njihovoj skrbi povjerenome. Taj posljedak i tu kaznu naviešta Isus u prvoj polovici našega redka veleći: „Zato vam kažem, da će se uzeti od vas kraljevstvo Božje."

Bivši kraljevstvo Božje oduzeto od hierarha i od naroda Židovskoga bje ono preneseno na drugi narod, t. j. na novozavjetnu crkvu, koja je sastavljena iz vjernika obraćenih iz svih naroda, koji vjerom u Isusa od Boga nam danoga Messiju ili Krista postadoše duhovnom djecom Abrahamovom i tako zakonitimi baštinici blagoslova i spasa Abrahamu obećanoga i time članovi novozavjetnoga po Isusu utemeljenoga kraljevstva Božjega. Taj narod novozavjetne crkve je „Izrael po duhu", *Israel secundum spiritum*, košto to češće ističe sv. Pavao[1]); to je *regale sacerdotium*, *gens sancta*, kako ga nazivlje sv. Petar.[1]) Taj narod i ta novozavjetna crkva rodi rodovi, koji dolikuju kraljevstvu Božjemu, a koje je Gospodin osobito liepim načinom predočio u svojoj gorskoj besjedi, koja se može u najodličnijim smislu smatrati zakonikom novozavjetnoga kraljevstva Božjega.[2]) O tom novozavjetnom narodu i rodovih njegovih te o kraljevstvu Božjem, koje je bivši Židovom oduzeto njemu predano, govori druga polovica redka 43. riečmi: „i dat će se (t. j. kraljevstvo Božje) narodu, koji donosi rodove njegove."

Još . . . nam preostaje r. 44. sa Isusovom znamenitom izjavom: „I tko padne na taj kamen razbit će se, a na koga on padne, satrt će ga. Ili po Vulgati: „*Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur; super quem vero ceciderit, conteret eum.*[3])

Služeći se slikovnim govorom, koji odgovara metafori uzetoj od kamena, universalizuje Gospodin u ovom redku te sa puno žešćim utiskom ističe istu misao, koju je izrekao u neposredno prediducem redku 43. Nisu naime samo Židovi napadši Messiju i odbacivši ga od sebe lišili se spasenja; već će i svatko drugi, tko se sablazni o Messiju, izgubiti spasenje te podleći težkoj kazni Messijinoj. Pod kamenom se ne može u ovom kontekstu razumievati nitko drugi van Messija ili Isus Krist. Prema tomu

1) Izp. Rom. 2. 28. sl.; 9, 8. Gal. 4, 29.

1) I. Petr. 2, 9.

2) Izp. Matth. 5, 1. — 7, 29.

3) Taj redak manjka u D, 33, i kod njekih otaca. Za to ga je Lachman stavio u zaporku, a Tischendorf posve izpustio držeći po primjeru Griesbachovu, da je ovaj redak prenesen ovamo iz Luk. 20, 18. Medjutim najstariji spomenici zajamčuju pretežno izvornost i izpravnost našega redka, kako ga i u evangjelju Matejevu ima Vulgata. A da i je iz Luke ovamo prenesen, svakako mu je ovdje zgodno mjesto te je nedvojbeno potekao iz usta Gospodinovih, jer ga inače ne bi ni Luka zabilježio.

pasti na taj kamen znači: sablazniti se ili ogriešiti se na Kristu, na osobi ili djelih njegovih. Tko se sablazni ili ogrieši na Kristu, za toga veli ovdje sam Krist: *confringetur*, razbit će se, t. j. taj će propasti. A na koga padne taj kamen, t. j. proti komu se podigne Isus Krist osudom svojom, tomu će se dogoditi isto, što se zgadja čovjeku, koga kamen satare, t. j. taj će doći u vječnu propast, iz koje mu nema spasenja. Prema svemu tomu imademo u našem redku izraženu ovu misao: Tko se sablazni ili ogrieši na Isusu Kristu, taj srne time u sigurnu propast; a na koga se svali Isus Krist kao kazneći upropastitelj, proti komu on izrekne osudu svoju, taj će biti za uviek posve upropašten. Svakako imamo u ovdješnih Isusovih riečih allusiju na veliki kamen (kraljevstvo Messijsko), o kom govori Daniel (2, 45), a koji uništuje sva kraljevstva.

Mnogi stariji i noviji tumačitelji povodeći se za sv. Augustinom nalaze u prvom dielu našega redka naviešteni kazan u ovom životu, a u drugom dielu kazan u drugom životu, za sve one ljude, koji se ogrieše na Isusu Kristu.

Poznato je, da je Isus Krist glava crkve, a crkva njegovo mystičko tielo, košto to izriče i sv. Pavao pišući Efescem: „*Et ipsum* (sc. Jesum Christum) *dedit* (sc. Deus) *caput supra omnem ecclesiam*, *quae est corpus ipsius et plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimpletur*.[1]) Isto tako znamo, da je svaki kršćanin kao član crkve Kristove udo Kristovog tiela, kako to ističe isti sv. Pavao pišući Korinćanom: „*Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi?*“[2]) A odatle sliedi samo sobom, da se ogriešuje proti Kristu ne samo onaj, koji se diže proti njegovoj Božanskoj osobi, već i svaki onaj, koji se diže ili ogrieši proti crkvi Kristovoj ili proti članovom njezinim; jer ogriešujući se proti crkvi i članovom njezinim ogriešuje se proti tielu i udovom Kristovim. Za to prietnju Gospodinovu izraženu u našem redku valja da smatraju proti sebi naperenom toli svi oni, koji se drzko dižu proti presvetoj osobi Kristovoj, koli i svi oni, koji ma kojim načinom udaraju na crkvu Kristovu bilo progoneći vidivu njezinu glavu ili u obće službenike njezine, bilo progoneći ili zavadjajući pa ma i najjednostavnije kršćane. Svaki takav napadač Krista, tiela ili udova njegovih pada na kamen, na kom će se razbiti te već u ovom životu gorko osjetiti propast svoju; a zateče li ga u tom stanju sud Kristov, tad će se Krist kao kazneći sudac poput kamena na nj srušiti i satrti ga, naime za cielu ga vječnost lišiti spasenja te baciti u vječnu paklenu propast.

Saobćivši Isusovu parabolu o vinogradarih i na nju nadovezano Isusovo tumačenje dodaje sv. Matej, da su poglavice svećenički i Fariseji, t. j. hierarhe židovski čuvši Isusove parabole uvidili, da o njih govori: „*Et quum audissent principes sacerdotum et Pharisaei parabolas ejus, cognoverunt quod de ipsis diceret.*“[1]) Razumješe hierarhe Isusove parabole, a medju njimi i našu parabolu o vinogradarih, ali se ne odazvaše u poznatoj istini. Mjesto da se zgroze pred odgaljenim si zločinom i uzdrhću pred kaznom naviještenom sebi i narodu svomu, oni snuju i dalje, kako bi Isusa uhvatili i konačno usmrtili, košto to svjedoči i naš Matej veleći namah u sljedećem redku: *Et quaerentes eum tenere timuerunt turbas, quoniam sicut prophetam eum habebant.*[2]) Bojeći se naroda ne usudiše se hierarhe odmah u hramu Isusa pograbiti; ali česa ne učiniše taj čas, na to počete svom pakošću duše svoje vrebati od toga časa te to i izvedoše dva dana kašnje pograbivši i usmrtivši Isusa Messiju svoga.

Tako su hierarhe i njimi zavedeni Židovski narod izvršili najgrozniji zločin, koji im je Isus u paraboli naviestio. Ali isto tako stigla je i narod Židovski te u njem i hierarhe njegove kazna, koju im je Isus prorekao. Kraljevstvo Božje, koje bijaše do onda ograničeno na narod Židovski, bje oduzeto hierarham i narodu Židovskomu; narod Židovski prestade biti narodom Božjim, a sveštenstvo i učiteljstvo Židovsko izgubi pravo i vlast, da bude i dalje vjestnik i zastupnik istine i zakona Božjega te čuvar kraljevstva Božjega. Poput osušene smokve stoji narod Židovski već preko osamnaest stoljeća duševno mrtav za kraljevstvo Božje; a poslije razora Jerusolimskoga, kojim je Bog držao sud svoj nad odmetničtvom, nevjerom i nezahvalnošću odabranoga naroda, ostaju Židovi, sačuvavši karakteristična obilježja židovstva svoga, kraj sve žilavosti i kraj svega svoga novčarskoga napredka, bez vlastite države, bez vlastite domovine, i bez Bogom ovlaštenoga svetišta po svietu razštrkani jasni i glasni svjedoci, kako se kazni narod, koji se diže proti Bogu i proti Pomazaniku njegovu Isusu.

Motreći tako na narodu Židovskome izpunjene i vjekovi potvrdjivane Isusove rieči: „*auferetur a vobis regnum Dei*“ ne smijemo zaboraviti, da pravedni Bog, koji kraj svega milo-

---

[1]) Eph. 1, 22. 23. — [2]) I. Cor. 6. 15.

[1]) Matth. 21. 45. — [2]) Matth. 21, 46.

srdja svoga toli strogo kazni Židove, ne ostavlja nekažnjen ni jedan narod ni jednu državu ni jednog čovjeka koji se iznevjeri Bogu i digne proti Isusu Kristu. Istina, kraljevstvo Božje, bivši oduzeto Židovom, postoji i na dalje u novozavjetnoj crkvi, i to kud i kamo savršenije nego li u starom zavjetu, te ta crkva ima jamstvo, da joj je obstanak vječan te da je ni vrata paklena neće svladati. Neće propasti crkva Kristova, neće propasti crkva rimokatolička; to znamo i vjerujemo te vidimo potvrdjeno devetnaeststoljetnom povješću Kristove crkve. Ali mogu propasti te i zbilja propadaju ne samo pojedini ljudi već i narodi, pa i najveće države, kada dižući se proti Kristu i crkvi njegovoj odbacuju od sebe kraljevstvo Božje i s njime onaj ugalni kamen, na kome se jedinome osniva koli vječno spasenje toli i prava zemaljska sreća i blagostanje i za svakoga pojedinca čovjeka i za svaki narod. Jer isti Isus Krist, koji je rekao Židovom: „*auferetur a vobis regnum Dei*“, rekao je i svim drugim ljudem i narodom; „*Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur; super quem vero ceciderit, conteret eum.*“ A povjest svieta od početka kršćanstva pa sve do dana današnjega pruža preobilnih dokaza, vidivih na pojedinih ljudih i na pojedinih narodih, kako težko i često kazni Bog već na ovom svietu napadače Krista i crkve njegove. Čitajmo n. pr. djelo Lactantijevo „*de mortibus persecutorum*“ i druge pisce, koji su povedši se za Lactantijem opisali život raznih progonitelja crkve Krirtove; pa ćemo se i odviše lasno moći uvjeriti, kako su po prieko zlo prošli te već u ovom životu gorko izkusili težku ruku srdjbe Božje svi oni pa bili kakova mu drago položaja, koji se prodrznuše ma kojim načinom udarati na Krista ili crkvu njegovu; a da i ne govorimo o vječnoj paklenoj kazni, koja nedvojbeno čeka u drugom životu sve neokajane napadače Kristove. A kako mogu i kršćanski narodi radi zločina, počinjanih proti Kristu izgubiti kraljevstvo Božje te s njime i sve od njega ovisne vječne i zemaljske probitke, tomu za primjer dovoljno nam je sjetiti se Azije, koljevke kršćanstva, i Afrike sa iztočnim dielom Europe. Jer iz povjesti znamo, kako je za nekadašnjih vjekova u tih krajevih cvalo kršćanstvo te kako su dotični narodi napredujući u istini i životu kršćanskome napredovali i u pravoj civilizaciji, državnoj snagi i narodnome blagostanju; a kako su iznevjeriv se Kristu i crkvi njegovoj te ostaviv istinu i život kršćanski bili lišeni kraljevstva Božjega, izgubili blagodati Kristove crkve, a s njimi i pravu civilizaciju, gradjanske kriepost, državnu snagu i narodno blagostanje. Pogledjemo li pako u sadašnju Europu, i tu vidimo već bi u obćenitome trzanju država i naroda, kako se gorko na samih narodih osvećuju griesi, što se počinjaju proti Kristu i crkvi njegovoj; vidimo i osjećamo, kako je Isus Krist i crkva njegova onaj kamen, na kom se, kad se na nj udara ili pada, razbija snaga i najsilnijih država te smrvljuju sile i ma kako naprednih naroda. Imade, hvala Bogu, u narodih i državah Europskih Isus Krist i crkva njegova takodjer i svojih vjernih sinova te odriešitih i na sve žrtve spremnih branitelja, kojim vječnu dugujemo hvalu, što narodi Evropski nisu jošte posve izgubili kraljevstva Božjega i time dospjeli do skrajne propasti. O da bi dao dobri Bog, da se za vremena osvieste narodi Europski te prestanu udarati o kamen, na kom se samo razbiti i smrviti mogu! Jer do vieka ostaje istinom i prevažnom opomenom rieč Psalmiste: „*Quare fremuerunt gentes et populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terrae et principes convenerunt in unum: adversus Dominum, et adversus Christum ejus. — Qui habitat in coelis, irridebit eos: et Dominus subsannabit eos. — Et nunc reges intelligite: erudimini qui judicatis terram. Servite Domino in timore. — Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus, et pereatis de via justa.*“

(Konac će sliediti.)

Suvremena bilježka o požaru zagrebačke katedrale god. 1624.

Po historijskih viestih Vinkovića i Kovačevića spomenuh ja u knjizi „Prvostolna crkva zagrebačka nekoč i sada“ (koju objelodanih g. 1885., kada se svečanim načinom naša katedrala poslije užasna potresa službi božjoj opet otvorila) u kratko onu užasnu katastrofu, koja ju stigla na 27. maja g. 1624. No ovih dana listajuć ogroman chronicon ili liber memorabilium hrvatskoga učevnoga kollegija u Bolonji, (koj se sada čuva u knjižnici jugoslavenske akademije), naidjoh na suvremenu a nešto obširniju viest o tom požaru, te ju priobćujem, znam bo, da će zanimati naše domaće svećenstvo.

Dr. Andrija Otavcij, kanonik zagrebački, koj je pod jesen g. 1624. otišao iz Zagreba u Bolonju, kao rektor rečenoga kollegija, o toj golemoj nesreći ovako je zabilježio: U to vrieme t. j. mjeseca svibnja g. 1624. bijaše po cieloj Slavoniji (za tada gornjoj i dolnjoj) tolika suša i žega, da se trava na sjenokošah od sunčane žege tako osušila, da se je blago jedva jedvice prehraniti moglo; a poljski usjevi pripečeni žarkim suncem izjalovili se za ikakovu žetvu. Misilo se mnogo i često u

to ime da kiša padne, dà izvodile se i mnoge javne procesije, da kiša orosi suhu zemlju, ali sve badava. Napokon na 27. maja, koj bijaše duhovski ponedjeljak, popošla velika procesija pjevajuć litanije svih svetih iz stolne crkve u župnu crkvu sv. Ivana u Novoj vesi, gdje se i odpjevala u to ime svečana misa. Odmah za tim naoblačilo se nebo, te počelo propadati kaplimice kiša do izpred noći. Prema noći pako uz silan vjetar poče tako bljeskati i grmiti, da se sav grad prepao. Jedva odbila deveta ura, kad uz neobičan bljesak i triesak udari grom u krov stolne crkve takovom silom, da su se iskre vidjele frcati. Dobra dva sata prošla su, da se od vatre ništa opazilo nije, ali oko pol dvanaest, kada ljudi najbolje pozaspaše prodre izpod krova ogromna vatra, toli strašno, da je iskre i žeravu nosila ne samo po kaptolu već i po gornjem gradu; a tom sgodom izgorio bi bio bez dvojbe i kaptol i sav grad, da nije vjetar prema noći znatno popustio.

Kada je izgorjela već polovina krova, a bojati se bilo da će vatra prodrieti u crkvu, to biskup Petar Domitrović, izloživši se najvećoj pogibelji, da spasi svetotajstvo unidje u crkvu do svetohraništa, gdje bijaše pohranjeno, te primiv ga dostojno objema rukama, nepokazav ni najmanji strah radi vatre, izvadi ga i uzvišenim korakom iznese iz crkve uz veliko udivljenje prisutnika. Presveto tielo preneseno pako bijaše u franjevačku crkvu.

Ne dugo za tim i svod nad svetištem obtерећen gorućimi gredami i roženicami srušio se, i to nješto samo kašnje, kako je kanonik Petar Kupres, stojeći u najvećoj pogibelji života, povadio skupocjene zavjese, koji bijahu obješeni s jedne i druge strane glavnoga oltara. Prodrievši vatra u svetište sažeže skupocjena antipendija glavnoga žrtvenika, dà i sav žrtvenik obrati u pepeo, a napokon prodre i u zvonik i raztali sva zvona.

Ali za samu crkvu i njezin okoliš nastade grozna pogibelj, i to radi pušćana praha, koj se u škrinji čuvao nad riznicom. No dva alumna Šimun Bratulić i Andrija Draganić, stavivši na kocku vlastiti život iznesoše škrinju velikom vještinom i opreznošću posred samoga plamena, (summa industria . . . per medias flammas), te tako i crkvu i njezin okoliš od grozne i posvemašnje propasti oslobodiše.

Pošto je tako izgorjela crkva, to se oganj prihvatio i biskupskoga grada, te izgori i on sa svim biskupovim pokućtvom.

Ova premda grozna nesreća nije potresla duhom ni biskupa ni kanonika, jer sljedeći odmah dan nastaviše službu božju u crkvi franjevačkoj, a kasnije obavljahu ju u župnoj crkvi sv. Marije. Presvietli biskup, kada u izgorjelom biskupskom gradu stanovati nije mogao, smjestio se u dvor zagrebačkoga prepozita, gdje je odmah stao viećati, kako da se crkva čim prije popravi. Mnienja bijahu razna, no ipak prevlada ono, da se crkva čim prije pokrije.

Toliko spominje suvremenik o toj groznoj nesreći, pa ako i nisu baš vrlo obsežne te vesti al će ipak one, kao do sad nepoznate, svakomu, koj se zanima prošlošću naše katedrale, dobro doći.

Iv. Tkalčić.

Kršćanski mučenici dokazuju božansko podrijetlo kršć. objave.

(Dalje.)

Ljubav, koja je mučenike vezala sa Stvoriteljem, toli je žarka bila, da na daleko natkriljuje svaku tjelesnu ljubav. Kolike li je mučenike i mučenice vukla ljubav k djeci njihovoj, koja će iza smrti njihove bez roditelja ostati siročad? Kolike su mučenike zaklinjale supruge, da napuste vjeru i ne ostave ih udovama?! Isto bi tako ocevi dolazili suznim očima u tamnicu k djeci svojoj, molili i zaklinjali ih roditeljskom ljubavlju, da im se smiluju i ne ostave ih u starosti njihovoj. Nu sve je to nadvladala goruća ljubav k Bogu, pravo pouzdanje i živa vjera u vječnost. Niti se može zato reći, da mučenici nijesu imali prave ljubavi k djeci, roditeljima i suprugama, jer ako je iko imao ljubavi za roditelje, to se bez sumnje mora reći za bl. Perpetuu. Čitamo naime, da ju je došao otac, sijed starac, moliti i zaklinjati ne kao otac, već kao rob što moli svoju gospodaricu, bacajuć se pred njezinimi nogama i plačući tako, da bi se s v a k o g a stvora dojmilo, a kamo ne rodjenoga djeteta. Videći ona svoga oca, gdje si od žalosti i očajnosti čupa bradu i pred njom se po zemlji baca, srce joj puca od boli, pa žali očeve sjedine, a još više to, što se jedini on u svoj rodbini žalosti s njezine smrti. To isto bi mogli reći o bezbrojnim mučenicima, do kojih su i sami namjestnici slali u tamnicu roditelje, braću, supruge i prijatelje, da ih odvrate od vjere i time im život spase. I neprijatelji su dakle držali, da je u mučenika ljubavi prama rodbini, tà zato su upravo rodbinu slali u zatvore. Nu da je ta ljubav tjelesna u mučenika bila još tolika, ipak ih nebi odvratila sa staze, kojom udariše, jer je u njih bilo u mnogo većoj mjeri one kreposti, koja je temelj religijoznome životu, kreposti, bez koje još nikad niko nije omilio i ne će omiljeti Bogu, jer ne kaže uzalud veliki apostol pogana: „Sine fide impossibile est placere Deo“ (Hebr. 11, 6.). Vjera u Boga i vječni život hrabrila je mučenike i davala im jakost u svim nevoljama, progonima i mukama, a nikad im nije bilo ništa draže, niti su išto većom srećom po sebe smatrali od smrti, jer ih upravo smrt imala odmah sjediniti s Bogom.

Vjera je sv. Sebastijanu dala srčanosti u tamnici zatvorenu braću hrabriti, a ta ga srčanost ne ostavi ni u odlučnome času, kada mu je car Dioklecijan spočitnuo, da na svoju propast vriedja bogove. Nije se on strašio poznate bjesnoće Dioklecijanove, već mu otvoreno reče, da je uvijek držao za ludost klanjati se bogu, ko-

jega je načinila ruka ljudska. Vjerom ojačen podnosio je Sanktus, djakon vienske crkve, muke, koje mu sve ljudsko obličje iskriviše. Isto je tako vjera povod, što od straha ne preda sv. Polikarpo i ne boji se prietnja namjestnikovih, da će ga baciti pred zvijeri ili u oganj. On ostade miran ko i prije, prezrev ništetnost ognja na ovome svietu, a bojeći se onoga ognja na drugom svijetu, koji je namijenjen opakima. Što više — svetac je Božji postao nestrpljiv i zapovijeda namjestniku, da ga čim prije stavi nà muke veleći mu: „Što oklijevaš? čini, što hoćeš.“

Zaniječemo li živu vjeru u Krista propetoga mučenici Blandini, ni kako si ne možemo naravnim načinom istumačiti one stalnosti njezine u mukama, kojom je iste svoje mučitelje zastidila. Od jutra do mraka izmjenjuju na njoj krvnici sve vrsti mučila, te već ne znaju ni sámi, kako da je muče. A mislili su kukavci, da će ju i najmanja muka uništiti, sudeći ju po slaboj i nježnoj naravi. Mučeći sveticu utrudiše se krvnici, a ona još uvijek i živi i ustraje. Čude se ne samo tome, što je nè mogu nakon tolikih muka odvratiti od Krista, već i tome što jošte diše, dok bi svaka narav morala već davno podleći. Mi se tome ne čudimo, što je jošte disala, živjela i hrabra bila, jer znademo, da joj je ispovijest u Krista, Boga i čovjeka ulijevala nove sile, nov život, a svu joj bol ublažavalo izgovaranje riječi „Ja sam kršćanka, a kod nas se ne čini ništa zla.“ Posve nam je jasno to, kada znademo, da je u nje bila živa vjera u Svemožnoga, koji joj može pomoći i u Milostivoga, koji hoće pomoći. Nije bo Onaj, koji ne može varati niti prevaren biti û tutanj rekao svojim učenicima, da će i gore prenašati, ako uzimadu vjeru čvrstu i ne posumnjaju u svom srcu.

Bilo je ipak mnogo slučajeva u životima svetaca, gdje bi morali uz svu svoju postojanost podleći sili, da nije tudjer sam Bog pritekao u pomoć očitim čudom i zasvjedočio svoje ljubimce Ta su nam čudesa historijski zajamčena, a poreknemo li njima historijsku vrijednost, porekli smo ju svakomu historijskomu faktu.

Čitamo za sv. Agnetu, da ju je svim mogućim udobnostima i slastima ovoga svijeta snubio sin rimskoga načelnika, ne bi li se za nj udala, nu ona ostade vjerna svome vjereniku Kristu, kome je djevovanje zavjetovala. Tome je vjereniku ostala vjerna i onda, kada su joj u tamnici zaprijetili, da će joj se dogoditi čin po djevicu najsramotniji. Premda nije imala kao slaba djevojka snage, kojom bi se oprla sili, ipak ne zdvoji, već se pouzda u pomoć Onoga, komu je vjerno u svojoj čistoj duši služila. Nikakove se dakle prijetnje ne poboja, jer je vjerenik njezin bio uvijek uz nju, koji je ne ostavi ni u zadnjem času, kada bi računajući na ljudsku mislili, da je već svaka pomoć nemožna. U istinu se na ovoj svetici ispuniše riječi sv. Pavla: „Quae stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes“, a na više pomenutoj sv. Blandini nastavak tih riječi: „et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia.“

Ovdje možemo odmah opaziti, kakova li je podrijetla kršćanstvo, koje se i ovakim orudjem ipak širom bijela svijeta proširilo. Zgodno piše Laktancije, da razbojnici i ljudi čvrste naravi ne mogu tolikih muka, tolikoga mrcvarenja podnositi, a da ne viču i ne jauču od boli, jerbo nemaju nevidljivoga pomoćnika, koji bi im dao ustrpljivosti, dok „kod nas kršćana — veli on — i ista djeca i slabe žene podnose takove muke, a da ni nè pisnu.“

Ne samo da su mučenici hrabro i neustrašivo podnašali sve muke, već su pače i veseli bili i pjevali na muke osudjeni, kao da idu na zabavu, a u mukama su pokazivali toliki mir duše i zadovoljstvo, kolik se ne vidjeva na licima mogućnika, kojim svako djelo uspijeva najpovoljnije, a u cijelome životu ne naidju nikada na neugodnost ili zapreku kakovu. Doista je bio milostan primjer vidjeti biskupa Simeona, starca od kakovih 120 godina, gdje pred smrt na križu pjeva poput bijela labuda. Dječak Hilarijon, na muke osudjen i u tamnicu zatvoren, veselo hvali Svevišnjemu zato, kako ne bi valjda od srca zahvalio ni za najljepši i najskupocjeniji dar, da mu ga je ko poklonio. — Svećenik Saturnin sred najgroznijih muka opominjaše krvnike, da griješe proti samomu Bogu, što muče nedužne ljude, a uz to zahvaljivaše Bogu za tu milost, veleći: „Hvala Ti Bože . . . . . oslobodi svoje službenike iz ûzâ ovoga svijeta. Hvalim Ti, pa Ti ipak ne mògu dosta zahvaliti.“ — Kada Dacijan, carski namjestnik zapita sv. Vincencija u mukama: „Što ćeš sada?“, on mu veselo odvrati: „Meni se zbiva sâmo ono, što sam već odavna želio.“ Kada je car Hadrijan zaprijetio sv. Simforozi, da će ju zajedno sa sinovima žrtvovati, ona mu uzhićeno odvrati: „A odakle u meni tolika dobrota, da sam zavrijedila sa sinovima Bogu žrtvom biti“? Ili da smo čuli mučenicu Eulaliju, plemenitu djevojku od jedva 13 godina, gdje sva u jednoj rani viče na tirana, da ju brzo pospe solju, da tako bude posve tečno jelo njemu za užitak, mogli bismo tek sumnjati, da li je u nje veća ustrpljivost u mukama ili neustrpljivost, da se čim prije sastane sa Spasiteljem. — Kada je sv. Lovrencije na roštilju bio, pokaza se očito, kolika je razlika izmedju duše, napunjene Duhom svetim i izmedju skroz jednostavna čovjeka. Umjesto da se s teške boli svija i jauče, on se šali i tim upravo pokazuje začudnu duševnu jakost. Sv. Irenej osudjen na muke, ako ne bude žrtvovao, reče: „Veselit će me, ako to učiniš, da budem dionikom svoga Gospodina“, a na smrt osudjen reče: „Hvala Ti, Gospode Isuse Kriste, što si mi dao u toliko muka i tegoba ustrajnosti i što se dostojiš učiniti mene dionikom svoje vječne slave.“ *)

*) Većinu dosada navedenih crta iz života svetih mučenika, ne bi li mi uspjelo što plastičnije prikazati pojedine momente mučeništva, crpao sam iz: „Ruinart, Akten der ersten Martyrer.“

Tolika bijaše postojanost, tolika ljubav ka Kristu kršćanskih mučenika, da su dragovoljno išli na muke i u smrt, kako to lijepo opisuje historičar Sulpicije Sever, veleći medju ostalim: „multoque avidius tunc martyria gloriosis mortibus quaerebantur, quam nunc episcopatus pronis ambitionibus appetuntur." Pa u istinu nije sigurno nikada niko toliko težio na biskupsku čast, kao što je Julijan mučenik težio za mučeničkom krunom. Jer se je naime bojao, da ne bude mogao prispjeti za vremena na stratište s drugim mučenicima zbog uloga, od kojih je patio, dade se brzo od najjačih slugu odnijeti onamo. — A kada sv. Apoloniju, za Filipa Arapina, cara inače prijatna kršćanima, uhvatiše i izbiše joj zube, udarajući ju po čeljustima, a zaprijetiše joj, načinivši lomaču izvan grada, da će ju živu spaliti, ako ne bude s njima govorila bezbožnih riječi; ona na to časom stade, kao da razmišlja, što će učiniti, a onda skoči u vatru i izgori. Dok je sv. Apolonija časom stajala, kano da promišlja, što bi učinila, ona se je — tako uče crkveni oci — tiho pomolila Bogu, pa onda po nadahnuću Duha svetoga skočila je u vatru, da dokaže, kako je pripavnija Kristu za ljubav umrijeti, nego da ju pogani ubiju. Isto se tako Agapet baci svojovoljno medju zvijeri, a sv. Antonije se obuče u bijelo odijelo i podje na mučila veseo, kao da ide na pir. Sličnu nam zgodu saopćuje historičar Eusebije o mučenicima u Palestini, medju kojima su osobita spomena vrijedni šestorica mladića (i imena im navodi), koji se smetnuše i podjoše hitrim korakom na stratište, a da budu odmah za mučenje pripravni, sputaše si sami ruke i pohitiše tako u amfiteatar. Tuj ispovjediše srčano, da su kršćani ne žacajući se ničesa, što ih je zato moglo zadesiti (Ruin.).

Bila je ta odlučnost dobro znana i samim carevima tako, da sv. Krizostom veli, da Julijan apostata nije stoga htio, da udari kršćane progonom, jer da je dobro znao, da bi svi kršćani život svoj dali za Krista. „Jer su svi, nastavlja taj zlatoslovni naučitelj, kano pčele što lete k saću, letjeli k mučeništvu."

Napomena. Neprijatelji objave, da umanje i oslabe silu dokaza, koji se iz postojanosti mučenika dadu izvesti, pozivlju se na mnoge, koji su gdjekad i najveće muke podnijeli bud iz ljubavi za domovinu, bud iz fanatične zablude, a osobiti protudokaz crpe iz hrabrosti, ustrpljivosti i preziranja smrti kod vojnika. Nu što se tiče vojnika, koji su radi slave ili iz zablude ili za domovinu hrabro podnijeli velikih muka i teškoća, moramo reći, da je veoma velika razlika izmedju hrabrosti tih vojnika i duševne jakosti, ustrpljivosti i ustrajnosti mučeničke. Jer dok vojnike većinom sila tjera, da idu u rat, a toj se sili ipak mogu ukloniti ili sramotnim bijegom ili ropstvom ili gubitkom dobara ili tim, da se podvrgnu velikim kaznama, kršćanski se mučenici mogoše riječju dā i jednim migom, a da stoga ne oćute ni najmanje samo neugodnosti a kamo li rûg, sramotu ili kaznu. Što više: sve moguće im obećavahu i blago i časti, ako se samo odreknu vjere. Vojnici nijesu nadalje izlagali u ratu svoga života sigurnoj smrti, već samo smrtnoj pogibelji, dok su kršćani dobro znali, da u mukama nema šale, te da će sigurno slabo tjelesne sile morati podleći pod grozotom mučila. — Vojnička je smrt nenadana, a ne kao mučenicima što se navijestilo, kada i kakovom će smrću umrijeti. — Napokon vojnici ne trpe niti tolikih boli, niti tolikih muka. Ta pogodi li ga ubojito táne, sruši se i većinom bez duge boli umre, a rijetki podnosi muke po 14 godina kao sv. Gregorije armenski ili pače 28 godina kao sv. Kliment iz Ancire. Mučenici su podnašali sve muke mirne duše, bez svake nakane i težnje za osvetom, bez srčbe i bjesnila, krotki koli prema sucima, toli prema mučiteljima, ne uzdajući se ni najmanje u svoju snagu. A vojnici srću u pogibelj žudeći za osvetom, rasplamćeni i zaslijepljeni srčbom, a uzdajući se u svoje sile i previše. Mučenici nijesu trpjeli muka, nadajući se odatle kakovoj dobiti zemaljskoj, već im je upravo to — ako ne budu trpjeli muka a budu se odrekli vjere — moglo doprinijeti dobiti i časti, dok su vojnici to ili bolje: slično tome činili, nadajući se plijenu, časti i slavi. Jasno je po tome, da je bitna razlika izmedju mučenika kšćanskih i vojnika, koje hoće, da o bok stave mučenicima.

Što se pak tiče heroja, za koje vele, da su takodjer veliku postojanost i hrabrost pokazali, moramo takodjer reći, da je velika razlika izmedju heroja i kršćanskih vojnika. Jerbo ponajprije nema u nijednoga naroda toliko heroja, koliko imade kršćanskih mučenika. Množina se njihova može na jednu ruku izbrojiti, a mučenika je kršćanskih najstarijih i najznamenitijih Genebrardo nabrojio do 11 milijuna. Medju kršćanskim mučenicima nije bilo samo jakih ljudi, već i slabašnih djevojaka i nježnih djevica, slabih žena i nemoćnih staraca, dok se po Laktancijevu svjedočanstvu Rimljani mogu hvalisati Regulom, koji se neprijateljima predade, da ga ubiju, jer ga je bilo stid, da živi kao rob; ili Mucijem, koji kada od neprijatelja uhvaćen vidje, da mora umrijeti, báci ruku nà vatru, da odmazdi neprijatelju za zločin, jer je htio neprijatelja da ubije, ali mu ne podje za rukom. „Nu gle, nastavlja Laktancije, slabi se spol i krhka dob daje mrcvariti po cijelome tijelu i žeći ne prisiljeno — jer im je slobodno izbjeći tomu, ako hoće — već dragovoljno, jer vjeruju u Boga." Nepobitna je pak istina, da nije nijedan od onih, koje hoće, da o bok stave mučenicima, podnio takovih muka, kakove su podnijeli kršćanski mučenici. Ponajvećma se ipak opaža razlika izmedju heroja i mučenika po tome, što su kršćanski mučenici trpjeli muke urešeni svim krepostima.

Budući da su mnogi za svoja pusta i praznovjerna načela muke, a gdjekada i istu smrt podnijeli, to mučeništvo kršćansko ne bi bilo dokazom za božanstvenost vjere, da nije praćeno čislom kreposti, kojima katolički mučenici okitiše svoju borbu, osobito pak vjerom, ufanjem i ljubavlju i mnogim još krepostima, od kojih ne

možemo prešutjeti njihovu veliku poniznost, početak svakoj kreposti prema onoj: ko hoće, da bude krepostan bez poniznosti, taj čini kano onaj, koji nosi prašinu proti vjetru. Tako vjernici crkve vienske i lugdunske slave poniznost svojih mučenika, koji su u njihovim crkvama za vjeru i smrt podnijeli. Kršćanima po Aziji i Frigiji pišu, da su nj hovi mučenici do tolikoga savršenstva došli, da bi dragovoljno ne jednoć ili dvaputa već višeputa mučeničku smrt podnijeti hotjeli, a ispred divlje zvjeradi opet bi se dali zatvoriti, da ih pred bjesnije zvjeri bace, premda su po sebi imali već tragova od muka ognjenih, a po cijelom tijelu imali modrica i rânâ. Tako su, vele, ponizni bili, da se ipak nijesu niti sami nazivali mučenicima, a niti drugim nijesu dopuštali, da ih tako nazivaju. Ako bi ih ipak ko bud u pismu bud u razgovoru nazvao mučenicima, veoma bi se žestili, a taj naziv puštali Kristu kao vjernomu i pravomu svjedoku (μάρτυρ), prvorodjencu od mrtvih i onim, koji su se već preselili s ovoga svijeta kao mučenici, pa bi ujedno zaklinjali braću, da se mole Bogu za njih, ne bi li zaslužili savršenu smrt.

Nadalje su mučenici bili puni straha Božjega i svaki čas života svoga sve do smrti zabrinuti za vječno spasenje. I prije muka i za vrijeme muka bi šiljali vruće molitve pred prijestol Svevišnjega, da im dade milost da do konca ustraju. Braću bi svoju uvijek molili, da se mole za njih, da se blaženo presele s ovoga svijeta. I u najvećim su mukama točno izvršivali i Božje i crkvene zapoviedi kao post i dr. Na neprijatelje svoje, koji su ih toli nesmiljeno proganjali i mučili, nijesu mučenici gojili ni sjenke kakove mržnje ili osvete, već su ih usuprot ljubili kao i prijatelje i dobročince i nijesu prestajali i za njih se moliti Ocu nebeskomu. Tako čitamo u Eusebija (de mart. Pal. c. 8.), da je neki mučenik Pavao, na smrt osudjen, ponajprije se pomolio za svu kršćansku općinu, zatim za Židove, da se k Bogu svome obrate, isto tako i za Samarijce i pogane. Iza svih tih pomoli se i za samoga suca, koji ga na smrt osudi, za vladare i za istoga krvnika, koji je već čekao, da mu glavu odrubi. Izvan svake je sumnje, da nijedna sekta, koja god se hvališe kakvim mučenicima, ne može pokazati a mä baš nijednoga, koji bi takovim krepostima, a òsobito ovom zadnjom — ljubavlju k neprijateljima — bio urešen, kako se može punim pravom ponijeti prâva Kristova crkva uz bezbrojno mnoštvo takovih mučenika. Nu ako su kršćanski mučenici toli lijepo ispunjali riječi sv. Pavla, koji napisa: „Ako gladuje tvoj neprijatelj, nahrani ga, ako žedja, napoji ga" (Rimlj. 12, 20.) i neprijateljima iskazivali djela savršene ljubavi, sámo se sobom razumije, da se je njihova ljubav k prijateljima, braći, vjernicima do potpuna savršenstva uzdigla.

Velika je nadalje u mučenika bila čednost i razboritost prema riječima: „dat će vam se u onaj čas, što da govorite, jer nijeste vi, koji govorite, već Duh Oca vašega, koji govori u vama" (Mat. 10, 19. 20.). Tako je doista krasan odgovor sv. Felicitate, koja je u porodu strašne muke trpjela i zapitana od nekoga sluge: „Što ćeš ti, koja sada već toliko jaučeš, učiniti pred zvijerima, koje si prezrela, kada nijesi htjela, da žrtvuješ?", trijezno mu odgovri: „Sada trpim ja sáma, a tada će biti drugi u meni, koji bude trpio, jer ću i ja zanj trpjeti." Ne dadoše se mučenici niti milom niti silom otrgnuti od Krista, kome se svom dušom priljubiše. Jer zaprijete li im progonom, ne mare, pošto cio svijet smatraju progonstvom, a jedino nebo domovinom svojom. Obećaju li im probit ili nagradu, odbijaju ju kao ništetnu; odčitaju li im kaznu, smiju se toj kazni, dadnu li im vremena na promišljanje, vele, da ga ne trebaju, jer da su već promislili, što moraju činiti. Osude li ih nà smrt, posve hladnokrvno vele: „Hvala Bogu"! Uz to se ipak nikada ne pouzdavaju u se i u svoju snagu, već uvijek u milost svemožnoga Boga.

Takovim kriepostima sigurno nijesu bili urešeni oni, koje neprijatelji objave navode, da sruše dokaze za božanstvenost vjere, a baš ove dokaze, koji se izvode iz postojanosti mučeničke. Odatle naravno i ogromna razlika medju kršćanskim mučenicima i svim onima, što ih ù pomoć dozivlju neprijatelji kršćanstvu.

(Dalje će sliediti.)

Dopis.

Iz Varaždina. (Napievi crkvenih pjesamâ u Medjumurju.) Iz župâ Medjumurskih prolaze godimice prieko Varaždina na Bistričko proštenje i natrag vjernici u mnogobrojnih procesijah redom tako liepim i dostojnim, da je njihova pobožnost svake hvale vriedna.

Po ovoj pobožnosti može se suditi, da je narod Medjumurski, Bogu hvala, od svega srca odan sv. vjeri katoličkoj, — a od tuda mora se dosljedno zaključiti, da Medjumursko svećenstvo vrši revno dušobrižničke dužnosti svoje.

Jedno je ipak, što se kod otih procesijah mnogim nam ne svidja, — a to su napjevi onih pjesamâ, koje Medjumurci pjevaju. Obće se ovdje sudi: da jedini župljani iz župâ koje sa Štajerskom medjaše, imadu napjeve prema crkvenoj skladbi veoma krasne, svi pako drugi da pevaju — neću da rečem, — dosta budi uzdah: Bože oprosti nam! — — —

Kad ja to ovdje javno spominjem, pouzdajem se u vidjavnost braće Medjumurskih svećenikâ, da mi neće zamjeriti, ako ih u crkvenom listu našem na ovu nestašicu upozorujem.

Ako i ne imamo još te, žalibože! crkvenoga kantula za diecezu našu: imademo ipak crkvenih pjesmaricâ, iz kojih bi učitelji i orguljaši u Medjumurju mogli narod naučiti liepih napjevâ za crkvene pjesme, kad bi im dušobrižno svećenstvo shodnim načinom na ruku išlo.

Jedan Varaždinski svećenik.

Viestnik.

Zagreb. Presvietli gosp. biskup Franjo Gašprić povratio se je prošle Nedjelje 26. o. mj. sretno i zdravo sa svoga apoštolskoga putovanja po župah kotara Virovitičkoga i Našičkoga potvrdivši u pojedinih župa i to:

u Turnašici	826
Špišić-Bukovici	416
Virovitici	1565
Lukaču	1179
Gradini	1323
Terezovcu	2007
Voćinu	802
Sladojevcih	1286
Novoj Bukovici	715
Sopju	1342
Čadjavici	457
Moslavini	327
Crncu	386
Orahovici	1119
Feričancih	890
Našicah	1568
Podrogaču	770
Ukupno	16.978

— Dne 12. ov. mj. umro je Stjepan Jakševac, župnik u Trnovitici. R. i. p.

— Prečastni g. Jakov Randić župnik u Kraljevici u Primorju i začastni kanonik kaptola modruško-senjskoga služio je ovih dana zlatnu misu. Tom su sgodom Isusovci posvetili svečaru ovu čestitku.

Reverendissimo Dno. Dno. Jacobo Randić
Portus — regii
Parocho Benemerentissimo
De sesunda vice qua quinquagenos post annos
Sub Auspiciis Sacratissimi B. Virginis Cordis
Sacrum Peragit Solemniter
Societatis Jesu
Fragepanica Domus
Laetabunda
Congratulatur

Epigramma.

Lapsum est dimidium saecli, ex quo purus ad aram
Presbyter obtuleras munera prima Deo.
Tu vigil es Pastor, tu Christi ad pascua ducis
Tuque gregem mira jugiter arte juvas
Vive diu sospes, totidem ut volventibus annis
Haec oculis iterum lux micet alma tuis
Plaudite nunc, Socii, Pastori plaudite vestro:
Plaudite et insolitum fundite ab ore sonum.

Rukopisi sv. Alojsija. „Hlas“ donosi viest, da su nedavno nadjeni njeki rukopisi svečevi u župi Vizek, koje su vještaci priznali pravimi. Po svoj prilici su ovi rukopisi preostatak pismenog obćenja sv. Alojsija sa potojnim kardinalom knezom Dietrichsteinom, s kojim je njekoć svetac istodobno boravio kao pitomac jesuitskog kolegija u Rimu. Mora da su s početka pripadali obitelji Dietrichsteina, kojoj je pripadao posjed Boskovitz, poslije su prešli u tudje ruke, možda kojega svećenika, koji je na dvoru obavljao službu crkvenu.

Službena Italija i misije. Slobodnom zidaru Crispiju nije dosta boj, što ga u domovini vodi protiv crkve katoličke; on ga prenosi i na istok. Talijanske su na ime novine javile, da je talijanska vlada ustegnula svu podporu, koju je do sada davala misijonarskim školama po istoku. „*Riforma*“ je navela za razlog ovome činu, što misijonari niesu htjeli priznati patronata kralja talijanskoga „*Osservatore Romano*“ odbija oštrim riečima ovu Riforminu izkrivljenu viest. Vjeroviestnici se ne otimlju protektoratu kraljevu, već se otimlju tomu, da budu ovisni od vanjskoga ministarstva talijanskoga. U tom pak će svaki misijonarom lahko pravo dati, kad se znade kako neprijateljski protucrkveni duh vlada u ministarstvu, i za to su vladine novine poslale u sviet gornju viest, te osobu kraljevu napried potisle, samo da izazovu ogorčenost protiv misijonara. Pošteno ovo nije, veli dopisnik „Vaterlandov“, ali je poznato, da je laž i kleveta najobičnije oružje lože.

Da se tim najviše škodi samoj Italiji, ne mari Crispi ni najmanje. Neka prije propadnu sve kolonije, nego da se suspregnu njegove protucrkvene strasti i pohote.

Književno družtvo sv. Jeronima u Zagrebu. Presvietli Gospodin biskup križevački Ilija Hranilović, poklonio je družtu 50 for. a preč. gospodin kanonik Dr. Luka Rumpler, postav utemeljiteljem darovao je družtvu 10 for. Bog plati!

Danica koledar i ljetopis književnoga družtva sv. Jeronima za godinu 1889. je dogotovljena te se može dobiti odmah za prodaju.

Uvjeti glede prodaje „Danice“ su isti kao što i prošlih godina.

Upravljajući odbor družtva moli p. n. g. župnike i duhovne pomoćnike neka pruže družtvu ruku pomoćnicu i nastoje da se knjige što prije i što više medju narodom razprodadu.

Naručbe neka izvole poslati p. g. predsjedniku kanoniku Fr. Budicki-u.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u članove III. reda: Dončević Franjo, krojač u Čazmi, Milčić Josip, učenik u Palančanih. Modrić Ivan, seljak u Sumećanih, Variola Ivan pop, Justinić Ivan pop, u Dobrinju na otoku Krku. Kamenarović Gjuro, pomorski kapetan u Dobroti u Boki kotorskoj, Mrkušić Zvonimir, učenik u Kotoru.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 36. U Zagrebu, 6. rujna 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Isusova parabola o buntovnih vinogradarih.

Tumači prof. dr. G. Baron.

(Konac.)

Naučismo iz Isusove parabole o buntovnih vinogradarih ne samo, kakova je kazan za zločine proti Kristu stigla Židovske hierarhe i njimi zavedeni narod Zidovski, već i kako svaki čovjek i svaki narod sine u sigurnu propast vječnu i zemaljsku, kad se diže proti Kristu ili proti crkvi njegovoj. Uvažimo jošte na temelju naše parabole, koji je faktor u prvom redu skrivio propast naroda Židovskoga, te naučimo odatle, koji je faktor u prvom redu i dan danas pozvan, da čuva narodom propetoga Krista i u njem jedini temelj toli vječnomu spasu koli i pravoj zemaljskoj sreći i blagostanju.

Spomenusmo već u ovoj razpravici, da se u Isusovoj paraboli pod zlopakimi vinogradari može u širem smislu razumievati u obće narod Židovski, ali da se ipak u prvom redu razumievaju hierarhe Židovski.[1]) Odatle lasno razabiremo, da su po smislu naše parabole propasti naroda Židovskoga u prvom redu bili krivci Židovski hierarhe, t. j. Židovsko svećenstvo, učiteljstvo i starješinstvo, koje je, mjesto da po dužnosti i zvanju samo pristupi i narod privede k Isusu Messiji ili Kristu svomu, prvo se proti njemu diglo te na svoj odpad i ubojnički zločin zavelo i narod. Nu i narod Židovski, premda zaveden od svojih vodja i glavara, ne bijaše bez krivnje. Jer je taj narod, kličući Isusu dva dana prije naše parabole „Hosanna filio David!", dao time jasan dokaz, da je u osobi Isusovoj upoznao Messiju ili Krista svoga; dosljedno radio je taj narod proti uvjerenju i proti glasu savjesti, kad je dva dana poslije naše parabole složiv se sa hierarhami svojimi proti istomu Messiji pred Pilatom vikao: „*Crucifige, crucifige eum!*"[1]) Krivac je dakle narod Židovski propasti svojoj, jer je pristao uz zločin hierarha svojih. Nu još veći te u prvom redu krivci propasti naroda Židovskoga ostaju hierarhe Židovski; jer nisu, kako im je uvjerenje te Bogom povjerena služba i zvanje nalagalo, sami k Isusu kao Messiji pristupili i naroda mu priveli, već su obratno narod od Isusa odvratili i učinili ga djelnikom svoga ubojničkoga na Isusu izvedenoga zločina.

Kraljevstvo Božje, koje bijaše prije Krista ograničeno na narod Židovski, prešlo je, kako znamo, po Kristu na novozavjetnu crkvu, koja svim ljudem i svim narodom bez razlike dieli blagodati po Kristu na križu stečene. Na mjesto hierarha Židovskih, t. j. na mjesto svećenstva, učiteljstva i starješinstva starozavjetne crkve stupilo je svećenstvo novozavjetne crkve, koje, kako nam to liepo i na široko razvija sv. Pavao u listu Hebrejem, kud i kamo nadkriljuje svećenstvo starozavjetno, kano što i novi zavjet odličnošću i savršenošću svojom stoji daleko nad starim zavjetom. Hierarham Židovskim bijaše dužnost, da povjereni si narod uzgoje za Krista te, kad je isti u osobi Isusovoj došao, i sami k njemu vjerom i životom pristupe i narod privedu. Jednakim je načinom dužnost i zadatak novozavjetnoga svećenstva, da navieštajući svukoliku istinu i dieleći svukoliku milost, koja je svietu u Kristu i po Kristu dana, privodi sve ljude i sve narode k Kristu kao jedinomu izvoru i temelju vječnoga spasenja i pravoga zemaljskoga blagostanja.

Hierarhe starozavjetni, kako vidjesmo, nisu se odazvali dužnosti i zadatku svomu te su za to postali u prvom redu krivci propasti naroda

[1]) Izp. Kat. L. br. 32. str. 255. stupac 2.

[1]) Luc. 23. 18.

svoga. Hierarhe novozavjetni neće si nikad u svojoj cjelini iznevjeriti zadatku svomu. Jer, ma i pošli pojedini novozavjetni hierarhe stranputicom u nauci ili životu, do vieka će ipak iz pećine, koju nam je Isus Krist ostavio u rimskome papi kao vidivoj glavi svoje crkve, svim ljudem i svim narodom izvirati izvor čiste Kristove nauke i milosti; do vieka će hierarhia crkve katoličke, stojeći u tiesnom vezu sa rimskim papom, ostati vjerna službenica Kristova, nepogrešiva učiteljica objavljene nauke i spasonosna djeliteljica tajna Božjih. Za to, ako bi se i dogodila komu narodu ta nesreća, da mu se svećenici, pa ma i u većem broju, poput starozavjetnih Farizeja i Saduceja iznevjere zadatku svomu: to ipak ne bi dotični narod ostao bez težke krivnje pred Bogom, ako bi, povodeći se za ovakovimi odmetnici svetoga si zvanja, došao tako daleko, da bi počeo iz privatnoga i javnoga života svoga izključivati Krista, nauku i milosti Kristove. Jer kano što narod Židovski odbijajući i ubijajući Krista, premda bijaše zaveden od svojih hierarha, nije ostao bez krivnje za to, jer je kraj sve pakosti i zavodljivosti svojih hierarha imao u životu, nauci i čudesih Isusovih jasne dokaze Njegova Messijstva: isto tako ne može nijedan kršćanski narod bez krivnje od sebe odbijati ili u sebi ubijati Krista; jer u čudesnom osamnaeststoljetnom obstanku katoličke crkve te napose u onom svetom jedinstvu, koje po odredbi Kristovoj mora da veže sa Rimskom Stolicom sve prave kršćane i tim više sve zvanju svomu vjerne svećenike, imadu svi kršćanski narodi, kraj ma kakova domaćega truleža, pa ma se isti pojavio gdje i u samom svećenstvu, trajan i jasan te za sve vjekove postavljen kažiput, koji pokazuje svim i svakomu, tko je pravi Kristov svećenik, koja prava Kristova crkva i koja čista Kristova nauka, gdje kamen spasa, a gdje kamen smutnje.

Iztičemo tu istinu za to, jer se iz nje dade razabrati, kako niti sablazni pojedinih svećenika, ako se gdje dogode, ne ovlašćuju nikoga, da se, bilo to u privatnom ili javnom životu, diže proti Kristu ili proti crkvi Kristovoj i nauci njezinoj. Spominjemo tu istinu hoteći i na to upozoriti, da je ne samo svećenikom već i svim ostalim kršćanom, t. j. i svjetovnjakom dužnost, da svetu vjeru Kristovu čuvaju i njeguju toli u sebi koli i svagdje drugdje, gdje im to položaj njihov nalaže ili dopušta. A nastane li u kom narodu ma s kojih povoda pogibelj za vjeru Kristovu, to je tada ne samo svećenikom već i svjetovnjakom sveta dužnost, da se kao članovi Kristove crkve svom plemenitošću uma i srca te svom silom položaja svoga dignu na obranu Krista i svete vjere njegove. Jer podje li neprijateljem Krista i crkve njegove za rukom, da u kom narodu uzdrmaju ili unište vjeru Kristovu, a time i jedini temelj vječnoga spasa i pravoga zemaljskoga blagostanja: to će radi gubitka kraljevstva Božjega i radi uzdrmane ili uništene zemaljske sile i sreće dotičnoga naroda odgovarati pred Bogom ne samo svećenici već i svi oni svjetovnjaci, u kojih ruku bijaše udes naroda.

Ako je tolika odgovornost za svetu vjeru Kristovu na svakom kršćaninu, onda lasno razabiremo, koliko veća i teža pred Bogom i poviešću leži za vjeru Kristovu odgovornost na svećenstvu Kristove crkve, koje je samim Bogom postavljeno, da kao zvanični vjestnik, djelitelj i čuvar onoga blaga, koje nam je u Kristu dano, pronikne istinom i milošću Kristovom svakoga pojedinoga čovjeka i sve slojeve povjerenoga si naroda. Istina, kako već spomenusmo, svećenstvo katoličke crkve neće se nikad u svojoj cjelini iznevjeriti zadatku svomu; jer nastao ma kolik odpad, do vieka će naučajuća Kristova crkva, neuzkolebivo stojeći na Petrovoj pećini, otvarati i dieliti svim ljudem i svim narodom od Krista si predano nebesko blago istine i milosti. Ali kraj svega toga nije izključena mogućnost, da se, zlorabeći slobodu svoju, iznevjere Kristu i crkvi njegovoj ne samo pojedinci ljudi, ne samo pojedini narodi, nego i veći ili manji dio svećenstva u pojedinom narodu. Žalostnih primjera tomu daje nam dosta povjest Kristove crkve: Bogom postavljeni čuvari i vjestnici vjere Kristove postaše gdjekad u pojedinom narodu svojim nemarom, krivom naukom ili smutljivim životom ništitelji svete vjere i time unesrećitelji naroda.

Većih prijatelja i većih usrećitelja nema nijedan narod, nego li su svećenici Kristove crkve, kad svaki na svom mjestu, vršeći savjestno svećeničke dužnosti te vlastitim životom potvrdjujući nauku Kristovu, učvršćuje u narodu kraljevstvo Božje i pravicu njegovu. Ali isto tako ne znamo veće nesreće za narod, nego ako obljutavi ona sol, koju ima narod u svećenstvu; ako prestane svietliti svjetiljka istine i milosti, koja mora da svietli iz života i rada svećeničkoga; ako se Bogom postavljeni kamen spasa izrodi u kamen smutnje. Takovi svećenici postaju dotičnomu narodu ono, što bijahu starozavjetni hierarhe narodu Židovskomu. Ne prenu li se iz smrtonosnoga sna ovakovi nesretnici, ne opru li se za vremena njihovu zaraznomu

uplivu svi zdravi jošte elementi u svećenstvu i u kršćanskome laikalnome elementu — eh, tada prieti dotičnomu svećenstvu i narodu poznati Isusov navještaj, što no ga je rekao hierarhom i narodu Židovskomu: *„auferetur a vobis regnum Dei.“* A zgodi li se to, tada uz gubitak vječnoga spasa za pojedince nuždno se ruši i zemaljska sila i blagostanje u dotičnome narodu; jer nije badava Isus rekao o sebi: *„Qui ceciderit super lapidem istum, confrigetur; super quem vero ceciderit, conteret eum.“* Za zločine počinjene proti Kristu trpe kaznu pojedini ljudi ili već u ovom životu ili svakako u drugom životu. Nu narodi i države ne dolaze u drugi život kao narodi i države, te za to u drugom životu nema za njih suda i kazne. Ali za to upravo mora da već u ovom zemaljskom životu tekom povjestnoga obstanka svoga pretrpi svaki narod i svaka država kaznu zasluženu za zločine počinjene proti Kristu i crkvi njegovoj, košto i obratno zasluge za Krista i crkvu njegovu ne ostaju nenagradjene ni jednomu narodu i ni jednoj državi.

Ove obćenite i načelne misli, do kojih nas je dovela Isusova parabola, iztaknusmo za to, da si i mi Hrvatski svećenici, čitajući Isusovu reć bi testamentarnu nauku, uz visinu položaja, na koji nas je u narodu našem postavila providnost Božja, dozovemo u pamet i težku pred Bogom i povješću odgovornost, koja leži na nami toli za spas duša skrbi našoj povjerenih koli i za budućnost naroda našega. Protukršćanska struja, koja drugud ubitačno zarazuje, nije bez tragova i u našoj domovini. Svaki je kršćanin Hrvat pozvan, da se, koliko mu sile dopuštaju, diže proti toj nemani našega vremena. Ali napose smo mi svećenici u prvom redu dužni, da upotrebimo svu silu uma i srca, svu snagu položaja svoga i svu jakost, koju nam daje sveto zvanje naše, da narodu našem sačuvamo čistu i neoskvrnjenu baštinu, koju nam u Kristu Isusu namrieše otci naši. Kako pako da izpunimo ovu svetu životnu dužnost svoju, o tom nas preobilno poučuje sama sveta crkva naša, a odkriva takodjer svakomu osobna briga za vječno spasenje i čista nesebična ljubav naprama crkvi i domovini. Mi smo se uslobodili prošle godine u više brojeva ovoga lista pod naslovom „Sjetimo se, što smo“ iznesti više misli i staviti više predloga, prema kojim bi se dala ili imala čuvati i promicati sveta stvar, radi koje smo postali Kristovi sluge i djelitelji tajna Božjih. Možda će nam se doskora pružiti zgoda, da se posebice osvrnemo na njeke pojave u našem javnom životu, koji bi zahtjevali kud i kamo energičniji rad sa strane svih onih, koji nose u duši uvjerenje, da bez Isusa Krista nema spasa ljudem, nema sreće ni blagostanja narodom. Za sada završujemo razpravicu našu proseći od Boga, da vinogradari vinograda Božjega, koji je zasadjen u Hrvatskome narodu i zalievan krvlju otaca naših, ne prestanu nikada davati Bogu dužne rodove vinograda njegova.

Kršćanski mučenici dokazuju božansko podrijetlo kršć. objave.

(Konac.)

Na temelju tom vidimo, da je neizmjerno mnoštvo bilo kršćanskih mučenika, koji su se, premda su ih užasnim načinima htjeli od Krista odvrnuti, ipak se junački održali i sve muke podnijeli radje, nego da se iznevjere Kristu. Vidjeli smo, kako su i zakoni izdavani protiv njih i kako je bilo dosta, da se samo priznadu kršćanima i već su ih mučili i ubijali, dakle da je već sámo ime „kršćanin“ bilo zločin i to najgore vrsti, prema tome i kažnjivo najgroznije. Nu dok svaka malne kazna smjera onamo, da se pòvredi udovolji i ljudi od nove povrede odvrate, ne nalazimo ovoga pošljednjega kod kršćanskih mučenika, već baš protivno. Čim su ih naime više ubijali i mučili, tim se je više novih boraca pribiralo pod Kristov barjak. Iztražujemo li uzrok toj začudnoj činjenici, to ga ne ćemo naći podnipošto u naravnome redu stvari.

Jer mučenike nije vodila u Kristov tabor **n a d a z a d o b i t k o m**, što bi absurdno bilo, pošto su već samim kršćanskim imenom stavljali sav svoj zemaljski imetak na kocku. Nije uzrok tome niti **s l a v o h l e p l j e**, jer je ovo u opreci s kršćanskom krepošću, poniznošću, te su ga se kršćani većma bojali, nego li vatre, mača i svih muka. Tomu bi se nadalje protivilo i to, što se znade, da su veoma mnogi u šumama i špiljama poginuli od gladi, zime ili divljih zvijeri, a da im niko do Boga za imena ne zna. Pa još i to, što su često javno izruženi i osramoćeni, što je svakako u znatnoj opreci sa slavohlepljem.

Smiješno je upravo tvrditi, da su kršćani mučeničku smrt podnašali iz gluposti, jer ih je baš usuprot veoma mnogo bilo medju njima i kako učenih ljudi. A ko je napokon tako glup, da ne bi znao birati izmedju naslada i kazne, izmedju slobode i úze, života i smrti i izabrati ono, na što ga već sama narav nuka? Nije ih ni ljubav za dòmovinu ovezemsku nagnala na to, jer su nebo smatrali pravom si domovinom. Niti ih nije fanatizam na to naveo, jer dok se fanatizam pojavljuje sporadično, traje kratko vrijeme, a spopada samo malo njih, kod mučenika vidimo stalnost u vjeri u milijunima

*

i milijunima kroz vjekove i po svoj zemlji. Osim toga se s fanatizmom ne dadu spojiti neke kreposti, koje nalazimo u mučenika, kao što su trijeznost i spokoj duševni, razboriti odgovori u mukama, poniznost itd.

Podnipošto se ne može dopustiti, da ih je na muke sokolila izprazna nada u buduća dobra, već duboko uvjerenje, da je vjera, za koju umiru, božanska, dobro se sjećajući riječi: „Ako Krist ne uskrsnu, uzaludna je vjera vaša, uzaludno je propovijedanje naše; ako ne budu mrtvi uskrsnuli, bjedniji smo od svih ljudi; jedimo i pijmo, jer ćemo sutra umrijeti.“ Premda su kršćani čvrsto vjerovali u vječno blaženstvo, koja ih je vjera i jačila u podnašanju ovih muka, ipak nije ta vjera isprazna tašta, ništava varava, jer takova vjera ne može biti uzrokom onakovoj postojanosti u trpljenju, kakovu nadjosmo u mučenika. Može biti doista varavo uvjerenje katkada uzrokom tvrdoglavosti, postojanosti i začudnoj hrabrosti, nu nikada ne može biti takova bludnja vrutak krepostima solidnim, herojičnim i toli uzvišenim, kakove su u kršćanskih mučenika. Krivim se dakle uvjerenjem ne može na nikoji način istumačiti mučeništvo u Kristovoj crkvi.

Ma još koliko takovih naravnih uzroka tražili, da njima mučeništvo istumačimo, ne ćemo nikada na nijedan naići, već smo konačno prinuždeni uzrok taj potražiti iznad naravskoga reda stvari. Taj će po tom uzrok biti nadnaravan, nadzemaljski, svrhunaravan, božanski ili kako već crkva smirnanska zaključuje, da su mučenici za muka bili kao izvan tijela ili bolje, da je „Gospod bio uz njih i da je s njima općio.“

Prst je Božji kod mučenika još očevidniji, ako smatramo progone i mučeništva kao rat, kao borbu, što ju je vodila crkva Kristova s poganstvom. — U toj su borbi članovi crkve trpjeli progone, muke i smrt gotovo neprestance kroz 3 vijeka. Nije pak čuveno od vijeka, da je vojska u bijeg natjerana, klána i ubijana pobjedu izvojštila. Nu kako se je kršćanstvo razširilo po čitavome svijetu, nema sumnje, da je održalo pobjedu nad poganstvom. Stoga lijepo veli sv. Krizostom: „Ko je vidio, ko je čuo, da pokolj nosi krunu, a pomor da pobjedjuje, da je vojska tada postala sjajnija, kada je više njenih nego neprijateljskih pomoreno?“ ili; „Navaljivalo se na jedenaestoricu učenika, čitav svijet je navaljivao; nu oni, na koje su navaljivali, pobijediše, a onih, koji su navaljivali, nema; ovce pobijediše kurjake.“

A Sulpicij Sever izbrojiv 10 progonstva veli: „Nikadada nije svijet ratovima većma oslabljen, niti mi nijesmo još uz veće slavlje pobjedili, nego li kada nas nijesu mogli svladati desetgodišnjim pokoljem (zadnjega progona).“

Dok je dakle crkva prem slabija u toj borbi ipak pobijedila i to u takovim prilikama, koje čudom napunjuju svakoga *i* dok te činjenice ne možemo na naravsku istumačiti, moramo držati, da je u borbi sam Bog bio na strani kršćana i do pobjede im pomagao, ne ćemo li reći, da se je što začudna zbilo bez dovoljna razloga.

Nadalje nam mučenici već po svojem značenju dokazuju božansko porijetlo kršćanstva. Oni su naime svjedoci (μάρτυρες) onoga, za što umiru. Svako je pak svjedočanstvo tim veće vrijednosti, čim je više svjedoka i čim većom pripravnošću i požrtvovnošću za istu stvar svjedoče. Kršćanskih je mučenika neizmjerno mnoštvo svake dobi, spola i staleža i to ljudi kriepostnih, koji tolikom požrtvovnošću svjedočanstvo polažu, da su pripravni i krv svoju zanj proliti. A jer redovito niko ne laže na svoju štetu, možemo to tim manje pomisliti o mučenicima, koji su za ono, za što svjedoče spremni svaku i najveću žrtvu doprinijeti kao progone, gubitak svojih dobara, najveće muke dā i istu smrt. Svi pak mučenici trpe za jednu te istu stvar, za stvar najuzvišeniju i najsvetiju — stvar Kristovu, za Krista naime i njegovu vjeru. Ako dakle svi znaci i podaci vanjski ne varaju, svjedočanstvo je kršćanskih mučenika skroz istinito. Stoga i veli sv. Jeronim (ep. ad Hedib 120. c. 10): „Kada ko vidi, da su mučenici toliko ustrajni i mučeni i u svojim mukama slavljeni, narivava mu se misao, kada ne bi bilo pravo evangjelje, nikada se ne bi krv zanj prolijevala.“

Obazrimo se na plod, kojim je urodilo mučeništvo, koji je upravo začudan prirast kršćanske vjere, to nam i taj daje ne malo svjedočanstvo za božanstvo vjere. Svi nam gotovo sv. oci i crkveni pisci to svjedoče, da su iz krvi kršćanske nikli novi kršćani. Tako piše Tertulijan: „Mučite, kinjite, kaznite, gniječite nas, jer nepravda vaša dokazuje našu nevinost. . . . Više nas je, čim nas više kosite; sjeme je krv kršćanska.“ Te su riječi tako jasne, da im ne treba tumača. Prekrasna je prispodoba, kojom Teodoret tu činjenicu tumači, veleći (ser. 9. de leg.): „Kao što drvarima, koji sijeku šumu, mnogo više mladica niče od korenja, nego što je granâ usječèno; tako i tada, kada je mnogo svetaca ubijèno, mnogo više ih je dolazilo na nauku evandjeosku.“ Sličnom se je slikom poslužio i sv. Justin, kada reče: „Kao što čokot, ako mu ko odreže loze, koje donose plodove, tako se razraste, da protjera druge cvatuće i plodonosne loze, tako se i nama dogodi. Jer zasadjen od Boga i Krista Spasitelja čokot je njegov narod.“ Napokon sv. Ambrozije pisa caru Valentinijanu medju inim ovo: „Po nepravdi, po oskudici, po kazni smo uzrasli.“

Kršćani naime videći toliko primjera neustrašivosti, toliko boraca, koji junački podniješe sve muke i smrt, na toliko se tim primjerom osokoliše — prema onoj: exempla trahunt — da su, ako su ih kao sumnjive uhvatili i pitali, jesu li kršćani, ne sâmo javno Krista ispovjedili, već se i spremni pokazali, da svaku muku podnesu. Što više: nestrpljivo su čekali, da ih muče, pače često ih toliko gonila ljubav k Kristu, da su i sami od sebe išli i izjavili se kršćanima samo, da im se zbude što se zbilo i braći njihovoj. Po tome je mučenička krv

imala mnogo veću moć, nego li sva govornička vještina i mnogo veću dokaznu vrijednost, nego sva dokazivanja starih filozofa. To nam svjedoči Tertulijan, veleći, da su mnogi kod pogana nagovarali i bodrili na podnašanje boli i muká, kano Ciceron, Seneka, Diogen i dr., nu da im riječi nijesu našle ni s daleka toliko odziva, koliko kod kršćana, koji su faktima na trpljenje privlačili. Ako je pak mučenička krv imala veću moć i veću vrijednost, nego sva govornička vještina, koja je mogla neke ljude nagovoriti, da jedva sjenku one gorčine podnesu za koju je mučenička krv tolike gomile ljudi predobila, ko razborit ne uvidja, da je ta moć svrhunaravna, božanska? „Ne vidiš li, čitamo u posl. na Diogneta, da, čim ih je više kažnjeno, tim je veći broj drugih. Ne vidi se, da to čovjek čini. To biva Božjom moći, to su znaci njegova dolazka.“ Svačije oko mora da zapne o riječima sv. Ambrozija, koji se (de virg. l. 1. c. 2.) divi sv. Agneti zbog njezine postojanosti još i onda, kada se slabi stvor jedva može oprijeti, pa izriče duboku misao: „Što je iznad naravi, to je od začetnika naravi.“

Ako razmislimo slabu i krku narav ljudsku, to je nemoguće, da se toli divna postojanost u toli užasnim mukama, kako ju u više krasnih primjera upoznasmo u tolikoj množini ljudi, ljudi ukrašenih svim krepostima, pripiše kakovomu naravnomu uzroku. Jer je nemoguće, da se ne bi ljudi žacali primiti vjeru, u kojoj im prijeti strašna i sigurna smrt, kada ih ne bi na to prinukalo kakovo božansko poticalo. Vidjeli smo u primjerima, kako se u takovim prilikama često zbivala čudesa i to javno, da su ih svi mogli vidjeti, a tim je baš posve isključena svaka sumnja o tom, da je uzrok toj postojanosti nadnaravski i božanski. Dakle je izvor i podrijetlo cijeloga kršćanstva nadnaravno i božansko, kao što to zamjeti već farizej Gamalijel, kada dade židovima savjet: „Prodjite se ovih ljudi i ostavite ih, jer ako je od ljudi ovo djelo, rastvorit će se: ako li je od Boga, ne ćete ga moći rastvoriti, a mogli biste se naći još i kao protivnici Božji (djel. ap. 5, 38. 39.).“

Ne válja nam smetnuti s uma niti ove prilike, da kao što je crkva uvijek imala djevica i naučitelja svojih, tako nije bilo nikada vremena, kada ona nebi imala i mučenika. Kao što je bilo srčanosti u ispovjednika i mučenika prvih vremena, kada je crkva bila još malena i u razvoju, isto takove srčanosti i hrabrosti za vjeru ne manjka ni u mučenika n. pr. japanskih, kinezkih i drugih. Da se pak ta krasna dosljednost zbila „slučajno“, moći će ustvrditi oni, koji i ista čudesa slučajem tumače.

Mučeništvo je konačno od velikoga historijskoga zamašaja, jer je mučeništvo i kršćanski opstanak veoma tijesno skopčano tako, da bez mučeništva nebi bilo niti kršćanstva niti crkve. Jer stavimo li, da su mučenici u mukama i poganskim navalama podlegli, zanijekali Krista predstaviv ovaj bijedni život čásnoj i slavnoj smrti, taj bi njihov odpad doista tužnim posljedicama urodio. Jer bi i pogani i židovi prezirno pogledali i na kršćansku vjeru i na kršćane same. Oni bi dobili o kršćanstvu uvjerenje i pojam, kakov od prilike dobiva čovjek, koji motri krasan cvijetnjak, u kojem se izmjenjuju raznobojne ruže i drugo lijepo cvijeće, a iz koga se za krasnoga lipanjskoga jutra na daleko širi ugodan miomiris. Duhne li mă samo povjetarce, raznijet će zrakom taj miomiris, a svaki će se malne cvijetak potresti. Uzvitla li se bura, povaljat će i isprekidat cvijeće, a prvašnjega miomirisa nema više ni zá lijek. Kakove se misli roje u pamèti čovjeka, koji si je živo predočio tu prolaznu ljepotu i ugodnost cvijetnjaka u raznim prilikama, takav bi od prilike pojam nuždno morali dobiti pogani o kršćanstvu, da su se mučenici iznevjerili taboru Kristovome. Oni bi bili uvjereni, da je kršćanstvo vjera, koja može uspijevati samo za vrijeme mira i udobnosti, a nadodju li dnevi tjeskobe i kušnje, tada da joj je — što no riječ — daleko kuća, a za vratom gotova smrt. Oni bi, u kratko, bili osvjedočeni, da je kršćanstvo vjera, koja ne može, da obujmi savkolik život ljudski.

Na same pak kršćane pogledali bi kao na ljude nestalne, prevrtljivce, novotare, koji su tada poznate kulte bogova zabacili i prigrlili kršćansku vjeru, a ipak nijesu jaki, da ju brane. Nema dvojbe, da bi se kršćani morali u tom slučaju i sami sebe stidjeti i sami sebe prezirati. Da se pak niti to nije samo „slučajno“ dogodilo, da mučenici nijesu napustili s težine muka Krista, jamče nam sve napomenute prilike, u kojima je Gospodin Bog svoje vjerne k pobjedi privadjao, dok ih do potpune pobjede zbilja ne privede.

Temelj je dakle, izvor i podrijetlo kršćanske vjere upravo božansko. Završujući ove retke, želim sámo to, da Višnji udijeli meni, neznatnome si crvu, da postanem vrijedan nosilac te njegove **božanskoga podrijetla** nauke i vazda pravi tumač njezin, a napose one: „U svijetu ćete imati tjeskobu, nu uzdajte se, Ja sam nadvladao svijet“ (Iv. 16, 33.).

Dopisi.

Pregrada na Kraljevo 1888.[1]) Na veliku Gospodju doživjesmo mi Pregradjani veliko duhovno veselje.

Davna želja našega revnoga župnika postala je činom. On je naime vruće želio, da se podigne na putu izmedju Pregrade i Kostela štatua „Matere božjè sa Isusom na ruci“, i ta mu se želja dne 15. o. m. izpunila.

Nješto darežljivosti pobožnih župljana, a ponajviše trudu ovdješnjega gospojinskoga odbora, komu su dušom bile gospodje: Beloševićeva Melanija, Cvietkova Marija i Kunovićeva Anka, ima se zahvaliti, da se u tu plemenitu svrhu ubrala tol ka svota, da se naručio kamen iz

[1]) Ovaj dopis niesmo mogli metnuti u prošli broj, a i sad smo ga morali malo stegnuti. Op. ured.

Vinice i pozvao umjetnik iz Zagreba. Štatuu je izradio klesar Flora po nacrtu gospodina župnika, te ju je tako liepo i krasno izradio, da se je ne možeš dosta nagledati. Kamen i djelo stoje do 170 for., ne računajuć ovamo stan i hranu, štono ju gospodin župnik badava klesaru davao.

Štatua je poldrugi metar visoka, te stoji na metar visokom podnožniku, koj je sazdan na poldrug metar visokoj prema iztoku ležećoj pećini.

Na veliku Gospoju slavi pregradska župa „titulare."

Taj dan bje odlučen za blagoslov štatue. Da bude svečanost što ljepša, oglasi domaći župnik osam dana prije, da će štatua do prošćenja gotova biti, pak da će na veliku Gospoju ići procesija do nje, da se blagoslovi i da se zgodna propovied reče.

Na oglašeni dan navrvilo je pobožnoga puka sa okolišnih brdina i iz susjednih župa kao lišća i trave. Bilo nas je sigurno preko osam hiljada.

Procesija krenu iz crkve uz tutnjavu zvonova točno u deset sati k štatui, a vrati se tek u dvanaest sati u veličanstveni pregradski hram. Izvana pokazuju njegova dva liepa tornja kao prst božji, da nam je prava domovina gore, a ne dole. Iznutra ti u oči pada veličanstvena slika predstavljajuća blaženu djevicu Mariju, kako ju angjeli nose na nebesa, i velike orgulje, koje u polukrugu zauzimlju trećinu crkve. Ako ti pripomenem, da je jedno i drugo kupljeno u zagrebačkoj katedrali, onda si možeš misliti, da pregradskoj crkvi nema u Zagorju ravne. O ljepoti gornjih i doljnjih sjedala neću ni da pišem, jer bi ti se nevjerojatno činilo; a o crkvenom ruhu i posudju volim šutjeti, nego izticati, da ima preko 28, velim dvadeset i osam kaleža, a kazula liepih pa i takovih, koje su stojale preko hiljadu forinti. Ostavimo to, pak hajdmo na procesiju. Osobito nam je srdcu godilo i oku prijalo, što je toj procesiji pribivala sva mjestna inteligencija sa svimi ovdješnjimi oblastmi, a pobožnomu se puku napose to svidjalo, što je naš krasni spol ne samo svojom prisutnosti, nego i nebrojenimi vienci, silnim cviećem, kojim je štatuu okitio, k uzveličenju te procesije mnogo doprinjeo.

Putem do štatue bijahu sjedne i sdruge strane namještene cviećem okićene zelene grane, a sa kuća vijahu se narodni barjaci.

Blagoslov štatue obavio je uz podvorbu mnogobrojnog svećenstva ovokotarski podjašprišt i domaći župnik, velečastni gospodin Franjo Madjerek, a zgodno i liepo slovo rekao je pod vedrim nebom župnikov konškolarac, veleč. g. Ivan Čavličar, kateheta varašdinski. Veleč. nam je govornik crticami svetoga pisma, slikami sv. otaca, primjeri iz povjestnice i nebrojenimi spomenici popularno dokazao, da je blažena djevica Marija svojim štovateljem uviek u svih tjelovnih i duševnih potrebah u pomoć priticala, a zaključio propoived vlastitim doživljajem, kako mu je naime njeki starac poslie izpovjedi i posljednje pomasti tisnuo toplu ruku u svoje hladne ruke, pak mu poluglasno rekao: Častni otče, ja se nebojim smrti, za mene nema smrt gorčine, jer sam od djetinstva štovao blaženu djevicu Mariju, pak sam uvjeren, da će Majka božja doći, kad mi bude s ovoga svieta poći. Kad je veleč. govornik na koncu ne samo svim prisutnim, nego i svim odsutnim, koji će pokraj te štatue prolaziti zaželio, da si to isto na smrtni čas uzmogmnu reći, padosmo na koljena, i proplakasmo od ganuća, zamoliv sa tri „Zdrave Marije" blaženu djevicu Mariju, da nam tu milost izprosi.

Bila je to krasna svečanost, koje nećemo nigda zaboraviti. Pa kako da nije bila uznosita! Pogledni si nepreglednu povorku pobožnoga puka, pa promatraj, kako ti tamo iduć s nevinom dječicom glasno krunicu moli; slušaj, kako ti — natrag iduć — preko 200 u bielo odjevenih opetovnjakinja skladno nabožne pjesme pjeva; gledj kako ti sva mjestna inteligencija sa ovdješnjimi oblastmi u svečanom odielu odkrite glave otraga za svećenstvom koraca, te javno svoju vjeru pred pukom izpovieda; uzmi to sve pak mi reci, dal' to nije liep zanosan prizor!?

Tebi župniče, koj si ono, što si zamislio, toli sjajno sa svojim pobožnim pukom i izveo, Bog plati i Marija mati! *. . ar.*

K o s t a j n i c a 1. rujna (o k a p e l i S v. A n e).

Svakog dobrog katolika, na pose nas svećenike mora veseliti, kada uzčitamo u cienjenom Katol. Listu od raznih stranah prostrane naše nadbiskupije, kako je u ovom ili onom mjestu nova kapela sagradjena, i kako su mnoge pune nabožnog čuvstva obitelji za ukrašenje ove ili one crkve mnogo doprinjele i žrtvovale. Nu malo se što takova čita iz ovoga predjela Unske doline, te bi cienjeni čitatelji mogli pomišljati, kao da je u pučanstvu ovoga kraja nestalo svakog nabožnog čuvstva i da je zavladao podpun vjerski indiferentizam.

Nu tomu hvala Bogu ipak nije tako; imade bo i u ovom kraju Unske doline a na pose u drevnom gradu Kostajnici medju gradjanstvom — koje, budi mimogred spomenuto za crkvu, tu kuću božju uviek rado žrtve doprinaša, kada potreba zahtieva — jošte otmenih i imućnih obitelji, koje za unutarnje ukrašenje hrama božjega mnogo čine te znatne žrtve doprinašaju i tako izvanjskim načinom vjerskomu i nabožnomu svomu čuvstvu izraza davaju.

Najljepši primjer tomu vidi se kod samostanske kapele Sv. Ane u Kostajnici. Za unutarnje na ime urešenje spomenute kapele ove godine upravo se natjecahu njeke otmenije obitelji, kako će što više i ljepšega darovati. Tako valja mi ovdje na pose spomenuti obitelji: ljekarnika, Wan-der-Wertha, koja je darovala veliki sag na skaline pred vel. oltarom; obitelj Krivošićevu, trgovca, koja je darovala krasan novi oltarnik sa širokimi čipkami, te dva takodjer oltarna jastuka, izradjena kod častnih sestara milosrdnica u Zagrebu; obitelj No-

vakovića, trgovca, koja je darovala nove velike svilene zastore nad slikom sv. Ane; obitelj Lukšića, trgovca, koja je darovala novo zvonce s krasnom svilenom vrpcom, smješteno kod sakristije; spomenuti mi jest još i milost. gospodju Milinkovićevu iz Zagreba, udovu bivšeg podžupanijskog tajnika, koja je darovala prekrasan vienac oko slike Sv. Ane. Nu kao kruna ipak svih ovogodišnjih darova jesu dva nova dosta velika upravo veleliepa staklena svetionika (lustera), od kojih je jedan darovala milost. gospodja Ana Radošević, supruga ovdješnjega obće štovanoga gradjanina i trgovca gosp. Steve Radoševića, a drugi u zajednici obitelji pl. Miškićeva i Krivošićeva.

Spomenuv imena velikodušnih darovatelja, neću tim da povriedim njihovu čednost, jer sam uvjeren, da su doprinieli svoje darove jedino iz čisto religioznog čuvstva te osobitog štovanja prama sv. Ani majci sv. Djeve Bogorodice, očekujuć nagradu za revnovanje svoje oko uzveličanja slave božje od Otca svjetlosti.

Završujuć ove redke preugodnom smatram si dužnošću ovdje se javno svim gore spomenutim velevriednim obiteljim, koje su upravo veleliepimi darovi samostansku kapelu sv. Ane ove godine nadarile, te tako nabožnomu svomu čuvstvu izvanjskim načinom i činom izraza dale, najsrdačnije zahvaliti. Budi dakle svim velikodušnim darovateljem ovime ponovno izražena od strane samostana najusrdnija zahvala; a Svevišnji, koj svako i najmanje dobro djelo Njemu na slavu učinjeno, obilno naplaća, neka njim po zagovoru i zaštiti sv. Ane, kojoj na čast svoje darove doprinesoše, stostruko naplati već ovdje na zemlji, a nakon ovog vremenitog zemaljskog života na nebu krunom vječnoga blaženstva.

O. Leopold Lončar.
predstojnik samostana franjevačkog.

Viestnik.

Zagreb. Dne 4. o. mj. umro je u Varaždinu umirovljeni župnik Vukmanićki veleč. g. Andrija Leskovar u dobi od 64 god. R. i. p.

— Prečast. gospodin Eduard Tallián de Vizek, kanonik zagrebački i jubilarac, služiti će zlatnu misu dne 8. rujna 1888. u 9 satih prije podne u prvostolnoj crkvi.

— G. Dokša Martin kapelan premješten je iz Macinca u Moravče.

Ugarska. (Vitez Antun pl. Lonkay.) Smrt je u Ugarskoj osbiljno zahvatila u redove zvaničnika. Sennyey, Ghyczy, Trefort, Lonkay, sve sama dobro poznata lica u Ugarskoj postala su njezinim plienom. Slučaj je hotio, da su u kratkom razdoblju posljednja dvojica zaklopila oči, koji se u životu ni kad niesu mogli pravo pogadjati. Jedan, Trefort, visoko je dizao barjak modernog liberalisma, a drugi se odlučno borio za načela katolička. U jednom samo čini se da su bili jednaci — u prekomjernom izticanju nacijonalisma magjarskoga na uštrb ostalih narodnosti. Ovo će valja da biti smisao rieči Vaterlandovih, kad oglašujući smrt Lonkayevu do daje: „Mi se na žalost niesmo nigda mogli s njime pravo razumjeti.“ A ko će se ovome i čuditi, kad je sam kardinal i poznati učenjak katolički Simor mogao onakim načinom braniti protiva pokojnog Treforta katoličke zavode, kako ih je branio u poznatom listu. Ko će se dakle čuditi, ako uz kardinala sveobće katoličke crkve i lajik katolik goji i zastupa ista načela, koja su tako malo katolička, kako niesu ni kako pravedna. Ali što je ponos Magjara, to je i nepravda njihova. Ponos je patrijotisam, a nepravde krivi patrijotisam. Oprostimo li pokojniku ovu pogrešku, valja nam priznati, da se je za cieloga svojega javnoga djelovanja riedkom žilavošću, i neustrašivom uztrajnošću borio za konservativna načela svete crkve katoličke. Skoro 40 godina neustrašivo se borio za ova načela kao katolički publicist God. 1856. utemeljio je školski list „Tanodai Lapok“, koji se skoro liepo razgranio i mnogo privriedio Magjarskome školstvu. God. 1860. utemeljio je politički časopis „Idök Tanuja“ (Svjedok vremenâ) i u njem začeo borbu za katolička načela u državi i družtvu. Ovaj se list poslije, za 10 godina, sa „Pesti Hirnök“ (P. glasnik) stopio u jedan list „Magjar Allam“ (Magjarska država), sada jedini politički časopis koji u Ugarskoj zastupa katolička načela.

Neka Gospodin pokojniku uračuna ovu plemenitu borbu, neka mu dade dio pravednika na nebesima, a njegovim nasljednicima u katol. nastojanju pravi patrijotisam, koji nije nepravedan ni komu! —

Hoće li sv. Otac ostati u Rimu. Talijanski liberalni list *Tribuna*, koja kad kada vrši ulogu službena lista, doniela je nedavna viest iz Madrida, da je apostolski nuncij Msgr. Bianchi negdje na banketu u Barceloni kazao, da sv. Otac neće ostaviti Rima i uz kosu članaka kaznenog zakonika. Dvojbenu je ovu viest popratila liberalna *Tribuna* komentarom, kojega je kratak sadržaj fraza: „Ako je komu dobro, tad se taj ne miče“, te kuša dokazati, da novi kazneni zakonik neće ni kako biti na štetu kleru. Papina agitacija da je samo ratna varka. „*Ossevatore Romano*“ pobija ovu opazku podsjećajući, kako su se izjavile o onome kaznenomu zakonu sve pristojne novine Evropske. Protiv fraze: ako je kome dobro, tad se taj ne miče, podsjeća Osservatore na sve, što je imao da podnese blagopokojni Pije IX. dok napokon niesu i lješine njegove obezčastili, što je morao Leon XIII. gledati ranjenim srcem, pak pita, eda li se može reći da je i kraj onakvih navala papam dobro u Rimu, a oni se ipak niesu micali odanle. Ali, završuje „Osservatore“, mogao bi ko reći, ako papi nije dobro u Rimu, jere se ne miče odanle? Pak odgovara: „Papa će ostati u Rimu, dokle god budu ovo zahtjevali interesi crkve. Ma mu i išlo zlo, ma ga insul-

tovali, ma još kako zaprietili osobnoj slobodi njegovoj, on će ostati dokle god bude mislio, da je nuždno da ostane, a neće se ukloniti pogibli; ostati će bez straha od prietnja Poviest pripovieda za mnoge pape mučenike, da su si mogli biegom spasti život, ali su oni ipak ostali. Može li se i za njih kazati, da im je dobro išlo? Papa — veli se na dalje, neće otići iz Rima, dogodilo se ma što. No budućnost je neizvjestna. Niko ne može danas kazati, što će se sutra dogoditi. Jao Rimu, jao Italiji onog dne, kad bude papa vidio, da je prisiljen drugdje tražiti utočište."

Na ovo ne bi morao niko osbiljnije pomišljati, nego li upravo vlada talijanska.

Njemačka. (Protest pruskih biskupa protiv talijanskog kaznenog zakona.) Pruski je episkopat poslao sv. Otcu pismo, u kojem prosvjeduje protiv talijanskog kaznenog zakona, kojim smjera talijanska vlade, crkvu katol. sputati u sramotne verige. Biskupi pokazuju redomice, kako su istinite sve one tužbe, koje je podigao sv. Otac protiv ovoga zakona u alokuciji od 1. lipnja 1888. Za to biskupi prosvjeduju protiv nepravde, kojom priete papi. Ali nepravda ova, vele biskupi, ne pogadja papu samoga, ona je i njima nanesena krivica.

Uvjereni su biskupi, da će i ova kušnja za crkvu minuti, „ali", završuju, „nećemo prestati laćati se nepredobivog oružja crkve, na ime molitve vjernika, kojim se oružjem dobiva neslomiva uztrajnost u borbi i nedvojbena sigurnost pobjede. Mi se uzdajemo sv. Otče, da će Bog, našimi molitvami ponukan, poslati iz neba angjela, da Te štiti i od svake pogibli obrani, kako je njekoć oslobodio prvaka apostola iz veriga i tamnice.

(Put njemačkoga cara Wilhelma u Rim.) Poznato je, da će njemački car pohoditi kralja talijanskoga u Rimu. Iz toga su odmah liberalne novine izvodile, da njemački car tim hoće da pokaže svoje antivatikansko mišljenje. Protiv ovakva tumačenja donosi Pol. Corr. pismo iz Berlina, kojega pisac uvjerava, da mu se mora vjerovati. Tu se navode njekoji podatci, koji zaisto pokazuju, kako neistinito je bilo izvadjanje liberalnih novina. Car je Wilhelm odmah kad je nastupio priestol javio njekim vladarom, a tako i talijanskome kralju, da ih želi posjetiti. Humberto je odgovorio, da će radostno primiti saveznika cara kao gosta u Quirinalu. Kad su radi toga i tim osokoljene njeke talijanske novine navaljivale na papu, pritužio se Galimberti njemačkomu poslaniku knezu Reussu.

Talijanske su novine odmah iza toga prestale bučiti, a to je po svoj prilici za to nastalo, što se iz Berlina dojavila želja, da talijanske novine ne izvaćaju znamenovanja careva puta i ne podmiću mu svrhe, koje car nije nigda imao. Da se pak sv. Otac sa sviem umiri, uvjerava Pol. Corr., da je istinit brzojav Bismarka sv. Otcu, u kome se kaže, da je nuždan savez Njemačke i Italije, da se Evropski odnošaji ustale na podlozi mira; tim bo da se ratna snaga Njemačke pomnožava bar za 5000.000 momaka. Njemački car da dakle čini samo ono, što mu svjetuje pol tička i militarna nužda, a da ovo ni malo ne zadire u druga pitanja. Sveti Otac se ovim uvjeravanjem tim radje umirio, što je i iz Beča dobio vrlo povoljnih viesti.

Pismo ovo nadalje konstatuje, da car Wilhelm nije član ni koje slobodnozidarske sekte, već da pristaje uz konservativna načela, te sjetio, kako su se papine rieči tako duboko usjekle u dušu pokojnoga Fridrika Wilhelma, da ih se spominjao i pri koncu života, završuje dopisnik ovako: Tvrdili su, da rimski put njemačkoga cara utvrdjuje Crispijevu politiku. Protiv toga valja držati, da će težko koji car nalaziti u tome svoj cilj, da radi onako, kako bi se mililo ministru ma koje tudje države. Wilhelm drugi dolazi u Rim da pohodi dva suverena. Kad bi posjet cara u Quirinalu bilo zlo, to će providnost — kako to Leon XIII. u svojoj posljednoj enciklici majstorski razlaže — zlo u dobro obratiti te posjet Wilhelma II. u Rimu svojem cilju privesti. U katol. si krugovima ne dadu oteti nade, da će prävi duh i bistar um uzvišena vladara upoznati abnormalnost, da u vječnom gradu zajedno obstoje dvie vlasti, te uviditi, kako bi bilo poželjno, da se rieši pitanje, koje i u Rim polazećim vladarom pripravlja toliko neprilika."

Da bi Bog dao, te se njem. car u istinu uvjerio, kako je nuždno, da se rieši rimsko pitanje!

Francezka. (Narod bez vjere.) Atejistički časopis, kojega je već samo ime ominozno — Le Voltaire — ovako riše narod bez vjere:

„Mi gubivamo sve više osjećanje poštenja. Politika, literatura, trgovina našega doba žive od prievare i laži. U strastvenoj borbi za bitak ima častoljepnik samo jedan cilj: Svako je sredstvo dobro Nada sve treba da udovoljiš samoljublje. Ludjak si utuлio u glavu, da je najpošteniji. Vara se. Nije težko predvidjeti da se neće niko na putu, kojim sviet koraca, htjeti poniziti do poštenja. Biti će častno, ako si sretan tat."

Ovako crnimi bojami riše pisac na dalje bezvjersko družtvo, pak nastavlja, „da zakon (da kako državni) nije vrstan tuj pomoći. A ipak je samo poštenje jakost naroda." Jest, poštenje je jakost naroda, ali se ovo mora oslanjati na vjeru, a ne na načela, za koja se bori „Voltaire".

Englezka. (Kard. Manning) je prošloga lipnja navršio osamdesetu godinu života. Ovom su prilikom englezki katolici počeli sabirati milodare i sabrali u brzo 12.000 funti sterl. (150.000 for.) te ih poklonili svomu milomu pastiru, da izplati zadnji dug za svoju prvostolnu crkvu. Ovo je velikodušje za ista liepo svjedočanstvo, kolikom ljubavi i poštovanjem prianjaju englezki katolici uz kard. Manninga.

P. n. g. Dr. V. u Q. U budućem broju. Liepa hvala.

Urednik dr. **Ante Bauer.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 37. U Zagrebu, 13 rujna 1888. **Tečaj XXXIX.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za pretplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Jedna o čl. XIV. konkordata.

Moj branjenik Fr. p. B. kapelan biskupije senjsko modruške došao je pod oštri mač hrvatske Temide, te je odsudjen po kr. sudbenom stolu u O. radi prekršaja označena u §. 308. k. z., počinjena nekom izjavom prigodom posljednje izborne borbe.

Pozvan bude na nastup kazni u uzište kr. sudbenog stola.

Smatrao sam si dužnošnošću upozoriti vlast, da se to protivi čl. XIV. valjajućeg u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji konkordata, nu dobih odgovor, da je taj članak konkordata ukinut članköm II. zakona od 17. svibnja 1875. (sbornika br. 29.) i taj nazor, da je kr. banski stol jednom okružnicom na sve sudbene oblasti istim priobćio.

Nije mi preostalo drugo vam svjetovati momu klientu, da nastupi kazan u svjetovnoj uzi, nu pod ogradjenjem, da se pozivu svjetovne vlasti odaziva; nu, da smatra ustanove konkordata pravovaljanimi, da ih čl. II. gore citiranoga zakona ukinuo nije, da banski stol takove okružnice nije vlastan izdavati, a obstojaloj okružnici, da se ne imaju sudci pokoravati po čl. 6. zakona od 28. veljače 1874. o vlasti sudačkoj (Sbornika br. 15.).

Podnesak bi vraćen kao neosnovan u zakonu.

Moj je branjenik odšetao u uze, a meni slučajno pade do ruku Vaš cienjeni list od 23. kolovoza 1888. broj 34., u kojem prof Dr. Bresztyenski dokazuje valjanost konkordata u Hrvatskoj. U tom članku veli velevriedni g. pisac, da su neke ustanove konkordata kašnjijimi zakoni promienjene, imenito čl. XIV. sloveći ob ovršenju kazni svećenika odsudjenih po državnih sudovih zakonom od 17. svibnja 1875. sbor. broj 29.

Ja to mnienje ne dielim, a dozvolite mi, da taj svoj nazor obrazložim.

U svakoj državi — veli Montesquieu — tri su vlasti, zakonodavna vlast, executiva u poslovih medjunarodna prava i executiva u poslovih gradjanskih (L' esprit des Lois XI. 6.).

Konkordat je stvoren god. 1855. izmedju Njegove svetosti i Njegova Veličanstva, te proglašen po absolutističkoj vladi u d. z. l. c. patentom od 5. studena 1855. uvrštenim i u broj 32. z. v. l. za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju.

Banska konferencija od god. 1860. i sabor od god. 1861. ostavio je konkordat u krieposti.

Konkordat ugovarajuće stranke zovu, „solemnis Conventio“, te iz članka XXXV. sliedi, da ta konvencija „ut lex Status . . . . . perpetuo vigebit.“

Konkordat se ima smatrati medjunarodnim ugovorom.

Da je austrijska monarkija medjunarodni subjekt ne treba dokazivati, a da je to i Njegova svetost sliedi iz universalnosti katoličke crkve. — Njegova svetost nije samo priznana po religiosnom čuvstvu sljedbenika kršćanske katoličke crkve glava crkve, već je historičkim medjunarodnim pravom priznan medjunarodni subjekt, koji je prvi uveo medjunarodno obćenje po poslanicih, jer su ga na to silili raznovrstni, daleko razgranjeni i neprestani interesi u svih zemljah (Hefter europ. Völker R. str. 4. 6.).

Takovog nuncija podržaje sv. stolica još i danas kod dvora bečkog, kod suverena i representanta države austro-ugarske.

Glede subjekta sklapajućih konkordat od god. 1855. ne ima dvojbe, da je medjunarodan ugovor s obih stranka: pak! ako i nije crkva država u državi, ako i moderni (?) interesi zahtievaju, da država bdije i nad bogoštovnimi institucijami, nepobitna je istina jednog učitelja državnog prava, koji nije manje radikalan od

Montesquieua, da pred forom internim nema dualisma izmedju prava i morala, koje pojmove Vico, državoslovac napuljski analogno razvrstuje u „božanski fas" i državni „jus." I fas i moral su jedinice, oline, svojina cielog čovječanstva, zastupa ih katolička crkva, koje je predstavnik Nj, Svetost: ob institucijah istih radi konkordat, za to je i po objektu medjunarodan ugovor.

Kao takav je i po executivi u medjunarodnom obćenju - vršen, te za zemlje zastupane u carevinskom vieću kao medjunarodni ugovor notom grofa Beusta od 30. srpnja 1870. svetoj stolici odkazan. Od strane Ugarske g. 1860. ne trebaše odpoviedi, jer za pravo ne bijaše subjekta, koji bi taj odkaz učinio, pošto ugarska ne ima samostalnog subjekta, koji vajnske poslove obavlja, a i ne trebaše odpoviedi, jer su privilegija kat. crkve po starom pravu skoro šira nego li ona konkordatom ugovorena.

Za kraljevinu Hrvatsku ga nitko odkazao nije, niti je to Hrvatska ikad htjela činiti.

Medjunarodni ugovori promjenjuju se ili prestaju prema sadržaju istih.

Konkordat veli: „si qua . . . . . . supervenerit difficultas Sanctitas sua et Majestas caesarea invicem conferent ad rem amice componendam."

Bez volje suugovaratelja medjunarodni ugovori se promjeniti ne mogu; pogaze li se, tad sljedi oporba bud ratna, bud pasivna.

Hrvatska, zvali ju državom ili atonomnom kraljevinom, ona nosi atribute suverenosti representativne vladavne forme. za nju konkordat nije ukinut; državne vlasti izvršuju ga u medjunarodnom prometu i u gradjanskom, načela konkordata glede privilegija klera nisu izrično nigdje ukinuta, jer ne postoji iza zaključka banske konferencije od g. 1860. i sabora od god. 1861. nijedan zakon, koji bi ustanove konkordata glede privilegija klera ukinuo. a poslije zak. čl. I. 1868. našeg sabora ukinuti bi se bio mogao samo prema §. 1. temeljnog ugovora od 21. prosinca 1867. (d. ž. l. br. 146.) izmedju cislajtanije i zemalja ugarske krune, sporazumno po zakonodavstvu obostranih faktora, dakle po zajedničkom hrv. ugar. saboru (§. 4. i 5. z. I. 1868.) u kom sjede izaslanici hrv. slav. dalm. sabora.

Takov zakon stvoren nije, a da je stvoren trebalo bi zato dogovor svetom Stolicom, a taj nije učinjen, te stoga čl. II. gore citiranog zakona nije izdan po faktumu nadležnom za riešenje medjunarodnih pitanja, i ne može bez obzira na jednostranost ukinuti privilegija klera uzakonjena čl XIV. konkordata.

Zakon od 17. svibnja 1875. u čl. drugom nije tu ustanovu ukinuti htio.

Leges scire non est verba tenere, sed vim ac potestatem, pak, da se ta „vis et potestas" sazna, potrebno je znati za motive zakona. Niti sam u osnovi vladinoj, niti u obrazloženju vlade k istoj, niti u razpravi odborskoj, u koliko je objelodanjena, niti u saborskih dnevnicih uza sav trud mogao naći otom misli, da se je budi kad čl. II. zakona od 17. svibnja 1875., budi kod §. 419. k. p pomislilo na ukinuće čl. XIV konkordata: patriotička vlada bana Mažuranića sigurno nije to učiniti ni htjela, a ne može joj se ni imputirati, da je to krišem učiniti htjela.

Pak što veli čl. II. cit. zakona.

Svi zakoni i naredbe stojeći u oprieci s ovimi zakoni za tim zak. čl. XII. 1870. stupaju izvan krieposti.

Zakoni, koji se promulgiraju čl. I. rečenog zakona od god. 1875. jesu kaz. postupnik, zakon o porabi tiska, o sastavljanju porot. listina i o postupku u poslovih tiskovnih.

Prijašnji zakoni tičući se i uredjujuće te odnošaje stupaju izvan krieposti, te, i kaz postupnik od 29/7. 1853. promjenjujući zak. čl. XII. 1870. o zaštiti osobne slobode. Da se specialni drugi zakoni ukinutimi smatrati mogu, to treba zato specialne spomene ukinuti se imajućeg zakona, indirektna autentična Interpretatio nije dovoljna za to specialno na polju kaznenog prava, kako je to, ljepo razvio dr. Glaser u Haimerlovu Magazinu IX. 1855.

Juridičko je pravilo. priznano po cielom svietu, da lex posterior derogat priori. Nu i tu valja obzir uzeti da je k. p. od god. 1875. lex generalis, a konkordat da je lex singularis, jer je, da rabimo rieči rimskog pravnika Paula: propter aliquam utilitatem auctoritate constituentium introductum (sc. jus) (Dig. l. 16. I. IV). Za jus singulare ili za species veli rimski pravnik Papinian illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est (l 80 Dig. d. R J.), te su romaniste usvojili pravilo, da kad partikularni zakon obstoji, pak se generalni zakon stvara bez nakane partikularne ustanove promjenjivati, da ti i nadalje obstojati imaju (Puchta: Cursus der Institutionem).

Uz naš kazneni postupak obstoji više takovih partikularnih zakona.

Na polju medjunarodnog obćenja obstoji pravilo exteritorialiteta njekih osoba.

Naš kazneni postupak ne poznaje ustanove. da proti takovoj osobi nema postupati na predlog

državnog odvjetnika autonomnu kr. hrv. slav. sudb. oblast.

Pak ipak, uza čl. II. cit. zakona, ne smije se proti takovoj osobi postupati, jer to brani jus singulare.

U javnom domaćem pravu je stvoren zakon o nepovredivosti i neodgovornosti saborskih poklisara (sbornik g. 1874. str. 169), te je ustanovljeno, ne samo da saborski članovi uživaju imunitet za svoje izjave u saboru i za glasovanje svoje, već, da uživaju i zaštitu starijih zakona o „salvus conductus" slovećih.

I taj je zakon stariji od kp., pak, zar je i taj zakon člankom II. z. od g. 1875. ukinut? nije! jer su ova jura singularia ostala uzakonjenjem k. p. od g. 1875 netaknuta.

Citat zakons. čl. XII. 1870. u čl. II. cit. zakona glasan je svjedok i javan kažiput, da se radi samo ob ukinuću postupnika. Taj bo članak glasi o zaštiti osobne slobode obzirom na §. 156. kp. od g. 1853., a postupnik od god. 1875. misli, da ju je bolje obezbjedio nego li zak. čl. 1870. Ljepu tu nadu oborilo je stečeno žalostno izkustvo. Neradi se dakle u čl. II. cit. ni najmanje s privilegijih klera niti ob ukinuću čl. XIV. konkordata: a tako su postupali sudovi do sada kroz 13 godina postupajuć po istom zakonu od g. 1875. Kako je u cislajtaniji? Državni temeljni zakon od 21. prosinca 1867. br. 142 d. z. l. ustanovljuje, da su pred zakonom svi državljani jednaki.

Ne na temelju cisl. k. p., nego na temelju toga držav. temelj zakona ukinut je čl. XIV. konkordata, a tako shvaća i cislaj. exekutiva, koja u pogledu zavoda za detenciju svećenika upućuje oblasti na §. 2. d. t. c. (minist naredba od 24/5. 1869. br 2196 Mayerhofer Vrwltgs d.), koja je izdana prije promulgacije cisl. k. p., koja je posliedila 23/5. 1873. (držl. br. 119).

Č. XIV. konkordata nije dakle članku II. zakona od g. 1875. ukinut. Neću da se obazirem na ničije enuncijacije: a na te redke ponukala me je pravna sviest, koja me je činila sjetiti se zdvojnih rieči nesretna kralja: discite mortales non temerare fidem.

Izpod Kleka na dan Angjela čuvara 1888.

Dr. **Roberto pl. Vrnić**,
branitelj u kaznenih stvarih.

Scientia media po naučanju sv. Tome.[1])

1. Istina je vjere, da Bog od vieka sve buduće predvidja. I naravni nas razum ovo uči; jer kad Bog nebi ovoga predvidio, nebi nikad, pošto je nepromjenljiv, niti spoznao budućnosti

2. Samim spoznanjem svoje volje, da stvori sviet, nije Bog mogao biti dovoljno opredjeljen, da sigurno spozna buduće slobodne dogodjaje (futura contingentia), koji ovise od slobodne volje stvorova. Kad bi ih na ime samo u voljom, da stvori sviet, spoznao, tad bi oni morali biti u nuždnoj suvislosti sa stvaranjem svieta; po tom pak nebi bili slobodni.

3. Nesumnjivo pak je po nauci sv. Tome Akvinca, da ih Bog spoznaje, je su Božjoj vječnosti fizično nazočni. No ova tvrdnja, — da su sve stvari Božjoj vječnosti nazočne — može se razumjeti dvojako:

a) one suobstoje (coexistere) pojedinim časovom vremena, koji se opet osobitim načinom u „sada" vječnosti sadržaju; ovo bi ponimanje bilo krivo, buduć bi po takovu bili časovi vremena istodobni a ne susljedni, a vrieme preobrazilo bi se u vječnost;

b) izraz semper možemo uzeti ovako, da one ne suobstoje pojedinim u vječnosti sadržanimi časovima, već samoj vječnosti, koja uviek biva; jer je *tota simul sine succesione*. Ovako je pravo shvaćena zasada, pošto sa vječnošću suobstoje sva vremena i časovi vremena; ali nipošto ne suobstoje svi časovi vremena svim časovom sadržanim u vječnosti; buduć časovi jesu brojevni, različni i susljedni; dočim je vječnost usljed svoje jedinsvenosti i nerazdjelivosti neomedjašena (interminata). Iz ovoga se izvodi, — da svikolici časovi vremena zaisto suobstoje sa vječnošću, ali ne od vieka. Da bude tako, trebalo bi da časovi vremena od vieka jesu, a to nije istina. Scotus, kojega Suarez i drugi posljeduju, nieče ovakovu nazočnost gledom na Božju vječnost. No oni, koji proučiše oštroumni tumač Cajetana (I. q. 14. a. 13.) vrstni su bez pomoći naći istinu i prigovore riešiti.

4. Isto tako je istina, da Bog buduće nenuždne (kontingentne) dogodjaje može spoznati, i neglede či na njihovo prisuće u vječnosti; pošto on spoznaje, — kako se razabire na više mjesta sv. pisma, n. pr. „Vae tibi, Corozain: vae tibi Bethsaida, quia, si in Tyro et Sidone factae essent virtutes, quae factae sunt in vobis, olim in cilicio et cinere poenitentiam egissent." (Mat. 11, 21.) — buduće uvjetne dogodjaje, koji se neće nikad sbiti, i stoga niesu niti u Božjoj vječnosti nazočni.

5. Spoznanje Božje obćenito se dieli na *scientia visionis* et *simplicis intelligentiae*. *) Sv. Toma piše: *Quaedam licet non sint actu, tamen vel fuerunt, vel erunt; et omnia ista dicitur Deus scire scientia visionis. Quaedam*

[1]) Ovo je drugi dio učene razprave kard. J. Peccija. Prvi smo dio saobćili u brojevih 17-20 ovogodišnjega tečaja.

*) Budući nije u razpravi scientia media napose označena, to ćemo ravnanja radi trojaku spoznaju Božju označiti, kako se rabi u znanosti. Razlučuje se naime, gledom na razne priedmete (diver. objecta) Božja spoznaja trovrstno: α) scientia simplicis intelligetiae, t. j. spoznaja svega mogućega, u koliko je moguće; β) scientia visionis, t. j. spoznaja svega zaistnoga, bilo to istinito (pravo) biće ili dogodjaj

*

vero sunt in potentia Dei vel creaturae, quae tamen nec sunt, nec erunt, neque fuerunt: et respectu horum non dicitur habere scientiam visionis sed simplicis intelligentiae. (I. q. 14. a. 9.)

6. Jasno je, sbori P. Maurus, da je razdioba sv. Tome adaequata et *per membra contradictoria*. Jer medju *aliquando* et *nunquam* neima trećega; jer što nikad nije stvarno, nikad niti nije. Sve ono, što Bog znade, znade scientia visionis — aut simpl. intelligentiae. Gdje je još mjesta u nauci P. Maurusa za scientiu mediu? Ako dopustimo, da je navedena razdioba podpuna, da svu spoznaju Božju obhima, onda scientia media pripada ili jednoj ili drugoj, na ime ili spada ad scientiam visionis, ili simpl. intelligentiae. Nedade li se ona svesti na jednu ili drugu spoznaju, tada zaključujemo, da ili razdioba nije podpuna (adaequata), ili da u Boga nema scientia media. P Maurus uvidio je ovo i uztvrdio, da se scientia media svodi ad scientiam visionis tako, da se ista razpada u dva podrazdjela, naime u jednu pravu, strogo uzetu, po kojoj Bog buduće događjaje spoznaje, koji ovise ili od absolutno postojeće odluke ili slobodnoga čina, i jednu srednju (media), kojem spoznaje uvjetne kontingentne dogodjaje, koji niesu u savezu sa absolutno postojećim slobodnim činom ili odlukami.

7. Tudier mi je po najpred opaziti, da oznaka (degnitio) P. Maurusa (Op. theol. l. q. 44. n. 10.) nije podpunoma točna; kad naime veli: *scientia, qua Deus cognoscit veritates necessarias est scientia simplicis intelligentiae.* Poznaja, kojom Bog sebe, narav svoju, tri osobe Božanske i dr. spoznaje, bez dvojbe jest spoznaja nuždnih istina, za nju ipak valja kazati da je scientia visionis, budući se ona proteže na stvari, koje će ne samo njekoć zaista biti, nego su uviek u činu i koje ne mogu ne biti stvarne. Nije dakle slobodno reći: *scientia, qua cognoscit veritates necessarias, est scientia simplicis intelligentiae; scientia, qua cognoscit veritates contingentes fundatas in decretis absolute existentibus, est scientia visionis* (ibid.); već se mora ovako tumačiti: scientia visionis je ono znanje, kojim Bog spoznaje stvari, koje u istinu bijahu, ili jesu, ili će biti, dok se u obzir neuzima njihova kontingentia ili nuždna scientia simpl. intelligentiæ biti će po tom ono znanje, kojim Bog stvori spoznaje, koje su u moći Božjoj ili stvora, ali niti jesu, niti su bile, niti će ikad biti stvarne.

8. Kod mnoge stvari, koje nikada neće obstojati, ipak jesu u moći Boga ili stvora, tad scientia simpl. intelligentiae po sv. Tomi obuhvata kako nuždne, tako i slučajne stvari. I kad mnoge stvari, koje nastaju, predpostavivši stvaranje i naravni tečaj fizičnoga reda, nuždno jesu, tad scientia visionis mora da obuhvata takodjer nuždne stvari. P. Maurus nije u svojoj razdiobi točan, osobito ne, kad ju in quaest. 45. n. 15. hoće sv. Tomi i skolastikom da pripiše veleć: *antiqui scholastici cum Magistro et s. Toma diviserunt scientiam divinam in scientiam veritatum necessariarum, quam appellarunt scientiam simplicis intelligentiae et in scientiam veritatum non necessarium quam appellarnnt scientiam visionis.* Kad se tako tumači scientia simpl. intellig. i visionis tad da što dosljedno valja svesti spoznaju budućih uvjetnih stvari ad scientiam visionis; ali ne *prout sumitur ab antiquis*, jer uzme li se *prout sumitur ab antiquis*, tad bi ona morala pripasti scientiae simpl. intellig., koju stari označuju kao spoznaju onoga, što u nijedno vrieme zaisto neće biti.

9. Razmotrimo na dalje, da se scientia media dade u istinu svesti na scientiam visionis, u slučaju, kad igda zaisto nastanu kontingentne uvjetne stvari, koje niesu u nikakvom ovisnom odnošaju sa odlukom ili slobodnim činom bezuvjetne obstojnosti Neće li zaisto nikada biti, tad spadaju ad scientiam simpl. intelligentiae. Od tuda se vidi, kako nema razloga podieliti, scientiam visionis in rigorosam et mediam; jer ona *media* nazvana ništa ne dodaje dielovom drevne razdiobe; ona strogo uzeta u jednom slučaju spada ad scientiam visionis, a u drugom ad scientiam simpl. intelligentiae. Ako se stvari nikad ne sbudu, bile one ovisne od odluke ili ne, tad spadaju ad scientiam simpl. intelligentiae; sbudu li se kadgodj u istinu, tad spadaju ad scientiam visionis.

(Dalje će sliediti.)

γ) scientia media, t. j. spoznaja svega onoga, što bi se sbilo pod stanovitimi uvjeti ili odnošaji, kad bi ovi u istinu nastupili. Cf. Stöckl, Lehrb. d. Philos. 5. Aufl. S. 340.

Da se poskrbimo za stare dane.

Pred nekoliko godina čitao sam, kako jedan njemački biskup na srdce stavlja svomu svećenstvu, neka se okani običaja što je zavladao: da svećenici, čim ponešto ostare i onemognu, odmah žele stupiti u stanje mira i traže penziju. Odatle se može zaključiti, da umirovljeno svećenstvo one biskupije uživa stanje mira u pravom smislu rieči, i posvema je obskrbljeno za svoju doživotnu eksistenciju, te može svoje zadnje dane u duševnom miru posvetiti spasenju svoje duše. Kad bi i kod nas tako bilo, ne bi škodilo, ali žalibože, da je drugčije.

Glavno, što nam u tu svrhu manjka, jest kuća za nemoćne svećenike, koja bi se mogla nazvati „svećenički dom", prema zavladalomu običaju, da se dan danas svakovrstni „domovi" grade.

Tko bi tvrdio, da kod nas takav dom za nemoćne svećenike nije nuždan, ja ne znam, šta bi mu rekao! Ne kažem, da upravo u Zagrebu mora da bude — ako je to komu zazorno; nu ipak bi to najljepše i najbolje bilo.

Svećenik naše nadbiskupije, kad stupi u stanje mira, ako nije bio tako sretan, ili tako štedljiv, da si je kakovu kućerku već prije kupio, kamo će se kao penzionirac nastaniti, mora i glede stana i glede ob-

skrbe pod svoje stare dane žalostnim načinom kuburiti. To nije nikakova teorija; jer činjenice govore. Poznao sam starca svećenika, koj je pred dvie godine umro u V.: o koliko je taj dobričak prepatio, što se je morao seliti iz jedne ulice u drugu, iz jedne luknje u drugu; jer mu sredstva nisu dopuštala, da si najmi bolji, veći i stalniji kvartir. A kakove je istom nepodobštine morao taj starčić podnositi od svoje služkinje — o Gospodi pomiluj! — Jedan drugi stari svećenik živ je i danas u istom gradu; do nedavna imao je svoju vlastitu kuću, nu materijalne neprilike prisiliše ga, te je morao kuću prodati; a kako će mu se goditi, ako još koju godinu poživi, to si nek Bog zna. — Koji su stariji od mene i u više mjesta poznati, nego li ja, bez dvojbe će ovakovih sažaljenja vriednih primjerâ još i mnogo više znati.

Dušobrižni svećenik u današje vrieme, osobito koj imade ekonomiju, dok je još zdrav i u aktivnoj službi, mora se proti svakojakim neprilikam boriti, sa svojimi zavidnici grizti se, na svoje dušmane oprezan biti — ako hoće eksistenciju obezbiedjenu imati; još kraj svega toga mora strpljivo podnositi činjenicu, koje sadržavaju rieči Gospodinove: inimici hominis domestici ejus. A nemoćni svećenik, mlohav starac, šta če on kukavica začeti u takovoj borbi za eksistenciju? Ne preostaje mu ino, već snuždeno podati se nemiloj sudbini, i čekati tû — tužnu smrt.

Što nam dakle treba, da se onemoglomu svećenstvu zasluženo stanje mira popravi? Ponajprije ono, što sam već gore spomenuo: dom za nemoćne svećenike. Dà, ali odkud uzeti sredstva — nekoliko hiljadica — da se taj dom sagradi? Na to odgovaram, da je to posve lahko; ovdje se dadu uporaviti rieči: htjeti je moći. Evo moje osnove.

Ponajprije neka se sastavi odbor ad hoc u Zagrebu, koj će brigu za gradnju svećeničkog doma na svoju skrb uzeti.

Prinosi za gradnju imali bi se tečajem jedne godine sakupiti od nadbiskupijskog svećenstva; a sastojali bi 1) od darovanih svotâ, 2) od utemeliteljnih svotâ, 3) od dionicâ. *a*) Darovane svote biti će zahvalnošću primite i zabilježit će se ne samo u zapisniku odborovu, nego takodjer in libro vitae. *b*) Svećenik, koj položi utemeljiteljnu svotu n. pr. 200 for., imati će u slučaju, ako dodje u stanje mira, do smrti bezplatan stan u svećeničkom domu, koji ne budu utemeljitelji, a budu htjeli stanovati u svećeničkom domu, morati će plaćati stanarinu, a odatle će *c*) dioničari kamate vući za uzajmljene svote. Ako bi se našlo dosta darovnikâ i utemeljitelja, razumije se, da onda ne treba dioničara — što bi najbolje bilo. Svećenički dom mogao bi služiti takodjer za stan aktivnim svećenikom, na koliko bi to prostorije dopuštale; a mogao bi služiti i kao gostionica ili svratište za stranjske svećenike dolazeće u grad, te bi se na taj način eventualnim dioničarom uložene svote sigurno izplaćivale.

Opetujem, da bi se prinosi u tečaju jedne godine imali sakupiti, te odmah za tim bi se odbor imao pobrinuti za zemljište, za osnovu doma, za savjestnoga i vrstnoga poduzetnika, te bez oklievanja odmah sliedećega proljeća gradnju započeti — jer gdje se odvlači, ondje kasno dolaze na stol kolači. *)

F. Gj.

Dopis.

Našice 10. rujna. — Dan 8. rujna, kad sveta mati crkva slavi spomen porodjenja bl. dieve Marije, ostati će zlatnimi slovi ubilježen u poviesti franjevačkog samostana Našičkog. Taj dan je prvi put javnoj pobožnosti izložen kip majke božje neoskvrnjeno začete, kao što se pred 30. godina ukazala bogumiloj djevojčici Bernardici, u špilji massabielskoj nedaleko od Lourda. Već ranim jutrom počeo sviet dolaziti, da vidi divan kip na posebnu oltariću postavljen, da si u Majke Božje izprosi pomoć u svojoj nuždi, i da joj se uteče u zaštitu i mogući zagovor kod Boga. Ganutljiv je doista bio prizor gledati pobožan narod, kako kleči po više satih, obavljajuć svoju pobožnost, pa po dovršenoj tek molitvi sav se blažen i spokojan vraćao svomu domu, da i inim kućanom pripovjedi ćustva kojih dosad riedko je kad osjećao. — Kod svečane svete mise, koja je uz podvorbu odslužena, uzveličao je svečanost čina skladan piev, velikim trudom i marom uvježbanih pjevačica i pjevača, koji su na obću pohvalu odpjevali koralnu latinsku misu, sa umetci „Beata" i „Ave Maria".

Drugi dan iza toga bila je nedjelja mlada i svetkovina sv. imena Marijina. Još više nego prvi dan nadodje sviet, ne samo iz Našičke, nego i iz susjednih župa, gdje je okriepio si dušu nebeskom hranom još po dovršenoj sv. misi dugo molio i pjevao.

Istina, od davnih već vremena naučan je narod u ovoj okolici, naročito iz dolnje Podravine i Požežkog polja hodočastit u Našice k svetomu Antunu Padovanskom i o velikoj Gospojini, no tako ganutljivih prizora nije se skoro vidjevalo. Sve se tuj natjecalo, kako da dostojnijim načinom izkaže čast i poklonstvo blaženoj dievi Mariji Lourdskoj. Malo i veliko klečalo je oko kipa

*) Ova je stvar toliko znamenita, primjeri, koji traže rješenje ovoga pitanja tako su žalostni, da smo vriednomu dopisniku upravo zahvalni, što je evo javno potaknuo braću svećenike, da se zamisle u ovo „svoje" pitanje. Osnovi će piščevoj možda kogod prigovoriti, pojedine priedloge htjeti drugimi zamieniti, ali „našoj" će stvari najviše pomoći onaj, koji bi pomogao savjetom i tvorom, da u vinogradu gospodnjem obnemogli radnici dodju što prije do svoje kućice, u kojoj bi mogli spokojno sprovoditi zadnje dane života. Mi smo i sami čuli drugih priedloga, svakako pak ovim člankom nijesu riješena još mnoga pitanja. Evo liepe prilike, da si steče zadužbinu pri Bogu, ko bi znao i htio ovu stvar na sitnije proučiti!
Op. ured.

Majke Možje, sve kano opojeno rajskim miljem, a u mnogom oku zatitrala je suza rajskog milja i ganuća preblažena.

Sve to prouzroči crkvi Našičkoj darežljiva ruka preuzv. gdje Gabrijele grofice Pejačevićeve. Bivši proljetos u Rimu, uputila se preuzv. gdja grofica u Lourd., gdje je kroz tri dana obavljala sukromnu svoju pobožnost; a da joj ta uvjek u svježoj pameti ostane, i da i ostali sviet na pobožnost prema Bajci Božjoj potakne, naručila si ondje kip Gospin, te svojim troškom priugotovi oltar s novimi sviećnjaci, a sve to na dar pokloni crkvi Našičkoj, ne želeć ino, nego da se slava majke božje, kojoj je narod osobito odan, još većma proširi i sačuva. Taj plemeniti čin nadario joj Bog! A Majka Božja, kojoj je ona kod nas oltar podigla, pripravila joj dostojno mjesto na nebesima! To joj svaki župljanin Našički od srca želi, a ona ne tražeć ine hvale, s tom se željom podpuno udovoljava.

Firmus.

Viestnik.

Zagreb. Uzoriti gospodin kardinal nadbiskup Mihalović otišao je prošloga tjedna u Gradec, a odanle je pošao u Bjelovar na poklon Nj. Veličanstvu. Od strane preč. kaptola zagrebačkoga otišli su u istu svrhu presv. g. biskup Gugler i preč. g. Dr. Matunci.

— Presvietli gospodin biskup Senjsko-Modruški Dr. Posilović proboraviv njekoliko dana u Zagrebu odputio se prošle nedjelje u Križevac, presv. g. biskupu Iliji Hraniloviću kamo je dospio i preuzvišeni g. biskup Josip Juraj Strossmayer odkuda su zajedno otišli u Belovar, i tako se je sav hrvatski episkopat poklonio Njegovu Veličanstvu.

— Presvietli gospodin biskup dr. Posilović povratio se je danas u Zagreb.

— (Dar sv. Otca.) Sveti Otac Leon XIII. kako se iz Rima brzojavlja darovao je talijanskim sjemeništom 50.000 franakâ.

— Kako se javlja iz Rieke, kupio je red Isusovaca villu pokojnoga baruna Zmajića u sv. Ivanu kraj Rieke, te će u njoj osnovati novi dom za svoj red.

— (Misa de requiem zadnje nedjelje (30.) rujna). Mi smo u 18 br. t. g. donieli encikliku sv. Otca Leona XIII., kojom naredjuje, da se zadnje nedjelje rujna služi crna misa za pokojnike da ovako i dušam u očistilištu otvori obilno vrelo milosti za svoga jubileja.

Uzoriti je gospodin izdao o toj misi naredbu, koja sadržaje sljedeće:

1. Predzadnje nedjelje ov. mj. (t. j. 23.) imade dušobrižno svećenstvo spomenutu encikliku prevedenu na hrvatski jezik s propovjedaonice pročitati i zgodnim govorom pobuditi povjereno si stado, da se sjeti pokojnika u očistilištu pobožnim djelima, osobito primanjem sv. otajstva i namjenom oprosta.

2. U subotu 29. o. mj. na večer imade se u metropolitanskoj, svih župnih i redovničkih crkvah poslije pozdrava Gospina zvoniti četvrt sata svim zvonovima.

3. Sutradan t. j. u nedjelju 30. o. mj. služiti će se u metropolitanskoj crkvi svečana pontifikalna sv. misa „de Requiem“ (po prvom formularu, kako se na ime služi na dušni dan) sa Absolucijom kod tumbe poslije sv. mise, Druga misa de die služiti će se u vrieme, kad se obično služi druga misa „de feria“.

Isto vriedi i za kolegijatne i one redovničke crkve, u kojima se obavlja „officiatura choralis“.

U župnih crkvah, i onih, gdje je samo jedan svećenik, imade se u vrieme, kad se obično služi župna sv. misa, služiti pjevana sv. misa „de Requiem“ u crnoj boji po prvom formularu, i obaviti poslije mise „absolutio ad tumbam“.

4. Propovied obična ne smije se izpustiti, već valja da dušobrižnici prema običaju prije sv. mise ili pod sv. misom pouče vjernike o čistilištu i kršćanskom milosrdju k dušam u čistilištu.

Oni svećenici, koji su dužni prikazati sv. žrtvu „pro populo“, neka misu de Requiem prikažu za pokojne župljane, a kod Memento neka se sjeti svojih živih župljana; stipendija da kako ne smiju primiti.

U župnih crkvah, u kojih će se služiti dvie sv. mise, imade jedna biti „de Requiem“ a druga „de die“, kako je u direktoriju.

Ostali svećenici, koji niesu dušobrižnici mogu po volji služiti sv. misu ili po direktoriju ili de requiem, za koju mogu i stipendij primiti.

Svaka sv. misa „de Requiem“, koja će se služiti ove nedjelje imade „privilegium altaris.“

— Najnoviji cirkular nadbiskupije donaša nam njeka važna za duhovne pastire riešenja i naredbe a to su:

I. Glede luknarskih podavanja od onih zemljišta, koja je radi poreznih zaostataka pokupovao državni erar, kr. je zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, svim kr. županijskim oblastim izdala naredbu od 27. srpnja o. g. br. 2495, koja ovako glasi:

„Glasom dopisa kr. financijalnoga ravnateljstva u Zagrebu od 5. ožujka t. g. br. 9814 riešilo je kr. ug. ministarstvo financija pod 14. veljače t. g. br. 7220 pitanje o potaknutoj razpravi glede luknarskih podavanja rimo-katoličkomu župnomu svećenstvu od onih zemljištnih posjeda koje je radi poreznih zaostataka pokupovao državni erar na ovršnih dražbah, ter pošto prestaju zaprieke, koje su do sada postojale proti redovitoj likvidaciji i pobiranju takovih luknarskih podavanja, poziva se kr. županijska oblast u savezu s ovdašnjom naredbom od 29. srpnja 1887. br. 4824, da o tom neodgodno ubaviesti podčinjene kot. oblasti s uputom, da na temelju

dotičnih po župnih uredih sastavljenih individualnih izkaza od slučaja do slučaja sastavljati i kr. financ. ravnateljstvu u Zagrebu dostavljati imadu dotične izkaze glede po državnom eraru platiti imajućega se župničkoga lukna, u kojih se izkazih ima napose navesti ime prija njega vlastnika zemljišta, iznos lukna, te za koje se vrieme i kojemu župniku lukno podmiriti ima."

II. Glede vidiranja namira za mirovine, provizije, milostinje, i uzgojne prineske kr. je zemaljske vlade odjel za bogoštovje i nastavu odpisom ddto 18. srpnja t. g br. 6752 priobčio nadb. duh. stolu, a ovaj dušobrižnomu svećenstvu sliedeće:

„Po obstojećih mirovinskih propisih dospievaju autonomni budget obterećujuće mirovine, provizije, milostinje, i uzgojni prinosci na izplatu na drugi dan svakoga mjeseca, a dušobrižnici dužni su na namirah u njihovu području boravećih osoba koje uživaju koju od spomenutih obskrbnica, uz dodatak pečata i datuma pod vlastitom odgovornosti potvrditi, da se na obskrbninu ovlaštena osoba na dan dospjelosti obskrbnine nalazi na životu.

Pošto se je opetovano dogodilo, da su nekoji župni uredi unatoč gore spomenutim propisom namire umirovljenika prije zakonito dospjeloga roka vidirali tako, da su te od drugoga dana mjeseca datirane namire imale potvrdu župnikovu o tom, da dotičnici u njegovoj župi žive, premda su već na 1. dan mjeseca preminuli, i pošto su tim postupkom porezni uredi u bludnju zavedeni bili te su obskrbnine jur pokojnih osobah nepripadno izplatili, umoljava se usljed dopisa kr. zemaljsko-vladnoga odjela za unutarnje poslove od 9. srpnja 1888. br. 20327. preč. nadbisk. duhovni stol, da izvoli uputiti podčinjene dušobrižnike, neka kod potvrdjivanja namira umirovljenika i drugih osoba, koje uživaju na teret autonomnoga budgeta koju od gore rečenih obrkrba, postupaju dužnom opreznošću, imenito neka prije zakonite dospjelosti u tečaju stojeće mirovine, milostinje ili ine obskrbine nepotvrdjuju na namirah, da se dotična osoba nalazi na životu, jer će inače u svakom pojedinom slučaju pritegnuti na naknadu njikovom krivnjom kojemu god eraru nanešene štete.

— Ima selah u našoj nadbiskupiji, u kojih neima ni žive duše rimo-katoličke, ali se može dogoditi slučaj, da se tamo za vrieme koj rimo-katolik nastani, ili ondje slučajno umre, o čem bi onda mogla nastati razpra, koj od bližnjih župnikah ima dužnost tamo vršiti dušobrižničke funkcije.

Da se za buduće tomu predusretne, to se dušobrižnomu svećenstvu u smislu naredbe Visoke kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 27. travnja 1888. br. 3822 dotično 23. lipnja t. g br. 5313 znanja i ravnanja radi saobćuje, da se sela, u kojih nijedan pripadnik rimo-katoličke crkve stalno nestanuje, prema mjestnomu položaju svomu dodieljuju obližnjim župnikom u svrhu, da ovi u slučajevih, u kojih bi nastala potreba, obavljaju dotične dušobrižničke funkcije glede rimo-katoličkih vjernikah nalazećih se samo za vrieme u predspomenutih miestih.

— Utjeha za bolestne svećenike. Častni otac Ivan od Avile pisao je njekom svom bolestnom prijatelju, koj se je uviek tužio, da mora bez posla ležati u krevetu i tako da ne može ništa za Boga učiniti, ove rieči:

„Dragi prijatelju! Mi smo na ovom svietu, da vršimo volju božju. Za to i molimo svaki dan više puta: Budi volja tvoja, kako na nebu, tako i na zemlji! Ne uznemirujte se i ne mislite, što biste mogli sve učiniti, da ste zdravi, već budite zadovoljan, da budete tako dugo bolestan, dok je božja volja. Jer mora vam biti svejedno, jeste li zdrav ili bolestan, ako hoćete u istinu da vršite volju božju."

Ugarska. (Baron Hornig biskup Veszprimski.) Na malu Gospu ustoljen je u Veszprimu vrlo svečanim načinom na biskupsku stolicu barun Hornig. Bio je prisutan i kard. Simor kao konsecrator, zatim ministar trgovine grof Szechenyi i mnogi drugi odličnici.

Njemačka. (XXXV. generalna skupština njem. katolika u Freiburgu.) Ove su se godine prošloga tjedna sastali njemački katolici u XXXV. generalnoj skupštini u Freiburgu u Breisgauu a ne kako je prošle godine bilo zaključeno u Deggendorfu u Bavarskoj. Ova je ljetošnja skupština imala nješto osobita — bila je odlučna demonstracija za slobodu papinu, pak je ovako i ona svoju doprinjela na proslavu papina jubileja. Kako su ove skupštine preliepe manifestacije katoličkog nastojanja u Njemačkoj a opet i vrlo poučne za svakoga, donieti ćemo izvještaj o njoj budući put.

Englezka. — Nješto o protestantih i katolicih. — M. W. T. Stead, izdavalac lista Pall Mall Gazette, poznat inače sa svojih poučnih ali i žalostnih odkrića glede ćudoredne skvarenosti, koja vlada u Londonu, držao je nedavno o tom predmetu konferenciju u Edinburgu te tom prigodom izrekao sliedeću svoju misao o protestantih i katolicih: „Ja sam reče protestant, isto tako košto se i oni koji me slušaju; nu valja da znamo, kad bi sa izmetom Londonskim došla u doticaj obitelj protestantska i obitelj katolička, to bi se za tri ili četiri godine za polovicu izkvarila obitelj protestantska, dočim bi kriepostni ostali svi članovi obitelji katoličke." K tomu doda. M. Stead, da ga je ono, što je na vlastite oči gledao u Irskoj, utvrdilo u uvjerenju, koje je crpio iz svojih socijalnih studija u Englezkoj metropoli. „Snebivao sam se, kaže on, nalazeći u biednih kolibicah ljude podpuno kriepostne. Toga ne mogu pripisati ni čemu drugomu nego li uplivu svećeničkomu u izpovjedaonici i u obitelji. Učinak toga upliva jest čudo moralno, koje zastidjuje nas protestante". — Razumije

se samo sobom, da ne govori M. Stead u svojoj paralleli o kakovih god katolicih već ob onih, koji primaju uputu svećeničku u izpovjedalnici i u obitelji.

Amerika. — Napredak katolicisma. — Jedan od najznamenitijih francezkih missionara u Sjedinjenih Državah reče nedavno u svojoj allokuciji sliedeće: „Godine 1790. bje svećenik Carrol imenovan iz Rima prvim biskupom Baltimorskim te i ostade kroz dvadeset godina jedinim biskupom Sjedinjenih Država. Godine 1810. bješe imenovana druga četiri biskupa, medju timi i Msgr. Cheverus; biskupija Baltimorska postade nadbiskupijom. A sada imamo u Sjedinjenih Državah šestdeset i četiri biskupa, dvanaest nadbiskupa i jednoga kardinala".

„U biskupiji Vincenneskoj, koja je podignuta 1834., našao je Msgr. Brufé samo dva svećenika, premda je ista bila obsegom veća od Francezke, obuhvaćala je naime Indianu i Illinois; a sada imadu te dvie države šest biskupija i više od jedne tisuće svećenika. — Sve do godine 1858. imadjaše Indiana samo jednu biskupiju, nu množina svećenika, crkava i škola uzroči, da je Fortwagoe podignut na biskupiju. Od onda je tudjer izvanredno veliko revnovanje religiosno, tako da imademo sada u Indiani prieko tri stotine svećenika sa liepimi crkvami, krasnih škola, asila za sirotčad, milosrdnih sestara za bolnice, drugih sestara za njegovanje siromašnih staraca, sestara Dobroga Pastira itd. U Indianopolu, glavnome gradu države, ne bijaše prije trideset godina van samo jedna crkva katolička i jedna škola, u kojoj je jedna gospodja podučavala tridesetero djece. A sada broji taj grad sedam crkava, od kojih je jedna koštala pol milijuna; svaku pako od tih crkava ima i svoju školu. Tako dobiva kršćanski i katolički uzgoj prieko dvie tisuće djece."

Književno družtvo sv. Jeronima u Zagrebu umoljava p. n. gospodu članove družtva, koji promjenu svoga boravišta od lanjske godine promjeniše nedojavivši to odpravničtvu družtva neka to naknadno odmah učiniti izvole, da nebude kod razašiljanja knjigah, koje se dogotavljaju i koje će se početi već početkom mjeseca listopada članovom razašiljati poteškoćah a i reklamacijah nepotrebnih od pojedinih članova.

Kada će knjige podpuno dogotovljene biti i početi razašiljati javit će se p. n. g. članovom.

(Na uspomenu 50-godišn. misnikovanja.) Prečastni gospodin Jakov Randić, začastni kanonik i župnik u Kraljevici na uspomeu 50-godišnjega svoga misnikovanja priposlao je družtvu sv. Jeronima 100 for. da se za istu svotu učiona u Kraljevici upiše za 4 člana III. reda, učiona u njegovom rodnom mjestu u Kostreni sv. Barbara takodjer za 4 člana III. reda, a učiona u Sincu, gdje je svečar godine 1838. počeo kapelansku službu za dva člana III. reda. Knjige imale bi se svake godine slati mjestnim školskim nadzornikom, koji će ih po odredbi preš. g. darovatelja svake godine razdieliti medju dobru učeću se školsku mladež. Prečatnomu svečaru na tom plemenitom činu zahvaljuje se predsjednik družtva, te mu tom sgodom u slavu njegove petdesetgodišnjice u ime odbora književnoga družtva čestita, želeći da Bog dao, da se i drugi ugledali u njegov plemeniti primjer.

Danica koledar i ljetopis družtva sv. Jeronima za godinu 1889. Ciena komada 25 novč. kod naručbah od 25 komada daje družtvo 20% rabata i plaća poštarinu. Naručbe prima preč. g. predsjednik kanonik Budicki.

Javna zahvala.

Gosp. Stjepan Lauš, učitelj u Gradcu i njegova vriedna supruga Katarina poklonili su veledušno župnoj crkvi Gradačkoj dvie crne baršunaste dalmatike i time izpunili davnu želju svojega već pokojnoga sina Dra. Franje Kucena. Za taj liepi dar od srca im hvali i od Boga stostruku plaću prosi.

U Gradcu kod Vrbovca dne 10. Rujna 1888.

Gjuro Šimončić,
župnik.

Brzojavka. (Od našega posebnoga pouzdanika B-a.) Belovar 12. rujna. Uzoriti gospodin kard. nadb. Josip Mihalović priveo je sav hrvatki kler pred Njegovo Veličanstvo i naslovio sliedećim govorom:

Vaše carsko i kraljevsko apoštolsko Veličanstvo, premilostivi gospodaru!

Kao nadpastiri biskupije Zagrebačke i Križevačke stupamo mi osobitim oduševljenjem pred uzvišeno lice Vašega Veličanstva našega kralja, našega premilostivoga gospodara i otca, da prigodom toli milostivna posjeta u naših biskupijah najpokornije i najsrdačnije pozdravimo Vaše Veličanstvo u ime stolnih kaptola, klera i svih vjernika te ujedno Vaše Veličanstvo radostnim i obćenitim oduševljenjem uvjeriti o neuzkolebivoj vjernosti i djetinjoj odanosti našoj. Svemogući Bog čuvao i štitio Vaše Veličanstvo i premilostivnu našu kraljicu, kao i sav previšnji carsko-kraljevski dom, te poživio Vaše Veličanstvo jošte mnogo godina na slavu i sreću ljubljene naše domovine i čitave austro-ugarske monarkije!

Njegovo Veličanstvo odvrati:

„Zahvaljujem se Vašoj Uzoritosti i svemu katoličkomu svećenstvu na uvjeravanju vjerne odanosti i na izjavljenih želja; to je zaista samo u prilog mojim očinskim namjeram i razlog da će svi svoje dužnosti po svomu zvanju kao pravi svećenici katoličke crkve, kao vjerni gradjani nerazdruživo sjedinjenih zemalja Moje ugarske krune vazda pravo spoznati i vršiti na dobro sv. vjere kao nemanje na probit priestola i monarkije i pod njezinom zaštitom stojećih katoličkih vjernika. Osvjedočen da se katol. kler obojega obreda u ovih zemalja nikada ovom mišljenju iznevjeriti ne će, nadam se Vaš na ovom putu kao dosele tako i u buduće vazda uvjeriti o mojoj carskoj milosti i naklonosti."

Urednik dr. **Ante Bauer.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 38. U Zagrebu, 20 rujna 1888. **Tečaj XXXIX.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za pretplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Duhovna pastva kod njekih stališa.

Cilj i svrha svakoga dušobrižnika jest, da posveti ne samo samoga sebe, već i one, koji su mu povjereni i da bude posrednikom medju Bogom i njima. Kad je ovo svrha svakoga dušobrižnika, to mora on i sve učiniti, da tu svrhu i zbilja postigne. Ako mu to uviek i ne podje za rukom, nije za to odmah dušobrižnik kriv; jer često ne može postići ovu svrhu uz najveći trud. Nu često može biti krivnja dušobrižnikova, ako tu svrhu ne postigne, jer ne umije dobro rukovoditi pojedine stališe. Tako je mnogi prama t. zv. „integenciji" vanredno ljubezan i fin, ne usudjuje se koriti ljude iz boljih kuća, njihove griehe lako izpričava itd., dočim obratno prama siromašnijim i prostijim nije prijazan, misli, da mu ne treba ni kakve osobite premudrosti, da nje rukovodi. Napokon mnogi se malo ili ništa ne skrbi za proletarijat, kao što su: propali imućnici, skitalice, prosjaci, ljudi bez stalnoga posla i u obće takvi, koji će sve moguće učiniti i koji su na sve pripravni u svakom političkom ili socijalnom gibanju. Zar ne vriedi duša siromaka, seljaka ili u obće prostijeg čovjeka, koliko i duša inteligentnog? Zar nije i ona odkupljena dragocienom krvi našeg Spasitelja?

Svrha ovog članka, koji donašam po znamenitoj jednoj knjizi *), jest, da se dušobrižnik sjeti, kako mora obćiti i kako mora rukovoditi ovakve ljude. Za to ću razdieliti članak u troje, pa govoriti najprije o duhovnoj pastvi kod inteligencije, zatim o duhovnoj pastvi kod neukih i prostijih i napokon o duhovnoj pastvi kod proletarijata.

*) Aus dem Priester — und Seelsorgleben für Priester und Seelsorger. Ed. II. god. 1862.

I. Duhovna pastva kod inteligencije.

Vanjština svećenikova je kamen smutnje njekoj vrsti „inteligencije". ako svećenik izvan crkve hoda u kleričkom odielu. To je sredovječno, fratarski, odveć ozbiljno. Takvi bi rado, da se svećenik priključi noblesi i u odielu i ponašanju, jer to bi bila inače povrieda, „bon tona", kad bi ovakova vrst inteligentije njekoga brojila svojim, kog je poznati kao svećenika; dá, to bi bilo i neugodno u družtvu, kad bi se morali uviek sjećati: Ovaj je katolički svećenik!

Lude! kao da katolički svećenik smije mariti, da bude član takovih ljudi i njihovog družtva.

Takovi ljudi, da predobe svećenika za sebe, hvale ga obično, da je dobar propovjednik. Koj čuje takovu hvalu od ovakovih ljudi, neka se dobro izpita, nije li možda dosele navieštao rieč ljudsku mjesto rieči božje.

„Inteligencija" zahtieva obično od svećenika, da je u crkvi ili ugodno zabavi ili do suza gane. Osim toga mnogo drže do liepih i biranih rieči i fraza. Po njihovom morao bi propoviedati svećenik samo o ljubavi, uztrpljivosti i milosrdju božjem; svećenik bi morao bielim i čistim učiniti istoga vraga.

Bilo je a možda ima i danas takovih svećenika, koji su zaboravili na svoju božansku misiju, te se ponizili do salonskoga fićfirića, i propoviedali samo takove stvari, koje ne bi uznemirile nježnu savjest takovih ljudi. Svećenik mora i takove sjetiti na sud božji, na smrt, pakao itd. makar i njekoliko takovih nježnih srca pade u nesviest. Svećenik mora i „inteligenciji" reći, da je grieh grieh, da je preljub preljub, ne mareć ni malo, što će mu slušatelji reći. Za čudo, kako mnogi misle, da su dobro poučeni u kršćanskih istinah svi oni, koji se

odievaju u svilna i fina odiela, prem se lako možemo osvjedočiti, da baš ovakovi ne znadu često ni najjednostavnijih pitanja iz katekizma. Što koristi „liepa“ propovied, ako slušatelji ne znaju ni počela kršćanske znanosti. Takovo propoviedanje neće naići na plodnu zemlju. To znači mlatiti praznu slamu.

„Naobraženi“ hoće imati i kod izpoviedi nešto posebna, kao da za nje obstoji drugi kakav božji zakon ili kao da je to milost za Boga, ako oni dolaze na izpovied. I ovdje valja načelo, da istina mora ostati istina, a grieh grieh. Ja odobravam i hvalim sve moguće obzire na stališ i dostojanstvo, ali uz sve to i kod inteligencije ostaje smrtan grieh smrtan grieh, pa se ne smije reći da je smrtan grieh lahak grieh ili samo slabost, o kojoj nije vriedno govoriti. Težko je „naobraženom“ čovjeku kleknuti pred selskim ili nižjim svećenikom, da izpoviedi griehe svoje, ali takav neka znade, da kleči pred zastupnikom božjim, pa čim mu je to težje, da ima tim više zasluga, ako je inače skrušen i iskren. Izpoviedaonica je mjesto, gdje su svi jednaki.

Jednom moraju svi umrieti, pak će tako stići ova sudbina i „naobraženog“ čovjeka.

Strah pred smrću je naravan, i svetci bojali su se smrti; nu nenaravno je bolestnika ili umirajućega zavaravati, sladkimi riečmi, da se ne plaši smrti, samo da se ne izpovjedi. Koliko ima više puta svećenik truda, dok mu se milostivo ne dozvoli, da samoga Isusa u presvetom sakramentu donese u takvu finu, odličnu kuću. Pa onda, kad stupi u takvu kuću, čuje stoputa, da neka bude blag sa bolestnikom, neka mu ne govori o smrti, o sudu božjem itd. Koliko se puta dogadja, da mnogi mladić ili djevojka umre u naručaju svog ljubovnika ili ljubovce, i tako izdahne svoju „liepu dušu.“ Je li to priprava za sud božji? Mjesto razpela — ljubovnik ili ljubovca! Da li to znači umrieti u Gospodinu?

Kad takvi ljudi čuju, da Bog i crkva ne sudi ljude po časti i stališu, već po njihovom životu i da je pred Bogom mnogi od njih manji nego li zadnja sirota, tada će svećenik čuti sigurno, da je bedasti pop, da ne ima naobrazbe, da je prost itd.

A kakvo je ponašanje „inteligencije“ u crkvi? Ako već zauzmu prva mjesta u crkvi, to mora svećenik od njih tražiti, da se i pristojno ponašaju, jer crkva nije mjesto, da se u njoj razgovara, ogledava, pazi na toilete itd. Što vriedi za seljake, to valja i za gospodu: Non licet tibi.

A šesta zapovied? Poznanstva, ljubakanja ne samo, da to nije grieh kod njih, već je to znak finog takta, ugladjenosti. A kad se svećenik usudi propoviedati protiv toga, jao takovom svećeniku od njih. A zar svećenik ne mora žigosati i nje radi ovih grieha? Ko bi šutio, taj neka promozga rieči prorokove: „Vae (vobis sacerdotes) qui dicitis malum bonum, et bonum malum, ponentes tenebras lucem, et lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, et dulce in amarum. Vae (vobis sacerdotes) qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobismetipsis prudentes.“ (Is. V. 20. s.)

Dok božji zakon ne ima iznimke za „naobražene“, mora svećenik koriti i nje radi grieha, ozbiljno i strogo, kadgod je potrebno.

II. Duhovna pastva kod seljaka.

Mnogi misli, da je lako obavljati duhovnu pastvu kod seljaka i prostijeg čovjeka. Na nje otresava se svaki pisarčić, pa kako je mnogi vanredno ljubezan i fin prama inteligenciji, tako je obratno mnogi neprijazan sa prostijim čovjekom, pa ne bira ni malo rieči, koje rabi prama njim u propoviedi ili u razgovoru. Ako ko misli, da ne iziskiva duhovna pastva kod prostijih nikakove mudrosti, već da je dosta, ako je s njimi grub i prost, taj se vara. I u tielu prostoga čovjeka bije srce, možda čistije i bogoljubnije nego u mnogog naobraženog čovjeka. Dušobrižnik neka ne misli, da je suvišno proučavati ćud prostoga puka, i po dobivenom uspjehu udesiti duhovnu pastvu. Prosti puk voli svog dušobrižnika, ako ovaj nije ohol. Bilo je dušobrižnika, a možda ih i ima, koji dolaze u doticaj sa svojimi župljani samo „službeno“, tako da se ovi ne usudjuju doći svom dušobrižniku, da ga pitaju za savjet u svojih stvarih. Ponašanje mnogoga je otresito i kao proračunano, da odbije svakoga od svog dušobrižnika. Prosti puk takvog dušobrižnika neće sigurno obljubiti, već će se ga bojati. Strah pako sigurno nije temelj, na kojem bi mogao uspješno raditi dušobrižnik u duhovnoj pastvi.

Često je čuti, da ne treba skoro ni kakove priprave za propovied kod prostoga puka. A naprotiv je istina, da je baš najtežje propoviedati prostomu puku, pa da za to treba i dobre priprave, jer je laglje propoviedati naobraženim, nego li prostom puku, ako hoćemo, da puk propovied razumije i da mu bude na korist. Svako znade, koliko treba muke, truda i vježbanja, da se djeca pouče u svetih istinah, i da ove istine shvate; nu i prosti je puk kao diete, te mu se moraju kršćanske istine jasno i jedno-

stavno protumačiti, a za to treba dobre pripravo.

Velika je pogrješka, ako dušobrižnik dugo propovieda prostomu puku. Ovo je korio i sv. Franjo Saleski. Propovied neka ne traje dulje od pol sata, ali za to neka bude jezgrovita i dobra. Propovied ne smije biti za to odveć duga, jer treba osobite duševne sile, da prosti puk crpi korist iz takove propovied. Dušobrižnik neka govori u svojoj propoviedi o jednoj stvari, neka ju svetrano obrazloži i protumači i neka pruža prostomu puku samo zdravu hranu.

U izpoviedaonici ne umije mnogi dušobrižnik rukovoditi prosti puk Mnogi misli, da je svoje učinio, ako se napsuje seljaka, ako ga počasti krupnimi naslovi, kao: osal, vol itd. te mu naloži pokoru i odrieši ga od grieha. Istina, naš puk je kadšto prost kod izpoviedi, on nebira i ne pazi na rieči, govori tako, da se i srdimo, a griehe svoje kaziva najprostijimi izrazi. Nu za to je prosti puk obično kod izpoviedi iskren. Mudar izpovjednik biti će ljubezan i sa prostim pukom, pa ga neka sjeti kod prostijih izraza, kako ima govoriti. Prostom puku koj nije pokvaren današnjim duhom vremena, stalo je do toga, da se iskreno izpovjedi, i puk će se uviek izpoviedati iskreno, dok vidi za sebe iskrenu sućut u svom dušobrižniku, i dok ne ide u izpovjedaonicu sa strahom pred psovkami. Dušobrižnik više će postići ozbiljnom, a gdje treba i strogom opomenom i naukom, nego kojekakovimi psovkami i vikom.

Prosti čovjek, ako oboli sám ili član njegove obitelji, hiti da primi sv. sakramente umirućih, i što mnogo vriedi za dušobrižnika, on može sa takovim bolestnikom otvoreno govoriti o smrti, i tako ga pripraviti na sretnu smrt, dočim premnogi od „inteligencije“ ili ne zovu svećenika, ili ga zovu, kad mu je duša „na jeziku.“ Prostiji čovjek laglje umire od mnogog naobraženog, jer mu smrt ne ima šta oduzeti, a može mu mnogo dati, nebo. Za to i vidimo često, kako su prostiji na smrtnom krevetu mirni, puni pouzdanja u milosrdje božje i puni ufanja, da će im Bog naplatiti križ, koji su tako uztrpljivo podnašali na ovom svietu. A mnogi od „inteligencije“ i bogatijih umire zdvojno, nepomiren sa Bogom, a možda proklinje i Boga i uru, u kojoj se je rodio. Naravski — mnogi od ovih nije znao, što je siromaštvo, nevolja i drugo zlo ovoga svieta. Imali su svega, što im je poželilo srce, a sada moraju ostaviti sve ovo. Težko je to umirajućem i njegovoj rodbini i prijateljem, koji hoće da izkažu svoju sućut bolestniku i pokojniku plačem, zdvojnom vikom a možda i mrmljajuć proti Bogu i njegovoj providnosti. A zar taj silni plač, ta zdvojna vika, to mrmljanje protiv Boga niesu ostatci poganstva, koje ne ima ufanja, kako veli Apostol?

A poslije smrti? „Inteligencija“ obično pokapa svog pokojnika velikom svečanošću, a veliko je pitanje, da li je ta svečanost u istinu kršćanska. A koliko mole ovi za svoje pokojnike? A prostiji čovjek? Tih je sprovod njegovog pokojnika, putem do groblja moli, a kasnije žrtvuje zadnji svoj — težko zasluženi novac, da se služi sv. misa za pokoj duše njegovog pokojnika. Kad bi naš prostiji narod htio plakati, tá morao bi plakati dan i noć — uviek —, nu vjera uči — živa njegova vjera, koje, hvala dobromu Bogu, još imade u našem narodu — da će jednom na drugom svietu nagraditi strogi ali i pravedni sudac sve zlo, koje je ovdje uztrpljivo podnašao.

Zar ne mora dakle dušobrižnik biti ljubezan i prijazan i sa prostim pukom? Dobroćudni naš hrvatski narod vratiti će mu stostruko ljubav za ljubav. A dobri Bog, zar će mu on to dužan ostati? Né, sigurno ne!

(Konac će sliediti.)

Liturgije obreda grčkoga.

Po Popielu i Pelešu *) napisao Maksim Rebić.

Sveta naša crkva katolička, koja je u vjeri jedna, imade ipak više obreda t. j. više bogoslužen'ja, kojima ljudi svoju vjeru vanjskim načinom ukazuju. Najznamenitiji od svih obreda na **zapadu** jest obred **rimski**, a najglasovitiji na **istoku** jest obred **grčki**. Da u crkvi ima različnih obreda, tomu se ne može niko razložno čuditi. Jer imade obreda **bitnih**, koje je ustanovio sam Isus Hrist. Taki obredi ostadoše jedni i nepromijenjeni na istoku i zapadu. A opet imade obreda **ne bitnih**, koje je ustanovila i još ih sada ustanovljuje crkva vlašću, danom joj od Hrista. Ti obredi mogu se mijenjati i mijenjaju se po okolnostima, po uvidjavnosti neprevarljive, Duhom svetim ravnane i vodjene crkve, koja se neprestano mora obazirati na ljude, vremena i mjesta. Kad je crkva ustanovljivala svoje obrede, da uredi vanjsko bogosluž je, bila su u crkvi dva najodličnija naroda: grčki i rimski, koji su se razlikovali medju sobom i geografskim položajem i kulturom i načinom mišljenja. Da zadovolji srca jednoga i drugoga naroda, uvela je crkva i dva različna obreda. Koncem 4ga stoljeća pregledali su, ispravili i uredili obred grčki sv. Vasilije Veliki, arhiepiskop u Cesareji kapadokijskoj i sv. Ivan Zlatousti, arhiepiskop carigradski. To isto učiniše na

*) Попелъ: Литургика церкви греческо-каволической Львовъ 1862 Пелешъ: Пастырское богословіе. Вѣдень 1876/7.

*

zapadu sv. Ambrosije, episkop milanski i pape Gelasije i Lav Veliki, a osobito koncem 6oga stoljeća pape Gregorije Veliki.

Tako eto postadoše obredi grčki i rimski. Obred grčki uhvatio je korjena i raširio se je po istoku, te makar i ima više istočnih obreda, koji š njime nijesu u svemu jednaki, to se on ipak kao najljepši, najznamenitiji i najrašireniji zove κατ' ἐξοχήν obred istočni. Tako isto raširio se je na zapadu obred rimski, te premda imade više obreda na zapadu, koji se š njime ne slažu posvema, zove se on opet κατ' ἐξοχήν obred zapadni.

Nama je ovdje zadaća objasniti liturgije grčke, ispustivši ostale liturgije istočne, a ni ne dotaknuvši se liturgija zapadnih.

Imade tri liturgije grčke: liturgija sv. Vasilija Velikoga, sv. Ivana Zlatoustoga i liturgija prije osvećenih darova (преждеосвященныхъ). Sv. Vasilije Veliki od g. 370—379. episkop u Cesareji kapadokijskoj preudesio je liturgiju od sv. apostola Jakova spisanu, koja se je tada upotrebljavala u Carigradu; nego sve bitne stvari ostavio je u cijelosti. On je samo skratio tu liturgiju s toga razloga, što su apostoli i njihovi prvi nasljednici veoma dugo ovršivali taj božanstveni čin, a u vrijeme sv. Vasilija već su kršćani bili ohladnjeli, te od službe Božje počeli izostajati. Tu tako skraćenu liturgiju primio je sav istok, a sada se ona obavlja 10 puta na godinu i to: u 5 nedjelju velikoga posta, na veliki četvrtak i veliku subotu; za blagdan sv. Vasilja V., u oči rodjenja Hristova i sv. Bogojavljena; a ako bi se badnjak tih blagdana slučio u subotu ili nedjelu, onda se sv. služba Vasiljeva obavlja na sam dan praznika. Slijedećega stoljeća preudesio je opet liturgiju sv. Vasilja V. sv. Ivan Zlatousti, arhiepiskop carigradski. On je ostavio sve nepromijenjeno osim što je skratio njeke poduže molitve. Tu liturgija obavlja se uvijeke osim na gore rečene dane i na dane, kad se služi služba prije osvećenih darova. Štogod reknemo o liturgiji sv. Ivana Zlatoustoga, to isto vrijedi i o liturgiji sv. Vasilja V. Zato ih ne ćemo na pose, nego zajedno objašnjivati. Treća je liturgija prije osvećenih darova, koju je sastavio papa sv. Gregorije Dvojeslov ili Dialog I o toj ćemo poslije koju opširnije reći. Prijedjimo na tumačenje.

a) Liturgija sv. Vasilija Velikoga i sv. Ivana Zlatoustoga.

Kad je Spasitelj na tajnoj večeri svojoj pretvorio hljeb u pravo svoje tijelo, a vino u pravu krv svoju, dao je apostolima i njihovim našljednicima vlast, da i oni pretvaraju hljeb i vino u tijelo i krv njegovu te im ujedno i naložio, da to čine rekavši im: „Ovo činite na moju uspomenu.“ Sveta crkva hoteći, da sveta uspomena na Isusa Hrista bude vjernicima uvijeke živo pred očima, razredila je liturgiju tako, da nam obredi liturgije predočuju u živoj slici otajstvo upućenja i učovječenja Sina Božjega, te sva čudesna djela njegova, koja je on za nas i za spasenje naše učinio od početka do konca života svoga zemaljskoga. Taki razpored u liturgiji učiniše i sv. Vasilije Veliki sv. Ivan Zlatousti. Bogoduhi ovi sveci prikazaše nam u divnim besjedama i veličajnim obredima na početku liturgije rodjenje Isusa Hrista; u daljnjem toku njezinom život i smrt njegovu, a na pošljetku i to, što se je dogodilo po smrti Gospodnjoj. Sve to prikazano je u živim bojama očima svakoga vjernika.

Kao što sve drevne liturgije, tako se dijele i liturgije sv. Vasilija V. i Ivana Zl. na tri glavne česti i to: α) proskomidija β) liturgija oglašenih i γ) liturgija vjernih.

α) *Proskomidija.*

Prvi dio liturgije, u kome svećenik prigotavlja na žrtveniku *) hljeb i vino za žrtvu, zove se proskomidija (od προςκομίζω), što znači prinos.

Prvi kršćani prinosili su u crkvu pred liturgijom hljeb. vino, ulje, brašno itd. Svećenik bi otuda izabrao toliko najboljega hljeba i vina, koliko bi dostajalo, da se vjernici pričeste i prigotovio bi to za posvećenje. Od drugih hljebova uzimao bi maleni dio, te priložio k onomu, što je za žrtvu izabrano bilo i pri tom bi se spomenuo onoga, koji je to prinesao. Drugi prinosi upotrebljivali bi se za crkvene potrebe, za izdržavanje svećenikâ i siromâkâ, pak i za zajedničku večeru (ἀγάπη). Od toga to prinašanja zove se prvi dio liturgije proskomedija ili prinos. Proskomidija znači rodjenje Hristovo, a budući da rodjenje Hristovo nije bilo drugo, nego priprava na smrt za naše grijehe, to se u proskomidiji već spominju njeki dogodjaji iz muke i smrti Isusove kao što i njeka proročanstva i typi iz staroga zavjeta, koji unaprijed govore o rodjenju i smrti Gospodnjoj.

Svećenik hoteći obavljati sv. liturgiju, došavši u crkvu staje pred carskim vratima i poklonivši se tri puta prema oltaru, koji je svetinja nad svetinjama, moli kralja nebeskoga da dodje i da se useli u nj i u narod, koji je tu, da ih očisti od svake skvrne; jer čista srca treba da budu oni, koji obavljaju tu presvetu žrtvu. Poklonivši se, odlazi pred sliku Spasiteljevu, kojoj se poklanja i cjeluje ju moleći oprost grijehâ od Isusa, koji je dragovoljno sišao s neba, da pretrpi smrt na križu i da izbavi stvorove svoje od sužanjstva djavoljega, Poklonivši se opet ide pred sliku sv. Bogorodice, koja je izvor milosrdja, te poklonivši se i cjelovavši sliku, moli majku Božju, da pogleda na griješne ljude i da nam moću svojom isprosi milost u svoga Sina. Iza toga moli svećenik silu s neba, da bude okrijepljen milošću, kako bi otajstvo beskrvne žrtve mogao obaviti sebi na spas, a ne na osudu, pak poklonivši se narodu u znak poniznosti, ljubavi i mira, ulazi u oltar, oblači se u crkveno odijelo i umiva ruke. Umivaju se ruke i za to, šte će se svećenik doticati hljeba za žrtvu opredijeljenoga, a osobito zato, da tim pokaže čistotu duševnu.

*) Žrtvenik za proskomidiju nalazi se na sjevernoj strani oltara obično u zidu izduben.

Obukavši se i umivši ruke, pristupa svećenik k žrtveniku za proskomidiju i počme priugotavljati materiju, t. j. hljeb i vino za sv. žrtvu. Hljeb za žrtvu ima biti kvasan, a zove se prosfora (πρὸς i φέρω), što takodjer znači prinos. Prosfora je okrugla, te imade u sredini pečat okrugao ili četverouglast. Okrugao pečat znači cijenu našega otkupa, t. j. Isusa Hrista, a četverouglast znači, da se je Isus žrtvovao za sve četiri strane svijeta. U sredinu pečata utiskiva se znak pobjede, što ga je Konstantin Veliki na nebu vidio, t. j. krst s riječima: IC. XC. HIKA, što će reći: Isus Hrist pobjeditelj.

Vino ima biti čisto i od trsa. U vino se ulijeva malo vode; jer je po predanju crkve i istočne i zapadne sam Gospod na pošljednjoj večeri tako uradio.

Pripravljajući materiju za sv. liturgiju, uzima svećenik prosforu u lijevu ruku, a desnom prima koplje i reže prosforu oko pečata na sve četiri strane i tim predočuje muke Spasiteljeve. Izvlači iz prosfore izrezanu čest, koja je četverouglasta; jer je sve četiri strane svijeta osvetila Božija Riječ, koja je tijelom postala. Ta iz prosfore izvučena čestica zove se jaganjac (агнeзъ) zbog toga, što pretstavlja Isusa, koji muku trpi šuteć kao jaganjac, što ga vode na klanje, a i za to, što Isusa u st. zavjetu typon bijaše vazmeni jaganjac. Jaganjca postavlja na diskos (patenu) nauznak i reže ga u nakrst, da se pred pričešćem lakše lomiti dade, a znači to smrt Jaganjca Božijega na križu. Tada ga obraća na pravu stranu, t. j. na onu, na kojoj je križ i probada ga kopljem na desnoj strani, da označi time, kako je vojnik probo sulicom bok Isusov; a u spomen toga, što je tada iz boka Isusova potekla krv i voda, ulijeva svećenik u čašu (kalež) vina i vode.

Svim ovim ne posvećuje se još hljeb i vino, nego se samo pripravlja na pretvorbu, koja će se obaviti u liturgiji vjernih.

Sv. German vidi u ovom prigotavljanju materije začeće i rodjenje Isusa Hrista. Po njegovu tumačenju žrtvenik znači Betlehem, prosfora prečistu Djevicu, jaganjac tijelo Isusovo, izvlačenje jaganjca rodjenje, svećenik Duha svetoga, a diakon, koji stoji kraj svećenika, držeći u ruci orar, arhangjela Gavrila.

Kao što je Spasitelj sa pet hljebova nasitio pet tisuća ljudi, tako i crkva pripravlja hljeb za žrtvu u pet prosfora. Svećenik, pripravivši sv. jaganjca iz prve prosfore, izvlači kopljem iz druge prosfore česticu u čast i slavu i spomen presv. Bogorodice i postavlja ju na diskosu na desnu stranu jaganjca. Jer kao što je presv. Bogorodica stajala kod križa za vrijeme smrti Isusove i kao što ono sada na nebu odlično mjesto zauzima: tako se i pri otajstvenome ovom žrtvovanju njezinoga božanskoga Sina meće njezina čestica na odlično mjesto. Za tim izvlači svećenik iz treće prosfore devet manjih čestica u spomen svetaca, jer zborovi svih svetaca sastoje od devet činâ (ordo) i postavlja ih na diskosu u tri reda na lijevoj strani sv. jaganjca. Na ostatku izvlači iz četvrte prosfore čestice za žive, a iz pete *) čestice za mrtve, kojih hoće da se spomene, te ih postavlja u dva reda ispod sv. jaganjca kao darove, koje prinesoše skrušeni ljudi, koji trebaju milosrdja i koji čekaju i nadaju se obilnoj milosti Božjoj. Svim ovim eto predstavlja se Kralj slave, okružen vojskama nebeskim i zemaljskim; predstavlja se Isus Hrist i sva njegova jedinstvena crkva — vojujuća, trpeća i slavna, spojena jednim vezom božanstvene i svete ljubavi.

Izvlačeći čestice, svećenik spominjuć preblagoslovljenu Gospodju našu Bogorodicu i uvijeke Djevicu Mariju, moli Gospoda, da po njezinim molitvama primi ovu žrtvu na nebeski svoj žrtvenik; jer mnogo može molitva materinja kod milosrdja Gospodova. Spominjuć svece moli Boga, da nas po njihovim molitvama posjetiti udostoji, a spominjuć žive i umrle vjernike, te napokon i svoju nevriednost, moli od Boga za sve oprost grijeha hotičnih i nehotičnih.

Sada prinosi kadilo Hristu Bogu na ugodan miris i moli ga, da primi to kadilo i da nam pošalje milost sv. Duha. Kadi zvijezdu i meće je na diskos, da se pokrovac ne dodirne sv. darova. Simbolički znači zvijezda onu čudesnu zvijezdu, koja je mudrace istočne dovela do štale betlehemske. Kadi i pokrovce, te pokriva prvim hljeb i diskos, drugim čašu (kalež), a trećim, koji se zove vozduh, pokriva sve zajedno. To se čini za to, da nikakov gad ne može doći do sv. darova. Nego simbolički ovi pokrovci označuju pelene, kojima je sv. Bogorodica u jaslama povila božansko svoje dijete kao i one plahte, u kojima u grobu zavito bijaše sv. tijelo Isusovo. Na pošljetku kadi svećenik predložene sv. darove tri puta, a time nas opominje na mirisne one masti što ih donesoše žene miro-nosice kod pogreba Isusova kao i na tamjan i mirisnu mast, što na dar donesoše kraljevi istočni novo rodjenomu Spasitelja svijeta.

Svećenik pokadivši sv. dare, moli Boga, da ih primi na nebeski svoj žrtvenik, da se sjeti i onih, koji su te darove donijeli, kao i onih, za koje će biti žrtvovani. Sada čini otpust proskomidiji, t. j. moli pošljednju molitvu i time se završava prvi dio svete liturgije.

Što da rade vjernici, koji stoje u crkvi i koji čekaju, dok svrši svećenik proskomidiju i dok pristupi k sv. prijestolu? Neka se duhom prenesu u vremena Otaca i Praotaca, koji su toli željno iščekivali Messiju moleći: „Rosite nebesa pravednika!“ Neka se prenesu u strašno ono vrijeme, kad no je gotovo sav ljudski rod od Boga otpao, a bezmjerno milosrdni Bog ipak nije sasvim odrinuo od sebe čovjeka, nego si je izabrao narod, mà i nezahvalan, koji je imao podržavati vjeru u budućega Spasitelja. A predočivši si sve to živo u duhu svome treba da u svoj poniznosti i smjernosti hvalimo

*) U našim krajevima običaj je ipak, a i dozvoljeno je rabiti za sve one čestice samo jednu prosforu; dapače i obični čisti, bijeli pšenični kruh.

predobromu Bogu, što je udostojao nas, da živimo u novom zavjetu, u vrijeme milosti, te što poznamo Spasitelja i vjerujemo u njega; jer ko vjeruje u njega, ne će propasti, nego će imati život vječni!

Svećenik u proskomidiji spominje svu crkvu: nebesku i zemaljsku; moli se za žive i za umrle pravovjerne kršćane. Tako se i mi duhom svojim uznesimo u nebesku crkvu, te molimo svece Božje, da nam budu zagovornici i zastupnici pred prijestoljem Boga Svevišnjega, kako bismo i mi na ovoj zemlji vjeru sačuvali, dobar tečaj svršili, te se jednoč š njima sastali u cvjetnim rajskim poljima. Molimo se za bijedne duše u očistilištu, da im Bog skrati teške muke njihove po molitvama crkvenim. Molimo se za sve žive vjernike, da se ne odvrgnu od svoje matere, sv. crkve katoličke, molimo se i za braću izvan crkve, da spoznaju istinu i da spoznaju, što im na spasenje služi, kako bi se čim prije ispunile riječi Hristove: „I bit će jedno stado i jedan pastir!"

(Dalje će sliediti.)

Scientia media po naučanju sv. Tome.

(Dalje.)

10. Scientia *media*, treba ju nazvati po P. Maurusu, jer se nalazi medju scientia simpl. intelligentia i visionis. On govori: *scientia, qua cognoscit (scl. Deus) veritates contingentes antecedenter ad omnia sua decreta libera, supponit scientiam simplicis intelligentiae, et antecedit scientiam visionis fundatam in decretis, et ideo est inter utramque media.* — Naprosto veleć, nije istina, — da spoznaja, kojom Bog poznaje slučajne istine neovisno od svih odluka svojih, supponit *scientiam simpl. intelligentiae*; nipošto, ona nje ne predpostavlja, nego je baš ona *scientia simpl. intelligentiae.* Kad na ime u stvorovih ništa stvarna biti nemože, što nebi ovisilo od volje ili odluke Božje, tad valja *in signo decretum antecedente* sve samo u moći (potentia) Boga ili stvora shvatiti, a ne kano nješto aktualna. *)

Ovakove pak potencialne stvari Bog spoznaje, što no se veli per scientiam simplicis intelligentiae; ona nje ne prepostavljaju, već tvore. Nakon odluke pak spadaju u broj onih stvari, koje će se jednom zaista sbiti, i tako spadaju na spoznaju, koja se zove scientia visionis. Uslied rečenoga nije daklem spoznaje, koja bi bila posried scientiae simpl. intellig. i visionis, kako se nagoviešta izvorom *supponit*, koji bi se imao zamjeniti riečju *constituit*. Pak tako preostaje tekar dvojaka, a ne trojaka spoznaja.

11. Nadalje je opaziti, da P. Maurus pravo kaže (l. c. p. 45. n. 17.): licet enim inter haec duo — objectum contingens existit, objectum contingens non existit — non detur medium, datur tamen inter haec duo — cognitio cognoscit de objecto, quod absolute existit: *cognitio cognoscit, quod non existit* —; jer su oba posljednja stavka jestna (affirmativna) i niesu oprečna (contradictorina), a po tom preostaje mogućnost, ne spoznati niti jedan niti drugi. Ali, ovako za sad odvraćam, (cf. toč. 25.), stalno je, da nema ništa trećega medju ova dva stavka: spoznati predmeti ili će se dogoditi ili se neće dogoditi. Sbudu li se spadaju na sc. visionis, nesbudu li se, spadaju na sc. simpl. intelligentiae. Doista može onaj koji spoznaje, abstrahirati od

---

*) Da tegotno ovo razglabanje bude što shvatljivije, poslužiti nam se analogijom i paziti na vrst i način kako čovjek buduće dogodoštine spoznaje, koje od njegove sobstvene slobodne volje ovise. — Pomislimo čovjeka koji razmišlja, što će uraditi sutradan. Sve dotle, dok se nije razmislio i odlučio, — (koj položaj mudroslovje označuje stereotypnom formulom: in signo decretum antecedente), — neznade niti baš može kazati, što će se sutra sbiti. Odlučio li se, tad znade i saobćiti može, što će se sbiti; on poznaje buduće po svojoj nakani (decretum voluntatis) ili na filosofsku: in signo decretum subsequente. — U spozaje Božje nije susljedne vremenite zaporednosti, kako u čovjeka, po tom nije antecedere i subsequi, jedno za drugim razumjeti, već antecedere ovdje znamenuje toliko, koliko „bez odnošaja" spram odluke, a subsequi koliko „sa odnošajem" spram odluke. Sve moguće na svietu, što podpada scientiae simpl. intellig. Dei, razpada se jednako u dva velika odsjeka: prvi sačinjava sve moguće, što je u odnošaju spram koje odluke Božje, te će stoga zaistno nastupiti i zato scientiae visionis pripada; drugi tvori sve moguće, što nije u odnošaju spram odluke Božje, po tom ne prekoračuje nikada granicâ puke mogućnosti i ostaje sveudilj predmetom scientiae simpl. intelligentiae. Visoki pisac dokazuje gore, da za znanje, koje se zove scientia media u Boga nema nikakva predmeta. — — Da to što bolje objasnimo pomislimo i opet čovjeka, koj razmišlja što će sutra uraditi. Dok se još nje stalno odlučio, njegova se misao uviek kreće „in signo decretum antecedente" te možemo razlučiti dvovrstno mišljenje: prvo, on misli na nešto lih mogućega, bez da se ikako odlučio; drugo, on misli na moguće, ali s obzirom, ako se s druge strane ovo ili ono sbude, uraditi ću, već kako bude. Tuj proizlazi nešto uvjetno budućega. Onaj, koj promišljava, znade i može barem uvjetno, poznajom svoje volje kao uzroka, predviditi, što će se u buduće dogoditi. — Tudier misle mnogi mudroslovi naići posebni predmet scientiae mediae. Neka bi bilo na njihovu gledom na ljudsko predvidjanje, ali gledom na spoznaju Božju, po kardinalu Pecciju, takovo predpostavljanje uvjetnih dogodovština. kano posebnoga predmeta scientiæ mediæ ostaje beztemeljno. Jer ovako umuje kardinal Pecci: ili uvjetovano buduće stupa u istinitost, tad ga Bog predvidi scientia visionis, — ili neće stupiti u istinitu postojnost nikada, tad podpada scientiae simpl. intelligentiae. Jer ako u ljudskom predvidjanju, uvjetno buduće i odgovara uvjetnoj odluci volje, to ipak nebiva tako u Božjem predvidjanju. Ovdje uvjetno buduće koje neće aktualno nikad biti, ne predpostavlja uvjetni upliv volje, kad svemoguća volja Božja neće ničesa uvjetno, već se jedino odnosi na Božji um, na znanje, koje se zove simplex intelligentia. Nastupi li pako odnošaj spram stanovitoj odluci Božjoj, tad će biti aktualno i pripada scientiae visionis.

absolutne eksistencije ili neeksistencije. Ali ne gledeć na ovu abstrkciju sveudilj ostaje istina: da predmeti obstoje ili ne obstoje. Po tom zvati će se spoznaja, obstojećeg predmeta, sc. visionis, a neobstojećeg predmeta sc. simpl. intelligentiae. Predpostavivši dakle spoznaju, mora ona biti nuždno ili scientia visionis ili simpl. intelligentiae.

12. Poslije ovog tumačenja nastaje pitanje: kako i kojom spoznajom je Bog znao da bi u Tyru i Sidoni bili u vreći i pepelu činili pokoru, kad bi se kod njih bila dogodila čudesa, koja su se dogodila u Korozainu i Bethsaidu, — da li scientia visionis — ili simpl intelligentiae? Ne može se kazati, da je to spoznao scientia visionis; jer se ova proteže na dogodjaje, koji će se jednom u istinu sbiti; a pokore nije nikad nastala u Tyru i Sidonu. I opet se ne može reći, da je to spoznao scientia simpl. intelligentiae; jer se ova proteže na stvari, koje su u moći Boga ili stvora; u našem pak se slučaju neradi samo o mogućnosti činiti pokoru, već o činu: Krist nije rekao, pokoru bi činiti mogli, nego pokoru bi zaista činili. Poklem nije dakle niekati, da je u Bogu s jedne strane bila uvjetna spoznaja pokore Tyra i Sidona, pak kad se s druge strane uvaži, da ova spoznaja niti je scientia visionis — niti simpl. intelligentiae, nije li nam dopustiti, da izim dvovrstne jur spomenute postoji još i treća vrst spoznaje? koja bi to bila, nego *scientia media?* Razdioba znanja in scientiam simpl. intelligentiae — i visionis po tom nije podpuna. Bila bi podpuna, kad bi se prva označila, da je spoznaja onih stvari, koje nikad neće zaista biti; a druga, da je spoznaja onih, koje će jednom zaisto biti; jer tada nema trećega. Ali kad se prva označuje, kao znanje onih stvari, koje su u moći Boga ili stvora, pak neće aktualno nikad biti, onda je mjesta za (treću) srednju, t. j. kad Bog nešto poznaje, ne u jednostavnoj moći stvora, već u moći za čin opredjeljenoj. Čini se po tom nuždnim, da razdjelba bude podpuna, dodati treći članak, naime, treću vrst spoznaje dopustiti, koja niti je scientia visionis — niti simpl. intelligentiae.

13. Riešiti ovu potežkoću, jest po mojem opaziti, da Krist Gospodin riečmi: *poenitentiam egissent,* nije nešto budućega i u mogućnosti označio već nešto nazočnoga i u činu. On je označio naime zaistno razpoloženje na pokoru u Tyra i Sidona, predpostavivši, da bi u njih tvorena bila čudesa, koja bijahu u Korozainu i Bethsaidi. Gospod Bog, koji iztražuje srce i bubrege, poznavao je podpunoma pripravnost, koja se nalazila u srcih Tyranâ i Sidonjanâ, i koju ništa svladati nebi moglo. Što je sjegurno predvidio, izrekao je, da bi, kad bi se u njih takva čudesa sbivala bila, u vreći i pepelu pokoru činili. — Slično se i ljudi izražavaju, kad poznaju značaj bližnjega, n. p. kažu: kad bi dobročinstva, koja sam ti izkazao, ovomu ili onomu pružio bio, zaista bi postigao, čega kod tebe postigao nisam. Razlikuje se znanje Božje i znanje čovječje u toliko, što naše znanje neprekoračuje moralne sjegurnosti, čega radi uviek uključuje količinu vjerojatnosti i nagadjanje, pošto čovjek sástav nutarnosti ne vidi, nego po vanjštini na unutarnjost zaključuje; nasuprot Bog, kojemu je nutarnjost baš kao i vanjština jasna i otvorena, posjeduje ne samo moralnu, vjerojatnu i nagadjajuću sjegurnost, nego jasnu i nepogriešivu. Zaključimo dakle, da se kako ljudsko tako Božje znanje u navedenom slučaju proteže na nešto, što je u činu, a nipošto na nešto, što je u mogućnosti. Indi, čini se slobodno reći, da je Krist gornju izjavu vrh stanarâ Tyra i Sidona u posljedku scientiae visionis učinio.

(Dalje će sliediti.)

Jedan priedlog.

Naše je dušobrižno svećenstvo za ovogodišnje pismene radnje dobilo zgodna pitanja. Osobito u horu je 1. i 3. pitanje. U prvom se pita za dokaze, koji dokazuju božanstvo Spasitelja našega Isusa Krista, a u trećem: e da li konkordat imade i poslije povraćena ustava kriepost zakona. Ovo je treće pitanje već više puta razpravljeno u ovome listu, a u najnovije su vrieme i lajici rekli znanstvenu svoju rieč. Ako su ova pitanja zgodno odabrana prema okolnostima u kojima živimo, čini nam se, da neće biti neumjestan ni priedlog, što nam ga poslao prijatelj dušobrižnik.

Prijatelj piše ovako:

Od neizrecive je važnosti za praksu i kuratno svećenstvo pitanje o konkordatu, da li imade i poslije povraćena ustava u Hrvatskoj kriepost zakona. Jer kako se to pitanje načelno rieši i kako se u praksi tumači i provadja, tako se mnoga ustanova konkordata oživotvara. A pošto kuratno svećenstvo u javnoj upravi najčešće dolazi u doticaj sa državnom vlasti, to nije čudno, da nastane više puta nesporazumak i konflikt radi krivo shvaćenog odnošaja, koji se jasno u konkordatu odredjuje. Za to ne može kuratno svećenstvo dosta se zahvaliti uglednikom znanosti, koji su pitanje o konkordatu načelno razbistrili i temeljito dokazali, da konkordat, dotično ces. patent od 5. studenoga 1855. imade kriepost zakona u Hrvatskoj onako, kao što ima obći aust. gradjanski zakon publiciran ces. pat. od 29. stud. 1852. jer nije ustavnim putem preinačen ni dokinut. (sr. Dr. Bresztyenski „Katol. List" br. 34. o. g., Dr. Vernić br. 37. o. g. i Dr. Belaj od g. 1885.)

Budući dakle da konkordat nedvojbeno imade kriepost zakona u Hrvatskoj, barem de jure;

budući da državna vlast de facto ne respektira konkordat kao državni zakon;

budući da je hrvatska državna vlast zastupana po visokoj kr. zem. vladi bez ikakove zadovoljštine dopustila sveučilištnomu profesoru povriediti čl. I. i XVI.;

budući da je državna vlast dopustila jednostavnomu občinskomu bilježniku bez zadovoljštine povriediti čl. XIV. zlostaviv dostojna svećenika;

budući da je u javnih glasilih priobćen nazor preuz. g. bana, koji anticipira mnienje i odluku većine hrvatskoga sabora, kao da konkordat neima obvezatne moći;

budući da se ovakovom praksom izvraća narav konkordata a jozefinizam u Hrvatskoj život pokazuje tako, da se na pitanje g. zastupnika Ittlingera može odgovoriti, da konkordat u praksi de facto ne obstoji;

s toga bi bilo umjestno, da u nuždnoj obrani katoličke sviesti kuratno svećenstvo u konferenciji sljedeći ili slični priedlog usvoji, te zamolbom na uvaženje pošalje preč. nadb. duh. Stolu i Uzoritomu g. kardinalu i nadpastiru:

Budući da konkordat u Hrvatskoj imade kriepost zakona, to neka se ta kriepost u čistoći uzpostavi a dosadanje povriede treba sanirati tako, da se zadovolji ustanovi čl. I. i XVI. i više put povriedjenoj ustanovi čl. XIV. Jer ako bi slobodno bilo vriedjati konkordat kao eminentno državni i crkveni zakon, tada ne ima razloga, zašto se ne bi svaki drugi državni zakon vriedjao i gazio, a tada bi nastalo bezzakonje i anarhija.

U buduće ili neka se točno obdržava konkordat ili neka se ukine dogovorno ustavnim putem. Ako se ukine, tada neka bi se katolička sviest pričvrstila na kanonsko pravo, kako je vriedilo prije konkordata, neka bi se ukinula privilegija državnoj vlasti od Svete Stolice dana i neka bi se katoličke zaklade, kao vjerozakonska i naukovna postale iz dobara katoličkih dokinutih redova povratile autonomnoj katoličkoj crkvi.

Gjuro Ortner,
administrator župe.

Viestnik.

Zagreb. (Promjene u nadbiskupije.) Premješteni duh. pomoćnici: g. Nikola Matica iz Moravča poslan za upravitelja župe u Vukmanić, g. Baranašić Gjuro iz Pakraca u Prelošćicu, g. Oslaković Ivan iz Rače u Dubravu kraj Ivanića, g. Pavlović Josip novomisnik u Pakrac.

Rim. Sv. će otac još jednom saći u baziliku sv. Petra i to posljednje nedjelje ov. mj. te će i on služiti svečane zadušnice za pokojnike. Pripustiti će se 20.000 od mnogobrojnih talijanskih hodočastnika, koji će se tad u Rim sakupiti.

(Leon XIII. i Armenija.) Sv. je Otac 25. jula poslao biskupom, svećenstvu i narodu Armenskomu okružnicu „Paterna caritas", u kojoj odaje veliku svoju radost, što je u Armeniji tako reći sa sviem ne stalo razkola. Sv. Otac spominje, što je sve dobra načinila crkva katolička i najvrstniji njezini muževi, da se poluči sveti ovaj cilj; svjetuje ih, kako će se ovo jedinstvo što jače učvrstiti; nagovara ih, da svim marom pregnu, da se i drugi narodi istočni, koji su još odieljeni od sveobće kat. crkve, privedu ovomu jedinstvu.

Ovo je ujedinjenje Armenaca sigurno velika radost sv. Otca, koji je već tolikimi djeli i nastojanji n. pr. Grande munus — pokazao, koliko mu je na srcu ujedinjenje istoka i zapada u jednoj sv. crkvi.

E, mora da je velik grješnik taj Leon XIII.! Kako da nije, kad su „*Nar. Nov.*" u 213. br. od 17. o. mj. napisale: „Velik je grješnik, tko dira u pitanja religiozna dan danas, gdje slobodoumje i prosvjetljeno znanje potrebah i težnjah čovječanstva nipošto neide za tim, da koga vriedja ili prieči u izvršivanju svoje vjerske ćuti. Pod ovim pak „vriedjanjem i priečenjem" se misli nastojanje oko izmirenja. Ti Leone, koji si nedavno zadivio sviet svojom okružnicom o slobodi, dodji poštovanomu piscu Nar. Novina, da te pouči, što je „slobodoumje"; Tvojemu se umu divi sviet, dodji da naučiš za čim smije težiti „prosvjetljeno znanje" Dodji tim radje, jer će te poučiti prijateljsko srce, koje od njekoliko dana strepi za spas crkve katoličke!!

Amerika. (*Spomenik jednomu Jesuiti*) Još godine 1883. zakonom su odredili u Sjedinjenih državah, da svaka država imade poslati dvie statue, koje će se za znak narodne zahvalnosti postaviti na kapitolu u Vashingtonu. Senat u Visconsinu jednodušno je označio kao jednoga od tih velikana Isusovca *P. Marquette-a*, jednoga od prvih misijonara indijskih. On je punih četrdeset godina izpitivao one nepoznate krajeve služeći u jedan mah vjeri, civilizaciji i znanosti. Senator *Genty* ovako je označio, čime je č. otac zavriedio, da ga se sa zahvalnošću sjećaju Amerikanci:

Lozinka je naše republike: Napried. Ostajmo joj vjerni pr znavajući zasluge Marquettea. Dajmo mu zasluženo mjesto medju heroji Amerike, da djeca naša i djeca djece naše časte patriota i apoštola.

Prava zakonske, nezakonske i pozakonje te pod svoju uzete djetce Izradio i sastavio *Vilim Graber*. Ove davno obećana i oglašene knjige izašao je prvi svezak; pisac je opravdao, za što je djelo i to tek polovina izašla tako kasno. Mi ćemo je u kojem od idućih brojeva ocieniti.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u članove III. reda: Milković Gjuro, trgovac u Krašiću. Klinc Josip zidar i Medić Antun, težak u Bolovaru. Peršun Stjepan Josipov, i Malčić Katica Pavlova u Cerju. Vojnić Mate Antunov, trgovac u Ližnjanu kod Pole. Pučka škola u Belgradu kraj Gričanah. Farkaš Ljudevit, sudbeni savjetnik u Travniku u Bosnoj. Glamuzina Antun Lovro, obć. tajnik u Kunaju u Dalmaciji. Pučka škola u Radovanu. Rebrović Slavica, učenica u Brdovcu. Babić Ana, Vranić Stanko u Kutjevu. Jajac Andrija, trgovac u Tiesnu. Učiona pučka u Lokvičićih. Učiona pučka u Studencih u Dalmaciji. Kallay Juraj, učitelj u Bisagu. Berulec Ivan, seljak u Kominu ž. Bisag.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 39. U Zagrebu, 27 rujna 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za pretplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte' a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Duhovna pastva kod njekih stališa.

(Konac.)

III. Duhovna pastva kod proletarijata.

I ljudi ove vrsti imadu neumrlu dušu, za koju je Bog-čovjek prolio svoju dragocienu krv. Za to ne ima dvojbe, da je i ova vrst ljudi povjerena skrbi i brigi dušobrižnikovoj. Ako sviet i sudi, da su ovi ljudi izgubljeni, to ipak mora dušobrižnik nastojati, da spasi, što se spasiti dade, pa ako ovi i propadnu jednom, koliko će utjehu imati dušobrižnik, ako će moći reći, da nisu propali njegovom krivnjom.

„Misereor super turbam! .... Si dimisero eos jejunos in domum suam, deficient in via“ (Marc. VIII. 2. s.). Ove rieči našega Spasitelja najbolje izrazuju čuvstvo svakog dušobrižnika, kad vidi ovako zapuštene ljude u svojoj župi. Samo srcem punim ljubavi prama ovim nesretnikom uspjeti će kod njih. Ova vrst ljudi obično nije naišla nigdje na ljubav kod svojih bližnjih, te se je u srce njihovo uvriežio prama čitavom svietu prezir i mržnja, protiv kojih moći će se jedino uspješno boriti požrtvovna ljubav dušobrižnika, kao jedino spasonosno sredstvo.

Proletarijat je obično praznovjeran i to ili da varaju sami sebe, ili da zavaravaju druge. Koliko imade praznovjerja medju „inteligencijom“. Uz praznovjerje naići je lako i na bezvjerstvo. Ako kojemu proletarcu, koj je njekoć bio bogat, velimo, da je sám kriv, što je osiromašio, tada će takav obično odgovoriti, da ga je Bog ostavio, da ga sudbina proganja i t. d. Dušobrižnik mora ga tada temeljito poučiti, da ima krivo. Nu ako ta poduka dušobrižnikova ostane bezuspješna, koje sredstvo preostaje još dušobrižniku? Izvor, iz kog potiče kod ovih ljudih praznovjerje i bezvjerstvo je obično pomanjkanje sredstava za uzdržavanje, a to pomanjkanje temelji se ili na lienosti ili jer dotični ne može naći u istinu posla.

Nu što spada na dušobrižnika, da li imaju dotičnici posla ili ne? Svećenik mora u tom slučaju sve moguće učiniti zajedno sa svjetskom oblasti, da takovim nadje posla, jer tako dugo, dok oni ne imaju zasluga i po tom svega onoga, što im treba za eksistenciju, neće nikako uspjeti kod njih duhovna pastva. Najprije mora imati njihovo tielo bar najnuždnije, a tada može istom početi dušobrižnik kod njihovih duša. Ili zar je drugačije kod ove vrsti ljudi?

Duhovna i svjetovna vlast morale bi se sjediniti, da spase proletarijat, tada tek mogao bi dušobrižnik uspješno obavljati i kod njih duhovnu pastvu. Koliko imade obitelji, koje bijahu zapuštene godine i godine, pa tek onda, kad im se je pomoglo materijalno, mogao je dušobrižnik raditi uspješno kod njih. Pitanje siromaštva nije još riešeno, a riešenje istoga donjekle pripada i crkvi, koja je učinila svoje svećenike nosioci ove ljubavi.

Proletarijat ne vrši osobito treće zapovjedi božje. Izpričava se tim, da se ne ima u što obući, da može poći s drugimi nedjelom i blagdanom u crkvu. Je li zaisto pomanjkanje odiela dostatan razlog, da njekog izpriča od polazka crkve? Ako dotičnik nije sám kriv tom pomanjkanju odiela, što se lako dogodi, tada je taj razlog dostatan. Nu moraliste vele, da su takovi obvezani, da podju k ranoj misi ili u drugu koju crkvu, koju ne polazi mnogo ljudi. Nu ako je samo jedna sv. misa u župi, tada takovi neka dolaze k sv misi bar kroz ćedan.

Da proletarijat mnogo ne mari za odgoj svoje djece, poznata je stvar; nu ne samo, da djecu sam ne odgaja, već ju neće nikako da šalje u školu. I tuj mora podučiti dušobrižnik roditelje, od kolike je koristi škola. Sreća je

velika, da obstoje posebni zavodi za takovu djecu — drugdje, samo ne kod nas. Dušobrižnik mora za to skrbiti osobito za ovakovu zapuštenu djecu, da im bude budućnost bolja od prošlosti, u kojoj su odrasli njihovi roditelji.

Nu najmanje obdržava proletarijat sedmu zapovjed božju. Neću govoriti ovdje o većih kradjah, već samo ob onih, koje počinjaju, da se prehrane. Kradu kruh, žitak na polju, drva u šumi itd, pa nisu baš rigorozni u tom, tim više, što sami sebe izpričavaju, da je ovaj ili onaj škrtac itd. Kad takovi dodju na izpovied, imade izpoviednik s njimi dosta posla. O restituciji ne ima ni govora, jer ne ima što, da vrati, a opet ih ne može odpustiti izpoviednik, prem često predvidja, da će opet krasti. Ako i je moral u kojem slučaju blažji od svjetskih zakona, i ako mu izpoviednik ne može uviek imputirati njegovu kradju kao smrtni grieh, to mu ipak mora staviti na srce: „Ne kradi.“

Pravo je, da svjetovna vlast strogo kazni osobito kradju drva, nu ipak morala bi svjetovna vlast imati toliko obzira, neću reći ljubavi, da takovim nesretnikom u tom pomogne, da više ne kradu.

Rakrana proletarijata je kršenje šeste zapovjedi božje. Roditelji i djeca ne imaju nikakvog stida, otac govori najgadnije stvari, djevojke za rana već propadnu itd. Hoće li tuj poduka pomoći? Malo ili ništa. U takovom slučaju mora sve moguće učiniti duhovna i svjetovna oblast, da se unište ovakova gniezda razuzdanosti. Svjetski zakoni su u ovoj stvari odveć blagi.

Spomenuo sam ovdje tek njeke važnije točke, za koje mislim, da ih je bilo vriedno navesti. Dušobrižnik neka se čuva, da prama „inteligenciji“ ne bude odveć ponizan, popustljiv, i da se nje ne usudjuje koriti; a opet neka ne bude ohol, možda i grub prama prostijim i zapuštenim. „Media via aurea“, veli poslovica, pa se toga neka drži i dušobrižnik. A gdje dušobrižniku nalaže dužnost, da kori i opominje, pa bio ko mu drago, neka to i učini. Bolje je zamjeriti se ljudem, bolje je pasti u nemilost ljudi, pa bili oni kako visoki, nego pasti u nemilost Onoga, koji će nas jednom suditi.

Š.

Liturgije obreda grčkoga.

Po Popielu i Pelešu napisao Maksim Relić.

(Dalje.)

β) Liturgija oglašenih.

Drugomu dijelu liturgije slobodno bijaše pribivati i oglašenima, t. j. onima, koji još ne bijahu kršteni, nego se tek poučavahu u vjerskim istinama. Zato se taj dio i zove liturgija oglašenih (catechumenorum). Liturgija oglašenih sastoji osim molitava, što ih svećenik tajno u oltaru moli, još od jedne velike i dvije male ektenije, od antifonâ, od pjesme: „Jedinorodni Sine“, od blaženih, od maloga vhoda s evangjeljem, od trisvete pjesme, od čitanja poslanice apostolske ili apostolskih djela i evangjelja, od dvogube ektenije i od molitve za oglašene.

Liturgija oglašenih pretstavlja nam osobito ona djela Spasiteljeva, koja je on uradio za naše spasenje od svoga rodjenja pa do muke svoje, a spominje nam i drevna vremena staroga zavjeta, u kojima je Bog pripravljao stari svijet na dolazak Spasitelja.

Svršivši proskomidiju, kadi svećenik tamjanom svu crkvu: ponajprije kadi sv. priestol, ukazujući time veliko poštovanje samomu Isusu Hristu, koji se tamo nalazi pod prilikama hljeba i vina; kadi za tim svete slike, poštujuć time svece; kadi na pošljetku cijelu crkvu i sve vjernike, da ih pobudi, kako bi očistivši srca od svih taštih i ispraznih misli, usrdno pošiljali svoje molitve ravno do nebesa kao što se iz kadila ravno diže dim Bogu na miris preugodan. Iza toga pristupa svećenik k svetomu prijestolu, uzimlje u obije ruke evangjelje, pravi njime znak sv. križa i govori ili pjeva glasno: „Blagoslovljeno carstvo Oca i Sina i svetoga Duha sada i vazda i u vijeke vjekova.“ On čini evangjeljem znak sv. križa ne samo za to, jer pobožni kršćani počinju svako djelo znakom sv. križa, nego osobito za to, da time naznači, kako će on ovu svetu žrtvu obavljati na zapovijed Spasitelja, na zahvalnu spomen njegova života, njegovih djela i smrti njegove na križu, što se sve naviješta u sv. evangjelju.

Na taj svećenikov glasni napjev ili predgovor odgovaraju pjevači i narod poklanjajući se i znamenujući se znakom sv. križa: „Amin.“ Tom hebrejskom riečju izjavljuju oni svoje suglasje sa svećenikom: jer riječ „amin“ znači: tako je ili neka tako bude.

Davši slavu presvetomu Trojstvu, čita ili pjeva svećenik veliku ekteniju, koja pobudjuje ljude na molitvu i pokazuje im, za što im se treba moliti; jer liturgija nije samo spominjanje djela Hristovih, nego je i žrtva pomiriteljna za grijehe naše i žrtve molbena za sve bijede, nužde i potrebe naše.

Riječ ektenija (od ἐκτενής, širok, protegnut, prostran, neprestan) znači: „prostrana“ široka molitva za svakojake prijedmete i osobe. Ova se ektenija zove velika zbog toga, što u sebi sadržaje mnoge i podrobne molitve za različne osobe i prijedmete, a i za razliku od male ektenije, u kojoj su te molitve skraćene. Zove se i mirna ektenija, što počinje riečju: mirom (u miru).

Velika ektenika imade 13 različitih vosglašenja, t. j. glasnih pripjeva. Prvo vozglašenje: „Miron (t. j. u miru) Gospodu pomolimo se“ pozivlje vjernike,

da odbace od sebe sve tašte misli i pohote ovoga svijeta i da pomirivši se s bližnjima, duh svoj podignu k Bogu i jako se mole. Mir sa svima kod molitve i žrtvovanja tako je potreban, da Spasitelj zabranjuje onima pristupati k oltaru i prinositi darove, koji s ikim živu u neprijateljstvu ili zavadi (Math. 5, 23—29.).

Daljnjim tokom ektenije pozivlje svećenik (ili diakon) vjernike, da se mole za mir iz neba, za spasenje duša; za mir svega svijeta; za svete crkve i da se svi sjedine u jednoj pravoj vjeri; za crkvu, u kojoj se molimo i za one ljude, koji s vjerom i strahom Božjijim u nju ulaze; za diecezanskoga episkopa i za sve crkvene poslužitelje; za kralja, njegovu palaču i njegovu vojsku i da mu Bog dade pobjedu nad svakim neprijateljem, za svaki grad, selo i kraj, gdje ljudi u vjeri živu; za dobar zrak, za izobilje zemaljskih plodova iza mirna vremena; za one, koji putuju vodom ili kopnom, za bolestnike, za uznike i za njihovo spasenje.

Jedanaestim vozglašenjem pozivlju se vjernici, da se pomole sami za sebe: „Pomolimo se Gospodu, da se izbavimo od svake skrbi, gnjeva i nužde"; t. j. da nas Bog oslobodi od nevolja, što smo ih svojim grijesima zaslužili.

Sada se svećenik (diakon) obraća k samomu Bogu, izvoru svake milosti i u dvanaestom vozglašenju moli: „zastupi, spasi, smiluj se i sačuvaj nas Bože svojom milošću!" kao da kaže: zastupi nas Bože; jer si Ti jedina zaštita nemoćnika; spasi nas, jer si Ti jedini Spasitelj nesretnikâ; smiluj nam se, jer mi nemamo ničesa, što bi Ti darovati mogli; sačuvaj nas, Bože, svojom milošću, a ne može biti zbog naših djela ili naših molitava; jer smo mi nečisti, te nas jedino Tvoja milost spasiti i posvetiti može.

Na svako od ovih vozglašenja otpijevaju pjevači i narod: Gospode, smiluj se! (Gospodi pomiluj!). Ta je molitva prastara i često se opetuje u svetim knjigama, Ona sadržaje sve naše prošnje; jer je milost Božija izvor svih dobara, kak ih samo možemo prositi i izčekivati od Boga. „Kad tu molitvu pošiljamo k Gospodu", govori njeki crkveni učitelj „tada treba da srca naša ispunjavaju ovaka čuvstva: Gospode! po mnoštvu grijeha naših mi smo zaslužili samo pravedni gnjev tvoj; nego tvoja je milost, Gospode, bezmjerna, te si obećao dati je svima, koji Te prizivali budu u istini. Tim potaknuti i mi Ti prinosimo nužde i prošnje naše. Pogledaj na nas i učini s nama milost Svoju. Molimo Ti se glasom Tvojih proroka, vapajem slijepaca Jerihonskih; molimo Ti se uvjerom žene Hananejske, poniznošću deset gubavaca i usrdjem svih onih, kojih si molitve uslišao, kad su zazivali Tebe: „Gospode smiluj se!" —

Na pošljetku trinaestim vozglašenjem pozivlje svećenik vjernike, da zazovu presv. Djevicu Bogorodicu i sve svece i da sami sebe, jedan drugoga i sav život svoj Hristu Bogu predadu. Presvetu Bogorodicu i svece, koji su zastupnici naši pred Bogom, sazivljemo poradi toga, da naše zemaljske i nebeske svetačke molitve kao u jedan glas slijemo, kako bismo tim lakše sklonili uvrijedjenoga našim grijesima Boga, da usliši ponizne prošnje naše. A predajemo sebe i život svoj Hristu Bogu; jer u Bogu „živimo, krećemo se i jesmo." Za to na ovo moljenje, i odvraćaju vjernici riječmi: „Tebi Gospode!"

Sve prošnje te ektenije završava svećenik vozglasom: „Jer Tebi dostoji svaka slava, čast i poklon Ocu i Sinu i svetomu Duhu sad i vazda i u vijeke vjekova." Ovim riječima potvrdjuje se, da sve naše molbe idu na čast i slavu Presv. Trojstva, te da mi, moleć Boga, moramo tražiti slavu Božiju, a ne svoju po riječima Davidovim: Ne nama, Gospode, ne nama, nego Svome imenu daj slavu!" Vjernici pristaju uza to odgovarajuć: „Amin" i počinju u antifonima slaviti i ispovijedati ime Božije.

Eto tako u toj ekteniji nije pregledano ni jedno zvanje; nikaka potreba zaboravljena; ni kaka prošnja nije ostavljena. A take općenite molitve češće se u svetoj liturgiji opetuju. A zar da take molitve ne budu Bogu ugodne, kad je sam Hrist naložio nam neprestano i za sve ljude moliti se, samo ako izlaze iz skrušena srca i srca puna vjere, koje nikad ne sumnja, nego se sasvim predaje u volju Božiju? Kako da te molitve ne budu uslišane? Ta zar one ne pokazuju, da su narod i svećenik jedno, jedno srce, jedna duša sjedinjeni u ljubavi ljubavlju i milošću Isusa Hrista? A može li Bogu od te ljubavi biti štogodj ugodnije? Ta sam je Hrist rekao: „Gdje ste dvojica ili trojica sabrana u ime moje, tu sam posred vas", „štogodj budete Oca prosili u ime moje, dat će vam." Prosimo dakle često Oca nebeskoga poniznom prošnjom: „Gospode smiluj se", i sve, što prosili budemo, dat će nam se.

Po velikoj ekteniji počinju se pjevati antifoni, t. j. stihovi, izabrani dijelom iz staroga, a dijelom iz novoga zavjeta, koji se u pijevnicama na izmjence pjevaju, te otuda i dobiše ime svoje (ἀντιφονος, izmjenično pijenje). To pjevanje uvede u crkvu prvi episkop Antiohijski sv. Ignatije Bogonosac, za koga se kaže, da ga je Spasitelj blagoslovio medju onom djecom, kojuno majke k njemu privedoše, te premda Gospod bijaše umoran, ipak je rekao: „Pustite k meni malene." Već u starom zavjetu bijahu levite razdijeleni na dva kora; nego sv. Ignatija ponuka na to da tako pjevanje i u kršćanskim hramovima zavede, još i osobita nebeska objava; njemu se na ime javiše angjeli, koji su izmjenično naviještati slavu Božiju i od toga doba počeše se antifoni i u kršćanskoj crkvi upotrebljavati.

Antifoni slave ime Božije ili objašnjuju otajstvo praznika n. p. Rodjenja Hristova, Bogojavljenja itd.; a na narod u crkvi zazivlju milost Duha svetoga.

Antifoni su svakidanji i praznični ili blagdanji. U antifonima uzimaju se stihovi iz psalama, koji najprije proriču došašće Hristove. K stihovima iz staroga zavjeta

dodavaju se pripjevi iz novoga zavjeta, da se tako sjedini stari i novi zavjet te da se vidi, kako su oba zavjeta samo *jedna crkva katolička*. Antifoni se dijele u tri dijela u slavu presvetoga Trojstva; jer mi ne možemo ni pomisliti na Riječ Božiju, koja je tijelom postala, ne pomislivši prije na otajstvo presv. Trojstva.

Drugomu antifonu dodaje se još pjesma: „Jedinorodjeni Sine i Slovo Božije, koji si besmrtan i koji si se udostojao za naše spasenje primiti tijelo od svete Bogorodice i uvijek djevice Marije, koji si nepromijenjeno*) čovjekom postao, koji si raspet bio, Hriste Bože, koji si smrću smrt pogazio, koji si jedan od svetoga Trojstva, koga treba slaviti sa Ocem i svetim Duhom, spasi nas."

Pjesmicu ovu sastavio je pobožni car Justinijan, a crkva je naložila, da se u crkvi pjeva, kako bi se tim oprovrgla jeres Nestorijeva, koji je naučao, da se majka Božija ne smije zvati Bogorodica, nego Hristorodica (χριστότοκος), kao da ona nije rodila Boga-čovjeka, nego samo čovjeka. A ustanovljeno je, da se baš na ovome mjestu pjeva, za to, što se u predjašnjim antifonima sadržaju proročanstva staroga zavjeta o utjelovljenju Sina Božijega, a ovom evo pjesmicom potvrdjuje se istina drevnih proročanstva. Još nas opominje pjesma ova na ono vrijeme, kad se Isus u Jordanu krstio, te kad se je čuo glas Oca nebeskoga: Ovo je Sin moj ljubljeni, *jedan od svetoga Trojstva*.

Pred drugim i trećim antifonom moli se *mala ektenija*, koja sadržava u sebi početak i konac velike. Jer, kako kaže sv. Ivan Zlatousti, dugim trajanjem molitava duša kao da zadrijemlje, pak je zato probuditi treba: „*Opet i opet pomolimo se Gospodu.*"

Dok se pjevaju antifoni, svećenik moli Boga, da pogleda na nas i da ne zapusti onih, koji se pouzdavaju u njega, nego da ispuni sve prošnje. Ove i sve druge liturgijske molitve moli svećenik *tiho*, a samo zaamvonsku molitvu *glasno*, a to za to, da pri kraju još sjedine vjernici š njim svoje duše, što oni i čine klikujući: „*Amin.*"

Dok se pjeva treći antifon**), svećenik uzevši sveto evangjelje, nosi ga na rukama kroz sjeverna vrata u crkvu, a otuda kroz carska vrata u sv. oltar i stavlja ga na sv. prijestol. Zbog toga se taj hod zove *vhod s evangjeljem*. Zove se i *vhod mali* za razliku od *velikoga* vhoda, koji biva na liturgiji vjernih sa svetim darovima. Ovaj obred ostao je od najstarijih vremena. Kad je na ime imalo početi čitanje sv. pisma, odlazili su diakoni na ono mjesto (съсудохранилище), gdje se čuvahu sv. knjige i sv. posudje, te su iznosili u crkvu sv. knjige, a otuda eto nastade današnji vhod s evangjeljem. U duhovnom smislu naznačuje ovaj vhod hod Isusov po gradovima i selima poslije njegova krštenja, da propovijeda riječ Božiju, o čemu on sam govori, kad veli: „Idimo u bližnja sela i gradove, da i tamo propovijedam; jer sam na to došao." (Marc. 1, 38.)

Vhod počinje od prijestola, od svetinje nad svetinjama, jer je i sam Hrist došao iz božanskoga svetilišta svoga i donio nauku svoju od Oca nebeskoga. Svjećonosci idu naprijed sa svijećama u znak, da je Ivan Krstitelj došao pred Spasiteljem, a i za to, što je nauka Hristova pravo svjetlo, koje prosvjetljuje svakoga čovjeka, što dolazi na svijet; a u znak milosti, koju je Spasitelj donio s neba na zemlju, napunja crkvu ugodan miris tamjana. Evangjelje se nosi natrag na sv. prijestol, te se tim kaže, da će oni, koji čine volju Oca nebeskoga, unići u nebesko svetilište.

Ali prije, nego što svećenik unese evangjelje u oltar, stane on pred carskim vratima, podigne evanglje nješto više, da ga narod vidi i glasno zapjeva: „*Premudrost! Prosti!* Time on izjavlja, da je evangjelje prava i prva premudrost, koju nam je sam Sin Božji s neba donesao, a riječju „prosti" opominje ljude, da budu prosta, jednostavna srca (simplices corde), te prosti od svake zemaljštine, i da podignu misao i srce svoje k nebeskoj onoj Premudrosti. Vjernici poslušavši to, poklanjaju se i pjevaju pjesmu: „*Dodjite, poklonimo se i pripadnimo k Hristu: Spasi nas Sine Božij, koji si divan u Svetima, koji ti pjevamo: alliluja.*" U nedjelju mjesto riječi: „*koji si divan u svetima*", pjevaju se riječi: „*koji si uskrsnuo iz mrtvih.*"

O kad bismo i mi uvijeke crpali Premudrost Božiju iz evangjelja Hristova, onda bi i pameti naše bile mudre i srca naša prosta i neiskvarena! O da nam se ni u pametima ni u srcima nikad ne ugnijezdi mudrost ovoga svijeta, koja je pred Bogom tlapnja i ludost! Budimo maleni i siromašni duhom; jer takima otkriva Bog tajne Premudrosti svoje, a oholim se mudracima protivi, te ih pušta da padaju sve dublje i dublje, dok i ne propadnu.

(Dalje će slijediti.)

---

*) Koji si nepromijenjeno čovjekom postao reći će: Isus Hrist postavši čovjekom, nije promijenio svojega božanstva u čovječanstvo, niti čovječanstva u božanstvo, te dvije naravi nijesu se slile u jedno, nego su ostale svaka za sebe nepromijenjene. Isus je Hrist savršen i pravi Bog i savršen i pravi čovjek. Ali je Hrist *jedna* samo i to božanska osoba; za to se Marija i zove Bogorodica.

**) Mjesto trećega antifona kod nas se obično pjevaju blaženi, t. j. osam blaženstva.

Scientia media po naučanju sv. Tome.

(Dalje.)

14. Izpitajmo sada razne nazore i mnienja o spoznaji uvjetnih kontingentnih stvarih. Unapried nam je iztaknuti istinu, koju ne nieče niko, naime da je sve od Boga, što je u stvora, izim manjkavosti i zla, tako da nema ničesa različna od Boga, što u Boga nebi imalo

svoj početak. Bilo bi ili od sebe, tad bi bilo Bog, ili je od drugoga stvora, i tad je posredno od Boga. —

Nadalje, sve stvoreno imade svoje bivstvovanje uslied slobodne odluke volje; Božja pak odluka predpostavlja znanje, *quia nihil volitum quin praecognitum*, budući spoznaja predtiče htjenje, a ne pretiče htjenje spoznanje. Po tom neće tekar nerazborito već i nesgrapno biti, spoznaju Božju ovisnom od odluke njegove volje učiniti.

15. U ovakvu nezgrapnost upadaju svi oni, koji uhadjajući Božju spoznaju dodjoše na nesretnu misao, da Bog uvjetne kontingentne dogodjaje spoznaje scientia visionis po svojih odlukah, koje absolutno postoje i stalne čine preodlučuju. Odluke jesu ipak čini volje. Nije li dakle prije znanje, kojim Bog spoznaje, što će onda (poslje) odlučiti? Nije li po tom posvema nemoguće, da ima htjenja bez poznanja, da volja nješto hoće, čega ne znade? Bog ne spoznaje nješto zato, što je odlučio, već je odlučio o niečem jer ga poznavao.

16. Neću se dalje upuštati u to, da se predeterminacija ne dade nikako spojiti sa slobodnom voljom. Jer predeterminacija objima determinaciju, koja predilazi čovječje razmišljanje. Odluke pak se Božje moraju izpuniti. Nuždnost (necessità) dakle predhodi razsudjivanje (deliberatio), ljudsko, i zato ovo više nemože biti slobodno.

17. Drugi tvrde, da Bog kontingentne, uvjetne dogodjaje spoznaje p o. i u činih, koje slobodna volja sbiljski čini, u koliko po njih spoznaje, što bi se sgodilo bilo, kad bi volja u ove ili one odnošaje došla. No mi mislimo, da se ni ovaj nazor ne da složiti sa pravim mišljenjem. Prvo: ovakvo bi znanje bilo tekar nagadjajuće (conjecturalis); upravo protivno bezkrajnoj savršenosti Božjoj. Drugo: bezuvjetni je zahtjev mudrosti Božje, da znade, što bi uradili razumni stvorovi, koji nikada neće biti i nijednoga slobodnoga čina za života izvesti, kakô biva u djece, koja umiru prije no k razumu dodju. Sve ovo ne bi Bog znao uslied rečenoga nazora. Suviše, nebi bio znao, kad ne bi bio stvorio nijednoga razumnoga stvora, što bi ovi, predpostaviv stvoritbu, činili. A sve je ovo nesgrapno.

18. Na boljem su putu oni, kako se čini, koji tvrde, da Bog kontingentne stvari spoznaje neovisno od ikakve svoje odluke, — što je protivno prvomu nazoru, — i takodjer neovisno ma od kojega našega slobodnoga čina, — što je protivno drugomu nazoru. Izlučimo li pako odluke i slobodne čine, tad se čini vrlo teško, dà nemoguće, štogod naći, po čem bi Bog kontingentne stvari predvidio: ili u svojoj bitnosti, ili u stvorovih, ili u samih kontigentnih stvarih kao takovih. Izim ovo trojega ne da se zaista ništa naći. — U svojoj bitnosti nipošto; jer ako su one u bitnosti Boga determinirane, neovisno od svakoga slobodnoga čina stvorova, tad niesu nikako kontingentne, nego bezuvjetno nuždne, i to ne samo nuždne ljudem, kako smo jur protiv pristašam predeterminacije rekli, već i Bogu. Jer sve ono, što se shvaća u bivstvu Božjem neovisno od njegove slobodne volje, sa svake je strane absolutno nuždno. — Ne u stvorovih pošto se u njih ne nalazi ništa pod pojmom bitka i dobra, što ne bi od Boga proizašlo, kako je (u toč. 14.) rečeno. Za to mora spoznaja, kojom Bog buduće kontingentne stvari znade predilaziti bitak (*in signo priori*), kojega se one domognu u stvoru. U istinu jesu one za to u stvoru, jer im Bog bitak dao; mogao ga nedati, kad nebi unapred znao bio, što bi dao; dakle je spoznaja *in signo priori, non posteriori* onoga bitka, koji kontingentne stvari u stvorenom svietu imadu. — Napokon ne u konting. stvarih kao takovih samih; jer baš kako prostor, koga si izvan svieta umišljamo, zaista je izvan našeg umišljanja, absolutno ništa, tako je i sve, što se nenalazi niti u Bogu niti u stvoru, pravo veleć u ničem. Kako je dakle biće u umišljenom prostoru pravo nebiće, tako je biće stvari gledom na nju samu, dok ga nije u Bogu niti u stvoru, pravo nebiće. Indi tvrditi, da Bog uvjetne buduće slučajnosti u njih, t. j. u njih sâmih poznaje, upravo toliko reći će, da nje u ničem t. j. nikako ne poznaje. Prednost spoznaje je biće; što nikako nije, ne može se niti spoznati. Nema pak biće izvan duha Božjega ili stvora. Čega nije u onom ili ovom, neimade bîtka.

19. Nije uputno kazati, da ove stvari, ako i neimaju fizički, to ipak imadu logički bitak. Baš logički bitak je onaj, koji stvar koja imade u djelovanju razuma. Njeka stvar u svojem logičnom bitku dakle nije sama stvar u sebi uzeta, već kako ona u duhu stvorene ili nestvorene inteligencije postoji, daklem bud u Boga, bud u čovjeka, bud u angjela, kako ćemo malko niže na prigovore odvratiti.

20. Na potvrdu naših navoda mogli bismo ponoviti cieloviti sadržaj art. 13. q. XIV. *) diela I. Ali kratkoće radi izpuštamo i nakanili smo reći, da se po nauci angjeoskoga naučitelja kontingentnosti dvojako saznavaju. 1. Iz vječnih ideja, koje su Bogu sveudilj nazočne. 2. Jer stvari, koje si u vremenu sliede, ne s vječnošću po sljeditbi, nego koeksistiraju zajedno. — Što se prve točke tiče, to su ideje (rationes) stvari sâmo bivstvo Božje, u koliko jesu idejal (ratio objectiva) svih stvari. Kako dakle bivstvo Božje mora nazočno biti Bogu, tako moraju i sve stvari, bile kontingentne ili ne, Bogu nazočne biti. Nekontingentne, n. p. bitnosti stvarî, jesu po svojoj naravi sâmoj prije svakoga čina Božje volje presentne; dočim kontingentne, nakon predpostavljene samo odluke Božje volje za ovaj ili onaj kontradiktorij. — Što se druge točke tiče, to su kontingentnosti Božjemu oku zato vidne, što će u nekoj sadanjosti vremena biti. Pojedine pak „s a d a“ vremena objima jedini „s a d a“ vječnosti. Kako se pogled Bogu razprostire vječnošću, tako se razprostire i na pojedine kon-

*) Upozorujemo na ovu 20. točku; budući u njoj kardinal na sprot **s c i e n t i a e m e d i a e** svoju tezu stavlja, te **p o z i t i v n o** riešava pitanje: kako Bog konting. dogodovštine ili stvari u napried saznaje.

tingentnosti. — Tudier je opaziti, da drugi razlog, zašto buduće slučajnosti jesu Bogu prisutne, od prvoga zavisi. Kazano je, da one vječnosti supostaje zato, budué u nekojem „sada“ vremena postoje. One se nalaze u nekoj sadašnosti (= sada) uslied slobodne determinacije Božje volje. Daklem one stoga supostoje (coexistere) vječnosti, jer je tako slobodnom voljom Boga odredjeno.

(Dalje će sliediti.)

Dopis.

Iz nekadašnje banske krajine. Sveto nam pismo kazuje a izkustvo potvrdjuje, da je pobožnost svemu dobra; naročito pak pobožnost pram bl. Djevici Mariji, koju sv. naša vjera toliko preporučuje i njeguje, i koja toliko odgovara potrebi srca čovječjega i sviesti naroda našega.

Tomu liep primjer doživismo i bjelodan dokaz vidjesmo dne 8. rujna u gornjoj Budičini, filialnom selu župe Hrastovičke, gdje se je imala blagosloviti novo sagradjena kapela na čast bl. Djevici Mariji. Svečanost se ova imala proslaviti svečanom službom božjom i prigodnom propoviedi, i to nakon, po prilici, šestdeset godina, što se tamo nije obavljala služba božja radi trošne stare kapele. Ovu je pokojni župnik Langer hotio već da sasvim napusti kako knjiga spomenica bilježi, držeći, da ne treba kapele u tako malenom seocu, koje nema više od desetak kuća. Tomu se preč. nadb. duh. stol opirao, navadjajući za razlog, da se ima nastojati, da se kapela uzdrži, dok je i jedna samo katolička kuća, koja to želi. Ta odluka kao da je bila primjerena današnjemu vremenu. U tom na ime selu živi u istinu vredna i čestita kuća seljaka Andrije Mrmića, koji se je vruće Bogu i Majki božjoj molio, da mu ne da umrieti, dok ne vidi da joj se je nova kapela sazidala i blagoslovila. On je o tom već prije 15. godina stao misliti i živo raditi skupa sa svojimi vrednimi sinovi, kako da se nova kapela sagradi i služba se božja u njoj uzpostavi. — Bog i Majka božja pobožnu mu želju uslišaše, pod staru ga glavu utješiše i srce mu razveseliše, dopustiv mu, da je mogao vidjeti, kako je to malo njegovo mjestance na svetkovinu rodjenja majke božje nakon šestdeset godina opet oživjelo liepom i dugom povorkom hodočastnika iz domaće i susjednih župa, naročito liepa kita gospodja iz grada Petrinje, — koji dodjoše u obhodu, što ga je vodio veleč. otac franjevac Žaverije Pemec sa mjestnim g. upraviteljem župe. Obhod je krenuo iz župne crkve daleko poldrug sata hoda do kapelice, nije pazio ni na trud ni na znoj, da se poklone Majci božjoj u novo sagradjenoj kapeli na visu briega, odakle se pruža čaroban vidik na sve strane, i da bl. djevici Mariji prikaže kapelu kao dar prigodom njezinog rodjenja.

Blagoslov je obavio veleč. otac franjevac i odpjevao u njoj svečanu službu božju, a prigodno slovo rekao je mjestni upravitelj župe. Govornik je izticao golemu razliku onoga dana, kada se je bl. Djevica Marija skoro prije 2000 god. rodila, te se to proslavilo u tiesnom krugu njezinih pobožnih i svetih roditelja Joakima i Ane, a da se ostali sviet nije na to ni osvrtao, prem je njezinim porodom imao svanuti dan i granuti sunce novomu svietu i vieku — i današnjega dana, kad se uspomena njezinog slavnog poroda stavi širom cieloga kršćanskoga svieta, jer nam je rodila Isusa Krista, spasitelja svieta.

U daljnem je svom govoru spomenuo sreću, koju mu doživiše župljani, prikazujući kao dar bl. Djevici Mariji prigodom svete uspomene njezinog rodjenja novu sagradjenu kapelu, koja je ujedno kuća božja, kojoj dugujemo, ako je i malena, strahopočitanje slično onomu, koje je u svom srcu i u svojoj duši oćutio sv. Martin biskup Tourski, kad je uviek drhčući ulazio u crkvu i ljubav, kojom je odisao kraljevski pjesnik, sjećajući se hrama božjega, i polazeći unj, kako se to iz njegovih bogoduhih rieči razabire:

„kako su mili stanovi tvoji, gospode nad silami: gine duša moja želeći u dvore gospodnje.“ — Tako isto, nastavi, dugujemo strahopočitanje i ljubav k živoj Crkvi, a to je občina kršćanska, i tielo svakoga pojedinca, kako piše sv. Pavao u listu Korinćanom: „Vi ste hram Boga živoga, kao što reće Bog: uselit ću se u nje, i živjet ću u njima, i bit ću im Bog i oni će bit moj narod.“ (2. Kor. 6, 16.) Zaključujuć pohvali onu slogu ako gradnje kapele i natjecanje njekih vriednih gospodja, da se dostojno oltar i slika Majke božje nakiti i ukrasi, kako bi se bolje Bogu i majki božjoj ugodilo, i preporuči isto takovu, dà još veću brigu i revnost oko žive Crkve božje, da svi u slozi i ljubavi kšćanskoj živimo i kriepostmi majke božje odišemo, i pobožnost vruću i goruću prama njoj njegujemo; osobito ju pako na srce stavi ženskomu spolu, sjetiv ga, iz kakvog je robstva izbavljen po Majki Božjoj i Božanskom sinu njezinom Isusu Kristu, i da to življe predoči, dotaknuo se tužnog robstva nevoljnika u sriednoj Africi, kojim ne svietli luč vjere Kristove.

Na koncu zaprosi blagoslov za sve one, koji su se trudili oko gradnje kapele, i koji su tomu mnogo pripomogli, napose veleč. otac Žaverija Pemec i veleč. g. župnik Lisac, koji je kao bivši župnik Hrastovički poslao u pripomoć liepu svotu, i drugi vriedni gradjani i gradjanke grada Petrinje i zaželi svim spas, koji je stekao Zakej primiv Gospodina u kuću svoju. —

Tko poznaje mjestnog upravitelja župe, kao što ga dopisnik poznaje, ne bi se bio divio oduševljenju župljana, kad su nakon obavljene ove svečanosti ponosno izticali revnost njegovu za slavu božju. Dokazom je njegove revnosti što su u tri godine, odkako on upravlja ovom župom, uzprkos mnogim zaprekam podignute dvie nove kapele; a opet je milina slušati njegovu živu rieč, te se ne ćeš čuditi, da je i ovaj put sve napeto i tro-

nuto slušalo, a jamačno i kući ponielo liepu uspomenu na ovu riedku svetkovinu.

Svečanost se završila svetim večernim blagoslovom, kojemu je sav pobožan narod, što se bio kod sv. mise sakupio, takodjer prisustvovao. I. K.

Viestnik.

Zagreb. Prošlog ponedjeljka vratio se uzoriti nadpastir kardinal Mihalović iz Graca u Zagreb.

— (Msgr. Matija Stepinac.) Sigurno se širom naše biskupije radostno dojmila viest, koju je već prošle subote donio Obzor, da je sv. Otac odlikovao vriednoga duhovnika nadb. sjemeništa zagrebačkoga veleč gosp. Matiju Stepinca imenovav ga svojim kapelanom i podieliv mu naslov Monsignora. Mi mu od srca čestitamo.

— Dne 9. o. mj. umro je kod rodjaka svojih u Prelogu klerik Vladimir Klopović. R. i. p.

— Buduće nedjelje služiti će se po naredbi sv. Otca Leona XIII. svečane zadušnice za duše u čistilištu. U Zagrebu služiti će se ovim redom:

U katedrali u 9 sati.
U crkvi sv. Marka u $^1/_2$11 sati.
U crkvi sv. Katarine u 11 sati.
U crkvi sv. Petra u 10 sati.
U crkvi sv. Ivana u $6^1/_4$ sati.
U crkvi sv. Marije u 11 sati.
U Samostanskoj crkvi čč. sest. milosrdnica u 9 s.
Kod Franjevaca u 10 sati.

— („*Narodnim Novinam*") Narodne su Novine u 213. br. od 17. o. mj. napisale: „Velik je grješnik, tko dira u pitanja religiosna dan danas, gdje slobodoumje i prosvjetljeno znanje potrebah i težnjah čovječanstva niposto neide za tim, da koga vriedja ili prieči u izvršivanju svoje vjerke ćuti." Pod ovim se vriedjanjem i priečenjem misli nastojanje oko izmirenja.

Mi smo ove rieči popratili opazkom, kakvu sa kat. stanovišta samo zaslužuju. „Nar. Novine" su u 217. br. od 21. rujna doniele našu opazku od rieči do rieči, što nam je vrlo drago. Ali one niesu zadovoljne s njome. Ni to nam baš nije žao.

Prije no što će navesti našu opazku, tuže nas, što „nespominjemo ni jednom rieči prev. negodovanja, koje je u Belovaru izraženo biskupu Strossmayeru." Za ovu tužbu ne marimo, jer je do nas, o čemu da pišemo ili ne pišemo. Svakako pak uvjeravamo „Nar. Novine" da bi bili o preuzv. gosp. biskupu i tajnom savjetniku, kad bi već bili pisali, onako pisali, kako bi više dolikovalo i Veličanstvu, koje je izrazilo svoje negodovanje, i katol. biskupu, a najpače dobročinitelju naroda Hrvatskoga, kakvim ga i N. N. u br. 221. priznavaju, nego li što dolikuje ono, što su sve napisale N. N.

Iza našeg pak opažanja upućuju nas N. N. na nieku izjavu „Pobjedonosev-a", koju da možemo čitati u Wiener Tagblattu i Pester Lloydu. Ovu uputu odlučno odbijamo, jer niesmo vični u kakvih židovskih novinah tražiti upute o tome, ko je velik grješnik ko li nije, kao što ne priznajemo ni nadležnosti „Nar. Nov.", da nas o tome upute. Za uzdarje pak molimo poštovane Nar. N., da ne turaju u sviet neistine, kako su je još jučer po telegramu Pol. Corr. iz Zagreba turile, da je preuzv. g. biskup Strossmayer pozvan u Rim, što nije istina, kako se je već javilo iz nesumnjivog vrela.

(XXXV. generalna skupština Njemačkih katolika u Freiburgu.) Kad niesmo mogli izviestiti štovanih štioca o ovoj znamenitoj skupštini, bar ćemo nješto da o njoj spomenemo. Ovoga je puta generalna skupština imala njeki poseban tip. Bila je na ime kano njekom crvenom niti prepletena: oduševljenjem za uzvišenoga jubilarca, velikog diplomata i bogoslovca Leona XIII. Ova je misao dobila i konkretnu formu, jer je zasnovana posebna sekcija za „rimsko pitanje." Za neovisnost sv. Otca mnogi su govornici dizali svoje glasove a osobito stari vodja Dr. *Windthorst*. O ovom su pitanju prihvaćene sliedeće resolucije.

1. „Generalna skupština izriče ponovno svoje uvjerenje, da je uzpostava teritorijalnog suvereniteta svete Stolice za njezinu samostalnost i podpunu slobodu i neovisnost u upravljanju crkve neodkloniva nužda i da svaka Bogom postavljena svjetska vlast radi za dobro shvaćene vlastite interese i za uzpostavu poremećenog družtvenog reda, ako uspješno podupire pravedne i zakonite zahtjeve sv. Otca."

2. „Generalna skupština žali osobito najnovije mjere talijanske vlade protiv sv. stolice a najpače članke zakonske osnove za novi kazneni zakonik, koji vriedjaju neposredno prava talijanskog klera a posredno i prava apostolske stolice, te se sasvim i podpuno pridružuje pismu, što su ga u Fuldi sakupljeni biskupi, 29. aug. 1888. poslali sv. Otcu, a ujedno prečastnomu episkopatu izrajuje najtopliju i najiskreniju hvalu za ovu moćnu inicijativu na obranu sv. stolice."

Druga je osobitost na ovome sastanku bila odlučno i živo odobravanje i podupiranje plemenitog i kršćanskog nastojanja kardinala Lavigeriea za dokinuće robstva u Africi. Kardinal je naime poslao izvještaj o robstvu i popratio ga pismom u kome moli, da njemački katolici podupru njegovo nastojanje. I o ovomu su priedmetu pale znamenite rieči iz usta v. Loë i Windthorsta. Prihvaćen je sljedeći priedlog:

„Generalna skupština prima osobitom radošću i zahvalnošću do znanja trudbu i nastojanje sv. Otca i kardinala Lavigeriea, da učine kraj trgovanju s robovima, koje na sramotu čovječanstva još uviek u centralnoj

Africi bujno cvate. Generalna skupština očituje, da je stvar časti svakoga njemačkog katolika po mogućnosti podupirati ovo čovjekoljubivo i civilisatorsko djelo. Ona izriče nadu, da će vlada ugovorom preuzetu obvezu u duhu kršćanstva izpuniti, da u afrikanskih, svojoj vlasti podloženih kolonijah dokine trgovanje s robovi, a pozivlje katolike da ovakvo nastojanje vlade po mogućnosti podupru."

Pariz. (Da li duvne ili svjetske dvorkinje da njeguju bolestnike?) Kako je poznato liberalno je zastupstvo parižko izagnalo duvne iz svojih bolnica a mjesto njih namjestilo svjetske dvorkinje. Ovo je učinjeno na najveću nesreću bolestnika, ali i na žalost svih poštenih liečnika. Izmedju ovih je već više puta dizao svoj glas Dr. Després, liečnik u bolnici de la Charité i član zdravstvenoga vieća pariškoga, a inače čovjek, koji se ponosi svojim slobodoumjem.

Dne 4. o. mj. pisao je opeta pismo, koje donosi Gazette des Hôpitaux, a nije drugo nego li najčišća hvala duvna, a podpuna odsuda svjetskih dvorkinja — ne bi li bar ovako odvratio upravno vieće od koraka, koji su njeki naumili učiniti, naime da sestre Augustinke iztjeraju iz bolnice l'Hôtel-Dieu, a mjesto njih da uvedu svjetske dvorkinje.

U pismu medju ostalim veli:

„Lajicizacija bolnice de la Charitè je provedena 23. siečnja o. g. i dala nam priliku da se uvjerimo o istinitoj nepodobštini, koju smo i previše predvidjali. Ne ću ni da spominjem poznatih manjaka novog osoblja kao što su: netočnost, pomanjkanje reda i čistoće, neprestana odsutnost osim za vrieme visita itd. već je dosta da kažem, da su od pet dvorkinja svjetskih, što su mi bile doznačene u roku kraćem od tri mjeseca, dvie morale biti odpuštene radi pomanjkanja pažnje, što su dva moja bolestnika morala životom platiti, a ja sam se morao zadovoljiti starimi dvorkinjami, koje su sestre uvježbale. . .

Gdje je prije bila jedna duvna, postavili su dvie svjetske dvorkinje. U jednom od mojih odiela dodali su i treću; al ni to nije bilo dosta. Ove se tri gospodje tužile, da imadu previše posla, te su polučile kod bolničkog upraviteljstva, da im se dodala i četvrta. Evo ovako su u bolnici la Charité zamienili „jednu duvnu."

Nu najgore je u cieloj situaciji, šta su brojne žene, što nam ih šalju iz škole za dvorbu bolestnika, štićenice municipalnih viećnika a i samih zastupnika, što one dosta bezobzirno odavaju, pak misle da im je za to sve dopušteno. Njeke su ili žene ili majke uplivnih izbornika, dakako pristaša lajicizacije."

Kao post scriptum dodaje Després svojemu pismu ovo: „Tri dana iza kako su redovnice otišle iz bolnice pribili su po hodnicih i po vratima ploče. Na ovima je bilo napisano: Bolestnici se upozoruju, da nemaju davati novca osobama, koje ih njeguju." Uprava je ovako predstavila nevoljnikom svoje novo osoblje i tako dala sve nehotice svoje priznanje redovničkim dvorkinjam, priznanje možda veće no što smo im ga mi dali."

Ovako slobodnumni Dr. Després. Njekoliko dana iza toga dopunio i iztumačio je on svoje mišljenje pred njekim novinarom. Medju ostalim veli: „Imade brojaka koje nas sile na razmišljanje u mojoj je službi bilo za vrieme redovnica pomora 1%. Sada je postotak narasao do 5%. Za što? Jer duvne niesu ni kada ostavljale bolnice, jer su pritekle na prvi glas bolestnika, jer one niesu vršile zanata, već dužnost. Svjetovne pak se dvorkinje ne laćaju dvorbe bolestnike, već što nemaju bolje službe. One su s većega diela „izmet obitelji." Uprava je scienila nuždnim pribiti oglase: Bolestnikom je zabranjeno davati novac dvorkinjam. Takve opomene nije trebalo nikada prije. Ove su se poštene žene zadovoljavale plaćom od 200 franaka na godinu, a svjetovnim se plaća 700 i 900 fran. ako stanuju u bolnici, ako pak vani stanuju 1500 i 2000 fr. Isto tako rado primaju malenkost od 100 sousa, što im tisnu u ruku rodjaci bolestnika, kad ih pohode. . . Ja naravno ne navodim nego fakta, koja mogu i dokazati.

Neću prestati ponavljati, da svjetska dvorkinja stoji 60% više nego li redovnička, a da 200 puta manje radi. A metnulo ih i po tri u jednu dvoranu na mjesto jedne duvne, što stoji grad 198% više, ne računajući hrane."

Kad je na to „Siecle" prigovorio Desprésu, odvratio je pismom, koji ovako završuje:

„Sigurno će vam uviek lahko biti reći, da je lajicizacija bila mudra odredba. No jednoga ćete se dana, koji možda nije daleko, uvjeriti, da je „proždirati svećenstvo i redovnice" a na račun sirotinje učinilo republiki, koju ljubim koliko i Vi, više zla, nego li bi joj mogli ikad učiniti naši najgori neprijatelji."

Ovo su stvari pravim katolikom same sobom jasne, ali je vriedno znati kako ih potvrdjuje i čovjek slobodoumnik, t. j. takav koji nema positivne kršćanske vjere.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u članove III. reda: Bertić Stanko, u Ugarskoj. Matković Mato, kr. računarski officijal u Osieku. Blagušević Mijo, kbr. 24. seljak u Okešincu. Benc Franjo, Fašaić Stjepan, Lacković Marija, Pokrajčić Marija, Šišćan Franjo, Šimunjak Pavao, Uradin Luka, Vuković Franjo, Šantek Josip, svi iz Rakovca. Obća pučka škola na Trsatu. Obća pučka škola u Kostreni sv. Lucija. Obća pučka učiona u Kostreni sv. Barbara. Kobačić Ivan, trgovac u Podhumu u Bosni. O. Tišljer Timotej, reda sv. Franje svećanik u Telsö Segesdu Somogjkoj županiji u Ugarskoj. Majprus Ljudevit, Novosel Gjuro; Huzanić Brcko, Cesar Brcko, svi iz Čučerja.

Godišnji članovi. Turković J., žup. u Čučerju 4 g. čl.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 40. U Zagrebu, 4. listopada 1888. **Tečaj XXXIX.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za preplatnike kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Narod naš rado ide na proštenja: što ima dušobrižnik činiti, da budu ta proštenja u istinu narodu na duševnu korist?[1])

Proštenja, sama sobom uzeta, svakako su liep običaj; običaj uveden jur u najstarije doba kršćanstva, kad su sveti i pobožni kršćani putovali na mjesta posvećena uspomenom budi samoga Spasitelja budi koj ga svetca. Liep je to — kažem — običaj, te hvale vriedan, uzevši ga sâmo sobom. I naš bo diecezanski katekizam, odgovarajuć na pitanje: Što treba misliti o prošćenjih? kaže: „Ako se ovršuju, kako to nalaže crkva, onda jih treba hvaliti, jer su jih i svetci ovršivali".

Na temelju toga možemo ovdje odmah uztvrditi, da ne imaju pravo oni ljudi, još manje oni svećenici, koji znadu kad i kad kazati svomu puku: Ta, šta ćeš na prošćenju? Zar ne imaš doma crkvu i oltar? I u našoj crkvi je Bog, Majka Božja, — i slično! Čini mi se, kao da ovakovi svećenici sami sebe po prstima biju; ili da su slični djetlu, gdje trunavo drvo kljuje Crkva na ime, sveta crkva valjda znade, za što odobrava i hvali proštenja; pak bi morao to znati i svaki njezin službenik — svećenik. Valja dakle da radje kaže svećenik: Sinko! pazi, da ovršiš proštenje onako, kako se mora, kako to crkva nalaže. — Razumieva se po tom, da je dušobrižnik morao ovda — onda govoriti puku o proštenjih bud u školi, bud u crkvi barem pred koje proštenje domaće, ili prije nego li se njegov puk spremio na dalnje koje proštenište.

Evo, već iz ovoga, što do sad rekosmo, sliedi glavni odgovor na stavljeno pitanje naše. Da budu na ime proštenja u istinu na duševnu korist naroda, treba da dušobrižnik i o njih prigodice govori i poduča, ne pako da sebi povjereno stado od proštenja odgovara. U svakoj bo župnoj crkvi ima proštenja, veći ili manji pohod crkve. Za što onda svaki dušobrižnik, svaki župnik želi, da bude „njegovo proštenje što mnogobrojnije? Zar „trećine" radi? To mora da je nuzgredno i zadnje. Veseliti ga pako mora pobožnost onoga puka! — Smijem ovdje spomenuti ovo: stavimo li ruku na srce, priznati valja, da u radu našem imade mlitavosti, često i propuštanja dužnosti, ovdje naročito gledom na naša „proštenja." S veseljem pak možemo kazati da u ispoviedaonici prigodom proštenja nalazimo prilično prave pobožnosti, nalazimo nedužnih, reko bi — svetih; jer Bog dragi ravna svoju crkvu svetu, pa skrbi, da bude u njoj vazda svetaca To mora svećenika, svakoga dušobrižnika veseliti. To ga još i bodri i jači u mučnom, odgovornosti punom njegovom poslovanju Ako pako nalazimo na proštenjih, kako no se kaže, „svakojakih" proštenjara, nije ni čudo. U pšenicu bo čestita gospodara posijao je neprijatelj kukolja; kako ne bi bilo kraj nas — priznajemo — često mlitavih pastira u stadu medju zdravimi ovcami takodjer bolestnih ovaca. Valja dakle podučati i o proštenjih, a najviše imali bi to činiti oni dušobrižnici i svećenici, koji rado vide samo zle proštenjare i zlu stranu proštenja. Vidiš li na ime drvo neplodno, ne sieci ga odmah, nego ga plij i okapaj u nadi, da će ga Bog milosti svojom orositi i zalijati. Radi „in omni patientia et doctrina."

Kad smo kazali, da valja prigodice govoriti i podučati o proštenjih, te da je time u glavnom odgovoreno na gornje naše pitanje, mogli bi pitanje uzeti riešenim. Treba li pako malo potanje pokazati način, kako će dušobrižnik djelovati, da budu proštenja narodu na duševnu korist, pokušat ćemo sada.

[1]) O ovom smo pitanju dobili više razpravica. Mi saobćujemo ovu, te tako ovršujemo jednu nakanu, za koju je takodjer osnovan naš list. Op. ured.

Govoreći dušobrižnik stadu svomu o proštenjih, neka se drži katekizma, koji i onako mora puku tumačiti. Držim pako, da bi bilo zgodno perikopu o proštenjih uzeti onu nedjelju prije proštenja. Kaže naš katekizam, da crkva nalaže ovršavati proštenja 1. tako: da za to ne zanemarujemo drugih dužnosti. — Ovo ne će biti težko puku protumačiti; jer i svećenik znade, što je čija dužnost, a i puk znade i shvaća barma u toliko, da mu je ono dužnost, što mora činiti. Kazati će dakle dušobrižnik pri tom po prilici ovako: Bog niti crkva ne zapovieda, da ideš na proštenje, da putuješ na daleko ono mjesto, da ideš tamo na tašte, da tamo činiš posebnu pokoru, da se na taj dan baš tamo izpoviediš i pričestiš. Ali liepo je i spasonosno ići na proštenje, samo ako to ovršiš onako, kako crkva želi i nalaže. Za to ako već ideš na proštenje, pazi da tim ne zanemariš što god, što bi inače morao učiniti. Evo n. pr. ti si otac ili mati, pak imaš li bolestno diete; ili si gospodar, te imaš bolestno družinče, a ovi trebaju tvoje njege i tvoje brige, to moraš ostati kod kuće. Isto tako, ako si sin ili kći pak imaš bolestnog otca ili majku, ne idi na proštenje; jer si dužan bolestnika prigledati, dvoriti i tješiti. To ti je tjelovno djelo milosrdja prema bližnjemu, a to si dužan tim više prema svomu djetetu, prema svomu roditelju. Ako bi ti na dalje što god i u gospodarstvu tvome propalo, radi česa bi mogli stradati tvoji, za koje moraš skrbiti, a ti odgodi svoj ovaj pohod. I t. d.

Dalje kaže katekizam: Crkva nalaže proštenja ovršivati 2. s dobrom nakanom. Pri tom će dušobrižnik po prilici kazati: Ne ide se, dragi moji, na proštenje, da se samo sprodje bezposleno; ili da se tamo dobro jede i pije; ili da se pokažete, kako ste dobri i pobožni, već se ide za to, da čovjek dragovoljno nešta učini Bogu na slavu, a duši svojoj na korist, vršeći ondje svoju pobožnost. Pri svakom na ime djelu gleda vam Bog na nakanu. Ako bo radite šta s dobre nakane, pa ma to bilo i najmanje djelo, Bog će vam naplatiti; ako pako činite nešta, ma da je ono samo u sebi kako veliko dobro i hvale vriedno, a ne imate pri tom dobre nakane, ništa vam ne vriedi kod Boga. Ovdje može dušobrižnik zgodno pripoviedati iz sv. evangjelja o onoj siromašnoj ženi, koja je u hramu jerusolimskom darovala svoj maleni i najmanji novac; pak ipak da je više dala t. j. da je više vriedilo, nego mnogi drugi bogati darovi. — Idite dakle — reći će — s dobrom nakanom.

Katekizam veli nadalje 3.: da vrieme na putu pobožno probavljamo. — Tumačeći ovo, neka dušobrižnik iztakne moguće zle navade svoga puka kod putovanja na proštenje i natrag, te ih shodno uputi o grdobi takovih navada. Neka im preporuči, da svi idu, u koliko je moguće, processionaliter. Neka idu poredani prema dobi, spolu i stališu, zajedno mladići i odrasli mužkarci, žene udate skupa djevojke skupa, mala djeca sa roditelji. Neka pjevaju liepe shodne pjesme, te izmjenice mole obične molitve, litanije i krunicu. Najpače pako neka razmišljaju o pobožnom svom putovanju, neka se pripravljaju na sv. izpovied i presv. pričest, neka si — preduzmu i odluče čuvatise na proštenju svakog prekomjernog veselja i uživanja u tamošnjih krčmah i raznih šatorih.

Napokon uči katekizam 4.: da na mjestu prošćenja marljivo molimo, i ako je moguće, svete sakramente primamo. — Ovo je najglavnije, i — reko bi — svrha proštenja. Čovjek na ime toliko grieši, a obično tako malo na uzvrat dobra čini, tako malo čini pokore. Liepo je dakle, koristno je, dà često i nuždno, da hodočastimo na koje mjesto Bogu na čast, da se tamo molimo i činimo pokoru za griehe, da se na sv. izpovjedi s Bogom pomirimo i s presv. tielom dušu okriepimo. Kod ovoga liepo je moći reći koju o sv. izpoviedi, pak iztaknuti, kako će svaki imati prilike izpoviediti se. Osobito neka to iztakne dušobrižnik, koji znade, da imade medju njegovimi župljani onakovih, koji k njemu nerado dolaze na sv. izpovied, budi što su š njime u kakovoj razložnoj budi neražložnoj protimbi. a malo imadu prilike pred drugim se izpoviediti. — Tuj će se kano u zaglavku govora nadati dušobrižnika liepa prilika govoriti o nježnom dogodjaju, o prekrasnom primjeru dvanaest godišnjeg Spasitelja, kad je išao u Jerusolim u crkvu i ondje tri dana ostao u crkvi. Što je dakle Isus tamo radio? Molio je i razgovarao o Bogu i svetih stvarih. On dakle, koji kao Bog nije trebao moliti, dao vam je primjer, da se, pohadjajuć crkve, imate tamo Bogu moliti, na Boga i na svete stvari misliti. — Doista najmožniji primjer za nasliedovanje!

Iz svega, što smo do sada kazali, vidi se, da valja o svem govoriti te govoriti, tumačiti i podučavati. I tako uviek i uviek svaki svećenik, koji iole misli o dužnosti svojoj, uvidja težinu i istinitost onih rieči sv. Pavla na sv. Timoteja (II. Tim. 4, 2.): „Praedica verbum, insta opportune, importune: argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina.“

Ima, istina, dogadja se svašta na proštenjih; ali ne bude li s toga palo mnogo odgovornosti na svećenika? Za to opetujem u kratko: da budu proštenja puku našemu na duševnu korist, koje svaki treba, koja je blago i jedina vriednost naša pred Bogom; da bude posebne pobožnosti, da bude svojevoljne pokore, mora puk razumjeti, što su proštenja, te da ne misli o proštenjih po prilici onako, kako o raznih sielih, ili kako mi mislimo o naših koncertih i kazalištnih predstavâ — da su samo za zabavu. Ovako će pako prema crkvenom smislu narod shvaćati i ovršavati prošćenja onda, kad će mu njegovi dušobrižnici prema potrebi i prigodi o proštenjih u formi kateketičkog govora tumačiti, što smo gore, držeći se našega katekizma, iztaknuli, te kazati: kako su pobožni kršćani jur u najstarije doba polazili mjesta i crkve, gdje se je Bog čudesnim načinom osobito milostivim pokazao, ili mjesta i crkve, posvećene uspomeni i na čast Majke Božje ili kojega od svetaca, prema komu su imali posebno štovanje i ljubav; kad će pokazati puku, kako su pobožni kršćani putovali na takova mjesta za to, da dobiju od Boga razne milosti, pak da je takovih Bog mnogim zbilja udielio; kad će iztaknuti, da su osobite milosti Božje primali ljudi, koji su ih bili vriedni, koji su na ime bili što bolji, što savršeniji, te što čišći od grieha. S toga da jim se valja izpoviediti i pričestiti, kako će postati što dostojniji onih milosti i darova, za koje će moliti.

Ovoj svrsi shodno biti će — dakako kraj druge obveze i potrebe — često i svakom mogućom prilikom, to u propoviedih, to u tumačenju kršćanskog nauka, to prigodom korizmenog izpita govoriti o sv. izpoviedi, liepo razumljivo razlagati, što sve treba za valjanu izpovied, protumačiti na ime svih pet dielova sv. izpoviedi. Ako igdje valja ona: „Repetita placent“, najviše će vrievditi ovdje, kad će se što češće govoriti o najnuždnijem sredstvu stanja milosti Božje — o sv. sakramentu pokore; jer onda će puku sv. izpovied i omiliti i znati će se pravo izpoviedati. Isto tako ako igdje stoji ona: „Repetitio est mater studiorum“, najistinitijom pokazat će se onda, kad će dušobriznik često govoriti o onih sakramentih, koje je Spasitelj naš Isus Krist ostavio svojoj crkvi za uztuk proti griehu, za cievi milosti Božjih, za — rekao bi — ljestve u nebo. Jer bude li stado nami povjereno umjelo i razumievalo koristiti se najuzvišenijim, najnježnijim blagom crkve Božje — svetimi sakramenti: sv. izpoviedi i presv. pričesti, sušiti će se korjen korova svakojake zloće, učvršćivat će se bedemi proti navali tiela i onoga, koji „tamquam leo rugiens circuit quærens, ut quem devoret.“ Ovim pako blagom i oružjem znati će se stado, duhovnoj brizi svećenika povjereno, okoristiti pravo samo onda, budu li se govori dušobrižnika često vrtjeli o svetih ovih sakramentih: o sv. izpoviedi i o presv. pričesti.

Ako imade ovako raditi i o tom nastojati svaki dušobrižnik u svojoj župi, dužnost je takodjer svakoga onoga župnika, gdje su uobičajena osobito veća i mnogobrojnija „proštenja“ poskrbiti se da se prigodom proštenja rekne puku govor o proštenjih; da se, gdje proštenje traje više dana, kaže govor svaki dan o sv. izpoviedi i sv. pričesti ili u jedno, ili o svakom ovom sv. sakramentu posebno. Bude li se pobrinulo uz sve ovo još za dovoljan broj marljivih, službe svoje svjestnih izpovjednika, mislim da bi proštenja bila našemu narodu na pravu duševnu korist, da bi postala slična onim, kad su osnovana bila, te da bi odgovarala nakani crkve, koja jih podržaje.

Vinodolski.

Liturgije obreda grčkoga.

Po Popielu i Pelešu napisao Maksim Relić.

(Dalje.)

Kad se otpjeva pjesma: „Dodjite, poklonimo se“, počinju se pjevati tropari i kondaci. Tropar (od τρόπος, slika žića) jest pjesma, koja u kratko opisuje život sveca ili objašnjuje blagdan. Kondak (od κόντος, kratak malen) jest kratka pjesmica, koja sadržava u sebi pohvalu sveca ili praznika. Evangjelje jest nauka Hristova, a kad se je narodu pokazalo evangjelje pjevaju se eto tropari i kondaci za dokaz, da se je nauka Hristova opravdala i ispunila u žiću svetaca, koje je opisano u tim troparima; a pjevaju se i za to, da poslije toga, što smo dali poklonstvo svoje Isusu Hristu, dademo i dostojnu čast svecima Hristovim, koji su po nauci njegovoj živjeli. A svecima tako hvalu davajući, bodrimo i nukamo i sami sebe, da zdušno čuvamo nauku Hristovu, te da tim zaslužimo, da i mi jednom unidjemo u nevidljivu svetinju nad svetinjama, t. j. u nebo.

Troparima i kondacima dodaje se jošte bogorodičen t. j. kratka pjesmica u čast presvete Bogorodice. Ovi bogorodični puni su najdivnije poezije i najmirisnijega cvijeća, da ne znaš, bi li se više divio prelijepoj dikciji ili uzoritoj pobožnosti onih bogoduhih svetaca, koji su sastavljali te bogorodične. Čitajuć ih moraš da se zaneseš u više nebeske sfere, te je samo žaliti, da je divno to i dragocjeno biserje kršćanskomu narodu više manje zatvoreno; jer se u propovijedima, žali Bože, rijetko tumači duh crkvene liturgike.

*

Unošenje evangjelja u sveti oltar kano da bi u nebo i slavljenje svetaca i majke Božje dovodi nam na um zborove nebeskih duhova, te nam dušu raspaljuje željom, da ljepše i dostojnije proslavimo Boga, izvor svake svetosti, nego li mi to zemaljskim svojim pjesmama možemo. Za to se i uznosimo duhom na nebo k svetomu, te se usudjujemo zapjevati Bogu na čast onu pjesmu, kojom ga slave dusi nebesni. A i svećenik pri oltaru dijeli s nama to nebesko ushićenje, te moli Boga, „koga na nebesima slave serafini trisvetim pjevanjem i glasom, neka i iz naših usta primi tu trisvetu pjesmu"; a kad se je svršilo pjevanje tropara, kondaka i bogorodična, glasno slavi svećenik svetost Boga živoga riječima: „Jer si svet Bože naš i Tebi slavu gore šiljamo Ocu i Sinu i svetomu Duhu sada i vazda i u vijeke vjekova. Govoreći pošljednje ri ječi, obraća se k narodu i blagoslivlje ga, te mu tim blagoslovom kao daje pravo, da zapjeva trisvetu pjesmu, koju pjevaju angjeli. A narod svećeničkim blagoslovom potaknut, obodren i ushićen, zapjeva oduševljeno. „Sveti Bože, sveti krepki, sveti besmrtni, smiluj nam se."

Često se opetuje ova pjesma; jer serafimi neprestano pjevaju: „Svet, svet, svet!" A kad su pjevači već tri puta otpjevali trisvetu pjesmu, dodavaju i „Slava Ocu i Sinu i svetomu Duhu", da time pokažu, kako se veličajna pjesma ova pjeva u slavu Boga trojedinoga. Trisveta zove se ova pjesma; jer se riječ: svet tri puta opetuje.

Trisveta pjesma veoma se često upotrebljava u svetoj crkvi našoj. Nema gotovo obreda, kod koga bi ona falila; svaka crkvena molitva počinje trisvetom pjesmom. Što više: kad smo već predali dušu svoju u ruke Boga Svemogućega, i onda crkva prati pri sprovodu tjelesne ostanke naše pjevajuć umilno trisvetu pjesmu: „Sveti Bože, sveti krepki, sveti besmrtni, smiluj se na nas!"

Na blagdane Hristova rodjenja i na Bogojavljenje, na Lazarevu i veliku subotu, na Uskrs i Duhove, pjeva se mjesto trisvete pjesme: „Koji se u Hrista krstiste, u Hrista se obukoste" (Gal. 3, 27.), a to s toga, što se u drevna vremena te dane krštavahu oglašeni, te ih crkva tim riječima apostolovim opominjaše na veliku milost, koju su primili po sv. tajni krštenja i nukaše ih, da sačuvaju zavjete, na krštenju obećane. Na blagdan uzvišenja sv. križa (14. sept.) i na nedjelju krstopoklonu (3ću posta uškršnjega) pjeva se mjesto trisvete pjesme: „Križu Tvome klanjamo se, Vladiko, i sveto uskrsnuće Tvoje slavimo."

Kada se otpjeva trisveta pjesma, svećenik odilazi za prijestol na gornje mjesto, što znači, da Hrist, koji je na nebu ob desnu Oca, otuda u osobi svećenika gleda na svoju crkvu; i obraćen k narodu govori glasno: Čujmo! (Вонмемъ!) Mir svima! Premudrost čujmo! Riječju: Вонмемъ (čujmo) pozivlje vjernike na posluh. „mir Vama pozdravio je Isus svoje učenike, uskrsnuvši iz mrtvih, te po primjeru Hristovu pozdravljahu tako apostoli i njihovi prejemnici vjernike. Taj pozdrav znači: da bude mir u dušama našim i mir sa svima bližnjima našim. Zaželivši mir svima vjernicima, govori svećenik glasno: Premudrost vonmim! pozivljući time vjernike, da pozorno poslušaju Božiju premudrost, sadržanu u prokimenu Na to se pjeva prokimen, što nije drugo, nego predgovor k čitanju poslanice. Prokimen sadržava u sebi u kratko ili značenje praznika ili perikopu iz poslanice, koja se ima čitati. Riječ prokimen znači: naprijed položen, predložen.

Kad su vjernici već na taj način pripravljeni na čitanje poslanice, zazove svećenik još jednom: „Premudrost", na što štilac (lector) pročita glasno natpis ili naslov apostolske poslanice ili djela apostolskih, davajuć time vjernicima na znanje, odakle će se čitati premudrost ilti propovijed apostolska. „Čujmo!" (Vonmim) kaže sada svećenik, a štilac počne čitati odredjenu perikopu. Za vrijeme čitanja narod i diakoni stoje. a episkop i svećenici sjede; jer su oni primili od apostolâ vlast, da naučaju, a učitelj poučava sjedeć. Poslanica se čita prije evangjelja; jer je Spasitelj pred sobom poslao apostole, da priprave ljude na propovijed evangjeosku.

Kad se pročita poslanica, pjeva se: „alliluja" (hebr. al, el, uia, hvalite Boga), čime vjernici pokazuju svoju radost, što će sad nà slušati riječi evangjeoske, riječi života i spasenja. Medjutim kadi svećenik sav oltar i crkvu u znak, da je milost svetoga Duha, razlivši se po svemu svijetu propovijedju evangjeoskom okadila i srca ljudska mirisom poznanja Hristova po riječima apostolovim 2. Cor. 2, 14. Pokadivši govori glasno: „Premudrost! prosti! slušajmo sveto evangjelje", t. j. da prosti od svake zemne brige i prostim srcem poslušamo premudrost Božiju, u evangjelju napisanu. Dalje kaže ime evangjeliste, iz koga će se evangjelje čitati: „Od (kaže ime) svetoga evangjelja čitanje", a narod pjeva: „Slava Tebi, Gospode!" zahvaljujuć time Gospodu, što je tajne svoje ljudima objavio. „Čujmo" (vonmim), opomene još svećenik na posluh, te počme čitati sv. evangjelje.

Evangjelje čita svećenik ili diakon obraćen k narodu iz carskih vrata ili sa amvona da ga mogu svi čuti i jer je i Isus sa uzvišenih mjesta propovijedao. Za vrijeme čitanja gore svijeće; jerbo su po evangjelju narodi, koji su sjedili u tami bezboštva i sjeni smrtnoj, ugledali svjetlo istine. Poslije evangjelja opet kličemo: „Slava Tebi, Gospode!" u zahvalnost, što smo čuli riječi života vječnoga. Svećenik cjeluje sv. evangjelje u znak ljubavi i poštovanja k riječi Božijoj.

Iza evangjelja obično se u istočnoj crkvi propovjeda, nego budući da propovijed nije bitna sastavina obreda sv. liturgije, ne ćeme o njoj ovdje ništa reći.

Pošljedak propovjedi mora da je usrdna molitva. Zato svećenik (ili diakon) poslije propovjedi pozivlje

vjernike, da se iz dubine srca svoga Bogu pomole, riječima: „Recimo svi od sve duše i od svega pomisla našega recimo“: a vjernici poslušav to, pomole se od sve duše: „Gospode, smiluj se!“ Uzbudivši tako na srdačnu molitvu narod, počinje i sam svećenik od sve duše moliti se Bogu, te vapije: „Gospode, Bože otaca naših, molimo Ti se, usliši nas i smiluj se na nas“; a vjernici se opet mole: „Gospode, smiluj se!“ „Smiluj se na nas Bože, po velikoj milosti Tvojoj, molimo Te, usliši nas i smiluj se na nas“! uzdiše sada svećenik toplim uzdasima i vrućom željom, a ta toplota i prilježnost prima se i vjernika, razpaljuje njihovu pobožnost, te i oni pošiljaju vruću molitvu na nebesa moleći Boga ne jednom, nego tri puta: „Gospode, smiluj se, Gospode, smiluj se, Gospode, smiluj se“! Zato se i ova ektenija nazivlje prilježna ili takodjer dvoguba (dvostruka); jerbo se iza svakoga moljenja podvostručava ili tačnije potrostručava usrdni vapaj: „Gospode, smiluj se“ (Gospodi pomiluj!). U toj ekteniji moli se nadalje za kralja, za episkopa, za sve, koji su u crkvi na molitvi, te napokon i za sve pravojerne kršćane.

Iza prilježne ektenije pozivlje svećenik oglašene, neka se pomole. A budući da smo mi dužni bližnjima željeti spasenje kao samima sebi, to pozivlje svećenik i vjernike, neka se pomole za oglašene: da im se Gospod smiluje, da ih nauči riječ istine, da im otkrije evangjelje pravde, da ih sjedini svetoj svojoj katoličkoj crkvi i da ih sačuva svojom milošću.“ Sada iz nova glasno pozivlje oglašene: „Oglašeni, glave svoje Gospodu priklonite“. Dok oni sklanjaju glave, moli se on potiho Bogu, da ih udostoji svetoga krštenja (bani pakibitia), otpuštenja grijehâ i neraspadljive odjeće, a svršivši tu molitvu, govori na glas: „Koji ste oglašeni, izidjite“, na što su u prvim kršćanskim vremenima oglašeni a ujedno š njima i javni pokajnici iz crkve izlazili; „jer oni“ veli sv. Ćiril Jerusolimski, „pijući još mlijeko, ne mogahu podnositi tvrde hrane, t. j. oni još niesu bili dostojni da gledaju, kako se obavlja divno i velelijepo otajstvo presvete evharistije.

U današnje vrijeme nema u našim krajevima oglašenih; jer se svi krštavaju još u doba djetinstva; nema ni javnih pokajnika. Za to ipak sveta crkva moli još i danas ekteniju za oglašene; jer ako ih nema u našim crkvama, ima ih u drugima, a za njih je kršćanima dužnost moliti se. Pa osim toga koliko li je medju nama kršćana, koji postadoše do duše kršćanima po tajni sv. krštenja, ali dobrim djelima svojim teško bi zaslužili zvati se vjernicima! Pa teškim grijesima svojim koliki li zaslužiše, da budu javni pokajnici i da im crkva uskrati gledati pretvorbu i pričešćati se presv. tijela Isusova! Zato grješnici, čujući glas svećenika: „Oglašeni izidjite“ neka se sjete nevrijednosti svoje, te se neka sagnutom glavom i skrušenim srcem mole, da na svršetku svijeta ne budu izagnani iz raja nebeskoga kao što su u prvobitnoj crkvi oglašeni i javni pokajnici iz crkve gonjeni bili. A mi svi pitajmo sami sebe, da li smo u istinu zaslužili zvati se vjernicima i pribivati presvetim Božjim otajstvima; pa kad nam duša naša zasvjedoči, da smo imenom vjernici i kršćani, a ne i djelima, onda nastojmo iz svih sila, da nam i djela budu prema vjeri našoj sjećajući se riječi apostola Jakova, da vjera bez djelâ nikoga spasiti neće; jer je vjera bez djelâ mrtva, a i riječi same Istine vječne: „Neće svako, ko mi kaže: Gospode, Gospode! unići u kraljevstvo nebesko, nego samo onaj, koji tvori volju Oca moga, koji je na nebesima.“

(Dalje će sliediti.)

Scientia media po naučanju sv. Tome.

(Dalje.)

21. Treba dakle kao pogibeljan greben, izbjeći nazor, da Bog znade buduće kontingentne stvari, jer se one budu sbile. Čujmo sv. Tomu: *Praescire Deum aliqua, quia sunt futura, intelligendum est secundum causam essendi. Sequitur enim, si aliqua sunt futura, quod Deus ea praescierit: non tamen res futurae sunt causa, quod Deus sciat.* (q. cit. a 8. ad I.). Bog svojim znanjem predilazi sve stvari, on je uzrok i mjera svemu, kako je u odgovoru ad 2. i 3. istoga članka izraženo. Usljed suda svijuh bilo bi krivo reći, da znanje Boga drugu podlogu imade, nego sâmo bivstvo Božje. Izvan Boga nije bîtka, koj nebi u njemu imao svoj početak, niti može izvan njega biti stvari, budi nekontingentne, budi kontingentne, koja nebi iz nuždnoga proizlazila, koje je uzrok kontingentnim stvarim po svojoj slobodnoj volji i konsekventno po intelektu i spoznaji. Naše djelovanje nemože — a ma nikad primiti naravi nuždnosti; jer kontingencija ili sloboda jest razlikost bivstvena, bivstvo pako stvarî je nepromjenljivo, pak tako ne može nikoje djelovanje, koje je po svojoj naravi i bivstveno slobodno, postati usljed predznanja Božjega nuždno. Znanje i volja Boga, *quae transcendit ordinem necessitatis et contingentiae.* (S. Thom. I. Perh. lect. XIV.), udešavaju svoje utjecanje naravnim *causae secundae*, koje tad pod njihovim utjecanjem djeluju, nuždne naravi nuždno, kontingentne ili slobodne naravi slučajno ili slobodno.

22. Vratimo se još na gore spomenuto mnienje. Nebili mogao biti slučaj, da mi izpitujemo stvari koje si protuslove, i da si toga radi razum badava mučimo? Netražimo li nešto, što je jur opredjeljeno u jednom te istom pogledu? Kako se čini, mi tvrdimo, da je uvjetno buduće prije svake odluke neopredjeljeno, i opet hoćemo, da je prije svake odluke opredjeljeno, i to u znanju Boga. Ko će niekati, da je tudier protuslovja?

23. Nije nepravde spram Boga, pače čvrsta obrana savršenstva njegova bezkrajnoga znanja, kad velimo,

Bog znade od vieka sve, što je, i sve, što biti može, svako u tom pogledu, t. j. on vidi svaku stvar, koja zaista jest, u njezinoj stvarnosti i opredieljenosti, i ono, što biti može, u njegovoj mogućnosti, ali ne u stvarnosti i opredjeljenosti, koje čistoj mogućnosti protuslove. Nema časka u cieloj vječnosti, da nebi Bog zaista i podpuno sve spoznavao, kako sve što jest tako i lih moguće; po tom nije časa, u kojem nebi on absolutno bezkonačno znanje posjedovao.

24. Da se bolje razumijemo, pomislimo, da Bog nije nikakva svieta stvorio (on ga nje morao stvarati; nije on sviet stvorio od nužde, nego ga slobodno stvorio). Ne bi li možda u tom slučaju, — da ne povriedimo bezkrajne punoće mudrosti njegove i Božanske savršenosti, — imali kazati Bog vidi sviet, kakav stvarno po opredjeljenom načinu obstoji? Ovako bi zaista Božje savršenstvo povriedili u veliko, jer bi ga pogadjao prikor neistinitosti. Kakav dakle bi imao biti sud u toj hipotezi o predznanju Božjem? Sjegurno ovaj: Bog gleda scientia visionis sve, što je njemu sobstveno a scientia simpl. intel. sve ono, što je u moći Boga, bilo ono uvjetno ili ne. Predpostavi li se pak stvorenje svieta, tad je „scientiam visionis“ protegnuti još na sve ono, što će u stvorovih zaista biti, a scientiam simpl. intel. na sve ono (bilo uvjetno ili ne), što je u moći stvorovâ, a ipak neće nikad biti. Navedena hipoteza podpunoma odgovara položaju ili sustavu. kojim motrimo oga u njegovu odnošaju spram stvorovâ prije svake odluke. Prema tomu moramo u tom pogledu jednako suditi, da na ime Bog uvjetne buduće stvari baš onako spoznaje scientia simpl. intelig. kako i druge moguće stvari; jer one spadaju u krug mogućih, a nipošto zaistnih i ubrajaju se u skupinu indeterminiranih, a ne determiniranih. Ali, na čemu se osniva scientia simpl. intelig.? Sjegurno na spoznaji, koju sam Bog o sebi imade, t. j. na scientia visionis samoga sebe, koja je bezkonačni čin prost svakoga potencijaliteta. Slava budi Bogu!

25. Prelazimo sada na uzvrat P. Maurusa na prigovor u 16. q. 45., koji jur (toč. 11.) spomenusmo — *objecta vel absolute existunt vel absolute non existunt etc.* — Ponajprije odgovara, da ovaj dokaz istu scientiam simpl. intellig. diže, kojom Bog moguće stvari spoznaje, poklam on njihovu obstojnost ili neobstojnost abstrahira. — Meni se čini da baš tako nije; jer abstrahirati eksistenciju i podjedno neeksistenciju neizključuje abstrahirati eksistenciju. Ako pak abstrahiranje eksistencije stavlja predmet u sferu scientiae simpl. intellig., to ona svagdje dolazi u račun, gdje se obstojnost i neobstojnost ujedno abstrahira. Drugi njegov odgovor glasi: Ako posried obstojećega i neobstojećega nije ničesa trećega, to je ipak nešto po sriedi medju oba stavka: spoznajem obstojeće i spoznajem neobstojeće. — I ovaj je odgovor nedovoljan; jer ako ima štogodj trećega izmedju obih tvrdnja, kako on veli, tada ovo srednje nije ništa drugo, no zaniekanje spoznaje u obće, dakle ne spoznati ništa. Predpostavi li se pako spoznaja, tad više ne ima srednjega; i ako medju obstojećim i neobstojećim nije trećega, tad mogu i ja, predpostavivši u obće spoznaju, ništa drugo spoznati nego obstojeće ili neobstojeće. I doista je upravo spoznaja, koju on medju oboje ukrpava: — *cognitio cognoscens objectum conditionale existere, et abstrahens ab hoc, quod absolute existat vel non existat* — jur sadržana u članku razdiobe, koji glasi: spoznati neobstojeće.

26. Na n. 19. in resp. ad 3. *Deus per suam infinitam virtutem cognoscitivam determinatur ad cognoscendum, quod sunt omnia quae sunt, quod non sunt omnia quae non sunt, et quod positis quibusdam conditionibus essent et non requiritur aliud determinativum* . . . . može se pitati, da li on besjedi ob uvjetnostih sa nuždnom suvislosti ili sa kontigentnom suvislosti? Ako prvo, tad svakako mislim, da one jesu dovoljni determinativ spoznaje. Ako pako posljednje, kako to predleželi tema iziskuje, tad ne uvidjam, kako pisac svoju tvrdnju podržava. Ta već je prije in q. 43. n. 16. suglasno sa sv. Tomom (q. 14. a. 13.) izjavio: da kontingentnost kano takva *non subditur per certitudinem alicui cognitioni.* Želim se jasnije izraziti: sv. Toma na spomenutom mjestu nauča: da se kontingentno, *prout est in causa,* ne može nepogrješivom sjegurnosti spoznati, niti od Boga, jer, ako kontig. uzrok *se habet ad opposita,* u njemu spoznato djelovanje nije stalno opredjeljeno niti može biti predmetom sigurne spoznaje. Na ovo se pisac tako čvrsto upire, da na koncu citiranoga mjesta točno rieči sveca navadja proti fizičkoj predeterminaciji. Ako je dakle neopredjeljenost ili ne nuždni spoj ovakva uzroka sa njegovim djelovanjem sav temelj, za što Bog ne može za sjegurno spoznati kontingentnosti *in sua causa,* kako sâm pisac priznaje, takodjer tako uvjetnost, o kojoj je govor, tad ne može biti ni uvjet, o kome je govor, dostatan determinativ nepogrješive spoznaje Božje, budući i on nije nuždno sa uvjetovanim skopčan.

27. Na objekciju n. 20.: *Quod nihil est, non potest determinare Deum,* odgovara on: *quod nihil est, sed esset, potest determinare Deum ad cognoscendum non quod est, sed quod esset.* Pošto nikakva dokaza tuj nenavodi, neznam, što bi na to kazao? Ne razumijem njega. Svu težinu stavlja na *esset,* nut *esset* poudarati će sa *posset determinare quando esset,* a ne *potest quando non est.* Isto valja odvratiti na njegov prigovor n. 23. koj glasi: *quod non est, non potest determinare intellectum divinum ad dicendum quod est, concedo; ad dicendum quae pure esset, nego.* Razlog, zašto Boga ono što nije ne može determinirati, reći, *quod est,* je dvostruki, — prvo, jer nješto, što je nebiće (= ništa) ne može determinirati; drugo, jer kad bi i moglo determinirati, ne bi moglo determinirati božjega uma, da spozna i izreče neistinu. Prvanji od navedenih razloga, valja protegnuti i na drugi članak po Maurusu označene razdiobe; jer što nema smisla, ne može Boga i determinirati *ad dicendum quod esset.*

(Dalje će sliediti.)

Viestnik.

Zagreb. Svečane zadušnice za izpokoj duša u čistilištu služio je prošle nedjelje u prvostolnoj crkvi sam uzoriti nadpastir kardinal Mihalović uz veliku asistenciju, te je ostao i kod propovjedi, koju je poslije sv. mise rekao preč. g. kanonik Budicki.

(Dr. Ernst Maria Müller †). Dne p. mj. 28. u jutru umro je u Lincu naglom smrću biskup linački Dr. Ernst Maria Müller. Smrt ovoga odličnoga crkvenoga dostojanstvenika raztužila je sigurno svakoga, ko ga je poznavao, jer je crkva u njemu izgubila koliko učena, toliko pobožna i revna biskupa. Kratko je vrieme upravljao biskupijom (od maja god. 1885) al je ipak znao i u ovo kratko vrieme steći pouzdanje i nepokolebivo štovanje i svećenstva i naroda.

Rodio se pokojnik 30. juna 1822. god. u Irrizu u Moravskoj — dakle je bio u 67. godinu. Već god. 1850. postao je profesor morala na Bečkom sveučilištu, te je kao takav napisao svoju „Theologia Moralis", koja se rabi i daleko izvan granica naše monarkije. Već dugo godina nije skoro bilo svezke Linačkog Quartalschrifta, u kojoj ne bi bilo kojega članka pokojnikova, sve samih svjedoka duboke njegove učenosti i velike nabožnosti.

Nasljednikom svoje ostavštine imenovao je ustmeno pred tri svjedoka dom bezgrešnoga začeća bl. djevice Marije — svoju katedralku u Lincu. R. i. p.

Rim. (Je li rimsko pitanje samo interno talijansko pitanje.) Talijansko je novinstvo, a u prvom redu službena „*Riforma*" silno bučilo, što su njemački biskupi u Fuldi sakupljeni poslali sv. Otcu poznatu adresu, a još više što je generalna skupština njemačkih katolika onako odvažno stala na obranu papina suvereniteta. Za što? Sve za to, jer da je rimsko pitanje samo interno nutarnje talijansko pitanje, u koje se nema niko miešati. Malo iza toga pak je sam Crispi u laž utjerao liberalne vikače On je na ime ne samo dozvolio, da se kongres „Freidenkera", što se sastao u Lüttichu, umješa u to pitanje, već je na telegram njihov liepo odgovorio. Freidenkeri su poslali g. Crispiu brzojavku ovakva sadržaja:

„Kongres belgijskih slobodoumnika, koji se godimice sastaje, čestita talijanskoj vladi za njezino energično držanje protiv nezakonitih tražbina svjetske vlasti papine."

Kad bi dakle Crispi bio uvjeren, da je rimsko pitanje sasvim nutarnje pitanje, bio bi morao odbiti ovakvo umješavanje. On ne samo da toga nije učinio, već je odaslao ovakav odgovor:

„Boraveći sada u Napulju, kasno sam dobio vaš brzojav; čestitke Freidenkerkongresa tim su znamenitije, što su stigle poslije klerikalnih izjava, koje su tražile uzpostavu svjetske vlasti papine, najčistije feudalne vladavine, jer teokracija ne znači samo robstvo puka odsudjena da njim upravljaju tudji ljudi, već i gnječenje čovječjega duha. Italija je zauzećem Rima, koji joj pripada po narodnom pravu (?) polučila zadnji cilj, za kojim idu od 16. vieka revolucije (!) svih velikih europskih naroda."

Sad već valja da neće moći reći Crispi ni njegove novine, da je rimsko pitanje samo interno, kad on pozdravlja umješavanje eksternih ljudi. Ili je možda slobodno šačici Freidenkera, što nije slobodno milijunom katolika!

— Kod svečanih zadušnica, koje je prošle nedjelje služio sam sv. Otac u basilici sv. Petra bilo je do 30.000 naroda, premda je ulaz bio dozvoljen samo s ulaznicami. Bilo je namješteno i više tribina za diplomatičke sborove i aristokraciju. Sv. su Otca i kod dolazka i kod odlazka burnimi uzklici pozdravljali.

— (Talijansko svećenstvo pred sv. Otcem.) Dne 27. pr. mj. poklonili se sv. Otcu mnogobrojni hodočastnici — svećenici Talijanski. Hodočastnike je priveo i adresu pročitao glasoviti govornik kardinal i nadbiskup turinski Kajetan Alimonda. Odgovarajući sv. Otac na ovaj pozdrav, zahvaljuje najprije za ovaj dokaz ljubavi, kako i u obće hvali i priznaje odanost i jednodušnost talijanskog klera spram sv. stolice. Preporuča im da se naoružaju što stalnijim i odličnijim kriepostima, da budu što vrstniji službenici sv. crkve na dobro naroda.

Iza toga prelazi na današnje težke prilike i robstvo, u koje bi talijanska vlada htjela skučiti sv. crkvu. O tom reče po prilici: „Nijednomu od Vas, ljubezni sinci, nije nepoznato, kolikom se lukavošću nastoji zavarati narod talijanski o sadanjem stanju papinstva, i kakovimi se sve sredstvi traži potamniti najjasnije istine. Govori se neprestance da je papi u Rimu ostavljena podpuna sloboda, i da se poštiva njegov ugled i njegova osoba. A ipak cio sviet zna i vidi u kako nedostojno i nesnosljivo stanje je on bačen, te izvržen tudjoj samovolji i nasilju i ruglu svjetine. Povrh toga ne žacaju se tvrditi, da zahtjevi papini proizviru iz častohljeplja i lakomosti za zemaljskom veličinom, i nadaju se da će na ovaj način najlaglje proste i neuke zavarati. Naši ciljevi su mnogo uzvišeniji: borba se vodi u istinu za veliku stvar, naime za slobodu i nezavisnost Crkve. Nu Vi, ljubezni sinci, koji ste u tome dobro podučeni, ne ćete prestati uviek glasno ponavljati, da najviša vlast, kojom je po Božanskoj odredbi papa obdaren, već po svojoj naravi ne može biti podvržena nijednoj vlasti; da papa, barem u sadanjemu redu providnosti, da bude u istinu slobodan i nezavisan, mora posjedovati pravu suverenu vlast (reale Sovranità) i da je ista Božanska providnost tu vlast za nj divnim upravo načinom priredila, osnovala i mnoge vjekove posred najrazličitijih protivničkih dogodjaja do današnjega dana uzdržala.

Ovaj divni osnov providnosti pokazivao se je naročito jasno gledom na grad Rim, koji izabran da bude sielo namjestnika Kristova, imao je davati papi najsigur-

niju slobodu pred svietom Po tom nijedna vlast na svietu nije bila pravednija po svojem izvoru, uzvišenija i častnija po svojoj svrsi i po svojem postojanju dugovječnija od papinske. Protivnici te vlasti bili su uviek neprijatelji i progonitelji Crkve i boj što je poveden proti njoj u najnovije doba, kako je poznato, bio je u prvome redu djelo zakletih neprijatelja crkvenih.

Neka se nijedan od Vas, dà neka se nijedan katolik ne da zavarati: Tako sveta prava, osnovana na tako čvrstih temeljih; prava koja su preživjela tolike dogodjaje, koja stoje u najužjem vezu s najvećimi i najživotnijimi interesi crkvenimi i družtvenimi, mogu doduše za nieko vrieme biti vriedjana, nu ne mogu biti za uviek uništena i pod noge bačena. Često bi rekao da neprijateljem podavaju podpunu sigurnost i smjelost sretni dogodjaji, sklonost i podupiranje mogućnika: nu tek ljudskih stvari u ruku je Božjih, koji ga po svojoj volji ravna i preudešuje, da ga okrene za uviek na veću slavu svoga imena i korist crkve.

Nu ni na one bljutave glasove, koje smo mi već češće na najodlučniji način odbili, na glasove naime: da smo se tražeć prava apostolske Stolice pokazali kao neprijatelji Italije, nema se podnipošto važnost stavljati. Mi ponovno rdkosmo, da mi, tražeći da se ipak jedan put zadovolji svetim i nezastarivim pravom pravednosti, nehtjedosmo nikako prikazati se kao neprijatelji Italije, već da idemo za pravom srećom njezinom, kad želimo ono, što je jedino vrstno osjegurati narodu trajan mir i stalan pokoj saviesti.

Za tim ne možemo razumjeti, u koju ,e svrhu tek nedavno rečeno, da iz Vatikana ne dolazi nikad prijateljska rieč za Italiju. I ovo je neosnovana i luda obtužba. Ta nije li bila prijateljska rieč, kad smo kod raznih zgoda sjećali Italiju na odlike i mnogobrojna dobročinstva, što ih je primila od crkve i rimskog papinstva? Nije li bila prijateljska rieč, kad smo je podsjećali, da brižno čuva slavne predaje predja i da ih vjerno sliedi? Nije li bila prijateljska rieč, kad smo još za vremena upozoravali Italiju na radostnu i neodklonivu štetu, koja ju je morala zadesiti od nepravedne i samo od stranačke strasti zametnutog boja protiv božanske institucije papinstva? I kad smo, dužnošću prisiljeni, podigli svoj glas protiv zakona i djela, koja su na uštrb vjere i crkve u Italiji poduzimala, tad je i to bila neprijateljska rieč, za to rečena, da se Italiji kao dragocjeno blago sačuva vjera otaca čista i neokaljana.

Kako pak se s protivničke strane radi protiv nas? Neka na to odgovori, da zašutimo prošlost, kazneni zakonik, o kojem se baš razpravlja, a koji crkvu sve krućimi okovi sapinje i upliv njezin odklanja od škole i družtva. E dakle, hajde da mi posvećeni pastiri i puk u toj krutoj stisci uz pomoć božju nikada ne zanemarimo dužnosti svojih, a opet da ni kad ne prestanemo Svemožnoga usredno moliti, da ne okleva na dobro Italije i na spas naših neprijatelja pokazati veličinu svoga milosrdja.

A Vi, predragi sinovi, uzbudjujte udilj ovakvo mišljenje u nama i s njime ponosito vašim obćinam posebni blagoslov, koji iz svega srca kao zalog nebeskih milosti podjeljujemo Vam svima, koji ste prisutni; svećenstvu, mladeži koje se svomu staležu posvećuje i svemu talijanskomu narodu.

Indija. (**Nova katedralka**) kako javlja „Catholic Examiner“ iz Bombaya, graditi će se ondje nova katedralka na trošak obraćenika, bogatog Birmanca *Moung-Pho-a.* Zgrada će stojati 150.000 franaka, a Moung-Pho, hoteći pokazati svoju zahvalnost za milost obraćenja svojega, ne da, da ko išto za gradnju doprinese. On hoće, da ju sam sagradi svojim novcem.

Knjižtvo. U svijem zagrebskim knjižarama mogu se jošte dobiti dva prekrasna pred tri godine u Djakovu izašla dijelca dra. Josipa Riegera:

Žiće svetoga Metoda uspomena na tisućljetnicu njegove blažene smrti 60 novč.

Sedam besjeda o dostojanstvu besmrtne duše u stolnoj crkvi djakovačkoj besjedio o velikom postu 1884. 40 nč.

Javna zahvala.

Visoka kralj. hrvat. slav. dalm. zemaljska vlada u Zagrebu blagoizvolila je opet ovoj crkvenoj obćini iz zemaljskih sredstva darovati *sto for. a. vr.*, da se njeki popravci kod ovoga župnoga dvora što prije izvesti uzmognu.

Skoro u godinu dana imade ova župna obćina evo već drugi put tu veliku sreću osobite blagonaklonosti Visokoiste; zato se podpisani ovim putem koli u ime svoje, toli i u ime svoga ubogoga stada najtoplije zahvaljuje.

U Maji na Miholje 1888.

Ante Justitz,
župnik.

Ovim se brojem začinje zadnja četvrt godine. Mi liepo molimo p. n. gospodu, koja nam još duguju predplatu, da namire dug, jer treba da i mi zadovoljimo tražbini tiskare.

Onu pak p. n. gg. koja su se prijavila, da će primati list erga absolvenda sacra, a takovih još niesu dobili, molimo da se strpe.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 41. U Zagrebu, 11. listopada 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Umjerenost.[1])

(Čitao na koroni *okičkoga* kotara: Stj. J. Stümer, kapelan.)

Braćo budite triezni i bdijte, jer suprotivnik vaš djavao, kakono lav rikajući, obhodi, tražeći koga da proždere. Pet. 1, 5

Kad bismo mi bili, kao angjeli — kaže Bourdaloue[2]) — čisti dusi, tada bi sve naše kriepošti morale imati ista svojstva i vrline toga blaženoga stanja; nu jer su duše naše spojene s našimi tjelesi, i jer ta tjelesa sačinjavaju jedan dio nas sàmih, to Bog hoće, da naše kriepošti imadu djelomični karakter, da posvete naša tjelesa upravo tako kao i naše duše; da naša tjelesa, istotako kao naše duše, primaju od naših kriepošti temelj svetosti i savršenosti. I zaista nema kriepošti u čovjeka, bud moralne bud kršćanske, koja ne bi sudjelovala s jednim i drugim t. j. tielom i dušom. Nu medju kriepostmi jest ipak jedna, koja posebice služi obojim, tielu i duši, nekom bitnom razlikom, t. j. jest jedna kriepost, koja je u duši samo zato, da posveti tielo, i čije glavno djelovanje jest, da ravna tielom, da uredjuje požudu tiela te da pomaže uzdržavanju tiela, i da podloži tielo razumu, i da tim laglje podloži razum Bogu. T a k r i e p o s t j e s t **umjerenost**. Umjerenost definira Dr. Müller[3]) ovako: „Temperantia g e n e r i c e accepta est moderatio, quam ratio affectibus actibusque humanis imponit. S p e c i f i c e intellecta, ut hic consideratur, est virtus moralis, quae appetitum delectationum, ex cibo potuque, nec non ex venere orientium, juxta rectam rationem refraenat; ac proinde a b s t i n e n t i a m, s o b r i e t a t e m atque c a s t i t a t e m veluti partes integrales complectitur.“

Umjerenost uvrstiše i mudroslovci u broj kriepošti moralnih; crkveni otci i bogoslovi pokazuju nam ju kao vrhunaravnu kriepost u kršćanstvu, a evangjelje nam ju nalaže kao neobhodnu dužnost i kao sredstvo našega spasa.

Dvie su stvari, polag sv. Tome, i polag svih učiteljâ morala, potrebne, da koj čin bude podpunoma kriepostan. Ponajprije da izpravlja zlorabe (abusus), a drugo da nariesi čin sa svom savršenošću, koja je samo moguća.

Izkustvo nas uči — kaže nadalje Bourdaloue — i to baš vrlo ćutljivo, da ne ima nijednoga čina podvržena većim neurednostim, nego li jelo i pilo, gdje narav traži da okriepi iztrošene sile, nu gdje se strast — mjesto da se zadovolji time, da neprekoračuje granicu potrebnoga — podaje najsramotnijim neumjerenostim.

Sv. Gregorije, papa, govoreć o kršćanskoj umjerenosti, opaža osobito tri neurednosti, kojih se valja čuvati, glede uzdržavanja i hranjenja tiela. Prvo, valja se čuvati afekcije, t. j. proste sklonosti, koja čini, da je čovjek rob svoga tiela. Drugo, valja urediti exces prekomjernost, koja čini, da prije i više uzmemo nego li to potreba i nužda iziskuje. Treće, valja odagnati delicatesu, nasladnost, koja se protivi onoj obvezi, koju nam kršćanstvo nalaže, da krotimo svoje tielo, njegove požude i pogrješke: Q u i C h r i s t i s u n t, c a r n e m s u a m c r u c i f i x e r u n t c u m v i t i i s e t c o n c u p i s c e n t i i s. (Gal. 5.)

Svećenik je osobito dužan držati se umjerenosti. Svećenik imade — po primjeru božanskoga Spasitelja — što savršeniji biti. Savršen će biti, ako bude — kako je Spasitelj rekao nekom mladiću — sliedio Isusa Krista. Njega sliediti znači i živjeti košto je On živio. Taj pak je život bio strog i vrlo umjeren.

---

1) Tema je glasio ovako. De temperantia et sobrietate ita disseratur, ut exposita harum virtutum *natione*, *præstantia* et *necessitate* afferantur rationes, ob quas præceteris virum ecclesiasticum his virtutibus ornatum esse deceat.

2) Sur la tempérance herétienne. S. XIX. p. 712.

3) Theologia moralis l. II. §. 163.

Ne bude li se svećenik držao umjerenosti, tada se i on imade ubrojiti medju one, o kojih sv. Pavao (u listu na Phil. III. 19.) govori: „Kojih Bog jest trbuh:“ „Quorum Deus venter est.“ Pak ovo, što je tako oštrima riečima, pokazao apostol prvim kršćanom, ne bi li mogli zgodno prenesti na današnji viek? Ta zar ne vidimo dan danas ljudî, koji nam se prikazuju, da za drugo ne žive, nego da hrane i tove svoje tielo? Zar ne vidimo ljudî takovih, koji na drugo ne misle i ničim se drugim ne zanimaju nego uzgajanjem svoga tiela? Ljudî takovih, koji za liepu zabavu i obilnu gostbu neovršavaju na najveće svetkovine svojih vjerskih dužnosti. Takovi nit iz daleka ne će, da se odreknu i potrebnih stvarî — kao oni, koji su prošli u pustinju Isusa slušati — da dodju slušati Isusa Krista u osobi Njegovih službenikâ, već zanemaruju vrlo važne propoviedi i spasonosne opomene, da samo nijednom zgodom ne zanemare zadovoljiti svojoj nasladi i svojoj požudi.

Toga radi jest umjerenost i trieznost vrlo važna po svojoj vrloći i potrebi za svećenika, da se drugi ljudi, ugledajući se u nj, kane svoje neumjerenosti i pijanstva; jer mu u tom pogledu ne će moći ništa prigovarati.

Pak vrloća i potreba umjerenosti i trieznosti za svećenika vidi se odatle, što neumjerenost vodi do mnogih grieha. Kroz ota vrata neumjerenosti došo je prvi grieh na ovaj sviet. Od svega svoga orudja, što je imao u rukuh neprijatelj našega spasa, da tim uništi čovjeka, nije našao zgodnijega — kako kaže sv. Basilije — i moćnijega, nego li upravo neumjerenost; dapače djavao se usudio napastovati time istoga Boga-Čovjeka. Pak i nas izkušava lukavost napastnoga duha, kao naše prve roditelje; a mi smo vrlo daleko od svetosti Isusa Krista. Do nas je stoga, da prosudimo, ne imamo li se toga demona, tako nečista i tako odurna kako jest, bojati, i nije li po tom posve pravedno, da smo uviek u obrani proti njemu.

Bourdaloue se čudi, kad promatra pravila morala i discipline, što no ju izvršivahu u tom pogledu oni sveti redovnici, o kojih Cassian pripovieda, kako su pokornički život vodili. To bijahu ljudi savršeni, odieljeni od svieta, ljudi uzko sjedinjeni sa Gospodinom Bogom i u neprestanom obćenju sa Gospodinom Bogom; ali u isti čas podani najstrožim vježbam mortifikacije, uviek se uzdržavaju od mesa te uviek poste. A zašto? Zato, da uviek sve većma te većma unište onu požudu puti, koju u sebi nosimo i koje se je tako težko čuvati. Zato — govoraše Cassian — prigrlismo, braćo, tako strogi život. Mi moramo biti gospodari nas sàmih i prisiliti tielo svoje na takav stupanj, da naša hrana i uzdržavanje tiela ne bude više ugodnost nego neka muka: Eo usque emendanda caro jejuniis, ut et refectionem sibi non tam jucunditati concessam, quam oneri sibi impositam cognoscat. (Cass.) Bez toga, dodaje on, nismo sposobni za kršćansku borbu i bez toga ne imamo prvu dispoziciju biti kod Boga. Nu, kad ovi veliki ljudi tako govorahu i kad tako mišljahu, kako govorahu i kad — posve odaljeni kako bijahu od čara i naslada ovoga svieta — ne prestaju se boriti sa neumjerenošću, kao sa jednim od najpogibelnijih neprijateljâ, kog im bijaše nadvladati; što moramo tekar mi činiti, koji si nepreduzesmo poći u samoću već koji živimo usred čara, usred svakojakih vabilâ i neprestanih napasti ovoga svieta!

Znate li vi — govoraše veliki crkveni otac, sv. Augustin — što mi je sada težko u mom staležu pokore i od onoga sretnoga časa kadno se Bogu obratih? To nije moja želja za znanjem i utvara moga duha, jer to podložih vjeri; to nije taština i želja za svjetskimi častmi, tog se odrekoh; to nije više slabost srdca moga, ja sam napokon slobodan i pomoćju milosti razrieših sve spone. Sva potežkoća, koja mi preostaje, jest u pogledu uzdržavanja moga tiela, i što me najviše stoji, jest razborita trieznost. Sjedne strane, Bog mi zapovieda uzdržavati moje tielo, a s druge opet zabranjuje mi posve se podati tielu. On mi zapovieda skrbiti za tielo, da ono služi djelovanju moje duše; a zabranjuje mi posve mu se podati, da ne buni djelovanja duše. Po tom vidim se u neprestanoj borbi, a proti komu? Proti požudi, koja, proti mojoj volji, jošte vlada u meni, i koja mi mora biti tim sumljivija, čim mi se čini manje kažnjivom, jer se sakriva pod izlikom potrebe: „His ergo tentationibus liber, certo adhuc adversus concupiscentiam manducandi et bibedi“ (Aug). Kad je tako govorio sv. Augustin, osobitom milošću božjom posvećen, što ćemo tekar mi kazati, koji nismo tako sretni! Napokon Sin Božji nam osobito preporuča, da pazimo i bdijemo sàmi nad sobom, da nebismo otežćali srdca naša neurednom ljubavlju prama našemu tielu: „Attedite vobis, ne forte graventur corda vestra“ (Luka 21.).

(Dalje će sliediti.)

Poviest Vulgate.

Pod imenom Vulgate razumievamo latinski prievod sv. pisma, koji je koncil Trientski „ex omnibus *latinis editionibus*, quae circumferuntur librorum sacrorum" proglasio autentičnim crkvenim prievodom, odredivši, „ut haec ipsa vetus et vulgata editio, quae longo tot saeculorum usu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, praedicationis, et expositionibus *pro authentica* habeatur; et ut nemo eam rejicere quovis praetextu audeat vel praesumat".[1])

Mnoge je zgode doživjela Vulgata, dok je njezin tekst ovako ustanovljen, kako se danas nalazi. Bilo je pače vrieme, gdje joj je prietila najveća pogibelj, i da nije skroz utamanjena, zahvaliti se ima samo providnosti Božjoj, koja nije dopustila, da bude dugo kvaren i ludo upravo zametavan taj medju svimi starimi prievodi najbolji i najvrstniji. — Držimo da ne će biti suvišno, ako o Vulgati i njezinih zgodah malo obširnije progovorimo. Vulgatom se moramo često u životu služiti, i s toga dobro poznavanje njezine poviesti biti će bez dvojbe za svakoga stvar ugodna i od velike vriednosti. Jasnoće pako radi razdieliti ćemo cieli ovaj predmet u tri diela. Prvi dio govoriti će o postanku i razširenju Vulgate; u drugomu pripoviedati će se njezini poglavitiji udesi, u kojih se je nalazila od postanka svoga pak sve do koncila Trientskoga; u trećemu napokon raditi će se o tom, kako je rečeni sabor Vulgatu proglasio autentičnom, i kako je ona popravljena i očišćena od pogrešaka nastojanjem sv. Stolice apostolske.

I. O postanku i razširenju Vulgate.

1. Jamačno ciela dva prva stoljeća bio je jezik grčki javni i liturgički jezik u Rimskoj Crkvi.[2]) Nu uza sve to, već u drugom vieku obstojao je latinski prievod sv. knjiga staroga i novoga zavjeta, koji je poznat pod imenom *Itale*. Ima ih koji postanak njegov stavljaju u prvi viek, nu scienimo, nemaju nikakvih dokaza, kojimi bi to dokazali; a još je manje moći pristati uz one, koji nagadjaju, da bi sam sv. Petar mogao biti prevoditeljem Itale.[1])

Ne zna se pravo, da li je prije sv. Jeronima bilo više latinskih prievoda sv. knjiga, ili je pak bio samo jedan, od koga su se po tom bile razvile razne recensije. Čini se ipak, da mnienje o množini raznih medjusobno neovisnih prievoda, mnogo bolje odgovara svjedočanstvom sv. Otaca [2]) Nu Itali je svakako davana bila prednost pred svimi drugimi, jer je bila kako kaže sv. Augustin, vjernija u riečima a uz to jasna: „verborum tenacior cum perspicuitate sententiae."[3])

Prieporno je takodjer pitanje, gdje je taj prievod nastao. Svi skoro stariji i mnogi noviji tumači misle, da je načinjen u Rimu ili bar u doljnjoj Italiji, dočim drugi znameniti brojem i ugledom drže, da mu je domovinu tražiti u Africi. Buduć ovo pitanje ni malo ne zasieca u našu razpravu, mi ga skroz mimoilazimo.

Stari zavjet Italin načinjen je sa grčkoga prievoda Sedamdesetorice. — Što se jezika tiče njezin prevoditelj mogao bi reći sa sv. Grgurom Velikim: „Non metacismi collisionem fugio, non barbarismi confusionem devito, situs motusque praepositionum casusque servare contemno, quia indignum vehementer existimo, ut verba coelestis oraculi restringam sub regulis Donati."[4]) Htio je da ga puk razumije, i mislio je sa sv. Augustinom: „Melius in barbarismo nostro vos intelligitis, quam in

---

[1]) Conc. Trid. sess. 4. decret. de editione et usu ss. libr.

[2]) Glasoviti arheolog G. B. de Rossi misli pače, da u Rimskoj crkvi grčki jezik nije ustupio mjesta latinskomu, nego tek pod konac trećega vieka, ili čak u četvrtomu vieku. To on sudi iz nadpisa grčkih, koje postojano nalazi na grobovih papa iz trećega vieka. Nije vjerojatno, zaključuje odatle, da bi grčke nadpise stavljali na te grobove, kad bi već početkom trećega vieka latinski jezik bio uveden u Rimsku Crkvu. L'uso costante della greca lingua in quegli epitaffi (dei romani pontefici) è prova manifesta, che greco fu il linguagio ecclesiastico della chiesa romana nel secolo terzo. Questo fatto importante pone in nuova luce le osservazioni di molti dotti circa il greco idioma adoperato nei documenti ecclesiastici di Roma dei primi tre secoli. Le ricerche intorno a questo punto hanno avuto per mira speciale la soluzione del quesito circa l' origine della latina versione dei libri santi. Gli epitaffi papali del secolo terzo ci invitano a credere, che la liturgia e la publica lezione delle scritture, almeno nelle adunanze presiedute dal papa, a Roma si facevano in greco. . . Circa la fine del secolo terzo o volgendo il quarto la greca lingua ecclesiastica cedette in Roma il luogo alla latina. — G. B. de Rossi Roma Sotteranea, Roma 1867. II. p. 236 s.

[1]) H. Zschokke kaže: „Veritati haud ita absimilis, suo sensu, est sententia Rufini, S. Petrum Apostolum auctorem Italæ fuisse." — Hist. sacr. A. T. ed. 2. Vindobonæ 1884. p. 433. — Rieči Rufinove na koje se pozivlje jesu sliedeće: Petrus Romanæ Ecclesiæ per viginti quatuor annos præfuit: dubitandum non est, quin sicut cætera, quæ ad instructionem pertinent, etiam librorum Instrumenta Ecclesiæ ipse tradiderit, quae utique jam tum ipso sedente et decente recitabantur. Nego Rufin na ovomu mjestu ne govori o postanku latinskoga prievoda, već dokazuje (proti sv. Jeronimu), da je bogoduh kanon aleksandrijski sv. pisma, koji je imao sve knjige prvokanonske i drugokanonske, i koji su predali Apostoli crkvam od sebe utemeljenim. To se vidi iz konteksta, jer iza navedenih rieči ovako nastavlja Rufin: Quid ergo? Decepit Petrus Apostolus Christi Ecclesiam et libros ei falsos et nihil veritatis continentes tradidit, et quum sciret quod verum est haberi apud Judæos, apud Christianos volebat haberi quod falsum est? Apolog. II, 33.

[2]) Sv. Hilarij: „Hymnos aliqui translatores nostri carmina nuncupaverunt; plerique autem hymnos ex ipsa græcitatis usurpatione posuerunt." In Ps. 54, 1. — „Qui enim Scripturas ex hebræa lingua in græcam verterunt, numerari possunt, latini autem interpretes nullo modo." — Doctr. christ. II, 11.

[3]) Dotr. christ. II, 15.

[4]) Grgur V. Moral. Prolog. c. 5. (Migne 75, 516). = Aelius Donatus bio je oko g. 350. na glasu gramatik u Rimu. U njegovu je školu hodio sv. Jeronim.

*

nostra disertudine vos diserti estis."[1]) Iz dosele naime sačuvanih knjiga i odlomaka italskoga prievoda vidimo, da se je taj prievod većom stranom držao rieči i bio pisan jezikom latinskim ne klasičkim, nego prostim pučkim.

2. Nego kako u ono doba nije još bilo štampe pa je sve knjige trebalo pisati rukom, lako se u nje uvukoše mnoge pogreške, i čim se je koja knjiga više prepisivala, tim je bila izložena većoj pogibelji, da joj se tekst izopači. Ovo je posve razumljivo ako pomislimo, da se i najmarljivijemu čovjeku može podkrasti, da zamieni slična slova ili slične rieči (osobito kod dužega prepisivanja); a koliko se puti ne dogadja, te i učeni ljudi, čitajuć starije rukopise, krivo tumače gdjekoje rieči, koje su tekom vremena, ili čestom porabom dotičnoga spisa, oštećene i tako nečitljive postale. Za svete knjige u obće znamo, da su bile veoma često prepisivane. Sam Bog čije su djelo u prvomu redu, čuvao ih je kod toga posebnom providnošću od krupnih za vjeru i ćudoredje pogubnih pogrešaka, nu manje kojekakve mane ušuljaše se i u nje. — Tko će i to vjerovati, da su nekada pisari sv. knjiga bili uviek i posvuda ljudi marljivi, i dobro uvježbani u svemu što je spadalo na njihovu službu[2])?

Kraj toga i jezik, kojim je bila Itala napisana, bio je uzrok mnogim promjenam u njoj učinjenim. Malo po malo naime unidjoše u Crkvu i književni ljudi, koji naišav u tomu prievodu na mnoge ne latinske i pučke izraze, protivne jeziku i gramatici, gledali su ih izpraviti u svojih eksemplarih i uvesti u nje čišću latinštinu. Drugi opet vješti grčkomu jeziku mislili su, da mogu mnoga mjesta bolje prevesti, nego li ih je imao stari prievod i tako pišući ove po svojemu mnienju bolje prievode ili na kraj ili u sam tekst svojih biblija, razpačaše oni tolike eksemplare, koji su se sve više i više od svog izvornog teksta udaljivali. Nu ta pometnja postade još veća, kad je dopro u zapadne krajeve heksaplarni tekst Origenov; tada bo mnogi počeše nastojati oko toga, da svoje biblije dovedu u sklad s ovim novim tekstom, nu zanemariše pri tom dovoljno paziti na znakove, koje je bio u svoj tekst pometao Origen. — Budući da će o tekstu heksaplamom još i poslije biti govora, s toga mislimo da ne će biti s gorega, ako ovdje o njemu dademo kratak pojam.

Mnogo prije došašća Kristova bile su sv. knjige staroga zavjeta prevedene na grčki jezik. Taj se prievod zove **Aleksandrijski** ili **Sedamdesetorice** (LXX), jer ga kako glasi stara predaja, načiniše u Aleksandriji za Ptolemeja II. Filadelfa (284—247) sedamdeset i dva učena muža (kraće: Sedamdesetorica-Septuaginta). Nego mnogo je vjerojatnije, da je za Ptolomeja bilo prevedeno samo petoknjižje Mojsijevo, a druge knjige prevedene su kasnije, nu svakako do g. 130. pr. kr. Osim LXX. spomenuti nam je još slideće grčke prievode staroga zavjeta: Aquilin, Theodocijonov i Symmahov, koji svi nastaše poslije Krista. — Prievod Aleksandrijski bio se takodjer izopačio, i prvi koji ga je popravljao bio je Origen († 254.). U tu svrhu poduze on veoma veliki posao. Svaku naime stranu u svojoj bibliji podielio je u šest stupaca. U prvi je stupac stavio tekst hebrejski pisan hebrejskimi pismeni, u drugi isti tekst hebrejski pisan grčkimi slovi, zatim dodjoše prievodi, i to ovim redom: u trećemu je stupcu bio prievod Aquilin, u četvrtomu Symmakov, u petomu LXX, u šestomu Theodocijonov. Tako se je dakle moglo u mah vidjeti, što se nalazi u tekstu hebrejskomu, što li u prievodih. Čega nije bilo u prievodu LXX, ono je Origen popunio iz drugoga kojega prievoda, ponajviše iz Theodocijonova, nu dodavši zviezdicu (asteriscus ·※·) i početna imena prievoda, iz kojega je uzeo popunak; a što je u LXX bilo suvišno od matice, ono je obelom (ražnjem ÷) kao odrezao, a svršetak onakova popunka ili odrezka naznačio je metobelom (: ili ·/. ili ⸓). Ovo ogromno djelo sastojeće od 50 svezaka, oko kojega je Origen u Tyru 27 godina radio, te ga g. 231. dovršio, preneseno bi poslije u Cesareju, a misli se da je izginulo u 7. vieku kad su Arapi Cesareju razorili. — Tekt prievoda LXX ovako Origenom izpravljen prozvaše **heksaplarnim** (*textus hexaplaris*), a tekst prije razširen neizpravljen κοινή (sc. ἔκδοσις — vulgata editio).[1])

Što prepisivanjem dakle, što opet drugimi spomenutimi načini, tako je već bio izopačen italski prievod, da su tada svi, premda su znali da se još nije nijedna pogreška u nj uvukla koja bi zadirala u bitne stvari, ipak uza sve to za neobhodnu nuždu smatrali, da se taj tekst temeljito revidira. Takodjer i sami pape sudili su, da se ovakovo stanje stvari ne može duže trpjeti.

Ovoj velikoj i obće priznatoj potrebi sjajnim upravo načinom priteče u pomoć providnost Božja, obdario Crkvu svoju vanrednim mužem, skroz doraslim tako važnomu i tegotnomu poslu. To je bio sv. **Jeronim**, čovjek preučen i posve vješt trima jezicima, latinskomu, grčkomu i hebrejskomu.[2]) Težko doista, da su se ikada

[1]) Sv. Augustin Enarr. in Ps. 36. Serm. 3, 6.

[2]) R. Cornely: „Quum Deus, uti supra diximus, speciali sua providentia perniciosos errores semper præcavens librorum sacrorum conservationem et transmissionem hominum curae et diligentiæ commiserit, prohiberi non potuit, quin decursu temporis textus sacer multis minoribus mendis fœdaretur. Ea enim est humana fragilitas, ut librarii, etsi omnes eruditi et attenti fuissent, omnes errores in transcribendis libris evitare nequivissent; nam literas vocesqne similes etiam attentissimi haud raro confundunt, et vetustate obliteratas etiam eruditissimi interdum male interpretantur. At non omnes librarii attenti eruditique fuerunt, ideoque multi illi errorum fontes, ex quibus in omnes omnino veteres libros menda quam plurima emanarunt, turbatas suas aquas in sacros quoque libros effuderunt." — Introduct. gen. n. 91. p. 245.

[1]) Kako su bile uredjene heksaple (kao takodjer tetraple oktaple i enneaple) vidi kod R. Cornely-a Introduct. gen. p. 342; kod H. Zschokkea Hist. sacr. A. T. Vindobonæ 1884. p. 422.

[2]) Ovo je uzeto od sv. Augustina, koji lib. 18. de civitate Dei cap. 43. veli o Jeronimu: „Quamvis non defuerit

u jednom čovjeku bile našle toliko vrstnoće za eksegetske radnje, koliko ih je imao sv. Jeronim. Crkva ga zove najvećim učiteljem u tumačenju sv. knjiga. — Popraviv Italu dade se on takodjer na ozbiljno prevadjanje sv. pisma sa hebrejskoga na latinski. I tim jednim i drugim proizveo je djelo od koga se malo po malo stvori novi biblijski latinski tekst staroga i novoga zavjeta, koji bude obćenito prihvaćen i prozvan imenom Vulgate. Kako i kojim putem su se te stvari razvile, biti će nam najjasnije, ako se u kratko upoznamo sa osobom i životom vrloga našega popravljača i prevoditelja.

(Dalje će sliediti.)

Liturgije obreda grčkoga.

Po Popielu i Pelešu napisao Maksim Relić.

(Dalje.)

γ) *Liturgija vjernih.*

Liturgija vjernih zove se s toga, što su u drevna vremena mogli joj pribivati samo vjernici (fideles). U prvom dijelu liturgije prigotavlja se materija za sv. službu, u drugom pripravlja se narod na sv. žrtvu, a u trećem dijelu iliti liturgiji vjernih obavlja se sama presveta žrtva tijela i krvi Isusove.

Na proskomidiji spominjahu se većim dijelom proročanstva i typovi, koji naznačivahu Spasitelja, te nam ona, kao što rekosmo, označivaše rodjenje Hristovo i propovijed njegovu evangjeosku, a liturgija vjernih spominje nam muke njegove, ustanovu presvete evharistije; smrt Isusovu, njegovo uskrsnuće i uzašašće na nebesa; milost Duha svetoga, koja se izli nad crkvu Isusovu, a na pošljetku i drugo došašće Hristovo.

Liturgija vjernih počinje onda, kad svećenik rekne: „Koji smo vjerni, opet se i opet Gospodu pomolimo." Tim riječima pobudjuje on vjernike na usrdniju molitvu; jer eto blizu je vrijeme, da se obavi svetotajstvo. Iza toga slijede još dvije kratke ektenije, kojima je svrha još nas djelotvornije pripraviti na svetu žrtvu, te za to na svršetku svake kaže svećenik: „Premudrost" kao da nam ukazuje najvišu Premudrost Božiju, koja će nam se otkriti pri obavljanju velikoga otajstva. Drugu ekteniju završava svećenik; „Da čuvani pod državom Tvojom, Tebi slavu uzašiljemo Ocu itd. . ." Pjevači odgovaraju „amin" i počinju slaviti Boga pjesmom cherubinskom: „Mi, koji tajno pretstavljamo heruvime (cherubime) i koji životvornome Trojstvu trisvetu pjesmu prinosimo, odbacimo sada svaku životnu brigu"; a poslije vhoda produžuje se: „Da kralja svih podignemo, koga angjeoski zborovi nevidljivo na kopljima nose. Alliluja." (Na kopljima nošen, dorynosimij uzeto je od onoga običaja, što su rimski vojnici novo izabranoga cara nosili na štitu kao na kopljima.) Pjesma se ova zove heruvimska (cherubinska) zbog toga, što vjernike pozivlje, da slave trojednoga Boga kao što ga slave cherubini pjesmom: Alliluja. Počela se je pjevati u liturgiji za cara Justina II. u 6. vijeku za to, da pripravi vjernike, kako će pobožno primiti kralja nebeskoga, koga će sad nà prenositi svećenik sa žrtvenika na prijestol.

Smisao je pjesmi ovaj: Kao što na nebu stoje heruvimi pred prijestoljem Božijem, tako stojimo i mi na zemlji u crkvama našim pred prijestoljem samoga Boga, i kao što heruvimi, tako ga slavimo i mi trisvetim pjesmama. I tako mi, koji na taj način predstavljamo heruvime i ovdje njihovo mjesto zauzimamo, treba da odbacimo svaku brigu svoga života, svaku skrb, da naše misli sasvim odvratimo od zemaljštine, te da ih skroz na skroz usredotočimo u divnome otajstvu, koje eto nastupa. Jer gle, Car careva, Isus Hrist, koga nevidljivo prate i kao kralja nose angjeoski zborovi, dolazi u crkvu, da se zakolje na svetoj trpezi Bogu Ocu na žrtvu preugodnu za sav sviet i da dade tijelo svoje i krv svoju na pričešće vjernicima. Toga velikoga i besmrtnoga kralja treba da pobožno dočekamo pjevajuć mu radosno i usrdno u zajednici sa angjeoskim zborovima: Alliluja.

Dok se pjeva prva polovica heruvimske pjesme, moli svećenik Boga, neka ga učini dostojnim, da prinese dare na žrtvu, a za tim kadi sv. prijestol, kako bi sv. darovi došli na mjesto, gdje se širi ugodan miris. I snova došavši k svetomu prijestolju, podiže ruke u vis u znak, da je svaku svoju misao od zemlje odvratio te se kao na nebo prenio, pa za to svojim primjerom hoće da i vjernike od zemlje na nebo podigne. A svršivši pjesmu heruvimsku, odlazi k žrtveniku i sada počinje vhod, u kome se sv. darovi prenose sa žrtvenika na prijestol, da se posvete.

Veliki vhod sa svetim darovima obavlja se ovako: Svećenik uzevši sa žrtvenika diskos (patenu) i čašu (kalež) ulazi u pratnji svjećonosaca sjevernim vratima u crkvu pred narod. Idući moli se na glas za načelnike crkvene, koji su čuvari njenih zakona i ustanova; za kralja, koji je zaštitnik crkve; za one, koji su štogodj pridonijeli, da se je crkva sagraditi mogla, i na pošljetku za sve pravovjerne kršćane, članove crkve, te glasno za sve ove moli: da ih se sjeti Gospod Bog u kraljevstvu svome. Poslije ulazi carskim vratima u sveti oltar, postavlja na prijestol sv. darove, pokriva ih vozduhom i kadi ih, a pjevači svršavaju heruvimsku pjesmu: „Da kralja svih podignemo itd."

Veliki vhod nastao je otuda, što su se u davna vremena sv. darovi pripravljeni za pretvorbu, prenosili u oltar iz predloženja, koje je bilo kao i sada u sjevernom dijelu oltara. U duhovnom smislu znači ovaj vhod prenos prečistoga tijela Isusova sa Golgote, gdje bijaše raspet, do groba. Svećenik i diakon

---

temporibus nostris presbyter Hieronimus, homo doctissimus, et omnium trium linguarum peritus (scil. latinæ, græcæ et hebraicæ) etc."

pretstavljaju Josipa i Nikodema. Došavši k žrtveniku, nalaze tamo Isusa, na Golgoti raspetoga, pod prilikama sv. darova, te kao što Isusa nepogreboše na mjestu, gdje bijaše raspet, nego ga prenesoše u vrt u novi grob u kamen usječen: tako sada i oni prenose svete darove kao da bi Isusa sa Golgote. Vozduh znači plahtu, u koju bješe umotano tijelo Isusovo; jedan od dvaju malih pokrovaca znači onaj rubac kojim obavita bijaše sveta glava Isusova, a drugi pogrebne pelene; kadilo, koje diakon pri vhodu u rukama nosi, znači smirnu i mirise, kojima pomazano bijaše prečisto tijelo Spesitelja; svijeće znače svjetlo novoga života, koje nam je zasjalo iz groba Isusova, koji je uskrsnućem njegovim postao zalogom našega uskrsnuća; položenje darova na priestol znači položenje tijela Isusova u grob; čaša (kalež) se postavlja na desnu stranu diskosa; jer je krv i voda potekla iz desnoga boka Hristova. Kad se već polože sv. darovi na prijestol, onda znamenuje prijestol sv. grob Hristov, a vozduh, kojim su sveti darovi pokriveni, pretstavlja sada kamen, što ga je Josip privalio na grobna vrata, zvijezda na diskosu znači onaj pečat, kojim taj kamen zapečaćen bijaše.

Kad su se sveti darovi na priestol položili, svećenik pobudjuje vjernike na molitvu: „Ispunimo molitve naše Gospodu". Prije svega pozivlje ih, da se pomole za predložene častne darove, da primu osvećenje, a za tim, neka svoje prošnje prinesu pred Gospoda. Ali te prošnje ne imaju sada više biti za dobra zemaljska i vremenita, nego za dobra duhovna i vječna. Tako pozivlje prositi u Gospoda: „da se ovaj dan svrši sveto, mirno i bez grijehâ; angjela čuvara za duše i tjelesa naša; oproštenje griehâ i sve što je dobro i korisno za duše naše; da svršimo ostatak života svoga u miru i pokajanju; da nam svršetak života bude kršćanski i da damo dobar odvjet na strašnom sudištu Hristovu." Na svaku ovu prošnju vapiju vjernici jednodušno, smjerno i umilno: „Podaj. Gospode!" A taj jednodušni cijele crkve usklik čini Bogu prijatno nasilje, te sklanja uho njegovo, da usliši te prošnje.

Molitva, koja nije oduševljena ljubavlju i vjerom, ne ima cijene pred Bogom; s toga crkva traži od svoje djece, kako bi dostojna bila prinesti žrtvu Bogu, osim molitava još ljubav i vjeru. Zbog toga svećenik želi „mir svima" i glasno pozivlje: „Poljubimo jedan drugoga, da jednomišljeno ispovjedimo", čim opominje vjernike na uzajamnu ljubav, da jednim ustima i jednim srcem slave presveto Trojstvo i da se tako dostojno niprave k svetomu otajstvu. Na to pjevači u ime svih vjernika jednomišljeno pjevaju: „Oca i Sina i svetoga Duha, Trojstvo jedne biti i nerazdijeljeno." Medjutim se svećenik smjerno tri puta poklanja, te svaki put ispovijeda svoju veliku ljubav k Bogu, a da tu ljubav i vanjskim načinom pokaže, cjeljuje nad vozduhom svete darove kao da bi samoga Gospoda, te pred sobom kraj svetoga prijestola kao prijestol Gospodnji.

U prvobitnoj crkvi na glas: „Poljubimo jedan drugoga" cjelivahu se svi, koji bijahu u crkvi. Svećenici cjelivahu episkopa, a on njih; za tim se cjelivahu svećenici medju sobom i diakoni medju sobom; i svjetovnjaci cjelivahu se: ljudi s ljudima, žene sa ženama, a cjelivajući se dovikivaše jedan drugomu: „mir tebi", a drugi mu odvraćaše: „i duhu tvojemu." Sada taj obred ostade samo kod služitelja oltara, t. j. episkopa, svećenika i diakona. Nego vjernici neka na glas onaj ne zaborave, te neka imaju na pameti, da bez sloge i mira slušanje liturgije ne može Bogu ugodno biti, a po tom ni njima na spasenje; neka ne zaborave na riječi Istine vječne: „Kada stojite moleći se, opraštajte, ako što imate na koga, da i Otac naš, koji je na nebesima, oprosti vama grijehe Vaše!

Uzbudivši vjernike na uzajamnu ljubav, pozivlje ih svećenik, da izjave svoju vjeru u pravoga Boga kličuć: „Dveri! Dveri! Premudrostiju vonmim!" (Vrata! Vrata! Slušajmo Premudrost!). Na to pjevači počnu pjevati ili štilac čitati symbol vjere, t. j. „Vjerujem u jedinoga Boga Oca" itd., a sva crkva opetuje za njim, izpovijedajuć tako vjeru svoju.

Riječmi: dveri! dveri! (vrata! vrata!) opominjao je u drevnosti diakon vratare, neka zatvore vrata i paze, da ne bi ko od vjernika izišao ili da ne bi kogod od progonitelja ili pak onih kojim ne bijaše slobodno unići u crkvu iza liturgije oglašenih, došao unutra. Riječima pak: „Premudrost slušajmo" pozivlju se vjernici, da pozorno slušaju Premudrost Božiju, sadržanu u symbolu vjere. Sada crkva ne ima razloga bojati se progona, te su vrata za sve vrijeme liturgije svakomu otvorena; ali je crkva zadržala one riječi, te im dala duhovno značenje. Kao što se na ime velikim vhodom pretstavlja pogreb Isusa Hrista, te se do skora ima pretstaviti i uskrsnuće njegovo: to se onim glasom: „dveri! dveri!" izjavlja, da se otvaraju vrata, koja su zatvarala grob Isusov. Riečju: „dveri" razumiju se i vrata usta i ušiju naših, koja mora da su otvorena na slušanje Premudrosti Božje, sadržane u symbolu vjere. Tako na glas: „dveri! dveri!" treba da u sebi zatvorimo ona vrata, kojima ulaze u našu dušu isprazne i tašte misli, a otvoriti moramo oči duše naše, da u nju unići mogu viši, božanstveni prijedmeti i Božja Premudrost, koja će nam se eto nà u symbolu otkriti.

Symbol vjere sastaviše sami apostoli, a sabori Nicejski i Carigradski samo ga raširiše i objasniše. Na liturgiji počeo se je čitati koncem 5. vijeka u Antiohiji, a početkom 6. vijeka već po svim crkvama istočnim, a to da se pobije jeres Makadonija Duhoborca. Do toga doba čitao se je symbol vjere samo jednom na godinu, a na ime na veliki petak i to onima, koji se pripravljahu na krštenje, da im se na um privede što imadu vjerovati. Ma da se je jeres Makedonijeva sasvim istri-

jebila i iskorijenila, ipak je crkva čitanje symbola na liturgiji zadržala, da kršćani symbolom izjave istinitost svoje vjere i da tako dostojniji budu pričešća sv. tijela Isusova.

Dok se symbol vjere čita, svećenik skinuvši vozduh sa sv. darova, podiže ga i drži nad njima u znak, da se je kamen odvalio od groba i da je Hrist uskrsnuo, a i za to, da vjernici ispovijed vjere učine neposredno pred sv. darovima kao da bi pred samim Isusom. Maše za tim vozduhom nad darovima, da označi potres, koji je nastao, kad se odvalio kamen od Isusova groba, te bijeg stražarâ. Kad se govore riječi: „koji se je utjelovio od Duha svetoga i Marije i čovjekom postao“ poklanjaju se svećenik i narod, da iskažu poštovanje otajstvu upućenja Sina Božjega i svoju vjeru u božanstvo njegovo.

Spomenuvši tako svećenik sve glavnije zgode iz života Spasiteljeva, pripravlja napokon vjernike na sam prinos sv. beskrvne žrtve, te za to veli: „Stanimo dobro, stanimo sa strahom, slušajmo, da svetu žrtvu u miru prinesemo.“ Tim riječima pozivlje on vjernike, da tako stoje, kako čovjek pred Bogom stajati mora i da pozorni budu kad se bude sveta žrtva prinosila. Vjernici odgovaraju: „Milost mira, žrtva hvaljenja“ t. j. mi smo pripravni ne samo, da u miru prinesemo žrtvu, nego smo pripravni za žrtvu prinijeti i milost ili milosrdje k bližnjima kao plod uzajamnoga mira, i žrtvu hvaljenja t. j. žrtvu naših usta, koja ispovijedaju i razglašuju slavu imena Boga Višnjega. Za tu pripravnost svećenik obrativši se k njima, zazivlje na njih od svake osobe presv. Trojstva duhovne darove riječima apostola Pavla: „Milost Gospoda našega Isusa Hrista, ljubav Boga Oca i dijel sv. Duha neka bude sa svima Vama.“ To isto žele vjernici i svećeniku i za to odgovaraju: „I s duhom tvojim.“ Sad klikne glasno svećenik: „Gore imajmo srca“ i tim poziva vjernike, da misli i želje svoje otkinu od stvari prolaznih i da se uznesu gore k Bogu. Pri tom podiže u vis svoje ruke kao da sluša nadahnuće srca svoga. A vjernici u isto takom svetom ushitu govore: „Imamo k Gospodu“ kao da hoće kazati: Mi smo već i srca i misli naše otrgli od zemaljštine i podigli ih k Gospodu, Bogu našemu. A baš u taj sveti čas može biti da je srce naše puno zemaljske prašine i blata! „Što radiš, brate?“ pita sv. Efrem „zar nijesi obećao, da ćeš imati srce kod Gospoda, kad je svećenik rekao: „Gore imajmo srca! a ti si odgovorio: imamo ka Gospodu! Pa zar se ne bojiš u sam taj strašni čas lagati? O velikoga čuda! stol je nebeskoga Kralja pripravljen; jaganjac Božji kolje se zbog tebe, krv Hristova ulijeva se u tajnu čašu za tvoje očišćenje: a ti se ne stidiš i ti ne plačeš za samoga sebe i ti se ne moliš ni za sebe ni za koga drugoga!“

A kad bi se duša naša u tom trenutku do neba zanijeti mogla! O kad bismo u tom času sve to ćutili, na što nas sveta crkva pobudjuje! A ako li se kada zgodi, da mi protiv volje svoje ne možemo u srcima i u dušama svojim uzbuditi svetih onih ćućenja, tada se pomolimo Gospodu milosrdja, neka on milošću svojom umekša zatvrdjela srca naša i neka probudi u nama čuvstva usrdne pobožnosti i iskrene pokajanosti. *)

(Dalje će sliediti.)

Opat dr. Stjepan Pogledić.

U nedjelju 14. Listopada t. g. bit će župa sv. Marka u Zagrebu svjedok i dionik riedke svečanosti. Taj dan slavit će župnik sv. Marka preč. gosp. Dr. Stjepan Pogledić petdesetu godišnjicu previšnjega imenovanja predstavnikom bl. djev. Marije Glogovničke. Neka nam bude dozvoljeno tom zgodom ovdje barem nešto zabilježiti o vieku i radu prečastnoga svečara, sada nestora u svečenstvu naše nadbiskupije.

Dr. Stjepan Pogledić rodio se u Zagrebu 18. Srpnja 1802. od otca Jakoba i majke Doroteje rodj. Cvetković. Svršivši već god. 1822. u Zagrebu filosofijske i bogoslovne nauke budući premlad, da primi svećenički red, bude namješten kao nastojnik u zagrebačkom kr. plem. konviktu, a g. 1825. zaredjen za svećenika. God. 1827. steče doktorat filosofije u Peštanskom sveučilištu i još iste godine bude mu kao namjestnu učitelju povjerena katedra filosofije u kr. akademiji zagrebačkoj. G. 1830. imenova ga biskup Alagović profesorom crkvenoga prava i crkvene povijesti u biskupskom sjemeništu, a sliedeće godine (1831.) postade Pogledić i viceregens u kr. pl. konviktu. Kad se zatim početkom g. 1835. smrću župnika Petra Horvatića upraznila župa sv. Marka u Zagrebu, izabra ga tadašnje gradsko upraviteljstvo na predlog biskupa Alagovića gradskim župnikom kod sv. Marka (13. veljače 1835).

Liepimi duševnimi vrlinami i sdušnim vršenjem dužnosti stekao si je mladi župnik obće poštovanje tako, da je već početkom g. 1838. županija zagrebačka i gradsko poglavarsko za njega molilo, da mu se podieli čast i dostojanstvo naslovnoga opata. županija zagrebačka upravila je poticanjem tadašnjega bana i velikoga župana Franje Vlašića predstavku na biskupa Juraja Haulika, u kojoj spominje, da su joj poznate „parochi Stephani Pogledić eximiæ qualitates, acta et facta et insignia per eundem posita merita“, hvali naročito njegovu blagost i

*) Neka mi se ne uzme za zlo, ako ovom zgodom spomenem onaj bogumrski običaj, koji vlada u njekim krajevima, da baš u ovaj presveti čas mladež, a i mnogi odrasli ljudi izlaze iz crkve, te kao na ruglo Hristu obraćaju ledja sv. žrtvi. Braćo svećenici! Zadubite se u svetost ovoga časa, zažarite se sami ljubavlju k Hristu i kušajte da tom ljubavlju zapalite i srca vjernika. Opisujte im živim bojama veličanstvo ovoga časa i rugoba i griješnost njihova djelauja, pa ja kriv, ako se taj svetogrdni običaj ne ukine. Op. p.

krotost, kojimi si je pribavio „commune Zagrabiensium aestimium.“ Iztiče takodjer njegovo revno i uspješno nastojanje oko napredka mladeži u naucih, kojim se je odlikovao bivši malo ne šestnaest godina odgojiteljem mladeži, s prva kao nadstojnik, a kasnije kao profesor. Spominje i njegovo utjecanje u javne poslove, što je kao prisjednik županije svojim savjetom („maturo consilio“) podupirao upravne organe županije naročito u urbarialnih stvarih. S toga moli županija, da se Stj. Pogledić Njegovu Veličanstvu predloži „pro conferenda titulari abatia, ut taliter procurata officio ipsius parochiali dignitatis eminentioris abatialis collatione eidem majus decus et ornamentum accedat.“ Na te molbe i na predlog biskupa Haulika podielio je car i kralj Ferdinand V. diplomom izdanom u Mletcima 11. listopada 1838. našemu svečaru naslov preposita B. Mariæ V. de Glogovnica.

Kao što su godine 1875. mnogobrojni štovatelji dr. Stjepanu Poglediću čestitali petdesetgodišnjicu misnikovanja, a god. 1885. petdesetgodišnjicu župnikovanja, tako imadu evo sada nov radostan povod pokloniti se vriednomu jubilarcu, koje je evo petdesetu godinu i u visokom crkvenom dostojanstvu sretno navršio.

Preriedka je to svečanost i gotovo jedina na daleko i široko: jer u austro ugarskoj monarkiji neće biti crkvenoga dostojanstvenika imenovanjem starijega od Stjepana Pogledića!

Zahvalan Božjemu promislu za tu veliku i neobičnu milost može danas prečastni svečar sa zadovoljstvom pogledati na dugi niz godina, što ih je neprekidno sproveo u crkvenoj službi. U sve to vrieme pratilo ga je poštovanje župljana, čemu je dokaz i to, što ga je grad Zagreb mnogo puta izabrao u svoje zastupstvo a godine 1841. imenovao svojim začastnim gradjanom. Nije mu manjkalo priznanja ni odlikovanja s najvišega mjesta jer „u priznanju zasluga njegovih stečenih revnim i uspješnim sudjelovanjem na polju duševne pastve i promicanja obće koristnih zavoda, navlastito u priznanju, što je g. 1848. i 49. djelotvorno i uspješno nastojao uzdržati svoje vjernike na putu zakona i legitimnoga poredka“ odlikovalo ga je Nj. ces. kr. Veličanstvo 1852. vitežkim krstom Leopoldova reda.

I mi videći svečara, kako je u svojoj visokoj dobi svjež, bistar i snažan, od srca mu čestitamo tu sreću želeći, da mu višnji Bog udieli ugodne dane starosti i obilnom ga milošću pokriepi, kako će mu s plemenitih djela vazda blagoslovljena uspomena ostati i u najdaljem potomstvu.

Viestnik.

Zagreb. Premješteni su duhovni pomoćnici: g. Josip Wimer iz Jaske u Gradec (kod Vrbovca), g. Stjepan Stümer iz Okića (sv. Martin) na Vivodinu.

— Preč. gosp. predstavnik Dr. Stjepan Pogledić služiti će buduće nedjelje, dne 14. o. mj. u 10½ sati svečanu abacijalnu misu u crkvi sv. Marka, na uspomenu petdesetgodišnjice, što je imenovan predstavnikom. Na radostnu spomeu toga dana poklonio je preč. svečar 1000 for. za orgulje svoje župne crkve.

— (Primio sv. krst.) Dne 7. ov. mj. u nedjelju, na svetkovinu sv. krunice bio je u crkvi milosrdnih sestara kršten Izraelac Milan Stern. Sveti ovaj čin obavio je prečastni gospodin opat Fidelis Hoeperger uz asistenciju dvojice svećenika, a kumovao je g. Benjamin Zeininger. Novokrštenik Alfonso Marija primio je pod svečanom službom Božjom i presvetu pričest. Mnogi od pobožnih vjernika bili su do suza ganuti. On sam ne može da izreče svoje radosti. Nakan je poći u Rim i ondje stupiti u red Lazarista, da se, kako veli, sasma posveti Bogu.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u članove III. reda: Horvat Stjepan, župnik u sv. Gjurgju. Plavšić Ivan, c. kr. intendant u miru u Mitrovici. Seger Mato, filozof u Zagrebu. Kunštek Franjo, stolar u Breznu, Juračić Milan, gimnazijalac u Zagrebu. Prelec Josip, Brezarić Ferdo, seljak u Rakovici. Braić Dmitar, učenik III. razreda u Novih Banovcih. Lončić Vid, Dobrila Pavao, učenik u Stupniku. Spaić Ignjat, učenik III. razreda u N. Banovcih. Sabolić Marija, učenica u Pitomači. Crnek Milan, gimnazijalac u Zagrebu. Kašaj Gustika Antunova, Kašaj Marija Josipova u Poljani. Ratar Antun kbr. 9., Ćurić Petar kbr. 37., poljodjelac u Nikincih. Dundović Antun, učitelj u Karlobagu. Esad Kulović, vlastelin u Sarajevu. Furtniger Rudolf, gimnazijalac u Osjeku. Visković Mate Petrov, u Brusijah. Nöthig Marija, trgovkinja, Gjipalo Martin, jurist, Veličan Mirko, obćinski bilježnik, Filipović Gjuro, lončar, Vinkler Ludovikov Aleksander, učenik, u Kloštru. Obća pučka djevojačka čkola u Gracu. Kruljan Elisabeta, učenica III. razreda, Orešković Luka, seljak u Gracu. Matulin Kažimir, učenik u Silbi u Dalmaciji. Lončar Petar, učenik IV. razreda u Belcu. Marić Mato Mijo, u Kreševu u Bosni. Turić Božo, kbr. 31. u Perušiću. Kotlarski Antun, kateket u Zagrebu. Jesih Alojsij Franjin, u Poljani.

Godišnji članovi. Šimončić Gjuro, župnik u Gradcu 24 god. čl.

Već evo teče i zadnja četvrt godine. Mi liepo molimo p. n. gospodu, koja nam još duguju predplatu, da namire dug, jer treba da i mi zadovoljimo tražbini tiskare.

Onu pak p. n. gg., koja su se prijavila, da će primati list erga absolvenda sacra, a takovih još niesu dobili, molimo da se strpe.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 42. U Zagrebu, 18. listopada 1888. **Tečaj XXXIX.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Umjerenost.

(Čitao na koroni *okičkoga* kotara: Stj. J. Stümer, kapelan.)

(Dalje.)

Narav se zadovoljava — kaže nadalje Bourdaloue — s onim, što je potrebno i umiruje se onim, što je dosta. Nu požuda čovječja ne zna se tako stegnuti na ono, što je samo potrebno; hoćeš li ju ukrotiti, to si joj postavio bedem, koga naskoro preskoči, i dao si joj zakon, koga se nastoji svakovrstnimi sredstvi naosloboditi. Zar nije mogao božanski Spasitelj onu tisuću ljudî, što no ga u pustinji slušala, preobilnom hranom obskrbiti? Bez dvojbe, da je to mogao On, koj jednom rieči učini sve što hoće. Nahranio ih čudom tekar treći dan, kad je reko, da mu žao naroda, jer ne imade šta jesti; ako ih pako odpusti gladne, da će podleći na putu. Tuj evo u tom primjeru vidimo potrebu, nuždu. Zato je tako učinio Spasitelj — kako liepo opaža sv. Bazilije — da mi uvidimo, kako jedina potreba, nužda imade biti pravilom, kad se radi ob uzdržavanju i hranjenju tiela.

Duh sveti kaže u ps. 48.: Homo, cum in honore esset, non intellexit; comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis. Čovjek, taj čovjek slika božja, taj čovjek obilježen pečatom božjim, taj čovjek nad životinjom razumom i traci svjetla božjega nadaren, zaboraveć karakter svoje veličine, sramotno je sàm sebe strovalio, on je došo do toga, da je jednak sa nerazumnom životinjom. A kako? Sramotno služeć svomu tielu, ništa mu neuzkraćujući. Salamon kaže, da se kao osvjedočio, da je čovjek sličan životinjam; diše kao životinje, da živi i umire kao životinja; riečju, da medju njim i životinjom ne ima nikakove razlike: Dixi in corde meo: Nihil habet homo jumento amplius (Eccles. 3.). A te rieči dobro dodjoše ateistom — jer ih ne htjedoše tumačiti kako se moraju — te zaključiše, da duša nije neumrla kao niti tielo. Nu zašto je Salamon tako rekao, odgovara nam sv. Jeronim. Zato, što u pogledu činâ sensualnih i animalnih, kao što je n. pr. jesti i hraniti se materialnom hranom, bude čovjek sličan životinji a životinja čovjeku. Ipak je ta razlika, što čovjek one čine uzvisiti, oplemeniti može, i bili oni ma kako animalni, može ih nekim načinom učiniti duševnimi namjerom, koju si preduzeo i pravili, što će si ih glede toga staviti. Ali ako se on u tom nikako ne čuva, ako se ne zna uzdržati u pravednoj mjeri, tada ne ima ništa više nad životinjom: Et nihil habet homo jumento amplius. Možda bi mogli kazati — govori Bourdaloue — da u današnje doba životinje začimlju imati u tom neku prednost nad čovjekom. Jer, napokon, životinje ne padaju u one grozne prekomjernosti u koje se čovjek zavesti dade. Ako one ne imadu umjerenosti po razumu i kriepostì, a to je imadu po naravom nagonu. Dočim čovjek, ako ne radi po tom nagonu, a niti po pravilu razuma i vjere, ne imade umjerenosti. Kad se jednoć poda zloći svojih sjetila, čemu se sve ne će podati, u kakve li se sve, neumjerenosti upustiti, na što će dospeti? Dotle, da će si satrti tielo, što je grozno, i to, što kod životinjâ ne vidimo, da će sàm sebe uništiti. Rekao je misionar Humbert[1]), govoreć o neumjerenosti u pilu: Pijanica nije vriedan medju razboritimi stvorovi živjeti, te se neka izćera iz družtva ljudskoga. Umjereni Špartanci opijali su roba, puštali ga pijana u javnost medj ljude. Narod videći opojena čovjeka zaviče sav u čudu: Tà gdje naidjoše na tu nakazu, koja imade

[1]) Gedanken über die wichtigsten Wahrheiten unserer heil. Religion.

priliku čovjeka, ali sviesti manje nego li koja životinja.

Ne vidi li se iz toga vrlina umjerenosti, vrlina trieznosti, kad se po njoj čuva poraba razuma našega? Ako itko, a to svećenik imade osobito uviek upotrebljivati porabu razuma svoga, što mu je toli nuždno u težkom i uzvišenom njegovom zvanju. Navadja Humbert, kako je neki vlastelin pitao pijanoga svoga podložnika: „Kamo ideš? Idem u crkvu Bogu se pomoliti, odvrati mu pijanica. Šta, ti nesretniče, oštro će gospodar, ti se hoćeš s gospodinom Bogom razgovarati, ti, koj sada nisi moguć niti s konjem se razgovarati.“ U takovoj opačini htjedi duhovitim biti, znači bezumnim biti; ali tako je velika bezsramnost pijana čovjeka, da se on — koj niti medj životinjami mjesta ne imade — želi s ljudima razgovarati i jošte k tomu duhovitim biti: „Jer je on sàm lud, misli, da su svi ludi (Eccl. 10)“.

Vidi se evo, kako je potrebna trieznost svećeniku, koj imade uviek kod zdrave pameti razgovarati se s Gospodinom Bogom, vršeći kod kuće svoje molitve, vršeći druge svete čine, kod kojih se i opet s Gospodinom Bogom razgovarati imade. Uz to on nije na svietu, da sàm za sebe žive, već mu je mnogo duša povjereno. Te duše imade on rukovoditi. Kako će ih rukovoditi inaće, nego da s njima obći, da im govori i zbori, upućuje ih i opominje. Za takav pako rad zahtjeva se bistra pamet, da svaka rieč, da svaka uputa na svom mjestu bude. A to će biti, kad bude triezan, a ne kad mu je puna glava nemirna alkohola A narod imade vrlo dobre oči, on imade vrlo tanak sluh te znade i više kazati nego je čuo i vidio. Al narod znade i suditi dobro. Zna on reći: Gospodin je u nedelju ovako u crkvi kazao; a danas vidim, da gospodin naš nije si zapamtio svoje vlastite propoviedi.

Da se to svećeniku ne dogodi, i da mu se to nebude moglo reći, imade što više prigrliti umjerenost i trieznost. Ako li je pako podan piću, to sredstvo proti toj nevolji i sramoti roda ljudskoga jest, stegnuti se u onu potrebu, koja je dostatna slabosti ljudskoj. A jer se proti umjerenosti i trieznosti najobičnije grieši na sastancih, na gostbah, to je najbolje, da ih se čovjek čuva u koliko to dopušta ljubav bližnjega i naš stališ. Nit crkva nit itko zabranjuje svećeniku, župniku, pogostiti svoje prijatelje; ali treba da bude sve umjereno, i ne prečesto. O tom kaže Dr. Štiglić[1]): „Duhovni pastir neka se takodjer čuva prečestoga gošćenja, jer tim odviše vremena gubi i raztresuje se, te bi mogao lahko pasti u dugove. Radje neka se u skromnosti zadovolji pristojnim objedom i večerom, te što manje tomu vremena žrtvuje. Navlastito neka izbjegava pirove i krstitke, što se i u obće svim svećenikom vruće preporuča“.

Vriedno je često razmišljati one rieči, o kojih kaže sv. Augustin, da su bile početak njegova obraćenja: „Non in comessationibus et ebrietatibus; sed induimini Dominum Jesum Christum (Rom. 13.).“

Svećenik imade nadalje umjereno i triezno živjeti, jer je njemu potreban duh Božji. Duh Božji nije u čestih gostbah nit u lažljivom veselju ovoga svieta. A da uzmognemo obući Krista treba se odlučiti umjereno i triezno živjeti: „Sobrie vivamus in hoc saeculo (Tit 2.). Treba se razkrstiti — kaže Bourdaloue — sa nepravimi prijatelji i drugovi poždrljivosti, koji su pravi neprijatelji pobožnosti, i pravi kvaritelji. Treba bježati javne kuće, gdje se čini, da je neumjerenost posvema mah preotela Treba promisliti, da, ako crkva svojim službenikom brani pod strogimi kaznami polaziti krčme, i ako crkveni otci u obće to zabranjuju kršćanom, to biva zato, jer su mislili — da ako tuj i nije uviek neumjerenosti i pijanstva - da je ipak bližnja prigoda u tom pogriešiti. Zabranila crkva to i zato, jer je trieznost potrebita radi dobroga glasa

Velika dakle briga crkve za trieznost svojih službenika bila je razlog, što je ona u saborih i izvan njih izdala sve one stroge zakone, kojima im brani polaziti krčme bez potrebe.

Pak nije samo crkva u tom pogledu izdavala naredbe i prietila kaznama, već su slično radile i svjetske vlasti. Tako je ures kraljevskoga priestola — kako kaže Humbert — sv. Ludovik izdao u tom pogledu obćenite mudre odredbe za krčmare.

Da sačuvamo trieznost, nije nikoja budnost prevelika. Čovjek bo se vrlo lasno prevari, jerbo svaki sebe rado imade te tako lasno prekorači granicu umjerenosti. Svojeljublje — kaže Bourdaloue — ovako napreduje: najprije si čovjek ništa nedopušta nego ono što je potrebno, od potrebna dodje se zatim do udobna do suvišna, od suvišna do tečna, od tečna napokon do sladokusnosti i do oćutnosti, putenosti. Nu znademo kako se sve to protivi duhu i zakonom Isusa Krista. A da ne tražimo dalje dokazâ sjetimo se samo onoga jela, kojim je Spasitelj u pustinji nahranio onoliko tisuća ljudî.

[1]) Katoličko pastirsko bogoslovje II. §. 150, 3.

Oj! Gospode — Kristu govori Rupert — zar je kruh, što no si ga dao narodu oslabljenu i umorenu od tolikog puta, sva razkoš, koju si mu mogao pružiti? Zar nisi imao drugoga u bogatstvu providnosti svoje i zar tuj prestaje sva darežljivost Boga? Nekoć si u pustinji hranio Israelce mnogo izvrstnijom hranom, tà padale su ptice oko njih. „Et pluit super eos volatilia pennata (ps. 77.).“ Zar su Ti oni bili miliji od ove čete, tako marne za Te i tako revne za Tvoj zakon? Oni bijahu nevjerni, a ovi vjerni. Oni se buniše proti Tebi, a ovi hoće Te učiniti kraljem. Oni Te uzbudiše na pravednu srčbu, a ovi Ti pobudiše sažaljenje i milosrdje. Od kuda dakle, Gospode, da si tako drugačije s njima činio? Ah! — nastavlja svetac, odgovarajući sàm sebi — mi se varamo i zlo shvaćamo. Mi ne shvaćamo odredbe Božje; evo, zašto je Bog tako različito postupao. Kad je hranio Israelce, nije to činio zbog darežljivosti, ne, već protivno, da ih kazni; On je popustio njihovoj želji, nu opet da ih kazni. I u čas, kad su se uživali mesa, kog su zahtjevali, srčba Božja i Njegova osveta sadju na njih: „Adhuc escae eorum erant in ore ipsorum, et ira Dei ascendit super eos (Ps. 77.).“ Zašto? Zato, jer nije ništa pogibenijega za čovjeka i ništa opasnijega za spas duše od onoga, što služi nasladam njegova tiela. Tako nas to uči Duh Božji, tako su to scienili svi svetci, tako nas izkustvo i razum uči, a tako i kršćanstvo.

(Konac će sliediti.)

Poviest Vulgate.

(Dalje.)

3. Sv. Jeronim rodi se god. 346. u Stridonu, malenu gradu na medji Dalmatinskoj i Panonskoj.[1]) U domu otčinskom bješe Jeronim veoma brižljivo odgajan, gledajući u svojih roditeljih primjer čestita i bogoljubna života, ter imajući iz malena vješte učitelje, koji su čvrst temelj položiti njegovomu kasnijemu znanju. U ono doba glasoviti bijahu u Rimu učitelji Viktorin i Donat; s toga kad Jeronim svrši kod kuće početne nauke, pošlje ga još kao dječaka otac onamo. U školi Donatovoj stekao si je Jeronim toliko znanje i takovu eleganciju u latinskomu jeziku, da je u tom dostigao mal ne sve pisce svojega vremena, a mnoge daleko prestigao. Nu nije on sprovodio život samo medju gramatici i retorici, već lati se svom mladenačkom dušom takodjer filosofičkih knjiga, i prouči sve gotovo bolje filosofičke pisce latinske i grčke. Uz to ne malom mukom stvori si mladi Jeronim i liepu knjižnicu. Oko dvadesete godine krsti se i svršiv nauke u Rimu ode putovati u Galliju (sadašnju Francezku i zapadnu Njemačku). Obidje gotovo sve gradove Gallije, da si tu po bogatih knjižnicah i obćeć s učenimi ljudi sabere što više znanja. U Trieru zadržao se je nešto duže vremena, i ovdje je odlučio, da će se izključivo posvetiti službi Svemogućega.

Radi toga vrati se doma da uredi svoje kućne stvari. Zatim preko Grčke, Tracije i Male Asije otide u Siriju. U glavnomu gradu Sirskomu Antiohiji slušao je čuvenoga tumačitelja sv. pisma Apollinara, nu premda je bio od njega podučavan u sv. pismu, ipak nikada nije prihvatio njegov opaki dogma.[1])

Nu da bi još bolje i revnije Bogu služio ode u pustinju Halkidu Antiohiji na iztok, gdje su premnogi pustinjaci provodili život pokornički. Ondje počeo je Jeronim od jednoga pustinjaka, koji prije bijaše Žid, učiti se jeziku hebrejskomu, i to je sigurno bilo najznamenitije za cieli njegov kasniji rad. Mnogo godina iza toga pisao je o tomu svomu boravku u pustinji sliedeće: „Dum essem juvenis et solitudinis me deserta vallarent, incentiva vitiorum ardoremque naturae ferre non poteram; quem quum crebris jejuniis frangerem, mens tamen cogitationibus aestuabat. Ad quam edomandam cuidam fratri, qui ex Hebraeis crediderat, me in disciplinam dedi, ut post Quintiliani acumina, Ciceronis fluvios gravitatemque Frontonis et lenitatem Plinii, alphabetum discerem et stridentia anhelantiaque verba meditarer. Quid ibi laboris insumserim, quid sustinuerim difficultatis, quoties desperaverim quotiesque cessaverim et contentione discendi rursus inceperim, testis est conscientia tam mea, qui passus sum, quam eorum, qui mecum duxerunt vitam, et *gratias ago Deo, quod de amaro literarum semine dulces fructus carpo.*“[2])

Nego u crkvi Antiohijskoj nasta u to vrieme velik razdor, budući bila tri biskupa izabrana pa svaki imao svojih pristaša. Razdor taj razširi se čak medju pustinjake; jer su i od njih pristajali jedni za jednim, drugi za drugim, treći za trećim biskupom. Ovi neugodni

[1]) Mi ćemo iz života sv. Jeronima spomenuti samo ono, što spada na naš predmet. Druge stvari može si čitatelj u kratko„ nu vrlo točno popuniti iz „Života Svetaca i Svetica Božjih“ za mjesec rujan (str. 130—141.) od F. Ivekovića, odakle smo i mi više toga ovamo prenieli.

[1]) Sv. Jeronim ad Pamm. et Occan. ep. 84, 3. (Migne 22, 745.): — „Apollinarium Laodicenum audivi Antiochiae frequenter, et cum me in sanctis Scripturis erudiret, nunquam illius contensium super sensu dogma suscepi.“ Apollinar je bio od g. 362. biskup crkve Laodicenske u Siriji. Poznat je kao začetnik hereze, kojom se je uništavala narav čovječja u Kristu. Izprva je učio, da je Krist od Djeve Marije uzeo tielo ljudsko, nu bez duše, koju da je zastupala narav Božanska. To je mnienje poslije ublažio dopustiv, da je Krist uzeo i dušu, ali bez uma, koji je nadomjestila Rieč Božja. — Ovaj krivi nauk Apollinarov majstorski oprovrgava sv. Toma 3. p. q. 5. aa. 3. 4.

[2]) Sv. Jeronim ad Rustic. ep. 125, 12. (Migne 22, 1079.).

*

nemiri prisiliše Jeronima te ostavi pustinju, pošto je ondje boravio preko četiri godine, i vrati se u Antiohiju. Ovdje bude god. 380. redjen za svećenika Iz Antiohije ode u Carigrad, da od rječitoga muža sv. Gregorija Nazijanškoga, tada biskupa istoga grada, bude podučen u sv. pismu. — Poslije pozove ga papa sv. Damas I. u Rim, da prisustvuje Rimskoj sinodi držanoj god. 382. Po svršenoj sinodi ostane Jeronim u Rimu, gdje je bio tajnikom papinim, pomažuć mu u crkvenih spisih i odgovarajuć na sinodske upite Istoka i Zapada [1]) Kod pape je uživao neograničeno upravo pouzdanje. Svoju učenjačku i književnu vriednost pokazanu već u pustinji Halkidi mnogimi spisi, opet je sada zasviedočavao novimi radnjami; naročito bio se opro bezbožnomu Helvidiju, „qui dicere praesumpsit matrem Christi post partum a Joseph esse carnaliter cognitam et alios filios genuisse[2]).“ Svetim gnjevom razpaljen navali Jeronim na tu herezu, i u knjizi naperenoj proti Helvidiju, prvi put se svietu pokaza sva snaga silnoga mu duha.

Nego u Rimu čekao je Jeronima još drugi mnogo zamašniji rad. U isto naime vrieme naloži mu sv. Damas, da pregleda i popravi latinski prievod Italu. Veliki glas, koji si je Jeronim već bio stekao, dovoljno je jamčio papi, da je on za to najsposobniji. — Sv. Jeronim započe tu stvar odmah, i g. 383. izpravi četiri evangjelja. U predgovoru svojem upravljenom na Damasa razsvietljuje, kojega se je načina i pravila držao kod toga izpravljanja. Iz njega razabiremo, kolika je bistrina i razboritost vodila velikoga Učitelja u takovih poslovih. Uzporedio je razne recensije teksta i medjusobno i s izvornici, nu čuvao se da ne napravi po ovih novi latinski tekst. Nastojao je jedino, da uzpostavi prievod onako kako je bio negda, i promienio je samo ono, što je smisao mutilo.[3])

Te iste godine, prem brzo, ipak većom stranom popravi i sav psaltir[4]), i to po prievodu Sedamdesetorice κοινή. — Izpravljeni taj psaltir ima ime *Psalterium Romanum*, jer je bio primljen u liturgiju u Rimu i po cieloj Italiji, gdje je ostao bio u porabi sve do vremena sv. Pija V. Nu sv. Pij V. u poboljšane brevire uvrsti drugi psaltir, (takodjer izpravljen od sv. Jeronima), i dopusti samo crkvi sv. Petra u Rimu, crkvi Milanskoj i kapeli dužda Mletačkih, da se mogu služiti rimskim psaltirom. U basilici Vatikanskoj i u crkvi Milanskoj rabi se on još i dandanas.

[1]) Sv. Jeronim ad Ageruch. ep. 123. 10. (Migne 22, 1052).
[2]) Sv. Toma 3. p. q. 28. a. 3.
[3]) Quae ne multum a lectionis latinae consuetudine discreparent, ita calamo temperavimus, ut his tantum, quae sensum videbantur mutare, correctis reliqua manere pateremur ut fuerant. — Sv. Jeronim In Evang. ad Damas. praef. (in prologo galeato).
[4]) „Psalterium Romae dudum positus emendaram, et juxta septuaginta interpretes, licet cursim, magna tamen ex parte correxeram.“ Sv. Jeronim Praef. ad Psalt. (in prologo galeato).

U Rimu pod Damasom, osim evangjelja, pregledao je i izpravio sv. Jeronim i sve ostale knjige novoga zavjeta. Ima ih doduše, koji o tom dvoje, nu bez razloga, jer on sam na više mjestih svjedoči, da je popravio cieli novi zavjet.[1])

Nu proti Jeronimu pobudi se zavist i mržnja u mnogih laicih i svećenicih, koji nisu mogli slušati njegovih ukora. I što je gore, ni toga mu nisu mogli gdjekoji svjetovnjaci oprostiti, što je bio svojom poukom potaknuo njeku uglednu i imućnu udovicu, da se odreče sa svim svieta i posveti ostali svoj viek Bogu. Odatle silno zamrziše na Jeronima svi oni, koji su se nadali dobiti njezinu ruku. Dok je živio zaštitnik njegov papa Damas, nisu se usudili neprijatelji na nj javno ustati; istom po smrti Damasovoj († 384.) nasta na njega graja. Tada mu više ne bijaše u Rimu obstanka; ode natrag na Istok, i odluči ostati svoj viek sprovesti u Betlehemu. Nu prije nego se je tu stalno nastanio obide svu Palestinu, da uzmogne lakše razumjeti neke stvari u sv. pismu, jer je dobro znao, kad tko poznaje zemlju, gdje se je što dogodilo, da će i sam dogodjaj lakše razabrati.[2])

Na tomu putu nadje u Cesareji heksaple Origenove. Prijašnji njegov izpravak psalama slabo ga je zadovoljavao, i zato izpravi sada opet psaltir po tekstu heksaplarnom. Ovaj u Cesareji popravljeni psaltir bude odmah prihvaćen u Galliji, i radi toga dobi ime *Psalterium Gallicanum*. Nego brzo ga poprimiše i druge crkve, i papa sv. Pij V. stavi ga u Rimski brevijar, izuzev jedini psalam 94. invitatorni, koji je zadržan iz rimskoga psaltira. Za psaltirom popravio je knjigu Jobovu, Priče, Propovjednik, Pjesmu nad Pjesmami i dvie knjige Dnevnika. Da je on osim ovih šest knjiga, i sve druge starozavjetne knjige istim načinom i istom pomnjom pregledao, deseći se u Cesareri, svjedoče mnoga ona mjesta, u kojih govori Jeronim, da je izpravio cielu bibliju Sedamdesetorice, (t. j. u njezinomu latinskomu prievodu).[3])

[1]) *Novum Testamentum* græcæ reddidi auctoritati. Ad Lucin. ep. 71, 5. — *Novum Testamentum* græcæ fidei reddidi. De vir. illustr. 135. — Sv. Augustinu piše: Et si me, ut dicis, *in Novi Testamenti emendatione* suscipis. . . Ep. 112, 20. Ne znamo kako bi se ovako občenite izreke, mogle stegnuti samo na evangjelje?
[2]) Quomodo Græcorum historias magis intelligunt, qui Athenas viderint, et tertium Virgilii librum, qui a Troade per Leucaten et Acroceraunia ad Siciliam et inde ad ostium Tiberis navigavint: ita S. Scripturam lucidius intuebitur, qui Judæam oculis contemplatus est et antiquarum urbium memorias locorumque vel eadem vocabula vel mutata cognoverit. Unde et nobis curæ fuit, cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire, ut circumiremus provinciam, quam universæ Christi ecclesiæ sonant. — Sv. Jeronim Præf. 2. ad Paralip. (in prologo gleato).
[3]) Sv. Jeronim ad Lucin. ep. 71, 5. (Migne 22, 671.): „Septuaginta interpretum editionem . . . ante annos plurimos diligentissime emendatam studiosis tradidi.“ — Contra Ruf. II, 24. (Migne 23, 448.): „Egone contra Sep

Kad je sv. Jeronim obašao Palestinu, otide još u Misir, da razgleda samostane Nitrijske, i da sluša u glavnomu gradu Misirskomu Aleksandriji sliepoga ali dičnoga učitelja starca Didima. To nam on sam ovako pripovieda: „Jam canis spargebatur caput et magistrum potius quam discipulum decebat; perrexi tamen Alexandriam, audivi Didymam; in multis ei gratias ago".[1])

Napokon poslije svih ovih putovanja god. 386. namjesti se u Betlehemu. Već se je u pustinji Halkidi bio počeo učiti jeziku hebrejskomu; da ga još bolje uvježba, najmi sebi sada za učitelja nekakva Žida, koji je bojeći se svojih zemljaka samo noću dolazio k njemu. Uz to čitao je neumornom marljivošću tumačitelje sv. knjiga, „quorum non unum aut alterum, sed quotquot fuerunt ante ipsum, sedulo evolvit, adeo ut nemo sive inter graecos sive inter latinos Patres plures quam Hieronymus auctores legisse videatur."[2])

5. Kako smo dosele vidjeli popravio je bio sv. Jeronim cielu Italu: novi zavjet i psalme u Rimu pod Damasom, a stari (psalme opet po drugi put) u Cesareji po tekstu heksaplarnom. Prvim i običnim potrebam vjernika bilo je tim dosta zadovoljeno. Nego Doctor Maximus dobro je vidio i druge potrebe, kojim je takodjer trebalo doskočiti. U četvrtomu naime i petomu vieku nalažahu se kršćani (na Istoku pogotovo) u neprestanih vjerskih borbah sa Židovi. U takovih bi prepirkah zapadni kršćani pobijali Židove vadeć svjedočanstva iz svojega latinskoga prievoda; nu Židovi bi ne riedko odgovarali, da ovo ili ono mjesto, o kojemu je bio govor, drugčije stoji u hebrejskomu. Radilo se tu dakako uviek o proročtvih mesijskih. Radi toga oko g. 390., u četrdeset i četvrtoj godini dobi svoje, lati se sv. Jeronim, da knjige svete sa hebrejskoga na latinski prevede. On odbija od sebe klevete gdjekojih, koji mu predbacivahu, da novim svojim prievodom nije drugo kanio postići, nego lišiti svakoga auktoriteta stari prievod. Od toga se on brani i kaže, da mu je bila prva i glavna svrha pokazati ljudem, koji latinski govore, što je u tekstu hebrejskom, pak da tako Židovi prepirući se sa kršćani ne budu mogli predbacivati, da nije tako u hebrejskomu sv. pismu. Pače mnogi su kršćani i prosili sv. Učitelja, da im u tu svrhu ovu ili onu sv. knjigu prevede. Medju timi bio je i Grk Sofronij, koji ga je umolio za prievod psalama.[3])

tuaginta interpretes aliquid locutus sum, quos ante annos plurimos diligentissime emendatos meæ linguæ studiosis dedi."

[1]) Sv. Jeronim ad Pamm. et Ocean. ep. 84, 3. (Migne 22, 745.).

[2]) D. Vallarsi Vita S. Hieronymi 18, 3. (Migne 22, 66.).

[3]) „Quia nuper cum Hebræo disputans quædam pro Domino Salvatore de Psalmis testimonia protulisti volensque ille te illudere per sermones pæne singulos asserebat non ita haberi in Hebræo, ut tu de Septuaginta interpretibus opponebas, studiosissime postulasti, ut post Aquilam, Symmachum et Theodotionem novam editionem latino sermone proferrem. . . Unde impulsus a te, cui et quæ possum debeo et quæ non possum, rursum me obtrectatorum latratibus tradidi." Sv. Jeronim Præf. Psalteri ad Sophron. (Migne 28, 1126.).

Godine 405. svršio je sv. Jeronim prievod svih prvokanonskih knjiga, i k tomu od drugokanonskih prevede knjigu Tobijinu i knjigu Juditinu i odlomke iz knjige Esterine (10, 4—16, 24.) i knjige Danielove (3, 24—90; gl. 13 i 14.). Proteklo je dakle petnaest godina (390—405.), dok je on taj posao kraju priveo. Dugo doista vrieme, nu treba znati da sv. Jeronim nije imao samo tu jedinu brigu, a uz to i oduža bolest, koja ga baš u to vrieme mučila, bila mu otegotila svaki rad. Poslije ćemo vidjeti, da je on i odveć brzo radio.

(Dalje će sliediti.)

Liturgije obreda grčkoga.

Po Popielu i Pelešu napisao Maksim Relić.

(Dalje.)

Veliki svećenik Isus Hrist prije nego će ustanoviti tajnu presvete evharistije, zahvalio se je Ocu nebeskomu, a zatim posveti i prelomi hljeb. Tako i svećenik, podigavši srca vjernika gore, počinje hvaljenje i zahvalnost Bogu t. j. samu evharistiju, Isusom Hristom ustanovljenu, govoreći glasno: „Zahvalimo se Gospodu." Pri tim riječima slaže unakrst svoje ruke i sklanja glavu; jer ćuti, da se u zahvalnost pred Bogom sasvim poniziti moramo. Vjernici hvale Boga u tri lica pjevajući: „Dostojno je i pravedno poklanjati se Ocu i Sinu i svetomu Duhu, Trojstvu svetomu, jedne biti i nerazdijeljenomu" Izgovarajući te riječi prinesimo Bogu zahvalno srce za sve bezbrojne darove, znane i neznane; jer sve korisno i sve dobro dolazi od njega jedinoga: on nam daje sve, što nam treba za duševni i tjelesni život, po njegovoj volji uspijevaju djela naša. I ako on odvrati od nas lice svoje, nikake nam sile ne pomogoše, u našim djelima ne će biti uspjeha, sve će ustati protiv nas: i ljudi i priroda. A osobito treba da mu se zahvalimo za veliko milosrdje, što nas je tako ljubio, da je poslao na smrt Sina svoga jedinorodjenoga, da nas spasi i iskupi iz sužanjstva djavôskoga.

Usklikom naroda; „Dostojno je i pravedno počinje kanon evharistije, koji je središte cijele liturgije i koji traje do vozglasa: „I daj da jedinim ustima" itd. Ovaj dio liturgije zove se kanon, što sadržaje u sebi nepromjenljivo pravilo, dano od samoga Isusa Hrista, kad je ustanovljivao sv. evharistiju. Nego razumije se, da se samo bitnost kanona ne smije mijenjati, dočim su riječi kanona u raznim liturgijama razne po starodrevnom običaju sv. crkve katoličke.

Dok vjernici pjevaju: „Dostojno i pravedno jest" svećenik priklonivši glavu u znak poniznosti, iz-

braja medjutim u tihoj molitvi prevječne savršenosti Božije, te od početka svijeta do sele nama iskazana dobročinstva i izlijeva pred Bogom srce svoje i dušu u zahvalnim izrekama, a osobito se zahvaljuje Bogu za ustanovu božanstvene službe. Pa kao nezadovoljan svojim nedostojnim čovječjim slavoslovljem spominje angjele, koji stoje okolo prijestolja Božijega, te neprestano hvalu i slavu Bogu pjevaju i poziva vjernike, da i oni zajedno s angjelima slave i hvale Boga: „pobjednu pjesmu pjevajući, vapijući, zazivajući i govoreći." Vjernici dijele sa svećenikom ushićenje njegovo, te počnu pjevati pjesmu, koju u nebu serafini neprestano pjevaju: „Svet, svet, svet Gospod Savaot (gospod silâ), puna su nebesa i zemlja slave Tvoje." Toj serafinskoj pjesmi dodavaju još pjesmu, koju su Židovi pjevali u slavu Spasitelju, kad je slavno ulazio u Jerusolim: „Osanna u višnjima. Blagoslovljen, koji dolazi u ime Gospodnje, osanna." Tako se ovo slavoslovje uznosi k Bogu kao da bi na jedan put od crkve zemaljske i nebeske, od svijeta angjeoskoga i svijeta čovječanskoga.

Riječi: „pjevajući, vapijući, zazivajući i govoreći" pretstavljaju četiri one životinje, koje po objavi Ivanovoj (Apoc. 46—7.) stoje nasred prijestola i oko prijestola Božijega. Prva je životinja kao lav, druga kao tele, treća ima lice kao čovjek, a četvrta životinja kao orao, kad leti. „Koji pjeva", kaže sv. German „jest orao, koji vapije, jest tele, koji zaziva, jest lav, a koji govori, jest čovjek." Te životinje neprestano Boga hvale i govore: „Svet, svet, svet Gospod Savaot!" „Ne kažu „svet" samo jedanput, da ne biš povjerovao, kao da je u Bogu samo jedinstvo lica; ne govore dva puta, da ne biš pomislio kao da je u njemu više bītī; nego tri puta glase i pjevaju i vapiju i govore, kako biš razumio, da su u Bogu tri lica, ali jedinstvo božanstva" (Sv. Ambr.). Toj pjesmi pridodala je crkva još od apostolskih vremena pjesmu: „Osanna." Osanna (hebr. daj spasenje) govorahu Židovi, kad bi sreli knezove ili druge velike ljude, koje bi Bog poslao, da ljude od bijeda izbave, te bi time duboko svoje počitanje izjavljivali; osanna govorahu oni radosno na praznik sjenica pozdravljajući jedan drugoga; „osanna" klikovahu oni pozdravljajući Isusa, kad on kao pobjeditelj smrti slavno u Jerusolim unilazaše; „osanna" kliče crkva radosno danas, pozdravljajući Isusa Hrista, koji silazi s neba u crkvu kao otajstveni Jerusolim, da prinese sebe na žrtvu Bogu Ocu. Ove dvije pjesme ujedno zovu se pjesma pobjedna; jer se pjevaju u slavu Gospodu Savaota t. j. svemogućega vojskovodje nebeskih sila, pobjednika smrti i djelitelja svake pobjede.

Svećenik govoreći „pobjednu pjesmu", skida sa diskosa zvijezdu, koja je prestavljala pečat, kojim kamen na grobu Hristovu zapečaćen bijaše; jer kao što se je kod uskrsnuća Isusova prelomio pečat: tako se i sada pečat skida, kad se ima pjevati pobjedna pjesma. Zvijezdom udara svećenik na četiri strane diskosa, da označi pjevanje onih životinja od četiri lica, što stoje oko prijestola Božjega kao takodjer u znak, da su pobjedu Hristovu, kojom je on smrt pobjedio, navijestila četiri evangjelista na sve četiri strane svijeta. Nego to je duhovni smisao udaranja. A ima razlog, za što se zvijezdom o diskos udara. U prvoj crkvi prinosili bi za žrtvu velike hljebove, te zbog toga i diskos i zvijezda bijahu mnogo veći, nego danas. Svećenik udarajući zvijezdom o diskos davao je vjernicima, koji su te udarce dobro čuli, znak, da će sada početi veliko otajstvo pretvorbe i tako ih opomenuo, da budu sabrani i pozorni kod obavljanja veličajnoga toga djela.

Kad se svrši pjesma serafinska, svećenik spomenuvši pošljednju tajnu večeru, radi i govori, što je i Isus na pošljednjoj večeri radio i govorio pri ustanovi sv. evharistije. On priklanja umilno glavu, podiže desnu ruku, pokazuje na sveti hljeb, blagoslivlje ga, te glasno govori riječi Isusove: **„Primite, jedite, ovo je Tijelo moje, koje će se za vas lomiti na oproštenje grijehâ."** Čim svećenik izreče te riječi, poklanja se duboko presvetomu tijelu Gospoda našega Isusa Hrista. Za tim otkriva svetu čašu, po diže nada nju desnu ruku, blagoslivlje je i govori glasno: **„Pijte iz nje svi, ovo je Krv moja novoga zavjeta, koja, će se za vas i za mnoge proliti na oproštenje grijehâ."** I opet, čim te riječi izreče, poklanja se duboko presvetoj krvi Spasitelja Hrista. Vjernici, da izkažu suglasje svoje sa svećenikom, odgovaraju na riječi pretvorbe sa najvećim počitanjem: „Amin" kao da kažu: Jest, istina je, tako je, to je doista pravo tijelo, to je doista prava krv Gospoda našega Isusa Hrista. Sada slaže svećenik ruke unakrst, te u desnicu uzima sv. diskos, a u ljevicu sv. čašu, po diže Presveto i prinosi ga Bogu Ocu na žrtvu, govoreć riječi proroka Davida: „Tvoja od tvojih, Tebi prinosimo za sve i za sva t. j. ove Tvoje darove, Oče nebeski, i od Tvojih tvorova, prinosimo Ti mi po zapovijedi Sina Tvojega na žrtvu za sve ljude i za sva dobročinstva Tvoja. Svećenik podiže Presvete darove i prikazuje ih Bogu kako po primjeru svećenikâ staroga zavjeta tako i po primjeru samoga Isusa Hrista, koji je, kako veli sv. Vasilije Veliki, „primivši hljeb u svete svoje i prečiste ruke, prikazao ga Bogu i Ocu;" podiže pak presvete darove složivši ruke unakrst, kako bi tim pokazao, da se ova žrtva prinosi Bogu za sva dobročinstva, osobito pak za najveće dobročinstvo, što je Sin Božji na krstu iliti križu smrt za nas pretrpio. Na onaj glas vjernici pjevaju pobožno: „Tebe pojemo, Tebe blagoslivljemo, Tebi smo zahvalni, Gospode i molimo Ti se Bože naš." Dok vjernici umiljato pjevaju: „i molimo Ti se, Bože naš", priklanja svećenik smjerno svoju glavu, te moli Gospoda, da pošalje Duha svojega svetoga na nas i na Presveto, pak da ukaže usrdnu pobožnost svoju, poklanja se tri puta Presvetomu i tri puta uzdiže ruke svoje na molitvu. Poslije toga blagoslivlje tri puta Presveto i to ponajprije presv. tijelo,

za tim presv. krv, a napokon oboje skupa; jer su obije prilike samo jedno otajstvo. Blagoslivlje Presveto, da pokaže, da ova žrtva ima svu svoju silu od žrtve na križu; prosi takodjer Boga, da svima, koji se žele pričestiti, dade oprost grijehâ, dar sv. Duha i kraljevstvo nebesko.

Svećenik, posvećujući sv. darove i prinoseći Bogu žrtvu, pretstavlja samoga Isusa. On ondje zauzima njegovo mjesto i njegovu osobu, a sam Hrist prisustvuje tu nevidljivo, ukrasujuć svetu trpezu, kao što ju je ukrasio prisustvom svojim na pošljednjoj večeri.

Vrijeme posvećenja darova i prinošenja žrtve presveto je, veliko i strašno. Jer, kaže sv. Ivan Zlatousti „ovo otajstvo čini zemlju nebom. Otvori vrata nebeska i pogledaj ne samo na nebo, nego na nebêsa nebêsâ: pak što tamo vidiš najsvetijega, to ću ti pokazati ovdje tebi zemniku — samoga Gospoda, koga ne gledaš samo, nego ga se i dotičeš i ne samo, što ga se dotičeš, nego ga i uživaš.“ „U vrijeme osvećenja darova“, kaže taj isti svetac, „stoje pred svećenikom i angjeli i svi zborovi nebeskih sila stiču se tamo klikujuć, i sve mjesto oko oltara napunja se angjeoskim licima u čast onoga, koji je položen na svetoj trpezi.“

Kad su sveti darovi posvećeni, postaju oni žrtvom svega svijeta, za to i svećenik prinosi za sve tu žrtvu. I tako prije svega prinosi žrtvu za svu slavnu crkvu na nebu, t. j. za sve svece, koji su od iskona Bogu ugodili, a „osobito za presvetu, prečistu, preblagoslovljenu, slavnu Gospodju našu Bogorodicu i uvijek djevicu Mariju.“ Na taj glas počnu pjevači slaviti Bogorodicu pjesmom, koju je u 8. vijeku spjevao sv. Kosma, episkop Majumski: „Dostojno je u istinu blaženom Te nazivati, Bogorodice, koja si uvijek blažena i skroz neporočna i mati Boga našega, koja si časnija od heruvima i bez prispodobe slavnija od serafima, koja si bez oskvrnuća (безъ истлѣнія, sine corruptione) Boga Riječ rodila, koja si Bogorodica, Tebe veličamo.“

Svećenik spominje svece tiho, nego presvetu Bogorodicu glasno, da joj time ukaže duboko počitanje, koje njoj, kraljici svih svetaca pripada; pri tom kadi sveti prijestol u znak, da se i naše molitve usrdno u vis uzdižu. To spominjanje svetaca jest zahvalno: Mi se zahvaljujemo Bogu, što nam je u svecima dao primjere, koje našljedovati možemo i što u njima imamo zagovornike pred Bogom; a ujedno i svecima dajemo dostojnu im čast i molimo ih za njihov zagovor.

Zatim prinosi svećenik svetu žrtvu za sve, koji su od iskona umrli u vjeri i u nadi uskrsnuća i moli Boga, da ih upokoji tamo gdje „svijetli svjetlo lica njegova.“ Na pošljetku spominje vojujuću crkvu na zemlji, te kao što je spominjuć svece na glas spomenuo prečistu Djevicu kao kraljicu svetaca: tako i sada „ponajprije“ (въ первыхъ) i na glas spominje crkvene hierarke, koji su naše vodje u vjeri i pobožnosti, te tim želi ne samo zdravlje i dug život, nego i da pravo upravljaju riječ Božije istine. Na to kliču vjernici: „И всѣхъ и вся,“ t. j. i svih i sve, a to znači: Kod obavljanja liturgije žrtvuju i mole se sa svećenikom i vjernici i za to oni mole Boga, da se sjeti ne samo onih, koje je spomenuo svećenik, nego i всѣхъ, t. j. svih mužkoga i вся, t. j. svih ženskoga spola.

Kanon svršava se vozglašenjem: „I daj nam, da jednim ustima i jednim srcem slavimo i opijevamo prečasno i velelijepo ime tvoje Oca i Sina i svetoga Duha sada i vazda i u vijeke vjekova.“ Tim riječima moli, da se jednom sjedine crkva na zemlji i crkva na nebu, da svi dostignemo jedinstvo vjere i spoznamo Sina Božijega, kako bi bilo jedno stado i jedan pastir (Ivan. 10, 16.). Vjernici odgovaraju: amin a time izjavlja u, da oni to isto od Boga prose.

Prinesavši žrtvu za sav svijet, svećenik pripravlja vjernike za sv. pričest. Prije svega zazivlje na njih milosti Božije: „I da budu milosti velikoga Boga i Spasitelja našega Isusa Hrista sa svima vama“, na što vjernici odgovaraju proseći i za njega ta ista dobra: „I s duhom tvojim.“ Za tim kaže glasno: „Spomenuvši sve svece, opet se i opet u miru Gospodu pomolimo.“ A o čem i za što da se molimo, to izjavlja svećenik riječima: „Za predložene i posvećene časne dare Gospodu se pomolimo“, da bi čovjekoljubivi Bog naš, „primivši ih na svoj nebeski žrtvenik, nisposlao nam božanstenu milost i dar sv. Duha.“ I kad vjernici molitvom: „Gospode smiluj se“, to isto od Gospoda zamole, sklanja svećenik svoju glavu i moli tiho Boga, da nas dostojnima učini, kako bismo se pričestili nebeskih i shašnih tajna sa čistom savješću, te da dostojnim pričešćem zaslužimo kraljevstvo nebesko. Iza toga prinosi Bogu opet mnoge prošnje, koje je već izrekao pred symbolom vjere, ali ih ovdje opetuje, da ih od Boga lakše izprosi; jer je u to vrijeme na prijestolu jedinorodjeni Sin Božij pod prilikama hljeba i vina.

Sve prošnje, što pripravljaju na pričešće, svršava svećenik pobudjujuć vjernike, da mole molitvu Gospodnju: „I učini nas dostojnima, Vladiko, da s pouzdanjem neosudjeno smijemo prizivati Tebe nebeskoga Boga Oca i govoriti.“ Tim riječima prosi on Boga, da bismo mi, sinovi Božji po milosti, mogli dostojno Boga Ocem svojim nazizati: da bismo mogli pred njega s pouzdanjem donositi naše prošnje onom molitvom, koju nas je sam Božij Sin načio; a vjernici pozivom svećenika potaknuti i oduševljeni mole na glas: „Oče nas, koji si sa nebesima“ itd.; Molitvu Gospodnju rabi crkva često, a i pravedno je to; jer nema od nje izvrsnije molitve i jer Bogu ne može biti ništa tako ugodno kao kad ga molimo riječima Sina njegova ljubljenoga.

Po molitvi Gospodnjoj želi svećenik vjernicima mir i pozivlje ih, da priklone glave svoje Gospodu; što oni

i čine. A i svećenik priklonivši svoju glavu moli kralja nebeskoga, da pogleda na one, koji mu glavu prikloniše, da ih blagoslovi, kako bi bez osude primili sveto otajstvo i da ih učini dostojnima i drugih nebeskih dobara.

Sada svećenik umiva ruke svoje, jer će se doticati Presvetoga i jer pričešće smije primiti samo onaj, ko je čist, poklanja se duboko, uzimlje u ruke Presvetoga jaganjca, podiže ga malo u vis i govori glasno: „Čujmo! (Vonmim) Sveta Svetima!“ Podizanjem ovim pretstavlja on uzdignuće Isusa na križ, a riječima: „čujmo! Sveta svetima!“ napominje vjernicima, da je hljeb ovaj samo ono presveto tijelo, koje je za nas na križu razpeto bilo i za to ga je slobodno dati samo svetima; a kojima savjest i duša nije čista, oni ga ne smiju primati te se neka ni ne usude pristupiti k pričešću. Vjernici priznavaju, da nijedan od njih nema svetosti od sebe samoga, nego da sve može očistiti i posvetiti Isus, za to na one riječi i odgovaraju: „Jedan svet, jedan Gospod Isus Hrist u slavi Boga Oca amin.“

Medju tim lomi svećenik sveto tijelo kao što je Isus na pošljednoj večeri hljeb lomio. On ga lomi na četiri dijela, da na diskosu načini križ i da tako pretstavi muke i smrt našega Spasitelja na križu. Za tim uzimlje sa diskosa gornju česticu, čini njome križ nad sv. čašom i spušta je u sv. krv, da pokaže, da je ondje pod jednom i drugom prilikom cijeli i nerazdijeljeni Bog-čovjek Isus Hrist.

Kao što se Izraelci nijesu samo duhom sjedinjlvali sa zaklanom žrtvom, nego su od nje i jeli, tako je htio i Gospod davši sebe za žrtvu, da i mi jedemo tijelo njegovo i pijemo krv njegovu, te se za to kod službe Božije pričešća najprije svećenik a za njim vjernici.

(Konac će sliediti.)

Viestnik.

(Pokrštenje Izraeličanke.) Dne 15. listopada pokršćena je u staroj župnoj crkvi Novogradiškoj sv. Terezije izraeličanka Cecilija Maider. Na sv. krstu dobi ime Terezija. U vjeri je podučena i pokršćena po Novogradiškom župniku i podarcidjakonu Josipu Kolariću. K svetomu obredu kako je riedak, te pošto bijaše ujedno „titulare“ pomenute crkve, bijaše se prikupilo, prilično pobožnoga puka.

Rim. (Njemački car u Vatikanu.) Dne 11. o. mj. prispio je Njemački car Vilim II. u Rim ter je nastanjen u Quirinalu. Religiosni vladar nije hotio propustiti, da ne posjeti i glavu katoličke crkve, Leona XIII., s toga 12. i. m. o podne odveze se u palaču Pruskoga poslaničtva pri sv. Stolici, gdje bijaše priredjen zanj zajutrak, ka kojemu bijahu pozvani papin državni tajnik kardinal Rampolla, zatim njemački kardinal Hohenlohe (carev rodjak) i tajnici sbora za izvanredne crkvene poslove nadbiskupi Mocenni i Aglardi.

Poslie zajutarka uruči car osobno kardinalu Rampolli krasan prsni križ od zlata s dragim kamenjem na dar. Zatim se cielokupna pratnja careva odveze u šest kočija put Vatikana, kamo je i car u sjajnoj četveroprežnoj kočiji, dopremljenoj naročito u ovu svrhu iz Berlina, prispio u $1^1/_2$ sata.

U Vatikanu bje primljen car na najsvečaniji način. U dvorištu sv. Damasa pozdravi cara na vojničku papinska guardia palatina od sto momaka sa svojom zastavom, a na stubištu vodećemu u papine odaje pozdravljaju ga papin Maggior domo, dvorski meštar i drugi dostojanstvenici. Prošav više sjajno uredjenih dvorana, stupi car u prestolnu dvoranu, gdje ga čekaše papa okružen cielokupnim svojim dvorom. Na prvi pogled car se duboko nakloni papi, a onaj mu idjaše nekoliko koraka u susret ter ga odmah odvde u nuzgrednu dvoranu, gdje ostadoše sami pol sata. Povrativši se u prestolnu dvoranu predstavi car papi osobe svoje pratnje, medju njima i brata si princa Henrika. Nakon toga srdačno se oprostiše oba vladara, ter car odputi se u odaje kardinala Rampolle, da i ovoga prvoga papinskoga doglavnika posjetom počasti. Zatim ode s cielom pratnjom u gallerije i muzeje vatikanske, te napokon i u crkvu sv. Petra. Nakon $2^1/_2$ satnoga boravka u Vatikanu odveze se car natrag u svoj stan u Quirinalu. *F.*

Orleans. (Desetgodišnjica smrti velikog biskupa Dupanloupa.) Dne 25. pr. mj. prenieli su smrtne ostanke glasovitog biskupa Dupanloupa iz crkve sv. Svetih u kapelu sv. Josipa; a 11. o. mj., kao na desetu godišnjicu smrti biskupove, odkriven je spomenik, koji je u katedralki postavljen na zahvalnu uspomenu biskupu. Svečanost je ova bila zaista uznosita. Crkva je bila sva u crno obavita, a ovaj je put bila premalena, da primi sve množtvo, koje je htjelo biti svjedok ove svečanosti.

Bila su došla 3 kardinala, 8 nadb. 22 biskupa i dva protonotara apostolska. Poslije mise rekao je Msgr. *Besson* biskup Nimesa krasnu i savršenu besjedu. Prispjeli su i mnogi brzojavi — a medju njima i od davnog prijatelja pokojnikog Strossmayera.

Urednička dopisnica.

Pr. g. F. u R. Primili u redu.

V. g. Stj. K. u J. ovim plaćeno za cielu ovu godinu.

Već evo teče i zadnja četvrt godine. Mi liepo molimo p. n. gospodu, koja nam još duguju predplatu, da namire dug, jer treba da i mi zadovoljimo tražbini tiskare.

Onu pak p. n. gg., koja su se prijavila, da će primati list erga absolvenda sacra, a takovih još niesu dobili, molimo da se strpe.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 43. U Zagrebu, 25. listopada 1888. **Tečaj XXXIX.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Govor, što ga je izreko novoizabrani rektor Dr. A. Franki prigodom svoje instalacije.

Visoko štovana gospodo!

Slavna sveučilištna skupštino!

Niklo u hrvatskom narodu i za hrvatski narod, naše sveučilište imade zadaću, kad mu ta i nebi bila namjenjena od preuzvišenoga utemeljitelja, da u narodu našem širi kulturu u duhu i pravcu kršćanskom. Takovo je bilo i obće mnienje, kad se pred četrnaest godina na ovaj dan u ovoj sgradi sveučilište otvorilo. Kršćanstvo nije samo posebna forma sadanjega družtva, ono je duša civilizacije. *)

Očevidac one svečanosti, a izabran petnaestim rektorom, želim pri ulazu na ovo častno mjesto dati odziva dondašnjemu obćemu mnienju i svojemu uvjerenju, te doprinieti nešto na dokaz, da rad u duhu kršćanskom ima najviše jamstva za trajnost.

Kršćana ima mnogo, od dugo vremena, imade ih svakovrstnih. Njihove pogrieške, nedostatke tražiti i izticati, nije težko, a radi li se na historijskoj podlozi, rad je i subjektivno i objektivno hvale vriedan. Istina ima pravo na svjetlo; pa komu nagovori ne koriste, mogu prigovori pomoći. Ali kršćanstvo neshodan je predmet za prigovore, podgrizanja i navale. Kršćanstvo ima svoju prehistoriju, izvojevanu i ne darovanu, prokušanu, ne prepuštenu prošlost. Svaka navala na kršćanstvo, razmatrana sa historijskoga gledišta, nosi biljeg lahkoumja.

Koliko dana, toliko broji kršćanstvo borba. Najslavnija je ona, koju je kršćanstvo slavodobitno izvojevalo proti udruženoj helensko-rimskoj umnoj i materijalnoj sili. Podnašalo je i podneslo nepovjerenje i klevete svjesili. Historici neznaju ga nazivati nego: pogubno pratine. Historici neznaju ga nazivati nego: pogubno praznovjerje; praznovjerje opako i neumjereno, novo i štetno, u kom je život samo prkos i neukrotiva tvrdoglavost; na javnih spomenicih predstavljaju ga kao prokletu ludost. Naprama ovomu odgovarali su kršćani: proučite naš zakon, pa nas motrite!

*) Da budemo kraći, napuštamo navode. Op. ured.

Pretrpjelo je dugu borbu, što su ju proti njemu podigli vlastodržci sa zakonom i mačem u ruci. Žrtava bilo je mnogo, al kršćani držali su se gesla: frangar non flectar; ubijati nas možete, zavesti nas nećete, jer znamo komu povjerovasmo i znamo što vjerujemo! Ovakove dvie vrsti borbe pretrpjelo je kršćanstvo u svakoj zemlji, u koju je dospjelo.

Borbu treće vrsti, na polju ideja, podnielo je kršćanstvo samo u rimskoj državi, nu jedino od helenskoga genija. Na razloge i dokaze učenjaka odvraćali su kršćani svoje razloge i dokaze. Borba ova, najkasnije započeta, trajala je najdulje, od drugoga do u šesti viek. A uspjeh? Bio je mučan al savršen. Helenski genij predao je neumrle svoje stečevine duhu kršćanskomu, da jih čuva, dalje razvija i nadahnjuje na korist ljudstva.

Helenski učenjaci pobijaju kršćanstvo ne kao produkt nehotice i neznalice razvijajućih se bajka, već kao gotov historički čin, koji je tada i tada nastao, koji je od toga i tih imao svoj početak: kao svršenu i savršenu instituciju, koja sliedi stanovitu, bitno uviek jednaku nauku. A pobijaju ga sa svakovrstna stanovišta: sa stanovišta svakoga filozofijskoga sistema, sa stanovišta svake znanosti, umjetnosti, sa stanovišta čovječjih i družtvenih potreba i zahtjeva; sad poruglјivo, sad ozbiljno, sad prezirnim sad nagovornim tonom, oslanjajući se na svoja umovanja il na davne auktoritete, istinske il u tu svrhu patvorene. Sad navaljuju na jednu, sad pretežno na drugu nauku, nešto po svojoj ćudi i poznavanju kršćanstva, većinom pako sliedeć misli i mnienja svojega vremena. Odlično mjesto zauzimlju uviek pitanja o vjeri, njezinoj naravi, potrebi i zadaći, gdje su glavne i temeljne misli svestrano razpravljane. Da je od ove tada neugodne i pogibeljne borbe potonje kršćanstvo imalo veliku korist, to je jasno. — Što je pak helenski genij tu borbu izazvao i podržavao, to dokazuje njegovu znamenitu i providencijalnu ulogu u civilizaciji.

Kršćanstvo bilo je po naravi svojoj protivno samo poganskoj vjeri. Ali se je cieli život javni i privatni na ovoj osnivao: umjetnost i znanje od nje crpilo je na-

dahnuće i život. Bez Olimpa ne bi bilo Ilijade ni Odiseje, ne bi Phidije ni Pkraksitela, Solona ni Likurga; bez Athene ne bi bilo Periklova zavičaja ni Platonove akademije; bez Apolona u Delfih ne bi u Heladi bilo života! bez Olimpijskog Zeusa ne bi bilo Helena. Taj divni jezik bez premca na svijetu i sve što se u njem zamislilo i njegovim posredovanjem izvelo, sve će propasti, promienili se njegova životna snaga, vjera. Pri takovom uvjerenju borba i navala proti kršćanstvu bila je nuždnija nego li proti Kserksu. I stojala je truda i napora mnogih umnika, a koristila je ne staroj, već novoj, ne domaćoj partikularnoj, već stranjskoj universalnoj vjeri. Borba je dokazala nutarnju prazninu stare vjere, koja nije bila u stanju, da udovolji pravim i glavnim potrebam ljudi; a dokazala je to sigurnije temeljitost i istinu, po tom i potrebu samo kršćanske vjere. Bez ove borbe ne bi kršćani bili došli do prieke nužde da svoju nauku obrazlože i učvrste, da ju sistematički učeno urede, da sve struke umjetnosti i znanja u svoju sferu tako brzo povuku. Što su Heleni u filozofiji u znanostih, u umjetnostih uradili, dobrim dielom nije od potomaka ni dostignuto kamo li prestignuto; al to nije propalo, nego je prešlo u područje natapano i oživljavano vrelom čistijim i obilnijim, vrelom moralnim i istinskim. Nu ni helenski geni, nije ostao bez nagrade. Stara kršćanska crkva u znanstvenom radu bila je helenska. Drugi vjerom ali isti jezikom, baštinici oštroumlja i pronicavosti kao i potomci po rodu starih Helena — Klementi, Zlatousti, Basiliji, Gregoriji, Cirili zauzimlju mjesta, koja su pred njima zauzimali poganski velikani, i njihov je rad uspješniji i trajniji, jer njihova djela više ljudi lista, nego djela Platonova, Aristotelova, Tukididova il Demostenova. Ciela crkva napokon primila je na vanjskom obilježju koješta helenskoga, česa ni netreba da se rieši, pa se valjda ni ne će nikad riešiti. Borba, možemo kazati, izmedju genija helenskoga i duha kršćanskoga nije se svršila porazom već slogom i savezom obiju: istini kršćanskoj dao je genij helenski formu.

Jer čim drugim nego istinom moglo se kršćanstvo u toj borbi održati? Slavna i duga prošlost, nakupljene velike stečevine umnoga rada, veliki broj vještih pobornika, ogromna državna sila, zakoni i javne uredbe, sve to bilo je na strani Helena, a ništa na strani kršćana. Ovim koji su sav rad i pažnju svraćali na praktički život, trebalo je malo po malo prikupljati radnike, tražiti vodje, od neprijatelja pozamljivati oružje, od njih učiti se vojevanju, te razvijati djelatnost u sried tako težkih okolnosti, koje su kadre bile uništiti svaku nadu na uspjeh. Takova protivnika u tako nepogodno vrieme ne će kršćanstvo nikad imati, i taj nije mogao postići da se u rimskoj svjetskoj državi ne podigne svjetska vjera, da da na mjesto vlasti mača i strahovanja stupi vlast rieči i uvjerenja, da vanjsko silovito jedinstvo ne predje u jedinstvo nutarnje, misli i osjećaja, da na mjesto vjerom odieljenih država i naroda ne dodje uzajamnost i jedinstvo vjerom ujedinjenih kršćanskih naroda. Logika ovih historijskih čina jamči, da je sila, koja u kršćanstvu djeluje, nelažna i neuvehla.

Promotrimo li pregledno spise i pisatelje helenske amo spadajuće, dobro je spomenuti najprije satirike, lahko oružane vojnike, koji u borbi duhova imadu ne mali upliv. U podrugljivce idu Lucijan, za tim car Julijan sa dva spisa, i dijalog Philopatris. — Brojem najmanji su historici. Imademo dva: Eunapija i Zozima; o Libaniju je težko kazati, je li historik ili retor. Tim su mnogobrojniji ostali pisatelji, koje možemo lučiti na apologete poganstva i na hulitelje i napadače kršćanstva. Prvi su radili u raznom smjeru. Jedni izazivali su iz prošlosti uspomene starih bogoljubnih pogana, s kojih su suvremenici imali okriepiti svoj duh i ojačati klonulo povjerenje u staru vjeru. Apolonija opisao je Filostrat, Pitagoru i Plotina Porfirij i Jamblih, Prokla Marin. Drugi kušali su vjeru u bogove prilagoditi svomu vremenu, i nasloniti i učvrstiti na autoritativnu podlogu. To su bili alegorični tumači starih mytha, sastavljači Orfejevih i Hermetovih spisa — medju kojimi je najznamenitiji Porfirij. Nije izostala potreba, da se stara vjera spekulativnimi i filozofičnimi podporami ogradi. Doista posao uzaludan, kojemu su ipak svoj trud namjenili Porfirij i Jamblih. Najkukavnije svršio je pokušaj cara Julijana, da poganstvo moralno preporodi, svećenstvu drugi duh udahne i cielo bogoslužje preustroji.

Veću pažnju nego spomenute kategorije zaslužuju spisi i pisatelji odlučno protivni kršćanstvu, koji izravno idu proti nauci, uredbam pa i uspjehom njegovim. Ovdje se je iznielo velikih i u obće važnih stvari. Dočim se satirici, retori i historici bave više vanjskom slikom, pisatelji ove vrsti znameniti su za nutarnji razvitak, za nauku kršćanstva. Njihova dokazivanja iznemogla su samim vremenom, al pojedini nekoji dokazi i danas još se iznašaju i navadjaju. Siguran to znak, da je sa genijem helenskim kršćanstvo glavnu bitku bilo, te da mu se nije bojati bitno novih i stvarno originalnih prigovora, pošto je proti njemu oštroumnost helenska, tako rekavši, sa svojimi izniela i izcrpila sve prigovore ljudskoga uma!

Pisatelja ovakovih bilo je više nego ih mi imenom poznademo i spisa mnogo više, nego što ih imademo. Po propasti poganstva bilo bi naprosto proti svakom očekivanju, da su kršćani ulagali skrb i trud u čuvanje i prepisivanje takovih spisa. A osim te nehajnosti najviše su na njihov gubitak dopriniele nastale težke okolnosti političke i religiozne, koje su mnoge i mnogo važnije produkte utamanile, — kad nebi ni bilo revnosti stranom pojedinih ljudi željnih, da je moguće, izbrisati svaki njihov spomen, stranom javnih oblasti, koje su izravno nalagale da se pretraže i unište.

Prvi, koji se perom stao pobijati kršćanstvo, bio je Celso. Prolivena krv kršćanska i pri tom pokazana

odvažnost, dovele su ga valjda na misao, da silovito postupanje ne će uroditi željnim uspjehom, ako mu se ne pridoda oružje uma. Njegov kršćanski protivnik Origen († 254.) nije mogao doznati kad se je rodio il umro; spominje samo, da je živio za Hadrijana (117—38.) i kašnje. Jedno mu djelo poznamo, „istiniti govor", u kojem obećaje i drugo napisati, al ne znamo, jeli obećanje izpunio. Origen spominje još dva druga njegova spisa proti kršćanstvu.

U teoriji je Platonovac. — Sa ovoga sistema dalo se je o vjeri i božanstvu, ako ne savršeno, bar temeljito i ozbiljno razpravljati. Al se često sa ovoga sistema spuzne u sistem Epikurov, koji mu je, rekao bi, srcu bolje bio priraso.

Njegovo vjerovanje je kratko, i on ga riedko naglasuje. Uči neumrlu dušu, koja je djelo najvećega Boga; tjelesa su stvorena od nižih bogova. „Ove štovati dužnost je svih državljana. U carstvu božjem ne ima razdora i nesloge, bog najveći ne ima protivnika, on je dobar, bez potreba i zavisti" — veli Celso. „Tko bogove štuje, izkazuje štovanje najvišemu bogu jer štuje bića, koja su njegova." (VIII. 2, 21. i slied.) Priznaje kaznu i nagradu u budućem životu. Providnosti ne prepušta veliku djelatnost; nieče joj svaku moć spram zla, koje izvire iz materije, te je od nje nerazdruživo. Ovaj pojam o zlu priečio ga je, da pojmi kršćanstvo u glavnom dogmatu.

Celso poznaje nauku židovsku i kršćansku iz knjiga jednoga i drugoga zavjeta, iz predaja koje je iztraživao iz literature, o kojoj se izrazuje, nije čudo, jako nepovoljno. Bogoslužje nije poznavao, možda iz prezira, možda iz nemara. Znade da kršćani svi nisu složni, tim se vješto služi u polemici; razlikuje ipak sekte i „veliku crkvu." Kršćanstvo pobija sa stanovišta židovskoga, zatim sa poganskoga pobija židovstvo i kršćanstvo.

Poglavito nasrće na utemeljitelja kršćanstva i njegove prve pomoćnike. Ne daleko živeć iza dogodjaja, ne poriče im historičnost. Po imenu navadja osobe, zgode reda kronologički i topografički. Jak svjedok je ovaj napadač kršćanstva u tom pogledu proti novim hiperkritikom il lahkoumnikom. Porod Isusov, dolazak maga, bieg u Egipat, krštenje na Jordanu, muke i smrt i uskrsnuće, sve ovo Celso spominje, da sa svoga stanovišta razmatra kao nedosta zajamčeno. Kako je zajamčeno, Celsu nije pravo; to bi se drugčije moralo bilo provesti. Na što mu Origen odgovara, da većega jamstva nije moći pomisliti, nego što je uspjeh onih zgoda i smrt većine očevidaca, pretrpljena na njihovu potvrdu. Čudesa Isusova takodjer ne niječe Celso; predstavlja il pak kao izvedena magijom. Dakle glas o tom čudotvorcu nije bio malen i u posve uzkih granicah. Na prigovor o siromaštvu i biedah Isusovih, odgovara pravo Origen, da tako može suditi Epikurov sliedbenik, koji uztrajnost, strpljivost, radinost i jakost duha ne držiza kriepost, već u dobrom, lagodnom življenju nazire svoju sreću.

Kao poganin izpituje Celso, je li moguće upućenje božje (incarnatio). Branitelj orakula nije mogao niekati mogućnost občenja ljudstva sa božanstvom, i on bi rado pristao na svaki način, samo da to nije onako, kako uči velika crkva, i da se to zbiva u svrhu pouke. Da je baš upućenje potrebito, i to u svrhu oslobodjenja i spasenja od zla, do toga pojma nisu se tadašnji pogani, pa ni Celso, mogli dovinuti. Kršćanstvo njima se pričinjalo kao religija za zlikovce i nevaljance, a bez dvojbe, cienili su, pravedni i kriepostni da zaslužuju veću brigu i uživaju veću naklonost božanstva.

Glede ćudoredja Celso je kršćanstvu kratio priznanje gdjegod je mogao. Kad je prisiljen priznati štogod dobra, sili se dokazivati, da to nije novo, da je to od davna poznato, i u helenskih spisih sretnije i ljepše kazano. Ako ne plemenitu ćud, sigurno pokazuje Celso visoko svoje shvaćanje, kad i čednost il poniznost i ljubav neprijatelja hoće da za poganstvo prisvoji dokazi, crpljenimi iz Platonovih spisa. Na početku umne borbe, prepirke bile su česte o mojem i tvojem: prave se mjere držati bilo je težko. Tekom borbe bistrili su se pojmovi i istina sama nadniela se nada sve hitrine. Kršćani za svoj moral nisu se nikada pozivali na poganske pisce; a kasnji pogani upućivali su svoje na primjere kršćana: budite onakovi i živite onako, kako živu i kakovi su kršćani.

Kao što ova, tako su tečajem borbe i druge ideje po Celsu zastupane, po drugih piscih il napuštene il promjenjene. Universalna religija bila mu je ne pojmljiva! U poganstvu bilo je u istinu stanje: koliko naroda, toliko vjera; i to stanje smatrali su umnici nuždnim i najboljim. Pišuć: „Kršćani nisu poseban narod kao Židovi" cieni Celso, da je kršćanstvo za uviek osudio, ako nije tim namjeravao izazvati od državne vlasti proti njemu još energičniji postupak.

Svoje djelo dokončuje Celso nagovorom, da kršćani svojimi silami pomažu caru, da se za njega bore i š njim vojuju ako uztreba i da ga podupiru u podržavanju vojske. Ovo izgleda kao da im uz ove uvjete želi mir i priznanje sa državne strane, al u istinu sadržavao je taj govor nešto sasvim drugo. Što je god svjetina o njima klevetala, nikada nisu kršćani u buni zatečeni. Nagovor na vjernost bio je dakle posve suvišan. Al vjernost, koju Celso zahtieva naprama rimskomu caru, uključivala je tada priznavanje poganstva. U ovo doba bijahu poganom umrli i živeći carevi glavna božanstva i njihovo štovanje potiskavalo je olimpske bogove prilično u zakutak. Celso svom sigurnošću tvrdi: „Ako ti tko zapovieda da za čovjeka cara prisegneš, u tom neima ništa zla: jer je njemu udieljena zemaljska vlast." — — Ako ne sliediš pravilo: „Jedan budi kralj, kojega je izabrao lukavi sin Hronov (Saturnov), car će tebe kako zaslužuješ kazniti." Prividno mirnim, al pogibeljnim ovim nago-

*

vorom nije Celso prekrio svoje odlučno neprijazne ćudi. Čemu su se mogli od njega i njegovih jednomišljenika nadati kršćani, lasno se razabire iz sliedećih rieči: „Na jedno od ovoga dvoga moraju se — naime kršćani — odlučiti. Ako preziru kipove i bogove, do muževne dobe neka ne dorastu, ženâ naka ne uzimlju i djecu ne radjaju; svi imaju život izgubiti i sjeme im se ima satrti, da se zemlja očisti od takove rulje" Ako pomislimo da ovo nije izliev gnjeva čovjeka prostaka, već uvjerenje čovjeka naobražena i filosofa, koji je na svoje vršio veliki upliv, upoznati ćemo, da stanje kršćana u one dane nije bilo najbolje i da je trebalo čvrsta uvjerenja, od nekud drugud crpljena, u svetost svoje stvari, da u tom boju ne klonu, pače da sigurnom nadom gledaju svoj konačni triumf, koji je kasnio, al u istinu došao. „Kršćanska vjera, odgovara Celsu Origen, jednom će sama vladati."

Ceslov suvremenik, nešto mladji, bio je L u c i j a n i z S a m o z a t e na Eufratu. Čovjek velikih umnih sposobnosti, radin, koji je mnogo putovao i sve pomnim okom motrio, al bez ozbiljnosti i velike pronicavosti, težio je za užitkom finim i višim. Za potrebe svoga vremena nije imao srca, a oduravao je sve što se odnašalo na budući i nadnaravski sviet, a po tom i na religiju. Njegovo je oružje poruga i prezir. Poganstvo i kršćanstvo jednake je vriednosti, il bolje: nevriednosti. Draže mu je sbijati šale sa kršćanstvom, jer je bilo novo. Proti poganstvu napereni su spisi „prijatelj laži" i „Aleksandar lažni prorok." U ovom drugom spisu spominje i kršćane, koji su veli, priečili djelovanje Aleksandrovo u Pontu, gdje ih je zemlja bila puna — Spis „prava historija" je satira proti raznim pjesnikom historikom filosofom i putopiscem. Znamenito je što „grad blaženih" (II. 11.) opisuje malo ne riečima iz Apokalipse (21, 10—21.). U spisu „o smrti Peregrina" cinika, koji se je g. 165. svojevoljno u Olimpiji spalio, bavi se Lucijan s kršćani najobširnije. Tvrdi da je Peregrin nazvan Protej, neko vrieme bio kršćanin, ilida se je takvim pričinjao. Kršćani su se Peregrinu veoma veselili; nazivali ga svojim Sokratom, štovali ga kao božansko biće. — „Ovi biedni kukavci zabili si u glavu da su neumrli. Čim se okane helenskih bogova i stanu štovati svoga razpetoga Sofistu i živjeti po njegovom zakonu, smatraju se braćom. Preziru i sam život i svojevoljno idu u smrt." Ovako Lucijan opisuje kršćane. Namjestnik Sirije, prijatelj filosofije, poštedio je obtužena i na sud dovedena Peregrina kada je opazio, da on u svojoj ludosti želi umrieti i time se proslaviti. Ovo je mnienje Lucijanovo o kršćanskih mučenicih; ovako su scienili prijatelji filozofije da bi trebalo postupati u praksi. Skrajni prezir, kad krivca smatraš nevriednim kazne!

O mučenicih kršćanskih izrazio je stoik car Marko Aurelij svoje mnienje ovako: „Duša, kad joj se je dieliti od tiela, mora biti pripravna, il da se razpadne, il da neko vrieme u tielu traje. Pripravnost ova treba da polazi iz zrela suda ne iz prkosa kao u kršćana; ima biti dostojanstvena i promišljena, da možeš i drugoga uvjeriti, a ne hvalisava" Epikurovac Lucijan dakle veli, da mučenici idu u smrt iz ludosti; stoik Aurelij, da idu iz prkosa proti državnomu zakonu, bez nutarnjega i filosofijskoga uvjerenja. Lucijan smatra ludjakom svakoga, koji za vjeru postrada; Aurelij to dopušta filosofom. — Celso pod uplivom kršćanstva ima o mučeničtvu drugi pojam. „Nije moja misao, kad tko sliedi pravi nauk, da od njega odstupi il hini da je odstupio, ili da ga sasvim odbaci, ako je rad njega od ljudi progonjen." Celso divio se u duši kršćanskoj odvažnosti; al cienio je da je uložena za nepravu nauku.

Veći, nego u ovih pojedinih spisih, pojavio se je protivnik kršćanstvu u obnovljenih filozofijskih školah, Pitagorinoj i Platonovoj. Nevolje vremena, šireći se indiferentisam, izazvali su njihovo obnovljenje, ali je i kršćanstvo moćno djelovalo, što su se nnako i u onom smjeru obnovile. Positivnoj nauci kršćanskoj trebalo je protustaviti nešto positivnoga, i masi naroda, koja je u kršćanstvo prelazila da vrši veoma strogi moral, trebalo je prikazivati, kako poganstvo u tom ne zaostaje, već prednjači. Sam pokušaj dokazuje veliku razliku stare i nove filosofije; došla je nova struja, koja je atmosferu duševnu sasvim promienila.

(Dalje će sliediti.)

Umjerenost.

(Čitao na koroni *okićkoga* kotara: Stj. J. Stümer, kapelan.)

(Konac.)

Svećeniku je nadalje potrebna umjerenost i trieznost, jer on imade biti mudar, razborit. A gdje se nalazi mudrost, razboritost i na kom mjestu ovoga svieta pribiva? „S a p i e n t i a u b i i n v e n i t u r, e t q u i s e s t l o c u s i n t e l l i g e n t i a e (Job 28.) Ne medju onimi — kaže Duh Sveti — koji živu u veselju i ugodnostih, tamo se ne vidi ništa, do razkoši i nečistoće: „N e c i n v e n i t u r i n t e r r a s u a v i t e r v i v e n t i u m (Job 28). A kako se onaj može smatrati mudrim — pita Bourdadaloue — koj razkošno uzdržava roba i koj mu daje jakosti, da se može buniti i strestri jaram? Taj pako rob jest tielo. Ako s njim ne postupamo kao sa robom, ako ga tovimo, ako mu dopuštamo sve, što želi, to mi tada hranimo buntovnika. On će se uzdići proti odredbam božjim, proti razumu i postati će gospodarom te nas uništiti. Svetci su se s toga uviek oružali pokorom, da tielo uzdrže u svojoj podložnosti. Ivan Krstitelj bijaše predteča Isusa Krista, bijaše već u utrobi svoje majke posvećen, Bog ga je obdario najvećimi milostmi. Od svih ljudi — čini se — da se je on najmanje imao bojati borbe sa tielom; a medjutim kakovim je životom živio u pustinji; da li je bilo ikada strožega posta, i zar o njemu nije mogao Sin Božji kazati: V e n i t J o a n n e s

neque manducans neque bibens (Mat. 11).? Bez toga zahtjevati da je tielo podložno razumu, nadati se prostim biti od nečistih napasti tako dugo dok se bez prestanka uzpiruje vatra nečistoće, jest tajna, koje nismo naučili u vjeri, i koju sjegurno, ne poznaje više ovaj sviet.

A šta mislite — pita nadalje Bourdaloue — zašto imade toliko pokvarenosti medju velikaši ovoga svieta i u kneževskih dvorovih? Ne iztražujmo drugoga uzroka od onoga, koji nam je sam Isus Krist označio: Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt (Mat. 11). Zato imade u tih dvorovih izkvarenosti, jer se tuj žive lagodno, jer se tuj hrani sladokusno, jer tielo imade sve svoje udobnosti i jer se svim voljicam u izobilju zadovoljava.

Svaka stvar imade svoju savršenost. A ta briga da hranimo naše tielo, jest jedna od najnesavršenijih, najviše ponizujućih činâ u životu ljudskom. A spasitelj je taj čin, kako je posve ljudski, podigo u vrhunaravni red. To je pako učinio u pustinji, kad je nahranio ono tisuća ljudi. On je tu brigu za uzdržavanje tiela posvetio na tri načina. Najprije im blagoslovio jelo i zahvalio se svomu Otcu: I uzevši sedam hljebovâ, i hvalu davši, porazdieli ih (Marko 8, 6.); drugo, svojom svetom pristojnosti, htijući, da ta množ, posadivši se na tratinu, imade Njega za svjedoka, za sudca, za vladatelja: I zapovjedi narodu, da posjeda na zemlju (Marko 8, 6.); a treće, zapovjedivši apostolom, da sakupe što je preostalo, da se dade siromakom te se tim ovrši dielo ljubavi: Pokupite komade, što su preostali, da ništa ne propadne (Iv. 6, 12.). Takav je božanski primjer, koji imajmo uviek pred očima i po kom se uviek vladajmo.

Sv. Pavao kaže, da se hrana posvećuje riečju božjom: Sanctificetur enim cibus per verbum Dei (Timot. 4.) A ta božja rieč — po tumačenju crkvenih otaca — nije ništa drugo, nego čin zahvalne molitve te blagoslov. Hoćete li vi tako — zaključuju oni — raditi, kao sluge božji i sliedbenici Kristovi, kod stola, gdjeno se uživate dobara, štono vam ih providnost pružila? Podić nam je s toga — po primjeru Sina Božjega — oči i ruke prama nebu, da slavimo sveviśnjega stvoritelja, koj nas je stvorio i koj se udostoji jošte uzdržavati nas. A zašto treba blagosloviti jelo — pita sv. Krisostom — zar je ono nečisto? Ne braćo — odgovara taj sveti učitelj — nego zato; što smo mi, koji ga uživamo nečisti."

Čega se ja bojim, Gospode — govori u istom smislu sv. Augustin — nije nečistoća mesa, jer znadem da si to Ti dao; nu ja se bojim svoje vlastite nečistoće, i zato ja uviek počimljem sa molitvom: Non ego immunditiam obsonii vereor, sed immunditiam cupiditatis timeo (Aug.) Po molitvi bo poznajem, da su to Tvoji darovi, iz Tvojih ruku, da si im Ti početnik i da ih primam od Tebe. A primajući ih na taj način, ja ih primam sa strahopočitanjem, zahvalnošću, ljubavlju i tim očišćujem dušu svoju. Eto, tako govoraše Gospodinu Bogu taj veliki svetac i eto, tako činjahu kao on i prije njega prvi kršćani po izvješću žida Philona. Nisi ih poznao, da su kršćani lih u slavljenju tajna božjih, u primanju tiela i krvi Gospodnje, u slušanju Njegove svete rieči, već si ih poznao po njihovih sastancih i po njihovih gostbah. Njihov stol bijaše posvećen kao i njihova žrtva, i tuj se slava davaše Bogu, tuj se slavljaše istom vjerom te istom pobožnosti kao i u hramu.

O tom pravi sv. Ambrozije liepu reflexiju. Ona dva putnika, kojim se Spasitelj pridružio na putu u Emaus, prepoznadoše ga u lomljenju kruha: Cognoverunt eum in fractione panis (Luk. 24). A kako to? Zato, jer Bog-Čovjek po svom običaju, i posebnim obredom blagoslovi kruh prije nego li će ga jesti. A to je onaj znak — nastavlja sv. Ambrozije — po kom je Isus uviek prepoznao i po kom još uviek prepoznaje svoje prave učenike. Po ovom znaku želi on i nas prepoznati za svoje učenike, za svoje kršćane. Ali kako, kad evo od dan danas zaboravljaju ljudi, a napose tako zvana inteligencija, na taj sveti običaj. Mnogo imade kuća, gdje se dolazi i odlazi od stola kao da si prestao kakovu knjigu čitati. Sve što čine jest, da se kuće domaćici i domaćini naklone, podaju ruke i jedan drugomu zaželi: „Na zdravlje." Nu pustimo to, ne spada u našu stvar.

Spasitelj je na dalje, kako kazasmo, posvetio jelo svetom svojom prisutnosti. Evo za svaki a ponajpače za svećenički stol znamenite opomene sv. Krisostoma: „Epulis vestris Christus adsit." Kod svih gostba neka pribiva Spasitelj, neka on bude jedan od pozvanikâ, neka zauzme prvo mjesto i neka on sve počasti prime. A to će reći, sjećajte se uviek Gospodina Boga, ne zaboravite nikada na Boga, vaš duh neka se uviek spominje Boga. Ako tako, a tada se ne će kod vaših stolova čuti nepotrebnih razgovora, kao da vrieme nije za drugo, nego da se zabavljate i kao da poradi kratkoće godinâ imadete nasladno živjeti i što slobodnije sprovadjati dane: Comedamus et bibamus; cras enim moriemur (Isaija 22).

Imademo s toga svi, a napose svećenici, na umu imati pravilo kraljevskog proroka: Justi epulentur et exultent in conspectu Dei (ps. 67.). Pravednici imati će okrjepu i radost, a to s toga, što je Gospodin bio njihovim dionikom i što je on predsjedao stolovom njihovim,

Napokon, jelo i pilo naše, stolovi naši posvećeni posve nebeskim blagoslvvom, pesvećeni prisutnošću božanskom imadu jošte posvećeni biti milosrdjem i ljubavlju prama siromakom. A to je onaj treći i posljednji stupanj savršenstva. A i tim je Sin Božji svoj sveti nauk u pustinji dovršio. Zašto je naložio, da pokupe komade što su preostali, da ništa ne propade? Zato, da nas sve a osobito svećenike sjeti, kako imamo umjereno i triezno živjeti, da od onoga što bi umjerenost i trieznost prekoračilo t. j. da od suviška uzmognu siromasi živjeti. Tim je — kako kaže Krisostom — Spasitelj naložio milostinju,

Tim opomenu dobrostojeće ljude, kako svojim blagom gospodarit imadu. Čovjek može i mora upotrebiti što je potrebno, no kad toliko nevoljnika ne imade onoga što je potrebno, tada valja i tuj popustiti da može u stanju biti nadoknaditi ono, što tim nevoljnikom treba. Čovjek daje ono, što je po pravu dužan dati svojoj družini, a tim više dužan je dati onim, koji predstavljaju Isusa Krista. To što čovjek ne će da dade svojoj družini, kako je nedostojno, ako hoće to dati braći u Isusu Kristu. Ako tvoja družina imade svega što treba, pa i u izobilju, zašto da to ne imadu i uda Isusa Krista?

Ako po tom svećenik živi tako, da se ne drži umjerenosti i trieznosti, to on sav onaj suvišak proguta i baca u ponor. Za onim suviškom koliko nevoljnikâ, koliko bjednikâ uzdiše, koliko bi suza osušeno bilo! Žalostno je čuti, ako poslije smrti svećenikove ljudi govore: „Gostova je imao svaki dan pun stol; al siromakom zatvarao vrata, ako im već šta dao, to su gorke rieči svećenikove jošte gorčijim činile onaj primljen maleni darak.“ Takav svećenik neka se sjeti, da će oni nevoljnici umrieti za vrieme, a on za vječnost; oni će izgubiti život umrli, a on život neumrli; gubeći život umrli mogu postati neizmjerno sretni, kao siromašni Lazar; a gubeći neumrla krunu, on će postati neizmjerno nesretan, kao onaj bogataš.

Što napokon crkva drži do umjerenosti i trieznosti kod svojih službenikâ vidi se odatle, što im je dala u ruke knjigu iz koje da svaki dan, dok su zdravi i živi, mole. Toga ne ima dana od Boga stvorena, kad u toj knjizi ne bi sjećala crkva službenike svoje na umjerenost i trieznost. Ta evo jedva kucnuo prvi čas mlade zore, već svećenik pjesmom moli Boga, da ga čuva od oholosti; a da to bude, neka mu dade jakost, da umjereno i triezno živjeti može. Jedino triezan život sačuvati će ga od tog grieha; zato i pjeva: „Kad jur nam sunce granulo prosimo Boga pokorno, da nas u dnevnim djelima sačuva od nahudnika. Budi nam srdce prečisto, odstupi od nas bezumnost, ponos da skrši puteni jića i pića trizmenost. (Ad primam*). A to pjeva i zato, jer želi: Da kada sunce zapadne a noć se tamna povrati, čisti sa smjernosti Njemu da slavu pjevamo (Ad primam). A kad sunce zapalo, tamna noć krila prostrla, tad imade svećenik jošte jednoć, da se pomoli, da dovrši molitvu toga dana. Al brižna majka crkva ne može, da ga i sada kod zadnje molitve ne sjeti na trieznost, te je s toga uvrstila u tu knjigu opomenu sv. Petra (1, 5.) te kaže: Braćo budite triezni i bdijte: jer naš suprotivnik djavao, kakono lav rikajući, obhodi, tražeći koga da proždere: komu protivite se čvrsti vjerom. A ti Gospodine pomiluj nas. (Complet.) Tako biva svaki dan.

U ine godišnje dobe kao n, p. u korizmu sjeća na umjerenost i trieznost osim kod prvog časa i kod pavečernje jošte i kod „štenja“ (lectiones), jer je to vrieme osobito zgodno, da se svećenik sjeća strogoga života Isusa Krista. Isto tako kod drugih svetaca kao kod: izpovjednika, svetica djevicâ nit mučenicâ pjeva crkva, kako su se upravo umjerenim i trieznim životom domogli vječne slave neugadjajući tielu svomu. Tako pjeva u pjesmi izpovjednika: „Gospodnji ovaj izpoviednik sveti, koga po svietu štujuć hvale puci, danas zasluži veseo unići u rajske dvore. A zašto to zasluži? „Smjeran bo i čist, blagostiv i mudar, triezno sprovede neporočno žiće: Dokle mu duša oživljaše sveta tjelovna uda. (Hymn. S. Vesp. Conf. non P.). A na dan nit djevice nit mučenice pjeva kako je uz druge krieposti umjerenošću, postom zaslužila rajsko veselje: „**Postom put** svoju ukrotiv, a sladkom pićom molitve svdjer svoj um napitajuć, uživa rajske radosti“. (Hymn. ad Vesp. n V. n M.).

Kako crkva — Duhom Svetim ravnana — želi, da joj službenici prigrle trieznost, odredila je, da se na dan izpoviednika nadsvećenika čita poslanica sv. Pavla, štono ju odaslao Timoteju gdjeno ga sjeća, da bude oprezan u vinu. Tako dakle (in I. noct. lect. 1.) piše: Fidelis sermo . . . Oportet ergo Episcopum esse . . . sobrium . . . non vinolentum . . . U drugom štijenju opet dodala poslanicu na Tita u istom smislu: Oportet enim Episcopum sine crimine esse, Dei dispensatorem: . . . non vinolentum . . .: sed . . . sobrium. U trećoj lekciji je dodala nauk kako Tito imade podučavati i nastojati kakovi da imadu biti starci, starice, mlade žene i mladići: Tu autem loquere quae decent sanam doctrinam: Senes ut sobrii sint . . . Anus similiter . . . non multo vino servientes . . . ut prudentiam doceant adolescentulas, . . . sobrias . . . Juvenes similiter hortare ut sobrii sint. Eto koliko puta se tuj ponavlja rieč, da triezni imadu biti svi skupa, biskup, dotično svećenik, dušobrižnik i njegovo stado. U trieznom bo stanju čovjek raditi može za spas duše svoje.

Svećenik imade se proti tolikim neprijateljem boriti, koje mu je svladati, ako hoće vjekoma sretnim biti. Jakost pako u toj borbi dobiti će tek umjerenim i trieznim životom. Žena je po obćem mjenju slab stvor. Ali što umjerenost, dotično post i trieznost učiniti mogu pokazala nam u starom zavjetu udovica Judita. Nije mogla crkva propustiti, da u svećenikov molitvenik neuvrsti ovu; a uz to da neuvrsti razlaganje sv. Ambrozija biskupa. To je i učinila Dominica IV. Septembris in secundo nocturno veleć kako je mogućnikom bilo zabranjeno piti, da ne izgube mudrosti. Pili su napokon; al nije pila žena Judita posteći u dane udovačtva svoga osim u svečane dane. Tim oružjem ohrabrena pošla i i svu asirijsku vojsku obašla. A što je učinila? Pomoćju trieznoga suda svoga odsjekla Holofernu glavu, stid sačuvala, a uz to i pobjedila: Sobrii vigore consilii

*) Hrvatski bogoslužnik, priredio O. S. J.

abstulit Holofernis caput, servavit pudicitiam, victoriam reportavit. Umjerenošću, što više, postom opasana, usudila se poći u neprijateljski tabor: on umom zakopan ležaše, da ne oćuti ubodca od rane. I tako je post jedne žene porazio bezbrojne asirijske čete.

Želim, da, iz svega do sad rečenoga, još jednoć u kratko kažem odakle se vidi vrlina i potreba umjerenosti i trieznosti. — Vrlina umjerenosti i trieznosti vidi se odatle, što se timi kriepostmi 1.) čuva zdrav razum; 2.) što ih sv. pismo i crkva preporuča kao osobite kriepostí; 3.) što su već i pogani u velike cienili umjereni i triezni život

Potreba ovih kriepostih vidi se odatle, što 1.) svaki čovjek, a osobito svećenik, mora porabu svojega razuma čuvati te razum svoj što više naobraziti; 2.) što je svaki dužan svoje zdravlje čuvati, koje neumjerenošću i prekomjernim pilom upravo ruši; 3.) što je trieznost potrebna za svaki čin što ga kani tko vršiti, a osobito za sveti čin; 4.) što svaki, a napose svećenik, obćiti imade sa ljudima. To da bude moguće, potrebna je trieznost, jer inače je razborito druženje nemoguće; i 5.) što se umjerenošću i trieznošću sačuvaju druge kriepostí i dobra djela; 6.) što se napokon kaže u sv. pismu da pijanice ne će unići u kraljevstvo nebesko.

Dopis.

Nad Varaždinom na Lučinje. Prelijepi ovaj okoliš doživio je ovih dana do dvije krasne svečanosti. — Božji dan 14. o. mj. zapisan je u dušu župljana Križovljanskih kano trajna i ugodna spomen; a 15. dan o. m. spominjat će i potomci potomaka župe Viničke. Takova šta neće se opet sutra dogoditi, pa je vriedno, da se i dalje čuje.

Svaki koji dodje za službe božje u Križovljansku crkvu, ne će moći da se sit nasluša skladne i ljubke pjesme tamošnjega nabožnog puka, a danas do volje nagledje i naužije divnih novih orgulja. Tà i nehotice ćeš reći: za takva grla i zbilja trebaju ovake orgulje, koje su nedavno načinjene. — Da se je moglo ovakav nastroj izgraditi, svake je hvale vriedan skrbni i marljivi župnik v. g. Iv. Čižmak. Nije mario, da se posavjetuje i razpita, gdje i kako, da se grade. Preporučiše mu zagrebskog orguljara g. Heferera ml., koji je to djelo doista majstorski pricerao kraju.

Na 14. o. m. dodje u Križovljan velč. g. podarcidjakon Kučenjak, da te orgulje blagoslovi, a posjednik g. Reisinger — župljan Križovljanski — da kano vještak prokuša to skûpo djelo.

I gle! oko 11. sati zagrmiše te nove orgulje, a domaći župnik g. Čižmak u pratnji velč. g. Martinkovića i kapelanâ pristupi k oltaru. Sav narod silnim zanosom slušao je tu divotnu muziku — tà mislio si, da ti se tlo izpod nogu izmiče i da se u vis dižeš od prevelike duševne naslade. — Velč. g. podarhidjakon odmah je to veličajno glasbalo blagoslovio, a poslije „Credo“ prihvatio poznatom vještinom, da razloži narodu, kako je glasba Bogu na slavu razvijala se od starog zavijeta počam pa sve do danas; kako su stari Slaveni poprimili orguljice i kako ih nazivali; kako su utjehu i nasladu u pjesmi i svirki nalazili, a osobito mi Hrvati danas. Da se u naših crkvah nalazi lijepih orgulja, te medju njima glasovitije i nabrojio; da naš narod vrlo rado Boga pjesmom uz orgulje slavi, te je to toplo i preporučao svakome, koj grla i volje do toga imade, jer se i time Bog štuje i slavi. Narod je i ovajputa uz nove orgulje prekrasno pjevao, na onu notu, kako to susjedni Štajerci razumiju.

Poslije sv. mise probani su svi registri te na svih prisutnih zadovoljstvo konštatovano, da su orgulje majstorski i solidno izdjelane. — Registara imade 14, te se može reći da su upravo birani, jer te na fortissimo silno uznose, a na piano „gamba i eolina“ raztapaju ti dušu, da se moraš moliti Višnjemu Bogu i u svojoj poništenosti uviditi kako si malen pred njime, kako nevrijedan sluga.

Za te orgulje izdalo se jedno s drugim 2055 for., ali se može punim pravom reći i gledom na izvanjski sjaj, a osobito na valjanu nutarnju konstrukciju, da su tih novaca vrijedne. — Narod tamošnji može biti zahvalan svome gosp. župniku, a župnik Otcu nebeskome, koji mu je povjerio takovo stado, da mari za crkvu i da skladnim pjevanjem ter toplom molitvom slave Onoga, kome svi Angjeli pjevaju i klanjaju se.

Orguljara g. Heferera ml. tkogod je trebao nije se na njega potužio. Nije dugo, kako je u Ivancu pravio orgulje sa 12 registara te ujedno zajamčio valjanost svoga djela — što se je u istinu i pokazalo. — Sad opet u Križovljanih izkazao se je; ne ide on zatim da si novac prigrabi, a ništa ne sagradi, nego da dostojno uz malen dobitak, ukrasi hram Božji.

Zaslužuje podpuno, da ga preporučimo, jer je čestit i pošten majstor. — Ne budimo tudji, dok možemo biti svoji; ne tražimo orguljara po tudjini, dok ga imademo kod kuće; čuvajmo se osobito kojekakvih „putujućih“ prišikrpa, da nam ne kvare, još i ono malo dobra što ga imademo u takovih glasbalih, koja sviraju Gospodinu Bogu na slavu.

Na 15. dan o. m. pade ubavom mjestancu Vinici prekrasna jabuka u krilo. — Nabožna grofica Terezija Erdödy vlastelinka iz „Banskih dvora“, dade o svom trošku sagraditi vrlo ukusnu prizemnicu izpod župne crkve, a nad glavnom cestom, te ju predade mjestu Vinici, neka pod ravnjanjem i nastojanjem čč. sestara milosrdnica, ženska dječica beru zrnje zdrave nauke.

Baš na imendan Visoke grofice bila je posveta i otvorenje te škole. I sama svečarica dodje te je prisustvovala svečanoj misi sa asistencijom uz druga otmjena

lica; a i domaća inteligencija, djećica i seljačtvo ne izostadoše od te svečanosti.

Poslije mise podjosmo u tu novu sgradu. Pošto se sve u prostranu i vidnu školsku sobu i na hodnik prikupilo, pozdravi domaći župnik velč. g. J. Petek lijepim i zdravim slovom groficu Erdödy, hvaleć joj na tom plemenitom daru i pozivljuć djećicu neka se mole za odličnu darovateljicu.

Tada pristupiše dvije djevojčice pa čestitaše grofici i darovaše ju dvijem kitama cvieća. Visokorodjena gospoja zahvali se i izljubi te dvije nevine dušice.

Po tom je gosp. Petek blagoslovio školsku sobu i ostale prostorije te krasne zgrade.

Sretne li Vinice! Ukrašena je jednom kućom više, a opet koja im se blagodat pruža preko ruku grofice i milosrdnih sestara!

Dao Otac nebeski da iz izobilja toga plemenitoga srca i darežljive ruke, kapne još i mnoga krajcara za dobro našega hrvat. naroda. — *šnik.* —

Viestnik.

Zagreb. Župničkomu izpitu obdržavanom 16. 17. i 18. o. m. podvrglo se je šestorica župskih upravitelja.

— G. Dr. Josip Volović namj. profesor teol. fakulteta imenovan je suradnikom ovoga lista.

— Osvald Sajko kapelan premješten je u istom svojstvu u Macinec.

— † Zvonimir Rožman. Ove godine je baš nesretno naše nadbiskupsko sjemenište. Eto na 16. o. mj. ugrabi nam smrt već sedmog klerika ove godine, na ime Zvonimira Rožmana bogoslova III. godine, kod njegove majke i brata mu Gjure učitelja petrovinskog, nakon pol godišnje težke boli — sušice. Kolika je to žalost i tuga njegovoj majci, braći, rodjakom, suučenikom i svim, koji su ga poznavali, nije moći izreći, jer je pokojnik bio mladić kakovih danas malo imade. Uzoran klerik, mio i prijazan sa svakim, stalna značaja, a uz to marljiv ko crv.

Njegovom smrću gubi dioecesa jednog od najboljih klerika, domovina liepu nadu, tužna mu majka i braća milo diete i brata, a suučenici najvjernijeg prijatelja. Koliko je pokojnik bio štovan od svih, koji su ga poznavali, svjedoči njegov prekrasan sprovod i nemali broj ljudstva, koj se je sakupio iz svih okolnih mjesta, da mu izkaže poslednju počast.

Njegovi suučenici poslaše izmedju sebe osmoricu iz Zagreba s liepim viencem, da ga poprate do hladna groba.

Pokojnik je zakopan po želji rodbine na 17. o. m, oko 5 sati poslije podne u Jastrebarskom, gdje je i rodjen. Pokoj mu plemenitoj duši!

Italija. (Poslije careva puta.) Njemački se car sretno vratio iz Italije i njezina glavnoga grada Rima. Još za boravka njegova u Rimu svakake se pronosile priče o njemu, raznosile se svakake rieči, kao od njega izrečene. Od svega se ovoga sad kuje politički kapital — jer je bačeno u sviet najviše takvih anekdota, koje se tiesno tiču rimskoga pitanja. Nam se čini, da imade posve pravo „Osservatore Romano“, kad protiv svih ovih anekdota ističe fakat: da je njem. car pohodio i papu, a pohodio ga pristavši na one uvjete, koje je sam papa postavio. Rimsko pitanje ostaje i iza posjeta njemačkoga cara neriešeno pitanje, kako je i prije bilo. Kad bi njem. car bio hotio svojim posjetom priznati zakonitost sadanjemu stanju, da bi bio odklonio uvjete papine ili bi bio posjet svoj ograničio samo na Quir nal. Toga on nije učinio, pak ako je neprestano izazivan i rekao kakvu rieč u prilog talijanskoj vladi — ne mogu ovakve istisnute rieči pobiti znamenovanja točno promišljena čina.

— „Danica“ koledar i ljetopis književnoga družtva sv. Jeronima nalazi se dogotovljena na prodaji. Ciena je komadu 25 novč. Tko naruči najmanje 25 komada daje mu družtvo 20°/° rabata i samo plaća poštarinu. Družtvo moli opetovano prečastno svećenstvo napose pako veleč. g. župnike i duhovne pomoćnike kao i ostalu p. n. gospodu trgovce i ostale razpačatelje „Danice“ koji su mu prvašnjih godinah ruku pomoćnicu pružili neka ju ni ove godine neuzkrate te neka uznastoje, da se taj toli praktični i vrlo jeftini koledar što više medju narodom razproda.

Naručbe neka gg. vanjski naručitelji izvole poslati na predsjednika družtva kaptol *kuće br. 8.* a domaći u družtvenu knjižnicu kaptol *kuće br. 15.*

Lurdske čudesne epizode. Po Enriku Lasserru. Preveo Krsto Milas. Ova je knjiga, o kojoj smo u ostalom već spomenuli, nastavak i drugi dio „Gospe od Lurda“ od istoga pisca. I ova se knjiga može dobiti kod ovog uredničtva za *dvie intencije*, a prodaje se i u tiskari akademijskoj (Kugli i Deutsch) za 1 for. 10 novč.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u članove III. reda: Vuković Stjepan, i Vuković Joža, učenik u Beničancih. Živković Joso, učenik u Kučancih. Drenić Joso, učenik u Laciću. Žigić Mato, učenik u Radikovcu. Balikić Stjepan, učenik u kunišincih. Sabajić Lovro, učenik u Čamagajevcih. Bertić Zora, u Osieku. Krnjić Stjepan, bivši oružnik u Posušju. Župa Gradac. Posužki Dalmacija. Pivac Mato obrtnik u Imotskom. Žirovčić Matica, u Kraljevvrhu. Kocijan Matejka Lukina, u Kraljevici. Franković Ivan, u Kubeši kod Kastva. Mlakar Mijo, krojač u Glini. Pejaković Stjepan, u Iladjeru kod Gline. Orsag Marija, u Rakovcu. Delak Antun, pučki učitelj u Senju. Pelaić Ćiril, gimnazijalac u Sinju. Petrošić Pavel, u Gušću. Čurić Stipo, krčmar u Travniku kod Dolca. Kralj Nikola, gimnazijalac u Zagrebu.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 44. U Zagrebu, 1. studena 1888. **Tečaj XXXIX.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Govor, što ga je izreko novoizabrani rektor Dr. A. Franki prigodom svoje instalacije.

(Dalje.)

Prvi dali se na rad Pitagorevci. Sistem ovaj sadržavao je najviše etičkih elemenata, bio je pretežno praktična moralna filosofija; upućivao je kako da se čovjek otme pohotam, a u svom utemeljitelju imao je liep uzor, vriedan nasliedovanja. Pa su se Pitagorevci sbilja odlikovali dobrim življenjem; ali bavili su se magijom. U prvom vieku znameniti su Sekstij, Sotion iz Aleksandrije, Modest iz Gadesa, Sekund iz Atene, Anaksilaj iz Larisse, osobito Apolonij iz Tiane, koji je medju suvremenici uživao veliki ugled, mnogo je putovao, mnogo i liepo govorio, na kriepostan život nagovarao i za kultus bogova revnovao. Ovoga izabrao je Flavij Filostrat Atenjanin, da ga po nagovoru i savjetovanju Julije Domne, žene cara Septinija Savera, prikaže kao uzor savršenosti, do koje moći se je dovinuti sliedeć helensku vjeru i filosofiju; da ga prikaže kao reformatora, i kao onoga koji je poganom bio ono, što je kršćanom bio Isus. Kršćane ne spominje nigdje; njegov rad nije negativan, nego u svem positivan; on ne ruši kršćanstva, on gradi poganstvo. Svaka aluzija na kršćanstvo bila bi štetna po njegovu namjeru. Ali cijelo njegovo djelo produkt je kršćanstva. Da nije Isusa i evangjelja, ne bi bilo Filostratova životopisa Apolonijeva. Porod mu je poput Isusova; u mladosti boravi Apolonij većinom u templih i razmatra što je božje. Svoje naučanje podupire čudesi, vrši vlast nad demoni, uzkrisuje mrtvace. Za svoju nauku ide u sigurnu smrt. Obtužio ga je njegov učenik i prijatelj Eufrat iz škrtosti i pohlepe za novcem. Obtužen je, jer ga nazivlju bogom i radi o političkih promjenah. Pred sudom pravda se kao Isus; porugan je, jer mu je brada i kosa ošišana. Tješi svoje pristaše, siguran konačne pobjede. Izčezava iz sred ljudi, ulazi na nebo; kao Isus Tomi, prikazuje se mladiću u Tijani, koji njegovu nauku nije sliedio i o umrlosti duše dvojio. Sve što je radio bilo je drugim na korist ne njemu. Živio je u hotomičnom siromaštvu; a Celso je u svoje doba utemeljitelju kršćanstva siromaštvo pisao u porugu. Apolonij mora Isusa još nadmašiti i Helenom biti bliži. Celso bio je protivnik universalnoj religiji; Filostrat smatra universalnost kao bitnu vlastitost prave vjere. Njegov Apolonij putuje cielim svietom, Haldejom, Persijom, Indijom; bio je u Galiji, Egiptu i Hispaniji; Efes, Atena, Rim i Kreta čuli su njegovu nauku i vidjeli mu rad. Carevom rimskim, slavnim i obljubljenim Flavijevcem bio je savjetnik i korektor. To je sasvim drugo pozorište nego malena Palestina. Da li je ono, što su pogani u kršćanstvu dobra priznavali, izvorom kršćansko ili helensko, Filostrat riešava na sliedeći način. Njegov Apolonij proučio je sve stare predaje, svaku znanost na svietu; učio je kod Haldejaca, kod Brahmana u Indiji, kod gimnosofista u Egiptu; on poznaje sve jezike, pače i jezik životinja osobito ptica, koje polaze i dolaze iz zemalja, ako ih imade, kojima Applonij nije prošao. Učio je sve od svih, naučio nije od nikoga ništa; svi su od njega nauke primali. Zašto? jer je bio sliedbenik Pitagore Samjanina i Helen. Kralj babilonski Bardane i indijski Fraorte izriču Helenstvu počast i svoje udivljenje. Apolonij, ili bolje Filostrat sliedi nazore koji nisu poganski. Žrtve ne doprinaša on van tamjan; žrtve životinjske nastoji odstraniti i zagovara da boga treba štovati duhom, mišlju, molitvom bez rieči; to je od najboljega najbolje. Velik je zagovornik čistoće (continentia). U Katani izrekao je govor, kojim odsudi mitologiju, dakle podlogu, na kojoj se osnivala njegova i u obće poganska vjera i pobožnost. Mitologija sa neplemenitimi prepirkami i svadjami bogova, sa svatbami medju rodjaci, erotičnimi sgodami i nesgodami, podkapa ugled bogova i ćudorednost u ljudi!

Historičnu vriednost ovoga pripoviedanja ocienio je Eusebij Cesarijski proti Hieroklu filosofu, koji je pokraćeni životopis Filostratov svadjao je paralelu sa evangjeljem. Za nas je važnije: odkud ideal ćudorednosti, kojega predstavlja Filostrat u svom Apoloniju; ideal koji odlučno nadvisuje pojmove starih pogana? Svaku je dvojbu o tom odstranio poganin Hierokle, koji je Apolonija malo poslie Filostrata mjerio sa Isusom. Preokret

po kršćanstvu izvadjan morao je biti doista velik, kad se helenski umnici upuštaju u imitacije, i kad se u carskoj palači u Rimu snuju osnove, koje se povjeravaju vještu peru i oštru umu Atenjanina Filostrata.

U ni jedno doba grčke filosofije nije pregnuće za proširenim znanjem i za spoznanjem početka i uzroka svih stvari bilo tako veliko kao u školi, koja se je pojavila koncem drugoga vieka, a nazivala novoplatonska. Ni nju nije izazvalo kršćanstvo, prem mu je ljuta protivnica postala i najveći broj neprijatelja uzgojila. Ćuvstvo umne i moralne slabine u čovjeku, uvjerenje o nemogućem obćem zadovoljstvu, čeznja za neizmjernim porodila je ovaj sistem i u njem uvjerenje o potrebi višje objave. Stoga si je stavio zadaću, da duhu čovječjem pribavi zadovoljstvo posjedom istine. Neoplatonisam nije dakle prosti filosofijski sistem, već je čin i proces u helenskom svietu, u kojem su učestvovale sve umne sile. Rad mu nije bio originalan; novih temeljnih idea nije iznio. Glavna djelatnost bila je sakupljanje svega što je starina dobra i koristna stvorila. Duh helenski bio je prodro u sve staze umovanja. Prijašnji viekovi pripravili su tako obilnu kulturu, da potomkom nije preostajalo, van taj rad iz nova ponavljati. Jedno su neoplatonici izveli: sva njihova nauka u prvom početku pojavlja se oslonjena na viši autoritet. Na pitanje: zašto vjeruješ u svoje bogove? nije stari poganin imao drugoga razloga, van vjeru svoga naroda i svoje zemlje, stare priče i potvrdu i primjer svojih umnika. Neoplatonisam temelji se na nauci o neposrednom gledanju jednoga (αὐτοὲν) i na priobćivanju bogova. Ćutio je dakle da mu je potreban razlog i obrazloženje, koje je veće nego svako umovanje i iztraživanje. Jezgra misli dobro je pogodjena, al je i jasno od kud je pozajmljena.

Začetnik neoplatonisma Amonij u Aleksandriji nije ostavio spisa, al tim znamenitijih učenika: Herenija, Origena (poganina), Longina, Amelija, Plotina i dr., koji su njegovu nauku pobilježili, osobito Plotin, a bilježke ovoga uredio i objelodanio je Porfirij u 6 Enneada. Plotin i Amelij pišuć onaj proti Gnostikon, ovaj proti Zostrianu gnostiku, dotakli su se nekojih kršćanskih nauka, koje su gnostici u svoje preuzeli bili. Plotin na primjer kudi nauku, da bog u obće štogod radi u koju svrhu. Ova nauka, uporavljena na stvaranje svieta, dala je povoda prepirkam, koje su prestale, kad je prestao i neoplatonisam. — Kao karakteristika cielog sistema, evo rieči Plotinovih, koje je, kako piše Porfirij, izustio pred smrt: Nastojim sada, da boga, koji je u meni, priveden k bogu, koji je u kosmu. Ova težnja k božanstvu (ἕνωσις) glavno mu je obilježje i nastojanje.

Svoj špekulaciji je središte τὸ ἕν, Jedno, prvo i prvobitno, neizmierno, čisto bivstvovanje bez akcidencije, izvor života, uzrok dobra, koren duša. Uz njega što je najsavršenije je Um (νοῦς) od njega izlazeći, koji o ničem ne ovisi, van o Jednom, dok Jednom ni νοῦς nije od potrebe; za ovim i iz ovoga dolazi Duša (ψυχή), koja opet samo o Nus-u ovisi. Ova je uzrok svakom životu, svakoj misli i svakom djelu. To je trojstvo i jedinstvo Plotinovo. Iz psyhè nastavljaju se emanacije, — kojima nastade od najboljega dobro i manje dobro, dok napokon svietlo, kao i trake sunca, ne predje u tamu; dobro u ne dobro ili zlo, duh u tvar. Zlo je nestašica dobra, a ne njegova opreka; materija i sve je vječno kao i prvobitno Jedno. U ovoj nauci bilo je mjesta za sve bogove olimpske i demone; mogla je obstojati magija i teurgija za niže bogove, a najčišće bogoslužje za više trojstvo. — U ovaj sistem mogla se je sklonuti svaka vjera, osim kršćanske, vjera u Ahrimana i Hormuza, u Ozirisa i Apisa, a i u helenski cieli Olymp. Samo mythe olimpskih bogova moralo se je alegorijom pročistiti i u moralnom svjetlu prikazati. U tomu vježbali su svoju fantaziju i mnogi neoplatonici; a bilo im je lahko, jer su učili osim duše, koja je božanstvene naravi te za pojimanje istine sigurno sredstvo, da imade u čovjeku više nutarnje ćuvstvo, kojim može božanstvo neposredno gledati, ako su uplivu materije uzmogne dovoljno oteti. K tomu za odlićnije ljude priznavali su trajnu inspiraciju, s kojom je spojena proročka i čudotvorna moć. — Što se sve sa ove podloge nije moglo dokazati i niekati!

Vanrednu djelatnost sa ovog sistema razvio je Porfirij (Malchos) iz Bataneje u Siriji (233—304.). Nije bio tolike oštroumnosti i originalnosti, kolika znanja i radinosti. Sastavljen kao od dva čovjeka: naprama kršćanom ljuti i zagrižljivi neprijatelj; za poganstvo reformator kršćanskih idea. Kako je sistemom neoplatonskim spojio materiju i duh, tako je svojim književnim radom htio stopiti kršćanstvo i helenstvo. Žaliti je da je djelo od 15. knjiga „proti kršćanom“ propalo, jer koliko i je njime kršćanom jada zadao, po svršenoj borbi, bilo bi djelo njim više na čast nego li na sramotu. Do trideset kršćanskih učitelja smatralo ga vriednim odgovora, pa i ti odgovori su propali, kad je Porfirijevo ime postalo proverbijalno za „neprijatelja kršćanstva“. Nekoliko fragmenata sačuvali su Eusebij, Jerolim, Augustin, i Teodoret. Evale ga s neobična poznavanja knjiga staroga i novoga zavjeta, u kojih je tražio antilogije, opreke. Veliku mržnju pokazuje tumačiteljem biblije, kojih je rad njegovomu bio oprječan. U mnienju o Isusu odmakao se je Porfirij od svojih predšastnika za korak dalje, te veli u knjizi „o filozofiji crpljenoj iz orakula“: „Duša onoga čovjeka pobožnošću se je ondje (na nebu) veoma proslavila“ — i „smrtan je bio tielom, ali mudar i čudotvornih djela.“ — Porfirij ne nieče da apostoli nisu pravili čudesa, samo tvrdi, da nisu bila velika; veli, da se i u njegovo doba na grobovih mučenika kršćanskih čudesa sgadjaju, al ih on smatra kao djela demona — nižih bogova. Njegovo tumačenje za stvar sasvim je indiferentno, samo kada priznaje fakta. Sjaj čudesa i njihovu veliku dokazanu moć kao i proročtvo, tim se je više trsio u životopisu Pitagore i Plotina i u spomenutom djelu ob orakulih, da sačuva za poganstvo. U spisih o „imenih

bogova", o „filosofiji Homerovoj", navlastito u spisu „o kipovih" uzeo je u pretres sav Oiimp. Njegova vjera od Homerove je posve različita, starim poganom nepoznata. Pod njegovim perom Olimp se razplinuo, a pojedini bogovi il su filosofske abstrakcije il prirodne pojave. Jupiter je duša svieta, Junona gornji, čisti, Lutona niži tamni zrak, u kojem se bane Helios (sunce) i Diana (mjesec), njezina djeca i tako dalje. Ženitba Jupitra sa Junonom predstavlja odnošaj sunca i zemlje. Svadje ovih označuju poremećeni sklad u elementih i narušeni red topline (Jupiter) i vlage (Junona). Toplina, ako nije vlagom ublažena, uzrokuje sušu i neplodnost; i obratno preveć vlage donaša velike kiše i poplave. Poganstvo bilo je u bitnosti obožavanje prirode i pojedini bogovi uosobljene prirodne sile; ali sve bogove pretvarati na ovaj način u prirodne sile, u sve mythe uvadjati prirodne pojave, i to do skrajnih potankostih sa sigurnošću, koja nedopušta prigovora, bila je pusta samovolja zabrinutih učenjaka. Tim radom stara vjera nije se mogla ojačati, već odpuhnuti. Neoplatonisam bio je odaljen od staroga poganstva koliko i od kršćanstva. Novu podlogu, pošto je kıšćanstvo staru iztrglo, nije mogao naći, dok se nije na kršćanstvo oslonio i u kršćanstvo prešao.

Da spomenemo još jednoga neoplatonika — Jamblika, kojega su suvremenici nazivali čudotvornim i božanstvenim. Rodom iz Chalhide u Siriji postao je u Rimu Porfirijev učenik, naučao je u Aleksandriji i po iztoku, i ostavio mnogo učenika. Napisao je djelo „o bogovih". o „izvrstnosti haldejske filosofije", o „Pithagorinoj školi", gdje je sadržan i Pitagorin životopis. Zasluge su mu u filosofiji neznatne; nauka nejasna i zamršena, puna fantazija, bez duhovitosti. On je namjeravao poganstvu pomoći više sa religijosne, nego filosofične strane, preteča u tom cara Julijana, koji ga je u velike cienio i nazivao drugim Platonom. Nešto sklon kao Sirjanin po porodu, nešto po ovoj namjeri, koja je dakako odgovarala zahtjevom vremena, postao je veći teurg nego li filosof. Teurgija — čarobnjačtvo, mora po njegovom mnienju dopunjati filosofiju i pribaviti više znanje. Plotinova henosis nije mu bila dovoljna. U pismu, upravljenom Anebontu, kaže: „Znanje i poznanje ne spaja Teurga s bogovi, jer koji teoretički mudruju nisu ni sposobni, da do toga teurgičkoga spoja dodju. Ovako dakle ne, već vršenje neizrecivih i nad svako znanje bogovom ugodnih čina, i moć tajnih, jedino bogovom poznatih simbola, uzrokuje teurgično sjedinjenje. Mi ga stoga ne izvadjamo mišljenjem. Jer kad i ne mislimo, ti znakovi postizavaju svoj uspjeh i tajna moć bogova, kojim su oni znakovi upravljeni, upoznaje svoje slike sâma, a ne tim, da ju našom mišlju potičemo. Bilo bi proti naravi stvari, kbd bi što je obuhvaćeno pokretalo obuhvaćajuće, nesavršeno ono što je savršeno, a dio cjelinu; tim manje mogu naše misli biti poticaj na rad božanskomu uzroku. Krasna pripravnost duše i čistoća sudjelujući su uzroci; ali što upravo božju volju gane, to su božanski simboli".

Iz Jamblihova životopisa o Pitagori, vidjeti je kako je idea o incarnaciji sve dublje prodirala u poganske slojeve. Kako Filostrat svog Apolonija, tako je Jamblih okitio Pitagoru svimi kriepostmi. Da je Pitagora umno bio nadaren, da je bio plemenita srca i osjećaja, to je poznato. Njegova nauka i po njoj uredjeni život Pitagorevaca, bila je po ljudstvo velika korist. Ali za njega napravio je Jamblih, da izravno kažemo Isusa, i vanjska ova sličnost nije mu bila dostatna. On mu pripisuje božansko dostojanstvo i nazivlje ga bogom. Navodom iz Aristotela dokazuje, da je incarnacija moguća. Aristotel da je rekao: „u razumna bića spadaju Bog, čovjek i bića kao Pitagora". — Ovaj je dakle jedno i drugo — zaključuje Jamblih. A da je to bio, rabi dokaze, (poslie 900 god.!) iz tradicije. Svi koji su ga poznavali, držali su ga božanskim bićem, stanovnici na Samu bogom; isti fenički brodari, koji su ga sa Karmela prevezli u Egipat, vide u njem nješto božanskoga; a braća Pitagorevci u velikoj Grčkoj uvjereni su bili, da se je u njem objavio jedan od Olimpskih bogova u čovječjoj formi. Poslie Celsa neprijatelja, našla je ova idea prijazna Filostrata, a za njim zagovornika Jambliha. Tako su neprijatelji kršćanstva gradili most poganstvu da predaje u kršćanstvo, odkud su ga odvraćali. —

U Jamblihu spomenusmo prvoga neoplatonika, koji je pisao o haldejskoj filosofiji. Haldejci od davnine poznati kao gataoci, astrolozi i nekromanti, došli su na zapadu do ugleda za prvih rimskih careva, kad se je u poganstvu izticala slabija strana. U poznije vrieme tražili su izreke i nagoviestanja tih ljudi i sakupljali ih pod raznimi imeni, obično pod nazivom „haldejska filosofija" il „baldejski orakuli". Neoplatonci željni svojoj nauci dati universalni značaj i autoritativnu podlogu, ovakove su sbirke rabili. Porfirij, Jamblih i Proklo hvale haldejsku mudrost kao veoma shodnu, da zadovolji duševnim potrebam; Sirijan u petom vieku napisao je o njoj djelo u 5 knjiga. Kršćanski pisci nisu se na nju nikad osvrtali.

Znamenitije su orfičke pjesme. — Ogranak u poganstvu bilo je štovanje čista svjetla, sunca Heliosa — Apolona. Kultus bio je dostojanstven, čist i ozbiljan, osobito ako se uzporedi sa razuzdanim kultom Bacha, Afrodite i drugih sličnih bogova. Pristaše imali su posebne misterije, živjeli su triezno, uzdržavali se od životinjske hrane i od svega što se od živih bića pribavljalo, na primjer od vunena odiela. Pitagorevci bili su mu veoma skloni. Začetnik pak bio mu je, po predaji, mytički Orfej. Uz ovaj kultus širile su se pjesme koje sadržavaju dotičnu nauku vjersku i pravila života. Pjesme nisu Orfejeve, nego pripadaju kultu uvedenu po Orfeju. Bilo ih je veoma starih, al sve su poznije od Homera. Spominje ih Herodot, Aristotel i Ciceron. Vremenom su se pjesme pomnožale, nadošlo je i cielih knjiga razna i veoma različna sadržaja.

Ova literatura većim dielom sada nepoznata, nije sa kršćanstvom stojala u nikakvom odnošaju. U poznije

vrieme nalazili su u njoj neoplatonici nauku, koju su, uz moralne njezine elemente, cienili, da ju mogu kršćanstvu o bok postaviti kao premicu. Na njezinoj podlozi il njezinom pomoći nastojali su svoju nauku učvrstiti i sve opreke poganske ujediniti. Spomenuti Sirijan piše u V. vieku o teologiji Orfejevoj i o suglasju Orfeja, Pitagore i Platona. Nije bio jedini. Proklo neoplatonik, i kako piše patrijarh Fotije, Hierokle i Damascij radili su na istom polju.

Treća vrst spisa — jesu oni, koji su se pronašali pod imenom Hermeta trikrat najvećega — Hermes trismegistos. Takov bi on i bio da je sve napisao, što mu se pripisuje. Klement Aleksandrijski nabraja 42 knjige pod tim imenom; Jamblih veli da je bog govora Hermet napisao tisuću knjiga o nebeskih, što knjiga o empirejskih, što o eterskih bogovih, a bilježi viest Seleukovu po kojoj bi bio napisao 20.000 i Manetovu, po kojoj bi bio napisao upravo 36 525 knjiga.

Ako su neoplatonci držali, da je koristno baviti se haldejskom mudrosti, tim je koristnije bilo baviti se egipatskom. Nju su uviek mnogo cienili u uvjerenju, da su u Egiptu sačuvane najstarije historijske viesti u kamenu urezane Ondje imaju biti sačuvane i najstarije viesti o vjeri; a tko da ih ljudem objavljuje van bog govora Hermet ili egipatski Tot il Taut? Da je tamo u davno doba bilo knjiga religiosnoga sadržaja, svjedoči viest Amijana Marcelina (iz IV. vieka) po kojoj su Pitagora i Platon crpili svoju nauku iz izgubljene sad Hermetove knjige: Columnae Mencurii. Heleni potonji bez sumnje rabili su takove knjige u svoje svrhe, u podkrepu svoje nauke kada je nastalo vrieme za napadaje na kršćanstvo, al su sami te knjige množili i množili i svoju nauku u nje unašali. Ciril Aleksandrijski pripovieda, kako je netko u Ateni petnajst Hermetovih knjiga napisao. Jamblih ne može niekati, da knjige nisu odveć dobro grčki pisane, al on to prevadjačem ubraja u zaslugu. Neoplatonisam u popularnoj formi, dogmatički i autoritativno izložen većinom je sadržaj tih knjiga, pa nisu ni proste od upliva kršćanstva. Mnogi kršćanski pisci, nekoji, n. pr. Ciril Aleksandrijski, i odveć su se na nje pozivali za potvrdu kršćanskih dogmata. Ovo miješanje kršćanstva svakako dokazuje, da mu se poganstvo nije moglo oteti, i ako je htjelo ma kako život produljiti, da bez elemenata kršćanskih nije moglo obstojati. Knjige su ipak kršćanstvu bile odlučno neprijazne. Jamblih je takodjer iz ovih knjiga vadio oružje proti kršćanstvu, i Julijan car pokazuje na tolike nasliednike Hermeta, da dokaže, „kako se je bog skrbio više za nas (pogane) nego za Židove".

Tennemann sudi o tih knjigah: „U Hermetovih knjigah ne vlada namjera širiti takav filosofijski sistem, pa ni neoplatonisam . . . . . već namjera, utvrditi i ojačiti vjeru u božju objavu kao u izvor ljudskoga znanja, i probuditi težnju za boljim poznavanjem božanskih stvari, te tim oživiti religiozno ćuvstvo, a podjedno dokazati, da je Egipat sretna zemlja i pristanište bogova, kamo su se u vidljivoj formi spuštali, da ljudem priobće božanske istine i pravu vjeru objave. Hermetovi spisi imaju biti poganom svete knjige, kao biblija kršćanom. Osloniti poganstvo na vidljivu božansku knjigu i okriepiti ga proti širećemu se kršćanstvu, bila im je valjda glavna svrha, — sve ostalo, razlika u formi, uporaba biblije, akomodacije vjeri i uredbam kršćanskim itd. — dade se sa ovom svrhom lahko i neprisiljeno spojiti."

(Konac će sliediti.)

Liturgije obreda grčkoga.

Po Popielu i Pelešu napisao Maksim Relić.

(Dalje.)

U prvo vrijeme crkve pričešćali bi se svi vjernici, koji godj bi službi Božijoj pribivali. Nego je s vremenom ohladila ta ljubav vjernika, te je crkva češće opominjala vjernike, da primaju tu nebesku hranu. Napokon je sveopći sabor crkveni u Lateranu dao zapovijed, da se svaki vjernik mora pričestiti barem jedan put na godinu i to o Uskrsu; a ko toga ne bi učinio, da je izopćen iz crkve, a po smrti bit će lišen crkvenoga pogreba. Ta zapovijed nije još do danas ukinuta, nego vrijedi i sada. Ali pravi kršćanin ne će se sigurno zadovoljiti tim, da se samo jedared na godinu pričesti, nego će češće primati tu nebesku hranu, znajuć da mu je ona ovdje najbolja obrana od svih neprijatelja duše njegove i najbolji zalog vječnoga spasenja. A i duhovni pastiri nastojat će sigurno, da svoj puk raspale gorućom željom, da čim češće prima Isusa u presv. evharistiji.

Svećenik pričestivši sebe poklanja se pobožno pred Presvetim, uzimlje u ruke svetu čašu, obraća se k vjernicima; ulazi u carska vrata i govori glasno: „Sa strahom Božijim i s vjerom pristupite." On se obraća sa Presvetim k narodu, da se vjernici poklone Isusu u evharistiji i da tim, što pokazuje Presveto, označi, kako se je Isus javio poslije uskrsnuća. A onim riječima: „Sa strahom Božijim i s vjerom pristupite" pozivlje vjernike, da sa strahom i vjerom pristupe k svetome pričešću. Vjernici se pobožno poklanjaju Presvetomu kao samomu Isusu i radosno pjevaju: „Blagoslovljen, koji dolazi u ime Gospodnje, Bog Gospod javi se nama." O, ako mi i nijesmo uvijek pripravni zbog nevrijednosti naše primili presveto tijelo Isusovo, to se u ovom času bacimo na koljena pred Isusa kao pokajnica Magdalena i molimo ga, neka ne da, da se ikad u srcima našim ugasne vruća želja za njim!

Sada oni, koji se hoće pričestiti, ispovijedaju svoju vjeru u božanstvo Hristovo, govoreći za svećenikom: „Vjerujem Gospode i ispovijedam, da si Ti u istinu Hrist, Sin Boga živoga, koji si došao na svijet, da spasiš grješnike, od kojih sam prvi ja." Onda mole Isusa, da budu dostojni pričešća i riječima razbojnika ispovijedaju skru-

šenost svoju: „Večere tajne Tvoje primi me danas, Sine Božji, dionikom, jer ne ću kazati tajne neprijateljima Tvojim niti ću Ti dati cjelova kao Juda, nego ću Ti se ispovjediti kao razbojnik: Spomeni me se, Gospode, kad dodješ u kraljevstvo svoje; spomeni me se vladiko, kad dodješ u kraljevstvo svoje, spomeni me se sveti, kad dodješ u kraljevstvo svoje." Na pošljetku prose: „Da mi ne bude na sud ili na osudjenje pričešće svetih Tvojih tajna, Gospode, nego na iscjeljenje duše i tijela," i biju se u prsi govoreći riječi carinikove: „Bože, milostiv budi meni grješniku." Onda cjeluju križ u znak ljubavi k Raspetomu, slažu ruke na grudi unakrst u znak smjernosti i strahom i vjerom pristupaju, da primu sv. tajne.

Kao što je Serafim kliještima uzeo živi ugljen, te ga Isaiji položio na usta i tim mu ih očistio, tako i svećenik dijeli pričestnicima živi i paleći ugljen tijela i krvi Isusove zlatnom ili pozlaćenom žlicom u usta, da bude dostojnima na život vječni, a nedostojnima na prokletstvo i osudu. Svaki dakle prije nego li pristupi k ovomu božanskomu stolu, k ovoj gozbi nebeskoj, neka pogleda, da li je obučen u odijelo svadbeno i neka sam sebe rasudjuje; jer „ko jede i pije nedostojno, sud sebi jede i pije, ne rasudjujuć tijela Gospodnjega."

Kako se odavde vidi, pričešćuju se vjernici obreda iztočnoga iz čaše kao i svećenik pod obije prilike, koje su baš u toj službi posvećene. Jedino bolestnicima dozvoljeno je pričešćati se pod jednom samo prilikom i to pod prilikom hljeba, te se za njih i čuva presveto tijelo u sv. kivotu (tabernaculum). Ali za to tvrdo vjerujemo i ispovjedamo, da je pod svakom prilikom cijeli Isus Hrist sa cijelim tijelom i dušom kao i sa božanstvom svojim. Po pričešću blagoslivlje svećenik vjernike svetom čašom govoreć bogoduhe riječi proroka Davida: „Spasi, Bože, ljude svoje i blagoslovi baštinu svoju." To pokazivanje Presvetoga znači javljenje Isusa na gori Maslinskoj po njegovu uskrsnuću, a blagoslov znači onaj blagoslov, kojim je Spasitelj blagoslovio pošljednji put svoje učenike prije nego će se sa gore Maslinske uznesti na nebesa. Vjernici se poklanjaju pobožno, te izbrajaju dobročinstva, iskazana nam za naše spasenje i hvale sv. Trojstvo: „Vidjesmo svjetlo pravo i primismo Duha nebeskoga, nadjosmo vjeru pravu; nerazdijeljenomu Trojstvu poklanjamo se; jer nas je ono spaslo. Natrag meće svećenik Presveto na prijestol kao da bi na goru Maslinsku; skida s čaše pokrovac u znak, da su se raskrila nebesa, da primu svoga Gospoda; poklanja se Presvetomu kao Bogu, koji se uznosi na nebo, uzima otkritu sv. čašu, obraba se k narodu i govori: „svagda, sada i uvijek i u vijeke vjekova." To pošljednje pokazivanje Presvetoga vjernicima znači samo uzašašće Hristovo na nebo, a riječi: „svagda, sada i uvijek i u vijeke vjekova" uvjeravaju nas, da Isus, koji je uzišao na nebesa, svagda s nama prebiva kao što je sam kazao: „Gle ja sam s Vama po sve dane do svršetka vijeka" i da njegovu kraljevstva na nebu ne će biti konca. Kao što su učenici na gori Maslinskoj slavili Hrista, kad se je uznio na nebo: tako se i mi sada klanjamo po pošljednji put Presvetomu kao samomu Hristu, što uzlazi na nebo, izlijevamo zahvalnost iz srca svoga za to, što nas je dostojnima učinio, da budemo dionici tijela i krvi njegove, te gledaoci nebesnoga otajstva i pjevamo: „Neka se izpune usta naša hvale Tvoje, Gospode da pjevamo slavu Tvoju; jer si nas dostojnima učinio, da se pričestimo svetih Tvojih božanstvenih, besmrtnih i životvornih tajna; sačuvaj nas Bože u Tvojoj svetinji, da u sve dane razmišljamo pravdu Tvoju."

Kad utihne ta lijepa pjesma, pozivlje svećenik vjernike, neka zahvale Bogu, što su primili svete tajne i neka ga prose, da prevedu sav dan sveto, mirno i bez grijeha. I kao što je Isus Hrist davši hvalu na pošljednjoj večeri pozvao apostole, da izidju: tako kaže i svećenik vjernicima: „S mirom izidjimo" naznačujuć im tim, da je služba Božija dokončana i da se sada slobodno iz crkve izići može. Ali prije nego li vjernici crkvu ostave, hoće oni, da dobiju blagoslov Gospodnji; za to odgovaraju svećeniku: „U imenu Gospodnjem", t. j. mi želimo, da nas prije blagosloviš imenom Gospodnjim. Svećenik s ljubavlju ispunja njihovu prošnju, ide za amvon, te stane nasred vjernika, i moli za njih od Boga blagoslov. Kad svrši tu zaamvonsku molitvu, zakliknu vjernici radosno s prorokom Davidom: „Budi ime Gospodnje blagoslovljeno od sada i do vijeka."

Po zaamvonskoj molitvi ulazi svećenik u oltar, obraća se k vjernicima i blagoslivlje ih blagoslovom Gospodnjim, a oni kažu amin, kao da potvrdjuju, da ih je Gospod blagoslovio. I u istinu, ko je božanstvenoj ovoj žrtvi pribivao, kako se pristoji; ko je Isusa primio ili realno ili pak samo željom, nije moguće, da će taj otići kući iz crkve bez blagoslova njegova. Sada još vjernici veličaju Bogorodicu i slave Hrista Boga, koji je sve naše ufanje; a svećenik sjedinivši š njima molitve, moli Hrista, pravoga Boga našega, da nas spasi i smiluje se na nas po molitvama svoje presvete matere i svih svetaca svojih. „Amin" kažu vjernici i božanstvena se je žrtva novoga zavjeta svršila.

Po službi Božijoj zatvaraju se carska vrata; a mi videći to pomislimo, da će se po strašnom sudu zatvoriti nama vrata milosrdja Božijega. Zato sada, dok je vrijeme, otimljimo silom kraljevstvo nebesko; sijmo duhovno, da duhovno i požnjemo; razmišljajmo često Božija otajstva, a osobito život, muku i smrt Sina Božijega, što nam je sve živim bojama u svetoj liturgiji pretstavljeno, pak se onda možemo pouzdano nadati, da će nas Spasitelj svojom milošću od propasti čuvati tako, da smrt njegova ne bude za nas uzaludna.

Obazremo li se sada jošte jedared na cijelu sv. liturgiju, to se u istinu moramo diviti mudrosti sv. crkve, koju pokazuje u ustroju sv. liturgije. Jer kako

smo vidjeli, molitve i obredi svete liturgije opisuju nam prelijepo cijelo dijelo otkupljenja roda čovječanskoga pretstavljajući nam Hrista u trostrukoj službi njegovoj učiteljskoj, svećeničkoj i kraljevskoj. Vidimo u njoj Hrista od njegova rodjenja pa sve do uzašašća, a s apostolima gledamo na nebo, očekujuć od Isusa sva dobra. Za to izlazeć iz crkve molimo za svećenikom riječi Simeonove: „Sada odpusti slugu svoga, Gospode, u miru; jer vidješe oči moje spasenje Tvoje, koje si ugotovio pred licem svih naroda, svjetlo na prosvjetljenje neznabožaca i na slavu naroda tvoga Izraela."

b) *Liturgija prije osvećenih darova* (прежде освященныхъ даровъ, *præsanctificatorum*)

Početak ove liturgije siže u najstarija vremena kršćanstva, ali sadašnji svoj oblik dobila je, kako se općenito drži, od pape Gregorija Velikoga (590—604.), koji se zove zbog svojih razgovora (dialoga) o životu i čudesima italskih otaca i o besmrtnosti duše Dialogom iliti po hrvatski i slovjenski: Dvojeslovom. Evo kako je nastala ta liturgija. Prvi kršćani provodili su svetu četrdesetnicu iliti veliki uskršnji post veoma skrušeno i s velikim kajanjem za grijehe; za cijelo to vrijeme razmišljavali su oni samo o muci i smrti Spasitelja. Crkveni oci sudili su, da u to ozbiljno vrijeme vjernici ne smiju biti dionici nikakoga slavlja i nikake radosti. A kako se je obavljanje svete liturgije smatralo najradostnijim i najslavnijim djelom, za to se ona za vrijeme četrdesetnice ni ne obavljaše mimo subote i nedjelje; jer ta dva dana bijahu posvećena uspomeni stvorenja svijeta i uskrsnuća Hristova. „Dani sv. četrdesetnice" kaže sabor Laodicejski „jesu dani pokajanja; za to neka svako razmišlja o svojim bezakonjima i neka se ne da na praznikovanje hoteći prije vremena da se napuni duhovnom radošću." Kako se dakle liturgija ne obavljaše svaki dan, ne mogahu se vjernici pričešćati onako često, kako su željeli, a to im bijaše žao. Da se utaži ta vruća želja vjernika za nebeskom hranom, uvedeno je osobito bogoslužje, u kome vjernici dobivahu za pričešće presveto tijelo Hristovo, koje je prije u nedjelju posvećeno bilo. To eto bogoslužje zove se liturgija prije osvećenih darova, a to s toga, što se u toj liturgiji ne osvećuju sveti darovi nego se samo već predjašnje nedjelje osvećeni sveti darovi dijele vjernicima na pričešće. Ova se liturgija bitno razlikuje od liturgije sv. Ivana Zlat. i sv. Vasilija Vel. tim, što ona nije žrtva. Dijeli se na večernju, na molitve za oglušene i na liturgiju vjernih.

Sada se ova liturgija obavlja svake srijede i petka u uskršnjem postu, te u ponedjeljak, utorak i srijedu velikoga tjedna.

Liturgija prije osvećenih darova počinje se večernjom. Nego svećenik ipak ne počinje je vozglasom večernjim, nego vozglasom liturgije: „Blagoslovljeno carstvo Oca i Sina i svetoga Duha" itd. Razlog je tomu taj, što nam večernja služba pretstavlja samo početak vjere Isusove, a kako se u liturgiji prije osvećenih darova, makar i nije žrtva, ipak obavlja veličanstveni dio prave žrtve — pričešće na ime, to crkva jasnim riječima počinje slaveći Boga trojedinoga, koji nam je objavljen naukom Sina Božijega. Iza toga obavlja se večernja običnim načinom sve do hvalospjeva „свѣте тихїй" (Svjetlo tiho). Hvalospjev ovaj, što ga je u 2. stoljeću sastavio sveti mučenik Atinogen pretstavlja nam, kako se je ljudima već tada, kad su svojom krivnjom izgubili prvobitno svjetlo Božije milosti, pokazalo novo svjetlo u obećanome Mesiji, koji je čovjekom postao, da ljude učini dionicima vječne, neprolazne slave. Kad se svrši pjevanje hvalospjeva: „свѣте тихїй čitaju se dvije paremije: jedna iz geneze, a druga iz priča Salamonovih. Paremije (παροιμία priča, *proverbium, parabola*) tako su udešene, da se na večernjama velikoga posta do cvjetnoga petka pročita cijela prva knjiga Mojsijeva (geneza, cвeтie, poslanje) i sve priče Salamonove Razlog je tome evo ovaj: Veliki ili uskršnji post opredijeljen je, da se mi razmišljajuć o muci i smrti Gospodnjoj, duhovno preporodimo t. j. da se iskrenim pokajanjem od grijehâ očistimo i u prvobitnu nedužnost, u kojoj nas je Bog stvorio, povratimo. A da nam pokaže put k tome duhovnom preporodu, čita nam crkva knjigu postanja, u kojoj se pripovijeda, kako je Bog čovjeka stvorio bezgrješna; kako je čovjek svojom krivnjom izgubio prvobitnu milost; što je Bog napokon učinio, da čovjeka iz posvemašnje propasti oslobodi; čita nam uz to i knjigu priča Salamonovih, gdje nam se pouke davaju, kako moramo živjeti, ako hoćemo biti dionicima onih blagodati, koje nam je Bog u milosti svojoj udijelio za spasenje naše.

(Konac će sliediti.)

Viestnik.

Zagreb. G. Josip Nezić, kapelan u Novomgradu kraj Karlovca postao je župnikom u Bosiljevu.

— G. Dinko Premuš imenovan je za pravoga učitelja vjere na kr. gimnaziji zagrebačkoj.

— Dne 28. ov. mj. umro je veleč. g. Ivan Matijević, začastni prisjednik duhovnoga stola zagrebačkoga, ravnatelj nadbiskupskoga sirotišta požežkoga i gimnazijski namj. učitelj i exhortator. — O žalostnoj smrti pokojnika doznajemo, da je toga dana išao sa još dva prijatelja u Pleternicu, da posiete bolestnoga župnika. Putem uplaše se nesrećom konji, i on pade žrtvom. — R. i. p.

Nadamo se da će nam o tome stići još potanje viesti, a za sada priobćujemo ovu pjesmicu, koju smo dobili od bivšega pitomca pokojnikovoga:

Božanska ruka rodu tvom te dade,
Da melem siješ, da ga tješiš b'jedna, —
Da suze tareš — da ogrievaš ledna
I brižnim radom st'savaš mu jade. —

U vrtu malom sadio si sade,
Cvijetke brižno njegovao domu,
Što b' njegda rodu mirisali tvomu
I čemer krili pa mu dali slàde.

A ti nam ode — brižan vrtlar roda
U brzo smrtne prebolio si boli;
A vrtak komu — komu njega pòda?!
U tugi rod ti vruće Boga moli:
Iz vrta tvoga, da mu niknu vogje
Ko ti što bija za života ôdje! —

Bogoslav.

Ugarska. (Znamenit govor biskupa Samasse.) Dne 23. listopada o. g. rekao je egerski nadbiskup Dr. Josip Samassa u glavnoj skupštini članovom mirovinske zaklade znamenitu besjedu. Mi jako žalimo, što nam prostor ne dopušta, da sada donesemo cio govor visokog govornika, no ne možemo se oteti tomu, da ne donesemo bar njeke misli njegove.

Preuzvišeni govornik iztiče ponajprije golemi napredak čovječjega uma na svakom polju znanja i umjenja. On to čini punim srcem, jer se ni sv. crkva ovakvom napredku ne samo ne protivi, već ga i pomaže i uskoruje. Napredak te ovaj zadivljuje, al se opet pita može li sav ovaj napredak u znanostima, u umjetnosti i obrtu usrećiti rod ljudski? Nadbiskup dokazuje, „da samo ono obćenito mišljenje, koje je očeličeno razumjevanjem i vršenjem Kristove nauke, može spasti narode i očuvati ih od propasti.“ Jer dogmati njekakve nove vjere, a osobito novog morala, koji se oslanja samo na čovječja načela, kud vode? Vode egojismu, pohlepi za imetkom, komunismu, socijalismu i nihilismu. Na etičkom polju izvadja se čisti um u cinizam i očit atejisam. To su rane današnjega družtva. Tu država sama ne može pomoći, tomu je najbolji liek, da se družtvo ljudsko vrati načelima Kristove vjere. A za to se imadu boriti osobito svećenici. Za to preuzvišeni govornik obilnim riečima puti i nuka svećenstvo, da se što ozbiljnije prihvati nauke, a s njom da spoji neporočnost života i pravu pobožnost, jer će tek ovako naoružani biti vriedni borioci za kršćanska načela. Nam se čini, da je ovo jeka papinih rieči, koje je ljetos upravio magjarskomu narodu, kad ga je putio i opominjao, da se što čvršće osloni na kršćanska načela. Svakako pak je ovo liep pojav u ovoj poli austro-ugarske monarkije, kad se je u drugoj poli tako očito pojavio duh konservativni. Nije dakle ni čudo, što je židovsko i slobodno-zidarsko novinstvo ovaj znamenit govor popratilo svakojakim nedostojnim opazkama. Ovome nije po volji ni ponuka nadbiskupova, da se svećenstvo što ozbiljnije naukom bavi! I sam „Pester Lloyd“ izjavljuje sasvim očito, da se ne slaže s ovakvim intencijama nadbiskupa. A kako da i želi slobodnozidarstvo naobraženo svećenstva?! — Ovo bi njima značilo provalu svećenstva u tudje polje — ta oni su jedini zakupnici svega znanja.

Rimsko pitanje. Dok talijanski vladini i slobodnozidarski listovi misle, da je dolazkom njemačkoga cara u Rim rimsko pitanje u smislu protucrkvenom kano riešeno, ima iz najnovijeg vremena dokaza, da se ono sve većom silom na javnost pomalja. Ponajprije spominjemo službene demente, kao da su istinite one viesti, što su ih razturile u javnost protucrkvene židovske novine.

Monakovski na ime „Fremdenblat“ od 29. listopada javlja, da je sv. Otac razaslao svim vlastim notu, da suzbije sistematički razširivane laži o pohodu njem. cesara u Rim, o tobožnjih izjavah cara i grofa Herberta Bismarcka o rimskom pitanju. U ovoj se noti medju ostalim opetovano iztiče, da se pohodom carevim rimsko pitanje može smatrati netaknutim. Sveti Otac da ne će prestati prosvjedovati kao i do sada protiv nesnosnog položaja sv. stolice, i pozivati sve katolike, da neprestano nastoje oko toga, da se rimsko pitanje rieši. —

(Sv. Otac kardinalu Lavigeri-u.) Plemenito i čovjekoljubivo nastojanje i trud kardinala Lavigeri-a, što ga ulaže u to, da se pomogne afričkim robovom, našlo je obilno priznanje po svoj Evropi. Djelo kardinalovo već pokazuje tragova, kud je god kardinal prolazio propoviedajući o nevolji biednih robova. Ne samo Francezi već i Belgijci i Englezi dokazuju, da su pripravni na žrtve za nevoljnu braću svoju, a ne će zaostati ni Njemci, Španjolci, Talijani i drugi narodi.

Za sve ovo znade sv. Otac, pak je 12. listopada poslao kard. Lavigeri-u pismo, u kome u velike hvali trud njegov, te izriče nadu, da će sliediti i konačni uspjeh. Sv. Otac iztiče, kako je crkva u viek radila za dokinuće robstva, a osobito se u tom izticali pape rimski, te ko bi protivno tvrdio, pokazao bi, da je nezahvalnik ili neznalica. Ali sv. Otac ne hvali samo riečima nastojanje kardinalovo, već hoće da i tvorom pomogne ovome čovjekoljubivome djelu. Za to šalje kardinalu 300.000 lira u srebru, da ih upotrebi kako najbolje znade za oslobodjenje robova. Sv. Otac se raduje, što će se jamačno veseliti svi kršć. narodi, kad saznadu u kako plemenite svrhe on ulaže obilne darove, koje su mu osobito ove godine darežljivi sinovi poklonili.

— (Napuljski hodočastnici pred sv. Otcem). Nj. Svetost podielila je 24. o. mj. svečanu audienciju Napuljskim hodočastnikom, kojih je broj peticao dvie tisuće, a predvodio ih je sam Napuljski nadbiskup kardinal Sanfelice d' Aquavella. Kada je Uzoriti predvoditelj pročitao adresu, izriče sv. Otac hodočastnikom ove vrlo znamenite rieči: Sa svojimi mnogobrojnimi hodočašći i oduševljenimi izjavami za Našega jubileja, utjerali su Talijani u laž one, koji su prikazivali, da je čitava Italija neprijateljica papinstvu; tako dakle činom prosvjeduje katolička Italija proti onim koji bi ju radi odtrgnuli od svete Stolice. Sjećajuć se Italija velikih dobročinstva, što joj dodjoše od papinstva, pokazuje evo i sada, da dobro razumije, odakle joj jedino može doći sreća i spas. Dao Bog, da bi to uvidjeli svi

Talijani, i mjesto da vode rat proti papinstvu, dali mu dužno štovanje i slobodu. Ali baš nasuprot, kako znate, omalovažavaju ga izrodjeni sinovi i vriedjaju, osobito poslije Našega govora talijanskomu kleru, u kojem ipak nije bilo ništa nova, te smo samo prosvjedovali proti nedostojnom i nesnom položaju. Mi smo uviek izjavljivali, da se sadanji položaj ne da spojiti sa dostojanstvom i sa uzvišenim poslanstvom Rimskoga biskupa; mi smo uviek tražili za sv. Stolicu stanje prave slobode i nezavisnosti. Osobito je u Rimu borba žestoka, podpirivana i podržavana djavolskim duhom sektâ; ovdje, gdje sve govori o papah, o njihovoj vlasti duhovnoj i svjetovnoj, su se ujedinile mržnje neprijateljske: ovdje, pače u svečanih zgodah ne uzprežu se potvrditi svoju mržnju novimi uvriedami, grabežom i nasilničtvom, što e jošte svim dobro u pameti. Neshvaćajući prave i velike svrhe Rima, žele ga neprijatelji poniziti do jednostavnoga glavnoga grada kraljevine; dok je nasuprot Rim središte i glavni grad čitavoga katoličkoga svieta. Nu radilo se što mu drago Rim će ostat glavni grad katoličkoga svieta, jer u njemu stanuje namjestnik Kristov, koji poznaje svoje dužnosti, pa ne će nikad odustati od njih. Uz pomoć Božju mi ćemo velika prava Crkve i Stolice Apostolske tim većom uztrajnošću braniti, čim ih budu većom žestinom neprijatelji pobijali.

Ove rieči sv. Otca dovoljno pokazuju, da je u srcu njegovomu mnogo pouzdanja i snage, unatoč svim uvriedam i nepravdam, koje ne prestaje uviek iz nova talijanska vlada Crkvi nanašati.

(Skupština katolika u Nizozemskoj.) Predprošle nedjelje obdržavali su nizozemski katolici u Rotterdamu skupštinu, na kojoj se sakupilo najmanje tisuć katolika. Glavna je svrha skupštini bila, da jasno i glasno prosvjeduje protiv nasilja, što ga nanose papi. Pozive za skupštinu razaslalo je družtvo nizozemsko belgijskih zuava, koji su njegda bili papini zuavi. Govorio je najprije župnik Bromvero zanosno slovo iza kojega je govora poslana državnomu tajniku sv. Otca sljedeća brzojavka: „*Holandeski katolici odlučuju u skupštini, najbrojnijoj što ih je igda bilo u Rotterdamu, da će uz pomoć božju protiv revolucije i lažnog principa naravnih granica braniti: prava svoje nizozemske domovine, prava kat. crkve i sva prava pape-kralja Leona XIII*“.

U ovom smislu govorili su i drugi govornici i takvog su duha i prihvaćene resolucije od kojih je najznamenitija ova: Mi prosvjedujemo, kako su to učinili i njemački katolici u Freiburgu, protiv toga, što su orobili sv. Otca. Mi tvrdimo, poput njem. katolika, da je svjetski suveren tet i teritorijalni posjed potreban papstvu. Mi izričemo, kako nam je i dužnost, da papi pripada vrhovna presuda o svjetskom posjedu; ali mi kao katolici da moramo tražiti od revolucije niti više niti manje, nego li papi ugrabljenu crkvenu državu.

17. listopada bio je u Münsteru u Vestfaliji veliki sastanak katoličkih izbornika. Tu je izjavio odvažni zastupnik na Reichstagu, barun Dr. Schorlemer-Alst, da od sada ne će katolici držati nijedne skupštine, a da se ne bi prije svega drugoga bavili nemilim položajem, u koji je stavljena sv. Stolica. Barun Schorlemer-Alst reče, da treba na svaki način uzpostaviti sv. Otca u podpuno uživanje svih njegovih prava vremenitih, jer je to absolutno nuždno za njegovu nevinost i slobodu. On zaključi, da su katolici Njemačke imali pravo i dužnost potaknuti ovo pitanje, jer Rim pripada katolikom i svemu kršćanstvu.

(Vapaj za pomoć afričkih crnaca svojoj bieloj braći.) Crnac Farraghit Emanuel Bienno pao je kao dječak u ruke Arapa. Pred njegovim vlastitim očima ubit mu je otac i sestra, a majka je bila od njega rastavljena. Iza mnogo godina težke patnje, od koje mu se još uviek vide potezi na licu, bio je srećom kupljen od jednoga misionara. Sada mu imade dvadeset godina i študira u Lillu, da se danas sutra uzmogne kao apostol povratiti k trpećoj svojoj braći. U ime svojih tlačenih zemljaka šalje taj mladić na sve, koji imaju čuvstva i smilovanja sliedeću prošnju: „Braćo, vi živite u zemlji u kojoj vlada pravednost. Kad se na večer dadete na počinak, ne morate se bojati, da vas ne bi probudili oružani razbojnici i palikuće. Ako se kadkad i kod vas dogodi zločinstvo, to odmah posreduje pravednost, traži krivca, sila ga da zlo učinjeno pokaje, i kazni ga prema potrebi. Kod nas tako nije. Raztreseni na ogromnomu tlu i bez uzajamne sveze, bez pomoći i bez oružja, prepušteni smo na milost i nemilost lovaca, koji ljude hvataju. Najhrabriji medju nami padaju u borbi, — nu ti još nisu najvećega sažaljenja vriedni“. — Pošto je živimi bojami opisao grozni način kako ih hvataju, gone na trgove i prodavaju, te silne oskudice koje moraju podnieti, nastavlja dalje: „Mi smo mučenici vi ćete biti naši iskupitelji. Na stotine se već nalazi veledušnih mladića, koji su pripravni, stupili u borbu proti lovcem na ljude; nu vodj svih nosioca civilizacije i kršćanstva u Afriku rekao je: Nije dosta, da imademo samo dobrovoljaca, potrebno nam je takodjer oružje i municija, a osobito novac, bez česa se tako veliko djelo ni započeti ne da. Što je dakle potrebno, da dodjemo do slobode? Kardinal je Lavigerie to glasno i jasno propoviedao i listovi su raznesli njegove govore.“ Ovdje raznimi i razboritimi razlozi prosi za darak po mogutnosti, i onda završuje: „Još samo rieč, braćo! Vi ne znate što to znači: trpjeti kamo mi trpimo. Jedan samo dan, dà čas za mučenika je stoljeće, pače vječnost. Za mnoge je od nas svaka odvlaka isto, što oskudjevanje i smrt. Mi vas molimo ne odgadjajte na sutra, što može biti danas. Ne gledajte samo na potežkoće, nego mnogo više na zaslužnost dobroga djela, i sliedite ono što vam srdce kaže vjera vas uči, da je i sirota progonjeni crnac stvor Božji i vaš brat!“

Urednik dr. **Ante Bauer.** Tiskom C. **Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 45. U Zagrebu, 8. studena 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilj poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Govor, što ga je izreko novoizabrani rektor Dr. A. Franki prigodom svoje instalacije.

(Konac.)

Od Hermetovih knjiga religiosnoga sadržaja imademo sada samo dvie: Poemander i dialog nazvan Asklepij ili savršena nauka, koji je tako popularno pisan, da možemo u njem nazrievati katekisam neoplatonskoga sistema. Vanrednom se emfasom naglasuje jedan Bog: „sve je jedan i jedan je sve; sve bilo je u stvoritelju prije nego je stvoreno, i sve sama su uda njegova“. Uz to treba štovati kumire: „bogovi koje ljudi prave, iz dviju esencija su sastavljeni, iz božanstva i materije, koju mogu ljudi obradjivati. Jedan Bog — Jedno — izvodi to čudo.“ Kojemu vremenu pripada spis, pozna se iz jadikovke odjevene u proročko ruho: „Nadoći će vrieme, koje će pokazati, da su Egipćani badava pobožnim čuvstvom i revnom službom bogove častili. . . Božanstvo ostaviti će zemlju i na nebo uzaći, i Egipat koji im je bio domovina, biti će zapušten i bez religije, lišen prisutnosti bogova. Tudjinci napuniti će ovu zemlju . . . . vjera, pobožnost štovanje bogova biti će zakonom zabranjeni. Tad će sveta ova zemlja, stan bogova i tempala, biti zemlja grobova i mrtvaca.“ U četvrtom vieku nije trebalo proročkoga duha, da tko uvidi razsulo poganstva, i da si predstavi nešto poput ovdje navedene slike.

Poganstvo će ipak još jednom, pomagano izdašnimi sredstvi rimske samovlasti, napeti sve sile za svoj spas, nu konačno na proslavu kršćanstva.

Car Julijan bio je nedvojbeno veoma uman čovjek, S moralne strane čist, vješt govoru i pismu, okretan poznavao je kršćanstvo kao ni jedan protivnik kršćanstva. U svem znanju Helena upućen, obkoljen rojem neoplatonika, imajuć neograničenu vlast, u doba kad je polovica stanovnika pristajala uz staru vjeru: tko joj je mogao bolje pomoći, nego on, ako joj se je u obće moglo pomoći? Tri je spisa sastavio proti kršćanstvu. Jedan nazvan „Carevi“ satira je proti caru Konstantinu i kršćanstvu. Spis „misopogon (mrzitelj brade) il Antiohenjanin“ satira je proti Antiohenjanom, koji su često šale sbijali o filosofskoj carevoj bradi. Svoj gnjev izlieva u njem na kršćanske žene. Njihovom uplivu u obitelji i medju mladeži pripisuje proširenje vjere Galilejaca. Ovim je imenom nazivao kršćane, u namjeri da im vjeru žigoše kao partikularnu i lokalnu. Tim je Julijan sretno dopro do oprieke sa Celsom. Ovaj ju je ružio kao universalnu, a pojmovi kršćanski sad su tako prevladali, da i Julijan znade, kako za neistinitost vjere ne treba većega dokaza od partikularisma. Za rata sa Persijanci sastavljao je nedovršen spis, sad u fragmentih sačuvan, „proti kršćanom.“ Mnogo promišljenih i velikih prem ne upravo neriešivih potežkoća i prigovora iznio je u tom djelu. Apolinar iz Laodiceje, Filip iz Side, Jeronim, Zlatousti i Ciril ustali su proti njemu na obranu. U 9. vieku jošte je cienio patrijarh Fotij, da je nuždno pobijati nekoje prividno temeljite prigovore iz ovoga spisa. Nuz sve naglašivanje, da je jedan bog stvoritelj, kojega je, oslanjajući se na orfičku religiju, štovao u Apolonu — suncu, Julijan se trsi spasiti i niže bogove pročistiv ih od svih mytâ, koje neoklieva nazivati izmišljotine. Vjeru u kumire sasvim je napustio. „Kipove i žrtvenike, čuvanje vječne vatre, jednom rieči sve simbole uveli su naši otci kao znakove prisutnosti bogova, a ne da ih za bogove držimo, već da po njima bogovom služimo“. Dokaze za bogove nalazi u različnosti jezika i naroda, njihove ćudi i naobraženja. „U zapadnih naroda, veli Julijan, nije naći ljudi, koji bi sposobni bili za filosofiju, geometriju il takova što. . . . . . Najdaroviti medju njimi ugrabili su samo nešto dialektike i retorike, al ni jednu znanost. . . . . Neću ni spominjati potankosti: kao ljubav Germana k slobodi i k nezavisnosti, pitomu i potištenu ćud Sirjana, Persâ i Partâ i svih iztočnih i južnih naroda, koji se rado pokoravaju despotičnom vladaru. . . Ako svaki narod neima posebnoga boga i ovomu pokorne demone sa redom heroja, a ove razlike kod naroda u svem ipak obstoje, neka nam kaže tko, kako je to postalo?“. Teoriju „inferiornih raca“ rabi dakle Julijan na dokaz svojih vjerskih nazora. Inferiornost kršćana spram Helena opisuje Julijan velikim zadovoljstvom, nepazeć

da je već tada bilo kršćana u svih poznatih narodih. On smatra kršćane kao goste u tud,ini, kojim je domovina Galileja. Izabranim i cvatnim jezikom opisuje veličinu i sjaj helenske prošlosti. Heleni imali su velikih ljudi u svakoj struci i zanimanju: vojskovodje, umjetnike, zakonodavce — nije moći sve imenovati: Heleni su upravo narod filosofa.“ A što imadu kršćani? „Državne zakone, upravu Heleni imadu izvrstnu; u znanostih, u logici, pjesničtvu, liečničtvu i filozofiji su nenadkrilivi.“ Kršćani ni ne mogu do takova šta doći. — „Izaberite vaše najbolje dječake i dajte ih na nauke, i ako u muževnoj dobi budu bolji nego robovi, smatrajte me bedakom i ludjakom“ ostavio je Julijan napisano na vječnu svoju uspomenu. Kolo vremena išlo je pravcem Julijanu nepovoljnim, ali ovakva *argumenta ad hominem* iz carskih ustiu, koliko su i bila netemeljita, imala su veliku moć.

Zanimiviji i poučniji je trud, što ga je Julijan uložio u korist poganstva. — Pontifex maximus njemu nije bio naslov nego služba. Cijelo svoje carstvo Konstantinom i Konstancijem ujedinjeno podielio je na crkvene pokrajine sa svojimi predstojnici. Sve svećenike i cielo bogoslužje, koje je car carski podupirao, morali su ovi predstojnici nadzirati, a ovim dielio je on savjete i zapovjedi. Nevidjena, neslućena novost u poganstvu! A od kud Julijanu misao ujedinjena poganstva? „Velika crkva“, kako ju nazivlje Celso, sa svojim poglavarom u Rimu. bila mu je uzor, s kojega je snimio svoju kopiju. Kako ovdje, tako u svem.

Gibbon pravom nazivlje pismo, upravljeno nadsvećeniku Hrisanciju, pastirskim pismom ili enciklikom ovoga vrhovnoga Pontifexa. Na dugo se u njem opisuje ugled i čast, koju svećenikom treba da svi izkazuju i da oni uživaju; ugled i čast starim poganom nepoznata. Al za to treba u svećenike izabirati samo najbolje; a ovi imaju se odlikovati radom i kriepostmi, koje su stari pogani još manje poznavali! Točno vršenje božjih zakona, ljubav bližnjega, koja se pokazuje u blagosti, milosrdju i gostoljubivosti, svećenikom je dužnost, pače i uzdržnost i čistoća. „Svatko neka je pobožan napram bogovom, dobrostiv napram ljudem, uzdržan i čist napram svojem tielu, ukrašen dobrimi djeli.“ Himne bogova svećenici neka uče; izabrane knjige filosofijske i historijske da čitaju, a ne knjige Epikurove i Pirhove nauke. Neka propoviedaju narodu!! ... „Svatko nastoj uviek nešto izvrstna misliti o bogovih, sa strahom i štovanjem na temple i kipove bogova gledati, kao da su u njih bogovi prisutni“. Julijan apostata nije badava pohadjao kršćanske crkve! Mrzio je kršćanstvo iz dna duše. Svojoj misli našao je prikladan izliev u Odiseji:

Jer mi slobodno nije onakvog čovjeka ugostit
Il ga odpremiti, na kog zamrziše blaženi bozi.

Izmedju svih neprijatelja bio je Julijan kršćanstvu najpogibeljniji, a kršćanstvo nije u nikom tako sjajno slavlje doživjelo, kao u Julijanu, oponašatelju kršćanstva!

Za cara Julijana sastavljen je od nepoznata auktora spis Filopatris (domoljub). Imao je biti satira proti kršćanom. Pisac tuži kršćane caru (Julijan nije spomenut) i občinstvu poganskomu kao velike nezadovoljnike, koji sanjaju i snuju o velikom svojem carstvu. To carstvo i ta očekivanja obilno je vrelo za šalu i porugu. Julijan je kratko vladao i za pogane prebrzo poginuo. U njegovu spomen slovu, ostavio je neoplatonik Libanij napisane sne, koje su pogani sanjali i nade koje su oko Julijana pleli. „Mi smo se nadali, da će sva Persija postati pokrajina rimskoga carstva, upravljana našimi zakoni i vladana našimi činovnici; da će nama plaćati danak i svoj jezik zamjeniti našim. Naši templi, njihovim plienom nakićeni, imali su potomkom naviestati, kakova je to bila pobjeda. A junak ovih djela bio bi one, koji bi njegovu slavu svietom širili, ako su bolji, nagradami sokolio, druge il bi hvalio il ih nebi prezreo, ostalim bi se smijao, al ništa za uvrjedu primao, i tako bi znanosti bile procvale kao nikad prije. Templom bi bili grobovi (mučenika) odstupili mjesto; svi imućnici bili bi k oltarom pribjegli, i koji su ih prije rušili, bili bi ih uzpostavljali, i krvave žrtve prinašali oni, koji su od njih zazirali. Stanje pojedinaca bilo bi se krasno razvilo iz mnogo uzroka, a osobito jer bi danak bio malen.“ I sve te nade ostale su nade: Filopatris postao je satira proti poganom.

Smrću glavnoga vodje pobjeda bila je odlučena. Rad kasnijih Helena išao je na to, da poganstvu produlji, a ne da mu spasi život. Libanij, Limach i Himerij ne naglasuju već istinitost poganske vjere, nego kulturu i sve krasne uspjehe, koji su se u njoj postigli „Temple valja štediti kao ures gradova“ veli Libanij i moli milost za ljepotu svetih mramorâ. Simach sastavlja govor kako Roma careve moli za svoje bogove, pomoću kojih odbila je Gale i Hanibala. „Roma je prestara, a da svoje običaje mienja“. Značajne su Simachove rieči, kojimi prosi Gratiana, da uzpostavi kip Viktorije u senatskoj kuriji: reddatur tantum *nomini* honor, qui *numini* denegatus est, alegoriji, imenu Viktorije traži kip! Ovakovi zahtjevi podkapali su poganstvo više nego zabrane kršćanskih careva.

Eunapij i Zosim zagovaraju poganstvo na historijskom polju. Onaj je napisao 23. životopisa znamenitih neoplatonika. Svi su veličajni uzori savršenstva, osobito Maksim iz Efesa. Životopisi medjutim samo veličaju teurgiju, kojom se nije moglo ojačati vjeru, nego širiti praznovjerje. Deksipovu kroniku nastavio je do g. 404. i to u dva izdanja, kako svjedoči Fotij. U jednom oštro napada na vjeru i kršćanske careve. — Zosim piše historiju četvrtoga vieka, kad je izveden bio preokret vjerski. Njegova umjerenost u navalah i ljepota stila škodila je glasu kršćanskih careva, a bila bi škodila i kršćanstvu u druga vremena.

Škola u Ateni obstojala je i nadalje. Tu se nastavljao „zlatni lanac“ Platonovih nasliednika: Plutarch,

Syrian, Proklo, Domnin. Marin, Zenodot, Isidor i Damascij bili su redom skolarhi sa velikim brojem drugova. Dok su medju kršćani trajale prepirke sa Pelagijevci, Nestorijevci i Monofisiti, nije bilo borbe sa neoplatonici, il bolje kršćanski učitelji nisu se osvrtali na njihove spise, koji su stoga pali u zaborav. Čim su nastala mirnija vremena, uzeli su kršćani pretresivati djela Proklova osobito ono poznato pod imenom „osamnaest dokaza proti kršćanom", kojimi se imala dokazati „vječnost" svieta. Znameniti tumač Aristotelov u šestom vieku, Ivan Filopon odgovorio je djelom „Proti Proklu o vječnosti svieta", a ovomu je opet odgovorio Damascij, jedan od onih filosofa u Ateni, koji su doživjeli razpust Platonove akademije po caru Justinijanu g. 529. To su bili posljednji glasovi umirajućega poganstva. Prepirka se je vodila prividno o jednoj točki, al u istinu o poganstvu i kršćanstvu. Vječnost svieta zahtieva pantheisam i materijalisam, koji je pronicao staru pogansku vjeru, i kojega se nije nikad mogao posve riešiti neoplatonisam.

Preokret je nastao u mislih, u znanostih, u svih ljudskih odnošajih. Vjera poganska je propala, da se nikad ne ponovi. Što je istinita, dobra i liepa iznio helenski genij, to nije propalo. Samo kršćanski narodi cienili su i ciene helenske stečevine; duh kršćanski ih je spasio i dalje razvijao. Gdje ne ima kršćanstva ne ima ni smisla za helenisam. Iz ovih dviju elemenata sretno spojenih, rodila se današnja civilisacija. Koliko promjena i donio nam napredak budućih vremena, sigurno možemo tvrditi, da se na drugom temelju bez ovih elemenata ne će postići ništa velika, ništa trajna.

S vratimo li pogled još jednom na vrieme spomenute borbe, nekojim se mislim ne možemo oteti. Što bi bilo od tadanjega svieta, kakav bi bio umni rad, da nije bilo kršćanstva? U ono mrtvo i mlitavo doba bilo je kršćanstvo jedini povod umnoj borbi i umnomu životu. Čim se je pojavilo, zanielo i zanimalo je svakoga. Nepazeć na državni stroj, koji se je proti njemu upravio, naporan i dug rad tolikih umnika dokazuje, koliku su znamenitost kršćanstvu dopitivali. Medju svimi pitanji i najvažnijimi zauzelo je kršćanstvo prvo mjesto. Komu predmet ljubavi, komu predmet mržnje, al svim predmet zanimanja bilo je kršćanstvo. To je kršćanstvo bilo tada, a to je kršćanstvo i sada, pa će biti i u buduće.

Gospodo sveučilištni gradjani!

Iznio sam pred vami iz orijaškoga umnoga boja nekoliko crtica u namjeri, da uvidite ozbiljnost i težkoću vjerskih pitanja, koja se ne riešavaju frazami ni šalami. Nedajte se nihati svakim povjetarcem. Namjeravao sam takodjer upozoriti vas na okolnost, da se u obće velika pitanja riešavaju oružjem uma, pa da mlade dane, koje na sveučilištu boravite, dobro upotriebite i umnim se oružjem obskrbite za bojeve, koje je našem narodu biti, za potrebe, koje će mu nadoći. Kost od kosti hrvatskoga naroda učite se radu, priviknite mukotrpnosti. Kad dodje dan i naš narod bude u vami tražio svoje savjetnike vodje, ne dajte da vas stigne narodna osuda: odgojio sam djecu, a djeca me moja ostavila na nevoljah!

Vam, veleštovana gospodo profesori i kolege, ovom prilikom za povjerenje, kojim me podigoste na ovo častno mjesto, izričem svoju srdačnu zahvalnost. Hvala Vam!

Liturgije obreda grčkoga.

Po Popielu i Pelešu napisao Maksim Relić.

(Konac.)

Izmedju prve i druge paremije staje svećenik na carska vrata sa zapaljenim svijećama, kojima blagoslivlje narod govoreć: „Svjetlo Hristovo (ili svjetlo Hristos) prosvjetljuje sve." To znači evo ovo: „Knjiga postanja pripovijeda nam, kako je sagriješio Adam; kako su bili ljudi duboko zagrezli u bezbožtvo, te kako ih je Bog za to kaznio; a knjiga priča proriče unaprijed došašće Hristovo na zemlju. Za to svećenik sa zapaljenim svijećama pretstavlja samoga Isusa Hrista, „koji prosvjetljuje svakoga čovjeka, što dolazi na svijet." Ovim blagoslovom sa svijećama raspaljivao je u prva vremena kršćanstva svećenik u oglašenih želju, da se čim prije pokrste; a nas, koji se pripravljamo k svetom pričešću, užiže na pokajanje, usrdje i molitvu. S toga razloga i pjevaju pjevači i vjernici, kad se svrši druga paremija, umilno i pobožno po mnogo puta: „Neka uzadje molitva moja kao kadilo preda te; dizanje ruku mojih žrtva večernja." Obred, koji prati pjevanje te pjesme, upravo je divan i veličanstven, te nije moguće gledati ga, a da te ne obliju suze, i da ti se srce i duša ne uznese u visine nebeske.

Poslije te pjesme prestaje večernja, te počinju molitve za oglašene kao u liturgiji sv. Ivana Zlatoustoga i Vasilija Velikoga. Kako i tamo, tako i ovdje pozivlju se oglašeni, da izidju, a onda počne liturgija; ali mjesto heruvimske pjesme pjeva se u ovoj liturgiji: „Sada sile nebeske s nama nevidljivo služe; jer gle ulazi kralj slave; gle žrtva tajna, savršena prikazuje se: vjerom i ljubavlju pristupimo, da budemo dionici života vječnoga. Alliluja, alliluja, alliluja." Ova se pjesma za to pjeva; jer je sada u istinu na diskosu, koji se iznosi sa žrtvenika, sam kralj slave Hrist, pod prilikom hljeba, a njemu u istinu služe sile nebeske. Za to i vjernici padaju na koljena, te tiho tihano pjevaju naprijed napisanu pjesmu kao da prisluškuju slavospijevu nevidljivih nebeskih sila.

Molitve i ektenije liturgijske, koje su kao priprava k osvećenju svetih darova, u ovoj se liturgiji ispuštaju; jer su sveti darovi već pretvoreni u tijelo Isusovo; nego se po velikom vhodu odmah počinju molitve, koje pripravljaju na sv. pričešće. Pričešće se obavlja jednako kao i na liturgiji Ivana Zlatoustoga i Vasilija Velikoga. Na koncu službe mjesto obične zaamvonske molitve čita se druga, koja je prilagodjena vremenu posta, a na

*

me se moli: da nam Bog dade, kako bismo dobar boj bili, sveti post pobožno svršili, vjeru sačuvali, pobjednici grijehâ bili, u milosti dočekali sveto Hristovo uskrsnuće, da mu se poklonimo. Ova molitva pokazuje, da crkva smatra veliki post putovanje djece Izraelove po duhovnoj pustinji, te vodeć djecu svoju tom pustinjom, želi joj pobjedu nad neprijateljima spasenja, kako bi s duhovnom radošću ušla u svete dane uskrsnuća kao u zemlju obećanu.

Liturgija prije osvećenih darova jest za pravo bogoslužje večernje, te je njeno symboličko značenje isto, što i večernje. Ona nam u svojim molitvama i obredima pretstavlja istoriju Božije objave od stvojenja svijeta pa do utjelovljenja Sina Božijega, obećanoga Mesije. To u prvom dijelu do paremija; a poslije toga ne produžuje se istorija djelovanja Hristova kao u pravoj liturgiji, nego vjernici poučeni već o utjelovljenju Sina Božijega, pripravljaju se odmah k sv. pričešću.

Pribivajući liturgiji prije osvećenih darova, pomišljajmo često na prve kršćane i na njihovu usrdnu pobožnost; jer oni ni na kratko vrijeme ne htjedoše biti bez nebeske hrane — tijela Isusova. A pomislimo i na mlakost našu i na čitave legije današnjih nazovi-kršćana, koji može biti ni jednom u godini svete pričesti ne primaju! Je li čudo, da nam Bog uskraćuje milosti svoje i da nas taru tolika moralna i materijalna zla i bijede? Kad se već pusta naša duša ne može tako često pripraviti k presvetoj pričesti, pribivajmo barem usrdno i pobožno liturgiji prije osvećenih darova, ne bi li Bog dao, da nas divni obredi njezini ganu, da se rastopi led oko srca i duše naše i da se raspalimo žarom Božije ljubavi, bez koje ni nama ni narodu spasenja nema!

Ovime sam kušao prikazati ne samo vanjsku stranu, nego i nutarnju jezgru iliti duh liturgije. Samo se po sebi razumije, da ovdje ni iz daleka nijesam proniknuo u beskrajnu i božanstvenu dubljinu crkvenoga liturgijskoga duha. To mu bi se htjelo velike učenosti i tačna poznavanja liturgike. Ali valjda će i ovo koga toga zanimati. A naše učene bogoslove molim, neka bi nam u raspravama u ovom crkvenom glasilu otkrivali i pokazivali duh liturgije crkvene — ta liturgija je crkvena široko i duboko more, a uzvišenost obreda crkvenih zaslužila bi, da se svećenici više bave duhom liturgijskim. Kad bi se bolje poznavao duh crkvenih obreda i kad bi se ti obredi i narodu više tumačili u propovijedima i katehezama, sigurno bi oživio kod svećenstva i naroda crkveni duh, pobožnost bi veća bila, a ne treba ni spominjati, kake li otada narodu koristi za tijelo i za dušu! Premalo, premalo otvara se narodu kršćanskomu bogatstvo crkvene liturgije; narod gleda uzvišene crkvene obrede, ali ne razumijevajuć ih, ostaje indifferentan, a kuga vjerskoga nehajstva sve se više širi. Hoće li biti bolje? Dao Bog! Sjetimo se, što veli apostol: „Slovo ubija, ali duh oživljuje“ (II. Cor. 3, 6.)

Dopis.

Požega. (*† Ivan Matijević.*) Tronutim čuvstvom laćam se evo pera, da u kratko opišem nesretnuu smrt našega, obće štovanoga i ljubljenoga brata i prijatelja Ivana Matijevića, ravnatelja nadbiskupskog sirotišta u Požegi i začastnog prisjednika preč. nadb. duhov. stola.

U nedjelju dne 28. listopada podje on poslije objeda oko 3. ure sa svojim prijateljem i gostom preč. g. Andrijom Jagatićem kanonikom vrhbosanskim i Stjepanom Kosom gimn. vjeroučiteljem u Pleternicu, da posjete bolestnoga župnika, vriednoga starinu zlato-misnika Matu Kovačevića. Sprieda s kočijašem sjedio je Matijević i sve bijaše dobro do sela „gornja Derviš-aga“ zvana, kad na jednom na kraju toga sela poplašiše se konji i Matijević od straha izgubio se i nesretno spade skola na tvrdi drum. Preč. g. Jagatić i Kos puni straha očekujuć svaki čas prieteću nesreću i očitu pogibelj života, gledahu kako bi i oni što prije i sgodnije iz kola skočili. I zbilja, oni skočiše jedan na jednu, a drugi na drugu stranu i to sretno barem utoliko, što su samo neznatnih ozleda dopali. Došav k sebi vratiše se natrag, da vide što je s Matijevićem? Došav do mjesta, gdje je spao s kola, upropastiše se obojica našav Matijevića u podpunoj bezsvjestici i oblivena krvlju, koja mu bijaše udarila ne samo na nos i usta, nego i na uši. Videći da mu je život u skrajnoj pogibelji, još je samo težko dihao, preč. g. Jagatić podieli mu generalnu absoluciu, a za tim ga natovariše na kola vraćajuća se iz Požege sa sajma. Preč. g. Jagatić sjednuvši na ista kola i položivši Matijevićevu glavu u svoj naručaj, putem mu je preporučivao dušu Bogu i opetovno podielio generalnu absoluciu, dok ne prispješe do kapele snieżne Gospe pred Požegom, gdje je izpustio svoju plemenitu dušu. — Kući ga dovezoše mrtva. —

Kao iz vedra neba grom raznio se glas po Požegi o sbivšoj se nesreći. Taj čas, svi prijatelji pokojnikovi pohrliše u sirotište, da se uvjere o dogodjaju, medju timi bijah i ja; ali na neutješivu žalost svih nas, nadjosmo ga već mrtva. — Taj nesretni slučaj i nenadana smrt Matijevićeva uzdrma cielom Požegom.

A što istom da spomenem o neopisivoj žalosti mile mu sestre njegove. Kad je čula, da joj kući voze mrtva brata, koji joj prije jedne ure reče: „s Bogom sestro!“, bolestna skoči iz postelje ciknu iza glasa u plač i lelek. — — A isto tako i siromah stari otac, koji je još taj isti dan ob 9. uri na večer u Požegu prispio; kad ugleda ljubljenoga svoga Ivu, kog je ljubio kao zenicu oka svoga, na mrtvačkom odru ležati pade u nesviest i sruši se na zemlju. Kad je došao k sebi, poče svoga milenca ljubiti i za glasa naricati. — Tu žalost otca, sestre i ciele rodbine, taj žalostni prizor, misli si svaki — — — jer ga opisati ne mogu.

Pokojnik bijaše dobom istina još mlad, ali svojimi zaslugami, osobito za sirotište Požežko, — svojim znanjem i životom bijaše podpuni starac.

On je dobro posluhnuo svoga božanskoga učitelja, koji reče svima nam: „djeco, ljubite se medju sobom“; on je sve nas ljubio čistom i nepomućenom ljubavlju je znao sve očarati tako, da ga je moralo sve ljubiti i štovati. To jasno dokazuje njegov sprovod.

Braća svećenici, stari i mladi, na prvom mjestu zasvjedočiše kako su pokojnika ljubili i štovali, dok se sakupiše u liepom broju s bliza i daleka. Svi okolišni kotari bijahu zastupani, tako: Našički, Daruvarski, Novogradiški, Orijovački i Požeški. Sa dva klerika, koji dodjoše iz Zagreba, i jednim poddjakonom bijaše nas svih skupa 37 od svećeničkog stališa. — Toliko se svećenika malo gdje sakupi pri sprovodu.

Uz obilno svećenstvo bijaše zastupano i sve činovničtvo; od najvišega, samoga presv. g. velikoga župana, do najnižega činovnika svih oblasti i to sve u velikom broju, sve škole, — svi zavodi — sve u svečanih haljinah.

Profesorski sbor kr. gimnazije kao svojemu kolegi, — pitomci sirotišta kao svojemu nezaboravnomu ravnatelju, učenice VII. i VIII. razreda više djev. škole, kao svojemu bivšemu za vrieme vjeroučitelju, — i jedan dobar susjed položiše mu na lies liepe vience s vrpcami.

Dne 30. listopada u 10 sati bude mrtvo tielo pokojnikovo opjevano u dvorištu po crkvenom obredu, na što gimnazijska mladež odpjeva tužaljku: „Čuj nas Gospodine!“, a zatim krenu sprovod iz kuće žalosti u crkvu sv. Lovrinca, gdje bijaše posmrtno slovo i svečani Requiem. Posmrtno slovo je govorio drug i prijatelj pokojnikov, veleučeni g. profesor Stjepan Kos. — S dozvolom samoga govornika priobćujem njegov govor u cielosti.

> **„Inscrutabilia sunt judicia Dei et investigabiles viae ejus!“**
> **„Nedokučivi su sudovi božji i nedohitne staze njegove.“**

Kada je pobožni Job pao u bolest, kad ga je snašla tuga i nevolja, kad mu je u jednom danu sve propalo što je posjedovao, sve što mu bilo milo i drago, onda se je uvjerio, kako je sve na svietu nestalno i prolazno. — A to je izrazio riečima: „Čovjek rodjen od žene, živi kratko vrieme i mnoge ga snadju nevolje. Kao cviet se pojavi i bude pogažen, nestaje ga kao sjene.“

Ili zar nije tako?!

Žalostni naš današnji sastanak to isto kaže i potvrdjuje. Tko je prekjučer u to doba i slutio, da će danas izkazati poslednju čast Ivanu Matijeviću ravnatelju ovoga zavoda, prateć ga do hladnoga groba. — Tko je i pomišljao, da će se u najboljoj snagi, u podpunom zdravlju od nas odieliti, gdje je mogao još dugo i dugo djelovati na slavu božju i korist domovine! Pa evo, na što nitko nije mislio, — čemu se nitko nije nadao, to se dogodilo; pa još k tomu na takav način, da se svačije srce potreslo i to tim jače i više, čim ga je tko bolje poznavao, čim mu je tko bliže bio. — Nam se dakako čini, da je Ivan Matijević prerano umro, a što je iznenada, to je, što nas najviše boli i žalosti!

Ali božjoj providnosti se drugačije svidjelo. Čovjek snuje, a Bog odredjuje. A i slovo božje nas uči, da se dug život ne računa po broju godina, nego po broju dobrih djela i zasluga i da nije nepripravna smrt za onoga, koji savjestnom točnosti obavlja svaki dan svoje dužnosti makar ga smrt i zatekla iznenada.

Pa tako i naš Ivan explevit tempora multa.

Pa to je, što želim kazati i za Ivana, — svim nam miloga pokojnika — njemu na slavu, a nam na utjehu!

Ivan Matijević rodio se je u Drenovcu 26. prosinca 1849. Pučku školu polazio je u rodnom si mjestu, nižju gimnaziju svršio u Požegi, a višu u Zagrebu, gdje je posvetiv se stališu svećeničkom svršio bogoslovne nauke na hrv. sveučilištu. Godine 1875. u kolovozu bude zaredjen u svećenika, a u rujnu bi poslan za kapelana u Gornju Rieku. Tu je ostao kratko vrieme, već 25. ožujka 1876. imenovan je nadstojnikom ovoga nadb. sirotišta. Tuj odpočima njegovo spasonosno djelovanje, koje je trajalo 12 i pol godina, ono se je doduše prekjučer svršilo, ali će sjeme, koje je on za to vrieme posijao, još dugo iza njega plodove nositi.

Kao svećenik svim nam je Ivan dobro znan kao pobožan i revan, te je s njim naša nadbiskupija izgubila jednoga od najboljih svećenika. U privatnom životu, osim svojih svećeničkih dužnosti, vršio je kao član pobožnih bratovština svoju privatnu pobožnost. Ali ne samo, da je sam bio pobožan, nego je želio i nastojao što primjerom, što naukom i opomenami na propovjedaonici i u izpovjedaonici i druge na pobožnost potaknuti, što nam najbolje potvrdjuju njegovi pitomci, rodbina i znanci. Nije bo nikada ni jedne propustio zgode, a da im nepreporuči molitve i revan polazak službe božje. On je u istinu bio svećenik secundum cor Christi; on se je veoma često izpoviedao, — on je bio pravi uzor svećenika, pa zato i žale braća svećenici za njim.

Ali za njim žali rodbina, u prvom redu stari otac, komu je Ivan bio slava i ponos, radost i utjeha, pomoć u starosti — od koga se je nadao, da će mu na samrti zatvoriti oči i za pokoj mu duše služiti sv. mise. — Žali jedinica seka, koja je za nj živila, poslie smrti majčine bila mu ne samo sestrica već kao majka, zato ju je i privinuo k sebi, da joj se oduži, da joj izkaže i dokaže svoju ljubav. Znao bi kazati, da mi nije seke, niti bi mogao, a ni hotio ovdje tako dugo se mučiti. — Žali brat, žale nećaci i ostali mu krvni rodjaci, jer su u njem izgubili svoga savjetnika u svakoj im nuždi i potrebi.

Ali kao nadstojnik i ravnatelj ovoga zavoda pokazao je što može uman i revan uzgojitelj svojimi pitomci polučiti — uzoran red koji vlada u zavodu — sjajan upravo uspjeh pitomaca u naucih najbolji su dokazi njegovoga neutrudivoga rada i nastojanja. Koliki ga roditelji blagoslivlju, što im je otčinskom brigom na djecu

pazio, koliki se pitomci širom domovine njega ugodno spominju, koliko će suza kanuti, kad dočuju, kad doznadu, da je nestalo izmedju živih onoga, komu su svoju nadu izručili.

Najpače žale za njim sadanji njegovi pitomci, koji su još do prekjučer podne slušali njegove rieči, njegove nauke i opomene.

Žale i plaču jer su izgubili ne samo poglavara, nego pravoga otca, najboljega si prijatelja i dobročinitelja.

Ali ima ih u Požegi, u okolici i širom domovine, koji poznaju vrline Ivanove pa ga obljubiše, s njim se sprijateljiše, pa zato je smrt njegova i njim ranila srce, jer kakav je bio Ivan prijatelj, iskren, odan i požrtvovan, to znademo mi svi, koji s njim pobliže drugovasmo. Svaki, koji je imao sgode i prilike bilo u privatnom poslu i razgovoru s njim se sastati, neće moći zaboraviti one ljubežljivosti, koja mu je bila prirodjena, te kao što nosi ime učenika ljubavi, tako je i njegov čitav život odisao pravom, nehinjenom ljubavi kršćanskom, pa zato žale za njim njegovi gimnazijalni drugovi sa ravnateljem na čelu, jer su u njem izgubili ne samo druga, nego pravoga si prijatelja. Žali i gimnazijalna mladež, jer je u njem izgubila svoga učitelja i propovjednika. Žale i svi drugi njegovi prijatelji, koje je on nosio u svojem srcu.

Kako je bio ljubežljiv i razgovoran svatko je rado s njim družio, ali on je i zaslužio to, a znao je i cieniti ljubav i štovanje drugih, pa zato ga rado vidiše u svojih družtvih.

Kao što je bio dobar i revan svećenik, požrtvovan sin i rodjak, uzoran uzgojitelj i vjeran prijatelj, tako ga je još jedna vrlina riesila, da je bio otvoren značaj i pravi patriota, Hrvat dušom i tielom. On se doduše nije bavio politikom, ali je ljubio svoj dom i rod.

Bio je pripravan za boljak domovine sve svoje žrtvovati, ali je držao, da svojoj domoljubnoj dužnosti tim se odužuje, ako u mlada srca, njemu povjerena usadi kreposti kršćanske, ako ih potakne na rad i marljivost, ako im uciepi značajnost, — pa to je on činio i to se je dokazalo· — Pa zato domovina naša Hrvatska gubi u Ivanu značajna sina, komu je za Bogom njegov dom i rod najprečji bio! — Štovani slušaoci! Iz ovo njekoliko rieči što sliedi drugo, nego da se na njem izpunjuju rieči sv. pisma „brevi tempore, explevit tempora multa“ — da je u kratko vrieme dug viek proživio! stekao si zasluga za rod, domovinu i crkvu — pa zato ga i zavoliše toliki mu štovatelji i prijatelji, kako to dokazuje i današnji tužni naš sastanak. Zato ga i odlikovao naš nadpastir, imenovav ga ravnateljem zavoda i u priznanje odlikovav ga čašću prisjednika preč. nadb. duh. stola.

Ali još veća čast i nagrada, nadamo se, da mu je u dio pala u onoga, koji sam o sebi kaže, da je merces magna nimis, da je on sam plaća naša najveća! Pa zato, ako je smrt njegova za nas nenadana, nije bila za Ivana nepripravna, jer se je cieloga života svoga pripravljao za taj čas vršeć savjestno svoje dužnosti — moleći se pobožno — često primajuć sv. sakramente. Ali veli sv. pismo: „etiam justus septies de die cadit“ pa zato je i naš Ivan, naš prijatelj, rodjak i znanac na razstanku se preporučao, da ga se sjetimo u svojih molitavah. — On ima pravo na to, to nam nalaže ljubav, koja nas je za života vezala! To nam preporuča i sv. pismo gdje kaže: „salutaris est cogitatio pro defunctio exorare, ut a peccatis solvantur“. Pa mi Ti dragi Ivane i obećajemo, da ćemo Te se dok živimo, ne samo ugodno sjećati nego i u svojih molitvah spominjati se Tebe. Uvjereni smo, da kako si nam za života bio mio drug i prijatelj, tako da ćeš nam i kod otca nebeskoga biti zagovornikom, da i mi sretno dospijemo onamo, gdje nadamo se, ako već ne gledaš, da ćeš do mala gledati lice božje.

Netugujte dakle braćo svećenici, — nejadikuj otče, sestro, brate i ostali mu rod. Utišajte srce prijatelji, — neplačite pitomci, — nismo mi Ivana izgubili, on se je samo razstao za vrieme od nas, njegovomu razstanku veselila se je njegova dobra, pokojna majka s kojom se je sastao.

Utješimo se dakle, naš Ivan živi životom vječnim i blaženim, što si i mi želimo; ako nam uspomena Ivanova bude uviek na pameti, ako i mi budemo savjestno dužnosti vršili, ako budemo puni ljubavi prama svakomu kao što je naš Ivan bio, onda ćemo se s njim opet sastati, onda nam neće biti žao ovaj biedni sviet ostaviti. — Mi to obećajemo Ivane — mi to želimo — Slava Ti!

Poslie govora služio je svečani Requiem preč. g. Ivan Bošnjak opat. Pod Requiemom je odsluženo 6 tihih sv. misa za pokoj duše Ivanove. — Poslie Requiema i odpjevanoga „Libera me Domine“ krenu sprovod iz crkve na groblje sv. Ilije istim redom, kojim dodje i do crkve. Sprovod je vodio sam preč. g. opat uz dvostruku assistenciju sub infula. Tako je ta svečana i žalostna povorka za najljepšega vremena kretala na groblje, gdje bude tielo pokojnikovo nakon opijela spušćeno u zidani grob, a gimnazijalna mladež odpjeva drugu tužaljku: „Oj mjesto blagog mira!

Raztajuć se s grobom našega nezaboravnoga Ivana uzdahnusmo i zavapismo svaki u sebi s Bogom Ivane! s Bogom! Lahka Ti bila zemljica! — **O. Jozo.**

Viestnik.

† Dr. Antun Kržan.

Prekjučer, u utorak dne 6. o. mj. malo prije sedmog sata u večer umro je naglom smrti od kapi Dr. Antun Kržan. Strašna ova viest silno je zatekla svakoga. Čovjek zdrav i jak, a još ni star, tako reći u tren se oka prestavio s ovoga u vječni život. Po običaju svome pod večer je otišao u svoju kuriju, da se porazgovori

s udovom tetkom svojom i dvoje djece njezine. Kad se približavao sedmi sat, ustade da podje na večeru u dvor nadbiskupov, al ga nješto pritislo kod srca, on zajaukne i padne — da se više ne ustane. Poletili po svećenika i liečnika. Onaj dojuri i dade mu posljednju utjehu sv. vjere, a ovaj je mogao još samo konstatovati, da se je veliki duh pokojnikov već odielio od tiela.

Pokojnik se rodio 8. lipnja 1835. g. u župi Marija Gorica u Zagorju. Već u pučku školu došao je pokojnik u Zagreb, gdje je kao siromašan djak imajući stan i obskrbu kod Franjevaca svršio i šest gimnazijalnih razreda. Kao uzoran djak došao je god. 1854. u sjemenište odlučivši život svoj posvetiti službi božjoj.

Poletan i zanosan duh željeznom se marljivošću prihvatio nauka. Pak kad je sljedeće godine 1855. poglavarstvo poslalo pokojnog J. Medura u Rim na nauke u glasoviti zavod Germanicum, i pokojnikova je duša hlepila za vječnim gradom, da u središtu kršćanstva, na samom izvoru crpa hrane duševne. I doista sam, svojim nastojanjem, bez priedloga poglavarstva, znao je pokojnik postići, da su ga primili u rečeni zavod u Rimu, kamo je došao pod konac godine 1856.

Sedam je godina sproveo u tom zavodu sabirući kao marljiva pčelica plodove znanja, što su ih naslagali najveći umovi. Tu je imao kao drugove mladiće, koji su poslije kao muževi slovili ili još slove kao prvi učenjaci katolički. Spominjem pok. *Scheebena, Huga, Eggera, Gutberleta, Duponta,* sve sama dobro poznata imena u katol. literaturi. Al medju svimi je ovimi bio prvi Dr. Kržan, što je još ove godine potvrdio našemu suradniku bivši pokojnikov kolega P. Beringer sada Isusovac i pisac u Rimu. U Rimu ga zvali *terribilis Croata.*

Vrativši se g. 1863. iz Rima kao doktor filosofije i teologije bio je odmah iste jeseni imenovan nastojnikom i profesorom filosofije u nadb. sjemeništu. Za slavu božju i spas duša revnostan uz ovu službu jako je mnogo i rado propoviedao i izpoviedao u samostanu milosrdnica, a i do smrti je svoje ostao izvanredni izpoviednik milosrdnica.

Odmah sljedeće godine preuzeo je pokojnik i njem. propoviedi u crkvi sv. Katarine, koju je službu obavljao revno i požrtvovno punih 10 godina. Poslije smrti pok. Klemenića postao je profesor specijalne dogmatike, i kao takav pozvan je kod osnutka hrvatskog sveučilišta u sbor sveučilištnih profesora. Dne 31. pros. 1870. imenovan je prosinodalnim eksaminatorom, a 3/11. 1875. začastnim prisjednikom nadb. duh. stola. God. 1876/7. bio je rektor magnificus, kojom se je prilikom proslavio svojim rektorskim govorom. Iste je g. 1877 (7/3.) bio imenovan izvjestiteljni prisjednik nadb. duh. stola, a tad je već bio ravnatelj kr. pl. konvikta, koju je službu obavljao 3 godine. Godine 1879. postao je kanonik zagreb. i ravnatelj nadb. sjemeništa, al je ovu potonju službu po želji uzoritoga nadpastira morao u brzo zamieniti najtežom službom; uzoriti ga imenovao svojim kanonikom pobočnikom. U ovoj ga težkoj službi zatekla i nenadana smrt. God. 1886. postao je opat s. Petri de Požega.

Ovako je pokojnik služio biskupiji. Što je on vriedio kao profesor i pisac, svjedoci su njegovi djaci i njegov književni rad. Ne samo teologiju već i filosofiju i prirodne znanosti poznavao je do zadnjih tančina, kao što je uz njemačku poznavao podpuno i talijansku, francezku i englezku filosofsku i prirodoslovnu knjigu. —

Kraj tolikog znanja jedva si možeš pomisliti čovjeka čednijega, a blažega ni kako. Pak kako je bio prema svakomu blag i mil, neka mu i Gospodin bude milostiv, neka primi vjegov duh u kraljestvo mira i ljubavi.

Oporučno je blagi pokojnik ostavio prvostolnoj crkvi 1000 for., samostanu milosrdnica 1000 for. i prebendarskomu sboru za godišnju sv. misu 500 for.

Danas u $9^3/_4$ sakupilo se na kaptolu sve što je najodličnijeg u Zagrebu. Pokojnika prevezoše ponajprije u prvostolnu crkvu uz pratnju presv. gosp. Gašparića s velikom asistencijom. Presv. gosp. odpjevao je svečani „requiem“ i obavio absoluciju. U crkvi vidjesmo na koru nad sakristijom uzoritoga nadpastira, u svetištu preuzv. g. bana i odjelne predstojnike s mnogimi drugimi višimi činovnici, preuzv. gg. generala Ramberga, Musulina i više vojn. častnika, više sveuč. profesora itd. Dakako da je bio i cio kaptol i kler zagrebački.

Kola su bila mnogobrojnimi vienci okićena. Poslije obavljene funkcije u prvostolnoj crkvi, odpratio je proarhidjakon preč. g. Mikić uz asistenciju smrtne ostanke miloga pokojnika na centralno groblje, a pratilo ga je veliko množtvo naroda. R. i. p.

— Danas su klerici dovršili duhovne vježbe, koje je vodio Isusovac veleč. P. Brixi.

— (Restauracija stolne crkve). Preko cieloga ljeta niesmo donesli nikakovih izvještaja o radnjah na stolnoj crkvi, a to ne možda kao da se nije radilo, usuprot radilo se je podvostručenimi silami kako na pročelju crkve tako i u klesarnicah, samo da se za ovu godinu predložene radnje uzmognu izvesti i izgraditi.

Drago nam je, što vidimo, da su u proljeću označene radnje[1]) na vanjštini pročelja i zbilja dovršene i time učinjen velik korak u preduzetoj restauraciji crkve.

Radilo se ponajviše na pročelju crkve. U veliki okrugli roseton prozor nad glavnim portalom, koji je već prošle godine bio zgotovljen, umetnuta su rebra i stakla.

Nad njegdanjom glavnom okružicom dolnje fasade (Hauptgesims) podignuta je u visini od 12 metara srednja fasada, koje sredinom su probijena 3 velika šiljata prozora; a u istoj visini dogradjen je i drugi novi toranj, dočim je stari južno zapadni do iste visine rekonstruiran i obložen.

U dva ova visoko-šiljasta prozora srednje fasade postavljena su već rebra i željezne veze, dočim su za treći prozor kraj staroga tornja takodjer dogotovljene

[1]) Vidi br. 16. t. g.

samo ne umetnute, pošto ovaj još kao otvor služi, kojim se materijal gore doprema. Gornji lučni zaglavci srednje fasade, koji su ove godine podignuti, odgovaraju onom lukovnom nakitju dolnje etage, te su izvedeni kako na novom sjevero-zapadnom tornju tako i cielom pročelju, dočim se na starom tornju baš sada dok zima i vrieme dopusti radi i za ovu godinu dovršuje. U nutarnjosti staroga prama novomu tornju izdubena su dva otvora koje spaja odugi opekami sagradjen prolaz (hodnik) na koji će se zatim upirati zabat srednje fasade. Nad gornjimi lučnimi zaglavci srednje fasade, koji su jur zgotovljeni, postaviti će se još dvie vrste tesanca kamena, koje će sačinjavati okružicu i time završiti srednju etageu a neposredno nad tom okružicom doći će prva galerija, koja će imati sredinu te fasade okruniti. Kamen tesanac za tu gornju okružicu kao i za galeriju je većim dielom već pripravljen i izradjen, te će se u proljeću odmah postavljati. Ogromni komadi kamenja leže pred stolnom crkvom stranom već izradjeni, a stranom će se tečajem zime u klesaonici izraditi, a svaki dan se još kamen dovaža iz vrabčanskog kamenoloma, da se zidarom za proljeće dovoljno posla pripravi.

Uzevši u obzir, da se mnogo vremena i silâ gubi i da je mnogo teže dok se staro kamenje i zidovi izbiju i novim zamjene, zatim nepogodno vrieme i blagdane kada se nije radilo, mora svaki priznati, da je ove godine neobično mnogo izgradjeno, a i dosta novčanih sredstva priteklo, pošto je Uzoriti g. *kardinal-nadbiskup* osim redovitih 5000 for. još *20.000* kao i prošle godine za dogradnju stolne crkve darovao. Ove godine potrošeno je do 30.000 for.

U nutarnjosti stolne crkve se nije ništa radilo premda je u izgled stavljen bio žrtvenik sv. Križa. Stvar se zavlačila, dok se odlučilo, da li će biti od drva ili kamena i uz koju cienu? Gradjevni odbor stolne crkve držao je radi toga žrtvenika odborsku sjednicu i prihvatio predloženi nacrt arhitekta Bollé-a.

Prema njemu indi na oltarnom stolu (mensa), koj sada već postoji izklesan od biela kamena, postavit će se glavni dio oltara, i to malom iznimkom, sav od ovakova biela kamena kakav je i oltarni stol, a to tako, da će se na postojeći jur oltarni stol staviti najprije od biela kamena tako zvana „praedela" ili podnožje, na kojem će stojati glavni dio oltara.

Ova pako „praedela" ili podnožje dieli se u 5 lukovnih uložnica ili izdubaka (Bogen-Nischen), koje će biti listnatom ornamentikom bogato urešene. U sredini svake ove lukovne uložnice po jedna je u kamenu izklesana ruža, za to, da se u nju smjesti reliquia, i to pod staklo. Na tlu iste „praedele" kameni je podnožak za sviećnjake; nad „praedelom" pako bili će kamena pruga ili vienac trsovim lišćem ukrašen.

Nad „praedelom" počima istom glavni dio oltara, ali taj neće biti naprosto samo na crkveni zid naslonjen, već će biti od zida nešto napred pomaknut, te će izgledati kao dublja uložnica (tiefere Nische). U toj uložnici smještena će biti i to na stalkih tri kamena kipa, i to u sriedi: propetoga Isusa, a sa strane matere mu sv. Marije i sv. Ivana.

Ovu uložnicu ili glavni oltarni diel, okviruje sjedne i druge strane kameni okvir, koj ima na strani po dvie lišćem urešene „lisene" a medju njima okrugao kameni stup. Ovaj postranični kameni okvir svršava se na vršku liepim baldakinom, te će pod svaki biti smješten po jedan angjeo. Toli listna ornamentika „lisena" koli baldakini biti će mjestimice pozlaćeni. Glavni dio oltara svršava se ornamentiranim zabatom (Giebel), koj ima na vrhunca krestušac (Kreuzblume). U tom zabatu u sriedi jest oveća kamena ruža, a u svakom od trih kutova po jedan Serafin.

Sve ovo biti će od *bieloga viničkoga kamena*, kakov se obično uzima za oltare u stolnoj crkvi; no ipak za onih 5 stupića u „praedeli" i za ona dva stupa medju okvirnimi „lisenami" uzet će se crni mramor.

Da se glavni dio oltara većma iztakne, njegovo će se cielo zaledje iza kipovah obložiti crnimi mramornimi pločami, koje će biti rezbarskom radnjom urešene poput saga, i dielomice pozlaćene.

U ostalom sva i listovna i profilna ornamentika, biti će prema zahtjevu umjetnosti pozlaćena.

Što se napokon tiče mjere cieloga toga oltara, navodimo, da mu je visina od tla do najvišega vrška 8·56 m.; a širina 2·90 m. Kipovi bl. dj. Marije i sv. Ivana bez stalka visoki su svaki 1·40 m. dočim sam križ sa stalkom visok je 3·20 m.

Izradjen troškovnik za izgradjenje ovoga oltara i za podpuno njegovo urešenje, pokazuje svotu od 4767 f. 44 n.

Odbor je svakako želio, da bude taj oltar, što krasniji, ili sav ili kipovi bar od biela mramora, nu odbor, pošto dozna, da bi sav oltar, ako bi se radio u mramoru stojao do 16.800 for., a kad bi se samo u mramoru izklesala tri njogova kipa, da bi stojao do 8100 for., to jer i sama crkva zahtjeva za dogradnju silan novac, osta kod prvobitnoga i nacrta i materijala, prepustiv finiju i skupocieniju radnju sretnijoj budućnosti.

Uzoriti gospodin kardinal, kojemu je odbor podnesao svoj predlog, odlučio je i dopustio da se taj žrtvenik nješto ljepše izgradi sa svotom od 8100 for.

Javna zahvala.

Presvetla gospoja Emilia i kćerka joj gospodjica Malvina Pogledić blagoizvoliše darovati crkvi sv. Marije u Stenjevcu za veliki žrtvenik antipendium ili obvitak oltarni od velike vriednosti, koj bi i svakoj katedralki na ures bio — na čemu se podpisani zajedno sa župljani sniženo zahvaljuje.

U Stenjevcu dne 29. Listopada 1888.

Mihalj Milković,
župnik.

Urednik dr. **Ante Bauer.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 46. U Zagrebu, 15. studena 1888. **Tečaj XXXIX**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Nješto braći svećenikom na razmišljanje.

U broju 37. Katol. Lista o. g. spomenula je neka plemenita duša, kako bi zgodno bilo, da se podigne „svećenički dom", u kojem bi iznemogli i umirovljeni svećenici naše nadbiskupije našli prikladno zaklonište i potrebitu njegu, te bi mogli svoje zadnje dane mirno provesti i posvetiti svomu duševnomu spasenju.

To je svakako stvar vele plemenita i vriedna, da o njoj razmišljamo. Prije nije bilo od potrebe svećenika naročito dušobrižnika, kad je ostario i iznemogao, postaviti u stanje mira i doznačiti mu mirovinu u gotovu novcu. Potrebštine bile su manje, privreda veća i s toga i crkvena beneficija dosta jaka, da osiguraju pristojnu eksistenciju i iznemoglu beneficijatu i drugu, koji bi mjesto njega obavljao službu. No tempora mutantur! Potrebštine postale su veće, privreda manja, a crkvenim nadarbinam pala je snaga i svakim danom sve više pada. S toga je trebalo drugim načinom obezbiediti život svećenikom, kojim nemoć ili starost ne da, da dalje službuju. Blagodarne ruke biskupâ i klera stvorile su posebne fondove, iz kojih se iznemogloj braći daje godišnja mirovina. Takav fond ima — hvala budi Bogu — i naša nadbiskupija. No drugo je pitanje: može li u nas svećenik starac ili nemoćnik s onom mirovinom, koju iz toga fonda dobiva, osigurati si onakovu eksistenciju, kakova mu ipak dolikuje, i onakovu njegu, kakovu potrebuje? Po onom što smo do sada izkusili, odgovor na to pitanje ne će biti povoljan, a tko poznaje prilike, u kojih danas živimo, ne će se ni malo čuditi, što umirovljeni svećenici tako često mole, da im se mirovina povisi ili barem neka izdašnija podpora dade. Srećan onaj, koji ima „bona patrimonialia" ili koji si je na župi mogao prištediti znatniju glavnicu; ali tih je malo i po svoj prilici bit će ih sve manje. Srećan je i onaj nemoćnik, koji u prijatelja za jeftinu cienu nadje stan i hranu i podvorbu; ali te sreće ne nadje svaki, i ko je nadje nije danas siguran, da će je i sutra uživati. Smrt mu može ugrabiti prijatelja, druge prilike i neprilike mogu nastati, s kojih prijatelj ne može starca dulje držati u kući, a drugo jeftino i prikladno mjesto nije tako lahko naći. Ponajviše jest i bit će umirovljen svećenik prinudjen da živi samo o mirovini, koju dobiva. A kako da si s tom svoticom uredi život i pribavi potrebitu obsrbu? Za svećenika starca, iznemogla i osamljena to je gotova nevolja. Tako svećenik dušobrižnik navršivši liep niz godina u dosta tegotnoj službi mjesto da u stanju mira zaista uživa zasluženi pokoj, treba da se pod stare dane bori s novimi brigami. Već s tih razloga učinio bi veliku zadužbinu, koji bi pripomogao, da nemoćan, umirovljen svećenik ima mjesto, gdje se može mirne duše smjestiti i gdje će naći obskrbu, njegu i sve što starcu treba i što razborito iskati može, i to za cijenu, koju mu baš ne bi bilo težko namiriti od godišnje mirovine

A kako da se to postigne? Onako kako se postiglo i drugdje. T r e b a d a i m a m o i m i u z m i r o v i n s k u z a k l a d u i p o s e b n u, p r i k l a d n o u r e d j e n u k u ć u z a n e m o ć n e, u m i r o v l j e n e s v e ć e n i k e, — „s v e ć e n i č k i d o m".

Takove su kuće (Priester-Deficienten-Emeritenhäuser) i u drugih biskupijah velika blagodat za ostarale ili nemoćne svećenike. A kolika je utjeha i za mladjega svećenika osobito na slabijem beneficiju, kad ga ne mora mučiti misao i briga, kako će pod stare dane živjeti, jer ima mjesto, gdje mu kršćanska ljubav daje ono, što je ostarjelu ili obnemoglu čovjeku najpotrebitije: mir i njegu. Takovu kuću htjeti

i u nas podići, nije nikakova nova misao. Upravo za tu svrhu, za umirovljene, nemoćne svećenike sagradio je biskup Vrhovac veliku dvokatnu kuću i pripojio sjemeništu. No ta je kuća sada sasvim ustupljena sjemeništu nadbiskupijskomu za onaj dug, koji je zaklada nemoćnih svećenika dugovala sjemeništu i koji je dug koncem g. 1874. narastao na 52,542 fr. 93 novč. Izp. Ordines Circulares Archidioec. Zagrab. nr. 2574 ex 1875.

Želeći sada osnovati takovu kuću nije drugo, nego da započnemo stvar iz nova; a što ćemo prije započeti, to ćemo i prije dovršiti. Ajde dakle, da se zamislimo u to „svoje" pitanje, da iznesemo svoje misli i predloge i da izpitavši sve odaberemo ono, što će se pokazati kao najshodnije.

O potrebi ili barem koristi „svećeničkoga doma", koji bi ponajprije imao biti „dom" za ostarjelu i iznemoglu braću, ne treba da još trošimo rieči. Misao je ta tako plemenita, da joj nitko ne može biti odlučan protivnik. Bit će nam s toga lahko složiti se u načelu, ako i ne budemo u drugih pitanjih svi jedne misli.

Tri su poglavita pitanja, o kojih treba da razpravljamo.

Prvo je pitanje: kakova bi imala biti ta kuća t. j. kako udešena i uredjena?

Drugo je pitanje: gdje da se sagradi taj „svećenički dom"?

Treće je pitanje: kako da se namakne novac potrebit za gradjenje i za uredbu takove kuće.

Neka nam bude dozvoljeno najprije ovo posljednje pitanje pretresati, jer odlučilo se urediti „svećenički dom" kako mu drago i podići taj dom bilo gdje mu drago, bez novaca — ništa. A odkuda nam novac? Nema druge, nego da taj novac složi i sakupi svećenstvo. No nije li — da blago kažemo — velika smjelost, od našega svećenstva iskati, da prinosi nove priloge i nove žrtve, kad se od toga svećenstva i onako već ište žrtva na žrtvu? Može li i hoće li takav poziv naći odziva u svećenstvu, koje je već i onako obterećeno i preobterećeno kojekakovimi daćami i nuždnimi i dragovoljnimi? Zaista tko u današnje doba hoće da stupi pred kler s takovim pozivom, treba da ima jaku vjeru i veliko pouzdanje u podatljivost našega svećenstva. Ali zar je ta vjera zbilja uzaludna i to pouzdanje nerazložito? Da se danas iznese kakova patriotična misao, koja se ne da ostvariti bez velikih, materijalnih, novčanih žrtava, mi smo uvjereni, da bi naše svećenstvo i opet pokazalo onu požrtvovnost, koju je do sada u toliko zgodâ liepo zasvjedočilo. A nije li takodjer patriotična misao osigurati dostojnu eksistenciju onim, koji su u svećeničkoj službi ostarjeli i obnemogli?

Naše je doba doba udruživanja. Ljudi jednoga zvanja i zanimanja žele biti ujedinjeni i jednoga mišljenja barem ondje, gdje se radi o interesu ili o časti njihova zvanja i striliša. I to ih upravo čini jake te im pribavlja ugled i štovanje. To isto vriedi i za kler, ako ikada a to u sadašnje doba. A ne bi li upravo osnovanje „svećeničkoga doma" dokazalo, da smo barem u stvarih, koje se tiču nas i našega zvanja, „cor unum et anima una"?

Evo naši su pučki učitelji sagradili u Zagrebu velik „učiteljski dom." Mi smo se divili onomu oduševljenju, onoj ljubavi i požrtvovnosti, s kojom su pučki učitelji i najoskudniji od njih obilne prinose davali za taj dom. Jedva su minule tri godine, što se medju njimi pokrenula misao osnovati „učiteljski dom", i evo danas taj „dom" stoji, i pučki učitelji mogu s ponosom pokazivati na tu zgradu, jer je u istinu liep spomenik njihove bratske sloge i požrtvovnosti. A kad su si pučki učitelji mogli sagraditi svoj „dom", zar da svećenstvu naše biskupije uzmanjka volje i snage, da podigne dom za svoje nemoćne drugove? Pa zar bi zbilja tako ogromna i prekomjerna bila žrtva, koju bi trebalo da pojedinac prinosi za tu svrhu?

U našoj biskupiji ima preko 550 svećenika. Uzmimo, da je njih 200 pripravno, kroz nekoliko godina svake godine prinositi po 20 fr., a drugih 200 pripravno svake godine dati prinose po 10 for., to čini na godinu svotu od 6000 for. Eto za 10 godina glavnice preko 63.000 for., a više ne bi ni trebalo. Uzeli smo u taj račun samo onaj minimum prinosâ, koji bi se svake godine lahko mogao sakupiti; bude li veće spremnosti, nadju li se dobrotvori, koji će tomu podhvatu pokloniti i znatnije darove, sabrat će se ona svota i mnogo prije.

Uzeli smo da od 550 svećenika 150 ništa ne može dati za ovdje pomenutu svrhu, da ih 200 može kroz nekoliko, najviše kroz 10 godina prinositi svake godine 20 for., a 200 svake godine po 10 for. Mislimo, da su te naše suposicije čedne, i da ono, što bi se po tom računu od pojedinaca iskalo, ne bi nadmašilo materijalna sredstva našega svećenstva. Bez žrtava, bez truda i borbe nema dakako ništa u ljudskom životu. Što je u ljudih veća spremnost na žrtve, to je i uspjeh sjegurniji i sjajniji. No da se žrtve u istinu čine, nije dosta, da ima čovjek sredstva, da može žrtvovati,

već treba, da ima i volju k tomu i da hoće, da prinosi žrtvu. A hoće li naše svećenstvo biti spremno prinositi žrtve, što ih ištemo? Ima li razloga nadati se tomu? — Mislimo, da je svakako vriedno barem pokušati. Misao je liepa, plemenita; ako je ostvarimo, bit će svima na čast a mnogim velika, bezcjena blagodat. Naš se kler odlikuje plemenitimi osjećaji, vazda stupa u prvom redu gdje se god radi o primicanju i podupiranju dobrotvornih svrhâ. To nas hrabri i utvrdjuje u nas pouzdanje, da će i u toj stvari naše svećenstvo drage volje učiniti što može.

(Dalje će sliediti.)

Poviest Vulgate.

(Dalje.)

5. Iz onoga što već rekosmo nitko ne će podvojiti, da je sv. Jeronim bio skroz darasao, da izpuni sve dužnosti dobra prevoditelja sv. knjiga. Slušao je po raznih školah eksegetskih sve ponajbolje tumačitelje, i što njihovom pomoću što svojom marljivošću, uzpeo se je tako visoko u razumievanju sv. pisma, da mu u njegovo doba ne bijaše premca; jeziku hebrejskomu s koga je prevadjao, učio se je od najglasovitijih židovskih učitelja; — a kraj toga bio se je već i u prevadjanju znatno uvježbao prevevši na latinski mnoga grčka djela.

Prevodeć služio se je onakvom latinštinom, kakova je bila u porabi kod izobraženih ljudi onoga vremena, nu ipak jezik u drugih njegovih djelih, mnogo je čišći, nego li u ovomu prievodu. To je lako moći razumjeti. Sv. Jeronim bio je od malih nogu priviknuo staromu prievodu napisanom pučkim jezikom, i tako jedva je moglo biti a da ga koji put ne nasljeduje, bilo u izboru bilo u razporedbi rieči. I nije samo nehotice segnuo kad i kad za prostijim izrazom, nego više puti i navlaš, hoteći da bude puku bolje shvatljiv. Sv. doktor piše o tom: „Illud semel monuisse sufficiat nosse sue cubitum et cubita neutrali appellari genere, sed pro simplicitate et facilitate intelligentiae vulgique consuetudine ponere et genere masculino. *Non enim nobis curae est vitare sermonis vitia, sed Scripturae sanctae obscuritatem quibuscunque verbis disserere.*“ [1]) On navodi još i treći razlog, koji je kriv mnogomu barbarizmu i hebraizmu, što se ušulja u njegov prievod: „Omnem sermonis elegantiam et latini eloquii venustatem stridor lectionis hebraicae sordidavit. . . Quid autem profecerim ex linguae illius infatigabili studio, aliorum judicio derelinquo: ego quid in mea amiserim, scio.“ [2])

U svojemu prievodu ponajvećma niti se je odviše držao rieči, niti je od njih odviše odstupao, nego je vierno i jasno smisao izražavao. A da je sv. doktor, koliko je bilo moguće, pazio i na eleganciju sloga, dokazuju sva ona mnoga mjesta, gdje je majušne fraze, koje Hebreji običavaju nadovezivati jednu na drugu, zgodno zaokružio, te savio u liep oveći period. Izbjegavao je takodjer brižno prekomjerno gomilanje nepotrebnih rieči i često ponavljanje, kojim obiluje stil hebrejski. [1]) — U predgovoru ka knjizi Propovjedniku kaže: „De Hebraeo transferens, magis me Septuaginta Interpretum consuetudini coaptavi: in his dumtaxat, quae non multum ab Hebraicis discrepabant. Interdum Aquilae quoque et Symmachi, et Theodotionis recordatus sum, ut nec novitate nimia lectoris studium deterrerem, nec rursum contra conscientiam meam, fonte veritatis omisso opinionum rivulos consectarer.“ [2]) Premda je ovo rečeno samo ob ovoj jednoj knjizi, vriedi ipak i o drugih, jer se mnogimi primjeri dade dokazati, da se je dosta često osvrtao na spomenute grčke prievode, naročito pako na Sedamdesetoricu. Osobitu je bio marljivost i pomnju uložio kod prevadjanja knjige Jobove, što nam on sam ovako pripovieda: „Memini ob intelligentiam hujus voluminis Lyddaeum quemdam praeceptorem, qui apud Hebraeos primus haberi putabatur, non parvis redemisse nummis: cujus doctrina an aliquid profecerim nescio, hoc unum scio non potuisse me interpretari, nisi quod antea intellexeram.“ [3])

---

[1]) Sv. Jeronim In Ezech. 40, 5. (Migne 25, 378.).

[2]) Sv. Jeronim Comment. in epist. ad Gal. lib. III. Prolog. (Migne 26, 399.).

---

[1]) Tako n. pr. 1. Mojs. 39, 19s. glase doslovce u tekstu hebrejskomu: „Et factum est, quum audiret dominus ejus verba uxoris suæ, quæ locuta erat ad ipsum dicens: secundum verba hæc fecit mihi servus tuus; et exarsit ira ejus, et sumpsit dominus Josephi eum et posuit eum in domum castelli, in locum, in quo vincti regis vincti sunt, et erat ibi in domo castelli.“ Sv. Jeronim prevadja to ljepše i jednostavnje ovako: „His auditis dominus, et nimium credulus verbis conjugis, iratus est valde: tradiditque Joseph in carcerem, ubi vincti regis custodiebantur, et erat ibi clausus.“ — 2. Mojs. 40, 12 ss. doslovce: „Et adduces Aaron et filios ejus ad fores tabernaculi fœderis et lavabis eos aqua. Et indues Aaroni vestes sanctitatis et unges eum et sanctificabis eum et erit sacerdos mihi. Et filios ejus adduces et indues eis tunicas; et unges eos sicut unxisti patrem eorum et erunt sacerdotes mihi; et erit, ut sit illis unctio eorum in sacerdotium aeternitatis in generationes.“ Sv. Jeronim to prevodi: „Applicabisque Aaron et filios ejus ad fores tabernaculi testimonii et lotos aqua indues sanctis vestibus ut ministrent mihi, et unctio eorum in sacerdotium sempiternum proficiat.“ — Ovakovih primjera imade mnogo. Vidimo odatle da je zbilja istina ono, što kaže u poslanici pisanoj sv. Augustinu, gdje obrazlaže svoj prievod: „De ipso Hebraico, quod intelligebamus, expessimus: *sensuum potius veritatem, quam verborum ordinem interdum conservantes.*“ Sv. Jeronim ad S. Aug. ep. 112, 19. (Migne 22, 928.).

[2]) Sv. Jeronim in Eccl. Præf. (Migne 23, 1011.). Ovdje on stvar vrlo pretjerava, kad kaže za tekst hebrejski, da je *fons veritatis*, a za rečene prievode, da su samo *opinionum rivuli.* Nego na ovo ćemo do skora opet doći.

[3]) Sv. Jeronim in Job Præf. (in prologo galeato).

*

Nu uza sve svoje prednosti, nije ipak prievod Jeronimov prost od svih nedostataka. Ne doduše često, ali ipak gdjegdje drži se odviše rieči hebrejskih, i radi toga je malo nejasan; drugdje opet, čini se, nije bio točno proniknuo smisao izvornika, ili svoj privatni smisao stavlja mjesto smisla sv. pisca.[1])

A nije se baš ni čuditi, što nije svoje djelo u svemu dotjerao do savršenosti, jer je nekoje knjige zbilja odveć naglo preveo. Tri knjige Salomonove (Priče, Propovjeduik, Pjesmu nad Pjesmami) zove sam radnjom od tri dana — tridui opus[2]); a tako i sa knjigom Tobijinom bio je gotov u jedan dan. Knjiga Tobijina napisana je izvorno haldejski, koji je jezik sv. Jeronim malo slabije poznavao, pak evo što veli kako si je u tom pomagao: „Quia vicina est Chaldaeorum lingua sermoni Hebraico, utriusque linguae peritissimum loquacem reperiens, unius diei laborem arripui: et quidquid ille Hebraicis verbis expressit, hoc ego accito notario, sermonibus Latinis exponui."[3]) — Brzina ova pokazuje da kako, da je sv. Učitelj velikom lakoćom i okretnošću obavljao ovakove poslove, nu mogla je takodjer biti izvorom mnogoj netočnosti u prievodu.

Nu sve dobro promisliv, kritici ipak ni malo ne dvoje uztvrditi, da je prievod Jeronimov, i uz svoje mane, medju svimi starimi prievodi još najbolji, i to ne samo medju latinskimi nego i grčkimi, te da od svih nema ni jednoga, koji bi bio tolikom točnošću i jezgrovitošću izrazio prvobitni tekst kao što je to učinio naš Doctor Maximus. Ovo nije mnienje samo katolika, kojih hvalenja u vlastitoj stvari bi se možda komu mogla pričiniti sumnjiva; dandanas to iskreno priznavaju i protestanti.[1])

Sv. Jeronim umrie 30. rujna godine 420. u Betlehemu. Njegovi ostanci počivaju sada u Rimu u velebnoj crkvi Bogorodičinoj, zvanoj Santa Maria Maggiore. — Život sv. Jeronima nalazimo najbolje karakterisan u dialozih Sulpicija Severa: „Totus semper in lectione, totus in libris est, non die, non nocte requiescit; aut legit aliquid semper, aut scribit";[2]) pak tim putem hodeć i uztrajuć na njem, zavriedio je da postane, kako liepo veli Cassijan: „Catholicorum magister, cujus scripta per universum mundum quasi divinae lampades rutilant!"[3])

6. Prievod sv. Jeronima naidje na mnoge protivnike. Nekoji su na nj navaljivali i ne poznavajuć ga pravo, a bilo je i takovih, koji su, kako se čini, sv. doktoru malo zavidili. Ovim on odrješito i sasvim dobro odgovara: „Legant prius, et postea despiciant; ne videantur, non ex judicio, sed ex odii praesumptione ignorata damnare"[4]); i na drugom mjestu: „Nemo enim cogitur legere quod non vult. Ego petentibus scripsi, non fastidiosis; gratis non invidis; studiosis non oscitantibus."[5]) Nu ne da se tajiti, da si je sv. Jeronim i sam mnogo kriv, što je njegov prievod imao toliko neprijatelja. Od onoga vremena naime, od kako je bio počeo prevadjati hebrejski tekst, bio se je takodjer malo odveć zanio za njim, kako to dovoljno pokazuju i sama imena: *„hebraica veritas"*, *„fons veritatis"*, kojimi ga je nazivao; a za prievod Sedamdesetorice, s kojim su zapadni kršćani

---

[1]) 1. Mojs. 49, 22. prevadja: „Filius accrescens Joseph, filius accrescens et decorus aspectu: filiæ discurrerunt super murum" etc. Bilo bi bolje i jasnije: „Filius frugiferæ arboris Joseph, filius frugiferæ arboris (plantatæ) juxta fontem, (cujus) filiæ (i. e. rami vel propagines) ascendunt super murum-" — Is. 11, 10: „erit *sepulchrum* ejus gloriosum, mjesto: erit *requies* ejus gloriosa. Svatko vidi, da je njegovim prievodom znatno suženo značenje ovoga mesijskoga proročtva. Rieč naime *requies*, osim groba, gdje je takodjer Spasitelj počivao, obuhvaća i cieli njegov blaženi život, koji nam po nauku sv. Crkve ovako u kratko predstavlja Angjeoski Doktor: „Anima Christi a principio suæ conceptionis fuit gloriosa per fruitionem divinitatis perfectam. Est autem dispensative factum, ut ab anima gloria non redundaret in corpus, ad hoc quod mysterium nostræ redemptionis sua passione impleret. Et ideo, peracto hoc mysterio passionis et mortis Christi, statim anima in corpus in resurrectione resumptum suam gloriam derivavit; et ita factum est corpus illud gloriosum." (3. p. q. 14. a. 3.). Zar se ne može sve ovo najpunijim pravom nazvati *requies gloriosa?* Sam Jeronim priznaje da hebrejsku rieč מְנֻחָתוֹ (menuchatho) svi drugi prevedoše *requies ejus*, nu on da je ovdje uzeo zato sepulchrum mjesto requies *„ut manifestum legenti sensum faceret."* (Migne, 24, 149). To nije bilo potrebno, a smisao, koji je čitatelju jasnim učinio, valjda je samo njegov posebni. Is. 45, 8: „Nubes pluant justum (mjesto: justitiam), aperiatur terra et germinet Salvatorem, (mjesto: salutem). Ovim načinom imena konkretna stavljajuć mjesto abstraktnih, stvari koje su rečene o mesijskomu kraljevstvu, prenaša on na osobu Mesijinu. — Više ovakovih mjesta naći je kod R. Cornelya Introduct. gen. pag. 426s., i kod Fr. Kaulena Geschichte der Vulgata pag. 173ss.

[2]) Præf. in libros Salom. (in prologo galeato).

[3]) Præf. in Tob. (ibid.).

[1]) Evo nekoliko takovih svjedočanstva: Hævernick Einleit. I. p. 414 „Seine im Ganzen sehr wahren hermeneutischen Principien . . . machen seine Arbeit zu einer der ausgezeichnetesten Leistungen des kirchlichen Alterthums"; Keil Einleit. p. 572 „Seine Uebersetzung . . . übertrifft alle alten Versionen an Genauigkeit und Treue." Ova dva navedena broje se medju tako zvane ortodoksne protestante, nego kako oni, tako sude i racijonaliste, n. pr. De Wette-Schrader Einleit. p. 137 „Vermöge seiner Sorgfalt . . . brachte er vielleicht das Vortrefflichste zu Stande, was in dieser Art das ganze Alterthums anzuweisen hat"; Bleck-Wellhausen Einleit. p. 598 „Die Arbeit im Ganzen ist von unbefangenen Richtern allezeit als sehr gelungen anerkannt; Diestel Geschichte des A. T. p. 93 „Unmittelbar aus dem hebr. Text geschöpft, meist in möglichst gewandter Sprache, mehr auf die Wiedergabe des rechten Sinnes als auf sklavische Wörtlichkeit gerichtet, erhielt sie mit vollen Recht den Rang einer Vulgata.

[2]) Sulp. Sever dial. I. cap. VII. (Migne 22, 215.)

[3]) Cassijan lib. VII. de Incarnatione (Migne 22, 216).

[4]) Ad Paulam et Eustochium in Is. præf. (in prolog galeato).

[5]) Contra libros Rufini l. 2, 33. (Migne 23, 455).

tako rekuć identificirali svoju Italu, tvrdio je, da je pogrešan[1]), i da su se Apostoli njim služili samo na onih mjestih, gdje se podpuno slaže sa tekstom hebrejskim.[2]) Ovo je bilo dosta, da su mnogi počeli smatrati njegovo poduzeće pogubnim novotarenjem, naperenim samo na zator častnoga prievoda Sedamdesetorice, koji su Apostoli predali prvim kršćanskim obćinam, i koji kako piše sam sv. Jeronim: „nascentis Ecclesiae roboraverat fidem.“[3]) Ova je sumnja dakako bila neosnovana, nu ipak iz nje se porodi veliko nezadovoljstvo, kojemu bude dano s raznih strana oduška, te osobito gorko učini to nekadašnji mnogogodišnji Jeronimov prijatelj Rufin, svećenik Akvilejski, koji u strastvenih upravo spisih odsudi sav taj njegov rad.[4]) — Gdjekoji pak drugi, koji su dobro razumjeli namjere Jeronimove, i njegov prievod držali dobrim i koristnim, nisu ipak htjeli, da se on javno čita u crkvah, a to zato, jer su se bojali, da bi ta novost mogla uzrujati puk, te da bi nastao nesklad medju crkvami grčkimi i latinskimi, kad bi ove u velikom broju poprimile prievod Jeronimov. Medju te spada osobito sv. Augustin, koji ovu svoju bojazan izriče u poslanicah pisanih sv. Jeronimu: „Et hi, qui me invidere putant utilibus laboribus tuis, tandem aliquando, si fieri potest intelligant, propterea me nolle tuam ex hebraeo interpretationem in Ecclesiis legi, ne contra Septuaginta auctoritatem tanquam novum aliquid proferentes, magno scandalo perturbemus plebes Christi“; i na drugom mjestu: „Perdurum enim erit, si tua interpretatio per multas Ecclesias frequentius coeperit lectitari, quod a graecis Ecclesiis latinae dissonabunt.“[1]) Pa uprav sbog ovih razloga sv. Augustin i nagovarao je prijatelja si, neka bi se kanio svakoga prevadjanja iz nova, te neka bi radje svoje sile posvetio na izpravljanje staroga teksta.[2]) Nego ipak pod konac života češće se je sv. Augustin u svojih spisih poslužio novim prievodom.

(Dalje će sliediti.)

---

[1]) Sv. Jeronim: „Ego enim non tam vetera abolere conatus sum, quæ linguæ meæ hominibus emendata de græco in latinum translati, quam ea testimonia, quæ ab Judæis (naime LXX) *prætermissa sunt vel corrupta* proferre in medium, ut scirent nostri, quid *hebraica veritas* contineret.“ Ad Aug. ep. 112, 20. (Migne 28, 1126). „Longum est revolvere, quanta Septuaginta *de suo addiderint, quanta dimiserint*“. Ad Pammach ep. 57. 11. (Migne 22, 577.). — Mimogred budi spomenuto, da mi sv. Jeronimu ovoga ne dopuštamo. Drugo je reći da LXX nisu svoga prievoda u svemu dotjerali do savršenosti, da im nije pošlo za rukom svagda vierno i točno izraziti smisao prvobitnoga teksta, (a zar je sv. Jeronimu to uspjelo?); drugo opet, da su od svoga dodavali, izpuštali, i mienjali. Mudro i razborito piše R. Cornely: „Ut æquum justumque de hac versione judicium feramus, ante omnia moneamus necesse est, eam omnium, quæ unquam factæ sunt, primam esse, tantamque hebraicam inter et græcam linguas esse differentiam, ut maximam interpreti creet difficultatem; accessit autem, quod linguæ græcæ eo tempore plane deessent vocabula ad novas istas ideas exprimendas, quodque interpretes, qui utriusque linguæ scientiam ex usu potius quotidiano, quam ex docto studio hauserant, omnibus istis auxiliis essent destituti, quibus hodie nobis frui licet. Quod si nos, qui tot alias versiones jam præ oculis habemus earumque ope accuratius sensum textus primigenii perspicimus, quique optimis lexicis, grammaticis aliisque adjumentis abundamus, in vertendis Scripturis summam fidelitatem attingere nequimus, quid miramur, quod alexandrini interpretes interdum defecerint nec ubique genuinum sensum accurate expresserint?“ Introd. gen. n. 134. p. 327s.

[2]) Sv. Jeronim: „Jure Septuaginta Editio obtinuit in Ecclesiis, vel quia prima est, vel ante Christi facta adventum, vel quia ab Apostolis (*in quibus tamen ab Hebraico non discrepat*) usurpata.“ Ad Pammach. l. c., a tako i na raznih drugih mjestih.

[3]) Sv. Jeronim in libr. Paralip. præf. (in prologo galeato).

[4]) Iz kolikoga prijateljstva u koliku omrazu bila su došla ova dvojica, živimi bojami riše sv. Augustin u poslanici na sv. Jeronima: „Fateor multum dolui, inter tam caras familiaresque personas, cunctis pene Ecclesiis notissimo amicitiæ vinculo copulatas, tantum malum extitisse discordiæ.“ . . „Quis denique amicus non formidetur, quasi futurus inimicus, si potuit inter Hieronymum et Ruffinum hoc quod plangimos exoriri? O misera et miseranda conditio!“ . . „Hoc magnum et triste miraculum est, ex amicitiis talibus, ad has inimicitias pervenisse.“ — Prvi i glavni povod svemu tomu zlu bile su prepirke origenističke. Dok su naime Jeronim i Rufin boravili u Jerusolimu, bio ih je obiedio neki Aterbij, da su pristaše i sljedbenici nauka Origenovih. Proti tomu stane se Jeronim javno braniti, nu tim uvriedi Rufina, koji je, akoprem nije nikada pristajao uz bludnje Origenista, ipak bio za Origena previše oduševljen. K tomu nadodju poslije još kojekakvi drugi razlozi, koji ih posve razstaviše. Tako prestade ono prijateljstvo, koje je spojila, i mnogo godina podržavala jednaka ljubav k nauci i k bogoljubnosti, a na njegovo mjesto stupi težka svadja i mržnja s jedne i s druge strane. To je stanje trajalo od g. 394—397. God. 397. opet se izmiriše i obnoviše nekadanje prijateljstvo, i tako se izpuni ono, što je donekle proročki bio rekao sv Augustin: „Lætum erit, et multo magis, ex inimiciciis talibus ad pristinam concordiam revertisse.“ — S. August. ad Hier. ep. 110, 6. 10. (Migne 22, 912. 915.).

[1]) S. Aug. ad Hier. ep. 82, 35; 71, 4; de Civ. Dei XVIII. 43.

[2]) U koliko nam je poznato sv. je Augustin dva puta pisao sv. Jeronimu u tom smislu. Nego jedan put bio se je poslužio malo čudnim argumentom, koji mu sv. Jeronim veoma vješto retorkvira. Rieči su Jeronimove: „Porro quod dicis non debuisse me interpretari post veteres, et novo uteris syllogismo: aut obscura fuerunt quæ interpretati sunt Septuaginta, aut manifesta. Si obscura, te quoque in illis falli potuisse credendum est. Si manifesta, illos in eis falli non potuisse, perspicuum est. Tuo tibi sermone respondeo. Omnes veteres tractatores qui nos in Domino praecesserunt, et qui Scripturas sanctas interpretati sunt, aut obscura interpretati sunt, aut manifesta. Si obscura, quomodo tu ausus es post eos disserere, quod illi explanare non potuerunt? Si manifesta, superfluum est te voluisse disserre, quod illos latere non potuit: maxime in explanatione Psalmorum.“ . . Izbraja koji su sve kod Grka i kod Latina tumačili psalme, i onda nastavlja: „Respondeat mihi prudentia tua, quare tu post tantos et tales Interpretes in explanatione Psalmorum diversa senseris. Si enim obscuri sunt Psalmi, te quoque in eis

Viestnik.

Zagreb. Uzoriti g. kard. nadb. Josip Mihalović imenovao je svojim kanonikom pobočnikom preč. g. Blaža Švindermana. Za ravnatelja požežkog sirotišta postavljen je privremeno veleuč. g. Stjepan Kos, profesor i kateketa požežkog gimnazija.

— (Adressa zahvalnica.) Svećenstvo kotara Moslavačkoga zaključilo je jednodušno u pastoralnoj konferenciji držanoj dne 11. rujna o. god., da se Njegovoj Uzoritosti kardinalu nadbiskupu Josipu Mihaloviću izrazi u ime svećenstva istoga kotara najsmjernije počitanje i najdublja zahvalnost radi mecenatskog dara od 20.000 forinti, koji je nedavno Uzoritost Njegova veledušno žrtvovala zakladam siromašnih i nemoćnih svećenika ove nadbiskupije. Podarhidjakon kotara i zač. kanonik preč. g. Karlo Pavčec dostavio je već tu srdačnu i nježnu adresu Nj. Uzoritosti.

— Gustav pl. Barabaš. (*40godišnji jubilej župnikovanja.*) Prijatelj našega lista nam piše, da je veleč. g. Gustav pl. Barabaš ne davno u prijateljskom krugu proslavio četrdeset godišnjicu svoga župnikovanja u Moravču. Burne god. 1848. na dan sv. Emerika svečano je instaliran svečar kao mladić od 24 god. za župnika u Moravču i od onda upravlja on župom evo 40 godina. Od 19. stud. 1869., poslije smrti Nikole Havličeka, na čelu je on i kotaru Vugrovačkom kao podarcidjakon. Svečarevi prijatelji, sukotarani župnici, a i njeki iz susjednoga Sv. Ivanskoga kotara, došli su svečaru čestitat, te su ovako uzveličali svečanost, koju je proslavila župa Moravačka sa svojim župnikom.

— Godišnji prinosi i posebni darovi za dogradnju prvostolne crkve zagrebačke:

Visoka kr. zemaljska vlada prema proračunu za godinu 1888. 5000 for. Grad Zagreb za godinu 1888. 500 for. Preuzv. gosp. Koloman Bedeković 100 for. — Presv. i preč. gg. Janko Pavlešić bisk. 200 for. Pavao Gugler bisk. 100 for. Stjepan Matković 100 for. Franjo Gašparić bisk. 100 for. Adolfo Veber 100 for. Nikola Horvat 100 for. dr. Luka Rumpler 100 for. Eduard Tállian 100 for. dr. Martin Matunci 100 for. dr. Franjo Rački 100 for. dr. Antun Kržan 100 for. Konrad Šnap 80 for. Franjo Budicki 100 for. Mijo Smetičko 100 for. Blaž Švinderman 100 for. dr. Franjo Iveković 100 for. Julij Vrevc 100 for. Ladislav Barabaš 100 for. Mijo Mikić 100 for. — Župnik u miru Matija Horvatinović 10 for. Pavao Friš podarhidj. i župnik 22 for. 28 novč. Josip Hiter podarhidj. i župnik 5 for. — Zapis pokojn. Petra Rusana 5 for.

falli potuisse credendum est. Si manifesti, illos in eis falli potuisse non creditur: ac per hoc utroque modo superflua erit interpretatio tua, et hac lege post priores nullus loqui audebit, et quodcumque alius occupaverit alius de eo licentiam scribendi non habebit. Quin potius humanitatis tuae est, in quo veniam tibi tribuis, indulgere et caeteris." Ad Aug. ep. 112, 20. (Migne 22, 928s.).

Na Franjevačkoj crkvi se u nutarnjosti crkve nije ništa uradilo niti restauracija nastavila radi pomanjkanja novaca. Iz vana je nakon njekih potežkoća i neprilika kapela sv. križa prislonjena na apsidu svetišta i posve dogotovljena. Tko je poznavao staru kapelu, te vidi sada novu, po gotovo mu se svidja velika razlika. Kapela nova ukusno uljenimi bojami izmaljana zauzima isti obseg prostora, koji je i stara imala. Iz vana se uzdiže narešen visoki šiljati luk imajući sa svake strane mali otvor a na vršku mali ornamentirani zabat i krestušac. Od traga uzidan je kameni križ sa Spasiteljem, kojemu s desna stoji klonule glave i privijenih rukuh majka Marija, a s lieva sv. Ivan, koji zamišljen i tronut premetnuo dlanove ruku. Viseći Spasitelj kako i majka Marija i sv. Ivan izklesani su majstorski iz viničkoga kamena vrlo liepo po klesaru Flori. Svaki potez lica, dà svaka žilica i potez razpetoga Spasitelja ti se jasno prikazuje kao i ona dirajuća žalost Majke te ozbiljnost Ivanova.

Svaki prolaznik postaje te motri rado ovu liepu izradbu, pak mnogi ganut poklekne se i pomoli, a drugi, ma da nije viko, maša se glave i odkrije se.

Kapelu zatvara ukusno izradjena željezna ograda, samo bi još valjalo zagraditi i onaj kut medju crkvom i samostanom, da se razne nepodobštine odstrane. *n.*

Austrija. Obća skupština katolika u Beču. Na dan svih svetih razposlan je iz Beča poziv na sve katolike austrijske monarkije, da se što mnogobrojnije sakupe u Beču gdje će se od 26. do 29. studenoga obdržavati II. obća skupština austrijskih katolika. Poziv su podpisali odlični muževi, a na čelu im *Antun grof Pergen.*

U proglasu se iztiče, kako su danas u crkvenom i socijalnom pogledu težka vremena, pak su svi pravi katolici pozvani, da stupe na branik. Tomu se hoće: bistrih pojmova, jednodušnosti nastojanja i oduševljenja za muževan rad.

Svemu ovomu liepo pomažu triezne razprave.

Odbor obećaje, da će se na ovoj skupštini katolika razpravljati o najzamašnijih pitanjih našega vremena. Imenice se spominje socijalno pitanje, konfesijonalna škola, znanosti i umjetnosti, i štampa.

Znajući odbor, da je Gospodin osobiti blagoslov obećao svakomu nastojanju, koje se preporuči bož. srcu njegovu, stavlja i on ovu skupštinu pod zaštitu bož. srca Isusova.

Red sastanaka ovako je ustanovljen:

Ponedjeljak 26. stud. u 7 sati na večer pozdrav učestnika i konstituiranje sastanka u velikoj dvorani glasbenog zavoda (Stadt, Künstlergasse Nr. 3.).

Utorak 27. studen. u 8 sati u jutru svečana služba božja u crkvi sv. Stjepana. Od 10—12 prije podne i od 1—7 poslije podne biti će pripravne sjednice pojedinih odbora.

Sriedu 28. studen. u 8 sati u jutru biti će u crkvi „Am Hof" zadušnice za pokojne učestnike prvoga

sastanka katolika, koji je bio prije 11 godina. Od 10-12 pr. p. i od 2—6 posl. p. pripravne siednice; a u 7 sati u večer prva obća sjednica.

Četvrtak dne 29. stud. od 8—12 pripravne odborske sjednice. U 2 sata poslije podne druga obća skupština. U 6 sati u večer zaključna sjednica i oprostna večera.

Tako će poslije jedanaest godina opet doći u Austriji do kat. skupštine, do te liepe i veličajne manifestacije kat. sviesti, koje su u drugim zemljama a osobito u Njemačkoj, tolike mlohave katolike oživile i toliko privriedile crkvi katoličkoj.

Dakako da to nije moglo biti ravnodušno židovsko-slobodnozidarskom novinstvu, pak su se njekom opornošću u tim novinama promolile svakojake viesti, kao n. pr. da se neće smjeti razpravljati o konf. školama, o položaju sv. stolice itd. — sve same izmišljotine.

Popravljajući odbor je mislio, da će najbolje začeti svoje djelo, ako se pokloni sv. Otcu i od njega zaište apošt. blagoslov. To je i učinio odaslavši sv. Otcu adresu punu sinovlje odanosti spram sv. Otca. Sv. je Otac i odgovorio ovim pismom:

Leo P. P. XIII.

Dilecti Filii salutem et Apostolicam Benedictionem. Optimum sane consilium susceperunt, Dilecte Fili, egregii Austriæ ditionis viri, qui filiali amore erga Ecclesiam pariter ac erga augustum Dynastam incensi, secundum Austriæ catholicorum conventum in ista Metropoli accepto antea ecclesiasticæ auctoritatis assensu cogere statuerunt. Quo enim acerbior et his nostris temporibus in Religionem et in Societatem pugna, eo maior urget necessitas, ut fideles subditi catholici nullis parcant laboribus, quibus hostiles impetus retundere, irritosque reddere conentur.

Quare vestras obsequentissimas litteras, quibus huiusmodi propositum nuntiatis, et gravia et peropportuna argumenta, quæ in Conventu pertractanda erunt, patefacitis, perlibenter accepimus. Omni Nos præconio dignos eos ducimus, qui adeo utili incœpto operam navabunt, quosque frequentissimos, prout Imperii amplitudo sinit, conventui adfuturos confidimus. Ac dum pro eis peculiaria Omnipotentis Dei auxilia exposcimus, cælestium munerum auspicem, ac præcipuæ Nostræ dilectionis testem Apostolicam Benedictionem singulis peramanter impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum die XXIV. Septembris Ano MDCCCLXXXVIII. Pontificatus Nostri Undecimo

Leo P. P. XIII. m. p.

Dilectis Filiis
Antonio Comiti Pergen ceterisque
secundi Austriae catholicorum
generalis Conventus promotoribus
Vindobonam.

Galicija. (Milosrdnice u bolnicah.) Zemaljski sabor u Galiciji, zaključio je na predlog viteza Papiela, da se u svih zemaljskih bolnicah, pače i u odielih za mužkarce, imade sav nadzor i njega bolestnika predati u ruke sestara milosrdnica. Milosrdnicam daje se ujedno pravo, da po svojoj uvidjavnosti namieštaju osoblje podvorničko. To je zaključeno, poradi zloraba, koje su se dogadjale u jednom zavodu za umobolne (u Kulparkivi).

Englezka. (Katolička skupština u Londonu.) Rimsko pitanje postaje u katoličkomu svietu svakim danom sve to življe. Iz svih strana dižu se glasovi u prilog mile glave sv. Crkve. Koncem prošloga mjeseca obdržavana je u Londonu katolička skupština, koje je bila poglavita svrha, zauzeti se u ime katolika Velike Britanije za prava i slobodu Namjestnika Kristovoga. Tu skupštinu potaknulo je i priredilo družtvo za izdavanje i razširivanje katoličkih spisa „Catholic Truth Society.“ Ponajprije ocrtao je biskup Nottinghamski Dr. Bagshawe plemenitu svrhu ovoga vrlo zaslužnoga družtva, koje je utemeljeno, da u malenih knjižicah i dobrih novinah, lako razumljivim jezikom, velike istine katoličke vjere narodu u srdce usadjuje, i da onim, koji lutaju u bludnji, prikaže u pravomu obliku često ruglu izvrgavani nauk katoličke crkve. Zatim prešlo se na viećanje o najvažnijih stvarih odnosećih se na život katolički, i pomence pitanju o religioznomu uzgoju mladeži bude posvećen dobar dio pretresavanja. Na koncu uze rieč utemeljitelj družtva i predsjednik skupštine biskup Salfordski Dr. Baughan, i ovako progovori: Gdjegod se danas na svietu sastanu katolici, prve njihove misli su upravljene na Nj. Svetost papu. Na žalost mogu to oni činiti samo čuvstvom najveće boli radi patnja i nepravednosti, koje se nanašaju sv. Otcu, pošto mu je ugrabljena svaka i najnuždnija sloboda. Katolici na cielome svietu ćute, da je njihova najviša dužnost, njemu, glavi Crkve, očitovati svoje začudjenje i dragovoljnu odluku, za nj raditi, uza nj stati, doklegod budu živjeli. Zatim spomene govornik neka i ova skupština izrazi Nj. Svetosti čuvstva zahvalnosti i sinovske odanosti, i bude pročitana adresa u tu svrhu sastavljena. U njoj izrečena je sv. Otcu ponajprije hvala za poslani apostolski blagoslov, i izjavljena najvjernija privrženost k sv. Stolici. Onda se kaže dalje: U Londonu sabrani katolici prihvaćaju ovu zgodu da svečano prosvjeduju proti nečuvenoj sramoti, kojom je nasilničkim i sakrilegičnim načinom otet sv. Stolici svjetovni posjed, koji joj je od Boga dan kao jamstvo slobode, i koji joj je potreban, da bez strančarenja i pravedno ravna Crkvom. Oni izjavljuju pred cielim svietom, da je sramotan čin, počinjen g. 1870. proti njihovoj crkvenoj glavi, neprestana uvrjeda, da je napadaj proti njim samim i proti svim pripadnikom katoličke Crkve. Oni odlučno prosvjeduju proti zakonu, kojim se hoće talijanski kler i narod lišiti slobode u rieči i štampi, na ruglo slobode, koja ima vriednost u cielomu ostalomu izobraženomu svietu. U Londonu sakupljeni katolici pridružuju se vierno svim izjavam, koje je dala Vaša Svetost i kardinalski zbor gledom na svjetovni posjed, i koje su izrečene u resolucijah u Fuldi sakupljenih bi-

skupa i katoličke skupštine u Freiburgu. Makar svjetske moći sbog straha ili indiferentizma i ne htjele priznati, da svjetovni posjed papin predstavlja načela pravednosti i obstanka državnoga reda u svietu, oni ipak ne će tako dugo prestati moliti se Bogu i svetoj njegovoj Majci, doklegod ne bude Rim, glavni grad kršćanstva, povraćen Vašoj Svetosti, kao zalog duhovne neodvisnosti i slobode." — Ova je adresa primljena velikim oduševljenjem, i jer je Catholic Truth Society razširen već malo ne po svih posjedih britanskih, to se ovoj manifestaciji ne smije poreći velika znamenitost.

Belgija. (Belgijski biskupi sv. Otca) Priobćujemo ovaj vrlo znameniti telegram, koji su belgijski biskupi odpravili Nj. Svetosti, a tiče se takodjer spomenute stvari o rimskom pitanju: Sv. Otče! Nadbiskup Mehlinski i cielokupni belgijski episkopat, sabran u Tournay-u, da otvori u 13. vieku zapečaćeni kovčeg, u kojemu se čuvaju relikvije sv. Eleuterija, i da izloži te dragocjene ostanke u prisutnosti bezbrojnoga množtva svećenstva i viernoga puka, podastire k nogama Tvoje Svetosti ponovljeni i srdačni izražaj svoje privrženosti, ljubavi i štovanja. Pred posvećenimi zemaljskimi ostanci velikoga apostola, koji je donio svjetlo kršćanstva okolici Tournay-a i obiju Flandrija, ćute crkveni poglavari Belgije, zemlje tako mile Leonu XIII., potrebu, da se obrate k Vječnomu Gradu, i da svečano zasvjedoče vjeru svojih diecezana i njihovu poslušnost naprama svim naukam Stolice apostolske. U zajednici sa svojimi vjernici i katolici cieloga svieta prose belgijski biskupi Nebo, da po zaslugah sv. Eleutrija, bdije nad uzvišenom glavom, koju je u ovih nemirnih danih Duh Sveti postavio na kormilo Petrove ladjice. Sa svim žarom duše naše molimo dobrostivoga Boga, da učini kraj neprestanim jadom zajedničkoga otca vjernika, da posve izpuni njegove plemenite želje: za neovisnost potrebnu mu u najvišoj službi, za uzpostavu crkve i papinoga suvereniteta, za proslavu načelâ reda i auktoriteta, za pravu civilizaciju narodâ i za mir svieta. U Tournay-u 29. listopada 1888. Sliede podpisi nadbiskupov i petorice biskupa.

Brazilija sv. Otcu. — Barun di Aguiar d' Andrada izvanredni poslanik i punomoćni ministar carstva brazilijanskoga kod sv. Stolice, po nalogu svoje vlade, saobćio je Njeg. Uzoritosti kardinalu državnomu tajniku sljedeći priedlog stavljen kući zastupnika brazilijanskih po zastupniku grofu Aguiaru, u sjednici od 24. prošloga rujna: „Molim da se u aktih zabilježi izraz zahvalnosti sv. Otcu, što je pokazao svoju otčinsku skrb, da se izkoreni robovanje u Braziliji; i taj izraz neka stavi do znanja Nj. Svetosti ministarstvo za izvanjske poslove." — Predlog ovaj bude jednodušno prihvaćen.

Poziv.

Narodi monarkije spremaju se, da čim dostojnije proslave **40-godišnjicu sretnoga vladanja prejasnoga našega vladara Franje Josipa I.**

Na izričnu želju Njegovoga ces. i kralj. apoštolskoga Veličanstva neće tom prigodom biti ni bučnih ovacija ni burnih svečanih izražaja.

No po svih zemljah, u svih gradovih i korporacijah utemeljuju se velebne zadužbine, plemenite zaklade i družtva u dobrotvorne svrhe, da ovaj najsvečaniji čas naroda monarkije proslave načinom, da bude uspomena toga dana i u harnom potomstvu vječna.

I podpisano družtvo dalo se prigodom jubileja premilostivoga našega kralja na osnutak i uzdržavanje zemaljskoga zavoda za odgoj gluhonieme djece.

Prema popisu od god. 1880. ima u Hrvatskoj i Slavoniji *2335 gluhoniemih*, od kojih je ogroman broj od **584** u dobi školske obuke.

Znajuć, kojemu su gorkomu udesu ovi biednici izvrženi, bacani od nemila do nedraga, upućeni na milost privatnika i korporacija, a s druge strane uvjereni i podučeni izkustvom, da se razmjerno malenimi žrtvami dadu izobraziti koristnimi članovi ljudskoga družtva, koji su kadri svojom privredom brinuti se o svoj obstanak, misli družtvo, da je podpuno shvatilo želju premilostivoga našega vladara, pristupajući k oživotvorenju zavoda za gluhonieme.

Dan 2. prosinca, dan svečanosti se približuje.

Početak je učinjen utemeljenjem zavoda, s toga se podpisani odbor utiče i poziva sve obćine, korporacije, svećenstvo, velikaše, plemiće i gradjane, da se kod toga svečanoga trenutka sjete zavoda, te k družtvu pristupe kao članovi utemeljitelji ili podupirajući; dočim naše rodoljubive milostive gospodje i gospojice napose molimo, da bi izvolile u krugu svojih znanaca i prijatelja sabirati prinose u ovu eminentnu humanitarnu svrhu.

Naše pako prijatelje molimo, da nastoje oko toga, da se vani, gdje to okolnosti dopuštaju, ustroje podružnice družtvene, koje će u veliko doprinieti tomu, da čim skorije do žudjenoga cilja dodjemo.

Družtvo se nada, da će odziv ovoga poziva biti dostojan Hrvatskoga naroda i iztaknute svrhe.

Prinos utemeljitelja jest najmanje 50 for. jednom za svagda, a prinos članova podpornika 4 fr. na godinu.

Pobliže obaviesti daje najvećom pripravnosti družtveni odbor.

U Zagrebu mjeseca studenoga 1888.

Odbor družtva za osnutak i uzdržavanje zemaljskoga zavoda za odgoj gluhonieme djece u Zagrebu.

Franjo Gašparić, predsjednik. **Zvonimir Žepić**, tajnik.

Edmund Kolmar, blagajnik.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 47. U Zagrebu, 22. studena 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Nješto braći svećenikom na razmišljanje.

(Konac.)

Prvo pitanje postavismo, kako da se uredi i udesi taj „svećenički dom." Možda će se komu činiti, da je suvišno već sada o tom pitanju razpravljati, dok nemamo sredstva da gradimo taj dom, niti znadem, hoćemo li se sakupiti potrebiti za to novac. No tko misli graditi kuću, taj već zajedno razmišlja i o tom, kako će kuću urediti i kojih će se pravila pri tom držati; a mi želeći skloniti braću na prinose za „svećenički dom" nekako smo i dužni reći koju o tom, kakova bi po našem mišljenju imala biti ta kuća, kako uredjena i udešena; nitko bo nedaje rado, kad ne zna za što daje.

Pokojni biskup Vrhovac pripojio je kuću za nemoćne svećenike sjemeništu hoteći, da rektor sjemeništni zajedno upravlja i onom kućom i zakladom nemoćnih svećenika Možda mu se i činilo najprikladnije, da se svećenik izstupajući iz službe povrati pod onaj krov i u onaj „dom", iz kojega je izašao. No iskustvo je dokazalo, da nije bilo zgodno ova dva — zavoda ujediniti, i ako plemenita misao Vrhovčeva nije urodila kako se mislilo i želilo, bit će tomu jedan od poglavitijih razloga, što je kuća za nemoćne svećenike bila pripojena sjemeništu. Osoblje, što je služilo u sjemeništu, nije bilo ni spretno ni voljno, da dvori nemoćnike i starce kako treba. Kad je komu pozlilo, trebalo je klerike poslati, da „vigiliraju", a kakovu dvorbu mogu i pored najbolje volje učiniti ljudi mladi i nevješti! Po tom ne bijaše nikakovo čudo, ako je umirovljena svećenika prošla volja, da se pod stare dane nastani uz sjemenište. S toga mislimo najprije, da bi kuća za nemoćne svećenike imala biti kuća za sebe, te imati svoga upravitelja, koji bi njom upravljao dakako pod vrhovnim nadgledanjem biskupovim.

Uprava „svećeničkoga doma" imala bi se starati, da nemoćnikom pribavi i osigura što im je najpotrebitije: zdravu hranu, pristojnu podvorbu, čistoću i duševnu okrepu. Stari i nemoćni ljudi imaju svoje misli i nazore, svoje slaboće i potrebe i mušice, koje nije lahko udovoljiti. Svatko ne umije s njimi postupati kako treba. Pače za to se često ište osobita nježnost, angjeoska strpljivost i junačka snosljivost; a to su izvrštine, kojih ne možeš za novac kupiti, i kojih ćeš težko i riedko naći u sluge i podvornika, koji ti samo za novac i plaću služi. Nije novac već druga moć, koja ljude čini strpljive i podobne vršiti i najteže službe, a to je — kršćanska ljubav k Bogu i k bližnjemu. Ta ljubav upravo u naše doba slavi slavlja, da joj se i bezvjerje klanja. Dobrotvorni zavodi za njegovanje bolestnikâ, djece, nemoćnika i siromakâ najljepše su uredjeni i najbolje uspievaju ondje, gdje su povjereni kršćanskim redovnicam, — vriednim dušam, koje živa vjera i ljubav nagoni, da se posvete tomu težkomu, ali uzvišenomu zvanju. Što vriedi podvorba, koju čine takove ruke, to znadu svećenici, koji su službovali u samostanu ili u drugih zavodih naših milosrdnih sestara. Ljepšega reda, veće čistoće i točnosti ne možeš iskati. Zato mislimo, da bi se i u našem „svećeničkom domu" briga za hranu, podvorbu i čistoću povjerila redovnicam, milosrdnim sestram. Uvjereni smo, da bi to najzgodnije bilo a najmanje stajalo.

Za upravu naše svećeničke kuće bila bi zatim jedna od glavnih ali i najmučnijih brigâ stvoriti statut za kuću i bditi nad tim, da se taj statut i tačno vrši. „Svećenički dom" ne treba da bude samostan, ali svakako treba da u toj kući vlada red. Danas već svaki bolji kuće vlastnik ili gospodar za svoju kuću postavlja neki „kućni red", i prima stanovnike samo pod taj uvjet, da će se pokoravati kućnomu

redu. To gospodar čini i poradi sebe i svoje kuće i poradi stanara. Ako radi tako već privatan čovjek, tim većma treba, da se tako postupa u kući, u kojoj bi stanovali i živili svećenici. Kakove bi se ustanove i odredbe imale uvrstiti u statut za naš „svećenički dom“, o tom ne ćemo već sada razpravljati. Kad dodje vrieme naći će se vješti i razboriti muževi, koji će se toga posla latiti, i paziti da budu odredbe toga statuta prikladne, da odgovaraju i svrham „doma“ a i potrebam, dobi i ugledu onih, koji će se u tom domu nastaniti ne „pod moraš“, već od svoje volje.

Što se tiče nutarnjega uredjenja kuće, ne treba da imamo već sada gotovih osnova ili da već sada izradjujemo osnove. Dodje li do toga, da se naša misao ostvari, i bude li novaca, onda će se i taj posao lahko obaviti. Samo se sobom razumije, da će se pri tom najvećma paziti na to, da bude sve što shodnije i udobnije, a prema današnjemu stanju gradjevne umjetnosti ne će biti težko taj zahtjev izpuniti. Što manje treba trošiti na izvanji sjaj i „luksus“, to se više i pažnje i novca može upotriebiti na shodnost i udobnost. Svakako bit će ne samo prikladno nego i potrebno, da se u toj kući uredi i kapelica, u kojoj će se moći služiti sv. misa.

Postavismo napokon još jedno pitanje držeći, da je načelno, pitanje, gdje da se podigne taj „svećenički dom“? da li u Zagrebu ili izvan Zagreba? pa ako izvan Zagreba da li u kojem ovećem mjestu ili na selu? Kako u praktičnih stvarih niesmo niti ne možemo biti svi jedne misli, nema sumnje, da će na ovo pitanje biti različitih odgovora, i mnienja, i svako mnienje naći svojih pristalaca i branilaca.

Moje je mnienje, da bi se taj dom imao sagraditi u Zagrebu, i da od Zagreba prikladnijega mjesta za taj dom nema u našoj nadbiskupiji.

Evo razlogâ, s kojih ovako mislim.

Zagreb daje svojim žiteljem takove pogodnosti i udobnosti, kakovih u našoj zemlji nijedno mjesto ne daje svojim stanovnikom niti ne može dati. Okolina je liepa, šetališta krasno uredjena, a što se tiče čistoće, poznato je, da ima u našoj prostranoj monarhiji malo gradova, koji bi se u tom mogli takmiti sa našim Zagrebom. Tu možeš i ljeti i zimi ići gradom i izvan grada, da te ne muči prašina niti ne smeta blato. Neima zaista mjesta u našoj domovini, gdje bi tako lahko bilo udovoljiti sve tjelesne i duševne potrebe kako u Zagrebu. Treba li liečničke pomoći, ovdje je najbrže pri ruci. Gdje god valja upravljati s ovećom kućom, njegovati nemoćnika, dvoriti starca ili bolestnika, tu treba svaki čas sto i sto malenkostih, a te se u nas jamačno nigdje ne mogu tako brzo nabaviti kako u Zagrebu. Jesensko i zimsko doba traje u nas gotovo pet mjeseci svake godine. Mislim, da bi se svaki starac i nemoćnik srětnim scienio i zahvalan bio i Bogu i ljudem, da ima priliku barem ovo neugodno doba godine provesti u Zagrebu. Uzimajući dakle stvar samo s materijalne strane i gledajući na to, da se s te strane u „svećeničkom domu“ našim starcem i nemoćnikom uredi što prikladnije i udobnije živovanje, držim, da je najzgodnije mjesto za taj dom Zagreb.

No promotrimo stvar i s neke druge strane. Svećenik umirovljuje se, kad mu nemoć ili starost ne da, da dalje redovito obavlja dužnosti svoje službe. Zato je ipak i umirovljen svećenik — izuzevši redje slučajeve posvemašnje nemoći ili bolesti — još podoban, da kadkada izvrši koju svećeničku službu na duhovnu korist drugih. A za to ima više zgode u velikom gradu nego na selu ili u manjem mjestu. Ljudi osobito otmeniji, stariji, obrazovaniji imaju nekako više pouzdanja u starijega svećenika nego u mladjega. To je stvar sasvim naravna a vele važna kad se n. pr. radi o izpoviedi. Nema sumnje, da bi se u Zagrebu od t. z. inteligencije mnogo više izpoviedalo osobito u uskrsno vrieme, da ima tu vazda nekoliko starijih redovnika i svećenika, u kojih ne bi trebalo poštovati i visoko crkveno dostojanstvo, već samo starost i osobne izvrštine. Bilo je tako već u Zagrebu nekoliko umirovljenih svećenikâ vriednih staraca, koji su drage volje ne vezani nikakovom dužnosti mnogu duhovnu službu činili; ti su i kod laikâ imali liep ugled, da šutim o sinovskom pietetu, kojim ih je štovalo mladje svećenstvo. I to me utvrdjuje u uvjerenju, da bi nekako i u crkvenom i duhovnom interesu najzgodnije bilo, da se „svećenički dom“ podigne u Zagrebu.

Kad u zadruzi ili obitelji netko ostari ili oslabi, nije liepo, ako se ostali članovi obitelji za njega malo brinu a još manje s njim obće. Tako ne bi ni liepo bilo ni dostojna nas, da braću ostarjelu i iznemoglu ostavimo i kanoti izbacimo iz svoga kola, da prekinemo ili što više umanjimo obćenje s njimi. Za tu braću ne bi gotovo bilo veće utjehe i radosti, nego da vide kao ih ljubazno susretaju ne samo stariji znanci i prijatelji nego i mladji svećenici. A gdje bi bilo ljepše zgode pokazati njim tu kolegijalnu lju-

bav nego u Zagrebu, u središtu naše nadbiskupije? U svakom drugom mjestu bili bi naši „starci“ više osamljeni i odvojeni od ostaloga klera.

Ako me ti razlozi i njim slični uvjeravaju, da bi Zagreb bio najzgodnije mjesto za „svećenički dom“, nadam se, da će mi svatko priznati, da su moji razlozi objektivni i da mi je samo jedno pred očima naime dobro onih, kojim bi taj dom „in prima linea“ bio namienjen.

Medjutim pustimo sada to pitanje; nema sile, da se već sada konačno rieši. Svrha je tim redkom, da se u obće braći svećenikom stavi na dušu pitanje o podignuću „svećeničkoga doma“, da se u to pitanje svi zamislimo, da se o njem povede rieč u naših prijateljskih sastancih, da mislimo kojim bismo načinom najlakše namaknuli novac, koji je za tu liepu i nas svećenika dostojnu svrhu potreban. Neka nas bratska ljubav čini složne, podatljive, i spremne dragovoljno prinositi što ko može, da što prije podignemo „svećenički dom.“ To je želja moja i jamačno želja mnogih od nas, a dao Bog ne ostala samo želja!

F. Suk.

Poviest Vulgate.

(Dalje.)

7. Nu još i prije sv. Augustina nadjoše se mnogi znameniti muževi, koji su velikim oduševljenjem poprimili prievod Jeronimov, i svojim ugledom izposlovali, da se je on za kratko vrieme razširio velikim dielom zapadne Crkve. Ivan Cassijan († 432.) suvremenik Jeronimov zove njegov prievod „pravilnijim.“ Brzo iza smrti sv. Jeronima prievodom se njegovim služahu: Vincencij Lerinski († 450.), Prosper Akvitanski († 450.), Sedulij († oko 450.), Eukerij Lionski († 454.) i njegov brat Salonij, Avito Viennski († 532.) i mnogi drugi. Na Istoku pako učeni Grk Sofronij u tolikoj je cieni držao Jeronimov prievod, da je njegove psalme i proroke preveo s latinskoga na grčki.

Jako polako i oprezno postupala je u toj stvari Rimska Crkva. Čini se da pape nisu bili jednako skloni novomu prievodu. Većina njih, što su Crkvom upravljali u petomu i šestomu vieku, služe se u svojih poslanicah starim prievodom; nu ipak sv. Leon Veliki (440—461.) i sv. Hilar (461—468.) rabe stari i novi, a Ivan III. (560—578.) i njegova dva nasljednika Benedikt I. i Pelagij II. upotrebljuju samo Jeronimov. Sv. Grgur Veliki (590—604.) nam je svjedok, da u njegovo doba još nije bio stari prievod posvema ustupio mjesta novomu. Novi je prievod sv. Grguru istinitiji i skroz vjerodostojan, nu ipak u svojih komentarih u knjigu Jobovu služi se ne samo njim nego i starim. Kaže naime, da se stolica apostolska, na koju je Bogom postavljen, služi objema tima prevodima, i s toga želi, da se i njegov rad kao privatnoga učenjaka, bude na oba oslanjao.[1])

Nego od toga vremena vidimo, da je u Rimskoj Crkvi stari prievod sasvim iztisnut od novoga, i taj primjer brzo povuče za sobom i druge crkve. Sv. Izidor od g. 591—636. biskup Sevilski u Španjolskoj, ne samo da sam daje prednost Jeronimovu prievodu, nego kaže, da se njim obćenito služe sve crkve posvuda.[2])

Hugo a S. Victore u dvanaestom vieku, i u sliedećem Roger Bacon, mislili su, da je ta obćenita poraba nastala uslied naloga crkvenoga. Odtuda je onda izvodio Karlo Vercellone († 1868.), da je Crkva valjda na kojemu koncilu izdala zapovied, da se posvuda ima uvesti novi prievod.[3]) Nego u cieloj prošlosti nema nigdje traga takovoj odredbi; mnogo je dakle vjerojatnije, da je jednostavnim običajem i crkvenom praksom malo po malo odnemaren stari, a poprimljen novi prievod.

Na ovaj dakle način nasta i razširi se naša Vulgata. U njoj imamo:

I. iz staroga zavjeta: *a*) psaltir Italin izpravljen od sv. Jeronima u Cesareji po Origenovih heksaplah (Psalterium Gallicanum); *b*) od istoga sv. doktora iz nova prevedene sliedeće knjige: pet knjiga Mojsijevih, knjigu Josuinu, knjigu Sudačku, knjigu Rutinu, četiri knjige Kraljevske, dvie knjige Dnevnika, Ezdrinu knjigu prvu i drugu koja se zove Nehemijina, knjigu Tobijinu, knjigu Juditinu, knjigu Esterinu (osim 10, 4—16, 24.), knjigu Jobovu, Priče Salamonove, Propovjednik, Pjesmu nad Pjesmami, proroke veće i manje (osim Dan. 3, 24-90. i gl. 13. i 14. i Baruha); *c*) ostale knjige starozavjetne: knjiga Mudrosti, Crkvenica, prorok Baruh, dvie knjige Makabejske, prva i druga, — kao i odlomci iz knjige Esterine (10, 4—16, 24.), i knjige Danielove (3, 24-90. i gl. 13. 14.) — uzete su iz prievoda italskoga nu bez izpravaka Jeronimovih.

II. cieli novi zavjet je iz Itale, nu onako kako ga je izpravio u Rimu pod papom Damasom sv. Jeronim.

U kratko: sv. Jeronim osim jedinoga pastira prevoditelj je svih pravokanonskih knjiga staroga zavjeta, a k tomu i dviju drugokanonskih Tobijine naime Juditine; izpravljač je psaltira i cieloga novoga zavjeta; ostale pako drugokanonske knjige staroga zavjeta

[1]) Sv. Grgur V. Moral. Prolog. c. 5.: „Novam vero translationem dissero; sed cum probationis causa exigit, nunc novam, nunc veterem per testimonia assumo; ut quia *sedes apostolica*, cui Deo auctore præsideo, *utraque utitur*, mei quoque labor studii ex utraque fulciatur.“ (Migne 75, 516).

[2]) Cujus (Hieronymi) editione generaliter omnes ecclesiæ usquequaque utuntur, pro eo quod veracior sit in sententiis et clarior verbis. De ecclesiast. off. I. 12, 8.

[3]) Hugo a S. Victore de Script. 9. (Migne 175, 17.), R. Bacon Opus majus Londin. 1733. p. 49; C. Vercellone Dissertazioni accademiche p. 40s.

*

zajedno sa drugokanonskimi odlomci Esterinimi i Danielovimi poprimljene su iz Itale.

Sv. doktor bio je preveo iz nova i psalme, nego jerbo je psaltir gallikanski bio već posvuda vrlo dobro poznat, i narod se na nj skroz priučio, taj njegov-prievod psalama nije mogao biti primljen u Vulgatu.[1])

Ime samo „Vulgata" počelo se je upotrebljivati za spomenutu sbirku sv. knjiga odmah u 7. vieku, nu obćenito je postalo stoprv u 13. vieku. Izraz Vulgata (naime bibliorum interpretatio ili takodjer biblia) skroz prema običaju govorenja u Latina znači: obična ili obćenito prihvaćena biblija.

Napomena. Već samo ovo ime Vulgata ima svoju poviest. Ono je bilo najprije davano grčkomu prievodu Sedamdesetorice (sv. Jeron. u Is. 45, 20.). I osobito upotrebljivao se taj izraz za pokvareni tekst Sedamdesetorice, koji se grčki zove κοινὴ (ἔκδοσις), a stoji u oprieci sa tekstom heksaplarnim. Zatim davalo se je to isto ime staromu latinskomu prievodu Itali (sv. Jeron. u Mat. 13, 35; Gal. 5, 24.). Najposlije pak postalo je terminus technicus za označivanje naše sadanje, medju svimi latinskimi jedine autentične biblije.[2])

Buduć italski prievod ovako zapušten, izgubio se s vremenom, pa su se do danas iz njega sačuvale samo one knjige, koje su prenesene u sadanje latinsko sv. pismo; zatim su se sačuvali odlomci od Itale u Misalu u introitu, gradualih, ofertorijih i komunijah i u Rimskomu Brevijaru u antifonah i responsorijih.[3]) Mnoga mjesta iz Itale nalaze se citovana u djelih starijih sv. otaca i crkvenih pisaca.

II. Poglavite zgode Vulgatine od njezinoga postanka do koncila Trientskoga.

8. Jedva je minulo sto godina po smrti sv. Jeronima, i već se o njegovomu prievodu skoro moglo reći: quot codices, tot exemplaria. Obćenitoj sudbini, kojoj su bile podvrgnute sve druge knjige u ono doba, gdje su se mogle razširivati samo u ručnih priepisih, nije ni on izmakao, i malo po malo nabere se u nj sila pogrešaka. Prvi koji je bio pokušao nešto učiniti, da se tomu zlu na put stane, bio je opat Cassiodor živući u šestom vieku. On naime u biblioteku svoga samostana (u Vivariju u doljnjoj Italiji), uz Sedamdesetoricu i revidiranu Italu, stavi takodjer prievod sv. Jeronima. Po tom dade svojim redovnikom obširan naputak, česa im se valja držati kod izpravljanja i kod prepisivanja Itale i novoga prievoda. Kako se je dugo na to pazilo u samostanu, ne znamo, nu ugled Cassiodorov nije bio tolik, da bi se bila njegova pravila poprimila i izvan samostana. Pravila Cassiodorova bila su dobro i svestrano promišljena, i sasvim su odgovarala svojoj svrsi.[1])

Nu mnogo većma provrvi prievodom Jeronimovim svakovrstna divljač, kad on u sedmomu vieku priedje u obćenitu porabu, jer tada osim putem prepisivanja, još i tim su se u njem umnožavale pogreške, što su gdjekoji miešali novi prievod sa starim italskim, i mnoge stvari iz staroga unašali u novi. Ozbiljna pomoć bila je već od prieke nužde, i ona zbilja dodje od franačkoga kralja Karla Velikoga, koji pod konac osmoga vieka zapovjedi svomu kancelaru i pouzdaniku Alkuinu, da izpravi čitavu Vulgatu[2].) Velikom marljivošću lati se Alkuin naložena si posla, te na Božić g. 801. po svomu učeniku Natanaelu preda kralju popravljeni primjerak Vulgate. Taj primjerak, koji nosi ime *Biblia Alcuini* ili takodjer *Biblia Caroli Magni*, služio je od 9. pak do 13.

---

[1]) Nu ipak za razumievanje psaltira ostati će rečeni Jeronimov prievod uviek od velike vriednosti. Evo što o njemu piše V. Thalhofer: „Die Vorzüglichkeit dieser Uebersetzung, welche neuestens von Tischendorf, Bär und Delitzsch (Lips. 1874.) neben dem hebräischen Psalmentext in sehr handlicher Form edirt wurde, ist allgemein anerkannt und die Palmen sind nach ihr ungleich leichter zu verstehen, als nach dem Psalterium Gallicanum; aber gleichwohl blieb letzteres im kirchlichen Gebrauch; denn zur Zeit, in welcher die von Hieronymus unmittelbar aus dem Hebräischen angefertigte Uebersetzung der protokanonischen Bücher im Abendland an die Stelle der alten Itala trat un so factisch zur Vulgata wurde, war das Psalterium Gallicanum in der Gebetsliturgie schon zu fest eingebürgert, als dass man es gegen das Psalterium Hieronymianum noch hätte vertauschen mögen oder können; und so blieb ersteres noch in unserer Vulgata stehen. — Erklärung der Psalmen, Einleitung §. 5. n. 4; Regensburg 1880.

[2]) Vidi Fr. Kaulen Geschichte der Vulgata Mainz 1868. pag. 17 – 22.

[3]) Fr. Kaulen: „Vermutlich hat zu diesem Sachverhalt die Schwierigkeit, welche durch Anpassung neuer Worte zu den vorhandenen Gesangweisen entstanden wäre, das Meiste beigetragen." — Geschichte der Vulgata p. 206

[1]) Fr. Kaulen koji ih potanko navadja, veli: „Wären solche Regeln allenthalben bei Vervielfältigung der lateinischen Bibelversion beobachtet worden, so wäre gewiss für die treue Fortpflanzung des ursprünglichen Textes alle Garantie vorhanden gewesen." — Geschichte der Vulgata pag. 229.

[2]) O tom što je kralja na tu misao potaklo, sliedeće sudi Fr. Kaulen: „Schwerlich hat den König hierbei ein eigentlich wissenschaftlicher Grund geleitet. Ob die damals gangbaren Texte sich von ihren hebräischen und griechischen Originalien entfernten, konnte er nicht beurtheilen, und auch für den Werth diplomatisch genauer Handschriften besass er kein Verständniss. Seine ganze Thätigkeit für Kirche und Staat war eine rein praktische, schaffende und organisatorische. Weil ihm die Volksbildung als Grundlage aller seiner Einrichtunngen am Herzen lag, war er bemüht, dass sich nur correcte, d. h. ortographisch und grammatisch richtige Bücher in seinen Staaten vorfänden. Daher befahl er zuerst, in dieser Hinsicht auf die am meisten verbreiteten, nämlich auf die Gebetbücher zu achten. Weil er ferner den kirchlichen Gottesdienst mit richtigem Verständniss als eines der nothwendigsten Bildungsmittel ansah, so wandte er der würdigen Abhaltung desselben seine Hauptaufmerksamkeit zu. Hierbei musste ihm nicht blos daran gelegen sein, von den liturgischen Büchern und von der heil. Schrit ortographisch und grammatisch richtige, sondern auch bei Allen gleichlautende Abschriften in den Händen der Einzelnen zu wissen,

vieka prepisivaocem za arhetyp, i mnogi do danas sačuvani rukopisi prikazuju upravo taj tekst. Izpravljanje Vulgate obavio je Alkuin po starih latinskih rukopisih. Mnienje, po kojemu bi on bio starozavjetne knjige popravio po hebrejskomu tekstu, nije ničim dokazano.

Ali ipak dokle je god tekst biblijski bio pisan jedino rukom i tako razprostranjivan, bio je izvrgnut svim onim nezgodam, koji su u čestomu prepisivanju upravo neodklonive. Ni velika ona revnost, koju počam od 9. vieka ulagahu monasi u taj posao, nije mogla odstraniti svih grješaka. Najgore je pako bilo, što mnogi još uviek nisu dosta pazili, da ne miešaju razne prievode jedan s drugim. Oko g. 1120. veoma se tuži Hugo a S. Victore da je ovim načinom nastala prava upravo pometnja medju teksti biblijskimi.[1]) Kolika je različitost bila zavladala medju pojedinimi eksemplari Vulgate, spominje i kardinal-djakon Nikola, koji se je oko god. 1150. u Rimu bavio biblijskimi nauci;[2]) šteta samo, on je taj metež pri svojemu izpravljanju tekstova još povećao bio.

Iza Alkuina stekoše si zasluga za Vulgatu osobito tri njezina popravljača, a to su: sv. Petar Damiani, kardinal-biskup Ostijski († 1072.), sv. Lanfranko, nadbiskup u Cantebury-u († 1089.), i sv. Stjepan, opat Cistercitski († 1134.).

9. U 13. vieku dodju teolozi na misao, da sastave skroz novo pomagalo za izpravljanje Vulgate. To pomagalo prozvaše *Epanorthotes* ili *Correctorium*. Naime iz starih latinskih rukopisa, iz djela sv. otaca, — ponajpače iz komentarâ sv. Jeronima —, iz teksta hebrejskoga i grčkoga, iz glossâ redovite i interlinearne i od drugud, sabraše razna čitanja, dodavši uviek svoje mnienje o tomu, koje bi se imalo drugim predpostaviti: takova razna čitanja zajedno sa ocienom o njihovoj vriednosti, pobilježiše u jedan od eksemplarâ sv. pisma (na kraj ili medju linije), i taj je imao biti arhetyp za sve druge eksemplare. To je bio Correctorium: djelo bez dvojbe vrlo učeno, nu takodjer silno komplicirano.[3])

Poslije ćemo reći, jesu li ti korrektoriji biti od kakove velike koristi, nu baš u ovo doba bilo je svakako potrebno, da se učini štogod ozbiljna, kako bi se laglje na put stalo izopaćivanju latinskoga teksta. Glasoviti Roger Bacon u listu pisanom godine 1267. papi Klementu IV. svjedok nam je, da su mnogi teolozi s njim skoro svojevoljno postupali, mienjajuć po raznih drugih prievodih ono, česa nisu dobro razumjeli. Pače bilo je i takovih, koji nisu ni znali pravo, koji je tekst u crkvi obćenito poprimljen.[1])

Prvi korrektorij, za koji znamo, bio je oko god. 1226. načinjen na parižkom sveučilištu; zato se i zove više puti *Parisius* ili *Correctio bibliae Parisiensis*. Poslije bude aprobiran od tadanjega primata Francezke, nadbiskupa Senskoga, i radi toga prozvaše ga takodjer *Correctorium Senonense*. Nu ta aprobacija primatova nije mu ipak mogla dati nutarnje vriednosti, koje nije imao. — S toga dakle, da se doskoči nedostatku toga prvoga korrektorija, zaključi g. 1236. generalni kapitul reda dominikanskoga izdati drugi novi korektorij. Tako nasta *Correctorium Dominicanorum*, koji bude sastavljen najviše trudom glasovitoga kardinala Hugona a S. Caro, i god. 1256. od generalnoga kapitula odobren. — Za Dominikanci ne htjedoše zaostati ni Franjevci i drugi redovi, te izdaše takodjer svoje posebne korrektorije.

Nego sve ove do sada spomenute daleko nadkriljuje *Correctorium Sorbonicum*. Tko ga je sastavio ne zna se; Sorbonicum se zove jerbo je sačuvan u biblioteci Sorbonskoj u Parizu. Auktor toga korrektorija dieli sve latinske rukopise kojimi se služi u tri razreda: u novije (codices moderni), koji prikazivahu tekst kakov je bio u njegovo doba, a starije (codices antiqui), koji sadržavahu tekst Alkuinov, u najstarije (codices antiquissimi), koji su bili pisani prije Karla Velikoga. Medju sv. oci pozivlje se samo na one, za koje se zna, da su se služili prievodom Jeronimovim, dočim u prijašnjih korrek-

und um dies möglich zu machen, beauftragte er Alcuin mit einer Revision des lateinischen Bibeltextes.“ — Geschichte der Vulgata pag. 229s.

[1]) „Usu pravo invalescente, qui nonnunquam solita magis quam vera appetit, factum est, ut diversas diversis sequentibus translationes ita tandem omnia confusa sint, ut pene nunc quid cui tribuendum sit, ignoretur.“ De Scripturis et Scriptoribus sacris cap. 9. (Migne 175, 18).

[2]) „Lustrans armaria nequibam veracia exemplaria invenire, quia et quæ a doctissimis viris dicebantur correcta — adeo discrepabant, ut pene quot codices, tot exemplaria reperirem.“ — Kod Hody-a 417.

[3]) Pod biblijskimi glossami razumievaju se razjasnjivanja tamnih i težko razumljivih rieči sv. pisma. Glossa u strogomu smislu samo onda upušta se u tumačenje stvari, kada nejasna rieč ne može postati jasna, dokle se ne protumači i stvar o kojoj radi. Nerazumljiva rieč koja treba razjasnjenja zove se glossema. — Za Vulgatu imamo dvie vrlo znamenite glosse, jednu od Walafrida Strabona, drugu od Anselma Laonskoga. Strabo je napisao svoju glossu u devetomu vieku († 849.), i od toga doba pak sve do šestnaestoga vieka, bila je ona po školah navadni i skoro izključivi komentar sv. pisma. Petar Lombardus nazvan Magister Sententiarum, sv. Toma Akvinski, i svi drugi najznamenitiji teolozi pozivlju se na nju kao na auktoritet. Radi te obćenite porabe bude ona prozvana *Glossa ordinaria*. Za pravo tumači Strabo više stvari nego li same tamne rieči, njegovo dakle djelo nije strogo glossa, nu ipak posvuda nosi to ime. Pravi je glossotar bio Anselmo, dekan crkve u Laonu († 1117.). Nejasne rieči tumačio je on tako, da je iznad njih samih, medju linije teksta, pisao druge jasnije ili pak skroz kratka tumačenja. Odatle njegova glossa i dobi ime *Glossa interlinearis*. — Obširno i točno o glossah biblijskih govori Wetzer und Welte's Kirchenlexikon, Zweite Auflage, fünfter Band, Freiburg in Breisgau 1888, str. 708-716.

[1]) Taj list Baconov nalazi se kod Hody-a. O njemu veli Fr. Kaulen sliedeće: „Vielleicht ist der Ton in demselben zu heftig und die Schildernng der Missbräuche desswegen etwas übertrieben; dass er aber in der Sache Recht hat, dafür liefern die Correctorien selbst die Belege.“ — Gechichte der Vulgata p. 266.

torijih dozivlju se kao svjedoci i oni, koji su živjeli prije sv. Jeronima, i koji naravski upotrebljavahu samo Italu. Osim toga auktor korrektorija sorbonskoga utiče se često k vrelom hebrejskim i grčkim, a na mjestih sravnjuje i haldejske parafraze i komentare mladjih rabina. A što je još najviše vriedno, ocieniv sve dobro, zrelim svojim sudom zna uviek izabrati najbolje čitanje.[1])

Da li su postigli sastavljači korrektorija bližnju svrhu za kojom su težili, da naime zaprieče izopačivanje rukopisa i razliku medju njima, težko je reći, pače, o tom je slobodno i dvojiti. Ako su se znali pisari već kod jednostavnih exsemplara više puti zapisati i pogriešiti, mnogo laglje moglo im se to dogoditi kod prepisisivanja korrektorijâ, koji su bili prepleteni tako mnogobrojnimi učenjačkimi opazkami. Uz to još same ove opazke pružale su svakomu najlepšu priliku, da pokaže takodjer svoju vlastitu mudrost, te tako mnogi k sabranim raznim čitanjem dodavaše još po koje novo, koje su našli u vrelih nesigurnih i od dvojbene kritične vriednosti.[2]) — Mora se ipak priznati, da se u rukopisih iz 14. i 15. vieka, bar u bitnijih stvarih, mnogo veća jednolikost nalazi, nego li je to bilo do tada.

Iz ove periode spomenuti nam je još jednu promjenu, koja se sbude na Vulgati, te koja je kasnije prenesena i u izvorne tekste. To je podieljenje sv. knjiga u glave, kakove su još i dandanas u porabi. Sami sv. pisci nisu bili svoja djela ovako razdjelili. Prvi koji je knjige sv. pisma podielio u glave, bio je kardinal Hugo a S. Caro, dominikanac († 1262.). Povod tomu dale su biblijske konkordancije, koje je izumio kardinal Hugo. Da naime uzmogne u svojih konkordancijah točno označivati mjesta, bilo mu je svakako od potrebe razstaviti sv. knjige u omanje odsjeke. Nego jer sami ti odsjeci, koje je nazvao glavami, još nisu dovoljno olahkočivali citovanje, zato podieli i nje u oviše dielova, koje je bilježio slovima: a. b. c. d. e. f. g. Ta razdjelba pojavi se oko godine 1240., i ostala je bez svake promjene sve do godine 1555., dok nije parižki tipograf Robert Stefan (Etienne) rečene glave razdielio u današnje verse, pripisav im brojeve. Hugonova razdjelba glavâ slovima (a. b. c. — itd.), zadržana je još uviek u Rimskom Misalu i u Brevijaru.

Posve se slažemo s onim, što veli Rudolf Cornely za te glave i verse: „Hæc capitum atque etiam sub certo respectu versuum distinctio, quamvis hodie sit communis, quum publica Ecclesiæ auctoritate non sit facta, *non ejus est ponderis, ut in s. librorum interpretatione negligi nequeat.*“[1])

(Dalje će sliediti.)

[1]) Sorbonski je korrektorij točno izpitao Karlo Vercellone Dissertazioni accademische p. 48ss.

[2]) Fr. Kaulen: „Daneben boten die vorhandenen Variantensammlungen die bequemste Gelegenheit, eigene Weisheit vorzubringen und die in den eigenen unzuverlässigen Exemplaren gefundenen Lesarten hinzuzufügen.“ Geschichte der Vulgata p. 265. — Često hvaljeni doktor prizivlje se pri tom na Rogera Bacona, koji veli: „Quot sunt lectores per mundum, tot sunt correctores seu magis corruptores, quia quilibet præsumit mutare quod ignorat, quod non licet facere iu libris poëtarum.“ Hody p. 420.

Viestnik.

Zagreb. Uzoriti gospodin riešio je preč. g. Konrada Šnapa na vlastitu njegovu molbu službe predstojnika dioecez. računarskoga ureda, te je za predstojnika istoga ureda imenovao preč. g. Dra. Martina Matuncija, a za njegovoga zamjenika veleč. g. Ivana Krapca.

— Uzoriti gospodin kardinal nadbiskup imenovao je Msgra Ivana Pliverića izvjestiteljem prisjednikom nadb. duh. stola.

— G. Josip Vimer imenovan je za upravitelja župe u Rovišću.

— Dne 12. o. mj. umro je Blaž Stembov župnik u Krašiću, a dne 17, o. mj. Ivan Sočnić žup. u Rovišću.

— Prečastni gosp. opat Ivan Bošnjak dao je prevesti liepu pjesmu prof. Petra Markovića, koju smo donieli u 2. broju o. g. na talijanski jezik, a za taj je posao dobio vrstnu silu g. Stjepana Buzolića. Pjesma je štampana u Rimu u tiskari propagandinoj te je jedan primjerak krasno uvezan predan sv. Otcu, u 200 primjera podieljeno kardinalom i prelatom. Sv. Otac podielio je apost. blagoslov pjesniku i prevodiocu.

— U noći od 16. na 17. o. mj. porodila se s neopreznosti zvonara vatra u župnoj crkvi sv. Marije pod Okićem, te uništila sve što je bilo od drveta. Šteta iznosi do 6000 for.

— U nekom velikom gradu u Cislajtaniji dovršena je restauracija neke crkve. Uprava te crkve želi za umjerenu cienu prodati one starije stvari, kojih više ne treba, no koje bi se još dobro moglo upotrebiti u crkvah osobito na ladanju. Tu ima sviećnjaka (od drva i od tuča), relikvijarijâ (sa relikvijami), slikâ, jastukâ itd. Ima i „križni put“, tek prije nekoliko godina obnovljen, za koji se ište samo 110 for. Podpisani nije vidio tih stvari, ali ga savjestna i ugledna osoba uvjerava, da su stvari dobro sačuvane, da se još dostojno mogu namjestiti u crkvah, jer ih uprava one crkve samo zato ne može više upotriebiti, što ne odgovaraju stilu crkve.

Tko želi o tom pobliže obaviesti neka se obrati na podpisanoga.

U Zagrebu 20. studenoga 1888.

Dr. Feliks Suk,
prof. bogosl.

— Godišnji prinosi i posebni darovi za dogradnju prvostolne crkve zagrebačke: Zei-

[1]) Introduct. gen. n. 19. pag. 35.

ninger Benjamin 24 for. Švrljuga Franjo ravnatelj esk. banke 5 for. Katkić Ninko 5 fr. Ljudevit Mašek 3 for. Kolmar Edmund 3 for. Po 2 for.; Crnetić Janko, Mondekar D., Budicki Katarina, Herman Daniel. Po 1 for.: Štagl Žiga, Jeglić Julija, Mondekar Slava, Beluš Ljud., Grahovac Petar, Budicki Milan, Fogl Vjekoslav, Matasović Šime, Dr. Švrljuga, Šnap Ferdo, Dušek Josip, Vrbec M., Pavčec M., Jemeršić Fr., Srkulj V., Kogaušek Alek., Šnap M.. Jakševac V., Gažić M., Požeg Franjo, Pudjak Ivan.

Austrija. (II obća skupština austrijs. katolika odgodjena.) U ime centralnoga odbora razposlao je grof Pergen dne 15. o. mj. sljedeću objavu:

Odmah u početku, kad su začele pripreme za II. obću katol. skupštinu za cielu austrijsku monarkiju, bila je odredjena god. 1889.

Za razpravljanja odlučilo se, da se skupština drži još ove godine — i uz prkos nezgodnomu vremenu — koncem studenog, da katolička skupština — suvremena jubileju 40godišnjeg vladanja Nj. Veličanstva — bude akt javnoga poklonstva za monarka; pak tako čin katoličan i patriotičan.

Jer pak je sad nesumnjivo, da sva javna poklonstva kod ove svečane prilike ne odgovaraju intencijam Nj. Veličanstva, i jer je ne stalo nade, da bi se pod konac ovoga mjeseca u velikom broju sastale u Beču takve osobe, kojih bi prisutnost bila za katol. skupštinu od nedvojbenog znamenovanja, a opet jer i uz kosu prijavi mnogobrojnih učestnika ištu znameniti razlozi, da se skupština odgodi, misli centralni odbor, da mu je uvažiti s mnogih strana izraženu molbu, da se katol. skupština odgodi na početak svibnja god. 1889.

Dani će se naknadno naznačiti, čim dokrajče dogovori za potrebne prostorije.

Da se unapried osujete kojekakvi krivi glasovi i nagovieštanja, kojih jamačno neće faliti, ovim se izrično izjavlja, da se nije s ni koje strane činila presija na odbor, da se skupština odgodi, i da se nije s ni koje strane a ma ni pokušalo, da se njeka stanovita pitanja iz programa izpuste ili da se sloboda razpravljanja ograniči.

Beč, 15. studen. 1888.

Po nalogu centr. odbora
Pergen.

— (Grof Fridrik Revertera.) Na mjesto dosadašnjega austr. poslanika kod sv. stolice grofa Paara, koji je otišao u stanje mira, imenovan je poslanikom odličan katolik grof Fridrik Revertera.

— (Marijana grofica Pejacsevich.) Bečki Vaterland u 318 br. od 16. o. mj. piše: „Dne 13. o. mj. obukla je Marijana grofica Pejacsevich redovničko odielo družbe sestare siromašnog Isusa u Döblingu, pošto je već prije 5 mjeseci kao postulantica stupila u spomenuti red. Od sada č. sestra Ludovika treća je kćerka njegove preuzišenosti grofa Ladislava Pejacsevicha, te sad u 26. godini dobe. Već je od rana mlada grofica odavala odlučno zvanja za kontemplativan i kršć. ljubavi posvećen život. Kloneći se družtva uviek se otimala bučnim zabavam svoga staleža i u tihoj skromnosti običavala je obiskivati stanove biede, da prema svojim silam zemaljsku nevolju ublaži savjetom i tvorom; ovo je bio sviet, u kojem se kretala, ovakvo družtvo, koje ju privlačilo. Da je ovim putem morala doći do praga samostana, ni ko se ne će čuditi; ovaj je korak bio samo posljedak prijašnjega života. Akoprem nećemo mi ni malo da zaniečeno veličinu žrtve, kakva se hoće, da se svieta sasvim odrečeš, koja je svakako teža za one, koji ostaju u svietu a zovu se roditelji i u braća, ne možemo se ipak oteti čuvstvu radosti, što imade i u naših dnevih, kad religijosna ravnodušnost po svuda vlada, te se većina podaje svjetskome užitku, takovih bića, koja začudnim herojizmom sve žrtvuju, da u službi božjoj sebi i drugim utiru put vječnomu cilju."

Italija. (Kazneni zakonik pred rimskim senatom.) — Sa svih strana svieta dižu se glasovi proti poznatomu protucrkvenomu zakonu, kojim je talijanska vlada naumila oduzeti svaku slobodu katoličkomu kleru u izvršivanju njegovih najuzvišenijih dužnosti. Nu i u rimskomu senatu počima se opažati nezadovoljstvo nad tako opakom uredbom, jer ne prodje skoro nijedna sjednica, gdje ne bi istina i pravednost iztrgla govornikom iz usta kakovu izjavu proti tomu zakonu. Ne znamo, kako se je moralo činiti Crispiju i njegovomu drugu Zanardelliju, kad je u sjednici od 10. o. mj. rekao senator Vitelleschi, „da mora neugodno iznenaditi narod talijanski, kad vidi, da se zakonadavac pokazuje sve to blažim naprama prostim zlotvorom i razbojnikom, a sve to strožim naprama službenikom crkvenim, koji propoviedaju moral." Blagost svoju prema zločincem, što ovdje spominje Vitelleschi, pokazuje talijansko zakonodavstvo osobito tim, što se sada u Italiji o tom radi, da se jednostavno dokine svaka kazan smrti. Mnogo oštrije govorio je u istoj sjednici senator Fusco, koji se je izključivo bavio sa četiri članka, što se protežu na tako zvane zlorabe svećenstva, u kojih reče da vidi „crnu točku" novoga zakona. Velikom živahnošću dokazao je on, da nove kaznene odredbe „ne odgovaraju pravnoj sviesti zemlje, protuslove načel om modernoga liberalizma, da se ni malo ne slažu s načeli uredjenoga kaznenoga zakonodavstva i da su politički neshodne." Liberalnu štampu, koja je uviek tvrdila, da ustanove Zanardellijeva zakonika nisu drugo, nego skroz blage aplikacije onih pojmova, koji su prihvaćeni u svih izobraženih zemljah europejskih, svečano je oprovrgao govornik, rekav, „da se u nijednom zakonodavstvu ne nalazi primjer ovim odredbam, koje se čitaju u novomu zakoniku, u koji je sabrano sve što je drugdje najgorega bilo." . . Ne služimo se silom na zlo. Težko onim, koji traže slobodu, kad je nemaju, i koji ju odmah drugim oduzimlju

čim su ju sami postigli.“ Dokazao je, da statistika i š njom spojeno izkustvo ne bi nikada bila savjetovala ove nove strogosti, nego pače bila bi preporučila blagost. „Dužnosti domovinske, reče, ne mogu biti predmet kaznivosti, jer se ne zna što su. Rušenje kućnoga mira i probitakâ, može biti na posve liep način dozvoljeno. Što ćete reći o svećeniku, koji svjetuje nekoga, koji se je obogatio prievarom, da povrati što je nepoštenim načinom stekao? On buni tim, istina je, probitke i mir domaći, nu zar ne radi dobro?“ Metodički zatim izbraja i pobija sve prekršaje, koje se pripisuju kleru, i dokazuje, da će poduzete mjere, kojimi se hoće tobože tomu na put stati, dovesti upravo k protivnomu rezultatu. Napokon završuje: „Sa svećenici ne smije se drugčije postupati nego li sa drugimi gradjani. Učinili smo ih sve jednake pred državnimi tereti, moramo ih dakle učiniti jednakimi i pred zakonom. Ne proganjajmo nikoga.“ — Takodjer u sjednicah od 12. i 13. o. mj. čuli su se glasovi, koji su živo pobijali kleru neprijazne članke, i izticali njihovu veliku nepravednost. U ovoj posljednjoj sjednici govorio je i poznati njemački materijalista Moleschott, profesor i senator u Rimu. On, kao što se moglo i očekivati, odobrava novi zakonik, i medju ostalim reče ovo: „Posve dobro učinilo je ministarstvo i parlamentarni odbor, odkrivajući pod odielom svećeničkim gradjanina, i izjavljujući da se domovina ne smije uzimati u pretres, — jedina stvar koja je nad svakim pretresivanjem.“ Vrlo zgodno primjećuje na ovo *„La Voce della Verità“*: Prof. Moleschott ne dopušta da se domovina pretresiva. Ovo će reći, sve ono što se iztiče i narivava pod imenom domovine, — sve to nadilazi svako razsudjivanje. Pojam domovine može se i izkriviti, i njim se mogu tjerati zlorabe nedostojnim, upravo načinom, i tomu svemu nitko se ne će smjeti uzprotiviti, jer profesor kaže „domovina se ne pretresuje — („la patria non si discute“).

O dokinuću kazne smrti piše neki talijanski list: Ova promjena, koja sačinjava, ne ćemo reći nesretniju, nego skroz opaku stranu sadašnjega ministarstva, san nekojih zanešenih filozovskih glava, izvesti će se uz najveće nehajstvo zemlje. Nam je dosta da sjetimo na pogibelj, ko će onda moći uzdržati red i disciplinu u vojsci?

Prusija. (Car Vilim i pruski biskupi.) Car Vilim odgovorio je na adresu, u kojoj su mu pruski biskupi izrazili sućut sbog smrti cara Fridrika, i čestitali pri njegovu uzlazku na priestol. U svomu odgovoru kaže car ovo: „Moj život i moje sile pripadaju momu narodu. Znam da je sloboda vjeroizpoviedanja mojih podanika katolika zajamčena zakonom, i to utvrdjuje moju nadu, da će se mir vjerski kod nas trajno uzdržati.“

Bavarska. (Bavarski episkopat.) Biskupi bavarski podastrli su knezu-regentu vrlo važnu spomenicu o položaju crkve katoličke u njihovoj domovini, i o dužnostih, koje ima država, da štiti prava religiozna katoličkih svojih podložnika. U toj spomenici izrično takodjer mole za slobodu i neovisnost sv. Otca.

Zlatna ruža. Dne 23. rujna uputio se Msgr. Spolverini internuncij kod dvora brasilskoga, u carsku palaču da regentici Izabeli predade od sv. Otca joj poslanu zlatnu ružu.

Svečanost se obavila u dvorskoj kapeli. Spolverini nagovori regenticu ovako:

„Njegova Svetost naložila mi je, da Vam zasvjedočim osobito zadovoljstvo, koje je oćutio kao glava crkve i zaštitnik slobode ljudske, videći kako je Vaša carska Visost potvrdila zakone, kojima se sasvim ukida robstvo u ovom velikom carstvu. Očit dokaz ovoga zadovoljstva Vam je ova zlatna ruža, koja je najveće odlikovanje, što ga sv. Otac daje za čine veliko zaslužne.

Ovo odlično svjedočanstvo od strane Leona XIII. je dostojna posveta onoga velikoga djela, s kojim će Vaše ime biti za uviek spojeno. Ona ruka, koja je pisala onu znamenitu poslanicu *„In plurimis“* biskupom Brasila, posvetila je za Vas, Gospodjo, i ovu zlatnu ružu?“

Regentica odvrati:

„Ništa ne bi moglo biti milije srcu momu, nego li je svjedočanstvo blagonaklonosti, što mi ga daje Njeg. Svetost; ja vidim u tom očit dokaz zadovoljstva, koje je osjetio sv. Otac radi veledušnog čina brasilskog naroda, kojim je konačno dokinuo robstvo.“

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u članove III. reda: Šibar Martin, kbr. 14. u Virju. Keser Rok, kr. oružnički postaje vodja u Krašiću. Zimić Pavao, kr. oružnik u Krašiću. Antolić Josip, učen. u Nevincu. Kunješić Franjo, iz Laminca župe Štefanje. Šimunković Marko u Marija Bistrici. Bedeković Gjuro pl., vlastelin u Bedekovčini. Cipriš Josip, Zagoršek, Mijo, Cesar Josip, Šćurić Juraj, Filipović Vid, Pisk Franjo, seljaci. Brlek Mara, Klemar Franjica, Klancir Roza, Crmički Bara, Palanović Jalža, seljakinje svi iz Marije Bistrice. Iskra Josip, kovač u Mrkoplju. Prekrit Stjepan ml. u Ivancih. Dr. Celestin Franjo, gimnaz. profesor u Zagrebu. Porkolabić An., u Dubici. Čivić Gjurgja, učenica III. razreda kuće br. 115. Marković Eva, učenica III. razreda kbr. 191. Galović Josip, učen. IV. razr. kbr. 146., Jarić Stjepan, učen. III. razreda kbr. 247. Rakitić Ana, kbr. 126. svi iz župe Sikirevci. Čop Jure, u Malomlugu. Gašparac Stjepan, u Hribu. Vesel Stjepan, u Gerovu. Trbljanić Liza, kbr. 320 u Otoku. Kolarić Franjo, orguljaš u Čazmi. Golner Julijo, Horvat Josip, Pijenta Karlo, pripravnici III. tečaja, Filipec Ljudevit, Šćulac Janko, Prelog Eugen, Pertl Hinko, pripravnici II. tečaja u Zagrebu. Gjurišević Tomo, poljodjelac kbr. 34. u Kloštru.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 48. U Zagrebu, 29. studena 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Moraju li se zaručnici prije vjenčanja izpovjediti i pričestiti.

Sabor Trientski u dekretu „Tametsi“ veli: „postremo s. synodus conjuges hortatur, ut antequam contrahant, vel saltem triduo ante matrimonii consummationem sua peccata diligenter confiteantur, et ad sanctissimum eucharistiae sacramentum pie accedant.“ Ove rieči sabora Trientskoga, dale su povod prepirci medju kanonisti: moraju li se zaručnici prije vjenčanja izpoviediti i pričestiti ili ne, dosljedno: može li župnik onim zaručnikom, koji se ne bi htjeli izpoviediti, uzkratiti vjenčanje. Oni, koji brane niječno mnienje, pozivlju se na rieči sabora Trientskoga, koji veli samo „hortatur“, koje dakle sadržavaju samo savjet a ne zapovied; oni pak, koji brane jestno mnienje, pozivlju se medju ostalim na riešenje s. C. C. de 28. augusti 1852. in causa Moguntina. Pošto je dotično riešenje sada prvi put u cjelosti ujedno s motivi objelodanjeno, mnijemo, da ne će biti suvišno, ako ga preštampamo, da se vidi tko ima pravo.

Moguntina:

Exponit Officialis Curiae Episcopalis Moguntinae, quod in eadem diœcesi circa matrimoniorum benedictiones extat statutum ab Antistite Josepho Ludovico Colmar anno 1812. conditum et publicatum, cujus hic tenor est: „Matrimonii Sacramentum inter illa pertinet, quæ recipi debent in statu gratiæ. Hinc in omnibus ritualibus, ubi de matrimoniorum benedictione est sermo, præscribitur, ut tam sponsus quam sponsa ante benedictionem peccata sua confiteantur. Quod si igitur parochus sacrilegio, quod forte sponsi per neglectum hujus obligationis committerent, participare reformidet, omni opera niti debet, ut sponsos ad eamdem implendam moveat; cui quidem rei eo magis hodiedum insistere poterit, quo illi tantum, quorum religio nondum penitus extincta est, sacerdotalem matrimonii benedictionem petant, alii vero solo actu civili sint contenti. Nihilominus in extremo casu, et bene notetur quod diximus in extremo, quando nempe sponsi pertinaciter insisterent recipere matrimonialem benedictionem non præmissa confessione, parochus strictæ interpretationi verborum Concilii Tridentini (Sess. XXIV. cap. 1. de ref. matrim.) ubi tantum dicitur *hortamur*, inhærendo, matrimonium benedicere poterit, quin conscientiam gravet.“

Hæc quidem per se in praxi satis tuta videri idem Officialis censet tam ob relata Tridentini verba, quam ob gravem sane sententiam *Emi Gousset Archipraesulis Rhemensis* in notissimo libro, cui titulus „*Theologie morale à l' usage des curés et des confesseurs, Tom. II. art. 745 et 755,* qui et aliarum Galliæ diœcesium statuta pro eadem observantia affert. Verum quum diœceses *Treviren. et Spiren.*, quæ Moguntinæ adjacent finitimæ, praxim plane oppositam teneant, ita ut sponsi ad confessionem et communionem non revera solum adhortatione excitentur, sed rigorosa etiam lege adstringantur, quæ ne exceptionem quidem patiatur, dum una tantum parte reluctante, pro altera grave perversionis et matrimonii civiliter ineundi periculum immineat vel adsit; hinc metuendum esse prælaudatus Officialis monet, ne ex diversa Moguntinæ diœcesis observantia scandalo et gravamini ansa præbeatur. Quibus ductus sequens dubium, an nimirum instructionem supra expositam a Rmo Episcopo Moguntino Josepho Ludovico Colmar clero civitatis Moguntinæ communicatam in praxi tuto sequi liceat, huic S. Congregationi resolvendum suplex proponit.

„Quum matrimonium inter fideles, — ut *Benedicti XIV. in Synod. diœces. lib. 8. cap. 14. num. 5.* effato utar, unum sit ex septem novæ legis Sacramentis a Christo Domino institutis atque e numero eorum, quæ *virorum* dicuntur, nemo sine gravi sacrilegio illud celebrare potest in statu peccati mortalis, quod optime perpendit Didacus Côvarruvias super 4. Decret. part. 2. de matrim. cap. 6. in princ., inquiens: Existens in mortali crimine non potest absque novo peccato matrimonium contrahere; tractat enim indecenter Sacramentum hoc maximum.“ — At vero Patres Tridentini hisce, licet sane

verissima sint, permoti non fuere, ut confessionem, multoque vel minus communionem ante matrimonium a sponsis peragendam tanquam Sacramenti recipiendi conditionem positiva lege in foro externo præscriberent; sed „Sancta Synodus", inquiunt loc. cit., conjuges *hortatur*, ut antequam contrahant, vel saltem triduo „ante matrimonii consummationem sua peccata diligenter confiteantur et ad sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum pie accedant." Hinc cum Theologis Canonistæ concludunt, conjuges matrimonium ineuntes absque prævia confessione minime peccare *quatenus* Concilii Tridentini decretum violare videantur, „quia consilium et non præceptum quoad hoc continet illud decretum", ut tradunt Franc. Leo *in thesaur. fori eccles. part. 2. cap. 9. num. 49.* Basil. Pont. *de impedim. matrim. cap. 16. § 2., quos sequitur* Barbosa *Collect. Doct. in Conc. Trid. sess. 24. cap. 1. num. 166.* Pax Jordan. *Elucubrat. lib. 3. tit. 7. n. 114.* Giraldi *de paroch. par. 2. cap. 21. num. 8.* Recto proinde tramite consequitur, illa Tridentini verba, cum non præcipiant, sed hortentur, liberam solummodo voluntatem excitare, non vero obligare, juxta analogiam *Cap. final. in fin. 4. distinct. gloss. verbo statuta in cap. 1. de Constit. ubi Abb. n. 9.* Felin. *num. 20.*

Jamque hujus rei ratio per se sapientissima patet. Etenim si status gratiæ ex prævia peccatorum confessione pro iis tantum pendet, qui lethali culpa operti fuerint, in ceteris autem Sacramenti obex non reperiatur; illi soli divina jam lege ad confitendum adstringurtur, cum reliquis non quidem consultius, liberum tamen eadem lege sit, absque confessione ad Sacramentum matrimonii accedere. Durior inde fuisset generatim pro omnibus in foro externo lata; durior, inquam, non solum, verum etiam insolita quoad ipsos lethali macula aspersos, siquidem interdictum matrimonii utique pœnam externam et publicam redolet, Ecclesia autem mere interna, inter quæ status gratiæ recensetur, in foro externo censuris non perstringit, Benedictus XIV. *de Synod. Diœc. lib. 9. cap. 4. num. 4.* et quoad cetera etiam vivorum Sacramenta cordis conscientiæque dispositionem ad ipsos fideles remittere solet.

Quibus positis, si Episcopi id quod ab ecclesia consulto liberum relinquitur, in materia potissimum Sacramentorum, definire et præscribere nimio rigore non debent juxta egregie monita a Benedicto XIV. *in Synod. Diœc. lib. 7. cap. 1, init. et sæpius*, hoc vel magis cavendum erit, ubi vertitur de permissione celebrandi matrimonii; matrimonia namque omnimodam libertatem requirunt. *Cap. Gemma de Sponsal. et* Fagnan. *in cap. Insinuante. Qui Cler. num. 3. et cap. Cum dilectus de Consuet. num. 40.* Immo licet Episcopis aliqua competat matrimonium interdicendi potestas, ea nihilominus inter favorabilia et late patentia vix recenseri videtur, siquidem ad tria rationum capita eamdem cohibent canonistæ, nimirum 1) ad sponsalia prius cum alio vel alia inita; 2) ad suspicionem latentis impedimenti; 3) ad timorem rationabilem gravium discordiarum et scandalorum e matrimonio futurorum. Giraldi *Expos. Jur. Pont. part. 1. tit. 16. de matrim. contr. not. 2. ad cap. Litteræ.* Schmalzgrueber *part. 3. tit. 16. §. 1. de matrim. contr. num. 1.* Inter quæ si confessio vel communio non peracta ne in casu quidem particulari venit: quanto itaque aberit, ut tanquam generale matrimonium inhibendi axioma a DD. enumeretur. Nimirum ejus generis edictum, dummodo universale sit, quandam novi impedimenti differentis naturam præ se fert, cum tamen teste *Sanchez de matrim. lib. 3. disp. 15. num. 9.* Episcopi non sit impedimenta statuere, quæ ab Ecclesia sancita non fuerint.

Reque vera nemo facile inficias ibit, quin sponsi, dummodo ad Ecclesiæ gremium pertineant atque, remotis canonicis impedimentis, cetera quæ ex positiva Ecclesiæ lege requiruntur, rite præstiterint, jus quoddam in foro saltem externo ad matrimonium celebrandum habeant. Hinc videndum non est, quonam pacto Episcopus ob defectum alicujus rei ab Ecclesia non stricte præscriptæ, sed ad singulorum potius conscientias in foro interno remissæ, jus illud impedire in foro exteriore queat. Quæ res clarior etiam evadit, si quis observare voluerit, juxta communiorem magisque receptam sententiam contrahentes non modo recipere, verum etiam sibi ipsos administrare Sacramentum matrimonii, Bened. XIV. *Syn. Diœc. lib. 7. cap. 29.* ita ut parochus tamquam merus testis assistat, S. Alphonsus *Theol. moral. lib. 6. de matrim, num. 895.* Id quod alium omnino aspectum præbet, quam si ipse parochus Sacramenti minister esset. Ita enim revera sponsorum admonitio de evitando sacrilegio, quod per peccati reatum proprio facto incurrunt, facilius ex parte parochi sufficere intelligitur, cum etiam tanquam publicus minister assistentiam præstet eamque difficilius recusare valeat, prout affirmant cum La Croix Laymann *lib. 5. tom. 20. p. 2. cap. 4. n. 8.* De Lugo *dist. 8. sect. 73. num. 205.* quos refert S. Alphonsus *lib. 6. tract. 1. de Sacram. in gen. n. 54.*

Quodsi denique auctoritas civilis, prout revera in diœcesi Moguntina, non attenta Ecclesiæ benedictione, validitatem matrimonii ex solo contractu coram magistratibus ineundo desumit, consultius undique videtur, omnia in forma mitiore et magis privatim juxta cujusque casus et personarum indolem disponere, et minime generali quadam lege parochi assistentiam novis conditionibus ultra Ecclesiæ intentionem obruere. Verum etiam majoris discriminis plena res apparet, ubi pariter cum catholicis hæretici permixtim degunt, et insuper Gubernia pro viribus insudant, ut spreta Ecclesia fideles hæreticorum Ministellos adeant. Huic inquam rationi gravius inerit pondus ex eo, quod Ecclesia, pro ejusmodi regionibus legis vel antiquissimæ rigorem quoad gradus prohibitos remittere per dispensationes facilius solet: longe proin abesse rationabiliter creditur, ut simplices adhortationes ibidem in rigorosa præcepta abire sinat.

Præfata satis utique suadere videntur, adhibitam a Patribus Tridentinis formam adhortativam hac in re rectius

cautiusque retinendam esse, et consequenter instructionem illam Moguntinam in praxi servari tuto saltem valere tanquam Concilii verbis consentaneam multisque prudentiæ rationibus innixam. Ex ea enim parochi *„omni opera niti debent"* atque *„insistere"* ut sponsos ad confessionem *„moveant."* In *„extremo tantum casu"* non obstante sponsorum pertinacia *„parochus matrimonium benedicere poterit, quin conscientiam suam gravet."*

Verum hic notanda quædam occurrunt. Necessitas confessionis divina lege ante matrimonium præmittendæ pendet, ut dixi, ex statu peccati mortalis. Atqui difficultas in eo est, quod ejusmodi status, in quantum res mere interna, in foro externo dijudicari et paucis adstringi nequeat. Ad vero res omnino aliter se habet ubi reatus lethalis ex actu quodam publico atque externo concludi non sollum potest, sed et debet. Hic nimirum a theologis quoad Sacramenta vivorum unanimi consensu axioma ponitur, *peccare graviter, qui ministret Saoramentum publico peccatori vel aliter publice indigno*, S. Alphons. *lib. 6. tom. 1. cap. 2. de Sacram. dub. 2. num. 42. ex Bonac Suar. et aliis, de* Giraldi *de paroch. p. 2. cap. 20. num. 20.* quoad S. Eucharistiam docet citatis melioris notæ auctoribus.

Unde Benedictus XIV., cum nonnulli auctores, ut Sanchez lib. 3. de matr. disp. 15. num. 19. cum Barbos a, Vega et aliis, cuidam S. Congregationis Episc. et Reg. assertæ declarationi innixi docerent, non posse viros et feminas a matrimoniis contrahendis hoc nomine prohiberi, quod doctrinam christianam ignorent, ejusmodi assertionem tanquam a sensu et praxi universalis Ecclesiæ discordantem esse emendandam acriter insistit *lib. 8. Syn. Diœc. cap. 14. num. 16.* Posito etenim fundamento, matrimonium ut Sacramentum vivorum a nemine sine gravi sacrilegio celebrari posse in statu peccati mortalis ita prosequitur: „Nec parochus licite eidem matrimonio assistit: „quamvis enim juxta communionem magisque receptam sententiam non sit Sacramenti minister, nihilominus in multis comparatur ministro, nec licite sua præsentia firmare posset contractum, quem scit a contrahentibus sacrilege iniri. . . Qui autem fidei rudimenta ignorat, quæ ex gravi præcepto scire tenetur, quamdiu illa non addiscit cum potest, versatur in statu peccati mortalis, ac propterea jure merito a matrimonio contrahendo arcetur." Et ita edicere demonstrat innumeros Auctores et Synodos, nec non Innocentium XI., Clementem XIV. et ipsum Benedictum XIV. in Epist. Encyc. ad universos Episcopos *Bullar. tom. 1. Encycl. 42. §. 2.*

Huic tam gravi innixus auctoritati *S. Alphonsus* ad dubium „An parochus possit assistere matrimonio eorum, qui sunt publici peccatores?" respondet *loc. cit. num. 54. „parochum non teneri, nec posse assistere tali matrimonio,"* ejusque sententiæ, ratio est, tum quia parochus tenetur ex justitia incumbere saluti spirituali suarum ovium, eas avertendo a peccatis, tum potissimum quia de jure naturali nemo potest cooperari peccato proximi. Pariter Giraldi ex Barbosa *de parocho p. 2. cap.* 21. *num. 7.* transcribit, parochum ne ad denuntiationem quidem pervenire debere, ni constet, sponsos præcepto paschali satisfecisse. Quibus assentiri videtur Pax Jordanus *Elucbr. lib. 3. tit. 7. num. 112.* docens: *Ad Episcopi pariter officium spectat curare, ut matrimonia, dum contrahentes in mortali existunt, minime celebrentur."* Accedit denique, quod si confessio in contemptum Ecclesiæ vel cum gravi fidelium scandalo omitteretur, eadem utique ratio militaret pro non præstanda parochi assistentia. Ita Barbosa innumeris sane auctoribus fretus in *alleg. 32. de offic. et pot. Episcopi num. 179.* ad verba Tridentini, quibus *hortatur*, ut conjuges ante benedictionem sacerdotalem in eadem domo non cohabitent, rem esse consilii, non præcepti notat, dummodo non adsit *contemptus vel scandalum.*

Monet tamen *S. Alphonsusi in dic. num. 54. in fin* inter alia, excusari parochum, si assistat ad evitanda graviora mala communitatis vel ipsorum contrahentium, puta ne ipsi perseverent in peccato. Ita etiam Emus Gousset in libro prælaudato num. 755. hæc habet: „Si vero una pars ad pœnitentiæ tribunal accessit, dari potest nuptiis benedictio, etiamsi altera pars confessionem non peregerit, dummodo locus sit metus, ne hæc pars matrimonium potius civiliter ineat, quam confessioni se submittat. Datur enim benedictio in favorem illius, qui officio suo satisfecit. In hisce tamen casibus, sicut in eo, ubi nec una, nec altera pars confessionem subire voluerit, parochus sequatur instructiones Episcopi sui; qui absque dubio ipsi facultatem potest concedere dandi benedictionem nuptialem vel ob præcavendum, vel ob terminandum scandalum matrimonii mere civilis." Licet vero nonnulli Canonistæ doceant, parochum per se sponsis interdicere non posse matrimonium, *Schmalzgrueber* tamen cum sententia fere communi tenet, illud justis de causis posse et debere donec causa ab Ordinario decidatur. *Part. 3. tit. 16. cit. num. 5.*

Remissis itaque quæstionibus, quænam peccati notorietas sufficiat ad denegandam benedictionem, et quando nihilominus ex urgenti causa eadem concedi valeat, ad cujusque casus indolem et circumstantias; ad dubium in themate propositum etiam si respondendum forsan esset, instructionem prout jacet, servari tuto posse, perpendenda tamen restrictio ab EE. PP. foret ut absque prævia sponsorum confessione parochi, si utraque pars vel altera ex eis notorii peccatores sint vel in Ecclesiæ contemptum publice renuant, vel grave scandalum ex matrimonii ejusmodi benedictione oboriatur, assistentiam non præstent, nis prius Episcopus, ad cujus judicium ejus generis casus vel maxime spectant, ob urgentem causæ necessitatem, una præsertim parte non renuente, licentiam expresse concesserit.

Sed dum hæc EE. PP. sapientiæ relinquo, meum est excribere

Dubium

An ordinatio Episcopi Moguntini anno 1812. emissa sit servanda seu reformanda in casu.

*

Die 28. Augusti 1852. = Sacra Congregatio Emmorum S. R. E. Cardinalium Concilii Triden. Interpretum respondit = Affirmative ad primam partem, exclusis tamen casibus a jure prævisis: negative ad secundam.

(L. S.) *Card. Maius*, Præfect.

A. Quaglia, Secretarius.

Očito se ne može Knopp i na njega se oslanjajući Weber za obranu svoje rigorističῆe nauke pozivati na ovu odluku: jer po njoj 1. mora se držati odredba biskupa Colmara, izuzam slučajeve, u pravu izuzete 2. Koji su ovo slučajevi, jasno se izriče u zadnjoj alineji navedenih motiva: ako su na ime oba vjerenika ili je jedan od njih notoran grješnik, ili se javno opiru izpovjediti se, da pokažu svoje preziranje crkve, i napokon ako bi iz ovakve ženitbe sliedila velika sablazan. U ova 3 slučaja neka župnik prije obavljene izpoviedi ne blagoslivlje braka po svojoj vlasti, ali biskup, kojega pravu pripada, da ovakve slučaje presudjuje, može radi znamenitih razloga, osobito ako je jedna stranka pripravna izpovjediti se, župniku dozvoliti, da brak blagoslovi.

Poviest Vulgate.

(Dalje.)

10. Čim bude u 15. stoljeću pronadjena štampa, služila je ta nova umjetnost odmah za razprostranjivanje Vulgate. U prvih njezinih izdanjih nije naznačena ni godina, kada, ni mjesto, gdje su tiskana, nu ipak zna se sa svom sigurnošću, da je knjiga, koja je medju svimi prva otisnuta, upravo Vulgata bila. Ona ugleda svietlo godine 1450. u Mainzu, i poslije nema knjige, koja bi do konca 15. vieka češće bila pod tisak dolazila nego li Vulgata. Samo iz tih prvih 50 godina poznato nam je do 100 podpunih tiskanih izdanja Vulgatinih, da i ne računamo toliko drugih, koja su obuhvaćala samo pojedine knjige, kao osobito psaltir i evangjelja.

Šteta samo vječna, što nisu revni ti izdavatelji na to malo bolje pazili, da im budu teksti, koje davahu pod tisak i okolo razašiljahu, izpravni i kritično izpitani. Prvi rukopis ili već tiskani eksemplar, koji im dopade u ruke, dobro im je došao, te ne pitajuć ništa dalje, upotrebili bi ga za arhetyp i polag njega štampali. Na ovaj način često se je širio i razprostranjivao loš i izkvaren tekst. — Od godine 1470. većinom su nosile štampane latinske biblije sliedeći kićeni i liepo zvučeći podpis:

Fontibus ex græcis hebræorum quoque libris
Emendata satis et decorata simul
Biblia sum præsens superos ego testor et astra
Est impressa nec in orbe mihi similis.
Singula quoque loca cum concordantibus exstant.
Orthographia simul quam bene pressa manet.

Nego malo je bilo tih izdanja, koja su zbilja zaslužila, da se diče takovim podpisom.[1])

Ali kad ovaj nered ne bi bio samo još povećan! Kako je poznato u prvoj polovici 16. vieka porodi se protestantizam. Da svoj krivi nauk lakše i brže razširi, prevede Martin Luter sv. pismo iz nova na njemački jezik, navinuv ga dakako i izvrativ skroz prema svojim namjeram.[2]) Proti Luterovoj tvrdnji, da je svojim novim prievodom iznesao na svietlo shvaćanje i nauk stare Crkve, stajala su dva svjedoka, t. j. crkvena predaja i Vulgata.[3]) S tradicijom bili su on i njegovi pristaše brzo gotovi, postavivši kao temeljni princip: „Sola sacra Scriptura judex, norma et regula agnoscitur, ad quam omnia dogmata exigenda sunt et judicanda."[4]) Nu s Vulgatom nije se dalo tako na kratko obračunati. Povjestnoga joj bo prava nikako poreći ne mogoše, jer je bilo obće poznato, da je već bar osam sto godina u javnoj crkvenoj porabi. Radi toga ti pseudoreformatori silno zamrziše na Vulgatu, te ju počeše pobijati i zabacivati, pače drznuše se i izpravljati ju, ili bolje rekuć kvariti, i to ne samo po prvobitnih tekstovih, nego i po istomu Luterovomu njemačkomu prievodu. Uz to načiniše si sa teksta izvornih i veliki broj posve novih latinskih prievoda, što podpunih koji su sadržavali sve knjige, što opet nepodpunih od pojedinih samo knjiga.[5])

---

[1]) Fr. Kaulen izbraja ih deset što izadjoše izmedju 1470. i 1490. godine, koja su ga mogla pravom nositi, o svih pako drugih vriedi ovo, što dalje kaže: „Die Unterschrift scheint, dem Geschmacke der damaligen Zeit zufolge, grosses Aufsehen gemacht und den betr. Bibeln grosse Empfehlung bereitet zu haben. Daher bemächtigte sich sogleich die Speculation dieses Erwerbsmittels, und es erscheinen nunmehr eine Anzahl von Nachdrucken, in denen der Text der obigen Bibelausgaben sammt den Endversen treu wiederholt wurde." — Geschichte der Vulgata pag. 312s.

[2]) Fr. Kaulen: „Zur Stütze seiner neuen Lehren hatte ja Luther die vorhandenen deutschen Bibelübersetzungen um eine weitere vermehrt, welche im Princip eine neue Auffassung und ein neues Verständniss des biblischen Inhaltes darlegte." — Geschichte der Vulgata pag. 318.

[3]) Stvar za cielo malo nesnosna, jer je pisano u Zakonu: „*In ore duorum aut trium testium stabit omne verbum.*" — 5. Mojs. 19, 15.

[4]) Kod kard. Franzelina Tract. de div. Traditione et Scriptura Proleg. p. 7. Romæ 1882.

[5]) Sve knjige star. i nov. zavj. prevedoše medju protestanti na latinski Sebastijan Münster i Cvinglijanac Sebastijan Castellio; stari samo zavjet nalazi se u tako zvanom Züriškom prievodu, koji je većim dielom od Cvinglijanca Leona Judae; prievod pojedinih knjiga načiniše mnogi, i to: Bibliander (Nahuma), I. Brenz (Joba), Bugenhagen (Psalme), Bucer (Sofoniju, Psalme), Capito (Habakuka), J. Draconites (Psalme, Daniela), Luter (Deuteronomium), Melanchthon (Priče), Oecolampadius (Joba, Proroke), Pellicanus (Priče, Psalme), Zwingli (Isaiju, Jeremiju, Psalme, Priče, Propovjednik, Pjesmu nad Pjesmami).

Kod nekojih od tih protestantskih prevoditelja opaža se odveć velika težnja za klasičnom i elegantnom latinštinom.[1]) Skroz drugčije mislio je i sudio o tomu sv. Jeronim, koji veli: „Ecclesiastica interpretatio etiam si habet eloquii venustatem, dissimulare eam debet et fugere, ut non otiosis Philosophorum scholis paucisque discipulis, sed universo loquatur hominum generi.“[2])

Nu i gdjekoji medju katolici nisu se mogli ostaviti štetnoga novotarenja, te i oni izdaše ili posve nove prievode, ili pak Vulgatu tako promjeniše, da su pod imenom Vulgate za pravo iznosili svoja vlastita djela. Zar nije čudan upravo postupak Tome de Vio kardinala Cajetana († 1535), koji nevješt sam jezikom hebrejskomu i grčkomu, dade si napraviti doslovan prievod: staroga zavjeta po nekomu židu i nekomu kršćaninu, a novoga zavjeta po nekomu drugomu, — i toga svoga novoga prievoda držao se je onda u svojih komentarih, zanemariv Vulgatu, pače i navaljujuć kad i kad na nju.[3]) Novi latinski prievod bio je objelodanio i Sanctes Pagninus.

11. Kako svagda, tako i u ovo doba bilo se je našlo više zaslužnih ljudi, koji su svojski oko toga nastojali, da Vulgatu valjano očiste od pogrešaka i uzpostave u prvobitno stanje, i da joj tako posvuda pribave čast i štovanje. Toga posla bio se je prvi primio dominikanac Albert Castellano. Mnogo većma od Castellanovoga izdanja Vulgate (u Mletcih 1056.), hvale kritici ono, koje se nalazi u Polyglottah Complutskih, koje godine 1522. izdaše nekoji učeni Španjolci darežljivošću Franje kardinala Ximeneza. Jedini psaltir, čini se, pravi iznimku u tomu izdanju; jer dočim su druge knjige izpravljene po starih rukopisih, za psaltir bi rekao, kao da je više prilagodjen tekstu grčkomu, koji stoji odmah uza nj i s kojim se posve slaže, prem baš nije najbolji. Za primjerom Complutskih učenjaka bio je pošao i auktor izdanja Hittorpovoga (izdavatelj Godefrid Hittorp, u Kolinu 1530.), koji se je mnogo trsio da po starih rukopisih sv. tekst onako uredi, kakav je nekada bio. Njega je vrlo nadkrilio Robert Stefan, koji imajući u Parizu dosta veliko obilje dobrih rukopisa, steče si liepih zasluga oko izpravljanja teksta Vulgatina. Nu žalibože što je taj inače vrli muž bio okužen kalvinskimi bludnjami, i nekoje njegove opazke dodane na raznih mjestih odišu skroz po kalvinizmu. Toga radi odsudi ga i udari censurom bogoslovni fakultet parižki. Ova odsuda Sorbonskih teologa potakne takodjer francezkoga kralja Henrika II., i on zabrani biblije izdane Stefanom i odredi da se unište.[1]) Medju njegovimi je izdanji najbolje, koje ugleda svjetlo godine 1540., nu i ono pada pod censuru.[2])

U takovomu eto stanju nalazila se je Vulgata kad je započeo koncil Trientski. Protestanti ju očito zabacivahu; na katoličkoj pako strani nekoji svojevoljno ju izpravljahu i mienjahu, pače upravo zanemarivahu. Kolika pogibelj prietila je odatle vjernikom, kad bi bio svatko sebi stvorio svoj posebni tekst, a sve druge zametavao.

12. Od Vulgate sačuvalo se je veliko množtvo starih rukopisa, od kojih ćemo spomenuti samo najznamenitije. Po starini zauzima valjda prvo mjesto *Codex Bobbiensis palimpsestus.* Za nj se drži da je napisan, ako ne u petomu vieku, a to za stalno na početku šestoga vieka. Nu vrlo je nepodpun; ima samo veći dio knjige Sudačke, i neke odlomke iz knjige Rutine i knjige Jobove. — Drevnom se starinom odlikuju takodjer *Codex Amiatinus* i *Codex Fuldensis. Codex Amiatinus* zove se tako po dokinutomu samostanu cistercitskomu Mont' Amiata, odakle potiče; sada se nalazi u biblioteci u Florenciji. On sadržaje sav stari i sav novi zavjet osim Baruha.[3]) Pisan je godine 541. Od njega nije puno mladji *Codex Fuldensis*, za koji je izvan svake dvojbe da je godine 546. bio već gotov. Tim rukopisom, koji obuhvaća samo novi zavjet, služio se je, i mnogimi ga opazkami obogatio i razjasnio, njemački apostol sv. Bonifacij. Čuva se u biblioteci u Fuldi.[4]) — Sve knjige staroga i novoga zavjeta izuzev Baruha prikazuje *Codex Toletanus*, koji se pripisuje osmomu vieku. Napisan je velikimi gotičkimi slovi, česa radi zovu ga takodjer imenom *Codex gothicus.* Iz iste dobe iz koje Toletanus ili gothicus, biti će i *Codex Cavensis*, u kojemu se nalaze sve knjige ob'ju

[1]) Sebastijan Castellio iste specifično židovske i kršćanske pojmove, kao angjel, obsjednut, sinagoga, hram preveo je klasičnimi izrazi *genius, furiosus, collegium, fanum.*

[2]) Sv. Jeronim ad Pammach. ep. 49, 4. (Migne 22, 512.). — Vidi takodjer u br. 46. ovoga Lista na str. 367. točku 5.

[3]) U predgovoru psaltira §. 1. kaže ovo o načinu, kojim je taj svoj prievod sgotovio: „Assumpta illa, quæ nomine B. Hieronymi circumfertur, interpretatione juxta hebraicam veritatem et collata cum ea, quæ circumfertur LXX interpretum et cum quatuor aliis modernis interpretationibus ex Hebræo immediate, adhibui duos linguam hebræam scientes, alterum Hebræum, magistrum linguæ illius, alterum Christianum, cum pluribus vocabulariis linguæ illius; et coram me exigente significationem dictionum hebræarum in lingua nostra latina vel vulgari et eligente significationem, quæ magis quadrare contextui visa est, feci per singula verba vocatam B. Hieronymi versionem reduci ad respondendum hebræo textui de verbo ad verbum.“ Tko zna da li je bio i kod drugih knjiga ovako marljiv i oprezan?

[1]) Henrik II. kao i njegov predšastnik Franjo I, premda su nastojali iztriebiti protestante iz Francezke, ipak su ih lukavom politikom u Njemačkoj podupirali.

[2]) Ob obsegu i smislu te censure ovako misli C. Vercellone: „Lectorem monitum esse volumus censuras theologorum parisiensium impetere indices, argumenta aliquæ adjuncta quæ in editionibus stephanicis occurrunt, *non vero ipsum Bibliorum textum a Stephano recognitum, quem nos laudamus.*“ — Variæ Lectiones I. p. 98.

[3]) Iz rukopisa Amiatinskoga izdao je novi zavjet K. Tischendorf (Lipsko 1854.).

[4]) Fuldanski kodeks izdao je velikom točnošću E. Ranke (Magdeburg 1868.).

zavjeta, tako da upravo nijedna ne manjka. Svi drugi rukopisi napisani prije devetoga vieka, dandanas nemaju nego same neke dielove sv. pisma. — Medju rukopisi, koji sadržavaju Alkuinom izpravljeni tekst, najsjajniji i upravo veličanstven je *Codex Paulinus* vel *Carolinus*. Prvo ime dobio je taj kodeks od mjesta, gdje se čuva, naime od bazilike sv. Pavla u Rimu (extra muros Urbis), drugo mu je pak nadošlo od Karla Velikoga, jer se je držalo da je negda njemu pripadao. Ima sve svete knjige jednoga i drugoga zavjeta. Po obćenitom sudu kritika Paulinski rukopis nije stariji od devetoga vieka. Pisan je vrlo ukusnimi i lako čitljivimi slovi, i ukrašen mnogimi slikami od dosta velike umjetnosti, prikazivajućimi razne biblijske prizore. Njemu je najbliži *Codex Vallicellianus* ili *Statianus*: iz iste su po pril ci dobe, ako nije ovaj pače i stariji. Nekada posjedovao ga je Ahil Statius, a sada se nalazi u samostanu Oratorijanskom zvanom Vallicella u Rimu.

(Dalje će sliediti.)

Dopis.

Stubica. (*Svećenički dom.*) Pročitav uvodne članke br. 46. i 47. „Kat. Lista“, ne mogu odoljeti, da ovaj put ne iznesem na javnost svojih misli, koje sam već onda imao, kada sam 37. br. ovoga lista bio pročitao. — Radi se tuj o stvaranju svećeničkoga doma. — O potrebi toga doma, i to o nuždnoj potrebi pisati bilo bi suvišno; jer to svi bez razlike čina i imetka osjećamo, kao što bi i suvišno meni bilo pisati, o blagodati toga doma, kada je već preč. gosp. Dr. Suk onako liepo orisao stanje starca svećenika iznemogla i osamljena. — Moja je nakana ovimi redci obodriti Dr. Suka u plemenitom njegovom nastojanju u čim prije mogućem osnutku toga doma, i onda da braću zamolim, da što većom požrtvovnošću i što većom ljubavi k osnutku toga doma pristupe.

Ja mislim, da se već dug o, a sigurno ne kasnije od godine 1874. nije potakla tako mila i oduševljavajuća ideja medju svećenstvom, kao što je ova o „svećeničkom domu.“ — One je godine zaključila glasovita brdovačka korona, koja je toliko praha uzvitlala u svih naših ondašnjih dnevnicih, da se utemelji strogo katolički politički dnevnik, koji, budi mimogredce rečeno i danas nebi škodio, i za koji je onda u onoj koroni u jedan mah stante sessione bilo sakupljeno 500 for. samo od prisutnih. — Pa kad se je onda svećenstvo ciele nadbiskupije tako oduševilo za taj list, ovo da se ne oduševi a ztoli krasnu i potrebnu misao, kao što je „svećenički dom?“

Ja mislim u nas neće ni jednoga svećenika biti, koji ne bi upravo zanosom ovu misao prihvatio i za nju na svaku moguću žrtvu pripravan bio. — Bivši kapelanom brdovačkim, znao je tadanji župnik Pavao Belas, čovjek skroz i skroz plemenit i vanredan dobričina, sjedeti medju nami mladjimi i nasladjivati se našimi bezazlenimi šalami, te kako je bio zadnjih godina svoga života uvek bolestan, nisu ga zanimali naši ozbiljni razgovori; ali dobro se još danas sjećam, kada smo stali razgovarati o deficientskom fondu i već onda o svećeničkom domu, starac bi se trgnuo, lice poosbiljio, te vatrenima očima i zanosnim svojim govorom nama takav „dom“ tako vruće znao na srce metnuti, da bi se srce od kamena umekšati i za svetost stvari oduševiti moralo. — Ja sam osvjedočen, kada bi se onda u javnosti o takovom domu razpravljalo bilo, da bi plemeniti starac polovinu svoje namrlosti bio u tu svrhu poklonio. — A takovih plemenitih muževa imade i danas medju nami živimi, koji će sigurno, koliko se god bude dalo po mogućnosti odtrgnuti, otrći, da se čim prije podigne „dom svećenički“ na korist i čast našu. — A zašto da su svi tako oduševljeni za nj? Zar će svi u penziju i svi u tom domu stanovati i u njem umrieti? Sačuvaj Bože! Ta većina će nas na župi medju svojim narodom umrieti, a njekoji možda u najboljoj dobi života; nego zato, da mnogi siroma svećenik na slaboj nadarbini nezdvaja, što će od njega na stare dane biti, da tim radostnije svoje sveto zvanje izvršava, znajuć da ima mjesta, kamo će si trudnu glavu sklonuti.

„Svećenički dom“ mora biti i on će biti.

Ali bez novaca ništa. — Odkuda novac? Od nas samih.

Sve znamenije zavode u Hrvatskoj pomogla je pridizati ruka svećenika; u svakom zavodu hrvatskom zakopana je briga i trud svećenički, a da zavod od svih dosadanjih jedini na našu osebnu korist i čast mi nepodignemo? Ne to ne može, to ne će biti.

Zato ne oklevajte g. Dr. izaći čim prije konkretnim predlogom, koji neka odmah normira visinu prinosa za sve čine u našem stališu. — Ja velim izadjite odmah, jer I. svaka i najbolja misao otezanjem ohladni, a II. svakim danom nam je gore, te bi kašnije sve to teže doprinašali. — Kakovih tereta danas svećenik nositi imade, to zna samo onaj, koji na župi s dosta velikom ekonomijom živiti mora. — Svakojaka podavanja tako su narasla, da župnik, dok porez, težake i družinu namiri, kuću uredno vodi, pristojno odjeven hoda, može veseo biti, ako je bez duga. — Ali učinili smo toliko, učiniti ćemo božjom pomoći i to. — Bog će dragi pomoći, jer je sveta stvar, dakle odvažno na posao. — Svaki od braće neka doprinese, koliko samo mogao bude, jer znajmo, ako i gdje, to bez dvojbe tu valja ona: uzdaj se u se i u svoje kluse.

Budemo li složno, radostno i požrtvovno radili, mi možemo svake godine sakupiti 10.000 for., te nješto kamatami, nješto obvezami, da ćemo stalni broj godina doprinašati, možemo se pripomoći božjom nadati, da će za pet godina gotov biti „Svećenički dom.“

Biti ću slobodan u svoje vrieme još koju o tom progovoriti.
C.

Viestnik.

Zagreb. (K četrdesetgodišnjici vladanja Nj. Veličanstva Franje Josipa I.) Uzoriti gospodin kardinal-nadbiskup Mihalović izdao je dd. 23. o. m. okružnicu sljedećeg sadržaja: Dne 2. budućeg mjeseca navršiti će se 40 godina, od kako je Njegovo posvećeno Veličanstvo, slavno vladajući car i kralj naš apoštolski Franjo Josip I. stupio na slavni priestol austrougarski. Prema nježnom pietetu i nehinjenom poštovanju, što ga gojimo spram vrhovnoga glavara naše zemlje, želili bismo, da se ovaj najradostniji dan što većom crkvenom svečanošću proslavi. Nu kad se Nj. posvećeno Veličanstvo udostojalo milostivo izjaviti svoju želju, da onoga dana izostanu sve crkvene i civilne svečanosti, ovaj je nadb. ordinarijat našao odrediti, da svi svećenici ove nadbiskupije, koji budu rečenoga dana služili svetu misu, uzmu kolektu „pro Imperatore", te se neka i u privatnih molitvah svojih mole Božjem milosrdju za dug, nepomućen i sretan život slavnoga cara i kralja našega apostolskoga, a neka na to ponukaju i vjerni puk.

— Uzoriti gospodin kardinal-nadbiskup, Josip Mihalović, pokrovitelj družtva sv. Jeronima, poklonio je i ove godine tomu družtvu 300 (tri sto) for. Na kojem veledušnom daru presmierno se zahvaljuje u ime družtva Franjo Budicki predsjednik.

Isto tako darovao je družtvu sv. Jeronima presv. gosp. biskup Senjski, Juraj Posilović, 50 (petdeset) for. — te se za tu blagohotnu pripomoć smierno zahvaljuje družtveni predsjednik Fr. Budicki.

Rim. (Dokazano mučeničtvo i čudesa.) Sv. Otac proglasio je 26. o. mj. dekret, kojim izjavljuje, da je dokazano mučeničtvo i autentičnost čudesa častnoga Perboyra, svećenika iz kongregacije za misije, mučenoga u Kini, i častnoga Chanela iz družbe Marijine, prvoga mučenika u Oceaniji.

— (Odlazak papin). Službeni Vatikanski *L' Osservatore Romano* piše: Nekojim stranim novinam telegrafirano je iz Rima, da je u Vatikanu zaključen odlazak papin i premještenje njegove rezidencije u drugi koji grad Europe, u slučaju, da se porodi kakov rat, u kojem bi Italija aktivno sudjelovala. Mi, koji smo obično dovoljno informirani o svemu, što se sbiva medju zidinami palače apostolske, ne možemo te viesti ni potvrditi ni poreći. Izpoviedamo, da o tomu ne znamo ništa, i čudimo se tim revnim dopisnikom, koji, prisluškujuć na vratih, ulaze u trag zaključkom, koji se stvaraju potajno; ne mora li se pače reći, da ih sv. Otac ili državni tajnik uzima za svoje pouzdanike, ili možda za savjetnike, da svjetuju, što će trebat da učini papa u budućnosti, koja je više ili manje daleko. Nu i ne izdavajuć se za pouzdanike i savjetnike, mislimo da imamo pravo i da smo u istini, ako uztvrdimo, da bi zaista mogao osvanuti dan, gdje bi papa, makar i bolnim srcem, ostavio Rim; a to bi se dogodilo, kada bi se željezni onaj obruč, kojim ga je stisnula talijanska vlada, tako stegnuo, da bi mu se oduzela svaka sloboda, te ne bi više mogao obavljati svojih poslova i obćiti sa svietom katoličkim; kada mu Rim ne bi više pružao materijalno i osobno sigurnoga zakloništa, a ne samo, kada se ne bi štovala njegova stolica: u ovom bo slučaju bi on bio morao Rim ostaviti odmah 20. rujna 1870.

— (Kazneni zakonik.) Talijanski senat prihvatio je novi kazneni zakonik, a 20. o. mj. kralj ga sankcijonirao. Vlada će ga promulgirati do konca lipnja 1889. U njemu se nalaze ne samo poznati protucrkveni članci, kojimi će biti kler izvržen vječnomu zlostavljanju i proganjanju, nego njim se takodjer dokida kazan smrti za sva zločinstva. Punim pravom piše *La Voce della Verità*: Kakav će si sud moći stvoriti naši potomci o moralnosti naših vremena iz ovoga dokinuća kazne smrti, koje je ustanovljeno u Italiji u studenomu 1888. Ne hasni tu govoriti: „prosvjeta!" Sudačke bo štatistike evidentno dokazuju, da zločinstva nisu danas ni malo rjedja, nego li su nekoč bila, i ako je kada bilo vrieme, gdje se kadšto za trice i ništetne upravo motive dolazi do čina s nakanom ubiti, to je upravo naše.

Englezka. (Englezki episkopat.) Englezki biskupi, na čelu im kardinal Manning, poslali su pismo sv. Otcu, u kojem prosvjeduju proti kleru neprijateljnim člankom novoga kazn. zakonika. Mi jedan dio iz toga pisma saobćujemo, jer se u njem zorno prikazuje, u kolikoj će biti od sada biedi kler talijanski: „Sveti Otče! Podpisani, biskupi Englezke, čuli su velikom žalošću i negodovanjem, da je u talijanskom parlamentu predložena nova zak. osnova proti biskupom, kleru i vjernikom Poluotoka, pod izlikom, da se tim kani stati na put navaljivanju na oblast riečju i perom. Oblast, koja se tim zakonom kani zaštititi, je oblast revolucijonarna, koja si je nasilničtvom otela grad Rim. *Odsada tko će se god poduhvati, da piše na obranu prava svete Stolice ili svieta katoličkoga, biti će kažnjen globom ili zatvorom. Tu se nitko ne izuzimlje, pa ma bio još tako velik po dostojanstvu. Častna i suverena osoba Vaše Svetosti, za koju se reklo, da joj je zaštićena posvemašnja sloboda u poglavarstvu nad svietom katoličkim, nije izuzeta od udaraca toga novoga kaznen. zakona. Dati proglas na narode kršćanske, da je Rim glavni grad svieta katoličkoga, kao prestupak toga zakona, sačinjavati će zločinstvo proti oblasti, koja se je silom udomila u njegovih zidina. Ono što je dopušteno katolikom cieloga svieta, u svakomu slobodnomu narodu, biti će nezakonito jedino u Italiji, i osobito za one, kojih se prava vriedjaju i gaze.*"

— (Napredak katolicizma.) Kako se u Englezkoj u protestantskih krajevih stao katolicizam širiti osobito u viših krugovih, plaše se već i sami protestanti. Paderbornski kat. list „Leo" sa zadovoljstvom bilježi što o tome piše protestantski pisac M. G. A Fraude. On

piše: Istina je, koja se ne da tajati, da se papizam u onim krajevima, u kojima je katolicizam na početku ovoga stoljeća bio riedak kao ledenica u srpnju, i gdje se povratak papizma smatrao ludom mišlju, tolikom silom i brzinom javlja, te na sebe svraća obću pažnju i treba da se ovaj pojav protumači. Pred njekoliko su godina njeke englezke novine pod naslovom „Novaci" doniele članak, koji je pobudio pozornost. U ovom se članku nalazio popis od 1500 osoba viših staleža, koje su od početka ovoga vieka postale katolici. Pisac ovoga članka, M. W. Gordan-Gorman, objelodanio je ovaj članak kao broširu. U 5. izdanju od god 1884. navode se mjesto 1500 več 3000 englezkih protestanata, koji su prestupili u crkvu katoličku. Da se ne zaboravi: radi se tu o 3000 englezkih obraćenika, koji zauzimlju odlična mjesta. Za pravo se obraćenici ne smiju brojiti već tezuljom mjeriti, osobito jer se radi o Englezkoj, gdje stalež i rod imade ovolik upliv. Kad se ovaj popis pročita, može se pomišljati, koliko je moguć pokret, koji u Englezkoj privodi duše katolicizmu. Nema državnog staleža, nema ugledne obitelji, koja nebi bila dala broju obraćenika svoj dio. Svi su staleži zastupani: plemstvo, gradjanstvo, vojska, mornarica, liečničtvo, suci, učenjaci, svećenstvo, sveučilišta, svaki je ovaj stalež dao izvrstnih muževa, koji sad služe crkvi kao svećenici ili svjetovnjaci. Ovaj čas imadu katolici u gornjoj kući 40 paira, a većinom su obraćenici. Njeki su od njih dobro poznati, n. pr. Marquise Bute (obraćen. 1860.), marquise Ripon (obraćen. 1874., budući prije veliki meštar slobodnih zidara) koji je od nedavna podkralj Indije. Vojska imade u popisu svojih 150 častnika, od kojih je 12 generala 20 obrstara. Anglikansko svećenstvo i sveučilišta dala su velik broj, medju njima kardinali Manning i Newman. Gospodja imade velik broj i može se reći, da danas nema odlične i velike englezke obitelji, koja nebi po kojem svojem članu bila u svezi s katoličtvom. Protestantski biskupi imadu u katoličkoj crkvi braće, sestara, nećaka pače i djece. Ono 3500—3600 obraćenika, što se nalaze u popisu „Rimskih rekruta" predstavljaju sva velika imena sadašnje Englezke. Grof Granville je dao više svojih sestara crkvi; Nelson dva ili tri svoja nećaka; zadnji protestantski nadbiskup Canterburyski i sadanji biskup Oxfordski imadu tu dva šurjaka; Lord Byron ima nećakinja, a Gladstonov bratučed sad uči u seminaru, da postane svećenik katoličke crkve. U zajedničkom pismu, što su ga biskupi Englezke poslali kao odgovor australskim biskupom, pišu oni: Mi možemo s pravednim ponosom nabrojiti neizmjerne krajeve, koji su predobljeni za katolicizam englezkog jezika. Na trientskom saboru (1545—1563.) bila su samo četiri biskupa, koji su govorili naš jezik, na vatikanskomu (1870.) bilo ih je 120 koji su sudjelovali kod razprava. Danas ih ima 170, pak smijemo bez smjelosti uztvrditi, da će ih na koncu ovoga vieka biti preko 200. — Ovako protestant.

Ovaj je pojav za katoličku crkvu i svakog pravog katolika za izta radostan. Ali nije on neočekivan. Ko je zavirio kako se ozbiljno i duboko proučavalo ovo pitanje od Puseyevih vremena, morao se tomu nadati, a mi se još danas nadamo, da će se englezka crkva možda u nedaleko vrieme sjediniti s katoličkom. Kad bismo smjeli ovakve nade gojiti i o drugih crkvah!

Francezka. Akademija franceezka podielila je jednu nagradu za krieposti od 1500 franaka svećeniku M. abbéu Boudringhinu. U izvješću svojem u velike se cieni nastojanje njegovo osobito oko naobrazbe siromašne zapuštene djece. Svjedoci njegove gorljivosti jesu zavodi, koje je milostinjami podigao na više mjesta. Izvješće se završuje ovako:

„Svećenik, mi to znademo, ne očekuje od ljudi nagrade za svoje žrtve, i sva, što mu ju mi dajemo neće da mu krnji one u nebu; ovo je samo jednostavno poklonstvo družtva svjetovnjačkoga jednomu od svojih dobrotvora. M. abbé Boudringhin primiti će je tim radje, što neće trebati da razmišlja, kud će š njom."

Hollandija. (Djelovanje katolika u Hollandiji.) Trideset i pet godina minulo odkada je u Hollandiji po blage uspomene Papi Piji IX. uvedena katolička hierarhija. Od toga vremena su katolici Hollandije na polju kršćanske ljubavi prama bližnjemu, družtvenosti i školstva zaista za čudo mnogo stvorili, što se samo po gorljivoj vjeri i požrtvovnosti postići dade. Za to kratko vrieme — kako nam izvješće kazuje — sagradjeno je 416 novih katoličkih crkavâ a 136 povećano i restaurirano. K onim 98 katol. dobrotvornim družtvam i zavodom, koji ve god. 1853. obstojahu, prirasao je još broj od 134, u kojih se 14.000 siromaka i bolestnika obskrbljuje. Isto tako cvate katolička revnost na polju školstva, pošto se u hollandezkih školah 165.000 djece odgaja i podučava.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u članove III. reda: Pirenjak Franjo, opetovnj. u Kašini. Lučić Roza, u Kraljevici. Učiona u Farkaševcu. Bolču, Vlaškoj kapili. Fuku, Sirovoj katalani, Velikoj črešnjevici. Modrić Marko, žitelj u Sumećanih kbr. 23, Stančec Daka, u Belovaru. Petricioli Roberto, gimnazijalac u Zadru. Puc Franjo, djak seljak. Kazić Štanca, učenica seljakinja iz Ivančice-Plešivice. Kovač Marin Šimunov, težak u Šučurcu. Stipulno Spiro Petrov, obć. redar u Sučurcu. Bradić Gjuro, djak u Palančanih. Seljak Petar, sin Ante, kbr. 3. iz Žabica pisar kot. suda u Gospiću. Adžia Ivan, iz Lipe kuće br. 39 župe Gospić, Lulić Grga, umirovljeni kapetan u Zadru. Učiona u Rozgi p. Dubravica.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 49. U Zagrebu, 6. prosinca 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Drugi prosinca 1888.

Tiho, bez bučnih svečanosti prošao je ovaj dan u nepovrat, makar da je znamenit, radostan ne samo za jednoga čovjeka, već za milijune ljudi.

Četrdeset se godina navršilo ovoga dana, što je Nj. c. kr. apoštolsko Veličanstvo

kralj naš Franjo Josip prvi

po milosti božjoj stupio na slavni i drevni priestol austrougarski.

Četrdeset je godina prošlo. Koliko je tu bilo dana radosti i tuge, dana sreće i nevolje za narode prostrane ove monarkije. Jedno ih je srce najnježnije osjetilo: srce kralja našega.

Tiho, bez bučnih svečanosti prošao je ovaj dan, jer je tako htjelo samo Nj. Veličanstvo; ali nije prošao bez traga. Koliki su dobrotvorni zavodi osnovani ili začeti na spomen ovoga dana, na dobro naroda ove monarkije; a to godi očinskome srcu Njegovome. Tiho je prošao, ali je Gospodin na nebesima čuo tihi šapat molitava, što su ih k njemu slali narodi za cara i kralja svoga; neka se po njih izlije blagoslov i na Nj. c. kr. apošt. Veličanstvo

Franju Josipa prvoga

i na Njemu vjerne narode!

Sveti Vladimir i kršćanska država.

Pod ovim naslovom napisao je poslije Kijevske svečanosti Vladimir Solovjev u Parižkom *Univers-u* tri članka, kojima rasvjetluje sadašnje stanje crkve i države u Ruskoj. Pisac je našim čitateljem poznat kao i zadaća, kojoj je posvetio svoj život Duhovite i čistom kršćanskom ljubavju nadahnute misli ovakva uglednika, cienimo, da će se u nas rado čitati. Ruski narod, iz čije sredine diže se ovako neobičan, rekli bi, nebeski glas, doživiti će i izvesti neobičnih čina Prateći njihov razvoj, nastojmo molitvami poskoriti uspjeh. Solovjev piše:

Službena Rusija proslavila je nedavno službenim načinom deveto stogodište pokrštenja sv. Vladimira. Visoka burokracija, prenesena na kratko vrieme u Kijev, učinila je sve što je mogla, da dostojno proslavi tu zgodu. To joj se mora priznati. Već je u tom neka zasluga, neko naslućivanje dobra i istinita, što je ovaj dogodjaj izabran, da se proslavi. Ako je medjutim u izboru kakva nedosliednost, nedosliednost sama vriedna je štovanja. Pošto se svečano izjavilo, da je državni absolutisam prava podloga pače i sadržina pravoslavne vjere kao i historičkoga života ruskoga naroda, mogo se je veliki narodni jubilej privezati na druge godine, a ne na god. 988., i na druge osobe, a ne na osobu sv. Vladimira, koji imade, to valja priznati, veoma malo doticaja sa političkim sistemom, hvaljenim u kijevskih govorih. Ako se mislilo kazati, da je absolutisam svjetovne vlasti jedini princip našega narodnoga obstanka, taj princip u istinu postigo je u ruskoj poviesti uspjeha, kojih mu nitko ne može zanijekati. Nije li postigo uspjeh onaj dan, kad je Ivan IV. ugušio, u osobi metropolite sv. Filipa, glas saviesti kršćanske, koja je prosvjedovala proti samovolji autokratičke vlasti? Ali nije bilo za energumena Ivana IV., bilo je sto godina kašnje, za v e o m a m i r n a cara Alekse Mihajlovića (otca Petra Velikoga), da je moskovski absolutisam slavio svoj podpuni uspjeh iza suvremene propasti slobode crkvene — zahtievane za posliednji put od velikoga patrijarhe Nikona, — i slobode vjerske, tražene od starovjeraca, koje su hrpimice palili za njihovu vjernost starim obredima. Godina 1681. vidjela je umrieti dva najmoćnija protivnika absolutne države, dva medjusobna smrtna neprijatelja u radinom životu, al udružena pod pritiskom države progoniteljice, povučena u propast nezavisne crkve, kojoj su bili dva protivna pola: dok je patrijarha Nikon, ponosni zastupnik hijerarhičkoga principa o svećeničkoj vlasti, pogibao pod težinom i ponizivanjem eksila, davni njegov protivnik protojerej Avvakum, odvažni i nemirni vodja starovjeraca, pravi zastupnik vjerske slobode ruskoga naroda uzlazio je na lomaču u gradu careva Ako je koja godina znamenita i sretna u historiji ruskoga cesaropapisma, tad je sigurno ova. Medjutim je god. 1881. Petrogradska burokracija zaboravila, kakogod proslaviti drugo stogodište ovoga velikoga slavlja, kojemu ima zahvaliti svoj sadašnji obstanak. Prava Rusija biti će joj zahvalna za tu zaborav kao i za njezino liepo nastojanje, da se proslavi sv. Vladimir.

Nu dati napokon ne može van ono što tko ima. Uz svu prisutnost ljudi srbske kraljevine, tako inače poznatih sa njihove vjerske revnosti; uz čestitanje protestantskih prelata iz Englezke, pače i uz prisutnost dvaju monofizitskih svećenika iz Abisinije, jubilej pravoslavne Rusije nije se ničim odlikovao, što bi ga malko pridiglo nad mnogobrojne i vulgarne svečanosti našega vulgarnoga vremena. U Kijevu ništa se nije uradilo, ništa izreklo, što bi bilo potaknuto obćenitom istinom prave vjere, dubokim osjećajem narodnoga čuvstva te vjernom uspomenom našega prvoga kršćanskoga vladara.

Sasvim neplodna na polju duha i ideja, petrogradska burokracija priredila je javnu izjavu po svojoj slici i prilici, niz službenih ceremonija, koje su sjećale više na propast bizantinsku nego na zoru mlada naroda. Mi cienimo dobra čuvstva, koja su htjeli dokazati pogledom na kršćansku vjeru, pa bila zastupana po anglikanskih svećenicih i po abisinskih crkvenjacih. Nu ta čuvstva, nisu dovoljna da dadu našim burokratom pravo smatrati se pravimi zastupnici ciele Rusije. Oni nemaju prava govoriti u ime ruskoga naroda, kad nemaju što kazati, kad ne će da razumiju prošlost ovoga naroda i ne mogu mu objaviti njegovu budućnost. U ostalom, ako grieše drzkošću i obiešću, ovaj grieh, kao svaki, nosi svoju kaznu. Jer što se više prazno biće iztiče, bolje se vidi da je prazno.

Dvie osobe od velike važnosti, dva državnika ruska neobične inteligencije, domoljubja i pobožnosti neporecive — grof Ignatiev i M. Pobiedonoščev — javno su izkazali svoje misli o devetom stogodištu kršćanske Rusije. Ako su obadva zlo upoznala i čudnovato izkvarila pravi značaj velikoga dogodjaja, koji su hotjeli proslaviti — u tom nema osobne pogrješke. Kao što ima po kršćanskoj nauci milostststališa (grâce d' état) mora da ima takodjer nemilost (nesreća) stališa (disgrâce d' état).

Grof Ignatiev[1]) predsjednik družtva panslavskoga ili panruskoga, izreko je, da je sv. Vladimir primio kršćansku vjeru, da jednom sve narode slavenske potakne da ruski govore, i da stvore jedan narod i jedno carstvo. M. Pobjedonoščev, burokratički predstojnik državne crkve, proglasio je, da je sv. Vladimir konačno namjeravao utemeljiti autokraciju i cesaropapisam ruske carevine. Nemilost (nesreća) stališa ovdje je odveć jasna, a da se š njom bavimo.

Nu jer je onaj historički dogodjaj, koji je stvorio kršćansku Rusiju, jurve ocienjen sa gledišta panslavskoga i sa gledišta cesaropapističkoga, preostaje nam da ga ocienimo sa gledišta kršćenskoga. Ovo gledište sudarati će se podpunoma sa gledištem historijskim. Jer je historički sigurno, da sv. Vladimir za svojega krštenja nije mislio tim ni porusiti Slavene ni okruniti cesaropapisam uzvišenom službom vrhovnoga prokuratora svetoga sinoda u Petrogradu: primajuć krštenje i pozivajuć narod, da sliedi njegov primjer, on je htio jedino, da sam postane kršćanin i da Rusi postanu kršćanski narod.

A da uvidimo, kako je Kijevski knez pojimao kršćanstvo, ne treba nam krivotvoriti historiju i pripisivati nevolje i opačine sadašnjega vremena vremenu, koje ih nije poznavalo. Očuvani od svake nesreće stališa, možemo naprosto obratiti se na staroga hroničara Nestora, koji je u svojoj mladosti vidio suvremenike sv. Vladimira i koji je po tom bio u boljem položaju, nego naši burokrati, da upozna pravu namjeru ovoga kneza i njegova naroda.

Knjeginja Olga, — čitamo u staroj hronici ruskoj, — krštena u Carigradu oko 950., neprestano je opominjala sina Svjatoslava[2]), da sliedi njezin primjer govoreći mu: „Moj sinko, ja sam upoznala mudrost, pa sam se razveselila: da ju ti upoznaš, i ti bi se razveselio.“ Ali divlji vojnik ne htjede o tom ništa čuti i odgovarao je vičući: „Kako bi ja primio vjeru stranjsku! Moja družina (drugovi) meni bi se rugala.“

Tako vidimo na početku naše historije, kako se pojavljuje kao glavna zaprieka pravom napredku Rusije onaj sliepi nacijonalisam, koji bez iztraživanja odbija sve, što je stranjsko.

Hvala Bogu, mnenje Svjatoslavovo nije prevladalo, i danas su službeni domoljubi, koji u duši sliede nazore poganskoga kneza, okolnostmi prisiljeni, da slave protivne nazore sv. Vladimira. Reć bi kao da oni ni ne osjećaju, da je po njihovih nacijonalnih nazorih naš prvi kršćanski vladar počinio grozan zločin, odrekav se vjere svojih otaca i zabaciv narodne predaje, primajuć od neprijateljskoga naroda vjeru stranjsku i novu. U ostalom da su živjeli u njegovo vrieme, oni mu se nebi bili ozbiljno protivili: srvilisam nadmašuje patriotisam, i od kneza oni primaju i istinu.

Spominjući stranjsku vjeru napram domaćem poganstvu, nitko nije mislio grčku vjeru: duša sv. Vladimira i njegova naroda otvorila se je pravom sveobćem kršćanstvu. Kršćanski Iztok usriedotočen u Carigradu sačuvao je kroz viekove dogmatičku istinu te u svojoj liturgiji dao je krasan izraz vjerskom osjećaju. Nu dogmat i kult, to nije sve kršćanstvo: preostaje još djelatnost socijalna i politička prave vjere, organisacija kolektivnih sila kršćanstva na preporod svieta, — preostaje jošte crkva vojujuća. Ali ova toli važna strana kršćanstva bila je čudnim načinom nepoznata iztočnim kršćanom, osobito poslie odielenja dviju crkava.

Ideal religioznoga života, koji je prevladao na Istoku od ono doba, bio je veoma nesavršen te je imao očevidnih analogija sa istočnim poganstvom, sa Budaismom i Manihejismom. Bizantinski kršćani dobro su znali, da je sav sviet u zlu; al su zaboravljali, da je Isus Krist sviet pobjedio u njegovom principu i središtu, i da vojujuća crkva mora zastupati i upravljati ovu absolutnu pobjedu u svih relativnih slojevih ljudskoga družtva. Pobožnost bizantinska nije pazila van samo na spas pojedinih duša, ona nije naglasivala regeneraciju družtva, spas svieta. Po mnienju ovih polukršćana skup ljudi morao je ostati uviek u zlu; nekoristno je dakle boriti se za osvojenje svieta, bolje je sviet ostaviti pa pobjeći u pustinju, postati monahom il eremitom; savršeni kršćanin, to je pustinjak, uzor kršćanskoga života u koliko se može ostvariti na zemlji — to je gora Atos, gdje od viekova na hiljade monaha, odieljeni od svieta i ljudskih interesa, davaju se posvema na molitvu i na razmatranje nestvorene svjetlosti gore Tabora. Tako na mjesto crkve vojujuće (militante) nije na Istoku bila nego crkva odpadajuća (désertante).

(Dalje će sliediti.)

*

[1]) Grof Ignatiev nije svoj govor izrekao u Kijevu, već u Petrogradu 23. svibnja, u sjednici slavenskoga družtva.

[2]) Svjatoslav, otac sv. Vladimira, bio je sin Igoru, unuk Ruriku, prvom knezu skandinavskomu, kojega pozvaše g. 862. Slaveni Novgorodski, da vlada njihovom zemljom. Poslie smrti Rurikove, njegov rodjak Oleg (Olat), koji je vladao za malodobnosti Igorove, preseli se na jug i u Kijevu podigne priestolnicu ruskih knezova. — Svjetoslav imao je dva sina od žene grčke i trećega od robinje domaće. Ovaj bio je sv. Vladimir.

Poviest Vulgate.

(Dalje.)

III. Vulgata proglašuje se autentičnom na koncilu u Tridentu i popravlja nastojanjem sv. Stolice.

13. U prosincu godine 1545. sabere u Tridentu obćeniti crkveni sabor. On, da udari čvrst temelj cielomu svomu znamenitomu radu, prve svoje pomnje posveti sv. knjigam. Glavna je u ovoj stvari bila potreba, da se svečano proglasi, koje se knjige staroga i novoga zavjeta, sa svimi svojimi dielovi, imaju smatrati svetimi i bogoduhimi. Na ovo je trebalo sjetiti ne samo protestante, nego pače i nekoje katolike.

U isto pak vrieme, dok se je o tomu viećalo, bude odredjen poseban odbor, koji je imao izpitati sve zlorabe, tičuće se sv. knjiga, i pronaći način, kako bi im se dalo na put stati. Zbilja u obćenitoj skupštini, držanoj 17. ožujka 1546., budu iztaknute četiri takove zlorabe. Prvu zlorabu nalazi odbor u tom, što obstoje razni prievodi sv. pisma, koji se bez ikakve razlike kao autentični upotrebljuju u svih javnih zgodah. Kao sredstvo predloži, neka bi se od postojećih prievoda samo jedan odobrio, koji bi jedini bio autentičan, i kojega nitko ne bi smio zabaciti ili mu protusloviti. Za to se najvećma preporuča Vulgata, nu ipak neka se pri tom ni malo ne smanji ugled Sedamdesetorice, niti zabace drugi prievodi u koliko pomažu razumievanje Vulgate.[1]) — Druga je zloraba izkvarenje izdanja Vulgatinih. Sredstvo će biti, da se Vulgata izpravi i očisti od pogrešaka; sv. sinoda nek zamoli papu, da on preuzme taj posao.[2]) — Treća zloraba ima svoj koren u smionom tumačenju sv. knjiga, proti onomu smislu, koji je uviek držala i drži Crkva i jednodušno suglasje sv. Otaca; četvrta napokon u tom, što tiskari po svojoj volji, i bez svake dozvole duhovnoga poglavarstva, tiskaju sv. pismo i kojekakva razjasnjivnja istoga, ne pazeć ništa od koga su, kod toga pak više puti ni ne spomenu mjesto tiskanja, a više puti navedu krivo, i što je gore, kad i kad miješaju stvari od crkve poprimljene s nepoprimljenimi: drugdje opet imaju ovakove knjige na prodaju: mnogi slične knjižice pišu i prepisuju: i tako pod izlikom pobožnosti ili potajice šire bezbožnu nauku. I za ove zlorabe nadje i predloži odbor shodna sredstva.

Na naš predmet protežu se sve ove zlorabe osim treće, nu osobito prve dvie, koje se izrično bave Vulgatom, i zato smo ih takodjer htjeli malo točnije prikazati, zajedno sa sredstvi, kako ih valja odstraniti.

Ob ovih točkah razvi se u mnogih partikularnih i trih generalnih skupštinah (23. ožujka, 1. i 3. travnja) vrlo živahno razpravljanje. Nego napokon se slože i stvore ovaj zaključak: „Eadem sacrosancta Synodus considerans non parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ Dei, *si ex omnibus latinis editionibus, quae circumferuntur, sacrorum librorum, quaenam pro authentica habenda sit, innotescat, statuit et declarat, ut hæc ipsa vetus et Vulgata editio, quæ longo tot sæcularum usu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, prædicationibus et expositionibus, pro authentica habeatur et ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat vel præsumat.* . . Sed et impressoribus modum in hac parte, ut par est, imponere volens, qui jam sine modo, hoc est, putantes sibi licere quidquid libet, sine licentia superiorum ecclesiasticorum, ipsos sacrae scripturae libros, et super illis annotationes, et expositiones quorumlibet indifferenter, sæpe tacito, sæpe etiam ementito prælo, et, quod gravius est, sine nomine auctoris imprimunt; alibi etiam impressos libros hujusmodi temere venales habent; decernit et statuit, ut posthac sacra scriptura, potissimum vero hæc ipsa vetus et Vulgata editio, quam emendatissime imprimatur.“ [1])

U kojem je smislu Vulgata ovim dekretom proglašena autentičnom, o tomu smo drugi put nakani progovoriti; za sada ograničujemo se jedino na njezino izpravljanje.

14. Čim je bio proglašen Tridentinski dekret, kojim se ustanovljuje, da se u buduće sv. pismo, i osobito Vulgata, što izpravnije tiska, odmah odluči bogoslovni fakultet lovanskoga sveučilišta, prirediti novo i izpravljeno izdanje Vulgate. Odabrani od fakutleta Ivan Henten, dominikanac, prione velikom revnošću uz taj posao, i već poslije godine dana izda izpravljeni tekst. Kod toga služio se najviše izdanjem Roberta Stefana od godine 1540., nu uz to sravnio je takodjer znatno množtvo rukopisa i starijih tiskanih izdanja. Nego premda je popravljeni taj tekst posvuda bio primljen velikim oduševljenjem, lovanski bogoslovi nisu ipak bili s njim posve

[1]) „*Primus abusus* est: habere varias editiones S. Scripturæ, et illis velle uti pro autenticis in publicis lectionibus, disputationibus et predicationibus. *Remedium* est: habere unam tantum editionem, veterem scilicet et Vulgatam, qua omnes utantur pro authentica in publicis lectionibus, expositionibus et prædicationibus, et quod nemo illam rejicere audeat aut illi contradicere; non detrahendo tamen auctoritati puræ et veræ interpretationis Septuaginta interpretum, qua nonnunquam usi sun Apostoli, neque rejiciendo alias editiones, quatenus authenticæ illius Vulgatæ intelligentiam juvant.“ — A. Theiner, Acta genuina ss. œcum. Conc. Trid. Zagrabiæ (1874.) Tom. I. p. 64.

[2]) „*Secundus abusus* est corruptio codicum qui circumferuntur Vulgatæ hujus editionis. *Remedium* est, ut expurgatis et emendatis codicibus restituatur christiano orbi pura et sincera Vulgata editio a mendis librorum, qui circumferuntur. Id autem munus erit Smi. D. N., quem S. Synodus humiliter exorabit, ut pro ovibus Christi Suæ Beatitudini creditis hoc onus ingentis fructus et gloriæ sui ipsius animi magnitudine dignum suscipiat; curando etiam, ut unum codicem græcum unumque hebræum, quoad fieri potest, correctum habeat Ecclesia sancta Dei.“ Ibid. pag. 65. Na istomu mjestu čitaju se i ostale dvie zlorabe sa sredstvi proti njim.

[1]) Conc. Trid. Sess. IV. Decret. de editione et usu sacrorum librorum.

zadovoljni. Radi toga odmah po smrti Hentenovoj († 1566.) izabere fakultet Franju Luku Brugenskoga, da uz pomoć još nekih drugih teologa djelo Hentenovo usavrši. Tako nasta novo vrlo znamenito izdanje Vulgatino, koje je prvi put izašlo godine 1574. u Antverpu u glasovitoj officini Kristofora Plantina.

Premda ovo vanredno nastojanje lovanskih bogoslova oko izpravljanja Vulgate zaslužuje svaku hvalu, njim ipak nije učinjena nepotrebnom briga vrhovne glave crkvene. Važnost stvari, o kojoj se radilo, zahtjevala je još druge veće pomnje i još veći ugled.

15. Kako je spomenuto, odbor koji je imao iztražiti zlorabe odnoseće se na sv. knjige, svjetovao je, neka bi se koncil obratio molbom na papu, da on sam dade izpraviti Vulgatu. Taj savjet bude prihvaćen i izveden. Nego u Tridentu se je mislilo, da je to mnogo laglji posao, nego li je u istinu bio: nadali su se naime, da će još za zasjedanja koncila izpravljanje biti gotovo, i da će ga koncil sam moći odobriti.[1]) Ova ih nada ljuto prevari, jer je popravljena Vulgata ugledala svjetlo skoro punih trideset godina po dovršenom koncilu.

Nu sve to vrieme nisu pape nikada prestali o tomu misliti i raditi, kako da zadovolje želji koncila.

Još nije bio ni dovršen koncil Tridentski, kad Pij IV. (1559—1565.) sastavi odbor od četiri kardinala, koji su imali Vulgatu pročistiti. Znanstvenu im je pomoć pružao osobito tadanji protonotar i kasniji kardinal Vilim Sirlet, čovjek veoma vješt jezicima latinskomu, grčkomu i hebrejskomu. Čini se, da imenovanje toga odbora pada u godinu 1560.; jer već godine 1561. mislio je kardinal Seripand u Tridentu, da je djelo već tako napredovalo, te će se do skora moći dati pod tisak. I doista Pij IV. pozvao je u Rim tipografa Pavla Manucija, da mu povjeri upravu tiskare, nego jer odbor nije jošte držao posve sigurnom svoju reviziju, tiskanje bude odgodjeno.

Nasljednik Pija IV. sv. Pij V. (1565—1572.) mislio je, da prije svega treba izpraviti liturgične knjige Brevir, Misal i Martirologij; osim toga pod njim bude izdan i Rimski katekizam. Ovo je dakako donekle odvratilo sile i pažnju od popravljanja Vulgate, nu ipak odbor za izpravljanje nije ni tada prekinuo svoga rada. Kolikom su pako željom već posvuda izgledali sretni onaj čas, gdje će moći u ruke dobiti izpravljen Vulgatin tekst, dovoljno pokazuje ovaj uzklik bivšega papinskoga teologa na koncilu Tridentinskom, Isusovca Alfonsa Salmerona: „Utinam labor in Vulgata recognoscenda et expurganda inchoactus per peculiarem Ill. Cardinalium atque doctissimorum virorum deputationem a SS. D. N. Pio V. indictam tandem aliquando perficeretur“ ![1])

Nego kako izpravljanje nije moglo biti dovršeno za oba Pija, tako se je stvar imala i za Grgura XIII. (1572—1585.). Njemu se je činilo potrebnije, da dade preraditi stari nesavršeni kolendar julijanski, koji i zbilja zamieni novim i vječnim, po njemu prozvanim gregorijanskim kolendarom. Taj posao, i k tomu jošte revizija, kojoj je podvrgao Corpus juris canonici, lasno zaprieči, da za njegova vladanja Vulgata nije mogla biti tiskana. Radnje, da se k tomu cilju dodje, nisu dakako ni jedno vrieme bile skroz obustavljene. Pače na poticanje kardinala Peretta, pomnoža Grgur već postojeći odbor novimi vrstnimi silami, medju kojimi su bili poglaviti Robert Bellarmin i Petar Morin, i pojačav ga naloži mu, da pripravi novo izdanje aleksandrijskoga prievoda, koje je imalo služiti kao pouzdano pomagalo kod izpravljanja Vulgate.

Poslije Grgura XIII. bude podignut na Petrovu stolicu muž vanredne energije, naime već spomenuti kardinal Feliks Peretti, koji si uze ime Siksta V. (1585-1590.). U čem drugi ne uspješe, to podje za rukom odvažnomu i poduzetnomu Sikstu. Izdanje Septuaginte, započeto pod Grgurom XIII., bude dovršeno druge godine Sikstova vladanja. Tada odmah zapovjedi on odboru, komu je bio na čelu kardinal Antun Caraffa, da se svom revnošću ima posvetiti izpravljanju Vulgate. Nastojanjem papinim imali su korektori na razpolaganje sva ponajbolja sredstva, a bili su i skroz vrstni, njimi se kako valja služiti. Glavni im je vodić bio rukopis Amiatinski, koji su ponajviše sliedili. Izpravci, što su se imali činiti, bili su uviek temeljito pretresivani u prisuću svih konsultora, a koje su poprimili, bilježili su ih sa stranâ biblije lovanske, izdane god. 1583. Ona čitanja, u kojih su se rukopisi medjusobno jako razilazili, i koja se radi toga nisu mogla iz njih ustanoviti, nastojali su konačno opredieliti, uzev u pomoć djela sv. Otaca i starijih tumačitelja, a gdje ni ovo sredstvo nije zadovoljivalo, uticali su se k hebrejskomu i grčkomu tekstu. U obće radili su skroz triezno i razborito, i poslije dvie godine naporna i uztrajna rada, djelo je bilo kraju privedeno.

Početkom godine 1589. bude odnesen Sikstu popravljeni primjerak. On ga pomno pročita i za one tekste, o kojih čitanju nije se odbor usudio ništa stalna ustanoviti, promisliv dobro sve razloge, sam odredi, kako

[1]) Kardinal Marcel Cervino, jedan od papinskih legata, pisao je 24. travnja g. 1546. u Rim: „Mi ćemo dakle čekati, dok nam naskoro pošaljete popravljenu i očišćenu bibliju, da ju uzmognemo dati tikati.“ Dva dana iza toga pisala su sva tri legata (kardidali Del Monte, Cervino, Polus) u zajednici kardinalu državnomu tajniku Farneseju: „Zaključak stvoren o tomu u zadnjoj generalnoj skupštini prije sjednice bio je ovaj: da mi legati pišemo, kao što evo ovim učinismo, Nj. Svetosti u ime koncila, moleći, da bi izvolio sa svom brzinom dati izpraviti ponajprije naše izdanje latinsko, a onda ako bude moguće takodjer grčko i hebrejsko; i da isto učine i ovdje bez buke ovi vrstni ljudi, koji su kod nas, u tu svrhu, da sravniv poslije jedan trud s drugim, uzmogne se auktoritetom Nj. Svetosti i odobrenjem koncila (kao što je rečeno) objelodaniti izpravljena biblija.“ — C. Vercellone Dissertazioni accademiche pag. 83s. Odavle se vidi, kako su oni to izpravljanje lakim držali.

[1]) A. Salmeron Comment. in Evangel. hist. Proleg. 3. Coloniæ 1612. I. p. 24.

ih valja čitati, izpravke pako odborove, stranom odobri, stranom pako, unatoč svemu opiranju kardinala Caraffe, zabaci. — Razlog ovomu postupku bio je taj, što su se izpravljači, kako je rečeno, ponajviše povadjali za kodeksom Amiatinskim, koji Siksto nije baš vrlo cienio, i što se je njimi izpravljeni primjerak dosta znatno razlikovao od izdanja teologa lovanskih, do kojega je on mnogo držao.

Ovako vlastoručno popravljen i ustanovljen tekst preda Siksto predstojniku tipografije Vatikanske Aldu Manuciju (čijega je otca Pavla već Pij IV. bio pozvao u Rim), da ga otisne. Za korektore i nadzornike kod tiskanja imenovao je Augustinca Angjela Roccu i Isusovca Franju Toleta, ali uz to je i sam htio pregledati svaki arak. U srpnju godine 1590. izadje već cielo to izdanje razdieljeno u tri folio svezka s dvostrukim nadpisom.[1]) Nekoliko primjeraka bude odmah odaslano na dar izvanjskim vladarom.

Izdanje popratio je Siksto dugom Bullom, počimajućom riečima: *Aeternus ille.*[2]) U njoj kaže medju ostalim, da je kod priredjivanja te biblije posao drugih bio jedino u tom, da ga svjetuju, a njegov, da izmedju mnogih raznih čitanja odabere najbolje. Čini se, da je bilo malo premalo, što je izpravljajućemu odboru podielio samo svjetujući glas. Nije se tu podnipošto radilo o izpravljanju takovih stvari, koje bi ma iole zasiecale u vjeru ili ćudoredje. On sam kaže u istoj Bulli, da od svih tih raznih čitanja, medju kojimi je trebalo odabirati, nije bilo upravo ni jedno, koje bi što pogibeljna sadržavalo po vjeru i ćudoredje. Kad je dakle rekao, da je njegov posao, izmedju mnogih čitanja izabrati najbolje, nije pri tom nikako mogao računati na svrhunaravni dar nepogrješivosti, kojim je Gospodin obdario nasljednike Petrove. Taj bo njima nije dan u tu svrhu, da pomoću njegovom uzmognu obavljati znanstvenu kritiku biblijskoga teksta, i odlučivati u svih i najnuzgrednijih stvarih, koje čitanje bolje odgovara svomu izvorniku. U tom se je zbilja morao oslonuti na sud strukovnjaka, i njima nešto više dati, a ne samo, da po kodeksih kupe varijante (razna čitanja), i onda da ga svjetuju. Ovim se je Siksto izvrgao pogibelji. . . .

Vanjsko obličje Sikstove Vulgate nije bilo takodjer baš vrlo ugodno. U nekojih naime eksemplarih bile su tako izpravljene tiskarske pogreške, da su ili na nje prilepili kartice sa pravim čitanjem, ili su gdjekoja slova izbrisali, ili opet, gdje je trebalo, nova perom pripisali; u drugih pak ostavili su ih skroz netaknute. — Prije nego li se je ovo izdanje moglo u velikomu broju razširiti, umrie Siksto V. na dan 27. kolovoza 1590.[1])

(Konac će sliediti.)

[1]) Sikstova biblija nosi dvostruki naslov. Na prvomu listu: „Biblia sacra Vulgatæ editionis tribus tomis distincta. Romæ ex typographia Apostolica Vaticana 1590.“ Na drugomu listu „Biblia sacra Vulgatæ editionis ad Concilii Tridentini præscriptum emendata et a Sixto V. P. M. recognita et approbata. Romæ ex typographia Apostolica Vaticana 1590.“

[2]) Ova Bulla: *Aeternus ille* nije primljena u Magnum Bullarium, čim je dakako mučke odklonjena. Ciela se nalazi kod R. Cornely-a Introduct. gen. pag. 465—474.

[1]) O Sikstovoj vladi veli učeni kardinal J. Hergenröther: „Nur fünf Jahre dauerte dieses grossartige Pontificat.“ (Handb. der allgem. Kirchen geschichte, 2. Band, Freiburg im Breisgau 1880. str. 427.). I zbilja u kratko to vrieme stekao si je Siksto V. neobičnih zasluga po Crkvu i državu. A nitko mu ne smije poreći velike zasluge i za sv. pismo. Njegovim nastojanjem izdan je popravljeni prievod Sedamdesetorice, od kojega još do danas nismo boljega dobili; on je vrlo mnogo učinio i za Vulgatu, premda kod toga nije bio dosta sretan.

Dopisi.

O „svećeničkom domu“ dobili smo više dopisa. Jedan vicearhidjakon piše ovo:

Iz vana. (*Smierna molba u pogledu ustrojenja svećeničkoga doma.*) Ne ima dvojbe, da je vruća želja vanjskoga svećenstva, da se što prije odpočne raditi o svećeničkom domu. Iz objelodanjenih već dopisa u našem glasilu liepo se stvar razvija, pojmovi se bistre, a to je dokaz, da će i svećenstvo svoju činom dokazati. Pak pošto je Zagreb naše težište, treba da inicijativa bude u Zagrebu. Mi smo vanjski svećenici širom domovine ponamješteni, pak kad bi i htjeli nismo na okupu. Stoga molimo braću svećenike koji su u Zagrebu, da ustroje makar privremeni odbor, koj bi se tada imao konstituirati, da znademo koliko i kamo ćemo svoje prinose pošiljati. Pak pošto nam je svim poznato izkustvo i revnost gosp. Dr. Suka, neka bude tako dobar, te izvoli preuzeti inicijativu, a vanjsko će se svećenstvo oko njega sakupiti kao pčele oko matice. I u to ime dovikujem mu napried, Prečastni gospodine, eto nas s Vami!

Kamen do kamena biti će palača!

Drugi ugledan svećenik opet piše ovako:

Još jedan predlog o „Domu svećeničkom.“

Što se je do sada u „Kat. Listu“ pisalo za osnov „doma svećeničkoga“, sve se stiče na ove točke: liepo bi to bilo, koristno i potrebito; moguće je to, ako svećenstvo k tomu doprinese — toliko i toliko; „Dom“ taj neka bude u Zagrebu; obskrba neka se povjeri najsdušnijim rukam, da bude umirovljenim svećenikom prema potrebi tiela i duše.

Prema načelu: „Audiatur et altera pars — audiantur etiam alii“, želim i ja svoju reći.

Po mojem sudu pita se prije svega: jesu li to priedlozi kojega od svećenika sada umirovljenih? Odgovor: nisu. A trebalo bi ipak prije svega čuti i znati njihovo mnienje, barem većina njih, jesu li nisu li zadovoljni s timi priedlozi. Oni bo mogu reći: sine nobis — nihil de nobis!

Ja ne znam što će oni reći. No bilo bi svakako veoma važno, da oni svoju izjave, tiče se bo neposredno njih. Ja ih s toga prosim, neka očituju mnienje svoje."

Ono što se u dopisu dalje navodi izpuštamo, a na ovo što smo otisnuli, evo što ćemo opaziti. Svećenički dom je nješto sasvim neovisno od zaklade za umirovljene svećenike. Umirovljeni će svećenik dobivati i na dalje svoju mirovinu, a od ove će, ako hoće stupiti u svećenički dom, plaćati stanovitu svotu za obskrbu. Velimo ako hoće stupiti, jer niko neće morati stupiti.

Ovaj bi dom imali podići svećenici, koji sada služe u crkvenoj službi za sebe, za svoje stare dane. Ne uvidjam dakle, kako bi trebalo „prije svega čuti i znati mnienje sada umirovljenih svećenika." Oni ga neće graditi, a bude li gotov, prosto će biti svakomu, koji do onda poživi, prijaviti se, da ga primu u ovaj dom.

Viestnik.

Zagreb. Promjene u nadbiskupiji. Gospodin Juraj Leskovar vjeroučitelj djevoj. učione u Sisku i upravitelj župe postao je župnikom u Selih u Zagorju. Gosp. Ivan Gluhak upravitelj župe postao je župnikom u Sveticah. Gosp. Alojsij Hegedić dosadanji administrator imenovan je župnikom u Dubovcu kraj Karlovca. Gosp. Ivan Čavličar kateketa imenovan je privr. administratorom župe Varaždinske.

† Stjepan Haukovec, kanonik kaptola čažmanskoga, podarhidjakon kotara varaždinskoga, župnik i zastupnik slob. kr. grada Varaždina umro je prošle subote (1. o. mj.) u Varaždinu u 68 godini života. God. 1843. zaredjen za svećenika poslan bi za kapelana u Magjarevo, gdje je kapelanovao 9 godina. God. 1852. posta na istoj župi župnikom, gdje je župnikovao pune 32 godine. God. 1864. imenovan je podarhidjakonom kotara zelinskoga i kotar. školskim nadzornikom. God. 1878. imenovan je začastnim, a 1884. pravim kanonikom kaptola čazmanskoga. Iste g. 1884. izabra ga zastupstvo grada Varaždina za svoga župnika, što je do smrti bio. Težko disanje — posljedica velikih napora u prostranoj brdovitoj župi magjarevačkoj — te kap, koja mu je o predprošlom uskrsu — i opet uslied napora u crkvi — pala, prekinu mu voljom Svevišnjega nit plemenita života.

Neumoran i revan to u službi crkvenoj to u drugih poslovih, koje su mu povjerili bud glavari, bud narod, uza to blagodaran prema svakomu, ljubezan sa svakim stekao si je pokojnik obćenito štovanje i ljubav, kako to riedko tko može steći. Što je danas Magjarovčan u znanju svoje vjere i u poštenju uzorom župljanom drugih župa, plod je njegova nastojanja, u čem ga je zadnjih godina revno podupirao njegov do smrti mu odan, vriedni pomoćnik Franjo Klarić. Što je župna crkva varaždinska, do nedavna otrcana i zanemarena, danas pristojno restaurirana, što su se župske kapele počele u novo ruho preodievati, što se je uz pripomoć revnoga crkvenoga starješine g. Karla Minottija došlo na kraj zamršenim crkvenim računom, sve je to djelo neumornoga pokojnika. Nikad bezposlen našao bi vremena za sve: za točno vršenje dužnosti u crkvi i van crkve, za molitvu, za ugodnu rieč sa prijateljem i sa „svojom djecom", kako bi često zvao župljane svoje.

A što da kažemo o njegovom plemenitom, punom ljubavi prema sirotam, srcu? Nikad nije siromakom zatvorio vratâ, u godinah glada bio je u njegovoj kući za njih prostrt stol, kamo ih je pače pozivao. Tolike godine svoj gospodar i to dobar gospodar osim pokućtva, odiela i knjiga nije ostavio gotovine ništa — sve je za života podielio s bližnjim svojim.

Svako obćenje s drugim bilo ono privatno il službeno, bilo na utjehu ili možda na opomenu drugomu, znao je zasladiti bezprimjernom ljubezljivošću, koja je neodoljivom silom osvajala srca. Kad je ono 1874. godine po svoj našoj domovini puko jaz medju učiteljstvom i svećenstvom, te je učiteljstvo jedva čekalo, da nas se rieši, učitelji kotara zelinskoga suznim se očima opraštaju sa svojim dosadanjim nadzornikom. A braća svećenici? Nije bilo zgode, gdje su bili na okupu, a da se ne bi nehinjenom ljubavlju sjetili svog odsutnoga „miloga podarhidjakona." A župljani njegovi? Ljubav, kojom su ga pazili dobri Varaždinci, ne da se opisati. Da ju bar ponešto pojmiš trebalo ti je čuti bolni onaj uzdah, vidjeti suze, čuti molitvu, kad je ono prvi put svećenik kod oltara rekao „pomolimo se za težko bolestnoga župnika." Trebalo ti je biti svjedokom onoga neprestanoga oblitanja i propitkivanja, dok je bolovao, radosti i cjelivanja ruku, kad je prizdravio te izašao, duboke tuge, žarkih molitva, toplih suza, kad je zvono gradu oglasilo njegovu smrt. Umro je smrću pravednikâ. Po više puta okriepljen svetimi sakramenti, pun neke svete utjehe, dočekao je svoga rodjaka iz Zagreba riečmi: „hvala dragomu Bogu, sad sam posvema pripravan." Onemogla i besvjestna prenu ga zadnjega jutra zvono na pozdrav Gospin. Prkrstiv se, izmoliv u sebi pozdrav, zapljeskav rukama te rekav „molite", izpusti plemenitu dušu. Sprovod mu je bio veličanstven. Sve, što se je moglo dići na noge odprati tielo dragoga pastira bolnim srcem, suznim okom na pokojište, gdje čeka uskrsnuće, a dušu mu žarkimi molitvami pred lice Božje, da mu, punu ljubavi, bude milostiv sudac.

— Marko Kalogjera. † Obzoru brzojavljaju iz Spljeta, da je 5. o. mj. ondje umro biskup Spljetski Marko Kalogjera.

Rim. (Nova navala na slobodu sv. Otca.) Novi kazneni zakonik nedotječe službenoj Italiji za njezine svrhe. Nije dosta imati u ruci zakon, po kojemu može državna vlast u Italiji po volji progoniti kler talijanski, treba sv. Otca koliko je moguće i od svieta osa-

miti. I tomu se dade pomoći. U novom zakonu za javnu sigurnost imade paragraf, koji veli: „Ministar za nutarnje poslove imade vlast, radi javne sigurnosti svakoga stranca, koji dodje u Italiju ili njom pròlazi, iztjerati i za granicu odpraviti."

Talijanski katol. listovi se boje, da ovaj članak nije za drugo uvršten, već da može vlada talijanska prepriečiti posjete u Vatikan. A ovo bi bila nova navala na slobodu sv. Otca. Ako se ovo obistini, onda, čini se, nije već daleko ono vrieme, koje je nedavno „Osservatore Romano" označio kao odlučan čas. Obruč, koji sapinje slobodu sv. Otca, sve se više suzuje.

Ali čim dalje napreduje talij. vlada u svojim navalama na slobodu sv. Otca, tim je jednodušniji glas katolika, katol. episkopata za slobodu njegovu.

Ako pak bi sv. Otac zbilja morao ostaviti Rim, ima On, i gdje će se sklonuti. Javlja se na ime da je knez Lichtenstein papi za ovaj slučaj ponudio Vaduz za rezidenciju.

— (Papa „gost" u Rimu.) Neue Freie Presse osvrće se na članak: „Odlazak papin", koji je objelodanio L' Osservatore Romano, koji smo i mi donieli u zadnjem broju. U veće bezumlje ili veću zlobu nije moći pasti, nego li se je dogodilo tomu listu, nazvav papu gostom kraljevine talijanske. Liberalna stranka u Italiji primila je očevidnim zadovoljstvom tu skroz novu i do sada nečuvenu misao. A kako i ne bi, jer sloboda držati gosta, uključuje takodjer slobodu, iztjerati ga, kad ti više nije po ćudi. — Ova stvar daje nam takodjer jasno razumjeti, što misle o duhovnoj vlasti papinoj liberalci ne samo talijanski, nego cieloga svieta. Da li zaslužuju, da im vjerujemo, kad govore, da štuju obćenitu onu vlast, koja obuhvaća cieli sviet? — Papa, nasilničtvom lišen svoga posjeda, zatvoren u Vatikan, nije drugo van gost kraljevine Italije! A zar ne bi moglo ponosno to kraljevstvo jednoga dana pronaći, da se duhovna vlast papina obavlja načinom, koji se protivi postojećim civilnim i kriminalnim zakonom, i da ima s toga pravo, naložiti papi šućenje, š njim postupati po svojoj volji, i pozvati ga napokon, da pred njegovimi sudovi dade račun, zašto je povriedio pravo gostoljublja? — Dobro je, da naši protivnici ovako jasno govore. Njihove vlastite izjave dokazuju, da je položaj sv. Otca sada u Rimu vrlo neugodan i upravo nesnosan, te da se glede toga nije moći više varati.

Njemačka. (Centrum i izvoz crnaca.) *Germania* javlja, da je centrum stavio u Reichstagu sljedeći priedlog, odnoseći se na izvoz crnaca u Africi: „Neka Reichstag zaključi, da se ujedinjenim vladam podnesu ovi predlozi: 1. Takodjer Reichstag je toga uvjerenja da se Afrika ne će predobiti za vjeru kršćansku, dok se ponajprije ne stane na put izvozu crnaca i trgovanju s robovi. — 2. Reichstag je pripravan najvećom pomnjom razpraviti sve priedloge, koje će podnieti u tu svrhu savezne vlade, i takodjer ih podupirati sa svoje strane. — 3. Reichstag goji nadu, da će poći za rukom, te će se i druge vlasti predobiti, da izvadjaju tu osnovu, i osobito da će se postići, te se ujedine u jednoj osnovi i u jednomu poduzeću svi različiti priedlozi, što se stavljaju s raznih strana, kako bi se dokinulo izvažanje crnaca." Ovaj je priedlog podpisan zastupnikom Drom. Windhorstom i poduprt je od cieloga Centruma. Germania izriče nadu, da će priedlog Centruma srdačno pozdraviti ne samo velika većina njemačkoga naroda, nego u obće svi narodi kršćanski. Za nj će se dobiti još i ona nekolicina u Reichstagu, koji ili se još niesu odlučili, ili mu pače izprva i protuslove. Na taj način aktivni rat proti trgovanju s robovi, moći će se nazvati zajedničkim poduzećem svih izobraženih naroda.

Francezka. (Katolička skupština u Lillu.) Katolici sjeverne Francezke držali su 27. i 28. studenoga u Lillu glavnu skupštinu, pod predsjedničtvom Monsignora Dennela, biskupa Arraskoga. Bile su prisutne mnoge ugledne osobe stališa svećeničkoga i svjetovnoga. U toj skupštini francezki su katolici opet zasvjedočili svoju ljubav i sinovsku odanost k sv. Stolici. Razprave triju govornika odnosile su se na sv. Otca. Pače odmah prvi govor, koji je tu izrečen, nije bio drugo, nego izljev nježnoga štovanja naprama vidljivomu namjestniku Kristovomu: u njemu iztakne govornik, grof Caulaincour, da će godina 1888. ostati znamenita u analih crkvenih, jer je jubilej svećenički Leona XIII. prouzročio, da su bezbrojni hodočastnici pohitili u Rim, koji svi priznavaju skrajnu nuždu neovisnosti papinske. Njega je popunio drugi govornik dodav, kolika je bila blagodat taj uzvišeni jubilej za mnoge siromašne crkve, jer je dao priliku sv. Otcu, da im je mogao pružiti obilne darove. Ču se takodjer vrlo zanimivo izvješće o svietovnoj vlasti, i izražena je čvrsta nada, da će Crkva, premda je već 18 godina podvrgnuta težkim kušnjam, ipak doći jednom do slavlja: narod francezki neka kupi brojne peticije, kojim će zahtjevati uzpostavu svjetovne vlasti. Istom zgodom govorio je o. Boutelant o obraćenju Hindostana. Spomenu, da je ovo vrieme vrlo zgodno, da se poduzme takav posao. Indija je jošte skoro sva poganska: od 200 milijuna stanovnika, samo su 2 milijuna kršćana ubrojiv ovamo i protestante. Poduka u Indiji u ruku je protestantskih, koji drugo ne modu odgojiti, van slobodne mislioce. Podignut je ondje veliki kolegij sv. Josipa, i broji sada 1200 pitomaca; ta uredba djeluje vrlo blagoslovno u južnih dielovih Indije. U Francezku se valja pouzdati, koja je bila uviek na čelu velikih podhvata.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 50. U Zagrebu, 13. prosinca 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Sveti Vladimir i kršćanska država.

(Dalje.)

Asketisam je neobhodan elemenat vjerskoga života, ali svedena na ovaj jedini elemenat, crkva gubi svoju životnu snagu i ne može vršiti svoje zadaće u svietu.

Bizantinci na svoj način uporavljali su evangjeoske rieči: Dajte cesaru, što je cesarevo, a Bogu, što je božje. Bogu formulu pravovjerna dogmata, sjaj liturgije, prazninu abstraktnih kontemplacija: cesaru djelatni život, sve ljudske odnošaje, društvo, historiju. Kraljestvo božje omedjašeno je na zidove templa, na stanicu monaha, na špilju anahorete: sve ostalo — i crkva sama kad izlazi iz sastanka — pada pod absolutnu i neograničenu vlast svjetovnoga vladara, koji nad sobom neima gospodara na zemlji. Tim strogo asketički pojam o kršćanstvu nuždno vodi do cesaropapisma, do potvrde absolutne države, koja uništuje socijalno djelovanje crkve i vjerujućoj duši ne prepušta drugo van zadovoljstvo samotne i nedjelatne krieposti. Na iztoku izvelo se podpuno i odriešito odieljenje čovječjega i božjega područja, a njihovo tiesno jedinstvo sačinjava ipak pravu narav kršćanstva.

Ali baš u vrieme, kad su napredni Grci odbacili evangjeoski biser kraljevstva božjega, pridigo je taj biser pobudljivi Rus. On ga nadje, kad bijaše prekrit bizantinskim prahom, i taj prah nježno je čuvan do danas od ruskih bogoslova, od biskupa, koji služe državi, i od burokrata lajika, koji upravljaju crkvu. Što se tiče samoga bisera, on je ostao sakriven u duši ruskoga naroda. Nu prije nego ga je tamo sakrio sv. Vladimir, pokazao ga je suvremenikom u svojoj čistoći i svojem sjaju kao proročtvo i jamstvo naše sudbine.

Za sv. Vladimira prava vjera nije bila, kao za Bizantince, negacija naravi i ljudskoga društva, već njihov preporod. On je sam bio živi dokaz ove positivne sile kršćanstva, koja ne uništuje narav zemaljsku, već ju upravlja, da služi za to veću djelatnost božje milosti.

U svojoj poganskoj mladosti Vladimir se je izticao svakim zločinom i svakom pogrješkom. Slavohlepan i okrutan navalio je na svojega starijega brata Jaropolka, dao ga je ubiti i zauzeo je njegove zemlje. Odbijen od knjeginje koju je htio imati za ženu, on si ju je silom privjenčao, pošto je ubio sve njezine rodjake. Uz ovo bio je, veli hronista, nezasitan u razpuštenosti. Revan štovatelj kumira, prikazivao je ljudske žrtve domaćim bogovom. Kad je posumnjao o mogućnosti kumira, želio je postati muhamedovac povodom Muhamedova rajâ i tamošnjih hurija, al promjeni namjeru doznav da koran zabranjuje žestoka pića. „Piti, govoraše on, za Ruse je veselje, i mi ne možemo živjeti a da ne pijemo.“

Velik, neustrašiv u zlu i opačini, idući uviek do skrajnosti, Vladimir sačuvao je ovaj značaj u svom pokrštenju. On nije postao bizantinski kršćanin, to jest kršćanin na polak. On je imao za što se kajati, ali njegovo kajanje, koliko je bilo izkreno i duboko, nije ga tjeralo, da se sakrije u samoći. On primi kršćanstvo u cielosti i bi proniknut u cielom svom životu socijalnim i moralnim duhom evangjelja. Ovo je istinska i vjerna slika Vladimirova, sačuvana u hronici Nestorovoj.

Poslie svoga krštenja sagradi Vladimir u gadu Vasilijevu crkvu Preobraženja Gospodnjega.

„On je slavio veliku svečanost; pozva bojare, načelnike i staroste svih gradova, mnoštvo naroda i dao je prirediti tri sto mjera medice, i podieli siromahom tri sto *grivena*.[1]) Svečanost trajala je osam dana i on se

[1]) stari ruski novac.

vrati u Kijev na dan uznešenja svete Bogorodice, i slavio je novu svečanost pozvavši nebrojeni narod. Videći, da je njegov narod kršćanski, on se razveselio u svojem tielu i u svojoj duši i slavio je ove svetkovine (preobraženja i uznešenja) svake godine.

On je ljubio rieči sv. Pisma; jednom čuo je čitati u evangjelju: „Blaženi milostivi, jer će naći milosrdje;" i opet: „Prodajte svoja dobra i darujte ih siromahom;" i još: „Ne čuvajte blago na zemlji, gdje ga moljci jedu i gdje ga tati kradu, već sakupljajte blago na nebu, gdje niti ga moljci kvare ni tati kradu;" i Davida, koji veli: „Blažen čovjek, koji ljubi i daruje. On je čuo Salamona, koji veli: „Onaj koji dariva siromahom, posudjuje Bogu."

Čuvši ovo, zapovjedi svim siromahom i svim bjednikom da dodju na dvor knežev i uzmu sve što im je od potrebe; da piju, da jedu, da uzmu kože samura[1]) iz riznice kneževe. Dao je i sliedeću zapovied: „Slabi i nemoćni ne mogu doći u moju palaču." S toga zapovjedi, da se privedu kola, da se naslaže kruha, jela, riba, raznoga voća, medice u bačvah i da se prolazi gradom propitkivajuć, gdje imade bolestnika ili ranjenika, koji ne mogu hoditi; i ovim nesretnikom darivao je što im bilo od potrebe."

Sav u skrbi za malene i siromašne, Vladimir je kao svoju braću smatrao plemenitaše, koji su ga okruživali, svoje savjetnike i drugove na oružju. Jednakost i najpodpunija sloboda vladala je na dvoru u Kijevu. Pri novom vezu, koji je spajao Rusku sa Carigradom, „sveto i božanstveno veličanstvo" bizantinskoga basileja nije prešlo na ruskoga kneza. Nestor sačuvao nam je anekdotu, koja liepo označuje duh sasvim čovječji naše prvotne monarhije. Pri jednoj od mnogobrojnih gostba, koje je Vladimir svaki dan davao svojoj družini, pošto su gosti obilno pili, stali su proti knezu mrmljati veleći: „On nas zlo gosti, mi jedemo drvenimi žlicami, a ne srebrnimi." Čuvši ove rieči Vladimir dade lievati za svu svoju družinu srebrne žlice, govoreći: „Sa zlatom i srebrom ja ne ću naći družinu, a sa mojom družinom naći ću srebro i zlato." Jer, nastavlja hronista, Vladimir ljubio je svoju družinu. S njom se je savjetovao o poslovih državnih, o ratovih, koje će započeti, o uredbah u zemlji.

U ostalom poslie svoga krštenja nije Vladimir poduzimao rata van na obranu proti turanskim nomadom, koji su neprestano upadali u njegovu zemlju. „I on je živio u miru sa susjednimi vladari, s Boleslavom Poljačkim, sa Stjepanom Ugarskim, sa Ulrihom Českim; i medju njima bio je mir i prijateljstvo." Evo napokon crte, koja nadopunjuje sliku vladara u istinu ruskoga i u istinu kršćanskoga: „Vladimir živio je u strahu božjem, medjutim broj lupeža je rastao, i biskupi rekoše Vladimiru: broj lupeža raste, za što ih ne daš ubijati? On im odgovori: bojim se da ne sagriešim!"

Ne iztražujemo, je li se Vladimir varao u ovoj posebnoj aplikaciji evangjeoskih zapoviedi. Što nas zanima jest, da je i on htio kršćanski moral upravljati na sva pitanja socijalne i političke naravi On nije htio biti kršćanin samo u privatnom svojem životu, već i kako glavar države u svojem unutrnjem vladanju kao i u medjunarodnih odnošajih sa ostalim kršćanstvom. Glavno pravilo njegove politike nije bilo čuvanje svoje vlasti, ni interes narodnoga samoljublja, već pravda, ljubav i mir.

Vladimir je u principu priznao kršćansku državu, a njezino ostvarenje prepustio historiji ruskoj. Poslie njega, njegov sin Jaroslav i, unuk ovoga, Vladimir Monomah bili su pravi kršćanski vladari. Nu uz sve njihove napore, Kijevska Rusija, obnemogla domaćimi borbami u rodu Rurikovu, nije mogla izpuniti svoju misiju. Dolazak Tatara, i prelaz narodnoga središta na sjever dali su drugi smjer našem političkom razvoju. Kršćanska država u Kijevu osnovana bila je zamjenjena tatarsko-bizantinskim despotismom u Moskvi, i teutonskim absolutismom u Petrogradu.

Koji je dakle obćeniti uzrok, da je naša historija pošla drugim putem? Za što klica socijalnoga i političkoga kršćanstva, posadjena u rusku zemlju pred 900 god., nije mogla uhvatiti korena? Koja moć il koja nesreća zamienila je za kršćansku Rusiju ideal sv. Vladimira idealom kralja Nabukodonosora?

Bog je postao čovjekom u osobi židovskoga Mesije onda, kad je čovjek postajao bogom u osobi rimskoga cesara. Krist nije napao na cesara niti mu je nijekao vlasti; al je o njem istinu izjavio. Reko je, da cesar nije Bog, i da je njegova vlast izvan kraljestva Božjega. Dati cesaru novac, što ga dao kovati, a Bogu sve ostalo, to je što se danas nazivlje rastava crkve i države, rastava nuždna dok je cesar poganin, nemoguća odkad postane kršćanin. Kršćanin, bio kralj il car, ne može ostati izvan kraljestva božjega i svoju vlast svadjati u oprieku se vlasti božjom. Glavna zapovied: Dajte Bogu što je božje, naravno je obvezna i za samoga cesara, ako je kršćanin. I on je dužan, dati Bogu što je božje, to jest, prije svega, vrhovnu i absolutnu vlast na zemlji. Jer tko će dobro pojmiti rieči o cesaru, koje je

[1]) Kože samura često su se u ono vrieme rabile mjesto novca.

Isus upravio svojim neprijateljem prije smrti, treba da ih popuni drugimi riečmi svečanijimi, koje je Isus upravio poslie uskrsnuća svojim učenikom, zastupnikom svoje crkve: „Meni je dana sva moć na nebu i na zemlji.“ (Mat. 28, 18.) Ovo su rieči formalne i odlučne, koje, pri dobroj savjesti, ne mogu se na dva načina tumačiti. Oni koji osbiljno vjeruju u rieč Isusovu, ne mogu priznati, državu odieljenu od kraljestva božjega, vlast vremenitu absolutno nezavisnu i vrhovnu. Na zemlji je jedna vlast i ta ne pripada cesaru već Kristu. Ako je rieč o novcu oduzela cesaru božanstvo, ova druga rieč oduzimlje mu autokraciju. Ako hoće davlada na zemlji, on ne može vlašću nadvisiti svojega poglavara, on se mora smatrati ovlaštenikom Onoga, kojemu je dana sva vlast na zemlji. Nu kako bi on mogao dobiti tu ovlast? Očitujuć ljudem kraljestvo božje, koje nije od ovoga svieta, Isus je pripravio i sva sredstva, da se to kraljestvo ostvari na svietu. Izjaviv u svojoj svećeničkoj molitvi savršeno jedinstvo svih, kao svrhu svojega djela, Gospodin dostojao se dati svojem djelu realnu i organičku podlogu, utemeljiv svoju crkvu vidljivu, kojoj je predpostavio, na zaštitu jedinstva, jednoga poglavara u osobi sv. Petra. Ako u evangjelju imade ovlasti, tad je evo ova. Nijedna moć vremenita nije od Isusa dobila kakve potvrde i kakva obećanja. Isus nije utemeljio nego crkvu i ovu je utemeljio na Petru: „Ti si Petar i na ovom kamenu sagraditi ću crkvu moju.“

Kršćanska država ima dakle ovisjeti o crkvi, utemeljenoj od Isusa, a sama crkva ovisi o glavi, koju joj je dao Isus. Ne da se nijekati napokon, da po Petru kršćanski cesar mora imati svoj dio u kraljestvu božjem. On ne može imati nikakve vlasti bez Onoga, kojemu je dana sva vlast; on ne može kraljevati bez Onoga, koji ima ključe kraljestva. Hoće li, da bude kršćanska, država ima biti podvržena crkvi Isusovoj; nu da ta podvrženost ne bude hinjena, crkva ima biti nezavisna od države, ona mora imati središte izvan države i povrh nje, ona ona mora biti u istinu sveobća crkva.

(Konac će sliediti.)

Poviest Vulgate.

(Konac.)

16. Lako je razumjeti, da je Sikstinska Vulgata naišla na mnoge žestoke protivnike. Konsultori izpravljajućega odbora nisu nikako mogli toga preboljeti, što je papa veliku većinu njihovih izpravaka zabitio, i tekst većma preudesio prema lovanskoj bibliji, nego li prema starim glasovitim rukopisom. Nastojanjem kardinala Caraffe bude obustavljena daljnja njezina prodaja, što je naravski prouzročilo veliko začudjenje, i dalo povoda kojekakvomu nagadjanju.

Sikstov nasljednik, Urban VII., umrie već trinaesti dan po svojemu izboru, i na njegovo mjesto dodje u prosincu godine 1590. Grgur XIV., duša vrlo plemenita, koji je izdao mnogu spasonosnu odredbu, nu vladao je samo 10 mjeseci i 10 dana. Odmah u siečnju sliedeće godine, (nekoliko dana po smrti zaslužnoga kardinala Caraffe, koji u istomu mjesecu preminu), pristupe k novomu papi Sikstovi oobornici, moleći ga, neka bi iz nova Vulgatu podvrgao reviziji, i tim stao na put svakakim glasovom, koji su se počeli širiti o Sikstovu izdanju; jer jedni da nepravo sude o izpravcih pokojnoga pape, a drugi da se žeste na slagara, kao na velikoga nemarnjaka. Grgur pristane uz prošnju, i zatraži od njih samo način, kako bi se to dalo najbolje izvesti. Čudna stvar ali istinita: na upit papin svi ti konsultori, — osim jedinoga Roberta Bellarmina —, slože se u mnienju, neka bi se djelo Sikstovo javno proskribiralo. Bellarmin bio se je baš malo prije povratio iz Francezke, kamo ga je odpravio Siksto još prije nego li je njegov odbor, (kojemu je i Bellarmin pripadao), svoje radnje bio sgotovio i njemu podastro, a najviše radi toga, da ga ne bude u Rimu. On dakle dade drugi savjet, koji se nalazi autentično zabilježen u njegovoj autobiografiji, a glasi ovako: „*Anno 1591. cum Gregorius XIV. cogitaret, quid agendum esset de Bibliis a Sixto V. editis, in quibus erant permulta perperam mutata, non deerant viri graves qui censerent ea Biblia esse publice prohibenda; sed N.* (t. j. Bellarminus) *coram Pontifice demonstravit, Biblia illa non esse publice prohibenda, sed esse ita corrigenda, ut salvo honore Sixti V. Pontifiicis Biblia illa emendata prodirent; quod fieret, si quam celerrime tollerentur, quæ male mutata erant et Biblia recuderentur sub nomine ejusdem Sixti et addita præfatione, qua significaretur, in prima editione Sixti præ festinatione irrepsisse aliqua errata vel typographorum, vel aliorum. . . Placuit consilium N. Gregorio Pontifici.*“ — Bellarmin se služi ovdje takovimi izrazi, koji krijući pravo stanje stvari, ne povredjuju ipak u ničem istine. Jer kad kaže, neka bi se u predgovoru reklo, da su se u prvo izdanje sbog hitnje podkrale nekoje pogreške, bilo tiskarske bilo drugih (vel typographorum vel aliorum): rieči te zahvaćaju i papu, kroz čije je ruke imala najzad proći sva korektura, a radilo se je svakako malo brže nego li je bilo pravo.

Priedlog Bellarminov prihvati Grgur, i sastavi odmah odbor od sedam kardinala i dvanaest teologa, da Sikstovo izdanje kritički izpitaju. Predsjednik je bio kardinal Marko Antonij Colonna stariji. U prvoj sjednici, držanoj 7. veljače 1591. bude ustanovljeno, da će svakoga tjedna imati tri sastanka: dva sami teolozi s predsjednikom, a kod trećega glavnoga da će biti svi prisutni,

*

i teolozi i kardinali. Dvojbe, koje se ne bi mogle riešiti u manjih sastancih, odluče podnašati na razsudjivanje u glavnoj skupštini, a ako se ni ovdje ne bi dale razbistriti, tada da će pitati papu za savjet, komu onda pripada odrediti, što valja činiti.

Odbor dobi od Grgura pet pravila, na koja je morao paziti. Prvo je pravilo bilo: neka se uzpostavi što je izostavljeno. Siksto naime bio je izpustio one opomene, koje je po svoj prilici sam sv. Jeronim stavio pred drugokanonske dielove knjige Esterine i knjige Danielove; zatim su bili izostavljeni hebrejski naslovi knjiga i nekoliko versa iz staroga i iz novoga zavjeta.[1]) Drugo pravilo: neka se odstrani što je dodano. Naime nekoje stvari, koje su Sikstovi popravljači na temelju najstarijih rukopisa i hebrejskoga teksta htjeli izostaviti, zadržao je Siksto, bojeći se, da bi se njegova biblija odveć razlikovala od lovanske. Treće pravilo: što je promienjeno neka se ocieni ili izpravi. Četvrto pravilo: neka se pregledaju interpunkcije. Razdielbu redaka, koju je godine 1548. uveo Robert Stefan, i koja je bila već obćenito poprimljena, promienio je Siksto, novi pako odbor, promisliv sve dobro, scienio je, da se ima stara i nadalje zadržati.

Prva četiri pravila, kako je jasno, protežu se izključivo na Sikstovu bibliju i na nju svraćaju pozornost, dočim sliedeće peto pokazuje posebno obilježje, kojim se je imalo izticati Grgurovo izpravljanje; glasi pako ovako: „Postremo denique deliberatum fuit, ut haec regula in emendandis Bibliis observaretur, hoc est, *ne fieret mutatio, nisi cogeret necessitas*, et praesertim (ne fieret), quum variae voces idem significant, ut v. gr. *ergo* pro *igitur* et id genus alia. Quum vero variant sensum, ut *fortem* pro *fontem* et e converso[2]) et alia id genus permulta, tunc ad manuscripta antiquiora, ad codices scilicet latinos et graecos atque hebraicos juxta regulas ab Augustino et ab aliis traditas, nec non ad s. Doctores et Patres confugiendum est.“[3])

[1]) R. Cornely: „Omissi erant in Sixtina editione Num. 30. 11. 12. 13; Judic. 17. 3, Prov. 25. 24; Matth. 27. 35; quorum tamen omissio (excepto Matth. 27, 35 de cujus genuinitate non constat, quum quædam ex Joan. 19, 24 inserta videantur) typographico errori adscribenda haud dubie est.“ — Introduct. gen. n. 179. nota 4. pag. 477.

[2]) Kao primjer promjena, koje bi mogle isti smisao drugčijim učiniti, navodi zato Grgur rieči: „*fortem*“ i „*fontem*“, jer se je mnogo disputiralo, kako treba čitati ps. 41, 3. Da li: Sitivit anima mea ad Deum *fortem* vivum; ili pak: Sitivit anima mea ad Deum *fontem* vivum. — Romana Correctio odredila je: Constanter retinenda est vox *fortem*, quæ est robustum, pro ea quæ in plerisque hactenus vitiose inoleverat libris *fontem*, quarto casu a nominativo *fons*: in quam eo facilior lapsus fuit, quod et præcedat sitiendi verbum, et subsequatur epitheton *vivi*.“ Sr. takodjer G. Estius i S. Menochius in h. l.

[3]) C. Vercellone Variæ lectiones Vulg. I. p. LIsq., LIVsqq.

S ovimi pravili pred očima, radio je odbor, što je više mogao, ali za čudo slabo je napredovao. Dok su samo Genesu prošli, potrošili su punih četrdeset dana.

Nego nije trebalo dugo čekati, dok se je došlo do uvjerenja, da će se započeti posao vrlo otegnuti, ako bi i nadalje ostao tolik broj odbornika: jer gdje je mnogo ljudi, tu je bilo i vazda će biti takodjer mnogo različitih mnienja i osvjedočenja. Zato Grgur XIV. mudro smanji broj članova od devetnaest na deset. Bili su pako izabrani ovi: Od kardinala: Marko Antonij Colonna stariji i Vilim Allen; od teologa: Bartol Miranda, Dominikanac, Andrija Salvener, Benediktinac, Antonij Agellius, Teatinac, Robert Bellarmin, Isusovac, Bartol de Valverde, Španjolac, Lelij Landus, Šved, Petar Morin, Francez, i Angjel Rocca, Augustinac, koji posljednji bio je tajnikom kongregacije. Pače odabrani ovi niti u Rimu ne ostaše, već otidu u četiri do pet sati odaljeni gradić Zagarolo, gdje su u gostoljubivoj palači kardin. Colonne mogli mirno i izključivo posvetiti se izpravljanju. Ovdje je posao zbilja dobro od ruke išao, a kako i ne bi, kad sve što je god bilo potrebno, bile su već dovoljno priredile prijašnje kongregacije.[1])

U listopadu godine 1591. vrate se članovi odbora u Rim, da saobće papi uspjeh svoga rada, i da mu predadu popravljeni eksemplar na odobrenje. Ali eto zapreke! Naime 15. dana istoga mjeseca listopada umre Grgur XIV., i na njegovo mjesto izabrani Inocent IX., koji je već bio star i slab, umre takodjer već 30. prosinca. Na sreću 20. siečnja sliedeće godine bude na papinsku stolicu podignut izvanredno radeni Klement VIII. (1592—1605.). Ovaj papa dobro je razumio, da mu ima biti prva briga, da završi i ustanovi izpravljanje

[1]) Pisac ovih redaka vidio je u Zagarolu onu dvoranu, u kojoj je to znamenito djelo izvedeno, te je vlastoručno prepisao sliedeći nadpis, što se čita na stieni: Gregorius XIV. P. M. de incorrupta Sacrorum Bibliorum puritate sollicitus textum Vulgatæ editionis sedente prædecessore suo Sixto V. typis Vaticanis indiligenter excusum a pluribus quæ irrepserant mendis expurgari pristinoque nitori restitui curavit, delectis in hunc scopum atque Zagarolum missis clarissimis viris Bartholomæo Miranda, Andrea Salvener, Antonio Agellio, Roberto Bellarmino, Joanne (bolje Bartholomæo) de Valverde, Laelio Lando, Petro Morino, Angelo Rocca, additis etiam doctrina non minus quam dignitate Eminentissimis Cardinalibus Marco Antonio Columna et Gulielmo Alano, qui pontificiæ obsequentes voluntati anno MDLXXXXI communibus collatis animadversionibus et notis opus insigne et catholicæ religioni maxime salutare assiduo seduloque XIX dierum labore his ipsis in aedibus perfecerunt. Ne tantæ rei notitia aliquando periret, Clemens Dominicus Rospigliosius, Clementis IX. P. O. M. ex fratre pronepos, Zagorolensium dux, monumentum posuit anno salutis MDCCXXIII. — Nadpis ovaj budué stavljen tek g. 1723., ne može se baš uzeti za historički dokumenat. Da li je taj posao sgotovljen u 19 dana, o tom je slobodno dvojiti, premda opet nije nemoguće, jerbo je već materijal bio dovoljno pripravljen.

Vulgate, što mu dakako poslije tolikih zrelih i ozbiljnih razmišljanja i iztraživanja, učinjenih za njegovih predšastnika, nije bilo ni težko. Čim dakle započne svoju uzvišenu službu, odabere odmah kardinale Fridrika Borromea i Augusta Valiera, da zajedno sa Isusovcem Franjom Toletom još jednom pregledaju cieli prijašnji izpravak. Nego kardinali prepuste cielu tu stvar samomu Toletu, koji uzev jedan eksemplar Sikstove biblije, kod svakoga pojedinoga mjesta napiše sa strane sud prijašnjih izpravljača i doda svoje vlastito mnienje. Ovo on pako prije ne izreče, dok nije sam svojim vlastitim očima pregledao ponajglavnije stare rukopise i znamenitija tiskana izdanja. Primjerak taj, koji se još i sada čuva u Vatikanskoj knjižnici, postao je ovim načinom jedan od najdragocienijih dokumenata u cieloj biblijskoj literaturi. Dne 28. kolovoza 1592. podastre Tolet svoje opazke kardinalom na razsudjivanje, i konačno uglavljene rezultate pobilježi Angjel Rocca u drugi eksemplar Sikstove biblije, koji se je imao predati slagaru.

Ali kad je bio tekst već ustanovljen i sve pripravljeno za tisak, a to se porodi opet nova neprilika. Bivši član Grgurovoga odbora, Španjolac De Valverde, veliki poznavalac i još veći ljubitelj hebrejskoga, preda Klementu spomenicu, u kojoj je naveo preko dvie sto mjesta, pa je tvrdio, da ih izpravljači, uračunav i Toleta, nisu dobro popravili, jer da nisu dosta uvažavali teksta izvornoga. Papa ljubezno sasluša De Valverda, nego posavjetovav se s ozbiljnimi ljudi, i stvar dobro promisliv, naloži mu šućenje.

Sada se je napokon moglo preći na tiskanje, kod česa je vrhovni nadzor povjeren bio Franji Toletu, a Angjel Rocca obavljao je izpravljanje tiskarskih pogrešaka.[1])

Prije izmaka godine 1592. izadje nova biblija na svjetlo sa naslovom: „Biblia sacra Vulgatæ editionis Sixti V. Pont. Max. jussu recognita atque edita.“ Otisnuta je bila od istoga slagara i skroz istimi slovi in folio, kao i prijašnja Sikstova. Ime Klementa VIII. počelo se je stavljati u naslov stoprv god. 1641. (dakle 36 godina po njegovoj smrti), i od onda glasi on ovako: „Biblia sacra Vulgatae editionis Sixti V. Pontificis Maximi jussu recognita et Clementis VIII. auctoritate edita.“ Buduć se ta biblija konačno osniva na auktoritetu Klementa VIII., mi ju s toga punim pravom nazivljemo Vulgatom Klementinskom (Vulgata Clementina).

U Klementinskoj Vulgati nalazimo izpravljene tiskarske pogreške prijašnje biblije, i osim toga je u njoj promienjeno skoro do tri tisuće tekstova. Ovu priliku upotrebili su nekoji protivnici Crkve, da ruše ugled papinstva, i da obore, ako bi kako mogli, papinsku nepogrešivost. Na njihove prigovore nije im bilo težko odgovoriti, jer medju Sikstinskom i Klementinskom bi lijom nema niti samo jedne razlike, koja bi se ticala stvari vjere i ćudoredja. Gdje je dakle Siksto V. u tom pogriešio?[1])

Zabrana Siksta V., da se u buduće ne bi više sa stranâ stavljala različita čitanja, ponovljena je takodjer u predgovoru Klementove biblije.[2]) Ta je zabrana vrlo shodna. Malo bo ima čitatelja, koji bi bili sposobni vlastitim svojim sudom medju timi čitanji izabrati najbolje; s toga je to moglo služiti samo na pometnju.

Prvo izdanje Klementinske Vulgate nagrdjivalo je preko dvie sto tiskarskih pogrešaka. Sliedeće godine 1593. izadje iz Vatikanske tiskarne drugo izdanje u kvartu. U njem je bio doduše jedan dio od tih tiskarskih pogrešaka izpravljen, nu drugi mnogo veći ostao je, i k tomu su još mnoge nove nadošle, tako da je tekst njegov bio u istinu lošiji nego li prijašnjega. Stoprv u trećemu izdanju, koje ugleda svjetlo god. 1598. po smrti Alda Manucija, u malom kvartu, pazilo se je malo bolje na tipografičku izpravnost. Ne može se baš ni o njemu reći, da je prosto od svih takovih mana, nu na koncu cieloga izdanja nalaze se *Indices correctorii*, u kojih su izpravljene tiskarske pogreške sviju triju izdanja, a ovdje ondje takodjer još koje pojedino čitanje poboljšano. Ovimi je bilježkami tekst Vulgatin sa strane crkvene konačno ustanovljen, jer se one ne smiju smatrati kao jednostavni izpravci pogrešaka slagarovih, nego kao odredbe crkvene oblasti.

Kad bi htjeli reći, da je naša današnja Vulgata posve savršena i čista od svih nedostataka, bi nam tko punim pravom odvratio, da čitamo spomenuti već predgovor, pak da ćemo tamo naći ove rieči: „in hac tamen pervulgata lectione, sicut nonnulla consulto mutata, ita etiamalia, *quae mutanda videbantur, consulto immutata relicta sunt.*“[3]) Ovoga ne tajeć, nam je dosta što možemo kazati, da dandanas svi učeniji tumačitelji jednoglasno izpoviedaju, da je Vulgata i takova ipak najbolja, i to ne samo medju latinskimi biblijami, nego da ima takodjer prvenstvo

[1]) Rieči Klementove, kojimi je to odredio, jesu ove: Hanc Bibliorum editionem juxta correctionem a Congregatione præstitam imprimendam mandamus; et judicio P. Francisci Toleti e Societate Jesu committimus eique nostram hac in re auctoritatem impertimur: emendationem vero typographicam Fratris Angeli Rocchensis Augustiniani a Camerino fidelitati et industriæ demandamus. Clemens Pp. VIII. — Vercellone Variæ Lectiones I. p. LXX.

[1]) Da pobija papinsku nepogrešivost, izdao je g. 1600. u Londonu Toma James knjigu, s ovim, kako je on mislio, domišljatim naslovom: „*Bellum papale, sive concordia discors Sixti V. et Clementis VIII. circa Hieronymianam editionem.*“ Odgovorio mu je Henrik de Bukentop svojim „אור מָאוֹר *Lux de Luce.*“ — U najnovije doba istu je objekciju ponovio t. z. starokatolik a za pravo novi protestant, profesor bonnski Dr. Josip Langen, komu je kratak nu temeljit odgovor dao Dominik Palmieri u traktatu *De Romano Pontifice* pag. 643s. Romæ 1877.

[2]) Præfatio ad lectorem (na koncu). Ovaj su predgovor napisali Bellarmin i Tolet, koju je obojicu podigao Klement VIII. na čast kardinalsku.

[3]) Præf. ad lect. Ed. Clem. (u sredini druge polovine).

medju svimi drugimi starinskimi prievodi.[1]) A Bog zna, ne će li kada doći tako povoljne okolnosti, da će se moći odstraniti i te preostale mane. Tko to ne želi?

Pravo je imao Klement VIII. kad je oštro zabranio, da u njegovoj Vulgati ne smije nitko ništa mienjati, i da se ne usudjuje njezin tekst nitko drugčiji tiskati, nego li ga je on ustanovio.[2]) Tom je odredbom Klementinska Vulgata postala javnim, i u nekom pravom smislu službenim crkvenim tekstom; a kakova već je sklonost u mnogih ljudih, sve izpravljati i promjenjivati polag svoje vlastite mudrosti, bez takove bi ona ustanove po svoj prilici opet bila došla u ono stanje, iz koga je jedva izkopana velikim trudom i naporom od mnogo godina.

Dr. **Josip Volović.**

Svećenički dom.

Pitanje ovo zanima zaista sav kler. G. Gj. poslao nam je u ime mladjega svećenstva članak u kome toplo zagovara ovu ideju i liepo pokazuje potrebu i korist doma. Medju ostalim veli:

„Pomislimo, da obstoji takav svećenički dom, zgodan i uredjen kako treba, i mi ćemo se lahko uvjeriti o važnosti i koristi doma. Kolike li utjehe za svećenika, kad je osjeguran kamo će pod starost slab i obnemogao skučiti svoju siedu glavu. Svakomu pojedincu mnogo je do toga, pače sav njegov za dobe rad i nastojanja idu za tim, da si osjegura moguću starost. Zar da je manje važnosti i za svećenika pitanje u slučaju mirovine gdje će i kako će sprovadjati starost? Ovakova pitanja mnogim glave taru, pače u dnevih mladjih i veselih prave zabrinute časove. A kada bi duhovni pastir, svećenik znao, da mu je u svećen. domu osjegurana poštena i dostojna starost, gdje će uz malu svoju mirovinu bezbrižan za materijalija moći zadnje svoje časove duši i Bogu posvećivati, — nebi li ova misao mnogu brigu iz glave tjerala? Nebi li ona kadkada i gorki čas i duh. pastiru i bližnjemu zasladila? mnogo nepotrebnih brigâ i nastojanjâ umanjila, na veću revnost i gorljivost in spiritualibus nego in materialibus poticala? svećenika duševno veselijega i materijalno zadovoljnijega činila? Mislimo da bi svakako, pošto bi svećenik u svih ovakovih mogućih slučajevih mogao reći: hvala Ti Bože, ostarim li, onemognem li, čeka me dostojna i poštena starost, neću se trebati po tudjih kutevih potucat.“

Za tim navodi razloge koristi i potrebe to materijalne, to duhovne.

Najprije pokazuje pisac kako 500 for. godišnje mirovine starcu svećeniku ne dotječe.

Za tim nastavlja.

Znademo biti će takovih, koji će računati na prištednje i priskrbe svećeničke. Toga se prigovora ne bojimo jako. On ni malo ne narušava potrebe te svrhe ovakovog svećeničkog doma.

S jedne strane koliko će biti braće svećenika, koji će se moći pouzdati u svoju priskrbu i prištednju? Sjegurno odgovaramo, jako malo. Do sada jih bijaše malo, a od sada još manje. Porezi, izdatci i nove potrebe godimice rastu, a prihodi i dohodci radi zlih godina i siromaštva naroda padaju. Češće se dogodi, da svećenik polazi u mirovinu sa dugovi bilo radi svoje dobrote, bilo radi nesrećâ, nego li sa prištednjami.

Biti će dakle uvjek takovih, kojim će sa materij. gledišta ovakav mirovlj. svećenički dom biti koristan, potreban.

S druge pako strane oni riedki svećenici, koji će si moći šta priskrbjeti, imati će izbor ili samotno u mirovini živjeti, ili u domu braći se pridružiti. Pa i od ovih riedkih imati će većina razlog shodnosti i koristi ovo posljednje odabrati. Njeke će mamiti družtvenost, a druge bezbrižnost te ona pristojnost, koju će samo u ovakvom svećen. domu naći. Kako je starcu svećeniku pa makar i s obilnijim novcem često težko vani živjeti, znade se iz izkustva. Samac bez obitelji, a često i bez ikoga sebi vjernoga, u tudjem kućištu, ovisan od samovolje same družinčadi ne riedko mora mnogo neugodnosti pretrpjeti. A rodjaci, ako ih ima? Često su gorji, a svakako neuztrpljiviji od drugih ljudi. Koliko puta željno izčekuju smrti starca si rodjaka, da čim prije do baštine dodju? Kako li često s njim ne štede, da sebi prištede? Svim tim dakle neprilikam bi se izbjeglo, a za pošteni i dostojni pod starost život umirvlj. svećenika pobrinulo, kada bi se osnovao ovakav sveć. dom, u kom bi svećenici sve svoje pristojne potrebe mogli uz malenu ili morda uz polovicu obične ciene namiriti.

Duhovna korist za pojedinca od ovakoga sveć. doma ne može se dovoljno uvažiti. Tuj bila bi, košto dobro spomenu preč. g. predlagatelj, kućna kapelica, tuj

---

[1]) Kao svjedoke za tu stvar ćemo navesti dva protestantska auktora, i to oba iz one dobe, gdje su protestanti još u obće vrlo loše mislili o Vulgati. Ljudevit de Dieu († 1642.) u Leidenu profesor teologije, piše: „*Si vulgatum quoque interpretem, quisquis is tandem fuerit, doctum, imo doctissimum virum fuisse asseram, non me peccasse judicavero. Suos habet, fateor, nævos, habet et suos barbarismos. Sed quin passim ejus fidem judiciumque admirer, etiam ubi barbarus videtur, negare non possum.*“ (Critica sacra seu animadversiones in loca quædam difficiliora V. et N. T. Amstelod. 1693. Præf. Auct.). — Drugi, k tomu još iz škole racijonalističke, I. D. Michaelis † 1791.) govori slično: „*Præiverat vulgata male deinceps aliis neglecta, cum sit versionum una omnium præstantissima... Ipsi enim auditores mei, tam protestantes, quam pontificii, facile recordabuntur, quantopere ego vulgatæ usum tum criticum tam exegeticum commendem ejusque contemptum vituperem.*“ (Supplementa ad lexica hebr. Gotting. 1785—92. T. III. pag. 992). — Što pak drže napose o prievodu sv. Jeronima protestantski pisci, o tom vidi br. 46. ov. Lista na str. 368. u drugom stupcu notu 1.

[2]) Vidi Breve papinski na čelu naše Vulgate, u kojemu stoji ta stroga zabrana.

bi bilo na izbor braće svećenika, tuj bi se težko bolestan starac češće na dan posjećivao, mirio, tješio, na vječnost pripravljao, više puta lahko sv. sakramente primao, te nebi bilo ni najmanje pogibelji to straha, da će tko bez sv. sakramenatâ umirućih preminuti. Tuj će biti najzgodnije prilike, da pobožno i Bogu odano predadu duh svoj u ruke Stvoritelja oni, koji su tolike i tolike za put u vječnost providjeli. Nasuprot kako je vani svećenik ne samo umirovljen nego i službujući u tom pogledu često i često najnesretniji — svega ovoga lišen —. Pogled mu na prošlost možda nije utješan, tielo tišti i peče velika bol, misao ga na smrt, na vječnost uznemiruje, sve to čini ga više manje nesposobnim, da si na dušu ozbiljno misli. Ne ima li potom takav svećenik uza sebe iskrenoga prijatelja duše svoje, koji bi mu bez straha i nehinjeno predstavio predstojeću tjelesnu i duševnu pogibao, to je on u tom pogledu možda nesretniji od zadnje svoje duhovne ovce. Ovu je on tješio, mirio, valjda i opominjao, nagovarao, providio, a njega jedinoga ne ima tko. Ljudi u svietu? jednim nije još sile, drugi se boje, a trećim nije do toga stalo, kako će on umrieti. Tako se eto dosti puta dogadja, da bez sv. sakramenta — sine luce et sine cruce — dušu izdahne svećenik „sol terrae et lux mundi", kojega je služba bila „cura animarum. Predstavimo li si još jednom sve to, razabrat ćemo, da bi se i tim domom izpunila ona rieč: „frater, qui adjuvatur a fratre, quasi civitas firma" (Prov. 18, 19.).

Prijavio se je i jedan svećenik izvan naše nadbiskupije, pak bi on želio, da ovaj svećenički dom bude zajednički za sve naše biskupije. O tom se sada ne može govoriti.

Medjutim možemo javiti braći svećenikom, da je preč. gosp. Dr. Suk jučer opet sazvao njekolicinu svećenika, da se posavjetuju o toj stvari. Bilo nas jedno desetak, a i jedan susjedni župnik. Odlučilo se začeti posao te se izabrao odbor. Predsjednik je preč. g. Dr. Suk, bilježnik Korenić Stjepan, i članovi odbora: preč. gosp. Hoepperger, veleč. g. Krapac Ivan i urednik Kat. Lista. Odbor će odmah započeti svoj rad.

Viestnik.

Francezka. (Sastanak u Lionu). Preko tri tisuće osoba sabralo se 2. o. mj. u Lionu, da slušaju razpravu Lucijana Bruna o neovisnosti papinoj i o pravih Crkve. Već nekoliko godina, reče on, obraća sv. otac glas svoj na sviet katolički, i tuži se sbog težkoga položaja, u koj je stavljen. Katolici Njemačke i Italije već su prosvjedovali proti tomu položaju. Vrieme je, da i francezki katolici dadu čuti glas svoj. Mi smo pripadnici obćenite Crkve, koja je svrhom svojom, danom joj od Božanskoga Utemeljitelja, viša od svih družtva ljudskih, i predtiče sve vlade. Mi vjerni članovi te Crkve imamo pravo zahtjevati, da se nikakov atentat ne nanaša vrhovnoj njezinoj glavi, jer je to potrebno, da se osigura njezina neodvisnost. Papa mora biti kralj. Papa je proniknut velikom ljubavlju naprama Francezkoj; s toga je pravo da Francezka izazove medjunarodni kongres, koji bi imao zadaću, učiniti kraj tako nesnosnomu položaju i dati svietu sigurnost i mir. Taj će se rezultat postići, kad papa dobije natrag svoj vremeniti posjed i svoje uzvišeno medjenarodno glavarstvo mira i pravednosti. Na posao dakle za Crkvu i domovinu. — Poslije Bruna govorili su Brac de la Perrière i odvjetnik Jacquien, koji obrazložiše tu istu stvar velikom rječitošću medju aplausi mnogobrojnoga i izabranoga slušateljstva. Na koncu čitao je Lucijan Brun sljedeću rezoluciju, koja je prihvaćena glasovanjem: „Katolici sabrani u Lionu 2. prosinca, vjeruju i tvrde, da je sloboda sv. Otca nuždna pogodba slobode svjesti katoličkih, i da za papu neovisnost ne može obstojati van spojena sa suverenitetom. Oni se ujedinjuju čuvstvom i prosvjedom braće svoje katolika talijanskih i drugih naroda. Dosljedno oni odlučuju, da će podupirati sa svimi njim mogućimi sredstvi pokretaj one misli, koja će dovesti do toga vlade, da se sporazume i vrate pokoj savjestim i mir Europi, povrativ glavi katoličtva podpuni auktoritet njegova suverenstva, jedinu moćnu i uspješnu garanciju njegovoj rieči i njegovom radu."

(Agitacija biskupâ). Već smo više puta donieli viesti o tom, kako biskupi katolički sa svih strana ustaju na obranu sv. Stolice, i javno prosvjeduju proti ružnom načinu, kojim ju neprestaje sveudilj vriedjati vlada talijanska. K tomu obćenitomu pokretu nedavno se pridružiše i biskupi holandezki, krasnim pismom upravjenim na Nj. Svetost. *Osservatore Romano* pripovieda, da se to ni malo ne dopada vladi talijanskoj. Doista se ne će nitko čuditi ako ovo peče, jer taj pokretaj, koji se širi već u svaku zemlju i medju sve narode, javna je odsuda njezenih atentata, i to odsuda tim znamenitija i tim jača, čim je većma razgranjena i obćenita. — Naši protivnici tvrde, da to nisu biskupi, koji bi se dizali proti talijanskim zakonom, i taj pokretaj da ne proizlazi od njih. Ta agitacija nasuprot da izlazi iz Vatikana i vraća se u Vatikan. Izlazi iz Vatikana kao poticanje, ili pače kao zapovied; a vraća se u Vatikan u formi prosvjedujućih adresa. Jednom riečju papa, i samo papa je taj, koji podpisuje ove agitacije, a biskupi slušaju. — Pitamo mi sada, kako da prozovemo ovakov način govora? Zar on nije očito klevetanje proti episkopatu? Kao da se njega ne dojimlju progonstva, koja pati Crkva u Italiji, — kao da udarci upravljeni na papu, ne ranjavaju srce svakoga biskupa! Vezovi koji spajaju medjusobno katolike tako su tiesni, da nije moguće uvriediti papu, a da se ta uvrieda živo ne počuti u najodaljenijih krajevih svieta, gdjegod ima Crkva ma samo jednoga vjernika, i papa bilo samo jednoga odanoga sina. S toga ništa nema naravnijega, nego je to, što se sviet katolički giblje i

ište za papu onu slobodu, koja mu je nasilno i nepravedno oteta. Tu zajednicu čuvstva, tu nerazriešivu svezu, koja čini od Crkve samo jednu cielost, revolucijonarci ili nerazumiju, ili ne će da razumiju. Odatle potiče potvora, da pokret katolika proizvire izključivo iz Vatikana; potvora, koja je naperena da udari papu, nu koja udara nasuprot cieli episkopat i katolike.

Obćenitomu klevetanju proti cielomu episkopatu, pridružuje se posebno proti biskupom talijanskim, koji, kad bi tko htio vjerovati stanovitim novinam, bili bi odbili svako ujedinjenje s agitacijami drugih biskupa. — Biskupi talijanski ćute dobro kao i svi drugi uvriede, koje se Crkvi nanašaju novimi zakoni; i ćute ih još više nego drugi, jer su bliži papi, i jer ti zakoni ne samo papu nego i njih upravce udaraju. S toga ako muče, ne muče kao da ne bi imali volje vikati; to je radi toga, što stisnuti od svojih neprijatelja i u njihovih ruku, prisiljeni su šutjeti. I baš zato, da se njim nametne šućenje, izumljen je nepravedni onaj zakon, koji govoreć o zloraba klera, u istinu je najveća zloraba proti kleru.

Zola pred englezkim sudom; predsjednik Matice Hrrvatske o naturalizmu i Vienac. Centralno kriminalno sudište u Londonu sudilo je 31. listopada braći Vizitelly radi povrjede ćudorednosti, što su na ime u englezkom prievodu izdali Zoline romane Nana, La Terre itd. Kad je državni odvjetnik Sir Edward Clarke pročitao njeka mjesta iz romana La Terre, da podkriepi obtužbu, prekinuo ga predsjednik suda veleći: poštedite naše uši od ovakva blata. Braća Vizitelly, videći da ih čeka odsuda, a ova je po zakonu mogla glasiti i na 10 godina robote, niesu ni tražili, da budu proglašeni nevini; oni priznaše, da su se ogriešili o zakon, tražiše milost i obećaše, da će do suda izašle prievode povući iz trgovine, a novih da neće izdavati. Sud ih odsudi na 100 funti šterl. globe i da polože kauciju od 200 funti.

Ovako englezki suci o Zolinih romanih. Dični predsjednik „Matice Hrvatske“ ovako se izjavio u ovogodišnjoj glavnoj skupštini Matičnoj o naturalizmu i materijalismu u književnosti:

Bez ikakova hvalisanja možemo uztvrditi, da se je naša i znanstvena i poučna, zabavna i pučka knjiga u novije doba znatno pomaknula napried. Jedino nam valja na oprezu biti, da nam se u zabavnu knjigu, po primjeru tudjih književnosti, ne uvuče onaj škodljivi naturalizam i realizam, koji je jur mah preuzeo kod njekih inače veoma umnih naroda. Preveliki naturalizam može još njekako podnieti u kulturi ostarjeli narod, imajući bogatu književnost svake vrsti, živući u svojoj slobodnoj državi, dočim je narodom u kulturi mladim a oskudnim na knjizi, stenjućim uz to pod svakojakim pritiskom i svakojakimi nevoljami, škodljiv, te im je potreban više idealizam, koji je kadar uznieti nas nad neugodne realne obstojnosti i gorkosti života.

Da u vrieme ilirskoga pokreta nije bilo u nas idealizma, nikada ne bi pokrenuli bili onajduševan rad, kojim se diči ilirsko doba; niti bi bili probudili onaj zanos u čitavom južnom Slavenstvu, kojim se još danas hranimo u borbi za čast i dostojanstvo naroda hrvatskog. Jedino više shvaćanje života može ugrijati dušu i srce pravoga i poštena rodoljuba, te će ga dovesti do zdravoga realizma. Bog nas čuvaj na polju književnosti i materijalizma, jer uprav materijalizam baca pod noge svaku zanosnu misao i težnju, svako uzvišeno djelo, svaku i najmanju zaslugu i vriednost pojedinca i ukupnoga družtva. On zatire dapače slobodu u čovjeku i narodu, a družtveni život kalja i truje mržnjom i ogorčenošću.

„Matičine“ i poučne i zabavne knjige ne dišu hvala Bogu do sada materijalizmom, jer su sve prenapunjene zanosnimi ideami i nazori, te čistom ljubavlju stroge nauke i nepokvarene zabave. Kad bi naše „Matičine“ knjige mogle služiti primjerom, ne bi se možebiti ni malo pojavljivao u njekih novijih zabavnih proizvodih onaj nezdravi realizam, koji kod našega naroda u obće obljubljen nije. Nu stoga što rekoh, dakako ne sliedi, da bi se morali podati iluzijam i da imamo tjerati idealizam radi naših nevolja tako daleko, kao oni nesretnici, koji preobilnim pilom vina i žesti žele utopiti sve svoje tuge i žalosti u omamljivom alkoholu, misleći, da će tako uteći realnomu i naravnomu stanju svoga života. Bistar pogled u narodni život, ali i srce puno ljubavi, puno nade u budućnost naroda, neka bude našim piscem provodić u njihovom književnom radu!“

Ne bi li sve ovo ponukalo uredničtvo Vienca, da već jedanput prestaue onim ogavnim blatom trovati hrvatska srca, kakvo je poznati pisac sakupio u „Registraturi.“ Ta svaki čestit otac i majka mora sad sakrivati Vienac, da ne dospije mladeži u ruke. Je li ovo na čast Viencu ili u korist?

Očitovanje.

U Varaždinu je počeo izlaziti u nakladi J. B. Stiflera: „Hrvatski Katolički Propovjednik“ bez oznake urednika.

Budući je podpisani opetovano upitan, da li je on urednik ovoga propovjednika, odgovara evo javno, **da nije**; kad bi bio, označio bi svoje ime, bilo da je samovlastan urednik ili opunomoćen od „kola hrv. kat. propovjednika.“

Nadalje ne bi oklopio propoviedi reklami kakvog „Galanterie-Waaren-Handlunga.“

Fran Ivančić,
nekoć surad. bivšeg Lachovog propovjednika.

Urednik dr. **Ante Bauer.**

Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 51. U Zagrebu, 20. prosinca 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Sveti Vladimir i kršćanska država.

(Konac.)

Službena isprava[1]) ruske vlade izjavi god. 1885., da se je iztočna crkva odrekla svoje vlasti i da ju je predala u ruke caru. Nijedan zastupnik crkve nije proti tomu prosvjedovao, i sve kasnije izjave našega svećenstva ne mogu to van potvrditi. U ostalom proglas cesaropapistički Petrogradskih burokrata bio je samo formalna priznaja svršena čina. Ne bi se moglo poreći, da se istočna crkva nije u istinu odrekla svoje vlasti na korist lajičke moći; jedino dade se pitati: je li ona imala pravo to uraditi i pošto je to uradila, imade li pravo, dičiti se imenom Onoga, kojemu je sva vlast dana na nebu i na zemlji.[2]) Lahko je kriviti evangjeoske rieči o vječnoj vlasti, koju je Isus predao svojoj crkvi, al u njih ne će se nikad naći ovlast, da se je te vlasti možno odreći u ruke vremenite moći. Takva moć, kad bi htjela zamjeniti crkvu u njezinoj zadaći, trebalo bi, da je barem dobila jednako obećanje stalnosti.

Mi ne vjerujemo, da su se naši hijerarsi odrekli svojevoljno i hotomice svoje crkvene vlasti. Nu ako je istočna crkva bila okolnostmi prisiljena izgubiti, što joj pripada po božjem pravu, tad je jasno, da su proti njoj prevladala vrata paklena, i da dosliedno ona nije sama sobom neuzkolebiva crkva, od Isusa utemeljena.

Ne ćemo ni države biediti, da je ona uzrok anormalnom stanju crkve spram države. Ova imala je posve pravo podržavati svoju nezavisnost i svoje prvenstvo proti duhovnoj vlasti, koja je predstavljala jedino posebnu i narodnu crkvu, odieljenu od velike kršćanske zajednice. Veleći, da se država ima podvrći crkvi, ne može se misliti nego crkvu jednu, nerazdieljenu i obćenitu, utemeljenu doista od Isusa.

Uprava narodne crkve nije sama sobom drugo nego ustanova historička i posve čovječja. Poglavar države pako pravi je zastupnik naroda kao takva, a hijerarhija, koja ne će da bude što drugo nego narodna i samo narodne, mora, hoćeš ne ćeš, vladara priznati za svoga gospodara. Krug narodnoga obstanka ne može u sebi imati do jedno jedino središte, a taj je poglavar države. Episkopat posebne crkve ne može zahtievati za sebe apostolsku moć van prikapčajući svoj narod stvarno na kraljestvo sveobće il medjunarodno Isusa Krista. Narodna crkva, ako ne će da stoji pod absolutismom države, to jest da prestane biti crkva, i postane odjel civilne uprave, treba da imade stvarni naslon izvan države i naroda; spojena sa ovim naslonom naravnim i historičkim vezom mora ona, u koliko je crkva, pripadati socijalnoj sferi mnogo široj, imajući središte nezavisno i obćenitu organisaciju, kojoj partikularna crkva nije nego posebni organ.

Glavari ruske crkve, da se opru pritisku državnoga absolutisma, ne mogu se naslanjati na svoju crkvenu metropolu, koja sama bila je jedino narodna crkva, podvržena od mnogo vremena svjetovnoj sili. Nije crkvena sloboda već cesaropapisam ono, što nam je došlo iz Bizanta, gdje se je ovo načelo razvilo bez zaprieke poslie odielenja crkava. Grčka hierarhija, odbiv moćnu zaštitu, koju je prije uživala od nezavisna središta universalne crkve, našla se sasvim predana na milost državi. Prije shizmata svaki put, kad su se grčki carevi miješali u duhovne posle te prietili slobodi crkve, crkveni zastupnici — budi sv. Ivan Zlatousti,

[1]) Naredba za državne izpite na juridičkom fakultetu.

[2]) U Rusiji nije se našo van jedan pisac — lajik i bez službene posicije — koji je spomenutu ispravu kritikovao. Ova kritika, jer nije bila opunovlaštena ni podržavana od nijednoga crkvenoga dostojanstvenika, izrazivala je osobne misli onoga pisca a tim je, u svojoj osamljenosti, jače dokazivala žalostno stanje vjere u Ruskoj.

budi sv. Flavijan, budi sv. Maksim Izpovjednik, budi sv. Teodor Studita il patrijarha sv. Ignacij — obraćali bi se k središtu medjunarodnom kršćanstva, prizivali se na vlast vrhovnoga Pastira i nalazili su u Rimu neosvojivo pribježište i neuzdrmiv naslon za svoje pravo. Grčka crkva u ono vrieme osjećala se živećim dielom sveobće crkve, tiesno privezana velikoj cjelini po zajedničkom središtu jedinstva — po apostolskoj stolici sv. Petra. Ovi odnošaji ovisnosti napram nasljedniku vrhovnoga izmedju apostola, napram božjem svećeniku, ovi odnošaji čisto duhovni, zakoniti, dostojanstveni, bili su izmienjeni podčinjenošću svjetovnom, nezakonitom i potištenom napram prostim lajikom i nevjernikom.

Nije ovo historički slučaj, već logika čina, koja naravno oduzimlje nezavisnost i dostojanstvo svakoj crkvi posve narodnoj, te ju upreže u jaram više manje težak, al uviek nečastan, svjetovne vlasti.

U svih zemljah, gdje ne ima van narodnih crkava, svjetovna vlada, autokratična il konstitucijonalna, uživa u najpodpunijoj mjeri svu vlast, i uredba crkvena predstavlja se kao posebno ministarstvo obćega državnoga ustroja. D r ž a v a narodna je ovdje t i e l o r e a l n o i p o d p u n o, obstojeće u sebi i za sebe, a crkva nije nego jedan dio, ili da kažemo bolje, neka strana onoga socijalnoga organisma — dio il strana absolutno podredjena cielini političkoj i ne obstojeća za sebe do u abstrakciji.

Ovo robovanje crkve nesdruživo je s njezinim dostojanstvom duhovnim, s njezinim porieklom božanskim, s njezinom zadaćom universalnom. S druge strane, umovanje nam dokazuje i historija potvrdjuje, da je suživljenje dviju vlasti i dviju sila jednako nezavisnih i vrhovnih, omedjašenih na istom predielu, u granicah jedne te iste narodne države, absolutno nemoguće. Takova d i a r h i j a dovadja naravno do antagonisma, koji ne može svršiti nego podpunim triumfom svjetovne vlasti, jer ovaj upravo zastupa narod, dočim crkva, po svojoj naravi, nije narodna institucija i ne može to postati osim ako hoće, da izgubi svoj pravi razlog obstanka.

Sv. Vladimir, koji „se je veselio u svojoj duši i u svojem tielu, kad je vidio, da je njegov narod postao kršćanski“, koji je htio biti otac svojih podanika i brat sebi jednakih, dobro je pojmio ideju kraljestva božjega, koje je po Apostolu „pravda, mir i veselje u sv. Duhu.“ (Rim. 14, 17.). Nu da se ostvari kraljestvo božje u socijalnom i političkom životu, da se stvori država doista kršćanska, Ruska imala se podvrći redu ustanovljenu od Isusa, imala je udariti putem, koji je On otvorio. Ovaj red i ovaj put jest crkvena monarhija. Da postane kršćanska, država narodna mora primiti sankciju od duhovne moći u istinu universalne i obstojeće po božjem pravu.

Kršćanska država je ona, koja po svojoj mogućnosti uporavlja kršćanski princip vjere i morala na sve odnošaje javnoga života. Ona je glavno sredstvo, po kojem kršćanska vjera ima izvadjati svoje s o c i j a l n o djelovanje. A budući je ovo djelovanje bitno u n i v e r s a l n o, kršćanska država ne može se ograničiti na egoističke i izključive interese jednoga, osamljenoga naroda, već mora upotrebiti narodne sile, kojimi razpolaže, na uhar cieloga kršćanstva. No interesi kršćanstva nisu povjereni neposredno državi narodnoj; ova ima dakle, ako ih želi unapredjivati, podrediti se medjunarodnoj instituciji, koja zastupa u istinu universalnost kršćansku, to jest katoličkoj crkvi.

Glavar države ima biti sin crkve. No da on to doista i bude, crkva treba da imade vlast nezavisnu i višu nego li država. Pri njegovoj najboljoj volji, svjetovni vladar ne može da bude u pravom smislu sin crkve, kojoj je on sam glava, i koju on upravlja po svojih činovnicih.

Ako se narodna država predstavlja kano socijalno tielo p o d p u n o i sebi dostatno, ona već ne može učestvovati kao živo udo na universalnom tielu Kristovu. A ako je izvan ovoga tiela, ona nije kršćanska država, ona drugo ne obnavlja nego poganski cesarisam.

Crkva u Rusiji, lišena svakoga naslona, svakoga središta jedinstva izvan narodne države, svršila je nuždno tim, da se je podvrgla svjetovnoj vlasti, a ova ne imajući ništa vrh sebe na zemlji, ne imajući od koga da primi vjersku sankciju, djelomičnu ovlast Kristove vlasti, ne manje nuždno izrodila se je u nekršćanski absolutisam.

Sad znamo, koja moć i koja nesreća zapriečila je Rusku do danas, da ne ostvari ideal kršćanske države, predan joj po sv. Vladimiru: ta moć i nesreća narodnoga osamljenja jest, koja je na našu crkvu naložila robovanje, a na našu državu cesaropapistički absolutisam. Ako se prizna, da je sa historičkoga gledišta ova osamljenost u neko doba bila Rusiji koristna davajući joj veću slobodu za naravsko razvijanje njezinih narodnih sila, treba takodjer priznati u svakom pogledu, da je materijalni prirast ruskoga naroda dostigo danas svoj vrhunac.

On je sada socijalno tielo od 110 milijona ljudi, uživajući civilna prava od god. 1861. Nadošlo je vrieme, da ta neizmjerna narodna sila slobodno i samosvjestno stupi u universalno tielo Kristovo. Za to treba da se odrekne dviju stvari, koje napokon nisu van jedna: podvrgavanja crkve i državnoga absolutisma. Mi vjerujemo, da će se Rusija toga i odreći, a imademo na što i osloniti ovo naše uvjerenje. Imade 12 do 15 milijona Rusa, kojim predji, proniknuti pravim pojmom o crkvi (premda nisu rad neznanja bili u stanju, da mu dadu praktički izražaj), uzprotivili su se u sedamnaestom vieku službenoj crkvi moskovske države. Dio najdosliedniji i najbrojniji ovih disidenta izrazio je vanredno točno pravu narav našega narodnoga pitanja, izjaviv, da država cesaropapistička i crkva službena, koja je njezin organ, predstavljaju kraljestvo antikrista.

Isti sud (prećeran u formi, al posve točan u bitnosti) izrečen od seljaka veoma neukih i odaljenih od svakoga stranjskoga upliva, zar ne dokazuje, da u duh ruskoga naroda nije posvema prodrla bizantinska s t a t o l a t r i a, i da idol obnovljene poganske države nije nadvladao vjeru sv. Vladimira?

Za vjerskim prosvjedom sedamnaestoga vieka nadošla je reforma Petra Velikoga, koja je Ruskoj pružila znanost i sva sredstva za umni razvitak. Sada treba da mi ta sredstva veće kulture upotrebimo, da riešimo veliko pitanje crkveno, koje su naši drugčije misleći domorodci pretresali bez uspjeha prije dva vieka. Njima nije manjkala dobra volja već znanje. Mi imademo znanja, mi bismo bar morali imati, nu ćemo li imati dosta dobre volje?

Ako mi svoju dužnost izvršujemo, upoznati ćemo razlog obstanku Rusije, pojmiti ćemo njezinu historičku zadaću: klica živa kršćanske države iz početka; za tim kroz duge vjekove naporan rad priprave materijalne, prirasta fisičkoga — dogradnja države moćne i centralisovane; onda veliki problem o crkvi, živo osjećan i silovito raspravljan, nu koji nije našao riešenja s nedostatka umne kulture. A da se taj nedostatak odstrani, providencijalno djelo velikoga reformatora, koji duh narodni provadja kroz škole evropejske znanosti. A sada napokon, na izlazu iz ovih škola, Ruska jaka i umna, pozvana da potvrdi sveto krštenje, koje je primila prije devet viekova, odrekav se podpuno slobodnom voljom zla načela egoisma i osamljenosti narodne, izjavljujuć, da je ono, što bi imala biti i što je u dnu svoje duše, — živi i nerazdruživi dio velikoga universalnoga jedinstva.

Renaissansa i gotika.

Kako se u nas u novije doba opaža hvala Bogu velika revnost oko gradjenja, obnavljanja i ukrašavanja crkava i kapela, pak se i u ovom poslu kao i svačem drugom povodimo mnogo više za Niemci nego li za drugimi narodi uzimajući od onih najviše duševne hrane, moglo bi se lako odgoditi, da za njima zalutamo gdjekad i na krivu stazu, na koju njih može zavesti recimo njihov narodni ponos ili Njemački osjećaj. Niemci, kao što znamo, obično pripisuju Gotski gradjevni styl sebi ili barem Germanom, te s toga nije čudo, što taj styl kod crkvenih gradjevina nada sve uzvišuju; i kako je taj styl nikao u srednjem vieku, u vieku za koji mnogi drže da je bio prieko pobožan i pravovjeran, Niemcem je Gotski styl jedini pravi crkveni styl ili im je takav barem prema renaissansi, za koju govore, da je necrkvena ako ne upravo poganska. Još se evo u novije doba, u novom izdanju znamenitoga katoličkoga naučnog slovnika „Kirchenlexikon" kaže za renaissansu, da se „njezino biće sastoji u odvraćanju od crkvene gradjevne tradicije i u samovoljnom primanju i nasljedovanju pogansko-rimskih gradjevnih oblika;" da se u njoj vidi „nastojanje izbaviti se sve više od dosadašnjega liturgijskoga i stilističnoga razvitka"; „renaissanski styl u tom smislu da nije nikakav crkveni gradjevni styl." Kirchenlex. II. 83. 84.

No imade ipak Niemaca, koji takvo mnienje i pisanje o renaissansi osudjuju, i dokazuju, da je renaissansa isto tako crkvena kao i gotika, pače da renaissanski gradjevni styl većma odgovara potonjemu razvitku katoličke liturgije nego li gotski, te s toga, ako se za jedan i drugi može reći, da je crkven i kršćanski, za renaissanski može se reći, da je upravo katolički. U Grazu izašla je g. 1885. brošura: Die kath. Kirche und die Renaissance. Von Johann Graus, k. k. Conservator, Obmann des kirchlichen Kunstvereines; u vel. osmini, strana 39. U toj brošuri temeljito se najprije razlaže pojam i početak renaissanse i njezin odnošaj k crkvi; zatim se dokazuje 1) po zavičaju renaissanse, 2) po umjetnicih njezinih, 3) po pokroviteljih, 4) po harakteru njezinu, 5) po crkvenih umjetničkih tradicijah, i 6) po dobrih plodovih za crkvenu umjetnost iz dobe renaissanse, da gradjevni styl renaissanski nije nimalo necrkven nekmo li poganski. Spis dokanča se liepom završnjom besjedom. Preporučujemo taj spis *) svoj gospodi svećenikom, koji imadu što god odlučiti kod gradjenja novih crkava ili kapela, ili koje inače zanima umjetnost crkvena naročito gradjevna. Dogodi se kadšto, da se u nas još čvrsto drži koja god idea iz Njemačke prihvaćena, kad se u svojem zavičaju već pobija ili posve pušta; tako je n. pr. takodjer sa purismom kod restauracije crkava, o

*) U Županovoj knjižari dobija se za 60 nč. Medjutim je izišao u II. izdanju.

*

kojem ćemo može biti još progovoriti koju. *) Za one, kojim ne će brošura Grausova dopasti ruku, evo iz nje nekoliko misli u obliku aforističkom.

Renaissansa je preporod Rimske antike (starorimske umjetnosti) naročito u graditeljstvu. A lako je ono preporodilo se, nanovo oživjelo, što nikad nije bilo posve izumrlo, pak motreći djela starokršćanskoga, romanskoga i gotskoga styla u Italiji, vidi se, kako antika u oblicih gradjevne umjetnosti nije ondje nikad izumrla, i kako je ona prožimajući jedan i drugi styl, dok su vladali na svemu kršćanskom zapadu, obim stylima u Italiji podavala osobiti talijanski harakter. Odatle se može razložno presuditi: ako narod Talijanski kada god u svom kulturnom životu stupi na svoju stazu pak se od ostalih naroda odvoji do neke samostalnosti, on će jamačno izvesti svoj styl u umjetnosti, i taj styl stvorit će se prema prilikam prošlosti, postojbine i sposobnosti naroda Talijanskoga. — Po tom pisac dokazuje, kako je renaissansa u Italiji nuždno nastala po historijskom razvitku.

I. Odakle je došla renaissansa? Je li crkvi tudj i neprijateljski narod, koji ju je razvio i svietu priobćio? Renaissansa je došla iz Italije, a Italija je vazda bila jezgra zemalja katoličkih, jest i bila je središna zemlja crkve katoličke. — Italija je postojbina crkvenih umjetničkih tradicija. — Tlo Talijansko imalo je osobinu, da umjetnički oblici rimske antike, koji su nekad ondje iznikli, niesu posve izumrli, nego su nanovo proklijali i renaissansom počeli nov život voditi; pak Italija nije barem u petnaestom stoljeću s toga odpala od crkve.

Ali u šestnaestom vieku dogodi se veliki odpad od crkve katoličke — protestantisam. — Koje su zemlje postale protestanatske? Valja da one, koje su odnemarile eminentno kršćansku gotiku i prihvatile pogansku renaissansu? Znamo, da nije tako. Gotika nije spasla prave vjere, renaissansa nije je postavila u pogibiju.

II. O crkvenom mišljenju starih gotskih umjetnika i majstora na sjeveru slabo se što god znade; u šestnaestom stoljeću nalaze se oni u taboru crkvi protivnom. Nasuprot o umjetnicih i majstorih renaissanse znade se veoma mnogo; te se znade o njima, da su bili mišljenja pravo katoličkoga, da su najbolje sile svoje posvećivali stvari crkvenoj i da su bili u pouzdanom i prijateljskom druženju sa duhovništvom. — Njima nije crkva bila „nadvladano stanovište", uredba koja nije više u modi, kojoj je mjesto u ropotarnici i za koju je dosta dobra starinska roba; ne, već što je najnovije, najdragocjenije, vremenu najshodnije, to su njoj posvećivali, a to najnovije baš je bila umjetnost renaissanse, te uspjesi prirodnoga studija u obrazovnih umjetnostih, to je bilo prvo cvieće iz onoga proljetnoga polja svetištu prikazano. Tako nam oni muževi još predočuju, kakvi su bili prema crkvi, što su o dostojanstvu i vriednosti crkve vjerovali i djelom pokazivali. U tom mišljenju svi su umjetnici složni, kako god u ljubavi k tadašnjemu svojemu stylu; kloštarski umjetnici ne razlikuju se od svjetovnjaka; sa Brunnelleschijem i Bramanteom podudara se u mišljenju Fra. Giocondo, sa Raffaelom i Michalangelom Fra. Bartolomeo.

III. U Italiji je o renaissansi vladala podpuna jedinodušnost, koje nije prznilo nikakvo strančarstvo u političkom ili crkvenom životu. — Sve do moderne agitacije devetnaestoga stoljeća bilo je u Italiji i poslie i izvan nje tvrdo uvjerenje, da na renaissansi nema ništa necrkveno, već da je sve samo uzvišeno i opće valjano. — Odmah od začetka toga styla crkveni se auktoriteti nijesu nimalo ustručavali upotrebiti ga za crkvene umjetničke potrebe. — Svi pape, počevši od Eugenija Četvrtoga, Nikole Petoga i Pija Drugoga, prijaznici su i mecenati umjetnosti renaissanse. — Julije Drugi i Leon Deseti — ova dva imena naznačavaju najljepše cvjetanje renaissanse preko Raffaela i Michelangela. — Rim je bio glava i stan visoke renaissanse; tako su odlučno pape podupirali porabu toga styla. Pak pape nijesu to bili samo u kratko vrieme — od postanka njegova sve do nas gradili su oni ne inače do u stylu rane, visoke i pozne renaissanse, kako je donosio razvitak njegov i tiek vremena. Dakle je li pristojno, kad katolici stylu papinskomu prebacuju necrkvenost? — Sabor Trientski nije na stylu suvremene umjetnosti nalazio ništa necrkveno; ljudem njegova duha nije se ni usnilo o kakvoj necrkvenosti renaissanse. Sv. Ignacije i Filip Neri pripadali su renaissansi sa svim kao sv. Karlo Borromeo. — Red jesuitski, revnujući za crkvu i crkvenu umjetnost, nikad nije u renaissansi nazirao što necrkveno, samo se njom služio kod crkvenih gradnja, i to i na sjeveru, gdje je neposredno prije toga bio u porabi drugi umjetnički smjer. Jesuitski red bio je upravo tako zastupnik renaissanse i njezin podupiratelj, kao što su nekad red sv. Benedikta romanski styl a red cistercitski gotiku širili po Njemačkoj i drugud. — Crkva je uz renaissansu iztrajala više stoljeća nego li uz i koji drugi umjetnički pravac (već 4 stoljeća; gotika je trajala do tri stoljeća). A da crkva kroz tolika stoljeća prija umjetnosti „necrkvenoj", to misliti bilo bi ipak odviše smjelo.

IV. Poganstvo renaissanse! Tā šta ima renaissansa od Rimske antike? Naučila je od nje tehničku i umjetničku konstrukciju, ali je crkvenim zgradam u bitnosti ostavila predjašnju osnovu, nije ih otudjila bogoslužju crkvenomu. — Medju radnjami Rimske antike i radnjami renaissanse, navlastito pak medju bogoslužnimi zgradami ove i one, tolikih ima razlika, da nije moguće jedne za druge zamieniti; čitav se jaz različnosti razklopio medju poganstvom antike i kršćanstvom renaissanse.

V. Na sjeveru su se dosta često za romanske i gotske periode gradile crkve sa jednom ladjom; od toga učini renaissansa veliku porabu. Takovo gradjenje crkava sa jednom ladjom posljednja je miena u razvitku

*) Takav nerazborit purisam bio bi n. pr. kad bi tko iz naše katedralke uklonio propoviedaonicu, što nije styla gotskoga.

prostrane unutrašnjosti i široke glavne ladje u starokršćanskoj basilici, pa ima za sebe odlučnu ljubav puka, koji hoće kod sv. mise da bez smetnje gleda na oltar; ono je, u svezi sa nizkimi paralelnimi kapelicami, takodjer prieko zgodno za specifično katoličko bogoslužje, pa s toga nikako ne može valjati kao prigovor renaissansi. Ne može se gotovo razumjeti, kako katolički svećenik poznavajući takve gradnje ne će njihove izvrštine da prizna. — Kako je starokršćansko graditeljstvo oltaru odredjivalo posebno mjesto, apsidu, to je nastao tradicionalni zahtjev, kad se počelo u crkvi više oltara graditi, da se i oltarom rebrànim (lateralibus) dade mjesto posebno, odvojeno od ladje laičke. No dok su gotski graditelji na sjeveru slabo marili za taj znameniti zahtjev ostavljajući budućnosti, da neobhodne rebrane oltare (a kasnije i izpoviedaonice) po crkvi ponamještaju kao stvari koje su onamo zalutale, dotle su Talijanski arhitekti renaissanse poglavito gledali, kako će rebrane oltare postaviti dostojno i prema liturgijskim potrebam, pak su već kod prvoga osnivanja svojih crkvenih gradnja na to pazili uredjujući duž crkvene ladje rebrane kapelice ili oltarske izdubke, što pripadaju k arhitektonskomu zglobu gradjevine; oni su liepo umjeli gradjevnu osnovu udesiti zahtjevu liturgijskomu. Tako su oni mnogo vjerniji ostali staromu crkveno-gradjevnomu predanju nego li gotičari, i to kod gradjevina i sa tri ladje i sa jednom. — Velika praktičnost renaissanskih crkava sa sustavno poredjanimi nižimi kapelicami razlog je, što su se takve crkve razširile po svemu katoličkom svietu, i što su ih prihvatili praktični jesuiti. — Može se reći bez pretjerivanja, što su se planovi gotskoga sustava bez kritike i promišljanja samo zaradi omiljeloga styla više manje snimali za novu porabu, da je to gledeć na liturgijske zahtjeve bio nazadak za crkveno graditeljstvo devetnaestoga stoljeća. Ozbiljnim nastojanjem liturgiju zadovoljiti, praktičnim smislom renaissanski su graditelji daleko nadkrilili Njemačke crkvene graditelje. — Zavičaj crkvenim umjetničkim predanjima nije Engleška, Francuska ili Njemačka nego je Italija, pak su se ta predanja mogla tamo s toga najbolje očuvati, što se i stylovi te zemlje nijesu nikada toliko udaljili od izvorne podloge svih kršćanskih umjetnostnih stylova, koliko je to nužno bivalo na sjeveru.

VI. Renaissansa je crkvu obogatila novom tečevinom u umjetnosti. — Gotika nije dakako mogla izprva imati koristi od razvijanja renaissanse, ali je imala koristi crkva, a crkva je nama više od gotike, više od kakova individua, jer vjerujemo za nju, da je „katolička.“ Na stablu umjetnosti na mjesto grane što se sušila i odpadala, potjerala nova životna svrž sa lišćem i cviećem na radost ljudima. — Druga je zasluga renaissanse razvitak crkvenih prostorija prema potrebam katoličkoga bogoslužja. Kod svake crkve dva su glavna zahtjeva: liep prostor za vjerne i posebno mjesto za oltar. Renaissansa je stvorila jedinstven, gdje su još dopuštale općenite dimensije, vrlo praktičan, velikačak i zaisto popularan prostor za općinu . . za rebrane oltare trebalo je graditi rebrane prostore prema prostoru za glavni oltar, rebrane apside prema glavnoj apsidi . . . glavnoj ladji s jedne i druge strane povorku kapelica. . . Ovimi parallelnimi kapelicami kod crkava sa jednom ladjom stvorio se pravi specialitet katoličke crkvene gradnje od prevelike praktične vriednosti. . . Pisac nadalje dokazuje, kako u renaissanskoj crkvi ima sve svoje dostojno i prikladno mjesto: tabernakul, izpoviedaonice, klupe (klecala), itd. i kako se u njoj iznova usavršila crkvena slikarija.

Samo jedno bilo bi moglo spriečiti preporod antike: suprotivština crkve, a nje nije bilo. Crkva katolička nije nikad držala za svoj zadatak, da pobija kulturu antike; pače odlučne sile njezine bitno su podupirale novi smjer u umjetnosti. Bogoljubci i duhovnici u Italiji, pape i jesuiti tadašnjih vremena nijesu kratili prijaznosti preporodu antike, i sad još nijesu prestali priznavati renaissansu. Valja ogledati se po Italiji, vidjeti historijski temelj rada njihova, spomenike umjetnosti njihove, valja ogledati se na vedrinu neba onoga, pred očima imati mišljenje naroda, kojemu prija što je ljubko, veselo i sjajno, pak ćete priznati: gotika naša (Njemačka) ne može nikad onim u Italiji ići od srca; njihov styl može biti samo renaissansa. Na tlu njihovu gotska crkva ostaje tudjica, koja govori jezik inostranski i ne razumije talijanski. P.

O svećeničkom domu.

(Glas iz senjske biskupije.)

„Pomozi si sam pomoći će ti i Bog“; — veli narodna poslovica. Ako i kasno ipak častno, došlo je na dnevni red pitanje o gradnji svećeničkoga doma. Ta sretna i plemenita misao našla je odmah u svom začetku kod braće svećenika ne samo dovoljnog odziva, već ujedno pravog oduševljenja. Ne ima dakle dvojbe, da je osnutak svećeničkoga doma osjeguran.

Katoličkomu svećenstvu neće i ne može zaviditi nitko na svietu, što uz tolika i nebrojena djela ljubavi kršćanske učini jednom štogod i za se. Duhovni pastir bori se za cieloga svoga života praćom vjere sa Golijati izkvarenoga svieta; zato, kad iznemogne, zaslužio je bez dvojbe dostojno zaklonište, za počinak tiela i duše.

Ovaj cienjeni list je donio o tom priedmetu prekrasnih članaka, koji dovoljno razjasnjuju stvar. No, po našem mnienju, k podpunoj cielosti toga uzvišenoga djela, manjka upravo ugalni kamen prave bratske ljubavi, sloge i jedinstva.

Zagreb je glavni grad ciele Hrvatske, metropola s v e g a hrvatskoga svećenstva, i tu se želi graditi d o m — ne za s v e k o l i k o hrvatsko svećenstvo, — već samo za ono zagrebačke nadbiskupije. Kolikogod nas je obradovala viest o svećeničkom domu, toliko smo ostali izne-

nadjeni, kad razumismo o čemu se radi. Ako smo, kao što bi u istinu morali biti braća u Isusu Kristu, onda bi takov separatizam bio skroz neumjestan. Učiteljski dom, koji se svojom svrhom ni s daleka ne može mjeriti sa svrhom svećeničkoga doma, prednjači nam ipak u tom što za nj doprinašaju svi hrvatski učitelji i jer se gradi za sve, a ne samo za ove ili one. Mi ne ćemo niti smijemo još za sada prigovarati, jer ne znamo, nije li se možda čekalo na naše mnienje, a to je: neka se gradi svećenički dom, ali dom za sveukupno hrvatsko katoličko svećenstvo. Takov dom samo mogao bi biti na čast i ponos svećenstva, jer bi primjerom svojim propoviedao bratsku ljubav, slogu i jedinstvo.

Naše svećenstvo nije doduše imućno tako kao zagrebačko, ali je požrtvovno ne manje od istoga. Prinosi će napokon biti za sve jednaki, a bude li nas više zajedno, biti će sjegurno manji. Tko pako više može neka više i čini, jer mu plaća od Boga uzmanjkati neće.

Nije samohvala, kad se istini za volju uztvrdi, da je katoličko svećenstvo u obće već puno i puno žrtvovalo u razne plemenite svrhe; da se nikad oglušilo nije pozivu, budi visoke vlade, budi drugih svjetovnih faktora, kadgod se je radilo o prinosih ili sakupljanju istih za koju plemenitu svrhu. Zar da ne imamo pravo i mi sada pokucati na njihova vrata? Imamo, ali po našem mnienju samo onda, ako se bude radilo za cielokupno hrvatsko svećenstvo.

Nadamo se napokon, da će naši duhovni poglavari i sami uzeti tu stvar u pretres, te dogovorno nastojati, da se želji svega svećenstva zadovolji.

Ovoliko u ime nekolicine razboritog svećenstva, koji su istoga mnienja.

Vivat sequens! I. J.

Viestnik.

Zagreb. Presviet. gosp. biskup Franjo Gašparić zaredio je prošle nedjelje djakona Ljudevita Lisjaka za svećenika.

— (*Promjene u nadbiskupiji*). Premješteni su duh. pomoćnici g. Franjo Klarić iz Varaždina u Jasku; g. Josip Kovačiček iz Bosiljeva u Sopje; g. Gabriel Grandavec iz Sopja u Novigrad kraj Karlovca.

— Godišnji prinosi i darovi za dogradnju prvostolne crkve zagrebačke: P. n. gg. Vjekoslav Klein 5 for. Milan Šušković 4 fr. Dragutin Pogledić 2 fr. Julij Šenoa 2 fr. Po 1 for. A. Košiček, Stj. Kranjčić, A. Goglia, J. Potočić, Ivan Tkalčić, V. König. M. Mondekar, Dr. Gogolja. J. Cvetišić, M. Popović. R. Preradović.

— Za izpražnjeno katehetičko mjesto samostalnoga vjeroučitelja na gradjanskoj i s ovom spojenoj dječačkoj pučkoj školi u Sisku razpisuje nadbisk. duh. stol natječaj do 5. veljače 1889.

S istim mjestom skopčana je plaća od 700 for. stanarina u iznosu od 15% plaće te pravo na sustavne petgodišnje doplatke.

Molbenice obložene propisanimi dokazali i svjedočbami imadu se do 5. veljače predati u nadbisk. pisari.

Za one, koji za vjeroučiteljsku službu na gradjanskih i njim sličnih škola još nisu položili osposobljujućeg izpita, držati će se taj izpit dne 5. 6. i 7. veljače s. g. tako, da će u te dane biti najprije pismeni izpit iz dogmatike, moralke, katehetike, pastoralke i crkvene poviesti, a za tim ustmeni, na kom se imade sloviti govor o predmetu, koji si natjecatelj sam odabere, dočim se sam govor kod kuće izradjen i na čisto prepisan ima priložiti molbenici.

— U registraturi. Mi smo već opetovano sjetili uredničtvo „Vienca", kako je nevaljano i pogubno štivo, koje pruža svojim čitateljem — ali badava. Da naš sud nije bio preoštar, svjedoci su nam toliki čestiti lajici i svećenici, s kojimi smo imali prilike o tom govoriti, a svjedoči evo i ovo pismo, koje nam je poslao prijatelj iz vana, te nas moli da ga saobćimo. Prijatelj piše:

„Već od drugoga broja pak sve do danas dolazi nam u „Viencu" roman, pripovijest li „U registraturi." Ko to piše, ne marim baš i pitati, ali bi za cijelo bilo daleko bolje, da je to sve skupa ostalo gdjegod u „registraturi" ili „košu Vienčevu", nego li što je ugledalo svijet hrvatski. Gospodin pisac — ma bio još toliko ugledan — zapao je ovoga puta u toliko gadno blato, da se ne može cijele godine da izvuče iz njega. I ne može inače da bude onomu, koji u grdnome blatu traži zlato ili Mogulje, da s njima okiti svoju pripovijedalačku krunu. Nu nije za cijelo pravo — recimo najblaže — da slavno uredništvo Vienčevo zavodi i svoje vrijedne čitalice i čitaoce u takvo gnjusno upravo blato. A ma neka mi kaže to slavno uredničtvo, imade li u svoj Hrvatskoj čeljadeta, komu će koristiti ta pripovijest? — Imade li oca ili majke, a zdrave još pameti, koji će dati svojoj kćerci to čitati? Imade li učitelja u srednjim ili inim učilištima, koji će moći ovogodišnji „Vienac" podati u ruke svojim učenicima?" Dapače imade li i čestita muža, koji će svoju čestitu i nježnu ženu ponuditi takvim štivom?! — Pa takvu pripovijest, koja ne će nikomu na svijetu koristiti, — osim piscu radi honorara — a svakomu će škoditi, pa će na hiljade nježnijih cvijetaka mladenačkijeh zablatiti i uništiti — takvu pripovijest uvrstiti u prvi beletristički list hrvatski, — neoprostiva je upravo grehota. Sramota je neizkazana, da se „Vienac" u svojoj dvadesetoj godini „zakiti" takvom pripovijetkom. — Šestnaest godina bijah predplatnik „Vienčev", ali ne mogu dulje i časak samo da budem. Pa grehota bi bila podupirati taki list; dapače sveta je dužnost svakomu svjestnomu Hrvatu, da ustane protiv takva lista, koji takav nemoral širi u svijet hrvatski, napose i medj mladež. — Ta uredničtvo Vienčevo jamačno znade, da „Vienac" dopada rukû ne samo uči-

teljskim pripravnicama, nego žaliboże i djevojčicama viših djevojačkijeh učionâ, pa mladeži u srednjim i inim učilištima."

Sve ovo čista je i gola istina, pak doista znademo za njeke i njeke, koji su odlučili više ne držati „Vienca". Mi težko žalimo, što nije koristilo naše nježno sjećanje — niti pismeno niti ustmeno — ali dalje šutiti bila bi grjehota. Ovakva „Vienca" ne treba Hrvatskom narodu. Je li vriedan ovoga g. pisac „U registraturi"?

Rim. (Rimsko pitanje i službena Italija). *L' Osservatore Romano* ima članak sljedećega sadržaja: Brzojavi iz Berlina, Londona, Bruselja, Beča, Madrida, Pariza javljaju, da je u te gradove stigla nota ministra Crispija, u kojoj daje poduku svojim diplomatičkim agentom, da nastoje zapriečiti sveobće i odrješite izjave katolika u prilog neodvisnosti i slobode papinske. Zdrav razum nije nam nikako dao vjerorati, da je takav dokumenat i zbilja izdan, nu sada već nije moguće o tomu dvojiti, i možda je upravo njegova posvemašnja neumjestnost ono, što ga u sadašnjih političkih okolnostih tumači i opravdava.

Odaslanje note te vrsti najsjajniji je dokaz, da je neriešeno rimsko pitanje od največe važnosti, i da postoji činjenica, koju mi više puti uztvrdismo, da ono naime proniče svu politiku, ne samo talijansku nego i drugih država.

Vlada talijanska više ne će moći govoriti, da je pitanje o svjetovnoj vlasti već umrlo i zakopano, kad je evo prisiljena bditi, da zapriečí neprestane i živahne manifestacije, služeći se pri tom i najneobičnijimi sredstvi. Ona ne će moći ni to tvrditi, da je indiferentna proti prosvjedom katoličkim, buduć ju velедušna revnost sa strane katoličke obvezuje pokrenuti svim onim, na što ju upućuje mudrost njezina diplomatička. Napokon u buduće ne će moći tvrditi, da pitanje o položaju papinomu spada medju ona pitanja, koja se zovu nutarnja, i kojih riešenje odvisi od same Italije. Jasno je evo, da se ona vrlo trsi izključiti utjecanje izvanjskih katolika, bojeći se, da bi ovi mogli prouzročiti, bilo kad mu drago, slični pokret i kod svojih vlada na obranu prava najvišega medju pastiri.

Da pako rimsko pitanje proizvodi silan i spasonosan upliv na nutarnju politiku drugih država, dokazuje to, što one vlade, koje političke prigode sklonuše na posebne ugovore s Italijom, prisiljene su podnašati njezine nepravedne pritiske, koje kad bi slušale, dale bi se zavesti, da nanesu uvrjedu pravu i slobodi svojih katoličkih podložnika.

Vlada talijanska evo! da u kratko rečemo, muči se, da posvuda razviče, da je pitanje rimsko još uviek neriešeno, i da će sve dotle dok se ta stvar u red ne spravi, od toga trpjeti ciela Europa, u politici svojoj nutarnjoj i vanjskoj, i na užas svoj, biti će lišena prave svoje slobode. Katolici pako sa strane svoje moraju za tim ići, da se pospješi to riešenje, koje će donieti pokoj savjestim i mir Europi, povrativ sv. Otcu podpuni auktoritet suverena, jedinu garanciju, koja je kadra zasigurati mu slobodu rieči i djelovanja.

(Biskupi provincije Tološke sv. Otcu.) Što se tiče katoličkih manifestacija, o kojih je bio toliko puti i neposredno prije govor, neka zna slobodnozidarska Italija, da koliko god ona plela i mela, katolikom ne će uzmanjkati hrabrosti i uztrajnosti. Oni ne će nikada prestati prosvjedovati proti povrjedam prava crkvenih. I evo odmah spominjemo, da su se k inim mnogobrojnim odrješitim izjavam pridružili i biskupi provincije Tološke, koji su 18. pr. mj. pisali Nj. Svetosti u tomu smislu. Iz njihovoga lista ćemo navesti samo onaj odlomak, gdje živimi i istinitimi bojami rišu, kolika je ljubav i štovanje katolika napram vrhovnoj svojoj glavi, namjestniku Kristovu. Govore hvaljeni biskupi Leonu: „Vix enim de felici Tuo Jubilaeo actum est, et ecce gentes non vocatae sed admirabili animorum impetu impulsae, sponte sua adfuerunt ex omni lingua et natione per legatos suos, ut Te Patrem venerarentur, Te Regem agnoscerent et profiterentur, ut Te infallibilem Doctorem audirent a cujus ore verbum veritatis non recedet. Et certe quidem pro tribulationibus quibus angustiaris, et quarum participes sumus tale Tibi debebatur solatium."

(Papa i Italija.) Pod ovim naslovom donose vladinske novine talijanske medju ostalim takodjer jedan brzojav, koji su dobile iz Rima berlinske novine „*Kreuzzeitung*". U njemu se kaže, da bi se morale dogoditi vanredne činjenice, kad bi se papa ćutio ponukanim ostaviti Rim, nu takovim činjenicam da nema ni traga.

O eventualnom odlazku papinom već smo govorili, i vladinske sfere talijanske niti su ovlaštene tu stvar potvrditi niti poreći. Glede izvanrednih činjenica, koje bi mogle dati povoda tako važnomu dogodjaju, možemo reći, da ako ih ne predvidja sastavljač brzojava, moglo bi jako dobro biti, da ih vidi Crispi, čija je ćud takova, da ga je u istinu moći držati pripravnim na svaku i najveću grozotu.

Povrh toga, uzvišena rieč Glavara Crkve, i jednodušno suglasje episkopata i katolika iz raznih krajeva, dovoljno izjavljuje, da novi kazneni zakonik i drugi zakoni i uredbe, koje posagradi vlada talijanska, čine da je stanje papino uviek teže i nesnosnije, i to sve rekao bi, nosi biljeg onih činjenica, proti kojim tolikom lakomišljenosti hoće da dade garanciju službeni rimski dopisnik.

— (Taliajnski katolici i politički izbori.) Brzojav poslan iz Rima *Standardu*, koji poslije donesoše mnoge rimske novine, javlja, da je bilo zaključeno u jednome sastanku sbora kardinalskoga komu je predsjedao sam papa, da se katolikom dade podpuna sloboda sudjelovanja kod izbora, te da se obćenito drži, da će

kod budućih izbora i oni aktivno učestvovati. — Na ovo kaže *L' Osservatore Romano:* „Ovlašteni smo izjaviti, da ta viest nema nikakva temelja."

(Kinezki kolegij.) Pod ovim imenom postojao je u Napulju zavod, u kom su bili odgojivani mladići, koji su željeli biti poslani kao vjeroviestnici medju Kineze i Indijance. Apostolski taj zavod bio je prava blagodat za kinezke i indijske misije, a na nj su bile uviek polagane najveće nade. Nego vlada je talijanska obnašla, pretvoriti ga u zavod svjetovni, nadjenuv mu ime: „Iztočni Zavod." Pitomci što se do sada u njem nalažahu svi su stranci, nu vlada talijanska oduzela im sva sredstva, da dovrše svoje nauke, te postanu danas sutra vriedni propovjednici Kristovi. Kinezki kolegij dobio je svoje posjede većom stranom od sv. stolice, nego to će sve biti sada predano iztočnomu svjetovnomu zavodu. Još se samo čeka dok za koji dan senat dade svoj votum i stvar će biti gotova. Kako uviek, tako se je dogodilo i ovaj put, naime kada se ruše prava papinska, povredjuju se i stečena prava drugih naroda. Zar se ne vriedjaju ovim činom skroz očito prava Kineza i Indijanaca? A vlada talijanska još uviek ne prestaje tvrditi, da je papa slobodan u izvršivanju svoje duhovne moći!

Grof Leo Thun †. Bečki Vaterland već od dva dana dolazi obrubljen crnim okvirom. Ima i za što. Dne 17. o. mj. u sedam i pol sati na večer umro je u Beču Leopold Leo grof von Thun und Hohenstein. Za pokojnikom plaču svi kojim su na srcu konservativna kršćanska načela. Poznati pisac savjetnik Helfert, veli medju ostalim o pokojniku: „Sve u jedno, bio je čovjek prema naučanju evangjelja, bio je kršćanin u najistinitijem znamenovanju, kako ga samo možemo pomišljati našimi slabimi zemskimi pojmovi". — Dalje veli, da je pokojni knez Alfred Windischgrätz jednoć kazao svojemu ujaku kardinalu Schwarženbergu: „Ti si zaista čovjek svet, ali ja poznajem još svetijega, taj je naš grof Leo Thun". Zaista liepa hvala, a još ljepša utjeha za one, koji za njim tuguju.

Pedagogika ili uzgojoslovje. Napisao Dr. *Martin Štiglić* javni redoviti profesor pedagogike na kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu. Tiskara Scholz i Kralj. 1889. str. 234.

Veseli nas, kad možemo javiti čitalačkoj publici, da je izašla nova kakva knjiga pisana u duhu kršćanskom. Sad se dvostruko radujemo, jer je evo u kratkom vremenu ovo druga pedagogika, što je izašla u sviet u kršćanskom duhu pisana. Mi ćemo kasnije izviestiti štovane štioce o ovoj knjizi, sad uz najtopliju preporuku javljamo samo ovo:

Knjiga stoji 90 novč. Tko priloži 10 novč., dobije ju prosto od poštarine; a tko doda još 20 novč., dobit će ju krasno uvezanu u pol chagrin kožu (koj sam vez za pojedine knjige stoji inače 45 novč.) Svećenici mogu ju dobiti za dvie intencije, a pripravnici i pripravnice za pol ciene.

— Bratovština presvetoga Srca Isusova. Nadbiskupska kancelarija dala je otisnuti knjižicu ovu u 30.000 primjeraka, te ih može dobiti svaki dušobrižnik koliko ih uztreba badava, samo će imati namiriti poštarinu. Knjižica je odobrena od Uzoritoga nadpastira te sadržaje ovo: Sliku presv. srca Isusova, o bratovštini ovoj u obće, svrha i pravila njezina; oprosti; njeke molitve i pjesme s kajdama; novena sa svagdanjom molitvom i napokon litanije o presv. srcu Isusovu. — Liepe li prilike, da se ova preliepa pobožnost zavede ili razširi u svakoj župi! —

— Kod rimokat. župskoga ureda u gradu Bjelovaru mogu se kupiti ove stvari:

slika sv. Terezije, vis. 4·14 cm., šir. 2·60 cm.,
„ Bl. D. Marije, vis. 2·65 cmt., šir. 1·73 cmt.,
„ Sv. Josipa, zaručnika Bl. D. Mar. vis. 2·65 cmt., šir. 1·73 cmt.
„ Sv. Ivana Nepomuka, vis. 3·20 cmt., široka 2 30 cmt.
„ Sv. Jos. Kalasancija, vis. 3·20 cm. šir. 2·30 cm.

Slike su izradjene g. 1845. u c. slikarskoj školi u Beču. Osobito je lijepa slika Bl. Dj. Marije, dobra kopija Sikstinske Madone. Sve su još veoma dobro sačuvane i u lijepim okvirima, a prodaju se veoma jeftino, jer ih ovoj župskoj crkvi više ne treba. Kako bo znadu mnoga gospoda čitaoci, našu župsku crkvu veoma lijepo popravljamo i rijesimo, a imat će od sada kamene oltare. — Uz to se prodaje i njekoliko svetohraništa, pa angjela i drugih uresa za oltare. Ko bi želio od veleč. braće svećenika, da sazna o tome koju pobliže, neka izvoli izpitati prije spomenuti župski ured bjelovarski.

Gospodi predplatnikom.

Konac godine evo se primako, pak treba da se i računi urede. I ovo bi uredničtvo rado zadovoljilo svojim obvezam, ali za to treba da i gg. predplatnici zadovolje svojoj. Dobra trećina predplate još je na dugu. Mi molimo gg. koja nam što duguju, da namire svoj dug, a svu gg. predplatnike molimo da obnove predplatu na novi, četrdeseti tečaj „Katol. Lista."

Uredničtvo.

Urednik dr. **Ante Bauer**. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 52. U Zagrebu, 27. prosinca 1888. Tečaj XXXIX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Obzor.

Ova godina, godina „jubileja" izmiče koncu, i nastaje godina stogodišnjice „prevrata franceskoga." Na izmaku te godine neka nam je dozvoljeno jošte jednoć se obazrieti na te zanosljive momente tih svetkovanja.

Ponajprije nam kao harnim sinovom oca sveukupnoga katoličanstva pristoji mišlju se zanieti, te duhom promotriti veličajno slavje, koje su katolici čitavoga svieta slavili kao jedna obitelj; dà i isti susjedi katoličanski — inovjerci — zajedno to slavje s nami proslaviše. To je bilo slavje ne doživljeno u našem vieku. Da danas ustanu iz grobova svojih dindušmani katoličanstva, Voltaire, Fridrik Veliki, pa da im je motriti to slavje: ne znamo što bi si ti velikani, gledajući to slavje bili mogli pomišljati? Prije stotinu godina mislilo se, barem je tašti Voltaire tako pisao, katoličanstvo izdiše. U ono doba porugivahu se burbonski dvorovi svetomu ocu u Rimu, kao što se je ono nekoć porugivao Herodes Isukrstu . . . pa gdje su ti dvorovi? Njihovi unuci moraju oplakivati griehe praotaca svojih. Isti Jesuiti morali su žrtvom pasti milostnicam i zlotvornim buntovnikom za volju. Nedavno posjetivši prijatelja imadjasmo priliku razgovarati sa jednim od poglavitijih austrijanskih Isusovaca. Medju ostalim naspomenusmo dramu, koja se je odigrala u tom redu prije stotinu godina. Žalobnije a veličajnije jedva je povjest čovječanstva doživjela. Nu kako je to u jedinom katoličanstvu moguće, ako i jest taj odličan red bio na umoru, on je ipak oživio na nov neslućeni život, — Bogu hvala, i hrvatskomu narodu na korist. Medju ostalim naspomenusmo tomu vrlomu Isusovcu: kako je jedan od najznamenitijih muževa hrvatskih, kao pisac svakako uplivan u narodu kao što nijedan drugi, napisao, da su Isusovci onako se bili zauzeli za stvar naroda kao što za stvar dvorova; to bi bio taj red osvojio čitav sviet. Na što će nam on reći! čudnovato da taj muž ne zna, kako mi nismo niti dvoranici mogućnika, niti tribuni narodni; mi smo Isusovci i ništa drugo. Pa baš stoga propoviedajući i životom kao što i besjedom nauku Isusovu: nismo bili u volji ni razkalašenim dvorovom, kao što dan danas nismo niti tako zvanim predstavnicima naroda. Ovu misao može na sebe protegnuti i katoličanstvo i sveta stolica. Progoniše ju vladari, dan danas progone ju i narodi. Bio je stoga utješljiv momenat kadno se ove godine i narodi i vladari pokloniše nasljedniku svetoga Petra. Svakako nije to išlo jedino njegovu Osobu, već poglavito onu moralnu snagu, koju vrši zaručnica Isukrstova na zemlji rimokatolička crkva.

Jedina službena Italija ne bijaše u kolu toga zajedničkoga slavja. Njoj je na putu Sveta stolica u Rimu. Čudnovato! Ako ima Rim zahvaliti svoj obstanak svetoj stolici, ako je istina da bi bila bankrotirala rimska obćina, da nisu rimski hodočastnici kojih dvadeset milijuna u Rimu potrošili; ako je knjiga, ako je umjetnost cvala, dok je Italija bila vierna katoličanstvu: onda u istinu ne znamo u čem prieči sveti otac Italiju? Recimo istinu. Davno je tomu odkad su rimski pape obično Talijani, diplomacija papinska obično talijanska, poglaviti zavodi papinski u Rimu su . . . po tom koja i kolika materijalna korist jest Rimu i Italiji sveta stolica! Da nije svete stolice u Rimu, tko zna ne bi li bankrotirala i onako siromašna Italija! Odkad je propao Rim poganski, Rim i Italija vriede kao sielo katoličanstva. Tko motri pozorno sve znakove, taj će uvidjeti, da i današnju službenu Italiju podržava sveta stolica: neka sveti otac ostavi Rim, podivljati će ta svjetina — treba samo motriti gradjane sveučilištne — i Rimom će porasti trava, kao što je to bilo za avignon-

skoga sužanjstva. S toga bi mogao imati pravo čuveni biskupi stolno-biogradski, kad je rekao, da će Italija t. j. Rimljani i Talijani kao što su oduzeli tako i svojevoljno vratiti Rim svetomu Ocu. Njim će samim biti od najveće koristi.

Jubilej, koji je slavio ruski narod nije ničim dosegao jubileja predstavnika katoličanstva. Pa ipak su Rusi silan narod, narod koj posjeduje najsilniju i najmoćniju državu na svietu. Vidi se, da jedina moć, bogatstvo ne odlučuje na svietu. Slavje Leona XIII. sasma je potamnilo slavje ruskoga naroda. To je dobro zapamtiti, jer takove sgode nanudjaju ozbiljno razmišlanje. Kada pomisliš da narod ruski svetkuje devetstogodišnjicu svoga pokrštenja, narod velimo ruski u koga ima žive vjere: pak ta slava tako je malena i neznatna prema petdeset godišnjici svetoga Oca, zatočenika vatikanskoga, onda ti se tek pokazuje, što je katoličtvo!

Narodi austrijanski proslaviše radostan jubilej svojega obljubljenoga vladara, cesara austrijanskoga i kralja hrvatskoga. Imaju i pravo. Osim naroda njemačkoga i svi narodi austrijanski neslućeno pokročiše napried za četerdeset godišnje vladavine sadašnjega našega sjajnoga vladara. I mi Hrvati visoko digosmo glavu, te stupamo neustrašivo napried. Težke bijahu to godine vladanja. Nastupivši vladu u doba prevrata sveobćega, trebalo je duhove stišati te naukom i vjerom primiriti. Misli se da je zlokoban bio absolutizam. Nu kad se pomisli, da su Niemci u Frankfurtu htjeli na dnevni red preći preko Čeha i Slovenaca, da Madjari niesu mogli Hrvatske naci na zemljovidu: to je sbilja bilo težko pomisliti, kako se je moglo drugčije smiriti razjarene duhove! Kasnije nastadoše ustavne borbe, kojim jošte izgleda nije. Možemo si pomisliti, koliko je trebalo brige i napora tako savjestnomu vladaru kao što je naš obljubljeni cesar i kralj!

Habsburžka dinastija kao da je stvorena, da uzčuva u životu manje narode. I većim je narodom ona bila dobro došla. Sjetimo se samo kako je Ljudevit XIV. nastojao postati carem njemačkim, pa se sjetimo kako je franceski jezik onda u naobraženih krugovih gospodovao po Nemačkoj. Pa da je onda taj mogućni kralj postao carem njemačkim, tko zna ne bili danas Niemci onako se morali boriti za svoj narodni jezik proti francezkomu: kao što su se do nedavna morali boriti narodi austrijanski proti jeziku nemačkomu. Od te nevolje oslobodila je Nemačku Habsburžka vladajuća kuća. A mi narodi austrijanski po gotovo bi se možbit izgubili u bujici velikih naroda, da nije slavno vladajuće austrijanske habsburžke dinastije. Mimo toga mi katolici imademo puno toga zahvaliti Našemu Apoštolskomu vladaru: kamo dosiže njegova odlučujuća besjeda, tamo se postavljaju vriedni biskupi. S toga u svakom smislu imademo pravo s ponosom i počitanjem motriti na sjajnu vedru osobu Našega Apoštolskoga vladara.

Ne smijemo mimoići posebno slavje, koje proslavismo mi katolički Hrvati. Ove godine navršio je pedeset godišnjicu svećeničtva naš veliki biskup djakovački. Kao što je ime Jelačića bana nerazdruživo spojeno sa državnim razvojem naše hrvatske domovine, tako je prosvjetni razvoj s imenom biskupa Strossmajera. Jelačić je tako očivestno pokazao Europi da ima Hrvata, da ih više nitko ne treba iskati, niti ih može ko ne viditi. Strossmajer je svojim veleumom uzbudio narod, te je š njim prionuo uz prosvjetu i podigao si zavoda da mu više ama nitko njegova narodnoga znanstvenoga napredka zapriečiti ne može. S toga su i oni, koji možebit nisu htjeli oli nebi htjeli za taj narodni prosvjetni napredak raditi, ipak prisiljeni uz narod prionuti. U tom stoji znamenitost djelovanja našega biskupa. Unusquisque in suo sensu abundet. Nu što mi imademo tako umnoga, tako znanstvenoga, tako zauzetoga za svaki napredak biskupa, dolazi i katoličanstvu u korist: jer naučnici hrvatski koji se dive naučnomu i plemenitomu radu biskupovu, i nehotice pomišljaju na katoličkoga biskupa. Jer ima recimo još koga u Hrvatskoj, pa što oni učiniše u prosjetnu svrhu svoje zajedničke domovine?! Budući da nam Hrvatom dan danas „oštro pero, bistar um, novi tare drum"; nije čudo, što se Hrvati, ma gdje ih godjer bilo, pomoliše Bogu za svoga obljubljenoga zaslužnoga biskupa.

Ovako mi Hrvati bivši svjedoci i ujedno dionici ovakovih slavja: možemo zahvalni biti dobromu Ocu nebeskomu na godini 1888.

F. D.

Osujećena navala na papu Pija IX.[1])

(Crta iz njegova života.)

Kralj Humberto, koji posjeti proljetos dvaput Bolognu prigodom sveučilištnoga jubileja, bijaše i sad za vrijeme velikih vojnih vježba u susjednoj Romagni, a novine bijahu pune vijesti o sjajnim ovacijama, kojima ga posvuda dočekaše. Socijaliste i anarkiste, kojim je upravo Romagna sijelo, dadoše se na demonstracije tako,

[1]) Ovu do sad nepoznatu crticu iz života pok. pape Pija IX. donosimo po Vaterlandu.

da su hrpimice izilazili na selo, kada je došao savojski monarka u koje od njihovih mjesta, ako li je koji između njih dao oduška svome negodovanju, mahom je policija upotrebila shodne mjere, dok se liberalni novinari smetnuše, da posvema ignoriraju take dogodjaje.

Ove nekoč papine provincije, koje su se, prije no što ih pripojiše Pijemontu, zvale općenitim imenom „legacijama“, bijahu već tada ognjište revolucijonarnih urota, a ondješnje prilike služile su pijemonteškome prvome ministru Cavouru i njegovim pomagačima za izliku, da zadobiju izvanjske vlasti i opće mnijenje Evrope proti papinskoj vladavini. Pijo IX., koji je, prije nego zasjede na papinsku stolicu, kao biskup u Imoli dobro poznavao sve te prilike, nastojaše svim silama, da tome zlu doskoči. Nu njegova miroljubiva nastojanja raspršii kako godine 1848. tako i kašnje pakost pijemonteškom vladom podupiranih buntovnika, koji su čestim ubojstvima sve stanovnike ujedno sa papinskim činovnicima podržavali u strahu i trepetu.

Godine 1857. papa je dapače obilazio svoje državice, da razvidi prijeku nuždu i da dokaže pred svijetom, koliko je lažnja tvrdnja: da se pučanstvo papinske države opire papinoj vladi. Ako se spomenemo, kako je još prije 31 godinu bio slabo razvijen promet poglavito u Italiji a osobito u papinskoj državi, onda lako pojmimo s kolikim li je poteškoćama — jer još nije bilo željeznicâ — bilo skopčano to papino putovanje, premda je imao uza se sâmo skroz nuždnu (nu ipak brojnu pratnju prelatâ, činovnikâ i sluga.

4. maja pomenute godine očita Pijo IX. sv. misu u crkvi sv. Petra, ode iz Rima, nastani se drugi dan u Spoletu, gdje je bio prije nadbiskupom, na to pohodi grob sv. Franje Ašišanina, u Perugi posjeti onoga, koji ga je imao nakon 21 godinu naslijediti na stolici Petrovoj, obidje znamenitija mjesta u Umbriji i po markama, a u to se vrijeme dvaput navrati — svakiput po 2 dana — u dični Loretto, odakle dokide 20. maja opsadno stanje u Romagni i dijelu markâ. U Ankoni sprovede četiri dana, a u rodnome si mjestu u Senigaliji tri dana, u Pesaru pak pohodi ga nadvojvoda Ferdinando Maksimilijan austrijski (kašnji meksikanski nesretni car), koji dodje po nalogu brata si cara, da ga pozdravi i da mu čestita. Dalje podje Romagnom i dodje 9. juna u Bolognu, a za njim nadodje i pijemonteški poslanik kod toskanskoga dvora, da mu čestita u ime Viktora Emanuela, a uz to i uruči list, što ga je pisao sam kralj Viktor Emanuel. Nuzgredice budi rečeno, da se je taj poslanik, imenom Boncompagni, liepo pazio sa toskanskim buntovnicima proti velikoj vojvodskoj dinastiji i već tada naravno po tajnome nalogu svoje vlade radio za ujedinjenje Toskanije i Pijemonta.

Pijo IX. ostade do 17. augusta u Bologni, gdje ga posjetiše: veliki vojvoda toskanski sa sinovima, vojvoda i vojvodkinja modenska sa svojim nećacima španjolskim kraljevićem Don Karlosom i Don Alfonzom, kojim podijeli sakramenat sv. potvrde, vojvodkinja regentica parmanska sa sinovima, kralj Ljudevit I. bavarski, vojvodkinja Barry i mnoge druge visoke ličnosti. 9. augusta je papa u Bologni vijećao sa sâmo devetoricom kardinala i tuj proglasio sadanjega kardinala Melchersa biskupom u Osnabrücku. Tuj napisa Pijo IX. i breve tadanjemu nadbiskupu kolinskome, kardinalu pl. Geiselu, što ponuka učenike Güntherove, da slijede lijepi primjer svoga meštra, koji se smjerno i iskreno podvrže osudi, kojom sveta stolica zabaci njegov sustav. Nadalje sv. Otac iz Bologne pomilova mnoge političke zločince, a mnogim opet ublaži kazne.

Pošto je još iz Bologne pregledavao Modenu, Ferraru i Ravenu, zaputi se 17. augusta kući preko Toskane, sprovede više dana kao gost kod velike vojvodske obitelji u Florenci, gdje položi 22. t. mj. temeljni kamen za pročelje stolne crkve, koju dogotoviše tek g. 1887. (dakle 30 godina poslije toga) i napokon udje 5. septembra opet u Rim.

Pijo IX. je na putu onamo i natrag svuda dočekan od pučanstva najvećim slavljem, dok oprezni revolucijonarni buntovnici ne dadoše ni najmanje oduška svojim neprijateljskim osjećajima. U isto pak vrijeme zgadjahu se na mnogim drugim mjestima Italije atentati proti javnome redu i sigurnosti. Tako doplovi koncem juna parobrod pod pijemonteškim stijegom do napuljskoga otoka Ponze, gdje se je desilo mnoštvo kažnjenika, izkrca okolo stotinu dobrovoljaca, koji silom oslobodiše 300 kažnjenika, a onda š njima otploviše. Pa kada ih je stala napuljska ladja progoniti, utekoše parobrodom na Sapri blizu Salerma, te sad onih 400 pustolova oboružanih od glave do pete pokuša listom dići tamošnje žitelje. Nu seljaci oboriše se na taj klatež i prije nego im mogoše prispjeti regularne čete pomlatiše ih dvije trećine. Ostale pohvataše a medju njima baruna Ivana Nicoteru, koji izmače smrti tim, što je iztražnome súcu odao važne osnove buntovnika. Dvadeset godina po tome postade taj Nicotera ministrom nutarnjih posala kod kralja Viktora Emanuela.

20. juna pokušaše u Livornu u Toskaniji ustanak. Više oficira i oružnika, koji su ne sluteći zla hodali po ulici, napadoše urotnici i poubiše. Nu puk se ne dade smesti, pa vojnici odmah ugušiše tu krvavu igru.

Ipak pokušaše nasrnuti u Bologni i na život samoga pape, što na sreću nije izvedeno. Za taj nasrtaj, koga ne spominje ni jedan životopisac Pija IX., doznao je pisac ovih redaka naustice od čovjeka, koji je pred kakovih 10—12 godina u Bologni umro, imenom Ivana Krstitelja Nannija, koji je u ono vrijeme bio dvoranin kardinala nadbiskupa bolognskoga, u koga se je ovaj potpuno pouzdavao. Cijelu stvar, kako mi ju pripovjedi šećući g. 1875. mjestom, gdje se je zbila, odmah sam pobilježio i evo je priopćujem:

„Znano vam je sigurno“, reče mi, „da je papa ovdje gore (u ekadanjoj unljikovoj opatiji svetoga Mihajla

*

u Boscu, tada ljetnikovcu kardinalovoga legata) stanovao i da je ono bilo u neposrednome vezu sa zaselkom nadbiskupovim, u kojem su bili nastanjeni najodličniji gostovi, koji su pohadjali Njegovu Svetost. Meni je naloženo, da u ostalim zaselcima, koje gospodari dragovoljno ustupiše, priredim stanove za druga brojna lica, koja su neprestano u raznim drugim prilikama dolazila na papinski dvor, a u tu sam svrhu ustupio i ja svoj seoski dvorac, kojega je vrt samo živica dijelila od nasada papinskoga grada. Glavno stanje sam opremio za strane gostove, a za sebe sam zadržao sâm onaj osamljeni paviljon.

Uz nastanjivanje gostova dobio sam takodjer nalog, koji mi je naprtio još veću odgovornost nego prijašnji, naime da pazim, da se ne uvuče u papinski grad nikakovo sumnjivo lice. Možete si misliti, kako je to teška zadaća za čovjeka, koji nije nikada bio redarstvenik, a niti s redarstvom još nikakova posla imao. Nu naše je tadanje redarstvo bilo ù opće lošo, a òsobito nesposobno i nemoćno proti spletkama i rovarenju buntovnika. Oružničtvo bilo je po gotovo traljavo i nemarno, a glavni činovnici kod redarstva nijesu umjeli drugo van natezati ono njekoliko paragrafića propisa, koji su bili poštenjaku tegotni, a lopov im je mogao uz nos prkositi.

Oružnicima, koji su stražili okolo papinoga konaka, naloženo je, da slušaju moje zapovjedi, a ja sam se brinuo, da se uvijek raspitam za sva lica, koja bi se vidjevala i povlačila u okolici, te nijesam nikada lijegao prije, nego bi cijelu okolicu obišao i protražio.

Svako jutro iza zajutarka bi Pijo IX. obično sâmo s jednim momkom šetao dugim drvoredom tamo do onoga brežuljka, te sjeo ondje u hlad pod smokvu, odakle se krasno vide prostrane i plodne njive i ogranci apeninskoga gorja. U to vrijeme morao sam ja svaki dan doći na to mjesto, gdje bi me papa primao, prem sam bio u svagdanjem odijelu, upuštao se sa mnom u divan, u šali me nazivao „malim Krstiteljem" i pitao me o svem i svačem. Dok je pod drvetom sjedio, puštao bi gdjekad preda se ljude, koji su mu dolazili s molbama.

Jedne večeri, kada sam se vraćao sa svojega običnoga nadgledanja, stupe preda me blizu moga konaka tri gospodina i umole me dostojanstveno ali ipak ponizno, da im dadem stan na njekoliko dana, jer da imadu kod pape veoma znamenitoga posla. Sva trojica bila su ljudi podpunoma bradati, a nosili su sobom kovćeg srednje veličine. Po govoru rekao bi im, da su iz Romagne, a po vanjštini da su ljudi srednje dobi.

Čim ih opazih, poćeo sam odmah sumnjati, a tim više što sam medju njima spetio lice, koje mi se je — prem sad već bradato — ipak činilo njekako poznato. — Pričinjalo mi se naime, da sam ga vidjevao prije mnogo godina, kada je dolazio s ujakom kao slušatelj bolognskoga sveučilišta u pohode k mome nekadanjemu gospodaru kardinalu nadbiskupu Opizzoniju. Slušatelj taj bio je već onda — početkom godine četrdesete — okrivljen, da je ubio njekoga činovnika, svoga ròdjaka, s političkih razloga t. j. zato jer su ga buntovnici proglasili uhodom. Nu budući da nije bilo dovoljno dokaza, a valjda je imao i moćnoga zaštitnika, proglašen je nevinim. Njekoliko godina poslije toga osudjen je kao član buntovničke svojte na doživotnu tamnicu, nu kada zasjede na papinsku stolicu Pijo IX., pomilova ga. Uz to se òsobito istakao u buni godine 1848, po tom pobjegao u Švajcarsku, njekoliko godina iza toga već ga nadjoše za bune u Milanu, pa kada je htio da umakne, uhvatiše ga i zatvoriše u Mantovi, odakle pomoću svojih ortaka pobježe. Poslije toga živio je u tudjini; gdje? ne zna se, nu s vremenom se govorkalo, da se po Italiji pomalja pod raznim imenima i u raznoj odori.

Čim sam dulje motrio toga čovjeka, koliko sam to mogao, da me ne opazi, sve više sam se sjećao njegovih crta, kretnja i glasa. Što sam u prvi mah tek slutio, o tome sam sad bio već potpuno siguran, da naime preda mnom stoje poslanici buntovničkoga kluba, koji su, nema sumnje, došli, da počine kaki težak zločin. Silio sam se, da utišam svoju uzrujanost, te da se tako ne odam, pa im rekoh, da nema praznoga stana, nu da im ja mogu ustupiti sobicu u svome stanu, ako hoće, da se zadovolje tek priprostim noćištem. Oni odmah na to pristadoše, a ja ih odvedoh u svoj tijesan stan, te se zaključah u svojoj sobici, da trijezno promislim tu stvar.

Bio sam posve siguran, kada bi tu stvar kome saopćio, dà kada bi sâmo pokušao, da tu trojicu prijavim redarstvu kao sumnjive, ne bih sigurno umakao nožu buntovnika, a oni bi ipak svoj naum izveli. S toga je bilo najpametnije, da o tom šutim i da sâm oštrije pazim, ne bih li buntovnicima pomrsio račune.

One noći nijesam ni oka stisnuo, a već ù zoru sam izašao, premda sam to i prije običavao. Svojih gostova nijesam još ni vidio ni čuo i odoh tobož posve miran za poslom. Veoma pomno sam sve protražio osobito nasade oko papinskoga grada, pa ipak nijesam našao ništa sumnjiva; a kada se približi vrijeme, u koje je papa običavao šetati, zapovjedio sam stražaru, koji je imao stražiti, da ne pusti pred svetoga Oca nikoga bio on crkovnjak ili svjetovnjak, odličnik ili priprost, imao on legitimaciju ili bio bez nje.

A kada je Pijo IX. po običàju sjeo pod drvetom, dodjoh k njemu, a Njegova Svetost upusti se sa mnom u odulji govor običnom svojom prijaznošću. U to vrijeme opazih, kako se tri monaha, duge brade, u bieloj odori i bijelim širokim šeširima približiše k stražaru, koji je bio dosta daleko od pape i hodao putem, kojim se išlo do sv. Oca. U našem kraju nije bilo na daleko ni široko samostana, u kome bi se monasi tako odijevali; sjećam se ipak, da sam vidio redovnikâ takove nošnje, koji pripadahu samostanu kamadulenskome u markama onkraj Ankone, kada sam onuda putovao. I ona bi dakle trojica imala odonud doći u poslu redovničkome, nu što su baš ovamo došli bilo je veoma sumnjivo. Tà ako su imali čestite isprave, mogli su kao obično po glavnome

komorniku lako dobiti audijenciju kod Njegove Svetosti. Odveć su bili udaljeni, a da bi im mogao glas prepoznati, a odveć tiho govorili, a da bi im mogao riječi razabrati, ipak sam vidio, kako su živo gestikulirali i pokazivali stražaru omašan papir, jamačno svoje isprave. Stražar držao se savjestno moje upute i nije ih pustio, na što oni odoše malo na stranu, gdje su se časkom dogovarali i za malo ih nestade.

Čitavi dan nijesam opazio ništa osobita, nu svojih gostova više ne vidjeh. Dva slijedeća dana pokušaše opet ta tri kamaldulenca, da dodju do sv. Oca nu svakiput drugim putem i na drugome mjestu, ali ih uvijek poprati ista sreća. Kada sam htio, da podjem na počinak, nijesu me pustili, već su posve odrešito zahtijevali, da im odmah nadjem kola, jer da moraju otputovati. Uz to mi zaprijetiše, da moram o svem mučati, ako mi je mio život.

Oko ponoći pripravio sam zatvorena kola. Tri putnika prisiliše me, da unidjem, a oni sjedoše uza me zapovjediv kočijašu, da tjera cestom, koja vodi prema Imoli i Romagni. Pošto smo se već uru i pô vozili, stadosmo, pa kada mi smrću zaprijetiše, ako ih odam, rekoše mi, da izadjem i to na mjestu, gdje nije bilo na daleko kuće. Vratih se pješke prama Bologni veseleći se, da sam ih se riješio i da mi je uspjelo zapriečiti ih, da izvedu težak zločin, koji su bez sumnje smijerali.

Kašnje sam doznao od kirijaša, da su ga njegovi gostovi pred zoru blizu gradića „Castel San Pietro" otpravili i pješke udarili preko polja. — Drugi sam dan našao u svome vrtu u gustome grmu omašan svežanj. Donesav kući otvorim ga i nadjem u njem tri monaške haljine od bijele vune, uz to tri bijela široka šešira i tri duga a oštra bodeža. Kada me prvi put pohodite, pokazat ću vam te stvari."

Tuj prestade moj kazivač, a kada sam ga upitao, je li kašnje tu stvar prijavio, reče mi: „Ta čemu? redarstvo ne bi i onako ništa pronašlo, a na mene bi režali urotnici, da mi se osvete, jer su imali svuda pristaša dapače i medju redarstvenicima."

Kada sam ga dalje pitao, kako se je zvao onaj od trojice, koga je prepoznao, odvrati mi: „Ime se toga čovjeka doskora pronese svijetom, nu nà žalost. Jedva prodje 6 mjeseci, što sam š njime bio, a već su o njem pisale sve novine ovoga svijeta poradi gnjusnoga zločina, što ga počini, a u martu god. 1858. odrubiše mu u Parizu glavu. Zvao se je Feliks Orsini."

Haljine i šešire, u koje su se bili zlikovci odjeli, kao i bodeže, koji su bili pripravljeni za navalu, vidio je i zbilja pisac ovih redaka doskora kod smjeloga gospodina Krstitelja Nannija. Preveo: **Marchetti.**

Svećenikova ostavina.

Ima medju braćom svećenici ljudi, koji pored svih svojih krieposti, plemenitih svojnosti i muževne značajnosti ne uredjuju za zdrava tiela i bistra uma zadnjom svojom voljom imovinskih odnošaja svojih.

Neumoliva smrt naprasno bane, ter ili prekine posve nit životu, ili zavije um težkim velom, kroz koji bolestnik nije kadar duševnim okom progledati u čistu vedrinu svojih misli, pak ih svojoj okolini saobćiti.

Eto nakon smrti ovakova bolestnika pohlepnih nasljednika, kako se pred sudovi obtužuju, potvaraju, moralno i materijalno uništuju, kako blazne i grieše, kako pokojnikovu sjenu proklinju, sve za onu imovinu, o kojoj pokojnik možda s udobnosti, s lahkoumlja, s lienosti, možda s pouzdanja u čeličnost svoga zdravlja nije razpoložio.

Dok smo zdravi na tielu i duši spremimo se na smrt, da ne bude nad jedva zatvorenim grobom našim svadje, grieha i sablazni.

U nižih redcih saobćujemo tečaj i izlazak parnice svećenika, umrloga ab intestato, držeći, da bi sam slučaj mogao gdje kojemu bratu poslužiti.

Prije ipak citovat ćemo zakonski propis, uredjujući prava i odnošaje ovlaštenika na ostavinu svećenika, koji se, ne ostaviv oporuke, prestavi u vječnost:

Poglavje XII. točka 3. statuta biskupije zagrebačke, odobrenoga previšim riešenjem od 1. srpnja 1803. br. 6175. dvor. kanc., br. 2557. g. 1867. namj. vieća glasi:

„Ako umre svećenik, ne ostaviv oporuke, ima se njegova ostavina podieliti medju rodjake, crkvu, kod koje je pokojnik najzad služio, i uboge tako, da rodjaci svoj dio dobe čitav; dio crkve dieli se tako, da polovina ide sjemeništu duhovne mladeži, polovina pako crkvi. Istim načinom dieli se trećina ubogih tako, da polovina pripadne zavodu za obnemogle i uboge duhovnike, a druga polovina ubogim, obitavajućim u području one duhovne nadarbine, koju je pokojnik najzad uživao, u koliko se nebi i ta polovina dosudila rodjakom, pošto su valjano dokazali svoje ubožtvo."

A sad evo pravnoga slučaja iz Mjesečnika pravničkoga družtva u Zagrebu od g. 1884.

„Amalija Skalska i Ludovika Plocka zaiskaše, da im se uruči ona trećina ostavine njihovoga brata Leopolda Periša, svećenika, koji je umro, neostaviv nikakove oporuke, što no bi imala zapasti uboge. Njihov zahtjev odbije napokon i ministarstvo nutarnjih poslova. Proti odluci ovoga potonjega podnesoše one pritužbu, o kojoj je razpravljalo c. k. upravno sudište bečko u javnoj sjednici, držanoj 15 ožujka 1882. Saslušav zastupnike interesovanih stranaka, i to dra. Wolskoga za Amaliju Skalsku i Ludoviku Plocka, c. k. dvorskoga savjetnika Eckhardta, zastupajućega ministarstvo nutarnjih poslova i zastupnika grada Wielicske dra. Raczynskoga, zabacilo je upravno sudište pritužbu kao neosnovanu. Trošak ne ima se naknaditi.

Razlozi: U pravilu, prema postojećim propisom (dvor. dekret od 18. srpnja 1772. sb. prav. Svez. VI. str. 505; dvor. dekret od 27. studenoga 1807. br. 827.)

imadu jednako pravo na ostavinu bez oporuke preminulога svećenika ubožki zavodi i rodjaci pokojnikovi. U dvor. dekretu od 6. veljače 1792. br. 259. sb. pr. z. veli se, da mogu rodjaci pokojnikovi, ako su i sami ubogi, dobiti i onu trećinu, koja ide uboge; nu to je samo iznimno pogodovanje takovih rodjaka, dakle i samo iznimno ograničenje prvobitnoga prava ubožkih zavoda. Takovoj iznimki ima mjesta, kako odredjuje dekret dvor. kancelarije od 16. rujna 1824. br. 2040. posve jasno, samo onda i u toliko, kada i u koliko nastupe zakonske predpostave iznimke u konkretnom slučaju.

Setre pokojnoga, ab intestato umrloga župnika u Wielicski, Leopolda Periša, koje traže ubogim pripadajuću trećinu ostavine, da dokažu svoje ubožtvo, predložiše svjedočbe siromaštva svojih občina i župničkih ureda, a polit. oblast povede izvide o činjenicah ondje navedenih. — Izvidilo se ovo: Ludovika Plocka posjeduje kako se vidi iz gruntovnoga izvadka, priložena spisom, kao vlastnica gospodarstva u Unikovi, koji ima 37 rali 926□°; svjedočba občine Unikova i ona župnika u Riglici dokazuju pako, da se Ludovika Plocka nalazi „u stanju ne baš imućnom", a kot. poglavarstvo u Tarnovu potvrdjujući podatke u svjedočbi siromaštva navedene dodaje, da je „Ludovika Plocka razmjerno siromašna i veoma oskudna." — Amalija Skalska, udova poreznoga činovnika, ima godišnjih 200 for. mirovine, a to, veli se svjedočbi siromaštva, izdanoj po poglavarstvu občinskom i po župniku u Sanoku, „jedva dotiče da se podmire najpreče potrebe"; naprotiv je kot. poglavarstvo u Sanoku, nakon obavljenih izvida, samo to potvrdilo, da mirovina Skalske ne dotiče za njeno uzdržavanje, da se zaista nalazi „u prekarnom stanju imovinskom", a ako ipak prilično živi, to da ima pripisati podpori svoga sina.

Naprotiv ovomu, što su nadležne oblasti konstatovale, ne može se reći, da je ministarstvo nutarnjih posala, uzev, da Ludovika Plocka i Amalija Skalska ne živu „u pravom ubožtvu" (dvor. dekret od 16. rujna 1824. br. 2040.) izreklo nešto, što bi bilo nepodpuno ili protivno spisom.

Na temelju činjenice, koju je kao istinitu uzela najviša administrativna molba, i koja se po §. 6. zakona od 22. listopada 1857. (zakon ob upravnom sudištu) ima na temelj uzeti takodjer i rješitbi c. k. upravnoga sudišta, c. k. minist. nutarnjih posala punim je pravom odputilo molbu obiju sestara ab intestato umrloga župnika Leopolda Periša, da im se dopita i ona trećina ostavine njihovoga brata, koja ide uboge, a to tim više, jer nisu nastupile predpostave onoga iznimnoga pogodovanja, kakove naročito iziskuje dvor. dekret od 6. veljače 1792. sbr. pr. z. br. 259.

Isto je tako neosnovano, što se u pritužbi veli, da se proti dvim jednako glasećim rješitbam nižih molba nije smio podnieti dalnji utok, jer u minist. naredbi od 27. listopada 1859. br. 196. d. z. l. medju slučajevi u alineji 2. tamo taksativno navedenih, kada se ne smije proti dvim jednako glasećim odlukam podnieti dalnji pravni liek, nije naveden slučaj, kakov je ovaj nazočni.

Zato napadnuta rješitba nije protuzakonita; valjalo je dakle pritužbu odbiti. — Trošak se ne nadoknadjuje, jer rješitbe oblasti glase različito." Saobćio **A. Ž.**

Viestnik.

Zagreb. Svečanu službu božju obavio je na Božić u prvostolnoj crkvi presv. g. biskup Franjo Gašparić. Uzoriti gospodin kardinal-nadbiskup Josip Mihalović želio je da na taj dan kao i do sada obavi svečanu službu božju, ali mu nije dopušteno bilo izlaziti iz sobe radi vrlo osjetljive rheumatičke boli na porebrici.

— Poslije dovršene obične na staru godinu pobožnosti u crkvi sv. Marije — zvonit će veliko zvono u $^{3}/_{4}5$ u katredrali, te će se jubilarna svečanost sv. Otca prema odredbi *decreta urbis et orbis* zaključiti u prvostolnoj crkvi u 5 sati po podne.

— Dne 22. o. mj. umro je Karlo Kasun župnik Kostajnički. R. i. p.

(Gladstone, de Riso i rimsko pitanje.) Malo po malo što stižu viesti o manifestacijah, kojimi se oplakuje sadanji položaj papinstva, službeni talijanski listovi govore, da se tu radi o jednostavnom nemiru klerikalaca, dočim da su nasuprot liberalci cieloga svieta već posve i konačno odobrili stanje papino u Italiji. Najjednostavniji način, kako da odgovorimo na te glasove, jest taj, da ih oprovrgnemo s dokumenti, i veseli nas, što možemo proti liberalcem talijanskim iznieti na svjetlo mnienje najznamenitijega medju europejskimi liberalci, i to onoga, koji je uviek pomagao, koliko je god mogao, stvar talijanske revolucije, naime Gladstona. Ovo Gladstonovo mnienje uzimljemo iz dva privatna pisma, pisana bivšemu zastupniku markezu Hipolitu De Riso, koji ih preda uredničtvu Vatikanskoga lista „L' Osservatore Romano."

Nije tomu davno, što je Gladstone o odnošajih crkve i države u Italije pisao De Riso-u sljedeće rieči:

„Oprostite mi, ako obterećen mnogimi drugimi poslovi, moram da budem kratak. Ja sam osvjedočen, da bi dobri odnošaji medju državom i Crkvom u Italiji bili stvar od najveće važnosti, za dobro moralno, političko, vjersko i gospodarstveno naroda talijanskoga. Nu taj je predmet od tolike zamašnosti i tako zamršen, te mi se čini, da bi bilo većma štetno nego koristno po Italiju, kad bi tko htio izreći kakav sud o tako težkoj nuždi, bez skroz točnih informacija, i sa stanovišta, koje ne bi odgovaralo pravim interesom borećih se stranaka.

U svom odgovoru izdanu štampom, opisao je markez De Riso ponajprije, kako se je držao on sam i njegova obitelj kod pripojenja južnih provincija kraljevstvu Savojskomu, i pošto je pobio sumnju, koja bi se bila lako porodila kod Gladstona i drugih čitatelja, kao da govori papi u prilog sbog starinske opozicije proti pokretu i uspjehom liberalnim[1]), gleda, da točno poduči englezkoga državnika o pravomu stanju stvari u Italiji, kao i razpoloženju duhova, i medju ostalim piše ove liepe i tople rieči:

„Kada se je ono više uslied sretnih dogadjaja, nego li mudrošću vlade izvelo narodno jedinstvo, svaki je dobar Talijan željno očekivao, da će Italija postići poredak moralni, gradjanski, gospodarsteni i politički, na što je svatko imao pravo, poslije tolikih žrtava i tolikih zadanih obećanja. . . Prošlo je već 28 godina, što su izdani plebisciti, i 18 godina od preužasne provale u Rim, a srdjbe i nezadovoljstva, kao i lukavost, kojom se upravlja javna stvar, još nisu prestale. . . Badava viče narod, da se dade mir njegovim savjestim i njegovim kesam. . . Službene statistike s tolikimi tisućami izseljenika, koji godomice odlaze u Ameriku, s tolikimi tisućami lišenimi svojega posjeda, a po gotove one, s onimi drugimi tolikimi tisućami mladih zločinaca, koji napunjuju zatvore, služe očevidnim dokazom, da nije izpunjeno upravo nijedno od danih obećanja, te da se

[1]) Hipolit markez De Riso nije bio protivnik aspiracijam za jedinstvo.

uviek punim pravom ponavl'a misao onoga sarkastičkoga i ujedljivoga pisca, koji reče: Bilo je bolje tada, kad je bilo gore (Si stava meglio, quando si stava peggio)! Za pogreškami desnice sliedile su pogreške ljevice: i ako je ovu štampa englezka prozvala ludom, ona nazvana je nedostojnom.

Ovu trpku i okrutnu definiciju u istinu su zaslužili poglavice vlade talijanske, ako se gleda na način, kako su primali prizive, opomene i savjete onih ljudi, koji su u Italiji i izvan nje pokazivali se njezinimi prijatelji i žrtvovali zato štogod! Badava su prosvjedovali učenjaci njemački proti vandalskom rušenju najmilijih i najsvetijih uspomena historičkih, počinjenom iz pohljepe za dobitkom; badava je javno zahtjevala Amerika, Europa i cieli sviet katolički, da se obustavi zlosretna borba, koja će uništiti novu Italiju. . . Paklenim bjesnilom k starim uvriedam dodani su novi porugi, i odhitivši naučenje poviesti, državne zakone, najsvečanija obećanja, uzvišenu rieč kraljevsku, i sve drugo, što bi čovjeku, koji drži do svoje časti, imalo biti najsvetije, naime svoju vlastitu rieč i dužnost preuzetu pred svimi europejskimi i amerikanskimi vladami: plaćena i izpostavljena štampa, množtvo neuko, fanatizirano i još gore, drugo ne radi, van bljuje uvriede, psovke i klevetanja proti Kristu Bogu i Spasitelju, papi, Njegovomu namjestniku na zemlji, vjeri, stvarim svetim i svim ustanovam ljudskim i božanskim, koje sačinjavaju bitnost katoličtva, svećeničtva, bogoslužja i prave prosvjete.

Biti će tomu godina dana, što sam se obratio na jednoga odličnoga francezkoga publicistu, vjernoga i dokazanoga prijatelja Italije, pouzdanika Massina d'Azeglio, i koji je stajao u tiesnih odnošajih s Cavourom, Ginom Capponijem i s drugimi poznatimi notabiliteti talijanskimi. . . Nu nagovori i savjesti Eugenija Rendu-a nisu ništa koristili. Svečanosti papinskoga jubileja pokrenule su cielim svietom od jednoga kraja do drugoga. Vladari i narodi došli su odasvud ili osobno ili preko svojih delegata, da se poklone i da čestitaju Onomu, koji predstavlja Spasitelja i Osloboditelja ljudskoga roda, i koji je najsjajnija slava Italije. U ljudih nasuprot što stoje na čelu talijanske vlade, te svjetske svečanosti nisu proizvele drugoga učinka do onoga, koji proizvede uskrsnuće Lazarovo kod književnika, farizeja i starješina naroda židovskoga, da naime pospješe ubićenje, muku i smrt Isusa Krista. . . Žalostna i sakrilegična scena, što se vidi u predvorju Pilatovu, kod Kaife, Iruda i na Golgoti: ta se je ponovila za Leona XIII., jer omamljeno i razgrijano množtvo nije prepustilo a da ne viče: Neka živi Baraba. . . . Isus neka umre. . . .“

I malo niže:

„Papinstvo pokazuje se u Leonu XIII. i jest kao Dantov Veltro, koji se ne hrani zemljom, no mudrošću, ljubavlju i kriepošću, i ono ne će morati spasti samu Italiju, nego cieli sviet, budu li samo narodi i vlade razumjeli odgovoriti naukom, koji već preko 10 godina sjaju i teku iz one sjajne zviezde „Lumen de Coelo“, iz pape, koga nam proreče već pred sedam stoljeća sveti biskup Irski, Malakija. . . Dà, Italija i Europa ne će moći biti nikada u istinu slobodne i neodvisne, ako ne bude slobodan i neodvisan papa. Jer samo onda kad se dade Crkvi što je njezino, narodi i suvereni dobiti će ono, što je njihovo!“

Na ovaj poziv markeza De Risoa ovako odvrati Gladstone: „. . . Jako se zanimam tim, što mi uzpisaste u zadnjem pismu; i držim da je predmet Vašega pisma tako zamašan i od tolike važnosti, te zaslužuje da se stavi na razsudjivanje pred internacijonalno vieće.

Ja se ponosim, što sam pokrenuo, dok sam bio prvim ministrom, medjunarodno obranbeno sudište Genevsko u pitanju Alabamskom. S toga svaki priedlog, koji će imati tu svrhu, da se rieši mučno pitanje, o kojemu Vi razpravljate, pratiti će uviek moja najživlja, najiskrenija i najtoplija simpatija! . . .“

Ne ćemo se upuštati u razsudjivanje, od kakove je vriednosti priedlog Gladstonov. Nam je dosta, što smo dokazali, da jedan od najznamenitijih prvaka stranke liberalne s nami priznaje, da još nije riešeno rimsko pitanje.

Osservatore Romano hvali markezu De Risou, što je svojim pismom izazvao ovako znamenito svjedočanstvo u prilog sv. Stolici.

(*Vienac*) G. pisac romana „U registraturi“ piše nam ovo:

Slavno uredničtvo!

Ja držim, da je u častnom Vašem listu, u koliko se isti osvrće na roman „U registraturi“, tiskan u ovogodišnjem „Viencu“, udarena preuzka i pretjesnogrudna granica novelistici i romanu. Ako bi bio nemoral opisivati u romanima nemoralna bića sa svima posljedicama nemorala: onda bi logično bio nemoral kazneni zakon i sve institucije čovječanstva, što se bave nemoralom i zločinima. Dà, ista moralka po tome umovanju ukazivala bi se nemoralom.

Kako se debljaju hrvatski pisci od silnih honorara na književnom polju, neka se častno ovo uredničtvo izvoli uputiti na vrelima takih golemih honorara, pa će mu doista sažaljiv osmjeh na te sretnike — hrvatske pisce — zatreptiti na ustima!

Od Boga Vam zdravlje od mene pozdravljenje!

U Zagrebu 22. prosinca 1888. Dr. **A. Kovačić.**

Ovako nam odgovara g. pisac, a uredničtvo „Vienca“ odgovorilo nam je u 51. svom broju. Krivo nam je učinilo uredničtvo Vienca, krivo nam čini i g. pisac. Uredničtvo Vienca odgovara nam kao da smo mi neprijatelji Vienca. Ne, mi smo mu prijatelji, ali samo pod uvjet, da ne donosi štiva, koje može štetno djelovati. Za to se ne ćemo ni osvrtati na njegov odgovor — jamačno plod časovite uzrujanosti.

G. pisac pak odgovara tako, kao da mi ne bismo htjeli, da se i koja propala osoba prikazuje u pripoviesti. Ne zahtjevamo mi toga, ali velimo g. piscu: est modus in rebus. Pripoviest, u kojoj se opisuju same moralne propalice, u kojoj se na sitno rišu i takvi prizori, koji podražuju na grieh, za koji valja ona „in fuga salus“, takve pripoviesti niesu za Vienac — jer, i opet kažemo, neće ni koga oplemeniti, a mogu mnogoga sablazniti. — Za to sve što g. Dr. Kovačić navodi da se opravda, ni kako ne obara našega prigovaranja, jer ga ni ne dodire.

U ostalom mi smo polučili, što smo htjeli: g. urednik nas uvjerava, da će od sada odklanjati od lista ovakve pogibli, te obećaje donieti katol. roman, što je preveden na ponuku „odličnoga crkvenoga prelata“, i s tim pouzdanjem možemo opet preporučiti Vienac, nadajući se da ne ćemo trebati prigovaranjem Viencu dizati svoj „propali kredit“, kako nam to Vienac predbacio.

Javna zahvala.

Preč. prvostolni kaptol izvolio je iz pobožnih zaklada za popravak crkava kao dobrovoljni prinos darovati župi Kašinskoj svotu od 25 fr., koja će se svota upotrebiti za popravak oltara iste crkve.

Na tom plemenitom daru u ime župljana se podpisani najsmernije zahvaljuju.

Franjo Štefan, kapelan. **Tomo Leuštek**, župnik.

Poziv na predplatu.

Katolički list evo navršuje trideset i deveti svoj tečaj; sljedećim brojem začinje četrdeseti.

Kad je dne 6. siečnja 1849. godine izašao prvi broj ovoga crkvenoga glasila po „gorljivoj revnosti vrhovnoga pastira, biskupa zagrebačkoga Jurja Haulika“, veli na uvodnom mjestu pokojni Stjepan Mojses, prvi upravitelj i zasnovač lista, kako su mu poslije razaslana oglasa „iz obližnjih i dalekih predjelah mile domovine naše, pače iz posestrimih Kranjske, Štajerske, Bosne, Dalmacile i Istrie od duhovnih pastirah . . . stigli dopisi duhom pobožnosti, bratinske ljubavi dišući, te iskrenu radost nad novim na polju narodne naše književnosti pojavljenjem očitujući“. Bio je „Katolički list“ onda zbilja nov i jedini pojav ove vrsti. Danas je drugačije „Kat. List“ imade uza se mladju braću; skoro svaka biskupija imade svoje glasilo. Ima „Kat. List“ doduše po kojega predplatnika i izvan naše nadbiskupije, ali bi ga naše svećenstvo moralo sad tim nježnije prigrliti. Jedva bi smjelo biti svećenika naše nadbiskupije, koji nebi držao ovoga lista. Ovakvih ipak imade dosta, a medju njima i takvih, koji imadu i bolje župske nadarbine. Prošle smo godine morali uztegnuti list jedno dvadesetorici nemarnih predbrojnika, koji niesu više godina platili predplate, a i sad imade još trećina predplate na dugu.

Ako je Gospodin dopustio, da mi uvedemo ovo naše glasilo u četrdesti tečaj života njegova, smijemo spomenuti, da ćemo uz našega suurednika Dr. Volovića i mnoge druge pomogače, na kojih se pomoć pouzdano oslanjamo, svimi silami nastojati, da izpunimo što dostojnije zadaću, koje se podhvatismo. Stojeći čvrsto i nepokolebivo uz načela sv. crkve katoličke ne ćemo se ni komu ugibati, već ćemo u svakoj prilici braniti katoličku istinu i prava crkve katoličke; zagovarati ćemo naše interese i nastojati, da što boljimi članci teoložke znanosti pomognemo braću u težkoj duhovnoj pastvi.

P. n. gg. predplatnike pak molimo, da što prije obnove predplatu ili bar da namire dug, jer ćemo i opet inače uztegnuti list svim dužnikom, ako ne namire duga ili se bar neprijave. Trsiti ćemo se i ove godine, da za siromašnije predplatnike dobijemo misnih namjena.

Prenimo se dakle iz nehaja, pak složnim radom i nastojanjem trsimo se, da „Katolički list“ u četrdesetoj godini svoga obstanka uz pomoć božju i blagoslov s neba bude jak i ugledan.

Dr. Ante Bauer.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.